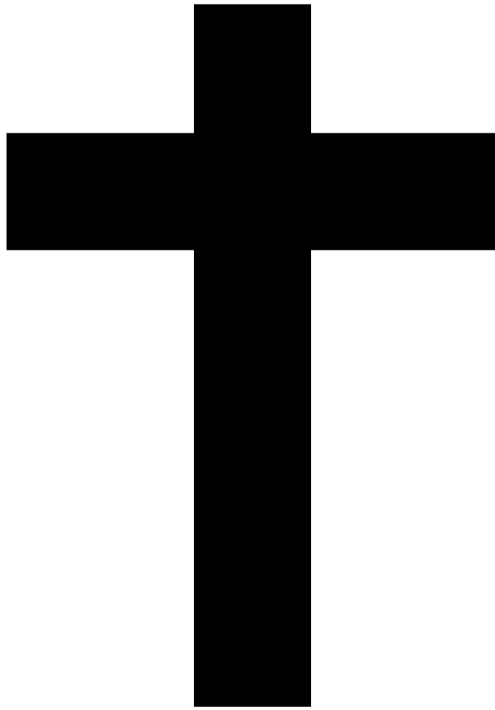

GOD YE WENG KARADMO

Genesis, Psalms, and The New Testament in the Yongkom
Language

Contents

Andwoon Ye Weng	1
Buk Yook	83
Weng Amun Matyumbed Wongkoon	227
Yesu Ye Weng Amun Maakbed Wongkoon	298
Yesu Ye Weng Amun Lukbed Wongkoon	340
Yesu Ye Weng Amun Yoonbed Wongkoon	408
Apasodanbed Kwamiwen Ye Buk	459
Poolbed Romdan Yaa Kerek Keendoon	520
Kerek Mimo Poolbed Korindan Yaa Wongke Keendoon	550
Kerek Ayoob Poolbed Korindan Yaa Wongke Keendoon	578
Poolbed Galasiadan Yaa Kerek Keendoon	598
Poolbed Efesusdan Yaa Kerek Keendoon	608
Poolbed Filipaidan Yaa Kerek Wongke Keendoon	618
Poolbed Kolosedan Yaa Kerek Wongke Keendoon	625
Kerek Mimo Tesalonaikadan Yaa Wongkoon	632
Kerek Ayoob Tesalonaikadan Yaa Wongkoon	638
Kerek Mimo Poolbed Timoti Yaa Wongkoon	642
Kerek Ayoob Poolbed Timoti Yaa Wongkoon	651
Poolbed Taitus Yaa Kerek Keenoon	657
Poolbed Failimon Yaa Kerek Keenoon	661
Hibrudan Yi Kerek	663
Yems Ye Kerek	685
Pita Ye Kerek Mimo	693
Pita Ye Kerek Ayoob	701
Kerek Mimo Yoonbed Wongkoon	706
Yoon Ye Kerek Ayoob	714
Yoon Ye Kerek Ayoobmim	716
Kerek Judbed Wongkoon	718
Ari Komo Keraneen kuu Yesu Keresumbed Korokboon Ye Buk	721

GOD YE WENG KARADMO

Genesis, Psalms, and The New Testament in the Yongkom Language

Language: Yongkom (Yonggom)

Provided by: Wycliffe Bible Translators

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0. You may share and redistribute this Bible translation or excerpts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-06-20 from source files dated 2017-06-20.

4cedcc0c-cd4c-5973-8497-eace477c7c89

ISBN: 978-1-5313-1114-8

Andowoon Ye Weng

(Genesis)

Andowoon 1

Andowe Ongmenaboon Ye Weng

1 Yimin andowoon yiri kuu Godbed ambidiib okadiib ongmenaboon, ²kumban okad kuu wuub nimingkindo, angkon kumkam maayiibban. Kwane kumun kumbed kebenoon. God ye Kingkin kuu ok animari wedyambed yarebeen. ³Godbed yedmoon “Namborok.” andoona namboroon. ⁴Namboroone, wedmekore “Amun kii.” andoon. Andekore, yembed nambiriyiib kumuniib kuu andokbe yeka yeka keroon. ⁵Kwanekore, nambiri yaningko kuu “Awingyab” andekore, kumun yaningko kuu “Amnoon” ande keroon. Mirikne ware amkimo keroone, aron mimo keroon.

⁶Kwanoone, Godbed yedmoon, “Ok yiri kuu yuka keruko, ok ari kuu yeka keroko, wedya kuu nuub yeman kerok.” andoona kwanoon. ⁷Godbed mindong yi dangimbon ongmekeore ok ari dore ok yiri dore wedya kowoon. ⁸Kowe Godbed mindong yi dangimbon yaningko kuu “Ambid” andoon. Mirikne ware amkimo keroone, aron ayob keroon.

⁹Kwanoone, Godbed yedmoon, “Ok yiri kuu kanmimirimo keruko, bid kuu yaro angkimburuko.” andoona, kwanoon. ¹⁰Bid kuu “Okad” ande, ok kuu “Karamok” ande keroon. Kwane wedmekore “Amun kii.” andoon. ¹¹Kwanandekore yedmoon, “Aya kereeka nonga yuma oma mongkob animan maa maa animaibka animaibbanka korem dembok.” andoona, kwanoon. ¹²Yi korem kuu yi kawiiib yowiiib. Wedmekore, “Amun

kii.” andoon. ¹³Mirikne ware amkimo keroone, aron ayobmim keroon.

¹⁴Kwanoone, Godbed yedmoon, “Nambiri kuu ambid arimbed menebok. Yi dowad kuu awingyab yemaniib amnoon yemaniib weeb kimingki yemaniib ¹⁵ambid arimbed okad yiri yuri yemaniib.” andekore, ¹⁶aroniib woodiib mindongiib ongmenaboon. Aron kuu awingyab ye nambiri darewoob yeman. Wood kuu aron arebban amnoon ye nambiri embeng yeman. ¹⁷Ongme dowan kerekore, ambid ari nongkoboone. Ambid ari nongkoboone kuu okad yiri yuri ye dowadiib, ¹⁸awingyawiiib kumuniib andokbi ye dowadiib nongkoboone. Yuriiwe, wedmekore, “Amun kii.” andoon. ¹⁹Mirikne ware amkimo keroone, aron kaning keroon.

²⁰Kwanoone, Godbed yedmoon, “Ok yiri dingkan maa maayiib muubnoko ayari on maa maayiib dembe ambid ari wanyarebime.” andekore, ²¹karamok yiri ye dingkan miin kambari maa maayiib ok yiri dingkan yena koremiib kuu ongmenaboone ok yiri muubniwen. Ok yiri ye dingkan korem komarewa ongmenaboone kuu kwamunemo. Ayari on maa maa kangkon ongmenaboone. Ayari on korem komarewa ongmenaboone kuu kwamunemo. Wedmekore, “Amun kii.” andoon. ²²Godbed yi yaa amun kerunde yedmendoon, “Yiib ok yiri ye dingkan kuu mana yemoon kere ok yiri muubne wonok. Ayari on yiib kangkon mana yemoon kere wonok.” andoon. ²³Mirikne ware amkimo keroone, aron angko keroon.

²⁴Kwanoone, Godbed yedmoon, “Bid ari dingkan maa maayiib amongkowiib kiiwiib kuu okad yaambad dembeniib yiib komarewa ongmenabaan kuu kwamunemo yemoon kerime.” andekore, ²⁵bid ari dingkan maa maa korem ongmenaboone. Dingkan korem komarewa

ongmenaboon kuu kwamunemo. Wedmekore, “Amun kii.” andoon.

²⁶ Kwanandekore yedmoon, “Nubbed nimakarub nuwareb ongmem. Yi kuu ok yiri ooniib ayari oniib dingkan kiiwiib amongkowiib darewoowiib embengiib dingkan korem yariman kerok.” andoon. ²⁷ Andekore, God ye kuruwak areb nimakarub ongmenaboon, ambiyiib yingkiyiib. ²⁸ Yi yaa kuu amun kerunde yedmoon, “Dana yemooon woongkanabime. Okad yimin yimin yaa muubnime. Okad kumundin yaa oonime. Dingkan korem kuu yariman kerime, ok yiri ooniib ayari oniib dingkan korem bid ari yarebimaiwiib kui.” andoon. ²⁹ Kwanandekore yedmoon, “Kedi, yob irimaan yeman koremiib ayowiib yiib yaa kondaan, yiib animan kui. ³⁰ Bid ari dingkaniib ayari oniib dingkan korem bid ari yarebimaiwiib yaa kuu kereekiib bukiib kondaan, yi animan kui.” andoona, kwanoon. ³¹ Godbed ongmenaboon korem yaa wedmendekore, “Korem amun yeman kii.” andoon. Mirikne ware amkimo keroone, aron benme keroon.

Andwoon 2:1-4a, 7-9, 15-25

2 Kwane ambidiib okadiib kuna kuna dangoon ye kumkam korem ongmenabe dowan keroon. ² Kowe, God kuu aron ed kuu deme korem dowan keroon kowe dibere yiidkoon. ³ Kwane, yembed aron kee amun kerunekore karadmo yeman ande kowoon, amborom kuu ongmenabi deme korem dowan keroon ye dowad dibere yiidkoon kowe. ⁴ Kuye weng kuu Godbed ambidiib okadiib kumkam korem ongmenaboon ye weng kui.

Karuwiib Wonongiib Ongmenaboon

Yariman Godbed ongme dowan kerindo kuyaron kuu ⁵ yongbon kawa aya nonga kuu deedirindo amborom kuu am yedmindo kowe monokban keroon. Kwane kuyaa kuu karub maa yongbon kaab deme ambangkaneen ye karuwiibban. ⁶ Am minindo kuned ok kuu okad yirimbed deedereen. Deedereenu, bid ari kuu okiib dange wuneen.

⁷ Kuyaron kuu okad aandune karub ongme miiddem aombed inum konoone demboon. ⁸ Demboone, Yariman Godbed aron dembimaun angka yongbon kaab arumoone demboon, Iden aom kuu. Arume dowan kerekore, kuyaom kuu karub ongmoon kuu kowoona doboroon. ⁹ Kwane, Yariman Godbed at amun maa maayiib dembok andoone daare wonoon kuu, at ani yemaniib wedme kubi yemaniib kui. Yongbon kidangka kuyaom kuu at ayoob demboon. At mimo kuu wadkeri ye at. At maaaa kuu arewa o amun inamen kaadkeri ye at.

¹⁰ Yongbon Iden kuyaombed ok kuu wene ari bokon kaningiib danganabeen.

¹¹ Ok ibduruk dween kuu yaningko Paison, Havila ambibkin aom awanewandeen. ¹² (Havila ambibkin aom kuu gold amuniib at nunung baeb amuniib od darewoob ye botiib dangoon.) ¹³ Ok maaaa yaningko kuu Gihon, Kus ambibkin aom awanewandeen. ¹⁴ Ok maaaa yaningko kuu Taigris, Asiria ambibkin kangkambed awanewandeen. Ok maaaa yaningko kuu Yufretes.

¹⁵ Yongbon Iden aom karub kuu Yariman Godbed kowoon ye dowad kuu oone dobere ambangki yeman. ¹⁶ Kwamune Yariman Godbed yedmoon, “Eb kuu ayob korem kee ananeeb kuu yimin, ¹⁷ kumban arewa o amun inamen kaadkeri ye ayob kuu anaab, kuu amob kowe.

Ananeeb kuu anam bobnaneeb kowe.” andoon.

¹⁸ Kwamune Yariman Godbed yedmoon, “Yembedmo dobiri kuu amunban kowe, nembed ye yaa awaneni ye angkodmiyib onmaniin.” andoon. ¹⁹ Kwane kore, okad andune dingkan koremiib ayari on koremiib ongmenabe karub yaa benmonoona, yi aningko korem yeengkanandoon. ²⁰ Yeengkanande down keroon, kumban yangkodmi ma wedmindo. ²¹ Kwanoone, Yariman Godbed karub yaa meenone unik darewoob angkoone, karub ye anaatok mimo daandekore, ye kad ika ongme kore, ²² angkon anaatokbed wonong ongme kore, ye yaa nenmene ²³ domonenoona, karub kuu yaro wedmendekore yedmoon, “Kwamune kowe, yu kono kuu ne konombed kandene, yu yom kuu ne yombed kandene keroon kowe, yu aningko kuu Wonong kowaan, amborom kuu karub yaambad kandoon kowe.” andoon.

²⁴ Kwamunekob, karub kuu yarian yaa domonde ye amban yoom dabokne yi ayob kuu id mimo kerimaib. ²⁵ Yi ayob ebkadiibban idmo doriib kuned karakiibban.

Andwoon 3

God Ye Amob Wengamberedandiwen

3 Yariman Godbed ongmenaboon ye dingkan korem yaa kuu niinbed nemengkandi kuu burudandoon. Kwane, niinbed wonong yaa kaamondoon, “Anam kuu Godbed ayob korem yaa kuu anaib ande amob kowoon dee?” andoon. ² Andoone, wonongbed niin yaa man yedmeen, “Nub kuu ayob korem kuu animaub kuu yimin, ³ kumban ayob mimo kee

nub animokban Godbed amob kowoon nub yaa. Yembed yedmoon, ‘Anaib, awinaib. Kwane ananiib o awinaniib kuu bobnaniib.’ andoon.” andeen.

⁴ Anduune, niinbed yedmendoon, “Dowan, anam kuu yiib kuu bobnaibban. ⁵ God yekaad yiib kuu ayob kee ananiib kuu yiib inamen nandaneene God areb keraniib. Kwane komo kuu inamen arewa o amun kuu kaadkeraniib.” andoon.

⁶ Andoona, wonong ayob wedmeen kuu ani yeman amun dangoone wedme ani dowakeniib meeneen, “Ne dowaken kuu aneni meeni kangdom kandidate.” andekorukande aneen. Anekoruk, yu karuwiib kanwene konuune yeyiib anoon. ⁷ Ane down kerekoriwa, yi inamen nandoone wedme binangkiwen ebkadiibban idmo kowe. Kwani kowe, yi ayob yedob biid wane kaarangke borokiwen.

⁸ Kwane, oobnon yaambad wengambiriwe Yariman God kuu mongkob kidangkambad meneen. Wengamberekoriwa, awunumbon yaa bikniwen. ⁹ Bikne doriwe, Yariman Godbed karub yaa baande kaamondoon, “Kuna yaa doreeb?” andoon. ¹⁰ Andoone, karubbed neman yedmoon, “Mongkob kidangkambad meneewe wengambaran kowe, ebkadiibban idmo kowe uneni wene biknaan.” andoon. ¹¹ Andoone, Godbed kaamondoon, “Kanembad yedmebdoonkob ebkadiibban idmo doreeb? Ayob amob kowaan kuu anewenoo?” andoon. ¹² Andoone, karubbed neman yedmoon, “Wonong ebbed ne yaa kawewen kumbad ayob kee kawuune anaan kii.” andoon. ¹³ Andoone, Yariman Godbed yu yaa kaamondoon, “Komarewa kwamewen kee?” andoon. Andoone, wonongbed man yedmeen, “Niinbed ne yaa nemengkawoone anaan kii.” andeen.

Dabab Darewoob Kandiwen

¹⁴ Kwani kowe, Yariman Godbed niin yaa yedmenoon,

“Kwanewen kowe, eb kuu butun darewoob kandeeb, dingkan amongkowiib dingkan kiiwiib korem arebban.

Kibireyambed wene aron korem, eb kuu kabeyob din ingkud ari irin wananeeb.

¹⁵ Dabab darewoob ke kowaan kee, eb yoom wonong yoom neman bon bon kamimamaniib kii.

Kwani kowe, eb yob kuu wonong yu yowiib aron korem bon kerimamaniib.

Yu yobbed eb korok kuu wowe monmaraneene

ebbed yu yob ye yon daandum yaa domondaneeb.” andoon.

¹⁶ Kwanandekore, yembed wonong yaa yedmendoon,

“Ongmaniina kub dana wooni yaron kuu yewed darewoob ariyiib.

Dana woonaneeb kuu yewed darewoob kandaneeb kui.

Kumban kub karub yaa dowaken keraneewe

ye kuu kub korok keraneen.” andoon.

¹⁷ Kwanandekore, yembed Adam yaa yedmenoon,

“Eb wonong yu weng wengamberekoreb anaib ande amob kowaan ye ayob kuu anewen kowe,

okad kuu butun kande arewa keruun kii. Kwani kowe, ebkareb yongbon deme

kuu yobdoodmo ambangkaneb ananeeb,

kibikbed wene eb bobni yaron keranuun.

¹⁸ Kumban nongyikiib orikiib eb yongbon aom dembimamaneen kowe, animan kuu yiminban kerimamaneene dura animan bad wenebimamaneeb kii.

¹⁹ Ebkareb deme ambangke nimin kandenewe animan ananeeb.

Eb kuu okadbed ongmaan kowe, bobnaneeb kuu okad keraneeb.

Amborom kuu eb kuu ingkudmo kowe, bobnaneeb kuu ingkud ika keraneeb.” andoon.

²⁰ Adambed yamban yu aningko Iv kowoon, amborom kuu yu kuu nimkarub korem yi ena kowe.

²¹ Kwani kowe, Yariman Godbed ba kadbed ebkad ongmeCORE, yi yaa bangkandoone borokiwen.

²² Kwane, Yariman Godbed yedmoon, “Karub

kuu nuwareb keroon, komo komo kuu inamen arewa o amun kuu kaadkeroon

kowe. Kwani kowe, yembed wadkeri ye ayob kuu kande ananeen kuu ne

dowakenban, amborom kuu ananeen kuu bobnindeban keraneen kowe.”

andoon. ²³ Andekore, mongkob Iden aom kuu “Winime!” andoone bunangka

winiwen. Winiwe, Yariman Godbed yedmoon, “Eb kuu wene yongbon

deme ambangke. Amborom kuu eb kuu okadbed ongmoon kowe.

Yiib angkon mongkob Iden aom ika manaib, amob kowaan kowe.” andoon.

²⁴ Mongkob Iden kangkambed engyus ayoowiib kerewang arimbed amot

yumbuyiib nongkoboone kerewang kuu kanawadmeen. Kerewang kee wadkeri

ye at ye kiwaan ari kebenoon.

Andwoon 4:1-12,25-26

Kein Yoom Abel Yoom

4 Adam yamban yoom dangiwe oyoomiib kereen. Kwanekoru, dana mingki wooneen. Woonekoru, yedmeen, “Yarimanbed awawoonkob mingki woone kandaan kii. Kwani

kowe, yaningko kuu Kein.”* andeen.
²Amaan, angkon dana mingki mamaa Abel wooneen. Abel kuu dingkan amongkob oonembirimaan. Kein kuu yongbon deme ye karub keroon.

³Amaanbed Kein kuu ye yongbonbed bene nengkane agedmo keroone baeb kuu Yariman yaa konoon. ⁴Kwane, Abel kuu ye dingkan wonob dana aye ye yom kowiib kumbed bunge kanmene nengkane agedmo keroone baeb kuu Yariman yaa konoon. Kwane, Abelbed konoon kuu Yariman ye dowaken keroon, ⁵kumban Keinbed konoon kuu ye dowakenban keroon. Dowakenban keroone, Kein kuu norin ye murubia anammo keroon.

⁶Kwanoone, Yarimanbed Kein yaa yedmenoon, “Eb kuu komandewed norin wandewen? Komoyiibkob norin ye murubia kerewen? ⁷Amun kamaneeb kuu dowaken kerubdaniine kubaneewoo? Kumban, amun kamaabban keraneeb kuu amarakmimbed eb awinebdaneen. Amarakmi inamenbed burudandubdandameen, kumban ebkareb amarakmi yaa burudande dore!” andoon.

⁸Kuye yoman kuu Keinbed ye daman yaa yedmenoon, “Mongkob angka wenem.” andoone winiwen. Wene dorekoriwa, ye daman kuu ayoone bobnoon.

⁹Kwanoona, Yarimanbed Kein yaa kaamonenoon, “Eb daman Abel kuu kunaya doreen?” andoone, Keinbed neman yedmoon, “Nekaadban. Ne kuu ye oone dobiri ye karuwoo?” andoon. ¹⁰Kwanandoone, Yarimanbed yedmenoon, “Komo kamewen kee? Wengambere. Eb daman ye umkan okad yiri kubudoroon kumbed ne yaa baandoona wengambaran. ¹¹Kwani kowe, butun kabdaan kii, eb kuu

yongbon deme awinideban amborom kuu ebed eb daman aye wene ye umkan okad yiri kubudoroon kowe. ¹²Eb yongbon kuu dembaanban. Eb kuu nane kibine dobiri ye karubban kereeb! Eb kuu wedyamo dewenebi ye karub kereeb kii!” andoon.

¹³Andoone, Keinbed neman yedmoon “Kee dabab darewoob oi! Ne kuu yiminban! ¹⁴Kibikee ne kuu yongbon deme ambangkideban, eb amob kaweeb kowe. Angkon ne kuu eb dia minideban. Ne kuu wedyamo dewenebi ye karub keranaan kowe, karub mamaambed wedmewaneen kuu naneene bobnaniin!” andoon.

¹⁵Andoone, Yariman Godbed yedmoon “Dowan, kanembed eb aneen kuu neman karub kurubmim inaniin.” andoon. Kwane, Yariman Godbed Kein ye binad ari amob akmi yeman kowe yedmoon “Kane amob akmi yeman wedmenaneen kuu ayi yemanban.” andoon. ¹⁶Kwamunekore, Kein kuu Yariman God domonene wenene Dewenebi ambibkin angka doboroon. Aron dembimamuun angka Dewenebi ambibkin Iden yaa doboroon.

Kein Ye Awoya

¹⁷Kein yoom ye wonong yoom yi mingki Inok wooiwen. Kwanekore, Keinbed kambong nare yidmene ambib yenbekore kambong kuu ye karub dana yaningko Inok kowoon. ¹⁸Inok ye mingki kuu Irad. Irad ye mingki kuu Mehudyael. Mehudyael ye mingki kuu Metusael. Metusael ye mingki kuu Lamek. ¹⁹Lamек kuu nima ayooob awanmoon, Adah yoom Silah yoom. ²⁰Adahbed dana mingki Yabal wooneen. Ye kuu dingkan amongkob ooni ye karub yi awoya. Yi kuu parai kombon aombed dobirimamiib. ²¹Ye

*4:1 Kein yaningko ye id kuu “Kandaan”.

daman yaningko kuu Yubal. Ye kuu yok kuweng amun wangkenabi ye karub yi awoya. ²²Silahbed dana mingki Tubal-Kein wooneen. Ye kuu yeengbed kumkam korem ongmenabi ye karub. Ye nengkan kuu Naama. ²³Lamekbed ye nima ayoob yaa daandoon

“Wengambirime! Kewedmanbed noon kowe ayaane bobnoon.

²⁴Kwani kowe, Kein ayaniib ye kakman kuu karub kurubmimiib yeene inaniib,

kumban ne naniib ye kakman kuu karub 77iib yeene inaniib kumbed yimin.” andoon.

Set Yoom Inos Yoom

²⁵Amaanbed, Adam yoom ye wonong yoom dangiwe karub dana maa wooniwen. Woonekoru, yedmeen, “Godbed ne yaa mimyob keewene karub dana maa kawoon. Dana kee Abel kuu Keinbed ayoon ye yumbon kandi yeman. Kwani kowe, ne dana yaningko Set[†] yedma.” andeen. ²⁶Angkon amaanbed Set yoom ye wonong yoom dana mingki Inos wooniwen. Kuyaron kumbed karub Yari-man yaa baandi ye inamen andowiwen.

Adam Ye Awoya

5 Adam ye awoya kuu kei. (Godbed karub kuu ye areb ongmoon. ²Karuwiib wonongiib ongmekore amuniib kerundoon. Kerundekore, yedmoon “Yiib kuu karuwa wononga kii.” andoon.) ³Adam kuu weeb 130yiib doberekore, ye mingki Set kuu woonoon. Ye kuu Adam areb. ⁴Kwanekore, Adam ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 800iib doboroon. ⁵Ye weeb korem kuu 930yiib doberene bobnoon.

⁶Set kuu weeb 105iib doberekore, ye mingki Inos kuu woonoon. ⁷Kwanekore,

Set ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 807iib doboroon. ⁸Ye weeb korem kuu 912iib doberene bobnoon.

⁹Inos kuu weeb 90yiib doberekore, ye mingki Kenan kuu woonoon. ¹⁰Kwanekore, Inos ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 815iib doboroon. ¹¹Ye weeb korem kuu 905iib doberene bobnoon.

¹²Kenan kuu weeb 70yiib doberekore, ye mingki Mahalalel kuu woonoon. ¹³Kwanekore, Kenan ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 840yiib doboroon. ¹⁴Ye weeb korem kuu 910iib doberene bobnoon.

¹⁵Mahalalel kuu weeb 65iib doberekore, ye mingki Yared kuu woonoon. ¹⁶Kwanekore, Mahalalel ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 830yiib doboroon. ¹⁷Ye weeb korem kuu 895iib doberene bobnoon.

¹⁸Yared kuu weeb 162yiib doberekore, ye mingki Inok kuu woonoon. ¹⁹Kwanekore, Yared ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 800iib doboroon. ²⁰Ye weeb korem kuu 962yiib doberene bobnoon.

²¹Inok kuu weeb 65iib doberekore, ye mingki Metusela kuu woonoon. ²²Kwanekore, Inok ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 300iib God ye dowakeniib doboroon. ²³Ye weeb korem kuu 365iib doboroon. ²⁴kuned Godbed nendoon, amborom kuu ye kuu God ye murubia ari amunmo doboroon ye karub kowe. Kwani kowe, korem wonoon, okad yiri dobirindo.

²⁵Metusela kuu weeb 187iib doberekore, ye mingki Lamek kuu woonoon. ²⁶Kwanekore, Metusela ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom

[†]4:25 Set yaningko ye id kuu “Kondoon”.

doboroon kuu weeb 782yiib doboroon.
²⁷Ye weeb korem kuu 969iib doberene bobnoon.

²⁸Lamek kuu weeb 182yiib doberekore, ye mingki kuu woonoon.
²⁹Woonekore, Lamekbed yedmoon “Yariman Godbed arewa kondoon okad kiri kee kowe dana kee nub yaa awandi ye kiwaan ongmaneen. Kwani kowe, dana kee yaningko Noa[‡] andaan kii.” andoon. ³⁰Kwanekore, Lamek ye dana yenayiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 595iib doboroon.
³¹Ye weeb korem kuu 777iib doberene bobnoon.

³²Noa kuu weeb 500iib doberekore, karub dana ayoozmim Sem yoom Hem yoom Yeefet yoom wanaboon.

Karub Yi Inamen Arewa Darewoob

6 Kuyaambed karuwa nimaya okad yemoon muubniwen.
²Kuye niindem aom kuu okad yiri ye nimakoyu kerengkandimboniib doboriwen. God ye karubbed wedmibka nimakoyu kerengkandimbonmo kowe, ebka neka kame biwen. ³Angkon Yariman Godbed yedmoon “Kwana kowe, ne kuu kerendobaraina karub weeb darewoob dobaraibban, amborom kuu yi dobori arewa keroon kowe. Weeb 120iib kwari burudande dobaraibban.” andoon. ⁴Kurin kuyaron yaa doboriwen kuu karub dareb dareb doboob doboob doboriwen. Yi kuu God ye karubbed wene Godiibban yi nima biwen yi dana. Yi kuu kanangkod kayirin kamenabidan.

Andwoon 6:5-22

⁵Kwane, Yariman wedmoonka nimakarub yi doboriyiib inameniib korem kuu miin arewamo keroon

kowe ⁶yedmoon, “Ne niindem aom miin kubiyiibban keroon, komande nimakarub ongmaankob okad yiri doriib? ⁷Kwani kowe, nimakaruwiib dingkaniib ayari oniib korem kuu okad yirimbed araniin kumbed yimin, amborom kuu ne mimyob darewoob kowaan, komande ongmaanka.” andoon. ⁸Kumban Yariman kuu ye kubi dowakeniib Noa yaa.

Noa Ye Weng

⁹Kekee Noa ye weng. Noa yembedmo inamen yorokmo awine doboroon. Kuyaron doboriwen ye nimakarub kuu yembedmo amarakmiyiib kii ande dedmone daandiyiibban ye karub keroon. Noamo kuu God ye murubia ari amunmo doboroon ye karub. ¹⁰Ye karub dana ayoozmimiib kuu Sem yoom Hem yoom Yeefet yoom. ¹¹Amunmo meenme doboroon kumban nimakarub korem korem kuu amarakmiyiib ayub aya yaambad doboriwen, God ye kiringkono ari. ¹²Godbed wedmoonka nimakarub yi dobori korem kuu amarakmimo.

¹³Kwani kowe, Godbed Noa yaa yedmenoon, “Nimakarub korem monmaraniin, amborom kuu ayub aya yambadmo doriib kowe. Anamaa, nimakaruwiib okadiib monmaraniin. ¹⁴Kwani kowe, ebbad at kamkonombad motod yenbe. Motod aombad ambinam yemoon ongmenabe. Angkon, at nunungbed motod aomiib angkayiiib kuu ambe, ok aomnokban keru yeman. ¹⁵Ku yenbaneeb kuu motod ye doboob kuu dingki bendom dore dingki birid dore kumbed kimingkanmo wene 300iib kere. Angkon, angkara angkara kuu dingki bendom dore dingki birid dore kumbed kimingkanmo wene 50iib kere. Angkon, yiri dore ari dore

[‡]5:29 Noa yaningko ye id kuu “Nenkankuni”.

kuu kimingkanmo wene 30iib kere. ¹⁶Ari kuu widbed kebene. Motod amkan dore ateni dore wedkuyaa nuub yeman ambongko dingki bendom dore dingki birid dore mimo aande. Ambongko mimo motod wedyambed aande. Motod aom kuu ambib yiriyiib ariyiib ayoozmim ongeme. ¹⁷Kedi, urok darewoob ongmaniina mananeen kumbed kane kane yi korem okad yiri wad doriib kuu duknaniib. ¹⁸Kumban eb yaa ne weng ke yedme kowaan kei. Eb yoom eb karub dana yoom yiib amered yoom motod aom aomnaniib. ¹⁹⁻²⁰Ayari on maa maa koremiib dingkan maa maa koremiib wad doriib yeman maa maa koremiib ambiyiib yingkiyiib kuu menebiiwo motod aom be aomnekoreb oone. ²¹Wad doriib yeman maa maa korem yi animaniib yiib animaniib korem be nongkobe.” andoon. ²²Noambed God ye weng kunduk dakmoon areb kuu korem kwanoon.

Andwoon 7:1-5,17,23

Urok Ye Weng

7 Kwane downan kerekore, Yarimanbed Noa yaa yedmenoon, “Kibik yaron kuu ebbedmo amunmo doberewen kowe, eb yoom eb wonong yoom eb karub dana yi amered yoom motod aom aomnime. ²⁻³Dingkan ani yeman maa maa korem ambi ediib yingki ediib ayari on maa maa korem ambi ediib yingki ediib durukman ye dingkan maa maa korem ambi mimoyiib yingki mimoyiib be aomnibko oonime. Dingkan be aomne oonibko amaanbed yemoon kereniwe muubnaniib. ⁴Wene ari kuu aron ediib downan keranuune nembed am darewoob yedmaniine mananuun. Aronki 40yiib amnoom 40yiib menembaranuun kii. Kwani kowe,

nimakaruwa dingkana yi korem okad yiri dobirimaib kuu monmaraniin.” andoon. ⁵Andoone, Noambed Yariman ye weng kunduk dakmoon kuu korem kwamunemo kamoan.

⁶Noa ye weeb 600iib yaron kuu ⁷Noa yoom ye wonong yoom ye karub dana ayoozmim yi amered yoom motod aom aomniwen. ⁸⁻¹⁶God ye weng kunduk dakmoon areb kuu dingkan korem amongkowiib kiiyiib darewoowiib embengiib ambiyiib yingkiyiib Noa yaa menebe motod aom aomnekoriwa, Yariman Godbed ambongko kebenoon. Aron ediib downan keroon kowe, wood ayooz aron 17 arimbed kuu ok darewoob okad niindem yirimbed bangkanandedeerebeenan wunuune ambid arimbed am darewoob okad yimin yimin yaa munuune kameen kowe, urok muneen. Kuyaron kuu aron 40yiib am darewoob menembureen, amkiyiib aronkiyiib.

¹⁷Aronki 40yiib kuu urok derebeenu, motod kuu ok animari kanawaneen. ¹⁸Kanawanekoru, ok animari kanawadmenmo dewenebuun. ¹⁹Urok derebeenu, aangko darewoob korem kuu yukneen. ²⁰Derebe downan kerekoru, okad korem kuu yukneen. Aangko dungkunbed dingkimbed kimingkanmo wene ok animarimbed ye ambab kuu 15iib. ²¹⁻²²Yukne downan keruune, wadkeri yeman korem karuwa dingkana korem kuu dukniwen. ²³Nimakaruwiib dingkaniib ayari oniib, okad yiri wad doriibdan korem kuu monmare downan keroon kuned, Noa awene yoom dingkan yoom motod aom aomniwendan kuu yimbedmo dobiriwen. ²⁴Okad korem yukneen yaron kuu 150yiib.

Urok Downan Kereen

8 Noa awene yoom dingkan yoom motod aom aomniwen kuu Godbed nonondandindo. Kwani kowe, yedmoon

“Nuub monok.” andoone monoone ok kuu igakman andowe keekne wuneen. ²Kwanoone, okad niindem yirimbed ok kuu menebuun kuu kebene am kebene keroone, ³aron 150yib kuyaron kuu ok ika keekne wuneen. ⁴Wood 7 aron 17 arimbed kuu motod kuu aangko Ararat ari angkibureen. ⁵Ok keekne wuneene wood 10 arimbed kuu aangko maa maa kuu dian kereen.

⁶Wene aron 40yib dowan keruune wene ari kuu Noambed bunangka wedmi yeman ambongko nandene ⁷ayari on binmo on kurud areb yaningko Reven kankoraroone wanwene ok animari wedyambed dewenebeen. ⁸Amaan on kawanmo on kawa areb yaningko Dav kankoraroone amborom kuu ok kuu keekne dowan kereen ande meenoon. ⁹Kankoraroone wanwuneen kuned okad akmino kowe, ika wanmuneen amborom kuu ok kuu keekne dowan kerindo kowe. Ika wanmunuune, Noambed nende motod aom kowoon. ¹⁰Wene aron ediib dowan keruune, on kawanmo ika kankoraroone, ¹¹wanyarebuune oobnembed ika wanmuneen kuu atbiidiib domone kanmuneen. Kwani kowe “Ok keekne dowan kereen yo.” ande meene yekaadkeron. ¹²Wene aron ediib dowan keruune ika kankoraroone wanwuneen kuned kuu ika minindo.

¹³Noa ye weeb kuu 601iib kuyaron kuu wood mimo aron mimo keruune ok keekne dowan kereen. Kwanoone, Noambed wid yena bongme benkatmekore kerekanabe okad yiri wedmoon kuu okad kuu kamkono kere wuneen. ¹⁴Wene wood ayoob aron 27 keruune, okad kuu kokne kamkono kere wuneen.

(Aronki yemoon dowan keruune, urok kuu keekne dowan keroone okad kuu kamkono kere kereen.)

Andwoon 8:15-22

¹⁵Kwane, Godbed Noa yaa yedmoon, ¹⁶“Eb yoom eb wonong yoom eb karub dana yoom yi amered yoom ¹⁷okad yiri yemaniib ayari yemaniib dingkan maa maa koremiib bunangka angkanime. Dingkan korem ke be angkaneeb kee wenebe yemoon kere muubnaniib kii.” andoon. ¹⁸Kwanandoone, Noa yoom ye wonong yoom ye karub dana yoom yi amered yoom kuu bunangka angkaniwen. ¹⁹Angkaniwa, dingkan maa maa korem kuu yeka yeka angkane wenebiwen.

²⁰Angkon, Noambed bot wuube dingkan nengke agedmo keru yeman ye bon ongmekore, dingkan durukmanbaniib ayari oniib yaa maa maa bene kwari kiribekore, nengkane agedmo keroone baeb kuu Yariman yaa konoon. ²¹Kwane, Yarimanbed kuyaa kuwekore yekareb yedmoon, “Amaan angkon okad kamune ne ika arewa kerundainban, kwane karubbed komo kamaniib yaa kui. Ne nekaad aron korem kuu nimakarub danambed wene aamkono yaa yi inamen kuu arewamo. Kumban, angkon nembed okad yiri wad doriibdan kuu angkon ika monmarainban, kibikee monmaraan kwamune.” andekore, ika yedmoon

²²“Aron kwane okad angkibarunuun yaa kuu animan kaab arumenabi yaroniib wanabi yaroniib, angkon yuruk aroniib nimin aroniib, angkon amaroniib yongkonbi aroniib, angkon amkiyiib aronkiyiib keremborok, dowan keraanban.” andoon.

Andwoon 9:1-15

Godbed Noa Yaa Amun Keendoon

9 Kwane, Godbed Noa yoom ye karub dana yoom yaa amun kerunde yedmoon, “Yiib dana yemoon yidwarok. Okad korem muubnok. ²Dingkan koremiib ayari on koremiib okyiri oon koremiib kuu yiib yaa konob une dobirimaniib. Yi kuu yiib dowakenmo komo kamaniib kuyaa kiribaana doriib. ³Ne dingkan ye amob durukman bongmaan kowe, korem kuu ani yeman. Anuk kuu okad yirimbed kab kaini yeman kuu yiib ani yeman andaan kwamune areb kuu, kibikee dingkaniib ayari oniib okyiri ooniib korem kangkon yiib ani yeman andaan.

⁴“Amob mimo kuu kei, dingkan id yaa umkaniib kwane anaib, amborom kuu umkanbed wadkeriyiib angkeen kowe. ⁵Kanembed karub maa ayaneene bobnaneen kuu bobni ye dabab kandaneen. Dingkan kanembed karub ayaneene bobnaneen kwangkong bobni ye dabab kandaneen.

⁶“Karub kuu God ye kuruwak areb ongmoon kowe, karub kanembed karub maa ayaneene bobnaneen kuu man kangkon karub yenambed aye kowaniib.” andoon.

⁷Kwanandekore, ika yedmoon, “Kwane, yiib kuu awoya dana yewudmo yidwarok, yiib kuu okad korem muubnok. Okad yiri yidwarok.” andoon.

⁸Weng kee Godbed Noa yoom ye karub dana yoom yaa yedmendoon, ⁹“Kedi, kibikee nekambed ne weng kunduk eb yoom eb awoya ari dobaraniibdan yoom yaa kondaan kii. ¹⁰Weng kunduk kee dingkaniib ayari oniib wadkeri yeman korem motod aombed angkadiriwen yaa kondaan. ¹¹Ne weng kunduk ke

ongmaan kei, amaan ok urokbed wadkeri yeman korem ika monmarainban, kwane ok urokbed okad korem ika monmarainban.” andoon.

¹²⁻¹³Kwanandekore, Godbed ika yedmoon, “Weng kunduk akmi yeman ke niinarikuru kei wiib wedaom kowaan, ne dore okad dore wedya kowaan kui. Weng kunduk akmi yeman kee kowaan kuu yiwiib wadkeri yeman yenayiib korem yaa kowaan. Weng kunduk kuu nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem yiman. ¹⁴Komo aron amokambidiib ongmaniine niinarikuryiib keraneen kuu, ¹⁵ne ika meenaniin ne weng kunduk yiib yoom dingkan maa maa korem yoom yaa kowaan kowe, angkon amaan ok urokbed wad doriibdan korem yainban andaniin.” andoon. ¹⁶Ne kuu niinarikuru amukambiid ari wedmaniin kuu angkon ika meenaniin karuwiib dingkaniib yaa ne weng kunduk kowaan kuu. ¹⁷Kukuu weng kunduk kuu wadkeri yeman yaa kondaan.” andoon.

Noa Ye Karub Dana

¹⁸Sem yoom Hem yoom Yeefet yoom kuu Noa ye karub dana. Yi kuu motod aombed angkadiriwen. (Hem kuu Keenan ye awodki.) ¹⁹Karub dana ayooobmim kuyaambed karub korem yi awoya.

²⁰Noa kuu yongbon deme ye karub kowe nong yob ibduruk yembed andowe kiiboan. ²¹Kiiboona demboona, nong yob wande ondoobkekore, angkimberene wain ok keroona, wain ok kuu anoon. Anekore, awarak ayuuna ebkad biandekore, idmo ye kombon aom angkeen. ²²Hem Keenan yawodki kumbes yawodki Noa kombon aom idmo angkeena wedmenoon. Wedmenekore, wene ye ambanga ayooob yaa yedmendoon. ²³Sem yoom Yeefet yoom tabua awine

kankoone, yi kandom angkorom anuk kowe, kanwene yi angkorom korokbe weneniwa kombon aom aomne yi awodki dabuneniwen. Yi murubia angkorom koniwen kuu yi awodki idmo angkeen kuu yi dowakenban wedmeni kuu. ²⁴Ok awarak dowan keroona, Hembed komo kamoon kuu Noambed wengamberekore, ²⁵yedmoon

“Keenan yaa butun kamoon.

Ye awoya kuu Hem ye ambanga ay-oob yi awoya yi dabderem yirimo dobere yi dememo awine yaraniib.” andekore, ika yedmoon,

²⁶“Kubi konem, Sem ye Yariman God yaa.

Keenan ye awoya kuu Sem ye awoya yi dabderem yiri dobere yi dememo awine yaraniib.” andekore, ika yedmoon,

²⁷“Godbed Yeefet ye okad kuu irin angkane darewoob kere.

Kwane Sem yoom Yeefet yoom yi awoya kuu ibmo dobaraniib.

Keenan ye awoya kuu Yeefet ye awoya yi dabderem yiri dobere yi dememo awine yaraniib.” andoon.

²⁸Urok yondem kuu Noa kuu weeb 350yiyib doboroon. ²⁹Ye weeb korem kuu 950yiyib doberene bobnoon.

Noa Ye Meed Yi Awoya

10 Noa ye karub dana Sem, Hem, Yeefet urok kee ye yondem yi dana meed wanabiwen.

²Yeefet ye karub dana kuu Gomer yoom Megog yoom Madai yoom Yavan yoom Tubal yoom Mesek yoom Tiras yoom kwane wanaboon. Kuyaambéd ambibkin maa maa andwoon.

³Gomer ye karub dana kuu Askenas yoom Rifat yoom Togarma yoom kwane wanaboon.

⁴Yavan ye karub dana kuu Elisa yoom Taasis yoom Kit yoom Ro-

dan yoom kwane wanaboon. ⁵Keke Yeefet ye awoya ambibkin maa maa wenebe dobereniwa weng maa maa dakmenabiwen. Yi kuu karamok dudbi ariyiyib karamok kebed yayiyib dobiriwen.

⁶Hem ye karub dana kuu Kus yoom Misraim yoom Put yoom Keenan yoom kwane wanaboon. Kuyaambéd ambibkin maa maa andwoon.

⁷Kus ye karub dana kuu Seba yoom Havila yoom Sabta yoom Raama yoom Sabteka yoom kwane wanaboon.

Raama ye karub dana kuu Seeba yoom Dedan yoom kwane wanaboon.

⁸Nimrod kuu Kus ye mingki. Yembedmo nangmenmo wene okad yimin yimin yaa korok keroon. ⁹Ye kuu dingkan yemoon bi ye karub keroon, Yariman God ye murubia ari. Kwanikob yikareb yedmimaib “Nimrod dingkan biman Yariman God ye murubia ari areb kerime.” andimaib. ¹⁰Yembed Babilonia ambibkin aom taun Babiloniib Erekiib Akadiib Kalneyiyib kuyaambéd ibduruk korok keroon. ¹¹Ambibkin kuyaambéd wene Asiria ambibkin aombéd taun Ninevayiyib Rehobotiyiyib Kalayiyib ¹²Reseniib yenbenaboon. Kambong Resen kuu Ninevayiyib Kalayiyib wedyirimbed yenbenaboon. Nineva taun kuu amaambéd darewoob kereen.

¹³Misraim ye awoya kuu Rud-daniib Anamdaniib Lehabdaniib Naftudaniib ¹⁴Patrusdaniib Kasludaniib Kaftordaniib. Kasludan yena andokbe yika dobereniib Filistiadan keruwen.

¹⁵Keenan ye awoya kuu Saidondaniib Hitdaniib ¹⁶Yebus-daniib Amorodaniib Girgasdaniib ¹⁷Hivdaniib Arkdaniib Sindaniib

¹⁸ Arvaddaniib Semardaniib
Hamatdaniib. Saidon kuu Keenan
ye wonob dana.

Kwane yi awoya wenebiwen. ¹⁹ Yi
bid yimin kuu Saidonbed wene kuri
kambong Kerar, kambong Kasa dia.
Kwane wene kangka taun Sodomiib Go-
morayiiib Admayiib Seboyimiib, kam-
bong Lasa dia. ²⁰ Hem ye awoya kuu yi
ambibkin maa maa yi amyenibon maa
maa wenebe dobereniwa yi weng maa
maa dakmenabiwen.

²¹ Sem kuu Yeefet ye daman. Sem ye
awoya maa kuu Hibrudan.

²² Sem ye karub dana kuu Elam
yoom Asur yoom Arfasad yoom
Lud yoom Aram yoom kwane
wanaboon.

²³ Aram ye karub dana kuu Us
yoom Hul yoom Geter yoom Mesek
yoom kwane wanaboon.

²⁴ Arfasad ye mingki kuu Sela.
Sela ye mingki kuu Eber. Eber ye
awoya kuu Hibrudan.

²⁵ Eber ye karub dana ari wana-
boon kuu Peleg yoom Yoktan yoom
kwane wanaboon. Peleg^f yaron yaa
kuu ambibkin maa maa andokbe
yemoo keroon.

²⁶ Yoktan ye karub dana kuu
Almodad yoom Selef yoom Hasar-
mavet yoom Yeraa yoom ²⁷ Hado-
ram yoom Usal yoom Dikla yoom
²⁸ Obal yoom Abimael yoom Seeba
yoom ²⁹ Ofir yoom Havila yoom
Yobab yoom kwane wanaboon. Yi
korem kuu Yoktan ye karub dana.

³⁰ Yi dohiriwen kuu kambong
Mesambed wene kambong Sefar kangka
aangko ambibkin yaa. ³¹ Sem ye awoya
kuu yi ambibkin maa maa yi amyenibon
maa maa wenebe dobereniwa yi weng
maa maa dakmenabiwen.

³² Kuu Noa ye awoya kui. Kuyaambed
urok yondem ambibkin korem yaa
wenebe muubniwen.

Andwoon 11:1-9

Babilon Ye Ambib Ambon Darewoob

11 Kurin anuk kuu nimakarub
korem kuu weng mimo
dakmimaib, yeka yeka andokbindo.
² Kuyaron kuu yi korem aron dem-
bimaun angka awanawanmo yaronib
wene okad dabon yiri Babilonia aom
dobiriwen. ³ Yi korem mene nedbenib
yedmiwen, “Okadbed boyambib yeman
ongmenabem. Ongmenabe aron nimin
nongkobubko erebne kamkono kerok.”
andiwen. Botban okadbed kwane
ongmenabekoriwa, at nunung biwen,
boyambib yeman dabokne awini
yeman. ⁴ Kwamekoriwa yedmiwen,
“Menebe boyambib yemoo taun keru
dowad yenbenabem. Kwane, boyambib
kongam darewoob yenbenmo daane
ambid burudandem. Kwananuub
kuu nub aningko kumbed darewoob
keraneen. Nub aningkomo keruko okad
yimin yimin yaa wenebe buyokbayok
keraubban.” andiwen.

⁵ Kwanoona, Yariman kuu ambib
kongamiib tauniib yenbiib kuu
wedmok kamene ⁶ wedmekore
yedmoon, “Yi weng mimo kumbed
kwane andowe ongmiib kowe, komo
meene ongmandamaniib kuu kwane
ongmaniib. ⁷ Kwani kowe, nub
kawenenub yi weng amonombe weng
maa maa yeka yeka keroko neman
wengambere wengambere kerindeban
kerok.” andekore, ⁸ Yarimanbed
been buyokbayok keroona bidambib
maa maa wenebene boyambib taun
darewoob yenbiib kuu korondiwen.

^f10:25 Peleg yaningko ye id kuu “Andokbi”.

⁹Kowe, taun yaningko kuu Babel[§] ande yedmiwen, amborom kuu Yarimanbed nimakarub korem yi weng amonombe weng maa maa kere wene karub kuu ben buyokbayok kere okad yimin yimin yaa nongkobenmo woonoon.

Sem Ye Awoya

¹⁰Sem ye awoya kuu kei. Urok yon-dem yeeb ayooob dowan keroona, Sem ye weeb 100iib kerekore ye mingki Arfasad kuu woonoon. ¹¹Kwanekore, Sem ye dana yenayiiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 500iib doboroon.

¹²Arfasad kuu weeb 35iib doberkore ye mingki Sela kuu woonoon.

¹³Kwanekore, Arfasad ye dana yenayiiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 403yiib doboroon.

¹⁴Sela kuu weeb 30yiib doberkore ye mingki Eber kuu woonoon.

¹⁵Kwanekore, Sela ye dana yenayiiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 403yiib doboroon.

¹⁶Eber kuu weeb 34yiib doberkore ye mingki Peleg kuu woonoon.

¹⁷Kwanekore, Eber ye dana yenayiiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 430iib doboroon.

¹⁸Peleg kuu weeb 30yiib doberkore ye mingki Reu kuu woonoon.

¹⁹Kwanekore, Peleg ye dana yenayiiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 209iib doboroon.

²⁰Reu kuu weeb 32yiib doberkore ye mingki Serug kuu woonoon.

²¹Kwanekore, Reu ye dana yenayiiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 207iib doboroon.

²²Serug kuu weeb 30yiib doberkore ye mingki Nehor kuu woonoon.

²³Kwanekore, Serug ye dana yenayiiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 200iib doboroon.

²⁴Nehor kuu weeb 29iib doberkore ye mingki Tera kuu woonoon.

²⁵Kwanekore, Nehor ye dana yenayiiib ari wanaboon. Kuyaom doboroon kuu weeb 119iib doboroon.

²⁶Tera kuu weeb 70yiib doberkore ye mingki Abram yoom Nehor yoom Haran yoom wanaboon.

Tera Ye Awoya

²⁷Tera ye awoya kuu kei. Tera kuu Abram yoom Nehor yoom Haran yoom yi awodki. Haran kuu Lot yawodki.

²⁸Kwane Haran kuu ye taun Ur Babilonia ambibkin aombed bobnoon kuyaron kuu yawodki kuu doreen. ²⁹Abram kuu Serai awanoona Nehor kuu Milka awanoon. Haran kuu Milka yoom Iska yoom yi awodki. ³⁰Serai kuu kurong kowe yu dana kuu woonindo.

³¹Kwane, Tera yaro ye mingki Abram yoom ye awo Lot yoom Abram ye wonong Serai yoom kuu bekore Ur taun yaa koronde Keenan ambibkin yaa wene wedya Haran taun yaambad doboroon.

³²Tera ye weeb korem kuu 205iib doberene bobnoon, Haran taun aom.

(Weeb yemooon ari keruune, Noa ye dana mingki Sem ye awo aman ari Abram kuu wooneen.)

Andwoon 12:1-7

Godbed Abram Yaa Baandoon

12 Kwane, Yarimanbed Abram yaa yedmenoon,

“Ewambe yokadiib eb karubkimiib eb ambibkiniib domondekorewa, nembed ambibkin maa korokbebdaniin yaa wene.

²Kwane, nembed eb awoya yemooon bangkabdaniina ambibkin yeweb kere yemooon kai keraniib.

Kwane, amun kerubdaniin.

[§]11:9 Babel yaningko ye id kuu “Kerebkarab”.

Kwane, onmaniina eb aningko kuu darewoob keraneen.

Kwani kowe, eb yaambéd yena kuu amun kerundaneen.

³Kanembed eb yaa amun kerubdaneen kuu nembed amun kerunaniin, kuned kanembed arewa kerubdaneen kuu nembed arewa kerunaniin.

Eb yaambéd ambibkindan korem yaa kuu amun kerundaneen.” andoon.

⁴Yarimanbed kwanandoone Abram wengamberekore kwanoon, ye kuu Haran taun angkambéd Lot yoom domonde winiwen. Kuyaron kuu Abram ye weeb kuu 75iib. ⁵Yembed ye wonong Serai yoom ye daman ye mingki Lot yoom kuu ye deme karuwiib ye yiribman korem Haran angkambéd booniib kuu be Keenan ambibkin yaa wonoon. Kwane wene Keenan ambibkin nandene, ⁶wene More ye at kubun keedbon kambong Sekem dia kwane kuyaa doboroon. (Kuyaron kuu Keenandan kuu kuyaa doriib.)

⁷Doboroone, Yarimanbed wadbare angkaderene Abram yaa yedmenoon, “Ambibkin kee eb yob yaa kondaniin.” andoon. Kwanandoona, Abrambed bot wuuboon, Yarimanbed ne yaa angkadoroon kii ande korokbi yeman.

(Abram yoom ye yoom winiwendan yoom kuu Keenan ambibkin aom dewinimaib, ye dingkan kab kuu kereek yemoo animaib kowe. Yi kuu ambib anam yenbenabindo, dingkan kadbed ongmiiwen ye ambib kombon aombéd dangimo kamen yariwen. Kwane, bidambib maa yaa wanande kaimaib kuu yi ambib kombon yeman kuu bedmenabe be kemo yi angkurom ari nongkobekorib bewinimaib.)

(Yi kuu animan kab ma kibingkindo, dingkanmo bangkanandiwen. Yi dingkan yena kuu animaib, yena kuu ari berengkimaib, karub yena yi berengke yeen ani dowad. Kuye

od kuu Abram ye nimakarub yoom kuu karub yena yaambéd yongbon animan berengkimamiwen. Wiid yob kangkon berengkekorib flawa ongmenib bred nengkimamiwen.) ⁸Amaan angkon koronde kuri wene aangkobon ambibkin angka angkanoon. Kambong Betel kaom kere kambong Ai kangka kere wedyiri kombon be arume doboroon. Kuyaambéd angkon bot wuube dingkan nengke agedmo keroone baeb kuu Yariman God yaa koni yeman ye bon wuubekore, kurikuriyiib kubiyiib Yariman God yaa konoon. ⁹Kwane, mim kuyaamo dobirindo, wene kuyaambéd dobere dobere Keenan aom kuri doboroon.

Abram Idyip Yaa Wonoon

¹⁰Keenan ambibkin aom am kainoona animaniibban keroona mungimo dobereniwa koronde anuk ambene wene Idyip ambibkin anuk wonoon.

¹¹Wene Idyipdan yi okad dia aomnande yedmoon ye wonong yaa “Kub kuu kerengkandimbon kowe, ¹²Idyipdanbed meenaniib kuu kub kuu ne wonong ande meenenekoriwa, ne kuu nekoriwa, ub kuu nendaniib kowe, ¹³minibka yedmende kub kuu ne daman ande. Kwane kub yaambéd ne kuu nokban kere amun amun kamaniib.” andoon.

¹⁴Andekore, Idyip bid aom aomnoona Idyipdan kuu ye wonong kuu wedmendiwen kuu kerengkandimbon wonong. ¹⁵Kwane Idyip yi king Fero ye korok korok yena wedmendekoriwa, king yaa yedmeniwa yembed yi yaa yedmendoone, wene Serai kuu nende king yambiwoom winiwen. ¹⁶Yu dowadbed Abram kuu kingbed ongme oonenoon. Kwane, sibi yemooniib naningkod yemooniib buromakau yemooniib donki yemooniib kemo yemooniib kakmaniibban deme ye

karub yemooniib bangkanoon, Abram yaa.

¹⁷Serai nende yambiwoom kowoon ye dowadbed ye yoom yambiwoom karub doriib yoom yaa Yariman Godbed yi korem yaa korere darewoob maa maa kondoon. ¹⁸Kwanoona, kingbed Abram yaa kaamoonon “Eb komo kamewen, ne yaa? Komoyiibkob Serai kuu ne wonong ande yedmewindo kerewen? ¹⁹Komande yu kuu eb daman andekorewa, yu kuu munuunkob ne wonong keraan? Eb wonong kei nenwene keyom koronde yaro wene!” andekore, ²⁰king ye korok korok yaa yedmendoona Abram nendeniwa ye wonong nendeniwa ye barang korem bekoriwa ambibkin kuyom kuu be wene bunangka domondiwe winiwen.

Abram Yoom Lot Yoom Andokbiwen

13 Abram yoom ye wonong yoom Lot yoom yi yiribman korem be Idyip ambibkin domonde ari wene Keenan ambibkin yaa winiwen. ²Abram kuu yiribman yemoon ye karub, sibiyyiib naningkodiib buromakauyiib od yeman silva yemooniib gold yemooniib boon. ³Kwane angkon dobere dobere wene Betel kere Ai kere anukbed kombon be doboroon yaa ika monoon. ⁴Menekore, bot wuube dingkan nengke agedmo keroone baeb kuu Yariman God yaa koni yeman ye bon wubekore, kurikuriyiib kubiyiib God yaa konoon.

Andwoon 13:5-18

⁵Lot, ye kuu Abram yoom winiwenman, ye kangkon ye nimadanayiib deme karuwiib sibiyyiib naningkodiib buromakauwiib. ⁶Abram ye dingkan kawiiib Lot ye dingkan kawiiib kuu yemoon keroon kowe, kereek kirod dowan keroona yi ayooob ibmo dobiri yiminban keroon. ⁷Kwane, Abram ye

dingkan kab oonidaniib Lot ye dingkan kab oonidaniib arud weng dakmiwen. (Kuyaron kuu Keenandaniib Perisdaniib Keenan ambibkin aom doriib.)

⁸Kwani kowe, Abrambed Lot yaa yedmoon, “Eb kuu ne daman kowe nub kuu wengbaraub, nub deme karub kangkon wengbaraib. ⁹Okad kumundin kemaombed nub dewenebi kuu yiminana. Kwani kowe, nub kibikee andokbem. Eb dowaken an angka wene dobarande meenewen kuyaa wenebko, ne kuu wiwi angka wene dobarako. Eb dowaken wiwi angka wene dobarande meenewen kuyaa wenebko, ne kuu an angka wene dobarako.” andoon.

¹⁰Kwane, Lot kuu indob kankoone darobe wedmoon kuu kankubunen yiri yaningko Yoodenbed wene kambong Soar yimin ok yemoon wedmoon, kuku Yariman ye yongbon Iden areb Idyip okad areb. (Kuyaron kuu God kuu Sodom tauniib Gomora tauniib monmarindo.) ¹¹Kwane kuyaambed, Abram yoom Lot yoom kwane andokbiwe, Lot kuu Yooden kankubunen yiri kangka angkanoon. ¹²Kwane, Abram kuu Keenan bid ari doboroona, Lot kuu wene Sodom taun dia kankubunen yiri doboroon. ¹³Sodomdan kuu Yariman ye murubia ari miin arewa kame ambarakmi darewoob kamembirimaib.

Abram Hebron Aom Wonoon

¹⁴Lot wonoona kuye yoman Yari-manbed Abram yaa yedmenoon, “Ebbed doreeb kuyaambed indob kankoone kangka kere kaom kere kuri kere kari kere okad korem ongme wedme. ¹⁵Okad korem ke wedmeeb kee eb yoom eb yob yoom yaa kondaniin, aron korem. ¹⁶Nembed eb yob yemoon bangkab-daniin kuu karub ma kimingke dorinban, ingkud korem kimingkindeban areb. ¹⁷Keenan okad korem kee eb

yaa kabdaniin kowe, wene okad ko-rem kee yimin yimin yaa dewene dore wedme.” andoon. ¹⁸Kwanandoone, Abrambed Hebron aom wene Mamre ye at kubun keedbon dia wene kombon yenbe doboroon. Kwane, Yariman yaa meeni yeman ye bon botbed wuuboon.

Abrambed Lot Ika Nendoon

14 ¹⁻⁴Sodom taun yi king kuu Bera. Gomora taun yi king kuu Birsu. Kambong Adma yi king kuu Sinab. Kambong Seboim yi king kuu Semeber. Yi kaningiib yoom Soar yi king yoom, yi korok kuu Kedolaomer. Yembed oonoon kuu weeb wad ayoowiib down kereen kumban yikareb kerem ande meeniwen, yi king angkoyiib kuu. Kedolaomer kuu Elam ambibkindan yi king. Amrafel kuu Babilonia ambibkindan yi king. Ariok kuu Elasar ambibkindan yi king. Tidal kuu Goim ambibkindan yi king. Yi kaningiib yi ana nangmidaniib taun angkoyiib yi king yaa nangmok winiwen. Kambong angkoyiib yi ana nangmidaniib yi kingiib kankubunen yiri yaningko Sidim yaa nedbiwen. (Kibikee Sidim kuu karamok yaningko Ded Si.)

⁵⁻⁶Weeb 14iib ari kuu Kedolaomer yoom ye king angkodmi yoom yi ana nangmidan yoom kambong Asterot Karnaim yaa wene Refaim karub yaa nangmene, kambong Hem yaa wene Sus karub yaa nangmene, kambong Save Kiriataim yaa wene Em karub yaa nangmene, aangko Seir ambibkin aom wene Hor karub yaa nangmene, kambong Elparan dia nangmeniwen. Kwanekoriwa, Kedolaomer yoom ye king angkodmi yoom yi korok keriwene. Kambong Elparan kuu amiibban koknoon ambibkin dia. ⁷Kwanekoriwa, amonombe kambong Kades yaa wene Amelek karub korem yaa wene nangmene Amoro karub yaa kambong Hasason Tamar aom wene nangmeni-

wene. Kwanekoriwa, Kedolaomer yoom ye king angkodmi yoom yi korok keriwene.

Andwoon 14:8-20

Abrambed Lot Ika Nendoon

⁸Aron maa, Sodoma Gomoraya Admaya Seboima Soara yi ana nangmidaniib yi kingiib kankubunen yiri yaningko Sidim yaa nangmok winiwen. ⁹Yi kuu Elamdan yi king Kedolaomer yoom Goimdan yi king Tidal yoom Babiloniadan yi king Amrafel yoom Elasar dan yi king Ariok yoom yi ana nangmidaniib yaa nangmok winiwen. King angkoyiibbed king kaningiib yaa nangmok winiwen kui. ¹⁰Kankubunen yiri yaningko Sidim kuu kolta bot dem yemoon dangoon. Nangmenib, Sodom yi ana nangmidan yoom Gomora yi ana nangmidan yoom yi king ayoob yoom kuu kirikmone wenenib dem yiri kirobiwe, king yenayiib yi ana nangmidaniib kuu kirikmone wene aangko ari daaniwen. ¹¹Kedolaomer yoom ye king angkodmi ayoobmimiib yoom yi ana nangmidan yoombed Sodoma Gomoraya yi yiribmaniib yi animaniib korem kuu be winiwen. ¹²Abram ye daman ye mingki Lot kuu Sodom aom doreen kowe, ana nangmidanbed yeyiib ye yiribmaniib kangkon be winiwen.

¹³Karub mamaa kombere dore wenene komo keroon kuu Abram yaa daanoon. (Abram yaa kuu “Hibruman” andimaib. Ye kuu Mamre ye at kubun keedbon dia doboroon. Mamre yoom ye damana Eskol yoom Aner yoom yi ayoobmim kuu Amorodan. Yi kuu Abram yangkodmi.) ¹⁴Abram wengamboroone ye mingki Lot kuu bondanbed nenwiniwen kowe, ye nangmi karub korem 318iib benwene king kaningiib yaa nangmok wenene kambong Dan yaa nandekore,

¹⁵ amnoombed Abram kuu ye karub andokboone, wene nangmiwa kirikmoniiwa nangmenmo wene kambong Hoba dia winiwen. Hoba kuu Damaskus taun burudande ari. ¹⁶ Kwane, Abram kuu benwiniwen ye yiribman koremiib Lotiib ye yiribmaniib Sodoma Gomoraya ye nimayiib nimakarub yenayiib be ika monoon.

Melkisedekbed Abram Yaa Amun Kerunoon

¹⁷ Abram kuu Kedolaomer awene yaa nangme burudande dorekore ika monoona, Sodom yi kingbed Abramiib yaa wedmenok wonoon, kankubunen yaningko Save yiri. ¹⁸ Kuyaron kuu Melkisedek kuu kambong Salem yi kingiib Korem Ari ye God dore karub dore wedyiri dohiri ye karuwiib. Kwane, yembed flawayiib nongyob ok ambodiib Abramiib yaa be menene, ¹⁹ Abram amun kerunok ande yedmoon, “Korem Burudandoon Arimbed Ye God, ambidiib okadiib ongmenaboonman, Abram yaa amun kerunok.

²⁰ Yembed awabdoone nangmeneb burudandewen kowe, Korem Burudandoon Arimbed Ye God yaningko kankoonem.” andoon.

Kwanandoone, Abrambed nangmene boon ye yiribman kuu andokbe wenore angko angkoyiib nongkobekore anded mimo kuu Melkisedek yaa konoon.

²¹ Konoone, Sodom yi kingbed Abram yaa yedmoon “Nangmenib biwen yiribman kuu awine, kumban ne nimakarub kuu ika bangkawe.” andoon. ²² Andoone, Abrambed man yedmoon “Korem Ari ye Yariman Godbed yedmoonkob okadiib ambidiib kereen. Yaningko yaambed yedmaan kuu ²³ eb yiribman kuu ma awinainban. Korem ebka bangkabdandamiin, ebkad nong o

yonkad nong awinainban. Kwani kowe, ebbed kekane yedmaabban ‘Abram kuu nembed yiribman yemoon bangkanaaan kowe, ye kuu yiribman yemoon ye karub keroon.’ andaabban. ²⁴ Ne kuu eb yiribman ma kandainban, kuned ne karubkimbed ani yeman aniwen kumbedmo awinaniin. Ne angkodmia Mamre yoom Eskol yoom Aner yoom yimbedmo yi nangmenib biwen yiribman kuu bime.” andoon.

Andwoon 15:1-18

God Ye Weng Kunduk Abram Yaa

15 Kwane, amaan Yarimanbed Abram yaa wane korokbene yedmenoon, “Abram, eb unaab.

Arud ye barang yaa kuu kombe areb kukbeddembaraniin.

Ne kuu eb kakman amun miin darewoob keraan.” andoon.

² Kumban, Abrambed yedmoon, “O Yariman Ambengan, ne kuu danayiiiban kowe, ne yaa kakman kuu komo kawaneeb? Ne yumbon kandaneen ye karub kuu ne deme karub Elieser, Damaskus ye karub kii.” andoon. ³ Kwanandekore Abrambed ika yedmoon, “Ebbled ne yaa danayiiib kawindo kowe, ne deme karub yembed ne yumboniib yiribmaniib kuu baneen.” andoon.

⁴ Kwanandoone, Yarimanbed yedmenoon, “Eb deme karub kuu eb yumboniib yiribmaniib baanban. Eb bobnaneeb kuu eb dana mingki eb umkan anam kumbed eb yumboniib yiribmaniib kuu baneen.” andoon. ⁵ Kwanandekore, Abram nenwene bunangkambed yedmenoon, “Eb indob kankoone ambid ari wedme, mindong kimingke. Ebkareb kimingki kuu yiminoo? Eb awoya kuu mindong

yemoon kwamune areb keraniib kii.” andoon.

⁶Abram kuu Yariman ye weng yaa anam ande meenoonkob, Yarimanbed ye dowad meenoon kuu “Ye kuu yorokmo ye karub ande kowaan kii.” andoon.

⁷Kwanandekore, yembed Abram yaa yedmoon, “Ne kuu Yariman, Ur taun Babilonia ambibkin aombed nenyaro manaan ye id kuu okad kee eb yaa kabdandid.” andoon.

⁸Kwanandoone, Abrambed kaamonoon, “O Yariman Ambengan, komarewa kerenidned okad kuu neman keraneen kuu nekaadkeraniin?” andoon.

⁹Andoone, Yarimanbed yedmenoon, “Buromakau ingkod mimoyiib naningkod mimoyiib sibi ambi mimoyiib, yi korem kuu weeb ayoobmim down kereen kumbed, ayari on kawanmo mimo yaningko daviib ayari on kerekerek ingkod mimo yaningko pidyoniiib kuu be mene.” andoon.

¹⁰Kwanandoone, Abram kuu kuye dingkan yeene be monoon. Be mene, dingkan kuu wedyirimbed bunge baangkane angkara angkara nongkobekore, on kuu bunge baangkindo on maa angkara kowe on maa angkara kowoon, kiwaan wedyiri angkuun. ¹¹Bob id animaiib ye ayari on kumbed wanmene dingkan yom kuu anandamiiwa Abrambed wangmoon.

¹²Aron kuu kubune wenuune, Abram kuu unik darewoob angkoone, kumun darewoob kebenenuune, uniwon karakwon keroon. ¹³Kwane, Yarimanbed Abram yaa yedmoon, “Weng keyaa anam ande. Eb awoya ari kuu wene ambibkin maaaa yaa dobaraniibe kuye ambibkindanbed yi ben kakmaniibban no deme awinembiridan kerundenib miin arewa kamendaniib, kwane dobaraniibbed

wene weeb 400iib down keranuun. ¹⁴Kumban, kwamendaniib ye kakman kuu nembed kuye ambibkindan yaa wengyundeni dabab kondaniin. Kwananiina, eb awoya ari kuu yiribman yemoon ben ambibkin yaro angkane wananiib. ¹⁵Kumban eb kuu keyaa yewenubmo dobere wene kiomne anam kerekore bobnaneewe mangkaniib. ¹⁶Eb awoya awoya kaningiib keraniib yaron yaa kuu ika mananiib. Kuyaron kuu Amoro ambibkindan yi dohiri arewa kuu darewoob keraneena dabab darewoob kondaniin kuyaambed eb awoya ari ika mananiib.” andoon.

¹⁷Kwanandoone, aron kuu kubune miriknoone, flawa nengki yeman amarengiib angkadkok amot yumbuyiib angkadere dingkan yom dangoone wedyirimbed dewonoone, ¹⁸Yarimanbed Abram yaa amob weng yedme kowoon, “Okad keembed kuri wene Idyip okad yimin, kari wene ok Yufretes yimin, eb awoya ari yaa kondaniin.” andoon. ¹⁹Okad kee Ken ambibkiiiiib Kenis ambibkiiiiib Kadmon ambibkiiiiib ²⁰Hit ambibkiiiiib Peris ambibkiiiiib kambong Refaimiib ²¹Amoro ambibkiiiiib Keenan ambibkiiiiib Kirgas ambibkiiiiib Yebus ambibkiiiiib kukui.” andoon.

Andowoon 16:1-3,15

Hagar Yoom Ismael Yoom

16 Abram ye wonong Serai kuu kurong kowe, yu deme no awinembiri ye Idyip wonong yu aningko Hagar konandameen kuu meeneen. ²Kwana kowe, Abram yaa yedmeen, “Yarimanbed ne dana nendi kiwaan kebenoon kowe, ne dowaken kuu ne deme no awinembiri ye wonong yoom dangime. Dana woonanuun kuu ne danayiib kera.” andeen. Seraimbed kwananduune Abrambed “Ee” andoon.

³Kwana kowe, yumbed yu ambi Abram yaa Hagar konuune awanoon. Kuyaron kuu Abram awene kuu Keenan ambibkin aom weeb angko angkoyiib do-biriwen. ⁴Awanoona, Hagar kuu oyoomiib kereen. Oyoomiib keruune wedmekoru, kerengkan inamen kameenu Serai yaa karak kondeen.

⁵Kwamune kowe, Seraimbed Abram yaa yedmeen “Hagarbed ne yaa karak kaween kuu ebbed ongmi yeman kii. Anam, nembed eb yaa kabdaan kumban oyoomiib kerekoru, ne yaa karak bangkawimamuun, kowe Yariman Godbed wengyundandok eb dee ne dee!” andeen. ⁶Anduune, Abrambed yedmoon “Eyoka, yu kuu kub deme ye kakmaniibban wonong kereene, ub kuu yu korok kowe, kubbed yu yaa komo kamaneeb kuu kub dowakenmo.” andoon. Seraimbed Hagar yaa wenbanduune koronde wuneen.

⁷Yariman God ye engyumbed wene Hagar yaa amiibban koknoon ambibkin aom kambong Sur ye kiwaan ari kirub okdobon yaa wengandene ⁸yedmoon “Hagar, Serai yu deme ye kakmaniibban wonong, kuna yaambd menebko, kuna yaa weneeb?” andoone, man yedmeen “Ne kuu ne korok yaambd kombere dore meniin.” anduune, ⁹yembed yedmoon “Angkon ika wene, yu deme ye kakmaniibban wonong ika kere. ¹⁰Nembed kub awoya yemoon bangkabdaniin kuu karub kane ma kimingkaanban.” andekore, ¹¹angkon ika amun kerune yedmoon “Kub kuu karub dana woonaneeb kuu yaningko Ismael** andaneeb, amborom kuu Yariman Godbed kub ameng kami kuu wengamboroon.

¹²Kumban, kub karub dana kuu awon kiib areb dobaraneen.

Ye kuu karub korem yaa bon keraneene karub korem kwangkon ye yaa bon kerunaniib.

Ye karubkim yaa domonde yekamo dobaraneen.” andoon.

¹³Andoone, Hagar kuu God anam wedmemaan manok andeen. Kowe, Yariman God yaa yaningko baandeen “Wedmewewen ye God.” amborom kuu Godbed yu yaa daandoon kowe. ¹⁴Kwanikob, okdobon yaningko kuu Beyalahairoi†† andimamiib. Okdobon kuu kambong Kades dore kambong Bered dore wedyiri angkuun.

¹⁵Amaan, Hagar kuu karub dana wooneene Abrambed dana yaningko Ismael andoon. ¹⁶Kuyaron kuu Abram ye weeb kuu 86iib.

Andwoon 17

Kad Wadmi Kuu God Ye Weng Kunduk Akmi Yeman

17 Abram ye weeb kuu 99iib keroone, Yarimanbed angkaderene yedmenoon, “Ne kuu Aromkono Darewoob Arimbed Ye God kowe, ne dowaken yaambd dobereneb eb yaa amarakmoon kii ande kadwoniyiibban dobere. ²Nembed eb yaa amob weng yedme kowaan kuu kwananiin. Kwane, eb awoya yemoon kai bangkabdaniin.” andoon.

³Abram ye korok kankibene ye kiringkonombd okad badmendoone, Godbed ye yaa yedmenoon, ⁴“Kedi, nembed kekane kamaniin kei. Ne amob weng yedme kowaan kuu kei, eb kuu ambibkin yemoon ye ambokab keraneeb kii. ⁵Kibireb kei eb

**16:11 Ismael yaningko ye id kuu “Godbed wengambereen.”

††16:14 Beyalahairoi yaningko ye id kuu “Doreen ye God Wedmewoon ye Okdobon.”

aningko Abram^{‡‡} korondaan, kumban aningko yeeb Abraham^{¶¶} kabdaan, amborom kuu ambibkin yemooon ye ambokab keraneeb kowe. ⁶Eb awoya yemooon bangkabdaniin. Eb awoya kuu yemooon keranib andokbe ambibkin yena keraniib. Eb awoya yena kuu king keraniib. ⁷Amob weng kee aron korem eb yoom eb awoya yoom yaa angkimberembaraneen kuu ne kuu eb God angkon ne kuu eb awoya yi God. ⁸Kibikee Keenan ambibkin okad kee eb okadban, kumban okad korem kuu eb awoya yaa kondaniine yiman keranuun, aron korem. Angkon, ne kuu yi God keraniin.” andoon.

⁹Godbed kwanandekore, Abraham yaa ika yedmoon, “Amob weng yedme kowaan kuu korobe awinime, eb yoom eb awoya ari yoom, yi yaro dobere dobere yaro wananiib aom kuu. ¹⁰Eb yoom eb awoya ari yoom yaa amob weng yedme kowaan kuu kei, karub dana korem kuu wekonokad wadmenabime. ¹¹Kad wadmi kuu eb dore ne dore amob weng yedme kowaan ye akmi yeman. ¹²⁻¹³Karub dana woonibka aron kaning kaningiib dowan keruko yi korem yi kad wadmenabime. Eb dana anam yoom, eb demedan yi dana yoom, owoddan yaambad deme no awinembiri ye dowad odbed moonaneeb ye dana yoom, eb dana anamban kui, yi kad wadmenabime. Kad wadmi ye amob weng kuu aron korem korem ye amob. ¹⁴Karub kanembed kad wadmindo kuu nembed yedme kowaan ye amob weng domokboon kowe, ye kuu dankarime.” andoon.

¹⁵Andekore, angkon ika yedmoon “Eb wonong yu aningko Serai kuu koronde, kumban aningko yeeb Sera^{§§} ande. ¹⁶Yu yaa amun kerundaniin, angkon eb yaa yu yaambad dana mingki kabdaniine, yu kuu ambibkin yemooon yi awoya keranuun. Angkon, yu awoya yena kuu king keraniib.” andoon.

¹⁷Andoone, Abraham ye korok kankibene ye kiringkonombad okad badmendene meendobekore ambon kamoon. Ye meeni kuu “Karub weeb 100iib kuu danayiib keraneen dee? Sera weeb 90yiib kuu dana woonanuun dee?” ande meenekore ika demboon. ¹⁸Dembekore, God yaa kaamonenoon “Ismael kuu ne yumbon kandaneen kuu yimin dee?” andoon.

¹⁹Andoone, Godbed Abraham yaa yedmoon “Yii. Eb wonong Sera kuu karub dana woonanuun kuu yaningko Aisek* ande. Ne weng kunduk kee ye yoom ye awoya yoom yaa kondaniin. ²⁰Eb dowaken Ismael yaa wengamberekoreb, ye yaa amun kerunaniine dana yemooon keraneene, king wad ayoowiib yi awodki keraneen. Ye awoya yaa kuu ambibkin aromkonoyiib kerunaniin. ²¹Kumban ne weng kunduk kuu Aisek yaamo konaniin. Ye kuu Serambad woonanuun weeb mimo dowan keranuun ari.” andoon. ²²Dakme dowan kerekore, Godbed Abram domonene kawonoon.

²³Kuyaron kwarimbed Abraham kuu God ye weng wengamberekore, ye dana mingki Ismaeliib ye deme ye kakmaniibban ye karuwiib karub yambiwoom doriwiib korem kuu kad wadmenabiwen. ²⁴Abraham ye weeb kuu 99iib dowan keruunkob kad wandiwen.

‡‡17:5 Abram yaningko ye weng id kuu “Awodki yaningko darewoowiib”.

¶¶17:5 Abraham yaningko ye weng id kuu “Yemooon ye Awodki”.

§§17:15 Aningko Seraiyiib Seraiyiib yi id kuu “King ye wonong dana”.

*17:19 Aisek yaningko ye id kuu “Yembed ambon kameen”.

²⁵ Angkon, Ismael kwangkon ye weeb 13iib down keruunkob kad wandiwen. ²⁶⁻²⁷ Aron mimo arimbed yi ayooiib ye deme karub koremiib kuu kad wadmenabiwen.

Andwoon 18

Abraham Ye Dana Ye Weng Kunduk

18 Kuyaron kuu Abraham kuu Mamre ye at kubun keedbon dia ambib kombon yenbe doboroon. Kwane, aronkobbed Abraham kuu ye ambib kombon kiwaan ari diboroone Yarimanbed mene angkadoroon. ² Kwane, Abrahambed wedmoone karub ayoobmim kuu doriib. Wedmendekore, kirodmo wene wengandande wonoon. Wenene, ye korok kankibene ye kiringkonombed okad badmendene ³ yedmoon, “Ne yariman, eb dememan ne yaa dowakeniib kerebko, nambib yaa mene burudandaab. ⁴ Yiib kuu ee andibka ok yunmonoko yiib yon ogekorib at kubun keyaom dibere yiidkime. ⁵ Ne angkon animaniib kanmanako, ane aromkono kandekoriwa yiib dowakenmo winime. Yiib dememan neyiib yaa miniwen kowe.” andoon. Andoone, yimbed inande yedmiwen, “Eyoka, eb weng dakmewen kuu kwamune kame.” andiwen.

⁶ Andiiwe, Abraham kuu kirodmo wene ambib kombon aom Sera yaa yedmendoon, “Kirod, flawa yemoon nengke.” andoon. ⁷ Kwanandekore, ye kirodmo dingkan doriib yaa wene buromakau mana kowiib kanmene kowoone ye deme karubbed kirod ayekore bunge nengkoon. ⁸ Kwane, Abrahambed naningkod muk ambod kodkobmo kerooniib naningkod muk ambodiib buromakau yomiib be karub ayoobmim yaa wene at kubun dem

aombed nekwekore doboroone yi ayoobmim aniwen.

⁹ Anekoriwa, yimbed Abraham yaa kaamoneniwen, “Eb wonong Sera gude?” andiwen. Kwanandiwe, yembed yedmoon, “Yu kuu ambib kombon aom yakui.” andoon. ¹⁰ Yi ayoobmim ye karub maambed yedmoon, “Anam kuu wood wad ayooiib ari kuu angkon ika mananiine eb wonong Sera kuu dana mingki woonanuun.” andoon. Sera kuu ambib kombon ye ambongko diambed wengambureen. ¹¹ (Abraham yoom Sera yoom kuu kiomniwen kowe Sera yu dana nendi kuu yiminban.) ¹² Kowe, Sera kuu yemyeb ambon kamenu yukareb yedmeen, “Dana nendi kuu kubi yeman kuned, ne kad kombaraan angkon ne korok kuu kiomnoon kowe, kwane kubaniino? Down.” andeen.

¹³ Kwananduune, Yarimanbed Abraham yaa yedmenoon, “Sera kuu komo andud ambon kamenu ‘Kiomnaan kuned dana nendaniino?’ andeen? ¹⁴ Nembed komo kamandamiin kuu kwananiin. Nembed yedmaan kuu wood wad ayooiib down keranuune angkon ika mananiine Sera kuu dana mingki woonanuun.” andoon. ¹⁵ Sera kuu uneen kowe dude yedmeen, “Ne ambon kamindo.” andeen. Anduune, Godbed man yedmoon, “Yii, anam kuu ambon kamewen.” andoon.

Sodom Ye Dowad Dakmiwen

¹⁶ Kwaniiwe, karub ayoobmim kuu yaro dembenib Sodom taun yiri andowe winiwen. Kwane, Abraham kuu yi domondok wonoone, ¹⁷ Yarimanbed yedmoon, “Komo kamandamiin kuu Abraham yaa kuu biknenainban. ¹⁸ Ye awoya kuu ambibkin aromkono darewoob keraniib. Angkon, Abraham yaambed ambibkin korem kuu amun kerundaniin. ¹⁹ Ye kuu nembed kinaan kowe, yembed ye danayayiib ye

awoyayiiib yaa ne weng daandaneene wengamberekorib, inamen yorokmoyiiib inamen yiminmoyiiib kamaniib. Kwamaniib kuu ye yaa ne weng kunduk yedmaan kuu kamaniin.” andoon.

²⁰ Kwanandekore, Yarimanbed Abraham yaa yedmoon, “Wengambaraan kuu Sodomiiib Gomorayiiib yi inamen kuu miin arewa kai, kwane yi ambarakmi kuu miin darewoob kai kowe, ²¹ nembed yiri wene weng kee anam dee anamban dee kuyaa wedmandamiin.” andoon. ²² Andoone, karub ayooob Sodom yaa winiiwe, Abraham kuu Yariman ye arinambo doboroon.

²³ Abrahambed ye yaa yaro menene kaamonoon, “Ebbed arewa kamenabidan monmaraneeb kuu yorokmodan kangkon monmaraneewoo? ²⁴ Siti aom kuu yorokmodan 50iib keraneen kuu arewadaniib korem kuu monmaraneeb dee? Yorokmodan 50iib dobaraniib kuu taun domondaneeb dee yorokmodaniib arewadaniib ibmo monmaraneeb dee? ²⁵ Eb kuu okaddan korem ye Wengyundi Ye Karub kowe, yorokmo wengyundaneeb dee? Anamaa, ebbed ma kamaabban. Ebbed yorokmodaniib arewadaniib yaa ibmo wengyundande ukum mimo kondaabban, yorokmodaniib arewadaniib ben dabokne yenbandaawe duknaibban.” andoon.

²⁶ Kwanandoone, Yarimanbed yedmoon, “Yorokmodan 50iib Sodom aom wedmaniin kuu taun kuu monmarainban.” andoon.

²⁷ Kwanandoone, Abrahambed God yaa inande yedmoon, “Ne kanangkod dakmaan kumban eb kuu Yariman, ne kuu karubmo, ingkud o yikbot areb. ²⁸ Ma, yorokmodan 50iibban 45iibmo dobaraniib kuu komo kamaneeb? Karub angkoyiib kuyiibban kumbed taun kumundin monmaraneeb dee?” andoon. Kwanandoone, Godbed yedmoon,

“Yorokmodan 45iib dobaraniiwe wedmaniin kuu monmarainban.” andoon.

²⁹ Kwanandoone, Abrahambed ika yedmoon, “Yorokmodan 40iib dobaraniib kuu komo kamaneeb?” andoone, Godbed yedmoon, “40iib dobaraniiwe wedmaniin kuu monmarainban.” andoon.

³⁰ Kwanandoone, Abrahambed God yaa yedmoon, “Yariman, ne yaa kongewaab, angkon ika dakmandamiin. Yorokmodan 30iibmo dobaraniib kuu komo kamaneeb?” andoone, Godbed yedmoon, “30iib dobaraniiwe wedmaniin kuu monmarainban.” andoon.

³¹ Kwanandoone, Abrahambed yedmoon, “Eb kuu Yariman kumban, eb yaa kanangkod dakmaan kuu amunban. Kumban, yorokmodan 20iibmo dobaraniib kuu komo kamaneeb?” andoone, Godbed yedmoon “20iib dobaraniiwe wedmaniin kuu monmarainban.” andoon.

³² Kwanandoone, Abrahambed yedmoon, “Yariman, ne yaa kongewaab, angkon ika mimo dakmaniin kuu yimin dee? Yorokmodan angko angkoyiibmo dobaraniib kuu komo kamaneeb?” andoone, Godbed yedmoon, “Angko angkoyiib dobaraniiwe wedmaniin kuu taun kuu monmarainban.” andoon.

³³ Kwanandekore, Yariman kuu Abraham domonene wonoone Abraham kuu koronde ambiwoom ika wonoon.

Andwoon 19:1-29

Sodomdan Yi Ambarakmi

19 Kuye oobnembed Lot kuu taun ye kuuk botbed wiriniwen yambongko yaambad doboroon. Kwane, engyus ayooob kee mene Sodom yaa miniiwe, Lotbed wedmendekore yaro wene ye korok kankibene ika dembe

²yedmoon, “Ne korok korok ee! Ne kuu yiiib yaa angkodmandamiin kowe nambiwoom minime. Yiiib yon ogibko angkekoruwa, awari amkimombed wananiib kuu yimin.” andoon. Kwanandoone, yimbed yedmiwen, “Yii, taun kidangkambed amnoom kuu dobaranuuwe waraneen.” andiwen. ³Kwanandiwe, Lotbed daande nangkandoone “Ee” andekoriwa, yambiwoom winiwe, Lotbed ye deme karub yedmoone kabayingkindo ye flawayiib orok animaniib nengkiwe nekwoone aniwen.

⁴Anekoriwa, amnoombbed owodan kuu dibiiwe, Sodom ye karub aamkonoyiib kewediib korem kuu mene yambib angkara awanewandiwen.

⁵Kwane, yimbed Lot yaa baande yedmiwen, “Karub kibik eb yoom doberem ande miniwen kuu kuna? Nub yaa benmenebko yi yaa nenem kamendem.” andiwen.

⁶Kwanandiwe, Lotbed bunangka wene ambongko kebenekore ⁷yedmoon, “Nangkodmia! Mokorondime, yiiib kuu arewa kamendaib! ⁸Ne dana koyu ayooob kuu karub yoom dangindo kumbbed yiiib yaa be mene domondaniine komo kamaniib kuu yiiib dowakenmo. Kumban owodan ayooob keyaa arewa kamendaib! Yi kuu nambiwoom miniwen kowe, nembbed yi kukbaraniin.” andoon.

⁹Kwanandoone, Sodomdanbed yedmiwen, “Angkane! Eb kuu nub ambibkinmanban kumban, eb kuu nub wengyundi korok kerandameewoo? Yiminban kii! Angkane! Angkanokban kuu yi ayooob yaa kuu arewa kerundanuub kuu burudande eb yaa kuu arewa darewoob arimbed kerubdanuub.” andiwen. Andekoriwa, Lot dedmonenib ambongko monmarande kamiwen.

¹⁰Kumban owodan ayooobbed bunangka yire Lot kuu angkon ika ambiwoom kirodmo bingge wande nen aomnekorib, ambongko kuu kebeniwen. ¹¹Kwane, yimbed karub korem ambib bunangka doriib yi indob kuu kebengkiwe, indob tut keroone, yi korem ambongko wedmindeban keruwen.

Lot Ye Nimadana Yoom Kuu Sodom Yaambbed Kirokmoniwen

¹²Kwanekoriwa, owodan ayooobbed Lot yaa yedmiwen, “Eb kuu eb danayiiib eb wonongkimiib eb karubkimiib taun keyaom doriib kee ben angkane, ¹³amborom kuu taun kee monmarandamuub kowe. Yariman ye kiringkono arimbed ambarakmi yemoon keruwen kowe, yembbed Sodom monmari dowad nub ben yuroone munuwen.” andiwen.

¹⁴Kwanandiwe, Lot kuu wenene ye dana koyu ayooob awadmandamiib ye karub ayooob yaa yedmendoon, “Kirod minibko wenem, Yarimanbed taun kee monmarandameen kowe!” andoon, kumban ye kuu birondok monoon manok ande meeniwen.

¹⁵Warandameen yaambbed, engyus ayooobbed Lot yaa yedmiwen, “Kirod! Eb wonong yoom eb dana koyu ayooob ke doriib kee yoom be angkane. Kirod angkanokban keraneeb kuu taun kee monmaranuuwe yiiib kangkon duknaniib.” andiwen. ¹⁶Kwanandiwe, kerebkarab kamoon kumban, Yarimanbed mimyob keenoon kowe, engyus ayooobbed ye yoom ye wonong yoom ye dana koyu ayooob yoom kuu taun bunangka be winiwen.

¹⁷Winiwe, engyu ayooob ye karub maambbed yedmoon, “Bobnaub ande kabaanmo winime! Ika anuk wedmaib! Kankubunen yiri wene yinmonaib! Kabaanmo wene aangko daanime! Kwamunaniib kuu duknaibban.”

andoon. ¹⁸Kwanandoone, Lotbed yedmoon, “Ne korok, kwamunaabned, nub kuu yiminban ii! ¹⁹Ebbed ne yaa dowakeniib keruwoon, kwane ne yaa amun kai kamewen kowe bobnainban. Kumban kombiri wene aangko daani kuu ne kuu yiminban kowe, neyiib monmaraneewe bobnaniin. ²⁰Kedi, kambong meb yaa kuu wedmeewoo? Kambong kuu dia kowe kombiri wananiin kuu yimin dee? Kambong kuu embengaa. Kuku embengoo? Kambong embeng yaa wananiin kuu yimin andaneeb kuu bobnainban.” andoon.

²¹Kwanandoone, engyumbed yedmoon, “Ee, eweng kuu wengambaraan. Kambong ke dakmewen kee monmarainban. ²²Kowe, kirod kabaanmo wene! Ma kamainban, eb kuu wene yakuyaa nandaneeb kumbed.” andoon. Lotbed kambong kuu embeng andoon kowe yaningko kuu Soar[†] andimaib.

Sodomiib Gomorayiib Monmaroon

²³Aron kuu yaro menuune Lot kuu wene kambong Soar yaa wene nandoone, ²⁴Yarimanbed yedmoone ambid arimbed bot sulfa amotiib taun Sodomiib Gomorayiib ari kirobeen. ²⁵Kwane, kankubunen yiriyiib nimakarub koremiib aya nonga buuk koremiib kuu monmaroon. ²⁶Kumban, Lot ye wonong kuu ika anak wedmuune yu kuu karam kere at kongkab areb kereen.

²⁷Mirikne ware amkimo keruune, Abraham kuu uniyambed Yariman ye arinambo ari doboroon kuu ika wonoon. ²⁸Ye wene doberene Sodomiib Gomorayiib kankubunen yiriyiib yaa wedmoone, ambib yemoon amot

denemoon yi amareng darewoob yeederebeen. ²⁹Godbed Abraham yoom dakmiwen ye weng kuu nonondandindo kowe, Lot yaa awanenoone taun monmaroon kuu kombiri wonoon.

Moab Yi Karuwiib Amon Yi Karuwiib Yi Weng

³⁰Lot kuu kambong embeng aom dobiri kuu unoon kowe, ye yoom ye dana koyu ayooob yoom kuu koronde wene aangko daane aangko dem aombed dobiriwen. ³¹Angkaanbed nengkaan yaa yedmendeen “Nub ambe kuu kiomnoon. Angkon, nub yaa awani ye dowad kuu karuwiibban kowe, danayiib keraubban kii. ³²Awarak ayi yeman ye ok yaningko wain konubko anakore awarak ayuko ye yoom dangenub danayiib kerem.” andeen. ³³Anduune, amnoombed wain ok koniwe anoone awarak ayuune angkaan yoom dangiwen. Awarakbed ayeen kowe komo kamoon kuu yekaadban.

³⁴Awarimbed angkaanbed nengkaan yaa yedmeen “Ne yoom danguwen kowe, amnoom kuu angkon ika wain ok konubko anoko awarak ayuko kub yoom dangime. Nub ayooob kuu nub ambe yaambad danayiib kerem.” andeen. ³⁵Anduune, amnoombed wain ok koniwe anoone awarak ayuune nengkaan yoom dangiwen. Awarakbed ayeen kowe komo kamoon kuu yekaadban.

³⁶Kwanekoriwa, yi awodki yaambad oyoomiib keruwen. ³⁷Angkaan kuu dana mingki woonekoru, yaningko Moab[‡] andeen. Moab kuu Moab ambibkin yi awoya. ³⁸Nengkaan kuu dana mingki

[†]19:22 Soar yaningko ye weng id kuu “Embeng”.

[‡]19:37 Moab yaningko ye id kuu “Awodki yaambad”.

woonekoru, yaningko Benami^f andeen. Benami kuu Amon ambibkin yi awoya.

Abraham Yoom Abimelek Yoom

20 Abrahambed Mamre ye okad yaa kuu domonde kuri wene Keenan ambibkin aom kambong Kades dore kambong Sur dore wedyiri doboroon. Amaan, kambong Gerar aom wene doberene ²yedmoon “Sera kuu ne daman.” andimaan. Kwanoone, Gerar ye king ye aningko Abimelekbed ye deme karub yaa yedmoone, Sera kuu ye yaa nenwiniwen.

³Amnoom mamaambed kiyuum angkambed Godbed wene Abimelek yaa yedmenoon “Wonong kee awaneenbed nenminiwen kowe, bobnandameeb kii.” andoon. ⁴Kumban Abimelek kuu ayoob dangindo kowe, Yariman God yaa yedmoon “Ne ambarakmindo kowe, neyiib ne nimakarub koremiib monmaraneebedee? ⁵Abraham yembed ne daman andoone angkon yu kangkon yembed yedmoon areb yedmeen kowe, inamen amunmo kere nendaan kowe, ne ambarakmindo.” andoon.

⁶Godbed kiyuum angkambed Abimelek yaa yedmoon “Ee, nekaadkeraan, eb kuu inamen amunmo kerewen kowe, ebbled ne yaa ambarakmaab andid kuu kebenaan, angkon yu yaa badmendaab andid kuu kebenaan. ⁷Kwani kowe, kibireb kee ebbled wonong kuu domondene, yu karub yaa. Ye kuu ne weng dakmi ye karub kowe, yembed eb yaa kurikuri keraneene bobnaabban. Kumban, angkon ika konokban keraneeb kuu nembed yedmebdaan kuu eb yoom eb nimakarub yoom duknaniib.” andoon.

⁸Ware amkimo keruune, Abimelekbed ye korok korok baandoone menebiwe kiyuum weng kuu

dakmoone yi uni darewoob keriwen.

⁹Kwani kowe, Abimelekbed Abraham baandoone monoone kaamonenoon “Eb kuu komo kamewen nub yaa kuu? Ne kuu eb yaa ambarakmindo kumbed ne yoom ne nimakarub yoom yaa dabab kee kondewen kuu komo dowad kerewen? Ebbled ne yaa ambarakmi darewoob kwamewen kuu kwamuwi yemanbanbed kwamuwewen. ¹⁰Komandewed kwamunewen?” andoon.

¹¹Abrahambed man yedmoon “Nembed meenaan kuu ambibkin kee ye karub korem kuu God yaa meenindodan kowe ne nene kowekorib, ne wonong nendaniib ande meenaan. ¹²Yu kuu ne daman anam amborom kuu nambe ye dana kowe. Kumban, awaan mamaa kowe, nembed awanaan. ¹³Godbed ne kuu daawoone wengamberekori, nambe yambiwoom kuu domonenekori, ambibkin mamaa yaa wanaan kowe, yu yaa yedmaan “Ne yaa inamen amun ye inamen keraneeb kuu ne yaa ‘Ye kuu nambang’ andimamaneeb.” andoon.

¹⁴Andoone, Abimelekbed Sera kuu Abraham yaa konekore, angkon sibiyyib buromakauib ye deme no kakmaniibban awinembiri ye karuwiib baangkanekore, ¹⁵Abraham yaa yedmoon “Keke ne okad kowe, eb dowakenmo kuna yaa dobaraneeb kuu kui.” andekore, ¹⁶Sera yaa yedmoon “Nembed kub ambang yaa od yeman silva 1,000iib konaniin kuu anam kub kuu ambarakmindo ande yi korem yikaadkeri yeman.” andoon.

¹⁷Andoone, Abrahambed God yaa kurikuri keroone Godbed Abimelek yoom ye wonong yoom ye deme no kakmaniibban awinembiri ye nima yoom yaa ongmoone wadkeriwen ¹⁸amborom kuu Abimelekbed Sera

^f19:38 Benami yaningko ye id kuu “Ne karubkim yi dana”.

nendoone yi kuu oyoomiib kerindeban, Yariman Godbed kebendoon kowe.

Andwoon 21:1-13

Aisek Kuu Wooneen

21 Kwane, Yarimanbed Sera yaa komo yedmoon kuu kwanoon, kwane angkon yembed Sera yaa ye weng kunduk dakmoon kuu kwamunemo yu yaa kerundoon. ²Kowe, yu kuu oyoomiib kerekoru, Abraham kuu kiomnoon yaambéd dana mingki wooneen. Dana wooneen kuu Godbed aron kowoon arimbed wooneen. ³Abraham kuu Serambéd wooneen ye dana mingki kuu yaningko Aisek ande kowoon. ⁴Aron kaning kaningiib dowan keruune, Abrahambed God ye weng yedme kowoon areb dana mingki kad wandoon. ⁵Aisek wooneen yaron kuu Abraham ye weeb kuu 100iib.

⁶Kwane, Serambéd yedmeen, “Godbed kube ambon kamiyib kawoon kowe, kuyaa wengambaraniibdan korem kuu ne yoom kube ambon kamanuub.” andeen. ⁷Andekoru, ika yedmeen, “Karub maambéd Sera yu dana woonenu oonenanuun andoonoo? Dowan, karub maa kwane andindo. Kumban, nembéd Abraham kuu kiomnoon yaambéd dana mingki woonaan.” andeen.

Hagar Yoom Ismael Yoom Yaa Yedmoone Winiwen

⁸Dana kaine muk animokban keroon yaron arimbed, Abrahambed orok darewoob ongmoone aniwen. ⁹Kwane, Ismael kuu Hagar Idyip wonongbed Abraham ye dana mingki wooneen kuu Aisek yaa daanimo kamoone, ¹⁰Serambéd wedmekoru Abraham yaa yedmeen, “Dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonongiib yu dana mingkiyib kee yedmebko winime! Am-

borom kuu dana kee eb yiribman bi ye yumbon kandi kuu yiminban. Eb bobna- neeb kuu Aisekmo baneen.” andeen.

¹¹Kwananduune, Abraham kuu ye niindem aom miin yiminban keroon, amborom kuu Ismael kwangkón ye mingki kowe. ¹²Kumban Godbed Abraham yaa yedmenoon, “Hagar yoom yu mingki yoom yaa miin yiminban keraab. Serambéd yedmebduka wengambere kwane, amborom kuu eb yob kuu Aisek yaambéd ande kowaniin kowe. ¹³Nembéd Hagar yu mingki yaa dana yemooon konaniine ambibkin mimodan keraniib, amborom kuu ye kwangkón eb dana kowe.” andoon.

¹⁴Ware amkimo keruune, Abrahambed Hagar yaa animaniib ok yowo dingkan kadbed ongmiwieniib kuu bene yu kandom ari nongkobekore, yedmendoone, yu mingki yoom winiwen. Amiibban koknoon ambibkin Berseba yaa kirinwanmo wuneen. ¹⁵Ok dowan keroone, dana kuu at kubun aom kowuune diboroone ¹⁶100 mita areb wenenu dibereenu yukareb yedmeen “Dana kuu bobnandameen kowe, ye bobni wedmaniin kuu ne dowakenban.” andeen. Andekoru, dibuun yirimbed ameng kamande kameen.

¹⁷Godbed dana ye ameng wengamberekore, ambid arimbed God ye engyumbéd Hagar yaa dandoon “Komanawed meeni darewoob kerewen? Unaab! Godbed dana ye ameng kuu wengamboroon kowe. ¹⁸Dembe wene dana kuu nenkone nemengkane. Nembéd ye awoya amun kerundaniine ambibkin darewoob keraniib.” andekore, ¹⁹Godbed yu indob nandoone okdobon wedmeen kowe, wene ok yowo aom yuundekoru, yu danayiib yunkonuune anoone wene okad maa doberékoriwa, ²⁰God kuu dana yaa oonenoone kainoon. Kaine, amiibban koknoon ambibkin yaningko Paran yaa doboroon. Dobere,

anambéd dingkan yenbandi ye karub keroon. ²¹ Kainoone, yawaanbed Idyip wonong benuune awanoon.

Abraham Yoom Abimelek Yoom Yi Amob

²² Kuyaron kuu Abimelek yoom ye ana nangmidan yi korok yaningko Faikol yoom weneniwa Abraham yaa Abimelekbed yedmenoon “Godbed eb yaa komo kamaneeb kuu dore awabdimameen. ²³ God yaningko yaambéd yedme kowe ebbed neyiib ne danayiib ne awoyayiib yaa nemengkandaab. Ne kuu eb yaa inamen amunmo meenimamiin kowe, neman kangkon ne yaa ambibkin kee doreeb aom kee God yaningko yaambéd yedme kowe inamen amunmo meenimame.” andoon. ²⁴ Andoone, Abrahambed yedmoon “Ee, eb weng kuu God yaningko yaambéd yedme kowaan.” andoon.

²⁵ Andekore, Abrahambed Abimelek yaa kongewoon okdobon ye dowad, amborom kuu Abimelek ye deme karubbed Abraham ye okdobon kuu kandiwen kowe. ²⁶ Abimelekbed yedmoon “Nekadban, karub kanembed kwamunoon? Eb kuu ne yaa yedmewindo kowe, kibirebmo wengambaran kii.” andoon. ²⁷ Andoone, Abrahambed sibi yenayiib buromakau yenayiib kuu Abimelek yaa baangkanoone yi ayooob dakmenib amob ongmiwen. ²⁸ Abrahambed ye sibi ediib be nongkoboone, ²⁹ Abimelekbed ye yaa kaamonenoon “Komandewed kwamune kameeb? andoon. ³⁰ Andoone, Abrahambed yedmoon “Sibi ediib kee baneeb kuu anam nembed okdobon kuu nidkoon andi ye kumun.” andoon. ³¹ Kowe,

okdobon yaningko Berseba[§] andiwen, amborom kuu amob ongmiwen kowe.

³² Amob ongme dowan kerekoriwa, Abimelek yoom Faikol yoom kuu angkon ika Filistia ambibkin yaa winiwen. ³³ Winiwe, Abrahambed at kaab yaningko Tamaris Berseba yaa kibenekore, kurikuriyiib kubiyiib Yekawono ye Yariman God yaa konoon. ³⁴ Abraham kuu Filistia ambibkin aom aron doboob doboroon.

Andwoon 22:1-19

Godbed Abraham Yaa Komboon Kaamonoon

22 Amaanbed Godbed Abraham yaa kombon kaamonoon kuu kei. Yembed baandoon, “Abraham!” andoone, “Ne kei.” ande inandoon.

² Kwane Godbed daanoon, “Eb dana mingki mimo, mimyob dowaken kerunewen ye dana Aisek kui, ye kuu bidambib Moraia aom nenwene. Kwane, ayekoreb ningkaneewa agedmo keraneene baeb kuu ne yaa kawe. Nembed aangko korokbebdaniin ari kumbed komo daabdaan kuu kwane.” andoon.

³ Kuye awari amkimo kai, Abraham yaro ye donki nekwene atok kuu nengkane agedmo keru ye dowad baangke ye donki ari nongkobe yerengke yuwekore, ye donkiyiib ye deme karub ayooowiib ye mingki Aisekiib be wonoon, Godbed bidambib yedmenoon yaa. ⁴ Kwane wene aron ayooobmim arimbed, Abraham korok kankoone bidambib yedmenoon kuu ambabbed wedmoon. ⁵ Wedmekore, ye deme karub yaa yedmendoon, “Yiib yoom donki yoom kiri dobirime. Ne yoom ne dana yoom kuu wene

[§]21:31 Berseba yaningko ye id kuu “Amob weng ye okdobon” o “Ediib ye okdobon”.

yakuyaambed kurikuri kere angkon ika yiiwiib yaa mananuub.” andoon.

⁶Andekore, atok be ye dana mingki bangkanoona karinoona, ye kuu wekiyiib amoyiib kuu yembed boona, yi ayooob winiwen. Wenoniwa, ⁷Aisekbed awodki Abraham yaa yedmoon, “Ambe?” andoone Abrahambed inande “Ee ne dana, dakme.” ande yedmoon.

Kwanandoona, Aisekbed kaamonoon, “Nub kuu amoyiib atokiib buwen kumban aye ningkane agedmo keru ye sibi kuu kuna?” andoona, ⁸Abrahambed inande yedmoon, “Ne dana, Godbed yekarebmo sibi kuu kondaneena ningkanuuwa agedmo keraneene baeb kuu konanuub.” andoon. Kwane ibmo weniib.

⁹Wenenib Godbed bidambib kuyaa kii andoon yaa nandiwen. Nandiiwa, Abraham kuyaa bot be dingkan nengke agedmo keru yeman wuubekore, animari atok be nongkobekore, dana mingki Aisek kuu nong yerengkane kande atok animari kowekore, ¹⁰weki kan oone ye dana mingki ayandamoon, ¹¹kumban ambid aombed Yariman ye engyumbed, “Abraham! Abraham!” ande baandoona, Abrahambed “Ee, ke doriin kei.” ande inandoon. ¹²Kowe, engyumbed yedmoon, “Eb dana kuu ayaab! Kibireb kee eb wengambere anam ande kwami God yaa kuu wedmaan, eb dana mingki mimo kuu ebka amuknokban, ne yaa kuu.” andoon.

¹³Kwane, Abraham korok kankoone wedmoone sibi ambi durub yaambbed amanayod dem aom angkanoon. Wedmekore, ye dana kuu dudmungkoone yaro demboone, sibi kuu Abraham ye dana ye dowad kande aye ningkane agedmo keroone baeb kuu God yaa konoon. ¹⁴Kowe, Abrahambed aangko kuyaa aningko kuu “Yarimanbed kondimaan” ande kowoon. Kuyaronbed mene

kibikee, kangkon kwane yedmimaib “Yariman ye aangko kwarimbed kondaneen.” andimaib.

¹⁵Angkon ika Yariman ye engyumbed ambid arimbed Abraham yaa baande ¹⁶daanoon, “Yarimanbed yedmoon, ‘Eb dana mingki mimo kuu ne yaa kuu ebka awine amuknindo kowe, eb yaa neka naningko yaambbed wiim aangke weng yedme kowaan kuu kei. ¹⁷Anam kuu eb yaa amun kerubdeni eb awoya yemoon kabdaniin. Yi kuu ambid ari mindong yemoon areb o karamok kebed yaa kubukbon mimmim kimingkindeban areb keraniib. Kwane yi bondan yi kambong kuu yimbed yeene burundadme dore oonaniib. ¹⁸Eb yob yaambbed ambibkandan korem okad yimin yimin yaa kuu amun keendaniin, amborom kuu eb kuu ne weng wengamberewen kowe.” andoon.

¹⁹Andoone, Abraham yoom Aisek yoom ye demedaniib yaa ika winiwa igakman Berseba yaa yambiwoom winiwen. Kwane, Abraham kuyaa doboroon.

Nehor Ye Karub Dana

²⁰Keke kwane dowan keroone, aron maa karub maambbed Abraham yaa yedmoon “Eb aagorok Nehor yoom ye wonong Milka yoom kuu karub danayiib wanabiwen. ²¹Nehor ye mingki ibduruk kuu Us, kumbek kuu Bus, kumbek Kemuel (Amaan, Aram yawodki keraneen.), ²²kwane kuye yondem kuu Kesed, Haso, Pildas, Yidlaf, Betuel yoom wanabiwen.” andoon. ²³Amaan Betuel kuu Rebeka yu awodki keroon. Milka kuu karub dana kaning kaningiib kei wanabiwen, Abraham ye aagorok Nehor yaambbed. ²⁴Kwane, Nehor kuu karub dana yena kaningiib wanaboon, ye dungkud wonong Reumambek kuu. Yi aningko kuu Teba yoom Gaham yoom Tahas yoom Maaka yoom.

(Andwoon 23-24)

23 (Kwane, Sera kuu weeb 127iib kerekoru bobneen. Abraham kuu ye wonong ande mimyob wandem-boroon, kumban yu kuyaom mangki ye dowad kuu ye kuu okadiibban. Kowe, ye kuu nimakarub kuyaom doriibdan yaa okad mana moonekore ye wonong kuu mangkoon. Amaanbed Abraham kangkon bobnoone ye meed ayoob Aisek yoom Ismael yoombed ye bob id kuu ye wonong yu dia mangkiwen. Abraham ye weeb korem kuu 175iib.)

Sera Bobneen

¹Sera dobureen yu weeb kuu 127iib ²kwane bobneen, kambong Kiriat Arba aom, Keenan ambibkin aom. (Kibikee Kiriat Arba kuu Hebron andimaib.) Kwane, Abraham mimyob kowene bobon wene yu dowad ameng kamoan.

³Ameng kamekore, ye wonong yu bob angkuun yaambad yaro Hitdan yaa dakmok wonoon. Dakme yedmoon ⁴“Ne kuu norod manaan kwane ne kuu owodman. Okad maa kawibko moonekori, ne wonong yu bob mangka.” andoona ⁵Hitdanbed Abraham yaa inandiwen ⁶“Angkodmi, wengambere. Eb kuu kayabak aromkono darewoowiib, nub aom kuu. Eb dowakenmo kuna yaambad nub bot bob mangkimbon amun kandaneeb kuu yimin. Nub kuu kane ye bot bob mangkimbon keya kee eb dowakenmo kandande meenewen kuu nub ma eb wonong yu bob mangki yaa kuu kebebdaubban.” andiwen.

⁷Andiwa, Abraham yaro dembekore Hit ambibkindan yaa bumangke kiringkonombad okad badmenekore ika demboon. ⁸Dembekore, yi yaa yedmoon “Yiib kuu ne yaa ‘Mangkaneeb kuu yimin’ anam andibka, Sohar ye mangki Efron yaa ne dowad kaamon-

ime. ⁹Kaamonibko ye mongkob yerenbon yaa botdem yaningko Makpela kuu ne yaa moonoko, nembad ye od kumundin kuu komoyiib kowaneen kuu od amodane moonaa.” andoon. ¹⁰Efron kuu Hitdan numun dabokne yi taun kuuk darewoob wiriniwen yambongko kuye nedbimbon yaa dibiib. Yembad Hitdan yi arinambo arimbed Abraham yaa inandoon ¹¹“Ne aamkono, kwamunemban. Wengambere, okadiib botdemiib kwaom kuu eb kabda, ne kambongdan kee anam kwanoon andi ye dowad nub weng wengambarande doriib. Eb wonong yu bob kuu mangke.” andoon.

¹²Andoone, Abraham ika yaro dembekore Hit ambibkindan yaa bumangke kiringkonombad okad badmenekore ika dembekore ¹³karub korem yi arinambo arimbed Efron yaa yedmoon “Ne yaa wengambere. Ne dowaken kuu okad kee kumundinmo od amodani, nod kee kandebko, ne bob kee kuyaa mangka.” andoon. ¹⁴Andoone, Efron Abraham yaa inandoon ¹⁵“Ne aamkono, ne yaa wengambere. Okad kuu yu kakman kuu od yeman silva 400iibmo kumban od kakman komoyiib kuye dowad wengba-raubban. Okad kuu kande, eb wonong yu bob mangke.” andoon.

¹⁶Andoone, Abraham ee andekore, Hitdan yi arinambo arimbed Efron yaa od konoon. Kumundinmo amodoon kuu od yeman silva 400iib od kimingkidan yaa korokbendoona kimingke anam andiwa kowoon ¹⁷⁻¹⁸kowe, Efron ye mongkobon okad Makpela aom, Mamre kangka, kuu taun kuuk ambongko yaambad Hitdan yi indob yi arinambo arimbed Abrahambed amodekore, okadiib botdemiib ayiib mongkoboniib kuu nekwane korem kwaom kuu yariman keroon. ¹⁹Kwanekore, Abraham ye wonong Sera kuu mongkobon Makpela yu botdem aom mangkoon, Keenan ambibkin aom,

Mamre dia. (Mamre kuu amaan ari Hebron andiwen.) ²⁰Kwani kowe, Abrahambed mongkoboniib botdemiib kuu Hitdan yaambéd bobkonombon yeman okad moone amodoon.

Aisek Ye Wonong Boon

24 Kuyaron kuu Abraham kuu anam kiomnoon kumban Godbed od yemooniib animan yemooniib dingkan amongkob yemooniib deme karub yemooniib amun kerunoon kowe, ²⁻⁴ye deme karub yembed yiribman korem oonoon ye korok yaa yedmoon “Ne dana ye awani dowad wonong kuu Keenan ambibkindan keye nimambéd benaab. Kowe, nambibkin ne okad angka igakman wene ne karubkim doriib yaambéd ne dana Aisek ye wonong kuu bene. Kwani kowe, ne dowaken kuu eb dingki kanmene ne yon muudkuk dabderem aom kowekore, Yariman God ambidiib okadiib ye God kuye aningko yaambéd ne yaa kwananiin ande amob ongme.” andoon.

⁵Andoone, ye deme karubbed Abraham yaa kaamonoon “Wonong yu dowakenban mini korondanuun kuu komo keraniin? Kwamunanuun kuu eb danambéd igakman eb ambibkin angka nenwananiin dee?” andoone, ⁶Abrahambéd yedmoon “Yii. Ne dana nambibkin kuyaa igakman kuyaa nenwanaab. ⁷Yariman, Ambid Ari ye God, yembed nambe yambiwoom yaambéd ne wooneen ye okad yaambéd nenmonoon. Kwane weng kundukbed yedmewoon ‘Keenan ambibkin kee eb awoya** yaa kondaniin.’ andoon kowe, Yariman God ye engyumbéd yedin arinambo weneneena awabdaneena ne dana ye dowad wonong kuu kuyaambéd nenmananeeb. ⁸Wonongbed eb yoom igakman mini kuu yu dowakenban

keranuun kuu nub amob ongmuwen kuu eb dabab kandaabban. Kumban, ne dana mingki igakman nenwanaab.” andoon. ⁹Kwane, ye dingki kuu ye korok Abraham ye mudkuk dabderem aom yiri kowene yedmoon “Weng kee dakmuub keye dowad kuu kwananiin.” ande amob ongmoon.

¹⁰Kwane deme karub kuu ye korok Abraham ye yiribman amun amuniib be, Abraham ye kemo angko angkoyiib ari nongkobe yerengke yuwekore, kemoyiib be wonoon. Kwane wene Nehor ye taun Aram ambibkin ari wonoon. ¹¹Wenekore, ye kemo kuu taun bunangka okdobon diambon nongkoboona bumangke dibere yiidkiwen. Kuyaron kuu oobnonya, nima ok yuungkok bad winimaib yaron. ¹²Kwane yembed kurikuri keroon “Oo Yariman God, ne korok Abraham ye God, kibik aron kee ne yaa ne korok ye dana ye dowad wonong kawé, eb amob ne korok yaa ongmewen kwananeeb kuu amun yeman, ne korok yaa. ¹³Ne kee doriin kei, okdobon dia. Okdobon kee kibireb yaa taundan yi dana meed nima koyumbéd mene yuungkimaib. ¹⁴Wonong eb deme karub Aisek ye dowad kowewen ne nekaadkeri yeman kuu kui. Yu mananuun kuu ‘Ok maa yunkawebko ana.’ andaniina yedmanuun ‘Ok ane. Angkon, nembéd eb kemo ok bangkanda.’ andanuun. Kwananuun kuu eb weng kunduk ne korok yaa kwananeeb kuu nekaadkeraniin.” andoon.

¹⁵Andeene, Rebeka kuu ok pot darewoowiib kandom ari karine menuun. Yu kuu Abraham ye ayi Nehor yoom ye wonong Milka yoom yi mingki Betuel ye mungkan. ¹⁶Yu kuu koyu kerengandimbon amun yeman, angkon karub yoom dangindo. Kwane dewene

**24:7 Hibru weng anam kuu yob. Yob weng id angkara kuu awoya.

okdobon yiri kubune ok yuundekoru muneen. ¹⁷Dewunuune, deme karub kirodmo angkane yedmoon “Ok maa yunkawaneewa ananiin kuu yimin dee?” andoon. ¹⁸Andoone yedmeen “Ee, aamkono, ok ane.” andekoru kirodmo ok nande yiri kowekoru ok koneen. ¹⁹Kwane ane dowan keroone, yedmeen “Eb kemo kwangkon ok bangkanda.” andeen. ²⁰Kwane, kirodmo ok ani yeman yabad aom bunekoru angkon kirodmo wenenu ok yena ika bune yuungkane kemo kuu ok bangkanduune aniwen yimin.

²¹Kwane karub kuu iwari kwane doberene kerendoboroon, anam Yari-man Godbed wonong kee kondoon dee kuyaa komboon darobeen. ²²Kemo ok ane dowan keriiwa, karub kuu yaro gold kumkum kande yu yangdem yaa derenendekore gold yeed ayoob been yu dingki ari deebendoon. ²³Kwane, kaamondo “Kub ambe kuu kane? Yambiwoom ne yoom ne karub yoom kibik amnoom kuu ye yoom danganuub kuu yimin dee?” andoone ²⁴yedmeen “Nambe kuu Betuel, Nehor yoom Milka yoom yi mingki. ²⁵Dingkan yi animaniib yi dangimboniib yiib kwangkon yiib dangimboniib nub ambiwoom kuu.” anduune ²⁶karub kuu yiri bumangke Ya-ri-man God yaa yubudkane ²⁷yedmoon “Kubem, Yariman God yaa, ne korok ye dowad kuu Godbed ye weng kunduk yaamo kwane ambangkoon. Yari-man God kuu nenmene ne korok Abra-ham ye karubkim doriib yaamo nen-monoon.” andoon.

²⁸Kwane, Rebeka kuu kabaanmo wene ambiwoom awaan awene yaa komo keroon kuu kwane dandeen. ²⁹⁻³⁰Rebeka kuu yu ambangiib, yaningko kuu Leban. Ye kuu gold kumkumiib gold yeed ayoob deebeniib wedmekore, yu weng wengamberekore, kirodmo wene wedmoone karub

kuu kemoyiib okdobon diambon yaa doriib. ³¹Wene wedmendekore, yedmoon “Yiib minime, yiib Yariman Godbed amun kwendoondan yiib komande keyaa doriib? Yiib dowad nambib kuu nekwendaan, yiib kemo kwangkon yi dangimbon nekwendaan.” andoon. ³²Andoone, karub kuu wene yambiwoom aomniwa, kemo ari yiribman kuu Lebanbed be okad yiri nongkobekore, kemo kuu yi animaniib yi dangimboniib kondoon. Kwane ok yunmonoon Abraham ye demedan yi yon ogi yeman.

³³Kwane animan bemene yi arinambo ari woriwen kumban Abraham ye deme karubbed yedmoon “Animan anainban. Ibduruk kuu nembed komo mene manaan kuu yiib yedmendekorid, yoman ananiin.” andoone, Lebanbed yedmoon “Dakme.” andoon. ³⁴Andoone yedmoon “Ne kuu Abraham ye deme karub. ³⁵Yiribman yemoon Godbed ne korok yaa amun konoone ye kuu yiribman yemoon ye karub keroon. Yiribman yemooniib, sibi yemooniib, naningkod yemooniib, buromakau yemooniib, silva od yeman yemooniib, gold od yeman yemooniib, deme nimakarub yemooniib, kemo yemooniib, donki yemooniib bangkanoon. ³⁶Ne korok ye wonong Sera kiomneen yaambad ye karub dana mimo wooneen. Kwane yiribman korem kuu ye dana yaa konoon. ³⁷Ne korokbed amob ongmene yedmewoon kuu ye dana ye awani dowad wonong kuu ‘Keenan nimambad wonong benaab. ³⁸Kumban ne dana ye awani dowad wonong kuu wene ne karubkim doriib kuyaa kuu ne amyenimbon yaambad wonong kuu bene.’ andoon. ³⁹Andoone kaamonaan ‘Ma wonong kuu ne yoom monokban kuu komo keraniin.’ andaan. ⁴⁰Andaane, yembed man yedmoon kuu ‘God ye

weng aron korem wengambaran kowe, ye engyumbed yedin wene awabdaneene nambe aweneyiib yaa ne amyenimbon yaambad wonong benaneeb. ⁴¹Ne amob ongmaan kuyaa kuu ne karubkim yaa wananeewa yi yiminban andaniib kumbedmo eb kuu dabab kuu kandaabban.' andoon. ⁴²Kumban kibik okdobon yaa manaan kuu kurikuri keraan 'Yariman God, ne korok Abraham ye God, nembad mene kwane ande manaan kuu ne korok ye dana ye dowad wonong kawe. ⁴³Okdobon diambon kee doriin kei, wonong koyu kane mene ok yuundok mananuun kuu kaamondaniin 'Ok maa yunkawaneewa ananiin kuu yimin dee?' andaniine ⁴⁴yedmanuun 'Ok ane. Angkon, nembad eb kemo ok bangkanda.' andanuun kuu ne korok ye mingki ye dowad wonong beni yeman kuu kui yoo andeni baamonaniin.' andaan.

⁴⁵Kurikuri dowan kerindo kuned Rebeka ok pot darewoowiib kumbed wene ok yuundeen, kurikuri kere dowan keraan. 'Ok maa yunkawebko ana.' andaane ⁴⁶ok kirodmo yu kandom arimbed nanyiri kowenu yedmeen 'Ok ane. Angkon, nembad eb kemo ok bangkanda.' anduune, ok kuu anaane ne kemo kuu ok bangkandeen. ⁴⁷Kwane yu yaa kaamondaan 'Ub ambe kuu kane?' andaane 'Nambe kuu Betuel, Nehor yoom Milka yoom yi mingki.' anduune kumkum kande yangdem yaa dere-nendekore yeed dingki ari deebendaan. ⁴⁸Kwane ne korok Abraham ye God yaa bumangkane yubudkane kubiyiib konnaan, amborom kuu ne kuu Godbed ne korok ye dana mingki awani ye dowad nenmonoone, ne korok ye ayi ye awo wedmaan kowe.

⁴⁹Kibireb kee yiib kuu ne korok yaa mimyowiib dee dowan dee, komo meeniwen ee o yi ye weng kuu ma

yedmiibko, kaadkerekori komo keraniin kuu kwana." andoone, ⁵⁰Leban yoom Betuel yoom yedmiwen "Weng maa kunambad ma yedme kebenebdaubban amborom kuu kiwaan kee Yariman Godbed korokbebdooon kowe. ⁵¹Rebeka kuu kei, nenwene. Nenwenebko eb korok ye mingki ye wonong kerok, Yariman Godbed korokbe kabdoon kowe." andiwen. ⁵²Kwane, Abraham ye deme karub kuu wengamboroonkin God yaa bumangke kiringkonombad okad badmenoon. Badmenekore demboon. ⁵³Kwaneke, goldiib silvayyib ebkadiib Rebeka yaa been bangkandekore, yu awaan yoom yu ayi yoom kwangkon yiribman miin amun amuniib been bangkandoon. ⁵⁴Kwane, ye yoom karub yena ye yoom miniwen yoom okiib animaniib ane amnoom kuu kuyaa dangekoriwa, yaro awari amkimombad yedmoon "Ne korokiib yaa domowibko wana." andoon.

⁵⁵Andoone, awaan mingki yoombed yedmiwen "Wonong koyu kuu korondebko aron angko angkoyiibmo nub yoom doberekorowa kumbed domobduko nenwene." andiib, ⁵⁶kumban Abraham ye deme karubbed yedmoon "Ne kiwaan kebengkawaib, keke Yariman Godbed kee kwanuwoon kowe. Korondibko, ne korok yaa wana." andoon. ⁵⁷Andoone, yedmiib "Wonong koyu kumbed baande kaamonubko yuka komandundanuun kuu kwananduk." andekorib, ⁵⁸yi baandiiwa Rebeka munuuna kaamondiwen "Kub dowaken kuu karub kee yoom wanandameewoo?" andiwe "Ee, ne dowaken wanandamiin." andeen kowe, ⁵⁹yimbed Rebeka yoom yu deme wonong yoom Abraham ye deme karub yoom karub ye yoom miniwen yoom "Winime." andekorib, ⁶⁰yi kwane amun kwende weng kee Rebeka yaa wengobendiwen

“Nub odak ee, kub kuu wene ari dana yemoon yemooonbed wanabebko, kub awoya yewudmo kerok. Angkon yimbed yi bondan burudaandeniwa yi bondan yaa yimbed korok keraniib.” andiwen.

⁶¹ Kwane, Abraham ye deme karub yoom Rebeka yoom ye deme wonong yoom kemo ari yi yiribman nekwane yi korem igakman winiwen.

⁶² Okdobon Beyalahairoi kuyaa kuu Keenan kanuk Aisek kuu mene doboroon. ⁶³ Ye kuu oobnon yaa yirokaba mongkobon anuk yarone korok kankoone wedmoone kemo kuu meniib. ⁶⁴ Rebeka Aisek wedmenekoru, kemo ari kuu kubureenu ⁶⁵ Abraham ye deme karub yaa kaamoneen “Karub mongkobon aombed nub yaa wengandok meneen kuu kane?” andeene yedmendoon “Ye kuu ne korok.” andoone, yu kuu dabua nande yu murubia kiringkonombed kirimo kebeneen, yu kuu inamen amunmo ye wonong kowe.

⁶⁶ Kwane, deme karubbed korem komo kamoon kuu kwane Aisek yaa wengkobenoon. ⁶⁷ Kwane Rebeka kuu Aisekbed nende ye awaan Serambed dooreen ye kombon aom nenaomne yu kuu awanoon. Awanoone, yu yaa mimyob dowaken keroon kowe, ye awaan yu bobneen yu mimyob kowoon kuu dowan keroon.

Wene Abraham Bobnoon Yaron Keroon

25 Abraham wonong maa yaningko Ketura awanoon. ² Yumbed Abraham ye karub dana yena wanabeen kuu Simran yoom Yoksan yoom Medan yoom Midian yoom Isbak yoom Sua yoom kui. ³ Yoksan ye karub dana kuu Seeba yoom Dedan yoom kui. Dedan ye awoya kuu Asur ambibkindan yoom Le-

tus ambibkindan yoom Leum ambibkindan yoom kui. ⁴ Midian ye karub dana kuu Efa yoom Efer yoom Hanok yoom Abida yoom Eldaa yoom kui. Yi korem kuu Ketura yu awoya.

⁵ Yiribman korem Abraham boon kuu mingki Aisek yaa yedmoon “Ne bobnaka ne yiribman korem ebbed be.” andoon. ⁶ Kumban Abraham kuu wad doreen yaambbed, ye dungkud nima yi karub dana yaa munob yena bangkandekore yedmendoonkob Aisekiib yaa kuu yi koronde ben ambibkin kangka winiwen.

⁷⁻⁸ Abraham ye weeb kuu 175iib kere kiomne anam keroon yaambbed bobnekore, ye karuwayiib yaa daboknoon. ⁹ Bobnoona, Hitman Soar ye mingki Efron ye mongkobon Mamre kangka yaningko Makpela botdem aom ye meed Aisek yoom Ismael yoombed mangkiwen. ¹⁰ Bobkonombon kukuu Abraham yoom ye wonong Sera yoom kuyaom mangkenabiwen. Mongkobon kuu Hitman yaambbed Abrahambed moonoon. ¹¹ Abraham bobnoon ye yondem, Aisek kuu Okdobon Beyalahairoi dia doreen. Doreena, Godbed ye yaa amun kereenoon.

Ismael Ye Awoya

¹² Keke Ismael ye weng. Ismael kuu Abraham yoom Hagar yoom yi mingki, Yu kuu Sera yu kakmaniibban ye deme Idyip wonong. ¹³ Ye karub dana yi aningko kuu kei, Nebaiot, Kedar, Adbiil, Mibsam, ¹⁴ Misma, Duma, Masa, ¹⁵ Hadad, Tema, Yetur, Nafis, Kedema yoom kui. Nebaiot kuu wonob dana, angkon Kedema kuu yeenbon dana. ¹⁶ Yi andokbe amyenimbon wad ayoowiib yi ambokab keruwen. Angkon, yi aningko kuu yi kambongiib yi kombonboniib yaambbed kondiwen. ¹⁷ Amaan, Ismael kuu weeb 137iib dobere kiomnekore bobnoon. ¹⁸ Ismael awene kuu bidambib Havila kere Sur kere wedkuri

Idyip yimin kere wene Asiria kangka ye kiwaan kebed yaa doboriwen. Abraham ye awoya yena yaa dowakeniibban keriwene kowe yi dia dobirindo, yi kuu yika angkara doboriwen.

Andwoon 25:19-34

Isau Yoom Yekob Yoom

¹⁹Keke Abraham ye mingki Aisek ye weng. ²⁰Aisek kuu weeb 40yiib kere Rebeka kuu awanoon. Yu kuu Aram ambibkin ye okad dabonmo ye karub Betuel ye mungkan. Yu kuu Aramman Leban ye daman.

²¹Rebeka kuu kurong kowe, Aisekbed yu dowad Yariman yaa kurikuri keroon. Kwanoone, Yarimanbed inandoon kowe Rebeka oyoomiib kereen. ²²Yu kabeyob aombed ayoob dabak dana neman kankorare kankorare kamiwen. Kwanoone, “Kwana kowe, ne yaa komarewa keroon?” andekoru, Yariman yaa kaamonuune, ²³yembed inande daandoon,

“Kub kabeyob aom kuu ambibkindan ayooob yi ambokab.
Kwane, ambibkindan ayooob kuu andokbaniib.
Ningki ye awoyambéd ayi ye awoya yaa burudande aromkono arimbed keraniib.

Kwane, ayi kuu ningki ye dabderem yiri dobaraneen.” andoon.

²⁴Amaan, wooni yaron munuuna karub dana ayooob dabak dana wooneen. ²⁵Dana ibduruk kuu dodmo, ye kuu kimi mungkum kowe yaningko Isau^{††} ande kowiwen. ²⁶Ma ningki kuu ayi Isau ye yon daandum yaa awinoon kowe yaningko Yekob^{‡‡} ande kowiwen.

Yi wooneen yaron kuu Aisek ye weeb kuu 60yiib keroon.

²⁷Karub kewed ayooob kuu kainenib, ayi Isau kuu dingkan kiib bi ye karub kere dura angka yari ye karub keroon. Kumban Yekob kuu yongbon deme awine kambong aom iwari dohiri ye karub keroon. ²⁸Aisekbed Isau yaa mimyob dowaken keenimaan, amborom kuu dingkan kiib ani kuu ye dowaken darewoob kowe, kuned Rebekambéd Yekob yaa mimyob dowaken keenimaun.

²⁹Aron maa, Isau bad yaro meneen. Ye kuu mungi darewoob bobne mene wedmoonka, Yekob kuu katang dodmo dinaan kowe ³⁰yedmoon, “Ne kuu mungimbed kombaraan kowe, animan dodmo kuu kirod maawe!” andoon. (Kwanikob yaningko mamaa kuu Idom^{¶¶} ande yedmimaib.) ³¹Kwanandoone, Yekobbed inande yedmoon, “Eb ayi ye yumbon nub ambe bobni ye yiribman bi ye dowad kawebko animan kabda.” andoon. ³²Kwanandoone, Isaumbed yedmoon “Kedi, bobnandamiin kowe, ne ayi ye yumbon kuu kabamoon kii!” andoon.

³³Kowe, Yekobbed yedmoon, “Ibduruk kuu ne yaa amob weng ongme kawebka.” andoone, Isaumbed amob weng ongme ayi ye yumbon kuu Yekob yaa konoon. ³⁴Konoone, Yekobbed flawayiib katang okiib bangkanooana anoon. Kwane Isau ayi ye yumbon kuu arewa ande meenoon.

Andwoon 26:1-6

Aisek Yoom Abimelek Yoom

26 Kurin Abraham dobroon yaambéd am kaine animaniibban

^{††}25:25 Isau yaningko ye weng id kuu “Kimi Yemooniib” areb.

^{‡‡}25:26 Yekob yaningko ye weng id kuu “Daandum Awinoon”. “Daandum Awinoon” yi weng id angkara kuu “Nemengkandi”.

^{¶¶}25:30 Idom yaningko ye weng id kuu “Dodmo”.

keroona doboriwen kwane kuu Aisekbed doreen yambibkin aom kuu ika am kaine animaniibban keroon. Kowe, Aisekbed Filistiadan yi king Abimelek ye oonimbon aom kambong Gerar yaa wonoon. ²Wonoone, Yarimanbed angkaderene Aisek yaa yedmoon, “Idyip yiri wanaab. Nembed kunaya dobere ande yedmebdako kuyaombed dobere. ³Ambibkin keyaom doberebko, ne kuu eb yoom doberenub amun kerubda. Nembed eb yoom eb awoya yoom yaa keye ambibkin korem wedmeeb kee kondaniin, ne amob eb ambe Abraham yaa ongme kowaan kuu eb yaa kangkon kowaniin. ⁴Nembed eb awoya yemoon bangkabaniin kuu mindong yemoon kimingkindeban ambid ari kwamune areb, angkon keye ambibkin okad korem wedmeeb kee yi yaa kondaniin. Angkon eb yob yaambbed ambibkin korem dan okad yimin yimin yaa kuu amun kerundaniin. ⁵Nembed kwamaniin ye id kuu amborom kuu eb ambe Abraham kuu ne amob nongkobaan korem kuu wengambere kwamoon kowe.” andoon. ⁶Kwani kowe, Aisek kuu Gerar aom doboroon.

⁷Kambong karubbed Aisek ye wonong Rebeka yu dowad kumbed Aisek yaa kaamoniwena, “Ne wonong” andindo, “Yu kuu ne daman” andoon, amborom kuu Aisek kuu unekore, “Yu kuu kerengandimbon kowe, kambong karubbed ne nenekorib, yu kuu nendaniib.” ande meene unoon kowe.

⁸Aisek kuu aron doboob kuyaom doboroon ye yondem kuu, aron maa Filistia yi king Abimelekbed kerekni ambongko angkambbed wedmoone Aisek kuu Rebeka yoom karub ye wonong yoom areb awinene awinene doriib. ⁹Doriiwe wedmekore, Abimelekbed ye deme karub yaa yedmenoonkob wene Aisek nenmonoone, Abimelekbed Aisek yaa kaamonoon “Yu kuu eb wonongoo?

Komandewed ‘Yu kuu ne daman’ andewen?” andoone, Aisekbed yedmoon “Ne kuu unaan kuu ‘Ne nenekorib, yu kuu nendaniib’ ande meanaan.” andoon. ¹⁰Kwane, Abimelekbed Aisek yaa kaamonoon “Eb kuu komo kamewen nub yaa kuu? Karub maambbed eb wonong yoom dangiwen karen, eb dowad nub kuu dabab kanduwen karen.” andoon. ¹¹Kwani kowe, Abimelekbed karub korem yaa daandoon “Karub kanembed karub kee yoom ye wonong yoom yaa badmendaneen kuu ayanuuwe bobnaneen.” andoon.

¹²Aron maa, Aisekbed kaawiib yowiib kibingkoon. Kibingkekore, kuye weeb aombed yemoon wane wenore mimyamo keroon kuu yob mimo kibingkoon kuu id 100iib boon, amborom kuu Godbed ye yaa amun kerenoone kowe. ¹³Kwanoone, Aisek kuu yiribman yemoon be wenore mimyamo keroone daane darewoob kereen kowe, yiribman karakiib ye karub keroon. ¹⁴Ye kuu demedan yemooniib dingkan karakiib kowe Filistiadanbed ye yaa wungkaneniwen ¹⁵kowe, Abraham kuu doboroon yaron yaambbed ye deme karubbed okdobon nidkiwen kuu Filistiadanbed okadbed kebengkiwen. ¹⁶Kwanekoriwa, Abimelekbed Aisek yaa yedmoon “Nub ambibkin keyaom kee koronde wene, amborom kuu eb kuu aromkono darewoob kerewen nub arebban kowe.” andoon.

¹⁷Andoone, Aisek kuu koronde wene kankubunen Gerar yiri parai kombon bane ongme kuyaa doboroon. ¹⁸Kurin Abraham doboroon kuu okdobon nidkanaboon kumban ye bobnoone Filistiadanbed okdobon kuu kebengkiwen kowe, Aisekbed angkon ika nidkanabekore, ye ambembed aningko yeenganandoon kuu kwane ika yengkanandoon.

¹⁹ Aron maa, Aisek ye deme karubbed okdobon maa kuu kankubunen yirimbed nidkiwe ok kuu yeederebeen ²⁰ kumban Gerar yi sibi ooni yi karubbed Aisek ye deme karub yaa wengberenib yedmiwen “Ok kee nub ok.” andiwen kowe, Aisekbed okdobon yaningko kuu Esek^{§§} ande kowoon. Ye id kuu ye yaa wengbereniwen. ²¹ Kwane, ye deme karubbed okdobon maa nidkiwe. Nidkiwen kumban ye yaa angkon wengbiriwe okdobon yaningko kuu Sitna* ande kowoon. ²² Kwane kuyaa kuu koronde weneene okdobon maa nidkiwe karub maa ye yaa wengbirindo kowe okdobon yaningko kuu Rehobot† ande kowekore, ika yedmoon “Yariman Godbed dobiri yimin nub yaa kondoon kowe, okad keyaom kee yewenubmo dobaranuub.” andoon.

²³ Kwane kuyaambed Aisek kuu Berseba ari wonoon. ²⁴ Wonoone, kuye amnoom aombed Yariman God kuu angkaderene ye yaa yedmenoon “Ne kuu eb ambe Abraham ye God. Eb unaab, amborom kuu ne kuu eb yaa dore awabdimain kowe. Kwani kowe, nembed eb yaa amun kerubdeni, eb awoya yemoon kabdaniin, amborom kuu ne deme karub Abraham yaa ne weng kunduk kowaan kowe.” andoon. ²⁵ Andoone, Aisekbed bot wuube dingkan nengkane agedmo keru yeman ongme kore, Yariman God yaa kurikuriyiib kubiyiib konoon. Angkon ye parai kombon bane ongme doroone ye deme karubbed okdobon nidkiwen.

²⁶ Nidkiwa, Abimelek kuu Gerar yaambed Aisek wedmenande monoon.

Ye yoom ongkanimeen karub yaningko Ahusat yoom ana nangmi ye korok yaningko Faikol yoom kwane miniwen. ²⁷ Miniwe, Aisekbed yi yaa kaamondoon “Yiib kuu komandiwed mene ne yaa wedmewok miniwen? Yiib kuu ne yaa dowakeniibban kerekoriwa, yiibbed ne yaa ‘Nub ambibkin aom kuu koronde wene’ andiibkob manaan kowe.” andoone, ²⁸ yimbed man yedmiwen “Nubkaadkeruwen eb yaa kuu Yariman Godiib kowe, nub dore eb dore wiim aangkenub amob ongme kowem. ²⁹ Nub eb yaa mayindo kowe, neman ebbed nub yaa yab. ‘Wene!’ anduwen kumban nub kuu eb yaa amunmo keruwa mene yewenubmo doreeb. Angkon Yariman Godbed eb yaa amun kerubdoon kowe.” andiwe, ³⁰ Aisekbed orok ongme nekwoone yi korem animaniib okiib anekorib, ³¹ dangiwe waroone, amkimokaimbed yi korem kuu wiim aangke amob weng ongmiwen. Kwane korib, Aisek kuu kubiyiib yi yaa andoonkob yi kuu domonene yewenubmo winiwen.

³² Winiwe, kuyaron arimbed Aisek ye deme karubbed okdobon nidkiwen ye dowad mene yedmeniwen “Okdobon nidkuwen kuu ok wedmuwen.” andiwen ³³ kowe, Aisekbed okdobon yaningko kuu Siiba‡ ande kowoon. Kuu kowoon kuu kibik kwangkong kambong darewoob yaningko Berseba[¶] andimaib.

³⁴ Isau kuu weeb 40yiib kerekore Hit ambibkin yi nima ayoob, Beeri ye mungkan Yudit yoom Elon ye mungkan Besmat yoom kwane awadmoon.

³⁵ Nima ayoob kuu Aisek yoom Rebeka

§§26:20 Esek yaningko ye id kuu “Wengbiri”.

*26:21 Sitna yaningko ye id kuu “Nangmi”.

†26:22 Rehobot yaningko ye id kuu “Dobiri yimin”.

‡26:33 Siiba yaningko ye id kuu “Amob Weng”.

¶26:33 Berseba yaningko ye id kuu “Amob weng ye okdobon” o “Ediib ye okdobon”.

yoom yaa kongendimaib kuu dabab kondiwen.

Yekobbed Aisek Yaa Nemengkandoon

27 Amaan, Aisek kuu kiomnoon kowe, indob kuu wiib yonoon kowe, korobe wedmimokban. Aron maa, ye dana ayi Isau yaa baande yedmoon “Ne dana.” andoone Isaumbed yedmoon “Ne kuu kei.” andoon. ²Andoone, Aisekbed yedmoon “Ne kuu kiomnaan. Bobnaniin dee, nekaadban. ³Kwani kowe, eb anangkawiib anayiiib ana ye kud aombed beneeb dura angka ne dowad dingkan kiib bad wene aye kanmene. ⁴Kwane, animan ambod amun ne dowaken yaa nekwe nengke kanmenebko ana. Anekori, eb yaa amun kerubda, amaanbed bobnaniin kowe.” ande daaneene ⁵Rebeka kuu wengaun. Wengambureene, daane dowan keroone, Isau kuu dura angka dingkan bad wonoon.

⁶Wonoone, yumbed yu dana Yekob yaa yedmeneen “Wengambere. Nembed wengambaraane eb ambe Aisekbed eb ambang Isau yaa daanoon ⁷Dingkan kuu ayekoreb animan ambod amun nekwe nengke kanmenebko, anekori nembed Yariman God ye arinambo arimbed amun kerubda, amaan kuu bobnaniin kowe.” andoon ⁸kowe ne weng kee ongme wengambere. Ne dana yee, nembed komo yedmaka kwane. ⁹Ebbed wene nub naningkod mana amun ayooob yeene benmenebko, animan ambod amun eb ambe ye dowaken yaambad nekwe nengka. ¹⁰Kwanako ebbed animan kuu ambeyiib yaa benwenebko anekore, yembed eb yaa amun kerubdekoreka, bobnaneen kowe.” andeen.

¹¹Kumban Yekobbed awaan Rebeka yaa yedmoon “Nambang Isau kuu kimi yemooniib ye karub, kumban ne kuu kimiyyiibban ¹²kowe, ambembed ne yaa angkorowe yekaad ne kuu Isaumban an-

dekore, yembed ne yaa amun keruwaanban kerene butun kamewaneen, amborom kuu ye yaa nemengkandandamaan kowe.” andoon. ¹³Andoone, awaanbed man yedmeen “Eb ambembed eb yaa butun kamaneen kuu nembed kandaniin kowe, nembed kwane ande yedmaka kwane, wene naningkod benmene.” andeen.

¹⁴Anduune, Yekob kuu wene naningkod ayooob yeenekore, awaaniib yaa benmonoone, yumbed animan ambod amun yawodki ye dowaken yaambad nengkanabeen. ¹⁵Kwanekoru, Rebekambad ayi Isau yebkad amuniib ambiwoom dangoon kuu benu ningki Yekob yaa deebeneen. ¹⁶Kwanekoru, angkon yumbed naningkod kad benu Yekob ye dingki yaa deebenekoru, ye kongkono yaa kowe kereen. ¹⁷Kwane animan ambod amuniib flawayiib nengkeen kuu Yekob yaa bangkaneen.

¹⁸Bangkanoone Yekob kuu be wene awodki yaa yedmoon “Ambe.” andoone, “Ee, ne dana, eb kuu kane?” andoon. ¹⁹Andoone, Yekobbed yawodki yaa yedmoon “Ne kuu Isau, eb wonob dana. Ebbed ne yaa yedmewen kuu kwanaan kowe, yaro dibere ne dingkan yom kee anekoreb, ne yaa amun keruwe.” andoon. ²⁰Kumban yawodki Aisekbed ye dana yaa kaamonenoon “Komarewa kere dingkan kuu kirodmo wedme ayewen?” andoon. Andoone, Yekobbed yedmoon “Eb Yariman Godbed awawoon kowe, wedme ayaan.” andoon. ²¹Andoone, Aisekbed yedmoon “Ne dana, dia menebko angkorobda. Kwananiin kuu nekaadkeri yeman, eb kuu ne dana Isau anam dee andid.” andoon. ²²Andoone, Yekob kuu yawodki Aisek ye dia wonoone awodkimbed angkoronekore, yedmoon “Weng kuu Yekob ye weng areb, kumban dingki kuu Isau ye dingki.” andoon. ²³Kwane, ye korobe meene

yekaadkerindo, amboram kuu ye dingki yaa kuu kimiyiib, yambang Isau areb kowe, yembed ye yaa amun kerenoan. ²⁴ Angkon, yembed Yekob yaa kaamonoon “Eb kuu ne dana Isau anam dee?” andoone “Ee, ne kei.” andoon. ²⁵ Kwanekore, Aisekbed yedmoon “Ne dana, dingkan yom ebbed kanmenewen kuu kawebko ana, anekori nembed eb yaa amun kerubda.” andoon. Andoone, Yekobbed animan kuu kankonoone anoon. Aneene, ok yaningko wainiib konoone anoon.

²⁶ Anekore, awodki Aisekbed ye yaa yedmoon “Ne dana, keya meneneeb ne yaa mandamuk kere.” ²⁷ andoone, Yekob kuu wene awodki yaa mandamuk kerunoone, Aisek kuu Isau yebkad baeb kuuwekore amun kerune yedmoon “Aa, ne dana eb baeb kuu dura Yariman Godbed amun kerundoon ye baeb areb.

²⁸ Yariman Godbed eb yaa ambid arimbed am yimin kabdene okad amunmo kabdoko, yowiiib ok yaningko wain yeewiib yewudmo kerok.

²⁹ Ambibkin maa maa yi karubbed eb yaa bumangkekorib, eb deme awingkok.

Ebbed korok kere eb aagoroka yaa kuu, yi kuu eb yaa bumangkime.

Eb yaa butun arewa ambengkanebde kabdibka Godbed butun arewa kondaneen.

Angkon eb yaa amun kerubdibka Godbed amun kerundaneen.” andoon.

Kwane ande amun kerunoon.

³⁰ Kwane, Aisek kuu Yekob yaa amun kerune dowan keroone, yawodki yaambded kuu koronde wonoone, Isau bad wonoon kuu mene awudoroon.

³¹ Ye kangkon animan ambod amuniib nekwe nengkekore, awodkiyiib yaa kanmenene yedmoon “Ambe, yaro dibere ne dingkan yom kee anekoreb ne yaa amun keruwe.” andoon.

³² Andoone, yawodki Aisekbed ye yaa kaamonoon “Eb kuu kane?” andoone “Ne kuu eb wonob dana Isau kei.” andoon. ³³ Andoone Aisek kuu kiringmi darewoowiib kumbed yedmoon “Kanembed bad yarene aye nekwe nengke ne yaa kanmonoon? Kibireb yaa ne anekori ye yaa amun kerunaan kowe, anam, ye kuu amun kerundimamaneen!” andoon.

³⁴ Andoone, Isau kuu awodki ye weng wengamberekore, ye niindem aom yewed kandekore, naawonmo ameng kamene yambe yaa yedmoon “Ambe! Ne kangkon amun keruwe!” andoon.

³⁵ Kumban yembed yedmoon “Eb damanbed mene nemengkawene eb yaa amun keru yeman kuu kanwonoon.” andoon. ³⁶ Andoone, Isaumbed yedmoon “Yekob yaningko ye id^s

ye yaa kuu anam. Ye kuu ne yaa nemengkawe ayoob keroon. Yembed eb bobni ye yumbon ne kandi yeman kuu nemengkawe kandoon kumbed angkon ne yaa amun keru yeman kibireb yaa nemengkabde kandoon kii!” andekore, angkon kaamonoon “Amun keru yeman mamaayiib ne yaa keruwaneeb dee?” andoon. ³⁷ Andoone, Aisekbed Isau yaa man yedmoon “Nembed ye kuu eb korok kankoweni, ye karubkim kuu ye deme karub kereni, yowiiib ok yaningko wain yeewiib yewudmo kerok kwane andaan kowe, ne dana, eb kuu komo yaambded amun kerubdaniin?” andoon. ³⁸ Andoone, Isaumbed yawodki yaa yedmoon “Ambe, eb kuu amun keru yeman mamaayiib dee? Ne

§27:36 Yekob yaningko ye id kuu “Daandum Awinoon”. “Daandum Awinoon” Yi weng id angkara kuu “Nemengkandi”.

kangkon amun keruwe yaa!” andekore naawonmo ameng kamoan.

³⁹Awodki Aisekbed ye yaa amun kerune yedmoon

“Eb kuu ambibkin amun amiib aom kuu koronde okad arewa ambab angkambed dobaraneeb.

⁴⁰Eb kuu kerewangmo kande dobaraneeb.

Eb daman ye deme karub keraneeb, kumban ebkareb aromneneb ye deme korondeeb ye dabderem aom korondeeb ebkareb dobaraneeb.” andoon.

⁴¹Andoone, kwane Isau ye niindem aom kuu norin ye inamen mene doreen, Yekob yaa, amborom kuu Aisekbed amun kerunoon kowe. Yekareb yedmoon “Nambe bobni aron kuu dia kereen. Bobaneene mimyob koweni yaron dowan keraneen kuu ne daman Yekob kuu ayaniine bobnaneen.” andoon. ⁴²Andoone, Rebeka kuu karub maambed daandoone ayi Isaumbed Yekob yaa anambo weng dakmoon kuu kowe wene Yekob yaa yedmeen “Ne dana, eb ambang Isaumbed ‘Ne daman ayaniin kuu amun kii!’ ande inamen aom meenoon. ⁴³Kwane kowe, nembed yedmebdaka kwane. Nambang Lebaniib yaa Haran taun aom kombiri wene. ⁴⁴Wene ye yoom doberbko eb ambang kuu ye norin dowan keroka. ⁴⁵Kwane eb ambang ye norin ebbed ye yaa kwanewen kuu dowan kere nonondandoka, nembed weng kowako, kumbad kuyaa kuu koronde mene. Yiib ayoob aron mimo aombad bobni kuu ne dowakenban.” andeen.

⁴⁶Andekoru, wene Aisek yaa yedmeen “Ne kuu Hitdan yi nima keya kee otkeneb kerundaan. Angkon Yekob kwangkong ambibkin keyaom wonong maa awananeen Hit wonong kwamune areb kuu bobnaniin.” andeen.

Andwoon 28:1-19

Yekob Leban Yaa Andowe Weneen

28 Kowe, Aisekbed Yekob yaa baandoone monoone, amun kerunekore yedme kowoon “Keenan wonong kuu awanaab. ²Kibireb kee, eb ena yu ambe Betuel awenembed Aram ambibkin ye okad dabonmo doriib yaa wene, wonong kuu eb mom Leban ye dana kuyaombad awane. ³Aromkono Korem ye Godbed eb yaa amun kerubdene dana yewudmo kere daanoko ambibkin yemoon kerok. ⁴Yembed Abraham yaa amun kerunoon areb kuu eb yoom eb awoya yoom yaa kangkon kondok, kwanoko ambibkin kibireb kee doreeb kuu ebmanban kuned Godbed Abraham yaa konoon kowe awabdoko okad kee yaa yariman kere.” andoon. ⁵Kwanandekore, Aisekbed Yekob yaa yedmoonkob Aram ambibkin ye okad dabonmo yaa Lebaniib yaa andowe weneen. Leban kuu Aramman Betuel ye dana, ye kuu Rebeka yu ambang, yu kuu Yekob yoom Isau yoom yi awaan.

⁶Kwane, Isau kuu yekaadkeron, Aisekbed Yekob yaa amun kerunekore yedmoon, “Keenan ambibkin wonong kuu awanaab.” andoone Aram ambibkin ye okad dabonmo yaa wonoon kuu wonong awani ye dowad wonoon. ⁷Yangkon yekaadkeron kuu Yekob kuu awodki yoom awaan yoom yi weng wengamboroon. ⁸Wonoone, Isau kuu Keenan wonong awani kuu yawodki Aisek ye dowakenban ande meenoon kowe, ⁹Ismaeliib yaa wenene Nebaiot ye daman Mahalat awanoon, yu kuu Abraham ye dana Ismael ye mungkan. Kowe, Isau kuu nima ayoobmim awadmoon.

Yekob Kuu Betel Yaambéd Kiyuum Wedmoon

¹⁰Yekob kuu Berseba yaambéd koronde wene Haran yaa andowe wonoon. ¹¹Kwane kiwaan wedya kuu obonmo okad yaa nandoone, aron kuu kubuneen kowe, bot kande ambongkone angkene ¹²kiyuum wedmoone, kuum kuu ambid arimbed okad yiri dedmoonoon kuyaambéd God ye engyus kuu kubune daane kamiib. ¹³Kwari kuu Yariman doroon, kwane yembed yedmoon, “Ne kuu Yariman, eb awo Abraham ye God, angkon Aisek ye God. Nembed okad kee angkeeb yiri kuu ewiib eb awoyayiib yaa kondaniin. ¹⁴Eb awoya kuu yewudmo keraniib, ingkud mimim kimingkindeban kwamune areb keraniib, kwane yi kuu kuriyiib kariyiib kaomiib kangkayiib wenebenib, yi okad kuu irin angkane darewoob keranuun. Angkon karub korem okad yimin yimin yaa kuu eb yoom eb awoya yoom yaambéd amun kerundaniin. ¹⁵Kedi, ne kuu eb yaa dore awabdimain kowe, ebed kuna yaa wananeeb kuu keebdombereni, angkon nembed eb kuu okad keyaom ika nenmananiin. Ne kuu eb yaa domobdainban, nembed eb yaa komo yedme kowaan kuu kwananiin.” andoon.

¹⁶Kiyuum wedmekore, Yekob kuu angkoon yirimbed dembene yeka meenoon, “Anam, Yariman kuu keyaom kumbed ne kuu nekaadkerindo keraan.” andoon. ¹⁷Ye kuu unekore yedmoon, “Keyaom kee unimbon, okad keyaom God yambib kii! Ewen ari daani ye kiwaan kuda!” andoon.

¹⁸Amkimo kaimbed Yekob kuu ye bot ambongkone angkoon kuu kande ongme numone kowoone

angkimboroone kwari kuu meeni yeman ande kowekore oiyo bunoon. ¹⁹Bunekore, yembed okad kuyaom yaningko Betel** kowoon, kuned kurin kuu kambong doreen yaningko Lus andimaib.

²⁰Kwanekore, Yekobbed amob ongme yedmoon “Ne dowaken kuu nembed wanandamiin yaa kuu Godbed dore oone awawimamaneen animaniib ebkad debi yemaniib kuu bangkawimamaneen kowe, ²¹kengbonmo ika nambe yambiwoom mananiin. Kwananeen kuu Yariman God kuu ne God andimamaniin. ²²Angkon nembed bot kuu meeni yeman ambongkone angkaan kuu God yambib andaniin, angkon yembed korem bangkawaneen kuu ne kuu andokbe wenore angko angkoyiib nongkobekore anded mimo God yaa konaniin.” andoon.

Andwoon 29-33

29 (Kwane, Yekob kuu Haran yaa wenene Leban ye meed ayoob Lea yoom Reksel yoom awadmoon. Ye kuu Leban ye deme weeb 14iib yi berengki dowad ambangkoon. Kwane, Godbed ye yaa anodki yaa koronde yambeyiib yaa ika wene andoon. Ye kuu kwane ika weneen kumban, Isau yoom ye karub yoombed yeya nimadanaya yaib ande unoon.

Kwane, kiwaan wedya amnoon maa kuu Yekob kuu God yoom nangme awine kanyiri kowoon kanyiri kowoon kamiwa, indob yaamo waroon. Kowe, Godbed Yekob yaa amun kerunekore aningko maa Israel ande konoon. Kwane, Isau kuu Yekob durunenoone yi ayooob kuu angkon ika angkodmi keruwen. Kwane, Isau kuu ye dobirimaan ye ambibkin Idom yaa ika wonoon.)

**28:19 Betel yaningko ye weng id kuu “God yambib”.

Yekob Leban Yaa Wonoon

¹Kwanekore, Yekob kuu angkon wenene kangkadan yi karub yi ambibkin yaa aomnoon. ²Aomnekore, wedangka wedmoon kuu okdobon kuyaambed sibi nimingke dobaraiwa nimingke dobaraiwa nimingke dobaraiwa ayoobmim kamimamiib kuu menebe dibiriwen, amborom kuu okdobon kuyaambed sibi kuu ok bangkandiwe animamiib kowe. Okdobon animari dabunimamiib ye bot kuu darewoob. ³Kwane sibi nimingke doboriwen korem kuu menebe nedbaiwe sibi ooniwendanbed okdobon animari bot darewoob kuu kanangkanekorib ok yuungke bangkandimamiib. Bangkandekorib, angkon ika bot kuu kande okdobon anim ari kebenimamiib.

⁴Yekobbed sibi ooniwendan yaa kaamondo “Nangkodmia! Yiib kambong kuu kane?” andoone yimbed man yedmiwen “Nub kambong kuu Haran.” andiwe, ⁵yembed yi yaa yedmoon “Yiib kuu Nehor ye awo Leban kuu yiibkaadoo?” andoone, “Ee, ye kuu nubkaadaa.” andiwen. ⁶Kwane Yekobbed yi yaa kaamondo “Ye kuu amun dee?” andoone, yimbed yedmiwen “Ee, ye kuu amunmo doreen. Ye mungkan Reksel kuu sibi kee be menuun kei.” andiwen. ⁷Andiwe, yembed yedmoon “Wedmime. Kuu oobnonban, kuu aron angkaramo kowe, sibi kuu nedbi yaron kuu mokeed. Kwani kowe, ok bangkandekorib bewene kereek yemoon yaa wenebime.” andoon. ⁸Kumban yimbed man yedmiwen “Nubbedmo kuu yiminban, sibi korem yoom yi oonidan korem yoom kuu mimyamo nedbaniwe okdobon ari bot dabuniwen kuu nub korem kanangkonekorub kumbed ok kuu bangkandanuub.” andiwen.

⁹Ye kwane yi yoom dorone dakmiwe, Reksel kuu yu ambe ye sibi yiib benu muneen, amborom kuu yu kangkon sibi oonimamuun ye wonong kereen kowe. ¹⁰Kwane Yekob kuu ye mom Leban ye dana Reksel wedmendekore, wene okdobon animari bot kebeniwen kuu kanangkanekore, ye mom ye sibi kuu ok yuungke bangkandoon. ¹¹Kwanekore, Yekob kuu Reksel yaa mandamuk kerunde ameng kamande kamoon. ¹²Kwane yembed yu yaa yedmendoon “Ne kuu kub ambe ye karubkim, angkon ne kuu Rebeka yu dana.” andoone, yumbed kabaanmo wene yu ambe yedmeneen.

¹³Yedmenuune ye yangkura yu mingki monoon Lebanbed wengamberekore, kirodmo wene wenganok wonoon. Wenene yembed nenkangkunekore mandamuk kerekore, yambiwoom nenwonoon. Kuyaambed Yekobbed weng korem kuu daanoon. ¹⁴daanoone, Lebanbed yedmoon “Eb kuu ne umkan anam.” andoon. Kwane Yekob kuu ye yoom doriwe, wood mimo kereen.

Yekobbed Lea Yoom Reksel Yoom Awadmoon

¹⁵Lebanbed ye yaa yedmoon “Eb kuu ne karubkim kuned ne deme ogoodmo ambangkeeb kuu amunban. Ebbed yed-mewe, eb dowaken deme ambangki ye kakman yaa kuu komo andaneeb?” andoon. ¹⁶Leban kuu nimadana koyu ayooiib, angkaan yu aningko kuu Lea, angkon nengkan yu aningko kuu Reksel. ¹⁷Lea yu indob kuu wuud korobe wedmindeban, kumban Reksel kuu kerengandimbon. ¹⁸Yekob kuu Reksel yaa awani inamen meenendekore yedmoon “Ne kuu weeb ediib eb deme ambangkako eb dana nengkan Reksel kuu ne yaa domowe.” andoon. ¹⁹Andoone, Lebanbed yedmoon “Eb yaa kab-

daniin kumbed amun, karub maa yaa koni kuu amunban kowe, neyiib yaa keya dobere.” andoon.

²⁰ Andoone, Yekob kuu weeb ediib Leban ye deme ambangkoon, Reksel awani ye dowad. Kumban ye dowaken kuu Reksel yaa meenendoon kowe aron doboobban ande meenoon. ²¹ Kwane, Yekobbed Leban yaa yedmoon “Weeb ediib down kereen kowe, Reksel kuu kawebko awana.” andoone, ²² Lebanbed orok ongmoone karub korem kuyaom doriib kuu nedbiywa aniwen, ²³⁻²⁴ kumban miriknoone ye dana angkaan Lea nenwene Yekob yaa domonenekore, angkon ye deme wonong Silpa kuu ye dana angkaan yaa ye deme ambangki yeman kondekore, Yekob kuu Lea yoom dangiwen, ²⁵ amkimo kerune, Yekob kuu yaro wedme binangkoon, “Ii, Lea kii!” ande meene wedmekore, Leban yaa wene yedmoon “Ne yaa kee komarewa kerewen? Ne kuu Reksel yu dowad eb deme ambangkaan, komandewed ne yaa nemengkawewen?” andoone, ²⁶ Lebanbed neman yedmoon “Nengkandin awanekore angkaan yoman awani kuu nub ambibkin keyaom ma kwanimokban ²⁷ kowe, ne mungkan kee yu awani ye dowad orok yaron ediib dobereewo down keruka, angkon Reksel kuu kabdubko awanekoreb, angkon ika weeb ediib ne deme ambangke.” andoon. ²⁸ Andoone, Yekobbed yedmoon “Ee kwananiin.” andoon.

Kowe, Yekob kuu Lea yoom orok yaron ediib doberewo, Lebanbed ye dana nengkan Reksel konoone ye wonong keroon. ²⁹ Angkon Lebanbed

ye deme wonong Bilha kuu ye dana Reksel yaa yu deme ambangki yeman kondoon. ³⁰ Reksel konoone, Yekob kuu yu yoom dangiwen. Ye kuu Reksel yaamo dowaken darewoob kerundekore, Lea kuu dowakenban kerundoon. Kwanekore, angkon weeb ediib Leban ye deme ambangkoon.

Yekob Ye Meed

³¹ Kuu ye weeb ediib kuyaombed, Yariman Godbed wedmoone Lea yaa kuu Yekob ye dowakenban keroon kowe, Godbed yu dana wooni ye kiwaan nandoon, kumban Reksel kuu kurong kereen. ³² Lea kuu oyoomiib kerekoru, dana mingki wooneen. Woonekoru, yumbed yedmeen “Yariman Godbed ne yaa dabab kandaan kuu wedmewoon kowe, anam ne ambimbed ne yaa dowaken keraneen.” andekoru, dana yaningko Ruben^{††} ande koween.

³³ Amaan angkon ika oyoomiib kerekoru, dana mingki wooneen. Woonekoru, yumbed yedmeen “Yariman Godbed wengamboroon ne yaa kuu ne ambimbed meenewindo kowe, Godbed dana kee kawoon.” andekoru, dana yaningko Simion^{‡‡} ande koween.

³⁴ Amaan angkon ika oyoomiib kerekoru, dana mingki wooneen. Woonekoru, yumbed yedmeen “Kibikee, ne ambimbed ne yaa yubudkawanee, amborom kuu nembad ye karub dana ayobmim baan kowe.” andekoru, dana yaningko Livai^{¶¶} ande koween.

³⁵ Amaan angkon ika oyoomiib kerekoru, dana mingki wooneen. Woonekoru, yumbed yedmeen “Kibikee, Yariman God yaningko kankoonaan.”

^{††}29:32 Ruben yaningko ye weng id kuu “Dabab Kandaane Wedmewoon”.

^{‡‡}29:33 Simion yaningko ye weng id kuu “Wengamboroon”.

^{¶¶}29:34 Livai yaningko ye weng id kuu “Yubudkani”.

andekoru, dana yaningko Yuda^{§§} ande koween. Yoman, Lea kuu ika kurong kereen.

30 Kwane Reksel kuu Yekob yaa dana woonimokban kere wedmekoru, yu oni yaa wungkandeen. Wungkandekoru, Yekob yaa yedmeen “Dana kawew! Kawaabban kuu bobnaniin!” andeen. ²Anduune, Yekob kuu arud wandene yu yaa yedmoon “Ne kuu God areb dee? Yembed dana nendi kebenoon kowe.” andoon. ³Andoone, yumbed yedmeen “Kwane kowe, ne deme wonong Bilha kee eb yoom dangimo kamenib dana woonuko nendekori, kuyaambed ari kuu ne danayiiib kera.” andeen.

⁴Andekoru, yumbed yu deme wonong Bilha ye yaa dana wooni ye dowad konuune, dungkud wonong areb awanoone, yu yoom dangiwen. ⁵Yu kuu oyoomiib kerekoru dana mingki wooneen. ⁶Kwane Rekselbed yedmeen “Godbed ne yaa wengyundane ne weng wengamberekore, dana kawoon.” andekoru, dana yaningko Den* ande koween. ⁷Amaan angkon Reksel yu deme wonong Bilha kuu oyoomiib kerekoru, Yekob ye dana mingki mamaa wooneen. ⁸Woonuune, Rekselbed yedmeen “Ne oni yaa kuu dedmone dedmone nekareb aromneni burudandaan.” andekoru, dana yaningko Naftalai† ande koween.

⁹Kwane, Lea yu dana wooni kuu kebenoon kowe, yu deme wonong Silpa kuu Yekob yaa dana wooni ye dowad konuune, dungkud wonong areb awanoon. ¹⁰Lea yu deme wonong Silpa kuu oyoomiib kerekoru, Yekob ye

dana mingki wooneen. ¹¹Woonuune, Leambed yedmeen “Ne kuu amun kandeni kubaan!” andekoru, dana yaningko Ged‡ ande koween. ¹²Amaan angkon Lea yu deme wonong Silpa kuu Yekob ye dana mingki mamaa wooneen. ¹³Woonuune, Leambed yedmeen “Ne kuu kubaan kowe, nimambed ne yaa kubiyiib andaniib.” andekoru, dana yaningko Aser[¶] ande koween.

¹⁴Yob wi yaron arimbed, Ruben kuu wene mongkobon angka ane oyoomiib keru yeman yaningko mandreek kuu wedmekore, ye ena Leayiiib yaa mandreek id benmonoon. Benmonoone, Rekselbed Lea yaa yedmeen “Anam, kub dana ye mandreek id kuu neyiyib maawe.” andeen ¹⁵kumban yumbed man yedmeen “Kubbed ne ambi kuu nenwenewen kumbed angkon ne dana ye mandreek id benwanandewedoo? Kuu yiminbanaa!” anduune Rekselbed yedmeen “Kub dana ye mandreek id kuu kawebko, ne korondaka kibik amnoon kee kub yoom nub ambi yoom dangime.” andeen. ¹⁶Kwane oobnune Yekob kuu mongkobon angkambed menene Lea kuu wenganande muneen. Meneenu, yedmeen “Kibik eb kuu ne yoom danganuub, amborom kuu eb yoom dangi yeman kuu ne dana ye mandreek idbed moonaan kowe.” anduune, amnoon keruune ye yoom yu yoom dangiwen. ¹⁷God kuu Lea yu weng wengamboroon kowe, Lea kuu oyoomiib kerekoru, Yekob yaambed yu dana mingki angko wooneen. ¹⁸Woonekoru yedmeen “Godbed ne yaa kakman kawoon, amborom kuu ne deme wonong kuu ne karub yaa konaan

§§29:35 Yuda yaningko ye weng id kuu “Aningko Kankooni”.

*30:6 Den yaningko ye weng id kuu “Wengyundi”.

†30:8 Naftalai yaningko ye weng id kuu “Dedmone Dedmone”.

‡30:11 Ged yaningko ye weng id kuu “Amun Kandeni Kubaan”.

¶30:13 Aser yaningko ye weng id kuu “Kubiyiib”.

kowe.” andekoru dana yaningko Isekar[§] ande koween. ¹⁹Amaan angkon Lea kuu oyoomiib kerekoru, Yekob yaambéd yu dana mingki kung wooneen. ²⁰Woonekoru yedmeen “Godbed ne yaa amun yeka mamaa kawoon kowe, ne ambimbed ne yaa kuu amun meeni kawaneen, amborom kuu nembéd ye karub dana kungiib woonaan kowe.” andekoru dana yaningko Sebulun^{**} ande koween. ²¹Amaan angkon dana wonong dana woonekoru, yu aningko Daina ande koween.

²²Kwane, Godbed Reksel yaa ika meenendekore, yembéd dana wooni ye kiwaan nandoon. ²³Nandoone, oyoomiib kerekoru dana mingki woonekoru yedmeen “Godbed ne karak kuu kankoraron.” andekoru, ²⁴ika yedmeen “Ne dowaken kuu Yariman Godbed ne yaa dana mamaa ari kawaneen.” andekoru, dana yaningko Yosef^{††} ande koween.

Yekob Ye Dingkan Kab Kuu Yemoon Kere Wuneen

²⁵Kwane, Reksel kuu Yosef wooneen ye yondem kuu Yekobbed Leban yaa yedmoon “Ne kuu domowebko, nambibkin yaa wana. ²⁶Ne amerediib ne danayiib kuu domondebko benwana, eb ebkaad nembéd eb deme yemoon ambangkaan kowe, domowebko nambibkin kiwaan yaa wana.” andoon. ²⁷Kumban Lebanbed ye yaa man yedmoon “Ne yaa eb dowaken kerebka keyaa dobere. Ne kuu kombon yorokmi yemanbed nekaadkeraan kuu Yariman Godbed ne yaa amun keruwoon, amborom kuu ewiib doriin kowe. ²⁸Kwani kowe, ne deme ye kakman eb dowakenmo kuu komoyiib kowok andewéd kuu yedmebko,

nembéd eb yaa bangkabdimamaniin.” andoon.

²⁹Andoone, Yekobbed ye yaa yedmoon “Ebkaadkerewen, nembéd eb deme ambangkaan kuu eb sibiayiib naningkodiib kuu nembéd amunmo oonaan. ³⁰Kurin kuu eb dingkan kuu yemoonban kunéd nembéd mene oonaan kumbéd Yariman Godbed eb yaa amun kerubdoonkob dingkan kab yewudmo kere daaneen. Kumban kibikee nekareb ne awene yaa andowe bangkandandamiin kuu yiminoo?” andoon. ³¹Andoone, Lebanbed kaamonoon “Eb kuu komo kabdaniin?” andoon.

Andoone, Yekobbed man yedmoon “Yiribman ogood kuyaa kawaab. Kumban ebbéd ma ne yaa kwananeeb kuu nembéd angkon ika eb sibiayiib naningkodiib kuu oonimamaniin. ³²Ee andebko, kibikee nembéd wene eb sibiayiib naningkodiib kuu nekweni sibi bodbod embengiib sibi bodbod darewoowiib naningkod bodbod embengiib naningkod bodbod darewoowiib yi mana kimi binmoyiib kuu andokbe kera kwananiin kuu eb deme ye kakman nembéd awini yeman. ³³Ne yaa kakmanmo nembéd baane akme anam andi yeman kuu ebbéd wedmaneeb kuu ne dingkan kab nimingkaan aombéd kuu dingkan bodbodiibbaniib angkon yi mana kimi binmoyiibbaniib kuu anam yid kandaan ebkaadkeri yeman.” andoon.

³⁴Andoone, Lebanbed yedmoon “Eyoka, ebbéd yedmeeb kuu kwane.” andoon kunéd ³⁵kuyaron arimbéd yembéd ye karub dana meed yaa yemyeb yedmoonkob dingkan bodbodiib dingkan ambi akberekiniib

[§]30:18 Isekar yaningko ye weng id kuu “Kakman”.

^{**}30:20 Sebulun yaningko ye weng id kuu “Nimakarub Maa Yaa Amun Meeni”.

^{††}30:24 Yosef yaningko ye weng id kuu “Ma Kowi”.

yi mana kimi binmoyiib korem kuu ye dana meedbed yemyeb bene ³⁶aron ayoobmim ye ambab wenekorib nongkobiwen. Kwaniwe, Yekob kuu Leban ye sibiyyiib naningkodiib yemyeb bindo kuu oonimameen.

³⁷Kumban, Yekob kuu at yi aningko Poplariib Almoniib Pleeniib yi nondong kuu aangkekore kad yena doon kuu nondong id kawanmo angkaderebok anded, at nondong kuu akberekin areb keriwen. ³⁸Kwanekore, at nondong akberekiniib kuu sibiyyiib naningkodiib yi arinambo arimbed ok yuungke bangkandimamiib yaambbed nongkoboan kowe, dingkan kuu mene ok anandamenib at nondong dia yaambbed durutkim keru yeman.

³⁹Kwanekorib, mana wanabiwen kuu bodbodiib akberekiniib kowe, Yekob yeman keroon. ⁴⁰Yekobbed mana kee andokbe yeka nongkoboan, kumban ambiyyiib yingkiyyiib kuu yi murubia kuu Leban ye dingkan kab binmoyiib akberekiniib yaa dedmobiwen. Kwanekore ye dingkan kuu yeka nongkobekore, angkon Leban ye dingkan kuu yeka nongkobe keroon.

⁴¹Kwane dingkan yingki aromkonoyiib kuu amimbon ari dibarande kamiwe, Yekobbed at nondong akberekiniib kuu kanwene yi indob ari kowoon kuu at nondong akberekiniib diambbed durutkim dohiriwen, ⁴²kumban dingkan aromkonoyiibbanbed amimbon ari dibarande kamiwe, Yekobbed at nondong akberekiniib kuyaa nongkobindo kowe, dingkan aromkonoyiibbanbed mana kiween kuu Leban yeman, angkon dingkan aromkonoyiibbed mana kiween kuu Yekob yeman. ⁴³Kwamunimaan kumbed Yekob kuu sibi yemooniib naningkod yemooniib boon kowe, ye kuu yiribman yemoon ye karub keroon.

Kwane, ye kuu dingkan yemooniib ye

deme karuwa nimayayiib kemoyiib donkiyyiib.

Yekob Leban Yaambbed Kombiri Woon

31 Yekob wengamoroonka Leban ye karub danambbed dakmiib “Yekobbed nub ambe ye yiribman korem kuu boon kii. Ye yiribman korem kuu nub ambe yaambbed boon.” andiwen. ²Ye kwane wedmoon Leban kwangkon ye yaa amun amun kamindo, anukbed kamimaan arebban keroon. ³Kwane Godbed Yekob yaa yedmenoon “Eb ambeya yi okad yaa angkon eb karubkim yaa ika wene. Ne kuu eb yaa dore awabdaniin.” andoon.

⁴Andoona, Yekobbed Reksel yoom Lea yoom yaa weng kowoon “Yi ayooob kuu ne dingkan kab oone doriin yaa minime.” andoon. ⁵Miniiwa, yembed yi yaa daandoon “Ne nekaadkeraan, yiib ambe kuu ne yaa kubiyiibban keroon anukbed ne yaa kamimaan arebban. Kumban nambe ye God kuu ne yaa awawe doreen. ⁶Yiib kuu yiibkaad, ne kuu yiib ambe ye dowad ne aromkonoyiib korem ye deme awinaan. ⁷Kumban ye birawe ye deme awinaan ye kakman yeka mamaa kowe yeka mamaa kowe yeka mamaa kowe angkara angkara angko angkoyiib kere kowoon, kumban yembed ne yaa dabab maawindo amborom kuu Godbed ye yaa kebenoon kowe.

⁸Aron yena yaa Lebanbed ne yaa yedmimaan “Naninkod bodbodiib sibi bodbodiib kuu eb deme ye kakman kii” andimaane ari kuu naninkod koremiwa sibi koremiwa kuu mana bodbodiibmo wanabiwen. Amaan, sibiyyiib naningkodiib Lebanbed akmekore, inamen maa kere ne yaa yedmimaan “Naninkod akberekiniib sibi akberekiniib kuu eb deme ye kakman kii.” andimaane ari kuu naninkod koremiwa sibi koremiwa kuu mana akberekiniibmo wanabi-

wen. ⁹Kwani kowe, Godbed yiib ambe ye sibiyeib naningkodiib kuu bene ne yaa bangkawoon.” andoon.

¹⁰Andekore ika yedmoon “Anuk kuu durutkim dobiri yaron muneen kuu kiyuum angkambed wedmaan kuu naningkod ambi bodbodiib akberekiniib kumbedmo yingki yaa durutkim dobiriwiwen. ¹¹God ye engyumbed kiyuum angka ne yaa baandoon ‘Yekob’ andoone ‘Ee, kee doriin kei.’ andaane, ¹²yedmewoon ‘Wedme. Andaankob naningkod ambi bodbodiib akberekiniib kumbedmo yingki yaa durutkim doriib, amborom kuu Lebanbed eb yaa komo kameen kuu ne korem wedmiin.

¹³Ne kuu God, Betel yaambad wane angkarene wengabdaane ebbed bot doboob numone kowekore, oil bune amob ongmewen ne yaa kii. Kibireb yaa eb yiribman korem nekwekoreb, ambikin kee koronde eb wooneen ye okad yaa ika wene.’ andoon, kiyuum angkambed ne yaa.” andoon.

¹⁴Andoone, Reksel yoom Lea yoom Yekob yaa man yedmiwen “Nub ambe bobnaneene ye yiribman nekwiwe nub kuu yiribman mimo maandaubban. Dowan! ¹⁵Yembed nub yaa owodan areb ande meenimameen. Nub konid boon kuu korem anene kiradme dowan keroon. ¹⁶Yiribman korem ye yaambad Godbed be kabdoon kuu nub man nub danaya yi man keroon. Kowe, Godbed komo eb yaa kwane andoonka kwane.” andiwen.

¹⁷Andekoriwa, Yekob ye amerediib ye meediib korem be kemo ari nongkoboona dibiriwe, ¹⁸yembed Aram ambikin ye okad dabonmo aombad ye dingkan kab koremiib yiribman koremiib boon kuu korem nekwekore, dingkan kab yidin be ye awodki Aisekbed Keenan ambikin doreen yaa ika andowe wonoon. ¹⁹Kuye niindem aom Leban kuu wene ye sibi

kimi wanabande wonoon, Reksel yaro dorenu yu ambe ye awad darewoob yi kuruwak akme meeni yeman (wedkongkono yi dowad areb) yid bene wuneen. ²⁰Angkon Yekobbed Leban yaa nemengkanoon kuu ye yedmindu yemyebmo kombiri wonoon ²¹kowe, Yekob yoom ye amered yoom ye meed yoom ye yiribman koremiib kombiri wene ok Yufretes yara yane wene aangko ambikin Giliad aomnande winiwen.

Lebanbed Yekob Yaa Kerenenmo Yoman Wonoon

²²Aron ayoobmim dowan keruuna, Leban wengamboroonka Yekob kuu kombiri wonoon. ²³Kowe, Leban ye karubkim nekwane be yaro dore kerenenmo yoman wonoon. Aron ediib dowan keruune, Lebanbed Yekob durunenoon, aangko ambikin Giliad aom. ²⁴Kuye amnoon kuu God kiyuum angkambad mene Aram ambikinman Leban yaa daanoon “Ebkaadkere! Weng amun o weng arewa Yekob yaa daanaab.” andoon.

²⁵Kwane Yekob aangko ambikin Giliad aombad parai kombon banaboon yaa Leban yoom ye karubkim yoom menekorib yi kwangkongon yi parai kombon banabiwen. ²⁶Kwanekoriwa, Lebanbed Yekob yaa yedmoon “Koma-rewa kerewen? Eb nemengkawene ne dana mungkana be menewen, ana nangbane be wenemoon areb kerewen. ²⁷Komande nemengkaweneeb yemyebmo kombiri menewen? Yedmewindo kuu komoyiibkob kamewen? Yedmewewen karen, yiib wini dowad nubbed kubiyiib yok yeman haawa tamborina wangkanabe yokiib wingkanabe kamuubkob domowe miniwen karen. ²⁸Kumban, eb korondeewa ne awoyayiib ne mungkanayiib yaa be mandamuk

bangkandi kuu kebenewen, eb kuu miin amunban korokiibban anam kamunewen kii. ²⁹Ne enbandi kuu yimin, kumban annoom eb ambe ye Godbed daawene yedmewoon ‘Ebkaadkere! Weng amun o weng arewa Yekob yaa daanaab.’ andoon. ³⁰Ne nekaad, eb dowaken ika eb kurin doberewen yaa wanande menewen, kumban komande ne awad darewoob yi kuruwakiib yid benmenewen?” andoon.

³¹Andoone, Yekobbed Leban yaa inande yedmoon “Ne unaan, amborom kuu eb mungkana ayoob kee ebka baneeb ande meenaan.

³²Kane yaambéd eb awad darewoob yi kuruwak wedmaneeb kuu ayiwed bobni yeman, nub karubkim yi arinambo arimbed, ebka kerekne wedmebko eb yiribman keroka kande.” andoon. Kumban Yekob kuu ye yekaadban, Rekselbed Leban ye awad darewoob yi kuruwak kuu yid benbikneen.

³³Kwane Leban kereknoon Yekob ye parai kombon aomiib deme nima ayoob yi parai kombon aomiib Lea yu parai kombon aomiib ongme kereknoon kumban ma wedmindo. Lea yu parai kombon aombed angkanekore, Reksel yu parai kombon aom aomnoon. ³⁴Rekselbed yu awodki ye awad darewoob yi kuruwak kuu benbikneen kuu yu kemo animari kurune dibiri yeman ye dabderem aom kowekoru kwari dibuun. Leban kombon dem korem kereknoon kumban wedmindo ³⁵kowe, Rekselbed yu awodki yaa yedmeen “Ambe, ne yaa kabawaab. Ne kuu yere yaro dohiri eb arinambo ari kuu yiminban, amborom kuu ne wood wedme dibiin kowe.” andeen. Kwane, Leban kombon dem korem kereknoon kumban ye awad darewoob yi kuruwak kuu ma bindo, dowan.

³⁶Ma bindo kowe, Yekob kuu norin wande yedmoon “Ne komo ambarakmaan? Amob komo

domokbaankob ne yaa nenmo menewen? ³⁷Ebka onmewen, ne yiribman korem yuraan yaa, kumban eb yiribmaniib ma dabokne angkiboroona akmino, dowan! Ma akmewen keroka kanmene nub karubkim arinambo ari korokbende, yi wedme kanembed ambarakmoon kanembed ambarakmindo kamime. ³⁸Ne weeb 20yiib eb deme ambangkaan. Kuye niindem aom aron korem kuu eb naningkod manayiib sibi manayiib kuu ma dana woonande bobnindo. Angkon, ne kuu eb sibi ambi ma aye anindo. ³⁹Aron maa maa dingkan kiibbed eb sibi o naningkod ayimaib kuu kanmene korokbebdimokban, nembed sibi bobnoon ye dowadmo ne sibi maambéd kankabdimamiin. Aronki o annoom yaambéd kanembed ma yid kandimaib kuu ebed ne yaa baande yedmimaab ‘Yid kandiwen kowe, ye kakman kawe!’ andaawa kabdimain. ⁴⁰Aronki kuu aronbed ne aromkono monmarimaun, ma annoom kuu yuruk darewoob kandimain, unuk angkindeban. ⁴¹Kwamune, deme darewoob weeb 20yiib awinaan, ma ibduruk weeb 14iib kuu eb dana mungkana ayoob yi awadmandid, ma ari kuu weeb kungiiib kuu eb sibi yiib naningkodiiib berengkandid awinaan. Kuyaron kumaom kuu ne deme ye kakman ebed yeka mamaa ande kowe yeka mamaa ande kowe yeka mamaa ande kowe angkara angkara angko angkoyiib kere ande kowewen. ⁴²Kumban nambe Aisek ye God, Abraham ye God kuu ne yaa dore awawimameen. Godbed ne yaa dore awawindo karen, ne yaa kuu ebed kwane ‘Wene!’ andeekbob kwane kamboknong manaan karen. Kumban God wedmoon dabab nembed kandaan kuu deme darewoob nembed ambangkimain kowe, eb yaa annoombed ongakboon kui.” andoon.

Yekob Yoom Leban Yoom Weng Mimo Kere Amob Ongmiwen

⁴³Lebanbed Yekob yaa yedmoon “Nima kee ne mungkana. Angkon, yi meed kwangkon ne man. Angkon, sibiyyib naningkodiib kee kangkon ne dingkan kab. Angkon, yiribman korem akmeeb kuu ne yiribmanmo, kumban neka ne mungkanayiib yi meediib ika baniin dee? Yiminbanaa! ⁴⁴Kowe, nub ayoob weng mimo kere amob ongmem. Bot be wuubekoruwa, amaan kuyaa wedmekore meeni yeman kerem.” andoon.

⁴⁵Kwane, Yekobbed bot doboob kannumone kowoona doboroon. ⁴⁶Yembed yedmoonkob ye karubkim kwangkon bot be wuubiwen. Kwamunekoriwa, kuyaambéd dibere animan aniwen. ⁴⁷Leban kuye bot wuubiwen kuyaa kuu ye wengbed Yegasahaduta^{‡‡} ande kowoone, Yekob kwangkon weng id mimo Hibru wengbed Galid^{¶¶} ande kowoone kamiwen.

⁴⁸Lebanbed yedmoon “Kibikee bot kee wuubuwen keembed ewa neya amob weng ongmuwen akme meeni yeman.” andoon. Kwanikob aningko Galid andimamiib. ⁴⁹Angkon aningko maa Mispas^{§§} andimamiib, amborom kuu Lebanbed yedmoon “Kwane, nub kuu andokbe yeka yeka wenebanuub kuu Yariman Godbed ewa neya yaa kerendobere wengyunde doborok. ^{*50}Meenem, karub yena nub amob wedmindó kumban nub amob ongmuwen kuu Godbed wedmoon kowe, ne meed yaa arewa kamaaneeb o nima yena ma awadmaneeb kuu

Godbed wedme yekaadkeraneen.” andoon. ⁵¹Andekore, Leban ika yedmoon “Eb dore ne dore bot kee wuubaani- iwa bot doboob kannumone kowaaniwa kuu kui. ⁵²Keye bot wuubaan keyiiwaa, keye bot doboob kannumone kowaan keyiiwa kuu wedme meeni keriwén, nembed bot kee burudande mene eb yaa arewa kamainban, man kwangkon ebbéd bot kee mene burudande ne yaa arewa kamaabban. ⁵³Korondubko, amob kee domokbanuub kuu Abraham ye God, angkon Nehor ye God, angkon yi ambeya yi God kumbed ewa neya wengyunde dabab kondok.” andoon.

Kwamuneene, Yekobbed amob weng yambe Aisek ye God yaningko yaambéd ande kowoone. ⁵⁴Kwane, Yekobbed aangko ambibkin aombéd dingkan ma ayene ningkaneene agedmo keroone baeb kuu God yaa konoon, angkon Leban yoom yi karubkim yoom yaa baandoona korem miniiwa orok mana aniwen. Anekorib, amnoon kuu kuyaa kwari dangiwen. ⁵⁵Awari amkimokaimbed Leban yeedere yaro ye awoyayiib ye mungkanayiib yaa mandamuk kerunde amun kerundekore, domonde ika yambib angka wonoon.

Yekobbed Isau Wengani Ye Dowad Nekwoon

32 Kuye aron Yekob kwangkon ye okad yaa wini ye dowad weneena God ye engyusbed wedya wenganiwen. ²Kwane, Yekob wedmendekore, yedmoon “Keke, God ye Kombonbonkibi kii!” andoon kowe, aningko kowe yedmoon “Bid kari kee, Mahanaim[†] kii!” andoon.

^{‡‡}31:47 Yegasahaduta yaningko ye id kuu “Bot wuubimbón kee Nub Meeni Yeman”.

^{¶¶}31:47 Galid yaningko ye id kuu “Bot wuubimbón kee Nub Meeni Yeman”.

^{§§}31:49 Mispas yaningko ye id kuu “Ambib doboob ari dore kerendobiri yeman”.

^{*}31:49 Mispas yaningko ye id kuu “Ambib doboob ari dore kerendobiri yeman”.

[†]32:2 Mahanaim yaningko ye weng id kuu “Kombonbon ayoob”.

³Yekob yaro dore ye weng kanwini ye karub baandoona miniwen, ye dowaken kuu yambang Isaumbed Idom ambibkin aom okad Sia yiri doreen yaa ye weng kanwinime anded kowe, ⁴Yekobbed yi yaa daandoon “Weng kuu kwamune dakme daanime, ne korok Isau yaa. Eb deme karub Yekobbed yedmoon ‘Ne kuu Lebaniibbed doberembaran kuned kibikee manaan. ⁵Ne kuu buromakauib donkiyiib sibiyyiib naningkodiib deme ni-makaruwiib kii. Eb kuu ne korok kowe, ne weng kowaana eb yaa munuun kuu, ne yaa dowaken kerebka andid kaamon-aan.” andoon.

⁶Weng kanwenekorib, ika mene Yekob yaa yimbed daaniwen “Nubbed eb ambang Isau yaa wunuwen kowe, kibireb yembed eb yaa wengabdande meneen, angkon ye karub 400iib dabokne doriywa meniib.” andiwen. ⁷Yekob wengamberekore, uni darewoob kubiyiibban kerebkarab kamene meenoon. Yembed yaro dore ye yiribman korem andokboon, nimakaruwiib sibiyyiib naningkodiib buromakauib kemoyiib yiribmaniib yeka yeka andokbe ayoob nekwoon. ⁸Yekob ye meeni kuu Isaumbed mene karub yenayiib dingkan kab yenayiib nekwoon kuu yoka, yena angkara nekwoon kuu kirikmone wananiib kowe yaibban ande meenmoon.

⁹Kwamune, Yekob kurikuri kere yedmoon “Oo nawo Abraham ye God, nambe Aisek ye God! Yariman oo! Ebbed yedmewewen ‘Ika eb ambibkiniib eb ena ambeyiib eb karubkimiib yaa wene. Eb yaa oone amun amun kamaniin.’ andewen. ¹⁰Ne kuu eb deme karub kuned ebbed aron korem ne yaa mimyob kewembirimameeb, ne yaa meenmewembirimameeb kuu ne kakmanban, ebbed munob kawewen. Kurin kuu nembed ok Yorden yanaan kuu ne yonamadmo awine yanaan. Kumban ne

kibikee yiribman yemooniib baan kowe, nekwanabe ayoob keraan. ¹¹Nambang Isau ye arud wandi ne yaa kebene, amborom kuu ne kuu unaan, yembed mene ne yoom danaya awaana yoom kuu yaneen ande meenaan. ¹²Ebbed ne yaa yedmewen ‘Ne kuu korobe ooneni awabdeni ongmaniina dobere dana yemoon kereneeb, karamok kebed yaa ye kubuk mimim kimingki yiminban areb keraniib.’ andewen.” andoon.

¹³Yekob kuyaa dobere miriknoona angkoone waroone ye yiribman yena Isau yaa munob bangkani yeman nekwoon kuu ¹⁴naningkod yingki 200iib, naningkod ambi 20yiib, sibi yingki 200iib, sibi ambi 20yiib, ¹⁵kemo yingki 30yiib yi danayiib, buromakau yingki 40yiib, buromakau ambi angko angkoyiib, donki yingki 20yiib, donki ambi angko angkoyiib kwamune nekwoon. ¹⁶Yekob ye deme karub mimo mimo kwamune nekwoon kwane ooni yeman. Yembed yedmoon “Yiibdin arinambo winime. Karub mimo ye dingkaniib wonoko, karub mimo ye dingkaniib yoman wonoko yeka yeka kamime, ika daboknaib.” andekore, ¹⁷karub arinoon yaa daanoon “Ewiib dingkaniib winiiwo nambang Isaumbed wedmebde wengabde kaamondene ‘Yiib kane ye karub, kuna yaa weniib, dingkan kab kee kane yeman?’ kamoona, ¹⁸eb kuu kwamune yedme ‘Dingkan kab korem kee eb deme karub Yekob yeman kii! Yi kuu munob dingkan ye korok Isau yaa bangkanoon. Angkon ye kuu nub yoman meneen.’ ande.” andoon. ¹⁹Ye kwamune angkon yoman wonoon ye karub yaa kwangkoon daanoon. Yi yoman wenebiwendan yaa kangkon weng mimo kwanamo bangkandoona yi kuu dingkan kawiiib andowe benwiniwen. ²⁰daandekore, ika yedmoon “Yiib nonondandaib yedmenime ‘Eb deme

karub Yekob kuu nub yoman meneen kii!' andime." ande Yekobbed yedmoon, amborom kuu yembed meenoon kuu "Mokuro, munobmo dingkan kab kee bangkananiin kuu, Isaumbed wedmekore, mimyob kewene ne yaa norin down kerok anded, ne yaa amunmo kame durunewok meneen dee?" ande meenoon. ²¹ Kwamune Yekob ye munob bangkandi yeman kuu ye deme karubbed arinambo benwiniwena, ye kuu ika parai kombon aom doboroone miriknoone angkoon.

**Yekob Yoom God Yoom Nangme
Awine Kanyiri Kowoon
Kanyiri Kowoon Kamiwen**

²² Kuye amnoom Yekob yarone ye nima ayoowiib deme nima ayoowiib karub dana 11iib kuu bene yuroone ok Yabok yara okeed yaambad yaniwen. ²³ Kwane benyuroone yaniiwe, ye yiribman korem kuu yomanbed benyuroone yaniwen. ²⁴ Kwamune, Yekob kuu yembedmo domoneniwen kuye niindem aom amnoom kuu karub maa monoona, Yekob yoom nangme awine kanyiri kowoon kanyiri kowoon kamiwa, indob yaamo waroon. ²⁵ Karub kumbed wedmoonka, ye kuu burudankorare winindeban keroon kowe, karub kumbed Yekob ye mookono God ye aromkonombad dedmoonon kob doomboroon.

²⁶ Kwamune karub kumbed yedmoon "Ware weneen kii! Kui yaa, kwamune domowebko wana yaa!" kamoone, Yekobbed man yedmoon "Kwamaubbanaa! Ebbad ne yaa amuniib kawewedned domobdain oo!" andoone, ²⁷ karub kumbed yedmoon "Eb aningko kuu kane?" andoone "Ne

kuu Yekob." andoone, ²⁸ karub kumbed yedmoon "Kibikee eb aningko kuu Yekob andimban, Israel[‡] andaniib kii, amborom kuu eb yoom God yoom nangme awine kanyiri kowoon kanyiri kowoon kameniwa burudandewen, angkon eb yoom karub maa maa yoom nangme awine kanyiri kowoon kanyiri kowoon kameniwa burudandewen." andoon. ²⁹ Yekobbed yedmoon "Kwani kowe, eb aningko kuu kane, yedmewe." andoon, kumban karub kumbed yedmoon "Komandewed naningko kaadkerandewed?" andekore, Yekob yaa amun kerunekore wonoon.

³⁰ Kumbed Yekobbed yedmoon "God ne indobbed wedmaan kumban ne bobnindo kowe, okad keyaa kee Peniel[¶] ande kowaan." andoon.

³¹ Andekore, aron yaro mene darewoob keruun yaambad yaro okad Peniel kuu domonde wonoon. Ye yon kuu kanenanmo wonoon, amborom kuu mookono doomboroon kowe. ³² Kwana kowe, wene kibikee, Israeldan kuu dingkan mookono yaa mekmeed yom kuu animokban, amborom kuu Godbed yom kee yaa kuu Yekob dedmoonon kowe.

Yekob Yoom Isau Yoom Duruniwen

33 ¹⁻² Yekob korok kankoone wedmoonka yambang Isau kuu meneen kowe, Yekob mene deme nima Bilha yoom Silpa yoom yi dana yoom kuu be nekwekore yedmoon "Yiib kuu yiibdin wini yeman." andekore, ma Lea yoom yu meed yoom kuu be nekwekore yedmoon "Yiib kuu wedya wini yeman." andekore, Reksel yoom yu mingki Yosef yoom kuu be nekwekore yedmoon "Yiib kuu yoman wini yeman." andoon. ³ An-

[‡]32:28 Israel yaningko ye weng id kuu "Ye yoom God yoom nangme awine kanyiri kowoon kanyiri kowoon kamiwen".

[¶]32:30 Peniel yaningko ye weng id kuu "God ye murubia".

dekore, yekareb yedinmo arinambo Isau yaa wenene bumangkane okad yiri korok kankibinene ika dembe kame ediib kere yambang Isau ye dia monoon.

⁴Kumban Isau kabaanmo wene Yekob awinene nenkangkunekore mandamuk kowoone, yi ayooob amengiib kamenabiwen. ⁵Kwamunekoriwa, Isau kerekanaabe wedmoona nimayiib danayiib yayaa doriib. Wedmekore kaamonoon “Kee kaneya eb yoom meniib?” andoone Yekobbed man yedmoon “Ne korok ee! God kuu ne yaa amun kewoon kowe, yi kuu dana yembed ne yaa bangkawoon.” andoon.

⁶Andoone, deme nima yoom yi dana yoom kuu menekorib, bumangkane okad yiri korok kankibine yeediriwen.

⁷Kwane, angkon yoman Lea yoom yu meed yoom kuu menekorib, bumangkane okad yiri korok kankibine yeediriwen. Kwane, angkon yoman Yosef yoom Reksel yoom kuu menekorib, bumangkane okad yiri korok kankibine yeediriwen.

⁸Kwanekoriwe, Isaumbed kaamonoon “Komo dowad eb deme karub dingkan kawiiib kuu kwamune nekweebkob arinambo miniwen?” andoone Yekob man yedmoon “Yi kuu eb munob bangkab-dandid kwamunaan kuu mimyob kewe andid.” andoon. ⁹Kumban Isaumbed yedmoon “Ne daman ee, ne kuu yiribman yimin baan kowe, ebka amukne.” andoone, ¹⁰Yekobbed man yedmoon “Ne dowakenbanaa. Kwamune ne yaa eb niindem aom kuu dowakeniib kerebka, nembed komo bangkabdaan kuu be yaa. Angkon ebbed ne yaa eb niindem aom dowakeniib kerewen kowe, eb murubia wedmaan kuu God ye murubia wedmoon areb keraan. ¹¹God kuu ne yaa amun amun keruwoon kuu, ne kuu animan yiminiib, dingkan kab yiminiib,

od yiminiib kwamune doriin kowe, anam kuu bewed yimin.” ande kwamune yedme yedme kamoone Isau kuu inamen amonombekore dingkan boon.

¹²Kwane Isaumbed yedmoon “Nub kandabokne ibmo kere wenem.” andoon. ¹³Kumban Yekobbed yedmoon “Ne korok ee, eb ebkaad, dana kuu yi aromkonoyiibban kerene ne dingkan kab kwangkon manayiib kowe, emambed benwini kuu yimin. Ma ne dingkan kawiiib kirodmo kabaanmo wenemoon areb kere aron mimo wananiin kuu dingkan kab kuu ma yowore wananiib. ¹⁴Kwani kowe, koronde ebdin wene. Eb deme karub ne kuu yoman mananiin, emamo dingkan kawiiib danayiib yi wini kara areb be menembaraniin kowe, emamo mene eb Idom ambibkin aom doreeb yaa daraniin.” andoon. ¹⁵Andoone, Isaumbed yedmoon “Ne karub yenayiib domobde wananiina dore awabdaniwa mananeewoo?” andoone Yekobbed yedmoon “Dowanoo! Kwamaawaa! Ne yaa eb niindem aom dowakeniib kumbedmo kuu yiminaa.” andoon.

¹⁶Kwanoone, kuyaron ari Isau andowe ika Idom yiri wonoon. ¹⁷Kumban Yekob kuu okad mamaa yiri wenekore, yambib yenbe angkon dingkan kab yi dohiri ye kombon arumenaboon. Kwana kowe, okad kuyaa kuu aningko Sukot[§] andiwen.

¹⁸Yekobbed Keenan ambibkin aom aomnekore, wene Sekem taun yiri monoon kowe, anukbed Aram ambibkin ye okad dabonmombed mini kuu dowan keroon. Taun diambed parai kombon yenbe doboroon. ¹⁹Ye kuu parai kombon yenbe doboroon ye okad kuu Hamor ye mingki Sekem yaambod od yeman silva 100iib moonoon.

²⁰Kuyaa God yaa dingkan aye ningkane

[§]33:17 Sukot yaningko ye id kuu “Kombon”.

agedmo keroone baeb God yaa koni yeman botbed wuubekore, aningko Eleloheyisrael** ande kowoon.

Daina Yoom Sekemdan Yoom

34 Kwane, Yekob yoom Lea yoom yi mungkan Daina kuu ambibkin-dan yi nima yaa ogood dakmok wuneen. ²Kuye niindem aom Hiv ambibkin ye karub yi taun Sekem ye korok Hamor ye mingki Sekem kuu Daina wed-mendekore, awine yu yaa amarak-moon. ³Amarakmekore, ye mimyob dowaken darewoob yu yaa keroon kowe, angkon yu yaa mimyob dowaken ye weng daandoon. ⁴Kowe, yambe yaa wene yedmoon “Wonong koyu kee yu arian yaa dakme amodebko awana, ne wonong kera.” andoon.

⁵Amaan Yekob wengamбороonka, ye mungkan Daina kuu karub maambed awine amarakmoon andiwen kumban, ye karub dana kuu mongkobon angka dingkan kab kereek ooniwena ano doriib kowe, weng kee dakmino. Yiyiib mini-wed weng dakmaub ande meene doreen. ⁶Kwane, Sekem yambe Hamormbed Yekob yaa weng dakmok wonoon. ⁷We-neene, Yekob ye karub dana wengam-berekorib, dingkan kab oone doriib angkambed miniwen. Yi korem niindem aom kubiyiibban kere noriniib wande miniwen, amborom kuu yembed Yekob ye mungkan awine amarakmoon kuu karak bobni yeman arewa anam Yekob awene yaa kamoon kowe. Kwamuni kuu yiminban anam.

⁸Mene doriywa, Hamormbed mene yi yaa yedmendoon “Ne dana Sekem kuu ye mimyob dowaken darewoowiib eb dana mungkan kuyaa keroon. Yu kuu ne dana konebko, awanene ye wonong keraneen kuu amunoo? ⁹Neman neman awadmem. Yiib nima

koyu nub kewedbed awadmibko, man nub nima koyu yiib kewedbed awadmibko kamem. ¹⁰Kwamenub yiib kuu nub yoom doberem, amborom kuu okad kuu yiib yaa amowiibban kowe. Dobereniwa deme maa maa ambangkanabe yiibbed nub yaa berengkiiwo, man nubbed yiib yaa berengkuuwo kamenabe doberem. Angkon bidambib yena amodaniib kuu yimin.” andoon.

¹¹Kwane Sekembed Daina yu awodki yaa yu ambanga yaa angkon daandoon “Kwamune ne yaa yiib niindem aom kuu dowakeniib keribka, yiibbed komo yiribman yedmaniib kuu kwane kondaniin. ¹²Yu konid komoyiib kuu kwane yedme koweniwa yumaniib ye karubkim yimaniib yedmaniib kuu yimin, yiibka yiib dowakenmo. Kumban no koronde wonong koyu kumbedmo kawibko awane ne wonong kera.” andoon.

¹³Yekob ye karub danambed neman yedmiwen kuu Sekem yoom yambe yoom yaa birondiwen, amborom kuu yi yangkura yaa Sekembed awine kanwene amarakmoon kowe. ¹⁴Yimbed yedmiwen “Nub kuu ee andauwa nub yangkura awanaabban, amborom kuu yiib kuu nub arebban, wekono kad wanabindo kowe. No kwane kabdanuuwa awananeeb kuu nub kuu karak darewoob kandanuub. ¹⁵Nub deme mimo yiib yaa kondanuwa ee ande ambangkaniib kuu yimin, deme kuu wekono kad wanabenib nub areb keraniib kuu yimin. ¹⁶Kwamuniwed, nub nima koyu yiibbed awadmiweda, man yiib nima koyu nubbed awadmuwed kami kumbed yimin. Yiib yoom dabokne doberenuwa, nimakarub weng mimo keranuub. ¹⁷Kumban nub weng

**33:20 Eleloheyisrael yaningko ye id kuu “Israel Ye God kuu Aromkonoyiib Kii”.

wengambere ee andokban wekono kad wokban keraniib kuu nub yangkura nendenuwa nub koronde wananuub.” andiwen.

¹⁸ Andekoriwa, Hamor yoom Sekem yoombed meeniib kuu Yekob ye karub danambed weng ongmiib kuu yimin amun andiwen. ¹⁹ Kewedman Sekem kuu wengamberekore, “Kibireb kwananuub kii!” ande meenoone yambe yoom kirod koronde winiwen, amborom kuu ye dowaken darewoob kuu Yekob ye mungkan awananded kowe. Ye kuu ye karubkim burudandoona taundanbed ye yaa karub amun ande yedmimamiib.

²⁰ Kowe, Hamor yoom ye mingki Sekem yoom wene yi taun ye kuuk darewoob yambongko yaa nedbimbonbed dore yi taundan yaa daandiwen. ²¹ “Keyee karub kee nub yaa amun amun kamiib kii! Kowe, korondanuwa nub okad ari dobaraniib kuu yimin. Nub kumkam yi yaa berengkanuuwa yi kumkam nub yaa berengkaniwa kamanuub kwangkon yimin, bidambib kuu darewoob yimin yiyiib nuwiib dobiri kuu. Nubbed yi koyu awadmubko, man yimbed nub nima koyu awadmibko kamanuub kwangkon yimin. ²² Kumban, yimbed yedmiwen nuwiib yiyiib dabokne dobiri yeman kuu kei. Nub karub korem kuu wekono kad wanabi yeman, yi areb keriyeman. ²³ Kwamanuub kuu yi sibiya buromakauya yiribmana dingkan kawa kuu korem nub man keraneen kii! Kowe korondekoruwa, weng mimo kere yi weng wengambere kere ee andekorub, ibmo doberem.” andiwen.

²⁴ Karub korem taun ye kuuk darewoob yambongko yaa miniwendan kuu weng kei wengambiriwen kowe, yi korem Hamor yoom Sekem yoom yaa ee andekoriwa, yi korem yi wekono kad kuu wanabiwen.

²⁵ Aron ayoobmim down keruune, karub korem wekono kad wiwendan

kuu yewed bobne dangiwena, Yekob ye karub dana ayoob Simion yoom Livai yoom, Daina yu ambangambed yaro yi kerewang be wene karub wekono kad wiwen korem kuu yenbandiwen, taun aom doriibdan yikaadkerindo kowe, korem yiwen, angkon ²⁶ yi ayoobbed Hamor yoom Sekem yoom kangkon yenib, angkon Daina Sekem yambiwoom kuu nenkoronde winiwen. ²⁷ Yekob ye karub dana yena kuu yi aagoroka ayoobbed karub yiwen yi bob id akmekorib, karub bob yi yiribman taun aom dangoon koremiib yi yid biib, amborom kuu Sekembed Daina yaa taun angka amarakmoon kowe. ²⁸ Yid biiwa, Sekem taun aomiib ambunangka dingkan kab korem sibiyyiib, naningkodiib donkiyyiib komo komo kuu Yekob ye meedbed bekorib, ²⁹ danayiyiib nimayiyiib ambiwoom korem yiribman amun amun dange weneen kuu korem yimbed yi kakman areb be winiwen.

³⁰ Yekobbed ye karub dana Simion yoom Livai yoom yaa daandoon “Yiib kuu dabab darewoob kawekoriwa, ne ari kereknewiib kii. Kowe, kibikee ambibkin Keenandaniib Perisdaniib kuu nub yaa bondan keraniib. Nub karub kuu yemoonban kowe, yi daboknekorib nub yaa ana nangbaniib kuu nub korem yenbandaniwe duknanuub.” andoon. ³¹ Yi inande yedmiwen “Kumban, yembed nub yangkura kuu kande kiwaan ari ye wonong areb meenekore amarakmoon kuu miin arewa kii!” andiwen.

Yekob Betel Ari Ika Woonon

35 Kwani kowe, Yekob yaa Godbed yedmenoon “Betel ari wene. Kuyaa dobere, eb ayi Isau yaa une kombiri weneewa, nembed wane angkadaraane wedmewewen kuyaambed botbed dingkan agedmo kereene ne yaa baeb koni yeman

wuube.” andoon ²kowe, Yekobbed karubkimiib karub ye yaa doriwiib yaa yedmoon “Ambibkin maa yi awad darewoob yi kuruwak korem kuu benkirariwa, ogambekorib, amarakmaib, ebkad yeeb ben inwarime. ³Kwane minime. Minibko, nub korem Betel ari wenem. Wene kwarimbed God yaa nembed botbed dingkan agedmo keru yeman wuubaniin. Yembed ne dabab kandimain yaa awawembirimaan, angkon kuna yaa yarebimain yaa yembed dore awawembirimaan kowe.” andoon. ⁴Kwanadoona, yi korem awad darewoob yi kuruwakiwa kenooged witkon areb yi kenood dem aom nongkobiweniib korem Yekob yaa be miniiwa Sekem taun ye at kubun keedbon yiri mangkoon. ⁵Mangkoon, yi korem winiwen. Winiwa, taun yi angkara dobere weniib kuu Godbed uni kondoon yi dowad emderene ma winindo.

Andwoon 35:6-29

Yekob Betel Ari Ika Woon

⁶Kwane, Yekob yoom ye nimakarub korem yoom Keenan ambibkin aom Lus taun kuyaambed winiwen. (Kibi-kee Lus kuu Betel andimaib.) ⁷Weneko-riwa, dingkan nengke baeb koni yeman kuu botbed wuuboon. Anuk yiri kuu ayi yaambed une kombiri weneenkob kuye okad yaa nandekore God kuu wane angkadere wedmenoon kowe, wuubimbon yaningko Elbetel^{††} ande kowoon.

⁸Kuyaron kuu Rebeka yu awandi wonong Debora kuu bobneen. Bobnu-

una, okad Betel dia at ook ambokab dia mangkiwen. Kwane, at yaningko Alonbaket^{‡‡} ande kowoon.

⁹Yekob kuu Betel ika monoon kowe, Aram ambibkin ye okad dabonmo yaambed ye yare ika mene dowan keroon. Kwani kowe, Godbed ika wane angkadere amun kerune ¹⁰yedmenoon, “Eb aningko kuu Yekob kumban, kibikbed nare ari kuu eb aningko yeeb Israel^{¶¶} ande kowaan.” andoon.

Godbed Yekob yaa aningko yeeb Israel ande kowekore, ¹¹ari yedmenoon, “Ne kuu Aromkono Darewoob ye God kii. Eb kuu dana yemooniib kerebko eb awoya yemoon kerime. Ambibkin yemoon kuu eb yaambed andowaneen, angkon eb kuu king yemoon yi ambokab keraneeb. ¹²Okad ambibkin kee Abraham yoom Aisek yoom yaa kondaan kuu eb yoom eb awoya ari yoom yaa kangkon kondaniin.” andoon. ¹³Dakme dowan kerekore, Godbed Yekob domonene kawonoon.

¹⁴God yoom dobere dakmiwen yiri kuu Yekobbed bot doboob kan numonekore, God yaa amun dakmuwen andi ye dowad wain okiib oiyoyiib bunoon. ¹⁵Kwanekore, yumbon kuu Yekobbed Betel^{§§} ande ika yedme kowoon.

Reksel Yoom Aisek Yoom Bobniwen

¹⁶Amaan, Yekob yoom ye nimadana yoom Betel koronde winiwen. Wene kambong Efrat dia weniib yaambed Reksel odibin woona dana woonande yewed darewoob kandeen. ¹⁷Odibin waan kuu yiminban yewedbed darewoob keroone, yu deme wonongbed yedmeen, “Dana

^{††}35:7 Elbetel yaningko ye id kuu “Betel ye God”.

^{‡‡}35:8 Alonbaket yaningko ye weng id kuu “Inok Wi”.

^{¶¶}35:10 Israel yaningko ye weng id kuu “Ye yoom God yoom nangme awine kanyiri kowoon kanyiri kowoon kamiwen”.

^{§§}35:15 Betel yaningko ye weng id kuu “God yambib”.

kee kangkon karub dana kowe unaab!" andeen, ¹⁸kumban Reksel kuu bobne wenenu inum yeenbon narenu yedmeen, "Dana yaningko kuu Benoni*." andeen, kumban yawodkimbed yedmoon kuu Benjamin† andoon. ¹⁹Reksel bobnuuna, yu kuu kambong Efrat kiwaan kebed dia mangkiwen. (Kibikee Efrat kuu Betlehem andimaib.) ²⁰Kuyaa kuu Yekobbed bot doboob kan numonoon. Kibik kangkon kuyaa kuu Reksel yu bobkonombon ye bot kan numonoon angkeen.

²¹Kwane, Israel kuu wenene Migdaleder burudandekore parai kombon bane doboroon. ²²Israel kuu ambibkin kuyaom doreen kuu ye dungkud wonong Bilha yaa kuu ye mingki Rubenbed nenem kamoone, Israel wengambekore norin wandoon.

Yekob ye karub dana kuu wad ayooowiib.

²³Leambed yu karub dana wanabeen kuu kei, Ruben yoom Simeon yoom Livai yoom Yuda yoom Isekar yoom Sebulun yoom kui. Ruben kuu Yekob ye wonob dana.

²⁴Rekselmbed yu karub dana wanabeen kuu kei, Yosef yoom Benjamin yoom kui.

²⁵Reksel yu deme wonong Bilhambed yu karub dana wanabeen kuu kei, Den yoom Naftalai yoom kui.

²⁶Lea yu deme wonong Silpambed yu karub dana wanabeen kuu kei, Ged yoom Aser yoom kui.

Yekob ye karub dana Aram ambibkin ye okad dabonmo aombed wanabiwen kuu kui.

²⁷Yekob kuu awodki Aisekiib Mamre yaa wonoon, Abraham yoom Aisek

yoom doboriwen yaa. Mamre kuu Hebron dia. ²⁸Aisek ye weeb korem doboroon kuu 180yiib ²⁹amunmo doberokore, bobnekore ye karuwayiib yaa daboknoon. Bobnoona, Isau yoom Yekob yoombed ye kuu mangkiwen.

Isau Ye Awoya

36 Keke Isau ye awoya yi weng. Isau yaningko mamaa kuu Idom. ²⁻³Isau kuu Besmat yoom Keenan nima Ada yoom Oholibama yoom awadmoon. Ada kuu Hitman Elon ye mungkan. Oholibama kuu Hitman Sibeon ye dana Ana ye mungkan. Besmat kuu Ismael ye mungkan, Nebaiot ye daman. ⁴Adambed Isau ye dana Elifas wooneen. Besmat kuu Reuel wooneen. ⁵Oholibama kuu Yeus yoom Yalam yoom Kora yoom kwane wanabeen. Isau ye karub dana Keenan aombed wanabiwen kukui.

⁶Isau kuu ye amerediib ye karub danayiib nimadanayiib yambiwoom doriib ye karuwiib ye dingkan kawiiib ye dingkan yenayiib ye yiribman koremiib Keenan aombed boon kuu ye daman Yekob kuu domonene wene okad ambab angkambed doboroon. ⁷Kurin kuu yimbed ooniwen yi yiribman kumbed yemoon keroone, okad kuyaom yi ayooob dobori kuu yiminban, amborom kuu yi dingkan kab yemoon keroon kowe yi animaib kuu kirod dowan kerimaan. ⁸Kowe, Isau kuu aangko ambibkin Idom yaa wene doboroon.

⁹Isau ye awoya yi weng kuu kei. Ye awoya kuu aangko ambibkin Idomdan kui. ¹⁰Keke Isau ye karub dana yi aningko.

Elifas kuu Isau yoom Ada yoom yi dana mingki. ¹¹Elifas ye karub

*35:18 Benoni yaningko ye weng id kuu "Ne dabab ye dana".

†35:18 Benjamin yaningko ye weng id kuu "Wibi angkambed dobori ye dana".

dana kuu Teman yoom Omar yoom Sefo yoom Gatam yoom Kenas yoom kwane. ¹²Isau ye mingki Elifas kuu dungkud wonong animari awanoon yu aningko kuu Timna, yumbed dana mingki Amalek wooneen. Kukuu Isau ye wonong Ada yu awoya.

¹³Reuel kangkon Isau yoom Besmat yoom yi dana mingki. Reuel ye karub dana kuu Nahat yoom Seera yoom Sama yoom Misa yoom kwane. Kukuu Isau ye wonong Besmat yu awoya.

¹⁴Isau ye wonong Oholibama, yu kuu Ana yu mungkan, Sibeon ye awo. Yumbed karub dana kuu Yeus yoom Yalam yoom Kora yoom kwamune wanabeen.

¹⁵Keke Isau ye awoyambed korok korok keriwén.

Isau ye wonob dana Elifas ye karub dana kuu korok korok keriwén kuu Teman yoom Omar yoom Sefo yoom Kenas yoom ¹⁶Kora yoom Gatam yoom Amalek yoom kwane. Keke yi kuu Elifas ye awoyambed Idom aom korok keriwéndan. Yi kuu Ada ye awoya.

¹⁷Isau ye dana Reuel ye karub dana kuu korok korok keriwén kuu Nahat yoom Seera yoom Sama yoom Misa yoom kwane. Yi kuu Besmat yu awoya.

¹⁸Isau ye wonong Oholibama yu karub dana kuu korok korok keriwén kuu Yeus yoom Yalam yoom Kora yoom. Keke Isau ye wonong Oholibama, Ana yu mungkan yaambéd korok korok keriwén.

¹⁹Kukuu Isau ye karub dana, Idomdan yi korok korok.

²⁰Keke Horman Sia ye karub dana, ambibkin kuyaom doriib kuu

Lotan yoom Sobal yoom Sibeon yoom Ana yoom ²¹Dison yoom Eser yoom Disan yoom kwane. Yi kuu Idom aom Hordan yi korok korok keriwén.

²²Lotan ye karub dana kuu Hori yoom Homam yoom. Timna kuu Lotan ye yangkura.

²³Sobal ye karub dana kuu Alvan yoom Manahat yoom Ebal yoom Seefo yoom Onam yoom kwane.

²⁴Sibeon ye karub dana kuu Aia yoom Ana yoom kwane. Ana, yembéd awodki Sibeon ye donki bene amiibban koknoon ye okad yaa benwonoon kereek aniiwa kirubdem ok niminiib wedmoon.

²⁵Ana ye dana mingki kuu Disan angkon ye wonong dana kuu Oholibama.

²⁶Dison ye karub dana kuu Hemandan yoom Esban yoom Itran yoom Keran yoom kwane.

²⁷Eser ye karub dana kuu Bilhan yoom Saavan yoom Akan yoom kwane.

²⁸Disan ye karub dana kuu Us yoom Aran yoom.

²⁹Keke Hordan yi korok korok, Lotan yoom Sobal yoom Sibeon yoom Ana yoom ³⁰Dison yoom Eser yoom Disan yoom kwane. Kukuu yi kuu yi amyenimbon yi korok korok Hordan Idom ambibkin aom doriib.

Idom Yi Korok Korok

³¹Keke Idom aom king kere ooniwén yi weng. Israeldan kuu yaro korok kerindo yaron.

³²Beor ye dana Bela kuu Idomdan yi king keroon. Ye taun yaningko kuu Dinhaba.

³³Kwane bobnoone, Seera ye mingki Yobab, Bosra taun ye karub kumbed king keroon.

³⁴Kwane bobnoone, Husam, Teman ambibkin ye karubbed king keroon.

³⁵Kwane bobnoone, Bedad ye mingki Hadadbed king keroon. Ye kuu Moab ambibkin kambong Mid-iandan yaa nangmene burudandoon. Ye taun yaningko kuu Avit.

³⁶Kwane bobnoone, Samla, Masreka ye karub kumbed king keroon.

³⁷Kwane bobnoone, Saulbed king keroon. Ye kuu ok Yufretes kung ari ye taun Rehobot ye karub.

³⁸Kwane bobnoone, Akbor ye mingki Baal-Hananbed king keroon.

³⁹Kwane bobnoone, Hadadbed king keroon. Ye taun yaningko kuu Pau, ye wonong yu aningko kuu Mehetabel. Yu kuu Matred yu mungkan, Me-Sahab yu awo.

⁴⁰Keke Isau ye awoyambéd yaro korok korok keriwén yi amyenimbon ambogawiiib yi aningko kuu Timna yoom Alva yoom Yetet yoom ⁴¹Oholibama yoom Ela yoom Pinon yoom ⁴²Kenas yoom Teman yoom Mibsar yoom ⁴³Magdiel yoom Iram yoom kwane. Kukuu Idomdan yi amyenimbon yi korok korok kerenib yi wenebe yi bidambib maa maa kuyaom doberenib yi kambong maa maa nariwen.

Idomdan yi awodki kuu Isau.

Andwoon 37-50

37 (Yosef ye ayia kuu ye yaa wungkaniwen kowe, yena yi dabderem yirimo dobere deme awinembiri ye karub kerí dowad Idyipdan yaa mooniwen, kumban Godiib ye yaa dorene ye dabab korem yaa kuu nenkoone burudandoon. Kwane Godbed dohiri amuniib wengyunde inamen amuniib konoone Idyip yi king Ferumbed Yosef yaa kubene Idyip

ambibkin koremiib yambib darewoob aomiib yi ooni ye korok kowoon.

Kwanoon ye yoman kuu Idyip ambibkiniib Keenan ambibkiniib kuu animaniibban kere wonoon kowe, yemoon kuu mungi ye yewed darewoob kandiwen. Yekob yoom ye nimadana yoom kwangkón animaniibban. Kwane Yekob wengamboroonka Idyip aom kuu animaniib kowe, ye meed yedmoona ibduruk winiwen. Idyip yiri ika winiwen kuu Yosefbed ye kuu kane kuu ayia yaa korokbendoon. Kwane King Fero kwangkón Yosef yarian kuu yekaadkeroon.

Kwane Yosefbed awodki Yekob yoom yarian korem 75iib yoom yaa weng kowoona, yi korem Idyip yiri winiwen. Kwane Yekob yoom ye nimadana yoom kuu kurimbed dukniwen.)

Yosef Ye Kiyuum Weng

¹Yekob yambembéd Keenan ambibkin aom doboroon kuyaa kumbed kwane Yekobbed doboroon.

²Keke Yekob awene yi weng. Yosef kuu kewedman weeb 17iib kuu ye ambanga yoom ibmo dingkan kab oone dohiriwen. Ye ambanga kuu yi awodki ye amered Lea yoom Bilha yoom Silpa yoom yi meed. Kwane angkon yi komo komo arewa kamiwen kuu Yosefbed awodki yaa daanimaan. ³Yekob yaningko maaaa kuu Israel. Israel ye mimyob dowaken darewoob kuu Yosef yamo, angkon ye karub dana yena yaa kuu embengmo, amborom kuu Yosef kuu kiomnoon yaa ye dana kowe. Yembéd ebkad doboob kuu yeka amun yeman manimaniyiib yaambéd ongme karane Yosef yaa konoona derenoon. ⁴Kwane dorone, aron maa wedmibka yi ambe kuu Yosef yaamo dowaken darewoob, ma ayi yaa kuu dowan. Yi niindem aom arudiib keriwén kowe,

yi daman Yosef yaa kongeni wengmo danimamiib.

⁵ Kuye niindem aom Yosef kuu kiyuum wedmoon. Wedmekore, ye ambanga yaa dakmok wonoon. ⁶ Yembed yi yaa yedmoon “Wengambirime. Keke ne kiyuum wedmaan. ⁷ Nub korem flawa yeman ye yob imkonokawiiib wanane anded yenbenabekorub, anded kuu okad yiri dedmone dobiriib, mongkobon angkambed, kwane kirodmo ne anded kuu yere doobomo doboroona yiiib anded kuu neman yaa nedbe okad yiri bumangkiwen.” andoon. ⁸ Ye ambangambed ye yaa yedmiwen “Eb kuu kwane nub korok kere oonandameewoo? Eb anam nub korok kerandameewoo?” andiwen. Ayiya korem kongendi darewoob kerenib niindem aom arud kuu miin darewoob keriwen, amborom kuu kiyuum kuu yembed wedme dakmeen kuyaambed.

⁹ Kwane amaan angkon ye kiyuum mamaa wedmekore, ye ambanga yaa dakmoon “Wengambirime. Ne kuu angkon kiyuum mamaa wedmaan kii. Kowe kekamune woodiib aroniib mindong lliib kuu ne diambed ne yaa kirobe bumangkiwen kii!” andoon. ¹⁰ Kwane awodki yaa kwangkon kiyuum weng kuu daanoon. Yambembed yedmoon “Eb kwamune dakmembaraab, amob kowe, koronde. Komo kwamune ye kiyuum id kuu? Anam, neya eb enaya eb ambanga nub mene eb yaa okad yiri bumangke kirobanuuwoo? Kwamaubbanaa!” andoon. ¹¹ Ye ambanga kuu ye yaa wungkaniwen, kumban yambe kuu kiyuum kee ye id kuu komo manok ande meenimaan.

Yosef Ye Ambangambed Ye Kuu Kan Ari Mooniwen

¹² Aron mamaa, ye ambanga kuu Sekem taun dia winiwen, yi ambe ye sibi awene be wene ooniwe kereek

ane doriib. ¹³ Kowe, awodki Israelmbed Yosef yaa yedmoon “Ebkaadkerewen kuu eb ambanga kuu dingkan kab ooniwe kereek ane doriib, Sekem taun dia. Ne dowaken kuu eb ambangayiiib yaa wene.” andoone Yosefbed “Eyoka” andoon. ¹⁴ Kwane, Israelmbed Yosef yaa yedmoon “Wene eb ambanga wedmende amunom doriib dee? Dingkan kab kwangkon wedme yi weng kande kanmene.” andekore yedmoona Hebron kankubuneen yirimbed wonoon. Wene, Yosef Sekem taun nandoon kuu yaron kuu ¹⁵ ye ambanga ande odmenmo yareena karub maambed wengane kaamonenoon “Eb komo odmenmo yareeb?” andoone, ¹⁶ yembed yedmoon “Nambanga ande odmenmo yariin. Eb ebkaadoo, kuna yaa yi dingkan kab oone doriib?” andoon. ¹⁷ Yembed man yedmoon “Yi kuu keyaa koronde winiwen kii. Ne wengambaraana dakmiwen kuu Dotan yiri wenem ande kamiwen kii.” andoon. Kwamune, Yosef ye ambanga yi yomanmo wenene wedmendoon, Dotan dia doriib.

¹⁸ Kumban yi kangkon man ambab meneen kumbed wedmeniwen, yi yedmiib komarewa ayanuub ande dakmiib. ¹⁹ Yikarebmo yedmiib “Kuned kuu kiyuman meneen kii! ²⁰ Wenem, ye ayenub kande okdobon dem kee dange wenuun kiri ma kaanem. Kwanekorub yedmem ‘Dura ye arud dingkanbed Yosef kuu aye birinde aniwen kii!’ andem. Kwanekorub, wedme ye kiyuum kuu komo keraneen kuyaa?” andiwen. ²¹ Andekoriwa, Ruben wengamberekore yembed meenoon “Yimbed ne daman ayi kuu kebenda.” ande meenekore, yembed yedmoon “Nub ayaub. ²² Ayauwe ye umkan okad yiri onduknaan. No dem yiri awine kankanem, amiibban koknoon ye okad keyambed. Kumban ayaib!” andoon. Ruben kuu meene yedmoon ye id kuu ye angkon ika menene

Yosef dem yiri kuu yemyeb nenyaro kowene ika ye ambeyiib yaa nenwonok ande ye meenoon.

²³ Kwane, Yosef ye ambanga yaa monoon, yi yaro dore awingkaneniwa ye ebkad doboob manimaniyiib derenoon kuu biangkandiwen. ²⁴ Kwane ye kuu nendore wene ok dobon dem yiri kaaniwen. Ok dobon dem kuu okiibban dowan bidmo kereen yiri kankaaniwen. ²⁵ Kwamunekoriwa, yi dibone animan ano korok kankoone wedmibka, Ismaeldan yenayiib yi animan ambod mooni yemaniib, kad arewa ye muramura mooni yemaniib, baeb amun mooni yemaniib kemo ari nongkobekorib, Giliad ambibkin arimbed Idyip yiri deweniib. ²⁶ Diboniwa, Yudambed ye aagoroka yaa yedmoon “Nub daman ayekorub, ye bob id mangke biknanuub kuu od kandanuub dee? ²⁷ Kwana kowe, korondem, anam kuu no ye kuu kan ari moonem, Ismaeldan kee meniib keyaa. Nub ayaubban amborom kuu ye kuu nub daman umkan mimo kowe.” andoon. Yi korem weng mimo kerekoriwa, kwamunem andiwen. ²⁸ Andekorib wedmiiwa, Midian ambibkin yi berengkanabi ye karub deweniib kowe, Yosef kuu ye ambangambed dem yiri kowiwen doreen kuu awine nenyaro kowekoriwa, od yeman silva 20yiib murudkowiibbed mooniwen. Ismaeldan yaa kwaniwa, nende Idyip yiri nenwiniwen.

²⁹ Kwane yomanbed Ruben menene ok dobon dem yiri Yosef kuu dore wedmoonka, dobirindo dowan keroon! Ye kerebkarab kamene mimyob darewoob kowene yebkad kuu biringkoon, ye mimyob darewoob keroon kowe. ³⁰ Ye ika wenene ye damana yaa yedmoon “Kewedman ok dobon dem yiri kuu dowan! Komo kamaniin?” andoon.

³¹ Kwamunekoriwa, Yosef yebkad doboob manimaniyiib kuu nandekoriwa, naningkod maa ayekorib,

yebkad kuu kande umkanbed ambiwen. ³² Yi kwame dowan kerekorib, ebkad kuu nande awodkiyiib yaa wenene yedmiwen “Nub kuu ebkad kee kitangkambed wedmuwen. Darobe wedme anduwed, mokuro eb dana yebkad dee?” andiwen. ³³ Ye darobe wedmekore yedmoon “Oo anam, ne dana yebkad doboob kei! Arud awaan dingkan mamaambed ayoon kii! Anam Yosef kuu aye bunge aniwen!” andoon. ³⁴ Kwamune, Yekob kwangkon yebkad biringkekore ebkad korobob arewambed bendebekore, aron doboob darewoob ye dana dowad ameng kamemboroon. ³⁵ Ye dana korem kuu menene awodki yaa daane onganuuwo korondok ande kamiwen, kumban yembed yi yaa wengambirindo. Yembed yedmoon “Ne kwamune amengmo kamoni, neyiib bobneni ne danayiib angka angkanandamiin.” andekore, ye korondindo kwane amengmo kameboroon.

³⁶ Kuu yaron kuu Midiandan kuu ari Yosef kandeniiwa Idyip ambibkin aom aomnekoriwa, karub maa yaningko Potifambed Yosef moonoon. Potifa kuu Idyip ye king Fero ye ana nangmidan yi korok maaaa.

Yuda Yoom Tamar Yoom

38 Kwanoon kuyaron yaa, Yuda kuu ye aagoroka domondekore, kambong Adulam ye karub yaningko Hirayiib yaa doborok wonoon. ² Kuyaambed karub yaningko Sua ye mungkan wedmendekore awanoon. ³ Awanekore, dangimamoniwe oyoomiib kere, dana ibduruk wooneen kuu karub dana, yaningko kuu Er yedmiwen. ⁴ Angkon ika oyoomiib kere karub dana maa wooneen yaningko kuu Onan yedmiwen. ⁵ Angkon ika maa wooneen kangkon karub dana kowe

yaningko kuu Sela yedmiwen. Ye kuu kambong Kesib yaambéd wooneen.

⁶Amaan arimbed, Yudambéd ye dana mingki wonob Er ye wonong benoon yu aningko kuu Tamar. ⁷Er God yaa wengambirimokban kowe, ye dobiri kuu miin arewa keroone, God ye dowakeni-ibban kerekore, ayoona bobnoon ⁸ kowe, Onan yaa Yudambéd yedmoon “Eb ambang ye dana wanabi dowad eb ambang ye wonong yoom dangiiwo dana wanabuk, ayi ye yumbon kandi yeman. Nub kara kui. Kwane.” andoon. ⁹Kowe, Onam kuu ayi ye wonong yoom dangimaib kumban, ye kawad kuu bunangka okad yiri kirarimaan kumbed, ayi ye meed wanabi kuu kebenoon. Yekaadkeroon kuu ye dana keraanban kowe. ¹⁰Onanbed kwamimaan kuu miin arewa kowe, God dowakeniibban kere, ye kangkon ayoona bobnoon.

¹¹Kwanoon kowe, Yudambéd “Sela kuu ye ayi areb bobnaneen dee?” ande meene unekore, Tamar yaa yedmen-
doon “Kwani kowe, wene kub ambeyiib yaa irib kwane doberebko, ne dana Sela kuu kainoka.” andoona, Tamar kuu ye awodkimbed doreeniib yaa wuneen.

¹²Kuye yondem amaan dobere wene, Yuda ye wonong bobneen. Bobneena, mimyob kowe doreene dowan kerekore, ye yoom yangkodmi Hira Adulam karub yoom Timna ari Yuda ye karubbed ye sibi wung wiib yaa wedmok winiwen.

¹³Tamar wengamburuunka “Yuda kuu Timna ari ye sibi wung wok dewe-
neen kii.” andiib ¹⁴ kowe, irib ebkad kuu biangke nongkobe kiwaan ari ye nima yi ebkad areb be debekoru, dabuambéd kiringkonombéd nare kirimo kebenekoru, wene kambong Enaim ye kuuk darewoob wiriniwen yambongko dia, Timna kiwaan kebed yaa Yuda biranande dibuun. Yukaadkereen Sela kuu kainoon kumban yu kuu ye wonong keru dowad konindo kowe.

¹⁵Yu murubia kiringkonombéd nare kiri kee kebeneen kowe, Yuda wedmendekore yembéd meenoon kuu kiwaan ari ye wonong andoon. ¹⁶Ma, ye kuu ye dana mingki ye wonong ande ma kaadkerindo kowe, kiwaan kebedbed wene yu yaa yedmoon “Kub yoom ne yoom wene dangem.” andoone, yumbéd kaamoneen “Komo kawaneebkob eb yoom kuu wene danganuub?” anduune, ¹⁷neman yedmoon “Ne naningkod mana kankebdaniin.” andoone yumbéd kaamoneen “Komo amukni yeman kawaneebkob awine dobarani-inkob naningkod kuu kewaneeb?” andu-
une, ¹⁸“Kubbed yedme. Nembéd komo amukni yeman kub yaa kabdaniinkob awine dobaraneeb?” andoona, yumbéd neman inandeen “Eb yonamadiib, eb kerek kebeneen yemaniiwa ye nongiiwa bangkawe.” anduuna, yu yaa bangkandekore yu yoom dangiiwa yu kuu oyoomiib kereen. ¹⁹Kwane yu kuu wuneen kuu yu murubia ari dabua kebeneen kuu biangkendekoru, angkon irib ebkad ika bendebe doruun.

²⁰Kwane kuye yoman, Yudambéd yangkodmi Adulam ye karub yaa naningkod kowoona, kanwene ye amukni yeman wonong kuyaa kondoon kuu igakman bemonok anded, kunéd yembéd yu wedmendindo kowe, ²¹karub kuyaom dohiriib yaa kaamondoona “Keenan yi god yi kiwaan ari wonong Enaim kiwaan kebed yaa dibureen kuu kuna?” andoona, yimbéd yedmiwen “Kemaom kee Keenan yi god yi kiwaan ari wonongiibban.” andiwen. ²²Kowe, Yuda yaa ika wene yembéd yedmoon “Nembéd yu wedmendindo, angkon karub kuyaomdanbed yedmiib kuu kemaom kuu Keenan yi god yi kiwaan ari wonongiibban andiib.” andoona, ²³Yudambéd yedmoon “Naningkod kabdaankob wonong kee kondaneeb

manok ande wenewen kumban wedmendindo kowe, korondubko, ne yonamad awene kondaan kuu kwane yumbed buk. Korondaubban ika ika onme yarebbanuub kuu karub yenambed nub yaa daandi ye ambon yeman kerundaniib.” andoon.

²⁴Kwane wood ayoobmim dowan keruuna, weng muneen “Eb wonongkim Tamar kuu kiwaan ari wonong areb kere oyoomiib kereen kii.” ande Yuda yaa yedmeniiwa, yedmoon “Nende, wat amotbed nengkibko dene bobnuk.” andoone, ²⁵kwane wonong kuu nende ningkandamiwe, yumbed yu wonongkim yaa weng koween “Kee kane ye yonamadiib ye kerek kebeni yemaniwa ye nongiiwa kawoonkob awinaan kee? Yembed yedmoonkob dangekorub oyoomiib keraan. Mene wedmebka, kumkam kee kane yeman ande.” andeen. ²⁶Yuda wedmekore, “Ii neman kii!” ande meenekore yedmoon “Yu inamen kuu amun kumban ne inamen kuu amunban, amborom kuu ne kuu anam ne dana Sela yaa konaniin andaan kuu kwanindo kowe, ne kuu anam amarakmaan kii.” andoon. Kwane kore, Yuda yu yoom kuu angkon ma ika dangindo.

²⁷Wooni yaron munuune wedmuunka, karub dana ayooob dabak dana woonandamuun. ²⁸Kowe, dana maa kuu yedin dingki yiroona, yu deme wonongbed ebkad nong dodmombed dingki yaa yuween kuu yedin wooneen andeen, ²⁹kumban ye dingki angkande ika aomnoon kowe, dana maa yedin wooneen. Kowe, yu deme wonongbed yedmeen “Keke kwane bamdaane yaro wenewen kii.” andeen kowe, yaningko kuu Peres[‡] yedmiwen. ³⁰Kwane ye yondem kuu ye aagorok kuu ebkad

nong dodmoyiib kumbed wooneen kowe, yaningko kuu Seera[†] yedmiwen.

Yosef Yoom Potifa Ye Wonong Yoom

39 Kwane Yosef kuu Idyip yiri nenwiniwen. Nenwiniwe, Idyipman yaningko Potifambed moonoon. Ye kuu Idyipdan yi king Fero ye deme karub. Ye kuu ana nangmidanbed king oonimaib yi korok. Yembed Ismaeldanbed Idyip yiri Yosef nenwiniwen kuu moonoon ²kowe, ye korok Idyipman yambiwoom doboroon. Yariman God kuu Yosef yaa dore awaniimaan kowe, komo komo kamoon kuu amunmo keroon. ³Kwanoone, ye korok kuu wedmoonka, Yariman God kuu ye yaa dore awanimaankob, yembed deme ambangkimameen kuu amunmo kerimaan. ⁴Yosef kuu kwanimaan kowe, Potifambed karub amun yeman ande meenekore, yeka ye deme karub nendoon. Kwani kowe, Potifa ye deme nimakarub korem yi korok kerekore, angkon Potifa ye yiribman korem yi ooni karub keroon. ⁵Nendoone Yosef ambiwoom korok keroon yaron yaambad ari kuu Yariman Godbed Potifa awene yambib aom doriibdan yaa amun kerundoon, amborom kuu Yosefiib kowe. Potifa ye yiribman korem ambiwoomiib yongbonbon angkayiiib kuu Yariman Godbed amun kerundoon. ⁶Kwane ye yiribman korem kuu Yosefbed oonene korok keroon kowe, Potifa kuu ye yiribman meenimokban, animan ani yeman yaamo meenoon.

Yosef kuu aromkonoyiib angkon ye kuu kerengkanimbon ⁷kowe, dobere wene ye korok ye wonongbed ye yaa nenem inamen meenenekoru, wengwadmeen “Menebko ne yoom dangem!” andeen ⁸kumban, Yosefbed yu yaa yed-

[‡]38:29 Peres yaningko ye weng id kuu “Bamdaane yaro wini”.

[†]38:30 Seera yaningko ye weng id kuu “Dodmo, yirim areb”.

moon “Yii! Ne korokbed ne yaa yambiwoom yiribman korem kee oonaan yaa anam ande korok kowoon kowe, yembed ye yiribman yaa amun dee ande meenimokban. ⁹ Ambib keyaom kuu ne kuu korok darewoob. Karub maa kanembed kuu ne arewiibban. Kowe, ne korokbed ne yaa kuu ‘Ne kumkam kee araben awinaneeb kuu yimin.’ andoon, kumban ma kwamune andindo kubbed kwaneeb kii, amborom kuu kub kuu ye wonong kowe. Komande kub yaa amarakmi arewa kamaniin? Kwananiin kuu God yaa amarakmaniin.” andoon. ¹⁰ Yii andoon kuned, angke ware, angke ware, yumbed Yosef yaa wengwadmeen kumban, Yosef kuu yu yoom dangindo, angkon yu yoom dobirindo.

¹¹ Aron maaa, ambiwoom deme karub kuu wenebiiwe yembedmo ambiwoom deme ambangkaane ¹² yumbed ye yuruk ebkad yaa awinenekoru, wengwadmeen “Menebko ne yoom dangem!” andeen kumban, amonombe kombiri weneene ye yuruk ebkad kuu yu dingkimbed awine bianduune domonekore, ambiwoom kuu kombiri dore bunangka wonoon. ¹³ Kwane, yumbed wedmuune kwanoone yuruk ebkad kandekoru, ¹⁴ yu ambiwoom deme nima yaa yumbed baanduune miniiwe yedmeen “Wedmime. Hibruuman kee nenmene kowako nub yaa kwane emdangke doborok ande nenmonoon kii! Yembed mene neyiib yaa dangem ande monoon, kumban ne kuu kabang kamaane ¹⁵ ye yuruk ebkad kuu kee korarundekore bunangka kombiri dore wonoon kii!” andeen.

¹⁶ Kwane ye yuruk ebkad kuu kankowuune ye korok monoone, ¹⁷ weng kuu ye yaa daaneen “Eb dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye Hibru karub nub yaa kee nenmenewen kumbed ne yaa

menene wengwaroon ¹⁸ kumban, ne kuu kabang kamaane, ye yuruk ebkad kuu kee korarundekore, bunangka kombiri dore kabaanmo wonoon kii!” andeen. ¹⁹ Kwanuune, ye korok kuu ye wonongbed daaneen kuu wengamberekore, ye niindem aom norinbed amot nimin areb keroon ²⁰ kowe, Yosef kuu nenwene wii aom kamonoon, Idyip ye kingbed ye wiidan nongkoboan kuyaom kowoon.

Kowoon kumban, wii aom kuu ²¹ Yariman Godbed amun kerune dore awanimaan kowe, wii yariman kuu Yosef yaa amun amun kamenekore, ²² yembed Yosef yaa kuu wiidan ooni yeman nendoone, wii aombed komo kamimamiib kuu yembed korok keroon. ²³ Wii yariman kuu Yosefbed wiidan oonoon yaa kuu ma komo meenindo, amborom kuu Yariman Godbed Yosef yaa dore awaniamaane yembed komo kamimameen kuu amunmo kerimameen.

Wii Aom Ye Karub Yi Kiyuum Yosefbed Kedmengkandoon

40 Aron maa amaan ari, Idyipdan yi king yaa ye wain ok koni ye karub yoom Idyipdan yi king ye flawa ongmidan yi korok yoom, yi ayoobbed Idyipdan yi king Fero yaa amarakmiwen ² kowe, Fero kuu karub ayoob yi yaa norin wandekore, ³ yedmoonkob yi ayoob awingke benwene Fero yaa oonidan yi korok yambiwoom kiribekorib, wii ambib Yosefiib doreen aom nongkobiwen. ⁴ Fero yaa oonidan yi korokbed wii karub ayoob kuu be Yosef yaa domonoon, yembed oonoko dobirime anded. Kwamune wii aom doriib ye niindem aom aron doboob keroon.

⁵ Aron maa, amnoon kuu king yaa ye wain ok koni ye karub yoom king ye flawa ongmidan yi korok yoom, yi ayoob kiyuum wanabiwen, amnoon mimo kuyaombed. Yi kiyuum kuu idiibmo

yeka yeka. ⁶Kwane awari amkimo Yosef dawuro menene wedmendoonka, yi ayooob kubiyiibban dibiib ⁷kowe, yembed yi yaa kaamondoan “Komoyiibkob yiib kubiyiibban keriwen, kibikee wedmaan kee?” andoon. ⁸Yi ayooob inande yedmiwen “Nub ayooob ibonmo kiyuum wanabuwen kii! Kumban nub kiyuum weng id kuu kanembed kedmengkan-daanban.” ande yedmiwen. Yosefbed yedmoon “God, yembedmo kuu kiyuum weng id kedmengkandi ye karub. Yiib kiyuum weng kuu dakmibko wengambara.” andoon.

⁹Kowe kwane king yaa ye wain ok koni ye karub ye kiyuum weng Yosef yaa daanoon “Ne kiyuum wedmaan kuu nong yob wain ok ongmi ye nong ne kiringkono ari kamoon ¹⁰kuu nondong ayooobmimiib dangoon. Kirod kirodmo kwamunene dembene wuung ire yob dibere amnene yumundereboon. ¹¹Ne king Fero ye kabus kuu nembed awinaan kowe, nembed nong yob awine ondoobkaana ok kuu Fero ye kabus aom meneboona, nembed kabus nanwene Fero yaa konaan.” andoon. ¹²Kwane Yosefbed yedmoon “Ye id kuu kei. Nong yob nondong ayooobmim kuu aron ayooobmim. ¹³Aron ayooobmim ari kuu Ferombed wii aombed eb nenangkane kowekore, eb korok nenkone ika eb deme yaa nenkowaneena, angkon Fero ye wain ok konimamaneeb, kurin kwanewen areb kii. ¹⁴Kumban kuu dakmaan kwamune amunmo eb yaa ambangkoka ne nonondandaab. Meenewe mimyowiib kewe ne yaa ne kangkon Fero yaa daanebko ne wii aom kee nende ambun angka kowoko deedara. ¹⁵Kwamune ne kuu dudimbed awine Hibru yi okad aombed kanminiwen, angkon kwamunene kibik keyaom kuu anam ma ambarakmindo kumbed ogoodmo kande wii kaaniwenkob doriin.” andoon.

¹⁶Kwane king ye flawa ongmidan yi korok wengamboroone, Yosefbed karub maa ye kiyuum woon kuu amunmo kedmengkandoone, ye kwangkon Yosef yaa yedmoon “Ne kangkon kiyuum kwamune wedmaan kii. Ne korok ari kuu kabed ayooobmimiib dangoon kumaom korem kuu flawayiibmo. ¹⁷Kabed animari angkeen kuyaom kuu flawa yeka maa maa ningkanabiwen kumaom dangoon. Yi kuu Fero yeman, kumban ayari onbed benaniinmo kamiib kii.” andoon. ¹⁸Kwane Yosefbed yedmoon “Kiyuum kuye id kuu kei. Kabed ayooobmim kuu aron ayooobmim. ¹⁹Aron ayooobmim ari kuu Ferombed wii aombed eb nenangkane kowekore, eb korok nenkone wandekore, eb id kuu kan at yitkang arimbed kaaraneena ayari onbed ananiib.” andoon.

²⁰Aron ayooobmim ari kuu king Fero ye wooneen ye aron kowe, ye orok ongmekeore ye korok korok baandoona menebe aniwen. Anekorowa, orokbon arimbed king yaa ye wain ok koni ye karub yoom king ye flawa ongmidan yi korok yoom kuu wii aombed benangkane nongkobekore ye korok korok yi arinambo arimbed yi ayooob yi korok benkonoon. ²¹King yaa ye wain ok koni ye karub kuu Ferombed ika ye deme yaa kowoona, wain ok kabus aom onduknekore Fero yaa konimameen. ²²Kumban king ye flawa ongmidan yi korok kuu Ferombed ye korok wandekore, ye id kuu kan at yitkang arimbed kaaroon. Kwamune yi ayooob yaa Yosefbed komo dakmoon arebmo kamoon. ²³Kuned king yaa ye wain ok koni ye karub kuu Yosef meenenindo ye nonondandoon.

Yosefbed Fero Ye Kiyuum Weng Id Kedmengkandoon

41 Weeb ayooob downan kereen ye yondem, Idyip yi king Fero

kiyuum wedmoone, ye kuu ok Nail kebed yaa doreen. ²Kwane, buromakau darewoob darewoob bingbingmo ediib kuu ok yirimbed yeedere yaroniib, kereek doboob ok kebed yaa ane doriib. ³Kwane, buromakau yena konokonomo murubia didban ediib ok yirimbed yeedere yaro miniwen. Mene yena ok kebed yaa doriib yaa dabokne doriib. ⁴Kwane, buromakau konokonomo kumbed buromakau darewoob bingbingmo kuu aniwen. Kwane, Fero kuu yaro demboon.

⁵Ye angkon ika angkene kiyuum maa wedmoone, yakom irok mimo yaambéd id ediib darewoob darewoob amun amun ire yumune weneen. ⁶Wonoone, yakom maa konokonomo dembene id ediib iroone nuub niminbed wuuroone koknoon kumbed ⁷yakom id darewoob darewoob amun amun kuu been yookoon. Kwane Fero yeederene wedmoonka kiyuum waan.

⁸Ye kuu meenmi darewoob kameen amkimo kereene, Idyip aom indob ayooob yi karub, inamen bangbangiib kuye karub weng kowoone meneniwa, kiyuum kuu daandoon, kumban karub kuu miniwen kuu weng id anam kuu ma korokbenindo. ⁹King yaa ye wain ok koni ye karubbed Fero yaa yedmoon “Ne kibik ika meenmaan kuu ne anak kuu amarakmaan. ¹⁰Kurin kuu ne yoom flawa ongmidan yi korok yoom ebbéd norin wandenekore, nub kuu eb yaa oonidan yi korok yambiwoom wii kamberewen. ¹¹Kuyaom kuu annoombéd nub kiyuum ye idiib yeka yeka wanabuwen. ¹²Hibru kewedman kuu nub yoom doruuwa ye kuu eb yaa oonidan yi korok ye deme karub keroon. Nub kiyuum kuu daanuwa, ¹³kiyuum weng id kuu yembed nub yaa kedmengkandoon. Kwamune yedmoon arebmo, nub yaa komo kwanandameen kuu nub yaa kwanoon. Yedmewenkob,

flawa ongmidan yi korok ye korok kuu wande ye id kuu kan at yitkang arimbed kaaroon. Ne kuu ne deme yumbon kuu ika nenkowewen.” andoon.

¹⁴Kwane, Ferombed weng kowoone, wii ambiwoombéd Yosef nenminiwe, bomi de ebkad yeweb debe kwanooone, kirodmo Feroyiib yaa nenminiwen. ¹⁵Kwane, Ferombed Yosef yaa yedmoon “Ne kiyuum wedmaan kumban, karub kanembed ma kedmengkandindo. Kumban ne wengambaraanka eb kuu kiyuum wengambere id kedmengkandimameeb.” andoone, ¹⁶Yosefbed Fero yaa inande yedmoon “Ne kuu yiminban, kumban eb dowaken kuu kwamune kowe, Godbed eb kiyuum weng id kuu kedmengkabdaneen.” andoon.

¹⁷Kwane, Ferombed Yosef yaa yedmoon “Ne kiyuum angka wedmaane, ne kuu ok Nail kebed angka doriin.

¹⁸Kwane, buromakau darewoob darewoob bingbingmo ediib kuu ok yirimbed yeedere yaroniib, kereek doboob ok kebed yaa ane doriib. ¹⁹Kuyi yondem buromakau yena konokonomo miin murubia didban ediib yeedere yaro meniib kii. Kwamune kuu Idyip ambibkin korem keyaom kee ne ma kwamune wedmindó. ²⁰Kwane, buromakau konokonomo murubia didban ediib kumbed buromakau ibduruk dembiwen kuu korem ane dowan keriwén. ²¹Kwane aniwen kumban, yi ma kwanindo areb, yi kuu konokonomo miin murubia didban kuu kwanamo. Kwane ne dembaan.

²²Kiyuum maa kuu kei. Yakom irok mimo yaambéd id ediib darewoob darewoob amun amun ire yumune weneen. ²³Wonoone, yakom maa konokonomo dembene id ediib iroone, nuub niminbed wuuroone koknoon kumbed ²⁴yakom id darewoob darewoob amun amun kuu been yookoon. Indob ayooob yi karub

yaa ne kiyuum daandaan kuu weng id ne yaa maawindo.” andoon.

²⁵ Kwane, Yosefbed Fero yaa yedmenoon “Godbed komo awinandameen kuu eb yaa korokbeddoon. Kiyuum ayooob kuu ye weng id kuu ibmo. ²⁶ Buro-makau darewoob darewoob amun amun ediib, yakom darewoob darewoob amun amun ediib ye weng id mimo kuu weeb ediib. ²⁷ Buromakau konokonomo murubia didban ediib yoman yeediri-weniib, yakom konokonomo nuub niminbed wuuroone koknoon ediib ye weng id mimo kuu weeb ediib kuu animaniibban keraneen.

²⁸ Eb yaa nembed kee yedmebdaan kuu kui. Godbed komo awinandameen kuu eb yaa korokbeddoon. ²⁹ Weeb ediib kuu Idyip ambibkin korem aom kuu animan yewudmo kere wananeen, ³⁰ kumban yoman kuu weeb ediib aom kuu am kainaneena animaniibban keraneen. Kwane, Idyip aom kuu animan yewudmo kuu nonondandaniwa am kaini kuu Idyip okad yimin yimin yaa waneene monmaraneen. ³¹ Anam, animan yewudmo kuu ika meenmaibban amborom kuu animaniibban kerikuu miin arewa keraneen. ³² Eb kuu kiyuum ayooob wedmewen ye id kuu anam Godbed aron doboobban kwanandameen, angkon inamen ma kerokban.

³³ Eb kuu Fero kowe, inamen bang-bangiib kedmengkandi yemoon ye karub wedmekore, Idyip ye okad yi korok nenkowe. ³⁴ Kwane, ebbed okad yimin yimin yaa animan ooni ye korok be nongkobe. Yi dowad kuu animan yewudmo ye weeb ediib aom animan wanabi kuu bekorib, andokbe wenore angkoyiib nongkobe anded mimo bekorib, animan angkara animan yi yari-man ika bangkandimamaniib. ³⁵ Animaniib kuu taun aombed eb animan nongkobi yi ambiwoom kuu benwenoraniib. Kwanekorib, oonaniib kuu amun.

³⁶ Animaniib kuu weeb ediib aom Idyip aom animaniibban keraneen ye niindem aom angkon bangkandaniib yeman. Kwananiib kumbad karub mungi bobnaiibban.” andoon.

Ferombed Idyip Ooni Ye Dowad Yosef Nenkowoon

³⁷ Kwane, Fero yoom ye korok korok yoom weng kandekorib, weng amun ande meeniwen ³⁸ kowe, Ferombed yi yaa yedmoon “Karub mim kwamune kee ma wedmaubban, God ye kingkiniib kee.” andekore ³⁹ Ferombed Yosef yaa yedmoon “Korem kee Godbed korokbeddoon kowe, eb kuu inamen bangbangiib kedmengkandi yemooniib kuu karub ma kwaneyiibban kowe, ⁴⁰ eb kuu nembed ne ambibkindaniib ne korok korokiib ye korok nenkowanine, eb weng kondaneeb kuu eb wengmo awine kandaniib. Nembedmo kuu eb korok kii.” andekore, ⁴¹ ika yedmoon “Kibik kee Idyip ambibkin korem aom kee ebbed ooni korok nenkowaan.” andekore, ⁴² Ferombed ye dingki kanding ye kuruyiib biande Yosef ye dingki birid ari derenekore, ebkad doboob amuniib derenekore, gold itoob ye kongkono yaa niinenoon ⁴³ kowe, Fero yaa wengongke ye dabderem aom do-biri ye karub keroon. Kwane, Ferombed yedmoonkob ye hos mamaayiib ye hos yoman ari do-biriwed kirod yarebi yeman aningko seriot mamaayiib nekwi-iwe, Yosef kuu nenkwoone, karub yena yidin wene ika ika baandiib “Angkane karub keyaa bumangkime.” andiwe, Yosef kuu Fero yaa wengongke ye dabderem aom do-biri ye karub keroon kuu Ferombed Idyipdan yaa korokbendoon.

⁴⁴ Kwane, Ferombed Yosef yaa yedmoon “Ne kuu Fero, kumban karub kanembed eb yimin andiyiibban kuu yoon o dingki ma kankooaanban, Idyip korem aom.” andekore, ⁴⁵⁻⁴⁶ Ferombed Yosef yaa Idyip wengbed aningko maa

Sefenat Fanea konoon. Kwane, taun aningko On yi karub dore yi god dore wedyiri dobiri ye karub Potifera ye dana mungkan Asenat konoona awanoon. Yosef kuu weeb 30yiyib yaambéd Idyipdan yi king Fero ye yumbon aombéd wene Fero ye deme andowe Idyip korem aom yeka awine deweneboon.⁴⁷ Weeb ediib ibduruk kuyaom okad kuu animan yewudmo id ire wonoon kowe,⁴⁸ Yosefbed animan korem Idyip aom kuu id ire wonoon taun dia kuu taun kwamune aom be wenoroon, taun mimim kui.⁴⁹ Animan id korem kuu kimingkindeban, karamok kebed yaa kubuk mimim areb kowe, Yosefbed kimingki kuu korondoon.

⁵⁰Kuu yaron kuu Yosef ye meed karub dana ayoob ye wonong Asenatbed wanabeen.⁵¹ Yosef ye mingki ibduruk wooneene yedmoon “Nambe awene yaa meenyiyib ne durud yewed koremiib Godbed boona nonondandaan kowe yaningko kuu Menase[§].” andoon.⁵² Yosef ye mingki maa wooneene yedmoon “Ne kuu okad maa aom dobere durud yewed kandaan, kumban Godbed amun keruwoone yoyiib keraan kowe, yaningko kuu Efraim^{**}.” andoon.

⁵³Idyip aom animan yewudmo ye weeb ediib kuu mene yimin wandoone,⁵⁴ animaniibban ye weeb ediib andowe muneen. Kwane, Yosefbed komo dakmoon kuu kwanoon. Ambibkin maa korem aom kuu animaniibban kere wonoon, kumban Idyip aom kuu animan yemooniib.⁵⁵ Idyipdan animaniibban keroona wedmekoriwa, mene Fero yaa animan dowad ameng kamiwen kowe, Ferombéd Idyipdan yaa yedmendoon “Yosefiib yaa winibko, yembed komo yedmendoka kwanime.” andoon.⁵⁶ Animan kuu Idyip korem aom dowan

kere weneene, Yosefbed animan ambib nandoone Idyipdanbed Yosef yaa andowe berengkiwen.⁵⁷ Ambibkin korem kwangkón animaniibban mungi ye yewedbed yiminban kowe, korem meneniwa, Yosefiib yaa Idyip aombéd animan andowe berengkiwen.

Yosef Ye Aagoroka Kuu Idyip Yaa Winiwen

42 Kwane, Yekob awene yi kwangkón yi animan kuu dowan kowe, Yekob kuu wengamboroone Idyip ambibkin yaa kuu yob ani yeman (nati areb) kuu dangoon. Kwani kowe, yembed ye karub danaya yaa yedmendoon “Yiyib komande ogood dibere keenombere keenombere kamiib? ²Ne kuu wengambaraan, Idyip yaa kuu yob ani yeman dangoon kowe, wene yiri nubman berengke benminime. Kwananiib kuu anekorub bobnaubban dobaranuub.” andoon.

³Andoone, Yosef ye aagoroka angko angkoyiyib kwane wene Idyip yaa yob ani yeman kuu berengkok winiwen.⁴ Kumban, Yosef ye daman Benjaminiib winindo, amborom kuu yawodki Yekob kuu ne dana ayaan ande unoon. (Yekob yaningko maaaa kuu Israel)⁵ Kowe, Israel ye mingki kuu Idyip yiri wene yob ani yeman kuu berengkande winiwendan numun winiwen, amborom kuu Keenan aom kwangkón animaniibban keroon kowe.

⁶Yosef kuu Idyip ambibkin kuyaom ye korok kowe, karub kuu yob ani yeman ye yaa berengkande minimamiib. Kwane Yosef ye aagoroka kuu mene ye yaa bumangke yi kiringkono okad yiri kankubuniwe,⁷ Yosef kuu wedmendekore yi kuu yekaadkeroon kumban, ye kuu yekaadban areb kerene yeka

[§]41:51 Menase yaningko ye weng id kuu “Nonondandi”.

^{**}41:52 Efraim yaningko ye weng id kuu “Ne yob kuu ayoob keraan”.

mamaa kere yi yaa amun amunban kamendene yi yaa daandoon “Yiib kuu kunambed miniwen?” andoone, yimbed yedmiwen “Keenan ambibkin yaambed munuwun animan berengkanduwed.” andiwen.

⁸Yosef kuu ye aagoroka yaa kuu nemanmo yekaadkerundoon kumban, neman ye yaa kuu yikaadban, Idyipman areb keroon kowe. ⁹Kwanekore, ye kiyuum yi yaa kuu meenekore, yi yaa yedmoon “Yiib kuu darobidan ye karub mene nub ambibkin yaa yi ana nangmidaniibban dee kuna kuyaa wedmok miniwen kii!” andoon. ¹⁰Andoone, yimbed man yedmiwen “Nub yariman, yii! Nub kuu eb deme karub kowe, mene animan berengkanduwed, kumbedmo. ¹¹Nub kuu ambe mimo ye meed. Nub kuu korem anam eb deme karub, nub kuu darobidan ye karubban, nub kuu anam ye karub.” andiwen. ¹²Andiwe, yembed yi yaa yedmoon “Yii, yiib kuu mene nub ambibkin yaa yi ana nangmidaniibban dee kuna kuyaa wedmok miniwen kii.” andoon ¹³kumban yimbed neman yedmiwen “Nub kuu eb deme karub, nub kuu aagoroka wad ayoowiib, nub ambe kuu mimo Keenan ambibkin aom dobirimameen kowe, yeenbon dana kuu nub ambe yoom doriib, angkon aagorok mamaa kuu dowan.” andiwen.

¹⁴Andiwe, Yosefbed yi yaa yedmoon “Yiib kuu yedmendaan kui, yiib kuu darobidan ¹⁵kowe, Idyipdan yi king Fero yaningko yaambed amob yedme kowaan yiib yaa kuu kombon wedmi yeman kuu yiib kwangkong keyaom dobaraniwe yiib daman yeenbon kuu keyaom mananeen kumbed. ¹⁶Kowe, yiib kuyaom karub mamaa yedmiwko wene yiib daman yeenbon kuu nenmonok yena yiib kuu wii aom awunime. Kwananiib kumbed yiib weng dakmiwen kuu anam dee kom-

bon wedmi yeman. Anam, Fero yaningko yaambed amob yedme kowaan kuu kwanokban keraniib kuu nekaadkeri yeman, yiib kuu darobidan kii.” andoon. ¹⁷Kwanekore, Yosefbed yi kuu bene wii aom aron ayoobmim nongkobo. ¹⁸Aron ayoobmim arimbed yembed yi yaa yedmoon “Ne kuu God wengambiri ye karub kowe, kwananiib kumbed domondaniina wananiib, bobnaiibban. ¹⁹Yiib kuu anam ye karub keroka, yiib aagorok mimo kuu wii aom keyaa domonenekorib winime. Kwanekorib, yiib aweneya kuu mungi bobniwen kowe, yiib wene animan bekorib yiyiib yaa winime. ²⁰Kumban yiib daman yeenbon kuu ne yaa nenminime. Kwananiib kumbed yiib weng daawiwen kuu anam andaniine, yiib kuu bobnaiibban.” andoone “Ee, kwananuub kii.” andiwen.

²¹Kwanekorib, yikareb neman yedmenoon yedmenoon kamiwen “Anam kii. Nub kuu nub daman ye dowad dabab kanduub kii! Nub kuu ye dabab wedmuwen, ye wadkeri dowad nub yaa eekmoon kumban, nub kuu ye yaa wengamberenindo kowe, dabab kee nub yaa monoon kii.” andiwen. ²²Andiwe, Rubenbed yedmoon “Ne kuu yedmendaan ‘Kewedman yaa amarakmaib.’ andaan kui. Kumban, yiib kuu wengambirindo keruwen kowe, ye bobnoon ye kakman ye ukum kanduub kii.” andoon. ²³Yi kuu Yosef kuu yekaadkerundoon ande meenindo, amborom kuu ye kuu Idyip wengbed dakmeene amenengki ye karub Keenan wengbed dakmendeen kowe.

²⁴Kwanekore, yi yaa kuu amonombe angkorom korokbendekore, ameng kamande kamoon kumban ye mimyob kirod kebenoon kowe, ika amonombe yi yaa ika daandekore, yembed Simion kuu nende yi indob arimbed yengbenoon. ²⁵Kwanekore, Yosefbed

ye deme karub yaa yedmendoone, yob ani yeman kuu aagoroka yi yowo aom age nambungkekorib, aagoroka yi od kuu angkon ika yi yowo aom benkambungkekorib, angkon animan yenayiib kiwaan yaa wananiib yeman bangkandiwen. Kwanekoriwa, ²⁶aagorokambed yi animan yowo kuu donki animari nongkobiwe winiwen.

²⁷Wene wedya angkande kamenib, yi aagorok mamaambed ye donki yaa animan bangkandande kamene yowo aom dande wedmoone ye od kuu angkon ika kuyaom angkuun kowe, yembed ye aagoroka yaa yedmoon ²⁸“Woyee! Ne yowo aom kuu ne odiib kedi!” andoone, yi mimyob yaa yiminban keroone une kiringmiyiib kamenib neman daane daane kame yedmiwen “Kee komo Godbed nub yaa kee kamunoon kee?” andiwen.

²⁹Kwane mene yi Keenan ambibkin aom awuderekorib, yi ambe Yekob yaa yi yaa komo kamoon kuu kwane daaniwen ³⁰“Karub okad yarimanbed nub kuu darobidan andekore, nub yaa yeka maaaa kere, amun amunban kamedoon. ³¹Kumban nubbed ye yaa yedmuwen ‘Nub kuu anam ye karub, nub kuu darobidanban. ³²Nub kuu ambe mimo ye meed, aagoroka wad ayoowiib, maaaa kuu dowan, angkon yeenbon dana kuu kewedman kowe, ambe yoom Keenan yaa doriib.’ anduwen. ³³Andu-uwe, okad yarimanbed nub yaa yedmoon ‘Keke kwananiib kumbed nekaadkerekori, yiib kuu anam ye karub andaniin kuu yiib aagorok mimo kuu keyaa domonenekorib animan kuu benib winime, yiib awene kuu mungi bobniwen kowe. ³⁴Kumban yiib daman yeenbon kuu ne yaa nenminime. Kwananiib kumbed ne kuu nekaadkerekori, yiib kuu darobidanban, anam ye karub andaniin. Andekori, yiib aagorok kuu yiib yaa angkon ika kondaniin, angkon yiib

kuu okad keyaom nub yaa berengkiiwo yiib yaa berengkuuwo kamenabanuub kuu yimin.’ andoon.” andiwen.

³⁵Kwane, yi animan yowo aom kuu age wedmiwe, yi od kuu ika kuyaom dangoon. Kowe, yi yoom yi awodki yoom kuu wedmekorib uniwen.

³⁶Kwane, yi ambe Yekobbed yi yaa yedmoon “Yiibbed ne dana benwiniwe bikniwen. Yosef kuu dowan, Simion kuu dowan, kumbed angkon Benjamin nenwanandiwedoo? Ne yaa kuu korem ne bonman keroon kii!” andoon.

³⁷Andoone, Rubenbed yawodki yaa yedmoon “Kwane, Benjamin kuu eb yaa angkon ika nenmonokban keraka, ne karub dana ayoob kuu yengkadme. Ebbbed ne yaa ‘Ee, korobe oone.’ andekoreb, domowebko nenwenekori ika nenmana.” andoon ³⁸kumban, Yekobbed yedmoon “Ne mingki kee kuri eb yoom wanaibban. Ye ambang kuu bobnoon kowe, Reksel yu dana kuu yembedmo doreen. Nenwananeewe, kiwaan wedyambed ayaneen kuu ne kuu mimyob kowe wene bobnaniin.” andoon.

Yosef Ye Aagoroka Idyip Yiri Ika Winiwen

43 Keenan ambibkin aom kuu am minimokban kowe animaniibban keroon. ²Yekob awenembed Idyip ambibkin yirimbed animan be miniwen kuu ane dowan kerekoriwa, Yekobbed ye danaya yaa yedmendoon “Yiib Idyip yiri ika winime. Angkon yob ani yeman yena berengkime.” andoon ³kumban Yudambbed yawodki yaa man yedmoon “Yi korokbed nub yaa amob darewoob ongme yedmoon ‘Yiib damaniib nenmanaibban kuu ne yumbon aom aomnaibban.’ andoon kowe, ⁴ebbed Benjamin yoom winime andebko nub animan berengkok wenem. ⁵Kumban ebbbed Benjamin yoom winime andaab-

ban kuu nub wanaubban amborom kuu yembed nub yaa yedmoon ‘Yiib damaniib nenmanaibban kuu ne yumbon aom aomnaibban.’ andoon kii!” andoon.

⁶Kwane, Israelmbed yedmoon “Komande yiibbed yedmiwen ‘Nub kuu damaniib.’ andekoriwa, dabab ne yaa kankawiib?” andoone, ⁷yimbed inande yedmiwen “Ye kuu nub yaa kaamobi yemooon keroon. Yembed nub yaa ‘Yiib ambe kuu wad doreen dee? Yiib kuu aagorok maayiib dee?’ ande kwamune kaamondoone kowe, nubbed no inande yedmuwen. Yembed amob ongme yedmoon ‘Yiib damaniib nenminime.’ andoon kuu anuk kuu nubkaadban kii!” andiwen.

⁸Andekoriwa, Yudambed yawodki yaa yedmoon “Eb yedmaneewa nembed kewedman kuu nendaniina kibireb kee wananuub dee? Kwananeeb kuu eb yoom nub yoom nub dana yoom wad dobaranuub, duknaubban. ⁹Nembed ye yaa ongme oonaniin. Eb dana ooni kuu nembedmo. Ye kuu nembed eb arinambo ari ika nenkowokban keraniin kuu ne kuu karak dabab darewoob kandaniin. Dabab kee eb kiringkono ari bongmindeban wene bobnaniin kii. ¹⁰Ogoodmo dobirindo karen, Idyip yiri wenekorub ika mene ayoob keruwen karen.” andoon.

¹¹Kwane, yi awodki Israelmbed yi yaa yedmoon “Anam, kiwaan mayiibban kowe, ambibkin keyaom ye barang amun yemaniib yiib yowo aom kambungke animan ooni ye karub yaa be wene bangkanime. Kad arewa ye muramurayiib, in okiib, animan ambod yemaniib, baeb amun yemaniib, pistasio yowiib, almon yowiib^{††} kui. ¹²Od silva animan berengki yemaniib be winime. Angkon od silva yiib yob yowo aom bi-

knoone wedmiwen kuu yi kerebkarab kamiwen dee, nubkaadban kowe, ika be wene bangkanime. ¹³Yiib daman Benjamin kuu nende animan ooni ye karub yaa ika winime, kibireb kei. ¹⁴Angkon Aromkono Korem Ye Godbed yiib yaa awandoko, animan ooni ye karub kuu yiib yaa mimyob keendekore, ika wini kuu yimin andaneene, yiib aagorok maa yoom Benjamin yoom yiib yoom ika minime. Ne dana maa bobnaneene mimyob kowaniin kuu kiwaan mayiibban ee!” andoon. ¹⁵Kwane yimbed barang amun bangkani yemaniib od silva animan berengki yeman ayoowiib bekorib, Benjamin nende Idyip yiri kirodmo wene Yosef ye yumbon aom aomniwen.

¹⁶Kwane Yosefbed ye aagoroka yoom Benjamin yoom wedmendekore, ye demedan yi korok yaa yedmoon “Karub kee nambiwoom be wene. Dingkan aye animan nekwe ningkenabe. Yi kuu ne yoom aronkobbed ananuub kowe.” andoon. ¹⁷Kwanandoone, yi kuu Yosef yambiwoom be wonoon. ¹⁸Be weneene, uniwen amborom kuu “Od kuu nub yowo aom biknoon kowe, nub kuu keyaa kee benmonoon kii. Ye dowaken nub yaa kuu yenbande yerengkandaneene ye dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keranuwe angkon nub donki kuu baneen kii.” ande meene uniwen.

¹⁹Kwane, yimbed Yosef ye demedan yi korok dia wenekorib, ambongko diambed ²⁰yedmiwen “Nub korok ee, anuk kuu kiri kee ibduruk animan berengkok munuwen. ²¹Berengkekorub igakman wunuwen. Wenenenub wedya angkandamenuwe, parai kombon yengbekorub, nub yowo nande, animan berengkuwen ye od korem kuu nub yowo aom biknoon kowe wedmuwen.

^{††}43:11 Pistasio yowiib almon yowiib kuu awe areb.

Kwanikob od kee ika be munuub kii. ²²Kanembed od kee nub yowo aom kambungkoon kuu nubkaadban. Angkon od maayiiib be munuwen kuu animan maa berengkanduwed.” andiwen. ²³Kumban Yosef ye demedan yi korokbed yedmoon “Meenimbanaa. Unaiwaa. Yiiib God, angkon yiiib ambe ye God, yem-bed yiiib dowad yiiib yowo aom kuu od munob kambungkoon. Yiiib od baan kii.” andekore, yi aagorok Simion nenmene yi yaa domondoon.

²⁴Kwane Yosef ye deme karubbed yi kuu ambiwoom be aomnekore, yon ogambi yeman ye ok bangkandekore, dingkan animan yi donki yaa bangkandoon. ²⁵Kwane yimbed yi yowiib, iniib, muramurayiiib ambod yemaniib baeb amun yemaniib bangkandande nekwiwen, amborom kuu wengambiriiwe Yosef kuu aronkob ari mananeene ananiib.

²⁶Kowe, Yosef kuu yambiwoom mene aomnoone, yimbed yi barang amun kuu Yosef yaa bangkanekorib, bumangke kiringkonombed okad badmenekoriwa, ²⁷Yosefbed yi yaa kaamondoon “Yiiib kuu amun dee? Yiiib ambe kiomnoon yiiibbed daawiwen kuu amun dee? Wat doreen dee?” andoon. ²⁸Andoone, yimbed yedmiwen “Nub ambe kuu eb deme karub. Ye kuu amunmo wad doreenaa.” andekorib, Yosef yaa karub amun yeman ande meeniwen kowe, ika bumangke kiringkonombed okad badmeniwen. ²⁹Kwane, Yosefbed kerekanabe ye daman anam ye ena yu dana Benjamin wedmekore yi yaa yedmoon “Karub kee yiiib daman yeenbon kwamune yiiibbed daawiwen kuiyoo?” andekore, Benjamin yaa yedmoon “Ne dana, Godbed eb yaa awabdok.” andoon. ³⁰Kwane ye daman wedmoon kowe, mimi yob darewoob ye yaa keenekore, Yosef kuu domonde

kombiri wene ye angkimbon ambinam aom aomnekore, ameng kamoan.

³¹Ameng dowan kerekore, ye murubia ogambekore, ye mimi yob kebene ika mene yedmoon “Animan akime.” andoone, ³²ye deme karubbed Yosef ye arak arimbed ye animan akiiwe, arak mamaa arimbed Yosef ye aagoroka yi animan akiiwe, arak mamaa arimbed Idyipdan yi animan akiiwe kamiwen, amborom kuu Hibrudan yoom ani kuu Idyipdan yi dowakenban anam. ³³Yosefbed ye demedan yaa yemyeb yedmoone, ye aagoroka kuu arak yaa wonob dana arimbed wene yeenbon dana yirimbed kwamune be nongkobiwen. Kwane Yosef ye aagoroka kuu kwamune diburuuwe wedmekorib, binangke neman wedmene wedmene kamiwen. ³⁴Yosef ye arak arimbed animan be Yosef ye aagoroka bangkandiwen kumban Benjamin yaa kuu ye aagoroka angkoyiiib yi animan be wenori areb animan miin darewoob bangkaniwen. Bangkandekoriwe, Yosef ye aagoroka kuu animan darewoob ane mikmoniwen.

Yosefbed Ye Ambanga Yaa Anam Andi Komboon Kaamonoon

44 Kwane, Yosefbed ye demedan yi korok yaa yedmoon “Karub mimi mimi yi yowo aom kuu yi dembe yimin yaamo yob ani yeman bangkande. Kwane yi yowo aom yob ani yeman animari kuu yi od silva kuu ika kambungke, ²angkon daman yeenbon etari ye yowo aom yob ani yeman animari kuu ne silva kabus od darewoob yemaniib ye od silva animan berengkooniib kambungke.” ande Yosefbed kwane yedmoone, kwane ambangkoon.

³Warewini amkimombed yedmen-doona, Yosef ye aagoroka kuu yi donki be andowe winiwen. ⁴Taun domonde

ambab winindombed Yosefbed ye demedan yi korok yaa yedmoon “Karub kee weniib ye yondem kirod wene wedmende durundebka yedmende ‘Ne korok kuu yiib yaa amunmo kamoon, kumban komande yiibbed ye yaa arewa kameniib? ⁵Komande yiibbed ne yariman ye kabus silva od darewoob yeman yid kandiwen? Kabus kee ye ok ani yeman angkon ye komon yorokmi yeman kii. Keke amob darewoob domokbiwen.’ ande yedme.” andoon.

⁶Andoona, wene wedmende durundekore, weng komo dakmoon kuu kwanemo daandoona, ⁷yimbed inande yedmiwen “Komande kwane andeeb kii! Nub kuu kwamune kamindo. ⁸Nub kuu Keenan ambibkin angkambed od kuu nub yowo aom dangeene wedmuwen kuu eb yaa ika be munuwen. Kwani kowe, komande nub kuu eb yariman yambiwoom ye od silvayiib od goldiib yid banubka? ⁹Nub kuu eb deme karub areb kedi. Kowe, nub keyaom kee kabus yid boon kuu wedmaneeb kuu mim kuu ayiwed bobni yeman, angkon nub kuu eb dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keranuub.” andiwen. ¹⁰Andiwe, Yosef ye demedan yi korokbed man yedmoon “Eyoka, karub mim kane yid boon kuu wedmanuub kuu yembedmo ne dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub keraneen, kumban karub yena yid bindo kuu koronde wananiib kuu yiminaa!” andoone, ¹¹yi korem kirod yi yowo been okad yiri nongkobe yi yowo danan winiwe, ¹²deme karub yi korok kumbed ayi yaambbed andowe yorokmenmo wene yi daman etari yaambbed yimin wandoon. Kwane, kabus kuu ningki yimin ari Benjamin ye yowo aombbed wedmiwen. ¹³Kwanoone, yi ebkad biringkaniwa ameng kamekorib, yi yiribman donki ari ika nekwane, taun aom ika winiwen.

¹⁴Yosef kuu yambiwoom doreena, Yuda yoom ye aagoroka yoom weneniwa, Yosef ye arinambo ari okad yiri bumangke kirobiwen. ¹⁵Kowe, Yosefbed yedmoon “Yiib kuu komo keruwen? Yiib yiibkaadbankob kamiwen dee ne kuu ari komo kerandameen kuu wedmaniin.” andoon. ¹⁶Kwane, Yudambed inande yedmoon “Nub yariman ee. Nub kuu eb yaa komo andanuub? Nub yid bindo yaa akmi yeman ye dowad kuu komo kamanuub? Kumban nub ambarakmi biknuwen kuu Yariman Godbed been dian keroon kowe, karub mim kabusiib kuyoom nub korem yoom kuu eb dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keruub kii.” andoon. ¹⁷Kumban, Yosefbed yi yaa yedmoon “Yiminban oo! Ne kwanainban oo! Karub mimo kabusiib wedmiwen kumbedmo ne dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub keraneen kuu yimin. Yiib korem yena kuu igakman amunmo yiib ambeyiib yaa winime.” andoon.

¹⁸Kwanandoona, Yudambed yaro dore ye dia wenene ye yaa yedmoon “Ne yariman ee! Nub kuu eb deme karub kedi! Ne yaa kongewaab. Wengamberebko, ne weng yedma. Eb yoom Fero yoom kuu ibmo. ¹⁹Ee, ebbbed nub yaa kaamondewen ‘Yiib kuu yiib ambeyiib dee? Yiib aagoroka yenayiib dee?’ andeewa, ²⁰nubbed neman yedmuwen ‘Nub ambe kuu kiomnoon. Angkon kuu ye kiomnoon yaambbed dana mingki mimo wooneen. Ye ambang maa awaan mimombbed wooneen kuu bobnoon kowe, ye kuu ye awaan anam yaambbed aagorok mayiibban. Kwani kowe, awodkimbed ye mimyob darewoob kuyaa kowene ye dowaken dana keroon.’ anduwen. ²¹Yariman ee! Ebbbed ‘Nenminibko nekarewiib wedmandamiin.’ andewen, ²²kumban nubbed yedmuwen ‘Dana kewedman kuu nenmananuub kuu ye

awodki kuu bobnaneen kii!' anduwen. ²³Kumban ebbed yedmewen kuu 'Kewedman kuyiibban kuu ne arinambo ari angkon ma manaibban.' andeewa, ²⁴nub yoom nub ambe yoom kuu eb deme karub areb kowe, nub ambeyiib yaa eb amowiib kwane kanwunuwen. ²⁵Wunuwa, nub ambembed yedmoon 'Yiib angkon wene animan embengmo moone minime.' andoon, ²⁶kumban nubbed inande yedmuwen 'Kewedman kuyiibban kuu ika karub kuye arinambo ari kuu wanaubban.' anduwen. ²⁷Kumban nub ambembed yedmoon 'Ne wonong Rekselmbed karub dana ayoo bmo wanabeen kowe, ²⁸mim kuu ne domowe wonoone wedmindo keraane, kiib dingkanbed ayenane biringke kurubkurub kiriwen ande meenekori korondaan, ika wedmindo ²⁹kowe, ye damaniib nenwananiibkob ye yaa arewa keraneen kuu ne kuu ye dowad mimyob darewoob kowe wene bobnaniin.' andoon kii! ³⁰⁻³¹Kwani kowe, nub ambe ye wadkeri kuu daman keembed ye wadkeri kuu awinemoon areb keroon kowe, kewedman keyoom nub ambeyiib yaa ika wonokban keranuub kuu dana kewedman keye mimyobbed aye kowaneene bobnaneen. ³²Kowe, nembed ye dana yaa ongme oonaniin andaan nambe yaa, angkon yedmaan 'Ye kuu nembed eb arinambo ari ika nenkowokban keraniin kuu ne kuu karak dabab darewoob kandaniin. Dabab kee eb kiringkono ari bongmindeban wene bobnaniin kii.' andaan. ³³Weng kee kwamune nambe yaa yedmanaan kowe, kewedman keyiib ye aagorokambed ika nenwananiib kuu yimin dee? Ne kuu yid bi ye kakman ye yumbon kandeni, eb dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub keraniin kuu yimin dee? ³⁴Nembed yeyiibban nambe yaa ika wini kuu yiminban! Angkon, ne

kuu nambembed mimyob durud yewed kandod wedmi kuu yiminban." andoon.

Yosef Kuu Yekareb Kedmengkone Kaadkeriwen

45 Yuda ye weng wengamberekore, Yosef kuu ameng kamande kamean kowe, ye deme karub kuu baandoone, ye dia kuu koronde winiwe, ye aagoroka yoom ye yoommo wadnari ambiwom kuu karub mamayiibban keroone, ye aagoroka yaa ye kuu kane ande andowe kedmengkandoon. ²Kwanekore, naawonmo ameng kamoone Idyipdan kuu wengambereniwen, angkon Idyipdan yi king Fero ye deme karub ambiwom doriibban kwangkon karub mamaambed daandoone wengambiriwen.

³Yosefbed ye aagoroka yaa yedmendoon "Ne kuu Yosef kii! Nambe kuu wad doreen dee?" andoon kumban, ye aagoroka kuu yi neman ma inandindo, amborom kuu ye yumbon aom kuu uniwen kowe. ⁴Kwane Yosefbed yi yaa yedmoon "Ne dia minime." andoone, ye dia winiwe yedmendoon "Ne kuu Yosef, yiib aagorok kii. Yiibbed ne kuu Idyipdan yaa mooniwen kui. ⁵Kowe, yiib kuu ne mooniwen kwande meenenib yiibkareb norin keraib angkon un-aib, amborom kuu duknaubban, Godbed nedin keyaa nenmonoon kowe. ⁶Kwane weeb ayoo ambibkin keyaom kee animan kuu idiibban keroon, angkon weeb angkoyiib kwangkon animan id wandaibban angkon animan kab kibingkaibban. ⁷Kumban Godbed yiib yaa kuu nedin nenmonoone, dabab darewoob yaambd yiib kuu benmene awandaded, amborom kuu yiib yoom yiib awoya yoom korem duknaniib kuu God ye dowakenban kowe. Kwaniikob, yiib kuu dukni miin arewa yeman koronde kombiri benmonoon kii.

⁸Kwani kowe, keyaa manaan kuu yibbed nenkondindo, Godbed nenmonoon. Yembed ne kuu awawoone Idyipdan yi king Fero ye wengongki ye karub kereni, yambiwoom doriibdan yi korok kereni, Idyip okad korem kuu nembed korok keraan ⁹kowe, kirod ika wene nambe yaa yedmenime, keke eb dana Yosefbed yedmoon 'Godbed Idyipdan korem yaa ne kuu korok nenkwoon kowe, neyib yaa mene, aron yena dobaraab. ¹⁰Eb kuu ewiib eb danayiib eb awoyayiib eb dingkaniib dingkan oonidaniib eb yiribman koremiib kuu benmeneeb okad Gosen aom ne dia yaambled dobirime. ¹¹Nembed eb dowad kuu oonaniin, amborom kuu weeb angkoyiib kuu animaniibban keraneen kowe. Kwananeeb kuu eb yoom eb ambiwoom doriibdan eb awene yoom eb deme karub yoom eb dingkan yoom, yiib korem kuu mungi bobnenib duknaiibban.' ande yedmime." andoon.

¹²Yosefbed ye aagoroka yaa ika yedmoon "Yiib kuu ongme wedmiwoo? Benjamin, eb kangkon ongme wedmee-woo? Keke ne kuu anam Yosef nembed yiib yaa daandiin kii. ¹³Kowe, nambe yedmenime, nembed Idyip aom korok darewoob keraan, angkon yiibbed komo komo wedmiwen kuu daanime. Kwane nambe kuu kirod kiri nenminime." andoon.

¹⁴Kwanekore, ye dingki kuu ye daman Benjamin yaa awine nenkangkunekore ameng kamoone, Benjamin kangkon man awine nenkangkunekore ameng kamoone kamiwen. ¹⁵Kwanekore, ye aagoroka korem yaa mandamuk keendekore awine nenkangkune ameng kamoone, man awine nenkangkune ameng kamiwe kamiwen. Kwanekoriwa, ye aagoroka yoom ye yoom dakmenabiwen.

¹⁶Fero kuu wengamboroone Yosef ye aagoroka miniwen kii andiwe, ye yoom ye korok korok yoom kuu kubekoriwa, ¹⁷Ferombed Yosef yaa yedmoon "Eb aagoroka kuu yedmendebko, yiribman kuu nekwane yi dingkan ari nongkobekorib, Keenan ambibkin yaa ika winime. ¹⁸Wenenib, yi ambe yoom yi nimadana koremiib kuu benib, ika neyiib yaa keyaa minime, minibko nembed Idyip aom okad amun yeman kondako, animan amun kuu keyaombled kubiyiib ane dobirime. ¹⁹Eb kuu kwamune yi yaa yedmende, kekamunime, kwame kuyaombled dibiriwed benmini yeman yumboniib aningko waigon kuyiib waigon yi hosiib kuu Idyip aombled benbangkandebko, bewene yi danayiib yi amerediib yi ambeyiib kuu keyaa benminime. ²⁰Yiib yiribman yaa meenaib, amborom kuu Idyip aom amunmo dangoon kuu yiibman keraniib kowe." andoon.

²¹Andoone, Israel ye karub dana kuu kwaniwen. Yosefbed kuyaom dibiriwed benmini yeman yumboniib aningko waigon kuyiib waigon yi hosiib animan wedya wene ananiib yemaniib kwane bangkandoon. Ferombed yedmoon areb kuu kwanoon. ²²Kwanekore, ye aagoroka korem yaa kuu ebkad yeweb bangkandoon, kumban Benjamin yaa kuu od silva 300iib ebkad yeweb angkoyiib kwane bangkandoon. ²³Keke yambe yaa bangkani ye dowad Idyip aombled yiribman amun yeman kuu donki angko angkoyiib ari kuu nongkobekore angkon donki yingki angko angkoyiib animari kuu yob ani yeman yowoyiib flawayiib animan yena wedya ika mene ananeen yemaniib kwane nongkoboone nekiwen. ²⁴Kwanekore, ye aagoroka kuu domondoone winiwe, yembed yi yaa yedmoon "Ambiyaom wene wedya wengbaraib." andoon.

²⁵ Andoone, yi kuu wene Idyip domon-dekorib, yi ambe Yekowiib yaa Keenan ambibkin aom winiwen. ²⁶ Yimbed yi ambe yaa daaniwen “Yosef kuu bobnindo, wad doreen kii! Angkon yem-bed Idyip okad korem kuu yembed korok keroon.” andiwen, kumban Yekob binangki darewoob keroon kowe, yi weng kuu anam ande meenindo, kerekarab kamoan. ²⁷ Kumban yimbed ye yaa Yosefbed daandoon ye weng korem kuu daanekoriwa, Yosefbed diborodned ika nenwini yeman aningko waigon bangkandoone, benwiniwen kuu Yekob wedmekore, ye wedme binangki dowan kerekore ²⁸ yedmoon “Kibireb kee, ne kuu anam ande meenaan, ne dana Yosef kuu wad doreen kowe, wene wedmenekoridned bobnaniin.” andoon.

Yekob Idyip Yiri Wonoon

46 Kwane, Israel awene kuu yi yiribman koremiib benib andowe winiwen. Wene, Berseba nandekoriwa, yembed dingkan yeene ningkenaboone agedmo keroone, baeb kuu yambe Aisek ye God yaa konoon. ² Miriknoone, Israel kuu angkoone, Godbed ye yaa wane korokbenoon. (Israel yaningko mamaa kuu Yekob.) Kwangkambed yedmoon “Yekob! Yekob!” andoone “Ne kei.” ande inandoon. ³ Kwane, Godbed daanoon “Ne kuu God, eb ambe ye God. Eb Idyip ambibkin yiri wini kuu unaab, amborom kuu kumaombed amun kerub-daniine, eb awoya kuu ambibkin darewoob keraniib. ⁴ Idyip yiri wananeeb kuu oonebdaniin, angkon eb awene ika be mananiin. Angkon bobnaneewe, Yosef yembedmo eb indob kebenekore mangkaneen kii.” andoon.

⁵⁻⁷ Kwanoona, ware amkimo keroone, Yekob ye karub danambed kuyaom dibiriwed benmini yeman yumboniib aningko waigon kuyiib waigon yi hosiib Ferombed araben bangkandoon kuyaom

kumbed yi yiribman korem Keenan aombed biweniib yi ambeyiib yi ni-madanayiib, yi korem bennongkobekorib, yi dingkan kab korem Keenan aombed biweniib kuu Idyip yiri winiwen. Yekob ye dana yoom ye awoya yoom yi korem kuu winiwen.

⁸ Yekob awene Idyip yiri winiwen yi aningko kuu kei. Ruben kuu Yekob ye wonob dana.

⁹ Ruben ye karub dana kuu Hanok, Palu, Hesron, Karmi yoom kui.

¹⁰ Simion ye karub dana kuu Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Sohar, Saul yoom kui. Saul kuu Keenan wonongbed wooneen.

¹¹ Livai ye karub dana kuu Gerson, Kohat, Merari yoom kui.

¹² Yuda ye karub dana kuu Er, Onan, Sela, Peres, Seera yoom kui. (Kuned Er yoom Onan yoom kuu Keenan aombed bobniwen.) Peres ye karub dana kuu Hesron yoom Hamul yoom kui.

¹³ Isekar ye karub dana kuu Tola, Pua, Yasub, Simron yoom kui.

¹⁴ Sebulun ye karub dana kuu Sered, Elon, Yaleel yoom kui.

¹⁵ Yekob yoom Lea yoom yi karub dana awene kukui. Yekob yoom Lea yoom yi karub dana Aram ambibkin ye okad dabonmo aombed wanabiwen. Yi yangkura kuu Daina. Yi korem kuu 33yiib.

¹⁶ Ged ye karub dana kuu Sefon, Hagi, Suni, Esbon, Eri, Arodi, Areli yoom kui.

¹⁷ Aser ye karub dana kuu Imna, Isva, Isvi, Beraia yoom kui. Yi yangkura kuu Sera. Beraia ye karub dana kuu Heber yoom Malkiel yoom kui.

¹⁸ Yi kuu Lebanbed Lea yaa kondoon ye wonong Silpa yoom Yekob yoom yi

karub dana awene kui. Yi korem kuu 16iib.

¹⁹ Yekob yoom Reksel yoom yi karub dana kuu Yosef yoom Benjamin yoom.

²⁰ Yosef yoom taun aningko On yi karub dore yi god dore wedyiri dobiri ye karub yaningko Potifera ye mungkan Asenat yoom kumbed Menase yoom Efraim yoom wanabiwen, Idyip aombed.

²¹ Benjamin ye karub dana kuu Bela, Beker, Asbel, Gera, Naaman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, Arid yoom kui.

²² Yi kuu Yekob yoom Reksel yoom yi karub dana awene kui. Yi korem kuu 14iib.

²³ Den ye mingki kuu Husim kui.

²⁴ Naftalai ye karub dana kuu Yahsiel, Guni, Yeser, Silem yoom kui.

²⁵ Yi kuu Lebanbed Reksel yaa kon- doon ye wonong Bilha yoom Yekob yoom yi karub dana awene kui. Yi ko- rem kuu ediib.

²⁶ Yekob yoom ye dana meed yoom ye awoya yoom Idyip yiri winiwen kuu 66iib, kumban ye karub dana yi amered kuu kimingkindo. ²⁷ Yosef yaambd Idyip aom karub dana ayooob wanabiwen kowe, Yekob awene korem Idyip aom doriib kuu 70yiib.

²⁸ Kwane, Yekobbed Yuda yaa yedmoone, yedin Yosef yaa wene Gosen okad kuna yaa aom dobaranuub andi ye dowad wonoon. Gosen okad aomniwen kuyaron kuu ²⁹ Yosefbed yedmoone, ye deme karubbed ye hosiib ye hos yoman ari dobiriwed kirod yarebi yeman aningko seriot kuyiib nekwiwe, animari doberkore, Gosen yaa yambe wenganok wonoon. Yambeyiib yaa angkaderekore, yambe yaa awinene nenkangkunekore ameng kamemboroon. ³⁰ Kwane Israelbed Yosef yaa yedmoon “Nembed

wedmaane eb kuu wad doreeb kowe, bobnaniin kuu yimin.” andoon.

³¹ Kwane, Yosefbed ye aagoroka yoom yawodki aweneya yoom yaa daandoon “Ne kuu kari wene king Fero yaa daananiin ‘Ne aagoroka yoom nambe awene yoom Keenan ambibkin aom do- biriwen kuu ne yaa miniwen. ³² Yi kuu dingkan kab oonidan kowe, yi dingkan kawiiib yi yiribman koremiib benmini- wen.’ andaniin. ³³ Ferombed baanda- neene ye yumbon aom aomnaniwe kaa- mondaneen ‘Yiib deme komo awingki- maib?’ andoka, ³⁴ neman inande yed- mime ‘Nub kuu eb deme karub. Nub kuu dingkan kab oonidan, nub awoya yi deme areb kwane awingkimaub.’ andime. Yiib kuu kwamune andaniib kuu yiib kuu Gosen yaa dobaraniib kuu yimin ande yedmaneene, amborom kuu dingkan kab oonidan kuu Idyip yi dowakenban anam kowe.” andoon.

47 Andekore, Yosefbed ye aagoroka angkoyiib be, king Fero yaa wenekore yedmoon “Nambe yoom ne aagoroka yoombd yi dingkan kawiiib yi yiribman koremiib Keenan ambibkin aombed Gosen yaa be winiwen.” andekore, ² ye aagoroka angkoyiib kuu Fero yaa korokbenoon.

³ Kwane, Ferombed ye aagoroka yaa kaamondoon “Yiib deme kuu komo aw- ingkimaib?” andoone, man yedmiwen “Nub kuu eb deme karub. Nub kuu dingkan kab oonidan, nub awoya yi deme areb kwane awingkimaub. ⁴ Nub kuu owoddan, Keenan ambibkin aom kuu animaniibban keroon, angkon nub dingkan kab kangkon yi animaniib- ban keroonkob munuwen kowe, nub dowaken kuu okad Gosen aom araben dobaranuub. Kuu yimin dee?” andiwen. ⁵ Andiiwe, Ferombed Yosef yaa yed- moon “Eb ambe yoom eb aagoroka yoom eb yaa miniwen kowe, ⁶ Idyip okad amun amuniib yaa benwenebko ambib

yenbe dobirime. Okad Gosen aom do-
baraniib kuu yimin. Angkon yi yena kuu
dingkan kab oonidan yi inamen anam
yikaadkeriwen kuu ebbled be menebko,
ne dingkan kab yaa domondako, ooni-
mamime.” andoon.

⁷Kwane, Yosefbed yambe nenwene
Fero yaa korokbenoon. Yekobbed Fero
yaa amun kerunoone, ⁸Ferombled kaa-
monenoon “Eb kuu weeb komoyiib?”
andoone, ⁹Yekobbed inande yedmoon
“Ne kuu okad ari dewenebaan ye weeb
kuu 130yiib. Ne dohiri ye weeb kuu
yobdood angkon doboobban. Angkon ne
weeb kuu ne awoya yi weeb yi do-
boob arebban.” ande ¹⁰Fero yaa amun
kerunekore, Fero ye yumbon aombled
wonoon.

¹¹Kwane, Yosefbed yambe yoom ye
aagoroka yoom be Idyip aom okad
amun yeman Gosen yaa be wenekore,
Gosen okad maa kondoone, ambib
yenbe dohiriwen, Fero ye weng dak-
moon kwamune areb keruwen. (Kibi-
kee okad kee dohiriwen kuu Rame-
sis andimai.) ¹²Kwaniwa, Yosefbed ye
aagoroka yi meed korem kimingkoon
kowe, yi korem yaa animan yiminmo
bangkandimaan.

Animaniibban Aron Doboob Keroon

¹³Kuyaronbed ari kuu Idyip
ambibkiniib Keenan ambibkiniib kuu
animan idiibban kowe, animaniibban
anam kerekore, mungi darewoob
kere mungimbed aromkonoyiibban
doberembiriwen. ¹⁴Nimakarub Yosef
yaa wene yob animan (nati areb)
berengkanabimaiwa yi od korem kuu
Yosefbed bekore, king Fero yambib
amun yeman aom nongkobimaan.
¹⁵Kwanaane, Idyipdan yi odiib angkon
Keenandan yi odiib kuu dowan keroon.
Od dowan keroon kowe, Idyipdan
korembled Yosef yaa wene yedmiwen
“Nub yaa animan bangkande yaa!

Yiminoo? Anaubban kuu eb arinambo
arimbed bobnanuub kii! Nub od
dowan kii!” ande kamiwen. ¹⁶Kwane,
Yosefbed inande yedmendoon “Yiib
kuu odiibban kowe, yiib dingkan
kab kuu bangkawibko animan
bangkanda.” andoon. ¹⁷Kwani kowe,
yi hosiib yi sibiyyiib yi naningkodiib yi
buromakauyiib yi donkiyiib Yosef yaa
bangkanaiwe, Yosefbed neman yi yaa
animan bangkandaane kamiwen. Weeb
kuyaom kuu Yosefbed awandimaan
kowe duknindo.

¹⁸Kwane kuye weeb burudande weeb
ari kuu nimakarubbed Yosef yaa ika
mene yedmiwen “Ebkaad aa! Nub kuu
odiibban, angkon nub dingkan kab
kuu ebmanmo. Nub idiib nub okadiib
kuu nubman, kumbedmo. Mamayii-
ban. ¹⁹Anam kii! Anaubban kuu eb ari-
nambo arimbed nub yoom nub okad
yoom duknanuub kii! Nub yoom nub
okad yoom berengkekoreb, animan nub
yaa bangkande! Kwananeeb kuu king
Fero ye dabderem yiri dobere no deme
awinembiridan keranuub. Nub okad
kwangkon Fero yeman keraneen. Yob
bungki yeman nub yaa bangkande.
Kwananeeb kuu wad dobaranuub, duk-
naubban. Angkon kwananeeb kuu nub
okad kuu ingkudmo keraunban.” andi-
wen. ²⁰Kwanekoriwa, Yosefbed Fero ye
dowad okad korem kuu berengkoon,
Idyip yimin yimin aom. Idyipdan ko-
rem yaambled berengkoon, amborom
kuu mungi miin darewoob keroon kowe.
Kwanikob, okad korem kuu king Fero
yeman keroon. ²¹Angkon Idyipdan ko-
rem kuu king Fero ye deme kakmani-
ibban ye karub keruwen. ²²Okad yena
berengkindo kuu Idyipdan dore yi god
dore wedyiri dohiri ye karub yi okad,
amborom kuu king Ferombled yi deme
ye kakman bangkandimaan kuu ani-
man bangkandimaan. Kowe, yi okad
berengkindo.

²³ Kwane, Yosefbed nimakarub yaa yedmendoon “Kibikee, nembed Fero ye dowad yuib yoom yuib okad yoom berengkaan kowe, yob bungki yeman yuib yaa bangkanda. Kwane, yuib yongbon yaa bungkenabime. ²⁴ Id wi yaron kuu id andokbe wenore angkoyiib nongkoberib anded mimo Fero yaa konimamime. Id angkara kuu yuib awene yuib ani yemaniib kab bungki yemaniib kui.” andoon. ²⁵ Kwane, yimbed yedmeniwen “Eb kuu nub yaa awandewena, nub duknindo kii. Nub yaa amunmo kamewen kowe, nub king Fero ye dabderem yiri dobere no deme awinembiridan kerub kii.” andiwen. ²⁶ Kwane, Yosefbed amob ongme kowoon kuu okad yaambed korem andokbe wenore angkoyiib nongkoberib anded mimo Fero yaa konimamime, ye man kowe ande kowoon. Amob kee doboroon mene kibikee. Okad Ferumbed bindo kuu Idyipdan dore yi god dore wedyiri dohiri ye karub yi okad, kumbedmo.

Yekob Ye Amob Yeenbon

²⁷ Israeldan kuu Idyip ambibkin aom okad Gosen yaa doberembiriwen. Deme yemoo ambangkekorib, okad berengkanabiwe yiribman yemoo beniwe kamiwen. Angkon dana yewudmo wanabiwen. ²⁸ Yekob kuu Idyip aom weeb 17iib doboroon kowe, ye weeb korem kuu 147iib. (Yaningko maaa kuu Israel.) ²⁹ Israel kuu yekaadkeroon aron doboobban ari kuu bobnaneen. Kwane kowe, ye dana Yosef kuu yedmoone monoon. Monoone, Yekobbed yedmoon “Eb mimyob dowaken ne yaa kowewen kowe, eb dingki kanmene ne yon muudkuk dabderem aom kowekoreb, ne yaa kwananiin ande amob ongme.

Amob kuu ne yaa amunmo kame ne weng wengamberekoreb kwane. Ne id kuu Idyip aom mangkaab. ³⁰ Bobnaka, ne id kande Idyip domonde wene ne ambeya mangkanabiwen yaa kurimbed mangke.” andoone, Yosefbed inande yedmoon “Eyoka, eb weng kuu kwananiinaa.” andoon. ³¹ Kwanandoone, Yekobbed yedmoon “Ne yaa amob ongme.” andoone, Yosef kuu amob ongmoon. Amob ongmoone, Yekobbed yonamad ari yonekore, kurikuriyib kubiyib God yaa konoon.

Menase Yoom Efraim Yoom Yaa Amun Kerundoon

48 Amaan arimbed, Yosef yaa daanoon “Eb ambe kuu korereyib kii.” andoone wengamberekore, ye karub dana ayoob Menase yoom Efraim yoom kuu yambe Yekowiib yaa benwonoon. ² Kwane, Yekob yaa eb dana Yosef kuu monoon kii andiwe wengamberekore, angkeen yirimbed mangdomon aromnene yaro diboroon.

³ Kwanekore, Yekobbed Yosef yaa yedmoon “Aromkono Korem ye Godbed kambong Lus^{‡‡} yaa Keenan ambibkin aom kuyaambed ne yaa amun keruwe ⁴ yedmewoon ‘Nembed eb yaa dana yemoo bangkabdaniine yewudmo kere wananeen, angkon nembed eb kuu ongmaniine ambibkin yemoo yi ambokab keraneeb angkon nembed Keenan ambibkin okad korem kuu eb yaa kabdaniine eb awoyambed okad kee aron korem korem yeman kandaniib.’ andoon.

⁵ Godbed kwamune andoon kowe, eb karub dana ayoob Idyip aombed wanabeebkob, ne kuu yomanbed manaan kuu kimingke nekareb ne dana keraniin. Efraim yoom Menase yoom kuu Ruben yoom Simion yoom kwanaan areb kwa-

‡‡48:3 Kibikee Lus kuu Betel andimaib)

mune neka keraniin. ⁶Dana yena ari wanabaneeb kuu ebmanmo kere eb dana ayoob kee kuye ambibkin aom okad yumbon kandaniib kuu yi ambanga yaningko yaambed. ⁷Eb ena Reksel bobneen kowe, yu dowad kwanaan kui. Ne kuu Aram ambibkin ye okad dabonmo yaambed ika meniine, Reksel kuu Keenan ambibkin wedyambed kambong Efrat dia bobnuune, ne mimyob darewoob kowekori, nembed Efrat[¶] kiwaan kebed yaa yu kuu mangkaan.” andoon. (Yekob yaningko mamaa kuu Israel.)

⁸Kwane Israel kuu Yosef ye karub dana wedmendekore, yembed kaamonoon “Kee kane awene?” andoone ⁹Yosefbed neman yedmoon “Yi kuu ne dana, Godbed ne yaa kiri kee bangkawoon kei.” andoon. Kwane Israelbed yedmoon “Ne yaa benmenebko nembed yi yaa amun kerunda.” andoon. ¹⁰Israel ye indob kuu wud dabunoon amborom kuu kiomnoon kowe, ye kuu korobe wedmindeban. Kowe, Yosefbed ye dana kuu be ye dia monoone yambembed mandamuk keendekore kangkudereboon. ¹¹Israelbed Yosef yaa yedmoon “Ne kuu angkon ika eb murubia kamune wedmainban ande meenaan, kumban Godbed yimin yedmoon kowe, eb dana kwangkon wedmaan kii!” andoon.

¹²Andoone, Yosefbed yambe ye yon dangbo ari dibiib kuu benangkanekore, bumangke ye murubia kuu okad yiri kankubunekore, ¹³Efraim kuu Yosef ye dingki wiwi angkambed awinenekore, nenwene Israel ye dingki an angka kowoon. Angkon, Menase kuu Yosef ye dingki an angkambed awinenekore, nenwene Israel ye dingki wiwi angka kowoon. ¹⁴Kumban Israelbed ye dingki

wiwi kuu an angka yirene ningki Efraim ye korok ari kowekore, ye dingki an kuu wiwi angka yirene ayi Menase ye korok ari kowoon. Menase kuu ayi kumban, ye awo ye dingki anbed ye korok ari kowoon. Efraim kuu ningki kumban, ye awo ye dingki wiwimbbed ye korok ari kowoon. ¹⁵Kwane, Yosef yaa amun kerune yedmoon

“Ne God kuu nawo Abraham yoom nambe Aisek yoombed wengambiriwen yi God.

Ye kuu ne yaa kuu sibi oonidan areb oonewembirimameen ari mene kibi-kee ye God.

¹⁶Ye kuu Engyu areb arud ye barang korom yaambed ne yaa awawimaan ye God.

Kewed ayoob keya amun kerundok.

Godbed awandoko nawo Abrahamiib nambe Aisekiib neyiib nub aningko areb aningko darewoob kerime.

Kwane yi awoya yemoon kerok.” andoon.

¹⁷Andoone, Yosef kuu wedmoone yambe ye dingki wiwi kuu Efraim ye korok ari kowoone wedmekore ye dowakenban keroon kowe, yembed awodki ye dingki wiwi Efraim ye korok ari kowoon kuu kanangkanene Menase ye korok ari kowande ¹⁸yedmoon “Ambe, yii! Keke ayi kii. Kowe, eb dingki wiwi kuu kande ye korok ari kowe.” andoon ¹⁹kumban, yambembbed yiminban andekore yedmoon “Ne dana ee, nekaad. Ye kwangkon yaningko darewoob kerene awoya yemoon keraneen kumban, ye damanbed ye ayi yaa burudande yaningko miin darewoob keraneen. Ye awoya kuu ambibkin maa maa nimingke nimingke keraniib.” andoon.

²⁰Andekore, kuyaron arimbed yi yaa amun kerunde yedmoon

[¶]48:7 Kibikee Efrat kuu Betlehem andimaib.

“Eb aningko yaambéd Israel nembéd amun kerundi, Godbed eb yaa Efraim areb Menase areb kerubdok.” andekore,

Efraim yaningkodin Menase yaningko yoman yedme kowoon.

²¹ Kwanekore, Israelbed Yosef yaa yedmoon “Ne kuu bobnandamiin kumban, God kuu eb yaa dore awabdima-maneeen kowe, yembed eb kuu eb ambeya yi okad kari ika nenwananeen. ²² Eb kuu eb aagoroka yi korok kowe, Amorodan yaambéd ne kerewangiib ne anangkawiib kumbéd Sekem okad kandaan kuu kabda.” andoon.

Yekobbed Ye Karub Danaya Yaa Amun Kerendoon

49 Kwane, Yekobbed ye karub dana yaa baande yedmoon “Mene ne dia dibiribko, amaan ari yiiib yaa komo keraneen ye weng kuu yedmenda.

² Yekob ye karub dana, mimyamo kere dibirime. Yiiib ambe Israel ye weng kuu wengambirime.

³ Ruben, eb kuu ne wonob dana. Eb kuu ne aromkono ye karub, eb kuu nembéd ambe keru yeman, eb kuu eb aromkonombéd eb damana ari do-birimameeb, kui. ⁴ Kumban, eb kuu urok arudiib areb kowe, eb damana yi korok ye yumbon domonaneeb, amborom kuu ne angkimbon ari daane ne dungkud wonong yoom dangiwen kowe, ne yaa amarak-mewen, kui.

⁵ Simion yoom Livai yoom kuu aagoroka, inamen mimo kedi, yi kerewang kuu nangmi yeman.

⁶ Ne kuu yimbed yemyeb weng dakmi yayiib wengboniib yaa kuu wene nedbe dakmainban, amborom kuu yi arudbed karub kuu yeene monmariwen, angkon buromakau yi mekmeed nari kuu yi iningkuk yeman kowe. ⁷ Yi noriniib arudiib

kuu miin arewa kowe, yi norin yaa butun kerok. Nembéd yiiib awoya been Israel ambibkin aom buyokbayok keraniina wenebaniib kii.

⁸ Yuda, eb aagoroka kuu eb yaa kubebdaniib. Eb kuu eb bondan yi kongkono ari awingkaneeb. Eb aagoroka kuu eb yaa bumangkaniib, kui. ⁹ Yuda, eb kuu laiyon areb (Laiyon kuu awon ambi kiib kambari aromkono darewoowiib areb, yimbed karub animamiib). Dingkan aye anekore, ye ami yaa winimaan areb. Bayiringke angkimbirimaan kuu karub maa kuyaa wene wangmimokban, unimaib kowe. Eb kuu laiyon kee areb kereeb kii.

¹⁰ Yuda yoom ye awoya yoom kuu Israeldan yi king keraniib. King yaromkono kuru awinekorib, king kere dobaraniwe wene king anam kuu mananeen, kui. Ambibkin korem yi karub kuu ye yaa kube wengambaraniib. ¹¹ Yuda kuu animan yemoon ye karub keraneen kowe, ye donki ingod kuu nong yob ye nong amun yeman yaambéd yengbimamaneen. Angkon, yebkad kuu wain okbed ogimamaneen, amborom kuu wain ok yemoon ye karub keraneen kowe. ¹² Ye indob kuu wain ok areb keraneen, animan amun yemooniib kowe. Ye ningkambo kangkon muk ambod areb kawanmo dangkorong keraneen, kui.

¹³ Sebulun kuu karamok kebed yaa dobaraneen. Yembed dobaraneen ye kebed yaa kuu motod yemoon menebe dobirimamaniib. Ye dohiri yimin kuu wene Saidon yimin, kui.

¹⁴ Isekar kuu donki aromkonoyiib areb, aromkonoyiib kumban dabab be wini kuu ye dowakenban kowe, ye

dabab benkariyabe wini ye yowo ay-oob be wanaanban wedyaa dibaraneen. ¹⁵Kumban, ye yiidkimbon amuniib ye okad amuniib kuu wedmaneen kowe, yaro ye dabab kuu kandom ari nongkobekore, benwananeena yedmaniibkob, ye dabderem yiri dobere no deme ambanganeen, kui.

¹⁶Den kuu ye amyenimbon yaa wengyundaneen, yi kuu Israel yi amyenimbon yena areb keraniib.

¹⁷Den kuu niin dok areb kerene kiwaan kebed yaa angkimbere hos yon daandum yaa domonaneene korongbere dandaneene, hos ari dibeen ye karub kuu angkurom anak kombaraneen, kui.

¹⁸Oo Yariman God, ne kuu eb awawe ande meedmiin.

¹⁹Ged kuu yid bidanbed ayenmo mananiib kumban, igakman yenmo wananeen, kui.

²⁰Aser kuu animan yemooon keraneen, ye kuu king yi animan ambod amuniib nekwe bangkandi ye karub keraneen, kui.

²¹Naftalai kuu diiya yingki amuniibbed kabaanimaun kuu mana amuniib wanabimaun areb, kui.

²²Yosef kuu id yemooon dibirimaan ye nong demok kebed yaambbed deedere nondong kuu bot kuuk yaa yone daane burudandimaan areb.

²³Ye bondanbed arudiib ayenmo menenib, ye yaa anangkabbed ana baradmiwen, ²⁴kumban ye anangkab kuu korobe dedmene, ye dingki kuu korobe aromnoon, amborom kuu Yekob ye Aromkono Korem Ye God, aningko maa kuu Israeldan yi Ooni Ye God, aningko maa kuu Israeldan Yi Kombe Ye God kumbed ye aromkonombbed awanembirimameen kowe. ²⁵Eb ambe ye Aromkono Korem Ye

Godbed eb yaa awabdene amun kerubdimaan. Ambid arimbed amiib, dem ok yi okiib, dingkan kab yemoooniib dana yemoooniib kwane bangkabdok. ²⁶Godbed amun keruwoon kuu darewoob, aangko unyeman yi yiribman amun burudandoon. Amun keruwoon kowe, korem kuu Yosef yeman kerok. Ye aagoroka yaambbed Godbed nenmoonoon kowe, kui.

²⁷Benjamin kuu dura anon arudiib mungiyiib areb. Amkimo kuu dingkan aye animameen, oobne yaa kuu yenmo wene yiribman be nekwe bangkandimaan areb, kui.” andoon.

²⁸Yi korem kuu Israel ye ambokab wad ayoowiib kowe, keke yi ambembbed yi yaa yi kara areb amun kerundene kwane yedmoon.

Yekob Kuu Bobnoon

²⁹Kwanekore, kwanime ande weng daandoon “Ne kuu bobnekori, ne karuwayiib yaa daboknendandamaan kowe, botdem aom Hitman Efron ye mongkobon yaambbed ne ambeya mangkiwen yaambbed ne yiib mangkime. ³⁰Botdem kee Makpela okad aom Mamre dia Keenan ambibkin aom, Abrahambed botdemiib mongkoboniib Efron yaambbed moonoon kuu bobmangkanabi yeman ye okad kui. ³¹Abraham yoom ye wonong Sera yoom kuu kuyaa mangkiwen. Aisek yoom ye wonong Rebeka yoom kangkon kuu kuyaa mangkiwen. Angkon Lea kuu nembbed kuyaa mangkaan. ³²Mongkoboniib botdemiib kuu Hitdan yaambbed moonoon kuyaa kuu ne id kuu mangkime.” andoon. ³³Kwane, Yekob kuu ye karub danaya yaa kwanime ande weng ongkande dowan kerekore, ye yon kuu angkimbon

ari ika nongkobekore, yiri angkimbere yeenbon inum narekore, bobnoon.

50 Yekob kuu bobnoone, Yosef kuu ameng kame kankankune mandamuk kerunoon. ²Kwane, yembed ye dokta yaa yedmendoonkob, yimbed mangki ye dowad Yekob ye bob id yaa andowe nekwiwen. ³Baeb amuniib, bob id deendindeban ye muramurayiib nekwiwe wene aron 40yiib down kereen. Kuye Idyipdan yi bob id nekwi yaron areb. Bobnoone, Idyipdan kwangkon ye yaa mimyob keeniwen. Yi kuu mimyob darewoowiib kowe, ameng kamiwen kuu wene aron 70yiib down kereen.

⁴Kwane, mimyob keeni yaron down keruune, Yosefbed wene king Fero ye korok korok yaa yedmoon “Yiib kuu ne yaa dowakeniib keribka, Fero yaa ne dowad yedmime ⁵Nambembed yedmoon, amob ongmaan kuu nambe bobnaneen kuu kanwene ye bobkonombon Keenan ambibkin aom nidkoon kwaom kumbed mangkaniin andaan. Amob kee kowaan kowe, ebbed ee yimin andebka, ne kuu kwari wene nambe ye id mangkekori igakman mananiin.’ andime.” ande Yosefbed yedmoon. ⁶Kwane, yedmiiwe Ferombd man yedmoon “Eb ambembed yedmoonkob, amob ong mewen kowe, kwane kan kwari wene eb ambe kuu mangke.” andoon.

⁷Kwanandoone, Yosefbed yambe mangkok wonoon kuu ye yoom Fero ye korok korokdan yoom ⁸Yosef awene yoom yambe awene yoom yi korem kwamune winiwen, kumban Yekob aweene yi kewed koyuyiib danayiib kuu winindo. Yi kuu yi dingkan kab oone dohiriwen, okad Gosen aom. ⁹Yosef yoom winiwendan kuu karuwiib yi hosiib, hos yoman ari dohiriwed kirodmo yarebi yeman aningko seriot

kuyiib yi karuwiib hosiib kowe, yemoon winiwen.

¹⁰Weneniwa, ok Yorden dia wene Atad ye flawa ye yob kad bangkanabimbon yaa yinmonekoriwa, Yosefbed bob yuudi ameng kame diboroone, mimyowiib ameng darewoob kamiwen, aron ediib down kereen. ¹¹Kuyaron kuu Keenandan yi yaa wedmekorib yedmiwen “Idyipdan kuu bob yuudi ye dowad dibiib.” ande yedmekorib, keyaa kee aningko yeeb Abelmisraim⁸⁸ ande kowiwen.

¹²Kwane Yekobbed ye karub dana yaa amob weng daande kowoon kuu kwaniwen. ¹³Yimbed ye bob kande Keenan ambibkin aom wene okad Makpela ye botdem aombd mangkiwen. Botdem kee Abrahambed Hitman Efron yaambd botdemiib mongkobiib Mamre dia bob mangkimbon ye dowad berengkoon. ¹⁴Mangke down kerekorib, yi korem igakman Idyip yiri winiwen.

Yosef Ye Aagoroka Kuu Ye Yaa Ika Uniwen

¹⁵Kwane, Yosef ye aagoroka wedmeniwen kuu yi awodki bobnoon kowe, Yosef yaa ika unekorib yikareb yedmiwen “Nubbed Yosef yaa amarakmuwen ye kakman awine inandaneen dee?” ande uniwen ¹⁶kowe, Yosef yaa weng keeniwen kuu “Eb ambembed bobnindo aron anak kuu yedmoon ¹⁷Yosef yaa yedmime. ‘Eb aagorokambd eb yaa amarakmiwen ye kakman kuu are nonondande. Yi kuu eb ambe ye God ye deme karub kowe, angkon yimbed komo arewa eb yaa kamiwen ye dabab kuu are nonondande.’ andoon kii!” ande weng keeniwen. Yosef kuu wengambere mimyob keende inok woon.

¹⁸Kwane ye aagorokambd ye yaa mene bumangke okad yiri kirobekorib

⁸⁸50:11 Abelmisraim yaningko ye id kuu “Idyipdan yi bob yuudimbon”.

yedmiwen “Nub kuu eb deme no kakmaniibban awinembiri ye karub keruub kii.” andiwen. ¹⁹Kumban Yosefbed yi yaa weng amuniib yedmoon “Unaiwaa! Ne kuu God ye yumbon kandaan dee? Dowan oo! ²⁰Yiib dowakenbed kuu ne yaa arewa kamiwen kumban, Godbed amonombe nub yaa amun kerundoon kowe, karub yemoon duknindo, wad doburuub kii! ²¹Kwana kowe, yiib ne yaa unaib. Nembed yiib yoom yiib dana yoom yaa korobe oonaniin.” andoon. Kwanandoone, yi uni kuu dowan keroona dohiriwen.

Yosef Bobnoon

²²Yosef awene yoom ye aagoroka awene yoom yi kuu Idyip ambibkin aom dohiriwen. Yosef ye weeb korem kuu 110iib. Wat doreen yaron kuu ²³ye dana Efraim ye awoya ari kuu wedmendoon.

Angkon ye dana Menase ye dana Makir ye meed kwangkon wanabekorib, Yosef yaa kiriboon.

²⁴Kwane, Yosefbed ye aagoroka yedmendoon “Ne bobni aron dia meneen. Kumban, anam kuu Godbed yiib yaa awandene be okad kee koronde okad Abraham yoom Aisek yoom Yekob yoom yaa amob ongme kowoon kuyaa kuu be wananeen.” andekore, ²⁵yambe Israel ye karub dana yaa daandekore, ika amob weng yedmoon “Anam, Godbed yiib yaa awandaneen kowe, ne bob id kuu keyambed mangkaib, be winime.” ande amob weng ongme kowoone, wiim aangkiwen. ²⁶Kwane, Yosef kuu ye weeb 110iib dobere bobnoon. Kwane ye bob kuu baeb amuniib bob id muramurayyib nekwiiwe, Idyip ambibkin aombed babang aom kambiriwen, kuned mangkindo.

Buk Yook

Yook

Buk Mimo

Yook 1-41

1 Karub kane ye kuu arewadan yi inamen ye yoman yarokban o, amarakmenabidan yi kiwaan ari dorokban o, damangkandimbon ari nenkowe diborokban kuu, Godbed amun kerunoon.

²Ye kubi dowaken kuu Yariman ye amob yaa kerene, aronkiyiib amkiyiib kuu kimingke andangke meenmembirimaan.

³Ye kuu at ok kebed yaa kibiniwen id iri aron yaa kuu irembirimaan areb, ye kuu biid nuubne nombirimokban areb.

Komo ambangkaneen kuu yiminmo keraneen.

⁴Kumban arewa kamidan kuu kwamunemban.

Yi kuu nuubbed yob aom aab wure kanwinimaan areb.

⁵Kwani kowe, arewa kamidan kuu wengyundi yaron ari kuu doraibban,

kwane, amarakmidan kuu yorokmodanbed nedbimbon ari kuu doraibban.

⁶Amborom kuu Yarimanbed yorokmodan yi dobiri kiwaan kuu oone wedme kerendobirimaan, kumban arewa kamidan kuu monmari ye kiwaan ari weniib.

2 Ambibkin ambibkindan kuu komande wunekare wabkad keridowad inamen nekwimaib?

Kwane, komande yi kuu idiib kerindeban ye inamen nekwe nuubnaan kamiib?

²Okad yiri ye kingdan korem menebe ibonmo dabokne inamen nekwe manmo keriiib,

Yariman yoom yembed Kinoonman yoom yaa.

³Yimbed yedmimaib, "Nub yaa korok kere ooni ye amob domokbem, yimbed saenbed nub yerengkiwen kuu benkirare obon kerem." andimaib.

⁴Ewen arimbed dibeen ye Yariman Godbed yi yaa ambon kamende damangkandimaan.

⁵Kwamekore ye norin arud yaambede yi yaa ongakandimaan.

Kwane, ye arud darewoob yaambede yi yaa uniwon karakwon kerundimaan.

⁶Kuye weng dandimaan kuu, "Neka nembed ne King kuu, ne aangko karadkono Saiyon arimbed nenkoneane oone doreen." andimaan.

⁷Kuye Kingbed yedmoon, "Nembed Yariman ye amoweng kee baande daandaniin kei.

Yembed ne yaa yedmoon, 'Eb kuu ne Dana,

kibikee ne kuu Ewambe keraan kii.

⁸'Ne yaa kaamowaneeb kuu, ambibkin ambibkin korem kuu ebman ongmeni,

okad yimin yimin kangkon kabdaniin.

⁹'Ebbede oonaneeb ye aromkono kuu kamkonomo, awuri areb, kowe okad nunungbed meneki domokbe barad baradmo keremoon areb, ebbede yi yeene monmaraneeb.'" andoon.

¹⁰Kwani kowe, kingdan, yiib kuu meeni kangdomiib meenime, okad kiri ooniibdan, yiib kuu ongakandi weng dakmaan kuu awinime.

¹¹Uniyiibbed Yariman ye deme kuu awinime,
une kiringmiyiibbed ye yaa kubime.

¹²Ye Dana Mingki yaa bumangke yang-
ingko kankoonime,
kwanaibban kuu arud wandene,
yiib wadkeri kuu wedyambed nare
monmaraneen.

Amborom kuu ye arud kuu kudmeniib-
ban yurendimaan kowe.

b Kane kane kuu Dana Mingkimbed kuk-
bimaanbon aombed dobaraniib kuu
yi korem kuu amun kerundaneen
kii.

*Dewid ye yook. Ye dana Absalom yaambed
kombiri wonoon yaron aombed wongkoon.*

3 O Yariman, ne bondan kuu yemoon!
Ne yaa manmo keriwendan kuu
yemoon!

²Nimakarub yemoon kuu ne dowad ka-
mune yedmimaib,
“Ye kuu Godbed arudbon aom kuu neny-
eedaraanban.” andimaib. *Selah*

³O Yariman, eb kuu kwamunemban,
ebbed ne kombe areb kerimaab,
ebbed ne yaa nambiri kaweneb arud-
kono kangdom kawimaab.

⁴Yariman yaa awawe ande baandaina,
yembed ye aangko karadmo arimbed
inanduwimaan. *Selah*

⁵Amnoon doboob kuu ne kuu yiri
angkimbaraina waraana yaro
dembimain,
amborom kuu Yarimanbed awawaane
yiminmo dobirimain kowe.

⁶Ne yaa bon kere kanawanewande
kebeniwendan tausen yemooniib
kuyaa kuu
ne unainban.

⁷O Yariman, ne God, yeedere mene ne
nen burudanduwe!

Ne bondan korem kuu yi mongodkono
aangkeneb,
arewadan ne yaa manmo keriwen kuu yi
ningkambo domangke.

⁸Arudbon yaa burudande nenmini ye
karub kuu Yariman, yembedmo.
Kowe, eb karuwa nimaya yaa amun
amun kerunde. *Selah*

*Yook ambo bi ye karub yeman. Nongbed
wangki yemaniib. Dewid ye yook.*

4 O ne nen koromone dorondandi ye
God,

eb yaa baandaka inanduwe.
Ne dabab aom wanaan kuu ebbled awawi
kawewen.

Kowe, ne yaa mimyob keeweneb ne
kurikuri wengambere.

²O karuwa nimaya, yiib kuu aron
komoyiibbed nangingko nambiriyiib
yaa damangkawembaraniib?

Yiib kuu aron komoyiibbed idiibban ye-
man yaa dowakeniib kerenib iranmi
yeman yaa onmembaraniib? *Selah*

³Kumban kaadkerime! Yariman kuu
ye kiwaan arimo doriibdan kuu
ben yeka ye dowad angkara
nongkoboan.

Kowe, nembed Yariman yaa baandaniin
kuu wengamberewaneen.

⁴Uniyiib kiringmime, amarakmaib.
Yiib angkimbon ari angkibka,
yiib mimyob aom andangke darobe
iwari kerime. *Selah*

⁵Yorokmo ye munob koni yeman
konime,

Yariman yaamo angkumone dobirime.

⁶Nimakarub yemoonbed yedmimaib,
“Kanembed nub yaa amun kerunda-
neen? Dowan!” andimaib.

O Yariman, eb murubia ye nambiri kuu
nub yaa nambere yurok.

⁷Ne niindem aom kuu ebbled kubi dare-
woob onduknewewen.

Kuu yimbed animan id yemoon ire
wanabe wain ok yemoon ongmenib
kubimaib kuu burudande arimbed
kawewen.

⁸Ne yiri angkimain kuu yewenubmo
unuk angkimain,

amborom kuu o Yariman,
ebbedmo ne nen kangkurudmo kebene
oonewimaab.

*Yook ambo bi ye karub yeman.
Yurin yeman. Dewid ye yook.*

5 O Yariman, eb kuu ne weng ke dak-
mandamaan kee wengambere.
Ne kirindobi wareki keyaa meene.

²Ne King, ne God,
ne awawi kawi dowad eb yaa ke baan-
daan kee wengamberewe,
amborom kuu eb yaa kurikuri kerimain
kowe.

³O Yariman, amkimo kaimbed ne weng
dakmaina wengambirimaab,
amkimo kaimbed ne dowaken kaamobi
kuu benmene eb arinambo ari
nongkobekori,
anam kwanuwaneeb andi ye meenimbed
meedmimain kii.

⁴Eb kuu inamen arewa yaa dowakenban
ye God,
arewa kaimaibdan kuu eb arinambo ari
dobirindeban.

⁵Kerengkan kamiibdan kuu eb indob ari
dobirindeban,
ambarangmidan kuyaa kuu arud wan-
deneb dowakenban anam kerewen.

⁶Dudi weng dakmenabidan kuu ebbd
monmaraneeb.

Kumka o kuman yenbandaniib biran-
didaniib kuyaa kuu Yariman kuu
komyeng baeb areb keroon.

⁷Kumban eb womoniyiibban ye mimyob
dowaken yaambd ne kuu eb ambi-
woom awudaraniin,
eb kurikuri ambib karadmo yaa bu-
mangkaniin, ewaningko kankooni
dowad.

⁸O Yariman, ne kuu bondaniib kowe,
eb yorokmo dobiri yaambd ne nen kin-
ban weneneb,
yorokmo dobiri ye kiwaan ebbd ong-
mewen kuu korobe korokbewe.

⁹Ne bondan yi dakmi ye weng kuu anam
ande awini yemanban,
yi niindem aom kuu monmari ye inamen
kumbedmo.

Yi mongkodem kuu dabunindo ye
bobkonombon areb,
kwane yi ongbd birandimaib.

¹⁰O God, yi yaa wengyunde dabab
konde.

Yi wunonwanon weng kumbed yika yi
meren monmarime.

Yi amarakmi yemoon kumbed ben am-
bibkin bunangka kirarundeneb ika
mini kuu amob ande,
amborom kuu eb yaa wabkad keruwen
kowe.

¹¹Kumban kane kane yi kuu ebbd kuk-
bimaabbon aombd dobirimaib kuu
kubime,

kwane yi kuu kubi yook wingkime.
God, eb oonendi kumbed yi ari
dabunende.

Yi kuu eb yaa mimyob dowaken keeb-
diwen kowe, kwananeeb kuu eb yaa
kubaniib kii.

¹²O Yariman, anam kuu ebbd
yorokmodan kuu amun
kerundimaab,

kwane eb womoniyiibban ye mimyob
dowaken kumbed yi yaa kuu yirim
areb kanawanewandundimaab.

*Yook ambo bi ye karub yeman. Nongbed
wangki yemaniib. Seminit ye kiwaan
wingki yeman. Dewid ye yook.*

6 O Yariman, eb norin wande ne yaa
dedmone daawaab,
eb arudbed ne arewa kami yaa
didangkaab.

²O Yariman, naromkono kuu dowan
kowe, ne yaa mimyob keewe.

O Yariman, ne kono aom kuu banabeen
kowe, ongmewe.

³Kwane, ne kingkin kumundin kuu
dabab keroon.

O Yariman, komo aron arimbed eb awawi kuu ne yaa mananeen?

⁴O Yariman, ika mene ne nen bobni yaa kuu burudande obon keruwe.

Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kumbed burudande obon keruwe.

⁵Dukniwendan kuu eb yaa meendo-bimokban, dowan.

Kane kanembed bobkonombon aom doriib kuu ewaningko kankooni-maib dee? Dowan!

⁶Ne kuu warekembiri kumbed wuudne aromkonoyiibban keraan.

Amnoom doboob kuu ne angkimbon ari yuudaneni,

ne ambongkoni yeman kuu inokbed deendimaan.

⁷Ne indob kuu inok wembiri kumbed yiminban keroon.

Nindob kuu ne bondanbed kwamiib kumbed wuudne kirobeen.

⁸Yiib arewa ambangkidan korem, ne yaa angkanime,

amborom kuu Yarimanbed ne yuudi kuu wengamboroon kii.

⁹Yariman yaa mimyob keewe awawe ande baandaan kuu wengamboroon.

Ne kurikuri yaa kuu Yariman wengamberene ee yimin andoon.

¹⁰Ne bondan korem kuu karak bobnenib yi niindem aom kuu dabab kerundaneen,

kwane yi kuu kudmeniibban wedyambed yidbobne koronde ika wananiib.

Dewid ye sigaiyon ye yook, Yariman yaa wingkoon, Benjaminman Kus ye dowad.

7 O Yariman ne God, ebbed kukbi-maabbon aombed dobirimain kowe, ne nen kane kanembed nenmo yariibdan yi dingki ari kowaab, yi yaa kuu ne nen burudande obon keruwe.

²Ne nen burudande obon keruwaabban kuu, yi kuu ne yaa laiyonbed aye

worobe kurubkurub keremoon areb kamaniib,

kwane ne nen wananiib kuu karub maambed ne nen yi yaa burudande obon keruwaanban.

³O Yariman ne God, ne kuu komo kamaan?

Ne dingki aom kuu ambarakmiyiib dee?

⁴Ne angkodmi nende ye bondan yaa kondaan dee?

Ne yaa manmo keroonman kuu idiibban kumbed anbande ye yiribman yid baan dee? Dowan!

⁵Kwane ambarakmako wedmeka, korondebko ne bondanbed nenmo menenib awinewe nendime,

kwane korondebko ne wadkeri monmarenib

ne id kan okad kuri keende winime. *Selah*

⁶O Yariman, eb norin yaambad yaro dembe.

Ne bondanbed norin wandiwen yaa kuu ebbad yaro dore kebene.

Ne God, ebbad kwane ne dowad yaro dembe. Eb kuu wengyundi yaron kowewen.

⁷Kwane, ambibkindan korem nedbiwen kuu ewiib yaa menebe awanewandime.

Ewen arimbed yi yaa oonende.

⁸Yarimanbed ambibkindan korem yaa wengyundok.

O Yariman, ne yorokmo dobiriyiib aadidmiyiibbaniib kuyaambad ne yaa wengyundeneb ma ambarakmindu ande.

⁹O God yorokmo, eb kuu nimakarub yi inamen aomiib niindem aomiib kuu andangke darobimaab kowe, arewadan yi kamenabi kuu ben mene dowan kere.

Kwane, yorokmodan kuu ben komombad ma yaanban aom nongkobe.

¹⁰Ne dorondandi ye kombe kuu God,

kaneya yi niindem aom kuu kangdommo kuu yembed ben burudande obonmo kerundimaan.

¹¹ God kuu yorokmo wengyundi ye karub,
ye kuu aron mimim korem arud wandimaan ye God.

¹² Arewadan kuu amonombaibban keraniib kuu,
Godbed ye kerewang kande deedmene,
ye anangkab kande nikbe yekbad uunaneen.

¹³ Kwane, kabonman ye kumana anaya kuu nekwoon,
kwane ye ana yumbuyiib kuu ben ware boknoon.

¹⁴ Arewaman kuu inamen arewa meendobene,
yena yaa dabab kondi ye inamen kowene birandimaan.

¹⁵ Yembed dem ongme kwane nidke ben angka kiranmimaan kumban,
yeka dem ongmoon kuyaom kombirimaan.

¹⁶ Dabab kondi ye inamen kowimaan kuu ika ye ari menebimaan,
kwane ye monmari ye inamen kowimaan kuu yeka yemeren monmarimaan.

¹⁷ Yariman kuu yorokmo ambangki-
maan kowe ye yaa eso andeni,
Korem Burudandoon Arimbed Ye Yari-
man yaa aningko kankooni ye yook wingkaan.

Yook ambo bi ye karub yeman. Gitit ye kiwaan wingki yeman. Dewid ye yook.

8 O Yariman, nub Yariman,
ewaningko kuu nambiri manimanandewiib, okad kiri ye kumkam korem burudande arimbed keroon kii!

Eb nambiri kuu Ewen burudande arimbed kowewen.

² Ebbed nekwaawe dana monowiib dana danayiib ewaningko kankooni ye yook wingkimaib,

amborom kuu eb kuu bondaniib kowe,
eb bondaniib kakman konde yenbandi-
daniib kuu ebbed kebenendaneeb.

³ Ambidiib Eweniib kuu eberman, eb dingkimbed ongenabewen,
kwane woodiib mindongiib kuu ebbed ongenabe nongkobewen.

Kuyaa wedme meendobimain kumbed
⁴ kwane kaamonimain, “Nimakarub kuu kaneyakob eb kuu yi yaa meenmo doreeb?

Yi dana kuu kaneyakob eb kuu yi yaa oone doreeb?” andimain.

⁵ Engyus yi dobiri yaromkono kuu ari,
nimakarub yi dobiri yaromkono arebban kuned,
nimakarub yiman kuu engyus yiman areb ebbed kowewen.

Kwane, eb kuu nimakarub yaa nambiriyiib dobiri manimanandewiib bangkandewen.

⁶ Yi kuu ebbed ben eb dingkimbed ongenabewen ye kumkam oonidan ongmewen,

kwane kumkam korem ben yi dabderem yiri nongkobewen,

⁷ sibi koremiib buromakau koremiib dingkan kiiwiib

⁸ ayari oniib ok yiri ooniib karamok yiri dingkan koremiib kui.

⁹ O Yariman, nub Yariman,
ewaningko kuu nambiri manimanandewiib, okad kiri ye kumkam korem burudande arimbed keroon kii!

Yook ambo bi ye karub yeman. “Dana Bobnoon” ye yook ye kiwaan yaambewingki yeman. Dewid ye yook.

9 O Yariman, ne niindem aom kumundin kumbed ewaningko kankoonaniin,

kwane binangke eb kuu anam andi yeman korokbendewen kuu dakmaniin.

²Eb yaa dowakeniib kubiyiib kerubdaniin,

Korem Burudandoon Arimbed Ye God, ne kwane ewaningko yaa kubebdeni wingkaniin.

³Eb angkaderewen kowe, ne bondan kuu yiminban kere ika winiwen, kwane yi kuu kirobe dukne winiwen.

⁴Amborom kuu eb kuu kangdod yumbon ari kuu dibere yorokmombed wengyundimaab kowe, ne inamen kuu ebbed wengyunde ee yimin andewen.

⁵Ebbed ambibkin maa maadan yaa kamkono weng kondeneb, arewa kamiibdan kuu ben monmarewen, kwane yi aningko kuu arewen kumbed dowan keroon, aron korem ye dowad.

⁶Aron korem ye monmari kuu bondan yaa meneboon, kwane yi kambong kuu ebbed monmarewen, kedi, yi aningko kuu nonondande dowan keroon kii.

⁷Kumban Yariman kuu aron korem oonembaraneen, kwane ye dibere kangdod kondimbon kuu nekwoon.

⁸Ye kuu okad yiridan ben yorokmombed wengyundaneen, kwane ye kuu ambibkin mimimdan yaa konomdangmo wengyundaneen.

⁹Yariman kuu dabab wayiroondan yi ben kukbimbonman, kwane ye kuu yobdood meneboon yaa aromkonoyiib dobirimbonman.

¹⁰O Yariman, eb yikaaddan kuu eb yaambed yonenib ebbed kwananeeb ande inamen kowaniib, amborom kuu eb ande miniwendan kuu eb kuu yi yaa angkurom korokbaabban kowe.

¹¹Yariman kuu Sayion arimbed oone do-birimaan, ye yaa kubene wingkime, kwane yembed komo ambangkoon kuu ambibkin mimimdan aom yaa dakmime.

¹²Amborom kuu kumka o kuman kamiibdan yaa kakman inandi ye God kuu dabab meneboondan yaa meenimaan,

yi kuu ye yaa kwane baandimaan kowe yi yaa akmen naknod kere nonondandimokban kui.

¹³O Yariman, ne bondanbed durud yewed ke kawiwen kee wedmende. Mimiyob keeweneb bobni ye ambongko yaa kee nenkone burudande.

¹⁴Kwanebko, Saiyon ye mungkan Yerusalem yu kuuk ambongkodem aombed ewaningko kankooni weng korem dakmeni,

bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ebbed ongmewen ye dowad kuba.

¹⁵Ambibkin mimim kuu yi bondan kirobime andi ye dem nidkiwen kuu yika kuri kirobiwen, kwane yi yon kuu yika yi kawaad nong kowe bikniwen kumbed awindoon.

¹⁶Yariman kuu ye wengyundi yorokmo kumbed ye inamen korokboon, kwane arewa kamidan kuu yika yi dingkimbed komo ambangkiwen kumbed kawaad nongbed awindemoon areb keruwen.

Higaiyon. *Selah*

¹⁷Arewa kamidan kuu ika bobkonombon yiri wananiib, God yaa wunekare nonondandiwen ye ambibkin mimimdan korem kui.

¹⁸Kibikee kamboknondan kuu awandiyiibban kumban Godbed aron korem yi yaa nonondandaanban,

Godbed kwananeen ande meeni ye inamen kuu kibikee yobdood meneboondan yaa kuu dowan, kumban

aron ari kuu kuye inamen kuu ika awinaniib.

¹⁹O Yariman, yaro dembe.

Korondaawa kangdod aom kuu karubbed eb kan kubunaib.

Ambibkin mimimdan kuu eb kerebiri arimbed kangdod kerunde.

²⁰O Yariman, yi kuu ongmendebko unime.

Korokbendebko, ambibkin mimimdan kuu nimakarub dokmenmo kuu yikaadkerime. *Selah*

10 O Yariman, komoyiibkob eb kuu ambab angkambed kwane doreeb?

Komoyiibkob dabab kandimaub yaron ari kuu biknekoreb wedmendimokban kerimaab?

²Arewa kamembiri ye karub kuu ye kerengkan kumbed kamboknondan yenbande yarimaan kowe,

ye kuu yena yaa wunonwanon ye inamen meenimaan kumban ebbed ye nen kuye inamen ye dabab aom kowe.

³Arewa kamembiri ye karub kuu ye inamen dowaken arewa kuyaa kerengkan kaimaan,

kwane yembed kirimdan yaa amun kerundekore Yariman yaa butun kaimaan.

⁴Arewa kamembiri ye karub kuu ye kerengkan kaimaan kumbed God ande onmimokban,

kwane ye meeni inamen aom kuu God yaayiib ma meenimokban.

⁵Arewa kamembiri ye karub kuu yiribman bi ye kiwaan ongimaan kuu yiminmo kerimaan kuned,

eb wengyundi ye inamen kuu arimo, ye kuu kuyaa wedme yekaadkerindeban,

kwane ye bondan yaa kuu wooyo ande ambon baandimaan.

⁶Kwane, yeka yemeren yedmimaan, “Komombed ne kuu ma nen yiri kubunaanban,

aron korem kubimo dobaraniin, ne yaa dabab ma manaanban.” andimaan.

⁷Ye mongkodkono aom kuu butun kamiyiib dudanabiyiib yenbandaniin andiyiib kumbedmo, kwane dabab kondiyiib arewa kamiyiib ye weng kuu kirod dakmaneenmo.

⁸Ye kuu kambong diambed kakubuk bikne meedmimaan,

kwane biknimbon yaambad amarakmiyiibbandan ogood kuyaa kumka yimaan,

kwane yewed kondandameendan yaa kuu yemyeb bikne keendombirimaan.

⁹Ye kuu laiyon areb biknimbon yaambad kakubuk bikne meedmimaan,

kwane ye kuu angkimbere meedmene kamboknondan awindande kaimaan,

kwane awindekore ye oon bi ye men aom kamobe be irin wenemoon areb kamimaan.

¹⁰Kamboknondan kuu yembed ben yiri kiradme yob beengkemoon areb kamimaan,

kwane yi kuu ye aromkonombed ben yiri kubunimaan.

¹¹Arewa kamembiri ye karubbed yeka yedmimaan, “God kuu nonondandoon,

ye murubia kuu kebenekore wedmewimokban.” andimaan.

¹²O Yariman, yaro dembe! Eb dingki kankooone yire.

O God, dabab kandiwendan yaa nonondandundaab.

¹³Arewa kamembiri ye karub kuu komande God yaa butun kaimaan?

Komande yekareb yedmimaan, “Nembed komo kamiin yaa kuu ye kuu wengyundaanban.” andimaan?

¹⁴Kumban, o God, eb kuu dabab menebiyib mimyob wandiyiib yaa kuu wedmimaab,

kuyaa kuu ben awandi ye dowad meenimaab.

Dabab kandoonman kuu yekareb eb dingki ari kowimaan, kwane anenabdan yaa kuu ebbed awandimaab.

¹⁵Arewa kamembiri ye karub ye aromkono kuu ebbed domangke nen angkadere.

Ye arewa kamembiri kuu ebbed wengyunde dabab kone yemoon keraneeb kumbed ye inamen arewa kuu dowan keraneen.

¹⁶Yariman kuu aron korem korem ye king keroon,

kwane ye weng wengambaraibban ye ambibkindan kuu ye okad ambab angkambed duknaniib.

¹⁷O Yariman, dabab kandiwendan yi meeni dowaken kuu ebbed wedmeneb,

ebbed yi yaa kube ongkandeneb yimbed eb yaa baandi kuu ebbed wengamberendimaab.

¹⁸Anenabdaniib dabab wayiroondaniib kuu ebbed dorondarundimaab,

okad yiridanbed uniwon karakwon kondi kuu dowan kerok anded.

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.

11 Yarimanbed kukbimaanbon aombed dobirimain.

Kowe, inamen arewaman, eb kuu kanekob ne yaa kuu ke yedmewewen kei,

“Ayari on areb ewaangko ari wanwene.

²Kedi, wedme. Arewa kamembiridan kuu yi ana ben yekbad yaa dedmobenib,

yi anangkab angkokbimaib.

Yi kuu kumun aombed niindem aom yorokmo kere doriibdan yaa

baradmande doriib.

³Kwane, ambokab yiri ye inamen mon-marimaib kowe, yorokmodan kuu komo keraniib?” an-dewen, komarewa kii?

⁴Yariman kuu ye kurikuri ambib karadmo aom doreen, kwane Yariman kuu ye dibere oonimbon Ewen ari dibeen.

Ye kuu nimakarub korem yaa ongme keendombirimaan, ye indob kuu nimakarub yi niindem aom andangkimaan.

⁵Yariman kuu yorokmodan yi niindem aom andangkimaan, kumban arewa kamembiridaniib yenbandi yaa dowaken keriwendaniib yaa kuu ye kingkinbed arud wandembirimaan.

⁶Arewa kamembiridan yaa kuu amoyid-kowiib bod sulfaa yumbuyiib

kiradmaneene am areb yi ari kirobaneen.

Kwane, nimin kaiyiib ye nuub kumbed yi yaa wurumembirimbon aom nongkobaneen.

⁷Amborom kuu Yariman kuu yorokmo, ye dowaken darewoob kuu yorokmo kamime anded,

kwane kangdommo doriibdan kuu ye murubia wedmaniib.

Yook ambo bi ye karub yeman. Seminit ye kiwaan wingki yeman. Dewid ye yook.

12 Yariman, awawe. Eb kerekmen

anam anam yaa ma korondiyiibban awinimo doriibdan kuu nimakarub aombed wenebe dowan keriwen.

²Nimakarub korem kuu yi dia doriibdan yaa birandimaib,

kwane kobkob weng kuu yi mongkodem aombed menebimaan birandi ye dowad.

³Kwane, kobkob weng dakmidan kuu Yarimanbed kebenendok.

Kwane, kane kanembed kerengkan kame

⁴“Nubkareb aromne dakmenabanuub kumbed yena yaa burudandande yi korok keranuub.

Nub komo dakmandamuub kuu kumbedmo, karub maambed kebendaanban.” ande dakmimaib kuu Yarimanbed kebenendok.

⁵Yarimanbed yedmoon, “Kamboknon-dan kuu arewa kamidanbed ben dabab wayiroon kuyiib yenbandiwendan wareki kamiib kuyiib wedmaan kowe,

kibireb kee yaro dobaraan.

Yaro dobere yi dowaken yaambed dorondande awandaniin.” andoon.

⁶Kwane, Yariman ye weng kuu karadmo, ma arewayiibban.

Ye weng kuu bot silvaa kande nengkan-abi yeman aom kamone

yankoren anam keru dowad nengke ika ika kame ediib kerimaib kwane areb, karadmo kai.

⁷O Yariman, ebbled nub ben ongme oonaneeb,

kwane kuye arewa kamidan yaa kuu ebbled nub ben dorondandaneeb, aron korem.

⁸Inamen miin arewa kuu nimakarub in-amen amun ande kamiib kumbed arewa kamidan kuu okad kuyaa nubkob ande kerengkan kame yarimaib.

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.

13 O Yariman, eb kuu aron ko-moyiib ne yaa meenaabban?

Aron korem nonondanduwaneewoo?

Aron komoyiib ne yaa angkurom korokbewaneeb?

²Aronkiyiib amnoomiib mimyob wandi-main kowe,

aron komoyiib ne inamen aom dabab kandembaraniin?

Aron komoyiib ne bonman kuu ne buru-dande doraneen?

³O Yariman ne God, ne yaa wedmewe inanduwe.

Ne id yaa aromkono konebko nin-dob yimin kerok. Kwanaabban kuu angke bobnaniine,

⁴ne bonmanbed “Ye kuu nembed bid-konaan.” ande yedmaneene ne bondanbed ne kombaraan yaa kubaniib kii.

⁵Kumban ne kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaa angkimbaraneen andimain,

kwane ne niindem aom kuu bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ebbled ongmewen ye dowad kubimain.

⁶Ne kuu Yariman yaa wingkaniin, amborom kuu ye kuu ne yaa amunmo kamoon kowe.

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.

14 Inameniibbandan kuu ye niindem aom kuu

“Godiibban, dowan.” ande yedmimaib.

Yi kuu yorokmomban, unitab, yi am-bangki kuu komyengiib,

yi kuyaa mimo kanembed ma amun kamimokban.

²Yariman kuu Ewen arimbed kiri ni-makarub korem yaa kerendeen, ye kuu karub mim mim kanembed in-amen kande God ye kiwaan yaa onme dobiridan kuu wedmanded.

³Kumban yi korem kuu amonombe yangmad kere kimyen wenebiwen, kwane yi kuu ibonmo yorokmoyiibban unitab keruwen.

Yi mim kuyaa kuu kanembed ma amun kamimokban, korem dowan kai.

⁴Arewa kamidan kuu ma kaadkeraniib dee?

Kedi, yi kuu om anemoon areb ne karuwa nimaya monmarimaib,

kwane yi kuu Yariman yaa ma baandimokban.

⁵Kumban yi kuu unimbed de derendande onekandoon,
amborom kuu God kuu yorokmodan yoom doreen kowe.

⁶Arewa kamidan, yiib kuu kambo-knondan yi inamen kowiwen yaa kebenimaib,

kumban yi kuu Yarimanbed kukbimaabon aombed dobirimaib.

⁷O, Israeldan yi bondan burudande obon kerundi ye karub kuu aangko Saion arimbed angkadere monok.

Kuyaron kuu Yarimanbed ye nimaya karuwa ben obonmo kerunde yiminmo kerundaneen.

Kwanoka Yekob ye meed Israeldan kuu dowaken kere kubime.

Dewid ye yook.

15 O Yariman, eb kurikuri ambib aom aomni kuu kane kuu yimin? Ewaangko karadmo ari dohiri kuu kane kuu yimin?

²Kuye karub kuu ambarakmoon ande kadwoniyiibban,

kwane ye kuu yorokmo yaambbed ambangkene,

ye niindem aom kuu anammo kumbed anammo dakmimaan.

³Kwane ye kuu wengamborokbandimokban,

ye kuu ye dia doriibdan yaa ma ambarakmendimokban,

kwane ye angkodmi yaa kobkob daanubdaanab kamimokban.

⁴Kwane ye kuu arewa kamimaibdan yaa kuu odkeneb kerimaan,

kumban kane kane Yariman yaa uniwendan kuu yi aningko kankoonimaan.

Kwane ye amob ongmoon kuu no awinaneen,

kuye amob awinaneen kumbed dabab menebaneen kuned.

⁵Ye kuu od bangkandekore ika ari iniyiib yedme kandaanban,

kwane ye kuu arewa kamidan yi od yemyeb kandene ambarakmin-doman yaa ambarakmoon ande yedmaanban.

Kane ye kuu keamune kamaneen kuu kiringmaanban kangdommo keraneen.

Dewid ye miktam ye yook.

16 O God, ne nen dorondande, amborom kuu ebbed kukbimaabon aombed dobirimain kowe.

²Nembed Yariman yaa yedmaan, “Eb kuu ne Yariman,

kumkam amun ne yaa dangoon kuu eb yaambbedmo.” andaan.

³Karadmodan okad kiri doriib kuu nambiri manimanandewiib, ne kubi dowaken korem kuu yi yaa angkeen.

⁴Kane kane god yena yaa winimaib yi mimyob wandi kuu

maa ariyiib kan dabokne wananeen.

Yi god yaa dingkan aye nengke baeb kone umkan ondukniimaib kuu wene daboknainban,

kwane yi god yi aningko kankoonainban.

⁵Yariman, ne dohiriyiib yumboniib kuu ebbed ong mewen.

Ari ne komo keraniin kangkon ebbed ooneeb.

⁶Okad yimin yaa nariwen kuu ne dowaken yaambbed ongmiwen.

Anam kuu nokad kawewen kuu kubimo yeman.

⁷Ne kuu Yariman yaa kubaniin, yembed kedmengkawimaan kowe,

kwane amnoon kangkon ne inamen meeni ye kiwaan kumbed inamen amun korokbewimaan.

⁸Ne kuu Yariman kuu barang darewoob ande meenimain.

Ye kuu ne dingki wiwi angka doreen kowe,

ne kuu kiringmaanban kangdommo keraniin.

⁹Kwane kowe, ne mimyob kuu kubeena ne ong kangkon kubeen.

Ne id kangkon uniyiibban dobaraneeen.

¹⁰Amborom kuu ebbed ne kuu bobkonombon yiri aron korem domowawe deendainban,

kwane korondaawe eb Karadmoman kuu bobne deendaanban.

¹¹Ebbed wadkeri ye kiwaan kuu korokbewewen.

Kwane eb arinambo arimbed ne yaa kubi kawaneeb,

aron korem ye kubiyiib eb dingki wiwi angkambed kui.

Dewid ye kurikuri yook.

17 O Yariman, wengyundi amun kawe ande kaamobdako wengambere.

Ne baandi kee wengambere.

Ne kurikuri kee wengambere,

ne weng kee birandi ye inamen yaambbed dembindo kowe.

²Ebbed ne dowad wengyunde ma am-barakmindu ande,

ewindobbed yorokmo kiwaan wedme.

³Eb kuu ne niindem aom wedmene am-noombed andangkewe,

kombon darobewimaab kumban am-barakmi maa ma wedmaabban.

Ne inamen kowaan kuu ne wengbed am-barakmain andaan,

⁴okad yiridan kwamunemban.

Eweng awine kandaan kowe,

yeremboromdan yi kiwaan yaa kangkadmimain.

⁵Ne kuu eb kiwaan yirimo dodkanmo weniin,

ne yon kuu ma monkare kimyen angka ma dodkan winindo.

⁶O God, ne kuu eb yaa baandimain, amborom kuu ebbed inanduwimaab kowe,

kerendem kawe ne kurikuri wengambere.

⁷Kane kane yi bondan yaambbed kirokmone ebbed kukbimaabbon aombed dobirimaib kuu,

eb dingki wiwimbed ben burudande bindimaab kowe,

eb womoniyiibban ye mimyob dowaken miin darewoob yi yaa korokbende,

kukuu binangki yeman, miin darewoob anam kowe.

⁸Ewindobbed ebka dorondandemoon areb ne nen dorondande.

On ayam yu mana kuu yu dongkon dem aom nen biknemoon areb ne nen bikne.

⁹Arewa kamidanbed nenbandande kamiib yaa kuu kwane dorondande,

ne neene kowandamiibdan ne kanawanewandiwen yaa kui.

¹⁰Yi mimyob keendi kuu dowan kai,

yi kuu kerengkan kami ye wengmo dakmimaib.

¹¹Yi kuu ne kerewenmo miniwen kumbed kibikee ne kanawanewandiwen,

kwane kereknenmo dorenib ne nen okad yiri korarande doriib.

¹²Yi kuu laiyonbed dingkan mungi bob-nemoon areb doriib,

laiyon darewoobbed biknimbon aombed kerekne diberemoon areb kui.

¹³O Yariman, yaro dembe! Yi durunde yenbande ben yiri kubudere.

Eb kerewangbed arewa kamidan yaa ne nen burudande angka kowe.

¹⁴O Yariman, eb dingkimbed karub kwamenabimaib yaa ne nen burudande angka kowe,

okad kiridan okad yiri ye wadkeri ye kakmanmo kandi dowad kwani-

maibdan yaa kui.

Ebbed bobne komberewenden yaa kuu animan bangkandaawe ane mikmonaiwe yi mungi dowan kerimaan,

kwane yi meed kangkon yiminmo dobirimaib,

kwane kuye bangkandembiri yeman kuu
yi awoya yaa kangkon angkeen.

¹⁵ Kwane, ne kuu yorokmo dobiri
yaambéd eb murubia wedmaniin.

Kwane ne kuu unuk yirimbed yaro
dembaniin kuu eb kuru wedmeni
kubaniin.

*Yook ambo bi ye karub yeman. Yariman
ye dememan Dewidbed wongkoon.*

*Yarimanbed Dewid ye bondan koremiib
Sooliib yaambéd ye nen burudande
angka kowoon kumbed keye
yook wingkoon, Yariman yaa.*

18 O Yariman, eb kuu ne aromkono,
eb yaa mimyob dowaken
keebdaan.

² Yariman kuu ne aromkonombon, ye
kuu ne aromne angkumonimbon, ye
kuu arud barang yaambéd ne nen
burudande angka kowi ye karub.

Ne God kuu ne aromkonombon, yembed
kukbimaanbon aombéd dobirimain.
Ye kuu ne kombe, ye kuu bobni yaa ne
nen burudande bindi yaromkono, ye
kuu ne dorondarimbon.

³ Yariman kuu amunmo kowe yaningko
kankooni kuu yimin.

Ne kuu ye yaa baandimain kowe,
ne bondan yaa ne nen burudande angka
kowimaan.

⁴ Bobni ye kibin abakbed ne kuu
yerengkoon,
kwane monmari ye barang kuu urok
yuknemoon areb ne burudandoon.

⁵ Bobkonombon ye kibin abakbed ne yaa
kanawanewawoon,
kwane bobni ye warabbed ne
kebenewoon.

⁶ Ne mimyob wande miin yiminban kera-
aan kumbed Yariman yaa baandaan,
kwane ne God yaa awawok ande
komkaan.

Kwane, ye kurikuri ambib aombéd ne
weng kuu wengaboroon,

ne baandi kuu wene ye kerendem aom
aomnoon.

⁷ Okad kuu binangkiyiib dowodkiyiib
keruune,
aanko angkumonimbon kuu ben
kiringmeen.

Yi binangkiwen kuu Godbed norin wan-
doon kowe.

⁸ Amareng kuu ye kiringkono dembed
dembenaboon,
kwane dene dowan keru ye amoyiib
amoyidkowiib kuu
ye mongkodembed dembenaboon.

⁹ Ye kuu ambid birinde kan yone yiri
kamonoon,
kwane ye yon dad dabderem yiri kuu
wiib kumun miriknimbonmo.

¹⁰ Ye kuu engyu burawiib arimbed
dibere wanwonoon,
kwane ye kuu nuub arimbed
wanwonoon.

¹¹ Ye kuu kumun kande ye dabuni ye-
man kerundoon,
ye dabuni yeman kuu ambid ye
amokambid.

¹² Ye kerebiri ye nambirimbon ku-
maombéd wiib yeeduruune
am boyareb yurukmo kuyiib amoyid-
kowiib angkadereboon.

¹³ Yariman kuu Ewen arimbed nambad
areb baandoon,
kwane Korem Burudandoon Arimbed
ye God ye weng yuud kuu
derendaroon.

¹⁴ Ye ana barandoona bondan kuu
kirokmone buyokbayok keruwen,
kwane imak aande yenbandoona
kirokmone dawariwen.

¹⁵ O Yariman, eweng kamkono
ongkandewen,
kwane eb kiringkono dem aombéd inum
nareewa yeedereboon kumbed
karamok niindem yiri kankubunimbon
kuu dokmenmo kereene,
kwane okad yu angkumonimbon
kwangkón dokmenmo kereen.

¹⁶Ye kuu ari kaimbed yiri yirene arud-
 bon aombed ne nendoon,
 ne kuu ok niindem yirimbed nen wan-
 dune kowoon kui.
¹⁷Yembed ne bonman aromkono dare-
 woowiib yaa nen burudande angka
 kowoon,
 ne bundan aromkonoyiib ne arebban
 kuyaa kui.
¹⁸Ne kuu dabab aom aomnaan kumbed
 yimbed nenbandande miniwen,
 kumban Yarimanbed yone awawoon.
¹⁹Arudbon aom kuu yembed ne awawe
 nen angka kowoon,
 ye kuu ne yaa dowaken keewoon kowe
 nen burudande kowoon.
²⁰Yarimanbed ne yorokmo kaimain
 yaambbed amun keruwoon,
 kwane ne kuu darobe wedmoonka ko-
 romiibban dobman kowe ne yaa
 kakman amun keewoon.
²¹Amborom kuu ne kuu Yariman ye ki-
 waan arimo winimain,
 ne kuu ne God yaa ma amonombe
 koronde winindo kowe arewa
 kamindo.
²²Yembed dakmenaboos ye amob
 korem kuu ne wedmoni awine
 kandaan,
 kwane yembed wongkanaboos ye amob
 kuu ne ma wengamberedandindo.
²³Ye yekaad ne kuu karub
 maambbed amarakmoon ande
 kadwonimokban,
 kwane ne kuu amarakmi yaa
 kangkadmimain.
²⁴Yarimanbed ne yorokmo kaimain
 yaambbed kakman amun kawoon,
 ye indob arimbed ne ma amarakmindo
 kuyaambbed kui.
²⁵O God, kane kane yi kuu eb yaa ma
 korondiyiibban doriib kuu ebbed yi
 yaa ma korondiyiibban ye dobiri ki-
 waan kuu korokbendimaab,
 kwane kane kane kuu karub maambbed
 amarakmoon ande kadwonokban

kuu eb karub maambbed amarak-
 moon ande kadwonaanban ye ki-
 waan kuu yi yaa korokbendimaab,
²⁶kwane kane kane kuu karadmo doriib
 kuu eb karadmo dobiri ye kiwaan yi
 yaa korokbendimaab,
 kumban unitabdan yaa kuu eb kuu in-
 amen kan bikniwen yaa darobi ye
 karub korokbendimaab.
²⁷Kane kane yika kan kubunimaib
 kuu ebbed ben burudande obon
 kerundimaab,
 kumban kane kane kerengkan kamimaib
 kuu ebbed ben yiri kubunimaab.
²⁸Eb kuu ne kiwaan yurimaab,
 o Yariman ne God, eb kuu kumun aom
 doriin kuu kan amonombe nambiri
 kerimaab.
²⁹Eb aromkonombbed kawaneewa bon-
 dan yemoon kuu yeene burudan-
 daniin kuu yimin,
 kwane ne Godbed neyiib yaa doreen kuu
 aromnewaneena yi aromne angku-
 monimbon korongberenande aom-
 naniin kuu yimin.
³⁰Ma, God kee ye kiwaan kuu
 demkoronmo,
 Yariman ye weng kuu karadmo.
 Kane kane kuu ye kukbimaanbon
 aombed dobirimaib kuu,
 ye kuu yi kombe keroon.
³¹Kedi, kane kuu God? Yariman
 yembedmo!
 Kane kuu yone aromnimbon? Nub God
 yembedmo!
³²Ne yaa aromkono kawi ye karub kuu
 God,
 kwane yembed ne dobiri ye kiwaan kuu
 demkoronmo ongmimaan.
³³Ye kuu ne yon kuu diiya ye yon areb
 ongmimaan,
 kwane ye kuu ne ongmaane
 aangko arimbed yarebimain,
 kombirimokban.
³⁴Yembed ana nangmi dowad
 kedmengkawimaan,

kowane dingki kuu anangkab aromkono kuu nikbimain.

³⁵ Ebbed ne nen burudande angka kowi kuu kombe areb, ebbed ne nen dorondandimaab,

kwane eb dingki wiwimbed ne awawaawe yiminmo dobirimain.

Eb kuro yiri ambokibine awawewen kumbed aningko darewoowiib keraan.

³⁶ Kiwaan ari wanaan kuu ebbed yirim-bonmo ongmimaab,

kowe ne kuu kombirimokban.

³⁷ Ne bondan kuu nembed yondem kerenden wene burudande awingkandaan.

Ne kuu yinmone korondindo, yi mon-maraan kumbed ika manaan.

³⁸ Nembed yi yeene beengkaan kowe, yi kuu yaro dembindeban keriwen, kwane yi kuu ne yon dad dabderem aom kirobiwen.

³⁹ Ana nangmi dowad ebbed aromkono ne yaa kawewen,

kwane ebbed ne bondan ben ne yon yiri nongkobeewe ne yaa bumangkiwen.

⁴⁰ Ebbed ne bondan ben amonombeewe kirokmoniiwe

yeene monmaraan.

⁴¹ Yi kuu awandi dowad baandiwen kumban karub maa kanembed yi kuu ma ben burudande awandindo,

kwane Yariman yaa baandiwen kumban ye kuu yi yaa ma awandindo down.

⁴² Nembed yi kuu dore yon dowood dararaana ingkud nuubbed wu-ruwemooon areb keriwen,

kwane nembed yi kuu ben kubudaraane birin kiwaan ari dore boknemoon areb keriwen.

⁴³ Karubbed ne nande kamiwen kuu ebbed ne nen burudande angka kowewen.

Ebbed ne kuu ambibkin maa maa yi korok nen kinewen,

kwane nimakarub yi ne ma nekaad-kerundindo kuu ne dabderem yiri doriib.

⁴⁴ Yi kuu ne yaa wengambirimaib kuu no awine kandimaib,

kwane owoddan kuu ne yaa unewe ika anuk irinambenimaib.

⁴⁵ Yi arudkono kuu down kerimaib, kwane yi kuu yi aromne angkumon-imbbon yaambd neyiyib yaa kiring-miyiyib minimaib.

⁴⁶ Yariman kuu doreen kii! Ne yaa yone aromni ye God yaningko kankoonem!

Ne nen bobni yaa burudande bindi ye God yaningko kankoonem!

⁴⁷ Ye kuu ne bondan yaa kakman kondimaan ye God,

kwane ye kuu ambibkin maa maa ben ne dabderem yiri nongkobimaan ye God,

⁴⁸ kwane ye kuu ne bondan yaambd ne nen burudande angka kowimaan ye God.

Eb kuu ne bondan yaambd ne nen burudande aningko darewoob arimbed kawewen,

kwane eb kuu yeremboromdan yaambd ne nen burudande angka kowewen.

⁴⁹ Kwamunewen kowe, o Yariman, ambibkin korem aom kuu eb yaa kubebdaniin,

kwane ewaningko kankoone wingkaniin.

⁵⁰ Godbed king kerunoon ye karub yaa burudande dori arimbed bangkanoon,

kwane ye kuu yembed kinoonman yaa womoniyiibban ye mimyob dowaken keenimaan,

Dewid yoom ye awoya ari yoom yaa aron korem keendimaan kui.

*Yook ambo bi ye karub
yeman. Dewid ye yook.*

19 Ambidiib mindong yi dangimboniib kuu God ye nambiri dianmo korokbimaib, kwane yi kuu ye dingkimbed ongmenaboon yaa kuu korobe dakmimaib.

²Aronki mimim kuu kwane dakmembirimaib, annoom mimim kangkon kaadkeri ye kerekmen ye weng kwane dakmembirimaib.

³Kukuu dakmiyiibban, kwane wengiibban, kwane yi weng yuud kuu maambed wengambirimokban.

⁴Kuned yi weng yuk kuu bid yimin yimin yaa angkane wenebimaan, yi weng kangkon bid yimin yimin yaa wenebimaan.

Ambid aom kuu yembed aron ye yumbon ongme kowoon.

⁵Aron yeedirimaun kuu karub wonong mokaid awanande ye angkimbon aombed angkaderemoon areb kui. Yu kuu kabani yaa burudandunideban ye karubbed kubene kabanimaan areb.

⁶Kwane yu kuu ambid dungkun angkarambed daadere dokbe angkara kubunimaun. Yu nambiri yaa kuu barang maa ma biknimokban.

⁷Yariman ye amob kuu demkoronmo, kingkin yaa aromkono yeeb konimaan. Yarimanbed komo kamoon ye weng kuu anam anammo, mengmengiibban iwari doriibdan ben meeni kangdomdan kerundimaan.

⁸Yariman ye kongamki yamob kuu yorokmo, niindem aom kubi kondimaan. Yarimanbed kwanime andi ye weng kuu karadmo, kiwaan amunmo korokbimaan.

⁹Yariman yaa une bumangki kuu amun, kuye inamen kuu aron korem angkimbaraneen.

Yariman ye wengyundi kuu yiminmo, yi korem kuu yorokmo.

¹⁰Ye amob yaa kuu bobne kombiri yeman, bod gold arebban, bod gold yankorendu yemoon yaa kangkon burudandiwen.

Ye amob kuu ambod miin amuniib, in ok ambod arebban, in ok ambodmo yaa burudandiwen.

¹¹Yi yaambed eb demedan kuu ongkandoon, kwane ye amob be amuknaniib kuu kakman amun darewoob kandaniib.

¹²Kanembed yeka ye amarakmi kuu wedmenaneen? Dowan.

Nekaadkerunindo ye amarakmi kuu ebbed are nonondande.

¹³Eb deme karub nembed kwane inamen ongme amarakmaniin andaka ebbed kebenewe.

Korondaawe kuye amarakmi kuu ne yaa oonewaan.

Kwananeeb kuu karub maambed ne yaa amarakmoon ande kadwoniyiibban keraniin,

kwane ebbed wengyunde miin wabkad kerewen andaabban.

¹⁴Kwane, eb indob ari kuu ne mongkodkonombed weng dakmeni ne niindem aombed meenako eb kubi dowaken kerok,

o Yariman, ne aromkonombon, kwane ne bididi ye karub.

*Yook ambo bi ye karub
yeman. Dewid ye yook.*

20 Kwane dabab kandebka Yari-manbed inandubdok, kwane Yekob ye God yaningko yaambed dorondarubdok.

²Yembed kurikuri boyambiwoombed awabdok,

kwane aangko Saiyon yaambéd eb nen angkumonok.

³Ebbéd God yaa bangkanimaab korem kuu yembéd ika meenok,

kwane ebbéd dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni yeman bangkanimaab kuu yembéd ee yimin andok. *Selah*

⁴Eb niindem aombéd komo yaa dowakeniib kerewen kuu yembéd kabdok, kwane inamen ongmenabewen korem kuu yembéd ongmoko anam kerok.

⁵Ebbéd bondan nangme burudande doraneeb kuu kube komkenub, burudandewen kii andi ye ebkad barad kankoonenub nub God ewaningko yaambéd kubanuub.

Yiib kaamoni korem kuu Yarimanbéd ee yimin ande awandok.

⁶Ne nekaad Yarimanbéd kinoonman kuu ye bondan yaa nen burudande angka kowimaan,

kwane Ewen karadmo arimbed ye kinoonman yaa inandimaan, ye dingki wiwi ye aromkono, nen burudande angka kowi ye aromkono kumbéd kui.

⁷Yena kuu ana nangmidan seriot arimbed dobere nangmimaib kuu nub yaa awandaniib ande meedmimaib,

yena kuu ana nangmidan hoos arimbed dibere nangmimaib kuu nub yaa awandaniib ande meedmimaib, kumban nub kuu Yariman nub God kumbéd nub yaa awandaneen ande meedmimaub.

⁸Yi kuu ben kubunaneene kirobaniib, kumban nub kuu yaro dembenub kangdommo dobaranuub.

⁹O Yariman, king kuu nen burudande angka kowe!

Nub baandubka inandé!

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.

21 O Yariman, eb aromkono ye dowad king kuu kuboon.

Ebbéd awanewen kowe kubi darewoob keroon!

²Ye niindem aombéd komo yaa dowakeniib keroon kuu ebbéd ee yimin ande konewen,

kwane ye wengbéd komo kaamobdoon kuu konewen, ma korondindo. *Selah*

³Ebbéd ye yaa yewudmo amun kerune angkodmeneneb,

ye korok ari kuu dereni yeman bod gold yankorenmombéd ongmiwen kumbéd kan derenewen.

⁴Yembéd wadkeri dowad kaamobdoone konewen,

aron yemooniib, aron korem korem kui.

⁵Ebbéd awanewen yaambéd ye nambiri kuu darewoob keroon,

kwane ebbéd ye ari dobiri manimanandewiib nambiriyiib bangkanewen.

⁶Ebbéd aron korem ye amun keruni konewen,

kwane yeyiib yaa doreeb kowe kubimo doreen.

⁷Amborom kuu king kuu Yariman yaambéd inamen angkumone doreen,

kwane Korem Burudandoon Arimbed Ye God ye womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambéd ye kuu ma kiringmaanban.

⁸Eb dingkimbed eb bondan korem awingkandaneeb,

kwane kane kane eb yaa arud wandembiriwen kuu eb dingki wiwimbéd yire awingkandaneeb.

⁹Eb mananeeb yaron ari kuu yi ben amot nimin darewoowiib denemoon areb kerundaneeb.

Yarimanbéd norin wandaneen kumbéd yi ben yoobkaneene ye amotbéd yi dene kubunaneen.

¹⁰Ebbed yi awoya ben monmaraneewe okad arimbed dowan keraniib, kwane yi yumbon kuu nimakarub kumaom kuu dowan keraneen.

¹¹Yi kuu eb yaa bon keru ye inameniib birandi ye inamen arewayiib ongmiiib kumban,

yi kuu ma kamindeban keraniib,

¹²amborom kuu ebbed yi yaa eb ana baradmaneeb kumbed yi kuu angkurom korokbebde kiromnaniib kii.

¹³O Yariman, ewaromkono yaambad aningko ariyiib kerok.

Nub kuu eb aromkono dowad yook wingkenub ewaningko kankoonanuub.

Yook ambo bi ye karub yeman. "Amkimo Ye Diiya Yingki" ye yook ye kiwaan yaambad wingki yeman. Dewid ye yook.

22 Ne God, ne God, eb kuu komande domowewen?

Komande ambab kerewen kumbed dabab ne yaa monoon kuyaa kuu ne nen burudande angka kowaabban?

Komande ambab kerewen kumbed wareki kaimain kuu wengambirimokban kerewen?

²O ne God, aronkimbed eb yaa baandembaraan kumbed ebbad inanduwindo,

amnoom kangkon eb yaa baandembaraan, ma iwari kerindo.

³Kuned eb kuu king ye dibirimbon arimbed dibere karadmoman kerewen,

kwane ewaningko kuu Israeldanbed kankoonimaib.

⁴Nub awoya kuu eb yaamo angkumone doboriwen,

kwane angkumone doboriwen kumbed arud ye barang yaa ben burudande angka nongkobewen.

⁵Eb yaa baandiwen kumbed arud ye barang yaa ben burudande angka nongkobewen,

kwane eb yaamo angkumone doboriwen kowe ebbad kwananeeb ande meedmiwen kuu anam id keroon.

⁶Kumban ne kuu karubban wodam, nimakarub korembad kan angka karenib arewa anduwimaib.

⁷Kane kane ne yaa wedmewimaib yi korom kuu ambonbaawimaib, kwane yi kuu damangkawe yi korok waaburukme yedmimaib,

⁸"Ye kuu Yariman yaambad angkumone doreen kowe,

korondubko Yarimanbed arud ye barang yaa nen burudande angka kowok.

Ye kuu Yariman yaa kwane kubenoon kowe,

korondubko Yarimanbed arud ye barang yaa nen burudande angka kowok." andimaib.

⁹Kuned ebbad ne kuu ena yu kabeyob aombad nen angkaderewen, kwane ena yu muk aniin yaa kuu ebbad ne kuu eb yaambad angkumone dobori yeman ongmewewen.

¹⁰Woonaan yirimbed ne kuu eb yaambad yone dobaraan, kwane ena yu kabeyob kumaombad eb kuu ne God kerewen.

¹¹Ne yaa ambab keraab, amborom kuu dabab manandamoon kumban

karub maambad ma awawaanban kowe.

¹²Ne bondan kuu ne yaa awanewandiwen,

yi kuu Basan ye buromakau ambi arudiib areb ne yaa kanawanewandiwen.

¹³Yi kuu laiyonbed dingkan anande kabang angke yaremoon areb, ne yaa yi mongkodkono danduwimaib.

¹⁴Naromkono dowan, ok kan ondukne wenebe dowan keremoon areb keraan,

kwane ne kono ingkanaboon kuu
wadmenaboon.

Ne mimyob kuu koronde in areb yawaak
keroon,

kwane koronde okmo keremoon areb
keroon.

¹⁵Naromkono kuu dowan, yongkonbon
areb keroon,

kwane ne ong kuu mongkodkono yaa
karangkoon.

Ebbed ne kuu bobnok ande okad yiri
kowewen.

¹⁶Ne bondanbed anon arewa areb ne
yaa awanewandiwen,

kwane yi kuu arewa kamidan yemoon,
ne yaa kanawanewandiwen,

kwane yimbed ne dingkia yona kuu
kaare dem nabangkenabiwen.

¹⁷Ne kono korem kuu nembed kimingki
kuu yimin,*

nimakarub kuu ne yaa nengmowenib
ningkirud kamewimaib.

¹⁸Yimbed nebkad kande yikareb
kuyaom nekwiwen,

kwane bot yaa aningkoyiib kuu ki-
rare ebkad mimo karub mimombed
kandimo kandimo kamiwen.

¹⁹Kumban, o Yariman, eb kuu ne yaa
ambab keraab,

o ne Aromkonoman, kirod mene awawe.

²⁰Kerewang ye arud yaa ne wadkeri kuu
nen angka kowe.

Ne wadkeri kuu dowakeniib keraan
kowe, ne bondan anon arewa areb
yi aromkono yaa kuu ne nen angka
kowe.

²¹Laiyon yi mongkodkono aom kuu ne
nen angka kowe.

Kwane, oksen kiib yi durub yaa kuu ne
nen angka kowe.

²²Nembed ewaningko kuu ne ambibkin-
dan yaa daandaniin,

kwane ne kuu nedbimaibdan
kumaombed ewaningko
kankoonaniin.

²³Yariman yaa unimaibdan, yiib kuu ye
aningko kankoonime!

Yekob yawoya korem, yiib kuu ye yaa
nambiri konime!

Israeldan korem, yiib kuu ye yaa
bumangkime!

²⁴Amborom kuu kane kane durud
yewed kandiwen kuu

yembed yi yaa ma arewa ande
wunekarindo.

Ye kuu yi yaa ye murubia kan yeknindo,
ma nub yaa awande ande baandiwen ye
weng kuu yembed wengaboroon.

²⁵Ebbed ne niindem aom kubi keruna-
neewe kadaareb nedbiwen aom
ewaningko kankoonaniin.

Eb yaa bumangkiwendan yi arinambo
arimbed kwananiin ande amob ong-
maan ye weng kuu anammo kwane
keraniin.

²⁶Kamboknondan kuu ane
mikmonaniib.

Kane kane Yariman ande onmimaib kuu
ye aningko kankoonaniib.

Kubi dowaken kuu yiib niindem aom
aron korem angkimborok!

²⁷Bid yimin yimin koremdan kuu
Yariman yaa ika meene ye yaa
amonombaniib.

Ambibkin mimim koremdan kuu ye yaa
bumangkaniib.

²⁸Ooni yaromkono kuu Yariman yeman,
kwane yembed ambibkindan
oonendimaan.

²⁹Okad kiri yiribman yemoondan
kuu orok anenib ye yaa kurikuri
kamaniib,

dukniibdan korem kuu ye yaa
bumangkaniib,

yika yi wadkeri ma amuknindebandan
kui.

*22:17 Ye bondanbed ye nen angkara angkara bingiwen kumbed kamune keroon.

³⁰ Nimakarub amaan ari dobaraniibdan kuu ye yaambéd awine dobaraniib, kwane amaan ari dobaraniibdan yaa kuu Yariman ye dowad dakmaniib.

³¹ Yi kuu ye yorokmo kerekmen ye dowad mokaid woonindodan yaa dakmaniib, yembed kwanoon ye weng dakmaniib.

Dewid ye yook.

23 Yariman kuu ne nen dorondare oonimaan ye karub kowe, ne yaa komo dowan keroon kuu yembed nekwawimaan.

² Yembed ne nen animan yewudmombon aom kowaana yiidkimain, kwane yembed yewenub ye ok dewenebuun kebed yaa ne nen kinban winimaan.

³ Yembed ne kingkin nen ikakman aromnimaan, kwane yorokmo ye kiwaan arimo ne nen kinban winimaan, ye aningko kankooni dowad.

⁴ Kumun doromod bobnin aom wananiin kangkon, eb kuu ne yoom kowe, arewa yaa ma unainban.

Eb kungkangiib arud ye barang yaambéd dorondandi yemaniib kuu, awawimaib kowe kubimain.

⁵ Eb kuu ne bondan yi kerebiri arimbed ne dowad orok ongmimaab. Ne nen kine ne korok ari kuu oiyo bunewen,

kwane ne dobiri yaa kuu yiminmo bangkawimaab.

⁶ Anam kuu eb amun amuniib womoniyiibban ye mimyob dowakeniib kuu ne wad dobiri aom kwane aron korem angkimbaraneen.

b Kwane, ne kuu Yariman yambiwoom kwane doberembaraniin, aron korem.

Dewid ye yook.

24 Okad korem kuu Yariman yeman, okad ari kumkam korem kwangkón.

Bid yimin yimin kuu yeman, kane kane okad ari doriib kwangkón.

² Amborom kuu yembed okad yu angkumonimbon kuu karamok niindem yirimbed ongme kowoon, kwane okad yu yumbon kuu ok wedyirimbed ongme kowoon.

³ Kanembed Yariman ye aangko ari kawananeen kuu yimin?

Kanembed Yariman ye karadkonombon ari dobaraneen kuu yimin?

⁴ Kuye karub kuu amarakmiyiibban ye dingkiyiib inamen karadmoyiib kumbed kui,

kwane ye kuu dudi god yi kuruwak yaa bumangkindo,

kwane ye kuu birande amob ongmino.

⁵ Ye kuu Yarimanbed amun kerunaneen, kwane ye kuu ye nen bobni yaa burudande bindi ye Godbed ongmaneene amarakmoon ande kadwoniyiibban ye karub keraneen.

⁶ Kwane areb kuu God ye kiwaan ari dobarandamiibdan kukui,

o Yekob ye God, eb murubia ari dobarandamiibdan kukui. *Selah*

⁷ O kuuk ambongko, yiibka daadmime. O unyeman ye ambongko kui, yiib kuu daadmime.

Kwanibko, nambiri ye King kuu mene kumaom aomdorok.

⁸ Nambiri ye King kee kane?

Ye kuu Yariman, kanangkodiib aromkonoyiib kui,

ye kuu Yariman, ye ana nangmi kuu aromkonomo kui.

⁹ O kuuk ambongko, yiibka daadmime. O unyeman ye ambongko kui, yiib kuu daadmime.

Kwanibko, nambiriyiib ye King kuu mene kumaom aomdorok.

¹⁰Nambiriyiib ye King kee, ye kuu kane?
Ye kuu Ana Nangmidan Yemoon Ye
Yariman,
ye kuu nambiriyiib ye King.

Dewid ye yook.

25 O Yariman, eb yaa ne wadkeri
kuu kan kabdaan.

²O ne God, eb yaambéd angkumone
doriin.

Korondaawa yenambéd ne nen karak ari
kowaib.

Kwane, korondaawa ne bondanbed ne
nen burudande doraib.

³Kane kane ebbéd kwananeeb ande
meedmimaib kuu

karak ari ma ben nongkobaabban.

Kumban kane kane idiibban kumbéd bi-
randimaib kuu

karak ari ben nongkobaneeb.

⁴O Yariman, eb kiwaan kuu ne
korokbewe.

Kwane, eb inamen kuu kedmengkawe.

⁵Eb anam anam yaambéd ne nen kinban
weneneb kedmengkawe.

Amborom kuu eb kuu ne nen bobni yaa
burudande bindi ye God kowe.

Kwane, amkimombéd wene amnoom
kuu ebbéd kwananeeb ande
meedme dobirimain.

⁶O Yariman, eb mimyob keende kak-
man are nonondandiyiib womoniyi-
ibban ye mimyob dowakeniib kuu
ika meene.

Amborom kuu kuye inamen kuu unye-
man anukbed ongmenen kowe.

⁷Ne kewed yaa komo komo am-
barakmaan kuu ika meendobaab,
nonondande.

Ne wabkad kamaan kwangkón ika
meendobaab, nonondande.

O Yariman, eb womoniyiibban ye
mimyob dowaken yaambéd ne yaa
ika meendobe.

Amborom kuu eb kuu amun yeman
kowe.

⁸Yariman kuu amunmo, ye kuu
kangdommo.

Kwane kowe, yembéd ambarakmidan
kuu ye kiwaan korokbende
kedmengkandimaan.

⁹Yembéd yika kankubune yiri keri-
wendan yaa yorokmo kerekmen
yaambéd korokbendene,
ye kiwaan kedmengkandimaan.

¹⁰Kane kane Yariman ye amowiib
wengiib kuu awine kandimaibdan
kuyaa kuu,

ye kiwaan korem kuu womoniyiibban ye
mimyob dowaken yeman, kwane yi
kuu ma korondiyiibban no awandi
yeman.

¹¹Ne ambarakmi kuu miin darewoob
kuned,

o Yariman, ewaningko ye dowadbed,
ne ambarakmi kuu are nonondande.

¹²Yariman yaa une bumangkimaibdan,
yi kuu kane kane?

Yi kuu kedmengkandaneene kiwaan ki-
noon arimo wananiib.

¹³Kwane, yi kuu ongmenaneene
wad dobaraniib kuu yiminmo
dobaraniib.

Kwane, okad kinoon kuu yi awoya yi-
man keraneen.

¹⁴Kane kane Yariman yaa une
bumangkimaib kuu yembéd
inamen kan biknoon kumbéd yi yaa
korokbendaneen,

kwane amob weng ongmoon kuu yi yaa
korokbendaneen.

¹⁵Yarimanbed awawok andi dowad ye
yaa kereknembirimain,
amborom kuu yembédmo arud yaa ne
nen burudandimaan kowe.

¹⁶Ne kirimo obonmo angkon dabawiib
keraan kowe,

ne yaa murubia kaweneb ne yaa mimyob
keewe kakman are nonondande.

¹⁷Dabab ne niindem aom kuu yemoon
keroon,

kowe ne meendobimo yiminban keraan kuu obon keruwe.

¹⁸Ne dabawiib yiminban keraan kuyiib kuu wedmewe awawe.

Kwane, ne amarakmi korem kuu are kankorare nonondande.

¹⁹Ne bondan kuu yemoon keroon kowe, yi yaa wedme.

Kwane, yi kuu ne yaa arud miin darewoob wandembirimaib kuyaa wedme.

²⁰Ne wadkeri kuu nen amukne ooneneb yi yaambéd ne nen burudande angka kowe.

Kwane, korondaawe yenambéd ne nen karak ari kowaib,

amborom kuu ne kuu ebbéd kukbimaab-bon aombéd dobirimain kowe.

²¹Ne dobiriyiib inameniib kuu ibmo amunmoyiib angkon ne dohiri kangdommoyiib kumbéd ne nen dorondandok,

amborom kuu ebbéd kwananeeb ande meedme doriin kowe.

²²O God, Israeldan kuu yi dabab kandi-wen korem yaambéd kuu ebbéd ben burudande angka nongkobe.

Dewid ye yook.

26 O Yariman, ne dowad ebbéd wengyundeneb ma amarakmindó ande,

amborom kuu ne kuu amarakmoon kii ande kadwonyiibban ye dohiri yaambéd dobaraan kowe.

Ne kuu kirokkarokiibban Yariman yaambéd yone dobaraan.

²O Yariman, ne inamen andangke.

Kwane, ne nen komboon darobewe.

Ne dowakeniib inameniib kuu wengyunde.

³Amborom kuu eb womonyiibban ye mimyob dowaken kuu ne arinambo ari angkeen,

kwane ne kuu eb anam anam yaambéd yarembirimain.

⁴Ne kuu birandidan yoom dibirimokban,

kwane aadidmidan yoom daboknenwimokban.

⁵Ne kuu arewa kamimaibdan yi nedbi yaa kuu kangkadmimain,

kwane ne kuu arewa kamembirimaibdan yoom dibiri kuu wunekarundimain.

⁶O Yariman, ne kuu amarakmoon kii ande kadwonyiibban kumbéd dingki okeni,

eb dowad bod wuube dingkan aye nengke baeb konimbon ye deme awinimain.

⁷Kwanimain kuu ewaningko kankooni ye weng baandimain,

kwane ebbéd komo komo kamenabi manimanandeb kuu daandimain.

⁸O Yariman, ebbéd doreeb yambib kuu dowakeniib kerimain,

eb nambirimo derenkoroobon kui.

⁹Ne kingkin kuu amarakmidan yoom ben angkanaab,

kwane ne wadkeri kangkon kuman yenbandimaibdan yoom ben angkanaab.

¹⁰Yi inamen aom kuu wunonwanon kami miin arewayiib,

kwane yi dingki wiwi aom kuu od yemyeb kandene amarakmindoman yaa amarakmoon ande yedmi yeman yemooniib kii.

¹¹Kumban ne kuu amarakmoon kii ande kadwonyiibban ye kerekmen yaambéd doriin,

kowe ne nen arud yaa burudande angka koweneb ne yaa mimyob keewe kakman are nonondande.

¹²Ne yon yiri kuu okad dabonmo arimbed doriin,

kwane kadaareb nedbaniib aom kuu Yariman yaningko kankoonaniin.

Dewid ye yook.

27 Yariman kuu ne kiwaan ari weniin yaa nambirimaan ye karub,

kwane ye kuu ne nen bobni yaa burudande nendi ye karub,
kowe kane yaambad ne kuu unaniin?
Dowan!

Yariman kuu ne wadkeri ye aromne angkumonimbon,
kowe kane yaambad ne kuu unaniin?
Dowan!

²Arewa kamidanbed ne damburune monmari dowad ne nande kamaniib kuu yimbedmo boknandenib kirobaniib, ne bondaniib ne yaa manmo keriwendaniib kukui.

³Ana nangmidanbed ne kuu kanawanewande kebenaniib kuu ne niindem aom kuu unainban. Kwane, ne yaa ana wandaniib kuned ne kangkon kangdommo dobaraniin.

⁴Yariman yaa barang mimo kaamonimain, nembed kereknain kuu kei, Yariman yambiwoom kumaombed dibara, ne wad dobaraniin ye aron korem, kwane ne dowaken kuu Yariman ye manimani amun kai yaa wedma, kwane ne dowaken kuu ye kurikuri ambiwoombed ye kiwaan onma.

⁵Amborom kuu dabab kandi yaron kuu yembed ne nen yambiwoombed dorondandaneen, kwane yembed ye kurikuri ambiwoombed ne nen biknaneen, kwane yembed ne nen aromkonombon ari kowaneen.

⁶Kwananeen kuu ne korok kuu Godbed nenkoonene bondan kanawanewandiwen yaa kuu ne nen burudande ari kowaneen.

Ye kurikuri ambib yaa kuu nembed kube baandeni dingkan aye nengke baeb konaniin,

kwane Yariman yaa yook wingkeni yangingko kankoonaniin.

⁷O Yariman, baandako wengambere. Ne yaa mimyob keewe kakman are nonondandeneb inanduwe.

⁸Ne niindem aom kuu eb dowad yedmoon, “Ye murubia ari dobiri kiwaan onme.” andoon, kowe, o Yariman, eb murubia ari dobiri kiwaan onmiin.

⁹Eb murubia kuu ne yaa biknewaab. Kwane, eb deme karub ne yaa arud wande korondaab.

O God, ne nen bobni yaa burudande bindi ye karub, eb kuu ne awawi ye karub kowe, wunekaruwaab, ne yaa domowe wanaab.

¹⁰Nambe ena domowe wananiib kuu Yarimanbed angkodmewaneen.

¹¹O Yariman, eb kiwaan kedmengkawe. Ne kuu ne nen yiri kubunandamiib-daniib kowe, kiwaan yorokmo arimbed ne nen kinban wene.

¹²Korondaawa ne bondan yi dingki ari kombarain.

Amborom kuu kwane wedmaan kii ande dudi weng dakmidan kuu ne yaa manmo kerenib, ne dowad naniib ande kamiib.

¹³Ne anam andaan kuu okad ari wad dobaraniin kumbed ne kuu Yariman ye amun amun wedmaniin.

¹⁴Yariman yaa meedme dobirime. Aromne arudnime, kwane Yariman yaa meedme dobirime.

Dewid ye yook.

28 O Yariman, eb yaa baandaan. Ne aromkonombon, eb kuu ne yaa wunekaraab, inanduwe.

Amborom kuu inanduwaabban kera-
neeb kuu
ne kuu bobkonodem yiri kubune dangi-
wendan areb keraniin kowe.

²Ne awawi dowad eb yaa baandaan kuu
wengamberewe.

Ne dingki kuu eb kurikuri ambiwoom ye
Yumbon Miin Karadmo Anam yaa
benkoobe baandaan kui.

³Ne kuu ambarakmidan yoom dabokne
indore wanaab,

arewa kamimaibdan yoom kui.
Yi kuu angkodmendi weng yi dia doriib-
dan yaa dakmimaib kumban,
angkara kuu yi niindem aom kuu arud
wandembirimaib.

⁴Yimbed kwanimaib ye dowad man
inende.

Kwane, yimbed arewa kamimaib ye
dowad man inende.

Yi dingkimbed komo ambangkiwen kuu
kwanemo man inende.

Kwane, kakman anam yi yaa man
inende.

⁵Amborom kuu Yarimanbed komo
ambangkooniib

ye dingkimbed komo ongmenabooniib
kuu yi ma meendobindo,

kowe yembed yi ben yiri kubunaneen,
kwane yembed yi ben ikakman ma ari
nongkobaabban.

⁶Yariman yaa amun kerunem!

Amborom kuu ne awawi ye dowad baan-
daan kuu wengamberewoon kowe.

⁷Yariman kuu ne aromkono angkon ne
kombe.

Ne inamen kuu ye yaa yone kowaine
yembed awawimaan.

Kwane kowe ne niindem aom kuu ku-
bimbed ware kandoon,

kwane ne kuu eso andi yookbed
wingkaniin.

⁸Yariman kuu ye karuwa nimaya yi
aromkono,

kwane ye kuu yembed kinoon ye karub
ye dowad aromne dorondandi ye
karub.

⁹Eb karuwa nimaya kuu ben burudande
binde.

Ebbed kingkewendan kuu amun
kerunde.

Yi ben dorondare oone.

Yi ben amukne, aron korem.

Dewid ye yook.

29 Yariman yaningko kankoonime,
o engyus yiib kui,

Yariman yaningko kankoonime, ye kuu
nambiriyiib aromkonoyiib kowe.

²Yariman yaningko kankoonime, ye ka-
menabi kuu nambiriyiib kowe.

Yariman yaa kurikuri kamime, ye
karadmo doreen kuu nambiriyiib
kowe.

³Yariman ye weng yuud kuu ok korem
yi animarimbed dewenebimaan.

Nambiri ye God kuu nambad kamimaan.
Yarimanbed ok miin darewoob animari
nambad kamimaan.

⁴Yariman ye weng yuud kuu
aromkonoyiib,

Yariman ye weng yuud kuu
manimanandeb.

⁵Yariman ye weng yuud kuu at sidaa
baangkimaan,

anamaa, Yarimanbed Lebanon ye at
sidaa domabangkaana kurubkurub
kerimaan.

⁶Yembed Lebanon ye aangko aangko
kuu ongmaana buromakau mana
areb korongberenandimaib,

kwane aangko Heemon kwangkon ong-
maana oksen kiib ingkod areb
korongberenandimaan.

⁷Yariman ye weng yuud kuu imakiib
baandimaan.

⁸Yariman ye weng yuud kuu amboon
kan kiringmimaan,

kwane Yarimanbed amboon Kades
kwangkon kan kiringmimaan.

⁹ Yariman ye weng yuud kuu at ook ben awumbe nidmingkene, dura kwangkon bongme obonmo kerimaan.

Kwane, ye kurikuri ambiwoom kuu kumaom doriibdan korembed “Ye yaa nambiriyiib kerok” ande baandimaib.

¹⁰ Yariman kuu niindem yiri ye ok korem yaa korok kere oonimaan.

Yariman kuu king kere oonimaan, aron korem.

¹¹ Yarimanbed ye karuwa nimaya yaa aromkono kondimaan, kwane Yarimanbed yi kuu yewenuwiibbed amun amun kerundimaan.

Dewid ye yook. Kurikuri boyambib darewoob ambongko nande God yaa konande wingki ye yook.

30 O Yariman, ewaningko kankoonaniin, amborom kuu ne kuu niindem yiri kombaraana ebbed nen burudande ari kowewen kowe,

ne bondan ne yaa ambon kamewindo.

² O Yariman ne God, nembed eb yaa awawe ande baandaana, ongmeewe wad dobaraan.

³ O Yariman, ne kuu bobkonombon yirimbbed ebbed nen kone dembewen, kwane ne kuu bobni ye dem yiri kombarandamaan kumban ebbed kebene nen kone awinewewen.

⁴ Ye karadmodan, yiib kuu Yariman yaa aningko kankooni yook wingkime, kwane ye aningko karadmo kankoone eso andime.

⁵ Amborom kuu ye arud kuu aron dukmen manambbed dowan kerimaan, kwane ye dowaken kuu wooni yaronbed wene bobni kumbbed angkimbaraneen.

Amnoom kuu ne kuu ameng kamenabe wene amkimo kuned,

amkimo kerimaan kuu kubi kanminimaan.

⁶ Nembed yiminmo uniyiibban dobaraan kumbbed yedmaan, “Ne kuu kumkam komombbed ma kebewaanban.” andaan.

⁷ O Yariman, eb ne yaa dowaken keewe amun keruwewen kuu,

ne kuu aangko areb ma kiringmi yemanban dobiri kangdommo keruwewen. Kumban eb kuu ne yaa koronde wewen kuu,

ne kuu domangke ok wanaan kii.

⁸ O Yariman, eb yaa baandaan, Yariman yaa ne awawi ye dowad baandaan.

⁹ Ne kuu monmaraneen kuu karub maambbed barang maa kandaneen? Dowan.

Bobnaniin kangkonoo?

Dukniwendanbed ewaningko kankoonaniiwoo? Dowan.

Ebbed ma korondiyiibban eweng awine dobirimaab ye weng kuu yimbbed dakmaniiwoo? Dowan.

¹⁰ O Yariman, wengamberewe mimyob keewe kakman are nonondande.

O Yariman, ne awawi ye karub kere.

¹¹ Ne yuudi kamiin kee ebbed kande amonombe kube andenabi yeman kerewen,

kwane ne yuudi yebkad boronaan kuu ebbed biande kubimbbed inwaruwewen.

¹² Kwanewen kumbbed iwari dobiri yaa korondeni ne niindem aombbed kubiyiib kere ewaningko kankooni ye yook wingkimain.

O Yariman ne God, ne kuu eb yaa eso kamaniin, aron korem.

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.

31 O Yariman, ebbed kukbimaabbon aombbed dobirimain, korondaawe ne yaa karak kawaib.

Eb yorokmo kerekmen yaambéd ne nen burudande angka kowe.

²Ne yaa eb kerendem kowe wengamberewe.

Kirod mene ne nen angka kowe.

Ne nen biknened aromne angkumoni ye karub kere.

Ne nen dorondandi ye karub kere.

³Eb kuu ne aromkonombon, eb kuu ne aromne angkumonimbon kowe, ewaningko kankooni dowad ne nen kinban weneneb eb kiwaan ari kowe.

⁴Dabab kawi yeman warab areb ongmiwen kuyaa ne nen angka kowe, amborom kuu eb kuu ne yone biknimbon.

⁵Eb dingki ari kuu ne kingkin kowaan.

O Yariman, anam anam ye God, ne bidde.

⁶Dudi god kuu karub ma awandindeban, kwane yi kuruwak yaa bumangki-maibdan yaa kuu kongendimain, kwane Yariman yaa angkumone doriin.

⁷Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaa kuu dowaken kereni kubaniin,

amborom kuu durud yewed kandaan kuu wedmeneb,

dabab kande miin kubiyiibban keraan kuu ebkaadkerewen kowe.

⁸Ebbéd ne nende bondan yi dingki ari kowindo,

ma, ebbéd ne nende dewenebimbon aom kowewen.

⁹O Yariman, ne niindem aom miin kubiyiibban keraan kowe,

ne yaa mimyob keewe.

Kedi, ne indob kuu mimyob kowi ye amengbed wuud keroon,

kwane ne idiib kingkiniib kuu mimyob wandoon.

¹⁰Ne wad dobaraan kuu miin kubiyiibbaniib kumbedmo,

kwane ne weeb korem kuu wareki kamembirimain.

Dabab ne yaa meneboon kowe naromkono dowan keroon,

kwane ne kono kuu wuud kere wonoon.

¹¹Ne kuu bondan yemooniib kowe ni-makarub kuu ne dowad miin arewa ande ambodiibban keruwiwen,

ne dia doriibdan kuu kuye inamen burudande ne yaa odkeneb anam keruwen.

Nangkodmia kuu uni darewoob keruwiwen,

kwane kane kane kiwaan arimbed wedmewimaib kuu kirokmone winimaib.

¹²Ne kuu yimbed bobnoon ande nonondanduwimaib,

kwane ne kuu nongdomatom areb keraan.

¹³Wengambaran kuu ne dowad ni-makarub yemoon koraaweng weng dakmimaib,

“Ye kuu uniwon karakwon kumbed kanawanewandoon.” andimaib.

Ne bondan kuu ne dowad wunonwanon kamiib,

kwane yi kuu ne dowad nuubnaan kamiib kii.

¹⁴Kumban, o Yariman, ne kuu eb yaambéd yone doriin,

kwane “Eb kuu ne God.” ande yedmimain.

¹⁵Ne dobiri yaron kuu ebbéd kinewen, kowe ebbéd ne bondan yaambéd ne nen burudande angka kowe,

ne nenbandande kerewenmo yarimaibdan kui.

¹⁶Eb nambiri kuu eb deme karub ne yaa yure.

Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambéd ne nen burudande angka kowe.

¹⁷O Yariman, eb yaa baandimain kowe, korondaawe ne yaa karak kawaib.

Kumban arewa kamimaibdan kuu karak kandime,

kwane bobkonombon yiri iwarimo dangime.

¹⁸Yi dudanabi weng kuu kebende, amborom kuu yimbed kerengkan wengiib nubkob andi ye wengiib yorokmodan ben kubune manmo kere dakmimaib kowe.

¹⁹Eb amun amun kami kuu darewoob. Kuye inamen kuu kane kane eb yaa une bumangkimaib yi dowad kan kowimaab.

Kuye inamen kuu ebbed nimakarub yi indob arimbed

kane kane ebbed kukbimaabbon aombed doriibdan yi dowad kan kowimaab.

²⁰Ebbed kukbimaabbon aombed doriibdan kuu nimakarub yi wunonwanon kamiib yaambded ben eb kerebiri ari nongkobe oonimaab.

Ebbed kukbimaabbon aombed doriibdan kuu

kadwoni weng yaambded ben eb oonimbon aom nongkobe oonimaab.

²¹Yariman yaningko kankoonem, amborom kuu ne kuu bondanbed kanawanewandiwen ye siti aom dobaraan kumbed

yembed ye womoniyiibban ye mimyob dowaken korokbewoone kukuu yeka mamaa andaan.

²²Ne unimbon aombed yedmaan, “Eb indob arimbed kuu ne kuu kan angka karewen kii.” andaan.

Kuned eb yaa baandaan kuu wengamberewen,

eb yaa awawe ande baandaan kui.

²³Yembed yorokmo kerundoondan, yiib korem kuu Yariman yaa mimyob dowaken keenime!

Korondiyiibban anam ande doriibdan kuu Yarimanbed dorondare awandimaan,

kumban kerengkan kamiibdan kuu yembed kumundinmo ine dabab kondimaan.

²⁴Kane kane Yariman ye dowad yembed kwananeen ande meedmiibdan, yiib korem kuu aromkono kereneb arudkono awinime.

Dewid ye yook. Maskil ye yook.

32 Kane kane yi wabkad kami yaa are nonondandoon kuu yi kuu amun kerundoon, kane kane yi ambarakmi kuu are nonondandoon kangkon.

²Kane kane yaa Yarimanbed arewadan ande yedmindo kuu amun kerundoon, kane kane yi niindem aom kuu dudanabiyyiibban kui.

³Ne ambarakmi dakmokban keraan kuu amkimombded wene amnoom kuu wareki kamembirimain kumbed wuudne aromkonoyiibban keraan.

⁴Amborom kuu awingyawiib amnoomiib kuu

eb dingkimbed ne arewa kami naawonmo didangkawembirimaab, kowe ne aromkono kuu dowan keroon, am kaine niminmo kere mongkobon nubnemoon areb keroon kui. *Selah*

⁵Kwanoona ne kuu ne ambarakmi ben eb yaa dakmaan, ne arewa kami kuu eb yaa ben bikderebindo kui.

Neka nemergen yedmaan, “Ne wabkad kami kuu

Yariman yaa dakmaniin.” andaan. Kwane ebbed ne ambarakmi are nonondandeeewe

ne ambarakmi dowad ne meendobi arewa kuu dowan keroon. *Selah*

⁶Kwani kowe, kane kane eb kerekmen ye kiwaan ari doriib kuu aroniib keroka yi korem eb yaa kurikuri kerime.

Anam kuu kwananiib kuu urok areb dabab yemooon menebaneen kuu kubunokban keraniib.

⁷Eb kuu ne biknimbon, dabab menebaneen kuu ebbed ne nen burudande angka koweneb, burudande bindi ye yook yemooon kai bangkawaneeb. *Selah*

⁸Yarimanbed yedmoon, “Nembed eb do-biri dowad kiwaan amun korokbebedeni kedmengkabdaniin, kwane nembed ongakabde oonebdaniin kii.

⁹Hoos o donki yi inamen areb keraib, yi kuu inameniibban kowe. Kwane yi kuu korok ari abakiib mongkod aom buniib nong kuyiib kuyaambed awine nenwini kumbed yimin, kwanaabban kuu ewiib yaa manaibban.” andoon.

¹⁰Arewa kamidan yaa kuu kubiyiibban yemooon menebimaan, kumban kane kane Yariman yaambed yone doriib kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kumbed yi yaa kanawanewandimaan.

¹¹Yorokmodan, yiib kuu Yariman yaa dowaken kere kubime! Kwane, niindem aom kangdommo doriibdan, yiib kuu ye yaa kube baandime!

33 Yorokmodan, Yariman yaa kubimbed wingkime, kangdommo doriibdanbed ye aningko kankooni kuu yimin kowe.

²Yariman yaa aab wangke ye aningko kankoonime, kwane ye yaa nong angko angkoyiib ye laiya wangke wingkime.

³Yook yewewiib ye yaa wingkime, mengmeng kaadkeriyiibbed wangkime, kwane kube baandime.

⁴Komoyiibkob, Yariman ye weng kuu yorokmo angkon anammo,

kwane yembed komo komo kaman-dameen kuu korondiyiibban kwane kuyaamo awinaneen.

⁵Yariman kuu yorokmo dobiriyiib wengyundi anammoyiib yaa dowaken darewoob keroon, kwane ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu okad yimin yimin yaa derendaroon.

⁶Yariman kuu wengmo no dakmoon kuyaambed Eweniib ambidiib kuu kwane keroon, kwane yembed inum naroon min-dongiib wood awene kuyiib kuu dange wonoon.

⁷Yembed karamok be wenorimaan, kwane yembed karamok niindem yiri kuu be yi dangimbon aom nongkobimaan.

⁸Okad kumundin aom nimakarub korem kuu Yariman yaa unime, kwane okad yiridan korem kuu ye yaa bumangkime.

⁹Amborom kuu ye kuu wengmo yedmoon okad kuu andoween, kwane yembed kwanok ande yedmoon kangdommo kereen.

¹⁰Okaddan yi inamen nekwimaib kuu Yarimanbed kebenendimaan, kwane yi inamen nekwi kiwaan kuu yembed monmarimaan.

¹¹Kumban Yariman ye inamen ongmoon kuu kamkonomo angkimbaraneen, aron korem.

Ye dowaken yaambed inamen ongmoon kuu nimakarub yimin andowoon yiri dobiriyen yaronbed wene yimin wandi yaron kuu angkimbaraneen.

¹²Ambibkindan kaneya yi God kuu Yariman keriyen kuu amun kerundoon, yi kuu yembed kinene yeka ye dowad yumbon ongmoon kui.

¹³Yariman kuu Ewen arimbed yiri keendombere, nimakarub korem wedmendimaan.

¹⁴Ye dibirimbon arimbed
kerendombirimaan,
okad yiri doriibdan korem yaa.

¹⁵Yi korem meendobi niindem aom
ongmoonman,
yembed ya kamenabi korem kuu darobe
yekaadkerundimaan kui.

¹⁶King kane kuu ye ana nangmidan
yemoun kumbed bobni yaa ma nen
burudande angka kowaibban,
kwane kanangkod kere ana nangmi-
maan ye karub kuu ye aromkono
darewoob kumbed bobni yaa buru-
dande kombiri wanaanban.

¹⁷Hoos nandaneen kwangkong bobni yaa
burudande kombiri wanaanban,
kwane hoos kuu aromkono darewoowiib
kumban kuye aromkono kumbed
bobni yaa ma burudande kombiri
wanaanban.

¹⁸Kumban kane kane yi kuu Yariman
yaa une bumangkimaib kuu, yem-
bed yi yaa oone kerendombirimaan,
kwane kane kane God ye womonyi-
ibban ye mimyob dowakenbed
awawaneen ande meedmimaib
kuu yembed yi kuyaa oone
kerendombirimaan.

¹⁹Kwanimaan kuu bobni yaa burudande
binda anded,
kwane am kainoona animaniibban ker-
i yaa awanda anded kui.

²⁰Nub kuu Yariman ye dowad yembed
kwananeen ande meedmo doruub,
ye kuu nub awandi ye karub, ye kuu
kombe areb nub dorondandi ye
karub kowe.

²¹Kedi, nub kuu ye yaambad kubi dare-
woob kerimaub,
komoyiibkob, nub kuu ye aningko
karadmo yaambad yone doruub
kowe.

²²O Yariman, eb womonyiibban ye
mimyob dowaken kumbed nub yaa
angkimbok,

nub kuu ebbad kwananeeb ande
meedmo doruub kuyaambad
kwanok.

*Dewid ye yook. Abimelek ya arinambo ari
warudki areb iraroona Abimelekbed nen
kowoona wonoon kumbed wongkoon.*

34 Ne kuu aron korem Yariman yaa
amun kerunimamaniin,
kwane ye aningko kankooni weng kuu
korondiyiibban dakmembaraniin.

²Ne kingkiniib kumbed Yarimanbed
komo komo kamenaboob ye weng
yaa kerengkan kamaniin,
kwane kane kane yenambad
ben kubuniwendan kuu
wengamberekorib kubaniib.

³Yiib kuu minibko Yariman ye yirin
darewoob dakmendem,
kwane ye aningko kuu nub ibonmo
kankoonem.

⁴Ne kuu Yariman yaa awawe ande
kurikuri keraana inanduwoon,
kwane nembad unimain korem yaa kuu
ne nen obon keruwoon.

⁵Kane kane ye yaambad yone dobiriwen
kuu kubembiriwen,
kwane karak ye kubun kumbed yi muru-
bia ma kebenaanban downan.

⁶Ne durud yewad aombad Yariman yaa
baandaana wengamberewoon,
kwane dabab ne yaa meneboob ko-
rem yaa kuu yembed nen obon
keruwoon.

⁷Yariman yaa une bumangki-
maibdan kuu ye engyumbad
dorondandimaan,
kwane kuye engyumbad yi ben buru-
dande angka nongkobimaan.

⁸Yariman ye inamen ye ambod kande
wedme amun kai kii andime.
Kane kane yembed kukbimaanbon
aombad dobaraniib kuu amun
kerundaneen.

⁹Yarimanbed karadmo kerundoondan,
yiib kuu ye yaa une bumangkime,

amborom kuu ye yaa une bumangki-
dan kuu yi yaa kuu ma dowan
keraanban.

¹⁰Laiyon ingkod kuu animaniibban
keraniib kuu mungimo wuud
keraniib kumban,

Yariman yaa awande ande kurikuri kerid-
dan kuu amunmo dobaraniib.

¹¹Ne danaya, mene ne yaa
wengambirime,

kwaniibko nembed Yariman yaa une bu-
mangki ye kiwaan kedmengkanda.

¹²Yiib kane kane wad dohiri yaa dowak-
eniib kerenib

aronki yemoon amunmo
dobarandamibka,

¹³yiib kuu weng arewa dakmi yaa kuu
kangkadmenib

dudanabi weng yiib mongkodem
aombed dembi kuu kebenenib

¹⁴kami arewa yaa amonombenib amun
amun kamenabenib

yena yoom yewenubmo dohiri
kerekmen yaambéd doberenib
kuyaa meeni darewoob kerime.

¹⁵Yariman ye indob kuu yorokmo kame
doriibdan yaa kerenombirimaan, yi
awandi dowad,

kwane ye kerendem kuu yi baandi yaa
nandimaan.

¹⁶Arewa kamidan yaa kuu Yariman ye
murubia kande yangmad kerimaan,
kwane yi aningko araneene yenambéd yi
yaa ma meenaibban.

¹⁷Yorokmodan kuu baandaiwe Yari-
manbed wengambirimaan,

kwane yi yaa dabab menebaane yembed
ben burudande obon kerundimaan.

¹⁸Mimyob wandi miin yiminban ker-
imaibdan kuu Yarimanbed yi dia
mene dohirimaan,

kwane kane kane yenambéd ben kubune
inamen korem monmarimaibdan
kuu yembed ben burudande obon
kerundimaan.

¹⁹Yorokmoman kuu dabab yemoon
menebimaan,

kumban Yarimanbed kuye dabab korem
yaambéd ye nen burudande obon
kerunimaan.

²⁰Ye kono korem kuu oonimaan,
ma domokbaanban.

²¹Arewa kamidan kuu arewambéd mon-
maraneene duknaniib,
kwane yorokmodan yi bondan kuu
wengyunde ukum kondaneen.

²²Kumban Yariman kuu ye demedan
biddimaan,

kwane kane kane yembed kukbimaan-
bon aombed dobaraniib kuu yem-
bed wengyunde ukum kondaanban.

Dewid ye yook.

35 O Yariman, kaneya yi kuu ne
yaa manmo kerimaib kuyaa kuu
ebbed yi yaa manmo kerunde.

Kwane, kaneya ne yaa nangmiwen
kuyaa kuu ebbed yi yaa nangmende.

²Eb kombeyiib kiyamiib be nekwe.

Kwane nekwekoreb yaro dembeneb
awawi dowad mene.

³Eb maradiib ana nangmi ye daayiib
benkoobe,

ne nenbandande kerewenmo yarimaib-
dan yaa.

Yedmewebka niindem aom anam anda,
“Ne kuu eb nen bobni yaa burudande
bindi ye God” ande yedmewe.

⁴Ne nenbande kowande kamiibdan kuu
yi aningko kankubunebko karak
kandime.

Ne yaa wunonwanon kamiibdan kuu
ben angkurom kondebko karak ye kubun
aom dohirime.

⁵Yi kuu norok kab areb nuubbed awune
kanwinimaan areb kwane kerok,
kukuu Yariman ye engyumbéd wang-
menmo wonok.

⁶Yi wini ye kiwaan kuu kumun kere
kerebbonmo kerok,

kukuu Yariman ye engyumbend yenbandandand kerewenmo yarok.

⁷Ne kuu yi yaa ma abdon kamindo kumban yi kuu ne dowad kawaad nong kowiwen,

kwane ne kuu yi yaa ma abdon kamindo kumban yi kuu ne dowad dem nidke awod kebengkiwen.

⁸Kudmeniibban ye monmarimbed yi yaa mene kebendok,

kwane yika yi kawaad nong kowiwen kumbed awinde bedmendok,

kwane yika dem ongmiwen kuri kirobime, yi monmari dowad.

⁹Kwananeen kuu ne kingkin aom Yariman yaa kubeni,

yembed yi yaambend ne nen burudand angka kowaneen yaa dowakeniib keraniin.

¹⁰Ne inamen korem kumbed baandaniin,

“O Yariman, kanembed eb yaa iibmo keroon? Dowan!

Kamboknondan kuu aromkonodanbed yenbandimaib kuu ebbend yi ben burudand angka nongkobimaab,

kwane kamboknondaniib awandime ande meeniibdaniib kuu yidbidan mene yi yiribman bimaib kuu ebbend yi ben burudand angka nongkobimaab.

¹¹Mimyob keendiyiibban kangdod aom dudanabimaibdan menenib

kumkam ne ma kaadkerindo ye dowad ne yaa kaamowimaib.

¹²Ne amun kamaan ye dowad kuu yimbed arewambend inanduwenib,

ne nen kubunaiwe ne niindem aom yimban kerimain.

¹³Kuned yi kuu anikad kandimaib kuu mimyob wandi ye ebkad boroneni,

animan koronde neka kankubuneni, kurikuri kamimain kumban Godbed ma inandimokban.

¹⁴Ne angkodmi maa o ne daman maa anikadiib areb yi dowad yuudemoon areb kerimain,

kwane awaan bobnaune yuudemoon areb yi dowad ne korok wan yiri kubune yuudi ameng kamimain.

¹⁵Kumban ne yaa dabab meneboon kuu yi kuu kube nedbiwen,

kwane nenbandidan kuu ne koron kumbed nedbe ne yaa manmo keriwen.

Yi kuu womonyiibban ne yaa wengamborokbanabimaib.

¹⁶Yi kuu God ye kiwaan yikaadbandan areb arewa keruwe damangkawenib,

ne yaa ningkambo kabang kamenib arud darewoob wandiwen.

¹⁷O Yariman, aron komoyiib awawokban kere no keewombaraneeb?

Yi monmari yaambend ne wadkeri nen burudand angka kowe.

Laiyon areb keriwendan keyaambend ne nen burudand angka kowe.

¹⁸Kee kwananeeb kuu kadaareb nedbiwen aombend eb yaa eso andaniin,

kwane kadaareb yemoon aombend ewaningko kankoonaniin.

¹⁹Korondaawa ne yaa idiibban bon keriwendanbed ambon kamewaib.

Kwane korondaawa ne yaa ogoodmo arud wandiwendanbed dabab ne yaa meneboon ye dowad kubaib.

²⁰Yi kuu yewenub ye dowad ma dakmimokban,

kwane yi kuu dudi ye kadwoni weng ongmiimaib,

kane kane nuwokad aombend iwarimo doberem ande doriib yaa.

²¹Ne bondan kembed ne yaa baande yedmimaib,

“Ai, ai, kee kamune kamoan kuu nuwindobbed wedmenuwen kii!” andimaib.

²²O Yariman, korem kuyiib kuu wedmewen kowe iwari keraab.

O Yariman, eb kuu kwamune ne yaa am-bab keraab.

²³ Yaro dembe. ne angkumone kebeni dowad yaro mene!

Ne God, ne Yariman, ne dowad ko-romoni weng nekwe!

²⁴ O Yariman ne God, eb yorokmo kerek-mbed ne yaambed ne dowad wengyunde ambarakmindu ande.

Kwane korondaawa ne bondanbed am-bon kamewaib.

²⁵ Korondaawa yi kekamune meenaib, “Ai, nub dowaken keruwen kuu kan-duwen kii!” andaib.

Kwane korondaawa yi kekamune ne dowad yedmaib, “Nubbed ye mon-maruwen downan!” andaib.

²⁶ Kane kane ne dabab kandaan yaa kubaniib kuu
yi korem ben karak kondoko kerebkarab kamime.

Kwane, kane kanembed ne nen yiri kubune yika yi aningko kankoo-naniib kuu

yi dohiri aom kuu karakiib derendaroko kubuniibban ye aningko kandok.

²⁷ Kumban kane kane Godbed ne dowad wengyunde ambarakmindu andoon yaa kubaniib kuu

dowakeniib kere kube baandime.

Yi kuu kekamune yedmimamime, “Yari-man yaningko arimbed kerok,

yembed ye dememan amunmo dohirimaan kuyaa kubimaan kii.” andimamime.

²⁸ Eb inamen yorokmo kuu dakmendaniin,

kwane amkimombed wene amnoom kuu ewaningko kankoonaniin.

Yook ambo bi ye karub yeman. Yariman ye dememan Dewidbed wongkoon.

36 God yaambed weng kuu ne niindem aom meneboon, arewa kamidan yi ambarakmenabi ye dowad,

kedu yi inamen aom kuu God yaa unimokban.

² Amborom kuu ambarakmimbed “Eb kuu karub amun.” andaane yeka ye indob arimbed kerengkan kami-maan kowe,

ye ambarakmi ma wedmindu, kuyaa kongenindu.

³ Ye mongkodkonombed dakmimaan ye weng kuu yena yaa bon kerundi ye weng angkon dudanabi weng, kwane ye kuu inamen kangdomiib kami amuniib yaa korondoan downan.

⁴ Ye angkimbon arak ari angkimaan kwangkon yena yaa bon kerundi ye inamen kowimaan,

kwane “Arewa kami ye kiwaan ari do-bara.” ande kwanimaan,

kwane ye kuu inamen arewa yaa kangkadmimokban.

⁵ O Yariman, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken ye ambab kuu daane ewen ari nandoon, kwane eb ma korondiyiibban eweng aw-ini ye ambab kuu daane ambid ari nandoon.

⁶ Eb yorokmo kerekmen kuu aromkono darewoob ye aangko areb, kwane eb wengyundi kuu karamok ye niindem ambab yiri areb.

O Yariman, nimakaruwiib dingkaniib oonendimaan.

⁷ O God, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu miin manimanandeb anam!

Nimakarub kuu eb buraab ye kubun ku-rumbon areb ebbed kukbimaabbon aombed doriib.

⁸ Yi kuu ewambiwoom animan yiminmo kumbud orok animaiib,

kwane ebbud yi yaa kubembirimaan ye ok awaan yaambud ok kondimaan.

⁹ Amborom kuu eb yaambud wadkeri ye ambokab ye ok meneboon,

kwane eb nambiri yuroon kumbud wad dobere wedmuub.

¹⁰ Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu kane kane eb yaa yikaadkeriwendan kuyaa kwane kondembere.

Kwane eb inamen yorokmo kuu kane kane niindem aom kangdommo doriibdan kuyaa bangkandembere.

¹¹ Kerengkandan kuu ne yaa mene bon keruwaib,

kwane arewa kamidan kuu ne yaa nangmaiwe kombiri wanain.

¹² Wedmime, arewa kamidan kuu yiri kirobe dangiwen, yi kuu ben yiri kirarone ika dembindeban keriwen.

Dewid ye yook.

37 Arewa kamidan yaa meendobembaraib, kwane ambarakmidan yi dobiri amun yaa wungkandaib.

² Amborom kuu yi kuu kereekbed aron doboobban nuubne koknemoon areb kerimaib,

kwane yi kuu arub koknimaan areb aron doboobban ari duknaniib kowe.

³ Yariman yaa angkumone doberenib amun amun kamenabime, kwane okad kirikee doberenib korondiyiibban ye weng awinime.

⁴ Yiibkareb Yariman yaambéd kubenime,

kwane niib kuu yembed yiib niindem aom meenmiib yeman kuu kondaneen.

⁵ Yiib wad dobiri kerekmen kumundin kuu Yariman yaa konime,

kwane ye yaambéd yone dobirime. Kwananiib kuu yiib yaa awandaneen.

⁶ Yembed yiib yorokmo kerekmen kuu ben ongmaneene warewini ye namberemoon areb keraniib,

kwane yiib kangdod weng anam kuu kan ongmaneene aronkob yaa yuremoon areb keraneen.

⁷ Yariman yarinambo ari kuu iwari kerenib yembed kwananeen ande yodbirimban ema meedmime,

kwane kane kane arewa kamaniib kuu yimin keraneen kuyaa meendobembaraib,

yimbed inamen arewa ongmenib kwane ambangkaniib kuyaa kui.

⁸ Norina aruda yaa kuu deerewandekorib amonbime,

kwane meendobembaraib, meendobembaraniib kumbed arewa kamaniib kowe.

⁹ Amborom kuu arewa kamidan kuu yi yumbon yaambéd nadme ben kiradmaneen kumban,

kane kane Yarimanbed ari kwananeen ande meedmaniib kuu okad kuyaom yumbon kandaniib.

¹⁰ Aron dukmenmo arimbed arewa kamidan kuu ma dobaraibban dowan,

kwane yiib kuu yi ande onmaniib kumban yi kuu ma wedmaibban.

¹¹ Kumban yika kankubuniwendan kuu okad kuyaom yumbon kandenib yewenubmo kube dobaraniib.

¹² Arewa kamidan kuu yorokmodan yaa wunonwanon kamenib, arud wande ningkambo kabang kamendimaib.

¹³ Kumban Yarimanbed arewa kamidan yaa ambon kamendimaan, amborom kuu ye yekaad yi ben wengyundi yaron kuu menuun kowe.

¹⁴ Arewa kamidan kuu yi kerewang ben biangkenib

anangkab be angkokbimaib kuu, kamboknondaniib awandime ande meeniibdaniib yaa ben kubudiri dowad,

kwane kangdommo doriibdan yenbandi dowad kui.

¹⁵ Kumban yikareb yi kerewangbed yi mimyob yaa dem nabangkaniib,

kwane yi anangkab kuu domabangkaniib.

¹⁶Yorokmodanbed amunmo dobere yiribman yemoonban bemoon areb yiribman yemoonban be dobaraneeb kuu amun,

arewa kamidan yemoonbed birande yiribman yemoon bemoon areb yiribman yemoon kai be dobaraneeb arebban.

¹⁷Amborom kuu arewa kamidan yi aromkono kuu monmaraneen, kumban Yarimanbed yorokmodan yaa angkumone awandimaan.

¹⁸Yariman kuu amarakmiwen kii ande kadwondiyiibbandan yi weeb kuu yekaadkeroon,

kwane yi yumbon kandiwen kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

¹⁹Monmare arewa keru yaron ari keranuun kuu yi kuu karak kandaibban,

yongkonbi kere animaniibban aron keranuun kuned yi kuu animan yemooniib keraniib.

²⁰Kumban arewa kamidan kuu monmaraneene duknaniib,

kwane Yariman ye bondan kuu at wuung nong wuung areb,

erebnarimban dowan keraniib, amareng areb are wene kirodmo dowan keraniib.

²¹Arewa kamidan kuu araben kandimaib kuu angkon ika inendimokban,

kumban yorokmodan kuu nindorokiibbed kondimaib.

²²Kane kane Yarimanbed amun kerundaneen kuu okad kumaom yumbon kandaniib,

kumban kane kane yembed butun kerundaneen kuu yumbon kuyaambed nadme ben kiradmaneen.

²³Kwane Yarimanbed karub maa ye dohiri kerekmen yaa amun ande dowakeniib keraneen kuu,

ye yon dodki kuu kangdommo kerunaneen.

²⁴Kuye karub kuu boknandaneen kuu kombaraanban,

amborom kuu Yarimanbed ye dingki yaa awinene ongmaneene kangdommo dobaraneen kowe.

²⁵Anuk kuu ne kuu kewedman kere kibi-kee ne kuu kiomnaan,

kuned ne kuu ma wedmaane yorokmodan kuu korem domondindo,

kwane ma wedmaane yi danambed animaniibban keroona ma kaamobenmo yarindo.

²⁶Yorokmodan kuu aron mimim nindorokiibbed munob bangkandenib araben kondimaib,

kwane yi dana kuu amun kerundi yeman.

²⁷Arewa yaa koronde amonombe amun kamime,

kwananiib kumbed okad kuyaom kuu aron korem dobaraniib.

²⁸Amborom kuu Yariman kuu wengyundi anam yaa dowakeniib kerunoon,

kwane kane kane ye yaa korondiyiibban ye weng awine doriibdan kuu yembed ma domondaanban.

Yi kuu aron korem dorondandaneen, kumban arewadan yi dana meed kuu yumbon kuyaambed nadme ben kiradmaneen.

²⁹Yorokmodan kuu okad kuyaom yumbon kandenib

kuyaom aron korem dobaraniib.

³⁰Yorokmoman ye weng dakmimaan kuu inamen kangdommo,

kwane ye weng kuu wengyundi anam yaambed dakmimaan.

³¹Ye God ye amob kuu ye niindem aom kowe,

ye yon kuu kereeb beresare kombirimokban.

³² Arewa kamidan kuu yorokmodan yi dowad biknimbon aombed yemyeb dibere meedmimaib, yi wadkeri monmari dowad.

³³ Kumban Yariman kuu yorokmodan domondaane bondanbed kangedod aombed kwane ye kuu yorokmodan domondaane bondanbed kangdod aombed wengyunde ukum kondaibban.

³⁴ Yariman yaa meedmenib ye kiwaan yaambéd winime. Yembed yiib aningko kankoonaneene okad kuyaom yumbon kandaniib, kwane arewa kamidan kuu yi yumbon yaambéd nadme ben kiradmaneen kuu yiibka wedmaniib.

³⁵ Ne kuu wedmaane mimyob keendiyi-ibban kere arewa kamenabi ye karub kuu at yeeb kumbed ye okad anam yir-imbéd kirod kaine yiminmo am-nemooon areb kamoón.

³⁶ Kumban aron doboobban arimbed bobnoon kuu korem dowan keróon. Ne kuu ye ande onmaan kumban ye kuu ma wedmenindo.

³⁷ Ambarakmiwen kii ande kadwondiyi-ibban yimo doriibdan yi dohiri yaa kuu ongme meene wedmendime, kwane kangdommo doriibdan yi dohiri yaa andangke meene wedmíme.

Amborom kuu kane kanembed yewenubmo dohiri ye kiwaan arimbed doriib kuu ari danayayiib awoyayiib keraniib.

³⁸ Kumban ambarakmidan korem kuu monmaraneen, kwane arewa kamidan yi danaya awoya kuu yi yumbon yaambéd nadme ben kiradmaneen.

³⁹ Yorokmodan ben bobni yaa buru-dande bindi ye kiwaan kuu Yari-manbed ongmoon, yi yaa dabab minimaan kuu yembed awande dukmondimaan.

⁴⁰ Yarimanbed yorokmodan kuu awan-dene arud ye barang yaambéd ben angka nongkobimaan, kwane yembed arewa kamidan yaambéd dorondandene yi ben angka nongkobimaan, amborom kuu yi kuu yembed kukbi-maanbon aombed dohirimaib kowe.

Dewid ye yook. Kaamoni yeman.

38 O Yariman, eb norin wande ongwawaab, kwane eb arud wande ne yaa didangkewaab.

² Amborom kuu eb ana kumbed ne yaa nabangkoon, kwane eb dingki kumbed ne nen kubunewen.

³ Ebbéd ne yaa norin wandewen kowe ne id kuu yiminban keróon, kwane ne niindem aom kuu korem amu-niibban keróon, ne ambarakmaan kowe.

⁴ Ne ambarakmimbed ne nen dabuknandoon, kukuu dabab darewoob kanyarindeban kwane areb keróon.

⁵ Ne yaa kad yaa bobbob kuu yingkenabe miin arewa keróon, amborom kuu inameniibban kamaan kowe.

⁶ Ne kuu nikbe kan kubune yiminban keraan, kwane amkimombed wene amnoom kuu yuudi ameng kame yarebimain.

⁷ Ne id kuu yewéd ye niminbed naa-wonmo denobembirimaan, kwane ne niindem aom kuu korem amu-niibban keróon.

⁸ Ne kuu meenindeban kereni yob beengkemooon areb keraan, kwane niindem aom miin yiminban kereni wareki kamimain.

⁹ O Yariman, nembed komo komo ka-mandamiin ye inamen korem kuu eb arinambo ari dianmo dangooon,

kwane ne inum narimain kuu eb ebkaad,
biknindo.

¹⁰Ne mimyob kuu kurungkurung
deeroon,

kwane naromkonoyiibban dowan
keraan,

kwane ne indob kuu wud dabuneen.

¹¹Ne arewa keraan kumbed ne mimyob
dowaken keendaandaniib nangkod-
miayiib kuu bongwawimokban
keriwen,

kwane ne karubkim kangkon ambab
angkambed dobirimaib.

¹²Kane kanembed ne yaa nenbande
kowandamiib kuu ne dowad
kawaad nong kowe bikniwen,

kwane kane kanembed nenbandan-
damiib kuu ne dowad ye nen
monmarem ande kamiib,

amkimombed wene amnoom kuu
wunonwanon kamimaib kui.

¹³Ne kuu kerendem warudki wengambi-
rimokbanman areb,

kwane ne kuu wengwaab dakmimok-
banman areb.

¹⁴Anamaa, ne kuu karub maa wengam-
birimokbanman areb kereni,

ye mongkod dande inandimokbanman
areb keraan.

¹⁵O Yariman, ne kuu eb ande meedmiin,
o Yariman ne God, ebbed ne yaa
inanduwaneeb.

¹⁶Amborom kuu nembed yedmaan, “Ne
yon kereeb beresare kombaraniin
kuu,

yi kuu domondaawe ne yaa ambon
kamewenib ne nen kubune yika
kankoonaiib.” andaan.

¹⁷Kedi, ne kuu kombarandamiin,
kwane ne yaa yewed kuu ma womoniyi-
iibban angeken.

¹⁸Ne ambarakmi kuu God yaa dakmaan,
kwane ne ambarakmi wedmeni meen-
dobembere yiminban keraan.

¹⁹Kumban ne bondan kuu korereyiibban
amunmo angkon aromkonoyiib,

kwane idiibbanbed ne yaa arud wandi-
wendan kuu yemoon.

²⁰Kane kane ne amun kami yaambed
arewa kamewimaib kuu,

amun kami ye kerekmen yaa wanaine ne
yaa wengamborokbanabimaib.

²¹O Yariman, ne yaa domowaab,
o ne God, ne yaa ambab keruwaab.

²²O Yariman, ne nen burudande angka
kowi ye karub,
kirod mene awawe.

*Yook ambo bi ye karub yeman. Yedutun
ye dowad wongkoon. Dewid ye yook.*

39 Nembed yedmaan, “Ne
dobiri kerekmen kuu nekareb
kangkadmaniin,

kwane ne weng dakmi yaambed
ambarakmain.

Arewa kamidaniib ne arinambo ari
keraniibbed kuu

weng ma dakmainban.” andaan.

²Ne kuu ne mongkodkono kebene iwari
kereni,

weng maa ma dakmokban kerimain,
weng amun kangkon.

Kwanimain kumban ne mimyob wandi
kuu darewoob arimbed keroon.

³Ne niindem aom kuu nimin
denobimaan,

kwane meendobaine amot areb
denimaan.

Kwanekori yedmaan,

⁴“O Yariman, ne aron yimin wandaneen
kuu korokbewe.

Kwane, weeb komoyiib ari dobaraniin
kangkon korokbewe.

Kwananeeb kuu ne wad dohiri kuu aron
dukmenmo yeman ande nekaad-
keraniin.” andaan.

⁵Kedi, ebbed ne weeb ongmewen kuu
kumunkingkaniin kuu dingki mimo
angkarambed wene angkara areb
kumbedmo,

kwane ne wooneenbed wene bobnaniin
ye weeb kuu eb yaambed kuu

barang anamban areb miin dukmen mana.

Nimakarub mimim yi dobiri ye weeb kuu eb yaambad kuu inum koni mimo areb kumbedmo. *Selah*

⁶Anam kuu nimakarub dewenebimaib kuu kuruwakmo areb barang darewoobban.

Anam kuu komo komo ambangkimaib kuu ma id kerimokban.

Kwane, yi kuu yiribman yemoon bimaib kumban, ari duknaniwe yi yiribman kanembed baniib kuu yikaadban.

⁷Kwane kowe, Yariman, kibikee komo dowad kereknaniin?

Ne meeni amaan ari kwananeen ande meenaan kuu eb yaamo.

⁸Ne amarakmi korem yaa kuu awaweneb nen angka kowe.

Kwane domowaawe inameniibban-danbed damangkawaib.

⁹Ne kuu iwari keraan, ne mongkod dande weng dakmainban, amborom kuu ke dabab kandaan kee ebka ebbed kwamune ambangkewen kowe.

¹⁰Ebbed ne yaa ukum kawewen kuu kan angkane.

Ne kuu eb dingkimbed woweewe korem yiminban keraan.

¹¹Ebbed nimakarub yi amarakmi dowad ongkandeneb didangkimaab,

kwane ebbed yi yiribman kuu amberodbed ane dowan keremoon areb kerundewen.

Nimakarub mimim yi kuu inum koni mimo areb barang miin embeng mana. *Selah*

¹²O Yariman, ne kurikuri weng wengambere.

Ne awawe ande baandaan kuu wengambere.

Ne ameng kami yaa kuu kerendem warudki areb keruwaab.

Amborom kuu ne yaa arud wandewen kumbed ne kuu eb yaa owodman areb keraan,

nawoya yiri areb norodman keraan kui. ¹³Ne yaa ebbed arud wandewen indob korarewen kuu womone.

Kwanebko ne angkon ika kuba.

Kwanaabban kuu ne kuu kimyen wene bobnaniin.

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.

40 Ne kuu yodbirimban emamo Yariman yaa meedmaan, kwane ye kuu amonombene ne baandi yaa wengamboroon.

²Yembed monmari ye dem yirimbed ne nen angka kowoon, birin yerekbun yirimbed kui.

Yembed ne yon kuu dumnad ari ongmene

kamkonombon ari dori yeman kawoon.

³Kwane, yembed ne niindem aom yook yeweb kowoon,

nub God yaningko kankooni ye yook kui. Yemoon kuu wedmekorib unenib

Yariman yaa angkumone dobaraniib.

⁴Kane kanembed Yariman yaambad yone dobiriwen kuu amun kerundoon,

yi kuu kerengkandan yaambad yone dobirindo,

God anam yaa koronde dudi god yaa winiwendan yaambad yone dobirindo kui.

⁵O Yariman ne God, binangke eb kuu anam andi yeman korokbewen kuu yemoon.

Ebbed nub dowad komo komo meene ongmenabewen kuu,

karub maambad angkon ika eb yaa kimingkaanban.

Kuye dowad nembed dakmenabaniin kuu,

dakme dowan kerindeban, yi kuu yemoon kowe.

⁶Eb yaa dingkan aye nengke baeb koniyiib animan munob koniyiib kuu eb dowakenban,
 kwane eb kuu eb yaa dingkan kumundin nengke agedmo kere baeb koniyiib amarakmi aari dowad dingkan aye agedmo kere baeb koniyiib kamime ande kowindo,
 kumban ne kerendem kuu nandewen.
⁷Kowe, nembad yedmaan, “Ne kuu kei, ke manaan kei.
 Buk bedmiwen kuu ne dowad wongkoon.
⁸O ne God, eb dowaken yaambad ambangkande meenaan.
 Eb amob kuu ne niindem aom angkeen.” andaan.
⁹Ne kuu yorokmo keru ye kerekmen kadaareb nedbimaib aombad dakmimain,
 kwane ne mongkodkono karangkimokban,
 o Yariman, kuyaa kuu ebkaadkerewen kii.
¹⁰Eb yorokmo kerekmen kuu ne niindem aom kan biknimokban,
 ma, eb korondiyiibban eweng awina- neeb andiyiib ebbed bobni yaa burudande bindiyiib kuu dakmimain.
 Ne kuu kadaareb nedbimaib yaa kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowakeniib anam anamiib kuu ben aaidmimokban.
¹¹O Yariman, eb mimyob keendi kuu kawee, ebka amuknaab.
 Kwane, eb mimyob dowakeniib anam anamiib kumbad ne nen dorondaruwok, aron korem.
¹²Kimingkindeban ye dabab yemoon kuu ne yaa awanewandoon,
 kwane ne amarakmimbed ne yaa burudandoon kowe wedmindeban keraan.
 Ne amarakmi kuu yemoon, ne korok ari awung kimingkindeban kwamune arebban,

kwane ne niindem aom kuu korem yim- inban keroon.

¹³O Yariman, dowakeniib kerebka ne nen angka kowe.

O Yariman, kirod mene awawe.

¹⁴Ne nenbande kowandamiibdan kuu yi korem kuu

karak kondene kerebkarab kerundok.

Ne nen monmarande kamiibdan kuu yi korem kuu

ben angkurom kondene yi aningko kankubunok.

¹⁵Ne yaa damangkawe yedmimaib, “Aha! Aha!” andimaibdan kuu

karak kandenib yika wedmenib binangkime.

¹⁶Kumban kane kane eb ande onmiib kuu,

eb yaa dowakeniib keru kereb dime.

Kwane kane kane ebbed bobni yaa burudande bindi yaa dowakeniib keru- wen kuu,

yedmimamime, “Yariman yaningko ye yirin darewoob kerok.” andimamime.

¹⁷Kuned ne kuu kamboknon keru awawe ande doriin kowe,

Yariman kuu ne yaa meenewok.

Eb kuu ne awawi ye karub, angkon ne nen burudande angka kowi ye karub.

O ne God, mokaid amaanbed andaab.

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.

41 Kanembad kamboknondan yaa meendene amun kamendimaan kuu ye kuu Godbed amun kerunoon.

Ye yaa dabab mananeen kuu Yarimanbed awanene nen angka kowaneen.

²Yarimanbed ye nen dorondarene ye wadkeri kande kukbaneen,

kwane ye kuu okad yiri dobaraneen kuu Yarimanbed amun kerunaneen,

kwane ye bondanbed yi dowaken yaambded ye yaa komo kamenandamiib kuyaa kuu Yarimanbed domonenaanban.

³Ye kuu anikad angkimbaraneen kuu Yarimanbed aromkono konaneen, kwane anikad angkeen yiri kuu ongma-neene wadkeraneen.

⁴Kuned nembed yedmaan, “O Yariman, eb yaa ambarakmaan kowe, ne yaa mimyob keewe ongme webko wadkera.” andaan.

⁵Ne bondanbed ne yaa arud wandenib ne dowad dakmimaib,

“Aron komo arimbed bobnaneenkob yaningko kuu dowan keraneenka?” andimaib.

⁶Yi kuyaom kuu mimo yembed neyiib yaa mene wedmewimaan kuu, dudi weng dakmene ne weng kande amonombe weng arewa ongmenne bunangka wene kwane dakmen yarimaan.

⁷Ne bondan korem kuu nedbenib kongewe koraaweng dakmenabimaib,

kwane yimbed ne dowad miin arewa kerok ande meenenib

⁸yedmimaib, “Ye kuu karakiib ye bobobbed aye kowoon kowe, ye kuyaa yiri angkeen kuu ika ma dembaanban.” andimaib.

⁹Nangkodmi anam, ye yaambded yone dobaraan,

ye kuu ne om animan animaan kuned, ye kangkon ne yaa manmo keroon.

¹⁰Kumban, o Yariman, eb kuu ne yaa mimyob keewe

ne nen ongmebko wadkera. Kwanebko nembed ne bondan yaa ingka.

¹¹Ne bondan kuu ne yaa nangme dorindeban keriwene kowe,

nekaadkeraan eb kuu ne yaa dowakeniib keruwewene.

¹²Ne inameniib doboriyiib dakmiyiib kuu ibmo kowe ebbed ne nenkooneneb, eb arinambo ari aron korem yeman kowewene.

¹³Yariman, Israeldan yi God kui, ye yaa amun kerunok, yimin andowoon yirimbed wene aron korem korem kui.

Anam kwanok. Anam kwanok.

Buk Ayoob

Yook 42–72

Yook ambo bi ye karub yeman. Maskil ye yook Korah ye awoyambded wongkiwene.

42 O God, diiyambded ok moom bobnekore okmanambon yaa anande wenemoon areb

kwane ne kingkin kuu eb ande onmeen.

²Ne kingkin kuu God yaa ok moom areb keroon, wad doreen ye God yaa kui. Aron komo arimbed Godiib yaa wene durunenaniin?

³Yenambded amkimombded wene amnoom kuu ne yaa yedmimaib,

“Eb God kuu kuna? Dowan!” andimaib kowe,

ne kuu amnoomiib awingyawiib animan koronde inokmo wimain.

⁴Anuk kuu nembed kadaareb bindore God ye kurikuri ambib yaa kinban winimain,

kukuu kube baandiyiib eso ande baandiyiib

ne yoom kadaareb yoom God ye orokbon winimaub.

Kuyaa kuu kibikee ika meenekori

ne mimyob wandi kuu God yaa koneni ye yaa baandimain.

⁵O ne kingkin, eb komande yerene no kubokban kerewene?

Komande ne niindem aom monmareeb? Kedi, God yaningko kankoonaniin kowe, God yembed ari kwananeen ande meene.

Ye kuu neyiyib yaa doberene awawimaan
ye karub, ye kuu ne God.

⁶Ne kingkin kuu miin kubiyiibban
keroon.

Kwane kowe, ne kuu okad Yooden
yaambéd eb yaa ika meenaniin,
aangko Heeman yaambéd, aangko Misaa
yaambéd kui.

⁷Ok niindem yirimbed okad niindem
yiri yaa baandemoon areb,
eb ok benbon ye kuweng kumbed kui,
eb umbakiib oknondokiib korem
kumbed ne ari beengkaiwe,
korem yiminban kerimain.

⁸Aronki kuu Yarimanbed ye womoniyi-
ibban ye mimyob dowaken keewok,
amnoom kuu ye yook kuu ne yaa
angkimborok,
kukuu kurikuri yeman ne wadkeri ye
God yaa kui.

⁹Ne kuu God ne aromkonombon yaa
kaamonimain,
“Eb komande ne nonondanduwewen?
Komande ne bondanbed yobdood
keruwaiwe
ne kuu kwane yuudi ameng kamembiri-
main?” andimain.

¹⁰Ne bondanbed ne yaa
damangkawimaib,
amkimombéd wene amnoom kwane
yedmimaib,
“Eb God kuu kuna? Dowan!” andimaib,
kowe kono domabangki ye yewéd areb
kuyiyib keraan.

¹¹O ne kingkin, eb komande yerene no
kubokban kerewen?
Komande ne niindem aom monmareeb?
Kedi, God yaningko kankoonaniin kowe,
yembed ari kwananeen ande meene.
Ye kuu neyiyib yaa doberene awawimaan
ye karub, ye kuu ne God.

43 O God, ne dowad ebbed
wengyundeneb ma
ambarakmindó ande.

Kwane ne kangdod weng koromoneneb
God ye kiwaan yikaadbandan yaa
kebende.

Kwane birande arewa kamenabidan yaa
kuu ne nen burudande angka kowe.

²Eb kuu God ne dore angkumonimbon
kowe,

komande ne yaa wunekarewen?
Komande ne bondanbed yobdood
keruwaiwe

ne kuu kwane yuudi ameng
kamembirimain?

³Eb nambiriyiyib anam anamiib kuu ben
yure kowe.

Korondebko yimbed ne nen kinban
winime.

Korondebko yimbed ne nen eb aangko
karadmo ari winime,
eb dobirimbon yaa kui.

⁴Kwananeen kuu ne kuu God ye bot wu-
ubimbon yaa wananiin,

Godiyib yaa kui, ye kuu ne kubi ye am-
bokab kui.

Ne kuu haap wangkeni ewaningko
kankoonaniin,

o God ne God.

⁵O ne kingkin, eb komande yerene no
kubokban kerewen?

Komande ne niindem aom monmareeb?
Kedi, God yaningko kankoonaniin kowe,

yembed ari kwananeen ande meene.
Ye kuu neyiyib yaa doberene awawimaan
ye karub, ye kuu ne God.

Ye kuu neyiyib yaa doberene awawimaan
ye karub, ye kuu ne God.

*Yook ambo bi ye karub yeman. Maskil ye
yook Korah ye awoyambéd wongkiwen.*

44 O God, nubka kub kerendembed
wengamburuwen,
kwane nub awoyambéd unyeman yiri yi
dobiriwen yaron yaambéd
ebbed komo kamewen kuu nub yaa
daandiwen.

²Eb dingkimbed ambibkin maa maadan
ben angkanekoreb,
nub awoya ben kuri nongkobewen.

Ebbed nimakarub kuyaa doboriwen kuu
dore boknekoreb
nub awoya ongmendeewe amunmo
doboriwen.

³Kedi, nub awoya kuu yi kerewang
yaromkono yaambéd burudande
okad kandindo,
kwane yi dingkimbed nangbe
burudandindo.

Kukuu eb dingki wiwi yaromkonombéd
kwane burudande okad kandewen,
kwane eb murubia ye nambirimbed
nangbe burudandewen,
amborom kuu ebbéd yi yaa dowakeniib
kerundewen kowe.

⁴Eb kuu ne God ne king,
Yekob ye awoya ari yi dowad inamen
ongmaawe yi bondan yaa nangbe
burudandimaib.

⁵Eb yaambéd dore nub bondan kuu ika
yenbanden winimaub,
kwane ewaningko yaambéd nub manmo
kerimaibdan kuu nubbed nangbe
burudandimaub.

⁶Kedi, ne anangkab kuyaambéd nangbe
burudanda ande meenimokban,
kwane nembéd nangbe burudandimain
kuu ne kerewangbedban.

⁷Anam kuu ebbéd nub bondan yaa
nangbe buruhandi yaromkono
kondimaab,
kwane ebbéd nub yaa manmo keriwenda
dan yaa karak kondimaab.

⁸God, eb dowad kerengkan kamimaub,
amkimombéd wene amnoom,
kwane ewaningko aron korem kankoon-
imamanuub. *Selah*

⁹Kumban kibikee eb kuu nub yaa
wunekareneb ben yiri kubunewen,
kwane eb kuu nub ana nangmidan yoom
ma wanaibban.

¹⁰Nub bondan miniiwe ebbéd
nub ongmendeewe ikakman
kirokmonuwén,

kwane nub yaa manmo keriwenda
kuu nub yaa nangbe nub yiribman
biwen.

¹¹Ebbéd nub ongmendeewe sibi yeen
anemoon areb keriwén,
kwane ebbéd nub ben bokesawareewe
ambibkin maa maa yaa wenebuwen.

¹²Eb nimakarub kuu od embeng mana
yeman ben berengkewen,
kwane yi ben berengkewen kuu ari ma
idiib kerindo dowan.

¹³Ebbéd nub ben ongmendeewe nub dia
doriibdan yi indob arimbed ded-
mone dandi yeman keriwén,
kwane yi kuu nub yaa damangkande am-
bon kamendimaib.

¹⁴Ebbéd nub ben ongmendeewe am-
bibkin maa maandanbed nub dowad
nongdomatomdan andimaib,
yi kuu nub yaa mungkuwande korok
waaburukmimaib.

¹⁵Ne karak kuu ne arinambo ari
angkimbirimaan, amkimombéd
wene amnoom,
kwane ne murubia kuu karakmo
kerimaan,

¹⁶amborom kuu ne yaa dedmone
dawimaibdanbed damangkawimaib
kowe,
ne bondan kui, inande dabab kawimaib-
dan kui.

¹⁷Korem kee nub yaa kwane menebi-
maan kumban,
nub kuu eb yaa nonondandimokban kere
eb amob weng yaa korondimokban.

¹⁸Nub niindem aom kuu eb yaa ma ko-
ronde ika winindo,
kwane nub kuu eb kiwaan ari koronde
kimyen winindo.

¹⁹Kumban ebbéd nub kuu dore
beengkeneb nuwokad kan
amonombe dura anon arewa yi
okad areb kerundewen.

Kwanekoreb, nub kuu kumun darewoob
kumbéd kebenendewen.

²⁰Nub kuu nub God yaningko nonondandunekorub

oworan yi god yaa bumangkuwen karen,

²¹anam kuu God kuu kuyaa wedme yekaadkeroon karen,

ye kuu biknoon ye inamen korem yekaadkeroon kowe.

²²Kuned eb dowadbed amkimombed wene amnoom kuu bobni yaa wedmimaub,

kwane nub kuu sibi areb ogoodmo yenbandi kuu yimin andimaib.

²³O Yariman, yaro dembe! Komande angkimaab?

Ebkareb yaro dembe! Nub yaa aron korem wunekarundaab.

²⁴Eb komande murubia kan yereknekoreb

nub durud yewediib nub yaa yenbandiyiib ye dowad ma awandindo kerewen?

²⁵Nub kuu bobni ye dungkun yaa doruwen,

kwane nub id kuu okadbed yobdoodmo awineen.

²⁶Dembe, nub awande.

Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken ye dowad nub bidde.

Yook ambo bi ye karub yeman.

“Bingko Wuung” ye yook ye kiwaan

yaambbed wingki yeman. Maskil

ye yook Korah ye awoyambbed

wongkiwen. Wonong awani ye yook.

45 Ne mimyob aom manimani inamenbed dembe yiminmo kereni king yaa komkum dakmaan.

Ne ong kuu komkum kami niidiib dowad moo kai kerembirimaan.

²O king, eb kuu miin kerengkabdibon kai, yena korem arebban,

kwane kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendi weng kuu eb mongkod aombbed menebimaan,

Godbed amun kerubdoon aron korem kowe.

³O king kanangkod aromkonoyiib, eb kerewang kande inware.

Kwane eb dobiri manimanandewiib nambiriyiib kuu korokbende.

⁴Eb dobiri manimanandeb kumbed hoos ari dibere wene burudande dore,

anam anamiib ebka kankubune dobiriyiib yorokmo dobiriyiib korokbi ye dowad.

Eb dingki wiwi ye aromkono kumbed warekandi ye kami kuu ongmenabe.

⁵Eb ana kuu yidkang arudiib, kwane yi kuu eb bondan yi niindem karewandimaan.

Ambibkin maa maadan kuu ebbed nangme burudande eb yondad daderem yiri nongkobimaab.

⁶O God, eb dibere oonimbon kuu aron korem angkimbaraneen,

kwane eb ooni ye inamen kuu wengyundi anammo.

⁷Eb kuu yorokmo kerekmen yaa dowaken darewoobmo kereneb arewa kami yaa miin dowakeniibban anam kerimaab kowe,

God, eb God kumbed eb nen ari kowoone, eb angkodmia kuu yirimo keriwen.

Yembed eb yaa kubimaan ye oiyo eb ari bunoon kumbed eb nen ari kowoon kui.

⁸Eb ebkad doboob korem kuu meer baewiib alo baewiib kasia baewiib, kwane king ye ambib aiforimbed yenbiwen kuyaambbed

nongiib ye wangki yemaniib wingkenib kubi kabdimaiib.

⁹King maa maa yi nimadana ebbed awadmewen kuu aningko darewoowiib,

kwane eb dingki wiwi angka kuu king maa ye mungkan awanandameeb kumbed doruun, yu kuu Ofiaa ye bot goldbed inwareen.

¹⁰O king maa ye mungkan, nembed komo ke yedmandamiin kee kande niindem aom kowe.

Kub ambibkindaniib karubkimiib kuu nonondande.

¹¹Kedi, nub king kuu kub manimani yaambedmod boknoon kii.

Kedi, ye kuu kub yariman kowe, ye aningko kankoone.

¹²Taiya ye king ye mungkan kuu munob yeman bangkabdanuun,

kwane yiribman yemoondan kuu kubende ande kub yaa amun amun kamebdaniib.

¹³King maa ye mungkan kui, yu kuu manimani ye ebkad inware yu wadnarimbon aom doruun,

kwane yu ebkad kuu bot goldiib angkabiwen kumbed inwareen.

¹⁴Yu kuu kwane angkabiwen ye ebkadiib inwareen kuyiib kumbed yu kuu nen kingiib yaa wananiib,

o king, yu yoman kuu yu nima koyu amborongaadbed mananiiwe, ewiib yaa ben mananiib.

¹⁵Yi kuu kubiyiib dowakeniibbed ben kinban wananiib,

kwane yi kuu king ye ambib aom aomnaniib.

¹⁶O king, eb karub dana meed kuu eb awodkia areb king keraniib,

kwane ebbed yi kuu ben okad maa maa yi korok ongmandaneeb.

¹⁷Nembed nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom eb yaa meeni yeman kuu ongmaniin.

Kwani kowe, ambibkin korem kuu aron korem korem ewaningko kankoonaniib.

Yook ambo bi ye karub yeman. Alamat ye kiwaan wingki yeman. Yook kuu Korah ye awoyambed wongkiwen.

46 God kuu nub ben kukbimaanbon angkon nub aromkono,

kwane dabab aron yaa kuu awandande nekwimbed doreenmo.

²Kwana kowe, dowodki mananeene okad amonombanuun yaa o

aangko aangko dande karamok yiri kirobaniib yaa kuu nub kuu unaubban.

³Karamok umbakiib kuwengiib ok kamokiib kamanuun o

kuye arud kumbed aangko aangko kiringmaniib kangkon unaubban. *Selah*

⁴God ye siti aombed kubi kanminimaun ye ok awaan angkuun,

kuye siti kuu karadmombon, Korem Burudandoon Arimbed Ye God kuyaa doreen kui.

⁵Kuyaom kuu Godbed doreen kii, kuye siti kuu komombed ma monmaraanban.

Warewinimbed God kuu awande oonendaneen.

⁶Ambibkin maa maa kuu yirinde baandiiwe, angkon oonimbon maa maa kirobiiwe,

God ye baandi kuweng daandeene okad kuu okmo kereen.

⁷Ana nangmidan yemoon ye Yariman kuu nuwiib doreen,

Yekob ye God kuu nub dorondandi ye karub. *Selah*

⁸Yiib menenib Yariman ye ambangkanabi kee wedmime,

okad ari ke monmarenaboos kee wedmime.

⁹Yembed okad yimin yimin yaa kuu ana nangmi kebenimaan,

kwane yembed anangkab domabangkene marad ben monmarene

kombe kuu amotbed denimaan.

¹⁰Yembed yedmimaan, "Ne kuu God kowe iwari kerenib wedme meendobe kaadkerime.

Ne aningko kuu ambibkin korem ye nimakarubbed kankoonaniib,

kwane ne aningko kuu okad korem yaambed kankoonaniib.” andimaan.
¹¹ Ana nangmidan yemoon ye Yariman kuu nuwiib yaa doreen,
 Yekob ye God kuu nub dorondandi ye karub. *Selah*

Yook ambo bi ye karub yeman. Yook kuu Korah ye awoyambed wongkiwen.

47 Ambibkin koremdan, yiib dingki wangkime,

God yaa kubiyiibbed baandime.

² Amborom kuu Korem Burundoon Arimbed Ye Yariman kuyaa kuu unime andi yeman,

ye kuu King miin darewoob arimbed okad korem oonimaan kui.

³ Yembed ambibkin maa maa ben nub ooni dabderem yiri keroon,
 yi kuu nub yon dabderem yiri ben nongkoboan.

⁴ Yembed nub yumbon kuu nub dowad kine kowoon,
 kukuu nub okad kui,
 kuyaa kuu Godbed mimyob dowaken keenoonman Yekobbed kerengkan keroon. *Selah*

⁵ God kuu kube komkimaib ye kidangkambed daanoon,
 ku Yariman kui, ye kuu kibi komkimaib kumbed daanoon.

⁶ God yaa ye aningko kankooni yook wingkime, kuye yook wingkime,
 nub King yaa ye aningko kankooni yook wingkime, kuye yook wingkime.

⁷ Kedi, God kuu okad kumundin ye king, ye yaa yook kangdommombed ye aningko kankoone wingkime.

⁸ Godbed ambibkin korem kuu oonimaan,
 God kuu ye dibere oonimbon karadmo arimbed dibeen.

⁹ Ambibkindan yi korok korok kuu Abraham ye God ye nimakarub yoom nedbimaib,

amborom kuu okad yiridan yaa oonidan kuu God yeman kowe,
 ye yaa darewoobmo aningko kankooni yeman.

Yook ambo bi ye karub yeman. Yook kuu Korah ye awoyambed wongkiwen.

48 Yariman kuu aningko darewoowiib, ye kuu korem yena arebban, ye aningko kumbedmo kankooni yeman,
 nub God ye siti aombed, ye aangko karadmo arimbed kui.

² Aangko Saiyon ari kuu manimanandeb kii,

kuyaa kuu okad kumundinbed kubimaun,

kukuu karadmo anam kai,
 kukuu darewoob arimbed ye King ye siti kui.

³ God kuu yu dorondandimbon aom doreen,

kwane yeka korokboon kuu ye kuu yu dowad aromne angkumonimbon keroon.

⁴ Kedi, king maa maa mene nangmi dowad daboknenib

ibonmo mene dia keriwon kuu

⁵ kuye siti wedmekorib binangkiwen,
 kwane uniwon karakwon kere kirokmoniwen.

⁶ Kwane yi kuu unimo keriwon,
 yi kuu wonong dana woonande yewed kandimaun areb keriwon.

⁷ O God, ebbed yi ben monmarewen,
 yi kuu aron dembimaun angka ye nuubbed Taasisdan yi motod baangkenu kurubkurub keremoon areb keriwon.

⁸ Godbed kwanoon kuu kwane wengamburuwen,
 kwane nubka wedmuwen.

Ana nangmidan yemoon ye Yariman ye siti aom,
 nub God ye siti kui,

yembed yu kuu ongmendaane komombed ma monmaraanban yeman kereen aron korem. *Selah*

⁹O God, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaa meendobembere kubimaub,

eb kurikuri ambib aombed.

¹⁰O God, eb yirin kuu okad yimin yimin yaa derendaroon kwamune areb kuu,

ewaningko kankooni kangkon derendaroon.

Kwane eb dingki wiwi kuu ambangki yorokmoyiib kumbedmo.

¹¹Eb wengyundi kuu anammo kowe, aangko Saiyondan kuu kubimaib, ambibkin Yudadan kangkon kubimaib.

¹²Aangko Saiyon yu siti Yerusalem awanewande dewenebime, kukbiri ye ambib kongam kuu kimingkime,

¹³siti kuuk yaa ongme andangkime, aromne angkumonimbon korem wedmenabime.

Kwananiib kumbed yiibbed komo komo wedmiwen kuu yiib awoya ari yaa daandaniib.

¹⁴Kedi, God kee nub God aron korem korem,

kwane ye kuu nub ben kinban winimaneen aron korem.

Yook ambo bi ye karub yeman. Yook kuu Korah ye awoyambed wongkiwen.

49 Ambibkin koremdan, weng kee wengambirime,

kane kane okad kiri doriib, yiib korem ke wengambirime,

²aningkoyiibbandaniib aningko ariyiibbandaniib,

yiribman yemoondaniib kam-boknondaniib, yiib korem kui.

³Ne mongkodkonombed meeni kangdom ye weng dakmaniin,

kwane ne niindem aombed weng menebaneen kumbed kaadkeri kuu kondaniin.

⁴Ne kerendem kuu ongkandi weng yaa kowe wengambaraniin,

kwane haawiibbed wangkeni weng yobdood ye id kuu kedmengkandaniin.

⁵Ne yaa aron arewa mananuun kuu komande unaniin? Downan, unainban.

Arewa kame birandimaibdanbed ne yaa kanawanewandaniib kuned unainban.

⁶Kane kane yi yiribman yemoon yaa yone

nub kuu yiminmo ande kerengkan kamimaibdan kumbed manmo keruwaniib kangkon unainban.

⁷Karub kanembed karub maa ye wadkeri dowad ma biddindeban, kwane yembed karub maa ye dowad God yaa ma moonindeban.

⁸Wadkeri ye dowad bididi kuu yeka mamaa, odbed kowi kuu yiminban.

⁹Biddaneen kuu aron korem ari wad doberembaraneen,

kwane biddaneen kuu ma deendaanban.

¹⁰Kedi, wedmuub kuu meeni kangdomdan kuu duknaniib,

inameniibbandaniib awon korokdaniib kangkon duknaniib,

kwane yi korem kuu duknenib yi yiribman kuu yena yaa kirarundaniib.

¹¹Yi bobkonombon kuu yi dobirimbon keraneen aron korem,

kuyaa dobaraniib yaron kuu yimin wandaanban,

yi yirin kumbed yi okad kuu yika yi aningkoyiib ande kowaniib kuned.

¹²Kukei, karub kuu ye yiribman yemooniib kuned doberembaraanban,

ye kuu dingkan areb, ye kangkon bobnaneen.

¹³Inameniibbandan yi dobiri kiwaan kukui,

kwane yi yoman wene yi weng yaa amun andimaibdan kangkon kwamunemo dobirimaib. *Selah*

¹⁴Yi kuu sibi areb, yika oonaibban, bobni yaromkonombed dedmondaneene bobkonombon yiri wene dobaraniwe,

bobnimbed yi yaa oonaneen.

Kwane aron dukmen arimbed yi kuu yorokmodanbed oonendaniib.

Yi id kuu bobkonombon yirimbed deendaneen,

kowe yi kingkin kuu ambiwiibban keraniib.

¹⁵Kumban Godbed ne wadkeri kuu bobkonombon yirimbed biddaneen, amanaa, ne kuu yekareb yeyiib yaa nenwananeen. *Selah*

¹⁶Kwane, karub maa kuu yiribman yemooniib keroko binangke unaib, ye ambiwoom korem amun amunmo yidware wonoka kuyaa meenaib.

¹⁷Amborom kuu ye bobnaneen kuu ye yiribman kuyiib yeka ma be wanaanban,

ye ambiwoom korem amun amunmo yidwaroon kuyiib bobkonombon yiri ben kubunaanban.

¹⁸Ye kwane doreen kuu yekareb yemeren nekob yimin ande kubimaan.

Ye kuu yiminmo keraneen kuu yenambed ye aningko kankoonaniib kuned,

¹⁹ye kuu yambe yawoya awoya yaa daboknendaneen,

yi kuu kumun aommo doberembaraniib kui.

²⁰Yiribman yemoondan kuu kaadkeri inameniibban keraniib kuu dingkan areb, yi kangkon duknaniib.

Asaf ye yook.

50 Aromkonomo Ye God, Yariman kui, yembed dakmene okaddan yaa minime ande baandimaan,

aron daminimaunbed wene aron kubunimaun korem yaa kui.

²Aangko Saiyon, yu manimanandeb kuu demkoronmo kui,

yu yaambed God kuu yure kowimaan.

³Nub God kibireb meneen kii, ye kuu iwari dobaraanban,

kwane ye meneen ye kiwaan ari kuu amotbed denobenmo meneen,

kwane nuuwa amayiib bare kanmene ye kuu kanawanewandeen.

⁴Yembed Ewen ariyiib okad yiriyiib yaa mene wedmime ande baandoon, ye nimakarub ben wengyundi dowad.

⁵Kwane yedmoon, “Ne kiwaan ari doriibdan kuu ne yaa ben minime.

Kane kanembed dingkan aye nengke ne yaa baeb konenib amob weng ongmiwendan kui.” andoon.

⁶Kwane Ewen kuu ye yorokmo kerekmen kan dakme baandimaan,

amborom kuu God yekareb kangdod kerundi ye karub keroon kowe. *Selah*

⁷Kwane yedmoon, “O ne nimakarub, wengambiriwa kekane dakma.

O Israeldan, yiib kui, yiib yaa manmo kereni kangdod weng dakma.

God ne kei, ne kuu yiib God kii.

⁸Yiibbed womoniyiibban dingkan aye nengke baeb konenib dingkan yena

ben kumundin nengke denobe dowan kerimaib kuned,

kuyaa kuu ne kuu ongkandi wengiib kerindo.

⁹Yiibbed yiib buromakau ambi kuuk aombed kawi kuyaa ma meenindo, yiminmo doriin kowe.

Yiibbed yiib naningkod ambi kuuk aombed bangkawi kangkon kuyaa

ma meenindo,

¹⁰amborom kuu dura ye dingkan korem kuu nemanmo,

buromakau yemoon kai koodbon tauseniib arimbed doriib kangkon neman.

¹¹ Aangko aangko ari ayari on korem kuu nekaad,
kwane dabonmo ye okad ye dingkan kuu nemanmo.

¹² Ne kuu mungiyiib keraan karen, yiib yaa ma kaamonindo karen,
amborom kuu okad kumundiniib kumkam korem dangooniib kuu nemanmo.

¹³ Buromakau yom animainoo? Dowan.
Naningkod yi umkan animainoo?
Dowan kii!

¹⁴ Ne yaa eso andi dowad munob bangkawi yeman bangkawime.
Korem Burudandoon Arimbed Ye God,
ne dowad yiibbed kwane kamanuub ande amob weng ongmiwen kuu kwane kamime.

¹⁵ Dabab aron aom kuu ne yaa baandime.

Kwananiib kuu nembed yiib ben burudande angka nongkobaniine ne aningko kankoonaniib.” andoon.

¹⁶ Kumban arewa kamidan yaa kuu Godbed kamune yedmoon,

“Yiibbed ne amob ben yena yaa daandaniib kuu yimin dee? Dowan!

Kwane ne amob weng kuu yiib mongkodkonombed dakmaniib kuu yimin dee? Dowan!

¹⁷ Kedi, nembed inamen arewa didangkimain kuyaa kuu yiibbed arud wandembirimaib,

kwane ne weng kuu yiibbed wunekare anuk korarimaib.

¹⁸ Yiib kuu yid bidan wedmaniib kuu karub amun andimaib,

kwane yiib kuu nenem kamidan yoom daboknimaib.

¹⁹ Yiib mongkodkono aombed inamen arewa menebimaan,

kwane yiibka yiib ong kuu birandi yeman kerundimaib.

²⁰ Yiib kuu yiib ambanga oniya damana yaa manmo keru ye weng dakmimaib,

kwane eb ena anam yu dana meed yaa kuu wengamborokbanabimaib.

²¹ Yiib kuu kwamimaib kuned ne kuu iwari keraan.

Yiibbed meeniwen kuu God kuu nub areb ande meeniwen.

Kumban nembed yiib yaa ongakdeni, yiib yoom kiring ine yiib dowad ambarakmiwen kii ande kangdod weng dakmaniin.

²² “Kane kane ne yaa naknod keruwen, yiib kuu weng ke yaa meenime.

Kwanaibban kuu nembed ben biringke kurubkurub kamaniin,
karub maa yiib ben ma dorondandaanban.

²³ Kane kane ne yaa eso andi dowad munob bangkawimaan kuu ne aningko kankoonimaib,

kwane kane kane yorokmo dobiri ye kiwaan ari doriib kuu

nembed bobni yaa ben burudande bindaniin.” andoon.

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook. Yembed Batseba yoom nenem kamoone profesiman Natanbed mene onganoon kumbed wongkoon.

51 O God, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambed mimyob keewe kakman are nonondande.

Eb mimyob keendi darewoob kerekmen yaambed

ne wabkad kami kuu are kankare.

² Ne arewa kami korem kuu oke dowan kere.

Kwane nambarakmi are koroomiibban kai areb kere.

³ Kedi, ne wabkad kami kuu wedme nekaadkeraan,

kwane nambarakmi kuu ne kiringkono ari angeken.

⁴ Eb yaamo ambarakmaan,

kwane eb indob arimbed miin arewa kamaan.

Kwane ne dowad dakmimaab kuu anammo kerimaan, kwane nambarakmi wengyundimaab kuu weng anammo andimaab.

⁵ Kedi, ne kuu woonaan yaambéd ambarakmimain,

kwane enambéd ne nendeen yaron kuu ne kuu ambarakmi ye karub.

⁶ Kedi, eb dowaken kuu nub niindem aom kuu anam anam kumbéd yurok andimaab,

kwane ebbéd meeni kangdom ne niindem aom kedmengkawimaab.

⁷ Ambarakmi aari kiwaan ebbéd ong-mewen yaambéd aruwebko niindem aom koroomiibban kera.

Kwane ne niindem aom okewebko karadmo dangkorong kera.

⁸ Ongmewebko kubi dowakeniib kera.

Kwane ne kono ebbéd beengkewen kuu ongmebko kubok.

⁹ Ne ambarakmi yaa eb murubia kan biknekoreb,

nembéd arewa kamenabaan korem kuu are kankare.

¹⁰ O God, ne niindem aom yeweb karadmo ongme.

Kwane ne inamen kuu kangdommo kerune.

¹¹ Eb arinambo yaa kuu ne kan angka karaab,

kwane eb Kingkin Karadmo ne yaa kuu ebka kandaab.

¹² Ebbéd ongmebko ebbéd nimakarub ben bobni yaa burudandé bindi kerekmen yaa ika kuba.

Kwane ebbéd ne nen angkumoneb ne yaa inamen nindorokiib kawé.

¹³ Ne yaa kwamebko wabkaddan yaa eb kiwaan kedmengkanda.

Kwananiin kuu ambarakmidan kuu amonombe eb yaa anam andaniib.

¹⁴ O God, eb kuu ne nen bobni yaa burudandé bindi ye God,

ne kuu karub ma aye kowaan ye kakman kuu are nonondandé.

Kwananeeb kuu ne mongkodkonombéd eb yorokmo kerekmen dowad kube yook wingkaniin.

¹⁵ O Yariman, ne mandakad dandé.

Kwanebko ne mongkodkonombéd ewangingko kankooni weng dakma.

¹⁶ Eb kuu dingkan aye nengke baeb kabdi yaa kuu kubokban,

dingkan aye kumundin nengke dene baeb kabdi yaa kangkon eb kubokban,

kuyaa kubimaab karen bangkabdimain karen.

¹⁷ God ye kubi dowaken keri yeman kuu yiiibka kankubuni.

O God, kane kane kuu yika kankubunenib God ebbédmo yimin andimaib

kuu ebbéd yi yaa wunekaraabban.

¹⁸ Eb kubi dowaken yaambéd Saiyon yaa amun kameneb awandé.

Kwane Yerusalem yu kuuk kuu angkon ika yenbe ongme.

¹⁹ Kwananeeb kuu yorokmo kerekmen yaambéd eb yaa dingkan aye nengke baeb kabdaniibe kubaneeb,

dingkan aye nengke baeb kabdiyiib dingkan aye kumundin nengke dene baeb kabdiyiib kui.

Kwane buromakau kuu eb bot wuu-bimbón arimbed baeb kabdi dowad nengkimamaniib.

Yook ambo bi ye karub yeman. Maskil ye yook Dewidbed wongkoon. Idomman Doegbed Sauliib yaa wenene yedmenoon, "Dewid kuu Ahimelek yambiwoom wonoon" andoon kumbéd wongkoon.

52 Aromkonoman, eb komandé arewa kami yaa kerengkan kamimaab?

God ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu amgimombéd wene amnoon kwane angkimbirimaan.

² Eb ong kuu monmari yeman nuubnaan kamimaan.

Ye kuu yukud ye arud kwane.

Eb kuu birandi kerekmen yaambéd dak-
mimaab kui.

³Eb kuu arewa kami yaa dowaken kerimaab, amun kami yaa arebban, kwane eb kuu dudi weng dakmi yaa dowaken kerimaab, weng anam dakmi yaa arebban. *Selah*

⁴O birandi ye karub, eb kuu yewed kondi weng yaamo dowaken kerimaab.

⁵Kwana kowe, eb kuu eb kombon ambiwoom aromkonomo awine karangkaneeb kumban, Godbed awinebde bingewande biringke biangkande irindore aron korem ye monmarimbon yiri kubunaneen.

Eb kuu yembed nen wad doriibdan yi okad arimbed biande koraraneen kui. *Selah*

⁶Kwane, yorokmodan kuu wedme unenib ye yaa ambon kamene yedmaniib,

⁷“Karub kee Godbed kukbimaanbon aombed dobirindo, ye kuu ne yiribman yaambéd yonene yiminmo dobaraniin andene yena yaa monmari ye kiwaan aromkonomo wonoon.” andaniib.

⁸Kumban ne kuu God yambiwoom at olif

biid awene amun amun kamemooñ areb kwane kamiin.

Ne kuu God ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuyaambéd yone dobaraniin aron korem korem.

⁹O God, ebbéd komo komo kamenabewen kuyaa kuu aron korem eso andimamaniin,

kwane eb kuu amun kowe eb ande meedmaniin,

eb karadmodan yi arinambo arimbed.

Yook ambo bi ye karub yeman. Mahalat ye kiwaan wingki yeman. Maskil ye yook Dewidbed wongkoon.

53 Inameniibbandan kuu yi niindem aom yedmimaib, “Godiibban dowan.” andimaib.

Yi inamen kuu nengkidme arewamo kerenib yi dohiri kiwaan kuu miin arewamo,

kwane yi korem kuu ma amun kamimokban.

²God kuu Ewen arimbed nimakarub yaa yiri wedmimaan,

kuu karub maa kanembed id anam kaadkerekore

God ande onmaneen manok anded.

³Kumban yi korem kuu God yaa angkurom korokbeniwen,

kwane yi korem kuu yika yi inamen ben nengkidme arewamo meenimaib.

Yi kumaom kuu kane maambéd amun kamimokban,

korem dowan anam.

⁴Yembed yedmoon, “Arewa kamidanbed ne nimakarub yeene nongkobiwen,

kowe ne nimakarub kuu animan ane dowan keremooñ areb keriwén.

Arewa kamidan kee ne yaa ma baandindo.

Yi kuu ma kaadkeraniwoo? Dowan!” andoon.

⁵Yi dohiri yaa kuu uni yemaniibban kumban yi kuu uni miin darewoob keriwén,

amborom kuu Godbed ye nimakarub yi bondan yeene nongkobene yi kono kuu ben bokesawaroon.

Godbed yi yaa wunekaroon kowe

Israeldanbed yi kuu yenbande karak kondiwen kui.

⁶O, Israeldan ben yi bondan burudande obon kerundi ye karub kuu aangko Saion arimbed angkadere monok.

Kuyaron kuu God ye nimakarub
ben obonmo kerunde yiminmo
kerundaneen.
Kwanoko Yekob ye meed Israeldan
dowaken kere kubime.

*Yook ambo bi ye karub yeman. Nongbed
wangki yemaniib. Maskil ye yook
Dewidbed wongkoon. Sifdanbed Sauliib
yaa wene yedmiwen, "Dewid kuu
nuwokad aom aomne biknoon."
andiwen kumbed wongkoon.*

54 O God, ewaningko yaromkono
yaambad ne nen burudande
angka kowe.

Eb aromkonombad ne dowad ebbed
wengyundeneb ma ambarakmindu
ande.

²O God, ne kurikuri weng kee
wengambere.

Ne mongkodkono aombad ne weng kee
wengambere.

³Amborom kuu noroddanbed ne yaa
nandamiib,

kwane yeremboromdanbed ne nenbande
kowi kiwaan onmiib,

yi kuu God yaa meenimokban kui. *Selah*

⁴Kedi, God kuu ne awawi ye karub,
Yariman kuu ne awawaane yiminmo do-
birimain ye karub.

⁵Ne yaa yemyeb darobidanbed ne
yaa arewa kamenabi kuu yembad
amonombe yi yaa kerundok.

God, eb korondiyiibban eweng awinimo
dobiri ye kerekmen yaambad yi ben
monmarunde.

⁶O Yariman, eb yaa nindorokiibbed
munob koni yeman kabdaniin.

Kwane ewaningko kankoonaniin,
amborom kuu eb kuu amunmo kowe.

⁷Kedi, dabab ne yaa meneboon ko-
rem kuu yembad ne nen burudande
angka kowoon,

kwane wedmaane yembad ne bondan ari
boknoon.

*Yook ambo bi ye karub yeman.
Nongbed wangki yemaniib. Maskil
ye yook Dewidbed wongkoon.*

55 O God, ne kurikuri weng kee
wengambere.

Ne kaamoni keyaa
wengamberedandaab.

²⁻³Wengamberewekoreb inanduwe.

Ne niindem aom dabab kawoon.

Bondan yi weng wengambereni,
arewa kamidan yi indob nengmoniwen
kumbed kirokkarok kere miin yim-
inban keraan.

Amborom kuu yimbed ne yaa durud
yewed kawenib,

arud wanduwe wungkawimaib kowe.

⁴Durud yewed kuu ne niindem aom
angkeen,

kwane bobnaniin ande uniwon karak-
won keraan.

⁵Uniyiib kiringmiyiib kamembirimain,

kwane une komyengiib warekandaan.

⁶Kowe nembad yedmaan, "O, ne kuu on
arud areb burawiib karen

kimyen wanweneni yiidkaan karen.

⁷Ne kuu ambab angka kombiri weneni
amboon angka dobaraan karen kui.

Selah

⁸Ne kuu kirodmo weneni ne nen kukbi-
maanbon aom aomnaan karen kui,
nuuwa ama darewoob arewa kameen
yaa ambab yaambad wanaan karen
kui." andaan.

⁹O Yariman, Yerusalem aom wedmaan
kuu yeremborom ye inameniib arud
wandi yiib menebeen kowe,
arewa kamidan kuu ben kerebkarab
kerunde.

Kwane yi weng dakmi kuu weng maa
maa areb kerunde.

¹⁰Yi kuu aronkiyiib amkiyiib
yenbandem ande kuuk angkara yaa
dewinimaib,

kwane kuuk aom kuu arud
wandembiriyiib damangkandi
inameniib angkeen.

¹¹ Siti aom kuu monmari ye inamenbed
kwane ambangkimaan,

kwane siti kiwaan ari kuu benkubune
dabab kondi ye inameniib duden-
abiyiib kumbed ma korondimok-
ban, kwane dewenebimaib.

¹² Ne bonmanbed damangkawoon
karen, ingkaniyiibban no kwane
kandaan karen.

Kwane arud wanduwoonman ne yaa
manmo keroon karen, ye yaa bik-
naan karen.

¹³ Nangkodmi amun, ne yoom dabokne
yari ye karub kui, eb kuu ne areb
kumban,

anam kuu ebbled ne yaa manmo
keruwewen kii!

¹⁴ Anuk kuu eb yoom mene kube
dabokne yonendimaub,

kadaareb numun God ye kurikuri ambib
yaa yarimaub yaron arimbed kui.

¹⁵ Ne bondan kuu kawonwengiibban
dukname,

kwane wad kumbed bobkonombon yiri
kubunime,

amborom kuu inamen miin arewa kuu yi
niindem aom angkeen kowe.

¹⁶ Kumban ne kuu God yaa baandaine,
Yarimanbed ne nen burudande angka
kowimaan.

¹⁷ Amkimo aronkob oobne kwane ne kuu
warekiyiib baandaine,

ne weng wengambirimaan.

¹⁸ Ne yaa bon kere nangbimaib kuu

yembed ne nen burudande angka
kowimaan,

yemoon kuu ne yaa manmo keruwiwen
kuned.

¹⁹ Andowoon yirimbed wene aron korem
oonimaan ye God,

yembed yi weng wengamberendekore
durud yewed kondaneen. *Selah*

Yi kuu yi arewa kami ye inamen yaa ma
amonombindo,

kwane yi kuu God yaa ma unindo.

²⁰ Nangkodmi amun kuu anukbed ye
yoom yewenubmo dobiriwendan
kuu kibikee yenbandimaan,

kwane ye amob weng ongmoon kuu
yekareb dookboon.

²¹ Ye weng kuu dabere windane amun
amun dakmimaan kumban,

ye niindem aom kuu ana nangmi ye ina-
meniib angkeen.

Ye weng kuu dabere windane yewenub
weng areb dakmimaan kuned,

anam kuu ye weng kuu arud kere ana
nangmi ye inamen kerundi ye weng
kerimaan.

²² Yiib dabab kuu Yariman yaa
bangkanibko

yembed yiib ben angkumone awandok.

Yembed yorokmodan kuu domondaane
kirobaibban.

²³ Kuned, o God, arewa kamidan kuu
ebbed ben kubudere

dem kongdem yiri nongkobe.

Kuman yenbandidaniib birandidaniib
kuu

yi wad dobiri yaron kuu wedyambled
naraneewa duknaniib.

b Kumban ne kuu eb yaambled yone
dobaraniin.

*Yook ambo bi ye karub yeman. "On Arud
At Amaan Angka Dibeem" ye yook ye
kiwaan yaambled wingki yeman. Miktam
ye yook Dewidbed wongkoon.
Filistiadanbed Gat angkambled
awinenoon kumbed wongkoon.*

56 O God, karub yenambled ne
nande kerewenmo yarimaib,

kwane yimbed aronki doboob ne nen-
bandande kamimaib kowe,

ne yaa mimyob keeweneb awawe.

² Ne bondan kuu aronki doboob ne
nande kerewenmo yarimaib,

kwane yemoon kuu kerengkanbed ne
nenbandenmo yarebimaib.

³Ne unaniin kuu

eb yaambd yone dobaraniin.

⁴God yaa kui, ye weng yaambd
kubimain.

God yaambd yone dobirimain kowe,
ma unainban.

Duknaniib ye nimakarubbed ne yaa
komo kamaniib kuyaa meenainban.

⁵Aronki doboob kuu ne weng kuu
yimbed ben nengkidme weng arewa
keruwimaib,

kwane yi kuu ne yaa nuubnaan
kamembirimaib.

⁶Yi kuu wunonwanon kamenib yemyeb
darobenib

ne yarebi korem yaa keewombirimaib,
ne dowad nindorokiibbed ayem ande
kaimaib.

⁷O God, korondaawa yi kirokmone
wanaib.

Kwane norodan, ne bondan kui, yi kuu
eb norin aombd ben kubune.

⁸Ne kirokarak kamimain kuu
wongkewen.

Kwane ne inok wanabi kuu eb awong
aom kambungkewen.

Korem kuu eb buk aom kowewenoo?
Anamaa.

⁹Nembed awawe ande baandaniin kuu
ne bondan kuu ika angkurom korokbe
korondaniib.

Kwane wedmeni nekaadkeraniin kuu
God kuu ne dowad doreen kii.

¹⁰God yaambd yone dobirimain kii, ye
weng kuu amunmo andimain.

Yariman yaa kui, ye weng kuu amunmo
andimain.

¹¹God yaambd yone dobirimain kowe,
ma unainban.

Nimakarubbed ne yaa komo kamaniib
kuyaa meenainban.

¹²O God, ne kuu eb yaa amob
weng ongmaan kumbd kwane
ambangkaniin.

Eso ande munob koni yeman kuu eb yaa
bangkabdaniin.

¹³Amborom kuu ebbd ne nen bobni yaa
burudande angka kowewen.

Kwane ebbd ne yon kuu boknande
kombaraan ande awawewen.

Kwanewen kuu eb arinambo arimbed
dodkanmo wonok andewed,

wad doriibdan yaa yuroon ye nambiri
aombd.

Yook ambo bi ye karub yeman.

*“Monmaraib” andi ye yook ye kiwaan
yaambd wingki yeman. Miktam ye yook
Dewidbed wongkoon. Saul yaa
kombiri wenene aangko dem aom
biknoon kumbd wongkoon.*

57 Mimyob keewe. O God, mimyob
keewe.

Komoyiibkob, ebbd kukbimaabbon
aombd dobirimain.

On ayam yu dongkon dem areb ebbd
kukbimaabbon aombd dobaraniine
wene neene monmari yaron dowan
keranuun.

²Korem Burudandoon Arimbed Ye God
yaa baandimain,

ne dowad dowakeniib kere
ambangkaane idiib kerimaan ye
God yaa kui.

³Yembed Ewen arimbed inanduwe ne
nen burudande angka kowimaan,
ne nande kerewenmo yarimaibdan yaa
ongkandimaan. *Selah*

Godbed ye womoniyiibban ye mimyob
dowaken keewimaan kwane ye
weng ne dowad yedme kowoon kuu
korondimokban awinimaan.

⁴Ne kuu laiyon yi kidaom keraana
kanawanewandiwen kii.

Kwane ne kuu karub yeene komkad ani-
maib ye dingkan yi numun angkaan.

Kukuu ne bondan kui, yi ningkambo kuu
maradiib anayiib yi arud areb,

kwane yi ong kuu kerewang ye arud
areb.

⁵O God, Ewen burudande ewaningko ariyiib kerok,
eb nambiri kuu okad korem yaa yurok.

⁶Ne bondan kuu ne yon dowad oon bi ye men kande kiwaan yaa kurune kebenimaib,
kwane ne kuu miin kubiyiibban aromkonoyiibban keraan.

Yimbed ne kiwaan yiri kuu dem nidkiwen kumban,
yika yikareb yi dem nidkiwen yiri kirobiwen. *Selah*

⁷Ne niindem aom kuu kiringmiyiibban kangdommo,
o God, ne niindem aom kuu kiringmiyiibban kangdommo kui.
Ne kuu yook wingkeni kuwengiib ongmaniin.

⁸O ne kingkin, yaro dembe!
Haap yoom laiya[†] yoom yaro dembime!
Yiwiib wangke wingkani aron kakmendaniine awawini nambere wananuun.

⁹O Yariman, ne kuu ambibkin korem aombed ewaningko kankoonaniin,
kwane ne kuu ambibkin maa maadan aombed eb dowad yook wingkaniin.

¹⁰Amborom kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu miin darewoob kai,

kukuu kawene Eweniib badmene durunoon,
kwane eb anam anam kuu ambid ariyiib kawene badmene durunoon kii.

¹¹O God, Ewen burudande ewaningko ariyiib kerok,
eb nambiri kuu okad korem yaa yurok.

Yook ambo bi ye karub yeman.

“Monmaraib” andi ye yook ye kiwaan yaambed wingki yeman. Miktam ye yook Dewidbed wongkoon.

58 O aromkonomo oonidan,
yiib kuu weng yorokmo dakmimaiwoo?

Yiib kuu nimakarub yaa anammo wengyundimaiwoo?

²Dowan! Yiib niindem aom kuu yorokmomban unitab ye inamen ongmenabimaib,

kwane yiib dingkimbed yeremborom ye inamen yaambed okad yiridan yaa ambangkimaib.

³Arewa kamidan kuu yi wooniwen yirimbed kwane abdon yaa winimaib,
yi dana mana yaambed kwane wabkad kere dudanabimaib.

⁴Yi weng ambod kuu niin ye ambod arewa kwamune areb.

Yi kuu weng amun yaa kened warudki areb kerenib niinbed domonande kaimaib areb kerimaib.

⁵Yi kuu yi korok korok yi weng yaa ma meenimokban,
korok korok miin amun kuned.

⁶O God, yi mongkodkono aom ningkambo kuu wowe domangke.

O Yariman, yi kuu laiyon ye ningkambo yidkangiib areb kowe yi arud yeman domangke ben kiradme.

⁷Yi kuu domondebko, ok keekne dowan keremoon areb kerime.

Kwane yi ana baradmibka, yi anamo dingkanabok.

⁸Yi kuu dudubkorokbed ema irin wanaane okmo keremoon areb kerime.

Bob dana woonimaib kwane aron nambiri wedmokban kerime.

⁹Atok kokiib o okiib kumbed nengkaiwe

[†]57:8 Laiya kuu gita areb.

dini yeman amot yumbu ari nowaiwe
nimin kerindo mokaid areb,
arewa kamidan kuu kirodmo are ben
kiradmaneen.

¹⁰Yorokmodan yi dowad arewa kami-
dan keyaa kwane ingkandaneen kuu
kubaniib,
yorokmodan kuu arewa kamidan yi
umkan aom yi yon okaniib kumbed
kubaniib kui.

¹¹Kwananeene   nimakarubbed
yedmaniib,
“Anam kuu yorokmodan kuu kakman
amun bangkandimaan,
anam kuu okad yiridan wengyundi ye
God kuu doreen kii!” andaniib.

*Yook ambo bi ye karub yeman.
“Monmaraib” andi ye yook ye kiwaan
yaambéd wingki yeman. Miktam ye yook
Dewidbed wongkoon. Saulbed Dewid
aye kowime ande karub ben
nongkoboona wene ye ambib yaa
kerenombiriwen kumbed wongkoon.*

59 O God, ne bondan yaambéd ne
nen burudande angka kowe.

Ne yaa manmo keriwendan kuu ebbéd
dorondaruwe.

²Arewa kamidan yaambéd ne nen buru-
dande angka kowe.

Kwane kuman yenbandidan yaa kuu
ebbed dorondaruwe.

³O Yariman, kedi, yi kuu ne nande bikne
dibo meedmiib kuu wedme!

Naawonmo yenbandidan kuu ne dowad
nuubnaan kamiib kii,

ne yi yaa ma wabkad kerindo o ma am-
barakmino kuned.

⁴Ne kuu ma ambarakmino kumban yi
kuu ne nande nekwiwen.

Kowe, awawi dowad yaro dembe. Dabab
ne yaa kee menebeen kuu wedme.

⁵O ana nangmidan yemoon ye Yariman
God, Israeldan yi God kui,
ebkareb yaro dembeneb ambibkin ko-
rem yaa dabab konde.

Kwane ambodangidan arewa yaa
mimyob keendaab. *Selah*

⁶Yi kuu oobne yaambéd ika mene anon
yi norin ningkiad kowemoon areb
kerenib,

siti aom yenbandande onmenmo
dewenebimaib.

⁷Yi mongkodkono aombéd wiin kami
areb weng arewa menebe dakmi-
maib kuu wedme.

Yi ong kuu kerewang areb, arud weng
dakmimaib kui.

Kwane yimbed yedmimaib, “God kuu
nub weng wengambirimokban.”
andimaib.

⁸Kumban, o Yariman, ebbéd yi yaa am-
bon kamendimaan,
kwane ambibkin koremdan kuyaa am-
bon baandimaan.

⁹O God, ewaromkono kumbéd eb yaa
angkumone doriin,
eb kuu ne dore aromnimbon.

¹⁰Ne God kuu ye womoniyiibban ye
mimyob dowaken yaambéd neyiib
yaa mene durunewaneen.

Kwane yembéd ne bondan burudande
doraneene wedmaniin.

¹¹Kumban, o Yariman nub dorondandi
ye karub, yi kuu bobmo
yenbandaab.

Yeene nongkobaneeb kuu ne nimakarub
kuu eb bondan yaa ukum kondewen
kuu nonondandaniib.

Ewaromkonombéd ben kubudere ong-
mendebko kirinwan yarime.

¹²Yi mongkodkono aombéd menebi-
maan kuu ambarakmi yeman,
yi weng dakmi kui, kuu kwamunemo
kowe,

yi kerengkan kami kuyaambéd yi arewa
kami kuu korokbende.

Yi kuu budun kamiyiib dudanabiyiib
dakmimaib kowe,

¹³arud wande yenbandebko dowan
kerime.

Kwane yenbandebko korem dowan kerime.

Kwananeeb kumbed okad yimin yimin yaa kuu yikaadkere

Godbed Yekob ye awoya ari yaa kuu oonimaan andaniib. *Selah*

¹⁴ Yi kuu oobne yaambéd ika mene anon yi norin ningkiad kowemoon areb kerénib,

siti aom yenbandande onmenmo dewenebimaib.

¹⁵ Yi kuu animan anande kirinwe dewenebimaib,

kwane mikmonindo kerimaan kuu anon keeng areb kabang angkimaib.

¹⁶ Kumban ne kuu ewaromkono ye dowad yook wingkaniin,

kwane amkimo kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowaken ye dowad kube wingkaniin,

amborom kuu eb kuu ne dore aromnimbon,

kwane dabab ne yaa menebimaan kuu ebbéd kukbimaabbon aombéd dobirimain.

¹⁷ O ne aromkono kawi ye karub, ewan- ingko kankoonaniin.

O God, eb kuu ne dore aromnimbon, eb kuu ne yaa womoniyiibban ye mimyob dowaken keewimaab ye God.

Yook ambo bi ye karub yeman. “Amob Weng Ye Bingko Wuung” ye yook ye kiwaan yaambéd wingki yeman. Miktam ye yook Dewidbed wongkoon.

Kedmengkandi yeman. Yembed Aramdan Naharaimiib Sobayiib yaambéd miniwen yaa nangboona Yoab ikakman menene Karam Dabon kan kubuneeen yiri Idomdan 12 tausenib yenbandoona dukniwen kumbed wongkoon.

60 O God, eb kuu nub yaa wunekarundekoreb mene boketawarewen.

Kwane eb kuu nub yaa arud wandewen kumban, kibireb kee nuwiib yaa ikakman mene amun kerunde.

² Ebbéd okad kuu nan yobeewa domokbe nandeen.

Okad kuu nandeen kowe, ebbéd okad bunge bangkanaboon kuu ongme- bko amun keruk.

³ Eb nimakarub yaa kuu yobdood aron kondewen,

kwane ebbéd wain okbed awarak ayemoon areb komborok komborok dodkanmo wini ye dabab nub yaa kondewen.

⁴ Kumban kane kane yi kuu eb yaa une bumangkimaib kuu “Neyiib yaa minime” andewen,

bondan yi ana yaambéd kirokmoni ye dowad. *Selah*

⁵ Nub inandundeneb eb dingki wiwimbed nub ben burudande angka nongkobe.

Kwananeeb kuu eb mimyob dowaken keendimaabdan nub kuu dabab yaa koronde yewenubmo dobaranuub.

⁶ God kuu ye karadmombon aombéd yedmoon,

“Nembed ne bondan burudande doreni, okad Sekem kuu ne nimakarub yaa numbere kondaniin,

kwane Sukot dabon yiri kwangkon nek- wane kumunkingkaniin, numbere kondi dowad.

⁷ Gilead kuu neman, Manase kwangkon neman,

Efraim kuu ne topi kamkono, Yuda kuu ne king yaromkono yobdoo- dmo ooni yeman.

⁸ Moab kuu ne dingki oki yeman ye kobukmo yabad.

Idom ari kuu ne yonkad koraraan.

Filistia ari kuu nembed burudande do- raan kumbed komkaan.” andoon.

⁹ Kanembed ne nen siti bot kuukiib aom aomnaneen?

Kanembed ne nen ambibkin Idom aom wananeen?

¹⁰O God, ebbedmo yimin. Eb komande nub wunekarundewen?

O God, eb komande nub ana nangmidan yoom wanaibban?

¹¹Nub bondan yaa nangmi dowad nub awande, amborom kuu karub ye aromkono awandaniwe nangmanuub kuu korem yiminban.

¹²Nub kuu Godiib kumbed burudande doranuub, kwane yembed nub bondan ari dorene ben kubunaneen.

Yook ambo bi ye karub yeman. Nongbed wangki yemaniib. Dewid ye yook.

61 O God, ne baandi kee wengambere.

Ne kurikuri weng kee wengambere.

²Ne kuu okad yimin yimin yaambad eb yaa baandimain.

Ne niindem aom bobne kombirikin keroon kumbed eb yaa baandimain.

Ne nen kinbanmo dumnad ambab ne arebban ari nen wene.

³Kedi, eb kuu ne kukbimaabbon, eb kuu bondan yaa kukbiri ye boyambib kongam aromkonoyiib kui.

⁴Ne dowaken kuu eb kurikuri ambib kombon aombed aron korem dobara.

Kwane eb buraab dabderem aombed ne kukbimaabbon kerande meenaan. *Selah*

⁵O God, ne amob weng ongmenabaan kuu ebbad wengamberewen,

kwane kane kane eb yaa une bumangkiwen yi yumbon ongmewen kuu ne yaa kangkon kawewen.

⁶King ye wadkeri ye aron kuu irinari daane.

Ye weeb kuu yawoya yemoon yeman kerok.

⁷Ye kuu God ye kerebiri arimbed aron korem oone diborok.

Eb womoniyyibban ye mimyob dowakeniib anam anamiib kuu ye yaa dorondari yeman ongmene.

⁸Kwananeeb kuu nembed ewaningko kankoone wingkeni aron mimim kuu ne amob weng ongmenabaan yaamo kamembaraniin.

Yook ambo bi ye karub yeman. Yedutun ye dowad. Dewid ye yook.

62 Ne kingkin kirokkarok kami kuu God yaambadmo dowan kereni yewenub kerimain, ne nen burudande bindi kiwaan kuu yembed ongmoon.

²Yembedmo kuu ne aromkonombon kwane angkon ne nen burudande angka kowi ye karub,

kwane ye kuu ne dore aromnimbon kowe, ne kuu yenambad ma nen kiringmaibban.

³Yiib kane? Aron komoyiib ne nenbandande kamimaib?

Ne kuu kuuk dandemoon areb o ambib nandande kamemoon areb aromkonoyiibban kuned, yiib korem kuu ne nen yiri koraraniib dee?

⁴Yi inamen darewoob kuu nembed deme yumbon ari kai kandaan dowadbed

ne nen yiri kubunandamiib.

Yi dowaken darewoob kuu dudanabi, kwane amun kerundi weng dakmimaib kumban yi niindem aombed arewa kerundande meenimaib. *Selah*

⁵O ne kingkin, eb kirokkarok kami kuu God yaambadmo dowan kereneb yewenubmo kere.

Amborom kuu yembed kwananeen andi ye inamen kuu ye yaambad mini-maankob kandimain kowe.

⁶Yembedmo kuu ne aromkonombon
kwane angkon ne nen burudande
angka kowi ye karub,

kwane ye kuu ne dore aromnimbon
kowe, ne kuu yenambed ma nen
kiringmaibban.

⁷Ne nen burudande bindi kiwaan
angkon kwane aningko amun
arimbed kandaan kuu God ye
yaambedm,

kwane ye kuu ne aromkono kaimbon
kwane ne nen kukbimaanbon.

⁸O nimakarub, aron korem ye yaambed
yone doberembirime.

Yiib niindem aom kuu komo komo
dabawiib keriwen kuu ye yaa
daanime,

amborom kuu God kuu nub ben kukbi-
maanbon. *Selah*

⁹Kubuniibban kumbed wooniwendan
kuu meeni yemanban,

aningko darewoob ariyiib kumbed
wooniwendan kwangkon id keru
yemanban.

Yi dabab kuu awine wedmanuub kuu
God ye kerekmen yaambed kuu
dowan kai,

yi korem kuu inum nimaub kwane
arebmo.

¹⁰Idiibbanbed dedmone od kawe
andi ye inamen kuyaambed yone
dobarai,

kwane yid bimaib ye yiribman kuyaa
kerengkan kamaib.

Yiib yiribman yemoon kuu ari kere
winibko

kuyaa meendobe kuyaamo kowaib.

¹¹Godbed weng keyiib kee mimo
dakmoon,

kwane weng ayoob wengambaran kuu
kei,

o God, eb kuu aromkonoyiib,

¹²o Yariman, eb kuu womoniyiibban
mimyob dowaken keendimaab.

Anam kuu ebbed nimakarub mimim ko-
rem yaa komarewa ambangkaniib
kuu

kwamunemo kakman inande kakman
bangkandaneeb.

*Dewid ye yook. Yuda amboon aom
dobofoon ye dowad wongkoon.*

63 O God, eb kuu ne God,
nindorokiibbed eb ande kerek-
berenmo yarimain,

kwane ne kingkin kuu ok moom bob-
nemoon areb kerimain,

kwane ne id kuu eb ande awawe
andimaan,

koknenu wuudne yiminban ye okad
aombed kui,

okiibban ye okad aombed eb ande kerek-
berenmo yarimain kui.

²Eb kurikuri ambib aombed
wedmebdeni,

eb aromkonoyiib nambiriyiib wedmaan.

³Eb womoniyiibban ye mimyob
dowaken kuu darewoob arimbed,
kuyiibban kumbed nub kuu wad
dobirindeban kowe,

ne mongkodkonombed ewaningko
kankoonaniin.

⁴Ne wad dobaraniin ye aron korem kuu
eb yaa amun kerubdimamaniin,

kwane ne dingki benkoobeni eb yaa
kurikuri kamimamaniin.

⁵Ebbed animan ambod miin amun
yeman bangkawaawe ane
mikmonimain,

kwane wingkanabiyiibbed ewaningko
kankoonimain.

⁶Ne angki arakbon arimbed eb yaa
meenimain,

kwane miriknimaanbed wene aron
dembe yurimaun kuu eb yaa
kabakimain.

⁷Eb kuu ne awawimaab kowe,

eb dingki kurumbon aombed[‡] kube wingkimain.

⁸Ne kuu eb yaa kine angkanaan, kwane eb dingki wiwimbed awawaawe yiminmo dobirimain.

⁹Kane kanembed ne neene kowi ye kiwaan onmiib kuu ben monmarundaneen, yi kuu ben bobkonombon yirimbed mangkaneen.

¹⁰Yi kuu kerewangbed yenbandaneene duknaniwe, dura anon yi animan keraniib.

¹¹Kumban king kuu God yaambbed kubaneen,

kwane kane kanembed God yaningko yaambbed amob weng ongmaniib kuu yi korem kuu ye aningko kankoonaniib.

Kumban dudanabidan yi mongkodkono kuu kebenendaneen.

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewid ye yook.

64 O God, dabab kandaan ye weng dakmaan kee wengamberewe.

Bondanbed ne yaa nande arewa kamiib yaa kee dorondaruwe.

²Arewa kamidanbed nenbandande nuubnaan kami yaa kuu ne nen kimyen yaa kowe,

yi yirinde baandi yaa kui.

³Yi weng arud dakmi kuu kerewang areb,

kwane yi weng kookiib kuu ana areb dedmone dakmimaib.

⁴Yi kuu yenbandi ye biknimbon yirimbed ma amarakmindoman yaa monbenimaib,

kwane yi kuu uniyiibban kenambun kwane monbenimaib.

⁵Yikareb wunonwanon kamem andi ye weng ongmimaib,

yimbed kawaad nong nongkobe bikderebiwen ye dowad dakmimaib,

“Kwane kanembed wedmendaneen? Dowan!” andimaib.

⁶Yi kuu wunonwanon kamenib yedmimaib,

“Inamen ongmuwen kuu demkoronmo kii!” andimaib.

Anam kuu nimakarub yi niindem aom meeni kuu karub maambbed wedmindeban.

⁷Kumban Godbed yi yaa anambbed amkandaneen,

kudmeniibban yi kuu yeene ben yiri kiradmaneen.

⁸Yi weng arewa kuu yika ikakman mene arewa kerundene monmaraneen,

kwane yi yaa wedmendaniibdan korem kuu korok waaburukme ambon kamendaniib.

⁹Kwananeene nimakarub korem kuu unaniib,

kwane yi kuu Godbed kwane ambangkoon yaa dakmenabenib,

kuyaa konomdangmo meenembaraniib.

¹⁰Yorokmodan kuu Yariman yaambbed kubeniib,

yembed kukbimaanbon aombed dobaraniib.

Kane kane yi niindem aom kangdommo doriib kuu ye aningko kankoonime.

Yook ambo bi ye karub yeman. God yaningko kankooni ye yook. Dewid ye yook.

65 O God, Sayion aom kuu ewaningko kankooni deme angkeen,

kwane eb yaa amob weng ongmenabuwen kuu kwane id keraneen.

²O kurikuri kami yaa wengambirimaab ye karub,

eb yaa nimakarub korem kuu menebaniib.

[‡]63:7 Ibru wengbed yedmoon kuu “eb buraab ye kubun kurumbon aombed”.

³ Ambarakmenabuwen kumbed meen-
dobi darewoob kere miin yiminban
keruwen kuu
ebbed nub ambarakmi are
nonondandewen.

⁴ Kane kane ebbed kingkeneb eb
kurikuri ambib ye kuuk aom dobiri
dowad dia ben menebewen kuu
amun kerundoon kii!

Eb kurikuri ambib ye amun amun
kuu nub yaa miknemoon areb
kerundoon,
eb kurikuri ambib karadmo yaambed
kui.

⁵ O God nub ben burudande bindi ye
karub, ebbed yorokmo ye ambangki
binangki yeman kumbed nub yaa
inandundimaab.

Eb kuu okad yimin yimin yaa doriib-
dan korem yi awandaneeb andi ye
karub,
karamok ari motodbed yarebimaibdan
yi kangkon.

⁶ Ebbed aangko ongmenabewen kuu
ebka eb aromkonombed,
ebka eb aromkono inwarewen kumbed
kwanewen.

⁷ Karamok beengkanabiib kuu
ebbed ongmaawa kurune
angkimbirimaun,
kuu ok umbak beengkanabiib kui.

Ambibkin maa maa korem kwangkon yi
yirinde baande kuu ongmaawe ku-
rune yemyeb kerimaib.

⁸ Ambab angka doriibdan kuu eb kami
yeka maaaa yaa binangkiwen.

Ebbed komo ambangkewen kumbed
aron dembimaun angka ye okaddaniib
aron kubunimaun angka ye
okaddaniib kuu eb dowad kube
baandimaib.

⁹ Ebbed okad oonendeneb ok
kondimaab,
kwane id iri yeman yemoon
bangkandimaab.

O God, eb ok awaan kuu yiminmo
dembeen,
nimakarub yi yongbon id yemoon
bangkandi dowad,
amborom kuu ebbed kwanok ande yed-
mewen kowe.

¹⁰ Ebbed am bangkandimaab kowe,
yi yongbon kidbon yiri bid benkubune
wunee yiri kuu okmanambon areb
keraune,

mongkobon aangko kuu ben
kubunebaune,
kab kibingkiwen yokad kuu yawinok
keraune,

idiib irimaun kuu ebbed amun
kerundimaab.

¹¹ Weeb mimim aom kuu yongbon kuu
ebbed ongmaawe animan yemoon
kaimbed wandimaib,
kwane kuna kuna wenebimaab kuu ani-
man id yiminmo kerundimaab.

¹² Dura angka kuu animan id yiminmo,
kwane koodbon koodbon yaa kuu
kubimo.

¹³ Dura ye kereekbon kuu dingkan kab
yewuudmo anengkanan yarebiib,
kwane dabon kankubunee yiri kuu an-
iman id keene wonoon,
kwane yi kuu kube baandimaib, ee, kube
wingkimaib.

*Yook ambo bi ye karub yeman. Yook, God
yaningko kankooni yook kui.*

66 Okad yiridan korem, God yaa
kubenib komkime!

² Yaningko ye nambiri ye dowad
wingkime,

yaningko kankooni nambiri konime!

³ God yaa yedmime, “Ebbled ambangkan-
abewen kuu yeka maaaa yoo!

Eb aromkono kuu miin darewoob kowe,
eb bondan kuu unebde ika anuk
irinambenimaib.

⁴ Okad yiridan korem kuu eb yaa
bumangkenib,
eb yaa kube wingkimaib,

ewaningko kankoone wingkimaib kui.”
andime. *Selah*

⁵ Godbed komo kamoon kuu mene
wedmime.

Nimakarub yi dowad yembed
ambangkoon kuu yeka maaaa yoo!

⁶ Yembed karamok kuu yedmoone andokbe okad kamkonombon kereen,
kwane yine anuk kere ari kere keru-
una yi kuu wedyirimbed yonka
winiwen.

Kowe, yiiib minibko ye yaa kubem.

⁷ Ye aromkonombed aron korem
oonimaan,

kwane ye indob kuu ambibkin koremdan
yaa keendombirimaan.

Kowe, wabkaddan kuu ye yaa bon
keraib. *Selah*

⁸ O ambibkin koremdan, nub God yan-
ingko kankoonem,

kwane yaningko kankooni ye kuweng
derendaroko yemoon kuu
wengambirime.

⁹ Yembed nub oonendoone wad
doburuwen,

kwane yembed nub ongmendoone
nub yon kuu kereeb beresare
kombirindo.

¹⁰ O God, ebbled nub yaa komboon
kaamobendewen,

kwane bot silvaa nengke yankorenmo
kerok andemoon areb ebbled nub
kuu darobendewen.

¹¹ Ebbled nub kuu oon bi ye men aombed
bemoon areb kerundewen,

kwane ebbled nub angkurom angka
dabab nongkobewen.

¹² Ebbled karub yedmeewa yi hoos
arimbed nub korok ari dore
beenganmo dewiniwen,

kwane nub kuu amoyiib urokiib aom
awune dewunuwen,

kumban ebbled nub kuu benmene yim-
inmo kerundewen.

¹³ Ne kuu dingkan nengke agedmo kere
baeb koni yemaniib eb kurikuri am-
bib yaa benmeneni,
amob weng ongmaan kuu kwananiin.

¹⁴ Kukuu anukbed ne yaa dabab
monoone,

ne mongkodkonombed dakme ongme
kowaan yeman kui.

¹⁵ Nembed dingkan kowiib yeene
nengke baeb eb yaa bangkabdaniin,
sibi ambiyiib buromakau ambiyiib nan-
ingkod ambiyiib munob bangkab-
daniin. *Selah*

¹⁶ Kane kane God yaa bumangke
unimaibdan, yiiib kuu mene
wengambirime.

Kwanibko yembed ne dowad komo
kamoon kuu yiiib yaa yedmenda.

¹⁷ Ne mongkodkonombed ye yaa
baandaan,

kwane ne ongbed yaningko kankoonaan.

¹⁸ Ne niindem aom ambarakmi inamen
yaa kube amuknaan kuu anam ker-
aneen kuu,

Yariman kuu ne yaa
wengamberewaanban.

¹⁹ Kumban anam kuu God kuu ne
wengamberewoon,

kwane ne kurikuri ye yaa kuu
wengamboroon.

²⁰ God yaningko kankoonem,
ne kurikuri weng wunekarindo,

kwane ne yaa ye womonyiibban ye
mimiyob dowaken keewoon kuu an-
wandindo kowe.

*Yook ambo bi ye karub yeman. Nongbed
wangki yemaniib. Yook, God
yaningko kankooni yook kui.*

67 God, eb nub yaa mimiyob keende
amun kerunde,

eb murubia kuu nub yaa konde. *Selah*

² Kwananeebkob eb dowaken okad yiri
ye ambibkin koremdan yaa kuu
yikaadkeraniib,

kwane ambibkin korem kuu bobni
yaa burudande bindi ye kiwaan
ebbed ongmewen kuu wedme
yikaadkeraniib.

³O God, ewaningko kuu ambibkin ko-
remdan kankoonime,
ambibkin koremdan kuu ewaningko
kankoonime.

⁴Ambibkin koremdan kuu kubenib kubi
yookiib wingkime,
amborom kuu ebbed nimakarub
korem yaa kuu kangdommo
wengyundeneb,

okad yiri ye ambibkin koremdan kuu
ebbed ben kinban winimaab kowe.
Selah

⁵O God, ewaningko kuu ambibkin ko-
remdan kankoonime,
ambibkin koremdan kuu ewaningko
kankoonime.

⁶Okad kuu animan kab ire amnoon,
God, nub God, yembed nub yaa amun
kerundoon kui.

⁷Godbed nub yaa amun kerundoon,
kowe okad kunaya kunaya nimakarub
korem kuu ye yaa bumangke
unaniib.

*Yook ambo bi ye karub yeman.
Dewidbed wongkoon. Yook, God
yaningko kankooni yook kui.*

68 God yaro dorok. Ye bondan kuu
buyokbayok kerime,
kwane God yaa arud wandembiridan
kuu ye yaa kirokmone wenebime.

²Amareng nuubbed awune kanwen-
emoon areb kuu,
ebbed eb bondan ben wuurewarebko
wenebime.

In kuu amot ye niminbed dene okmo ker-
emoon areb kuu,
arewa kamenabidan kuu God ye
arinambo ari ben monmaroko
dukname.

³Kumban yorokmodan kuu dowakenmo
kerenib,

God ye murubia ari kubime,
kwane yi kuu kube ningyak kowime.

⁴God yaa yook wingkime, yaningko
kankooni yook wingkime.

Wiib arimbed seriot areb yarimaan ye
God yaningko kankoonime.

Ye aningko kuu Yariman,
ye arinambo arimbed kubime.

⁵Ye kuu anenabdan yi ambe, kwane
ye kuu iribdan yi dowad yorokmo
wengyundi ye karub,
kukuu God ye kowe yambib karadmo
aom dibeen kui.

⁶Godbed karubkimiibban obon keriwen-
dan be karubkimiib ongmimaan,
yenambed yenbande ben wii aom kamo-
biwendan kuu yembed ben angka
nongkobaane yookiib wingkenabe
wenebimaib.

Kumban wabkaddan kuu koknoon ami-
ibban ye okad aom dobirimaib.

⁷O God, ebbed eb nimakarub bin
yeederekoreb,
amiibban ye amboon angka dewenewen
kuu, *Selah*

⁸okad kuu kiringmeena,
ambid arimbed amiib kubuderebeen,
God, aango Sainai ye God monoon
kowe,

God, Israeldan yi God kui.

⁹O God, ebbed am yiminmo kondewen,
kwane ebbed Israeldan yaa kondewen
ye okad koknoon kuu yiminmo
ongmewen.

¹⁰Kwaneewe eb nimakarubbed kwaom
ambib yembekorib dohiriwen.

O God, eb yiminmo kerundi yaambed
kwane kamboknondan yaa
bangkandewen.

¹¹Kwane, Yarimanbed weng yuk
kowoona,
nima yemoon kaimbed kan yare daandi-
wen kukei,

¹²ana nangmidaniib yi kingdaniib kuu
kirokmoniwen, kedi kirokmoniwen
kii,

kowe nima ambiwoom dibiib kuu king king yaa nangbe boon ye yiribman be wenorekorib numbere yi mimim biwen, kui.

¹³Yiib yena kuu sibi yaa oonimbon aombed no unuk dangiwen, kumban odamod maa kei, on arud kuruwak bot silvaambéd yone ongiwiwen, kwane yu buraab kuu od gold kawurimbonbed yone ongiwiwen.

¹⁴Aromkonomo Ye Godbed kingdan kuu be buyokbayok kamoan kuyaron kuu, aangko Salmon arimbed wiiwam kubudoroon areb keriwén.

¹⁵Okad Basan yu aangko aangko kuu manimanandeb, kwane okad Basan yu aangko aangko kuu aangko kongam ingkiringangkarangbon.

¹⁶O aangko kongam kongam, yiib komande wungkande nengmone doriib, Godbed kwarimbed ooni dowad kinoon ye aangko yaa?

Kuyaa kuu Yariman yeka aron korem doberembaraneen kui.

¹⁷God ye seriot kuu yewudmo, ye kuu seriot tausen yemooniib, kwane Yariman kuu Sainai arimbed menemmoon areb karadmo mene wedaom doboroon.

¹⁸Ebbed ari daanewen kuu nangme awinendiwendan kuu ebbed kinban weneewe eb yomanmo winiwe, munob bangkandi yeman kuu karub yenambéd bangkabdiwen, wabkaddan yi kwangkon bangkabdiwen.

O Yariman God, kwanewen kumbed eb kuu kwari dobara andewed.

¹⁹Yariman, nub ben bobni yaa burudande bindi ye God, ye yaa amun kerunem,

ye kuu nub dabab kuu aron mimim kankarinimaan kowe. *Selah*

²⁰Nub God kuu bobni yaa burudande bindi ye God,

Yariman Ambengan yaambéd bobni yaa burudande obon kerundi ye kiwaan angeen.

²¹Anam kuu Godbed ye bondan yi korok kuu baangkanabaneen,

deerewandiyiibban arewa kamembiridan yi korok ambokibim awungiiib arimbed kui.

²²Yarimanbed yedmoon, “Nembéd yiib bondan kuu Basan angkambéd be mananiin,

kwane nembéd yi kuu karamok niindem yirimbed kangkon be mananiin,

²³yiib kuu yiib bondan yi umkan animari dore binburunaniwe yiib anon kangkon kwane yi umkan ananiib.” andoon.

²⁴O God, eb dowad kowekadwe kamenmo wene kurikuri boyambib darewoob yaa weniibdan kuu wedmuwen kii, ne God ne King ye dowad kui.

²⁵Yook wingkidan kuu ibduruk weniib, kuweng wangkanabidan kuu yoman anuk weniib,

yi yoom weniibdan kuu nima koyu tambarin wangkanabiib kii.

²⁶“Kadaareb yemoon nedbiwendan, yiib kuu God yaningko kankoonime, Israeldan nedbiwen kui, yiib kuu Yariman yaningko kankoonime.” ande wingkaib.

²⁷Kuro kuyaa kuu amyenimbon embeng Benjaminsandeb nedbiwendan kuu ben kinban weniib,

yaro kuyaa kuu Yudadan yi korok korok yemoon kai weniib,

yaro kuyaa kuu Sebulundaniib Naftalaidaniib yi korok korok weniib kii.

²⁸O God, ebbed nub dowad ambangkewen ye aromkono kuu, o God, ebka nub yaa korokbende.

²⁹Yerusalem aombed eb kurikuri boy-ambib darewoob kuu doruun kowe, kingdan kuu munob bangkandi yeman eb yaa be bangkabdimaiib.

³⁰Dingkan kiib darewoob bingkodem aom doriib^f yaa weng kamkonomo daande.

Yi kuu buromakau ambi yemooon arudiib nimingkemoon areb, ambibkin maa maadan kuu buromakau mana arebmo.

Weng kamkonomo kondebko eb yaa bu-mangkenib od silvaa dareb dareb bangkabdimai.

Ambibkingdan kane kane ana nangmi yaa dowakeniib keriwon kuu ebbid ben buyokbayok kameewo wenebime.

³¹Idyidpan yi korok darewoobbed ye korok yena benyuraneene mananiib, kwane Kusdan kuu yika benkubune God ye dabderem yiri dobaraniib.

³²O okad yiri yu ambibkin koremdan, God yaa yook wingkime, Yariman yaningko kankoone wingkime, *Selah*

³³unyemanbed ongmoon ye ambid arimbed deweneboon ye karub yaa kui.

Kedi, yembed nambad areb aromkonomo baandimaan.

³⁴God kuu aromkonoyiib ande baandime.

Ye dohiri manimanandewiib Israeldan yaa oonimaan, kwane ye aromkono kuu ambid arimbed.

³⁵O God, eb kurikuri boyambib darewoob aom doreeb kuu binangke ewaningko kankooni yeman.

Israeldan yi God yekareb nimakarub yaa aromkonoyiib arudkonoyiib bangkandimaan.

God yaningko kankoonem!

Yook ambo bi ye karub yeman. "Bingko Wuung" ye yook ye kiwaan yaambid wingki yeman. Dewidbed wongkoon.

69 O God, ne nen burudande angka kowe, amborom kuu ok kuu derebe yukne nandameen kowe.

²Ne kuu birinbon dareb yiri kubunaan, kuyaa kuu yon dore aromnikinban kii. Ne kuu ok kaba dareb yiri kubunaan, urokbed derebe yukne kanwanandamuun kui.

³Ne kuu awawime ande komkimain kumbed ne kiwaddock kuu kiwandoon.

Ne kuu God ande onmoni nindob yidnoon.

⁴Kane kane ne yaa ogoodmo idiibbanbed arud wandembiriwendan kuu

kimingke yemooon kai keroon, ne awung kimingki arebban.

Kane kane ne yaa ogoodmo idiibbanbed bon keriwendan kuu

aromkonoyiib, yi kuu ne neene monmarem ande kamiib kui.

Nembed yid bindo kumbed ongmok ande dedmobimaiib.

⁵O God, ne inamen arewa kuu ebkaadkerewen,

kwane ne amarakmi kuu eb yaambid kuu ma bikniyiibban.

⁶O ana nangmidan yemooon ye Yariman God,

kane kane eb yaa amaan ari kwananeen ande meedmiibdan kuu

neyiib kowe yenambid yi yaa karak kondaib.

O Israeldan yi God,

kane kane eb ande onmiibdan kuu

neyiib kowe yenambid yi aningko ben kubunaib.

^f68:30 Kuye weng id angkara kuu Idyidpan.

⁷ Amborom kuu ne kuu eb dowadbed
damangkawe irinyowaiwe,
ne kuu karak bobnimain.

⁸ Kowe, ne aaroka yaa kuu ne kuu norod-
man keraan,
nena anam yu karub dana meed yaa kuu
owodman keraan kui.

⁹ Amborom kuu ewambiwoom ye nin-
dorok kumbed aikmewembirimaan,
kwane damangkandi weng yimbed eb
yaa damangkabiwen kuu ne yaa
monoon kii.

¹⁰ Ne kuu inok we animan koronde God
yaa meenimain kuu
ne yaa damangkawe irinyowimaib.

¹¹ Ne kuu yuudi dowad ebkad karong ko-
robmo deebimain kuu
nimakarubbed daawi yeman kerimaib.

¹² Kane kane siti kuuk ambongko yaa
dibirimaib kuu damangkawimaib,
kwane awarak yimaundanbed ne dowad
damangkawi yook wingkimaib.

¹³ Kumban, o Yariman, eb kubi dowaken
keri yaron arimbed
eb yaa kurikuri kamimain kowe,
o God, eb womoniyiibban ye mimyob
dowaken darewoob yaambd
inanduweneb ma korondiyiibban ye in-
amenbed awine ne nen burudande
angka kowe.

¹⁴ Domowaawe birinbon yiri kubunain,
nen burudande angka kowe.

Kane kane ne yaa arud wandembirimaib
yaa
ne nen burudande angka kowe,
ok kaba dareb yiri areb kuyaa kui.

¹⁵ Korondaawe ne kuu urokbed nen
yuknaun,
o ok kaba dareb yiri ne nen
anukmunaun,
o dem yiri kubunaine winderoun.

¹⁶ O Yariman, eb womoniyiibban ye
mimyob dowaken kuu amunmo
kowe kuyaambd inanduwe.

Eb mimyob darewoob kawewen
yaambd ne yaa wedmewe.

¹⁷ Eb deme karub ne yaa murubia kan
yeknaab,
kwane ne kuu dabab kandaan kowe
kirod inanduwe.

¹⁸ Dia mene ne bidde,
ne kuu bondaniib kowe.

¹⁹ Eb kuu ebkaadkerewen ne
bondanbed ne nen irinyowenib
damangkawenib karak kawimaib,
yi kuu wedmende doreeb kui.

²⁰ Damangkawiwen kumbed kubiyiib-
ban kereni

ne niindem aom miin yiminban keraan.
Mimyob keewidan ande onmaan kum-
ban ma wedmindo,
kwane ne mimyob wandi kankubunidan
and e onmaan kumban ma
wedmindo.

²¹ Ne bondanbed naniman ari mung
kookiib dabokenib,
ok moomiib keraan yaa kuu kookiib ye
ok kawimaib.

²² Kowe, yi orokbon arak kumbed
kawaad areb kerundok,
kwane yi yoom yone doriibdan yaa
warab areb kerundok.

²³ Kwane, yi indob kuu wiiwiib yonoko
wedmindeban kerime,
kwane yi angkurom kuu aron korem
nikmingkandok.

²⁴ Yi ari kuu eb norin arud onduknende.
Kwane yi kuu eb arud amoyiib denobeen
kumbed ben dabuknandok.

²⁵ Kwane, yi yumbon kuu korem
obonmo kerok,
kwane yi kombon ambiwoom kuu karub
maa ma doborokban kerok.

²⁶ Amborom kuu kane kane ebbed
ukum kondewendan kuu yimbed
yenbandaiwe,

kwane ebbed durud yewed kondewen-
dan yi weng kuu yimbed kanyare
daandimaib kowe.

²⁷ Yi amarakmi kuu wuubenmo
daanekoreb ukum darewoob konde.

Kwane yorokmo dobiri ye kiwaan ebbed ongmewen kuu yi kuu kandaib.

²⁸ Kwane, yi aningko wadkeri buk aom kuu are daadme.

Kwane, yi kuu yorokmodan yi aningko yaa wongke daboknaab.

²⁹ Ne kuu yewediib niindem aom miin yiminban keraan,

o God, bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ebbed ongmewen kumbed ne nen dorenare.

³⁰ Ne kuu God yaningko kankooni ye yook wingkaniin,

kwane ye yaa eso ande nambiri konaniin.

³¹ Kwananiin kuu Yarimanbed kubi darewoob keraneen,

oksen aye nengke baeb koni arebban, buromakau ambi duruwiib biridiib kumundin nengke baeb koni arebban kui.

³² Dabab meneboondan kuu kwane wedmenekorib kubaniib,

yiib kane kane God ande onmiibdan, yiib niindem aom kuu kubimbed angkimborok!

³³ Kamboknondan yi weng kuu Yarimanbed wengambirimaan,

ye nimakarub bondan yi dabderem yiri doriib kuu yangmadandimokban.

³⁴ Kwane, Eweniib okadiib kuu ye aningko kankoonime,

karamokiib yu kumkam koremiib kwangkong ye aningko kankoonime.

³⁵ Amborom kuu Godbed Saiyon kuu arud ye barang yaambad burudande nendene,

Yudadan yi siti kuu ika yenbenabaneen kowe.

Kwananeene ye nimakarub kuu kuyaombed nekwane dobere oonaniib,

³⁶ ye demedan yi meed kuu kuye okad kuu yiman keranuun kui,

ye yaa mimyob dowaken keenimaibdan kuu kuyaa dobaraniib kui.

Yook ambo bi ye karub yeman. Dewidbed wongkoon. Kaamoni yeman.

70 O God, ne kuu burudande nende. O Yariman, kirodmo mene awawe.

² Kane kanembed ne nande kamiibdan kuu

karak kondeneb kerebkarab kerunde.

Kane kanembed ne monmarandamiibdan korem kuu

ben amonombesaroko ikakman winibko irinyonde aningkoyiibban

kerundok.

³ Kane kanembed ne kande iningkuk yeman keruwen kuu

karak kondoko ikakman winime.

⁴ Kumban kane kanembed eb ande onmiibdan kuu,

eb yaa dowakeniib kere kubime,

kwane kane kanembed bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ebbed ongmewen

kuyaa dowaken darewoob kowiwen kuu,

kekane yedmimamime, "God yaningko darewoob arimbed kerok!"

andimamime.

⁵ Kumban ne yaa dabab meneboon, nangkon kamboknon keraan,

o God, ne yaa kirod mene!

Eb kuu ne awawi ye karub, eb kuu ne nen burudande angka kowi ye karub,

o Yariman, erebnaraab, kibireb mene!

71 O Yariman, ebbed kukbimaabbon aombed dobirimain,

korondaawe ne yaa ma karak kawaib.

² Eb yorokmo kerekmen yaambad ne nen burudande angka kowe.

Ne yaa eb kerendem kowe wengamberewe mene ne nen angka kowe.

³ Ne nen kukbimaabbon aombed aromne angkumoni ye karub kere.

Ewiib yaa mini ye kiwaan kuu ma kebeniyiibban kerok.

Eb kuu ne aromkonombon, eb kuu ne aromne angkumonimbon kowe, ne dowad ye nen burudande angka kowa andi ye weng dakme.

⁴O ne God, arewa kamenabidan yi dingki dem aom kuu ne nen burudande angka kowe, yenbandi kuu yi iningkuk areb kerimaib-daniib yorokmombandaniib yaa kui.

⁵O Yariman Ambengan, ebbed kwaneeb ande meedme doriin, kwane ne kewed yaambad mene kibikee eb yaamo angkumone doberembirimain.

⁶Ne wooneen yaambad mene kibikee eb kuu ne yaa doreeb kowe yiminmo dobaraan, kwane ebbed nena yu kabeyob aombad ne nen angkaderewen.

Ne kuu aron korem ewaningko kankoonimamaniin.

⁷Yemoon yi indob arimbed ne kuu dud korokbi yeman areb keraan, kumban eb kuu ne dowad kukbimbon aromkonoyiib kerewen.

⁸Ne meeni aom kuu ewaningko kankooni ye inamenmo, kwane aronki doboob kuu eb nambiri ye wengmo dakmembirimain.

⁹Kiomnaniin kuu ne nen kan angka koraraab. Aromkonoyiibban keraniin kuu domowaab.

¹⁰Amborom kuu ne bondan kuu ne yaa manmo kere dakmimaib, kwane ne dowad nuwaron keruko aye kowem andidan kuu nuubnaan kamiib.

¹¹Yimbed ne dowad kekamune dakmimaib, "God kuu ye yaa domonenoan.

Karub maambad ye nen burudande angka kowaanban kowe ye yoman kerenenmo yarenub awinenem." andimaib.

¹²O God, ambabbed dobaraab,

o ne God, awawi dowad kirod mene.

¹³Ne yaa manmo keriwendan kuu karak konde monmare.

Ne yaa arewa keruwandamiibdan kuu damangkande irinyonde aningkoyiibban kerunde.

¹⁴Kumban ne kuu ebbed ari kwananeeb ande meedmembirimain, korondainban,

kwane ewaningko kankoonimain kuye inamen kuu kaine darewoob kere weneen.

¹⁵Eb yorokmo kerekmen ye dowad daandembaraniin,

bobni yaa burundande bindi ye kiwaan ebbed ongmenewen kuu ne kuu kumunkingkindeban kumban,

kuye dowad kuu aronki doboob daandembaraniin.

¹⁶O Yariman Ambengan, ebbed ewaromkonoyiib kwane ambangkanabewen kuu mene baande daandaniin,

kwane eb yorokmo kerekmen ye dowad baande daandaniin, ebmanmo kui.

¹⁷O God, ne kuu ne kewed yaambad mene kibikee ebbed kedmengkawimaab,

kwane kuyaronbed mene kibikee binangke eb yaa anam andi yeman ongmenabewen kuu daandimain.

¹⁸O God, kionne wok bandaniin kuu domowaab,

kwane eb aromkonomo dohiri ye wengiib eb kuu korem burundandewen arimbed ye God ye wengiib kuu

ari ari ye nimakarub yaa daande dowan keraniin kumbad bobnaniin kuu yimin.

¹⁹O God, eb yorokmo kerekmen kuu kwane kawene ambid aommo doroon,

o God, eb kuu kami miin darewoob ambangkanabewen kowe, kane kuu eb areb keroon? Dowan!

²⁰Ebbed dabawiib durud yewediib yemooon ben ne bangkawewen kumban, ongmewaneeewe wadkeraniin, kwane dem kongdem yiri areb dobaraan kumban, ebbed ne ika nen kawene kowaneeb.

²¹Ne kuu aningkoyiib kuned ebbed angkon naningko kuu darewoob arimbed keruweneb, ne mimyob wandi kuu ika kankubunaneeb.

²²O ne God, eb korondiyiibban no aw-inembiri ye inamen awinimaab ye dowad, haabbed wangke ewaningko kankoonaniin.

O Israeldan yi God Karadmo, laiymbed wangke ewaningko kankoone wingkaniin.

²³Ewaningko kankoone wingkaniin kuu komke kubaniin, biddewen ye karub nembed kui.

²⁴Aronki doboob kuu eb yorokmo kamenabi kuu daandembaraniin, amborom kuu kaneyambed ne nenbandandamiibdan kuu karak kondene kerebkarab kerundoon kowe.

Solomonbed wongkoon.

72 O God, eb wengyundi ye kiwaan kuu king yaa kedmengkane.

Ye kuu king ye mingki kowe ye yaa eb yorokmo kerekmen kuu kedmengkane.

²Kwaneewo ye kuu eb nimakarub yaa yorokmo kerekmen yaambbed wengyundok, kwane eb nimakarub yaa dabab wayiroondan kuu anammo wengyundok.

³Kwane, aangko aangko angka kuu yewenubmo dobiri deedere wonok, kwane koodbon koodbon kuu yorokmo dobiri ye yob irok.

⁴King kuu dabab wayiroondan yaa koromone dakmok, kwane ye kuu kamboknondan yi dana meed ben arud ye barang yaa dorondarok,

kwane ye kuu dabab kondi ye karub kan yob beengkemooon areb kerunok.

⁵O God, aron yurembirimaun yaron kuu nimakarub kuu eb yaa une bumangkime, wood angkimbirimaun yaron kui, awo awo andowoon anukbed mene aron yeenbon ari kui.

⁶King kuu mongkobon angka am manauna kirod iremoon areb kerok, kwane ye kuu okad ari am manauna aya nonga kainemooon areb kerok.

⁷Ye dobaraneen yaron niindem aom kuu Godbed yorokmodan yaa yiminmo kerundok,

kwane yewenubmo dobiri kuu yi yaa yiminmo kerok, kwane wene wood kuu dowan keranuun.

⁸Yembed oonaneen ye ambibkin kuu kwane karamok maambbed wene maayiib nanduk,

kwane ok awaan Yufretesbed wene bid yimin wandaneen yaa kerok.

⁹Amiibban ye amboon angka doriibdan kuu king yaa bumangkime, kwane ye bondan kuu ye yaa bumangke korok ben kibingkenib ye dabderem yiri dobirime.

¹⁰Taasisdan yi kingiib dudbi dudbi ku dangeendan yi kingdaniib kuu ooni ye kakman od kuu ye yaa bangkanime,

kwane Sibadan yi kingiib Sebadan yi kingiib kangkon nub yaa kubende andi ye munob koni yeman bangkanime.

¹¹Kingdan korem kuu ye yaa bumangkime, kwane ambibkin korem kuu ye demedan kerime.

¹² Kedi, awawe ande baandi ye karub kuu kingbed awanenaneen, dabab wayiroondan kane kane yi yaa awandi ye karuwiibban kuyaa kui.

¹³ Kamboknondaniib yiminban kerenib awande andidaniib yaa kuu yembed mimyob keendaneen, kwane yiminban kerenib awande andidan kuu yembed bobni yaa burudande bindaneen.

¹⁴ Yi kuu yembed yobdoodmo dabab bangkandidaniib yeremboromdaniib yaa dorenare bindaneen, amborom kuu yi wadkeri kuu miin yekareb amun yeman ande meeni-maan kowe.

¹⁵ Ye kuu weeb yemoon kwane doberemborok! Kwane Siba ambibkin ye bot gold kuu ye yaa bangkanok. Ye dowad nimakarub womoniyiibban aron korem kurikuri kamembirime. Kwane aronki doboob kuu ye yaa amun kerunime.

¹⁶ Bidambib kumundin aom kuu wiit yob kuu yewudmo kerok. Aangko aangko dungkun ari kwangkon awuune angkara kere angkara kere kamok. Kuye wiid yob kuu Lebanon yu at yemoon areb yemoon kai kerok. Kwane nimakarub kuu yi kambong aom kuu yidwarok, kereekbon angka kuu kereek yemoon kwamune areb kerok.

¹⁷ Ye aningko kuu aron korem yirin kame angkimborok, aron ku angkimbaranuun yaron ye doboob areb kuu kwane angkimborok. Ye yaambad ambibkin koremdan kuu amun kerundok, kwane yi kuu ye dowad ye kuu amun kerunoonman andime.

¹⁸ Yariman God, Israeldan yi God kui, ye yaa amun kerunok.

Yembedmo binangke ye yaa anam andi yeman ongmenabimaan.

¹⁹ Ye aningko nambiriyiib yaa amun kerunemborok, aron korem korem.

Kwane okad kumundin kiri kee ye nambiri kwane derendarok.

Anam kwanok. Anam kwanok.

²⁰ Kwamune kumbed Yesi ye mingki Dewid ye kurikuri kame dowan keroon.

Buk Ayoobmim

Yook 73–89

Asaf ye yook.

73 Anamaa, God kuu Israeldan yaa amun amun kamimaan, kane kane yi niindem aom kuu karadmo keroondan yaa kui.

²⁻³ Kumban miin arewa kamiibdan kuu yiminmo doriwe wedmeni, kerengkandan kee amunmo doriib

kumbed yi areb kera ande kamaan kowe,

ne kuu kiwaan amun ari koronde kimyen kere beresarok andaan,

kwane ne yon kuu dore at wande komborok andaan kii.

⁴ Yi kuu dabawiibban amunmo doriib, yi id yaa kuu bobob aweneyiibban kirikmo.

⁵ Nimakarub yena korem yaa kuu yobdood menebimaan kuned kerengkandan kee dowan.

Nimakarub yena korem yaa kuu dabab menebimaan kuned kerengkandan kee dowan.

⁶ Kwani kowe, yi kerengkan kami kuu kongkono yaa itoob derenemoon areb keroon.

Yi kuu yeremborom ye inamen yaamo meenimaib.

⁷ Inamen arewa kuu yi niindem aom kaine kob areb yingkoon.

Inamen ongmenabimaib kuu miin arewa angkon yemoon kai.

⁸ Yi kuu damangkandenib dabab kondi dowad dakmenabimaib, kwane yi kerengkan inamen yaambéd kwane dakmimaib.
⁹ Yi mongkodkonombéd Ewen yaa weng arewa dakmimaib, kwane yi ongbéd kerengkan weng dakmimaib kuu korokdan yi weng areb daande yarimaun.
¹⁰ Kwani kowe, God ye nimakarub kuu keyaa ikakman manaiwa, dabab yemoon kuu miin arewa kamenabidanbéd yi ari kuu kapus aom ok demboon areb onduknimaib kii.
¹¹ Yi kuu kwane yedmimaib, “God kuu komo kere yekaadkeraneen? Dowan!
 Korem Burudandoon Arimbéd Ye God kuu inamen kaadkeriyiib dee? Dowan!” andimaib.
¹² Kedi, miin arewa kamenabidan yi kuu kwamunemo areb, yi kuu meendobembiriyiibban, kwane yi yiribman yemoon kuu ariyiib dabokne bimaib.
¹³ Anamaa, yorokmo inamenmo awineni amarakmi korem yaa kangkadmimain kuu idiibban ande meenaan,
¹⁴ amborom kuu aronki doboob kuu ne yaa dabab menebaane, amkimo korem kuu ne kuu ukum kawé didangkewimaan kowe.
¹⁵ Nembéd “Yi inamen arewa kande dakmaniin.” ande yedmaniin kuu, God ye nimakarub yaa amarakmaniin.
¹⁶ Kwane korem kee id kandande kamaan kuu, ne yaa yiminban keroone miin kubiyiibban keraan.
¹⁷ Kunéd ne kuu kwane wene God ye kurikuri boyambib aom aomneni miin arewa kamenabidan kee yi yaa yeenbon ari komo keraneen kuu nekaadkeraan.
¹⁸ O God, anam kuu ebbéd yi kuu benéb okad kereewiib ari nongkobewen,

anam kuu ebbéd yi kuu nadme monmarimbon yiri ben kiradmaneeb.
¹⁹ Yi kuu kudmeniibban monmaraneen kumbedmo, urokbed yukne yeemoo areb yi kuu kudmeniibban ye uni maa maambéd dukne dowan keraniib.
²⁰ Kwane karub maa kiyuum we dembene aa kiyuummo, idiibban andemoo areb,
 o Yariman, eb kwane yaro dembaneeb kuu, ebbéd yi kuu wurukbandan ande yi yaa angkurom korokbendaneeb.
²¹ Ne niindem aom miin yiminban kereni ne mimyob yaa kuu maradbed kaaremoon areb keroon yaron kuu,
²² ne kuu nonoon kere meenindeban kereni eb arinambo arimbéd ne kuu inameniibban ye dingkan areb keraan.
²³ Kunéd ne kuu eb yoommo doberembirimain, kwane ebbéd ne kuu ne dingki wiwi angkambéd awinewe yarimaab.
²⁴ Kwane, eb kedmengkawi yaambéd ongakawe nen kinban winimaab, kwanekoreb eb nambiri aom nenwananeeb.
²⁵ Ne kuu Ewen aom kuu karub maayiibban, ebbédmo. Kwane ne kuu okad kiri ye barang maa yaa meenimokban, ne dowaken kuu eb yaamo angkeen.
²⁶ Ne idiib mimyowiib kuu dowan keraneen kumban, God ebbédmo kuu ne niindem aom aromni ye karub, aron korem dobiri ye yumbon keruwi ye karub kuu ebbédmo.
²⁷ Kedi, kane kane eb yaa ambab keriwendan kuu korem duknaniib, kwane kane kane eb yaa korondaniib kuu ebbéd monmaraneeb.

²⁸ Kumban nembed wedmaan kuu God
ye dia dobiri kuu amun.

Ne kuu Ambengan Ye Yariman ye kuk-
bimaanbon aombed doriin,

kwane nembed ebed komo komo ka-
menabewen korem kuu dakmaniin.

Asaf ye Maskil ye yook.

74 O God, komarewako kee nub kuu
aron korem domondewen?

Komande eb ooni ye sibi areb nub
yaa kuu eb norinmo womoniyiibban
keendembirimaab?

² Eb nimakarub unyemanbed amoddoon
kuyaa ika meene,

ambibkin mimodan ebed kinewe bid-
doon kuyaa kui.

Aangko Saiyon kurin anuk doberewen
kuyaa ika meene.

³ Bondan kuu eb kurikuri boyambib
monmariwen kowe,

aron doboobmo angkuun ye boyambib
bob keyaa yaro dodkanmo mene.

⁴ Eb yoom nedbimaubbon yaa kuu
eb bondanbed wene baankone
komkiwen,

kwane yi flaekiib mane kan daaniwen.

⁵ Yi kuu at dengkoridan areb,
at nimingkaan aom dengke aremoon
areb keruwen kowe,

⁶ eb kurikuri boyambiwoombed kowod
yone winiwen yaa ayiib nongkobe
kuruwakiib ongmenabiwen kuyaa
kuu

yi kapakiib hamayiibbed wowe
monmariwen.

⁷ Kwane yimbed eb kurikuri boyam-
bib kuu amotbed kowiiwa dene
kubuneen,

kwane ewaningkoyiib angimboroon ye
kurikurimbon kuu monmare yon
dowod yeman kerundiwen.

⁸ Nub dowad yikareb yedmiwen, “Nub
kuu yi ben kumundin yob beengke-
moon areb kerudem!” andiwen.

Kwane, nuwambibkin aom God yaa
kurikurimbon korem kuu amotbed
nengkiuwe denobeen.

⁹ Nub yaa kuu dud maa ma korokbindo,
kwane nub kumaom kuu profesiman
mim ma doborokban,

kwane aron arewa kee aron komoyiib
kwane awinaneen kuu nub
keyaa karub kanembed ma
yekaadkerindo.

¹⁰ O God, aron komoyiibbed
kwane eb bondan kuu eb yaa
damangkabdanii?

Yi kuu kwamune aron korem ewaningko
monmaraniiwoo?

¹¹ Komoyiibkob eb dingki, dingki wiwi
kui, yire ambangkokban kerewen?

Eb dingki bedme warewen kuu ben yire
yi monmare.

¹² Kumban, o God, unyeman yirimbed eb
kuu ne king kerewen,

kwane ebed okad kirimbed arud ye
barang yaa burudande bindimaab.

¹³ Ewaromkonombed karamok kuu kan
angkara angkara kere kowewen,

kwane omyere dareb dareb yi korok kuu
baangkanabewen.

¹⁴ Ebed omyere kambari maa yaningko
Lewaiyatan ye korok korok kuu
beengkanabekoreb,

ye ida yoma kada kuu amiibban ye am-
boon ye dingkan yaa bangkandeewa
aniwen.

¹⁵ Ebed ok kirubdemiib okmanam-
boniib kuu ongmenabewenkob
menebuun,

kwane ebed menebimaun ye ok awaan
kuu ben okiibban bidmo kere
kokderebewen.

¹⁶ Awingyab kuu ebman, amnoom
kangkon ebman,

kwane woodiib aroniib kuu ebed ong-
menabe nongkobewen.

¹⁷ Ebed okad kuu yu yiminmo
andi yaambad ongmenabe
nongkobewen,

kwane ebbed yongkonbi yaroniib amaroniib ongmenabewen.

¹⁸ O Yariman, bondanbed damangkabdiwen kuyaa ika meene.

Kedi, inameniibbandan ewaningko monmariwen kuyaa ika meene.

¹⁹ Kwane, nub kuu on arud areb arudiibban aromkonoyiibban keruwen kuu arud dingkan areb keriwendan yi dingki ari nongkobaab,

kwane dabab wayiroondan ebbed ooneeb kuyaa kuu aron korem nonondandaab.

²⁰ Eb amob weng nub dowad ongmewen kuyaa kuu meene ongme awine, amborom kuu okad keyaom kee bendoromirikni miriknimbon kuu yeremboromdaniib diiriwen kowe.

²¹ Kwane korondaawe, dabab wayiroondan kuu ika mene karak kandaib, kwane kamboknondaniib yiminban kerenib awande andidaniib kuu ewaningko kankoonime.

²² O God, yaro dore. Ebka eb dowad koromone dakme.

Inameniibbandan kuu aronki doboob damangkabdimaib kuyaa ika meene.

²³ Eb yaa manmo keriwendanbed yirinde baandimaib kuyaa nonondandaab,

kwane eb bondanbed womoniyiibban baankone komkimaib kuyaa kangkon nonondandaab.

Yook ambo bi ye karub yeman.

“Monmaraib” andi ye yook ye kiwaan

yaambad wingki yeman. Asaf ye yook.

God yaningko kankooni ye yook.

75 O God, nub kuu eb yaa eso anduub,

amborom kuu eb kuu dia doreeb kowe.

Binangke eb yaa anam andi yeman ambangkanabewen kuu nimakarub kuu dakmimaib.

² Ebbed kwane dakmeeb, “Nembed aron kuu kine kowaan, yorokmo wengyundi ye karub kuu ne kei.

³ Kwane, okadiib yu nimakarub koremiib kiringmaniib kuu nembed ambokab yiri kuu yobdoodmo awinaniin. *Selah*

⁴ Nembed kerengkandan yaa yedmaan, ‘Kibikbed ari kuu ma kerengkan kamaib.’ andaan,

kwane miin arewa kamenabidan yaa yedmaan, ‘Yiib aromkono yaa kerengkan kamaib.

⁵ Yiib aromkono yaa miin kerengkan kamaib.

Kwane yiib kuu wabkad kere kerengkan kamaib.’ andaan.” andoon.

⁶ Karub maa kane aron dembimaun angkambad o aron kubunimaun angkambad

o amiibban ye amboon angkambad karub maa yaningko kankoonaanban.

⁷ Kumban kuu wengyundimaan ye God,

yembed maa kuu nen kubudere maamo yaningko kankoonimaan.

⁸ Yariman ye arud kuu wain ok kamokiib areb,

ambodmo kandene kook yeman yenayiib dabokne ongmene kabus aom bunoone daadere demboone,

onduknoone miin arewa kamenabidan okad yimin yimin yaa doriib kuu yi korem kuu anenmo kawene kibin yirimo keriwen.

⁹ Kumban ne kuu God ye dowad aron korem dakmembaraniin,

kwane ne kuu Yekob ye God yaningko kankooni yook wingkaniin.

¹⁰ Yembed miin arewa kamenabidan yi aromkono kuu kan kubune dowan keraneen,

kumban yorokmodan yi aromkono kuu darewoob arimbed kerundaneen.

Yook ambo bi ye karub yeman. Nongbed wangki yemaniib. Asaf ye yook. God yaningko kankooni ye yook.

76 Yuda aom kuu God yikaadkeriwen, kwane Israel aom kuu ye aningko kuu darewoob arimbed kii.

²Ye kombon ambib kuu Salem aom, kwane ye dobirimbon kuu aangko Saiyon ari.

³Kuyaambed bondan yi ana yumbuyiib kuu yembed domangkoon, yi kombeyiib kerewangiib ana nangmi ye kumaniib kangkon domangkoon. *Selah*

⁴O God, eb nambiri kuu yeka mamaa kii, eb nambiri kuu darewoob arimbed, aangko ari nedbiwen ye bondan yemoo arebban.

⁵Yi kanangkoddan kuu no yenbande nongkobeneb yi yiribman ben wenorewen, kwane yi kuu yeenbon unuk dangemoo areb keruwen, ika wad yeedaraibban.

Yi ana nangmidan kumaom kuu karub mim maa kwane ye dingki ma yiraanban.

⁶O Yekob ye God, eb ongkandi kumbed, yi hoosiib seriotiib kuu yeenbon unuk dangemoo areb keruwen.

⁷Unebdi ye karub kuu ebbedm. Eb norin wandaneeb kuu kanembed koromone eb kiringkono ari dobaraneen? Dowan!

⁸Ewen arimbed kangdod weng dakmewen kumbed, okad kiridan korem kuu eb konob une iwari keruwen.

⁹O God, kukuu dabab wayiroondan arudbon yaa burudande bindi dowad ebbed yaro dore wengyundandewen yaron arimbed kwanoon. *Selah*

¹⁰Kedi, eb bondan yi norin eb yaa wandimaib kuu idiibban kerimaan kowe eb yirin kuu darewoob arimbed kerimaan.

Kwane kuye norin dungkun kuu kan amonombe king ye korok ari dereni yeman areb ongmeneb derenimaab.

¹¹Yiib Yariman God yaa wiim aangki weng ongmime, kwamunemo ambangkime.

Ambibkin dia dia mimim koremdan kuu mim ye yaamo uni yemanman yaa munob koni yeman bangkanime.

¹²Yembed nimakarub yi korokdan kuu ben kubunimaan, kwane okad yiri ye kingdan kuu ye yaa unenimaib.

Yook ambo bi ye karub yeman. Jedutun ye dowad Asafbed wongkoon. God yaningko kankooni ye yook.

77 Ne kuu God yaa awawok ande baandeni, God wengamberewok ande baandaan.

²Dabab ne yaa meneboon kuu Yariman ande manaan,

kwane amnoom doboob kuu dingki benkoobe ninabaan kuned, barang maa kuu ne mimyob wandi yaa kuu ma kankubunindo.

³God yaa meenekori kwane warekaan, kwane ye kuyaamo meendobiine ne kingkin kuu miin aromkonoyiibban keroon. *Selah*

⁴Ne yaa kuu unuk angkaab ande kebenewen, kwane ne niindem kuu dabab waroon kumbed dakmindeban keraan.

⁵Anuk dobaraan yaamo meendobaan, weeb unyeman anuk yiri yaa kui.

⁶Anukbed amnoom yaa yook wingkaan kuu ika meenaan, kwane ne niindem aom meendobeni nekareb kaamobimain kuu kei.

⁷“Yariman kuu aron korem wunekaraneen dee?”

Ye amun amun kamendi kuu angkon
amaan ma korokbendaanban dee?

⁸Ye womoniyiibban ye mimyob
dowaken keendi kuu korem dowan
keroon dee?

Ye weng kunduk kuu aron korem kwane
idiibban keroon dee?

⁹God ye mimyob keende kakman are
nonondandi kuu dowan keroon dee?

Yemeb norin wandoon kumbed
mimyob keendimokban keroon
dee?" andaan. *Selah*

¹⁰Kwane nembed yedmaan, "Ne niin-
dem aom miin yiminban keraan ye
id kuu kei.

Korem Burudandoon Arimbed Ye God
ye dingki wiwimbed nub yaa
awandimokban keroon." andaan.

¹¹Yarimanbed komo komo kamenaboon
kuu nembed ika meenaniin,

o God, anam kuu binangke ewan-
ingko kankooni yeman ebkareb ong-
menabewen kuu ika meenaniin.

¹²Komo komo ambangkanabewen ko-
rem kuu nembed ika ne niindem
aom meendobeni,

ewaromkonombed komo komo
kamenabewen korem kuu kwane
andangke meenaniin.

¹³O God, eb dobiri ye kiwaan kuu
karadmo.

Kedi, god maa kuu nub God dare-
woob arimbed kwamune arewiib
ma keroon dee? Dowan!

¹⁴Eb kuu binangke ewaningko kankooni
yeman ongmenabimaab ye God,
ewaromkono kuu ambikin maa maa ko-
remdan yaa korokbimaab.

¹⁵Eb dingki aromkonombed eb ni-
makarub biddewen,

Yekob ye awoya ariyiib Yosef ye awoya
ariyiib kui. *Selah*

¹⁶O God, ok ariyiib ok yiriyiib kuu
wedmebdiwen,

eb wedmebdekorib une kiringmiwen,
ok niindem yiri kangkon kwaneen.

¹⁷Wiib arimbed am menebuune,
ambid ari kuu nambad kamoone,
eb imak kuu ana baradmemoon areb
anuk kere ari kere kamoone.

¹⁸Eb amkuni kuweng kuu kibin nuub
aombed meneboone,
eb imakbed okad kumundin kuu
yuroone,
okad kumundin kuu kiringmiyiibed
yobeen.

¹⁹Kiwaan ongmewen kuu karamok
aombed dewuneen,
karamok niindem yirimbed kiwaan ong-
menabewen kui,
kuned eb yon yumbon kuu karub maa
ma wedmindo kii.

²⁰Eb nimakarub kuu sibi oonidan areb
ben kinban wenewen,
Moses yoom Eeron yoom yaambed kui.

Maskil ye yook Asafbed wongkoon.

78 O ne karuwa nimaya, ne ked-
mengkandi kuu wengambirime.
Ne mongkodkonombed dakmandamaan
keyaa yiib kerendem kowe
wengambirime.

²Ne mongkod doombereni kuruwak
wengbed dakmaniin,
unyemanbed biknoon ye inamen kuu
kedmengkaniin.

³Wengambere nubkaadkeruwen ye
weng,
nuwambeyambed nub yaa daandiwen ye
weng kui,

⁴kuye weng kuu nub danaya yaa
bikderebaubban,
nub meed yaa kwane daandanuub kii,
Yariman yaningko kankooni ye am-
bangkanabi ye wengiib
ye aromkono ye wengiib binangke yan-
ingko kankooni yeman ongmena-
boon ye wengiib kui.

⁵Kedi, yembed kwanime andi ye
wengiib amob wengiib Yekob ye
awoya ari yaa bangkandoon,
Israeldan yaa kui.

Kuye weng kuu yembed nub awoya yiri
yaa kuu

“Yiib dana meed yaa kedmengkandime.”
ande yedmoon.

⁶ Kwamiwed kwane yi dana meed kuu
kuye weng yikaadkeraniib,
yi dana meed mogeed wanabindo
kangkong yikaadkeraniib kii,
kwane yi kuu yika yi dana meed yaa ked-
mengkanden wananiib.

⁷ Kee kwane kamaniib kumbed God yaa
angkumone doberenib,
ye angbangki yaa nonondandaibban
kerenib,
yembed kwamime andi ye weng kuu
awinaniib.

⁸ Yi kuu yi awoya areb keraibban,
amborom kuu yi awoya kuu bot korok
kere wabkad keriwon kowe,
yi awoya kuu God yaa korondenib
god maa maa yi yoman winiwen.

⁹ Efraimdan kuu anangkawiib nekwiwen
kuned,
ana nangmi aron muneen ari kuu
kirokmone ikakman winiwen.

¹⁰ Yi dowad Godbed amob weng ong-
moon kuu korondenib
ye amob yaa wunekare dohiriwen.

¹¹ Yi kuu yembed komo komo kamena-
boon kuyaa nonondandiwen,
God ye aromkono wedmi yeman yi yaa
kedmengkoon kui.

¹² Yembed binangke ye aningko
kankooni yeman yi awoya yi
murubia arimbed kedmengkoon,
Idyip ambibkin yiri bidambib Soon
aombed.

¹³ Yembed karamok kuu domokbe
angkara angkara kerekore yi kuu
wediyiri bid ari ben kinban yanoon,
yembed ongmoon ok kuu wan yaro
anuk yine ari yine kameen kui.

¹⁴ Kwane, aronki kuu wiibbed kowe ben
dore wenene,

amnoon doboob kuu amot denenmo
wene yure wanaana kuyaambed
kerenenmo winimaib.

¹⁵ Yembed amiibban ye ambon
angkambed bot dumnad
baangkenabe daadmekore,
ok ongmoon karamok awaan areb
darebmo menebuune yi yaa
bangkandoon.

¹⁶ Yembed okmanambon ongmoon bod
dumnad aombed menebuun kui.
Yembed ok ongmoon ok awaan areb
wenebuun kui.

¹⁷ Kumban yi kuu ambarakmi yaa
deerewandindo, no kwane God yaa
ambarakmembirimaib,
kowe amiibban ye amboon angkambed
Korem Burudandoon Arimbed Ye
God yaa kuu wabkad keriwon.

¹⁸ Kwane, yimbed mungi darewoob bob-
niwen ye animan nub yaa bangkan-
dok ande kaamoniwen kumbed
dowakeniib kere God yaa komboon
kaamobiwen.

¹⁹ Yi kuu God yaa dowakeniibban
kerenib yedmiwen,
“God kuu amboon angkambed
animan kuu nub yaa bangkandi
yaromkonoyiib dee?”

²⁰ Kedi, yembed bot dumnad wowoone
ok darebmo menebuune
okmanambon ongmoon ok awaan areb
wenebeen kuned,
ye kuu nub yaa animan bangkandi
yaromkonoyiib dee?

Ye kuu ye nimakarub yaa dingkan yom
bangkandi yaromkonoyiib dee?”
andiwen.

²¹ Kwanandiiwe Yariman kuu wengam-
berekore norin darewoob wandoon.
Kowe Yekob ye awoya ari yaa kuu
ye amot baandoone denemoon areb
keron,
ye arud Israeldan yaa darewoob arimbed
keron kui.

22 Amborom kuu yi kuu God yaa anam andindo,
 kwane yi kuu yembed nub awande oone bindaneen ande meenindo.
 23 Kumban ye kuu ambid ari yedme kowoona
 ambid ambongko nanaboona
 24 yembed yi ani dowad om mena kuu am areb ben kubudoroon,
 Ewen ye animan kuu yi yaa bangkandoon kui.
 25 Kuye nimakarub kuu engyus yi animan aniwen,
 kwane yembed animan yiminmo bangkandoon kii.
 26 Yembed ambid ari kuu nuub ongmoone aron dembimaun angkambed monoone
 ye aromkonombed nuub ongmoone kurimbed monoon.
 27 Yembed yi yaa dingkan yom yewudmo kuu am areb ben kubudoroon,
 kukuu ayari on kuu karamok yu kubuk kimingkinban areb yemoon kai bangkandoona,
 28 kuye ayari on kuu yi doriib wedangkambed kubudiriwen,
 yi ambib kombon dobere dobere kidangka kubudiriwen kui.
 29 Kowe, yi kuu ane mikmoniwen kumban animan dowan kerindo,
 kwane Godbed komo yi dowaken darewoob keriwon kuu kwane bangkandoon kii.
 30 Kumban yi kuu mogeed mikmonindo ane dibiib,
 animan kuu domonde aniib kui,
 31 kumbed God ye norin kuu yi yaa darewoob arimbed keroone,
 yi aromkonoyiibdan kuu yeene nongkoboona,
 Israeldan yi kewed yenbandoone kubudiriwen kui.
 32 Kwamune keroon kumban yi kuu yi ambarakmi yaa deerewandindo,

kwane yembed binangke ye aningko kankooni yeman ongmenaboona kuned ye yaa anam andindo.
 33 Kowe, yembed yi dobiri yaron kuu dukmenmo narooone yi inamen ongmiwen kuu idiibban kere dukniwen,
 yi dobiri ye weeb kuu dukmenmo narooone kudmeniibban uniwon karakwoniib kumbend yoworiwen.
 34 Aron kunayambed Godbed yi yenbandoon kuu yoworindodan kuu ye ande onmenib,
 nindorokiibbed ye yaa ika amonombenib ye kiwaan ari doberem ande kamiwen.
 35 Kwane, yimbed ika meeniwen kuu God kuu yi aromkonombon,
 kwane ika meeniwen kuu Korem Burudandoon Arimbed Ye God kuu yi bididi ye God.
 36 Kumban yi kuu ye yaa yi mongkodkonombed birane aadidmimaib,
 kwane yi ongbed dudi wengmo dakmenabimaib.
 37 Kedi, yi niindem aom kuu ye yaa kowindo,
 kwane ye amob weng yi dowad ongmoon kuu awinindo kimyen winiwen.
 38 Kuned God kuu yi yaa mimyob kowekore,
 yi ambarakmi kuu are nonondandoon, yi kuu yembed ben monmarindo.
 Aron yemoon kuu ye norin kuu yeka kan kubunoon,
 kwane ye norin kuu darewoob arimbed kowindo.
 39 Ye kwamune meenimaan, yi kuu okad yiridanno andimaan,
 kwane yi kuu nuub embengmo menene burudande wene dowan keremoon areb keriwon.
 40 Aron yemoon kuu yi kuu amboon angkambed God yaa wabkad kerunimaib,

kwane aron yemoon kuu yi kuu ye yaa
abdon kerunaiwe miin kubiyiibban
kerimaan kii.

⁴¹Ikakman ikakman God kuu kan-
dunib komboon kaamobeni yeman
kerembirimaib,

kwamaiwe Israeldan yi God Karadmo
kuu yewed kandimaan.

⁴²Ye aromkono korokboon kuyaa
nonondandiwen,

yembed dabab bangkandimaibdan
yaambed yi kuu bidoon yaroniib,

⁴³yembed Idyip yirimbed dud ked-
mengkoon yaroniib,

yembed bidambib Soon aombed bi-
nangke ye aningko kankooni yeman
ongmenaboos kuyaa kuu nonon-
dandiwen kui.

⁴⁴Yembed yi ok awaan kan amonombe
umkanmo keroona,

Idyipdan kuu yika yi okmanambon yaa
anindeban keriwon.

⁴⁵Yembed wadmung yemoon kai yedme
kowoona Idyipdan yaa durud yewed
kondiwen,

kwane kot kangkon yedme kowoona yi
kumkam monmariwen.

⁴⁶Yembed kwane ed yedme kowoone
yongbon kab biid kuu korem
aniwen,

kowe Idyipdan kuu deme awiniwen kuu
idiibban keroon.

⁴⁷Yembed kwane nong yowiib nongiib
kuu am yurukmo bot areb keroon
kumbed monmaroon,

kwane yi yedob yob kuu wood nurok yu-
rukombed kirobe monmaroon.

⁴⁸Yembed kwane yi buromakau kuu am
yurukmo bot areb keroon kumbed
yenbandoone dukniwen,

kwane yi amongkob dingkan kuu
imakbed yoon.

⁴⁹Yembed kwane ye norin nimin dare-
woob yi ari kan onduknoon,

ye arud darewoowiib ye kongendi dare-
woowiib ye yobdood darewoowiib
kui,

kukuu yiwed yowori ye engyus areb yi
yaa menebiwen.

⁵⁰Yembed ye norin kuu awine yin-
monindo, kumundinmo yi yaa kan
kwoon,

kwane yi wadkeri kuu ma domondindo,
no kwamune yenbande kiraroon bobmo.

⁵¹Kowe Idyipdan yi wonob dana korem
kuu yeene nongkoboos,

yob kowi yaromkono ibduruk korokbi
dana kuu Idyipdan yi ambiwoom
kuu dowan keroon kui.

⁵²Kumban Godbed ye nimakarub
kuu sibi nimingkemoos areb ben
angkanoon,

kwane yembed yi kuu sibi areb ben am-
boon angkarambed angkara kinban
dewonoon.

⁵³Yembed amunmo binwonoon, kowe yi
kuu uniyiibban winiwen,

kumban karamokbed yi bondan kuu
yuknuune kubuniwen.

⁵⁴Kwanikob yembed yi kuu ye ambibkin
karadmo angkara be monoon,
koodbon okad yembed nangme dore
kandoon ari kui.

⁵⁵Yembed ambibkin yenadan kuyaom
doriib kuu yenbande dariroona
kirokmone wenebiwen,

kwane yi dowad bid nekwe bangkan-
doone okad kuu yiman kereen,
Israeldan yi amyenimbon yi bidambib
kerundoone kwari doboriwen kui.

⁵⁶Kumban yi kuu Korem Burudandoon
Arimbed Ye God yaa komboon kaa-
mone wedmenib,

ye yaa wabkad kerenib ye amob awinok-
ban keriwon.

⁵⁷Yi kuu yi awodkiya areb God yaa
angkurom korokbenib koronde
kimyen winiwen,

yi kuu ana unitabbed barandaiwe kimyen wenemmoon areb keriwen kui.

⁵⁸ Amborom kuu yi kuu aangko aangko arimbed dudi god yi kurikurimbon ongmenabiwen kumbed ye yaa norin koniwen,

kwane yi dingkimbed ongmenabiwen ye dudi god yi aningko benkoobimaib kumbed God kuu amban nenema kamauna ambimbed koren kamemmoon areb keroon.

⁵⁹ God kuu kwane wengamberekore norin darewoob wandene, Israeldan kuu kumundinmo wunekaroon.

⁶⁰ Kowe, ye kuu ye dobirimbon Sailo angka kuu koronde wonoon, nimakarub yoom dohiri ye ambib kombon yenboon kuyaa kui.

⁶¹ Kwane, God ye amob weng ongmoon kumaom kowiwen ye boks karadmo kuu kanwinime andoone arewadanbed kanwiniwen, ye aromkonoyiib nambiriyiib kuu ye nimakarub yaa angkeen ande korokbi yeman kuu bondan yi dingki aom kowoon kui.

⁶² Kwane, yembed yumbon ongmoone kandiwen ye nimakarub yaa norin darewoob wandoon kowe, kerewangbed yenbandimbon aom nongkoboan.

⁶³ Kwane, ye nimakarub yi kewed kuu amotbed dene kubunuune koyu kuu ma awadmindoo.

⁶⁴ Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu kerewangbed yeene yuriiwe, yi nima irib kuu binangke kingkin domoniwen kumbed ameng kirindinban keriwen.

⁶⁵ Wene yimin arimbed Yariman kuu unuk angkimbon yirimbed dembeemmoon areb yaro demboon,

ana nangmi karub wain ok ane warudki keremmoon areb aromkonomo demboon kui.

⁶⁶ Kwane dembekore, ye bondan kuu yenburoona ika winiwen, yimin wandaanban ye karak darewoob keendoon kui.

⁶⁷ Kwane, Yosef ye amyenimbon kuu yembed akmendandundoon, Efraim ye amyenimbon kuu kingkindo kui.

⁶⁸ Kumban ye kuu Yuda ye amyenimbon kingkoon, yi bidambib kuu yembed mimyob dowaken keendimaan ye aangko Saiyoniib kowe.

⁶⁹ Ye kurikuri boyambib kuu Ewen areb kamkonomo yenboon, okad kumundin angkimbaraneen areb kwane aron korem angkimbaraneen ande kowoon.

⁷⁰ Ye kangkon ye deme karub Dewid kinekore, sibi oonimbon yaambbed nendoon.

⁷¹ Godbed Dewid kuu sibiyyiib yi manayiyiib oonoon yaambbed nen menene God ye nimakarub, Yekob ye awoya ari kui, yi yaa kuu ooni ye korok kerunoon,

yembed yi dowad yumbon ongmoondan kui, Israeldan kui.

⁷² Kowe, Dewidbed ma aadidmiyyiibban kere ye inameniib dakmiyyiib dobiriyiib ibmo keroon kumbed yi kuu oonoon,

kwane ye inamen indengandeng mengmeng kumbed ben kinban winimaan kii.

*God yaningko kankooni
ye yook Asafbed wongkoon.*

79 O God, eb yaa yikaadban ye am-bibkin maa maadan kuu ebbed nub yaa kondewen ye okad aom ana nangme awudiriwen,

kwane yimbed eb kurikuri boyambib
karadmo kuu monmare yon dowod
yeman kerundiwen,

kwane yimbed Yerusalem aom ambib
monmare arewa keruwen kii.

²Yimbed eb demedan yi bob id kuu ayari
on yi animan yeman bangkandiwen,
kwane eb karadmodan yi bob id kuu
okad yiri dingkan yiman keruwen.

³Yimbed Yerusalem aom kuu ni-
makarub yeenembiri ye umkanbed
ok areb bune awanewandoon,
kwane bob id mangkanabaneen ye
karuwiibban keroon.

⁴Nub kuu nub dia doriibdanbed dandi
yeman kerenib,
nub yaa ambon baande
damangkandimaib.

⁵O Yariman, aron komoyiib nub yaa
norin keendembaraneeb? Aron ko-
rem dee?

Aron komoyiib koren areb kerewen
kumbed norin niminiib wandaneeb?

⁶Eb yaa yikaadban ye ambibkin
maa maadan yi ari kuu eb norin
ondukne.

Eb yaa baandimokban ye ambibkin maa
maadan yi ari kangkon eb norin
ondukne.

⁷Amborom kuu yimbed Yekob ye awoya
ari nub korem yenbandenib
nuwambibkin monmariwen kowe.

⁸Nub awoya yiri yi ambarakmi yaambed
nub yaa bon kere dabab kondaab,
kwane eb mimyob kowi kara kuu kirod
nub yaa mene awandok,
amborom kuu nub kuu ben kubune miin
yirimo kerundiwen kowe.

⁹O nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye
God, nub yaa awande,
ewaningko nambiriyiib keruni
dowadbed.

Nub kuu bondan yaa burudande
bindeneb nuwambarakmi are
nonondande,
ewaningko ye dowadbed.

¹⁰Eb yaa yikaadban ye ambibkin maa
maadan kee
nub dowad “Yi God kuu kuna?” ande
kamimaib kuu ebed kebene.

Yimbed eb demedan yenbande umkan
kowiwen kuu ebed kakman kowa-
neeb kuu,
yi yaa korokbebko yikaadkerime, nub
kerebiri arimbed.

¹¹Yimbed nub yena awingke
benwiniwendan yi wareki kuu
yangmadandaab.
Kane kane dukni yeman andiwendan
kuu eb aromkono darewoobbed ben
angka nongkobe.

¹²O Yariman, nub dia doriibdan yi ari
kuu
yimbed eb yaa dabdi yeman kere dabab
bangkabdiwen kuu
neman inandunde ediib kerunde.

¹³Eb nimakarub nub kuu eb kereek
amun ari ye sibi areb kowe, yi yaa
neman inandunde ediib kerunda-
neeb kuu,

ewaningko aron korem
kankoonembaranuub,
awoya yaro dobere dobere yaro
wananiib korem kuu
ewaningko kankooni ye weng dakmem-
baraniib kui.

*Yook ambo bi ye karub yeman. “Amob
Weng Ongmoon ye Bingko Wuung” ye
yook ye kiwaan yaambed wingki
yeman. God yaningko kankooni
ye yook Asafbed wongkoon.*

80 O Israeldan Oonimaabman, nub
wengamberende.

Yosef ye awoya ari kuu sibi oonemoon
areb ben kinban winimaabman,
engyus burawiiib yi kidangkambed king
ye dibere oonimbon ari diberewen-
man kui, eb kuu yure.

²Efraima Benjamina Manaseya yi
arinambo ari kuu eb aromkono
korokbe.

Yaro dembe nub kuu arudbon yaa burudande binde!

³O God, yumbon kanduwen kwarimbed komburuwen kuu ebbed nub ong-mendebko ika kandem.

Eb murubia kuu nub yaa konde.

Kwananeeb kuu nub kuu arudbon yaa burudande bindaneeb.

⁴O Ana Nangmidan Yemoon Ye Yariman God,

aron komoyiib eb nimakarub yi kurikuri kebendeneb

yi yaa norin wandundaneeb?

⁵Ebbed yi yaa kuu animan areb mimyob wandembiri yeman kondimaab,

kwane yi mimyob wandembiri yeman kuu meneki wongdemaombed kumundinmo kondewen.

⁶Ebbed nub kuu ong-mendeewa nub dia doriibdanbed nub yaa manmo kerundimaib,

kwane nub bondanbed nub yaa damangkandimaib kii.

⁷O Ana Nangmidan Yemoon Ye God, yumbon kanduwen kwarimbed komburuwen kuu ebbed nub ong-mendebko ika kandem.

Eb murubia kuu nub yaa konde.

Kwananeeb kuu nub kuu arudbon yaa burudande bindaneeb.

⁸Eb kuu nong yob kab kuu Idyip aombed kanmeneneb,

ambibkin yenadan yenburekoreb kwari kibinewen.

⁹Okad kwari kuu ebbed kab kaini dowad arewen,

kwane kab kuu yumburum kubunebene dembe derendaroon.

¹⁰Kwane aangko aangko kuu ye kubunbed dabunoon,

kwane ye nondong ye kubundem yir- imbed at sidaa darewoob yemoon kuu doroon.

¹¹Ye nondong kuu karamok darewoob angka danganabe weneboon,

kwane ye yumburum kuu ok Yufretes angka weneboon.

¹²Eb komande ye kuuk kuu bongmeebkob,

kane kane dewenebiib kuu yi korem kuu nong yob kee wadmimaib?

¹³Dura awon kiib ambimbed monmare arewa kerunaiwe,

kiib dingkanbed kuyaa anengkanabimaib.

¹⁴O Ana Nangmidan Yemoon Ye God, nub yaa angkon ika mene!

Ewen arimbed yiri kerekne wedmende!

Nong keyaa kee keenombere oone,

¹⁵kab eb dingki wiwi angkambed kibinewen kui,

amnindo ye nong kuk ebbed ongmeewa aromne kainoon kui.

¹⁶Nong ebbed kibinewen kuu nare korariwen,

kwane amotbed nengkiwen kii.

Ebbed kamkono ongkandewen yaa kumbed yi kuu dukniwen.

¹⁷Eb dingki wiwi angkambed doreen ye karub kuu eb dingki kwari kowe,

karub ye mingki kee ebka eb dowad aromnewen kui.

¹⁸Kwananeeb kuu nub kuu eb yaa koronde wanaubban.

Nub kuu bobnemoon areb keruwen kowe ben aromkono konde.

Kwananeeb kuu ewaningko yaa baandanuub.

¹⁹O Ana Nangmidan Yemoon Ye Yariman God, yumbon kanduwen kwarimbed komburuwen kuu ebbed nub ong-mendebko ika kandem.

Eb murubia kuu nub yaa konde.

Kwananeeb kuu nub kuu arudbon yaa burudande bindaneeb.

Yook ambo bi ye karub yeman. Gitit ye kiwaan wingki yeman. Asaf ye yook.

81 Nub aromkono kondi ye God yaa kubi yook wingkem,

Yekob ye God yaa kubimbed baandime!

²Yook andowe wingkime, tambarin wangkime, kuweng amuniib ye laiyyiib haawiib wangkime.

³Kwane wood yeeb naruka sibi durubbed kibi kuu baandime, nub orokbon arimbed kumundin wood keruka kibi kangkon baandime,

⁴amborom kuu Israeldan yaa kwanime ande yedme kowoon, kukuu Yekob ye Godbed ye amob weng ongmoon.

⁵Kuye amob ongmoon kuu Yosef ye awoya ari yaa ika meenime andi yeman,

Idyipdan yaa bon keroon yaron arimbed ongmoon kui.

Weng yuud ma nekaadban kumbed dawoon,

⁶“Nembed yiib kandom ari dabab kuu ben kiradmaan kii, kwane yiib dingki aom deme yobdood kuu nembed ben angka nongkobaan.

⁷Yiib durud yewed wandi yaa kuu ne yaa baandiiwe yiib kuu ben angka nongkobaan.

Kwane nembed yiib yaa kuu amkuni ye wiib aombed inandaan,

kwane yiib kuu ok Meriba yaambéd komboon kaamondaan. *Selah*

⁸O ne nimakarub, wengambiribko ongkandi weng danda.

Kumban, o Israeldan, ne weng kuu wengambere awine kandaniib dee?

⁹Yiib kuu norod ye god maa ye yoman yaa ma wanaib,

kwane oworan yi god maa yaa ma bumangkaib.

¹⁰Yariman ne kei, nembedmo kuu yiib God,

yiib ben Idyip aombed angkadaraanman kuu ne kei.

Yiib mongkod daandibko nembed yiminmo bangkanda.

¹¹“Kumban ne nimakarub kuu ne yaa wengamberedandiwen, Israeldan kuu ne weng awine kandindo kui.

¹²Kowe nembed yi kuu yi niindem kamkono ye kerekmen kuyaambéd kwane winime ande domondaan, yi yaa kuu yiibka yiib inamenmo awinime ande domondaan kui.

¹³“O, ne dowaken kuu ne nimakarub ne yaa wengambaraniib andid, Israeldan ne yoman mananiib kuu ne dowaken darewoob kui.

¹⁴Kwananiib kuu kirodmo yi bondan ben kubunaniin, yi yaa manmo keriwendan yaa kuu ne dingkimbed kebenaniin kui.

¹⁵Kane kane Yariman yaa arud wandembirimaib kuu ye yaa unene ika anuk irinambenaniib, kwane ukum kandaniib kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

¹⁶Kumban, Israeldan, yiib yaa wiit yob amun yeman kuu bangkandembaraniin, kwane dumnad yaa ye in ambodbed kondaniine yiib kuu ane mikmonaniib.” andoon.

*God yaningko kankooni
ye yook Asafbed wongkoon.*

82 God kuu kadaareb nedbiwen aom kuu yembed korok kere doreen, yembed ambibkindan yena yi korok korok yaa wengyundimaan kui.

²Yiib kuu aron komoyiib inamen yorokmomban kumbed wengyundaniib?

Aron komoyiib miin arewa kamidan yaa kubenib yi weng kande wengyundaniib? *Selah*

³Wuud keriwendaniib anenabdaniib yi inamen amun yaa kuu koromone daandime,

kamboknondaniib   dabab
wayiroondaniib   yaa   kangkon
kwanime.

⁴ Wuud keriwendaniib awande ande
kamiibdaniib kuu ben angka
yeknime,

arewa kamenabidan yi dingki dem
aom kuu yi ben burudande angka
nongkobime.

⁵ Kuye korok korok kuu korem ma
yikaadban, kwane yi kuu korem ma
id kandimokban,

kwane yi kuu kumun aom yarebemoon
areb keriwen.

Okad ambokab korem kuu kiringmeen
kii.

⁶ “Nembed yedmaan, ‘Yiib kuu goddan
kii,

yiib korem kuu Korem Burudandoon
Arimbed ye God ye meed.’ andaan.

⁷ Kumban yiib kuu nimakarub areb
duknaniib,

yiib kuu okaddan yi korok korem areb
no duknaniib kui.” ande yedmoon.

⁸ O God, yaro dembeneb okaddan kuu
wengyunde,

amborom kuu ambibkin koremdan kuu
ebman kowe.

*God yaningko kankooni
ye yook Asafbed wongkoon.*

83 O God, komo keroon yaa kuu
iwari keraab,

o God, iwari keraab, kwane kuyaa kuu
yangmadandaab.

² Kedi, eb bondan kuu yirinde baande
kamiib,

eb yaa arud wandembirimaibdan kuu
wabkad keriwen kui.

³ Yi kuu eb nimakarub yaa inamen bang-
bangbed nuubnaan kamiib,

kane kane yaa ebbed bobne
komberewendan yaa kuu yimbed
wunonwanon kamiib kui.

⁴ Yikareb yedmimaib, “Minibko nub kuu
yi yeene monmarubko yi ambibkin-
dan dowan kerok,

kwane yi korem yenbandubko ambibkin
Israel andi kuu okaddanbed korem
nonondandundime.” andimaib.

⁵ Yi kuu weng mimo kan kowe inamen
ongmenib,

eb yaa bon keru ye amob weng
ongmiwen.

⁶ Yi kuu Idomdaniib Ismaeldaniib
Moabdaniib Hagaadaniib

⁷ Gebaldaniib   Amondaniib
Amelekdaniib

Filistiadaniib Taiyadaniib kui.

⁸ Asriadan kwangkong yi yaa
dabokniwen,

aromkono darewoob arimbed kerundi
dowad Lot ye awoya ari yaa kui.

Selah

⁹ Midiandan arewa kerundewen kwa-
mune areb yi yaa kerunde.

Sisera yoom Jabin yoom yaa ok Kison
yirimbed arewa kerundewen kwa-
mune areb yi yaa kerunde.

¹⁰ Yi ayoob kuu Endoo angkambed
dukniwen,

kumban mangkindo oyareb andiwe
okad kuri dange deendiwen.

¹¹ Eb bondan yi korok korok kuu ebbed
Oreb yoom Seeb yoom yaa ko-
marewa kamendewen kuu kwane
arebmo kwane kamende.

Yi kuu Seba yoom Salmuna yoom ebbed
yeene nongkobewen areb kerime.

¹² Yi ayoob yedmiwen kuu, “God ye
bidambib kumbed

Israeldanbed yi sibi kabungke
kainderebi yeman kuu be nubka
oonem.” andiwen.

¹³ O ne God, yi kwane ben buyokbayok
kamebko ingkudmanandeb areb o
nati kurukab areb nuubbed awuune ben
winimaan areb kerime.

¹⁴ Amotbed dura nengke korem denuun
areb o

amot yumbumbed aangkombon
denobenmo yaruun areb kuu

¹⁵Yi kuu amaa nuuwaa nambadaa areb
eb arud wande yenbure wene.

Kwane yi kuu uniwon karakwon
kerunde.

¹⁶O Yariman, yi murubia ari korem kuu
karakbed kebendebko,
eb ande onmime.

¹⁷Yi kwamune yimin wandaanban ye
karak kandenib yi niindem aom
miin yiminban kerime,
kwane yi aningko yirimo kowebko
duknime.

¹⁸Yi kwamune yikaadkerime, ewan-
ingko kuu Yariman,
ebbedmo kuu okad kumundin buru-
dande arimbed ye God kui.

*Yook ambo bi ye karub yeman. Gitit ye
kiwaan wingki yeman. Korah ye
karub dana meed yi yook. God
yaningko kankooni ye yook.*

84 O Ana Nangmidan Yemoon Ye
Yariman,
eb dobirimbon kuu yeka mamaa mani-
manandeb kii!

²Ne mimyob buruwandoone ne bobne
kombaraan,

Yariman ye kurikuri boyambib ye kuuk
wirinimbon ye dowad.

Ne niindem aomiib ne idiib kuu
wad doreen ye God yaa kube wingkaan.

³On yiwonkib kuu amunbon ari wed-
menu yu ambib yenbeen,

kwane on berekmad kangkon kuyaa yu
ami ongmeen,

yu wini kanuun ye dowad.

Kukuu eb yaa dingkan aye nengke baeb
kabdi yeman diambon kui,

o Ana Nangmidan Yemoon Ye Yariman,
ne King, ne God.

⁴Kane kane eb ambiwoom doriib kuu
amun kerundewen.

Yi kuu ewaningko kankoonembirimaib.
Selah

⁵Kane kane yi aromkono eb yaambed
kandimaib kuu amun kerundewen,
kane kane yi niindem aom Godiib yaa
wenem ande inamen ongmiven kui.

⁶Yi kuu kiwaan wedya wene inok wi ye
kankubunen yaa nandiwen,
kumban kuyaa kuu kirubdem okbon
ande meene kubimaib,
yi kuu am kubudoroon kumbed amun
kerundoon yokad ande meenimaib
kui.

⁷Yi yaa komo komo meneboon kuu
God yaromkonomo awine yarebi-
wen kowe,
yi mimim korem kuu Saiyon aom God ye
arinambo ari miniwen.

⁸O Ana Nangmidan Yemoon Ye Yari-
man God, ne kurikuri weng kee
wengambere.

O Yekob ye God, ne yaa wengamberewe.
Selah

⁹O God, nub dorondari karub yaa
wedmene.

Ye ari oiyo bune kinewen ye karub yaa
kubi dowaken keene.

¹⁰Eb kurikuri boyambib ye kuuk wirin-
imbon aom aronki mimo dohiri kuu
miin amun yeman,

aronki tauseniib bunangka dohiri
arebban.

Amun yeman ande meenaan ye deme
embeng mimo kukei, ne God
yambib ambongko aomnimbon yaa
ooni,

kukuu arewa kamenabidan yi kom-
bon aombed deme darewoob awini
arebban.

¹¹Amorom kuu Yariman God kuu aron
ye nambiri areb, ye kuu kombe areb,
Yariman kuu kubi dowakeniib aningko
kankooniyiib bangkandimaan.

Komo komo amun kuu yeka kirim kere
amuknindo,

kane kane kangdommo doriib kuyaa
kwane bangkandimaan.

¹²O Ana Nangmidan Yemoon Ye Yariman,
eb yaambéd angkumone doreenman kuu
amun kerunewen kii!

*Yook ambo bi ye karub yeman. Korah ye
karub dana meed yi yook. God
yanningko kankooni ye yook.*

85 O Yariman, eb bidambib yaa kubi
dowaken darewoob keendewen,
kwane Yekob ye awoya ari kuu awande
ongmendeewa amun yiminmo
keriwen.

²Eb nimakarub yi amarakmi kuu are
nonondandundewen,
yi amarakmi kuu korem dabunewen
kui. *Selah*

³Yi yaa norin kowewen korem kuu
deerewandewen,
kwane arud denobewen kuu
korondewen.

⁴O nub Bobni Yaa Burudande Bindi
Ye God, nub ikakman ongmendebko
amunmo doberem,
kwane nub yaa kongendewen kuu
korondene.

⁵Eb kuu nub yaa aron korem arud
kowembaraneewoo?
Eb norin kuu nimakarub yaro dobere
dobere yaro wananiib korem aom
angkimbaraneenoo?

⁶Eb nimakarub eb yaa kubi dowad kuu,
ebbed nub ikakman ongmandaneewe
amunmo dobaranuwoo? Anamaa.

⁷O Yariman, eb womoniyiibban ye
mimyob dowaken kuu nub yaa
korokbende.

Kwane, nub kuu bobni yaa burudande
binde.

⁸Yariman Godbed komo yedmaneen
kuu wengambaraniin,
yembed yewenubmo dobaraniib andi ye
weng kunduk yedme kowaneen, ye
karuwa nimaya yaa, ye karadmo
kerundoondan yaa kui.

Kwane, yi yaa kuu inameniibban
ye dobiri yaa ika wanaib ande
kebenendaneen.

⁹Anam kuu kane kane ye yaa une
bumangkimaib kuu yembed bobni
yaa burudande bindi dowad yaro
nekwoon.

Kwananeen kuu ye nambiri kuu nub
okad kwari angkimbaraneen.

¹⁰Womoniyiibban ye mimyob dowak-
eniib ma korondaanban awinaneen
andiyiib kuu dabokniwen,
yorokmo dobiriyiib yewenubmo do-
biriyiib kangkon dabokniwen.

¹¹Nimakarub yi ma korondiyiibban ye
weng awinimaib ye kerekmen kuu
okad yirimbed daanaane,
God ye yorokmo dobiri kerekmen
kuu Ewen arimbed kan kiri kowe
kereknimaan.

¹²Anamaa, komo komo amun kuu Yari-
manbed bangkandaneene,
nub okad yiri kuu animan kab yeere id
yemoon keraneene wandanuub.

¹³Yorokmo dobiri ye kerekmen kuu king
meneen ande baandi ye karub areb
God ye arinambo ari wenene,
ye dodkanmo mini ye kiwaan
nekwimaan.

Dewid ye kurikuri weng.

86 O Yariman, wengamberewe
inanduwe,
amborom kuu ne kuu dabab wayiroone
awawime ande kamimain kowe.

²Ne wadkeri kuu oone, amborom kuu eb
dowad yaamo doriin kowe.

O ne God, eb deme karub ne kei,
ne eb yaa angkomone doriin kowe ne
nen dorondare.

³O Yariman, ne yaa mimyob keewe,
amborom kuu aronki doboob kuu eb yaa
baandimain kowe.

⁴Eb deme karub ne yaa kuu kubi
kanmene,
amborom kuu, o Yariman, eb yaa kuu

ne wadkeri kankoonimain kowe.

⁵O Yariman, eb kuu amunmoman kuda, eb kuu amarakmi are nonondandi ye karub,

kwane kane kane eb yaa baandimaib-dan kuu womoniyiibban ye mimyob dowaken yiminmo keendimaab.

⁶O Yariman, ne kurikuri kee wengambere.

Mimyob keewe ande baandaan yaa kuu wengambere inande.

⁷Ne dabab kandi yaron ari kuu eb yaa baandaniin,

amborom kuu inanduwaneeb kowe.

⁸O Yariman, goddan kuyaom kuu ma kanembed eb arewiibban, ebbedmo ari.

Kwane, eb kamenabi yaa kuu kumun kinindeban.

⁹O Yariman, ambibkin koremdan kuu ebbed ongmenabewen kowe,

mene eb arinambo ari ewaningko kankoonaniib,

kwane yi kuu ewaningko yaa nambiri kankowaniib.

¹⁰Amborom kuu eb kuu darewoob arimbed, ebbed miin amun yeka maa kamenabimaab kowe.

Ebbedmo kuu God.

¹¹O Yariman, eb kara kedmengkawe.

Kwananeeb kuu ne kuu eb anam anam yaambadobaraniin.

Ne niindem aom andokbiyiibban ye inamen kawe.

Kwananeeb kuu ne kuu ewaningko yaa une bumangkaniin.

¹²O ne Yariman God, ne niindem aom kumundin kumbed eb yaa kubaniin,

kwane ewaningko yaa kuu aron korem nambiri kankowaniin.

¹³Amborom kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowaken ne yaa minimaan kuu miin darewoob kii,

kwane ebbed ne kuu bobkonombon kongdem yirimbed nen angka kowewen.

¹⁴O God, nubbedmo yimin andidanbed nandamiib kii,

yi kuu yeremboromdan kumbed ne neene kowande onmiib,

yi kuu eb yaa meenimokbandan kui.

¹⁵Kumban, o Yariman, eb kuu mimyob keene kakman are nonondandi ye

God, eb kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendi ye God,

eb kuu kirod arud wandi ye karubban, eb kuu womoniyiibban ye mimyob

dowakeniib ma korondiyiibban no awinembiriyiib yiminmo ye karub

kui.

¹⁶Ne yaa amonombeneb mimyob keewe kakman are nonondande.

Eb deme karub ne yaa kuu eb aromkono kawe.

Kwane, eb deme wonong yu karub dana ne kuu bobni yaa burudande nende.

¹⁷Ne yaa amun amun kamimaab ye dud kuu korokbewe.

Kwanebko ne bondan kuu wedmekorib karak bobnime.

O Yariman, ebbed awaweneb ne mimyob wandaan kuu

kankubunewen kuda.

Korah ye karub dana meedbed wongkiwen.

Yook, God yaningko kankooni ye yook kui.

87 Ye siti yenboon ye ambokab kuu aangko aangko karadmo arimbed kii.

²Yariman kuu Saiyon ye siti ye kuuk ambongkombon korem yaa mimyob

dowaken kowimaan,

Yekob ye awoya ari korem yi ambib yaa arebban.

³O God ye siti, kub dowad

weng amun manimanandewiib dakmi-maib. *Selah*

⁴“Idyipdan[§] yoom Babilondan yoom kuu ne yaa anam andaniib kowe, ne karuwa nimaya andaniin.

Filistiadaniib Taiyadaniib Kusdaniib kangkon

‘Yi kambong anam kuu Saiyon.’ ande yedmaniin.” ande yedmoon.

⁵Anamaa, Saiyon yu dowad kwamune yedmaniib, “Nimakarub keyiwa yakuyiib kuu yu aombed woowiwen,

kwane Korem Burudandoon Arimbed ye God kuu yekareb kumbed yu yaa yumbon kondaneene doberem-baranuun.” andaniib.

⁶Yarimanbed kwane nimakarub korem yi aningko wongkaneen ye buk aom kuu,

“Ye kee Saiyon aombed wooneen.” ande wongkaneen. *Selah*

⁷Yi kuu kube andenabe yook wingkane “Nub yaa amun kerundi korem kuu eb yaombed meneboon.” ande kamaniib.

Yook, God yaningko kankooni yook Korah ye karub dana meed yiman kui. Yook ambo bi ye karub yeman. Mahalat leanot ye kiwaan wingki yeman. Maskil ye yook Eshaman Hemanbed wongkoon.

88 O Yariman, ne bobni yaa buru-dande nendi ye God, aronkiyiib amkiyiib kuu eb arinambo ari baandimain.

²Korondewo ne kurikuri kee eb arinambo ari monok, eb kerendem kan amonombe ne yaa koweneb ne baandi wengambere.

³Kedi, ne niindem aom kuu dabab yemoon demboon, kwane ne kuu bobniin dia keroon.

⁴Ne ande yoworandamiibdan kuyaom kuu ye kuu ma ande yedmimaib,

Ne kuu aromkono korem wonoonman areb keraan.

⁵Ne kuu nenwene dukniwendaniib yaa kowiwen, ne kuu bobnoonman ye bobkonombon yiri angkimberemoon areb keraan kui.

Ebbed ma meenewindo ye karub areb keraan, eb awawe oonewi kuu ne yaa menebok-ban kui.

⁶Ebbed ne kanduneb dem ambab yiri kaanewen, dem kumunmo kongdem yiri kui.

⁷Eb norin kuu dabawiib ne ari kereknewen, oknondok areb eb arud kuu ne ari dabunewen kui. *Selah*

⁸Ebbed ne angkodmia kuu ambengkandeneb ongmeweewa yi kuu ne yaa akmendanduwiwen.

Ne kuu wii aom kaanemoon areb kereni bunangka angkadirinban keraan.

⁹Ne mimyob wandembaraan kumbed ne indob kuu aromkonoyiibban keroon.

O Yariman, aronki korem eb yaa baandimain, kwane ne dingki kuu eb yaa benkoobe baandimain.

¹⁰Binangke eb kuu anam andi yeman kuu dukniwendan yi dowad ongma-neewoo? Dowan!

Dukniwendan kuu yaro dembe ewaningko kankoonaniiwo? Dowan! *Selah*

¹¹Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken ye weng kuu bobkonombon yiri daandaniwo? Dowan!

^{§87:4} Hibrú wengbed wongkiwen kuu “Rehab”, kuku Idyip ye weng id angkara andi yeman.

Eb ma korondiyiibban no awinembiri ye kerekmen ye weng kuu monmarimbon yiri daandaniwoo? Dowan!

¹² Binangke eb kuu anam andi yeman kuu kumunbon aom doriibdan kuu yikaadoo? Dowan!

Eb yorokmo kamenabi kuu korem nonondandimbon aom doriibdan kuu yikaadoo? Dowan!

¹³ Kumban, o Yariman, eb yaa awawe ande baandimain, amkimo kuu eb yaa kurikuri kamimain.

¹⁴ O Yariman, komandewed ne kuu akmendanduwewen?

Komandewed ne yaa kuu wedme yangmad danduwewen?

¹⁵ Ne kuu kewed yaambad mene kibi-kee ne ari dabawiibmo kerani mene bobni dia keroon,

kwane uniwon karakwon yeman ongmenabewen kumbad durud yewed kandeni miin yiminban keraan.

¹⁶ Arud denobewen kumbad neene kan yiri kowoon,

kwane uniwon karakwon yeman ongmenabewen kumbad neene monmarewen.

¹⁷ Kuyeman kuu aronki doboob ne yaa urok areb derebe kanawanewandoon,

kwane ne nen yukne dowan keroon.

¹⁸ Eb kuu yubudkawidaniib nangkodmiayiib kuu ben ambab angka nongkobewen,

kwane kumun aommo nembirimo keraan.

*Maskil ye yook Esraman
Itanbed wongkoon.*

89 Ne kuu Yariman ye womoniyiibban ye mimyob dowaken ye dowad aron korem yook wingkaniin,

kwane eb ma korondiyiibban eweng awini ye kerekmen kuu nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom ne mongkodkonombad kedmengkandaniine yikaadkeraniib.

² Kedi, nembad yedmaan, “Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu darewoob ari kere weneen aron korem,

kwane eb ma korondiyiibban eweng awini ye kerekmen kuu ebbad yumbon ongmenawen kuu Ewen arimbad kii.” andaan.

³ Ebbad yedmenawen, “Nembad kinaanman yaa kuu amob weng ongmaan. nembad ne deme karub Dewid yaa yedme koweni yedmanaan kuu kei,

⁴ ‘Nembad eb yob dowad aron korem ye yumbon konaniin,

kwane eb dibere ooni ye yumbon kuu nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom kwane angkimbaraneen.’ andaan.” andoon.
Selah

⁵ O Yariman, binangke eb yaa anam andi yeman ongmenabewen kuyaa kuu Ewen aridanbad miin amun yeman andimaib,

kwane eb ma korondiyiibban eweng awini ye kerekmen kuu karadmodan** nedbenib miin amun yeman andimaib.

⁶ Kedi, ambid ari karub kane kuu Yariman yaa ma ibnaneen? Dowan.

Ewen ari karub kane kuu Yariman yaa ma ibnaneen? Dowan.

⁷ Karadmodan nedbimaib kuu yi korem God yaa uni darewoob kerimaib,

kwane yembadmo kuu unimbonman, kwane kane kane ye yaa awanewandiwendan korem kuu ye arebban.

**89:5 Kuye “karadmodan” kuu engyus.

⁸ O Ana Nangmidan Yemoon Ye Yariman God, eb areb kuu kane? Dowan.

O Aromkonomo Ye Yariman, eb ma korondiyiibban eweng awini ye kerekmen kuu eb yaa kanawanewandoon.

⁹ Eb kuu karamok oknondokiib yaa kuu oonimaab.

Kwane oknondok kubune daane kaimaun kuu ebbed ben kubunebimaab.

¹⁰ Ebbed Rehab^{††} kuu dore bunbeewe bobnoon,

kwane eb dingki aromkonombed eb bondan kuu ben buyokbayok kerundewen.

¹¹ Eweniib ambidiib kuu ebman, okad kangkon ebman,

kwane ebbed okadiib yu kumkam koremiib ongmenabewen.

¹² Kwane, ebbed kariyiib kiriyiib kuu ongmenabewen.

Aangko Taboo yoom aangko Heemon yoom kuu ewaningko ye dowad kubi yook wingkimaib.

¹³ Eb dingki kuu aromkono kaiyiib, eb dingki birid kangkon aromkonoyiib, eb dingki wiwi kuu nambiriyiib.

¹⁴ Yorokmo dobiriyiib anammo wengyundiyyiib kuu eb dibere oonimbon ye ambokab,

kwane womoniyiibban ye mimyob dowakeniib anam anamiib kuyaambd kwane ambangkimaab.

¹⁵ Kane kane eb yaa kube baandimaib kuu amun kerundimaab,

o Yariman, yi kuu eb arinambo ari eb nambiri aom winimaib kui.

¹⁶ Yi kuu aronki doboob ewaningko yaa kubimaib,

kwane yi kuu eb yorokmo kerekmen yaambd benkoobimaab.

¹⁷ Amborom kuu ebbedmo kuu yi aromkono ye nambiri,

kwane eb kubi dowaken yaambd nub aromkono kuu arimbed kondewen.

¹⁸ Kedi, nub dorondari ye karub kuu Yarimanbed oonoon, nub king kuu Israeldan yi God Karadmo ye karub kui.

¹⁹ Anuk kuu ebbed eb karadmodan yaa wane angkadere daandewen, “Nembed ana nangmi yekaad ye karub yaa awanenaan,

nembed nimakarub kuyaambd kinaanman kuu nen aningko arimbed kinaan kui.

²⁰ Ne deme karub Dewid wedmenaana. Ne oiyo karadmombd ye ari bune kinaan.

²¹ Ne dingkimbed awanenembaraniine kangdommo doberembaraneen, kwane ne dingkimbed aromkono konembaraniin.

²² Bondan kuu ye yaa bironaibban, kwane miin arewa kamenabi ye karub kuu ye yaa dabab wayiraanban.

²³ Nembed ye arinambo arimbed ye bondan kuu dore bunbeni, ye yaa manmo keriwendan kuu yengkadmaniin.

²⁴ Ne ma korondiyiibban weng awini ye inameniib womoniyiibban ye mimyob dowakeniib kuu ye yaa angkimbaraneen,

kwane naningko yaambd ye aromkono kuu arimbed konaniin.

²⁵ Nembed karamok kande ye oonimbon aom kowaniin,

kwane ok awaan ari ben ye oonimbon aom nongkobaniin.

²⁶ Yembed ne yaa baande yedmaneen, ‘Eb kuu ne Ambe,

ne God, ne Bobni Yaa Burudande Nendi Ye Karub, ne aromkonombon.’ andaneen.

^{††} 89:10 Rehab kuu karamok yu omyere maa, ye weng id angkara kuu “niida kurudayiiibban miin arewa ye inamen”.

27 Nembed ye angkon ne wonob dana areb kine kowaniin,
 kwane ye kuu okaddan yi king korem burudande aningko arimbed konaniin.

28 Aron korem ye yaa womoniyiibban ye mimyob dowaken keenembaraniin,
 kwane ye yaa amob weng ongmaan kuu dowan keraanban.

29 Nembed ye awoya ari yaa kuu aron korem ye yumbon kondaniin,
 ye dibere ooni ye yumbon kuu Ewen areb aron korem angkimbaraneen kui.

30 Kumban ye dana meed kuu ne amob yaa wunekaraniib
 o yi kuu wongkaan ye amob yaa awinaibban keraniib

31 o dakmaan ye amob yaa domokbaniib
 o kwanime andi ye amob yedme kowaan yaa korondaniib kuu,

32 nembed yi amarakmi dowad atdebokbed ukum kondeni
 yi arewa kami dowad nong yikyikiibbed wangkaniin.

33 Kumban ne mimyob dowaken Dewid yaa keenaan kuu angkon neka kandainban,
 kwane ne ma korondiyiibban weng awini ye kerekmen ye yaa angkeen kuu bongmainban.

34 Amob weng ongmaan kuu domokbainban,
 kwane ne mongkodkonombed komo dakmaan kuu kan kimyen kerainban.

35 Naningko karadmo yaambad mimo yedme kowaan,
 kukuu Dewid yaa biranainban andi yeman kui,

36 Nembed ye awoya ari yaa kuu aron korem ye yumbon kondaniin,
 ye dibere ooni ye yumbon kuu aron diberembirimaun areb ne arinambo ari angkimbaraneen kui.

37 Kukuu wood diberembirimaun areb aron korem angkimbaraneen,
 kwane wood ambid aom diberembirimaun kuu God ye weng yaa anam ande wedmi yeman.” andoon. *Selah*

38 Kumban, o God, ebbad nub king kuu wunekare kan angka korarewen,
 ebbad ye ari oiyo bune kinewenman yaa arud darewoob wandewen kui.

39 Eb deme karub yaa amob weng ongmenewen kuu kibikbed ari kuu awinainban andewen,
 kwane king keroon ye kuru ye korok ari dereni yeman kuu monmare ingkud yiri korarewen.

40 Ebbad ye siti kuuk kuu bongmeneb ye aromne angkumonimbon korem monmareewe ambib bob areb kereen.

41 Ye aromkono dowan kowe korem kane kane kuyaa dewene burudandimaib kuu ye yiribman ogoodmo yid bimaib,
 kwane ye dia doriibdanbed damangkanimbon keruniwen.

42 Ebbad ye bondan kuu awande aromkono kondewen,
 kwane ebbad ye yaa kwamewen kowe ye bondan korem kuu kubiwen.

43 Ebbad ye kerewang arud kuu dingkekoreb,
 ana nangmi yaa kuu awanenindo kerewen.

44 Ebbad ye nambiri kuu kan korarekoreb,
 ye dibere oonimbon kuu kan okad yiri korarewen.

45 Ebbad ye kewed yaa yaromkono kuu monmare kiomnoon ye karub areb kerunekoreb,
 karakmo kerunewen. *Selah*

46 O Yariman, aron komoyiib? Eb kuu ne yaa aron korem kwane biknembaraneeb dee?
 Eb norin kuu aron komoyiib amot areb denembaraneen?

⁴⁷ Ne wadkeri kuu kirodmo dowan kera-
neen kuyaa ika meene.

Kedi, nimakarub korem kuu
idiib kerindeban ye dowad
ongmenabewen kii!

⁴⁸ Karub kuu komo kere dobere bobni
wedmokban kerene,
bobni yaromkono yaa kuu burudanda-
neen? Dowan! *Selah*

⁴⁹ O Yariman, anuk kuu ma korondiyi-
ibban weng awini ye inamen Dewid
yaa yedme kowewen kumbed
eb mimyob dowaken darewoob kee-
newen kuu kuna?

⁵⁰ O Yariman, eb demedan yaa
damangkandiwen kuyaa ika meene.
Ambibkin yemoondanbed ne yaa
damangkawiwen kumbed ne
niindem aom yiminban keraan
kuyaa ika meene.

⁵¹ O Yariman, eb bondanbed
damangkawiwen kuyaa ika meene.
ebbed ye ari oiyo bune kinewenman
komo komo kamenaboon yaa
damangkaniwen kuyaa ika meene.

⁵² Yariman yaa aron korem amun
kerunemborok!

Anam kwanok, kedi, anam kwanok.

Buk Kaning

Yook 90–106

God ye karub Moses ye kurikuri weng.

90 O Yariman, andwoon yirimbed
nimakarub yaro dobere dobere
yaro wananiib korem aom kuu
eb kuu nub dobirimbon kere doreeb.

² Aangko aangko ongmenabindo yaron
o ebbed bidiib okad kumundiniib ong-
menabindo yaron,

aron korem anuk doberewenbed mene
aron korem ambab ari dobaraneeb
kui, eb kuu God.

³ Ebbbed kinewen yaron ari keraune
nimakarub kuu angkon ika okad
kerimaib,

kwane “O karuwa nimaya, ikakman
okad kerime.” ande yedmimaab.

⁴ Kedi, ebbed meenimaab kuu weeb
1,000iib kuu

kinon areb aronki mimo kibikee dowan
keroon,

kukuu amnoon kereknembiridanbed
awas kaningiib kereknimaib ye
aron ye doboob areb.

⁵ Yi kuu urok areb oronde ben mangkan
weneewe dukniwen.

Yi kuu amkimo kereek biid yeeb yeediri-
maan areb,

⁶ kereek kuu amkimo biid yeeb yeediri-
maan kuned,

oobnon angka kuu nuubne kombere
koknimaan kui.

⁷ Kedi, nub kuu eb norinbed yeene
monmarimaab,

kwane eb kongendaawe uniwon karak-
won kerimaub.

⁸ Nub ambarakmi kuu ben eb murubia
ari yurewen,

nub yemyeb ambarakmenabi kuu eb
kerebiri ye nambiri ari ben nongko-
boon kui.

⁹ Kedi, eb norin kumbed nub wad dohiri
yaron kuu dukmenmo narimaab,

nub kuu wad dohiri yaron dowan keri-
maub kuu warekiyib kamimaub.

¹⁰ Nub dohiri ye weeb kuu weeb 70yiib,
o dohiri yaromkonoyiib keranuub kuu
weeb 80yiib dobaranuub.

Kumban nub weeb doburuwen aom kuu
kuna kuu weeb amun ande meen-
imaub kangkon deme yobdoodiib
dabab yemooniib,

kedi, weeb kuu kirodmo dowan kere
wanaune nub kuu domonde
winimaub.

¹¹ Kane kuu eb norin yaromkono
wedmoon?

Eb norin wedmaneen kuu eb yaa
unaneen,

eb yaa uni kuu yimin kui.

¹²Nub yaa kedmengkandebko nub do-biri ye aronki kuu yemoonban meene kaadkerem,

kwananuub kuu God ye kerebiri ari meeni kangdomiib keranuub.

¹³O Yariman, ika mene! Aron komoyiib kwane manaabban keraneeb?

Eb demedan nub yaa kuu mimyob keende.

¹⁴Amkimo korem eb womoniyiibban ye mimyob dowaken keendebko kubimo kerem,

kwananeeb kuu kubi yook wingkane nub aronki korem kube doberembaranuub.

¹⁵Nub yaa dabab kondewen ye aronki kimingkeneb aronki ibmo kwamune areb kubi kondembere.

Miin arewambled nub dabuknandoon ye weeb kimingkeneb aronki ibmo kwamune areb kangkon kubi kondembere.

¹⁶Eb ambangkenabi kuu eb demedan yaa korokbenande.

Eb dohiri manimanandeb yiyiib yi danayayiib yaa korokbenande.

¹⁷Nub Yariman God ye kubi dowaken kuu nub yaa angkimborok.

Komo ambangkimaub kuyaa kuu amun ande.

Eyokee, komo ambangkimaub kuyaa kuu amun ande.

91 Karub kane kuu Korem Burudandoonman ye dorondarimbon aom dobaraneen kuu

Aromkono Koremman ye kubun aom kwane dobaraneen.

²Nembed Yariman yaa yedmaniin, “Ne kukbimaabbon, ne aromne angkumonimbon,

ne God, eb yaambled angkumone doriin.” andaniin.

³Anam kuu yembed eb kuu arud ye barang ye kawaad nong yaa nen angka kowaneen,

kwane dukni yeman ye bob anikad yaa kangkon eb kuu nen angka kowaneen.

⁴Ye buraab kumbed eb kuu kankowe dabunaneen,

kwane ye buraabdem aombed eb kuu kukbaneen,

ye ma korondiyiibban weng awini ye in-amen kuu eb kombe areb eb aromne angkumonimbon areb kui.

⁵Amnoon ye arud barang yaa kuu eb unaabban,

kwane awingyabbed barandi ye ana yaa kangkon unaabban.

⁶Dukni yeman amnoombed yareboon yaa unaabban,

kwane monmari yeman aronkob angka yenbandimaan yaa kangkon unaabban.

⁷Karub 1,000iib kuu eb dia yowore kuburiwen keraneen

o karub 10,000iib kuu eb wiwi angka yowore kuburiwen keraneen kuu arud barang maambled eb yaa ma dia keraanban.

⁸Eb kuu eb indobmo kerekne wedmaneewe,

miin arewa kamenabidan yaa ukum kondaneen.

⁹Kedi, Yariman kuu eb kukbimaanman. Korem Burudandoon Arimbed Ye God ye kerekmen yaambled doreeb kowe,

¹⁰arud ye barang kuu eb yaa ma mene aanban,

monmari yeman kuu ewambib dia ma manaanban kui.

¹¹Amborom kuu Godbed ye engyus eb dowad ben yuraneena

eb kuna kuna wini ye dowad kereb-dombere oonaniib kowe.

¹²Eb kuu yi dingkimbed awine kankoonaniib,

eb yon kuu bot arimbed enbandaan andiwed.

¹³Ebbled laiyniib niin arud niin ko-brayiib kuu dore bunganeeb,

laiyon arudiib niin arud niin kambariyiib kangkon dore bunganeewe duknaniib.

¹⁴Yarimanbed yedmoon, “Ye kuu ne yaa mimyob dowaken keewimaan kowe, arud ye barang yaa kuu ye nen angka kowaniin.

Yariman kuu ne God ande yedmimaan kowe, ye nen dorondaraniin kii.

¹⁵Ye kuu ne yaa baandaneene nembed inandunaniin.

Dabawiiib keraneene ne kuu ye yaa dobere awaneniin.

Ye kuu bobni yaa burudande nendeni ye aningko kuu arimbed kankoonaniin.

¹⁶Aron doboob ye dohiri konaniine kubimo dobaraneen,

kwane bobni yaa burudande bindi ye kiwaan nembed ongmaan kuu korokbenaniin kii.” andoon.

*Yook, God yaningko kankooni yook kui.
Sabat aron ari wingki yeman.*

92 Yariman yaa eso andi kuu amun, o Korem Burudandoon Arimbed Ye God, ewaningko kankooni ye yook wingki kuu amun kii.

²Amkimo korem eb womoniyiibban ye mimyob dowaken daandi kuu amun,

amnoom korem eb ma korondiyiibban weng awini ye kerekmen daandi kangkon amun kii.

³Ewaningko kankooni dowad nong angko angkoyiib ye laiya wangki kuu amun,

ewaningko kankooni dowad kuweng amuniib ye haap wangkenabi kangkon amun kii.

⁴O Yariman, eb ambangkenabi kumbed kubaan kuda.

Eb dingkimbed komo komo kamenabewen kuye dowad kubi yook wingkaniin.

⁵O Yariman, eb kamenabi kuu miin darewoob arimbed!

Eb meeni inamen kuu miin indengandengmo.

⁶Inameniibbandan kuu yikaadban, awon korokdan kangkon kaadkerindeban yeman kukei,

⁷miin arewa kamenabidan kuu kereek areb yemoon yeedere kainimaib, kwane ambarakmidan kuu yiribman yemoon kerimaib kumban,

yi kuu aron korem dowad ben monmare dowan keraneen.

⁸Kumban, o Yariman, eb kuu aningko darewoob arimbed kwane aron korem doberembaraneeb.

⁹O Yariman, eb bondan kuu duknaniib kuda,

yi korem kuu monmare dowan keraneen kii,

kwane ambarakmidan korem kuu buyokbayok keraniib.

¹⁰Ebbled ne aromkono kuu oksen kiib areb darewoob arimbed kankonewen,

kwane oiyo yeweb kuu ne ari bune kinewen.

¹¹Ne indobbed wedmendaan ne bondan kuu Godbed nangme burudande doroon,

kwane ne kerendembed wengambaraan miin arewadan ne yaa manmo keriwen kuu nangmoone ikakman kirokmone winiwen.

¹²Yorokmodan kuu orom at areb kirodmo kaine amne amunmo dobaraniib,

yi kuu Lebanon ye at sidaa areb amunmo kaine amnaniib kui.

¹³Yi kuu at Yariman yambib yaa kibingkemoon areb keraniib,

yi kuu nub God ye kurikuri boyambib yu kuuk wirinimbon aom amunmo dobaraniib kui.

¹⁴Yi kuu kiomnaniib kumban yowiiib iremoon areb kere dobaraniib,

yi kuu at nunungiib awoyeebmo areb aromkonoyiib dobaraniib kui.

¹⁵Yi kuu kwane yedmaniib, “Yariman kuu kangdommo, ye kuu nub aromkonombon, ye kuu ma arewayiibban.” andaniib.

93 Yariman kuu oone doreen, ye kuu ebkad doboob inwaremoon areb dohiri manimanandewiibmo doreen.

Yariman kuu aromkono kan ebkad doboob inware kobaiknong boronemooon areb awine doreen.

Okad kuu kan ongme kowoone yumbon kamkonoyiib kereen, kowe kan dewenebinban.

²Eb dibere ooni yeman ye yumbon kuu kurin kurin anukbed ongmewen, eb kuu aron korem anukbed mene kibi-kee doreeb.

³O Yariman, karamok korem kuu baandiwen, karamok korem kuu kan ari kowe baandiwen, karamok korem kuu ye oknondok darewoob ben ari nongkobiwen.

⁴Arimbed Doreen Ye God kuu aromkonoyiib, ok arud yemooon ye kuweng arebban, karamok yu oknondok kambari beengki-maun arebban kui.

⁵O Yariman, eb kerekmen korokbi ye weng kuu amonombaanban kwane angkimbaraneen. Ewambib kuu karadmo doruun, aron korem korem kwamunemo.

94 O Yariman, eb kuu arewa kamenabi yaa kakman kondi ye God, o arewa kamenabi yaa kakman kondi ye God, eb angkadere.

²O okaddan yaa Wengyundi Korok, yaro doreneb, kerengkandan komo kamenabiwen kuyaambad kakman ingkande.

³O Yariman, miin arewa kamenabidan kee komarewa?

Miin arewa kamenabidan kuu aron komoyiib kubembaraniib?

⁴Yi kuu nubbedmo yimin andi ye weng yemooon dakmenabimaib, miin arewa kamenabidan korem kuu kerengkan weng dakmimaib kumbedmo.

⁵O Yariman, yi kuu eb nimakarub ben yob beengkemooon areb kerundimaib, yi kuu ebbad yumbon kondewendan yaa dabab wayirimaib.

⁶Yi kuu iribdaniib owoddaniib yeene nongkobimaib, kwane yi kuu anenabdan kuman yebandaiwe duknimaib.

⁷Yimbed kwane yedmimaib, “Nubbed komo kamuub kuu Yariman ma wedmendokban, Yekob ye God kuu yangmadande doreen.” andimaib.

⁸Israeldan yi inameniibbandan, yiib kuu kaadkerime! Awon korokdan kui, yiib kuu komo aron arimbed kaadkeraniib?

⁹Kerendem ongmoon ye God kuu wengambirindebankowoo? Indob ongmoon ye God kuu wedmindebankowoo?

¹⁰Ambibkin maa maadan didangkimaan ye God kuu ongkandindebankowoo? Nimakarub kedmengkandimaan ye God kuu kaadkerindokowoo?

¹¹Yariman kuu nimakarubbed komo komo meenimaib kuu yekaad, kwane yi kuu inumni mimo areb kangkon yekaad.

¹²O Yariman, ebbad didangkewenman kuu amun kerunewen. Eb amob yaambad kedmengkanewenman kangkon amun kerunewen.

¹³Kuye karub kuu ye yaa dabab menebaneen kuu ebbad nen awanenaneeb, miin arewa kamenabidan yi dowad dem nidke dowan keraneeb kumbed.

¹⁴ Amborom kuu Yariman kuu ye ni-
makarub yaa domondaanban,
yembed yumbon kondoondan yaa
domondaanban kui.

¹⁵ Amaan ari kuu korok korokbed
angkon ika yorokmo ye kerekmen
yaambed wengyundaniib,
kwane kangdommo doriibdan korem
kuu kuye wengyundi yorokmo
yaambed dukmonaniib.

¹⁶ Kanembed ne dowad yaro miin are-
wadan yaa manmo keraneen?
Kanembed ne dowad ambarakmidan yaa
manmo keraneen?

¹⁷ Yariman kuu ne yaa ma awawindo
karen,
ne kuu aron yemoonban ari iwarimo
kere bobnaan karen.

¹⁸ “Ne kuu kombarandamiin.” ande yed-
maniin kuu

o Yariman, eb womoniyiibban ye
mimyob dowaken kumbed
angkumone nen kowaneeb.

¹⁹ Ne kuu uniyiib meeni darewoob ker-
aan yaron kuu
ebbed ne yaa mimyob keewe ne meeni
darewoob kankubuneewe kubiyiib
keraan.

²⁰ Ooni ye inamen unitab arewa ye
karub kuu eb yaa daboknaneenoo?
Dowan.

Manmo kerundi ye amob arewa ongmi
ye karub kuu eb yaa dabokna-
neenoo? Dowan.

²¹ Yi kuu nedbenib yorokmodan yaa
manmo kerimaib,

kwane yi kuu ambarakmindodan yaa du-
danabe ambarakmiwen kowe dukni
yeman ande wengyundimaib.

²² Kumban Yariman kuu ne aromne
angkumonimbon keroon,
ne God kuu ne aromkonombon, yeyiib
yaa wanaine kukbimaan.

²³ Yi ambarakmi ye dowad kakman
kondene

yi miin arewa kamenabi dowad
monmaraneen,
Yariman nub Godbed yi yeene mon-
maraneen kui.

95 Minime, Yariman yaa kube
wingkem.

Nub bobni yaa burudande bindi ye
Aromkonoman yaa kube baandem.

² Ye arinambo ari menenub eso andenub
kube baandenub ye aningko kankooni
yook wingkem.

³ Kedi, Yariman kuu God darewoob
arimbed,

ye kuu god yena burudande King dare-
woob arimbed keroon.

⁴ Okad yu ambokab yiri kuu ye dingki
dem aom awine oonoon,
kwane aangko dungkun dungkun mana
angka kangkon yeman.

⁵ Karamok kuu yeman, amborom kuu
yembed ongmoon kowe.

Kwane, ye dingkimbed okad kamkono
ongmoon.

⁶ Aomnime, ye yaa bumangkane korok
kankibine ye aningko kankoonem,
kwane nub ongmenaboonman Yariman
yaa bumangkem.

⁷ Amborom kuu ye kuu nub God,
kwane nub kuu ebka bangkandimaab-
dan ye nimakarub,
nub kuu sibi areb yembed dorondare
oonimaan.

Kibikee, ye weng wengambiribka.

⁸ Meriba yaambed kwaniwen areb
kwane yiib niindem aom kamkono
keraib,

kwane Massa yaa amiibban ye am-
boon angka kangkon kwaniwen
areb kwane keraib.

⁹ Kuyaa kuu yiib awoya yiri kuu nem-
bed komo kamaan kuu wedmiwen
kuned,

ne yaa komboon darobe kaamone
wedmiwen.

¹⁰ Weeb 40yiib kuu ne kuu yi yaa
kongendembaraan,

kwane nembed yedmaan, “Yi kuu niindem aom kimyen winimaibdan, kwane ne dobiri kerekmen kuu yangmadandimaib.” andaan.

¹¹ Kowe norin wandeni amob weng ongmeni yedmaan, “Yi kuu ne yiidkimbon aom awunaibban.” andaan.

96 Yariman yaa yook yeeb wingkime.

Okaddan korem, Yariman yaa yook wingkime.

² Yariman yaa wingkime, ye aningko kankoonime, aronki mimim kuu bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ongmoon ye weng amun dakmembirime.

³ Ye nambiri ye weng kuu ambibkin mimim korem yaa daandime, ye ambangkenabi yeka mamaa kuu ni-makarub korem yaa daandime.

⁴ Amborom kuu Yariman kuu darewoob arimbed, ye aningko kankooni kumbedmo yimin, kwane ye kuu unenimbon, god yena arebban.

⁵ Ambibkin mimimdan yi god korem kuu kuruwak godmo, kumban Yarimanbed Eweniib ambidiib ongmenaboon.

⁶ Nambiriyiib dobiri manimanandewiib kuu ye yaambad meneboon, kwane ye kuu ye kurikuri boy-ambiwoombed aromkonoyiib manimanandewiib doreen.

⁷ O ambibkin maa maa dabokniwendan korem, Yariman yaa ee andime, Yariman kuu nambiriyiib aromkonoyiib kuyaa kuu ee andime.

⁸ Yariman yaningko kuu nambiri darewoowiib kowe kuyaa ee andime, munob koni yemaniib kanmene ye kurikuri boyambib yu kuuk wirinimbon aom awudirime.

⁹ Yariman yaningko kankoonime, ye karadmo doreen kuu nambiriyiib kowe.

okaddan korem, ye arinambo ari une kiringmime.

¹⁰ Ambibkin mimimdan yaa yedmime, “Yariman kuu oone doreen.

Okad kuu kan ongme kowoone yum-bon kamkonoyiib kereen kowe kan dewenebinban.

Kwane ye kuu ambibkin mimimdan yaa konomdangmo wengyundaneen.” andime.

¹¹ Ambid kuu kubuko okad kuu kubi dowakeniib keruko karamok baanduko karamok yu dingkan korem kangkon baandibko

¹² mongkobon korem kubibko mongkobon yu kumkam kangkon kubibko

at kuu baandi yaa wengamberenib kwane kube wingkime.

¹³ Yi kuu Yariman ye arinambo ari kwananiib, amborom kuu mananeen kowe.

Okad yu kumkam yaa wengyundok mananeen kii.

Ye kuu okad yu kumkam yaa yorokmo ye kerekmen yaambad wengyundene,

nimakarub korem yaa aadidmiyiibban anammo wengyundaneen.

97 Yariman kuu oone doreen kowe, okaddan kuu kubime, kwane dudbi dudbi angka doriibdan kangkon kubime.

² Wiiwiib amnoom doromodiib kuu ye yaa awanewandiwen,

kwane yorokmo ye kerekmeniib anammo wengyundi-yiib kuu ye dibere oonimbon ye ambokab.

³ Ye arinambo ari kuu amoyiib denimaan,

kwane kuye amotbed ye bondan kunaya doriib kuu denendimaan.

⁴Ye imakbed okad kumundin kee nambirimaan, kwane okad kuu wedmekoru kiringmimaan.

⁵Yariman kuu aangko aangko dia keraane in yawaak kere okmo kere-moon areb kerimaib, okad kumundin yu Yariman ye arinambo arimbed kui.

⁶Eweniib ambidiib kuu ye yorokmo kerekmen yaa dakmimaib, kwane ambibkin koremdan kuu ye nambiri wedmimaib.

⁷Kane kane kuruwak god yaa kurikuri kerimaib kuu yi korem yaa karak kondimaib, kuruwak god yaa kerengkan keriwendan yaa kui.

Goddan korem, yi kuu ye yaa bumangke ye yaningko konkoonime.

⁸Saiyon kuu wengamberekoru kubeen, kwane Yudadan yi kambong kambong kuu kubiyiib keriwen, amborom kuu, o Yariman, ebed wengyundewen kowe.

⁹O Yariman, eb kuu okad yu kumkam korem yaa Burudande Darewoob Arimbed Keroonman, ebedmo kuu aningko darewoob arimbed, god yena arebban.

¹⁰Yariman yaa mimyob dowaken keenimaibdan, arewa yaa kuu wangdandunime.

Kedi, ye kerekmen yaambad doriibdan kuu yembed dorondarimaan,

kwane yi kuu yembed miin arewadan yi aromkono aom ben angka nongkobimaan.

¹¹Nambiri kuu yorokmodan ari yurene kubi kuu kangdommo doriibdan yaa kondimaan.

¹²Kane kane yorokmo doriibdan, yiib kuu Yariman yaa kubenib ye aningko karadmo kankoonime.

God yaningko kankooni ye yook.

98 Yariman yaa yook yeeb wingkime,

amborom kuu binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon kowe.

Kwane ye dingki wiwi karadmombed bondan korem nangme burudande doroon.

²Yarimanbed bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ongmoon kuu korokbene,

ambibkin mimimdan yaa kuu ye yorokmo kerekmen korokbendoon.

³Ye kuu Israeldan yi dowad ye womoniyiibban ye mimyob dowakeniib ye ma korondiyiibban weng awini ye inameniib ikakman meenoon.

Bobni yaa buruande bindi ye kiwaan nub Godbed ongmoon kuu

okad yimin yimin koremdan kuu wedmiwen.

⁴Okad kumundindan, Yariman yaa kube baandime, ye aningko kankooni dowad yook wingkenib kube komkime.

⁵Haapbed Yariman yaa wangkime, haapbed wangki kuwengiib wingkiyiib kamime.

⁶Kibiyiib sibi duruwiibbed baandenib nub King, Yariman kui, ye arinambo ari kube komkime.

⁷Karamok kuu baanduko karamok yu dingkan korem kangkon baandibko okad baanduko okad kwari doriibdan korem kangkon baandime.

⁸Ok awaan korem kuu dingki wowe-moon areb kamime,

kwane aangko aangko kuu ibmo kubi yook wingkime.

⁹Yi korem kuu Yariman ye arinambo ari wingkime,

amborom kuu ye kuu okad yiri mene wengyundok meneen kowe.

Yembed okad yu kumkam kuu yorokmo wengyundene

ambibkin mimimdan yaa konomdangmo wengyundaneen.

99 Yariman kuu oone doreen kowe, ambibkin mimimdan kuu une kiringmime.

Ye kuu engyus burawiib yi kidangkambed king ye dibere oonimbon ari dibeen kowe,

okad kuu kiringmuk.

²Saiyon aom kuu Yariman yaningko kuu darewoob arimbed,

kwane ye kuu darewoob arimbed, ambibkin korem arebban.

³Yi kuu ye aningko darewoob arimbed manimanandewiib kankoonime, ye kuu karadmo kowe.

⁴King kuu aromkonoman, ye kuu anammo wengyundi yaa dowaken darewoob kerunoon.

O King, ebbed konomdangmo ye kerekmengmewen,

Yekob ye awoya ari kuyaom kuu anammo wengyundeneb yorokmo kamenabewen.

⁵Yariman nub God ye aningko kankoonime,

ye yon kiriboon yirimbed ye yaa bumangke yaningko kankoonime, ye kuu karadmo kowe.

⁶Moses yoom Eeron yoom kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuyaom kuu yiyiib.

Samuel yangkon God yaa baandimaibdan kuyaom kuu yeyiib.

Yi kuu Yariman yaa baandiiwe yi yaa inandundoon.

⁷Yembed wiib dodkono areb doreen aombed yi yaa daandoon,

kwane yembed komo kamoon ye wengiib amob weng ongmooniiib kuu

kondoone awine ooniwen.

⁸O Yariman nub God, ebbed yi yaa inandundewen.

Eb kuu Israeldan yi arewa kamenabi yaa ukum kowimaab kuned,

eb kuu yi ambarakmi are nonondandi ye God.

⁹Yariman nub God yaningko kankoonenib

ye aangko karadmo arimbed ye yaa bumangke yaningko kankoonime, amborom kuu Yariman nub God kuu karadmo kowe.

God yaningko kankooni ye yook. Eso andi yeman.

100 Okad kumundindan, Yariman yaa kube komkime.

²Kubi dowakeniibbed Yariman yaa bumangke yaningko kankoonime.

Kubi yookiibbed ye arinambo ari minime.

³Yariman kuu God ande yiiibkaadkerunime,

nub ongmenaboonman kuu yembedmo, kwane nub kuu yeman.

Nub kuu ye karuwa nimaya, nub kuu sibi areb ye bangkandimbon aom doruub.

⁴Eso andiyiibbed ye kurikuri boyambib yu kuuk wirinimbon ye ambongko aom awunem,

kwane ye aningko kankooniyiibbed ye kurikuri boyambib yu kuuk wirinimbon aom awunem.

Ye yaa eso andenub ye aningko kankoonem.

⁵Amborom kuu Yariman kuu amun, kwane ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu dowan keraanban oonendembaraneen,

kwane ye ma korondiyiibban weng awini ye inamen kuu nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom angkimbaraneen.

Dewid ye yook. God yaningko kankooni ye yook.

101 Ne kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowakeniib

anammo wengyundiyyib ye dowad
yook wingkaniin,

o Yariman, ewaningko kankooni yook
wingkaniin.

²Ne kuu ongme kaadkereni ambarak-
moon kii ande dedmoniyiibban ye
kerekmn yaambd dobaraniin.

Komo aron arimbed ne yaa mananeeb?
Nambiwoom dobaraniin kuu
ne niindem aom ma aadikmiyiibbanbed
dobaraniin.

³Ne indob ari kuu karakiib arewa ye
barang kuu
ma dowakeniib kerainban.

God yaa angkurom korokbeniwendan yi
kamenabi yaa kuu kongendimain,
yi kuu ne ma nen kimyen wanaibban kii.

⁴Inamen unitawiibdan kuu ne yaa kuu
ambab angka keraniib,
inamen arewa korem kuu kangkad-
maniin kui.

⁵Kanembed ye dia doreenman yaa
yemyeb wengamborokbanabaneen
kuu
nembed ye kuu kebenenaniin.

Kanembed ye kuu nembedmo yimin
ande kerengkan kamaneen kuu
nembed ye kuu angkodmenainban.

⁶Ne kuu ne ambibkindan anam andiwen
yaa karub amun ande kereknaniin,
kwananiine ne yoom dobarantuub.

Kane ye kuu ambarakmoon kii ande ded-
moniyiibban ye kerekmen yaambd
dobaraneen kuu
ne yaa awawaneen.

⁷Karub kanembed ye kuu birandimaan
kuu
nambiwoom kuu yeyiib dobaraanban.

Karub kanembed ye kuu dudanabimaan
kuu
ne arinambo ari dobaraanban.

⁸Ne ambibkin ye arewa kamenabidan
kuu
amkimo korem kebenendaniin.

Nembed arewa kamenabidan korem kuu

Yariman ye siti aombd ben bunangka
kiradmaniin.

*Durud yewed kandoonman ye kurikuri
weng. Ye kuu miin yiminban
kerekore mimyob wandoon ye
weng Yariman yaa dakmoon.*

102 O Yariman, ne kurikuri kee
wengamberewe.

Ne awawe ande baandi kuu eb yaa
monok.

²Ne yiminban kere eb yaa baandaka
eb murubia ne yaa kuu kan yeknaab.
Eb kerendem kuu ne yaa kowe
wengamberewe.

Kwane eb yaa baandaka kirod
inanduwe.

³Ne wad dobiri yaron kuu amareng an-
wenemoo areb,
kwane ne kono kuu amoyidkob den-
emoo areb keroon.

⁴Ne niindem aom kuu kerek nuubne
koknemoo areb keroon.
Kedi, ne animan ani kuu
nonondandimain.

⁵Ne wareki darewoob kamimain
kumbd
yomiibban konokonomo keraan.

⁶Ne kuu amboon angka on kanakana
areb keraan,
kwane ne kuu ambib bobbon aom on
kamim areb nembirimo dobaraan.

⁷Amnoom kuu angkande kaimain kum-
ban unuk angkindeban keraan,
kwane ne kuu wid angka ye on areb
nembirimo keraan.

⁸Aronki doboob kuu ne bondanbed ne
yaa daawi yeman kerimaib,
kwane kane kane ne yaa damangkaw-
imaib kuu naningko kande butun
yeman kerimaib.

⁹Kedi, ne kuu yikbod kumbd naniman
areb kere aneni,
ne anande kaimain ye ok aom kuu ne
inokiib kubudaraana animain.

¹⁰ Kwanimain kuu amborom kuu eb norin darewoob ne yaa wandewen kowe.

Kedi, ebbed ne nendane kan angka korarewen.

¹¹ Ne wad dobiri yaron kuu oobneya ye kuruwak areb,
kwane ne kuu kerek nuubnemoon areb kere winimain.

¹² Kumban, o Yariman, eb kuu eb dibere oonimbon arimbed aron korem diberembirimaab,
kwane eb yirin kuu nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom kwane angkimbaraneen.

¹³ Eb kuu dembeneb Saiyon yaa mimyob kowaneeb,
amborom kuu ebbed yu yaa awandi yaron kuu muneen kowe,
aron kinewen ari muneen kui.

¹⁴ Kedi, yu ambib ye bot bondanbed ben angka kirariwen kuyaa kuu eb demedan kuu mimyob keendimaib,
yu monmarundiwen ye ingkud kuyaa kuu korem mimyob kowimaib.

¹⁵ Ambibkin mimimdan kuu Yariman yaningko yaa une bumangkaniib,
kwane okad yiridan yi king korem kuu eb nambiri yaa une bumangkaniib.

¹⁶ Amborom kuu Yariman kuu angkon ika Saiyon yengbekore
ye nambiriyiib angkadaraneen.

¹⁷ Ye kuu kamboknondan yi kurikuri yaa inandundaneen,
yi kaamoni yaa kuu wunekaraanban.

¹⁸ Awoya awoya amaan ari yi dowad wongkibko,
yi kuu Yariman yaningko kankoonime andi ye weng kukei.

¹⁹ “Yariman kuu ambab ari ye do-birimbon karadmo arimbed yiri keendomboroon,

Ewen arimbed okad yiri wedme daro-boon kui.

²⁰ Kuuu wii aom kamobiwendan yi wareki wengambekore,

dukni yeman andiwendan yaa ben angka nongkobanded.” kwane wongkime.

²¹ Kwaneen kuu Yariman yaningko kuu Saiyon aombed dakmenib
Yerusalem aombed ye aningko kankoonaniib.

²² Ambibkin mimimdaniib oonimbon mimimdaniib kuu
Yariman yaa kurikuri kamande ned-baniib kuu kwane niib kii.

²³ Ne kuu weeb yemoonban dobaraan kumbed ne aromkono kuu yembed dookboon,
yembed ne wad dobiri yaron kuu nare dukmenmo keroon kui.

²⁴ Kowe nembed yedmaan, “O ne God, ne mokaid doriin keyaombed ne nen angkanaab.

Eb weeb kuu nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom wenembirimaun.

²⁵ Yimin andowoon yiri kuu ebbed okad yu ambokab ongmenabewen,
kwane ambidiib Eweniib kuu eb dingkimbed ongmenabewen.

²⁶ Yi kuu monmaraneen kuned eb kuu dobaraneeb,
yi kuu ebkad korobob keremoon areb keraniib kui.

Yi kuu ebkad areb ebbed biangke ben kiradmekoreb
yeweb ben debendaneeb.

²⁷ Kumban eb kuu kwane doreebmo doberembaraneeb,
kwane eb weeb kuu ma yimin wandaanban.

²⁸ Eb demedan yi meed kuu uniyiibban kumbed dobaraniib,
kwane yi awoya kuu eb arinambo ari ye yumbon aom dobaraniib.

Dewid ye yook.

103 O ne kingkin, Yariman yaningko kankoon,
ne niindem aom kumundiniib ye aningko karadmo kankoon.

²O ne kingkin, Yariman yaningko kankoona,
ne yaa awawi ye kerekmen yaa ma nonondandain.

³Ye kuu ne ambarakmi korem are nonondandene
ne bob anikad maa maa korem kuu ong mewimaan.

⁴Kwane ye kuu ne bobneni bobkonombon aom angkimbarain andi ye dowad biddene,
womoniyiibban ye mimyob dowakeniib mimyob keewe kakman are nonondandiyiib keewimaan.

⁵Kwane ye kuu ne inamen dowaken yaa yiminmo amunmo keruwimaan,
kowe on diba yaromkono areb ne yaa kuu kewed yaromkono do-biri kerekmen ika kawaane kwane dobirimain.

⁶Yarimanbed yorokmo ambangkimaan,
kwane yembed dabab wayiroondan yi dowad anammo wengyundimaan.

⁷Yembed ye do-biri kerekmen kuu Moses yaa korokbenoon,
kwane ye kamenabi kuu Israeldan yaa korokbendoon.

⁸Yariman kuu mimyob kowi ye God, kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendi ye God,
ye kuu kirodmo norin wandimokban, ye kuu mimyob dowaken darewoob keendi ye God.

⁹Ye kuu nub yaa manmo kerundembaranban,
kwane ye norin kuu kwane kowe awinembaranban.

¹⁰Ye kuu nubbed komo ambarakmuwen ye dabab yaambbed ukum kondindo,
kwane ye kuu nubbed komo arewa kamenabuwen ye kakman yaambbed inandindo.

¹¹Amborom kuu okadbed ari daane Ewen nandi ye ambab kumunkingki kwamune areb kuu,

ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu miin darewoob, ye yaa unimaibdan yaa.

¹²Aron dembimaun angkambed wene aron kubunimaun angka keru ye ambab kwamune areb kuu,
yembed nub ambarakmi kuu nub yaambbed ben ambab angka kiradmoon.

¹³Awodkimbed dana meed yaa mimyob kowimaan kwamune areb kuu,
Yarimanbed ye yaa unimaibdan yaa kangkon mimyob kowimaan.

¹⁴Amborom kuu nub kuu komombbed ongmenaboos kuu yekaad,
nub kuu okad yiridamo kangkon yekaad kowe.

¹⁵Nimakarub kuu kekei, yi do-biri yaron kuu kerek areb aron dukmenmo.
Yi kuu kaine-korib kirodmo kiomne duknaniib, yi kuu dura angka ye nong wuung areb,

¹⁶nuubbed mene wuure araane kokne dowan keremoon areb kii,
kwane nong wuung demboon ye okad kuu nong wuung koknoon yaa ma meenimokban.

¹⁷Kumban aron korem anuk do-boroonbed mene aron korem ambab ari do-baranen kumaom kuu

Yariman ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu
ye yaa unimaibdan yaa angkimbirimaan.

Kwane ye yorokmo kerekmen kangkon yi awoya ari yaa angkimbirimaan,

¹⁸kane kanembed amob weng yembed ongmoon kuu awinaniib
ye kongamki yamob kuyaa meene awinaniib kuu kuye mimyob dowaken kuu yi yaa kwane angkimbaranen kui.

¹⁹Yarimanbed ye dibere oonimbon kuu Ewen arimbed nowoon,

kwane ye oonimbon aom kuu kumkam koremiib.

²⁰ Yariman ye engyus, yiib kuu ye aningko kankoonime, aromkonodan kuu ye kwanime andi ye weng awine kwanimaib, ye weng awine kandimaibdan kui, yiib kuu ye aningko kankoonime.

²¹ Yariman ye ana nangmidan Ewen ari doriib korem, ye aningko kankoonime, ye demedan kuu ye dowaken yaambad kwane ambangkimaib kui, yiib kuu ye aningko kankoonime.

²² Yarimanbed komo komo ongmenaboon ye kumkam, yiib kuu ye aningko kankoonime, ye oonimbon aom doriibdan kui, ye aningko kankoonime.

O ne kingkin, Yariman yaningko kankoon.

104 O ne kingkin, Yariman yaningko kankoon.

O Yariman ne God, eb kuu darewoob arimbed,

kwane eb kuu nambiriyiib dobiri maninandewiib inwarewen.

² Ebka eb nambirimbed ebkad doboob areb kan dabunewen,

kwane ebbad ambid kuu dabua areb kan batangne bingewen,

³ ambid ari ye ok arimbed eb dobirimbon kuu arumewen.

Ebbad wiib ben eb seriot areb ongmeneb yarebimaab,

kwane nuub kan ayari on areb ongmeneb kuye buraab arimbed wan yarebimaab.

⁴ Ebbad nuub kuu ben eb weng benbidan kerundimaab,

kwane amot yumbu kuu ben eb demedan kerundimaab.

⁵ Ebbad okad yu ambokab ongmenabewen,

kowe kan dewenebinban aron korem.

⁶ Kwanekoreb karamok kuu dabua areb kan okad ari dabunendewen,

kowe ok kuu aangko aangko kebeneen.

⁷ Ok yaa ongkandewen kumbed kombiri wunee,

eb nambadbed baandewen kumbed ok kuu wan wenemoon areb wenebeen.

⁸ Ok kuu aangkombon ari korondenu

kankubunen yiri dewenenu ebbad ongmenabewen ye yumbon kurimbed wunee.

⁹ Ebbad karamok wene burudandindeban ye yumbon nongkobewen kowe,

ok kuu ikakman okad kumundin dabunaunban.

¹⁰ Ebbad kirubdem ongmenabaawe ok kuu kankubunen yiri wenenu

aangko yara yara kere yiri wenebimaun.

¹¹ Ok wenebaune okad yu dingkan korem kuu animaib,

donki kiib kangkon ok ane mikmonimaib.

¹² Ayari onbed ok kaat yaa amiyiib yenbenabenib,

at kwari kuu yookiib wingkanabimaib.

¹³ Eb dobirimbon arimbed am yedme kowaawe aangko aangko ari winimaun,

kowe eb ambangkanabi yaambad yob iraane okad kubimaun.

¹⁴ Kereek kuu buromakau yi ani dowad ongmaawe dembimaan,

kwane yongbon yeman nimakarub yi ani dowad ongmaawe dembimaan.

Okad yirimbed animan yemoon dembimaib,

¹⁵ nimakarub ane yi niindem aom kubi ye wain ok ye nong yob dembaune, nimakarub kube murubia kankooni ye olif ambodiib ye at kuu yowiiib iraune,

aromkono kondi ye flawa ye wiit kuu yowiiib irimaan kui.

¹⁶ Yariman ye at kuu ok ane mikmonimaib,

ambibkin Lebanon yu at sidaa yembed arumenaboon kui.

¹⁷ Kwari kuu onbed ami yenbenabimaib, kwane on dareb kawanmo kwangkon menebe at feer kwarimbed amiyiib yenbenabimaib.

¹⁸ Naningkod kiib kuu aangkodem kiib-deb kwarimbed doriib, kwane ba haireks kuu aangko kebed angkambed doriib.

¹⁹ Ebbed wood ku ongme kowewen kumbed amaroniib yongkonbi yaroniib kimingki yeman kereen, kwane aron yu kubuni kiwaan kuu yukaad.

²⁰ Ebbed amnoom ku ongmewen kumbed minimaan, kwane dingkan kiib kuu amnoombed yarebimaib.

²¹ Laiyon kuu aye anem ande komkanabimaib, kwane yi animan onmimaib kuu Godbed bangkandimaan.

²² Aron yaro minimaun kuu yi kuu wene bikderebimaib, yi kuu yi angkimbon dem aom ikakman wene dibere unuk dangimaib kui.

²³ Kwane nimakarub kuu wene yi demembon yaa deme awinaiwe kwane wene oobne miriknimaan.

²⁴ O Yariman, eb ambangkenabi kuu yemoon kai.

Eb kuu meeni kangdommombed korem ongmenabewen, kwane okad kwari kuu ongmenabewen ye kumkam kuu yemoonmo muubniwen.

²⁵ Karamok kuu yakui, yara yara kuu darewoob ambab, kwane kuri niindem yiri kuu okyiri dingkan yemoon kai, kimingkindeban, dingkan embengiib darewoowiib wad doriib kui.

²⁶ Kwane motod kuu kwarimbed dewenebimaib,

kwane kumaombed omyere darewoob lewaiyatan kuu ebbed onmekoreb kaaneewe kuri iningkuk kamimaan.

²⁷ Yi korem kuu ebbed animan maondaneewa ananuub manok ande dobirimaib,

kwane ebbed aron anam arimbed bangkandimaab.

²⁸ Animangbangkandaawa bimaib, kwane dowakeniib keraawa yiminmo kerimaib.

²⁹ Eb murubia kan yeknaawa uniwon karakwon kerimaib, yi inum kuu ebka kandaawa yoworenib ikakman okad kerimaib.

³⁰ Kumban ebbed eb inum yi yaa kondaawa yi wadkeri kuu andowe dobirimaib,

kwane ebbed okad kumundin ongmendaawe yeeb areb ikakman kerimaun.

³¹ Yariman ye nambiri kuu aron korem kwane angkimborok, Yariman kuu yembed komo komo ambangkanaboon yaa kubok.

³² Yembed okad kumundin wedmendaana yuka kiringmimaan.

Yembed aangko aangko yaa angkorondaane amarengiib dembimaan.

³³ Ne wad dobaraniin yaron korem kuu Yariman yaa yook wingkimamaniin. Aron komoyiib kwane okad kiri dobaraniin yaron kuu ne God yaningko kankooni yook wingkimamaniin.

³⁴ Nembed Yariman yaa kubimain kuu, ne meeni inamen yaa kuu yembed amun ande kubok.

³⁵ Kumban amarakmenabidan kuu monmare okad kiri kee dowan kerok.

Kwane arewa kamenabidan kangkon dowan kerime.

O ne kingkin, Yariman yaningko kankooni.

Yariman yaningko kankoonime.

105 Yariman yaa eso andime, ye aningko yaambéd koromone dore baandime.

Yembed komo komo kamenaboon kuu ambibkin mimimdan yaa daandime.

²Ye yaa yook wingkime, ye aningko kankooni yook wingkime.

Binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon korem kuu dakmime.

³Ye aningko karadmo yaa kubi darewoob kerime.

Yariman ande onmiibdan, yiib niindem aom kuu kubime.

⁴Yariman ande onnenib ye aromkono nub yaa kondok andime.

Ye yaa kurikuri kere ye aningko kankoonembirime.

⁵Binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon kuyaa kuu ika meenime, kami yeka mamaayiib wengyundi wengiib kuyaa kangkon ika meenime.

⁶O ye dememan Abraham ye awoya ari, o Yekob ye meed, Godbed kinoondan kui,

⁷ye kuu Yariman nub God, ye wengyundi weng kuu okaddan korem yaa angkimbaraneen.

⁸Yi dowad amob weng ongmoon kuyaa aron korem meenimaan, nonondandaanban,

Yembed kwamime andi ye weng yedme kowoon kuyaa meenaneen,

nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib 1,000iib yaron doboob kuu,

⁹Abraham yaa yedme kowoon ye amob weng kui,

Aisek yaa kangkon yedme kowoon ye amob weng kui.

¹⁰Amaanbed kuye amob weng kuu Yekob yaa ee awinem ande yedmoon,

Israel yaa amob weng kee aron korem yeman ande yedmoon kukei,

¹¹“Eb yaa Keenan ambibkin kee nembed kabdaniin, kowe eb ambibkin keranuun.” andoon.

¹²Kumban Yekob awene kuu yemoonban,

yi kuu yemoonban anam, yi kuu ambibkin kumaom doriib kangkon noroddan.

¹³Yi kuu kwane ambibkin maa kere ambibkin maa kere awerenmo yariwen,

oonimbon maa kere oonimbon maa kere yariwen kui.

¹⁴God kuu yi yaa karub yenambéd dabab wayiraib ande kebenoon, kwane yi dowad king yena ongkande yedmoon,

¹⁵“Nembed yi ari oiyo bune kinaandan kee angkorondaib, ne profesidan keyaa ma arewa kamendaib.” andoon.

¹⁶Kwane yembed Keenan ambibkin kuyaa am yongkonbi kondoone yi kuu animaniibban keriwén.

¹⁷Kwane karub maa kankowoona yedin wonoon,

kukuu Yosef, ye kuu ye ayiyambéd kan mooniwen, dabderem yiri dobere dememo awinembiri ye karub keridowad.

¹⁸Nenwiniwendanbed ye yon kuu seinbed borokiwen kumbed kubungkabawiib keroone, ye kongkono yaa kangkon seinbed borokiwen.

¹⁹Kwane doboroorkob wene yembed komarewa keraneen ande dakmoon kuu anam id keroon,

Yarimanbed ye yaa daanoon ye weng kuu anam id keroon kui.

²⁰Kwane wii aom doreen kuu Idyipdan yi kingbed nen bunangka kowoon, ambibkin maa maa oonoonmanbed nen bunangka kowoone obon keroon kui.

- 21 Kwane kingbed ye kuu nen kowoona
ambiwoom doriibdan korem yi ko-
rok keroon,
kingbed ye kuu nen kowoona king ye
yiribman korem oonoon kui.
- 22 Kwane deme konoona ye dowaken
yaambed king ye dana meed
kedmengkandene,
king ye korok korok yaa meeni kangdom
kuu kedmengkandoon.
- 23 Amaanbed Israel awene kuu Idyip
aom awudiriwen,
Yekob ye nimadana yoom kuu Hem okad
yiri winiwen kui.
- 24 Yarimanbed ye nimakarub kuu
dana yemooon bangkandoona
muubniwen,
yi kuu ongmandoona yemooonmo keri-
wen, Idyipdanbed yi yaa bon keri-
wendan arebban.
- 25 Bondan kuu yembed ongmendoona
ye nimakarub yaa arud
wandembirimaib,
bondanbed ye demedan yaa wunon-
wanon kamiwen kui.
- 26 Kwane yembed karub ayoob ben
yuroon,
ye dememan Moses yoom kinoonman
Eeron yoom kui.
- 27 Yi kuu binangke God yaa anam
andi yeman ongmenabiwen Idyip
aombed,
kami yeka maaaa kuu Hem okad aom
ongmenabiwen kui.
- 28 Yembed Idyip ambibkin aom kuu ku-
munmo kerok ande yedme kowoona
kumunmo keroon,
kumban Idyipdan kuu ye weng yaa
wabkad keruwen.
- 29 Yembed yi ok kuu kan amonombe
umkan keroone,
okyiri oon korem kuu dukniwen.
- 30 Idyipdan yi ambibkin aom kuu kod
muubniwe,
yena kuu korok korok yi wadnari
angkimbon aom awudiriwen.
- 31 Yembed yedme kowoona wadmung
nimingkiwen yemooon menebiwe
kimiring menebe ambibkin kumundin
aom muubniwen.
- 32 Yembed ongmoona ambibkin
kumundin aom kuu
am boyareb yurukmo kiroboone imakiib
kamenaboone.
- 33 Yembed Idyipdan yi nong job yong-
boniib yedob ayiib monmarene
yi ambibkin ye at korem kuu monma-
roone kurubkurub keruwen.
- 34 Yembed ed yedme kowoona
menebiwen,
yi kimingki kuu yiminban.
- 35 Kwane yimbed nong biid at biidiib
mongkobon kawiiib korem kuu
anenib dowan korodkabmo kere
winiwen.
- 36 Kwane yembed Idyipdan yi meed
wonob dana korem kuu yenbande
nongkoboone,
kaine amni ye aromkono ibduruk ko-
rokbi yeman kuu dukniwen kui.
- 37 Kwane kore Israeldan kuu bin yaro
angkane wonoon, yi kuu bot sil-
vaayiib bot goldiib yemooon ben
winiwen,
kwane yi amyenimbon korem aom kuu
karub maa ma komborok andindo.
- 38 Kwane Israeldan winiwe Idyipdan
kuu kubiwen,
amborom kuu Israeldan yaa uniwen
kowe.
- 39 Godbed wiib kandune aron ye nimin
kebeni yeman yi ari kowene
amnoom kuu amot yumbuyiib yi ari
kondimaan.
- 40 Yimbed kaamoniwe yembed on yan-
ingko kweil benmonoon,
kwane Ewen ari ye om animan bangkan-
doone ane mikmoniwen.
- 41 Yembed bod dumnad yaambed ok
nandaana menebimaun,
kwane ok kuu ok awaan areb kere okad
koknoon angka wenebimaun.

⁴² Godbed kwamoon amborom kuu ye weng kunduk karadmo yaa ika meenoon kowe, ye dememan Abraham yaa konoon kui.

⁴³ Kwane, yembed ye nimakarub kuu amboon aombed ben kubiyiibbed angkadoroon, yembed kinoondan kuu kube baandiyiib ben angkadoroon kui.

⁴⁴ Kwane, yi yaa kuu ambibkin yenadan yi okad kondoon, kowe yi kuu yenambed deme yobdoodiib ambangkiwen ye kumkam ben ooniwe yiman keroon.

⁴⁵ Kwanoon kuu yembed wongkoon yamob awine kandime andene ye amob ben kongamkime anded. Yariman yaningko kankoonime!

106 Yariman yaningko kankoonime!

Yariman kuu amunmo kowe, ye yaa eso andem, amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem angkimbaraneen kowe.

² Yariman ye kamenabi aromkonoyiib kuu kanembed dakme yimin keraneen?

Ma, ye aningko kankooni ye weng korem kuu kanembed dakmaneen?

³ Anammo wengyundimaibdan kuu amun kerundoon, yorokmo dobirimaibdan kangkon amun kerundoon kii.

⁴ O Yariman, eb nimakarub yaa kubi dowaken keendaneeb kuu ne yaa kangkon ika meene.

Ebbed yi kuu arewa yaa burudande bindaneeb kuu ne yaa kangkon awawe.

⁵ Kwananeeb kuu kinewendan yiminmo dobaraniib kuu neyiib keraniin, kwananeeb kuu eb ambibkندان kubaniib kuu neyiib keraniin kii, kwananeeb kuu yumbon kondewendan ewaningko kankoonaniib kuu neyiib keraniin kii.

⁶ Nub kuu nub awoya yiri areb ambarakmuwen, kwane nub kuu wabkad kerenub miin arewa kamenabuwen.

⁷ Nub awoya yiri kuu Idyip aom dobiriwen kuu binangke eb yaa anam andi yeman ongmenabewen kuyaa kuu ma meenindo.

Eb amun amun kamenabi yemoon yi yaa kamewen kuu ika meenindo keriwen, kwane yi kuu karamok Dodmo yaambad wabkad keriwen.

⁸ Kumban yembed yi kuu arewa yaa burudande bindoon, ye yirin kowi ye dowad. Ye aromkono darewoob korokbi dowad kwanoon.

⁹ Yembed karamok Dodmo yaa onkandoone keekne bid kamkono kereen, kwane karamok kuu domokbe angkara angkara keroon kowe yembed yi kuu wedyiri bid koknoon ari ben kinban yanoon.

¹⁰ Kowe yembed yi yaa arud wandemboroonman yaa kuu burudande bindoon, kwane yembed yi bondan yi dingki dem aom kuu bidde ben angka nongkoboan.

¹¹ Kwane yi bondan kuu karamokbed yeene yukneen, karub mimo ma ok ambe bid dorindo.

¹² Kwanoon kumbed yi kuu ye weng kunduk yaa anam andenib ye aningko kankooni yook wingkiwen.

¹³ Kumban yembed komo kamoon yaa kuu yi kuu kirodmo nonondandiwen, kwane ye dowaken kuu kuna ande kaamonindo, yika inamen ongmenib kwane ambangkiwen.

¹⁴ Kwane, Idyip ye animan yaa moommo kerenib,

amboon angka God yaa komboon
kaamobiwen.

¹⁵ Kowe yimbed komo kaamoniwen kuu
kondoos kumban,
kwane kuyoom kuu bob anikad are-
wayiib kan kondoon.

¹⁶ Yi kuu ambib kombon yenbiwenbon
aombed Mosesiib

Yariman ye kurikuri dememo awini ye
karub Eeroniib yaa wungkandiwen.

¹⁷ Kowe okad kuu andokbe mongkod
daadenu Detan kuu kan
anukmuneen,

kwane okadbed Abiram yoom ye
yoman winiwendan yoom kuu ben
mangkanabeen.

¹⁸ Yi yoman winiwendan kuu amotbed
denoboos,

amot yumbumbed arewa kamidan kee
dene kubunoon kui.

¹⁹ Yimbed aangko Sainai angkambed
buromakau mana ye kuruwak
ongmiwen,

kwane kuye dudi god ye kuruwak bot
goldbed ongmiwen kuyaa kurikuri
keriwen.

²⁰ Kowe yi kuu Nambiriyiib Ye God yaa
korondenib,

buromakau ambi ye kuruwak yaa
kurikuri kame kubiwen,

kukuu kereek animaan ye dingkanmo
kuda.

²¹ Godbed yi kuu arewa yaa burudande
bindoon kuned,

yi kuu ye yaa nonondandiwen.

Ye kuu Idyip yirimbed ambangkanabi
dareb dareb ongmenaboosman,

²² ye kuu Hem okad aombed kami yeka
mama ongmenaboosman,

ye kuu karamok Dodmo yaambed bi-
nangke ye yaa anam andi yeman
ongmenaboosman kuned ye yaa
nonondandiwen.

²³ Kowe Godbed yi kuu monmaraniin
ande yedmoon kumban,

yembed kinoonman Mosesbed yaro God
dore yi dore wedyiri doberene

God ye norinbed yi kuu mon-
maradamoon kuu kebenande
kamoon.

²⁴ Amaanbed yi kuu okad amun kuyaa
korondenib

ye weng kunduk kuyaa anamban
andiwen.

²⁵ Yi kuu yi ambib kombon aombed
mungkubmangkab kamiwen,

kwane Yariman ye weng kuu awine
kandindo, korondiwen.

²⁶ Kowe yembed ye dingki kankoone
weng kamkono yedme kowoon kuu

yi kuu amboon angkambed duknaniib
kumbedmo andoon.

²⁷ Weng ari yedme kowoon kuu yem-
bed yi awoya ari ben buyokbayok
kamaneena ambibkin yena angka

dobaraniib,

bidambib maa maa kuyaa boketawara-
neene dobaraniib kui andoon.

²⁸ Yi kuu dudi god maa Baal Peor yaa
daboknenib,

wadkeriyiibban ye dudi god yaa munob
koni ye animan aniwen.

²⁹ Yimbed kwane arewa kamenabiwen
kumbed Yarimanbed yi yaa norin
wandoone,

bob anikad miin arewa kuu kan dembe
yenbandoon.

³⁰ Kumban Finehasbed yaro dorene am-
barakmoonman kuu kan wengyun-
dene ukum kerunoon,

kuyaambed bob anikad arewa kee
Godbed kondoon kuu kebenoon.

³¹ Kwane Godbed Finehas yaa karub
yorokmo ande yedmoon,

kwane kuye weng kuu nimakarub yaro
dobere dobere yaro wananiib korem

aom kwane angkimbaraneen.

³² Aron maa Israeldanbed ok Meriba
yaambed arewa kamiwe

Yarimanbed arud wandoon,

kwane yi arewa kami kumbed dabab kuu
Moses yaa monoon,

³³ amborom kuu yi kuu God ye Kingkin
yaa wabkad keriwen kowe,

Mosesbed yi yaa kenambunmo
dakmoon.

³⁴ Yarimanbed yi yaa yedme kowoon
kuu Keenan ambibkin aom doriib-
dan korem yeene nongkobime an-
doon kumban,

koremban yenamo yenbandiwen.

³⁵ Kwane, yi kuu Keenan ambibkin aom
doriibdan yaa kan dabokenib,

yi amowamob yaa awine kandenib,

³⁶ yi kuruwak god yaa kurikuri kame yi
aningko kankooniwen kowe,

kuye kuruwak god kuu Israeldan yaa
kawaad nong awinemoon areb
kerundoon.

³⁷ Israeldanbed yi karub danayiib nima
danayiib kuu

yeene kuruwak god, awad arewa kui, yi
dingki aom nongkobiwen.

³⁸ Yimbed ambarakmindodan ogood
yenbandiwe umkan kubudoroon,

yi karub danayiib nima danayiib yi
umkan kui.

Yimbed yeene Keenandan yi kuruwak
god yi dingki aom nongkobiwen
kowe,

ambibkin kuu umkan kubudoroon
kumbed Godbed yi yaa angkurom
korokbendi yeman keroon.

³⁹ Yimbed kwane kamiwen kumbed yi
kangkon Godbed angkurom ko-
rokbendi yeman keriwen,

yi arewa kamenabi yaambbed yi kuu nen-
emdan areb keriwen.

⁴⁰ Kwana kowe, Yariman ye norin kuu ye
nimakarub yaa denoboan,

yumbon kondoondan yaa kuu komyeng
areb kerundoon kui.

⁴¹ Kowe yembed yi kuu ben ambibkin
yenadan yi dingki ari nongkoboan
kowe,

yi yaa kuu arud wandembiridanbed
ooniwen.

⁴² Yi yaa kuu yi bondanbed dabab dabab
yobdoodmo bangkandiwen,

kwane yi kuu yi bondan yi dabderem yir-
imbed doriib.

⁴³ Yembed yi kuu aron yemoonmombbed
arewa yaa burudande bindimaan,
kumban yi kuu wabkad kamembirimaib
kowe,

ambarakmi dem kongdem yiri
kubunimaib.

⁴⁴ Kwanimaib kumban ye yaa baandiwe
wengamboroon kuu

yembed yi miin yiminban keriwen kuyaa
wedmendoon.

⁴⁵ Kwane amob weng ongmoon kuyaa
kuu yi dowad ika meenekore,

ye womoniyibban ye mimyob dowaken
darewoob yaambbed yi yaa ukum
kondi kuu korondoan.

⁴⁶ Kwane yembed yi bondan kuu ong-
mendoona yi bondan kuu yi yaa
mimyob kowimaib,

kane kanembed Israeldan awingkiwen-
dan kui.

⁴⁷ O Yariman nub God, nub kuu arewa
yaa burudande binde.

Nub kuu ambibkin maa maa kumaom
doruub kuu ben menebe.

Kwananeeb kuu ewaningko karadmo
yaa eso andenub,

ewaningko kankoone kubi darewoob
keranuub.

⁴⁸ Yariman, Israeldan yi God, ye aningko
kankoonem,

aron korem anuk doberewenbed mene
aron korem ambab ari dobaraneeb

kumaom kuu kwane kamem.

Nimakarub korem kuu yedmime, "Anam
kwanok." andime.

Yariman yaningko kankoonime.

Buk Angko

Yook 107–150

107 Yariman kuu amun kowe, ye yaa eso andem, amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem angkimbaraneen kowe.

² Ku yedmaan kuu Yarimanbed biddoon-dan kuu kwane yedmime, bondan yi dingki dem aombed biddoon-dan kui.

³ Okad maa maa yaambéd benmonoondan kui, kangkayib kaomiib kariyib kiriyib yaambéd benmonoondan kui.

⁴ Yena kuu amiibban ye amboon angka awerenmo yariwen, kwane siti yaa wini ye kiwaan onmiwen kuned ma wedmindo.

⁵ Yi kuu mungiyib ok moomiib kumbed duknok andiwen.

⁶ Kwane yi kuu dabab kandiwen ye dowad Yariman yaa baandiwen, kowe yembed yi miin yiminban keriwén yaa kuu awandoon.

⁷ Ye kangkon yi kuu ben kiwaan yorokmo arimbed kinban wenene siti yaa nandoon.

⁸ Yi kuu Yariman ye womoniyiibban ye mimyob dowaken ye dowad ye yaa eso andime, kwane binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon ye dowad kangkon eso andime.

⁹ Amborom kuu kane kane yi kuu moom bobniwen kuu bangkandoone ane mikmoniwen, kwane kane kane yi kuu mungi bobniwen kuu animan amun bangkandoone yiminmo keriwén kowe.

¹⁰ Yena kuu kumun aombed dohiriwen, kumun doromod bobnin aom kui, yi kuu wiidan, seinbed yerengki ye durud yewediib dohiriwen kui.

¹¹ Amborom kuu yi kuu anukbed God ye weng yaa wabkad kerenib, Korem Burudandoon Arimbed ye God ye ongkandi yaa wunekariwen kowe.

¹² Kwana kowe, yembed yi kuu ben deme yobdoodmo yaa kiraroon, kwane yi kuu komborok andiwen kuu yi kuu awandi ye karuwiibban.

¹³ Kwane korib dabab kandiwen ye dowad Yariman yaa baandiwen, kowe yembed yi miin yiminban keriwén yaa kuu awandoon.

¹⁴ Kwane yembed kumun doromod bobnin aom kuu yi ben angkaderene, yi yaa sein yerengkoon kuu buruwadmoon.

¹⁵ Yi kuu Yariman ye womoniyiibban ye mimyob dowaken ye dowad ye yaa eso andime, kwane binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon ye dowad kangkon eso andime.

¹⁶ Amborom kuu yembed wii ambongko broonsbed ongmiwen kuu wowe monmarene, yerengki yeman awurimbed ongmiwen kuu nare kiradmoon kowe.

¹⁷ Yena kuu yika wabkad keru ye inamen yaambéd inameniibbandan kerenib, ambarakmenabiwen kumbed durud yewéd kandiwen.

¹⁸ Kwane yi kuu animan korem yaa komyeng areb kerundekorib, bobni ambongko yaa winiwen.

¹⁹ Kwane korib dabab kandiwen ye dowad Yariman yaa baandiwen, kowe yembed yi miin yiminban keriwén yaa kuu awandoon.

²⁰ Kwane yembed weng kowoon kumbed yi kuu ongmeendoon, kwane yika monmari ye inamen yaa kuu burudande bindoon.

²¹ Yi kuu Yariman ye womoniyiibban ye mimyob dowaken ye dowad ye yaa eso andime,

kwane binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon ye dowad kangkon eso andime.

²² Yi kuu munob konemoon areb ye yaa eso andime,

kwane ye ambangkanabi kuu dakme kubi yookbed wingkime.

²³ Yena kuu motod aombed karamok ari winiwen,

yi kuu ok darewoob ari dewenenib berengke moonidan keriwen kui.

²⁴ Yi kuu Yariman ye ambangkanabi wedmiwen,

binangke ye yaa anam andi yeman karamok niindem yiri ongmenaboon kui.

²⁵ Amborom kuu yembed yedmoone nuwa ama arewa kamene

oknondok darewoob ambab ari ben daanebeen kowe.

²⁶ Oknondokbed yi kuu kan ambid ari daanekoru kan niindem yiri kubunekoru kameen,

kwane arud darewoob aom aomniwen kumbed aromkonoyiibban dubendebeenmo keriwen.

²⁷ Kwane yi kuu awarak yimaundan areb kanwene kudore kudore kamenib, inamen amun kandindeban keriwen.

²⁸ Kwanekorib dabab kandiwen ye dowad Yariman yaa baandiwen,

kowe yembed yi miin yiminban keriwen yaa kuu ben angka nongkobo.

²⁹ Yembed nuuwa ama yaa yedmoone dowan keroon,

kowe karamok yu oknondok kuu kan kubune yewenub kereen.

³⁰ Yewenub keruune yi kuu kubiwen,

kwane yembed ben kinban wene yimbed wirinande meeniwen yaa be monoon.

³¹ Yi kuu Yariman ye womoniyiibban ye mimyob dowaken ye dowad ye yaa eso andime,

kwane binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon ye dowad kangkon eso andime.

³² Kwane yi kuu nimakarub nedbimaib aombed ye aningko kankoonenib,

aamkono aamkono nedbimaib aombed ye aningko kankoonime.

³³ Yembed ok awaan kuu amonomboone koknoonbon okad keruune,

kirubdem menebenaun ye okad kuu kebenoone okad kamkonombonmo

keruune,

³⁴ yob irimaan ye okad kuu amonomboone kab kainindeban ye okad kereen,

amborom kuu kuyaa doriibdan kuu miin arewa kamenabimaib kowe.

³⁵ Angkon amaan yembed amaan koknoonbon okad kuu amonomboone

ok bumbon ye okad keruune,

okad kamkonobonmo kuu amonomboone kirubdem menebenaun ye

okad keruune,

³⁶ mungi bobniwendan kuu kuyaa ben monoone,

yimbed siti yenbekorib dohiriwen.

³⁷ Yi kuu mongkobon ongmekorib nong yob kab kibingkiwe

yob yemoonmo ire wonoone wandiwen.

³⁸ Yembed yi yaa amun kerundoone yemoon ariyiib yidwaroon,

kwane yi dingkan amongkob kangkon ma domondoona nombere yiri

kubunindo yemoon ariyiib keriwen.

³⁹ Amaanbed yi kuu nombere kamene yiri keroon,

kwane dabab wayiriyiib miin yiminban keriyiib mimyob wandiyiib kumbed

kan kubune yirimbed keriwen.

⁴⁰ Yembed yi korok korok yi dowad miin arewa ande ambodiibban kerundekore,

kiwaaniibban ye amboon yaa ben nongkoboone awerenmo yariwen.

⁴¹ Kumban yembed nub yaa awandok andidan kuu yi yaa dabab angkeen yaa benkoobekore,

yi nimadana kuu ongmendoone sibi wad yemoon areb yemoon ariyiib keriwen.

⁴² Kangdommo dobiridan kuu kuyaa wedmekorib kubiwen,

kumban arewa kamenabidan kuu mungkod karangkiwen.

⁴³ Kanembed ye kuu meeni kangdomiib keroka weng anak angkeen kuyaa kaadkerok.

Kwane ye kuu Yariman ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kerekmen yaa meenok.

*Yook, God yaningko kankooni
ye yook Dewidbed wongkoon.*

108 O God, ne niindem aom kuu kiringmiyiibban kangdommo, ne kuu ne inamen koremiibbed wangke yook wingkaniin.

² Haawiib laiayiyib, yiib kuu dembime! Yiyiib wangke wingkeni aron kakmendaniine awawini nambere wananuun.

³ O Yariman, ne kuu ambibkin korem aombed eb yaa eso andaniin,

kwane ne kuu ambibkin maa maadan aombed ewaningko kankooni ye yook wingkaniin.

⁴ Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu miin darewoob, kuku okad yirimbed kawene Ewen aom nandi ye kwane ambab arebban.

Eb ma korondiyiibban weng awini ye kerekmen kuu daane ambid aom nandoon.

⁵ O God, Ewen burudande ewaningko ariyiib kerok.

Eb nambiri kuu okad kumundin ari kerok.

⁶ Eb dingki wiwimbed nub kuu arewa yaa burudande binde awande.

Kwananeeb kumbed mimyob dowaken keendewendan kuu ben angka nongkobaneeb.

⁷ God kuu ye karadmombon aombed yedmoon,

“Nembed ne bondan burudande doreni okad Sekem kuu ne nimakarub yaa numbere kondaniin,

kwane Sukot dabon yiri kwangkonek-wane kumunkinganiin, numbere kondi dowad.

⁸ Gilead kuu neman, Manase kwangkonek neman,

Efraim kuu ne topi kamkono, Yuda kuu ne king yaromkono yobdoodmo ooni yeman.

⁹ Moab kuu ne dingki oki yeman ye kobukmo yabad.

Idom ari kuu ne yonkad kiraraan.

Filistia ari kuu nembed burudande doraan kumbed komkaan.” andoon.

¹⁰ Kanembed ne nen siti bot kuukiib aom aomnaneen?

Kanembed ne nen ambibkin Idom aom wananeen?

¹¹ O God, ebbemo yimin. Eb komande nub wunekarundewen?

O God, eb komoyiibkob nub ana nangmidan yoom wanaibban?

¹² Nub bondan yaa nangmi dowad nub awande,

amborom kuu karub ye aromkono awandaniwe nangmanuub kuu korem yiminban kowe.

¹³ Nub kuu Godiib kumbed burudande doranuub,

kwane yembed nub bondan ari dorene ben kubunaneen.

*Yook ambo bi ye karub yeman.
God yaningko kankooni
ye yook Dewidbed wongkoon.*

109 O God, eb kuu nembed ewaningko kankoonimainman, iwari keraab,

² amborom kuu arewa kamenabe bi-
 randimaibdan kuu
 ne yaa daawimaib,
 yimbed ne dowad dudi wengbed dakmi-
 wen kui.
³ Ne yaa arud wandembiri wengbed ne
 kanawanewandiwen,
 kwane ne kuu yi yaa ma arewa kamindo
 kumbed yimbed nimaib.
⁴ Ne kuu yi yaa mimyob dowaken keen-
 daan kumban yi kuu amonombe
 nembedmo arewa anduwiwen,
 kumban ne kuu kurikuri kamendi ye
 karub.
⁵ Ne kuu yi yaa amun amun kamaine
 inanduwe arewa kamimaib,
 kwane mimyob dowaken keendaan ye
 dowad arud wandembiriwen.
⁶ Arewaman maa kine nendebko ne bon-
 man yaa manmo kerunok,
 kwane amarakmoon kii ande ded-
 monde yedmendi ye karub nen-
 menebko ne bonman ye dingki wiwi
 angka doborok.
⁷ Ne bonman kuu wengyunde wedmibko
 anam amarakmoon kerok.
 Kwane ye kurikuri kami kumbed
 amonombe amarakmi yeman
 kerok.
⁸ Ye weeb kuu yemoonban kerok,
 kwane ye korok keru ye yumbon kan-
 doon kuu karub maambek kandok.
⁹ Ye dana meed kuu awodkiyiibban
 kerime,
 kwane ye wonong kuu irib kerok.
¹⁰ Ye meed kuu kirinwanmo yare eek-
 menabidan kerime,
 kwane yi ambib arewa kereen kuyaom
 kuu koronde ben angka kirarime.
¹¹ Ye dungkumiib angkeen ye karubbed
 ye yiribman korem bok,
 kwane yembed ambangkoon ye yirib-
 man kuu noroddanbed dorebunbe
 bime.
¹² Ye yaa mimyob dowaken keeni ye
 karuwiibban kerok,

kwane ye meed ari awodkiyiibban
 keraniib kuyaa kuu mimyob keendi
 ye karuwiibban kerok.
¹³ Ye awoya ari kuu nare down kerok,
 kwane yi aningko kuu are down kerok,
 amaan ari dobaraniibdan kuu yi yaa
 nonondandundime.
¹⁴ Ye ambeya yi arewa kamenabi kuu
 Yariman yarinambo arimbed kwane
 angkimborok,
 kwane ye ena yu amarakmi kuu are
 dankaraib.
¹⁵ Kwane yi amarakmi kuu aron
 korem Yariman ye murubia ari
 angkimborok,
 kwananeen kuu yembed okaddan
 yaambek yi meenmi yeman kuu
 nare down keraneen.
¹⁶ Amborom kuu kuye karub kuu ma
 kubende amun kamande meenindo,
 kwane kamboknondaniib awandok an-
 didaniib miin yiminban keriw-
 daniib kuu
 yembed yi yaa duknime ande
 yenbandimaan.
¹⁷ Ye dowaken darewoob kuu butun
 wengmo dakmembiri kowe,
 kuye butun kuu ikakman ye yaa
 menebok.
 Amun kerundi kuu ye dowakenban
 kowe,
 amun keruni kuu ye yaa ambab kerok.
¹⁸ Ye kuu aronki mimim korem ebkad
 derenimaan areb butun kamimaan,
 kwane aron yemoon ok animaan areb
 butun kamenabi kuu ye inamen aom
 aomderebimaan,
 kwane aron yemoon animan kowiib
 ane aromnimaan areb butun kami
 yaa meeni dowaken darewoowiib
 kerimaan.
¹⁹ Kowe kuye butun kuu ebkad doboob
 ye ari dabunemoon areb kerok,
 kwane kuye butun kuu kobaiknong
 boronemoon areb keremborok.

²⁰Ne yaa ambarakmoon kii ande dedmowe yedmewidan yaa kuu weng anuk angkeen kuu Yarimanbed kwane kamok, ne yaa weng arewa daawimaibdan yaa kui.

²¹Kumban, o Yariman Ambengan, eb yirin kowi dowad ne yaa kuu amun amun kame. Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu amun kowe, ne kuu arewa yaa burudande nende.

²²Amborom kuu ne kuu kamboknon kere awawe ande kamaan, kwane ne niindem aom kuu durud yewed kandaan.

²³Ne kuu oobneya ye kuruwak wene biknemoon areb kubuniibban keraan, kwane ne kuu ed yaa nuubbed wuure kankaremoon areb keraan.

²⁴Ne kuu animan koronde eb yaa kurikuri kerimain kumbed ne dangbo kuu wud kereni, ne id kuu kad kombere konokonomo keraan.

²⁵Ne kuu ne yaa ambarakmoon kii ande dedmowe yedmewidan yi damangkawimbon keraan, kwane yi kuu wedmewimaib kuu yi korok wamburukme damangkawimaib.

²⁶O Yariman ne God, ne awawe. Ebka eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kerekmen yaambad ne kuu arewa yaa burudande nende.

²⁷Kwane, eb dingkimbed ne dowad kwane ambangkaneeb ye yoman kuu yi yaa korokbendebko yikaadkerime, kukuu, o Yariman, ebbad ne dowad kamaneeb kuu wedmaniib kui.

²⁸Yi kuu butun kamaniib kumban ebbad amun keruwaneeb. Yimbed nenbandaniib kuu yi yaa karak kondaneeb kumban,

eb dememan ne kuu kubaniin.

²⁹Ne yaa ambarakmoon kii ande dedmowe yedmewidan kuu aningko arewayiib kerok, kwane yi yaa kuu karakbed ebkad dooboo areb kan derene bedmok.

³⁰Ne mongkodkonombad Yariman yaa eso darewoob andunaniin, kwane kadaareb yemoon kidangkambad ye aningko kankoonaniin.

³¹Amborom kuu ye kuu awawime andi ye karub ye dingki wiwi angka doberene awanenimaan, ye yaa wengyunde bobni yeman andi maibdan yi dingki aom kuu burudande nendi dowad.

*God yaningko kankooni
ye yook Dewidbed wongkoon.*

110 Yarimanbed ne Yariman yaa yedmoon,
 “Ne wiwi angkambad dibereewo, nembad eb bondan korem kuu ben eb yondad dabderem yiri kiriba.” andoon.

²Eb ooni yaromkono kuu Yarimanbed aangko Saiyon yaambad aromkono ariyiib daboknaneen, kwane yembad yedmaneen, “Ebbad eb bondan aom kuu ebbad oonaneeb.” andaneen.

³Eb aromkono kuu nambiri karad-moyiib korokbaneen yaron ari kuu eb nimakarub kuu nindorokiibbed eb yoman wananiib. Amkimo ye nirok areb eb kewed yemooniib ewiib yaa mananiib.

⁴Yarimanbed ye inamen ma amonombaanban ye weng yedme kowoon, “Eb kuu Melkisedekbed God dore nimakarub dore wedyiri do-biri ye karub keroon areb kwane God dore nimakarub dore wedyiri do-biri ye karub aron korem dowad kerewen kii.” andoon.

⁵Yariman kuu eb dingki wiwi angka doreen,
kwane ye norin aron arimbed kingdan kuu beengke monmaraneen.

⁶Yembed ambibkin mimimdan kuu wengyundenekore
yenbande nongkobe wenore mim arimo keraneen,
kwane yembed okad yiri ye korok korem kuu beengke monmaraneen.

⁷Ye kuu kiwaan kebed angka ok man-
ambed ananeen,
kwana kowe, ye korok kuu ari kankoonaneen.

111 Yarimanbed ye aningko kankoonime.

Ne kuu ne niindem aom kumundin kumbed Yariman yaa eso andaniin, kangdommo doriibdan nedbimaib aombed.

²Yariman ye ambangkanabi kuu darewoob arimbed,
ye ambangkanabi yaa dowakeniib keriwendan kuu kuyaa andangke meendobimaib.

³Ye kamenabi kuu nambiriyiib manimanandewiib,
kwane ye yorokmo kerekmen kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

⁴Binangke ye yaa anam andi yeman ongmenaboon kuu nub yaa daandaane meenimaub, nonondandaubban.

Yariman kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendi ye God,
ye kuu nub yaa dabab menebaane mimyob kowi ye God.

⁵Ye yaa unimaibdan yaa kuu yembed animan bangkandimaan,
kwane yembed amob weng ongmoon kuyaa kuu aron korem meenembirimaan.

⁶Yembed ye nimakarub yaa ye ambangkanabi yaromkono kuu korokbendoon,
ambibkin yenadan yi okad kuu kande yi yaa kondoon kowe.

⁷Ye dingkimbed ambangkanabi kuu anammo, yi kuu yorokmo,
kwane ye kongamki yamob kuu angkumone dobiri yeman.

⁸Yi kuu aron korem kwane dangembaraneen,
yi kuu anamiibbed awinimaib, yi kuu yorokmoyiibbed awinimaib.

⁹Yembed ye nimakarub biddi ye kiwaan ongmoon,
kwane ye amob weng ongmoon kuu aron korem yeman yedme kowoon.

Ye aningko kuu karadmo, ye aningko kuu binangke ye kuu darewoob arimbed andi yeman.

¹⁰Yariman yaa uneni kuu meeni kangdom ye ambokab,
kwane kane kanembed ye kongamki yamob awinimaib kuu yi korem kuu inamen kaadkeri amun kandiwen.

Ye yaningko kankooni kerekmen kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

112 Yariman ye aningko kankoonime.

Karub kanembed Yariman yaa unimaan kuu Yarimanbed amun kerunoon,
kwane karub kane kuu Yarimanbed kwanime andi ye weng yaa dowaken darewoob keroon kuu Yarimanbed amun kerunoon.

²Kuye karub ye dana meed kuu okad yiri kuu aromkono darewoobdan keraniib,

kwane ye ayowa ari kuu kangdommo dobaraniuwe amun kerundaneen.

³Odamoda yiribman yemoona kuu ye ambiwoom dangoon,
kwane ye yorokmo kerekmen kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

⁴Kuye karub kuu kangdommo doriibdan yi dowad kumun aombed nambere-moon areb keroon,
kwane ye kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendene yena

yi dabab yaa mimyob keendene
yorokmo dobirimaan ye karub.

⁵Karub kanembed kubiyiib od dare-
woob kondene nindorokiibbed od
araben kondimaan kuu amunmo
dobaraneen,

yorokmo kerekmen yaambd deme aw-
inimaan ye karub kui.

⁶Amborom kuu ye kuu ma kan kiring-
maanban kowe.

Yorokmo ye karub kuu Godbed
aron korem meenenaneen
nonondandunaanban.

⁷Ye kuu weng yuk arewa yaa kuu ma
unaanban,

kwane ye niindem aom kuu kiringmiyi-
ibban kangdommo,

Yariman yaamo angkumone doreen.

⁸Ye inamen kuu karub maambd ma
nen kimyen wanaanban, ye kuu
unaanban,

yeenbon arimbed yembed ye bondan bu-
rudande doraneen.

⁹Yembed nindorokiibbed kamboknon-
dan yaa munob bangkandimaan,

kwane ye yorokmo kerekmen kuu aron
korem kwane angkimbaraneen,

kwane ye kuu aningko darewoob
arimbed kankoonaniib.

¹⁰Kwane, arewa kamenabi ye karub kuu
wedmenekore noriniib keraneen,

kwane ye kuu ningkambo kabang
kamene miin yiminban keraneen.

Arewa kamenabidan yi meeni dowak-
eniib kuu idiibban keraneen down.

113 Yariman ye aningko
kankoonime.

O Yariman ye demedan, ye aningko
kankoonime.

Yariman ye aningko kankoonime.

²Yariman ye aningko kuu amun
kerundok,

kibikiib aron koremiib.

³Aron yaro minimaun angkambd
wene aron kubunimaun kuye okad
aombd

Yariman ye aningko kuu kankooni
yeman.

⁴Yariman kuu ambibkin koremdan yaa
kuu yembedmo darewoob arimbed.
Ye nambiri kuu Ewen burudande dare-
woob arimbed keroon.

⁵Kane kuu Yariman nub God areb?
Dowan.

Ye kuu miin ambab arimbed dibere
oonoonman.

⁶Ye kuu dibere nikbe kan yiri kerene
Eweniib okadiib yaa kerendombirimaan
ye karub.

⁷Yembed kamboknondan okad ingkud
yiri dangiwen kuu benkoobimaan,
kwane yembed nub yaa awandok andi-
dan kuu yi yaa dabab angkeen yaa
benkoobimaan.

⁸Yi kuu ongmaane king ye karub dana
meed yoom dibirimaib,
yi ambibkin mimodan yi korok korok
yoom dibirimaib kui.

⁹Yembed nima kurong kuu ongmaane
danayiib kere kubeniib yi ambiwoom
dobirimaib.

Yariman ye aningko kankoonime.

114 Israeldan Idyip aombd
angkane winiwen yaron,

Yekob ye awoya ari kuu yikaadban ye
weng maa dakmimaibdan yaambd
yaro winiwen yaron kui,

²kuyaron kuu Yudadan kuu ye karad-
modan keriiwe,

Israeldan kuu ye nimakarub keriwon.

³Karamok kuu wedmekoru kombere
wuneen,

kwane ok Yooden kuu yinmone ika
daaneen,

⁴kwane aangko aangko kuu sibi ambi
areb korongbere nadmiwen,
kwane koodbon koodbon kuu sibi mana
areb korongbere nadmiwen.

⁵O karamok, komoyiibkob kombere
weneeb?

O Yooden, komoyiibkob yinmone ika
daaneeb?

⁶O aangko aangko, komoyiibkob sibi
ambi areb korongbere nadmiib?

O koodbon koodbon, komoyiibkob sibi
mana areb korongbere nadmiib?

⁷O okad kumundin, Yariman ye ari-
nambo arimbed kiringme,
Yekob ye God ye arinambo arimbed kui.

⁸Yembed dumnadbon kuu amonom-
boone ok bumbon kereen,
kwane dumnad kamkonombon kuu
amonomboone ok kirubdem
yemoon ye okad kereen.

115 O Yariman, nub yaamban,
ewaningko yaamo kuu nam-
biri kabdi yeman,
amborom kuu eb womoniyiibban ye
mimyob dowakeniib ma korondiyi-
ibban weng awiniyib bangkandi-
maab kowe.

²Ambibkin koremdan kuu komande nub
dowad kwane kaamondimaib,

“Yi God kuu kuna?” andimaib?

³Kumban nub God kuu Ewen arimbed
dibeen,

kwane ye dowaken kunaya angkeen kuu
kwamunemo ambangkimaan.

⁴Kumban yi god kuu kuruwakmo, bot
silvaayyib goldiib

karub yi dingkimbed ongmenabiwenmo.

⁵Yi kuu mongkodkonoyiib kumban
dakmindeban,

kwane yi kuu indowiib kumban
wedmindeban,

⁶kwane yi kuu kerendemiib kumban
wengambirindeban,

kwane yi kuu kiringkonoyiib kumban
kuwindeban,

⁷kwane yi kuu dingkiyib kumban
badmene kaadkerindeban,

kwane yi kuu yoniib kumban
yarindeban,

kwane yi kuu yi kiwadkok weng
wandindeban.

⁸Kane kanembed kuruwak god ong-
menabimaib kuu kuruwak god ku-
yareb keraniib,

kane kanembed kuruwak god yaa
angkumone dobirimaib kangkon
kuruwak god kuyareb keraniib.

⁹O Israeldan, Yariman yaambad angku-
mone dobirime,

yembed yiib kuu awandene dorondari-
maan kowe.

¹⁰O Eeron ye awoya ari, Yariman
yaambad angkumone dobirime,
yembed yiib kuu awandene dorondari-
maan kowe.

¹¹Yariman yaa unimaibdan, Yariman
yaambad angkumone dobirime,
yembed yiib kuu awandene dorondari-
maan kowe.

¹²Yariman kuu nub yaa meenendimaan,
kwane nub yaa amun kerundaneen.
Yembed Israeldan yaa amun
kerundaneen.

Yembed Eeron ye awoya ari yaa amun
kerundaneen.

¹³Aningkoyiibbandaniib aningko dare-
woowiibdaniib, kaneyambad Yari-
man yaa unimaib kuu
yembed yiib yaa amun kerundaneen.

¹⁴Yiib yaa kuu Yarimanbed
danaya yemooniib awoya yemooniib
bangkandok.

¹⁵Yiib kuu Yarimanbed amun kerundok,
Eweniib okadiib ongmenaboonman,
yembed kui.

¹⁶Ewen kuu Yariman yeman,
kumban okad kumundin kuu nimakarub
yaa kondoan.

¹⁷Dukniwendan kuu Yariman yaningko
kankoonimokban,
iwarimo kere dangiwendan kui.

¹⁸Kukuu nubbed Yariman yaningko kuu
kankoonimaub,
kibikiib aron koremiib.

Yariman ye aningko kankoonime.

116 Nembed Yariman yaa
mimyob dowaken keenaan,
amborom kuu ne wengiib awawe ande
baandiyiib kuu wengamboroon
kowe.

²Yembed ye kerendem kuu ne yaa wengambarande kowimaan kowe, ne wad kee doriin yaron kuu ye yaa baandimamaniin.

³Bobni ye kibin abakbed ne kuu yerengkoon,

kwane bobkonombon yiri kubuni ye uniwon karakwon kuu ne yaa meneboon,

kowe ne kuu miin yiminban kereni mimyob darewoob wandaan.

⁴Kwamune kerekori, Yariman yaningko yaa kowe baandaan,

“O Yariman, ne kuu kuyaa burudande nende!” andaan.

⁵Yariman kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendi ye God, ye kuu yorokmo dobiri ye God, nub God kuu mimyob keendimaan.

⁶Yarimanbed mengmengiibban iwari doriibdan yaa kuu awande dorondarimaan,

ne kuu dababbed kankubune yirimo keroon kuu yembed ne nen angka kowoon.

⁷O ne kingkin, meeni darewoob keroon kuu koronde iwari kerok, amborom kuu Yarimanbed amun kamewoon kowe.

⁸O Yariman, ebbed ne kuu bobni yaa burudande nendewen,

kwane ne kuu ongemeewe ne inok wi kuu dowan keroon,

kwane ne kuu awaweewe komborok andindo.

⁹Ne kuu wad dobiridan yi ambibkin aom doriin kuu

Yariman ye arinambo ari amunmo dobiri ye kiwaan ari dodkanmo yarebaniin.

¹⁰Nembed anam ande yedmaan kuu “Ne kuu dabab darewoowiib kii.” andaan.

¹¹Ne kuu binangke uniyiib keraan kumbed yedmaan,

“Karub korem kuu dudanabidanmo kii.” andaan.

¹²Yarimanbed ne yaa amun amun kamembirimaan kuyaa kuu nembed komo inande konaniin?

¹³Ne kuu Yarimanbed arewa yaa burudande nendoon kuyaa eso andi dowad wain ok ye kabus nande ye yaa kankooneni,

ye aningko kowe ye yaa baandaniin.

¹⁴Kwane, ne kuu Yariman ye dowad kwananiin andi ye weng yedme nongkobaan kuu awinaniin,

ye nimakarub yi arinambo arimbed kwamunemo awinaniin kui.

¹⁵Yariman ye karadmodan ye indob arimbed kuu miin manimanandeb anam,

kowe yi dukni kuu barang miin darewoob ande meenoon.

¹⁶O Yariman, anam kuu ne kuu eb dememan.

Ne kuu eb dememan, eb deme wonong yu mingki kui.

Ne kuu yerengkiwen kuu ebbed dudbere nen obon keruwewen.

¹⁷Ne kuu eso andi dowad munob kabdi yeman kuu kabdeni

ewaningko kowe eb yaa baandaniin.

¹⁸Kwane, ne kuu Yariman ye dowad kwananiin andi ye weng yedme nongkobaan kuu awinaniin,

ye nimakarub yi arinambo arimbed kwamunemo awinaniin kui.

¹⁹Yariman ye kurikuri boyambib yu kuuk wirinimbon aombed kwananiin,

o Yerusalem, kub kidangkambon aombed kui.

Yariman ye aningko kankoonime.

117 Ambibkin koremdan, Yariman ye aningko kankoonime.

Nimakarub korem, ye aningko kuu darewoob arimbed andime.

² Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken nub yaa keendi-maan kuu miin darewoob anam, kwane Yariman ye ma korondiyiibban weng awini ye kerekmen kuu aron korem angkimbaraneen.

Yariman ye aningko kankoonime.

118 Yariman kuu amun kowe, ye yaa eso andem, amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem angkimbaraneen kowe.

² Israeldan kuu kwane yedmime, “Ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem angkimbaraneen.” andime.

³ Eeron ye awoya ari kuu kwane yedmime,

“Ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem angkimbaraneen.” andime.

⁴ Kane kane kuu Yariman yaa unimaib kuu kwane yedmime,

“Ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem angkimbaraneen.” andime.

⁵ Ne niindem aom kuu miin yimin-ban keroon kumbed Yariman yaa baandaana,

ne yaa inanduwe ne nen burudande obon kere ongme woon.

⁶ Yariman kuu ne yaa doreen kowe ne kuu unainban.

Kedi, karub kuu ne yaa kuu komo keruwaniib? Dowan.

⁷ Yariman kuu ne yaa doreen, ye kuu awawi ye karub.

Kwana kowe, ne bondan yaa kuu nangme burudande doraneene wedmaniin.

⁸ Yariman ye kukbimaanbon aom dobiri kuu miin amun,

karub yaa angkumone dobiri arebban.

⁹ Yariman ye kukbimaanbon aom dobiri kuu miin amun,

korok korok yaa angkumone dobiri arebban.

¹⁰ Ambibkin koremdan kuu ne yaa bon kere kanawanewandiwen kumban, Yariman yaningko yaambad yi aromkono nare monmaraan.

¹¹ Yi kuu ne yaa kanawanewandiwen, eyokee, yi kuu ne kiwaan kebene kanawanewandiwen kumban,

Yariman yaningko yaambad yi aromkono nare monmaraan.

¹² Yi kuu mong areb ne yaa kanawanewande nimingkiwen kumban,

yi kuu yik deneene kirodmo kumunder-emoon areb keruwen,

Yariman yaningko yaambad yi aromkono nare monmaraan.

¹³ Ne yaa kuu naawonmo ana nangmi-iwe kombaraniin andaan, kumban Yarimanbed awawoon.

¹⁴ Yariman kuu ne aromkono angkon ne yook,

kwane ye kuu ne nen burudande angka kowi ye karub keroon.

¹⁵ Kube komkiyib burudande dori ye baandiyiib kuu

yorokmodan yi ambib kombon aom kuweng ooneen kii.

“Yariman ye dingki wiwi yaromkonombad kwanoon kii!

¹⁶ Yariman ye dingki wiwi kuu kankoone ari kaimbed keroon kii!

Yariman ye dingki wiwi yaromkonombad kwanoon kii!” ande kamiib.

¹⁷ Ne kuu bobnainban wad dobereni, Yarimanbed komo komo ambangkanaboos kuu nembad ben dakmenabaniin.

¹⁸ Yarimanbed ne yaa kuu naawonmo didangkawoon,

kumban ne kuu nen bobni ari kowe korondoona bobnindo.

¹⁹Yorokmodan awudirimaib ye kuuk wirinimbon ye ambongko kuu ne yaa nande.

Kwanebko ne kuu awudereni Yariman yaa eso anda.

²⁰Ambongko keyiib kee Yariman yeman kii,

kwane yorokmodan kuu ambongko kumbed aom awunimaib.

²¹Eb kuu ne baandi yaa inanduwewen kowe, eb yaa eso andaniin, kwane eb kuu ne nen burudande angka kowi ye karub kerewen.

²²Bot kuu boyambib yenbidanbed kankorariwen kuu, ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon.

²³Kukuu Yarimanbed kwane ongmoon kedi!

Nub indob ari kee wedmuwen kowe, binganke kubi darewoob keruwen kii!

²⁴Kibik aron kee Yarimanbed ongmoon, kowe nub kuu kuye dowad kubenub dowakeniib kamem.

²⁵O Yariman, nub kuu arewa yaa burudande binde.

O Yariman, nub kuu ongmebko yiminmo doberem.

²⁶Karub kane ye kuu Yariman yangingko yaambled mananeen kuu ye yaa amun kerunok.

Kuye karub kuu Yariman yambib yaa doruub kumbed amun kerunduub kii.

²⁷Yariman kuu God, kwane yembed nambiri ongmoona nub ari yurendoon.

Yiib dingki aom kuu ambuudiib awingkenib, God yaa kubi dowad nedbe God yaa koni ye bot wuubimbon yaa daane weniibdan yoom dabokne winime.

²⁸Eb kuu ne God, kwane eb yaa eso andaniin.

Eb kuu ne God, kwane ewaningko kankoonaniin.

²⁹Yariman kuu amun kowe, ye yaa eso andem.

amborom kuu ye womoniibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen kowe.

Alef

119 Kaneya yi kuu yi dobiri kerekmen kuu demkronmo kuu amun kerundoon,

Yariman ye amob awine kandi kerekmen yaambled doriibdan kui.

²Kaneya yi kuu ye kerekmen korokboon ye weng yaa awine kande doriib kuu amun kerundoon,

yi meeni inamen kumundin kumbed ye ande onniibdan kui.

³Yi kuu angkon unitab ye inamen yaa ma awinimokban kerenib ye kiwaan arimo weniib kui.

⁴Ebbled eb kongamki yamob dakme nongkobewen kuu, nubbed korem awine kande amukni dowad.

⁵Ne dowaken darewoob kuu ne inamen kuu kangdommo kerok, ebbled wongkewen yamob awine kandi dowad.

⁶Ebbled kwanime andi ye weng ong-mewen kuu andangke meenaniin kuu

ne kuu karak bobni yaa nen kowaiibban.

⁷Ne kuu eb wengyundi yorokmo yaa kaadkeraniin kuu

ne niindem aom kangdommo kereni eb yaa eso andaniin.

⁸Ne kuu ebbled wongkewen yamob awine kandaniin, ne kuu kumundin domowaab.

Bet

⁹Kewedman kuu komarewa kere ye dobiri kerekmen kuu karadmo keraneen?

Ye kuu eb weng yaambled dobaraneen kumbed kii.

¹⁰Ne kuu ne niindem aom kumundin
kumbed eb ande onmiin,
domowaawe ebbed kwanime andi
ye weng kuu domonene kimyen
wanain.

¹¹Eb weng kuu kube ne niindem aom
awine amuknaan,
eb yaa amarakmain andi dowad.

¹²O Yariman, amun kerundi kuu eb yaa
angkeen,
ebbed wongkewen yamob kuu
kedmengkawe.

¹³Eb mongkodkonumbed dakmewen
yamob korem kuu
nembed dakmenabaan.

¹⁴Yiribman yemooon kai ye karubbed ye
yiribman yaa kubemooon areb kuu
eb kerekmen korokbewen ye weng aw-
ine kandi yaa kubaan.

¹⁵Ne kuu eb kongamki yamob kuu kube
meendobeni,
eb dohiri kerekmen yaa kuu andangke
meendobaniin.

¹⁶Ne kuu ebbed wongkewen yamob yaa
kubaniin,
kwane eb weng kuu nonondandainban.

Gimel

¹⁷Eb dememan ne yaa amun amun
kamewe.

Kwananeeb kuu wad dobereni eb weng
awine kande dobaraniin.

¹⁸Ne indob nandebko
manimanandeb ye weng eb amob aom
kuu wedmenaba.

¹⁹Ne kuu okad kari kee norod karub
kowe,
ebbed kwanime andi ye weng kuu ne yaa
biknewaab.

²⁰Ne kuu ebbed dakmewen ye amob yaa
moom dowakeniib kowembirimain
kowe,
ne niindem aom kuu yewed aneen.

²¹Kerengkandan kuu butun
kamendewen, yi yaa kuu
ongkandimaab,

kwane yi kuu ebbed kwanime andi
ye weng yaa koronde kimyen
winimaib.

²²Ne kuu eb kerekmen korokbewen ye
weng yaa awinaan kowe,
damangkawidaniib ne yaa daawidaniib
ne yaa kuu ben kiradme.

²³Korok korok kuu nedbe diberenib
ne yaa wengamborokbanabimaib
kuned,

eb dememan ne kuu ebbed
wongkewen yamob yaa kube
meendobembirimain.

²⁴Eb kerekmen korokbewen ye weng
kuu dowaken darewoowiib keraan,
kuye weng kuu ongkande inamen yaa
awandidan areb.

Dalet

²⁵Ne kuu nen okad yiri kankubunoon
kowe,
eb weng yaambled ne nen ongmebko
wadkera.

²⁶Ne dohiri kerekmen dakmaana ebbed
inanduwwen,
ebbed wongkewen yamob
kedmengkawe.

²⁷Eb kongamki yamob ye kerekmen
kedmengkawebko kaadkera,
kwananeeb kuu binangke eb yaa
anam andi yeman yaa kuu kube
meendobaniin.

²⁸Ne niindem aom kuu mimyob wan-
daan kumbed wuud kere wanaan,
eb weng yaambled aromkono kawee.

²⁹Birandi ye inamen ne meeni aom
angkeen kuu kankorare.
Ne yaa kuu amun kame eb amob
kedmengkawe.

³⁰Ne kuu inamen ongmeni ma ko-
rondiyibban weng awini kerekmen
yaambled doriin,
ne kuu ebbed dakmewen ye amob awine
kanda andaan.

³¹Eb kerekmen korokbewen ye weng
kuu kamkonomo awinaan,

o Yariman, ne kuu nen karak ari kowaab.

³² Ebbed kwanime andi ye weng ye kiwaan arimbed dodkanmo weniin, amborom kuu ne yaa kuu inamen kaadkeri ariyib kawewen kowe.

He

³³ O Yariman, ebbed wongkewen yamob awini ye kiwaan kedmengkawe.

Kwananeeb kuu kuyamob kuu awine kande dobaraniine wene yimin wandaneen.

³⁴ Ne yaa inamen kaadkeri kankawebko eb amob wengambere awineni ne niindem aom kumundin kumbed awine kanda.

³⁵ Ne onmewebko ebbed kwanime andi ye weng kerekmen ye kiwaan arimbed dodkanmo wana, amborom kuu kuyaa kuu kubi dowakeniib kerimain kowe.

³⁶ Eb kerekmen korokbewen ye weng yaa kuu ne mimyob nenduneb amonombe ari kowe.

Ne kuu ongmewebko kirim ye inamen kuu koronda.

³⁷ Kerengkan keru ye kumkam yaa kuu ne indob kuu kiwaan kimyen yaa nen kowe.

Eb kerekmen yaa dobiri ye inamen ika kawebko awine aromna.

³⁸ Eb dememan ne yaa ebbed weng kunduk kowewen kuu kwane awine.

Kwananeeb kuu une bumangki ye inamen kuu darewoob keraniin.

³⁹ Yi damangkawi weng yaa wengambere unaan kuu kankorare, amborom kuu ebbed dakmewen ye amob kuu amun kowe.

⁴⁰ Kedi, eb kongamki yamob yaa kuu moom dowakeniib kowembirimain kii,

Eb yorokmo kerekmen yaambad ne kuu ongmewebko wadkera.

Waw

⁴¹ O Yariman, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu ne yaa monok.

Eb weng kunduk yaambad ne kuu arewa yaa burudande nende.

⁴² Kwananeeb kuu damangkawi ye karub yaa inandunaniin, amborom kuu eb weng yaa angkumone doriin kowe.

⁴³ Ne kuu ebbed dakmewen ye amob yaambad kwananeen ande yedmaan kowe,

eb amob ne mongkodkono ari angkeen kuu bingewande kanwanaab.

⁴⁴ Kowe ne kuu eb amob yaamo awine kamambaraniin, aron korem korem.

⁴⁵ Kwane ne kuu obonmo aombad wananiin,

amborom kuu eb kongamki yamob awine dobiri kerekmen onmimain kowe.

⁴⁶ Ne kuu eb kerekmen korokbewen ye weng kangkon kingdan yaa dakmendaniin,

kwananiin kuned karak kandainban.

⁴⁷ Kwane ne kuu ebbed kwanime andi ye weng yaa kubi dowakeniib kerimain,

amborom kuu ne inamen mimyob korem kuu kuyaa kowaan kowe.

⁴⁸ Ebbad kwanime andi ye weng kuu barang darewoob ande kankoonimain,

kuyamob kuyaa kuu ne inamen mimyob korem kowaan,

kwane ne kuu ebbad wongkewen yamob kuu kube meendobambaraniin.

Zayin

⁴⁹ Eb weng kunduk eb dememan ne yaa kawewen kuu ika meene,

amborom kuu ebbled ne yaa kuu ari kwananeen andi ye inamen kawewen kowe.

⁵⁰Ne dabab kandaan yaa mimyob wandi kankubuni yeman kukei, eb weng kunduk yaambled ongmeeweewa wadkeraan.

⁵¹Kerengkandanbed ne yaa kuu naawonmo damangkawimaib, kumban ne kuu eb amob yaa koronde kimyen winimokban.

⁵²O Yariman, eb amob unyeman anukbed dakme nongkobewen kuu ika meenaan, kowe ne mimyob wandi kuu kankubunoon.

⁵³Arewa kamenabidanbed eb amob yaa wunekariwen kuyaa kuu amot denemoon areb yi yaa naawonmo kongendaan.

⁵⁴Ebbled wongkewen yamob kuu ne yook kii, okad kari kee norod doriin yaron aombled kui.

⁵⁵O Yariman, amnoom kuu ewaningko yaa ika meenimain, kwane eb amob awine dobaraniin.

⁵⁶Ne kwane awine dobara andi ye weng kukei, eb kongamki yamob kuu awine kandimain.

Het

⁵⁷Yariman, ne doboriyiib yumboniib kuu ebbled ongmeewen.

Ne weng kunduk ongmaan kuu eb weng awine kandembara andaan.

⁵⁸Ne niindem aom kumundin kumbed eb kubi dowaken kuu ne yaa keewe. Eb weng kunduk yaambled kabamon kondewen ye mimyob dowaken keewe.

⁵⁹Ne dohiri kerekmen yaa andangke meendobaan kowe,

amonombeni eb kerekmen korokbewen ye weng ye yoman dodkanmo weniin.

⁶⁰Ne kuu erebnarainban nindorokiibbed ebbled kwanime andi ye weng awine kandaniin.

⁶¹Arewa kamenabidanbed ne kuu nen nongbed yerengkaniib kuu ne kuu eb amob nonondandainban.

⁶²Ebbled dakmewen ye amob kuu yorokmo kowe, amnomnom yaambled yeedereni eb yaa eso andaniin.

⁶³Ne kuu eb yaa unimaibdan yaa angkodmendimain, eb kongamki yamob awinimaibdan kangkon angkodmendimain.

⁶⁴O Yariman, okad kari kee eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu derendaroon.

Ebbled wongkewen yamob kuu kedmengkawe.

Tet

⁶⁵Eb dememan ne yaa kuu amunmo kamenabewen, o Yariman, eb weng yaambled kwane kamewen kui.

⁶⁶Ebbled kwanime andi ye weng yaa anam andaan kowe, andangki amuniib inamen kaadkeriyiib kedmengkawe.

⁶⁷Dabab ne yaa minindo yaron anuk kuu ne kuu kimyen wanaan, kumban kibikee ne kuu eb weng awine kandimain.

⁶⁸Eb kuu amun, angkon eb kuu amunmo kamenabimaab, kowe ebbled wongkewen yamob kuu kedmengkawe.

⁶⁹Kerengkandanbed ne dowad dudanabi weng dakmiwen kuned, eb kongamki yamob kuu ne niindem aom kumundin kumbed awingkaniin.

⁷⁰Yi niindem aom kuu kamkonomo,

kumban ne kuu eb amob yaa kubi
dowakeniib kowaan.

⁷¹ Dabab ne yaa monoon kuu amun,
amborom kuu kuyaambed
ebbed wongkewen yamob
kedmengkawoon kowe.

⁷² Eb mongkodkonombed dakmewen
yamob kuu miin manimanandeb
andaan,

od gold tausen yemooniib od silvaa
tausen yemooniib arebban.

Yod

⁷³ Ne kuu eb dingkimbed ongmewen,
kwane ebbed ne id kuu wuub
nimingkewen,

kwane ebbed inamen kaweebkob
ebbed kwanime andi ye weng kuu
nekaadkeraan.

⁷⁴ Ne kuu eb weng yaambed anam
kwananeen ande meedme doriin
kowe,

eb yaa unimaibdan kuu ne yaa wed-
mewenib kubime.

⁷⁵ O Yariman, nekaad eb wengyundi
weng kuu yorokmo kii,

kwane eb ma korondiyiibban weng aw-
ini ye kerekmen yaambed eb kuu ne
yaa didangke dabab kawewen.

⁷⁶ Eb dememan ne yaa weng kunduk
kowewen yaambed kwane
ambangkoko,

eb womoniyiibban ye mimyob dowaken
kumbed ne mimyob wandi
kankubunok.

⁷⁷ Eb amob yaa kubi dowakeniib keendi-
main kowe,

mimyob keewebko wad dobara.

⁷⁸ Kerengkandanbed ne dowad dudanabi
weng dakmimaib kumbed ne yaa
ambarakmimaib kowe, ebbed yi yaa
karak konde.

Kumban ne kuu eb kongamki yamob yaa
kube meendobaniin.

⁷⁹ Eb yaa unimaibdan kuu neyiib yaa
minime,

eb kerekmen korokbewen ye weng
yikaaddan kui.

⁸⁰ Ebbed wongkewen yamob yaa kuu
ne niindem aom amarakmiyiibban
kerok,

kwananeen kuu ne kuu nen karak ari
kowaibban.

Kaf

⁸¹ Ebbed arewa yaa burudande nendi
dowad ne niindem aom kuu moom
dowakeniib koweni miin yiminban
keraan,

kumban eb weng yaa kwananeeb ande
kowaan kii.

⁸² Ne kuu eb weng kunduk yaa kwanok
ande onmoni nindob yidnoon,

kwane yedmimain, “Komo aron arimbed
ne mimyob wandi kuu kankubuna-
neeb?” andimain.

⁸³ Ne kuu wain ok yeman ba kadbed ong-
miwen amareng aom angkemooon
areb keraan kumban,

ne kuu ebbed wongkwewen yamob yaa
nonondandainban.

⁸⁴ Eb dememan ne kuu aron komoyiib
kwane meedmaniin?

Komo aron arimbed ebbed ne nenbandi-
maibdan yaa kuu ukum kondaneeb?

⁸⁵ Kerengkandanbed ne kombiri dowad
dem nidkanabiwen,
kowe eb amob dookbiwen.

⁸⁶ Ebbed kwanime andi ye weng korem
kuu angkumone dori yeman.

Karub kuu dudanabe nenbandimaib
kowe awawe.

⁸⁷ Yimbed okad kari kee ne kuu mon-
marok andiwen,

kumban ne kuu eb kongamki yamob yaa
ma wunekarindo.

⁸⁸ Eb womoniyiibban ye mimyob
dowaken yaambed ongmewebko
wadkera.

Kwananeeb kuu eb kerekmen korokbe-
wen ye weng ebbed dakmewen kuu
awinaniin.

Lamed

⁸⁹ O Yariman, eb weng kuu aron korem kwane angkimbaraneen, eb weng kuu Ewen aombed kangdommo awine angkeen.

⁹⁰ Eb ma korondiyiibban weng awini kerekmen kuu nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom kwane angkimbaraneen.

Ebbed okad kee ongmeneb yumbon koweewa, kwamunemo angkimbureen.

⁹¹ Kumkam korem kuu ebbed dakmewen ye amob yaambad kwane dangoon, amborom kuu kumkam korem kuu eb deme yeman kowe.

⁹² Ne kuu eb amob yaa kubi dowakeniib kerindo karen, dabab ne yaa monoon kumbed bobnaan karen.

⁹³ Eb kongamki yamob kuu ma nonondandainban, amborom kuu kuye amob yaambad ebbed ongmeeweewa wadkeraan.

⁹⁴ Ne kuu ebman kowe, ne kuu arewa yaa burudande nende, amborom kuu eb kongamki yamob awine dohiri kerekmen onmimain kowe.

⁹⁵ Miin arewa kamenabidan kuu ne neene monmarem ande meedmiib, kumban ne kuu eb kerekmen korokbewen ye weng yaa andangke meendobaniin.

⁹⁶ Nembed kumkam korem wedmaan kuu ye yiminiibmo kii, kumban ebbed kwanime andi ye weng kuu ye yiminiibban kii.

Mem

⁹⁷ O, eb amob kuu mimyob dowaken darewoob kerimain kii! Aronki doboob kuu kuyaamo meenme andangkembirimain.

⁹⁸ Ebbad kwanime andi ye weng awinaan kumbed meeni kangdom keraan, ne bondan arebban, kedi, kuye weng kuu kwane awinembirimain kii.

⁹⁹ Eb kerekmen korokbewen ye weng yaa kube meendobimain kowe, inamen niindem aom andangke bi kerekmen arimbed kandaan, ne kedmengkawiibdan arebban.

¹⁰⁰ Eb kongamki yamob awine kandaan kowe, inamen kaadkeri arimbed kandaan, aamkono aamkono arebban.

¹⁰¹ Ne kuu arewa kami ye kiwaan kuu ma wanain ande wunekaraan, eb weng awine kandi dowad.

¹⁰² Ne kuu ebka kedmengkawewen kowe, ebbad dakmewen ye amob yaa kuu doombere angkanindo.

¹⁰³ Eb weng ambod ne kandaan kuu maa kai kii, ne mongkodkono aom kuu in ye ambod kuu burudande arimbed keroon!

¹⁰⁴ Eb kongamki yamob yaabed inamen kaadkeri kandimain, kwanekob ne kuu abdon kami kiwaan korem yaa kuu dowakenban odkenebmo kerimain.

Nun

¹⁰⁵ Eb weng kuu lem areb ne yonbed amunmo dodkan wini yaa nambiri yeman, eb weng kuu ne kiwaan yaa nambiri yeman kui.

¹⁰⁶ Ebbad dakmewen ye amob yorokmo kuu awina ande kowaan, nangkon ee anam kwane awinaniin andaan.

¹⁰⁷ Ne kuu durud yewed yemoon kandaan, o Yariman, eb weng yaambad ongmeewebko wadkera.

¹⁰⁸O Yariman, ewaningko kankooni weng nindorokiibbed dakmaan kuyaa kuu ee yimin ande.

Kwane ebbed dakmewen ye amob kuu kedmengkawe.

¹⁰⁹Ne kuu arudbon aom awunimain kuned, eb amob nonondandainban.

¹¹⁰Miin arewa kamenabidan kuu ne dowad yi kawaad nong kowiwen kuned,

ne kuu eb kongamki yamob yaa domonde kimyen winindo.

¹¹¹Eb kerekmen korokbewen ye weng wengambere aron korem awini ye yumbon kandaan,

kuye weng kumbed ne niindem aom kubi darewoob kerunimaan.

¹¹²Ebbed wongkewen ye amob kuu awine kanda ande nekwaan, aron korem, kwane wene yimin wandi yimin yaamo keraniin.

Samek

¹¹³Aadidmidan kuu naawonmo kongendimain, kumban eb amob yaa mimyob dowaken kowaan.

¹¹⁴Eb kuu ne biknimbon kere ne kombe kii, eb weng yaambbed kwananeeb ande meedmiin.

¹¹⁵Miin arewa kamenabidan, ne yaa angkanime, kwananiib kuu ne Godbed kwanime andi ye weng kuu awinaniin.

¹¹⁶Eb weng kunduk yaambbed angkumone awawebko ne kuu doberembara, kwanebko ne kwananeeb andi kuu kombere monmarain.

¹¹⁷Ne kuu ebbed wongkewen yamob yaa amun andi dowad angkumone awawe.

Kwananeeb kuu arud ye barangbed ne kuu ma monmaraanban.

¹¹⁸Ebbed wongkewen yamob yaa domonde kimyen winimaibdan kuu ebbed wunekarundimaab, amborom kuu yi birandi kuu dawangmo kaimaib kowe.

¹¹⁹Okad kiri miin arewa kamenabidan kuu ebbed kemengkod aremoon areb kerewen, kwanekob ne kuu eb kerekmen korokbewen ye weng kuu mimyob dowaken kowimain.

¹²⁰Eb yaa uneni ne id kumundin kiringmimain, kwane eb wengyundi yaa unimain.

Ayin

¹²¹Ne kamenabaan kuu yorokmo anammo kerekmen yaambbed kwamaan, kowe ne kuu ne bondan yaa nen kondaab.

¹²²Eb dememan ne yaa kuu amun amun kamebdaniin ande kowe. Korondaawa kerengkandanbed ne yaa dabab wayiraib.

¹²³Ebbed ne kuu arewa yaa burudande nende ande onmoni nindob yidnoon, kwane eb weng yorokmo yaa kangkon kwanimain.

¹²⁴Eb dememan ne yaa kuu eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambbed kame. Kwane ebbed wongkewen yamob kuu kedmengkawe.

¹²⁵Ne kuu eb dememan, inamen kaadkeri kankawe, eb kerekmen korokbewen ye weng nekaadkeri dowad.

¹²⁶O Yariman, kuned kuu ebbed ambangki yaron kii, amborom kuu eb amob domabangkaib kowe.

¹²⁷Anamaa, ebbed kwanime andi ye weng kuu mimyob dowaken kowaan,

bot gold arebban, bot gold yankorenmo
arebban kui.

¹²⁸ Kwanekob, inamen korem yaa kuu
eb kongamki yamob kuu yiminmo
ande wedmaan,
kowe dudanabi kiwaan korem yaa kuu
naawonmo kongendimain.

Pe

¹²⁹ Eb kerekmen korokbewen ye weng
kuu manimanandeb amun kai,
kowe ne kuu kwane awine kandimain.

¹³⁰ Eb wengbed ambobimaan kuu nam-
biri kondimaan,
kwane eb weng kuu mengmengiibban
iwari doriibdan yaa inamen kaad-
keri kondimaan.

¹³¹ Eb weng dowad ne mongkod daande
moom kowembirimain,
amborom kuu ebbled kwanime andi
ye weng yaa moom dowakeniib
kowembirimain kowe.

¹³² Ne yaa murubia kaweneb ne
yaa mimyob keewe kakman are
nonondande.

Eb yaa mimyob dowaken keebdimai-
dan yaa komo kamimaab kuu ne yaa
kwamunemo kame.

¹³³ Eb weng yaambled ne yon dodkanmo
wini kerekmen yaa kangkadmewe.
Korondaawa amarakmimbed ne yaa
ma oone dobaraan.

¹³⁴ Karubbed ne yaa dabab kawembiri
yaa kuu ne nen bidde obon kowe.
Kwananeeb kuu eb kongamki yamob
awine kandaniin.

¹³⁵ Eb dememan ne yaa kuu kubi dowak-
eniib keewe amun keruwe.
Kwane ebbled wongkewen yamob kuu
kedmengkawe.

¹³⁶ Nimakarub kuu eb amob kuu awine
kandokban kowe,
ne indob inok kuu ok mana areb
menebimaan.

Tsadhe

¹³⁷ O Yariman, eb kuu yorokmo,
kwane eb wengyundi kuu kangdommo.

¹³⁸ Eb kerekmen korokbewen ye weng
kowewen kuu yorokmo,
kuye weng kuu angkumone dobiri ye-
man kumbedmo.

¹³⁹ Ne bondan kuu eb weng wunekare
nonondandiwen kowe,
anam amarakmiwen kii ande ne niin-
dem aom denobeen.

¹⁴⁰ Eb weng kuu karadmo,
kowe eb dememan ne kuu kuyaa
mimyob dowaken kowimain.

¹⁴¹ Ne kuu yiri mana kere kwane
akmendandiwen,
kuned eb kongamki yamob kuu
nonondandainban.

¹⁴² Eb yorokmo kerekmen kuu aron ko-
rem korem yeman,
kwane eb amob kuu anammo.

¹⁴³ Dabawiiib durud yewediib ne ari
meneboon,
kumban ebbled kwanime andi ye weng
yaa kuu kubi dowakeniib kowaan.

¹⁴⁴ Eb kerekmen korokbewen ye weng
kuu aron korem yorokmo yeman,
inamen kaadkeri kuu kawebko wad
dobara.

Kwof

¹⁴⁵ O Yariman, ne niindem aom ku-
mundin kumbed eb yaa baandaan
kowe inanduwe.

Ne kuu ebbled wongkewen yamob awine
kandaniin.

¹⁴⁶ Ne kuu eb yaa baandaan kowe, ne
kuu arewa yaa burudande nende.
Ne kuu eb kerekmen korokbewen ye
weng awine kandaniin.

¹⁴⁷ Ne kuu warindombled yaro dembeni
eb yaa awawe ande baandimain,
eb weng yaambled kwananeeb ande
meedmiin.

¹⁴⁸ Eb weng meenme andangki dowad

ne kuu amki unuk angkimokban.

¹⁴⁹ Eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambéd ne weng wengambere.

O Yariman, ebbéd dakmewen ye amob yaambéd ongmewebko wadkera.

¹⁵⁰ Inamen arewa ongmenib ne nenbandande kamiibdan kuu ne dia keriwén kii,

kumban yi kuu eb amob yaa ambab angka doriib.

¹⁵¹ O Yariman, eb kuu ne dia, kwane ebbéd kwanime andi ye weng korem kuu anammo.

¹⁵² Unyeman anukbed ne kuu eb kerekmen korokbewen yaambéd nekaadkeraan kuu,

ebbed kuye weng kuu aron korem kwane angkimbiri yeman ongmewen.

Res

¹⁵³ Dabab ne yaa monoon kuyaa wedmeneb ne nen burudande angka kowe,

amborom kuu eb amob kuu ne nonondandimokban kowe.

¹⁵⁴ Ne dowad koromoni weng nekweneb ne kuu bidde.

Eb weng yaambéd ongmewebko wadkera.

¹⁵⁵ Arewa kamenabidan kuu arewa yaa burudande bindi kerekmen yaa ambab angka doriib,

amborom kuu ebbéd wongkewen yamob awine dohiri kerekmen onmimokban kowe.

¹⁵⁶ O Yariman, eb mimyob keende kakman are nonondandi kerekmen kuu miin darewoob arimbed,

ebbed dakmewen ye amob yaambéd ongmewebko wadkera.

¹⁵⁷ Ne yaa dabab kawidaniib ne bondaniib kuu yemoon,

kuned ne kuu eb kerekmen korokbewen ye weng yaa kuu koronde kimyen winimokban.

¹⁵⁸ Koyabdan yaa kuu wedmendekori komyeng areb kerimain, amborom kuu yi kuu eb weng awinimokban kowe.

¹⁵⁹ Eb kongamki yamob yaa mimyob dowaken kowimain kuu wedme.

O Yariman, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken yaambéd ongmewebko wadkera.

¹⁶⁰ Eb weng korem kuu anammo, kwane ebbéd dakmewen ye amob yorokmo korem kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

Sin

¹⁶¹ Korok korok kuu idiibbanbed ne yaa nenbandimaib,

kumban ne kuu eb weng yaa binangke une kuu anammo kii andimain.

¹⁶² Ne kuu eb weng yaa kubimain, odamod miin darewoob wedme kandoon ye karub areb kerimain.

¹⁶³ Ne kuu dudanabi yaa naawonmo kongendeni komyeng areb kerimain,

kumban ne kuu eb amob yaa mimyob dowaken kowimain.

¹⁶⁴ Ne kuu aronki mimo aom kuu ewaningko kankoone ediib kerimain, ebbéd dakmewen ye amob yorokmo ye dowad.

¹⁶⁵ Eb amob yaa mimyob dowaken kowimaibdan kuu yewenub darewoob kai kondimaab,

kwane yi kuu komo yaambéd ma boknande kombaraiibban kii.

¹⁶⁶ O Yariman, ebbéd nende burudande angka kowi kuu ne yaa monok ande meedmiin,

kwane ne kuu ebbéd kwanime andi ye weng yaambéd kwane ambangkimain.

¹⁶⁷ Eb kerekmen korokbewen ye weng kuu awine kandimain,

kuyaa kuu mimyob dowaken miin darewoob kowimain.

¹⁶⁸Ne kuu eb kongamki yamowiib eb kerekmen korokbewen ye wengiib awine kandimain, amborom kuu ne dobiri kerekmen kumundin kuu ebkaadmo kowe.

Taw

¹⁶⁹O Yariman, ne baandi kuu wengambere.

Eb weng yaambed inamen kaadkeri kuu kankawe.

¹⁷⁰Ne kaamoni kuu wengambere.

Eb weng yaambed ne kuu arewa yaa burudande nende.

¹⁷¹Ne mongkodkono kuu ewaningko kankooni wengbed diire darewoob kerok,

amborom kuu ebbed wongkewen yamob kuu kedmengkawimaab kowe.

¹⁷²Eb weng dowad yook wingka, amborom kuu ebbed kwanime andi ye weng korem kuu yorokmo kowe.

¹⁷³Ne awawi dowad eb dingki kuyaa kowe,

amborom kuu eb kongamki yamob kerekmen yaa kine kowaan kowe.

¹⁷⁴O Yariman, ne kuu ebbed ne nen arewa yaa burudandi yaa kuu moom dowakeniib kowimain,

kwane eb amob yaa kuu kubi dowakeniib kowimain.

¹⁷⁵Korondebko ewaningko kankooni dowad dobara,

kwane ebbed dakmewen ye amob kuu ne yaa awawok.

¹⁷⁶Ne kuu sibi biknemoon areb awerendobenmo yarebiin kowe,

eb dememan ne dowad mene kerekne onme,

amborom kuu ne kuu ebbed kwanime andi ye weng kuu ma nonondandimokban kowe.

Daane kawini ye yook.

120 Ne yaa dabab monoon kumbed Yariman yaa baandaane,

yembed inanduwoon.

²O Yariman, dudanabi mongkodkonoiiib birandi ongiib yaa kuu ne nen burudande angka kowe.

³O birandi ye karub, eb yaa kuu Godbed komo kamebdaneen?

Angkon eb yaa kuu ariyiib komo kamebdaneen?

⁴Yembed eb yaa kuu ana nangmi ye karub ye ana yidkangiibbed ukum kabdaneen,

kwane nimin darewoowiib ye amoyidkowiibbed kangkon ukum kabdaneen kii.

⁵Ne kuu ambibkin Mesek aombed norod doriin kowe, mimyowiiwee!

Kedi, ne kuu Kedaadan yi ambib kombon kidangka dobaraan, kuu mimyowiiwee!

⁶Yewenub kerikerekmen yaa odkeneb kamidan yoom kuu

aronki yemoon kai dobaraan.

⁷Ne kuu iwari yewenub dobiri ye karub, kumban yewenubmo doberem andimain kuu yimbed ana nangmem andimaib.

Daane kawini ye yook.

121 Ne awawi kuu kuna yaambed mananeen ande kaamoneni, ne indob kankoone aangko aangko ari kereknain kii.

²Ne awawi kuu Yariman yaambed minimaan,

Eweniib okadiib ongmenaboonman yaambed kui.

³Ye kuu eb domobdaana kereeb beredare kombaraabban,

kwane eb yaa oonebdimaanman kuu unuk angkaanban.

⁴ Kedi, Israeldan yaa oonendimaanman kuu unuk angkimokban no kwane kerekbere doberembirimaan.

⁵ Yariman kuu eb yaa oonebdimaanman, kwane Yariman kuu eb nen dorondarimaanman.

⁶ Aronki kuu aronbed ma aunban, kwane amki kuu woodbed kangkon ma aunban.

⁷ Yarimanbed eb kuu nen amukmo biknaneen kowe kumkam maambed aanban,

kwane eb wadkeri yaa kuu oone kerenombaraneen.

⁸ Yarimanbed eb menebiyiib wenebiyiib kuu

kibikbed wene aron korem kwane oone keebdombaraneen.

Daane kawini ye yook

Dewidbed wongkoon.

122 “Yariman yambib yaa wenem.” anduwiwen kuu ne kuu kubi darewoob keraan.

² O Yerusalem, kibireb kee nub kuu kub kuuk ambongko aom doruub.

³ Yerusalem siti yenbiwen kuu kande kobkokmo kande daboknenib yenbiwen.

⁴ Israeldan yi amyenimbon korem kuu kumaom daane winimaib, Yariman ye amyenimbon kui.

Yi kuu Yariman yaa eso andande daane winimaib,

Israeldan yi dowad amob weng ongmoon yaambed.

⁵ Kedi, kwarimbed dibere wengyundimbon kuu dangoon,

Dewid ye awoya arimbed dibere oonimbon kui.

⁶ Yerusalem aom iwari yewenubmo keridowad kurikuri kerime, kekane yedmime,

“Kane kane kub yaa mimyob dowaken kowimaib yaa kuu yiminmo kerundok.

⁷ Kub siti kuuk aom kuu iwari yewenuwiib kerok.

Kub korok korok yi ambibbon aom kuu yiminmo dobiriyiib kerundok.” andime.

⁸ Ne karubkimiib nangkodmiayiib yi dowadbed

kwane dakmaniin, “Kub aom kuu iwari yewenubmo kerok.” andaniin.

⁹ Yariman nub God ye ambib ye dowadbed

ne kuu kub yiminmo dobere andi kiwaan onmaniin.

Daane kawini ye yook.

123 O Ewen arimbed dibere oonimaabman, eb yaa ne indob kankoonimain.

² Kedi, dabderem yiri dobere deme awinembiridan kuu nub yaa awande bangkandok andenib yi kangkoman yaa wedme meedmimaib areb,

o dabderem yiri dobere deme awinimbiri ye wonong kuu ne yaa awawe kawe andenu yu kangko wonong yaa wedme meedmimaun areb kuu nub kangkon Yariman nub God yaa wedme meedmimaub,

kee kwananuuwe yembed mimyob keende awandaneen kumbed.

³ Nub yaa mimyob keende awande, o Yariman, nub yaa mimyob keende awande,

amborom kuu nub yaa kuu yemoonbed daandi yeman kerundiwen kowe.

⁴ Nub yaa kuu kerengkandanbed damangkandi weng yemoon kamendiwen,

nubbedmo yimin andidanbed nub kuu daandi yeman kerundiwen kui.

*Daane kawini ye yook
Dewidbed wongkoon.*

124 Israeldan kuu kekane
yedmime,
“Yariman kuu nub kerekmen yaamban
karen.” andime.
²Kedi, kekane yedmime, “Karub kuu
nub yaa bon keriwen kumbed
Yariman kuu nub kerekmen yaamban
karen,
³yimbed nub kuu wad ben anukmungke-
moon areb keriwen karen,
yimbed nub yaa norin wandiwen ku-
yaron kui.
⁴Kukuu urokbed nub ben yukneen areb
keroon,
kukuu ok awaanbed nub ben dabune
kebenendeen areb keroon kui.
⁵Kukuu ok arud darewoobbed
nub ben are dabune kebenendeen areb
keroon kii!” andime.
⁶Yariman ye aningko kankoonem,
yembed nub kuu domondoone wene
bondan yi arud ningkambo ari ma
kowindo kowe.
⁷Nub kuu ayari on areb bad karub ye
kawaad unoon yaambad
kombiri wenemoon areb keruwen.
Kawaad kuu domokboon kowe,
nub kuu obon keruwen kii.
⁸Nub awandi ye karub kuu Yariman,
Eweniib okadiib ongmenaboon ye God
kui.

Daane kawini ye yook.

125 Kane kane yi kuu Yariman yaa
angkumone doriib kuu,
aangko Saiyon areb keriwen, kiringmin-
deban ye aangko kui, kwane aron
korem angkimbaranuun.
²Aangko aangkombed Yerusalem
kanawanewandiwen areb kwamune
kuu,
Yarimanbed ye nimakarub kuu ben
awanewandundoon,

kibikbed kwane wene aron korem korem
yeman kii.

³Kedi, yorokmodan yaa kondoon ye
okad kuu
arewa kamenabidanbed oonimaib kuu
ben kiradmaneen.
Mok arewa kamenabidanbed kwane oo-
naniib kuu
yorokmodan kuu yi yorokmo kerekmen
yaa kuu koronde arewa kamaniib
manok.
⁴O Yariman, amun kamenabidan yaa
kuu amun amun kamende.
Kwane kangdommo doriibdan yaa
kangkon amun amun kamende.
⁵Kumban kane kane yi kuu kimyen
wene inamen unitab awinimaib kuu
Yarimanbed kuye arewa kamenabidan
kuu ben kiradmaneen.
Israel aom kuu iwari yewenuwiib kerok.

Daane kawini ye yook.

126 Nub kuu bondanbed
benwiniwen kumbed
Yarimanbed ikakman Saiyon yaa
benmonoon kuu,
nub kuu kiyuum wanabemoon areb
kamuwen.
²Kedi, nub mongkod aom kuu am-
bonbed diiron,
kwane nub ong ari kuu kubi yookmo
wingkanabuwen.
Kwane ambibkin yenanabed
dakmiwen,
“Yarimanbed yi yaa kuu kamenabi miin
dareb dareb ambangkanaboon kii.”
andiwen.
³Ee, Yarimanbed nub yaa kuu kamenabi
miin dareb dareb ambangkanaboon
kowe,
nub kuu kubimo keruwen kii.
⁴O Yariman, nub karubkim bondanbed
benwiniwendan yena kangkon
benmene.

Amiibban ye amboon kiri am menenu ok kirodmo wenebimaun areb yi kuu benmenebko kirodmo menebime.

⁵ Kaneya yi kuu kab kibenib inok wandaniib kuu,

yi kuu kube baandenib id wandaniib.

⁶ Kane ye kuu kibingki dowad yob benwene inok wandimaan kuu, ye kuu kube baandene id wande andeme ben minimaan keraneen.

*Daane kawini ye yook
Solomonbed wongkoon.*

127 Yarimanbed ambib kuu yenbokban keraneen kuu, ambib yenbidanbed yi deme kuu idiibban dawangmo keraniib.

Yarimanbed siti kuu oone kerekborokban keraneen kuu, oone kerekbiridan yi kerekbiri kuu idiibban dawangmo keraniib.

² Ebka eb aromkonombed amkimo kai kuu yaro dembeneb, wad dobiri kerekmen dowad deme yobdoodmo ambangkembirimaab,

kwane wene amnoom kai kerimaun kuu idiibban dawangmo,

amborom kuu Yarimanbed kane yaa mimyob dowaken keenimaanman yaa kuu bangkanimaan, ye unuk angkoon yaron kangkon kwane bangkanimaan.

³ Dana kuu Yariman ye kubi koni yeman, yi kuu kakman amun yembed kondimaan yeman.

⁴ Karub kewed yaambéd dana wanabiimaan kuu ana nangmi ye karubbed awingkoon ye ana areb.

⁵ Kwamune ye ana yemooniib keriwendan kuu amun kerundoon.

Yi kuu kangdod yaa wananiib kuu yi bondanbed yi yaa karak kondaibban.

Daane kawini ye yook.

128 Yariman yaa unimaibdan korem kuu amun kerundoon, ye kiwaan ari weniibdan kui.

² Yiiib kuu deme awiniwen ye id kuu yiiibka ananiib,

kwane yiiib kuu amun kerundaneene yiminmo dobaraniib.

³ Eb wonong kuu wain nong areb id yemoon irimaun, eb ambiwoom kuu.

Kwane eb dana meed kuu olif maad areb yemoonmo kainaniib, eb arakbon kebed yaa kuu.

⁴ Kedi, Yariman yaa unimaan ye karub kuu

kwamunemo amun kerunaneen.

⁵ Yariman kuu Saiyon angkambéd amun kerubdok.

Eb wad dobaraneeb ye aronki korem kuu wedmebko Yerusalem dan yiminmo dobiri yiiib kerok.

⁶ Anamaa, eb dana meed yi dana meed wedmaneeb kuu anam id kerok.

Israel aom kuu iwari yewenuwiib kerok.

Daane kawini ye yook.

129 Israeldan kuu kekane yedmime,

“Ne kewed yaambéd mene kibikee yimbed dabab yemoon bangkawiwen.” andime.

² Kedi, kekane yedmime, “Ne kewed yaambéd mene kibikee yimbed dabab yemoon bangkawiwen,

kumban yi kuu ne yaa ma nangme burudande dorindo.

³ Yimbed ne angkurom yaa kuu nong yikyikiibbed wangkanabiwen kumbéd

kodem areb kuburu doboob yemooniib keraan.

⁴ Kumban Yariman kuu yorokmo, kedi, yembed kuye arewa kamentanbed ne nen yerengkiwen

ye nong kuu nare burudande obon kawoon.” andime.

⁵ Kaneya yi kuu Saiyon yaa arud wandedbirimaib kuu, yi korem yaa karak kondene yenbandoko ikakman winime.

⁶ Kwane yi kuu kereek ambib animari dembekore kirodoo nuubnoon kainindo areb kerime.

⁷ Yi kuu wande bi ye karubbed kuyaa yob ma wedmindo kuye kereek areb kerime,

kwane yi kuu wiit yob andedmi ye karubbed kuyaambes ma andedmindo kuye kereek areb kerime.

⁸ Yi yaa dewenebe burudandandamiibdan kuu kekane yedmaib, “Yariman ye amun kerundi kuu yiib ari kowok, kwane Yariman yaningko yaambes yiib yaa amun kerunduub kii.” andaib.

Daane kawini ye yook.

130 O Yariman, ne miin yiminban keraan ye niindem aombes eb yaa baandaan.

² O Yariman, ne weng kee wengamberewe.

Eb kerendem kuu ne yaa kowe ne yaa mimyob keewe ande baandaan kuyaa wengambere.

³ O Yariman, eb kuu kekamune ambarakmi ye yuun awinaneeb keraneen kuu,

o Yariman, kanembes ma wad doraanban keraneen kii.

⁴ Kumban eb kuu ambarakmi are nonondandi kerekmeniib kowe, eb yaa unanuub kumbesmo yimin.

⁵ Ne kuu Yariman ye awawi dowad meedmiin, ne inamen kumundiniib kumbes meedmiin kii, kwane ye weng yaambes kwananeen ande kowaan.

⁶ Ne inamen kumundiniib kumbes Yariman ye awawi dowad nindorokiibbes meedmiin,

amnoom oone kerekbiridanbes awawini waruk ande meedmimaib arebban, anamaa, amnoom oone kerekbiridanbes awawini waruk ande meedmimaib arebban.

⁷ O Israeldan, Yarimanbes kwananeen ande meedmime, amborom kuu Yariman kuu womoniyiibban ye mimyob dowakeniib kowe, kwane ye kuu yiminmo bidde ye karub.

⁸ Yekareb yembes Israeldan kuu yi ambarakmi yaambes bidde baneen.

*Daane kawini ye yook
Dewidbes wongkoon.*

131 O Yariman, ne niindem aom kuu kerengkan kerindo, angkon ne korok kankoones nembesmo yimin andokban,

kwane ne burudande arimb'es keriwendan inamen ongmiwen kuyaa kuu ne kuu ma wingkanambengkan kamindo,

kwane ne inamen burudande arimb'es keroon ye inamen kuyaa kangkon ne kuu ma wingkanambengkan kamindo.

² Anamaa, ne kuu nangkem kere iwari keraan,

dana awaan yu muk koronde yu yaa yone iwari keremoon areb keraan, kuye dana areb ne inamen kumundin kuu iwari keroon.

³ O Israeldan, Yarimanbes kwananeen ande meedmime, kibikbes wene aron korem.

Daane kawini ye yook.

132 O Yariman, Dewid kuu ika meene. Yobdood wedmenaboos korem kuu ika meene.

² Yembed Yariman yaa weng kunduk yedme kowoon,
 Yekob ye God Aromkonomo kuyaa wiim aangke yedmoon kui.

³ Kekane yedmoon, “Nambiwoom awunainban,
 kwane ne angkimbon yaa wanainban,

⁴ kwane ne indob kuu konaina angkaanban,
 kwane ne indob ingkad kuu kande yaa dubunaanban,

⁵ wene Yariman ye ambib arumi yumbon baamonekorid yimin keraneen,
 Yekob ye God Aromkonomo ye dobirimbon kui.

⁶ Kedi, God ye amob weng ongmoon ye boks ye weng kuu Efarata angkambed wengamburuwen,
 kwane wene Jearim ye mongkobon aombed wedmuwen.

⁷ God ye dobirimbon yaa wenem,
 ye dibere oonimbon yaa wenenub kurikuri kere ye aningko kankoonem.

⁸ O Yariman, yaro dembe eb yiidkimbon yaa mene,
 eb aromkono korokbeneb amob weng ong mewen ye boks kuyiib kanmene.

⁹ Eb dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu ong mende bko yorokmo kiwaanbed dobirime,
 kwane ebbed yorokmo kerundewendan kuu kubi ye yook wingkime.

¹⁰ Eb dememan Dewid ye dowad ebbed ye ari oiyo bune kinewenman yaa kuu eb murubia kan yeknaab.

¹¹ Yarimanbed Dewid yaa amob weng ongmoon,
 kuye amob kuu ikakman kandaanban, anammo angkimbaraneen kui.
 Kekane yedmoon, “Nembed eb yob yaambad
 mimo kine nendaniine king keraneen.

¹² Eb karub dana meed kuu nembed ongmaan ye amob weng awine kandenib,

ne kerekmen korokbaan ye weng yi yaa kedmengkandaniine awine kandaniib kuu,
 yi karub dana meed kuu eb dibere oonimbon arimbed
 aron korem dibaraniib.” andoon.

¹³ Kedi, Yarimanbed Saiyon kuu kinoon,
 ne dobirimbon yeman ande dowakeniib keroon kui.

¹⁴ Kekane yedmoon, “Kekee ne yiidkimbon aron korem yeman,
 kuyaa kuu dowakeniib keraan kowe, nembed kwane dibere oonembaraniin.

¹⁵ Saiyon angka doriibdan kuu amun kerundaniine yiminmo dobaraniib,
 kwane yu kamboknondan kuu animan yiminmo bangkandaniin.

¹⁶ Ne dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu ong mendi niina arewa yaa burudande bindi kerekmen yikaadkeraniib,
 kwane yu karadmodan kuu kubi yook naawonmo wingkaniib.

¹⁷ Kwarimbed Dewid ye aromkono kuu nembed kandune darewoob arimbed ongmaniin,
 kwane nembed ye ari oiyo bune kinaanman ye ooni yaromkono kuu ongmaniina aron korem kwane angkimbaraneen.

¹⁸ Nembed ye bondan kuu karak kaimbed kan derenendaniin,
 kumban ye kuu ongmaniina nambiri kai ye king keraneen.

*Daane kawini ye yook
 Dewidbed wongkoon.*

133 Kedi, ayiyambad mene weng-biriyiibban weng mimo kere ibmo dohiri kuu
 amun angkon manimanandeb kii.

² Kuu God ye amob yaambad korok ari buni ye oiyo nekwiwen areb,
 nub korok ari bunaiwe,
 Eeron kui, ye ari bunaiwe,

menebe kawene bomi yaa kere ye ebkad kongkono dem yaa dorimaan areb kii.

³Kukuu aangko Heemon arimbed wood nurok

aangko Saiyon ari menemoon areb.

Amborom kuu Yariman kuu Saiyon arimbed amun kerundimaan kowe, wadkeri aron korem kui.

Daane kawini ye yook.

134 Yariman ye demedan, yiiib kuu Yariman ye aningko kankoonime,

kane kane Yariman ye kurikuri boy-ambib aom amnoombed ambangkimaib kui.

²Yiib dingki kuu ambib karadmo yaa benkoobenib,

Yariman ye aningko kankoonime.

³Yarimanbed yiiib yaa kuu Saiyon arimbed amun kerundok,

Eweniib okadiib ongmenaboonman yembed kui.

135 Yariman ye aningko kankoonime!

Yariman ye aningko kankoonime,

Yariman ye demedan, ye aningko kankoonime.

²Kane kane kuu Yariman yambiwoom awunimaibdan,

nub God yambib yu kuuk wirinimbon aom dobirimaibdan kui,

³yiiib kuu Yariman ye aningko kankoonime,

amborom kuu ye kuu amun kowe.

Ye aningko yaa kubi yook wingkime,

kukuu manimanandeb yeman kowe.

⁴Kedi, Yarimanbed yeka ye dowad Yekob kuu kine baamonoon,

Israel kuu ye yaa bobne komboroon ye karub ande nendoone Yariman yeman keroon kui.

⁵Nekaad, Yariman kuu miin darewoob arimbed.

Nub Yariman kuu miin darewoob arimbed, god yena korem arebban.

⁶Yariman kuu komo komo ye dowaken kerimaan yaamo kwane ambangkimaan,

ambid aomiib okad ariyiib karamok ariyiib karamok niindem yiriyiib korem yaa.

⁷Yembed wiib kuu ongmaane okad yimin yimin yaambad daanimaib, kwane yembed am kuu imakiib ongmaane,

kwane yembed nuub kuu ye angkimbirimbon aombad nenkowaana minimaan kii.

⁸Yembed Idyipdan yi wonob dana meed yenbandoone dukniwen,

nimakarub yi wonob dana meediib dingkan yi wonob dana meediib kui.

⁹O Idyipdan, yiiib kingiib ye korok korokiib yaa kuu yembed manmo kerene

dudiib binangke ye yaa anam andi yemaniib kuu yiiib aom ongmenaboon.

¹⁰Yembed ambibkin yemoon yeene monmaroon,

kingdan aromkonoyiib kangkon yeene nongkoboan,

¹¹Amorodan yi king Sihoniib

Basandan yi king Ogiib

okad Keenan ye ambibkindan yi king koremiib kui.

¹²Kwane yembed okad kuu ye nimakarub yaa kondooone yiman keroon,

Israeldan yaa kondooone yiman keroon kui.

¹³O Yariman, ewaningko kuu aron korem kwane angkimbaraneen,

o Yariman, eb yirin kangkon nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom kuu kwane angkimbaraneen.

¹⁴Amborom kuu Yarimanbed ye nimakarub yi dowad wengyundekore yi kuu ambarakmindoo andaneen,

kwane ye demedan yaa mimyob keende awandaneen.

¹⁵ Ambibkin yena korem yi god kuu kuruwakmo, silvaayiib goldiib kumbed

karub yi dingkimbed ongmenabiwen.

¹⁶ Yi kuu mongkodkonoyiib kumban dakmindeban,

kwane yi kuu indowiib kumban wedmindeban,

¹⁷ kwane yi kuu kerendemiib kumban wengambirindeban,

kwane yi kuu inum ma nimokban.

¹⁸ Kuruwak god ongmenabimaibdan kuu yika ongmenabiwen yeman kwamune areb keraniib,

kwane kane kane kuruwak god yaa angkumone doriib kangkon yi areb keraniib.

¹⁹ O Israel ye awoya ari, Yariman yaningko kankoonime.

O Eeron ye awoya ari, Yariman yaningko kankoonime.

²⁰ O Livai ye awoya ari, Yariman yaningko kankoonime.

Kane kane Yariman yaa une bumangkimaib kuu, Yariman yaningko kankoonime.

²¹ Saiyon arimbed Yariman yaningko kankoonime,

Yerusalem aom doreenman yaningko kankoonime.

Yariman yaningko kankoonime!

136 Yariman yaa eso andime, ye kuu amun kowe.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

² Goddan korem yi God yaa eso andime.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

³ Yariman korem yi Yariman yaa eso andime.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

⁴ Yembedmo binangke ye yaa anam andi yeman ongmenabimaanman, ye yaa eso andime.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

⁵ Ye meeni kangdombed Ewen ongmoonman yaa kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

⁶ Yembed okad yu yumbon kuu ok wedyirimbed ongme kowoonman yaa kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

⁷ Yembed nambiri dareb dareb ongmenaboonman yaa kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

⁸ Aronki oonimaun ye aron kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

⁹ Amnoon oonimaib ye woodiib mindongiib kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

¹⁰ Idyipdan yi wonob dana meed yeene monmaroonman yaa kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

¹¹ Yi numun aombad Israeldan ben angkadoroonman yaa kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

¹² Ye dingki aromkonoyiib yiroon kumbed kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

¹³ Karamok Dodmo andokboonman yaa kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

¹⁴ Karamok kuu andokbe angkara angkara kerekore Israeldan kuu wedyiri benyanoon kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

¹⁵ Kumban yembed Feroyiib ye ana nangmidaniib karamok Dodmo yiri benkiradmoon kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

¹⁶ Ye nimakarub amboon angka ben kinban dewonoonman yaa kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

¹⁷ King dareb dareb yeene monmaroonman yaa kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

¹⁸ Kwane kingdan aromkonoyiib yeene nongkoboan kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

¹⁹ Amorodan yi king Sihon kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

²⁰ Basandan yi king Og kangkon kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

²¹ Yi okad kandene ye nimakarub yaa kondoone yiman keroon kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

²² Ye demedan Israeldan yaa kondoone yiman keroon kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

²³ Nub kuu benkubune yiri kerundiwen kuyaa wedme meenoonman yaa kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

²⁴ Yembed nub kuu nub bondan yaambled ben obon kerundoon kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

²⁵ Yembed wad dobiri yeman korem yaa animan bangkandimaan kui.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

²⁶ Ewen ari doreen ye God yaa eso andime.

Amborom kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

137 Babilon ye ok kebed yaambled nub kuu diberenub,

Saiyon dowad ika meenmende inok wanabimamuwen.

² Kuyaambled at aningko wilo bokon bokon ari kuu

nub haap ben kinamburuwen,

³ amborom kuu nub awingke biwendenbed yook wingkime ande yedmendiwen,

nub yaa durud yewed kondiwendenbed kubi yook wingkime ande nangkande yedmiwen kui,

“Saiyon yu yook mimo nub yaa wingke kondime.” ande yedmiwen kui.

⁴ Kumban komarewa kere nub kuu ogood ambibkin angkambled doruub kumbled

Yariman ye yook kuu wingkanabanuub?

⁵O Yerusalem, kub nonondande korondaniin kuu

ne dingki wiwimbed haap wangki kerekmen kuu nonondandoko,

⁶ne ong kuu koraab yaa daboknok.

Kub nonondande korondaniin kuu kwamunemo kerok.

Yerusalem yaa kubi darewoob keraan, yena arebban,

kumban kuye kubi kankubunaniin kuu kwamunemo kerok.

⁷O Yariman, Yerusalem monmariwen yaron ari

Idomdanbed komo kamiwen kuu ika meene.

Yimbed baande yedmiwen, “Yerusalem monmarime.

Kumundinmo monmaribko ambukirimo kerok!” andiwen kui.

⁸Babilondan, yiib kuu monmari dowad kinoon,

yiibbed nub yaa arewa kamenabiwen kuyaa kuu

karub kanembed ibmo inandundaneen kuu amun kerunaneen.

⁹Kanembed yiib dana monob ben bot ari wowe monmaraneen kuu

ye yaa kuu amun kerunaneen.

Dewid ye yook.

138 O Yariman, ne niindem aom kumundiniib kumbed eb yaa eso andaniin,

kwane god yena yi arinambo arimbed eb yaa wingkani ewaningko kankoonaniin.

²Ne kuu eb kurikuri boyambib karadmo yaa amonombe bumangeni,

eb womoniyiibban ye mimyob dowaken keewiyiib eb ma korondiyiibban weng awiniyiib ye dowad

ewaningko yaa eso andaniin, amborom kuu ewaningkoyiib eb

wengiib kuu arimbed kerundeewe miin darewoob keriwen,

kumkam yena korem arebban kowe.

³Eb yaa baandaan kuu ebbed inanduwwen,

ebbed ne ongmeweewa arudkonomo kangdommo keraan kui.

⁴O Yariman, okad yiri ye king korem kuu eb weng dakmaneewe wengambaraniib kuu,

eb yaa eso andaniib.

⁵Kwane yi kuu Yariman ye kerekmen dowad wingkaniib,

amborom kuu Yariman ye nambiri kuu miin darewoob kowe.

⁶Yariman kuu darewoob arimbed,

kumban yirimodan yaa kuu awandi dowad kereknimaan,

kumban kerengkandan kuu yekaad kuned ma awandaanban, yi yaa kuu ambab angka doreen kowe.

⁷Ne kuu arewa dabab niindem aom yarebimain kumban,

ebbed ne kuu ongmewaawa wadkerimain.

Ne bondanbed ne yaa kuu arud wandimaib kuyaa kuu eb dingkimbed kebenimaab,

kwane eb dingki wiwimbed ne kuu arewa yaa burudande nendimaab.

⁸Yarimanbed ne dowad ye weng kunduk kuu kwamune ambangkaneen.

O Yariman, eb womoniyiibban ye mimyob dowaken kuu aron korem kwane angkimbaraneen.

Eb dingkimbed deme andowewen kuu korondaab ambangke dowan kere.

Yook ambo bi ye karub yeman.

God yaningko kankooni

yook Dewidbed wongkoon.

139 O Yariman, ne kuu ebbed andangke darobeweneb kaadkeruwewen.

²Ne yiri dibirimainiib yaro dobirimainiib korem kuu ebkaadkerewen,

eb kuu ambab angka doreeb kumban nembed inamen kowaan korem kwangkön ebkaadkerewen.

³Ne dohiri kiwaaniib ne angki kerekmeniib korem kuu darobe ebkaadkerewen, ne kamenabi korem kuu ebkaadmo kerewen.

⁴O Yariman, ne mongkodkono ari weng aningko mimo mogeed dakmindo kumbed komo yedmandamiin korem kuu ebkaadmo kerewen.

⁵Ne kebed angkara angkara korem kuu ebbed kanawanewande durunewen, kwane eb dingkimbed ne ari koweneb awawewen.

⁶Ne yaa ebkaadkeruwewen ye kerkemen kuu miin manimanandeb kii, ne kuu kwamune meenindeban ii, kuye inamen kaadkeri kuu miin arimbed, nembed meendobe kabaki kuu yirimo.

⁷Eb Kingkin yaambad wene kunaya biknaniin? Dowan.

Eb kerebiri arimbed wene kunaya kom-biri wananiin? Dowan.

⁸Ewen ari daananiin kuu eb kuu kwari doreeb, kwane dukniwendan yi doriib yirimbed kawene angkaniin kangkon eb kuu kuri doreeb.

⁹Ma, ne kuu wanwene aron yaro min-imaun kuu burudande kwangkakoo kai wananiin,

o karamok yara yane dobaraniin kuu,

¹⁰kuyaa kwangkön eb dingkimbed ne nen kinban wananeeb,

kwane eb dingki wiwimbed ne yaa angkumowaneene kangdommo dobaraniin.

¹¹Kekamune yedmaniin, “Anam kuu kumunbed ne kebenewaneene biknaniin,

kwane nambiri ne yaa yuroon kuu amnoom kumunmo keraneen.” andaniin kuu,

¹²kumun aom kuu yiminmo wedmaneeb,

kwane amnoom kuu awingyab areb yuraneen, amborom kuu kumuniib nambiriyiib kuyaa kuu eb ma meenimokban kowe.

¹³Kedi, ebbed ne id yaa kuu yeka yeka wuub nimingke nongkobewen, ebbed ne id kuu ne ena yu kabeyob aom wuub nimingkewen.

¹⁴Ne kuu binangke une eb yaa anam andi yeman ongmeewewen kowe eb yaa eso andaan.

Eb ambangkanabi kuu manimanandewiib, kuku anammo nekaad.

¹⁵Ne kuu biknimbon aom ongmeewewen,

okad niindem yiri ongmeewewen^{‡‡} kui, kuyaa kuu ne kono kono kuu ebkaad, ne yaa komo keroon kuu eb yaa ma biknindo.

¹⁶Ne id kuu mogeed wuub nimingkindo yaron kuu wedmeewewen.

Ne wooni yaroniib bobni yaroniib wad doriin yaron koremiib kuu ne woonindo yaron anuk yirimbed ebbed kinekoreb eb buk aom wongkewen.

¹⁷O God, eb meeni kuu miin manimanandewiib andaan kii.

Yi korem kuu miin yemoon kai!

¹⁸Ne kuu kwane kimingkembaraniin kuu

kubuk mimim kimingki arebban, kimingke dorindeban.

^{‡‡}139:15 “Biknimbon” kuyiib “okad niindem yiri” kuyiib yi weng id angkara kuu “ena yu kabeyob aom”.

Kwane angke awari yaro dembaniin kuu domobdainban ewiib dobaraniin.

¹⁹ O God, miin arewa kamenabidan kuu yeene nongkobe!

Yeremboromdan, yiib kuu ne yaa angkanime!

²⁰ Kedi, yi kuu inamen arewa kumbed eb dowad dakmimaib,

kwane eb bondan kuu ewaningko monmarimaib.

²¹ O Yariman, eb yaa arud wandembir-imaibdan kuu nembed yi yaa arud wandembirimainoo? Anamaa.

Kwane, eb yaa manmo kerimaibdan kuu nembed yi yaa wunekare komyeng areb kerundimainoo? Anamaa.

²² Nembed yi yaa naawonmo arud wandembirimain kumbedmo,

yi kuu ne bondan andimain.

²³ O God, ne yaa kuu andangke darobeneb ne niindem aom kuu ebkaadkere.

Kwane komboon kaamobeweneb ne inamen kabakanabi yi meendobi kuu ebkaadkere.

²⁴ Kwane ne yaa kuu inamen arewa maayiib keroka kankorokbe.

Kwane wadkeri aron korem ye dobiri kiwaan ari kuu ne nen kinban wene.

Yook ambo bi ye karub yeman.

God yaningko kankooni

ye yook Dewidbed wongkoon.

140 O Yariman, ne kuu miin arewa kamenabidan yaamben nen burudande angka kowe.

Ne kuu yeremboromdan yaamben nen dorondare.

² Yi kuu yi niindem aom inamen miin arewa ongmenabimaib,

kwane yi kuu aronki korem kuu ana nangmi inamen bangkandimaib.

³ Kwane yi ong kuu niin yi ong areb kereneb “ssss” andimaib,

kwane yi weng mongkodkono mandakadbed dembimaan kuu niindok arud ambod areb. *Selah*

⁴ O Yariman, ne kuu miin arewa kamenabidan yi dingki dem aomben nen burudande angka kowe.

Ne kuu yeremboromdan yaamben nen dorondare.

Yimben ne kombiri ye inamen ongmiwen kui.

⁵ Kerengandakanbed kawaad nong ne kuu awinenok ande ongme daubiwen, kwane yimben karub awingki ye nen kuu kan batangne awinewande kamiwen,

kwane yimben ne kiwaan arimben awinenok ande nongkobiwen. *Selah*

⁶ O Yariman, “Eb kuu ne God.” ande yedmimain.

O Yariman, ne yaa mimyob keewe awawe ande baandaan kuu wengamberewe.

⁷ O Yariman Ambengan, ne nen aromkonomo dorondarimaabman kui,

ana nangmi yaron yaa kuu eb kuu ne korok yaa kombe areb kerimaab.

⁸ O Yariman, arewa kamenabidan yi inamen dowaken yaamben kaman-damiib kuu ee kwanime andaab,

kwane yi inamen ongmiwen kuu kebene. Yi inamen ongmiwen kuu id keraneen kuu kerengkan keraniib kii. *Selah*

⁹ Ne kanawanewande bon keriwendan yi korok ari kuu,

yi butun kamiwen kuu ben ikakman nongkobekko,

¹⁰ amoyidkob niminiib yi ari kiroboko, yi kuu amot aom ben kiraroko,

ika kawinindeban ye dem kongdem yiri ben kirarok.

¹¹ Wengamborokbanabidan kuu nuwokad kuyaom kuu yumboniibban kerime,

kwane yeremboromdan kuu arewa
kaimbed kirodmo mene dabunde
yenbande monmarok.

¹² Yariman kuu dabab wayiroondan yaa
koromone angkumondene,
kamboknondan yaa wengyundi anammo
kondimaan kuu nekaad.

¹³ Anam kuu yorokmodan kuu ewan-
ingko yaa eso andaniiwe,
kangdommo doriibdan kuu eb kerebiri
arinambo arimbed dobaraniib kii.

*God yaningko kankooni
ye yook Dewidbed wongkoon.*

141 O Yariman, eb yaa baandaan
kii, kirod mene awawe.

Ne baandi eb yaa kuu wengamberewe.

² Ne kurikuri eb yaa ben kabdiin kuu
baeb amun kabdi areb kerok.

Ne dingki benkoobi kuu oobnon yaa ye
dingkan aye nengke baeb kabdi areb
kerok.

³ O Yariman, ne mongkodkono yaa
kangkadmi kerekmeniib ongme.

Kwane ne mandakad ambongko yaa kuu
weng amunmo dakmi dowad oone
kerendombiri kerekmeniib ongme.

⁴ Korondaawa ne niindem aom kuu
arewa kami aom kubunaan.

Korondaawa ne kuu inamen arewa
ambangkain.

Kane kane kuu arewa kamenabimaib
kuu,

korondaawa yi orokbon yaa wene anain.

⁵ Korondebko yorokmomanbed ye
mimyob dowaken keendi kerekmen
yaambad ongakawe ukum kawok.

Kukuu ne korok ari bune amun keruwi
ye oiyo areb.

“Yii, ne korok ari bunaab.” andainban.

Arewa kamenabidanbed arewa
kamenabimaib kuu kebenok ande
kurikuri kamembirivain.

⁶ Yi wengyundi korok korok kuu aangko
dungkun nare kubuneen yiri ben
kiraraneen.

Ne weng kuu amun kowe yi kuu
wengambaraniib.

⁷ Okad kuu nidke aangke ben kiradmem-
oon areb

yi kono kono kuu bobkonombon
ambongko yaa ben kiradmaniwe
amone dange wananeen.

⁸ O Yariman Ambengan, ne indob kuu
eb yaa nengmonaan.

Ne kuu ebbed kukbimaabbon aom doriin
kowe, ne kuu kan bobni ari kowaab.

⁹ Ne kuu yi kawaad nong ne dowad ben
nongkobiwen kuyaambad nen buru-
dande angka kowe.

Ne kuu arewa kamenabidanbed ne
kiwaan arimbed awinenok ande
nongkobiwen kuyaambad nen buru-
dande angka kowe.

¹⁰ Yimbed karub awingki ye men kan
batangne awinewande kamiwen
kumbed yika awinendoko,
ne kuu amunmo deburudanda.

*Maskil ye yook Dewidbed botdem
aom bikne daboroon kumbed
wongkoon. Kurikuri yook.*

142 Yariman yaa naawon
baandaan,

Yariman yaa mimyob keewe awawe
ande kankone baandaan.

² Ne mungkubmangkab kuu kanmene ye
yaa konaan,

ne dabab kuu daanaan kui.

³ Ne niindem aom kuu wuudne yiminban
keraan kuu,

ne kiwaan korem kuu ebkaadmo.

Ne yarivain ye kiwaan ari kuu
karub yenambad kawaad nong aw-
inewande kowiwen.

⁴ Ne wiwi angka wedme.

Karub mim maa ne dowad ma
meenewindo.

Ne nen kukbimaan ye karub maayiibban
dowan,

ne wadkeri dowad kangkadmi ye karub
maayiibban dowan.

⁵ O Yariman, eb yaa baandaan.
 “Eb kuu ne kukbimaabbon,
 wad doruubdan kiri kee eb kuu ne yaa
 bangkawimaab ye karub.” andaan.
⁶ Ne kuu nen kubuniwa yirimo keraan
 kowe,
 ne baandi yaa wengambere inanduwe.
 Ne nenbande kamiibdan kuu aromkono
 darewoowiib ne arebban kowe,
 yi yaambed ne nen burudande angka
 kowe.
⁷ Ne kuu wii aombed doberemoon areb
 keraan kuyaambed nen angka kowe.
 Kwanebko ewaningko yaa eso anda.
 Ebbed ne yaa amun kamaneeb
 kowe,
 yorokmodan kuu neyiib yaa menebe
 nedbaniib.

*God yaningko kankooni
 ye yook Dewidbed wongkoon.*

143 O Yariman, ne kurikuri
 wengamberewe.
 Mimiyob keewe awawe ande baandaan
 kuu wengamberewe.
 Eb ma korondiyiibban weng
 awini kerekmeniib yorokomo
 kerekmeniib kuyaambed
 ne yaa inanduwe.
² Eb dememan ne kuu wengyundi dowad
 nen wanaab,
 amborom kuu eb arinambo ari kuu
 karub maa ma yorokmo dobirindo
 kowe.
³ Kedi, bonman kuu nenbandoon,
 kwane yembed neene kan okad yiri
 irewaroon,
 kwane ongmoona kumun aom
 dobaraan,
 unyeman anukbed dukniwendan kumun
 aom doriib areb keraan.
⁴ Kowe ne niindem aom kuu wuudne
 miin yiminban keraan,
 kwane ne mimiyob kuu unimbed yidne
 wonoon.

⁵ Ne kuu kurin kurin anuk ye aronki kuu
 meendobaan,
 ebbed kurin anuk ambangkanabewen
 yaa kuu kube meendobeni
 eb dingkimbed komo komo kamenabe-
 wen yaa andangke meendobaan kui.
⁶ Ne dingki kuu eb yaa benkoobe
 kurikuri keraan,
 kwane ne niindem aom kuu okad ami-
 ibbanbed ok moom kerimaun areb
 eb kerekmen yaa moommo keraan.
Selah
⁷ O Yariman, ne kingkin kuu kombaran-
 damoon kowe,
 kirodmo inanduwe.
 Ne yaa kuu eb murubia kan yekne
 biknaab.
 Kan yekne biknaneeb kuu bobkonombon
 yiri winiwen areb keraniin.
⁸ Ne kuu eb yaambed angkumone doriin
 kowe,
 amkimo kuu korondebko eb womoniyi-
 ibban ye mimiyob dowaken kuu ne
 yaa kanmonok.
 Ne kingkin kuu eb yaa kankoone kab-
 daan kowe,
 ne dowad kiwaan anam kuu korokbewe.
⁹ O Yariman, ne bondan yaambed ne nen
 burudande angka kowe.
 Ne kuu eb kukbimaabbon aom doriin.
¹⁰ Eb kuu ne God kowe,
 ne kedmengkawebko eb dowaken kuu
 ambangka.
 Eb Kingkin amun kumbed
 ne kuu okad dabonmo arimbed nen kin-
 ban wonok.
¹¹ O Yariman, ewaningko dowad ne ong-
 mewebko wadkera.
 Eb yorokmo kerekmen yaambed ne
 dabab kandaan kuyaa ne nen buru-
 dande angka kowe.
¹² Eb womoniyiibban ye mimiyob
 dowaken yaambed ne bondan kuu
 kebene.
 Ne yaa dabab kawimaibdan korem kuu
 monmare,

amborom kuu ne kuu eb dememan kowe.

Dewid ye yook.

144 Yariman ne aromkonombon yaningko kankoonem.

Yembed ana nangmi dowad kedmengkawoon, ana nangmi kedmengki korem kui.

²Ye kuu mimyob dowaken keewi ye God angkon ne aromne angkumonimbon,

ye kuu ne aromkonoyiib dobirimbon angkon ne nen arewa yaa burudande angka kowi ye karub,

ye kuu ne dorondari ye karub angkon ye kukbimaanbon aom doriin,

kwane yembed ambibkin yena kuu ne dabderem yiri kerundimaan kui.

³O Yariman, nimakarub kuu kaneyakob eb kuu yi yaa oone doreeb?

Yi dana kuu kaneyakob eb kuu yi yaa meenmo doreeb?

⁴Karub mimim yi dohiri ye weeb kuu eb yaambéd inum koni mimo areb kumbedmo.

Yi kuu ayari on kuruwak dewene burudandemoon areb barang darewoobban.

⁵O Yariman, eb Eweniib ambidiib kuu biringke yiri kamene.

Kwane aangko aangko kuu angkorondebko amarengiib dembok.

⁶Imak kuu ben nongkobeneb bondan kuu bokne daware buyokbayok kerunde.

Eb ana ben barambereneb yi kuu yendandebko kirokmone winime.

⁷Eb amaan ari kumbed eb dingki yireneb,

ok darewoowiib noroddaniib yaambéd ne kuu nen burudande angka kowe.

⁸Yi mongkodkono kuu dudanabimbed yukne diiroon,

kwane yi dingki wiwi kuu aadidmi awaan.

⁹O God, ne kuu eb yaa yook yeeb wingkaniin,

eb yaa nong angko angkoyiib ye laiya wangke wingkaniin.

¹⁰Yembed kingdan yaa kuu ana nangme burudande dori bangkandimaan,

kwane yembed ye dememan Dewid kuu arewa kamenabidan yi kerewang yaambéd nen burudande angka kowimaan.

¹¹Ne kuu noroddan yaambéd nen burudande angka kowe.

Yi mongkodkono kuu dudanabimbed yukne diiroon,

kwane yi dingki wiwi kuu aadidmi awaan.

¹²Nub karub dana meed kuu ongmandebko

kab amunmo dembe kainimaan areb kewed kerime.

Nub nima dana meed kuu ongmandebko king ye ambiwoom dodkono manimanandeb ongmiwen areb kwane koyu kerime.

¹³Nub animan nongkobimbon ambiben ongmandebko

animan mimim korem kuu diirok.

Nub sibi kuu ongmandebko nub okad arimbed tausen tausen yemooniib kerime.

¹⁴Nub oksen kuu ongmandebko mana yemooniib kerenib mana bobniyiibban yiminmo kerime.

Bondanbed nub awingke ben wini kuu kebene.

Nub kambong aom kuu miin yiminban kere baande komkiyiibban kerok.

¹⁵Kwamune keriwendan kuu amun kerundoon,

kaneya yi God kuu Yariman kuu amun kerundoon kii!

*God yaningko kankooni
ye yook Dewidbed wongkoon.*

- 145** Ne God ne King, eb kubebde eb kuu darewoob arimbed andaniin,
kwane ewaningko kuu aron korem korem kankoonaniin.
- ²Aronki mimim korem ewaningko kankoonaniin,
kwane eb kubebde eb kuu darewoob arimbed andaniin aron korem korem.
- ³Yariman kuu darewoob arimbed, ye aningko yaamo kankooni yeman.
Ye inamen kuu darewoob arimbed kowe, karub mim kanembed kaadkerunindeban.
- ⁴Awodkiya awaana kumbed eb ambangkanabi yaa kube kankooni weng kuu yi dana meed yaa dakmenabaniib,
kwane yimbed eb kamenabi aromkonomo ye weng kangkon dakmenabaniib.
- ⁵Yi kuu eb dohiri manimanandeb ye nambiri kwane dakmenabaniib kii.
Eb ambangkanabi kumbed binangke eb yaa kubimaib ye weng kuu kube meendobaniin.
- ⁶Eb kamenabi binangki yeman kuye aromkono ye weng kuu nimakarubbed kwane dakmenabaniib.
Kwane nembed eb kuu darewoob arimbed ye weng kuu dakmenabaniin.
- ⁷Eb amun amun yiminmo kamendimaab ye weng kuu nindorokiibbed dakme kubaniib,
kwane eb yorokmo kerekmen ye dowad kubi yook wingkaniib.
- ⁸Yariman kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendimaan angkon mimyob keende kakman are nonondandimaan,

kwane ye norin arud kuu yodbirimban emambed angkon mimyob dowaken darebmoyiib.

⁹Yariman kuu nimakarub korem yaa amun amun kamendimaan,
kwane ongmenaboon ye kumkam korem yi dabab kandimaib yaa kuu mimyob keende awandimaan.

¹⁰O Yariman, ongmenabewen ye kumkam korem kuu eb yaa eso andaniib,

kwane eb karadmodan kuu eb kubebde eb kuu darewoob arimbed andaniib.

¹¹Yi kuu eb oonimbon ye nambiri ye wengiib,

eb aromkono kai ye wengiib dakmenabaniib.

¹²Kwane dakmaniib kumbed nimakarub korem kuu eb kamenabi aromkono kuyiib

eb oonimbon ye nambiri manimanandeb kuyiib kuu yikaadkeraniib.

¹³Eb oonimbon kuu dowan keraanban aron korem kwane angkimbaraneen,

kwane ebbed korok kere ooni ye kerekmen kuu nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom kwane angkimbaraneen.

Yariman kuu ye weng kunduk korem kuu kwane kuyaamo ambangki-
maan, ma korondaanban,

kwane ongmenaboon ye kumkam korem yaa kuu mimyob dowaken keendimaan.

¹⁴Kane kane kombiriwen kuu Yarimanbed awande benkoobimaan,

kwane kane kane dabab aom kande doriib kuu yembed ben angka nongkobimaan.

¹⁵Wad doriib ye dingkaniib nimakaruwiib korem kuu eb kwananeeb ande kerebdombaraiwa, animan kuu aron anam arimbed yi yaa bangkandimaab.

¹⁶Eb dingki kan yire yiminmo bangkandaawe, wad doriib ye dingkaniib nimakaruwiib korem kuu ane mikmonimaib.

¹⁷Yariman kuu ye kerekmen korem yaambad kuu yorokmo, kwane ongmenaboon ye kumkam korem yaa kuu mimyob dowaken keendimaan.

¹⁸Kane kane yi kuu Yariman yaa baandi-maib kuu ye kuu yi korem diamo keroon, anam anam yaambad ye yaa bandimaib-dan kui.

¹⁹Kane kane yi kuu ye yaa une bumangkimaib kuu yembed yi dowaken yaa kuu id kerundi kondimaan, kwane yi baandi kuu wengamberende ben burudande angka nongkobimaan.

²⁰Kane kane yi kuu Yariman yaa mimyob dowaken keenimaib kuu yembed yi yaa kerendombere oonendimaan, kumban arewa kamenabidan korem kuu yembed monmaraneen.

²¹Ne mongkodkonombed Yariman ye aningko kankooni weng dakmenabaniin, kwane wad doriib ye dingkaniib nimakaruwiib korem kuu ye aningko karadmo kankoonembaraniib aron korem korem.

146 Yariman ye aningko kankoonime!

O ne kingkin, Yariman yaningko kankoon!

²Ne wad dobaraniin yaron korem kuu Yariman yaningko kankoonaniin.

Ne wad dobaraniin yaron korem kuu ne God yaningko kankooni ye yook wingkaniin.

³Korok korok yaambad angkumone dobaraib,

duknaniib ye nimakarubbed yiib kuu bobni yaa burudande bindindeban kowe yi yaambad angkumone dobaraib.

⁴Yi kingkin doombere wananiib kuu yi id koronde okad keraneen, kwane kuye aronki kwari yi inamen ongmiwen kuu dawangmo keraneen.

⁵Kumban kane kane yi kuu Yekob ye Godbed awandimaan kuu amun kerundoon, Yariman yi God ye dowad yembed kwananeen andimaibdan kui.

⁶Yembed Eweniib okadiib ongmenaboon, karamokiib kumaom kumkam koremiib kangkon ongmenaboon.

Yembed ma korondiyiibban weng awinembirimaan aron korem.

⁷Yembed dabab wayiroondan yi dowad anammo wengyundimaan.

Yembed mungimo keriwendan yaa animan bangkandimaan.

Yarimanbed wiidan kuu ben obon kerundimaan.

⁸Yarimanbed indob tutdan yi indob nandimaan.

Yarimanbed dababbed ben kibinoondan kuu benkoobimaan.

Yarimanbed yorokmodan yaa kuu mimyob dowaken keendimaan.

⁹Yarimanbed noroddan nub ambibkin aom doriib kuu kerendombere oonendimaan,

kwane yembed awodkiyiibbandaniib iribdaniib kuu awandimaan,

kumban arewa kamenabidan yi inamen ongmiimaib kuu kebenimaan.

¹⁰Yariman kuu aron korem king kere oonembaraneen.

O Saiyondan, ye kuu yiib God, nimakarub yaro dobere dobere yaro wananiib korem aom kwamunemo doberembaraneen.

Yariman ye aningko kankoonime!

147 Yariman ye aningko kankoonime!

Nub God ye aningko kankooni ye yook wingki kuu amun kii.

Ye aningko kankooni kuu kubi yeman angkon konomdangmo.

²Yarimanbed Yerusalem kuu ikakman yenbeen,

kwane yembed Israeldan buyokbayok keriwen kuu ika ben nedbe doroon.

³Yembed yi mimyob wande miin yiminban keriwen kuu windandunde ongmimaan,

kwane yi bob kuu yonende kebendimaan.

⁴Ye kuu mindong mimo mimo kuu kim- ingke korem yekaadkeroon,

kwane korem kuu yi aningkombed mimo mimo yeengkanandoon.

⁵Nub Yariman kuu darewoob arimbed, kwane ye kuu aromkonomo.

Ye meeni inamen kaadkeri kuu ye yimin yiminiibban kii.

⁶Kane kane yi kuu benkubune yirimo keriwen kuu Yarimanbed benkoobe awandimaan,

kumban arewa kamenabidan kuu okad yiri ben kirarundimaan.

⁷Yariman yaa eso andiyiib yook wingkime.

Nub God yaa haapbed wangke wingkime.

⁸Yembed ambid kuu wiibbed kebenimaan.

Yembed okad ari am bangkandimaan.

Yembed koodbon koodbon ari kereek ongmaana dembenabimaan.

⁹Yembed dingkan yaa kuu animan bangkandimaan,

kwane on bungkun mana baandimaib kuu animan bangkandimaan.

¹⁰Hoos ye aromkono yaa kuu God kuu kubi dowaken kerimokban,

kwane karub ye yon yaromkono yaa kangkon God kubimokban.

¹¹Kumban kane kane yi kuu Yariman yaa une bumangkimaib yaa kuu kubi dowaken kerimaan,

kane kane yi kuu ye womoniyiibban ye mimyob dowaken monok ande meedmimaib kuyaa kubimaan kui.

¹²O Yerusalem, yiib kuu Yariman yaa kubenib ye kuu darewoob arimbed andime.

O Saiyon, yiib kuu yiib God ye aningko kankoonime.

¹³Amborom kuu Yerusalem yu kuuk ambongko kuu aromkono ariyiib ongmimaan,

kwane kumaom doriibdan kuu amun kerundimaan kowe.

¹⁴Yiib okad yimin yimin yaa kuu yembed yewenubmo kerundimaan, kwane wiit yob miin amun kumbes yiminmo bangkandimaan.

¹⁵Yembed kwanime andi ye weng kuu okad yiri kowimaan, kwane komo dakmimaan ye weng kuu kirodmo kwamunemo kerimaan.

¹⁶Yembed wiiwam yurukmo kuu okad yaa dabunimaan, kwane wood nurok yurukmo kuu derendarimaan,

¹⁷kwane am yurukmo boyareb kuu yiri kiradmimaan kowe, karub kanembed kuyaa kuu man do- baraneen? Dowan.

¹⁸Kwane yembed weng yedmaana bu- mone okmo kerimaan, kwane nuub kowaana ok yurukmo boyareb ku bumone okmo kere wenebimaun.

¹⁹Yembed ye weng kuu Yekob yaa ben korokboon, ye amowiib kongamki yamowiib kuu Is- rael yaa ben korokboon kui.

²⁰Ambikkin yena yi dowad ye kuu keka- mune ma kamindo, yi kuu ye amob ma yikaadkerindo. Yariman ye aningko kankoonime!

148 Yariman ye aningko kankoonime!

Ewen arimbed Yariman ye aningko kankoonime.

Ambab ari kaimbed Yariman ye aningko kankoonime.

²Ye engyus korem, Yariman ye aningko kankoonime.

Ye ana nangmidan korem, Yariman ye aningko kankoonime.

³Aron yoom wood yoom, Yariman ye aningko kankoonime.

Yurimaib ye mindong, Yariman ye aningko kankoonime.

⁴Ewen, Yariman ye aningko kankoonime. Ok ambid animari, Yariman ye aningko kankoonime.

⁵Yi korem kuu Yariman ye aningko kankoonime, amborom kuu yembed weng yedme kowoona doriwen kowe.

⁶Yembed yi yaa yumbon bangkandoona kangdommo kwane dobaraniib aron korem korem, yembed dowan kerindeban ye amob ongmoon kui.

⁷Okad arimbed Yariman ye aningko kankoonime,

karamok ye omyereyiib karamok niindem yiri doriib ye dingkaniib

⁸imakiib am yurukmo boyarewiib wiiwam yurukmoyiib wiiwiib ye weng yaambd kwamimaib ye nuub darewoowiib

⁹aangko aangkoyiib koodbon koremiib yob irimaib ye ayiib at sidaa koremiib

¹⁰kiib dingkaniib amongkob dingkaniib yiyiib ayari oniib

¹¹okad yiri ye kingdaniib ambibkin koremdaniib

okad yiri ye korok korokiib okad yiri ye wengyundidaniib

¹²kewediib koyuyiib aamkono aamkonoyiib danayayiib kui.

¹³Yi korem kuu Yariman ye aningko kankoonime,

amborom kuu ye aningkomo kuu darewoob arimbed,

kwane ye nambiri kuu okadiib Eweniib burudande arimbed.

¹⁴Ye nimakarub yi dowad aromkono kaiman ongmoon,

kuyaa kuu ye karadmodan korem kuu kube yirin kamaniib,

Israeldan kui, Yariman ye dia doriibdan kui.

Yariman ye aningko kankoonime!

149 Yariman ye aningko kankoonime!

Yariman yaa yook yeeb wingkime, kwane yorokmodan kuu nedbe ye aningko kankooni dowad yook wingkime.

²Israeldan kuu yi Ongmoonman yaa kubenime,

kwane Saiyondan kuu yi King yaa kubi dowaken kerime.

³Yi kuu andenib ye aningko kankoonime,

kwane ye yaa kuu tamboriniib haawiib wange wingkime.

⁴Amborom kuu Yariman kuu ye nimakarub yaa kubi dowaken keendimaan kowe.

Kwane kane kane yi kuu dabab wayiroon kuu burudande dori kerekmen kondaneen.

⁵Yorokmodan kuu kwane kondaneen kuyaa kuu kubi darewoowiib kerime,

kwane yi angkimbon arimbed kubi yook wingkime.

⁶Yi mongkodkonombd God yaningko kankoonembirime,

kwane kerewang angkara arud angkara arud kuu yi dingki aom angkimborok.

⁷Kukuu ambibkin yena yi arewa kamentabi yaa kakman kondi yeman, yi yaa ukum kondi yeman kui.

⁸Kukuu yi kingdan ben seinbed yerengki yeman,

yi korok korok kangkon awurimbed ben yerengke wii aom kambiri yeman kui.

⁹Kukuu Godbed ukum kukui andoon kumbed yi yaa kwane kondi yeman. Ye yorokmodan kwananiib kuu aningko darewoob kandaniib.

Yariman ye aningko kankoonime!

150 Yariman ye aningko kankoonime!

God kuu ye karadmo dobirimbon aombed doreen kuye aningko kankoonime.

Ye kuu mindong yi dangimbon aromkonoyiib arimbed doreen kuye aningko kankoonime.

²Ye kamenabi aromkonoyiib ye dowad ye aningko kankoonime.

Ye kuu korem burudande darewoob arimbed kowe ye aningko kankoonime.

³Kibi baandenib ye aningko kankoonime.

Haawiib laiyyiib wangkenib ye aningko kankoonime.

⁴Tamborin wangke andenib ye aningko kankoonime.

Nongbed wangki yeman wangkanabe yurin wurumenib ye aningko kankoonime.

⁵Kuweng darewoob ye simbal wangkanabenib ye aningko kankoonime.

Kuweng wenebi ye simbal wangkanabenib ye aningko kankoonime.

⁶Inum nimaib ye dingkaniib nimakaruyiib kuu Yariman ye aningko kankoonime.

Yariman ye aningko kankoonime!

Matyu

Weng Amun Matyumbed Wongkoon

Matyu Ye Buk Komo Dowad Wongkoon

Matyu ye kedmengkandi kuu ye weng kimingkidan yaa Yesu Keresu kuu anam Yuudan yi King andoon. Ke kwanoon kuu Yesu okad yiri wad doboroon kuu Moses yoom profesidan yena yoom God Ye Weng aombed komo komo dakmenabiwen korem kuu anam id keroon, Yesu yaa.

Ma kuu Yesu ye meeni kuu nub ine daboknoka God ye karuwa nimaya kerime andi ye wengiib, Yesu monoon ye awo awo awoya kuu Dewidbed dobere monoon ye ambokab ande korokbi ye wengiib, nimakarub wene God ye oonimbon aom aomniwed Godbed oonok andi ye wengiib kui. Kukuu Godbed Moses yoom profesidan yoom yaambad kurin kurinbed kwamune ande wongkoon kumbed Yesumbed ye doboroon yaron arimbed God yaromkonombad korokbendoon.

Wongkoonman

Matyu kuu Yesu ye kedmengkandeedan wad ayoob kuyaom kuu ye kuu maa. Yaningko maa kuu Livai. Ibdu-ruk kuu ye deme kuu Rom gapman ye tak od bimaan. Kwane, Yesumbed Pita Endru yoom Yems Yoon yoom boon kuye yoman kuu Yesumbed Matyu nendoon. Kowe, Yesu komo komo kamena-boon kuu Matyu ye indobbed wedmoon kumbed Yesu bobnoone Godbed nenkoonoonbed ari kuu weeb 20yiyib areb dowan keruune keye buk kee wongkoon. Kowe wongkoon ye weeb kuu AD 53 areb o AD 57 areb.

Korok Weng

1. Yesu Kuu King Dewid Ye Kambong Aombed Wooneen (sapta 1–2)
2. Yoon Baptaisman Yesu Ye Kiwaan Nekwoon (3:1-12)
3. Yesu Baptais Keroone Setenbed Mene Biranande Kamoon (3:13–4:11)
4. Yesu Galeli Angka Yarebe Kedmengkandoon (4:12–14:12)
5. Yesu Galeli Koronde Ambibkin Yena Aom Yarebe Kedmengkandoon (14:13–17:21)
6. Yesu Galeli Angka Ika Wene Kedmengkandoon (17:22–18:35)
7. Yesu Galeli Koronde Yudea Aom Yarebe Kedmengkandoon (sapta 19–20)
8. Burudandoon Ye Orokbon Arim-ingku Aom Komo Keroon (sapta 21–27)
9. Yesu Bobnoon Yirimbed Nenkoonoon (sapta 28)

Yesu Ye Awoya Awoya Yiri

(Lk 3:23-38)

- 1 Yesu Keresu ye awoya awoya yiri kei. Yesu Keresu kuu Dewid ye awo aman ari, King Dewid kuu Abraham ye awo aman ari. Aningko kei:
  - ² Abraham kuu Aisek yambe,
  - Aisek kuu Yekob yambe,
  - Yekob kuu Yudayiib ye aagoroka yenayiib yi ambe,
  - ³ Yuda kuu Peres yoom Seera yoom yi ambe, yi ena kuu Tamar.
  - Peres kuu Hesron yambe,
  - Hesron kuu Rem yambe,
  - ⁴ Rem kuu Aminadab yambe,
  - Aminadab kuu Nason yambe,
  - Nason kuu Salmon yambe,
  - ⁵ Salmon kuu Boas yambe, Boas ye ena kuu Rehab,
  - Boas kuu Obed yambe, Obed ye ena kuu Rut,
  - Obed kuu Yesi yambe,
  - ⁶ Yesi kuu King Dewid yambe,
  - Dewid kuu Solomon yambe, Solomon ye ena kuu Yuraiya yamban.
  - ⁷ Solomon kuu Rehoboam yambe,

Rehoboam kuu Abidya yambe,
 Abidya kuu Asa yambe,
⁸Asa kuu Yehosafat yambe,
 Yehosafat kuu Yehorem yambe,
 Yehorem kuu Usaiya yambe,
⁹Usaiya kuu Yotam yambe,
 Yotam kuu Ahas yambe,
 Ahas kuu Hese kaiya yambe,
¹⁰Hese kaiya kuu Menase yambe,
 Menase kuu Amon yambe,
 Amon kuu Yosaiya yambe,
¹¹Yosaiya kuu Yekonaiya yambe,
 Yekonaiya yoom ye aagoroka yoom
 kuu Babilondanbed mene ana
 nangbanekorib, Babilon ambibkin
 angka benwiniwen.
¹²Amaan, Babilon angka benwiniwen
 ari kuu:
 Yekonaiya kuu Siotio yambe,
 Siotio kuu Serubabel yambe,
¹³Serubabel kuu Abiud yambe,
 Abiud kuu Elaiyakim yambe,
 Elaiyakim kuu Aso yambe,
¹⁴Aso kuu Sadok yambe,
 Sadok kuu Akim yambe,
 Akim kuu Eliud yambe,
¹⁵Eliud kuu Eliesa yambe,
 Eliesa kuu Mattan yambe,
 Mattan kuu Yekob yambe,
¹⁶Yekob kuu Yosef yambe,
 Yosef yamban kuu Meri, yu yaambed
 Yesu wooneen kui. Ye yaa Keresu^{¶¶}
 andimaib kii.
¹⁷Kekee ibduruk ye awoya Abra-
 ham doboroonkob mene King Dewid
 kuu awoya awoya 14iib. Angkon King
 Dewidbed doboroonkob mene ari Ba-
 bilondanbed yeene benwiniwen yaron
 kwangkong awoya awoya 14iib. Amaan
 angkon Babilon angka benwiniwenbed
 mene ari Yesuyiib wooneen kwangkong
 awoya awoya 14iib.

Yesu Keresu Wooneen

¹⁸Kekee komo kere Yesu Keresu
 wooneen kuu kei. Ye awaan Meri kuu
 Yosef ye wonong ande boriwen, kumban
 yi ayooob awane dobirindo ye niindem
 aom kumbed, Kingkin Karadmombed yu
 yaa menekore ye aromkonombed yu ni-
 indem aom kuu dana ongmoon kowe,
 yu kuu oyoomiib keruune wedmiwen.
¹⁹Yu karub Yosef kuu God ye yorokmo
 karub kowe, nimakarub wedangkambed
 yu yaa karak konde domondi kuu
 ye dowakenban. Kwani kowe, yembed
 meenoon kuu boruwen kuu iwari koron-
 dem ande kamoon.

²⁰Kwanande kamoon kowe, Yariman
 ye engyumbbed Yosef yaa mene kiyuum
 angkambbed daanoon, “Yosef, Dewid ye
 awo ari yee! Meri kuu awane eb am-
 biwoom nenwene. Eb unaab, amborom
 kuu yu oyoomiib kereen kuu Kingkin
 Karadmombbed yaromkonombbed ong-
 moon. ²¹Yu kuu karub dana woo-
 nanuun kowe, eb kuu yaningko kone
 Yesu^{§§} ande, amborom kuu yembed ye
 nimakarub yi ambarakmi ye kakman
 yaa kuu burudande bindaneen kowe.”
 andoon.

²²Kwanoon amborom kuu unyeman
 anuk yaa weng kuu Yarimanbed
 yedmoone ye profesiman mene daande
 wongkoon kuu id anam kwamune
 dembe wonoon. ²³Yembed daandoon
 kuu, “Wonong koyu karub maayiib
 angkindo kumbed oyoomiib kerenu
 karub dana woonanuuna yaningko
 Imanyuel andaniib.” andoon. Imanyuel
 ye weng id kuu “God nub yaa doreen”
 kui.

²⁴Engyumbbed kwanandoon kowe,
 Yosef demboon ye yondem kuu yaro
 komo Yarimanbed ye yaa daanoon kuu

^{¶¶}1:16 Keresu andi ye weng id kuu “Godbed Kinoona Monoonman”.

^{§§}1:21 Yesu yaningko ye id kuu “Yarimanbed arewa yaa kuu burudande bindimaan”.

kwanoon, Meri awane yambiwoom nenwonoon, ye wonong keroon.²⁵ Kumban ye kuu Meri yoom ma dabokne angkindo, kwane dobere wene ari yu karub dana kuu wooneen. Ye aningko Yesu ande kowoon.

Mindong Darobe Andangkanabidan Miniwen

2 Erod kuu Yuudan yi king kere doreen yaambéd, Yesu kuu wooneen, Yudea ambibkin kambong Betlehem aombéd. Yesu woonuuna, amaanbed mindong darobe andangkanabidan yena aron dembimaun angkambéd Yerusalem aom miniwen. Menenib, taun kumaom doriibdan yaa dawuro kaamobiwen,² “Dana woonekore Yuudan yi king keraneen kuu kuna yaambéd doreen? Ye wooneen ye mindong diburuuna, kangka doruub kumbéd wedmuwen. Wedmuwen kowe, nub mene wedmene ye yaa bumangkane kube yaningko kankoonandamuub.” andiwen.

³ Kwane, karub maambéd King Erod yaa wene daanoone, wengamberekore kongendoon. Kongendoone, Yerusalem dan korem kuu uniwen. ⁴ Kwane, yembéd yedmoona, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib, Yuudan yi amob kedmengkandidan yi korok korokiib korem nedbiuwe kaamobendoon, “Kuna yaambéd Godbed kinaneena mananeenman Keresu kuu woonanuun?” andoon. ⁵ Andoona, inande yedmiwen, “Ye kuu Yudea ambibkin kambong Betlehem aombéd woonanuun. Profesimanbed unyeman wongkoon kuu kei,

⁶ Kambong Betlehem. Kub aombéd Yudea ambibkin angka, kub kuu kambong embeng kumban, taun maa maa yaa Yudea kumaom kuu korok miin darewoob keraneeb,

amborom kuu kub aombéd King darewoob mananeen kowe, ye kuu ne nimakarub Israeldan oonaneen.’ ande wongkoon.” andiwen.

⁷ Kwamunekorowa, Yuudan yi korok korok kuu dakme down keriiwa, king Erod yedmoonkob karub maambéd mindong darobe andangkanabidan yemyeb benmonoone. Benmonoona, king Erodibmo nedbiuwe kaamobendoon, “Aron komo arimbed mindong kuu andowe wedmiwen?” andoone neman inandiwen. ⁸ Kwane yembéd domonde birande yedmoon, “Yiib kambong Betlehem angka winime, wenenib korobe onmenmo yare dana kuu wedmibka, ika mene neyiib yedmewime. Mene yedmewibko, ne kangkon wene ye yaa bumangkane kube yaningko kankoona.” andoon. ⁹ King Erod kwamune ye weng yi yaa daande domondoona winiwen.

Kwane yaro dore winiwa, mindong aron dembimaun angkambéd wedmiwen kuu angkon ika yaro yureen. Mindong kuu yi arinambo arimbed yure wene mene wedwiri dana angkeen arimbed mimyirimo dibere yureen kowe, ¹⁰ kubi darewoob kamiwen. ¹¹ Kwane ambiwoom awunenib, dana yoom yawaan Meri yoom wedmiwen. Kwane, yi korem bumangkanib korok ambokibenib dana yaa kube yaningko kankooniwen. Kwane, yi od yowoyiib bongmenabenib munob yiribman ye yaa bangkaniwen, od goldiib at nunung baeb amun yeman yaningko ferengkinsensiib muramura baeb amun yaningko meeryiib kwane bangkaniwen. ¹² Amnoom angkambéd, Godbed menene kiyuum angkambéd mindong darobe andangkanabidan yaa yedmendoon, “Amob, yiib kuu king Erod yaa ika wanaib.” andoon. Kwanandoona, kiwaan maambéd yi ambibkin angka ika winiwen.

Idyip Yiri Kirokmoniwen

¹³ Kwamune mindong darobe andangkanabidan kuu winiwa, Yariman ye engyu Yosef yaa menene kiyuum angkambed daanoon, “Yeedere yaro danayiib yawaaniib be Idyip ambibkin yiri kombiri wene kuri dobere. Kwamune dobereewo nekambed yedmebdaniin kui. Kuri dobere, amborom kuu King Erodbed ye ana nangmidan yedmandamoona onmene dana kuu aye kowandamiib kii.” andoon.

¹⁴ Kowe, kuye amnoom Yosef yeedere yaro dore danayiib awaaniib be kombiri Idyip yiri andowe wonoon. ¹⁵ Kwamune King Erod bobnindo yaron kuyaambed, yi korem kuri Idyip aom doriib. Kowe, kurinbed Godbed ye profesiman yaa daanoone dakmoon kuu “Neka ne dana baandaane Idyip ambibkin aombed monoon.” andoon kuu anam id keroon.

¹⁶ Yosef ye danaya awaana be Idyip yiri wonoon ye yondem kuu, King Erod wedmoonka mindong andangkanabidan kuu ye yaa aadidme kiwaan maambed awanewande winiwen. Kwamuniwa, ye kuu norin miin darewoob wandon kowe, ana nangmidan yedmoonka kambong Betlehemiiib kambong kambong dia diayiib wenenib, karub dana korem yi weeb ayooob keriwened kiri kuu korem yenbandiwe dukniwen. Mindong darobe andangkanabidanbed mindong kuu weeb ayooob wedmuwen Erod yaa ande yedmiwen kowe, dana yi weeb kwamune yenbandime andoon.

¹⁷ Kwamune keroon kuu Godbed unyeman anuk yaa daanoonkob profesiman Yeremaiyambed wongkoon kuu anam id keroon kuu kei.

¹⁸ “Yuudi ameng weng darewoob kambong Rama aom wengambiriwen.

Kukuu Rekselbed yuudi ameng weng darewoob kamuun, yu dana meed yi dowad.

Yu dowakenban kereen, karub yenambed nangkande mimyob kankubune yu yaa awandi kuu yiminban kereen, amborom kuu yu dana kuu dowan kowe.” kwane wongkoon.

Kambong Nasaret Yaa Ika Miniwen

¹⁹ Kwamune Yosef awene Idyip aom doriib yaa, King Erod kuu bobnoon. Bobnoona, God ye engyumbes Yosef yaa menene kiyuum angka daanoon, ²⁰ “Yeedere yaro dore, danayiib yawaaniib be ika Israel ambibkin ari be wene, amborom kuu karub kane kanembed dana ayande kamiibdan kuu yoworiwen kii.” andoon.

²¹ Kowe kwane, Yosef yeedere yaro dore, danayiib yawaaniib be ika Israel ambibkin ari wonoon. ²² Kumban Yosef mene wengamboroonka, Aakelius kuu awodki Erod ye yumbon kande Yudeadan yi korok kere doboroon kii andiwen. Ye wengamberekore, wene kuyaa dohiri kuu koronde unoon. Kwamune angkon kiyuum angkambed kuyaa dobaraab andoone wengamberekore, Yudea kuu awanewande Galeli ambibkin ari danayiib awaaniib be wene ²³ kambong Nasaret aom dohiriwen kowe, anuk Godbed daandoonkob ye profesidanbed daandiwen kuu, ye kuu Nasaretman andaniib kii andoon kuu Yesu yaa anam id keroon.

Yoon Baptaismanbed Yesu Ye Kiwaan Nekwoon

(Mk 1:1-8, Lk 3:1-18)

3 Kwane, weeb yena dowan keru-
une, Yoon Baptaisman kuu wene Yudea ye amboon angka dobererekore, baande daandimaan kuu, ² “Ambarakmi

yaa koronde amonombime, amborom kuu Ewen Yarimanbed nimakarub yi korok kere ooni yaron dia menuun.” andimaan.

³Unyeman anak yaambéd profesiman yaningko Aisaiyambéd weng maa yedmoon kuu Yoon yaa kuu kwane anam id keroon. Kwane yedmoon,

“Karub maa kwane amboon angkambéd baande daandaneen kii.

“Yariman mananeen ye kiwaan nekwime,

ye kiwaan yorokmo ongmime.” andoon.

⁴Keye Yoon yebkad kuu kemo kimimbed ongmiiwen* kumbéd derene, ye kobaiknong kuu dingkan kadbed boronimaan koborom yaa. Angkon kwamune ye animan kuu dura angka ye in okiib ediiib kumbédmo animaan.

⁵Kuye aron kuu Yerusalem daniib Yudeadaniib ok Yooden yara yara doriibdaniib Yoon yaa wengamberem ande menebiwen. ⁶Kuyaambéd yi amarakmi korem God yaa mimyob kowe dakmekoriwa, ok Yooden yirimbed baptais kerundoon. Kwane menebe wengambaraiwa baptais kerundaane winimo kamiwen.

⁷Aron kwane kamiib aombéd wedmoon, Yuudan yi Farisidaniib[†] Sedyusidaniib[‡] kwane Yoon yaa miniwen. Miniwe wedmekore, yedmendoon, “Yiib kuu nemengkandidan, arud niin areb kii! Kanembed daandeenkob, God ye norina dabawa yiib ari menebandameen yaa kuu kombere wanandiwed? Komarewa kee? ⁸Amarakmi yaa koronde amonombi ye kerekmen yaambéd awine amunmo kamime.

⁹“Nub kuu Abraham ye awoya kowe butun kandaubban ande meenaib, amborom kuu Adam ongmi areb Godbed bot be Abraham ye awoya ongmenabi kuu yimin kowe. Kedi, yiib anam andi kuu Abraham ye anam andi arebban kowe, Abraham yaa weng kunduk kowoon kuu koronde yiib yaa butun kerundaneen kwangkon yimin. ¹⁰Godbed wengyundanande meneen kuu at dengki ye karub menemoon areb. Kapakiib nande at ambokab yiri doreen. At kuu ayob id arewayiib keraneen kuu dengke be amot yiri kiradmaneen.

¹¹“Ne kuu okbed nimakarub yaa baptais kerundaan kuu amarakmi yaa koronde God yaa amonombi ye akmi yeman kui. Kumban karub maa ari mananeen kuu ye aningko kuu ambab ari, ne kuu yirimo. Kwane kowe, nembed yambiwoom awunimaana ye yonkad biangke bi ye deme awini kuu yiminban. Yembed Kingkin Karadmoyiib amoyiib baptais kerundaneen. ¹²Yembed wiit yowiib awiib ari kirari yemaniib awine doreen kii, kwane kanwene wiit yob dabonmo ari beengkimbob arekore, beengkene be kirare yowiib awiib andokbe wenorekore, yob kuu yambiwoom be nongkobaneen kumban ab kuu amot kumbaanban yiri be kiraraneene denaniib, nimakarub amuniib nimakarub arewayiib andokbi ye dowad nekwoon kui.” andoon.

Yesu Kuu Yoonbed Baptais Kerunoon

(Mk 1:9-11, Lk 3:21-22, Yn 1:29-34)

¹³Kuye yoman, Yesu kuu Galeli ambibkin domonde ok Yooden yiri

*3:4 Ye kuu profesiman Elaidya areb kemo kimimbed ongmimaib yebkad derenimaan.

†3:7 Farisi kuu inamen mimodan. Yi meeni darewoob kuu God ye amowiib yi amowamob God ye amob yaambéd ongmiiweniib wengambere kwanime ande dakmimaib, Yuudan yaa.

‡3:7 Sedyusi kuu inamen mimodan maa. Yi meeni darewoob kuu polotikiib Yuudan yi gapman korok keriyiib kui.

wene Yoonbed baptais keruwok anded. ¹⁴Kumban Yoonbed kebenande kamoon, “Ebbed ne baptais keruwaneeb kumbed yiminaa. Komarewa ne yaa baptais keruwok ande menewen?” ande kamoon.

¹⁵Kumban Yesumbed neman yedmoon, “Kibireb kwamunaneeb kumbed yimin, nub yaa. Kuku yorokmo inamen Godbed ongmenaboone korem anam id keru yeman kowe, kwane kame.” andoone, Yoonbed eyoka kwana andoon.

¹⁶Kwane, Yesu yaa baptais kerunoone yaro demboone ambid kuu bengkeroone, kuyaa wedmoonka God ye Kingkinbed on arud wan kamenemoon areb kamenene Yesu ari diboroon. ¹⁷Kwane ambid arimbed weng monoon, mene yedmoon, “Kekee ne Dana kii. Ye yaa ne mimyob dowaken darewoob kowaan. Ye yaa ne anam kubimain.” andoon.

Setenbed Yesu Yaa Komboon Kaamoboon

(Mk 1:12-13, Lk 4:1-13)

4 Kwane, Yesu kuu Kingkin Karadmombed amboon angka nenwonoon. Ye kuu awad arewa yi korokbed komboon kaamobi ye dowad nenwonoon. ²Nenwonoone, Yesu kuu animan koronde aronki 40yiyib amnoon 40yiyib doboroon kowe, mungimo keroon.

³Kuye yoman kwamune awad arewa yi korok mene komboon kaamobi ye dowad yedmoon, “Eb kuu God ye Mingki keroka, bot kee yedmebko om kerokone.” andoon.

⁴Kumban Yesumbed inande yedmoon, “Yii, God Ye Weng wongkiwen kuu, ‘Nimakarub kuu animaniibmo ane dobaraibban, wadkeri yeman anam kuu Godbed komo dakmeen

kwangkon wengambere dobaraniib kumbed yimin.’ ande wongkiwen.” andoon.

⁵Kwanandoon kowe, awad arewa yi korok kuu Yesu nenwene God ye siti karadmo Yerusalem aom nande kurikuri boyambib darewoob aminim arimbed kowoona doboroon. ⁶Kwane awad arewa yi korokbed yedmoon, “Eb kuu God ye Mingki keroka, ebka korongberenande kawene okad yiri kombere, amborom kuu God Ye Weng wongkiwen kuu,

‘Godbed ye engyus yedmaneena, yimbed eb yaa ongme oonebdaniib. Kwane yi dingkimbed eb awine kankoonaniiwa, eb yon kuu bot arimbed wowaanban.’ ande wongkiwen.” andoon.

⁷Kumban Yesumbed man yedmoon, “Kekamune angkon God Ye Weng wongkiwen kuu, ‘Yiib Yariman God yaa komboon kaamobaib.’ ande wongkiwen.” andoon.

⁸Kwanandoon kowe, awad arewa yi korokbed Yesu nenwenene aangko ambab ari daanene kowoona doboroon, ambibkin koremiib korok dareb dareb yi aromkonoyiib korokbenoon. ⁹Korokbenekore Yesu yaa yedmoon, “Eb kuu ne yaa okad yiri bumangke ne daderem aom dobere naningko kankoonaneeb kuu, korem komo komo wedmeeb kuu kabdaniina yi korok keraneeb kii.” andoon.

¹⁰Kumban Yesumbed neman yedmoon, “Seten, koronde wene! Amborom kuu God Ye Weng aombed wongkoon kuu, ‘Yiib Yariman God yaamo bumangkane yaningkomo kankoonenib, ye yaamo wengambere kwanembirime.’ ande wongkoon kui.” andoon.

¹¹ Kwane, awad arewa yi korok kuu koronde wonoone, engyus menenib Yesu yaa awanene ooniwen.

Yesu Andowe Weng Amun Daandenmo Yaroon

¹² Aron maa, Yesu wengamboona Yoon Baptaisman kuu awine kan wii aom kaaniwen kowe, Yesu kuu ika Galeli ambibkin ari wonoon. ¹³ Kambong Nasaret koronde wene Kapeenaum aom doboroon, amyenimbon Sebulun yoom amyenimbon Naftalai yoom yi bidambib aom, bowan Galeli kebed yaa.

¹⁴ Kwane, komo komo profesiman Aisaiyambed wongkoon kuu anam kwamune id keroon. Ande wongkoon kuu

¹⁵ “Galelidan, amyenimbon Sebuluniib amyenimbon Naftalaiyiib kui.

Karamok wini ye kiwaan kuyiib, ok Yooden yara kuye okad kui.

Yuudan yoom ambibkin maa maadan yoom kui.

¹⁶ Yi kuu bobniyiib ambarakmiyiib ye kumun aombed doriib kuu

God ye nambiri darewoob kawure waroon kuu wedmiwen.” ande wongkoon.

¹⁷ Galeli ari wonoon kuye aron kuyaambed Yesu andowe God Ye Weng kee daandenmo yaroon, “Yiib amonombime, amborom kuu Ewen Yarimanbed nimakarub yi korok kere ooni yaron kuu dia muneen kowe.” andoon.

Ye Kedmengkandaneendan Ibduruk Boon

(Mk 1:14-20, Lk 5:1-11, Yn 1:35-42)

¹⁸ Kwane, Yesu kuu bowan ok Galeli kebed angka yare mene oon bi karub wedmendoon, ayi ningki. Yi kuu oon bi ye men kamberenib oon bandiwed. Yi aningko kuu Saimon yaningko maa Pita yoom Endru yoom. ¹⁹ Wedmekore, yedmendoon, “Yiib kuu ne

yoman minibko, oon bi areb Godiib yaa nimakarub bi ye kiwaan yiib yaa kedmengkanda.” andoon. ²⁰ Andoone, erebnariyiibban yimbed oon bi ye men nongkobiwa, Yesu ye yoman kedmengkandok ande winiwen.

²¹ Kwane, kuyaambed wene ari angkon karub ayooob wedmendoon, ayi ningki, Yems yoom Yoon yoom. Yi kuu yi ambe Sebedi yoom oon bi motod aom oon bi ye men karangkane dibiiib. Yi ayooob yaa kwangkon baande yedmendoona, ²² yi kwangkon erebnariyiibban yi ambeyiib oon bi ye meniib motodiib koronde Yesu ye yoman kedmengkandok ande winiwen.

Yesu Kuu God Yaromkonoyiib Kedmengkandoon

²³ Kwane, Yesu kuu Galeli ambibkin aom dewenebe, Yuudan yi kurikuri ambiwoombed kedmengkandene, Godbed yi korok kere ooni ye weng amun daandenmo yarebene, nimakarub bob anikadiib maa maa korem ongmenaboon.

²⁴ Kwanoon ye weng kuu Siria ambibkin aom daande yareen. Weng kee daande yaraune, nimakarub bob anikad maa maa kandiwendaniib, niindem aom yewed darewoob kandiwendaniib, awad arewa ibnendiwendaniib, kot yimaundaniib, yona dingkia ida yidne wonoondaniib korem kwamune benmenebiwe ongmenaboon. ²⁵ Kwane, kadaareb yemoon kuu ye akmok winiwen, Galeli ambibkindaniib, Dekapolis ambibkindaniib, YerusalemDaniib, Yudea ambibkindaniib, ok Yooden yara doriib-daniib kwane ye akmok winiwen.

Godbed Amun Amun Kerundimaan (Lk 6:20-23)

5 Kwane, Yesumbed kadaareb menebiwen kuu wedmoonka, aangkombon ari ambabban kawenene

dibeene, ye yoman winiwendan kuu yeyiib yaa wengamborok miniwen. ²Miniwa, Yesu andowe kedmengkandene yedmoon,

³“Kane kane yi dobiri kankubune God ye dabderem aom dobirimaib kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu Godbed Ewen arimbed yi yaa korok kere oonimaan kowe.

⁴Kane kane yuudi ameng kamiib kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu Godbed yi mimyob kankubunaneen kowe.

⁵Kane kane ingmiyiibban nangkemmo kame dohiriib kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu okad korem yi yaa bangkandaneen kowe.

⁶Kane kane yi dowaken darewoob kuu yorokmo dobiri kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu inamen yorokmo kee yi yaa bangkandaneena yiminmo keraniib kowe.

⁷Kane kane yi yaa kuu karub maambed amarakmoon yaa mimyob keene kakman kuu are nonondandaniib kuu Godbed amun kerundaneen, amborom kuu Godbed yi yaa mimyob keene yi amarakmi are nonondandaneen kowe.

⁸Kane kane niindem aom kuu karadmo kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu yi kuu God ye kerebiri wene wedmenaniib kowe.

⁹Kane kane wedyiri dobere wengangki-maib kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu Godbed yiib kuu ne meed kii andaneen kowe.

¹⁰Kane kane kuu God ye deme ambangkimaib kumbed karub yenambed yi kebeni ye dowad yewed konde yenbandiwen kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu Godbed yi yaa korok kere oonimaan kowe.

¹¹“Yiib kuu ne deme nimakarub kowe, ne dowad karub yenambed yiib yaa amkidbandenib yewed konde yenbandenib kwane dudi weng wiribenib kamaniib kuu Godbed amun kerundaneen. ¹²Meenmembaraib, kubime, amborom kuu Godbed yiib yaa kakman darewoob Ewen arimbed nongkobaneen kowe. Meenmembaraib, kubime, amborom kuu anak kurin kwangkong profesidan kuu kwamune yewed konde yenbandiwen kowe.” andoon.

Karamiib Nambiriyiib Yi Kuruweng

¹³“Yiib kuu karam areb, okad karub korem yaa God ye weng amun ambod yeman. Kumban kwane karam ambod down keraneen kuu ikakman karam ambodiib kerok ande ongmaneen kuu yiminban. Kuu kuu korem amunban kowe, bunangka kankorarunde nimakarub kwari dore bungki yeman keraniib.

¹⁴“Yiib kuu nambiri areb, okad dan korem yaa ye nambiri kui. Kuu kwamune, siti aangko arimbed kuu biknindeban. ¹⁵Kwane angkon nambiri nare kandune kabledbed nande ari dabunaanban. Down. Nambiri nare kandune wedangkambed nowaneenkob nimakarub korem ambiwom doriib yaa nambaraneen. ¹⁶Ibonmo kwamunene yiib amun kami kuu nambiri areb, kwangkong namborok nimakarub yaa. Yiib kwananiib kuu yi wedme yiib Ambe Ewen ari doreen yaa kubenib yaningko kankoonaniib.” andoon.

Amob Yaa Kedmengkandoon

¹⁷Kwane, Yesu kadaareb yaa ika yedme daandoon, “Yiib amarakme in-amen arewa meenmaib. Ne kuu mene Mosesbed God ye amob wengambere wongkooniwa profesidan yi wengiwa bongme benkirarundande minindo. Ne kuu amowiib wengiib dakme wongke

kamiwen kuu kan anam id keru dowad manaan. ¹⁸Yiib yaa ke anam yed-mendaan kei. Weng embeng mana o weng wongki kuruwak mana kuu amob yaambéd ma biknaanban, kwane danganeenkob wene kuye weng kundukiib profesi wengiib korem kuu anam id keraneen.

¹⁹“Kane kanembed amob kembed embeng mimo korondoan kumbed yenamo kedmengkandaneen kuu, Godbed korok kere oonimbon kuyaombéd kuu yi aningko kuu kan yiri nongkobaneen. Kumban, kane kanembed God ye amob korem kuu anam ande nimakarub yena yaa anam kedmengkandaniib kuu, Godbed korok kere oonimbon kuyaombéd kuu yi aningko kuu kan ari nongkobaneen.

²⁰Kwane, yiib yaa ke yedmendaan kei, yiibka yiib yorokmo dobiri kuu yiibbed Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom yi inamen burudande darewoob keraniib kumbedmo Godbed korok kere oonimbon aom awunaniib.” andoon.

Norin Wandí

(Lk 12:58-59)

²¹“Yiib wengambiriwen kuu unyeman anuk yaambéd dakmoon kuu ‘Yiib kumkayiiib o kumaniib yenbandaib. Kanembed kumkayiiib o kumaniib yenbandaneen kuu wengyunde dabab darewoob konaneen.’ ande wongkoon.

²²“Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, kanembed maa yaa norin wandaneen kuu, ye nenwananeene wengyundi ye korokbed dabab darewoob konaneen kuu yimin. Angkon kwane kanembed noriniib maa yaa eb kuu awon korok anamaa andaneen kuu, Suprim Kot yaa nenwananeene keye wengyundi ye korokbed dabab darewoob konaneen kuu yimin. Angkon kwane

kanembed noriniib maa yaa eb kuu inameniibban anamaa andaneen kuu, kan kumbaanban yamotbon yiri koraraneen angkon yimin.

²³“Kwane kowe, kanembed dingkan kanmenene aye nengkane agedmo kere baeb God yaa konande meneen kuyaambéd meenoko maa yaambéd eb dore ye dore dabawiiib keroka, ²⁴dingkan kuu kurikuri keru yeman bot wuubiwen dia yaa kiribende wene dabokne weng mimo ongmeasured menene kurikuri boyambib darewoob yaa dingkan aye bot ari kowe nengkane agedmo kere baeb God yaa koni. Kwananeeb kumbed yimin.

²⁵“Kanembed eb nenwene kangdod weng dakmandameen kuu kudin kirodmo weng ongmeasured, weng kuu kiwaan yaa ye yoom weniib yaa kumbed ongmenmo wene. Ma kwanaabban kuu eb kandune wengyundi ye karub konaneena kumbed kandune wii ye korok konaneena, yembed kandune eb kuu wii aom kaananeen. ²⁶Nembed eb yaa ke anam yedmebdaan kei, eb kirod yedaraabban, kwane dobereneb od murubkob yeenbon kuu kowewed yimin.

Nenem Ye Inamen

²⁷“Yiib wengambiriwen kuu ‘Nenem kamaib.’ ande wongkoon, God Ye Weng aombéd.

²⁸“Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, karub kanembed wonong wedmende ye dowaken amarakma ande meenaneen kuu dowan kii, ye inamen aombéd wonong kuu nenem kamoon kii.

²⁹“Kwane kowe, eb wiwi yaa ye indobbed nemengkabdoko amarakmebka, awine biangkan korare. Kwane, eb id dungkunmo kankoraneeb kuu arewa kumban, eb id kumundin kande

kumbaanban yamotbon yiri koraraneen kuu miin arewa anam. ³⁰ Kwane, eb dingki wiwi yaambéd nemengkabdoko amarakmebka, nare kankorare. Kwane, eb id dungkunmo kankoraneeb kuu arewa kumban, eb id kumundin kande kumbaanban yamotbon yiri koraraneen kuu miin arewa anam.

Wonong Dankorari

³¹ “Kekamune God Ye Weng aombed yedmoon kuu, ‘Karub kanembed kwamune ye wonong dankoraro ka ye kuu yu yaa dankorari ye kerekiib wane kankondaneen kumbed yimin.’ ande wongkoon.

³² “Kumban nembed yiyib yaa ke yedmendaan kei, karub kanembed ye wonong ogood dankoraneen kuu yiminban. Ma, yumbed nenem kameen kumbedmo dankorari kuu yimin, ogood dankorari kuu ye amarakmi, yu kuu nenem wonong keranuun kowe. Kwamune angkon wonong kee karub maambéd awananeen kuu ye nenem kami ye karub keraneen.

Wiim Aangke Amob Ongmi

³³ “Yiyib wengambiriwen kuu nimakarub unyeman anuk yirimbed dohiriwen yaa God Ye Weng aombed dakmoon kuu, ‘Yiibbed wiim aangke amob ongmiwen kuu ika yiyibkareb domokbaib’, kumban ‘Yariman ye dowad ongmiwen kuu kwamune oone awinime.’ ande wongkoon.

³⁴ “Kumban nembed yiyib yaa ke yedmendaan kei, wiim aangke amob ongmaib, no weng kunduk dakmime. Kowe kwamune Ewen yaningko kowe amob ongmaib, kukuu God ye oonimbon kowe. ³⁵ Kwane, kan okad yiri yaningko yaambéd amob ongmaib. Okad yiri kwangkón God yeman kowe. Angkon Yerusalem yaningko kowe amob ongmaib, kukuu King Darewoob Arimbed ye siti kowe. ³⁶ Kwamune kande eb korok

yaambéd kowane amob ongmaib, amborom kuu ebkareb ma eb awung kuu ongmaawa kuukmo kere binmo kere kamindeban kowe.

³⁷ “Kwana kowe, dowakeniib kuu no ee ande, o dowakeniibban kuu no yii ande kamime. Maa kee burudande dakmaneen kuu anam awad arewa yi korok yaambéd inamen kande dakmaneen kii.

Neman Kakman Inandi

³⁸ “Yiyib wengambiriwen kuu, ‘Karub kanembed karub maa ye indob biangkandoka neman ye indob kwangkón biangkandi yeman, ma ningkambo domokboka neman kwangkón ye ningkambo domokbi yeman.’ andimaib.

³⁹ “Kumban nembed yiyib yaa ke yedmendaan kei, kanembed yiyib yaa amarakmoon kuu neman kakman inandaib. Kwane, kanembed eb angkatom yaa yakdaroka, angkarayiyib kwane konebko wowok. ⁴⁰ Kwane, kanembed eb awine kanwene kangdod kerubdene ebkad korok ari kuu nan kandandamoka, eb yuruk ebkad kuyiyib konebko kwamune nandok. ⁴¹ Kwane, kanembed eb yaa dabawiib ye barang kee kanwene bid mimo domokbe angkarambed kowe ne yoom wenem andoka, kwane kanwene ye yoom yare bid ayooob domangke angkarambed kowe.

⁴² “Kanembed yiribman maawe ande kaamonoka, kone. Kwane, kanembed eb yaa yiribman maa dungkum kerandamaan kii andoka, koronde angkurom korokbenaab.

Bondan Yaa Mimyob Keendi

(Lk 6:27-36)

⁴³ “Yiyib wengambiriwen kuu, ‘Yiyib dia doriibdan yaa mimyob keendime’, ma ‘Yiyib bondan yaa kuu arud wandime.’ andimaib.

⁴⁴“Kumban nembed yiid yaa ke yedmendaan kei, yiid bondan yaa mimyob dowaken keendenib yiid yaa yewed konde yenbandiibdan yaa kwangkong kurikuriyiyib kamime. ⁴⁵Yiid kwananiib kumbed yiid Ambe Ewen ari doreen ye dana meed keraniib. Yembed aron yedmoona yurenu amundaniib arewadaniib korem yaa yure kowimaun, am kwangkong kwane yedmaana yorokmodaniib arewadaniib yaa minimaun.

⁴⁶“Kwane, yiid yaa mimyob dowaken kerundiibdan yaamo mimyob dowaken kerundimaib kuu God ye kakmanii-woo? Dowan! Arewadaniwa tak od bimaibdaniwa kwangkong kwamimaib kii! ⁴⁷Yiid kuu kwamune yiid angkod-mia yaamo kubendi weng kamiib kuu arewadan yi inamen burudandiwenoo? Dowan! Kwane, God yaa anam andindodan kwangkong kwamimaib kii!

⁴⁸“Kwani kowe, yiid Ambe Ewen ari doreen ye God kuu demkoronmo, kwamune areb kuu yiid kuu demkoronmo dobirime.” andoon.

Maa Yaa Koni

6 Kwane, Yesumbed nimakarub yemoon nedbiwendan yaa ika daandoon, “Yiibkaadkerime. Yiibbed kurikuriyiyib amun kamiyiyib kamboknondan yaa bangkandiyiyib kamaniib kuu yimin, kumban nimakarub yi kiringkono arimbed yiibbed kwananiib yi wedmi ye dowad kamaib. Yiid kwamaniib kuu yiid Ambe Ewen ari doreen yaambad kuu ye kakman kandaibban. ²Aadidmidan yenambad kurikuri ambiwoomiib kambong wedyayiyib kuyaa wene nub aningko darewoob kerandiwed kuu kamboknondan yaa bangkandimaib, kibi kan komkanmo yarebe dakmenmo dewenebemoon areb. Yiid kuu kwamune kamaib. Kowe, nembed

yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yi kwamiib ye kakman kuu okad kirimbed korem kuu kandiwen kii, dowan.

³“Kumban kamboknon karub yaa konande kameeb yaron kuu ebbad maa yaa kuye dowad dakmaab. ⁴Kowe, eb kuu yeka yemyebbed bangkane. Kwane, eb Ambe Godbed komo yemyeb kamewen kuu wedmoon kowe, deme yemyeb awinewen kuye kakman kumbed kabdaneen.” andoon.

Kurikuri Kami

(Lk 11:1-4)

⁵Kwane, Yesumbed ika dakmoon, “Aadidmidan yenambad yi dowaken darewoob kuu kurikuri ambiwoomiib kambong wedyayiyib kuyaa wene dembe nub yaa wedmime andiwed kurikuri kamimaib. Yiid kuu kwamune kamaib. Nembed yiid yaa ke anam yedmendaan kei, yi kwamiib ye kakman kuu okad kirimbed korem kuu kandiwen kii, dowan.

⁶“Kumban eb kurikuri kerebka, eb ambib wadnarimbon aom awune ambongko kebenekore, eb Ambe, wedmimokban ye God kui, ye yaamo kurikuri kere. Kwane, eb Ambe Godbed komo yemyeb kamewen kuu wedmoon kowe, komo deme yemyeb awinewen kuu ye kakman kumbed kabdaneen.

⁷“God yaa anam andindodan yi kurikuri dakmimaib kuu ogood weng yemoon idiibban kwamune ika ika dakmimaib. Yimbed meeni kuu weng yemoon God yaa daanuub kowe, anam amun wengaan andimaib. Kumban yiid kurikuri kuu kwamune kamaib. ⁸Yiid kuu yi areb keraib, amborom kuu yiid Ambe God kuu yiid yaa komo dowan keroon kuu yedin ye wedme yekaadkeroon, komo weng ye yaa kaamonandameeb kuu. ⁹Kowe, kekamuni ye kurikuri wengbed dakmime, ‘Nub Ambe Ewen ari dibeeb,

ewaningko kuu karadmo ande kankoonuub.

¹⁰Ebbed korok kere ooni yeman kuu munuk, eb dowakenmo yaambéd korem kwanok,

Ewen ari kwanimaib areb okad kiri kwamune kamimamok.

¹¹Kibikee nub dobiri ye animan kuu bangkandembere.

¹²Kaneyambéd nub yaa ambarakmiwen kuu are nonondanduwen areb kuu, kwamune ebbéd nub ambarakmi yaa kuu are nonondandunde.

¹³Kwane, ambarakmaniib dee andi ye kiwaan ari nub ben nongkobaab.

No kwane awad arewambéd nub yaa manaan ye dowad kuu nub benkoobe.’

kwane andime. ¹⁴Kwane, yenambéd eb yaa ambarakmiwen kuu are nonondandaneeb kuu eb Ambe God Ewen ari dibeen kwangkón eb ambarakmi kuu are nonondandaneen. ¹⁵Ma, kwamune yenambéd eb yaa ambarakmiwen kuu are nonondandokban keraneeb kuu, eb Ambe God kwangkón eb ambarakmi yaa kuu are nonondandaanban.

Animan Koronde God Yaa Meenimo Kami

¹⁶“Aadidmidan yenambéd animan koronde God yaa meenimo kamimaib yaron kuu yi kara karub yenambéd wedmendi ye dowad kuu okambimokban angkon murubia kubiyiibban kamimaib kui. Yiib kuu kwamune kamaib. Nembéd yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yi kwamiib ye kakman kuu okad yirimbed korem kuu kandiwen kii, dowan.

¹⁷“Kumban yiibbed animan koronde God yaa meenimo kami yaron kuu yiib murubia ari okambene yiib awung debime. ¹⁸Kwaniwed karub yena kuu yiibbed animan koronde God yaa meenimo kamiib kuu kaadkerimban, kumban

yiib Ambe, wedmindeban ye God kui, yembedmo yemyeb kami kuu wedmi-maan. Kwamuniwed yiib Ambe Godbed yemyeb ye yaamo kwaniwen ye kakman kuu kondaneen.

Ewen Ari Odamod Nongkobime

¹⁹“Kwamunenib yiibkarebmo okad kiri keembéd odamod benib amukmo amukmo kamaraiib, amborom kuu bebeda kimkima kemengkoda dore wene anene monmaraniwa yid bidanbed aande monmare dawuro baniwa kamaniib kii.

²⁰“Kwane, Ewen arimbed yiib odamod kuu nongkobime, bebeda kemengkoda doraane monmarene yid bidanbed yid baiibban. ²¹Eb odamoda yiribmana kunaya dibaraneen kuu ewiib kumoom kowaneen.

²²“Indob kuu eb id kumundin ye nambiri kii. Ma, eb indob amunmo keraneen kuu eb id kumundin aom nambirimo keraneen. ²³Ma, kwamune eb indob arewa keraneen kuu eb id kumundin kumunmo keraneen. Kowe eb niindem aom angkeen kuu korem kumunmo keraneen kuu korem miin kumun darewoob kere wedmindeban keraneen kii.

²⁴“Karub mimo kumbéd yariman maa ye deme kumundin awine yariman maa ye deme kumundin awine kamindeban. No ma koronde kongenekore, korondene maamo kube kone amun amunmo kamaneeen. Yiib kuu God kuu yiib yariman kerene angkon od kuu yiib yariman kerene kamindeban.

Dabawiib Meenmaib

(Lk 12:22-31)

²⁵“Kuu kwamune kowe, yiib yaa ke yedmendaan kei, yiib wadkeri ye dowad komo oka animankambéd ananiin kee ande meenmembaraiib, nub id yaa kuu komombéd derene borone kamanuub kee ande meenmembaraiib. Wadkeri yaa

ambangki ye deme kuu yemoon, animanmomban. Angkon id yaa ooni ye deme kuu ebkadmomban.

²⁶“Ayari on yaa meenime. Yi kuu yikareb animan kab arume wande ambivoom amaan yeman amukmo nongkobe kamimokban, kumban yiyib Ambe Ewen ari doreen kumbed bangkandembirimaan. Godbed meenimaan kuu yi kuu barang embeng, yiyib kuu barang darewoob. ²⁷Karub kanembed kwamune meenmembaraneen kumbed kwane aron awa mimo kande ye wadkeri yaa daboknaneenoo? Dowan!

²⁸“Ma, komande yiyib ebkad ye dowad meenmembirimaib? Kekamune nong wuung amuniib are weneen kuu meenime. Yi kuu yikareb ma deme awinimokban kerene yi ebkad ma ongmimokban. ²⁹Kumban nembed yiyib yaa ke yedmendaan kei, King Solomon odamodiib yiribman yewud ye karub kuu nong wuung ye manimanandeb areb inwarindo. ³⁰Kereka nong wuunga kuu barang embengmo God yaa kowe, yi kuu kibikmo yeedere awari dene dowan kerimaan, kuned Godbed ongmaankob wuung kuu manimanandewiyib kerimaan. Kumban yiyib kuu barang korem miin amun yeman God yaa kowe, komandiwed yiyib kuu ebkad yaa meenmimaib? Godbed yiyib yaa bangkandimaan ee! Yiyib anam andi kuu embengmo kii!

³¹“Kowe, meenmembaraib. Kwamune komo animanbed ananuub o komo okbed ananuub o ebkad kunambed be inwaranuub ande kamaib. ³²Kwane, Godiibbandan kuu yiribman kee kwane nindorokiibbed kerekanmo yarembirimaib, kumban yiyib meeni yiribman keyaa kuu yiyib Ambe God yedin yekaadkeroon ³³kowe, ibduruk kuu Godbed yiyib korok kere ooni ye inameniib ye

yorokmo dobiri ye inameniib onme kamiwed. Kwamaniib kuu yiribman kee kuu kwamune Godbed yiyib yaa bangkandaneen. ³⁴Kwane kowe, kibikbed awari komo keraneen ye dowad kuu meenmaib. Awari komo keraneen ye meenmi kuu yeka awari yeman. Awari ye dabawiyib kibik ye dabawiyib daboknaib. Yeka yeka kerok.

Karub Yena Yaa Wengyundi

(Lk 6:37-42)

7 “Yena yaa wengyundaab, wengyundaneeb kuu eb kwangkong Godbed nen wengyundaneen, ²amborom kuu yena yaa eb wengyundi areb kuu eb kwangkong Godbed nen wengyundaneen. Kwane, ebbed yena yaa kumunkingki-maab ye at kumbed kandene eb yaa kumunkinaneen.

³“Komandewed angkodmi ye indob aom at mon embeng kuu wedme meene doreeb, kumban eb indob aom at kuruk darewoob kuu ebbed meenimokban? ⁴Kedi, eb indob aom kuu at kuruk darewoob kwane angkeen kowe, komandewed eb angkodmi yaa yedmenaneeb, ‘Korondeewo nembed at mon eb indob aom kuu kankorara.’ andaneeb? ⁵Eb kuu aadidmi ye karub kii! Ibduruk kuu at kuruk eb indob aom kudin kankorarekoreb, wedmi yimin keraneen kumbed korobe wedmenewed eb angkodmi ye indob aom at mon kuu kankoraneeb.

⁶“Kwane, komo kuu God ye karadmo yeman kuu kande wabkaddan yaa kondaab, kwananeeb kuu yi kuu wabkad anon areb kowe yimbed amonombesare ewiyib kankowe ene bunganiib. Kwane, God ye odamod awinewen kuu kande wabkaddan yaa koraraab, kwamunaneeb kuu yi kuu wabkad awon areb kowe animari dore bunganiiwe kan yon dowood yeman keraneen.

Kurikuri Ye Inamen

(Lk 11:9-13)

⁷“Kawe ande kaamone. Kaamonaneeb kuu Godbed kankabdaneen. Onme. Onmaneeb kuu Godbed korokbebdaneene wedmaneeb. Ambongko yaa wangke. Wangkaneeb kuu Godbed eb yaa nandaneen. ⁸Kedi, kanembed God yaa kawe ande kaamobaneen kuu ye yaa kondaneen. Kanembed onmaneen kuu Godbed korokbenaneene wedmaneen. Kanembed ambongko yaa wangkaneen kuu Godbed ye yaa nandaneen.

⁹“Yiib aom kumbed kane ye danambed om ande kaamonaneen kuu koronde botbed kankonaneenoo?

¹⁰Kane ye danambed okyiri oon ande kaamonaneen kuu koronde niindokbed kankonaneenoo? ¹¹Kwane, yiib kuu arewadan kumban, kwamune yiib dana yaa munob bangkandi amun benbangkandi kuu yiibkaad kowe, yiib Ambe Ewen ari doreen kuu yiib inamen burudandene, kane kanembed ye yaa kaamonaniib kuu munob bangkandi amun amun yeman bangkandaneen.

¹²“Eb dowaken karub maambed eb yaa komo kami areb kuu ebbed ye yaa kwangkon kwane kame. Weng kee God ye amowiib profesidan yi wengiib korem yi inamen kui.

Ambongko Embengiib Darewoowiib

¹³“Ambongko embeng kumbed dawuro wene, amborom kuu kumbaanban yamotbon ye kiwaan kuu ambongko darewoowiib kowe. Kiwaan yirimbommo kee nimakarub yemoon kuu wenebiib. ¹⁴Kumban wadkeri ye kiwaan kuu ambongko embengiib. Kiwaan yobdood kee nimakarub yemoonbanmo wedmo wenebiib.

Ayiib Ye Yowiib

(Lk 6:43-45)

¹⁵“Kaadkerime. Kwamunene dudi god yi profesidan yaro menebaniib kii. Yi kuu sibi yi akmi areb kuu inamen amuniib areb yiib yaa mananiib kii. Kumban anam kuu, yi niindem aom kuu arud dura anon areb kii.

¹⁶“Kumban, yi kami kuu at yob komarewa iraneen areb kumbed wedmende yiibkaadkeraniib. Ma, karub kuu nongyikdem aom kumbed ayob amun ani yeman bimaib dee, yedob kuu yiriwad arimbed bimaib dee? ¹⁷Kekamune at amun korem kuu at yob amunmo iraneen, kumban at arewa kuu yob kwangkon arewamo iraneen. ¹⁸At amun kuu yob arewa dibaraanban, at arewa kuu yob amun dibaraanban kii. ¹⁹At korem kunambed yob amun diborokban kuu nanmaneena kuburaneena be amot yiri nengkaneen. ²⁰Kowe, at yob yaambed at amun dee arewa dee wedmendaneeb areb, kwangkon nimakarub yi kami yaambed inamen amun dee arewa dee wedmaneeb.

²¹“Nimakarub korem ne yaa ‘Yariman Yariman’ ande kamiib kuu Godbed oonimbom aom awunaibban, kwamune yeka Nambe Ewen ari doreen kuye dowaken deme anammo awinonman kumbed kuyaom awunaneen. ²²Wengyundi yaron arimbed, nimakarub yemoon daawaniib, ‘Ne Yariman ee! Eb aromkono yaambed eb weng amun ben dakmenub awad arewa yedme yenburenub God yaromkono wedmi yeman yemoon kamuwen kii.’ andaniib, ²³kumban ne weng dianmoyiib yedmendaniin, ‘Yiib kuu ne nimakarubban, ne yaa koronde winime, yiib kuu ne amob domabangke ambarakmembirimaib kowe.’ andaniin.

Inamen Amuniib Inamen Arewayiib

(Lk 6:46-49)

²⁴“Kwane kowe, kane kanembed ne weng kee wengamberekore kankowe awinaniib kuu, yi korem kuu inamen kangdom meenimaan ye karub yambib kuu okad kamkonombon bot areb arimbed yenboon areb. ²⁵Kwane, am darewoob meneboona ok derebuuna nuub kenambun mene ambib nan yoboon kumban, ambib kuu okad kamkono arimbed arumoon kowe, nan monmarindo dobureen.

²⁶“Kumban, kane kanembed ne weng kekee wengamberekoriwa kwamune kankowe awinokban keraniib kuu, yi korem kuu inameniibban karub yambib kubuk arimbed yenboon areb.

²⁷Kwane, am darewoob meneboona ok derebuuna nuub kenambun mene ambib nan yobene nan monmaroona kankawene kuweng darewoowiib korem monmareen.” andoon.

Yesu Ye Kedmengkandi

²⁸Yesu weng kee dakme dowan keroona, nimakarub korem kuu ye kedmengkandi yaa binangiwen, ²⁹amborom kuu ye kedmengkandi kuu arimbed God yaromkonoyiibbed kedmengkandemoon areb, Yuudan yi amob oone kedmengkandidan arebban.

Kaningki Bowiib Ye Karub

(Mk 1:40-45, Lk 5:12-14)

8 Kwane, Yesu kuu aangko kaad angkambed kuburoona kadaareb yemooon ye yoman kerenenmo winiwen. ²Kaningki bowiib ye karub kwangkon menene Yesu ye murubia ari dangbodin bumangke yedmoon, “Yariman, eb dowakeniib keroka ebbed ongmewebko amun kere ne karub yaa ika dabokna.” andoon.

³Kwane, Yesumbed ye dingki yirene karub yaa angkoronene yedmoon, “Ee, ne dowaken keraan ee. Kwane amun kerok.” andoone kirodmo ye kaningki bob kuu amun keroon. ⁴Kwane, Yesumbed karub yaa yedmenoon, “Wengaawoo? Eb wenenduneb karub yena yaa dakmenmo yaraab. Kumban ebka wene eb id kuu God dore Yuudan dore wedyiri ye karub yaamo wene korokbene. Kwane, kaningki bob aroon ye amob Mosesbed yedme kowoon kuu kwane dingkan nengkebko agedmo keroko God yaa baeb kone. Kwananeeb kuu eb yaa komarewa keroon kuu yi yaa anam kwanoon ye dowad kowe, kwane.” andoon.

Romdan Yi Ana Nangmi Korok Ye Anam Andi

(Lk 7:1-10)

⁵Kwane, Yesu kuu taun Kapeenaum aom aomnoona, Romdan yi ana nangmi korok maa menene Yesu yaa yed-mako awawok anded ⁶kwane yedmoon, “Yariman, ne deme karub kuu yona dingkia ida yidne wonoona durud yewed miin arewayiib ambiwoom angkeen kii.” andoon.

⁷Andoone, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Ee, nembed wene ongmaniin.” andoon.

⁸Rommanbed inande yedmoon, “Yariman, ewaningko kuu ari, ne kuu yirimo kowe, ne kuu yiminban, eb nende nambiwoom wini kuu. Kowe kwamune no wengmo yedmebko ne deme karub kuu amun kerok. ⁹Ne kangkon ne korokbed deme kawiwon yi dabderem aombed doriin, kwane angkon ana nangmi karub yena kuu ne dabderem aom doriib. Nembed yedmeni kuu wene andaina kuu wene, kee mene andaina kee mene. Ne dabderem yiri dobere no deme awinem-biri ye karub yaa kee awine andaina kuu awinimaan kamimaib.” andoon.

¹⁰ Kwane, Yesumbed kuye weng kuu wengamberekore binangke ye yoman meniibdan yaa yedmendoon, “Nembed yiyib yaa ke anam yedmendaan kei, karub kee areb Israel aom karub maa God yaa anam andi darewoob kwamune meeni karub ma wedmindoo.

¹¹ Kwane, yiyib yaa ke yedmendaan kei, yemooon kuu okad yimin yimin yaambbed menebaniib kii. Yi mene Abraham Aisek Yekob awene ibonmo korem Ewen aom orokbon ari dibaraniib, ¹² kumban Yu-udanbed nub kuu God ye karuwa ni-maya andimaib kuned, yi anam andi kuu dowan kowe yi yemooon kuu Ewen aom awunaibban, be bunangka kirara-neene kumun yiri doberenib amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kamaniib.” andoon.

¹³ Kowe kwanandekore, Yesumbed ana nangmi korok yaa yedmoon, “Ebbed God yaa anam andewen kumbed kwananeen. Kowe, ika wene.” andoon. Kwamune kuyaambbed ye deme karub kuu amun keroon.

**Yesumbed Nimakarub
Yemooon Ongmenaboob**

(Mk 1:29-34, Lk 4:38-41)

¹⁴ Kwane, Yesu menene Pita yambiwoom awunene wedmoonka, Pita ye anodkan kuu anikad darewoob kande angkimbon ari angkuun.

¹⁵ Kwane, Yesumbed yu dingki yaa angkorondoona anikad yu yaa dowan keroon. Dowan keroona, yu yaro diberenu ye animan nekwe mengke bangkaneen.

¹⁶ Kwane, miriknoona awadbed ibnendiwendaniib bob anikad maa maadaniib yemooon be menebiiwe, Yesumbed God yaromkono yaambbed dakme awad arewa kuu yenburene, bob anikaddan kuu ongmenabene kamoob.

¹⁷ Kekee kwamune kamoobkob, profesiman Aisaiya yaambbed God Ye

Weng kunduk kuu kwane anam id keroon. Kwane dakme wongkoon kuu, “Nub durud yewediib nub bob anikadiib kuu yembed mimyob darewoob keende kan karinoon.” ande wongkoon.

Yesu Ye Yoman Wini Kuu Dabawiib

(Lk 9:57-62)

¹⁸ Kwane, Yesu kuu ni-makarub yewudmo yi angkara kanawanewandiwena, wedmekore ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Parai motod nekwime. Bowan yara yanem.” andoon. ¹⁹ Kwane, Yuudan yi amob kedmengkandi ye karub maa menene yedmoon, “Kedmengkandi korok ee, kuna yaa wananeeb kuu ne kuu eb yomanmo yarebaniin.” andoon.

²⁰ Kwane, Yesu neman inande yedmoon, “Ba oot kuu yi demiiib, ayari on kuu yi amiyiib, kumban Karub Ye Mingki kuu ye yiidkimboniibban.” andoon.

²¹ Kwane, ye yoman winimaib ye karub maa menene yedmoon, “Yariman, ee andebko ibduruk kuu domoweewo wene nambe mangkekorid, eb yoman mana.” andoon. ²² Kumban Yesumbed yedmenoon, “Ne yoman mene. Korondebko dukniwendan kuu yikareb yi bob kuu yika mangkan-abime.” andoon.

**Yesumbed Nuuwa
Oknondoka Kebenoon**

(Mk 4:35-41, Lk 8:22-25)

²³ Kwane, Yesumbed parai motod aom awunoona ye kedmengkandeendan kuu yiyiib awune winiwen. ²⁴ Wene wedya kuu kudmeniibban kumbed, nuub darewoob kanmonoona bowan ari oknondok darewoob kanyere motod kanyobe ok ambungkeen. Kumban Yesu kuu unuk angkoon.

²⁵ Kwane, kedmengkandeendan wene angkoon yiri kaakmene dakmiwen, “Ya-

riman ee! Eb deere nub awande, nub kuu ok kubunandamuub kii!” andiwen. ²⁶Ye deere yaro yedmendoon, “Yiib anam andi kuu embengmo kii, komande yiib kuu uni darewoob keriwewen?” andekore, yaro dore nuuwiib oknondokiib kuu weng kone nandoon. Kwanandoona, kirodmo nuuwiib oknondokiib kuu down kereen.

²⁷Kwane, yi kuu binangkenib yikareb kaamobiwen, “Karub keyaamo komarewa kii! Nuuwa oknondoka kuu miin ye weng kuu wengambaraniibmo kowe yii!” ande kamiwen.

Karub Ayoob Awad Arewayiib Ibnendiwen Kuu Ongmenaboon

(Mk 5:1-20, Lk 8:26-39)

²⁸Kwane, ye kuu ok yara yaro wiri-noon, Gadaren ambibkin yaa. Karub ayoob awad arewambed ibnendiwendan kuu arud darewoob wande yeremborom keriwewen kowe, karub maa dangkoro yimbed doriib kuye okad kuyaa dore dewinindeban. Yi kuu botdem bobkonobon aom doriib kumbed, mene Yesu durune nandiwed. ²⁹Mene komkiwen, “God ye Mingki kii! Nub yaa komo kamendandewed? Eb kuu meneeb kuu nub yaa durud yewed bangkandandewedoo? Yewed kondi yaron Godbed kowoon kuu dia kerindo kii!” andiwen.

³⁰Bid angkara yimbed doriib dia kuu awon karakiib doru anengkanan yariib kowe, ³¹awad arewambed Yesu yaa eekmiwen, “Kwane, nub kuu yenbure be angka kirarebka, yedmeewo wene awon yi niindem aom awunem.” andiwen. ³²Kwanandiiwe, Yesumbed yedmendoon, “Winime!” andoone yi deere yaro dore wene awon niindem aom awuniiwa, awon korem aangko kaat angkambed kibiradare wene ok bowan yiri kubune ok konok anenande wenenib yoworiwen.

³³Kwane, karub doru awon ooniwendan kuu wedmekoriwa, yi kibiradare wene komo keroon ye weng kuu taun aom dakmiwen, karub ayoob awad arewa ibnendiwendan kwangkong yi yaa komo kerooniib korem. ³⁴Kwaniiwe, taundan korem wene Yesu wedmenande winiwen. Wene wedmenekoriwa, eekme daaniwen, “Eb kuu nub okad keyaom koronde ika wene.” andiwen.

Id Yidnoon Ye Karub Ongmoon

(Mk 2:1-12, Lk 5:17-26)

9 Kwane, Yesu kuu parai motod aom awunoona, ok bowan yara ika yanenib, ye taun dobirimaan aom miniwen. ²Karub yenambed karub id yidnoon keta ari angkeen kuu Yesu yaa kanminiwen. Kwane, Yesu kuu yi anam andi wedmendekore, id yidnoon karub yaa yedmoon, “Ne dana, eb niindem aom aromne. Eb ambarakmi kuu are nonondandoon.” andoon. ³Andoone, Yuudan yi amob kedmengkandidan yena kuu wengambiribka, yikamo dakmiwen, “Karub kee God ye yumbon kandandamoon kowe, God yangingko monmaroon kii!” ande kamiwen.

⁴Kumban Yesu kuu yi inamen yekaadkeroon kowe yedmoon, “Komandiwed yiib kuu kwamune arewa ye inamen yiib niindem aom meenimaib? ⁵Komarewa kere yedmaniin kumbed yobdoodban keraneen, eb ambarakmi kuu are nonondandaan andi dee, no yedmeni yaro dore wene andi dee? ⁶Kumban ne dowaken yiib kaadkerime andid, ne kuu Karub Ye Mingki okad yiri kuu aromkono Godbed kawoonkob, nembed nimakarub yi ambarakmi yaa are nonondandi kuu yimin kuu kei.” andekore, id yidnoon karub yaa yedmoon, “Eb yaro dore, eb keta kande ambiwoom wene.” andoona, ⁷karub kuu kwane yaro dore ambiwoom wonoon. ⁸Kwaniiwa, nimakarub korem wedmekoriwa, unimbed God yangingko

kankooniwen, amborom kuu Godbed yaromkono darewoob kee karub keyaa konoon kowe.

Yesumbed Matyu Yaa Baandoon

(Mk 2:13-17, Lk 5:27-32)

⁹Kwane, Yesu kuyaambed yaro dore wenene wedmoon, karub yaningko Matyu kuu tak od bi ye ambib mana aom dibeen. Kwane, Yesumbed yedmoon, “Ne yoman mene.” andoone, Matyu yaro dore Yesu ye yoman wonoon.

¹⁰Kwane, Yesu kuu Matyu yambiwoom awune dibere animan aneena, karub yemoon tak od bidaniib Yuudan yikanmo yi amowamob awinindodaniib menenib animan aniib ye yoom ye kedmengkandeendan yoom ibmo. ¹¹Kwane, Farisidan kuu wedmendekoriwa, ye kedmengkandeendan yaa kaamondiwen, “Komande yiib kedmengkandi korok kuu tak od bidan⁴ yoom amarakmidan yena yoom animan ibmo aniib?” andiwen.

¹²Yesu kuu yi weng wengamberendekore yedmoon, “Kukuu kwamune, dokta kuu amunmo doriibdan yi dowadban, bob anikaddan yi dowad. ¹³Kumban wenebenib God Ye Weng ye id komarewa dakmeen kuu meenime. Godbed yedmoon, ‘Ne dowaken kuu mimyob kowi awine, aye ningke agedmo kere konimban.’ andoon. Ne kuu kwamune mene yorokmodan amonombime andi dowad minindo, amarakmidan yaa amonombime andi dowad manaan.” andoon.

Animan Koronde God Yaa Meenimo Kami

(Mk 2:18-22, Lk 5:33-39)

¹⁴Kwane, Yoon ye kedmengkandeendanbed mene Yesu yaa kaamoniwen, “Komarewakob, nuwiib Farisidaniib kuu

animan koronde God yaa meenimo kamimaub, kumban ma eb kedmengkandeendan kuu kwanimokban?” andiwen.

¹⁵Kwane, Yesumbed neman inandoon, “Wonong awanandameen ye karub yangkodmia ye yoom doriib kuu yuudi ameng kamimaiwoo? Dowan! Kumban aron mananuuna wonong awanandameen ye karub kuu nendaneenkob, yi domondaneen kumbed yi kuu animan koronde God yaa meenimo kamaniib.

¹⁶“Kuruweng kei. Karub maa kuu ebkad barad yeweb kuu kandune ebkad kurin biringkoon ye dem yaa kowe kaaroon karen, ogoone ebkad barad nedbeene ebkad kurin kumbed dem darewoowiib arewa keroon karen. Kwani kowe, korem kwamimokban.

¹⁷Ma, karub maa wain ok yeweb kandune wain ok yowo ba kadbed kurin ongmiwen aom bunoon karen, wain ok kabayingke kad biringke wain ok kuu onduknoone wain ok yowo korem arewa keroon karen. Kwani kowe, kwamimokban. Yi wain ok yeweb kuu wain ok yeman ba kadbed yeweb ongmiwen aombed bune nowaniibkob kwane okiib ok yemaniib kuu amunmo dangembaraneen.” andoon.

Yesumbed Yemoon Ongmenaboon

(Mk 5:21-43, Lk 8:40-56)

¹⁸Yesu kuu kwane daandeen, Yuudan yi korok maa mene Yesu ye murubia arimbed dangbodin bumangkene yedmoon, “Ne mungkan kibirebmo bobneen. Kumban, no meneneb eb dingkimbed angkorondebko ika wadkeruk andid.” andoon. ¹⁹Kwanandoone, Yesu yaro dore Yuudan yi korok yoom winiwa, ye kedmengkandeendan kwangkong yiyiib dabokne winiwen.

---

⁴9:11 Tak od bidan kembed tak od bi ye amob burudande od yena ari bimaib.

²⁰ Kuye niindem aombed wonong maa andemwuroon kuu weeb benme benmeyib kereen kuu ye yoman yaro menenu Yesu yebkad dungkun yaa angkoroneneen, ²¹ amborom kuu yukareb yedmeen, “Yebkad yaa angkoronaniin kumbed wadkeraniin.” andeen. ²² Kwanuune, Yesu amonombene wonong kuu wedmende yedmendoon, “Dana, kub niindem aom aromne dobere. Kub anam andi kumbed ongmebdoona wadkereeb kii!” andoon. Kwanandoon kumbed kirodmom wonong kuu andemwuroon kuu dowan keroona wadkereen.

²³ Kwane, Yesu kuu Yuudan yi korok yambiwoom awunene wedmoona, yurin wudmenabidan yuudi ye yook wudmii-wiib nimakarub yemooon kuweng darewoob kamiwen. ²⁴ Wedmoonka, yedmoon, “Yiib korem wenebime. Wonong koyu kee bobnindo, no kwane unuk angkeen.” andoon. Kumban yimbed ye yaa ambon kameniwen. ²⁵ Kwane yaro nimakarub yedmoona bunangka angkaniwa, Yesu dawuro wenene yu dingki yaambéd awine kankoonoone wadkere yeedureen. ²⁶ Kuye weng kuu benwenebe darewoob kereen, okad kuu doriib aom korem kuu.

²⁷ Kwane, Yesu kuyaambéd yaro dore weneena, indob tut karub ayoob ye yoman menenib komkanmo miniwen, “Dewid ye Awo! Nub yaa mimyob keende!” andiwen. ²⁸ Yesu kwane ambiwoom awunoona, indob tut karub ayoob ye yaa miniwe, yembed kaamondoona, “Yiib meeniib kuu ne yimin ongmedaniin ande kwane meeniwoo?” andoone, “Yariman, ee!” andiwen. ²⁹ Kwane, Yesu kuu yi indob yaa angkorondene yedmoon, “Yiib anam andi kumbed amun kerundok.” andoone ³⁰ yi indob amun keroon.

Kwane, Yesumbed ye kaadkerime weng kee kamkonomo daandoon,

“Karub yena yaa yiib dakmaiwa kaadkeraiib.” andoon. ³¹ Kumban yi kuu wenenib, karub korem kuna kuna dakmenmo yariiwa kuye ambibkin kumaom korem kaadkeriwen.

³² Yi ayoob kwamune angkane wini-iwa, karub awad arewayiib ibnenoon korem wengwaab nenminiwen, Yesu yaa. ³³ Kwane, Yesumbed awad arewa kuu anbuuroona karub wengwaab andowe weng dakmoon. Kadaareb kuu wedmekoriwa, binangke kenangkanib dakmiwen, “Ayii! Kwamune keroon kee ma kwamune Israel ambibkin aom ma kwanoona wedmindoo ii!” ande kamiwen.

³⁴ Kumban Farisidanbed yedmiwen, “Kukuu awad arewa yi korok darewoob yaromkono kandekore, awad arewa kuu yenbudmeenkob yaro wenebiib.” ande kamiwen.

Yesu Ye Deme Karub Kuu Yemoonban

³⁵ Yesu dewenebene taun yemooniib kambong yemooniib yi kurikuri ambiwoombed God ye weng amun dakmene kedmengkandene bob anikad maa maa ongmenabenmo yareboon.

³⁶ Kwane, Yesu kuu nimakarub yemooon menebiwe wedmendekore, mimyob keendoon, amborom kuu aromkonoyiibbaniib dabawiib doriib, sibi areb yi ooni karuwiibban, dowan.

³⁷ Kwane, Yesu ye kedmengkandeendaan yaa daandoon, “Nimakarub kee, mongkobon animan yumune bi yeman karakiib areb, kumban yarebe bidan kuu yemoonban. ³⁸ Kwanekob, yiib kuu yongbon benmo yarebi yeman ye Yariman kaamonenibko, yembed ye deme karub yaa yedmaneenkob mongkobon yumunoon angka bok wananiib.” andoon.

Yesu Ye Kedmengkandeendan Wenebiwen

(Mk 3:16-19, 6:8-11,
Lk 6:14-16, 9:1-5, 10:1-12)

10 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan wad ayoowiib yedmoona miniiwa yaromkono bangkandoon, awad arewa yenburi yemaniib, bob anikad ongmenandi yemaniib, kui.

² Apasodan wad ayoowiib yi aningko kuu kei. Saimon yaningko maa Pita yoom, ye daman Endru yoom, Yems Sebedi ye mingki yoom, ye daman Yoon yoom, ³ Filip yoom Baatolomyu yoom Tomas yoom, Matyu tak od bi karub yoom, Yems Alfeyus ye mingki yoom, Tedeus yoom, ⁴ Saimon nubka oone doberem ande nangboonman yoom, Yudas Iskeriot Yesu yaa ambodangoon ye karub, kui.

⁵ Karub wad ayoob kee Yesumbed kwamunime andi ye weng wenebe dakmi dowad yedmoon, “Kwane, Yuudan yi ambibkin bunangka wanaib, Samariadan yi taun aom kwangkong awunaib. ⁶ Yuudan yaamo winime. Yi kuu sibi bikderebiwen areb kii. ⁷ Yiib winibka weng kuu kekamune kedmengkandime, Godbed yi korok kere oonendaneen yaron dia doreen kii, ande dakmenmo yarebime. ⁸ Bob anikadiibdan kuu ongmenandime, bobnaneen kuu yedmibko wadkerok, kaningki bowiibdan kuu ongmiiwo amun kerundok, awad arewa ibnendiwendan kuu yenburiwo angkanime. Yiib kuu munobmo kekamune biwen kowe, kwari kwangkong munobmo bangkandime. ⁹ Yiib kuu ma od goldiib od silvaayiib od kapayiib be yarebaib. ¹⁰ Kwane angki yeman ye men aweneyiib baib, ebkad maayiib baib, yonkad ayoob ayoob bimbana, yonamad kandimban,

amborom kuu kanembed weng amun deme awinooon kuu animan awene ye kakmaniib kowe.

¹¹ “Kwane, wene taun o kambong kuna aom dawunibka karub amun kuu kane ande kaamonime. Inandibka karub kuyaa wene kwane yambiwoom kumaombed dobirime. Doberenib kumbed wene wini yaron keraneen. ¹² Ambib kumaom awunibka kumaom doriibdan yaa Godbed amun kerundok andime. ¹³ Kwane, yi kuu kubimbed yiib yoom doberenib keroka, yiib amun kerundi angkimborok. Yi kuu kwanaibban keroka, yiib amun kerundi yiibka ika bime. ¹⁴ Ma, kanembed kwane yiib yaa kubiyiibban kerene yiib weng wengamborokban keribka, yiibbed no yaro kumaom koronde yi inamen arewa korokbi dowad yonkadmo wangkibko ingkud kuu kuri kuburoko burudande winime. ¹⁵ Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, Godbed wengyundaneen yaron ari Sodomdaniib Gomoradaniib yi dabab kuu yirimbed, ma kambong o taundan yiib weng wengamberedandaniib kuu dabab miin darewoob kandaniib.

Yesu Ye Yoman Wini Ye Kiwaan Kuu Yobdood

(Mk 13:9-13, Lk 21:12-19)

¹⁶ “Kedi, nembed yiib ben yedmaana weniib, sibi bene kandune dura anoniib aom kiribemoon areb kerundaane weniib, kowe kaadkerime. Arewayiib amuniib ongme andangke amunmo dobirime. Kumban amarakmiyiibban nangkemmo dobirime. ¹⁷ Yiibka kaadkerime, karub yenambed yiib benwene kangdod weng wengyundandaniiwe yi kurikuri ambiwoombed nong dungkun ari yikiib kumbed yenbandaniib. ¹⁸ Kwane, yiib kuu ne karub kowe, yiib kuu benmene Yuudaniib Yuudanbaniib

korok korokiib kingiib yi murubia arimbed wengyundaniwe, ne weng yiiibed dakmenabaniib, yi kaadkeri dowad. ¹⁹Kumban yiiib kuu kwane awingkane wii aom kaaribka, binangke unaib. Komo weng dakmanuub o komandaniib ande meenaib. Weng korem kuu Godbed yiiib yaa weng konde inamen nandaneena dakmaniib. ²⁰Kukuu yiiib aromkono yaambad kwane dakmaibban, yiiib Ambe God ye Kingkin Karadmombed ibnendene dore yiiib yaa daandaneena kwane yedmaniib.

²¹“Ambangambad ningkia ambodanganiwa yeene nongkobaniib, ningkiambad ambanga yaa kangkon. Awodkia kangkon yi dana meed yaa ambodanganiwa yeene nongkobaniib. Kwane, dana meed kuu arian yaa manmo kerekorib, yena yi dingki ari nongkobaniwe yaniwe duknaniib. ²²Nimakarub korem kuu yiiib yaa arud darewoobmo wandembirimaib, amborom kuu yiiib kuu ne karuwa nimaya kowe. Kumban, kanembed ne weng awinenmo dobaraneenkob wene yimin wandaneen kuu, Godbed burudande bindaneen. ²³Kwane, yiiib kuu kambong maa aom dobiribko yenbandibka, kumaom kuu kirodmo koronde wene kambong maa aom winime. Nembed yiiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiiib kuu Israeldan yi kambong korem kuu kwane yarebe daande dowan keraibban ye niindem aombad, Karub Ye Mingki, ne mananiin.

²⁴“Kedmengkandeen ye karub siku aom doreen kuu ye korok bidkone daanaanban. Ma, deme karub mene ye korok burudande kawanaanban. ²⁵Kwane, kedmengkandeen ye karub kuu ye korok areb keraneen kuu yimin. Ma, deme karub kwangkong ye korok areb keraneen kuu yimin. Yimbed ne yaa eb kuu awad arewa korem yi korok

darewoob ande yedmimaib kowe, ne karuwa nimaya yaa weng miin arewa kwangkong daandaniib kii.

God Yaa Meenimo Dobirime

(Lk 12:1-7,51-53)

²⁶“Kwani kowe, yiiib kuu yi yaa unaib, amborom kuu yimbed komo yemyeb kamiwe wedmindo kerenib komo be bikniwen kuu Godbed dianmo nongkobaneen kowe. ²⁷Kwane kowe, komo kumun aombad dakmaan kuu kande aronkimbon dian angkambad kowe dakmime. Komo koraaweng kerendem angkamo wengambereeb kuu kanmene kambong wedangkambad dakmime.

²⁸“Kanembed yiiib id yenbandaniwe duknaniib kumban yiiib kingkin yenbandindeban kuyaa unaib. Kumban God yaambadmo anam unime, amborom kuu yembedmo yiiib idiib kingkiniib yeene monmare be kumbaanban yamotbon yiri kirari kuu yimin kowe.

²⁹“Yiibkaadoo? Ayari on berekmad ayoob kuu ani yeman berengkimaib kuu od murubkob mimombad, od darewoobban. Kumban, mimo kuu okad yiri ma kombaraanban, yiiib Ambe God yekaadkerindombad kuu. ³⁰Kwane, awung yiiib korok ari kuu korem Godbed kimingkaan ³¹kowe, yiiib unembaraib. Godbed yiiib yaa mimyob dowaken darewoob kowoon, on berekmad yaa arebban.

Yesu Ye Weng Dakmime

³²“Kwana kowe, kanembed nimakarub yi arinambo arimbed doberene, ne kuu Yesu yaa anam andaan andaneen kuu, nembed ne Ambe Ewen arimbed doreen ye arinambo arimbed ye kuu ne karub andaniin. ³³Kumban kanembed nimakarub yi arinambo arimbed doberene, ne kuu Yesu yaa wunekaraan

andaneen kuu, nembed ne Ambe Ewen arimbed doreen ye arinambo arimbed ye kuu wunekaraan andaniin.

³⁴“Ne kuu okad yiri nangmiyiibban amunmo dobiri dowad manaan kuu kwamune meenaib. Ne kuu nangmiyiibban nangkemmo dobiri dowad minindo, kumana anaya ye dowad manaan. ³⁵Ne kuu meneni ben amonombaane,

‘dana mingkimbed yaro dore awodki yaa nangmoko,

mungkanbed yaro dorenu awaan yaa nangbuko,

wonongbed yu anodkan yaa nangmuko kami ye dowad manaan.

³⁶Karub ye bondan kuu yika yikareb yambib kumaommo.’

³⁷“Kanembed awodki o awaan yaa mimyob dowaken darewoob kerene ne yaa mimyob dowaken kowi burudandaneen keraneen kuu, ne karub andainban. Kanembed dana mingki o mungkan yaa mimyob dowaken kowi darewoob kerene ne yaa mimyob dowaken kowi burudandaneen keraneen kuu, ne karub andainban. ³⁸Kwangkon, kanembed ye at ming kankarine ne yoman monokban keraneen kuu, ne karub andainban.

³⁹Kanembed ye wadkeri amuknaneen kuu wadkeri aron korem korem kandaanban, ma ne dowad yaambbed wadkeri ye meeni kankubunaneen o bobnaneen kuu wadkeri aron korem korem kandaneen.

⁴⁰“Kanembed kubebdaneen kuu kwangkon ne yaa kubewaneen kii. Kwananeen kuu Godbed yedmoona manaan kowe ye kwangkon God yaa kubene kii. ⁴¹Kwane, kanembed profesiman kuu wedme ye deme yekaadkere kubene ambiwoom nenwene angkodmenaneen kuu profesiman ye kakman kandaneen kii. Kanembed God ye yorokmo karub yaa wedme ye inamen yekaadkere ambiwoom nenwene angkodmenaneen

kuu God ye yorokmo karub ye kakman kandaneen. ⁴²Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kanembed ne yoman mini ye karub aningkoyiibbanman wedme ye kuu ne karub yekaadkeraneen kowe yuruk ok yuunde kankonaneen kuu ye kakman kuu biknaanban kandaneen.” andoon.

Yoon Baptaisman Ye Kaamobi

(Lk 7:18-23)

11 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan wad ayooob yaa kedmengkandi kee daandene yimin wande, yaro dore ware kuyaambbed kandune Galeli ambibkin aom dewenebe kambongdan yaa weng amun daande kedmengkandoon.

²Kwane, komo deme Yesu Keresumbed awinoon kuu Yoon kuu wii aombbed dobere wengamboroon kowe, yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoona miniwen. ³Menekorib kaamoniwen, “Godbed Kinoona Mananeenman kuu eb dee o karub maa yaa meedmanuub dee?” andiwen.

⁴Kwanandiwe, Yesumbed neman inande yedmendoon, “Ika wene komo wedmenib wengambiriib kuye weng kuu Yoon yaa daanime. ⁵Indob tutdan kuu wedmiib, yon arewadan kuu dodkaib, kaningki bobdan kuu amun kere doriib, kerendem kebengkoondan kuu wengaib, dukniwendan kuu ika dembiwen, kwane God ye weng amun kuu kamboknondan yaa daandeen. ⁶Kanembed ne komo kamaan kuu wedmekore koronde dowakeniibban kerindo kuu Godbed ye yaa amun kerunaneen.” andoon.

Yoon Baptaisman Ye Inamen Amun

(Lk 7:24-35)

⁷Kwane, Yoon ye weng kanminidan kuu winiwa, Yesumbed amonombe Yoon ye weng kadaareb yaa daandoon,

“Amboon angka kuu yiiib kuu komo wedmande winiwen? Aroob wuung nuubbed kanwene mene kameen areb ye karub wedmok winiwenoo? Dowan! ⁸Kwangka kuu komo wedmok winiwen? Karub ebkad amuniibbed inwaroonkob dee? Dowan! Karub ebkad amunmombbed inware dobirimaib kuu kingbed dibeen yambiwoombedmo. ⁹Kowe, komo wedmok winiwen? Profesiman dee? Ee, anam. Ne yiiib yaa ke yedmendaan kei, Yoon kuu profesiman ye deme burudande aningko darewoob keroon. ¹⁰Ye yaa Godbed kwane andoone wongkiwen kuu kei.

‘Nembed ne weng kanwini ye karub yedmaniina yedin wene eb wananeeb ye kiwaan kuu yembed ongmene nekwaneen.’ ande wongkiwen.

¹¹“Nembed yiiib yaa ke anam yedmendaan kei, Yoon Baptaisman kuu darewoob, ye areb kwana kuu karub maa ma woonindo. Kumban kane kane kuu Godbed yi korok kere oonimbon aom aningkoyiibban doriib kuu Yoon burudande aningko ari kandiwen. ¹²Yoon Baptaisman doreen yaronbed mene kibikee, Godbed korok kere oonimbon yaa kuu yeremboromdanbed monmarenib korok kerenib kamandamiib kii. ¹³Kwane, profesidan yi wengiib Yuudan yi amowiib kuu, Godbed korok kere ooni ye weng ye dowad dakmenabimaib kii. ¹⁴Kowe, yiiib dowaken wengambere kandibka o korondibka, Yoon kuu Elaidya areb monoon ye karub, God Ye Weng kunduk kumaom ye dowad dakmoon. ¹⁵Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok.

¹⁶“Kibikee doriibdan kuu komarewa kereni ne kande ibnaniin? Yi kuu dana mana mana areb, animan berengkan-abimbon yaa doberemberenib dana am-

borongaad yena yaa komkanabemoo areb,

¹⁷‘Nub kuu yiiib dowad yurin wu-rumuwen kumban, yiiib ma kube andenabindo,

ma nub kuu mimyob wandi ye damakob wingkuwen kumban, yiiib kuu ma ameng kamindo.’ andiwen.

“Yiib kuu kwamune areb kii, ¹⁸am-borom kuu Yoon kuu menene animan amuniib ok amuniib animokban kerene kedmengkandimaan kumban, yiiibbed no yedmenimaib, ‘Ye kuu awad arewayiib ibnenoon kii!’ andimaib. ¹⁹Ma, Karub Ye Mingki menene animan amuniib ok wainiib anene kedmengkandimaan kumban, yiiibbed no yedmeni-maib, ‘Kedi, ye kuu animan yaamo in-amen kowemberene ok arewamo kenambun anemberene kamembirimaan ye karub, angkara ye kuu tak od bidan yoom amarakmidan yoom yi angkodmi kii.’ andimaib. Kumban God ye meeni kangdomdan kuu yi amun amun kami kuu yena yaa korokboka yi kuu yorokmo andi yeman.” andoon.

Anam Andindodan Yaa Butun Kowoon

(Lk 10:13-16)

²⁰Kwane, Yesu kuu taun kurin kumaom God yaromkono wedmi yeman yemoo ongmenaboob kumban yi kuu amarakmi yaa koronde God yaa amonombe winindo kowe, butun yedme kowoon, ²¹“Korasindan, kaadkerime! Betsedadan kwangkong, kaadkerime! Yiib kuu Yuudan kumban yiiib yaa kuu Godbed arewa kerundaneen. Yiib aombed God yaromkono wedmi yeman ongmenabaan kuu kwamune taun Taiyayiiib Saidoniib aom kwane ongmenabaan karen kuu, yi kuu Yuudanban kumban unyemanbed yi amarakmi yaa korondenib ebkad karong korob deebenib mimyob

wandi dowad yikbod yi korok ari ben nongkobeniib God yaa amonombiwen karen kii! ²² Kwane kowe, nembed yiiib yaa ke yedmendaan kei, wengyundi aron arimbed Taiyadan yoom Saidondan yoom kuu dabab yirimbed kandaniib, yiiib kuu dabab darewoob kandaniib.

²³ “Ma Kapeenaumdan kude! Kwane yiiib kuu ben Ewen ari kawananeenoo? Dowan! Yiiib kuu Yuudan kumban yiiib kuu ben kumbaanban yamotbon yiri kiraraneen kii! Yiiib aombed God yaromkono wedmi yeman ongmenabaan kuu Sodom taun aom kwane ongmenabaan karen kuu, yi ambarakmi yaa koronde God yaa amonombiwe Godbed yi monmarindo, kibikee wad doriib karen. ²⁴ Kumban, nembed yiiib yaa ke yedmendaan kei, God ye wengyundi aron ari kuu Sodomdan yi dabab kuu yirimbed kondaneen, ma yiiib yaa kuu dabab darewoob arimbed.” andoon.

Yesu Yaa Wini Kuu Amun Yeman

(Lk 10:21-22)

²⁵ Kuye aron Yesumbed God yaa yedmoon, “O Ambe, eb kuu Eweniib okadiib ye Yariman. Ne ewaningko kankoonaan, amborom kuu ebbed kekamune ye inamen kuu ebbed dana areb keriwendan yaamo korokbendewen, kumban kedmengkandi yemoo biwendaniib indengandaniib yaa kuu bikderebewen. ²⁶ Ee, Ambe, kwamune kamewen, amborom kuu eb kubi dowaken kerewen kowe.” andoon.

²⁷ Kwane, Yesumbed kadaareb yaa ika yedmoon, “Kaadkeri koremiib aromkono koremiib kuu Nambembed bangkawoon. Ne kuu ye Mingki, ne yaa

kuu Nambemo yekaad, yena yikaadban ne yaa. Kwane, Nambe yaa kuu nembedmo nekaad, yena yikaadban kowe, kwamune kane nembed ne dowaken Nambe kaadkerok ande korokbenaan kuu kukui.

²⁸ “Kane kane dabab darewoob awiniwen kuu ne yaa minime. Nembed owongab yiidki kondaniin kii. ²⁹ Ne yoman menenib ne kedmengkandi kuu kaadkerime, amborom kuu ne kuu nangkemmo nekareb kankubunaan kii. Kwaniib kuu yiiib niindem aom kuu yiidke nangkemmo kerenib ika aromnaniib. ³⁰ Kwane kowe, ne yaambad ne kedmengkandi awinaniib kuu yobdoodban, ma nembed komo deme kwamune awinime andaniin kuu kwangkong yobdoodban.” andoon.

Yesu Kuu Sabat Aron Ye Yariman

(Mk 2:23-28, Lk 6:1-5)

12 Sabat aron^s keruune, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom wene baali mongkobon kuu kiwaan kebed angkara angkara kowe wenonib, ye kedmengkandeendan kuu mungiyiiib kowe, baali yob yena kuu biangke ab daadme anande kamiwen.** ² Kwane, Farisidan wedmekorib, Yesu yaa yedmiwen, “Wedmeewoo? Eb kedmengkandeendan kuu Sabat aron arimbed deme awinaib ye amob domokbiwen.” andiwen.

³ Kwane, Yesumbed yi yaa inande yedmoon, “Dewid yoom yangkodmia yoom mungi bobnekorib kwaniwen ye weng kuu yiiib kimingkindokowoo? ⁴ Ye wene kurikuri ambiwoom God ye kerebiri arinambo ari nongkobimaib ye om boona aniwen, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridanmo animaib ye om amob.

§12:1 Sabat aron kuu Yuudan yi kurikuri aron, yiidki yeman, deme awini kuu amob.

**12:1 Dingkimbed baali yob biangke ab daadme ani kuu yimin, Yuu yi amob kuyaom kuu. Duteronomi 23:25 kimingke. Kumban Farisidanbed amob maa ari kowiwen.

⁵“Ma, amob weng Mosesbed wongkoon kuu yuib ma kimingkindokowoo? God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu Sabat aron ari kurikuri boyambib darewoob aom deme awinimaib kowe, Sabat aron ye amob domokbimaib. Kumban kukuu God yaa ambarakmimban, amborom kuu Godbed yi deme kei ande kowoon.

⁶“Kumban nembed yuib yaa ke yedmendaan kei, barang maa kurikuri boyambib darewoob yaningko burudande miin darewoob anam yeman kuu ke monoon kei. ⁷Godbed dakmoone wongkoon kuu ‘Ne dowaken kuu yuibbed mimyob keendimamime, dingkan nengke agedmo keroka baeb koni kuu ne dowakenban.’ ande wongkoon. Weng id kee yuibbed kandiwen karen, aniwen kumban ambarakmindodan keyaa wengyunde butun kamindo karen. ⁸Karub Ye Mingki kuu Sabat aron ye Yariman kowe.” andoon.

Dingki Angkaknoon Ye Karub Ongmoon

(Mk 3:1-6, Lk 6:6-11)

⁹Kuyaambed yaro dore wenene yi kurikuri ambiwoom wonoon. ¹⁰Karub dingki biridiib dingki kongiib angkaknoon kuu kumaom dibeen. Karub yena yi meeni dowaken kuu Yesu nengyundi ye dowad Sabat aron ari anam amarakmoon andi ye kiwaan onmiib kowe, yimbed Yesu yaa kaamoninwen, “Sabat aron arimbed karub ongmi kuu amob dee?” andiwen.

¹¹Kwane, Yesumbed inande yedmenoon, “Kwane, yuib kanembed ye sibi wene Sabat aron arimbed dem yiri kombaraneen kuu komo kamaniib, kuro nen yaro kowaniib dee, korondaniibkob kuri dobaraneen dee? ¹²Meenime, God ye kiringkono arimbed kuu nimakarub kuu barang darewoob, ma sibi kuu barang

embeng mana. Kwane kowe, Sabat aron arimbed karub maa yaa amun kami kuu yimin, amobban.” andoon. ¹³Kwamunekore, karub kuyaa yedmenoon, “Eb dingki yire.” andoon. Andoone, yembed yiroona korem ibonmo dingki yara areb amunmo keroon.

¹⁴Kumban Farisidan kuu kuro bunangka angkanenib Yesu aye kowi ye wengiib dakmiwen.

Godbed Kankowoon Ye Deme Karub

¹⁵Yesu yekaadkeronbed kowe, kumaom koronde yaro dore wonoon. Nimakarub yemoon kerenenmo yoman winiwa bob anikadiibdan korem kuu ongmenaboon. ¹⁶Ongmekore yi yaa weng yobdoodmo daandimaan, “Kwane, yuib wene ari karub yena yaa ye wengiib dakmenmo yaraib.” ande daandimaan.

¹⁷Kekee kwamune profesiman Aisaiya kwane wongkoon kuu anam id keroon. Godbed yedmoone wongkoon kuu,

¹⁸“Kekee nembed kankowoon ye deme karub,

ne mimyob dowakeniib ne kubi darewoowiib kowoon kuu kei.

Ne Kingkin kuu kan ye niindem aom kowaniina,

yembed ne wengyundi amun ye weng kankone nimakarub kumundin yaa kowene dakmaneen.

¹⁹Ye kuu kwane wengberenmo yarene, weng baande dakmenmo yaraanban.

Ye kuu kiwaan yidbon ari baandaneene wengambaraibban.

²⁰Aroob imkono nikboon kuu yembed domokbaanban,

lem wik amoyidkob amareng deneen kuu kumbaanban,

kwane wene God ye wengyundi amun ye weng kuu kankoonaneene korem yaa burudande dembaneen.

²¹Yaningko yaambed

ambibkin koremdanbed anam kwane-
neen ande meedmaniib.” kwane
ande wongkoon.

**Yesu Yaromkono Kuu Kuna
Yaambéd Kandoon?**

(Mk 3:20-30, Lk 11:14-23)

²² Kwane, karub maa kuu awad are-
wambéd ibnenoon kowe indob tut
wengwaab keroon kumbéd nenmini-
iwe, Yesumbéd ongmenoona kwane
amun kere weng dakme korobe wedme
kamoon.

²³ Kwane, nimakarub korem kuu
binangkane dakmiwen, “Kekee Dewid
ye Awo Godbed weng kunduk ande
kowoonoo?” andiwen. ²⁴ Kumban
Farisidan kuu wengamberekorib
yedmiwen, “Yii! Kuku no awad arewa
yi korok yaningko yaambéd awad
arewa kuu yedmaankob angkanimaib
kude!” andiwen.

²⁵ Yesu kuu yimbed meenmiib kuu
yekaadkeroon kowe, yi yaa yedmoon,
“Ambibkin mimodan andokbe yeka yeka
kere yikanmo nangmiwen karen, korem
kuu monmariwen karen. Kambong mi-
modan o ambib mimodan kwangkon an-
dokbe yeka yeka kere yikanmo nang-
miwen karen, korem kuu dobaraibban,
yowore dowan keruwen karen.

²⁶ “Kwane, Seten awene kuu yaro
yikareb dore yenburaniib kuu andokbe
angkara angkara keru yeman. Kwananiib
kuu yi ooni yaromkonoyiib dobaraniib
dee?

²⁷ “Kwane, yiibbed yedmiwen kuu ne
kuu awad arewa yi korok Belsebul^{††}
yaningko yaambéd awad arewa yenbu-
raan kowe, ma yiib karub kuu kane
yaningko yaambéd yenburiwen? Kwana
kowe, yi kuu yiib weng wengyundaniib
kii. ²⁸ Kumban God ye Kingkin yaningko
yaambéd yedme anburimain anam id

keraneen kuu Godbed korok kere ooni
yeman yiib yaa monoon kii.

²⁹ “Angkon kwamune, karub kanem-
bed karub aromkonoman doreen yam-
biwoom dawuro yiribman kuu yid be
wanaaban, no ambib yariman kuu
nongbed yenbe kowekored. Kumbéd
yaro ambib aande yiribman yid be
wananeen.

³⁰ “Karub kanembed ne yaa ibmo
kerindo kuu ne bonman kii, karub
kanembed ne yoom ne wenori deme aw-
inindo kuu boketawaroon kii.

³¹ “Kwani kowe, nembed yiib yaa
ke yedmendaan kei, korem ambarak-
miyiiwa God yaningko monmariyiiwa
kuu are nonondandaneen kuu yimin.
Kumban Kingkin Karadmo yaningko
monmari kuu are nonondandaanban,
angkimbaraneen.

³² “Karub kanembed Karub Ye Mingki
yaa weng arewa dakmaneen kuu are
nonondandaneen kuu yimin. Kumban
kanembed Kingkin Karadmo yaa weng
arewa dakmaneen kuu are nonondan-
daanban, okad kiri kee doruub ya-
roniwa God mananeen yaron angkara
kwangkon are nonondandaanban.

Weng Kuu Inamen Wedmi Yeman

³³ “At amun kab arumaneeb kuu ayob
amun iraneen, at arewa kab arumaneeb
kuu ayob arewa iraneen, amborom kuu
at kuu arewa dee amun dee ye wedmi
yeman kuu ye ayob yaa.

³⁴ “Yiib kuu niindok yi meed,
komarewa kere arewadan yiib kuu
barang amun ma ande dakmaniib?
Dowan! Meenime, karub ye niindem
aombéd ben bangkandimaankob ye
mongkodkono yaambéd dembimaan.
³⁵ Karub amun kuu ye niindem aom
amun amun dangoon kumbéd inamen
amunmo benmenebimaan. Ma karub

^{††}12:27 Seten yaningko maa Yuudanbanbed andimaib kuu Belsebul.

arewa kuye niindem aom arewa arewa dangoon kumbed inamen arewamo benmenebimaan.

³⁶“Kumban nembed yiyib yaa ke yedmendaan kei, nimakarub ogood weng dakmiwen kuu, wengyundi yaron arimbed weng korem kuu komande kwanandewen ande ye weng id kuu God yaa dakmaniib. ³⁷Kwane, yiyibbed komo weng dakmiwen kumbed Godbed wedmene wengyundene dabab kondaneen o dabab kondaanban.” andoon.

Yesu Doboroon Yarondan Yaa Butun Kamoon

(Lk 11:29-32, 11:24-26)

³⁸Kwane, Farisidan yena yoom Yudan yi amob kedmengkandidan yena yoombed Yesu yaa yedmiwen, “Kedmengkandi korok ee, nub dowaken kuu ebbed dud korokbi maa nub yaa korokbe.” andiwen.

³⁹Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Kukuu no arewa kamenib God yaa angkurom korokbenib kamaimbidan kumbed ne yaa dud korokbe ande kaamowiib kii! Kumban ma dud korokbainban, no profesiman Yonambéd dud korokboon kuu korokbaniin, kumbedmo. ⁴⁰Kedi, Yona kuu amnoom ayoobmim aronki ayoobmim okyiri oon kambari ye kabeyob aom doboroon kwamune areb kumbed, Karub Ye Mingki kwangkón amnoom ayoobmim aronki ayoobmim kwamune okad niindem yiri angkimbaraneen.

⁴¹“Kwane, Godbed wengyundaneen yaron ari kuu Nineva taundanbed yaro menenib kibikee doriibdan kuu arewa anam kii andaniib, amborom kuu Ninevadan kuu Yona ye amonombi weng wengamberekorib, yi dohiri arewa yaa amonombiwen kowe. Kumban kibikee barang maa Yona

yaningko burudande miin darewoob anam yeman kuu ke monoon kei.

⁴²“Ma, Godbed wengyundaneen yaron ari kuu kan kuri kaaron ye kuinbed yaro menenu kibikee doriibdan kuu arewa anam kii andanuun, amborom kuu okad yimin wandoon yaambéd menenu Solomon ye weng kangdom wengambarande muneen kowe. Kumban kibikee barang maa Solomon yaningko burudande miin darewoob anam yeman kuu ke monoon kei.

⁴³“Ma kei. Kwane awad arewa kuu karub yaambéd anburaniiwa yaro wenene bidambibkin koknoon okiibban angka yiidkimbon onmenmo yarebenambaraneenka dobarande yiminban keraneen. ⁴⁴Kwane, awad arewa yekareb yedmaneen, ‘Ii ambib koronde manaan kumaom kuu ika wene wedma.’ andaneen. Kwamune mene wedmaneene, arenib yiribman kuu nekwane ongme yirimbonmo amun keruwen kumban ma doborokban kowe, ⁴⁵ika wene awad miin arewa anam ediib ye arebban kuu benmananeena yi korem kwane kumaom dobaraniib. Kwananiiwa ari karub kuye dohiri kuu kurin arebban, miin arewa anam keraneen. Kuye kumun areb kuu no arewa kamenib kibikee doriibdan kee miin arewa anam keraniib kii.” andoon.

Yesu Ye Enaya Damana

(Mk 3:31-35, Lk 8:19-21)

⁴⁶Kwane, Yesu kuu kadaareb yaa ambiwoombéd weng daandeen ye niindem aom kuu ye ena yoom damana yoom kuu mene bunangka doriib. Yi dowaken kuu wengane weng daanem andiwed. ⁴⁷Kwane, karub maambéd Yesu yaa yedmenoon, “Eb ena yoom damana yoom kuu bunangka doriib, eb wedmebde weng daabdandamiib kii.” andoon.

⁴⁸Kwane, Yesu inande yedmenoon, “Kane kuu ne ena? Kane kane kuu ne damana?” andekore, ⁴⁹ye dingki yire ye kedmengkandeendan kuyaa dedmondene yedmoon, “Kekei ne ena yoom damana yoom kei, ⁵⁰amborom kuu kane kanembed Nambe Ewen ari doreen ye inamen dowaken yaambad kamimaib kuu ne enaya ne aagoroka ne yangkuraya kuu kui.” andoon.

Kab Kiradmoon Ye Kuruwak Weng

(Mk 4:1-20, Lk 8:4-15)

13 Kuye aron ari, Yesu kuu ambiwoom koronde wene ok bowan kebed angka diboroon. ²Kwane, nimakarub yemoo menebe ye kanawanewandiwe, ye kuu koronde oon bi motod aom awune diboroon. Kwane, kadaareb kuu ok kaat yaa menebe doboriwen.

³Kwane, yembed kuruwak weng yemoo daandene ma yedmoon kuu kei, “Mongkobon yariman kuu yaro ayongmon yeeb angka yob kab kiradmande wonoon. ⁴Kwane, kab kuu kiradmenmo yaroona, yena kuu kiwaan angka kiroboon kowe, ayari onbed wan menebe ben aniwen. ⁵Yena kuu dumnad yiri okad embengmo ari kiroboon. Kwane, kab kuu kirodmo deedereboon, amborom kuu okad kuu ambab yiriban kowe. ⁶Kumban, aron yaro mene yuruuna, kab korem nuubderebe kokdereboon, amborom kuu yumburum kuu ambab yiri kubunebindo kowe. ⁷Yena kuu okad yik kawiiib yiri kiroboon kowe, kab kuu yeere demboon kumban yik kabbed kan dabuknandoone idiib kerindo. ⁸Yena kuu okad amun ari kiroboon. Kwani kowe, id diboroon kuu yemoo, yena id 100iib, yena id 60yiib, yena id 30yiib kwamune ire wonoon.

⁹“Karub kanembed kerendemiib keroka, kwane wengamborok.” andoon.

Kuruwak Weng Dakmi Ye Dowad

¹⁰Kwane, ye kedmengkandeendanbed mene kaamoneniwen, “Komandewed kuruwak wengbed yi yaa daandimaab?” andiwen.

¹¹Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Godbed korok kere ooni yeman ye weng id angkara kuu yiib yaa korokben-dadned yiibkaadkeri yeman, kumban yimanban. ¹²Kane kuu Godbed korok kere ooni yeman yaa yekaadkeroon kuu, Godbed kedmengkandi yena ari kona-neene yemoo keraneen. Kumban kane kuu yekaadkerindo kuu ye yiribman korem kuu Godbed yeka baneeen.

¹³“Kuruwak wengbed yi yaa daandimain ye id kuu kei.

Kwane yi wedmimaib kumban korobe wedmimokban.

Kwane yi wengambirimaib kumban ongme wengambirimokban.

¹⁴“Kwani kowe, profesi weng Aisaiyambad yedme wongkoon kuu yi yaa anam id keroon. Wongkoon kuu Godbed yedmoon,

‘Yiib kuu wengamberembirimaib kumban, wengambere id kandimokban kereneb,

yiib kuu wedmembirimaib kumban, id wedmimokban keraniib,

¹⁵amborom kuu kwamune keyedan kee yi niindem aom kamkono kereneb,

yi wengambiri korondenib,

yi indob korem imbune winiwen kowe. Kwanaibban kuu yi indobbed wedmenib,

yi kerendembed wengambereneb,

yi niindem aombad weng id kandenib, amonombiwa, nembed ongmandaniin.’

kwane wongkoon.

¹⁶“Kumban yiib indobbed wedmenib, yiib kerendembed wengambirimaib kowe, Godbed yiib yaa amun kerundoon. ¹⁷Kedi, nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiibbed

wengambere wedme kamiib yaa kuu profesidaniib God ye inamen yorokmodaniib kurin dohiriwen kumbed yi dowaken darewoob kuu kwamune monoko wedmem ande meedmiwen, kumban yi wedmindo, kwamune wengamberem ande kamiwen kumban yi wengambirindo.” andoon.

Kab Kiradmoon Ye Kuruwak Weng Id

¹⁸ Kwane Yesumbed ika yedmoon, “Kab kiradmoon ye kuruwak weng id kuu wengambirime.

¹⁹ “Nimakarub yena kuu okad kiwaan angka areb, kane kanembed Godbed korok kere ooni ye weng kuu wengamberekorib id kandindo keroone, awad arewa yi korokbed weng amun yi niindem aom angkeen kuu awine buruwandene kanwonoon.

²⁰ “Kwane, nimakarub yena kuu dumnad yiri okad embengmo ari areb, kane kanembed God Ye Weng wengamberekorib kirodmo kubiyiib awiniwen. ²¹ Kumban God Ye Weng kuu yi niindem ambab yiri kubunebindo kowe, awinenib aron doboobban dobaraniib, amborom kuu God Ye Weng yaa arud barang o yenbandi mananeen kuu kwane kirodmo kombiri angkananiib kowe.

²² “Kwane, nimakarub yena kuu okad yik kawiiib ari areb, kane kanembed God Ye Weng wengambiriwen kumban, okad yiri dohiri ye meeni darewoowiib yiribman yemoon baniin kuu nekareb yimin keraniin andi ye dohiriwiib kumbed God Ye Weng dabuknandoon kowe, God Ye Weng kuu idiibban keraneen.

²³ “Kumban nimakarub yena kuu okad amun ari areb, kane kanembed God Ye Weng wengamberekorib, korobe meene awine dohiriwen. Yi kuu idiib dibaraniib, yena kuu id 100iib yena kuu id 60yiib yena kuu id 30yiib kwamune areb keraniib.” andoon.

Kab Amuniib Kab Arawayiiib Ye Kuruwak Weng

²⁴ Kwane, Yesumbed kuruwak weng maa daandoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu kekamune. Kwane karub maa wene wiit kab amunmo arumoon. ²⁵ Kumban amnoombed mongkob yariman awene kuu unik dangiwen kumaom kuu ye bonmanbed wene yob animokban ye kawiiib ibmo kuri arumenmo yarekore wonoon.

²⁶ “Amaan kuu wiit kab kuu yeere amne id ire wonoone, kab arewa kwangkong ibonmo wiit kab areb kwane dembe wonoon. ²⁷ Deme karub kuu mene yi korok yaa kaamoniwen, ‘Korok, eb kuu wiit kab amunmo mongkobon angka arumewenoo? Kunayambed kab arewa kuu menene dereboon kii?’ andiwen. ²⁸ Yembed inande yedmoon, ‘Ei, kee bonman maambed kamoon kii.’ andoon. Kwanandoone, ye demedanbed kaamoniwen, ‘Kwanoka, awine biangke kiradmanuuwoo?’ andiwen. ²⁹ Kwane, yi korokbed inande yedmoon, ‘Yii! Korondiiwaa! Amborom kuu kab arewa biangkaniib kumbed wiit yumburumiib kwane biangkaniib kowe. ³⁰ Kwane, korondibka, ibmo kwane dembiiwa, wene id wandi yaron keraneen. Aron arimbed id wandidan yedmaniina, kereek arewa kudin nadme andedmenabe nongkobe amot nengkekoriwa, wiit kuu wande benwene ne animan nongkobimbon ambiwoom nongkobaniib.” andoon.

Mastet Yob Kab Ye Kuruwak Weng

(Mk 4:30-32, Lk 13:18-19)

³¹ Kwane, Yesumbed angkon kuruwak weng maa daandoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu kekamune, at yangingko mastet ye yob kab karub maambed kande ye mongkobon angka kibinoon areb. ³² Kwane, mastet yob kab kuu em-

beng mana, kab yena arebban, kumban ma yeere kainaneen kuu at darewoob at yena mongkobon angka arumenaboon kuu korem yembed burudande wonoon. Kwane, daane darewoob keroon kowe, ayari on maa maa menebe at nondong ari kuu ami yenbenaben wananiib.” andoon.

Yiis Ye Kuruwak Weng

(Lk 13:18-21)

³³ Kwane, angkon Yesumbed kuruwak weng maa daandoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu kekamune. Wonong maambred flawa aande oganu bred ongmandamuun kuu flawa kabayingke obo keru yeman ye aningko yiis embeng aande kabed ayoobmim ye flawa aom kowe ongmeenkob, yiisbed flawa aom kabayingke yimin yimin yaa keroon.” andoon.

Biknoon Ye Weng Kuu Kuruwak Weng Yaambred Dian Kere Daandoon

³⁴ Yesu kuu kuruwak wengbed karuwa nimaya yaa daandimaan, kumbedmo. ³⁵ Kwanoon kowe, profesimanbed kwane dakmoon kuu anam id keroon. Kwane yedme wongkoon kuu, “Ne kuu kwamuneni kuruwak weng yaambred kande dakmaniin. Kedmengkandi yena okad ongmoon yaambred mene kibikee yemyeb bikderebeen kuu, nembed ben dian kere dakmaniin.” ande wongkoon.

Kab Amuniib Kab Arewayiib Ibmo Yeeroon Ye Weng Id

³⁶ Kwane, Yesumbed kadaareb domondekore ambiwom awunoon. Kwane, ye kedmengkandeendan kuu yeyiib yaa mene kaamoniwen, “Mongkob angka kab arewa ye kuruwak weng dakmewen kuye id

kuu, kedmengkandebko kaadkerem.” andiwen.

³⁷ Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Kei, karuwa kab amun arumoon kuu Karub Ye Mingki kii. ³⁸ Mongkobon kuu okad kumundin kangkuun kei, kowe kab amun kuu God yaa anam andiwe Godbed yi korok kere oonoondan kui. Ma, kab arewa kuu awad arewa Seten ye yoman winiwendan kui. ³⁹ Kwani kowe, bonman kab arewa arumoon ye karub kuyaamo Seten kui. Kwane, kab wandi aron kuu keye aron yimin wandanuune, id wandidan kuu God ye engyus kui.

⁴⁰ “Kwane areb, kab arewa dembe wonoon kuu biangke amot yiri nengkaneen areb kuu, keye aron yimin wandanuun yaambred kwamune keraneen kii. ⁴¹ Kwamune keraneen kuu Karub Ye Mingkimbed ye engyus yedmaneene yimbed wenebenib, okad yimin yimin wandaneen yaambred nimakarub arewa kamo doriwiiwa ambarakmok ande kamiwiiwa kuu korem be nedbekorib, ⁴² amot arewa yiri be kiraraniwa, amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kame dobaraniib. ⁴³ Kwana kowe, God ye yorokmodan kuu yi Ambe Godbed korok kere oonimbon aombred aron areb yuraniib.

“Kanembed kerendemiib keroka, kwane wengamborok.” andoon.

Odamod Bikdereboon Ye Kuruwak Weng Ayoob

⁴⁴ Kwane, Yesumbed ika yedmoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu, odamod okad yiri bikne angkimboroon areb. Kwane, karub maambred wedmekore, angkon ika kanbiknekore, kubi darewoob kumbed wene ari yembed komo awinoon ye yiribman korem kuu ben ari berengke od kandekore, mene odamod biknoon ye okad kuu moonoon.

⁴⁵ “Ma, Godbed korok kere ooni yeman kuu, berengki karub maa wene bot

manimanandeb yaningko peel ande onmenmo yaroon areb. ⁴⁶Peel od miin darewoob yeman wedmekore, wene ari ye yiribman korem ben ari berengke od kandekore, mene peel kuu moonoon.” andoon.

Oon Men Ye Kuruwak Weng

⁴⁷Kwane, Yesumbed ika yedmoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu kekamune, oon men nande ok bowan angka nane oon yemoo maa maa boon areb. ⁴⁸Kwane, oon yidwaroon kowe, oon men kuu wan yaro kubuk arimbed kowiwen. Kowenib, yi diberenib andangkane oon amun yaa kuu ben kabed aom kambungke arewa yaa kuu benkirarundiwen. ⁴⁹Kwamune areb, keye aron yimin wandanuuna Godbed ye engyus yaa yedmaneena God ye yorokmodaniib arewadaniib kuu andokbenib, ⁵⁰arewadan kuu amot arewa denaneen yiri benkiraraniwa, amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kame dobaraniib.” andoon.

⁵¹Kwane, Yesumbed ye kedmengkan-deendan yaa kaamoon, “Yiib kuu kuruwak weng korem kee kuye weng id kandiwen dee?” andoone, “Ee” ande yedmiwen.

⁵²Kwani kowe, Yesumbed yi yaa yed-mendoon, “Kwane kowe, Yuudan yi amob kedmengkandidan mimo mimo kuu anam ande Godbed korok kere ooni yeman ye kedmengkandi kandoon kuu kwamune, ambib yariman kurin ye yiribman amuniib kibik ye yiribman amuniib areb, yambiwoom komo yure oonoon kuu ben yaro mananeen.” andoon.

Yesu Nasaret Aom Wonoon

(Mk 6:1-6)

⁵³Kwane, Yesu kuu kuruwak weng kee daande dowan kerekore, kuyaa koronde yaro wonoon. ⁵⁴Yaro dore wene ye kambong anam Nasaret aom awune yi kurikuri ambiwoom dawuro kedmengkandoona, yi binangke karekme yikareb yedmiwen, “Karub kee kuna yaambed meeni kangdomiib God yaromkono wedmi yeman ongmi yaromkonoyiib kuu boon kii? ⁵⁵Ye kuu no ambib yenbi ye karub ye mingki. Kedi, ye ena yu aningko Meri, kwane ye damana kuu Yems yoom Yosef yoom Saimon yoom Yudas yoom kui. ⁵⁶Ye yangkuraya kwangkon korem nub yoom ibmo ke doruub kei. Kowe, karub kee kunayambed kwamune aromkonoyiib inameniib kee boon kii?” andekorib, ⁵⁷ye yaa kubenokban odkeneb keruwen.

Kumban Yesumbed yedmendoon, “Profesiman kuu yemoo bed ye yaa karub amun andimaib kumban, ye kambongdan yoom ye ambanga damana aweneyiib yoom kumbedmo ye yaa karub amun andimokban.” andoon.

⁵⁸Kwane kuyaa kuu, ye kuu God yaromkono wedmi yeman yemoo ban ambangkoon, amborom kuu yi kuu ye yaa anam andindo kowe.

Yoon Baptaisman Ayiwen

(Mk 6:14-29, Lk 9:7-9)

14 Kuye aron aom Galeli ambibkin-dan yi korok darewoob Erod Antipas^{‡‡} kuu Yesu komo kameen ye weng wengamberekore, ²ye korok korok yaa yedmoon, “Yesu kuu Yoon Baptaisman bobnoon yirimbed angkon ika demboon kii! Kwanakob God yaromkono wedmi yeman ongmenabimaan.” andoon.

^{‡‡}14:1 Erod Antipas kuu King Erod Kayabak ye mingki. Awodki oonoon ye okad kuu andokbe kaningiib kere Erod Antipasbed okad mimo oonoon.

³⁻⁴ Kwanandoon amborom kuu anuk yiri kumbed Erod kuu ye aagorok Filip ye wonongbed yu ambi dankare domonenuune Erodbed yu kuu awanoon kowe, Yoonbed Erod yaa daandimaan, “Ebbed yu awani kuu amob kii!” andimaan. Kwani kowe, Erodbed yedmoonkob ye dememan maambed Yoon awine kan wii aom kaanoona dibeen. ⁵ Erod kuu ayande meenoon kumban, ye kuu unoon, amborom kuu nimakarub yemooonbed Yoon kuu profesiman ande yedmimaib kowe.

⁶ Kwane, Erod ye wooneen ye orok yaron muneen kowe, Erodias yu mungkan koyu menenu menebiwendan yi murubia ari awuderenu ebkad wayirikne andeen kowe, Erod kuu kerengkandi darewoob keroon. ⁷ Kwani kowe, ye amob ongme yedmoon, “Kubbed komo meene yedmaneeb kuu kankabdaniin.” andoon. ⁸ Kwane, yu kuu awaan yu weng kandeen kowe, Erod yaa kwane yedmeen, “Yoon Baptaisman ye korok wande yabad ari kowe kanmene kawe.” andeen.

⁹ Anduuna, King Erod kuu kubiyiibban keroon kumban, amob weng ongme yedmoone yi yoom ane doriibdan wengambiriwen kowe, wonong koyu yu kaamoni yaa ee andekore ye dememan maa yedmoone, ¹⁰ Yoon ye korok kuu wii aombed wandiwen. ¹¹ Kwane, Yoon ye korok kuu yabad animarimbed kowe kanmene wonong koyu kuyaa kondiwa, yumbel awaan yaa kanmene kondeen.

¹² Kwamuniwa, Yoon ye id kuu ye kedmengkandeendan menenib kanwene mangkiwen. Mangkekorib wene Yesu yedmeniwen.

Yesumbed 5,000iib Animan Bangkandoon

(Mk 6:30-44, Lk 9:10-17, Yn 6:1-13)

¹³ Kwane, Yoon ayiwen ye weng kee Yesu kuu wengamberekore, ye kedmengkandeendan be kuyaa kuu koronde parai motodbed kimyen obonmo yaa wonoon. Kwanoone, nimakarub yemooonmo wengamberekorib, taun dia dia yaambel ye yoman yonka winiwen. ¹⁴ Kwane, Yesu kuu wirine kadaareb yemooon wedmendekore, mimyob keendoon. Keendekore bob anikadiibdan kuu ongmenaboos.

¹⁵ Kwane oobne aron kubune wenuun yaambel, ye kedmengkandeendanbed mene Yesu yaa daaniwen, “Keyaa kuu obonmo kambongiibban angkon miriknandameen kii. Amun kuu daandeewo wenebenib, kambong kambong yaa wene yika animan berenganabe anime.” andiwen.

¹⁶ Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, “Kwamunemban. Yiibbed animan bangkandibko anime.” andoon.

¹⁷ Kwane, yimbed inande yedmiwen, “Nub kuu om angkoyiib oon ayoob kembedmo awinuwen.” andiwen.

¹⁸ Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, “Ne yaa benminime.” andoon.

¹⁹ Kwane, nimakarub korem yaa yedmendoona kereek ari dibiriwen. Om angkoyiib oon ayoob kuu benkoobe, indob kan ambid ari wedmene eso andekore, om kuu domabangkoon. Kwane, yembed ye kedmengkandeendan yaa bangkandoona, yimbed be ari karuwa nimaya danaya yaa bangkandiwen. ²⁰ Yi korem anenib mikmoniwen. Ari animan dungkun dungkun koronde winiwen kuu ye kedmengkandeendanbed kabed kumaom benkambungke deweniwe kabed wad ayoowiib kuu yeederebenan wonoon. ²¹ Karuwa nimaya

danaya korem animan aniwen kuu karub 5,000iib areb.

Yesu Ok Ari Dodkan Woonon

(Mk 6:45-56, Yn 6:16-21)

²² Kwane kuyaambéd, Yesumbéd ye kedmengkandeendan yaa yedmendoona, yidin parai motod nande bowan yara yanande winiwen. Kwane, kadaareb yaa ika winime ande yedmekore domondoona. ²³ Kwane domondekore, wene aangko kaat angka yembedmo kurikuri kerok daanoon.

Kwane, aron kubunenu mirikne wenuuna, Yesu kuu yembirimo keroone, ²⁴ ye kedmengkandeendan kuu motodbed bid domonenib ambab ok wedangka winiwen, kumban yi weniib ye arinambo arimbed nuub kuu yi yaa meneene oknondok darewoob kamenu motod yaa beengkaun.

²⁵ Kwane, amnoom awawini yaa Yesu yiyiib yaa ok arimbed dodkanmo woonon. ²⁶ Kwane ok arimbed dodkanmo wene yi dia keroone, ye kuu wedmenekorib uni miin darewoob kere “Awadii!” ande komkiwen. ²⁷ Kumban Yesu kirodmo yi yaa baandoon, “Nembed kei. Yiib unaib, yiib niindem aom aromnime.” andoon.

²⁸ Kwane, Pitambéd baande yedmoon, “Yariman, anam ebbéd meneeb keroka, ne yaayiib yedme kowebko, ok ari ewiib yaa mana.” andoon. ²⁹ Kwanandoone, Yesumbéd “Ee mene.” andoon.

Kwane, Pita motod aom koronde kuro ok arimbed dodkanmo Yesuyiib yaa andowe woonon. ³⁰ Kumban Pita kwane nuuwa oknondoka wedmendekore, unene ok yiri andowe kubune wenene baandoon, “Yariman, ne nenkoone!” andoon. ³¹ Kwane baandoone, Yesu kirodmo dingki yirene awinene nenkoonekore yedmoon, “Eb anam andi kuu embengmo kii, komande karekmeeb?” andoon. ³² Kwane, yi kuu

motod aom awuniwa nuub kuu dowan keroon.

³³ Kwani kowe, yi korem motod aom doriibdan kuu Yesu yaa bumangkane yaningko kankoone yedmiwen, “Anam kai! Eb kuu God ye Mingki kii!” andiwen. ³⁴ Kwane, yi yane wene bowan yara bidambib Genesaret yaa wiriwiwen.

³⁵ Kwane, nimakarub kuyaa doriibdan kuu wedmibka, anam Yesu yaa kii andekorib, weng ben nongkobiiwa wenebuuna, ambibkin dia dia kuu bob anikaddan korem kuu Yesu yaa benmenebiwen.

³⁶ Kwane, yimbed no eekme yedmimaib, “Bob anikaddan kuu eb ebkad dungkun arimbed angkorokanime.” andimaiwe, kane kane korem Yesu yebkad dungkun yaa angkorokaniwen kuu wadkeriwen.

God Ye Amob Yaamo Wengambirime Andoon

(Mk 7:1-23)

15 Kwane, Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandaniib Yerusalem aombéd menenib Yesu yaa kaamoneniwen, ² “Komandeniwed eb kedmengkandeebdan kuu nub aamkono yi amowamob kuu awinindo kere no domangkimaib? Kedi, yi dingki kuu ogindo kumbéd animan kuu awingkonib aniib kii.” andiwen.

³ Kwane, Yesumbéd inandoon, “Ma komandiwéd yiib kuu God ye amob kuu domabangkanib yiib amowamobmo oone awinimaib? ⁴ Kedi, Godbed yedmoon, ‘Yiib ambe ena yi weng wengambere awandime.’ andoon. Ma yedmoon kuu, ‘Kanembed ambe ena yaa amkidbaneen kuu ayiwéd bobni yeman.’ andoon.

⁵ “Kumban yiibbed kedmengkandimaib kuu kanembed ambe o ena yaa yedmaneen, ‘Ne yiribman yaambéd komo yiib yaa awandaniin kuu kan God yaa munob koni yeman kowe, yiib yaa kondindeban.’ andaneen kuu yimin, yiibbed kedmengkandimaib

kuu. ⁶Kumban kwanandaneen kuu ye kuu anam ambe ena yaa oone awandimban. Kwanekob, yiibka God ye amob kuu benkirarundekorib, yiib awoya yi amowamobmo awinimaib.

⁷Yiib kuu aaidmidan kii! Aisaiyambed yiib dowad profesi weng yedmoon kuu korem weng id anammo keroon. God Ye Weng kwane dakmoon kuu,

⁸“Keye nimakarub kee naningko wengbed kankoonimaib, kumban yi meeni inamen ne yaa kuu ambab anam.

⁹Kowe, yimbed naningko kankooni kuu yiminban, amborom kuu yi kedmengkandi kuu karub yi inamenmo kedmengkandimaib kowe.” kwane andoon.

¹⁰Kwanandekore, Yesumbed kadaareb yaa baandoona ye yaa miniiwa yedmoon, “Wengambere kandime. ¹¹Komo komo karub ye mongkodkono aom awunaneen kuu God yaa arewa keru yemanban, kumban komo karub ye mongkodkono aombed deedaraneen kuu God yaa arewa keru yeman.” andoon.

¹²Kwane, ye kedmengkandeendan menenib Yesu yaa kaamoniwen, “Eb kuu ma kaadkerewenoo, Farisidanbed weng kee dakmeeb kumbed eb yaa kongebede odkeneb keru wen kii.” andiwen.

¹³Kwanandiiwe, yembed inandoon, “Kab korem Nambe Ewen ari doreen kumbed arumindo yaa kuu korem yumburum yirimbed biangkane kiraraneen.

¹⁴Yi kuu domondime. Yi kuu indob tut korok korok kowe. Kudi, kwane indob tut korokbed wene indob tut karub maa nen kinban wananeen kuu yi ayooob kwane wene dem kombaraniib.” andoon.

¹⁵Kwane, Pitambed yedmoon, “Kuruwak weng kuu dakmeeb ye id kuu korokbende.” andoon. ¹⁶Kwanandoone,

Yesumbed inande yedmoon, “Yiib kuu weng id kandindebankowoo?

¹⁷Yiibkaad dee? Komo komo mongkodkono awune kawene kabeyob aom awunimaan kuu wene no ot kerimaan. ¹⁸Kumban komo karub yi mongkodkono aombed deedirimaib kuu inamen aombed dembimaib. God yaa arewa keru yeman kuu kui, ¹⁹amborom kuu inamen aombed dembimaan kuu, arewa ye meeni yiib kuman o kumka ayi ye inameniib nenem kami ye inameniib yid bi ye inameniib weng wiribi ye inameniib wengamborokbanabiyiib kuu kwamune nimakarub yi niindem aombed dembimaan. ²⁰Kwane kee dembimaan kumbed God yaa arewa keru yeman. Ma, animan karub dingki ogindombed awingke ananeen kuu God yaa arewa keru yemanban.” andoon.

Yesumbed Yuudanban Yi Wonong Awandoon

(Mk 7:24-30)

²¹Kwane, Yesu kuu kuyaa koronde yaro dore wene ambibkin Taiyayiib Saidoniib yaa wonoon. ²²Kuyaa Keenanandan wonong ambibkin kuyaombed yaro menenu, Yesu yaa baande komkeen, “Yariman, Dewid ye Awo, ne mimyob keewe. Ne dana mungkan kuu awad arewambed ibnendoona miin yiminban arewa anam kereen kii.” andeen.

²³Kumban Yesu kuu ma inande daandindo kowe, ye kedmengkandeendanbed mene nangkane daaniwen, “Wonong kee yedmendebko, koronde wunuk, amborom kuu komkanmo menuun kowe.” andiwen. ²⁴Kwani kowe, yembed yu yaa yedmoon, “Ne kuu no Israeldan sibi bikderebiwen areb keru wen yi dowad kan yedme kowoonkob manaan.” andoon.

²⁵Kwane, wonong kuu Yesu ye dia angkon menenu ye murubia ari bumangkanu yedmeen, “Yariman,

awawe.” andeen. ²⁶ Kwananduune, Yesumbed inande yedmoon, “Dana mana ye om kuu bene anon[¶] yaa kiradmi kuu arewa.” andoon.

²⁷ Kwanandoone, wonongbed inande yedmeen, “Yariman, anam kumban, ma anon kuu kangkomanbed animan aneen ye arak dabderem yiri om ambong ambong kuburimaan kuu animaiib.” andeen. ²⁸ Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Kub kuu anam andi darewoob ye wonong kii! Kwani kowe, komo mene kaamowewen kuu kibireb kwanok.” andoon. Kwane kuyaambed, wonong yu mungkan kuu amun kereen.

Yesumbed Nimakarub Yemoon Ongmenaboon

²⁹ Kwane, Yesu kuu kuyaa koronde ok bowan Galeli kebed yaa wonoon. Wenekore, wene kawene aangko arimbed diboroon. ³⁰ Kuyaambed nimakarub yemoon kai yeyiib yaa menebiwen kuu yon wanadaniib, indob tutdaniib, yona dingkia angkaknoondaniib wengwaabdaniib bob anikad maa maadaniib yemoonmo benminiwen. Yi kwane benmenebenib Yesu ye murubiambon ari kiribiiwa, ongmenaboon.

³¹ Kwane, wengwaabdan kuu weng dakmiiwa, angkaknoondan kuu amunmo keriiwe, yon wanadan kuu yaro yarebiiwa, indob tutdan kuu nande wonoona kereknan winiiwa kamenan winiwen. Kwane, yi korem menebiwen kuu wedmekorib binangke Israeldan yi God kubenib yaningko kankooniwen.

Yesumbed 4,000 Ariyiib Animan Bangkandoona Aniwen

(Mk 8:1-10)

³² Kwane, Yesumbed ye kedmengkan- deendan yaa baandoona ye yaa winiiwa yedmoon, “Nimakarub kumundin keyaa mimiyoob keendaan, amborom kuu yi kuu neyiib yaa aronki ayooobmimiib dori- iwe animaniibban keriwen kowe. Ika winime andi kuu ne dowakenban, am- borom kuu yi kuu mungimo wananiib kuu wedya kirobaniib kowe.” andoon.

³³ Kwanandoon kowe, ye kedmengkandeendanbed kaamoniwen, “Nub kuu amboon keyaom kee ku- nayambed animan kuu benub kadaareb kamune kee bangkandanuubkob ane yimin keraniib?” andiwen. ³⁴ Kwane, Yesumbed kaamondoan, “Yiib kuu om kuu komoyiib awingkiwen?” andoon. Yimbed inandiwen, “Om ediib, okyiri oon embeng yemoonbaniib kumbedmo.” andiwen.

³⁵ Kwane, Yesumbed kadaareb yaa yedmendoona okad yiri dibere winiwen.

³⁶ Yesumbed om ediib okyiri oon em- bengiib be God yaa eso andekore, doma- bangkane ye kedmengkandeendan yaa bangkandoona yimbed ari nimakarub yaa kwane bangkandiwen.

³⁷ Yi korem anenib mikmoniwen. Kwane, ye kedmengkandeendanbed animan ane ari koronde winiwen kuu kated aom benkambungkiwa kated ediib yeedere wonoon. ³⁸ Karuwa nimaya danaya yi korem animan aniwen kuu karub 4,000iib. ³⁹ Yaro Yesumbed kadaareb kuu yedme kondoona wenebiiwa, ye kuu parai motod aom awunoone bowan Galeli yara yane wene bidambib Magadan dia winiwen.

[¶]15:26 Yuudanban kuu Yuudanbed anon andimaiib, yi kongendi weng, kumban Yesu kuu kuruwak wengmo dakmoon.

Yesu Yaa Yi Komboon Kaamobi

(Mk 8:11-13)

16 Kwane, Farisidan yoom Sedyusidan yoom Yesu yaa mene ye komboon wedmi ye dowad kaamoniwen kuu God yaromkono yaambad dud korokbok andiwed.

² Yesumbed inande yedmoon, “Oobne aron kubunanuun kuu yirim kanabaneen kuu yimbed yedmimaib, ‘Oo kwana kowe awari kuu amiibban keraneen.’ andimaib. ³ Kwane, amkimo yaro kangka kuu amukambidiib ambid dodmoyiib wedme ‘Kibikee am aron kii.’ andimaib. Yiib yiiibkaad ambid arimbed komarewa korokbimaane kuu wedme kaadkerimaib, kumban kibikee komo keroon kee wedme id bene kaadkerindo. ⁴ Kuku no arewa kamenib God yaa angkurom korokbenib kami-maibdan kumbed dud korokbe ande onmimo kamiib kii! Kumban ma dud korokbainban, no Yonambad dud korokboon kuu korokbaniin kumbedmo kui.” andoon. Andekore, Yesu kuyaa koronde domonde yaro wonoon.

Dudi Kedmengkandi Yaa Kaadkerime

(Mk 8:14-21)

⁵ Kwane, Yesu awene kuu bowan yara yaniwen kumban ye kedmengkandeendan animaniib maan yanindo nonondandiwen. ⁶ Kwane Yesumbed yi yaa yedmoon, “Kaadkerime. Yobdoodmo yiiibka oone dobirime, Farisidaniib Sedyusidaniib yi flawa kabayingke obo keru yeman yaa.” andoon. ⁷ Kwane, weng kee yikarebmo id kuu komarewa kii ande andangke yedmiwen, “Anam kuu animan maandindo keruwen kwande dakmeen dee kii?” ande dakmiwen.

⁸ Kwane, dakmiib ye weng id kuu Yesumbed wedmendoon kowe yi yaa kaamondo, “Yiib komandiwed

animan maandindo andi ye weng dakmiib? Yiib anam andi kuu embengmo. ⁹ Yiib kuu id meenindoyoo? Meenime, om angkoyiibmo kumbed nimakarub 5,000 ariyiib kuu bangkanduuwe aniwen. Aniwe, yiib kuu kabad komoyiib animan dungkun dungkun benkambungkiwen? ¹⁰ Ma, om ediibmo kumbed nimakarub 4,000 ariyiib kuu bangkanduuwe aniwen, kwangkon yiib kuu kabad komoyiib animan dungkun dungkun benkambungkiwen? ¹¹ Komarewakob yiib kuu meeninban keruwen? Ne kuu yiib ande animan ye dowad dakmokban. Kumban kaadkerime, yobdoodmo yiiibka oone dobirime, Farisidaniib Sedyusidaniib yi flawa kabayingki yeman yaa.” andoon.

¹² Kwane, ye kedmengkandeendan kuu meeni kandiwen, Yesu kuu anam flawa aom kowiwed kabayingki yeman yaa kaadkerime andindo, ye kuu Farisidaniib Sedyusidaniib yi kedmengkandi yaa kaadkerimbed dobirime anded dakmeen.

Pitambad Yesu Kuu God Ye Mingki Andoon

(Mk 8:27-30, Lk 9:18-22)

¹³ Kwane, Yesu wene taun maa Saesaria Filipai dia wenene, ye kedmengkandeendan yaa kaamondo, “Nimakarub kuu Karub Ye Mingki kuu kane andimaib?” andoon. ¹⁴ Andoona, yimbed inande yedmiwen, “Yenambad yedmimaib kuu eb kuu Yoon Baptaisan andimaib, yenambad eb kuu Elaidya andimaib, kumban karub yenambad eb kuu Yeremaiya o profesiman maa ande kamiib kii.” andiwen.

¹⁵ Kwane, Yesu kaamondo, “Ma yi-ibbed kuu ne kane andiib?” andoon.

¹⁶ Andoona, Saimon Pitambad inande yedmoon, “Ee, eb kuu wad doreen ye

God ye Mingki, eb kuu yembed kinoona menewenman Keresu kui.” andoon.

¹⁷Kwanandoone, Yesumbed inande yedmoon, “Ee, Saimon, Yona ye mingki, eb yaa Godbed amun kerubdoon, amborom kuu kekee karub maambed eb yaa kwane yedmebdokban, Nambe Ewen ari doreen kumbed korokbebdoon kowe. ¹⁸Kwane, nembed eb yaa yedmaan kuu eb kuu Pita,^{§§} eb kuu dumnad. Keye dumnad kwarimbed ne anam andidan ambib areb kuu ambangke kanyenbaniin. Kwane, bobni yaromkonombed monmaraanban.

¹⁹Nembed Ewen aom ooni yeman yaromkono kabdaniina, kwane ebbed okad kiri kee komo yaa yii andaneeb kuu Ewen aom kwangkon yiminban keraneen. Kwane, ebbed okad kiri kee komo yaa ee andaneeb kuu Ewen aom kwangkon yimin keraneen.” andoon. ²⁰Andekore, ye kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu ande dakmaib ye weng yedme kowoon, ye kedmengkandeendan yaa.

Yesu Ye Bobnaneen Ye Weng Dakmoon

(Mk 8:31–9:1, Lk 9:22–27)

²¹Kuyaron yaambéd yaro ari kuu Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa andowe dianmo daandoon, ye kuu Yerusalem aom wananeen kumbed Yuudan yi korok korokiib God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkan-didaniib kumbed ye kuu awinenib durud yewed maa maa konekoriwa, ye kuu ayaniwa bobnaneen kumban aron ayoobmim ari kuu nenkoonaneene ika dembaneen ande daandoon.

²²Kwanandoone, Pitambéd Yesu nen angkaro ongkane daanoon, “Yariman,

kwamune keraneen kuu Godbed kebenok ai! Kwamune kuu eb yaa ma kwanaanban kii!” andoon. ²³Andoona, Yesumbed neman Pita yaa amonombe inande daanoon, “Eb kuu Seten areb kerewen kii! Ne yaa kuu angkane! Eb kuu ne yaa boknande kombiri yeman kereeb kii! Eb kuu God ye inameniibban, karub yi inamenmo awinewen.” andoon.

Yesu Ye Yoman Wini Kuu Kiwaan Yobdood

²⁴Kwamunekore, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa daandoon, “Kwane, karub kanembed ne yoman manandamoka, yekareb ye dowaken ye inamen kankubune yaro ye at ming kankarinekore, ne yoman monok.

²⁵Karub kanembed yekareb ye wadkeri awinaneen kuu korem bobnaneen, kumban karub kanembed ne dowad yaambéd ye wadkeri domonaneen kuu wadkeri anam kandaneen. ²⁶Karub kuu nimakarub korem yaa burudande dore okad kumundin kiri kee korem yeka oonaneen kumban amaan ye kingkin kuu kumbaanban yamotbon yiri kankoraraneen kuu amun dee? Ye kuu komombéd God yaa konekore, ye kingkin kuu kumbaanban yamotbon yiri kankorarakban keraneen? Dowan!

²⁷“Kwane, Karub Ye Mingki kuu Yawodki ye nambiriyiibbed ye engyusiib mananeen kuu nimakarub mimo mimo komo kamiwen ye kakman yi yaa bangkandaneen. ²⁸Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib yena kane kane keyaa doriibdan kuu bobnaibbanbed wedmaniib kuu Karub Ye Mingkimbed korok kere oonaneen kii.” andoon.

§§16:18 Pita yanginko ye weng id Gurik wengbed kuu dumnad.

Yesu Yaa Nambiri Konoon

(Mk 9:2-13, Lk 9:28-36)

17 Aron benmeyib down keruuna arimbed, Yesu yaro Pita yoom Yems yoom Yoon Yems ye daman yoom kwamune be aangko ambab ari daanoon, yimbirimo keruwen. ²Kwane, yi doriwa Yesu yaa God ye nambiri monoon, yeka mamaa keroon. Kwane, ye murubia kuu aron yuremoon areb nambiri darewoob keruune, yebkad kuu kawanmo kawurimbon anam keroon. ³Kwane kuyaambad, Moses yoom Elaidya yoom kuu angkadere Yesu yoom dobiriwe, Yesu yoom weng dakmenabiwen.

⁴Dakmo doriwa, Pitambad Yesu yaa yedmoon, “Yariman, kekee amun, nuwiib ke doburuub kei. Ewiib dowaken kerebka, nembad kombon ayoobmimiib banaba. Ma eb, ma Moses, ma Elaidya.” andoon. ⁵Pita weng mogeed dakmeen aombad wiib kawanmo kande bokne kebeneen. Ku kebeneen ye niindem aombad wengmo baande daandoon, “Kekee ne Dana, ne mimyob dowakeniib kubiyiib darewoob ye ari kowaan. Ye weng kuu wengambirime!” andoon.

⁶Kwane, ye kedmengkandeendan kuu wengamberekoriwa, yi kuu uni darewoob kerenib, murubia ben okad yiri kiribe kirobiwen. ⁷Kumban Yesumbad mene badmende daandoon, “Yeedirime, unaib.” andoon. ⁸Kwane, yi deedere korok kankoone ari wedmibka karub yenayiiban, Yesu yembadmo.

⁹Kwane, kwari koronde aangko ika yiri kamenoniwa Yesumbad wedya daandoon, “Komo wedmiwen kuu karub yena yaa wene ari ogoodmo kwamune dakmenmo yarebaib. Kwane bikniwo wene ari ne bobnaniin yirimbed angkon ika dembaka.” andoon. ¹⁰Kwane, ye kedmengkandeendan kumbad

kaamoniwen, “Komande kwane Yuudan yi amob kedmengkandidanbed Elaidya kuu yedin mananeenkob andimaib?” andiwen.

¹¹Kwane, Yesumbad yi yaa inande yedmoon, “Kuu anam, Elaidya kuu yedin menene ongmi ye dowad korem nek-waneen. ¹²Kumban nembad yiib yaa ke yedmendaan kei, Elaidya kuu monoona down keroon. Monoon kumban korobe wedmenib anam Elaidya kii ande kamindo, no kwane yi meeni dowaken korem kuu ye yaa kwaniwen. Kwamune areb kuu Karub Ye Mingki yaa kangkon durud yewed konaniib.” andoon. ¹³Kwane, ye kedmengkandeendan kuu meenenib inamen kandiwen kuu Yesu kuu Yoon Baptaisman ye dowad ande dakmeen.

Yesu Dana Awad Arewa Ibneooniib Ongmoon

(Mk 9:14-29, Lk 9:37-43)

¹⁴Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom ika kawene kadaareb doriib yaa miniwa, karub maa mene Yesu ye murubia arimbed bumangke ¹⁵yedmoon, “Yariman, eb ne dana yaa mimyob keene. Ye kuu kot awarak ay-imaun arewa anam wedmimaan kowe, aron yemoo ayene kan ok yiri korare amot yiri korare kamimaan. ¹⁶Nembad eb kedmengkandeendan yaa nennamaan, kumban yi ongmenindo yimiban keruwen.” andoon.

¹⁷Kwane, Yesumbad inande yedmoon, “O nimakarub korem, yiib kuu anam andindebandan wabkaddan kii! Aron komoyiib kwane yiib yoom dobaraniin? Aron komoyiib kwane yiib karekmi wedme dobaraniin? Dana kuu nenmene.” andoon. ¹⁸Kwanandekore, Yesumbad awad arewa kuu yedme anbuuroona dana ye niindem aombad yeedoroon. Kwane kuyaambad amun keroon.

¹⁹Kwane, amaan, ye kedmengkan-deendan yoom Yesu yoom kwane karub yenayiibban yimbirimo keriiwe, Yesu yaa kaamoneniwen, “Komoyiibkob nubbed awad arewa kuu yedme anburinban keruwen?” andiwen.

²⁰⁻²¹Kwanandiwe, Yesumbed inandoon, “Yiib kwanindo keriiwen amborum kuu yiib anam andi kuu wuudmo. Kedi, nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib anam andi kuu aromne mastet yob embeng mana areb keraneen kuu aangko yaa baande yedmaniib, ‘Yakuri wene.’ andaniiwa kwananuun. God ye inameniib komo kamandameeb kuu yiminmo.”* andoon.

Yesu Ye Bobnaneen Ye Weng Ika Dakmoon

²²Kuyaambes Yesu ye kedmengkan-deendan korem Galeli angka ibmo nedbe doriwa yembed yedmendoon, “Karub Ye Mingki kuu karub maambes ambodangene awine kan karub yena yi dingki ari kowaneen kii. ²³Kwamunenib ayaniwe bobnaneen, kumban aron ayoo mim ari Godbed bobnoon yirimbed kankoonaneena dembaneen.” andoon. Kwanandoone, ye kedmengkandeendan wengamberekoriwa, miin kubiyiibban kere anam mimyob wandiwen.

Tak Od Kowi Ye Weng

²⁴Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom Kapeenaum yaa wene dawuniwe, kurikuri boyambib darewoob ye tak od bimaibdan yaro mene Pita yaa kaamoneniwen, “Yiib kedmengkandi korok kuu kurikuri boyambib darewoob ye tak od kowimaanoo?” andiwen. ²⁵Kwane, Pitambes yedmoon, “Eyoka, kowimaanaa.” andoon.

Amaan, Pita kuu ambiwoom dawuro wonoone, Yesumbed yedin Pita yaa yedmoon, “Saimon, eb komarewa meeneeb, kingbed ye tak od kuu karub kane yaambes bimaan, ye mingki yaambes dee, yena yaambes dee?” andoon. ²⁶Kwane, Pitambes Yesu yaa inande yedmoon, “Yi kuu karub yena yaambes bimaib.” andoon.

Kwanandoone, Yesumbed Pita yaa yedmoon, “Kwana kowe, king yi dana kuu tak od kowaibban. ²⁷Kumban nub yi yaa kowaubban kuu nub yaa kongendaniib kuu ne dowakenban kowe, wene pating kanwene ok bowan angka kamberene oon ibduruk kandaneeb kuu mongkodkono dankone wedmaneewa, od murubkob angkimbaranuun kuu kanduneb, wene ne tak odiib ewiib kwane kowe.” andoon.

Ewen Aom Kuu Kanembed Darewoob Keraneen?

(Mk 9:33-37, Lk 9:46-48)

18 Kuye aron kuu kedmengkan-deendanbed Yesu yaa mene kaamoneniwen, “Kanembed Ewen aom kuu aningko darewoob keraneen?” andiwen.

²Kwanandiwe, Yesumbed dana embeng yaa baandoona monoona, yembed nende yi murubia ari kowoone doboroon. ³Kwane, Yesumbed yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib korobe amonombe dana kamune areb keraniib kumbed Ewen aom awunaniib. Ma kwanokban keraniib kuu awunaniib. ⁴Kwani kowe, karub kanembed yeka kankubune dana mana keyareb keraneen kumbed Ewen aom aningko darewoob keraneen. ⁵Karub kanembed naningko yaambes dana mana kee areb

*17:20-21 Buk Matyu kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: “Kumban awad kwamuneyiib kuu kurikuriyiib animan korondiyiib kumbed anburi yeman.”

yaa kubenaneen kuu ne yaa kwane kubewaneen kii.

Dedmobeniwed Ambarakmi

⁶“Kumban kanembed dana kamune kere ne yaa anam andoonman keyaa dedmobaneenkob ambarakmaneen kuu, amun kuu ibduruk kuye karub kuu awine bot darewoob kande kongkono yaa borokne kan karamok yiri kaniwed nindem ambab yiri kankubuni kumbed yimin.

⁷“Okad kiri doriibdan, kaadkerime! Dedmobenako ambarakmok andi yeman yemooon dangoon. Kwane arewa kuu dembimaan, kumban kanembed kwamune arewa kame andaankob kwane dembimaan ye karub kuu durud yewed arewa ye yaa mananeen.

⁸Kwane, eb yon o dingkimbed dedmoonokob ambarakmewen keroka, wankorarunde. Kwananeeb kumbed dingki mimomo o yon mimomo kuyiib aron korem korem ye wadkeri kandaneen kuu amun. Ma kwamune yon ayoob o dingki ayoob kuyiib dobaraneeb kuu eb nen kumbaanban yamotbon yiri koraraneen kuu arewa.

⁹Kwane, eb indobbed dedmoonokob ambarakmewen keroka, biangkande korarunde. Kwananeeb kumbed indob yaramo aron korem korem ye wadkeri kandaneeb kuu amun. Maa kwamune indob ayoowiib dobaraneeb kuu eb nen kumbaanban yamotbon yiri koraraneen kuu arewa.

Sibi Biknoon Ye Kuruwak Weng

(Lk 15:3-7)

¹⁰⁻¹¹“Yiib kaadkerime. Aningkoyiibban ne yaa anam andiwendan keyaa kankubunaib. Kedi, nembed yiib yaa

ke yedmendaan kei, nimakarub keyi oonimaib yi engyus Ewen ari doriib kuu Nambe God ye kerebiri ari kwane doberembirimaib.[†]

¹²“Yiib kuu komarewa meenaniib? Kekamune karub maa sibi 100iib kumban mimo kuu wene biknaneen kuu, ye kwane 99iib kuu aangkombon ari domondekore, wene biknoon kuu kereknanmo yaraneen dee? Kwananeena! ¹³Kwane, nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, sibi wedmaneen kuu kubi darewoob keraneen, kwane sibi 99iib wene biknindo yaa kuu kubi embengmo. ¹⁴Kwamune areb, yiib Ambe Ewen ari doreen kuu ye dowakenban anam andidan aningkoyiibban mimo ma bikni kuu yiminban.

Angkodmimbed Eb Yaa Ambarakmi

¹⁵“Kwane, anam andi ye karub maambed eb yaa ambarakmoka, wene yiib ayoobmo keroka komo ambarakmoon kuu daane. Kwane, eb weng wengamboroka, amun eb awaneneb kowe ye o yu kuu eb daman kereeb kii. ¹⁶Ma, ye kuu eb weng kankoraroka, angkon ika karub mimo o ayoob ben eb yaa dabokne wene wengane. Weng korem ku dakmaneeb kuu yi ayoowiib indob indob wedmiib weng wengambere keraniib kowe, yi kuu eb weng ibmo kere dakme korokbi yeman. ¹⁷Yi ayoowiib kwangkon kwane wengambirinban anam keroka weng kanwene kurikuri ye korok korok yaa daande. Kurikuri ye korok korok yi weng kwangkon kwane wunesadmi ye karub keraneen kuu anam andindodan o tak od bidan yaa komo kwanimaab areb ye yaa kwangkon kwame.

[†]18:10-11 Buk Matyu kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Kedi, Karub Ye Mingki kuu awere bikniwendan burudande bindi ye dowad monoon.

Weng Ongmi

¹⁸“Nembed yiib yaa ke anam yedmen-daan kei, yiibbed okad kiri kee komo yaa yii andaniib kuu Ewen aom kwangkon yiminban keraneen. Kwane, yiibbed okad kiri kee komo yaa ee andaniib kuu Ewen aom kwangkon yimin keraneen. ¹⁹Angkon nembed yiib yaa ke yedmaan kei, yiib aombed ayooob kuu komo yaambd weng kan mimo kerenib God yaa kaamonem andaniib kuu Nambe Ewen ari doreen kumbed yiib dowad kwananeen. ²⁰Kwane, yiib ayooob o ayooobmim doberenib naningko yaambd kowenib weng kan mimo keraniib kuu, ne kangkon yi yaa dabokne dobaraniin.” andoon.

Amarakmi Are Nonondandi Ye Kuruwak Weng

²¹Kwane, Pitambd menene Yesu yaa kaamonoon, “Yariman, nangkodmimbed ne yaa amarakmaneen kuu, ye yaa are nonondande komoyiib keraniin? Yewudmo kameni kimingke ediib keraniinoo?” andoon.

²²Kwane, Yesumbd inande yedmoon, “Eb yaa ke yedmaan kei, yemoonmo are nonondande ediibmomban, 77iib kii. ²³Kwamunekob, Godbed korok kere ooni yeman kuu kwamune areb. King kuu mene ye deme karubbed ye yaa dungkum keriwen kuu inewime andi dowad baande kamoon. ²⁴Kwane, king kuu od andowe boon. Been ye niindem aombd karub maaaa nenminiwen kuu king yaa od gold darewoob yaningko talen 10,000iib[‡] kuyaa dungkum keroon. ²⁵Kumban ye korok yaa od koni kuu yiminban kowe, ye korokbed dungkum karuwiib ye wonongiib dana meediib ye yiribman koremiib

ben ari berengkekore od kanda ye weng kowoon. ²⁶Kwanandoone, karub kuu kirod bumangkane okad yiri korok kankibinene eekme yedmoon, ‘Ne yaa yodbiriban iwari meedmeewo, eb dungkum ne yaa kuu korem ari inebda.’ andoon. ²⁷Kwanandoona, kingbed ye yaa mimyob keenekore yedmoon, ‘Ne dungkum eb yaa kuu korondaan kii. Kowe, eb koronde wene.’ andoona wonoon.

²⁸“Kumban deme karub kuu wene ari yangkodmi deme karub maaaa wedmenoon. Yangkodmi kumbed od silvaa yaningko denari 100iib[¶] dungkum keroon kowe, karub kuu kongkono yaambd awine kanyobene yedmoon, ‘Ne dungkum kuu kankawe!’ andoon. ²⁹Kumban yangkodmi kuu kirod bumangkane eekme yedmoon, ‘Ne yaa yodbiriban iwari meedmeewo, eb dungkum ne yaa kuu ari inebda.’ andoon. ³⁰Kumban yangkodmi ye weng wengambere kankorarekore, yaro awine kanwene wii aom kaanoon, kwane wii aombd dobere dungkum kuu kowe wankarekore yeediri yeman.

³¹“Kwane, king ye demedan yenambd komarewa keroon kuu wedmekoriwa, kubiyiibban miin darewoob kandekorib, wene king yaa weng korem daaniwen. ³²Kwane, kingbed ye deme karub kuu ika baandoona awunoona yedmenoon, ‘Eb kuu deme karub miin arewa anam. Ne dungkum korem eb yaa angkuun kuu kowaab koronde ande kebonaan, amborom kuu ebbd ne yaa mimyob keewe ande yedmeeb kowe kwanaan. ³³Kumban angkon komoyiibkob eb kuu kwane wene eb deme angkodmi yaa mimyob keenokban, nembed eb yaa mimyob kowaan areb kerindo

[‡]18:24 Kuku 200 milien Kina areb.

[¶]18:28 Kuku 1,000 Kinamo areb.

kerewen?’ andoon. ³⁴Kowe, kwane king kuu arud wandekore yedmoon, karub kuu wii oonidanbed awine nenwene wii aombed yewed konembiriwed, wene ye dungkum korem kuu ingkane dowan keraneen.” andoon.

³⁵Adekore, Yesumbed ika yedmoon, “Yiib kuu yiib angkodmia yi ambarakmi yiib yaa kuu anam are nonondandaibban kuu, weng kee kwamune areb Nambe Ewen ari doreen kumbed yiib yaa kwananeen.” andoon.

Wonong Awanekore Domondi

(Mk 10:1-12)

19 Kwane, Yesu weng ku dakmeen korem dowan kerekore, ye Galeli angka koronde Yudea angka yaro dore wene ok Yooden yara yanoon. ²Kuyaa nimakarub yemoon kai menebe yoman kerenen winiwe, bob anikaddan korem ongmenaboon.

³Kwane, Farisidan yena kuyaa menenib, Yesu yaa komboon kaamoni ye dowad miniwen. Kwane, yimbed kaamoniwen, “Kekamune kee amob dee? Karub maa ye wonong kuu idiib o idiibbanbed domondaneen kuu yimin dee?” andiwen.

⁴Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Weng kee yiib ma kimingkindokowoo? God Ye Weng aombed wongkoon kuu kwane andowoon yiri kuu Ambengan Godbed ‘karuwiib wonongiib ayoob ongmenaboon’.” ⁵Kwane, Godbed yedmoon, ‘Kwamunekob, karub kuu yawodkia awaana domonde ye wonong yaa daboknaneen, daboknaneena yi ayooob kuu id mimo keraniib.’ andoon. ⁶Kowe, yi kuu id ayoobban, mimo. Kwana kowe, komo Godbed kandaboknoon kuu karubbed bongme dankorari kuu yiminban.” andoon.

⁷Kwanandoone, yimbed kaamoniwen, “Kwani kowe, komande Mosesbed amob kee yedme kowoon? Karub kuu ye wonong yaa domondi ye kerekiib wongke kondekore, domondod wini kuu yimin.” andiwen.

⁸Kwane, Yesumbed neman inandoon, “Mosesbed yiib yaa wonong domondi kuu yimin ande kowoon, amborom kuu yiib niindem aom kuu kamkono kowe. Kumban andowoon yirimbed kuu kiwaan maa, kwamuneyiibban dowan. ⁹Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, karub kanembed ye wonong domondekore, wonong maa awananeen kuu nenem kamaneen. Kumban wonongbed nenem kamanuunkob domondaneen kuu yimin.” andoon.

¹⁰Kwanandoone, kedmengkandee-danbed ye yaa yedmiwen, “Ambimban yi dobiri kuu kwamune dakmewen areb angkimboroka, amun kuu wonong awanimban korondi kuu yimin.” andiwen.

¹¹Yesumbed yi yaa inande yedmoon, “Godbed kane kane yaa kuye weng kondoon kuu kwamune dobaraniib. Yena kuu awine dobaraibban. ¹²Kedi, karub yena kuu yi enaya yi kabeyob aombed kubuyowiibban keroon kowe, wonong awanindeban. Yena kuu karub yenambed kubuyob biwen[§] kowe, kwangkoon wonong awanindeban. Yena kuu wonong awani kuu yi dowakenban keruwen, korondiwen amborom kuu yi dowaken darewoob kuu Godbed korok kere ooni yeman ye inamenmo awinandamiib kowe. Kane kane kuu wonong awanimban ye weng kee dowakeniib keraniib kuu awine dobirime.” andoon.

§19:12 Kuye aron kuu kingbed yi demedan yi kubuyob bimaib, dememo awinime andiwed.

**Yesumbed Dana Yaa
Amun Kerundoon**

(Mk 10:13-16, Lk 18:15-17)

¹³ Kwane, dana bongbong kuu yi arianbed ben Yesu yaa miniwen, yembed dana yi ari dingki awingke amun kerunde kurikuri kamendok andiwed. Kumban kedmengkandeendanbed dana yi arian yaa be winime ande ongkande kebengkiwen.

¹⁴ Kwaniwe, Yesumbed yedmoon, “Yiib korondiiwo, dana bongbong kuu ne yaa minime yiib kebengkaib. Godbed korok kere ooni yeman kuu dana bongbong kamune yi inamen areb keraniib kumbed awunaniib.” andoon.

¹⁵ Kwane, Yesumbed dana bongbong ari dingki kowe amun kerunde kurikuri kame downan kerekore, yaro kuyaambed wonoon.

**Yiribman Yemoon Ye
Kewedman Ye Weng**

(Mk 10:17-20, Lk 18:18-23)

¹⁶ Kwane, karub kewedman maa Yesu yaa menene kaamonoon, “Kedmengkandi korok, komarewa kereni amun deme awineni, wadkeri aron korem korem kuu kandaniin?” andoon. ¹⁷ Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Komandewed amun ye dowad ebbed ne yaa kaamoweeb? God yembedmo kuu amun. Eb dowaken wadkeri kanda andebka, amob weng wengambere kande.” andoon.

¹⁸ Kwane, kewedmanbed kaamonoon, “Amob kunambed awinaniin?” andoon. Kwane, Yesumbed inandoon, “Kumka o kuman ayaab, nenem kamaab, yid baab, kangdod aom dudi weng dakmaab, ¹⁹ eb ambeya enaya yaa meene wengambere, kwane ebka ebmeren mimyob dowaken kowimaab areb eb dia doriibdan yaa mimyob dowaken keende.” andoon.

²⁰ Kwane, kewedman inande yedmoon, “Amob korem kee ibmo kwane oone awinaan. Kumban komo maa awinaniin?” andoon.

²¹ Kwane, Yesumbed inandoon, “Eb dowaken eb inamen aom demkoraonmo kerande kamebka, wene eb yiribman korem kuu ben ari berengke od bekorewa, od kuu kamboknondan yaa bangkandekoreb, eb kakman kuu Ewen aombed angkimbaraneen. Kwananeeb ye yoman ari kuu ne yoman mene.” andoon.

²² Kwane, kewedman kuu kuye weng wengamberekore, kubiyiibban kere koronde wonoon, amborom kuu yiribman yemooniib kowe.

Ewen Awuni Ye Weng

(Mk 10:21-31, Lk 18:24-30)

²³ Kwane, Yesumbed kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiribman yemoon ye karub kuu yekareb kankubunekore Ewen arimbed doreen ye Godbed korok kere ooni yeman aom awuni kuu yobdood. ²⁴ Angkon ma nembed yiib yaa ke yedmaan kei, kemo kuu nidoro dem awunaneen kuu yobdood dee? Yiribman yemoon ye karub kuu yekareb kankubunaneen kumbed Godbed ye korok kere ooni kuu kekamune ye yobdood burudande yobdood aman ari kii.” andoon.

²⁵ Kwane, kedmengkandeendan keye weng wengamberekorib, yi kuu binangki darewoob kerenib kaamoniwen, “Kwana kowe, kane kuu yimin kii? Godbed bobni yaa kuu ma burudande nendaanban kii!” andiwen. ²⁶ Kwane, Yesumbed yi yaa wedmende yedmoon, “Karub yaromkono yaambed kuu kwanindeban, kumban God yaromkono yaambed kuu yimin. Godbed komo kamandameen kuu kwananeen.” andoon.

²⁷ Kwane, Pitambed inande yedmoon, “Kedi, nub kuu yiribman korem kirarunde eb yoman munuwen. Kowe, nub yaa kuu komarewa kerundaneen?” andoon.

²⁸ Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Nembed yiyb yaa ke anam yedmendaan kei, Godbed okad korem kuu yeweb areb ika onmaneene, Karub Ye Mingkimbed king ye ooni ye dibirimbon arimbed nambiriyiyb dibere korem oonaneena, yiyb wad ayoowiib ne yoman meniibdan kwangkon korok ye ooni ye dibirimbon amunmo wad ayoowiib arimbed diberenib, Israeldan yi amyenimbon wad ayoowiib kuu oonaniib.

²⁹ “Kowe, karub kane kane ne yoman mini dowad, yi ambiwiib ambang oni damaniib ena ambeyiyb danayiyb bidambikiniib domondaniib kuu, yi korem kuu Godbed yewudmo bangkandaneene kakman 100iib areb keraneen. Angkon Godbed yi yaa wadkeri aron korem korem yeman kondaneen. ³⁰ Kumban yidin ari keriwendan yemoon kuu yoman keraniwe, yoman keriwendan yemoon kuu yidin ari keraniib.” andoon.

Nong Yob Demedan Ye Kuruwak Weng

20 Andekore, Yesumbed ika yedmoon, “Kedi, Godbed korok kere ooni yeman kuu kamune, mongkobon yarimanbed amkimo kaimbed yaro dore wene karub bako, ye nong yob deme awinime ande boon. ² Nong yob deme aronki mimo kuu od silvaa yeman mimo yaningko denarius** kowe, kwane bangkandaniin andekore ben mongkobon angka yedmoona winiwen. ³ Kwane, angkon aron 9 oklok areb yaa wene wedmoonka, animan berengkanabimbon yaa karub

ogoodmo demeyiibban doriib. ⁴ Kwane, yembed yedmoon, ‘Yiyb kwangkon wene ne nong yob deme awinime, od kuu yiminmo bangkandaniin yiyb yaa.’ andoon kowe, ⁵ yi kwane demembon yaa winiwen. Kwane, angkon aronkobbed ye kuu animan berengkanabimbon yaa ika wenene kwane yedmoone yena winiwen. ³ oklok angkon ika kwamunemo kamoona. ⁶ Kamekore, angkon 5 oklok yaa ika wene wedmoonka, karub yena kuu kwamune animan berengkanabimbon yaa doberenan yarebiib kowe, yembed kaamoon, ‘Yiyb komandiwed aron doboob keyaa nadangke weniib?’ andoon. ⁷ Kwanandoone yimbed inande yedmeniwen, ‘Kwane doruub amborom kuu karub kanembed nub deme awini dowad bindo.’ andiwen. Kwanandiiwa kwane yedmoon, ‘Yiyb kwangkon kwane wene ne nong yob deme awinime.’ andoon.

⁸ “Kwane aron oobneya keruuna, mongkobon yariman kuu yaro ye deme karub korok yaa yedmoon, ‘Baandeewo deme awiniwenden kuu menebiwo od bangkande, yomanbed baandaan kumbed andowe bangkandenmo wene yiri yidin baandaan yaa nande.’ andoon. ⁹ Kwane, 5 oklokbed boondan kuu menenib od denarius mimo biwen. ¹⁰ Kwane kowe, karub yidin amkimombed boondan kuu kwane wedmiwen kowe od kuu arimbed banuub kii ande meeniwen. Kumban yi korem kuu od denarius mimomo korem kwane bangkandoon. ¹¹ Kwamune biwen kowe, mongkobon yariman yaa kongene mungkubmangkab kamenib ¹² yedmeniwen, ‘Keye karub kuu yi yomanbed aron dukmenmo awiniwen, ma nub kuu aron darewoob amkimombed wene oobneya deme

**20:2 Denarius mimo kuu 10 Kina areb kibikee.

awinuwen, angkon aron angkara aron nimin darewoob kanduwen kumban angkon od kuu yiyiib nuwiib ibmo kwane bangkandeeb kuu yiminban.’ andiwen. ¹³Kumban yembed yi kuyaom kuu mimo yaa inande yedmoon, ‘Angkodmi, ne kuu eb yaa amarakmindo. Ma, angkon eb kuu ee kibikmo od denarius mimo deme awinaniin andewenoo? ¹⁴Kwana kowe, eb od kabdaan kuu kandekoreb wene. Ne dowaken kuu karub kane yomanbed mene deme awinonman kwangkon kwane ibmo koni kowe kwanaan. ¹⁵Neka nod kowe, nembed kan komarewa kereni deme awineni ane dobaraniin kuu yimin. Nembed yena yaa nodbed bangkandeni awandaan kowe ne yaa wungkaweeb dee?’ andoon. Andekore, ¹⁶Yesumbed yeenbon weng daandoon, “Kwani kowe, kane kanembed yi yoman meniibdan kuu arinaniwa, yidin ariniwen kuu yoman keraniib kii.” andoon.

**Yesu Ye Bobnaneen Ye
Weng Ika Dakmoon**

(Mk 10:32-34, Lk 18:31-33)

¹⁷Kwane, Yesu Yerusalem ari weneen kowe, yembed kedmengkandeendan wad ayooob benwene yimbirimombed daandoon, ¹⁸“Kedi, nub kuu Yerusalem ari wunuub kii. Karub Ye Mingki kuu karub maambed ambodange awine kandene, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandaniib yi dingki ari kowaneen. Kwane, yimbed ayiiwo bobnok ande kowekorib, ¹⁹Yuudanban yaa kondaniwa, yimbed ye yaa kan damangkanenib angkurom angka nong yikyikiibbed wangkanenib kan at ming ari bakumbed daaraniwa bobnaneen. Kumban aron ayooobmimiib ari kuu Godbed nenkoonaneene ika dembaneen.” andoon.

**Yems Yoom Yoon Yoom Yi
Awaan Yu Dowaken**

(Mk 10:35-45)

²⁰Yems yoom Yoon yoom yi awaan yoom winiwa yu dowaken Yesumbed ee kwananiin andok andud mene ye murubia arimbed bumangkenu kaamonuune, ²¹inande kaamondoon, “Kub dowaken kuu komo?” andoon. Kwane, yumbed yedmeen, “Ee ande weng kunduk kee ongme. Eb king kere oonaneeb kuu ne dana maa korok kere eb wiwi angka dibaraneen, maa korok kere an angka dibaraneen kui.” andeen.

²²Kwane, Yesumbed inande yedmendoon, “Yiibbed kaamobiib ye id kuu yi-ibkaadban. Nembed durud yewed kandi ye kiwaan ari wanandamiin kuu, yiib kwangkon kwane wananiib dee?” andoon. Andoona, yi ayooobbed yedmiwen, “Ee nub kuu yimin.” andiwen. ²³Kwane, Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Ee, yiib kuu nembed durud yewed kandi ye kiwaan ari wanandamiin yaa yii-wiib kwane wananiib. Kumban, ne wiwi angka o an angka dibiri ye yumbon kuu nembed bangkandi yemanban, yeka Nambe God yembedmo karub kane yaa yi dowad nekwoon kuu kumbedmo.” andoon.

²⁴Kwane, kedmengkandeendan yena angko angkoyiib kuu wengamberekorib, ayi ningki yoom yaa kuu kongendiwen.

²⁵Kwane, Yesumbed yi korem baandoon nedbiwa yedmendoon, “Yiib yi-ibkaad, korok korok okad kiri ooniwen kuu kwamune, ‘Nembedmo yimin ne weng yaambedmomo wengambirime.’ andimaib. Kwane yi korok korokbed yi ambibkindan kankubunaiwe korok yi dabderem aom dobirimaib.

²⁶“Kumban yiib kuu kwamunemban. Yiib yaa kanembed ye dowaken kuu darewoob kerandamoka yekareb kankubunene yiib dememo awini ye

karub kerok. ²⁷ Angkon ari kuu yiiib yaa kanembed ye dowaken kuu miin darewoob kere yedin kerendamoka, yeka kankubune yirimbed kerene, yiiibkanmo yi dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub kerok. ²⁸ Kwane, Karub Ye Mingki kuu deme kondoko yenambed awinime andi ye dowad minindo, yembed yena yi dabab yaa awandi ye dowad menene nimakarub yemoon bi ye dowad ye wadkerimbed amoddok monoon.” andoon.

Indob Tut Karub Ayoob Ongmenandoon

(Mk 10:46-52, Lk 18:35-43)

²⁹ Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom Yeriko aom domondiiwa kadaareb nokbe kan ye yoman winiwen. ³⁰ Karub indob tut ayoob kuu kiwaan kebed angkambed dibonib wengambiribka, Yesu kuu deweneen kowe, yi baande yedmiwen, “Yariman, Dewid ye Awo, nub yaa mimyob keende awande!” andiwen. ³¹ Kadaareb ku deweniib kumbed ongakande daandiwen, “Komkaib, korondime.” ande kamiwen, kumban yi kuu miinmo naawon komkiwen, “Yariman, Dewid ye Awo, nub yaa mimyob keende awande!” ande kamiwen.

³² Kwane, Yesu yinmonokore, yi yaa baandoon, “Yiib dowaken nembed yiib yaa komo kerok andiwed?” ande kaamondo. ³³ Kwane, yimbed inande yedmiwen, “Yariman, nub dowaken kuu nub indob ongmenande anduwed.” andiwen. ³⁴ Kwanandiwe, Yesu yi yaa mimyob keendekore, kwane yi indob yaa angkorokandoona, kiroadmo kwamune yi indob kuu amunmo kerunde wonoon. Kwanoona, yiyiib kwane ye yoman winiwen.

Yesu King Areb Kere Yerusalem Aom Awunoon

(Mk 11:1-11, Lk 19:28-38, Yn 12:12-15)

21 Kwane, yi kuu Yerusalem nandok menenib aangko Olif ari kambong Betfeg awunandamenib, Yesumbed kedmengkandeendan ayoob yaa yedmoon, ² “Yiib winime. Kambong kee yiib korok kowe weniib ari kumaom aommenib wedmaniwa, donki kuu nong boroniwena doruun kii. Ingkodiib kowe nong borongkiwen kuu dudmungke benminime, ne yaa. ³ Kwane, karub kanembed weng maa yiib yaa daandoka, ye yaa yedmenime, ‘Yarimanbed ye dowaken kwane benminime andoonkob.’ andime. Kwaniwo, kiroadmo ‘Benyuroko benwinime.’ andaneen.” andoon. ⁴ Kekee kwanoon kuu profesimanbed dakmoon ye weng kuu anam id keroon. Keye weng kuu,

⁵ “Yerusalem aom doriibdan yaa yedmende,
‘Wedmime, yiib king ku meneen kui, nangkemmo kerene donki ingkod ari daane diberene yiib yaa meneen kui.’” kwane andoon.

⁶ Kwane, kedmengkandeendan kuu wene yembed komo weng daandoon kuu kumbedmo kwane awiniwen.

⁷ Kwane, yi kuu wene donki awaniib ingkodiib kwane benmene Yesuyiib yaa miniwen. Menenib yi yuruk ebkad kuu biangkane ben donki yi angkurom ari nongkobiwen. Nongkobiwa, Yesu kwari diboroon. ⁸ Diboroone, kadaareb yemoon yi kwangkong yi animari ebkad inwariwen kuu biangkane kiwaan yiri kudmenmo winiwa, yenambed orom biid awene aangke kiwaan yiri kudmenmo winiwa kamiwen. ⁹ Kadaareb yena arinambo ari yidin weniibdan yoom ye yoman weniibdan yoom kuu komkanmo winiwen,

“Dewid ye Awo ari ke meneen keye aningko kankoonem!

Karub kee Yariman yaambéd meneen kuu amun kerunok.

Karub ke meneen keye aningko miin anammo kankoonem!” ande kamiwen.

¹⁰ Kwane, Yesu kuu Yerusalem aom aomnoone, taun aom doriibdan kumundin kuu miin kanyerekneen. Kwanuuna kaamobiwen, “Kee karub kane kii?” ande kamiwen. ¹¹ Kadaareb miniwendan yenambéd yedmiwen, “Kekee Yesu, profesiman, Galeli aom Nasaret yaambéd monoon kui.” andiwen.

Yesumbed Kurikuri Boyambib Darewoob Yaa Woonoo

(Mk 11:15-19, Lk 19:45-48)

¹² Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob kuuk aom dawuro wene berengkanabidan yenburoon. Yenburene od ingke bidan yi arakiib on arud berengkidan yi dibiri yemaniib kuu ben amenengkoon. ¹³ Kwanekore, daandoon, “Kekamune, God Ye Weng kumaom wongkiwen kuu, ‘Ne kurikuri boyambib darewoob kuu kurikuri yambib andaniib.’ kwane wongkiwen, kumban yiib kwanimaib kumbed ‘yid bimaibdan yi ambib’ areb kereen.” andoon.

¹⁴ Kwane, ye doreen yaa kuu indob tutdaniwa yon wanadaniwa menebiwa, kwane ongmenandoon. ¹⁵ Kwane, dana kuu komkimaib, “Kubem, Dewid ye Awo ari yaningko kankoonem!” ande kamiwen. Kumban God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob darewoob yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kuu Yesumbed komo kamooniib dana kwane kamiib kuyiib korem wedmekorib, norin wandiwen. ¹⁶ Norin wandekorib, Yesu yaa kaamoniwen, “Danambéd kwane dakmiib kuu wengamberewenoo?” andiwen.

Andiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Ee. Yiib kuu God Ye Weng kee

‘Ebbéd kinewenkob dana manayiib dana darewoowiib kuu

eb aningko kankoonimaib.’

kuu ma kimingkindokowoo?” andoon.

¹⁷ Kwanandekore, kuyaa koronde yaro dore wene Yerusalem domonde wene kambong maa Betani angka wene angkok woonoo.

Yedob At Koknoon Ye Weng

(Mk 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Amkimo warewinimbed Yesu angkon ika Yerusalem aom menone mungimo keroon. ¹⁹ Kwane, menene wedya yedob at wedmekore, yedob kuu ma wande ana ande wene wedmoonka idiibban biidmo keroon. Kowe, kwane Yesumbed yedmoon, “Aman ari id angkon dibaraabban kerok!” andoon. Andoona, kirodmo kwane biidiib nuubne wene yedob at kuu koknoon.

²⁰ Kwane, kedmengkandeendan kuu akme binangkekorib, Yesu yaa kaamoniwen, “Komarewakob kwane kirodmo at kuu koknoon kii?” andiwen.

²¹ Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib kuu anam andi kerenib karekmiyiibban kuu kwane at yaa komo keroon kwamunemo kamaniib kuu yimin. Kwamune ari kuu aangko yaa kwangkon kwane yedmaniib, ‘Kub kuu nenwene karamok yiri korarok.’ andaniib kuu Godbed kwananeen. ²² Kwane, yiib kuu anam andaniib kumbed kurikuri aombéd God yaa komo kaamobaniib kuu baniib.” andoon.

Yesu Yaromkono Kuu Kunayambéd Boon?

(Mk 11:27-33, Lk 20:1-8)

²³ Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob kuuk aom dawuro wene

dore kedmengkandeena, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib aamkono yenayiib kumbed Yesu yaa menenib kaamobeniwen, “Eb kuu kane yaromkono yaambéd kwamune kameeb? Kanembéd aromkono kee kabdoonkob?” andiwen.

²⁴Andiiwa, Yesumbed inande yedmoon, “Neyiib yaa mimo kaamonako inandiwed kumbed ne kuu kanembéd deme kine kawoonkob kwamune ambangkain kee yedma. ²⁵Yoon Baptaisman kuu kane ye aromkonombéd kande baptais kamoon? Ewen Ari Doreenman yaambéd dee, karub yaambéd dee?” andoon.

Kwanandoona, yikareb yemyeb yedmiwen, “Kwane Ewen Ari Doreenman yaambéd andanuub kuu angkon kaamondaneen, ‘Kwana komande ye weng yaa yiib anam andindo keriwen?’ andaneen. ²⁶Kumban angkon karub ye meenimbed andanuub kwangkon yiminban, amborom kuu nimakarub korem kuu Yoon Baptaisman kuu profesiman andimaib kowe unuwen.” andiwen. ²⁷Kwana kowe, Yesu yaa inandiwen, “Nubkaadban.” andiwen.

Kwanandiiwa, Yesu kwangkon inande yedmoon, “Ne kangkon kane ye aromkonombéd kwane ambangkain kuu daandainban.” andoon.

Kewed Dana Ayoob Yi Kuruwak Weng

²⁸Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yiib komarewa meenaniib? Kwane karub maa kuu ye dana kewéd ayoob doriib. Kowe, awodki wene wonobman yaa yedmoon, ‘Ne dana, kibikee eb wene nong yob mongkobon angka deme awine.’ andoone, ²⁹‘Yii, korondaan.’ ande inandoon, kumban aman ye inamen amonombe wene nong yob mongkobon angka deme awinoo. ³⁰Kwane, awodki wene dana mingki ningki yaa kwangkon ayi yaa daanoon areb kwane daanoon.

Daanoone, ‘Ee, ambe, kwananiin.’ andoon, kumban ye wene deme kwane awinindo koroon. ³¹⁻³²Kowe, kewéd dana ayoob kuu kunambéd yambe ye weng wengambere awinoo?” andoon.

Andoone, korok korokbed inandiwen, “Ayi kui.” andiwen.

Kwane, Yesumbed yedmoon ye yaa, “Nembéd yiib yaa ke anam yedmendaan kei, Yoon Baptaisman ku monoon kuu mene God ye yorokmo ye kiwaan kedmengkandok monoona, yiib kuu ye weng wengambere andiwen anam andindo. Kumban tak od bidaniib kiwaan ari nimayiib kuu weng wengambere anam andiwen kowe, yi kuu yiib burudandenib, yidinmo Godbed korok kere oonimbon awuneyiib kii. Kwaniwen kuu yiibbed wedmiwen kumban yiib amonombindo, Yoon ye weng anam andindo.” andoon.

Yesu Kuu Wunekaraniib Ye Kuruwak Weng

(Mk 12:1-12, Lk 20:9-19)

³³Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kuruwak weng mamaa kee wengambirime. Kwane okad yariman maa ye mongkobon angka nong yob kab kibingkoon. Kibingkekore, kuuk wirine kanawanewandoon. Kwane, yob ondoobkene ambodmo bi yeman ye dem nirekore, angkon mongkobon kuyaa kerekne ooni ye boyambib kongam yenboon. Kwamunekore, yaro karub yena yaa ye mongkobon kuu oonime yob yena bangkawime ande yedme weng kondekore, ambab angka wonoon.

³⁴“Kwane, nong yob yumu wi aron dia kere wunuuna, yariman kuu yaro dore ye demedan yaa yedmoona wene mongkobon oonidan yaa wene ye nong yob bok winiwen. ³⁵Kwane, mongkobon ooniwendan kumbed yaro deme karub maa kuu anbandenib, maa aye bob kowenib, maa botbed ayenib kamiwen.

³⁶Kwane, angkon yariman kuu yaro ye demedan yemoo yena ben kiri-boona winiwen, kumban ibduruk winiwenda yaa komo kamiwen areb kwamune yenbandiwen.

³⁷“Kwani kowe, yarimanbed yedmoon, ‘Ne dana kee, yi kuu ye yaa amun amun kamenib ye weng wengambere kwananiib.’ andoona yeenbon wonoon. ³⁸Kumban, kwamune mongkobon ooniwenda kuu wedmekorib yikareb dakmiwen, ‘Ke meneen kee, yariman ye yumbon kandi ye karub kii. Wene aye kowekorub, nubbed ye okad kee be nubka oonem.’ ande kamiwen. ³⁹Kwanandekorib, mongkobon aombed awinene kan bunangka korarekoriwa aye kowiwen.” andoon. ⁴⁰Andekore, Yesumbed korok korok yaa kaamondo, “Kwana kowe, kwamune mongkobon yariman mananeen kuu mongkobon ooniwenda yaa komarewa kamendaneen?” andoon.

⁴¹Andoone, korok korokbed inandiwen, “Ye kuu arewa kamiibdan benmene awine arewa kerundene yeene warekore, mongkobon kuu kandune karub yena kondaneene, yimbed oonenib nong yob wandi aron keranuun kuu wandenib, ye dowad yekayiib konimamaniib.” andiwen.

⁴²Kwanandiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Yiib kuu God Ye Weng Karadmo kee ma kimingkindokowoo? ‘Bot kuu boyambib yenbidanbed kankorariwen kuu, ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon.’††

Kukuu Yarimanbed kwane ongmoon kedi!

Nub indob ari kee wedmuwen kowe, kubi darewoob keruwen kii!’ kwane wongkoon.

⁴³“Kwana kowe, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, Godbed korok kere ooni yeman kuu yiib yaa koronde kandune nimakarub yena yaa kuye deme awinenib idiib keraniib yaa kondaneen.

⁴⁴Kane kane bot kee kwari kirobaniib kuu domabangkenib kuudmo keraneen, ma bot kembed kane kane yanimari kombaraneen kuu beengke monmaraneen.” andoon.

⁴⁵Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Farisidan yoombek kuruweng ke dakmoon kee yikaadkeriwen kuu Yesumbed yi dowad dakmoon kowe, ⁴⁶yimbed awinenub wii aom kaanem ande kiwaan yena onmiwen. Kumban yi kuu kadaareb yaa unendiwen, amborom kuu nimakarub yemoo dakmimaib kuu ye kuu profesiman andimaib kowe awinenindo.

Wonong Awani Ye Orokbon Kuruwak Weng

(Lk 14:15-24)

22 Kwane, Yesumbed angkon kuruwak wengiib yi yaa daandoon, ²“Godbed korok kere ooni yeman kuu kwamune areb. King maa kumbed ye dana wonong awani ye orok nekwoon. ³Nekwekore, ye demedan yedmendoona wene yangkodmia anuk daandoon yaa yedme yedme kamenmo yariwen. Kumban yi dowakenban korondiwen. ⁴Kwane, ika ye demedan yenayiib ben yedmendoon, ‘Orok ari minime andaandan yaa kuu minime andime. Buromakau kowiib yeekori bungeni mengkanabeni animan amun amun nekwe dang keraan kowe, wonong orokbon kuu minime andime.’ andoon. ⁵Kumban ma wengambere winindo, wunesariwen. Kwane, wunesarenib karub maambek koronde

††21:42 Keye dongka bot kee miin anam anam. Kuyiibban kuu ambib nandanuun.

ye mongkobon angka wene ye deme awinoone, maa ye od deme awinoone kamiwen. ⁶Yena korondenib yaro dore demedan awingkenib ben arewa arewa kamenib yenbandiwe yoworiwen.

⁷“Kwane, king kuu wengamberekore, arud darewoob wandekore, ye ana nangmidan benkiraroone menenib yenbandiwendan kuu yeene nongkobonib yi tau-niib amot kowiiwe denobeen. ⁸Kwamunekore, kingbed ye demedan yaa yedmendoon, ‘Wonong awani orokbon kuu nekwaan, kumban karub nembbed daandaan kuu arewadan kowe, ⁹kwane wenenib, kiwaan ari bendom bendom yaa wenenib kane kane wedmaniib yaa kuu “Menebenib orok animan anime.” ande dakmenmo yarime.’ andoon. ¹⁰Kowe, kwane ye demedan kiwaan maa maa ari wenebenib, karub kane amun arewa ogood wedmiwen kuu benminiiwe orok animan ambib kuu diireen.

¹¹“Kumban king dawuro mene wedmoonka, karub maa wonong awani ye orok ani ye ebkadiib inwarindombd dibeen. ¹²Kowe, kwane kaamonenoon, ‘Angkodmi, komarewa kereneb kemaom kee wonong awani orok ani ye ebkadiibban awunewen?’ andoon. Andoona, karub kuu kumunmo wengiib andiyiibban kwane no diboroon. ¹³Kwane, kingbed ye demedan yaa yedmoon, ‘Karub kee ye yoniib dingkiyiib nongbed yenbime. Kwane kan bunangka kumun yiri korarime, kumun yiri kurimbed dobere amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kame doborok.’” andoon.

¹⁴Andekore, Yesumbed ika yedmoon, “Kedi, nimakarub yemoon yaa minime ande baandoon kumban yemoonban kuu kinekore boon.” andoon.

Saesaa Yaa Tak Od Nongkobi

(Mk 12:13-17, Lk 20:20-26)

¹⁵Kwane, Farisidan dangkuro nedbe dorenib inamen nekwaniib Yesu birone kobkandunande kamiwen, Yesumbed weng arewa ande andiwed. ¹⁶Kwani kowe, yimbed yi kedmengkandiibdaniib King Erod dabokniwendaniib benyuriiwa miniwen, Yesu yaa. Mene yedmiwen, “Kedmengkandi korok, nub nubkaad, eb kuu anammo dakmi ye karub, dudimokban, angkon eb kuu God yaa dobiri amun ye kiwaan anammo kedmengkandimaab. Eb kuu karub yaa nammo kerimokban, amborom kuu eb kuu yi yaa kane ande ambengkaabban kowe. ¹⁷Kwana kowe, nub yaa yedmende, ebbed meeneeb kuu tak od Saesaa yaa kowi kuu yorokmo yeman dee arewa dee?” andiwen.

¹⁸Kumban Yesu kuu yi bironandamiib kuu wedmendeen kowe yedmoon, “Yiib kuu aadidmidan kii! Yiib komande ne yaa komboon kaamowiib? ¹⁹Kwana kowe, tak od kowimaib ye od murubkob kuu kankorokbewiwo wedma.” andoon. Andoona, od murubkob denarius mimo kanminiwen. ²⁰Kanminiwa, Yesumbed kaamondoona, “Kane ye korok kuruwakiib aningkoyiib?” andoon.

²¹Andoona, yimbed inandiwen, “Saesaa yeman kui.” andiwen.

Kwanandiwe, Yesumbed yedmoon, “Saesaa yeman keroka Saesaa yaa bangkanime. God yeman keroka God yaa bangkanime.” andoon.

²²Kwane, yi kuu wengamberekorib binangkiwen. Binangkekorib, kwane Yesu yaa koronde winiwen.

Sedyusidanbed Yesu Bironande Kamiwen

(Mk 12:18-27, Lk 20:27-40)

²³Kuyaronki kuu Sedyusidanbed Yesu yaa kaamonenok miniwen.

Sedyusidanbed yedmimaib kuu karub bobnimaib kuu dembimokban andimaib. Kwane menenib Yesu yaa yedmiwen, ²⁴“Kedmengkandi korok, kurin kuu Mosesbed nub yaa amob ande kowoon kuu kei, kwane karub maa wonong awanekore ye danayiibban bobnaneen kuu wonong irib kuu ye damanbed awane dana woonaneen kuu ayi bobnoon kuye dana ande kowi yeman.

²⁵“Kwane, karub ayi neredkan ediib dobiriwen nub yoom. Kwane ayidin wonong awanekore, ye danayiibban bobnoon. Kwanoona, ye damanbed wonong irib kuu awanoon. ²⁶Ye daman kwangkong ayi areb ye danayiibbanbed bobnoon. Kwanoona, ye daman mamaa ayoobmim kangkon kwamune areb keroon. Kwane, yi korem kwanamo kamenmo wene yi ediib korem yoworiwen. ²⁷Wene ari wonong irib kuyiib bobneen. ²⁸Kwane, yi korem ediib kuu yu awaniwen kowe, bobni yirimbed dembe yaro dobiri yaron ari kuu kane ye wonong keranuun?” andiwen.

²⁹Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Yiib meeni kuu anamban, amborom kuu yiib kuu God Ye Weng Karad-moyiwa yaromkonoyiwa kuu yiibkaad-ban. ³⁰Kwane, nimakarub bobniwen yirimbed ika dembe yaro dobaraniib kuu awanaibban, yi kuu no God ye engyus areb dobaraniib awanaibban. ³¹Kumban ma, yiib kuu bobnekore dembi ye weng Godbed yiib yaa dakmoon kuu ma kimingkindokowoo? ³²Weng kee, ‘Ne kuu Abraham ye God, Aisek ye God, Yekob ye God kui.’ andoon. Kwanandoon yaron kuu yi kuu yoworiwen kumban yi kingkin kuu wad doriib kowe, ye kuu korem wad doriib yi God.” andoon.

³³Kwane, kadaareb yemoon kuyaa doriib kuye weng wengamberekoriwa, ye kedmengkandi yaa binangkiwen.

Amob Darewoob

(Mk 12:28-31, Lk 10:25-27)

³⁴Kwane, Yesumbed Sedyusi yi mongkodkono kebendoon kuu Farisidan wengamberekorib, menebe nedbe mimo keriwen. ³⁵Yuudan yi amob yekaadmo ye karubbed komboon kaamobi keyiib kaamonoon, Yesu yaa, ³⁶“Kedmengkandi korok, nuwamob korem kumaom kuu amob darewoob kuu kuna?” andoon. ³⁷⁻³⁸Kwane, Yesumbed neman inandoon, “Amob darewoob kuu kei. ‘Eb Yariman God yaa eb mimyob kumundiniib eb kingkin kumundiniib eb inamen kumundiniib kwane mimyob dowaken keene.’ ³⁹Ma, amob ayoob kuu kei. ‘Eb dia doriibdan kuu mimyob dowaken keende, ebmeren kwanimaab areb.’ ⁴⁰Amob koremiib profesi weng wongkiweniib kuu amob ayoob keyaambad awiniwen kii.” andoon.

Godbed Kinoona Monoonman Kuu Kane Ye Mingki?

(Mk 12:35-37, Lk 20:41-44)

⁴¹Kwane, Farisidan kuu kuyaa nedbiwen kowe, Yesumbed yi yaa kaamon-doon, ⁴²“Yiibbed meeni kuu komandaniib, Godbed kinaneena mananeenman Keresu yaa kuu? Ye kuu kane ye yumbon kandi ye karub?” andoon. Andoona, yimbed inandiwen, “Ye kuu Dewid yawo ari.” andiwen.

⁴³Kwane, Yesumbed yedmendoon, “Ma angkon komanded Dewid kuu God ye Kingkin Karadmo ibnenoonkob Keresu yaa ‘Yariman’ ande yedmoon? Kukamune Dewidbed yedmoon,

⁴⁴‘Yariman Godbed ne Yariman yaa yedmoon,
“Ne wiwi angkambad dibereewo, nembed eb bondan korem kuu ben eb yondad dabderem yiri kiriba.” ’ ande wongkoon.

⁴⁵“Dewid, yembed Keresu yaa Yairiman andoon kowe, ma komarewa kerene Keresu kuu Dewid ye awo ari keraneen?” andoon.

⁴⁶Kwanandoona, kanembed ma inande weng ma yedminban keriwen. Kwane kuyaambed, kanembed kaamobi yena ma kaamobem ande inamen kowindo koronde wenebiwen.

Amob Kedmengkandianiib Farisidaniib Yaa Ongkandoon

(Mk 12:38-40, Lk 20:45-47)

23 Kwane, Yesumbed kadaareb yaayiib ye kedmengkandeendan yaayiib daandoon, ²“Yuudan yi amob kedmengkandianiib Farisidaniib kuu Moses ye yumbon kandiwen kowe, God Ye Weng yaambed kedmengkandimaib. ³Kwana kowe, yimbed komo kedmengkandiib korem kuu kwane wengambere ambangi yemanmo. Kumban yimbed komo komo doronib deme ambangkimaib kuu kwane yiib kuu kumunkingkaib, amborom kuu yi kedmengkandi kuu no wengmo daandimaib, yikareb ongme awinimokban. ⁴Kwane, yi amowamob yemoon kuu nimakarub yaa bangkandimaib kuu dabab darewoob kondi yeman, kumban dabab kondiwendan yaa dingkiod ma yire kankoone awandimokban, korondiwen.

⁵“Kwane, yi komo komo kamimaib kuu karub yi arinambo arimbed kamiwe yika yi aningko kankooni yeman. Kwane, yi kuu God ye amob weng anded korok ariyiib dingki yaayiib boroki-maib kuu karub yena yi anded burudande darewoob ongmimaib. Angkon, yi kuu ebkad wuub bendom bendom yaa

yuwengkenabimaib God ye amob awina andi yeman kuu karub yena yi ebkad wuub burudande doboob doboobmo ongmimaib. ⁶Kwane, yi dowaken miin darewoob kuu orokbon yaayiib kurikuri ambiwoomiib kuu karub aningkoyiib ye dibirimbun ari dibirimaib. ⁷Kwane, yi dowaken miin darewoob kuu karub yenambed kambong kidangkambed yi yaa kubendenib ‘kedmengkandi korok’ ande yedmimamime andiwed.

⁸“Kumban yiib kuu ‘kedmengkandi korok’ andimban, amborom kuu yiib kedmengkandi korok kuu mimo, ma, yiib korem kuu ambang oni damanmo kowe. ⁹Ma, okad yiri karub maa yaa ‘ambe darewoob’ andaib, amborom kuu yiib Ambe Darewoob kuu mimo, ye kuu Ewen ari doreen kumbedmo kowe. ¹⁰Ma, yiib kuu ‘korok’ andimban, amborom kuu yiib Korok kuu mimo, Keresu yembedmo kowe. ¹¹Kwane, kanembed yiib yena yiib deme awini ye karub keraneen kuu aningko darewoob kandaneen, ¹²amborom kuu kane kanembed yikareb yi aningko kankoonaniib kuu Godbed be kubunaneen, ma kane kanembed yi aningko kankubunaniib kuu Godbed yaningko kankoonaneen.” andoon.

¹³⁻¹⁴Andekore, Yesumbed korok korok yaa yedmoon, “Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiib kuu aadidmidan kui! Godbed yiib yaa arewa kerundaneen. Nimakarub Godbed korok kere ooni yeman aom awunandamiib kuu yiibbed kebengkimaib. Yiib kwangkong awunokban kere nimakarub yena kane kane kiwaan onme awunande kamiibdan kwangkong yiibbed kebengkimaib.††

††23:13-14 Buk Matyu kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: “Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiib kuu aadidmidan kui! Godbed yiib yaa arewa kerundaneen. Yiib kuu irare nima irib awandi ye kurikuri doboob karub yi murubia ari kamimaib kumban, nima irib yi od animaiwe kamboknon kerimaib. Kwana kowe, yiib kuu Godbed dabab miin darewoob kondaneen.

¹⁵“Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yuib kuu aadidmidan kui! Godbed yuib yaa arewa kerundaneen. Yuib kuu miin ambab angka wene karamok angkara angkara kere okad maa maa kere onmenib, kwane karub kane Yuumanban kuu Yuudan yi amowamob awinok ande kamimaib. Kwane, ye kuu Yuudan yi amowamob awinaneen kuu, yuibbed kedmenganaiwe yuib inamen arewa kandene burudandene kumbaanban yamotbon ye kiwaan ari dobiri ye karub anam keraneen.

¹⁶“Yuib kuu indob tut kere kiwaan kei ande ben kinban winimaibdan kui! Godbed yuib yaa arewa kerundaneen. Yuibbed kekane yedmimaib, ‘Karub kanembed kurikuri boyambib darewoob yaningko yaambéd amob ongmaneen kuu amob bongmi kuu yimin. Kumban kanembed kurikuri boyambib darewoob yu od gold yaningko yaambéd amob ongmaneen kuu amob bongmindeban keraneen.’ andimaib. ¹⁷Yuib kuu indob tut warudkidan kii! Kunambéd aningko darewooyuib? Od gold dee, kurikuri boyambib darewoob dee? Od gold kuu kurikuri boyambib darewoob aom nongkobaniib kumbéd karadmo keraneen kowe, kurikuri boyambib darewoob kuu aningko darewooyuib kii! ¹⁸Kwane, yuibbed kangkon kekamune yedmimaib, ‘Karub kanembed bot wuubimbon ari nengkiwed agedmo kere baeb God yaa koni yeman ye aningko yaambéd amob ongmaneen kuu amob bongmi kuu yimin. Kumban kanembed bot wuubimbon kee ari nongkoboan ye munob koni ye yiribman yaningko yaambéd amob ongmaneen kuu amob bongmindeban keraneen.’ andimaib. ¹⁹Yuib kuu indob tutdan kii! Kunambéd aningko darewooyuib? Munob koni yeman dee, bot wuubimbon dee?

Munob koni yeman kuu wuubimbon ari nongkobaniib kumbéd karadmo keraneen kowe, bot wuubimbon kuu aningko darewooyuib kii! ²⁰Kwane kowe, karub kanembed bot wuubimbon yaningko yaambéd amob ongmaneen kuu komo yiribman kwari dangoon korem kuu daboknoon kowe aningko ayoob yaambéd amob ongmaneen kii. ²¹Kwane, kanembed kurikuri boyambib darewoob yaningko yaambéd amob ongmaneen kuu ambib kuye Yariman yaningko kuu daboknoon kowe aningko ayoob yaambéd amob ongmaneen kii. ²²Kwane, kanembed Ewen yaningko yaambéd amob ongmaneen kuu God ye ooni ye dibirimboniib Godiib kuyuib daboknoon kii.

²³“Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yuib kuu aadidmidan kui! Godbed yuib yaa arewa kerundaneen. Yuibbed God yaa kamaka bawanga animan ari bokni yeman mimimiib andokbe wenore angko angkoyuib kere mimo God yaa konimaib. Kuu inamen embeng kumban yuib kuu God ye amob darewoob ke dangeen kee yangmadandiwen, wengyundi anam kondiyuib mimiyob keene kakman are nonondandiyuib ma korondiyuibban weng awinimo dobiriyuib yaa yangmadandiwen kui. Inamen kuyuib awinime, andokbe wenore angko angkoyuib kere mimo God yaa konimaib kuu kuyuib daboknime. ²⁴Yuib kuu indob tut kere kiwaan kei ande ben kinban winimaibdan kui. Yuib kuu amarakmi embeng kebengkimaib kumban amarakmi darewoob kamimaib. Yuib kuu kekamune kii, yuib ok ani yeman aom kimiring kombere angkimbaraneen kuu emambéd kan angka korarimaib kumban kemo darewoob kuu kwane kan yoobnimaib kii!

²⁵“Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiid kuu aadidmidan kui! Godbed yiid yaa arewa kerundaneen. Yiid kuu kabusa menekia yi angkamo ogimaib areb keruwen kowe, yiid niindem aom kuu birande yid bi ye inameniib kirim ye inameniib demboon. ²⁶Farisidan! Indob tutdan kui! Yiid niindem aom kuu arime. Kwananiib kuu yiid niindem aomiib yiid bunangkayiid kuu yiminmo keraneen.

²⁷“Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiid kuu aadidmidan kui! Godbed yiid yaa arewa kerundaneen. Yiid kuu bot bobkonombon areb, bunangkamo are kawan ambe amun amun ongmiwen kumban, niindem aom kuu kono konoyiid karub id deende weneeniib dangoon. ²⁸Kwamune areb, nimakarub kuu yiid kad angka inware dobiri wedmimaib kuu yorokmodan ande yedmimaib kumban, yiid niindem aom kuu miin arewa kamiyiyid aadidmiyiyid kii.

²⁹“Amob kedmengkandidan yoom Farisidan yoom, yiid kuu aadidmidan kui! Godbed yiid yaa arewa kerundaneen. Yiid kuu profesidan yi bot bobkonombon yenbenib God ye yorokmodan yi bobkonombon inwarimaib. ³⁰Kwane, yiidbed kangkon yedmimaib kuu, ‘Nub awoya dobiriwen yaron yiri anuk doburuwen karen, nub awoyambed profesidan ku yiiwe dukniwen kuu nub yoom daboknuuwa yindo karen.’ andimaib kui. ³¹Kowe, yiyikareb yiybmeren dakmiib kuu anam kii! Yiid kuu profesidan kuman yebandiwendan yi awoya ari kui. ³²Kwana kowe, yiyid awoya anuk yiri yi ambarakmi deme andowe awiniwen kuu awine dowan kerime!

³³“Yiyid kuu niin arud niin kii! Niindok ye meed arebdan kii!

Komarewa kerenib Godbed yiyid ben kumbaanban yamotbon yiri kiraraneen yaa kuu kombiri wananiib? ³⁴Kedi, kwana kowe, ne kuu kwane God ye deme awinidan maa maa yedmaniina yiyid yaa mananiib, yena kuu profesidan, yena kuu meeni kangdomdan, yena kuu God ye inamen kedmengkandidan kui. Kumban mananiib kuu yiyidbed yena yebandaniwa duknaniib, yena kuu at ming ari nongkobaniwa yoworaniib, yena kuu nong yikyikiibbed yiyid kurikuri ambib maa maayaombed wangkaniib, yena kuu taun maaya maaya kamenmo yare yebandenmo yarebaniwa kirokmonaniib kamaniib kii. ³⁵Kwana kowe, God ye yorokmodan yi umkan kuburoon ye dowad kuu dabab darewoob yiyid ari kombaraneen. Abel ye umkan kubudoroon kuyaambed mene Berekaiya ye mingki Sekaraiya yiyidbed kurikuri boyambib darewoob dore dingkan nengkimaib ye bot wuubimbom dore wedkuyaa ayiwen ye umkan kuburoon, yi korem yiyiwe dukniwen ye dabab kuu yiyid kuu kandaniib. ³⁶Kwani kowe, nembid yiyid yaa ke anam yedmendaan kei, dabab ke menebaneen kei, kibik doriibdan yi ari kombaraneen kii.

Yesu Yerusalem Yaa Mimiyob Wandoon

(Lk 13:31-35)

³⁷“Yerusalem, o Yerusalem, kub aom doriibdanbed profesidan yenib nongkobeniib, Godbed yedmaana minimaibdan kwangkong kub aom doriibdanbed kwane botbed be yaiwa duknimaib. Aron yemooon kuu ne dowaken kuu ayam mana awaanbed be yu buraab aom kangkukanabekoru dabunimaun kwamune areb, kub nimaya karuwa yaa be nedbe amuknande kamimain kumban yiyid kuu dowakeniibban kerimaib. ³⁸Kedi,

Yerusalem, kub ambib kuu ambib dob keranuun. ³⁹Kowe, nembed yiiib yaa ke yedmendaan kei, ne kuu ika wedmewaibban kwane wene yiiibbed yedmaniib, ‘Ye kuu Yariman yaambbed monoon kowe amun kerunok.’ andaniib yaron keraneen arimbed.” andoon.

Yimin Wande Wananeen Yaa Dud Kedmengkandi

(Mk 13:1-23, Lk 21:5-11)

24 Kwane, Yesu kuu kurikuri boy-ambib darewoob dia doreen kuu koronde yaro dore weneene, ye kedmengkandeendanbed ye yaa menenib, kurikuri boyambib darewoowiiwa, ambib dareb dareb dia dorone wenuun kuyiwa amun yenbenabiwen ye dowad korokbeniwen. ²Kumban Yesumbed yi yaa neman yedmendoon, “Boyambib darewoob darewoob korem ke doroneen kei wedmiiwoo? Nembed yiiib yaa ke anam yedmendaan kei, bot mimo ma kwane dabokne yiri angkimbere ari angkimbere kamaibban, korem kuu bondanbed ben yiri kiradmaniib.” andoon.

³Kwane, amaan Yesu kuu aangko Olif ari dibeene, ye kedmengkandeendanbed menenib yemyeb kaamobeniwen, “Nub yaa daande, komo aron arimbed ke dakmeeb kee kwananeen? Komo dud kedmengkaneenkob eb ika mananeewe okad yimin wandanuun yaron manandamuun kuu wedme nubkaadkeranuub?” andiwen.

⁴Andiwe, Yesumbed inande yedmendoon, “Kaadkerime. Karub yenambbed yiiib yaa birandok mananiib kowe kebendime. ⁵Karub yemooon kuu naningko yaambbed areb menebe dakmenib, ‘Ne kuu Godbed Kinoona Manaaman Keresu kei!’ andenib, nimakarub yemooon birandaniib kii. ⁶Yiib wengambaraniwa diayiib ambab angkambbed ana nangbenabiib kii ande kamaniib kii. Kumban yiiib

kuu kuyaa kuu binangke unaib. Kukuu kwane kamenan wananeen, kumban yimin wandi yaron kuu kirod manaanban mogeed mananeen. ⁷Ambibkin maa dore maa dore ana nangmaniwa, gapman maa dore maa dore ana nangmaniwa kamaniib kii. Kwane, ambibkin yena kumaom kuu animaniibban kere mungimo duknaniwe, ambibkin yena kuu dowodki menebaneen. ⁸Kwamaneen kumban, kuu no dana odibin andowe wemooon areb kamaneen.

⁹“Kwamune keraneen ye aron aombbed, yiiib kuu ben karub yena yi dingki ari nongkobaniwa, yiiib yena yaa kuu dabab kondaniwe, yiiib yena kuu yenib nongkobaniwe kamaniib kii. Kwane, okad yiridan korem kuu yiiib yaa arud darewoob wandaniib, amborom kuu yiiib kuu ne yoman miniwen kowe. ¹⁰Kowe, kuyaron aom kuu nimakarub ne yoman miniwendan yemooon kuu yi anam andi yaa kirobenib man ambodangoon man ambodangoon kamenib man arud wandunoon man arud wandunoon kamenabaniib. ¹¹Kwane, kuyaom kumbed dudanabidan menebenib, ‘Ne kuu profesiman kei.’ andenib, nimakarub yemooon birande ben kiwaan abdon ari nongkobaniib. ¹²Amob korem kiradmi ye inamen kuu darewoob keraneen kowe, nimakarub yemooon kuu yi mimyob dowaken kuu koronde yurukmo kere kubune wananeen. ¹³Kumban kane kanembed kwane yi anam ande awine dobaraniwe wene yimin wandaneen kuu Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen. ¹⁴Kwane, God ye weng amun kee okad yimin yimin yaa ben wenenib ambibkin koremdan yaa yikaadkeri dowad daandaniibkob yimin wandanuun.

¹⁵“Kwana kowe, profesiman Daniel kurinbed wongkoon ye weng keyaa

kaadkere meenime. Kwane wongkoon kuu, 'Kuman ayi awene kara miin arewa kere korem monmari ye karub' kuu kurikuri boyambib darewoob karadmo aom dobaraneena yiiib wedmaniib kuu, ¹⁶ Yudea angka doriibdan kuu kirokmone wene aangko angka amboon aom winime. ¹⁷ Kanembed kwane ye ambib wid ari keroka, kombiri kawene ye ambiwoom komo yiribman dangoon kuu ika aomne biyibban, kwane no amboon angka kombiri wonok. ¹⁸ Kanembed kwane ye mongkobon angka keroka, ye ika wene yuruk ebkad nandiyiibban kwane no kombiri wonok. ¹⁹ Kuyaron ari kuu nima oyoomiib enaya dana embeng embengiib kuu dabab darewoob kandaniib. ²⁰ Yiibbed kurikuri kamibko, kirokmone wini aron kuu yuruk aron arimbed keraan, o Sabat aron arimbed keraan. Kuye dowad kurikuri kerime, ²¹ amborom kuu kuyaron ari kuu dabab darewoob menebanean kuu okad andowoon yirimbed mene kibikee ye dabab kuu burudande miin darewoob keraneen kowe. Kwamenan wananeen kwangkoon kwana areb ibmo keraanban. ²² Kuyaron kuu Godbed dukmen kowoon, amborom kuu doboob keraneen kuu karub ambong ma dobaraanban kowe. Kumban yembed kinoondan yi dowad yaambbed aron kuu dukmen kowoon.

²³ "Kwane, kwamaneen yaron aombed karub maambbed yiiib yaa yedmendaneen, 'Wedmime. Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu kekei.' andaneen, o maambbed yedmaneen, 'Yangka monoon kii.' andaneen kuu, kuyaa anam andaib. ²⁴ Kwanaib amborom kuu Yesu areb kere dudenabidaniib dudi ye profesidaniib angkadere mananiib kowe. Kwane mananiib kuu dud korokbi darewoowiib yeka maaaa ye wedme binangki yeman

ongmenabaniib. Yi kuu nimakarub yemooon birandaniibe anam andaniib kumban, yi birandi Godbed kinoondan yaa kuu yiminban keraneen. ²⁵ Kedi, ne yiiib yaa daandaan kui, ari komo kere wananeen kuu yiiibkaadkeriwen kui.

Yesu Ika Mananeen Yaron

(Mk 13:24-31)

²⁶ "Kwana kowe, karub yenambbed yiiib yaa yedmaniib, 'Keresu kuu amboon angkambbed doboroon kii.' andaniib kuu kuyaa wene wedmaib. Kwane, angkon 'Ye kei, ambib niindem aom kii.' andaniib kuu anam andaib. ²⁷ Kwamaib amborom kuu Karub Ye Mingki mananeen kuu imak areb yuraneen, ambid aombed angkarambed yure wene angkara keraneene korem wedmaniib kowe. ²⁸ Kuu kwamune kui, karub yi bob id kunaya dangoon kuu on kanakana kangkon kuyaa menebaniib areb keraneen, on kanakana wedmaniib kuu 'O bob id angkeen kii.' andaniib areb.

²⁹ "Dabab menebanean ye yoman kuu, 'Aron kuu kumun kerenu, wood kuu yuraune nambaraunban. Mindong kuu ambid arimbed kirobaniib. Aromkonodan ambid aom doriib kuu ben kiringmenabaneen kii!'

³⁰ "Kwananeen ye yoman ari kuu Karub Ye Mingki mananeen ye dowad ambid arimbed dud korokbaneena, ambibkin korem dan kuu wedmekoriwa, ameng kirindaniib. Ameng kirindenib, Karub Ye Mingki kuu wiib arimbed aromkonoyiib nambiri darewoowiib mananeene wedmenaniib. ³¹ Ye engyus yaa yedmene kibi komki darewoowiib kamaneene, okad yimin yimin yaa wenebenib, ye kinoondan kuu ben ambid ari daane nedbaniib.

³² "Meenime, yedob at ye kuruwak weng id yaambbed kandime. Kwane, ye nondong kuu atbiidkad areb kere, yawaak kerimaan kuu biid yeeb

dembaane, kwani kowe andowe ire wini aron kuu dia keroon ande yibkaadkerimaib. ³³Kwamune wedmaniwe kara kwamune kamenabaneen kuu, kwani kowe aron kuu dia kereen kii ande yibka meenaniib. ³⁴Nembed yib yaa ke anam yedmendaan kei, nimakarub okad kiri keyedan kee duknaibbanbed kwamune yedmaan kuu kamaneen. ³⁵Ambidiib okadiib kuu down keranuun kumban, ne weng kuu down keraanban, aron korem korem angkimbaraneen.

**Yesu Ika Mananeen Yaron
Yaa Nekwe Meedmime**

(Lk 17:26-27, 12:41-46)

³⁶“Kwananeen yaron kuu komo aron arimbed kuu karub maa yekaadban. God ye engyusiib God ye Mingkiyib kangkon yikaadban, kumban Ambe God yembedmo yekaad. ³⁷Kwane, Karub Ye Mingki ika mananeen yaron kuu Noa doboroon yaron areb keranuun. ³⁸Kwane ok derebe yuknindo ye niindem aombed kuu nimakarub kuu animana oka anenib awadmenib kamiwe, Noa kuu motod aom awunoon. ³⁹Komo kerandameen kuu yikaadban wene urokbed derebenu yukne mene benwuneen. Karub Ye Mingki ika mananeen yaron kuu kwamune arebmo keraneen. ⁴⁰Kekamune, karub ayooob kuu mongkobon angka dobaraniib kuu karub maamo nendekore karub maa domone-naneen. ⁴¹Nima ayooob wiit yob beengke dobaraniib kuu wonong maamo nendekore wonong maa domondaneen.

⁴²“Kwana kowe, kerekbere dobirime, amborom kuu yib Yariman mananeen ye aron kuu yibkaadban kowe. ⁴³Kumban kekee kaadkerime, kwamune yid bi ye karub kuu komo aron yaambad menene ambib aande yid bandameen kuu ambib yariman yekaadkeraneen kuu, oonene korondaana yid karubbed

awune yid baanban. ⁴⁴Kowe, yib kwangkong nekwe meedmiyibbed dobirime, amborom kuu Karub Ye Mingki kuu yibbed ye mananeen ande meedmiib yaron arimbed manaanban.

⁴⁵“Kedi, karub wengamberene meeni kangdom awini ye deme karub kuu, ye korokbed ‘Eb kuu ne demedan yaa ooneneb aron kerimamuko animaniib odiib bangkandimame.’ andoon ye karub kuu kane? ⁴⁶Kwane, ye korokbed deme konekore wananeen kuu aman ika mene wedmaneene no kwane awinaneen kuu kuye karub kuu amun kerunaneen. ⁴⁷Nembed yib yaa ke anam yedmendaan kei, ye korokbed kankowaneena korok ye yiribman korem kuu kuye deme karubbed oonaneen.

⁴⁸“Kumban deme karub kee karub arewa keraneen kuu, yekareb yedmaneeen, ‘Ne korok wonoon kuu aron doboob keraneen.’ andekore ⁴⁹yaro deme ibonmo karub yena kuu yenbandene ok arewa ane awarak yimaundan yi numun dabokne animan anembere ok arewayiib anembere kame dobaraneen. ⁵⁰Kuye niindem aombed ye yariman kuu kwamune ika mananeen ye aron meedmokban yaron arimbed dangkaraneen. ⁵¹Kwanekore, mene aye dabab miin darewoob konekore God yaa aadidmidan nongkobimbon yiri kan barandaneena amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kamenabe dobaraniib kii.” andoon.

**Nima Koyu Angko Angkoyiib Yi
Kuruwak Weng**

25 Kwane, Yesumbed kuruwak weng kee yedmoon, “Kuyaron ari kuu Godbed korok kere ooni yeman mananuun keyareb kei. Nima koyu angko angkoyiib kuu angkadjok benwenenib wonong awanandameenman wenganok winiwen. ²Nima angko angkoyiib

kumbed angkoyiib kuu korobe meenindodan, angkoyiib yenamo kuu meeni kangdomdan. ³Korobe meenindo ye nima kuu yi angkadjok be winiwen kumban angkadjok dini ye amoyok yenayiib be winindo. ⁴Kumban meeni kangdom ye nima kuu angkadjokiib amoyok yenayiib be winiwen.

⁵“Kwane, yi korem kuu angkadjok yuudkekoriwa, monok ande meedmo dibonib unuk dangiwen, amborom kuu wonong awanandameen ye karub kuu kirod minindo keroon kowe. ⁶Kwane, amnomnom yaambéd karub maambéd yaro dore baandoon, ‘Wonong awanandameen ye karub kuu ke meneen kei! Bunangka mene wenganime.’ andoon. ⁷Kwane, nima angko angkoyiib kuu ibmo dembenib yi angkadjok nekwiwen.

⁸“Kwane, korobe meenindo ye nima kuu wedmibka yi angkadjok kuu kumunderebandameen kowe, meeni kangdom ye nima yaa yedmiwen, ‘Nub angkadjok kuu kumunderebandameen kowe, yiib amoyok kuu nuwiib ma bangkandime.’ andiwen.

⁹“Kumban meeni kangdom ye nima koyumbed inande yedmiwen, ‘Yiminbanaa, mondaubban, amborom kuu yiwiib nuwiib kuu amoyok yiminban kerandameen kowe. Kwana kowe, yiibka amoyok berengkidan yaa wene berengkekoriwa minime.’ andiwen.

¹⁰“Andiwa, kwane korobe meenindo ye nima koyu kuu berengkok winiwen. Kumban, kuye niindem aombéd wonong awanandameenman kuu monoona meeni kangdom ye nima koyumbed wenganiwe, ibmo wene wonong orokbon ambiwoom aomniwen. Aomniwa, ambongko nanyaa kebenoon.

¹¹“Kwane, yomanbed korobe meenindo ye nima koyu kuu miniwen. Mene ambongko yaa wangkanib baandiwen, ‘Yariman, yariman, ambongko nandewo awuderem.’ andiwen.

¹²“Kumban yarimanbed inandoon, ‘Dowan! Nembéd yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib kuu nekaadban.’ andoon.

¹³Andekore, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa daandoon, “Kwana kowe, kerekbere doberembirime, amborom kuu Karub Ye Mingki mananeen ye aron kuu yiibkaadban kowe.” andoon.

Deme Karub Ayoobmim Yi Kuruwak Weng

(Lk 19:11-27)

¹⁴Kwane, Yesu ika yedmoon, “Godbed korok kere ooni yeman kuu kamune areb kii. Karub maa kuu okad maa angka wanandamene ye deme karub yaa ‘Ne yiribman oonime.’ ande kondoon.

¹⁵Deme karub maa yaa od murubkob aningko talen[¶] angkoyiib bangkanene, maa yaa talen ayoob, maa yaa talen mimo kwane bangkandoon. Karub mimo mimo kuu yimbed komo komo deme ambangkimaib yimbed yikaad yaambéd ye dowad kwane bangkandoon. Kwamunekore, okad maa angka wonoon.

¹⁶“Kowe, talen angkoyiib boon ye karub kuu erebnariyiibbanbed od benwene ambangkene od angkon ari talen angkoyiib ben daboknoon.

¹⁷Kwane, talen ayoowiib ye karub kwamunemo kamene talen angkon ari ayoob ben daboknoon. ¹⁸Kumban talen mimo nonoon ye karub kuu talen kanwene okad dem nidke kuri kowe mangke biknoon.

[¶]**25:15** Od murubkob talen mimo silvaambéd ongmiwen kuu 60,000 Kina areb, kumban talen goldbed ongmiwen kuu 1,500,000 Kina areb.

¹⁹“Kwane, deme karub kee yi korok kuu aron doboob ambab wenokore ika monoon. Menene talen ku bangkande wonoon kuu od ari komoyiib biwen kuyaa darobe kimingke kaadkeranded kowe, baandoona benmenebiwen. ²⁰Kowe, talen angkoyiib bangkanoon ye karub kuu mene yedmoon, ‘Yariman. Wedme, ebbed talen angkoyiib bangkawewen kuu benwene ambangkeni talen angkoyiib yena ari ben daboknaan kii.’ andoon.

²¹“Andoona, ye yarimanbed yedmoon, ‘Korem amun anam ambangkewen, eb kuu korondiyiibban wengambere awini ye deme karub amun. Eb kuu yiribman yemoonban yaambad ne weng korondiyiibban wengambere awinewen kowe, yiribman yemoon kuu eb yaa kowaan kii, ebbed ooni yeman. Kwane, ne dobere kubimbon aom eb yoom ibonmo kube doberem.’ andoon.

²²“Kwanandoone, angkon talen ayoob bangkanoonman kuu yaro mene yedmoon, ‘Yariman. Wedme, ebbed talen ayoob bangkawewen kuu benwene ambangkeni ari talen ari ayoowiib ben daboknaan kii.’ andoon.

²³“Andoona, ye yarimanbed yedmoon, ‘Korem amun anam ambangkewen, eb kuu korondiyiibban wengambere awini ye deme karub amun. Eb kuu yiribman yemoonban yaambad ne weng korondiyiibban wengambere awinewen kowe, yiribman yemoon kuu eb yaa kowaan kii, ebbed ooni yeman. Kwane ne dobere kubimbon aom eb yoom ibonmo kube doberem.’ andoon.

²⁴“Kwane, talen mimo nonoon ye karub kuu mene yedmoon, ‘Yariman. Eb kuu nekaad, eb kuu karub kamkono maa, mongkobon kuna yiri ebka kibinindo kumban animan baneebmo, kwane yiribman kuna ebmanban

kumban kanwananeeb, kwananeebmo angkeen. ²⁵Kwana kowe, eb yaa konob uneni, eb talen kanwene okad nidke kuri kowe biknaan. Wedme, ebman kuu kei.’ andoon.

²⁶“Kwanandoona, ye yarimanbed inande yedmoon, ‘Eb kuu inamen miin arewaman, eb kuu deme koronde ogoodmo dobiri ye deme karub kui! Eb ebkaad ne kuu kamkono karub, nembed kibinindo kumban baniinmo, nemanban kumban kandaniinmo angkeen kuye karub kuu anam, ne keiyoo? Dowan kii! ²⁷Kwamune keraan karen, amun kuu od kuu kanweneneb beng aom kowewed bengbed od ariyiib man daboknud kanmene keewewedka.’ andoon.

²⁸“Andekore, yarimanbed deme karub maa yaa yedmoon, ‘Talen kuu ye yaa nande, karub maa talen angko angkoyiib kuyaa none. ²⁹Kanembed ye yaa angkeen kuu ongme awinaneen kuu ari yemoon ye yaa bangkandaneene yiminmo keraneen. Kumban kanembed ye yaa angkeen kuu awinindo keraneen kuu ye yaa korem kuu baneene dowan keraneen. ³⁰Kwane, deme karub kubuniibbanman kee bunangka nenwene kumun yiri amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kamimbon yiri korarime.’ andoon.

Sibiyiib Nangingkodiib Yi Kuruwak Weng

³¹“Karub Ye Mingki kuu ye nambiri darewoowiib ye engyusiib kwane binmananeen kuu, ye king ye ooni ye dibirimbon arimbed nambiriyiib dibaraneen. ³²Ambikkin korem ye nimakarub korem kuu ye yaa ben menebaniiwe doraniib. Doraniiwe, yekareb andangkane yeka yeka kamaneen, sibi ooni ye karubbed sibi kuu andokbe yeka kere nangingkod kuu yeka kere kamemoon areb keraneen kii. ³³Sibi kuu andokbe ben wiwi angka

yurene, naningkod kuu ben an angka yurene kamaneen.

³⁴“Kwane Kingbed nimakarub wiwi angka yuroondan yaa yedmaneen, ‘Minime, yiyb korem kuu Godbed amun kerundoondan kii. Menenib, yiyb Ambe God ye dana meed ye yumbon kuu kandime, yiyb yumbon kui. Yiyb yumbon kuu Godbed korok kere oonimbobon kii, okad ongmoon yaron arimbed yiyb dowad nekwoon kii. ³⁵Kandime andaan amborom kuu, ne kuu mungi bobnaana animan kawewewa anaan, ok moom bobnaana ok kawewen, ne norod manaana nenyaro eb ambiwoom nen awunewen, ³⁶ne ebkadiibban keroona ebkad nawewewa angkanaan, ne anikad wandaana oonewewen, ne wii ambiwoom dobaraana mene wedmewok mewnwen kamenabiwen, yiyb kuu.’ ande daandaneen.

³⁷“Kwane daandaneena, yorokmodan ye wiwi angka doriib kumbed King yaa inande yedmaniib, ‘Yariman, aron kuna arimbed mungi bobneebkob animan bangkabduwen, o ok moom bobneewa ok kabduwen? ³⁸Kwane, aron komo arimbed wedmuubkob norod mneebkob nendawuro nub ambiwoom angkuwen? Aron kunayambed ebkadiibban keroonkob ebkad bangkabduwen? ³⁹Kwane, aron komo ari bob anikad wande angkimbiriyiwa o wii aom dobiriyiwa kameebkob, mene wedmebdok munuwen?’ andaniib.

⁴⁰“Kwane kaamobaniwa, Kingbed yi yaa inande yedmaneen, ‘Nembed yiyb yaa ke anam yedmendaan kei, mungi bobnidaniib ok moom bobnidaniib noroddaniib ebkadiibbandaniib anikaddaniib wiidaniib kuu ne damana kowe, yi yaa yiybbed komo komo ambangkiwen korem kuu yi yaamban ne yaa kamiwen kii.’ andaneen.

⁴¹“Andekore, Kingbed ye an angka doriibdan yaa yedmendaneen, ‘Winime,

yiyb korem kuu Godbed arewa kerundoon kii. Keyaa koronde kumbaaban yamotbon yiri winime. Yiyb yumbon kuu Godbed Seten yoom ye engyus ye yoman winiwen yoom yi dowad ongmene nekwoon. ⁴²Kwane, ne kuu mungi bobnaan kumban yiyb kuu animan maawindo, ok moom bobnaan kumban yiyb kuu ok maawiiwa anindo. ⁴³Kwane, ne kuu norod manaan kumban ne nen yiyb ambiwoom awunindo, ne ebkadiibban keroon kuu yiyb ebkad maawiiwa derenindo, ne anikad wandaan kuu yiyb kuu ma oonewindo, ne wii ambiwoom dobaraan kuu yiyb ma mene wedmewok minindo kere kamiwen.’ andaneen.

⁴⁴“Kwanandaneene, yi kwangkon inande yedmaniib, ‘Yariman, ku dakmeeb kuu aron kunaya arimbed wedmebduubkob mungi bobnwen, o ok moom bobnwen, o norod menewen, o ebkadiibban kerewen, o anikad wandewen, o wii aom doberewen kuu nub mene awabdokban keruwen?’ andaniib.

⁴⁵“Kwane, Yarimanbed inande yedmaneen, ‘Nembed yiyb yaa ke anam yedmendaan kei, yiyb komarewa nimakarub kemaom kuu karub aningkoyiibban maa yaa awanindo kuu ne dowad kamindo keruwen kii.’ andaneen. ⁴⁶Kowe, kwane yi korem kuu koronde wene durud yewed kandimbon yiri aron korem korem doberembaraniwe, yorokmodan kuu wadkeri aron korem korem kandaniiib kii.” andoon.

Yesu Ayi Yeman Ana Ambokariwen

(Mk 14:1-2, Lk 22:1-2)

26 Kwane, Yesu kuu ye weng korem kee daande dowan kerekore, ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, ²“Yiyb yiybkaad, Burudandoon ye orok ani yeman kuu aron ari ayooob keruun kii. Kuye aron arimbed Karub Ye Mingki

kuu awine kankondaniwa at ming arimbed bakumbed daraniwa bobna-
neen.” andoon.

³Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob Kaiyafas yambib kwaab aombed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi aamkono yenayiib nedbenib, ⁴Yesu komarewa kerenub yemyebmo awinenenub aye kowanuub andi ye ana ambokariwen. ⁵Ana ambokarenib yedmiwen, “Orok aron arimbedban, amborom kuu nimakarubbed yirinde baande nub yaa korem monmaraniib kowe.” andiwen.

Wonong Maambed Yesu Yaa Baeb Amun Ye Ok Ambeneen

(Mk 14:3-9, Yn 12:1-8)

⁶Kwane, Yesu awene kuu kambong Betani aom karub maa yaningko Saimon kaningki bobman ongmoon ye karub yambiwoom dibiib. ⁷Arak ari dibo aniwa, wonong maa baeb amun od darewoob ye ok botoro kawanmo aom kanmenenu, Yesu ye korok ari bunabe ambeneen.

⁸Kwane, ye kedmengkandeendanbed komo kamuun kuu wedmekorib, kongendenib yedmiwen, “Komande od darewoob korarewen kii? ⁹Kamune, baeb amun ye ok kee kanwene moone ari od darewoobbed kandekoreb kamboknondan yaa bangkandi yeman kumbed ai.” andiwen.

¹⁰Kwane, yi weng kuu Yesumbed yekaadkeron kowe yi yaa yedmendoon, “Yiib komande wonong keyaa yewed kondiwen? Yu kuu ne yaa miin amun kameen. ¹¹Kamboknondan kuu aron korem yiib yoom doberembaraniib, kumban ne kuu yiib yoom aron korem doberembarainban. ¹²Baeb amun ye ok ne id yaa buneen ye dowad kuu, ne id kuu mangkaniib ye nekwi dowad kwaneen. ¹³Nembed yiib yaa ke anam

yedmendaan kei, kwamune okad kunaya kunaya ne weng amun kee kedmengkandaniib kuu, yumbed ne yaa komo amun kameen ye wengiib yedmaniwe nimakarub kuu meenaniib.” andoon.

Yudasbed Ambodangi Weng Ongmoon

(Mk 14:10-11, Lk 22:3-6)

¹⁴Kwane, Yesu ye kedmengkandeendan wad ayoowiib kumaombed karub maa yaningko Yudas Iskeriot wenene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yaa wonoon. ¹⁵Wenene kaamondoan, “Yiib komombed ne kawaniibkob, ne ambodange Yesu kan yiib dingki ari kowaniin?” andoon. Andoona, yi kwane silvaa od murubkob 30yiib koniwen. ¹⁶Kuyaambed ari kuu Yudas yaro dore komarewa kereni, ambodangeni awine kan yi dingki ari kowaniin ande kiwaan kereknoon.

Burudandoon Ye Orok Aniwen

(Mk 14:12-25, Lk 22:7-13, 1Ko 11:23-25)

¹⁷Kwane, flawa kabayingke obo kerindo ye orok aron ibduruk ari kuu ye kedmengkandeendanbed Yesu yaa menenib kaamoniwen, “Eb dowaken kuu nub kuu kunayambed Burudandoon ye orok kuu nekwanuubkob ananeeb?” andiwen.

¹⁸Kwanandiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Siti aom aomne karub maa durunenibka ye yaa yedmenime, ‘Nub kedmengkandeen korokbed yedmoon, “Ne aron Godbed kowoon kuu dia doreen. Ne kuu eb ambiwoombed Burudandoon orok ne kedmengkandiindan yoom dibere ananiin.” andoon kii.’ andime.” andoon. ¹⁹Kwane, komo weng Yesumbed

daandoon yaamo kwane kamenib Burudandoon ye orok kuu nekwiwen.

²⁰ Aron kwane mirikne wonoona, Yesu yoom ye karub wad ayoob yoom kuu ambiwoom nedbe animan ani arakbon arimbed dibiriwen. ²¹ Kwane, yi dibo animan aniib ye niindem aombed yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yed-mendaan kei, yiib kuyaom kuu karub maambed ne ambodanganeen.” andoon.

²² Andoona, yi kuu miin kubiyiibban kerenib, yi mimim korem kuu ye yaa kaamobiwen, “Yariman, anam kuu nem-ban dee?” ande kamiwen.

²³ Kwane, Yesumbed neman inandoon, “Karub ne yoom ye yoom sup aom meneki aom ibmo om kambere anuwen kuye karub kumbed ne ambodanga-neen kii. ²⁴ Karub Ye Mingki ye dowad kuu God Ye Weng aombed komarewa kurinbed ye ari kwamunaneen ande wongkiwen kuu ye yaa kwane wana-neen. Kumban kanembed ye yaa ambo-danganeen kuu Godbed arewa keruna-neen kowe, anam kuu kuye karub kuu woonindo karen kumbed amun karen.” andoon.

²⁵ Kwanandoone, Yudas ambodanga-neen ye karub kumbed yedmoon, “Ked-mengkandi korok, anam kuu nemban dee?” andoon.

Andoona, Yesumbed inandoon, “Ee, ebka ku yedmeeb kui.” andoon.

Yesumbed Ye Yaa Meeni Ye Orok Ani Kiwaan Korokboon

(Mk 14:22-25, Lk 22:14-20, 1Ko 11:23-25)

²⁶ Kwamune, kwane animan aniib yaambad Yesu om^{§§} kande God yaa eso andekore, domokbene ye kedmengkan-deendan yaa bangkandene yedmoon, “Be anime, kekee ne id kii.” andoon.

²⁷ Angkon kabus nande God yaa eso andekore nonde yedmoon, “Kumaombed ok anime, yiib korem.

²⁸ Kekee ne umkan, nimakarub yemoon yi amarakmi are nonondandi ye dowad ondukneen. Ne umkan kuu Godbed ye karuwa nimaya yaa amob weng ongmi yeman. ²⁹ Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, ne angkon nongyob ok kee ika anainban, kibik karimbed kee kwane wene aron maa ari Nambe ye oonimbon aombed yiib yoom ibonmo dibere nongyob ok yeeb ananiin kii.” andoon.

³⁰ Kwane, yi kuu kurikuri yook wingkanekorib, yaro angkane wene aangko Olif ari winiwen.

Pitambad Nekaadban Andaneen Ye Weng

(Mk 14:27-31, Lk 22:31-34, Yn 13:31-38)

³¹ Kwane, Yesumbed ye kedmengkan-deendan yaa daandoon, “Kibik amnoon kee, ne yaa komo kamaniib kuu yiib wedmekoriwa ne yaa koronde kirokmo-naniib kii, amborom kuu kurin God Ye Weng wongkoon kuu Godbed yedmoon kekamune,

‘Nembed sibi oonoonman ayaniine, ye sibi kuu kirokmonaniib.’ andoon.

³² “Kumban bobnaniin yirimbed ika dembaniin ye yoman kuu nedin Galeli angka arinambo wananiin.” andoon.

³³ Kwanandoona, Pitambad inande yedmoon, “Eb yaa komo keraneen ye dowad kuu karub korem kirokmonaniib kumban, ne kuu kwanainban.” andoon.

³⁴ Kwanandoone, Yesumbed inande yedmoon, “Nembed eb yaa ke anam yedmebdaan kei, kibik amnoon ayam komkindo ye niindem aombed eb kuu Yesu nekaadban ande dakme ayoob-mimiib keraneeb.” andoon.

§§26:26 Gurik wengbed “bred” andoon.

³⁵ Kumban Pitambed inande yedmoon, “Eb yoom ne yoom yenbandaniwe yoworanuub kuu yimin, nembed eb yaa nekaadban andainban ii!” andoone, yi korem kuu kwanemo yedmiwen.

**Yesu Getsemani Angkambed
Kurikuri Keroon**

(Mk 14:32-42, Lk 22:39-46)

³⁶ Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom yaro dore mongkobon yaningko Getsemani angka weneniwe, yi yaa yedmoon, “Keyaa dibiribko nembedmo wene yangkambed kurikuri kera.” andoon.

³⁷ Kwane, ye yaro Pita yoom Sebedi ye meed ayoob Yems yoom Yoon yoom benwenene miin kubiyiibban kere dabab darewoob kandoon. ³⁸ Kwane, yembed yi yaa yedmendoon, “Ne niindem aom kuu dabab ware miin yiminban anam keroon kowe, bobnandamaan areb. Kwani kowe, ne yoom keyaa dobere kereknem.” andoon.

³⁹ Kwanandekore, yaro wene angkambed okad yiri bumangkene korok kankibine kurikuri kere yedmoon, “Nambe, komo komo kamandameeb kuu yobdoodiibban kowe, ne yaa durud yewed ye dabab ke monoon kee ebka kande. Kumban ne dowaken yaambdaban, eb dowaken yaambd kerok.” andoon.

⁴⁰ Kwane, Yesu kuu ika menene wedmoonka ye kedmengkandeendan ayoobmim kuu unuk dangiwen kowe, yembed Pita yaa yedmoon, “Yiib kuu aron awa mimo kwane aromne kerekne dibaraibbankowoo?”

⁴¹ Kwane, ambarakmi yaa kuu kombaraiibban andi ye dowad kurikuri kamenib kerebirime. Inamen aom kuu dowakeniib kumban id kuu aromnindeban keroon.” andoon.

⁴² Kwanandekore, angkon ika wene kurikuri kere ayoob keroon. Kurikuri kere yedmoon, “Nambe, ebed meeneeb kuu durud yewed ye dabab ke monoon kee kandaniin kumbedmo yimin ande meeneeb keroka, kwamunemo kerok, eb dowaken yaambdmo kerok.” andoon.

⁴³ Kwane, ika menene wedmoonka yi korem unukmo dangiwen, amborom kuu unukudbed dabab waroon kowe.

⁴⁴ Kowe kwane kuyaa domonde koronde wene kurikuri ayoobmim kerok wonoon. Wenene, anukbed kurikuri kameen kwana arebmo kurikuri keroon.

⁴⁵ Kwane dowan kerekore, mene wedmoonka yi kuu kwane unukmo dangiwen kowe yedmoon, “Yiib kuu ika dangenib yiidkaib dee? Wedmime, Karub Ye Mingki kuu ambodangenib awine ambarakmidan yi dingki ari kowi yaron muneen kii! ⁴⁶ Kowe, yaro deediribko wenem. Ne yaa ambodangoonman kuu ke monoon kei.” andoon.

Yesu Awineniwen

(Mk 14:43-50, Lk 22:47-53, Yn 18:1-12)

⁴⁷ Yesu kuu kwane dakmeene, wad ayoob ye karub maa Yudas kumbed mene yi doriib yaa dangkaroon. Kadaareb ye yoom meniib kuu kerewangiib atdebokiib be miniwen. Yi kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi aamkono aamkono yoombed yedmiwa, kwane miniwen. ⁴⁸ Yudas kuu korok korok domondoon yaron arimbed, kadaareb yaa ambodange akme korokbi ye dowad yedmoon, “Kane yaa mandamuk kerunaniin kuu yiib kwane awine nenwinime.” andoon.

⁴⁹ Kwane miniwe, erebnariyiibbanbed Yesu yaa wenene, “Kedmengkandi korok, amnoom amun!” andekore mandamuk kerunoon.

⁵⁰ Kwanoona, Yesumbed neman inandoon, “Angkodmi, eb komo kerande menewen kuu kwamune awine.” andoon.

Kwanandoona, kadaareb kuu Yesuyiib yaa mene darane awineniwen.

⁵¹ Kuyaambéd Yesu ye angkodmi maambéd yirene ye kerewang nande karub maa God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob ye deme karub maa narande burusare kenood dandoona komboroon.

⁵² Kwanoona, Yesumbed yangkodmi yaa yedmoon, “Eb kerewang kuu ikakman kud aom kambure nowe, amborom kuu kanembed kerewanga kumana anaya kumbed be nangbi doraniin andaneen kuu doraanban, kerewanga kumana anaya kumbed ayaniwe bobnaneen. ⁵³ Nambe yaa baandaniina erebnarimban ye ana nangmi engyus platun wad ayoowiib yedmaneena neyiib yaa angkaderenib komo andaniin yaa kwananiib kuu yiibkaadbanoo? ⁵⁴ Kumban kee kwane weneen kuu komarewa kerene kurinbed God Ye Weng Karadmo yaa wongkiwen kuu anam kwamune kere wonod kumbed yimin, kiwaan maayiibban.” andoon.

⁵⁵ Andekore, Yesumbed kadaareb yaa yedmoon, “Ne kuu bondan yi korok dee? Komandiwed kerewangiib atdebokiib nekwane mene awinewok miniwen? Aron korem ne kuu wene kurikuri boyambib darewoob kuuk aom dibere kedmengkandimain kumban, yiib kuyaambéd awinewindo. ⁵⁶ Kumban kee kwane weneen kuu profesidanbed kuye dowad kurin God Ye Weng Karadmo wongkiwen kuu kwane anam id kere kwanoon kii.” andoon.

Kwane kuyaambéd ye kedmengkandeendan kuu Yesu koronde kirokmone wenebiwen.

Yesu Kuu Kangdod Darewoob Yaa Nenwiniwen

(*Mk 14:53-65, Lk 22:66-71,
Yn 18:12-13,19-24*)

⁵⁷ Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom Yuudan yi aamkono yena yoom kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yaningko Kaiyafas yoom yambiwoom nedbe doriib. Kwane, Yesu awineniwendan kuu Kaiyafasyiib yaa nenwiniwen. ⁵⁸ Kumban Pita kuu Yesu ye yoman diamban anukbed menene Kaiyafas yambib kuuk aom awunoon. Awunekore, ambongko oonidan doriib yaa dibere Yesu komo kerandamiib kuyaa wedma anded.

⁵⁹ God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi korok korok yena yoom kuu kangdod Sanidirindan kowe, yi korem kuu Yesu amarakmoon andi ye dudi weng benmenebiwe kangdod aombéd wengamberenub aye kowanuub ande kamiwen. ⁶⁰ Kwane, karub yemoon dudi wengiib benmenebe dakmiwen. Kumban, yi weng kuu ibmo kerindo maa maa keruwen kowe, kangdoddan kuu Yesu yaa ukum konindeban keruwen.

Yi kwamiib aombéd karub ayoob yaro dore korok korok yaa menenib ⁶¹ yedmiwen, “Karub keembéd yedmoon kuu ‘Nembed God ye kurikuri boyambib darewoob kuu monmarekori angkon aron ayoobmimmo ika arume down keraniin kuu yimin.’ andoon kii.” andiwen.

⁶² Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed yaro dore Yesu yaa yedmoon, “Eb ma inandaabbankowoo? Kedi, weng ke benmenebiib kee eb yaamo erengangkaib kudi.” andoon. ⁶³ Kumban Yesu kuyaa maa inandundindo, iwari kerundoon.

Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobed Yesu yaa yedmenoon, “Wad doreen ye God yaningko yaambéd eb yaa yedmaan kuu anamoo inande. Eb kuu Godbed Kinoona Menewenman Keresu, God ye Mingki dee?” andoon.

⁶⁴ Kwanandoona, Yesumbed inandoon, “Ee, ebkareb ku yedmeeb kui. Kumban ne yiib korem yaa ke yedmaan kei, aron aman ari kuu yiib wedmaniiwa, Karub Ye Mingki, ne kuu Aromkonomo ye God ye dingki wiwi angkambéd diberekori, Ewen ari ye yiib arimbed mananiin.” andoon.

⁶⁵ Kwanandoona, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobed miin kubiyiibban kere ye ebkad birinde yedmoon, “Ye kuu God yaningko monmaroon kuiyoo! Karub komo wedmoon ye weng maa kuu wengambaranuub dee? Dowan! Kedi, yekareb God yaningko monmaroona yiib wengambiriwen. ⁶⁶ Kowe, yiib kuu komarewa meeniib?” andoon.

Andoona, yimbed inandiwen, “Anam amarakmoon kowe, aye kowi ye ukum kirobi kumbédmo yimin kii.” andiwen.

⁶⁷ Kwane, yimbed mene Yesu ye kiringkono ari kamok daadmenenib yi dingki nimingke ayiwen. Yenambéd yakdare ⁶⁸ daaniwen, “Keresu, nub yaa God yaromkono yaambéd daande yaa! Kanembéd enbandoon?” ande daaniwen.

Pita Yesu Nekaadban Ande Kamoon

(Mk 14:66-72, Lk 22:54-62,
Yn 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Kwane, Pita kuu korok yambib kuuk aom dibeena, deme wonong koyu maa menenu yedmeen, “Ee, eb kuu Yesu Galeliman kuyoom yarimaib kui.” andeen.

⁷⁰ Kumban Pitambéd yi kuyaa dibiib yi arinambo ari inande aadikmoon, “Kub

komo weng dakmeeb kuu nekaadban.” andoon. ⁷¹ Andekore, Pita koronde yaro dore kuuk ambongko yaa wonoon.

Kwane, kuyaa kwangkon wonong koyu maambéd wedmenekoru, nimakarub ku doriib kuyaa daandeen, “Karub kee Yesu Nasaretman yoom yarimaib kii.” andeen.

⁷² Anduuna, Pita ambemondene aadikme yedmoon, “Karub nekaadban kii!” andoon. ⁷³ Kuyaom aron dukmenmo dobirindeb kerekorib, angkon karub yena kuyaa doriib kumbéd yaro mene yedmiwen, “Anam aa, eb kuu yi yoom mimo kui, amborom kuu nub wedmuub eb weng dakmi kuu Galelidanbed dakmimaib areb kowe.” andiwen. ⁷⁴ Kwane, Pitambéd yemeren weng arewa ye woonbi weng dakmekore, yi yaa amob weng areb kowoon, “Karub nekaadban kii.” andoon.

Kwane, erebnarimban ayam komkoon. ⁷⁵ Kwamunoona, Yesu ye weng kunduk dakmoon kuyaa kuu Pitambéd ika meenoon. Yesu kwamune anukbed dakmoon kuu, “Ayam komkindo ye niindem aombéd, eb kuu ne yaa ye kuu nekaadban andimo kame ayoozmimiib keraneeb.” andoon. Kowe kuyaambéd, Pita kuu kuuk aom koronde bunangka angkanene wene ameng darewoob kamoon.

Yesu Kuu Pailetiib Yaa Nenwiniwen

27 Amkimo kaimbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridaniib Yuudan yi aamkono yenayiib, kangdod-dan korem kui, yi weng dakme kan mimo keruwen, Yesu kuu aye kowi yeman ande yedmiwen. ² Kwane, yimbed Yesu ye dingki nong yenbekorib nenwene Yuudan yi Gavana Romdanbed kowiwen yaningko Pailét ye dingki ari nenkowiwen.

Yudas Yeka Nong Borone Wandoon

³Kwane, Yudas ambodangoonman kuu wedmoonka Yesu kuu aye kowi yeman ande kowiib kowe, ye kuu komande amarakmaanka ande meeni darewoob keroon. Kwana kowe, wene silvaa od murubkob 30yiib kuu ika be wene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi aamkono aamkono yoom yaa kondoon. ⁴Konde yedmoon, “Amarakmaan, amborom kuu amarakmindoman kuu ambodangaan kowe.” andoon.

Kwane, yimbed inande yedmeniwen, “Kuye dabab kuu nub yaamban, ebkamo kii.” andiwen.

⁵Kwane, Yudasbed kurikuri boyambib kumaom od kirarundekore yaro wonoon. Ye yaro wene bunangka angkane yekareb ayarimbed nong borone wande bobnoon.

⁶Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokbed od kuu bekorib yedmiwen, “Kekee kewod kowe, od kuu ika kanwene kurikuri boyambib darewoob ye od nongkobimbon aom kowi kuu amob.” andiwen. ⁷Kowe, yimbed dakme weng mimo keriwon kuu “Od kuu kandenub okad nunung be meneki awene ongmimaib ye okad moonekorub, nubkanmombandan angkambed mene bobnaniib kuu kanwene okad kuyaombed mangkimamaniib.” andiwen. ⁸Kwanakob, kibikee bid okad kukuu umkan kubudoroon ye okad andimaib.

⁹Kowe, profesiman Yeremaiyambed kurin dakmoon ye weng kuu ari anam id keroon. Kwane yedme wongkoon kuu, “Yi kuu ye kakman kwamune Yuudanbed ande kowiwen ye silvaa od murubkob 30yiib kumbed, be wenenib ¹⁰okad nunung be meneki awene ong-

mimaib ye okad mooniwen kii. Godbed kwanime ye weng daawoon arebmo kamiwen kui.” ande wongkoon.

Paillet Ye Wengyundi Yesu Yaa

(Mk 15:1-15, Lk 23:1-3,18-25,
Yn 18:28-19:16)

¹¹Kwane, nenwiniwa Yesu kuu Paillet ye kiringkono ari doreena Pailletbed kaamonenoon, “Eb kuu Yuudan yi King dee?” andoon.

Andoona, Yesumbed inandoon, “Ee, ebka ku yedmeeb kui.” andoon.

¹²Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi aamkono aamkono yoombed kwane amarakmoon kii andi ye weng Paillet yaa daaniwen kumban, Yesu ye kuyaa ma inandundindo. ¹³Kwane, Pailletbed Yesu yaa kaamonenoon, “Dabab weng kee eb ari benmenebiib kee wengaawoo?” andoon. ¹⁴Kumban Yesu ye inande ma yedmindoo, weng embeng o darewoob ku benmenebiib kuyaa ma inandindo. Kowe, Paillet kuu binangki miin darewoob keroon.

¹⁵Kuye aron kuu Gavanambed ma kwanimaan kuu Yuudan yi Burudandoon ye orok yaron arimbed nimakarub yemoon menebiwen yi dowaken yaambed wii karub mimo nen angka kowaana yeedere yaro winimaan. ¹⁶Kwane kamiib yaron ari kuu karub maa amarakmi arewa aningkoman yaningko Barabas kuu wii aom doreen. ¹⁷Kwane, kadaareb kuu Paillet ye dia nedbe doriwe, kaamondoon, “Yiib dowaken kuu kuna, kane nen bunangka kowaniin? Barabas dee, Yesu ye yaa Keresu andimaib dee?” andoon. ¹⁸Kwanandoon amborom kuu ye yekaadkeroon, korok korokbed Yesu yaa wungkanekoriwa ye dingki ari nenkowiwen kowe.

¹⁹Kwane, Paillet kuu dibere wengyundandi yeman ye dibiri yeman ari kwane

dibeene, ye wonongbed weng kowe-
neen, “Ma ambarakmindu ye karub
kuyaa kuu ma kamaab, amborom kuu ne
kuu ye dowad amki kiyuum wedmekori
dabab waroona yiminban keraan kowe.”
andeen.

²⁰ Kumban God dore Yuudan dore
wediyiri dobiridan yi korok korok yoom
Yuudan yi aamkono aamkono yoom
kuu kadaareb yaa yiib kekane daanime,
Barabas kankondekoreb Yesu kuu bob-
nok ayi yeman andime ye weng ande
nangkandiwe, Paillet yaa kwanandiwen.

²¹ Kumban Pailletbed yi yaa
kaamondo, “Karub ayoob kee, kane
kuu yiib yaa kankondaniin?” andoon.
Kwanandoone, inandiwen, “Barabas
kui!” andiwen.

²² Kwanandiwe, Pailletbed kaamon-
doon, “Yesu, ye yaa Keresu andimaib
kuyaa kuu komo kamaniin?” andoon.
Andoone, yi koremmo inandiwen, “Nen-
wene at ming arimbed ayi yeman kii!”
andiwen.

²³ Andiiwe, Pailletbed kaamondo, “
Komoyiibkob? Komo amob domok-
boonkob?” andoon.

Kwanandoon kumban, yimbed naa-
wonmo komkiwen, “At ming arimbed
ayi yeman kii!” ande komkiwen.

²⁴ Kwane, Paillet kuu wedmoonka ko-
marewa kerene wengambere ye weng
kan amun kere ongkinban areb keruuna
andowe yirinde baande kamiib kowe,
koronde ok yuunde ye dingki kuu yi kir-
ingkonu arimbed ogoon. Ogekore yed-
moon, “Karub keye umkan kubudara-
neen ye dabab kuu ne yaa manaanban,
kukuu yiibka kii!” andoon.

²⁵ Kwanandoona, nimakarub korem-
bed inandiwen, “Kwane, ye umkan ye
dabab nub yaa menebok, nub ariyiib
wene nub danaya ariyiib kwane dabo-
knok!” andiwen.

²⁶ Kwanandiwe, Pailletbed
wengamberekore, Barabas kuu wii

aombed nandoona yaro yi yaa wonoon.
Kumban Pailletbed ana nangmidan
yaa yedmoone, Yesu kuu nende
nong yikyikiibbed anbandekoriwa
nendune bakumbed at ming ari darok
nenwiniwen.

Ana Nangmidanbed Yesu Damangkaniwen

(Mk 15:16-20, Yn 19:1-16)

²⁷ Kwane, Paillet ye ana nangmi-
danbed Yesu nendawuro Romdan yi
boyambib darewoob yaningko Preto-
rium aom awunenib, boyambiwoom
ana nangmidan korem yaa baandiwe
nedbiwen. ²⁸ Kwane nedbekoriwa,
Yesu ye ebkad biangkekorib ebkad
doboob dodmo king yebkad areb
kumbed kan inwaruniwen. ²⁹ Kwane, ye
korok ari kuu nong yikyikiib kumbed
bedme ongmekoriwa king ye korok
ari dereni yeman areb dereniwen.
Kwanekorib, yaro bingko kande king
aromkono kuru areb dingki wiwi yaa
koniwa kandoona, yimbed ye murubia
arimbed bumangkane damangkane
yedmeniwen, “Yuudan yi king oi,
eb yaa kubebduub kii!” andiwen.
³⁰ Ye yaa kamok daadmenenib bingko
awinooon kumbed kandenib korok
ari wangke aye angkon wangke aye
kamiwen. ³¹ Kwanekoriwa, ebkad
doboob kuu biangkanib yebkadbed ika
ben deebenekorib, nyenaro bakumbed
at ming ari darok nenwiniwen.

Yesu Kuu Bakumbed At Ming Ari Dariwen

*(Mk 15:21-32, Lk
23:32-43, Yn 19:16-24)*

³² Yi kwane kiwaan yaa yaro weniib
aombed karub maa siti Sairinman
yaningko Saimon duruneniwen
kewe, Yesumbed at ming kanweneen
kuu Saimon yaa dedmone ebbed
kanwene ande kan dangkoro keeniwa

Saimonbed kanwonoon. ³³ Kwane menenib okad aningko Golgota yaa miniwen. (Aningko ye weng id kuu Nangkarakbon.) ³⁴ Kuyaambéd Yesu yaa wain ok mung kookiib kankoniwen kumban, kan anakud kaamonekore koroonoon.

³⁵ Kwane, Yesu kuu nende at ming ari kowekorib, ye dingkiyib yoniib kuu bakumbed dare down kere, kankoone kanmaniwen. Kwanekoriwa, Yesu yebkad kuu ana nangmidanbed nekwenib, bot yaa yi aningkoyiib wongkiwen kuu kiradme wenenib ebkad mimo karub mimombéd kandimo kamiwen. ³⁶ Kwane, diberenib Yesu yaa ooniwen. ³⁷ Ye korok kowoon ye at dungkun arimbed amarakmoon andi ye weng wongkiwen kuu “Yesu kekei, Yuudan yi King.” andiwen.

³⁸ Kuyaa kuu karub ayoob yid bidan kuu at ming ayoob ari darekoriwa, maa kankoone Yesu ye wiwi angka kanmaniib maa kankoone Yesu ye an angka kanmaniib kamiwen.

³⁹ Kwane, dangkoro dewene Yesu wedmene kamiibdan kuu damangki weng miin arewa dakmenabenib, korok waaburukme ⁴⁰ yedmiwen, “Ebbéd kurikuri boyambib darewoob kuu monmarekoreb aron ayoobmimmo ika yenbeware down keraneeb kowe, ebkareb bobni yaa kuu buruandé wadkere yaa! Eb kuu God ye Mingki keroka, at ming arimbed koronde kamene yaa!” ande kamiwen.

⁴¹ Kwane kamiwa, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom Yuudan yi aamkono aamkono yoom kuu angkon ibmo kwamiib areb kumbéd kwangkón Yesu yaa kwane damangkaniwen. ⁴² Kwane yedmeniwen, “Yembéd nimakarub yena yaa kuu bobni yaambéd ongmoon kumban, kibireb

yeka yemeren kwani kuu yiminban kii! Ye kuu Israeldan yi King kii, ye kuu at ming arimbed kamonoko wedmekorub anam andem. ⁴³ Ye kuu Godbed oonewimaan andoon. Kowe God kuu ye yaa dowakeniib keroka, yembéd mene nen kamonoko wadkerok, amborom kuu karub keembéd yedmoon, ‘Ne kuu God ye Mingki.’ andoon kowe.” andiwen.

⁴⁴ Kwane yid bidan at ming arimbed dariwen kumbéd korok korok ku kamiib areb kuu kwangkón kwane Yesu yaa damangkaniwen.

Yesu Bobnoon

(Mk 15:33-41, Lk 23:44-49, Yn 19:28-37)

⁴⁵ Kuyaambéd kwane aronkob keruune, kumunbed okad korem kuu kebenoon. Kebenoone kwane wene awas ayoobmim down kereen. ⁴⁶ 3 oklok yaa doruuna, Yesu kankoone baandoon, “*Eli, Eli, lama sabaktani?*” andoon ye weng id kuu “Ne God, ne God, komandewéd ne domowewen?” andoon. ⁴⁷ Kwane, kuyaa doriibdan kuu wengamberekoriwa yedmiwen, “Ye kuu Elaidya yaa baandoon.” andiwen.

⁴⁸ Kwane, erebnarimban karub maa kumaom doriib kumbéd kabaanmo wene ok awinimaan ye obkod kandene ayari yengbe kan ari konoon, ok anak anded. ⁴⁹ Kwanoona, karub yenambéd yedmiwen, “Kwane koronde domoneneewo nub wedmem, anam Elaidya kamenene awanenaneen dee?” andiwen.

⁵⁰ Kwane, Yesu angkon naawon komkanekore ye kingkin Awodki ye dingki ari kowe bobnoon.

⁵¹ Kwane kuyaambéd, kurikuri boyambib darewoob yambongko dem kebeni ye dabua nomkonombéd ongmiwen kuu arimbed wene yiri

kuu birindoon. Kwane, dowodki mene okad kiringmuuna, bot dareb dareb baangke wunee. ⁵²Kwane, bot bobkonombon kwangkon baangkanan wonoona God ye karadmodan kurin dukniwen yemoo kuu ongmoone wadkeriwen. ⁵³Kwane, Yesu bobnoon yirimbed nenkoone wadkeron ye yoman kuu, yi kuu yi bobkonombon yiri koronde God ye siti Yerusalem aom winiwa nimakarub durunde durunde wedmende wedmende kamiwen.

⁵⁴Kwane, Romdan yi ana nangmi korok yoom ye ana nangmidan yoom Yesu yaa oone doriibdan yoom wedmiwa, dowodkiyib komo kamoore koremiib kuu wedme une binangki miin darewoob kerekoriwa, “Ii anam, karub kekee God ye Mingki kii.” andiwen.

⁵⁵Nima yemoo kwangkon kuyaa yaro wene ambab arebbed doro kerekniib. Yi kuu Galeli angkambed Yesu awanene ibmo ye yoom kwane miniwen. ⁵⁶Yi kuyaom kuu Meri Magdalen yoom Meri Yemsa Yosesa yi ena yoom Sebedi ye meed yi ena yoom kwane miniwen.

Yesu Ye Id Kan Mangkiwen

(Mk 15:42-47, Lk 23:50-56, Yn 19:38-42)

⁵⁷Kwane oobne wene mirik-nandamoona, karub kayabak maa Arimateaman yangko Yosef, ye kuu anuk yiri Yesu ye karub keroon kumbed monoon. ⁵⁸Menekore, Yesu ye id kanwene mangkanded kowe, Pailetiib yaa wenene kaamonoon. Kaamonoon, Pailetbed ye ana nangmidan yaa yedmoon, “Wenenib ye id kan kawene Yosef yaa konime.” andoon.

⁵⁹Kwaniwe, Yosefbed Yesu ye id kuu kande dabua doboob kawanmo yeeb kumbed andedmoon. ⁶⁰Kwane, kanwene Yosef yeka ye mangki yeman yeeb

ye aangko yaa botdem nare berekmoon kumaom kowoon. Kwane, bot dabonmo darewoob kumbed bot dem ambongko yaa kanboronmo wene kebene warekore koronde wonoon.

⁶¹Bobkonombon dia kuu Meri Magdalen yoom Meri maa yoom kuu kwane dibiib.

Ana Nangmidanbed Yesu Ye Konombon Oone Dobiriwen

⁶²Kwane, awari kuu Sabat aron kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Farisidan yoombed Pailetiib yaa winiwen. ⁶³Wene yedmiwen, “Aamkono, nub meenuub kii, anam kuu Yesu kuu dudanabi ye karub, yembed ye wad doreen yaambed kekane dakmoon kuu ‘Ne kuu bobnaniin kumban aron ayoobmim ari kuu ika wadkere dembaniin.’ andoon kii.

⁶⁴Kwana kowe, weng ke kabduub kee kanduneb ana nangmidan ben yurewo, yi kuu wene Yesu ye konombon oonime. Ooniiwo wene aron ayoobmim kuu dowan keruka. Kwanokban keranuub kuu ye kedmengkandeendanbed menenib Yesu ye id yid kande kanwenenib karub yaa ee Yesu kuu wadkere yaro wonoon ande birondaniib. Kwananiib ye birondi kuu anuk dakmen monoon ye birandi burudande miin arewa anam keraneen.” andiwen.

⁶⁵Kwanandiiwe, Pailetbed inandoon, “Kwana kowe, yibbed ne ana nangmidan yena benwene Yesu ye konombon yaa yuriiwo dobere oonime. Yid kandaib ande yibbed meeniwen korem kuu kwamune awinime.” andoon.

⁶⁶Kwanandoone, yimbed wene Yesu ye bobkonombon botdem ambongko ari kebeniwen ye bot kuu ma nandaan andi dowad karangmekorib, bobkonombon oone dohiri ye ana nangmidaniib ben yuriiwa dobere ooniwen.

Yesu Bobnoon Yirimbed Ika Demboon

(Mk 16:1-8, Lk 24:1-11, Yn 20:1-8)

28 Kwane, Sabat aron dowan keruuna awari amkimo wiibwari arimingku andowe aron Sande munuune, Meri Magdalen yoom Meri maaa yoom yi ayoob dabokne Yesu ye bobkonombon wedmok winiwen.

²Kwane, bobkonombon kuyaambbed kudmeniibban kumbbed dowodki kenambun monoon, amborom kuu God ye engyu maa Ewen arimbed kamenene wene bot darewoob ambongko kebeniwen kuu kanboronmo angkanekore kwari dibeen kowe. ³Ku dibeenman kuu wedmeni kuu nambirimo, imak areb, kwane yebkad kuu kukdangkayokmo. ⁴Kwane, Yesu ye konombon oone doriib ye ana nangmidan kuu wedmenib une binangki miin darewoob kere kiringmenabenib bobnemoon areb keriwene.

⁵Kwane, engyumbbed nima yaa yedmoon, “Yiib kwane unaib. Ne kuu nekaad, yiib kuu Yesu ande onmenmo meniib, ye at ming ari bakumbbed dariwen kwandiwed. ⁶Ye kuu keyaomban, demboon kii. Yekareb dakmoon arebmo keroon kui. Kowe yiibka menenib, ye kanmene kowiiwa angkimboroon yaa wedmime, dowan kii! ⁷Kowe, yiib kirodmoo wenenib ye kedmengkandeendan yaa daandime, ‘Ye bobnoon yirimbed dembekore, yaro dore yedinmo Galeli angka weneen kii. Kwangkambbed Yesu kuu wengane wedmaniib kii.’ andime. Kedi, weng kuu ku daandaan kui.” andoon.

⁸Kwanandoon kowe, nima kuu uniyiib kumban kubi darewoobbed kuyaa koronde kibindare wenenib, ye kedmengkandeendan yaa daandok winiwen. ⁹Yi kwane wedya weniib

yaambbed Yesumbbed kudmeniibban wengande yedmoon, “Amkim amun.” andoon. Andoone, yi kuu dia mene bumangkane ye yon kong yiri awingkenib ye yaningko kankooniwen.

¹⁰Kwane, Yesumbbed yi yaa yedmoon, “Yiib unaib. Winime, wenenib ne damana yaa dakmibko wengambere Galeli angka winime, ne kuu kwangkambbed yi wedmewe wengawaniib kii.” andoon.

Yesu Ye Bobkonombon Oone Dobiriwendan Yi Weng

¹¹Kwane, nima kuu mogeed wedya winiwe, ana nangmidan Yesu ye bobkonombon oone doriib yena kuu siti aom aommenib, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib yaa wenenib, yi oone doriiwa komarewa keroon ye weng korem kwane daandiwen.

¹²Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi aamkono aamkono yoom nedbekoriwa, dakme inamen mimo keriwene. Kwana kowe, od darewoob ana nangmidan yaa kondeniib ¹³yedmiwen, “Kekane dakmime, ‘Nub kuu unuk danguwena Yesu ye id kuu ye kedmengkandeendanbed mene yid kanyaro dore winiwen.’ ande dakmime.

¹⁴Kwane kwane bobkonombon angkambbed komo keroon ye wengbed wene Gavana Pailet ye kerendem aom awunaneena wengambaraneen kuu nubbed nangananuuwe yiib yaa dabab manaana kandaibban.” andiwen.

¹⁵Kwane, kwane ana nangmidan kuu od kandekoriwa, komo weng daande kondiwen kuu kwamunemo kamiwen. Kwane, dudi weng ongmiwen kee kwane Yuudan kumaom dande yareen, mene kibikee.

**Yesu Ye Weng Amun
Kanwene Kedmengkandime**

¹⁶Kwane, ye kedmengkandeendan 11iib kuu Galeli angka wene aangko maa Yesumbed kwari minime andoon ari winiwen. ¹⁷Kwane, kuyaambed wedmenekorib ye aningko kankooniwen, kumban karub yena kuu karekmiwen.

¹⁸Kwane, Yesu yi dia menene daandoon, “Ewen ariyiib okad yiriyiib ye ooni ye aromkono korem kuu ne yaamo kawoon. ¹⁹Kwana kowe,

ambibkin korem yaa wenenib, ne nimaya karuwa kerime andi dowad ne weng kedmengkandime. Awodki God yankingoyiib Dana Mingki Yesu yankingoyiib Kingkin Karadmo yankingoyiib yaambad baptais kerundime. ²⁰Kwane, nembed yiib yaa kwamime ye weng komo komo kedmengkande kondaan ye weng korem kuu yi yaa awinime ande kedmengkandime. Kedi, anam anam kuu ne kuu aron korem yiib kuu domondainban kwane doberembaraniinkob, kwane wene okad miin yimin wandanuun kii.” andoon.

Maak

*Yesu Ye Weng Amun
Maakbed Wongkoon*

Maak Ye Buk Komo Dowad Wongkoon

Maak ye kedmengkandi kuu ye weng kimingkidan yaa Yesu Keresu kuu anam God ye Mingki, God ye aromkono awinoon andoon. Maak kuu wedmoon kuu durud yewed menebimaan kuristendan yaa. Kowe, kuristendan yi niindem aom aromni dowad wongkoon, kangdommo doberembirime anded. Wongkoon yaron kuu Romdanbed ambibkin yena yemooon yaa ana nangme burudande doriwen kumbed oonendiwen. Kumban Maak wedmoon kuu Yesu yaromkono kuu arimo, Romdan yi aromkono arebban, Seten yaromkono arebban kwangkoon. Maak kuu anam andiwendan Rom aom doriib yi dowad buk kee wongkoon.

Wongkoonman

Maak yaningko anam kuu Yoon Maak. Yesumbed God ye deme awinoon yaron kuu Maak kuu kewedmanmo kowe, Yesu yoom yarindo. Kumban Yerusalem aombed kainoon kowe, Yesu ye weng wengamboroon. Pool yoom Baanabas yoom ibduruk weng amun kanyare dakmiwen kuu Maak nenwiniwen. Amaanbed Maak kuu Pita yoom Rom aombed doboroon. Pitambed ye indobbed komo wedmoon yaambed Maak kuu buk kee wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 55 areb o AD 65 areb.

Korok Weng

1. Yesu Kuu God Ye Deme Andowe Awinoon (1:1-13)

2. Yesu Kuu Galeli Angka Yarebe Kedmengkandoon (1:14-6:29)

3. Yesu Galeli Koronde Ambibkin Yena Aom Yarebe Kedmengkandoon (6:30-9:32)

4. Yesu Galeli Angka Ika Wene Kedmengkandoon (9:30-50)

5. Yesu Yudeayiib Pereayiib Yaa Yarebe Kedmengkandoon (sapta 10)

6. Yesu Burudandoon Ye Orokbon Arimingku Aom Komo Kamoon (sapta 11-15)

7. Yesu Bobnoon Yirimbed Nenkoonoon (sapta 16)

Yoon Baptaismanbed Yesu Ye Kiwaan Nekwoon

(Mt 3:1-12, Lk 3:1-18)

1 God ye Mingki Yesu Keresu ye weng amun andowoon kei.

²Kekee kurin anuk profesiman Aisaiyambed daande wongkoon kuu Godbed yedmoon,

“Nembed ne weng yuk kanwini ye karub yedmaniine, yedin wene eb wananeeb ye kiwaan kuu yembed ongmene nekwaneen.”

³“Amboon angkambed baande daandaneen,

‘Yariman mananeen ye kiwaan nekwime, ye kiwaan yorokmo ongmime.’ andimaneen.” andoon.

⁴Kwanekob, amaan arimbed Yoon kuu amboon aom wenekore, amarakmi yaa koronde amonombenib baptais kerime ande baande daandimaan. Baptais kee, Godbed yi amarakmi are nonondandi ye dowad. ⁵Kwanoone, Yudea ambibkin ye kambong mimim koremdan yoom yi siti Yerusalem dan yoom, ni-makarub yewudmo kuu yeyiib yaa winiwen. Wenenib, yi amarakmi kuu dakmiwe, yembed ok Yooden yirimbed baptais kerundoon.

⁶Yoon kuu kemo kimimbed profesidan yi ebkad ongmimaib kumbed derenene, ye koborom yaa kuu dingkan

kad ye kobaiknongiib barimaan. Ye kuu ediib dura in okiibmo animaan. ⁷Kwane dobere baande daandimaan, “Karub maa ne yoman anuk mananeen kuu korok darewoob aromkonoyiib, ne arebban. Ye yonkad nong kuu nembed yiri bumangke dudmungki deme kuu ne kuu yiminban, amborom kuu yangingko kuu ambab ari kowe. ⁸Nembed yiib yaa kuu okbed baptais kerundimain, kumban yembed yiib yaa kuu Kingkin Karadmoyiib baptais kerundaneen.” andimaan.

Yesu Baptais Keroon

(Mt 3:13-4:11, Lk 3:21-22, 4:1-13, Yn 1:29-34)

⁹Kwane kuyaronbed, Yesu kuu Galeli ambibkin ye kambong Nasaret domonde ok Yooden yiri wonoone, Yoonbed baptais kerunoon. ¹⁰Kwane, Yesu kuu ok yirimbed deederene wedmoone, ambid kuu bengkeroone kuyaumbed Kingkin Karadmo kuu on arud areb ye ari wan kubudoroon. ¹¹Kwanoone, ambid arimbed baande dakmi wengmo meneboon, “Eb kuu ne Dana, mimyob dowaken darewoob keebdaan, eb yaa anam kubimain.” andoon.

¹²Kwane kuyaumbed erebnariyiibban Kingkin Karadmombed amboon angka wene ande yedmoone wonoon. ¹³Wenekore, ye kuu aron 40yiib kiib dingkan yi okad yaa doboroon. Kuyaronbed, Setenbed mene ambarakmok ande nemengkanande kamaane, God ye engyus kuu ye yaa mene oonenimo kamiwen.

Ye Kedmengkandaneendan Ibduruk Boon

(Mt 4:18-22, Lk 5:1-11, Yn 1:35-42)

¹⁴Yoon kuu wii aom kamoniwe doboroon yaron kuu, Yesu kuu wene Galeli aom God ye weng amun baande yedmimaan, ¹⁵“Amonombi yaron

kuu muneen kii! Godbed nimakarub yaa korok kere ooni yaron kuu dia kereen kowe, ambarakmi yaa koronde amonombe weng amun yaa anam andime!” andimaan.

¹⁶Kwane, Yesu kuu bowan Galeli kebed yaa wene wedmoone, Saimon yoom ye daman Endru yoom kuu on biidan kowe bowan angka oon bi ye men kamobiiwe, ¹⁷Yesumbed yi yaa yedmoon, “Yiib kuu ne yoman minibko, oon bi areb Godiib yaa nimakarub bi ye kiwaan kedmengkanda.” andoon. ¹⁸Andoone, erebnariyiibban yi oon bi ye men kuu kuri nongkobendekorib, ye yoman kedmengkandok ande winiwen.

¹⁹Ambabban kumbed wenenib wedmoone, Sebedi ye meed Yems yoom Yoon yoom kuu oon bi motod aumbed oon bi ye men nekwe ongmiib. ²⁰Kwane wedmendekore, erebnariyiibban yembed yi yaa baandoone, yi ambe yoom yi deme karub yoom kuu domondekorib ye yoman kedmengkandok ande winiwen.

Yesumbed Awad Yedme Anburoon

(Lk 4:31-37)

²¹Kwane, Yesu yoom ye yoman winiwendan yoom wene Kapeenaum taun yaa nandiiwe, Sabat aron keruune, Yesu kuu wene kurikuri ambiwoom aomnekore, andowe kedmengkandoon. ²²Kwane, nimakarub kuu ye kedmengkandi yaa kuu wengamberekorib binangkiwen, amborom kuu God ye deme yaromkonoyiibbed kedmengkandi ye karub areb, Yuudan yi amob kedmengkandidan arebban kowe komarewa kii ande meeniwen.

²³Kwane kuyaumbed, karub maa awad arewumbed ibnenoon kuu Yuudan yi kurikuri ambib kuyaom mene komkoon, ²⁴“Yesu Nasaretman, eb kuu nub yaa komo kamandewed? Eb kuu mene nub monmarandewedoo? Eb

kuu nekaad, God ye Karadmo Ye Karub kui!” andoon.

²⁵ Andoone, Yesumbed awad yaa yob-doodmo yedmenoon, “Iwari kere! Ye ni-indem aom kuu koronde angkadere!” andoone, ²⁶ karub kuu awadbed kot ay-imaun areb kenambunmo kanyobene kankorarekore, ye niindem aom kuu komke angkadoroon.

²⁷ Kwanoone, nimakarub korem kuu binangi darewoob kerekorib, yikareb kaamobiwen, “Kee komarewa kii! Kedmengkandi yewewiib, aromkonoyiib kee! Yembed awad arewa yedmendaane, ye weng wengambere kwanimaib kuiyoo!” andiwen. ²⁸ Kowe, Yesu komo kamoon ye weng kuu kirodmo Galeli ambibkin aom okad yimin yimin yaa daande yareen.

Yesumbed Yemoon Ongmenaboon

(Mt 8:14-17, Lk 4:38-41)

²⁹ Kwane, Yesu yoom Yems yoom Yoon yoom Saimon yoom Endru yoom kurikuri ambib domonde, Saimon yoom Endru yoom yi ambiwoom winiwen.

³⁰ Saimon ye anodkan kuu anikadiib kowe, angki yeman ari angkuune, yu weng kuu Yesu yaa yedmeniwen.

³¹ Yedmeniwe, ye kuu yuyiib yaa wene dingki yaambad awinendoone, anikad kuu dowan keroone, nenkoonoone aromnenu yaro doberekoru, yi yaa animan nekwe age bangkandeen.

³² Kuye aron kubune amnoon yaambad, taundan yenambad bob anikaddan koremiib awad arewambad ibnendiwendan koremiib kuu Yesu yaa benminiwen. ³³ Benminiwe taundan korem kuu ambib kuyaa mimyamo keriiwe,

³⁴ nimakarub yemoon bob anikad maa maayiib menebiwen kuu Yesumbed God yaromkonombad ongmenaboone wadkeriwen. Angkon awad arewa yemoon yedme yenburenaboone kuu yi

weng dakmi kuu kebenoon, amborom kuu ye kuu yikaad kowe.

Yesu Obonmo Angkambad Kurikuri Keroon

(Lk 4:42-44)

³⁵ Kwane warewinimbed, Yesu kuu deedere yaro ambiwoom kuu domonde wene obonmo angkambad kurikuri keroon. ³⁶ Kwanoone, Saimon yoom yangkodmi yena yoom kuu wene ye ande onmiib. ³⁷ Onmenmo wene ye wedmenekorib, kenambun daaniwen, “Nimakarub korem kuu eb ande onmiib kii!” andiwen. ³⁸ Kwanandiwe, Yesumbed yedmoon, “Nub kuu koronde kimyen wunubka, kambong dia dia yaambad God ye weng amun daanda. Kwani ye dowad kumbad ne kuu manaan kowe.” andoon.

³⁹ Kowe, Galeli ambibkin aom dewenenib, Yuudan yi kurikuri ambiwoombad God ye weng amun daandenmo wenene, awad arewa yaa yedme yenburaane angkanimo kamiwen.

Karub Kaningki Bowiib Ongmoon

(Mt 8:1-4, Lk 5:12-14)

⁴⁰ Kwane, karub kaningki bowiib kuu Yesu yaa mene dangbodin yiri bumangkene eekmoon, “Eb dowaken keroka ongmewebko amun kere ne karub yaa ika dabokna.” andoon.

⁴¹ Kwanandoone, Yesu kuu mimyob darewoob keenekore, ye dingki yire angkoronene, “Ne dowakenaa, amun kerok.” andoon. ⁴² Andoone kwane kuyaambad, kaningki bob kuu dowan keroone amun keroon.

⁴³⁻⁴⁴ Kwanoone, Yesumbed weng yob-dood yedmenoon, “Kibireb kee wene, God dore Yuudan dore wedyiri doberi ye karub yaamo. Eb amun kerewen kuu koro-kobene. Kaningki bob aroon ye amob Mosesbed yedme kowoon kuu kwane

dingkan nengkebko agedmo keroko God yaa baeb kone eso ande. Kwananeeb kuu eb yaa komarewa keroon kuu yi yaa anam kwanoon ye dowad kowe, kwane. Kumban, eb yaa komarewa keroon kuu karub yena yaa dakmaab! Ma kwamaab!” andoon. ⁴⁵Andoonkob wonoon kumban karub kuu wene ogoodmo kwane dakmenmo wonoone, weng kuu daande yareen. Kwanoon kumbed Yesu kuu karub murubia ari kambong aom awunindeban, amborom kuu ye yaa mene king kerok andaib anded. Obonmo angka doreen kumban, nimakarub kuu kuyaa kuyaambd ye yaa menebiwen.

Yesumbed Id Yidnoonman Ongmoon

(Mt 9:1-8, Lk 5:17-26)

2 Aron yena dowan keruune, Yesu kuu ika mene Kapeenaum aom yambib yaa nandoon kii andiwe taundan kuu wengamberekorib, ²yemoon nedbiwen kuu ambiwoomiib bunangkayiiib kuu muubniwen. Nedbiwe, yembed God ye weng amun daandoon. ³Daandeene, karub kaningiib yenayiiib kuu yimbed id yidnoon ye karub kuu neniwiwen. ⁴Kumban Yesuyiiib yaa kuu nen awunindeban, amborom kuu nimakarub yemoon kowe, ye doreen ye korok arimbed wid yeman kuu bongmekorib, id yidnoon ye karub kuu did ari angkeen kumbed nong yaambd awine awine kankubuniwen. ⁵Kwaniwe, Yesu kuu yi anam andi yaa wedmekore, id yidnoon ye karub yaa yedmenoon, “Ne dana, eb ambarakmi kuu are nonondandoon kii.” andoon.

⁶Andoone, Yuudan yi amob kedmengkandidan yena kuu kuyaa dibiib kowe, wengamberekorib yikareb meendobenabiwen, ⁷“Karub kee komarewa kwane dakmeen kii? Ye kuu God

yaningko monmaroon kii. Kanembed ambarakmi kuu are nonondandaneen? Godmo kii!” ande meeniwen.

⁸Kwane kuyaambd, yi niindem aom meendobiib kuu Yesu kuu yekaadkeroon kowe, yembed yi yaa yedmendoon, “Komande yiiib niindem aom kwane meendobiib? ⁹Id yidnoon ye karub yaa yobdoodban yedmi kuu kunambd? Eb ambarakmi kuu are nonondandoon andi dee? O dembe yaro eb did kande wene andi dee?” ¹⁰Kumban, Karub Ye Mingki kuu God ye deme yaromkonoyiiib ambarakmi are nonondandi ye dowad okad yiri monoon kowe, yiiib akme kaadkeri yeman kuu kei.” andekore, ¹¹id yidnoon ye karub yaa yedmenoon, “Nembed ke yedmebdaan kei, dembe yaro eb did kande eb ambiwoom wene.” andoon. ¹²Andoone, yi korem keenombiriiwe dembe yaro ye did kandekore wonoon. Kwanoone, yi korem kuu bingangkekorib, God yaa kubene yedmiwen, “Nub kuu kee kwamune ma wedmimokban kii.” andiwen.

Livai Yaa Yedme Nendoon

(Mt 9:9-13, Lk 5:27-32)

¹³Angkon amaan, Yesu kuu bowan kebed angka wonoon. Wonoone, kadaareb kuu ye yaa miniiwe, yembed andowe kedmengkandoon. ¹⁴Kwane wene wedmoone, Alfeyus ye mingki Livai kuu Saesaa ye tak od bimaib ye ambib mana aom dibeen kowe, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Ne yoman mene.” andoone dembe yaro ye yoman wonoon.

¹⁵Kwane Livai yoom Yesu yoom Livai yambiwoom winiiwe, tak od bimaibdan yemooniib Yuudan yikanmo yi amowamob awinindodan yena yemooniib Yesu ye kedmengkandeen-

*2:9 Are nonondandoon andi ye weng kuu yobdoodban, amborom kuu are nonondandi ye weng kuu anam dee anamban dee wedmi yemanban kowe.

daniib kuu ye yoom dibo animan aniib. Yi korem kuu ye yoman winiwen, yi kuu yemoon keroon.

¹⁶Dibo aniibe, Yuu yi amob kedmengkandidate yena angkon yi kuu Farisi kowe, yimbed wedmekorib, ye kedmengkandidate yaa kaamondiwen, “Komande ye kuu tak od bimaibdan yoom amarakmidan yoom dibonib aniib?” andiwen. ¹⁷Kwanandiwe wengaboroon kowe, yembed yi yaa yedmoon, “Dokta kuu amundan yi dowadban, bob anikadiibdan yi dowad kowe, ne kee manaan kee yorokmo doriibdan yaa amonombime andi dowadban, amarakmidan yaa amonombime andi dowad manaan.” andoon.

Animan Koronde God Yaa Meeni Aron

(Mt 9:14-17, Lk 5:33-39)

¹⁸Aronki yena kuu Yoon ye kedmengkandidate kuu aronki mimo animan koronde God yaa meenimo kamimaib. Farisidan kangkon kwanimaib. Kwanimaib kowe, karub yenambed mene Yesu yaa kaamoniwen, “Yoon ye kedmengkandidate Farisi yi kedmengkandidate kuu animan koronde God yaa meenimo kamiib kowe, komarewakob eb kedmengkandidate kuu kwanimokban?” andiwen.

¹⁹Kwanandiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Wonong awanandameenman yangkodmia ye yoom doriib kuu komande animan koronde God yaa meenimo kamaniib? Yiminban dowan. ²⁰Kumban aron kuu mananuun, aron kwane awanandameenman kuu yi yaambad nenwananeen. Kwananeen kumbed animan koronde God yaa meenimo kamaniib.

²¹“Kuruweng kuu kei. Karub maa ebkad barad yeeb kandene ebkad kurin biringkoon ye dem yaa yoone kaarangkoon karen, ogoone ebkad barad nedbeene ebkad kurin kumbed biringke dem darewoowiib kere arewa keroon karen. Kowe korem kwanimokban.

²²“Kuruweng maa kei. Karub maa wain ok yeeb kande wain ok yowo ba kadbed kurin yeman ongmiwen aom bunoon karen, wain okbed kabayingke kad biringke wain ok kuu onduknoon karen. Kwananeene, wain okiib wain ok yowoyiib kuu arewa keraneen kowe, kwanimokban, wain ok yeeb kuu wain ok yowo yeeb aombad bunimaib.” andoon.

Sabat Aron Ye Yariman

(Mt 12:1-14, Lk 6:1-11)

²³Sabat aron †mamaa arimbed, Yesu yoom ye kedmengkandidate yoom wene mongkobon kuu kiwaan kebed angkara angkara kowe wenonib, ye kedmengkandidate baali yob kuu biangke ab daadme anande kamiwen. ²⁴‡Kwamiwe, Farisidanbed Yesu yaa kaamoniwen, “Komarewa kii, komande Sabat aron arimbed deme awinaib ye amob domokbiib?” andiwen.

²⁵Kwanandiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Dewid yoom yangkodmia yoom kuu animaniibban mungi bobnekorib kwaniwen ye weng kuu yiib ma kimingkindokowoo? ²⁶Weng kei. God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob Abiataa doboroon yaron yaambad, Dewid kuu God ye kurikuri ambiwoom aomnene God ye kerebiri arinambo ari nongkobimaib ye om amob God dore

†2:23 Sabat aron kuu Yuudan yi kurikuri yaron, yiidki yeman, deme awini kuu amob.

‡2:23 Baali yob biangke ab daadme ani kuu yimin, Yuu yi amob kuyaom kuu. Duteronomi 23:25 kimingke. Kumban Farisidanbed amob maa ari kowiwen.

Yuudan dore wedyiri dobiridanmo ani yeman kuu anoon. Anekore, yena kuu yangkodmia yaa bangkandoone aniwen.

²⁷“Kwane, Sabat aron kuu nimakarub yi dowad Godbed ongmoon. Wengai-woo? Nimakarub kuu Sabat aron ye amob ye dowad ongmino. ²⁸Kwani kowe, Karub Ye Mingki kuu Sabat aron kuned ye Yariman kii.” andoon.

3 Sabat aron mamaa, Yesu wene kurikuri ambiwoom aomne, karub dingki biridiib dingki kongiib angkaknoon kuu wedmenoon. ²Kowe, karub yena kuu Sabat aron arimbed ongmoka wedmekorib, kangdod aom wene yedmem Sabat aron arimbed deme awinoon kowe anam amarakmoon andi ye dowad keenombiriwen. ³Kwane Yesumbed karub dingki arewa yaa yedmenoon, “Nimakarub yi arinambo arimbed dembe.” andoon. ⁴Kwanandekore, yembed keenombiriwendan yaa kaamondo, “Sabat aron ari amob kuu kunambed, nimakarub yaa amun kami dee, arewa kami dee, o dangkorodore nenkooni dee, aye kowi dee?” andoon, kumban yi kuu inandindo iwari keriwon.

⁵Kwane, Yesu kuu yi niindem aom wabkad kara kuu yekaad kowe, norin wande miin kubiyiibban kerekore, kereknanabe karub dingki arewa yaa yedmoon, “Eb dingki yire.” andoone kwanoon. Kwanoone, ye dingki kuu kirodmo amunmo keroon.

⁶Kwanoone, Farisidan kuu koronde wene King Erod dabokniwendan yaa komarewa kere Yesu ayanuub ande dakmiwen.

Kadaareb Yesu Ye Yoman Winiwen

(Lk 6:17-19)

⁷Kwane, Yesu yoom ye kedmengkan-deendan yoom kuyaa koronde bowan Galeli angka winiwe, kadaareb

kuu ambibkin Galeli yaambed yi yoman winiwen. ⁸Yembed komo kamoon ye weng kuu daande yaruune wengamberekorib, angkon Yudeadaniib YerusalemDaniib Idumea ambibkindaniib ok Yooden yaradaniib awanewandeen Taiya taun yoom Saidon taun yoomdaniib nimakarub yemoon yeyiib yaa miniwen. ⁹⁻¹⁰Yembed yemoon ongmenaboon kowe, bob anikaddan kuu ye yaa badmenande kadaareb aom wibdidkanmo winiwen. Kwaniamb kowe, nimingkaib andi ye dowad ye kedmengkan-deendan yaa yedmoone parai motod kanminiwen. ¹¹Kuyaron kuu awad arewambed karub ibnendiwen kuu ye wedmenekorib, ye arinambo arimbed bumangke kirobenib komkanib “Eb kuu God ye Mingki kii!” andimaib, ¹²kumban yembed yi yaa ye kuu God ye Mingki kii andaib ande weng yobdood yedmendimaan.

Apasodan Kinoon

(Mt 10:1-4, Lk 6:14-16)

¹³⁻¹⁴Kuye yondem ari kuu Yesu we-neene ye yoman winidan kangkon wini-we aangko angka daanekoriwe, yembed kedmengkandandameen ye karub wad ayoowiib kinoone nedbiwe yi yaa yedmendoon, “Yiib kuu ne apasodan ande kinaan kii.” andoon. Kuye dowad kuu ye yoom yarenib, yembed yedma-neena wene ye weng amun kanwene daandenib, ¹⁵ye aromkono kondaneene awad arewa yaa yedme yenburimo kamaniib kui.

¹⁶Wad ayoob kinoondan yi aningko kuu kei, Saimon yoom (yanningko mamaa Yesumbed konoon kuu Pita), ¹⁷Sebedi ye meed Yems yoom Yoon yoom (yi aningko mamaa Yesumbed kondoon kuu Boaneegees, kuye id kuu arud nambad areb ye karub), ¹⁸Endru yoom Filip yoom Baatolomyu yoom Matyu yoom Tomas yoom Alfeyus ye mingki

Yems yoom Tedeus yoom Saimon nubka oone doberem ande nangboonman yoom
¹⁹Yudas Iskeriot Yesu yaa ambodan-
 goonman yoom kui.

Yesu Ye Aromkono Kuu God Yaambéd Kandoon

(Mt 12:22-29, Lk 11:14-23)

²⁰Kwane, Yesu kuu ika wene ambi-
 woom aomnoone, nimakarub yemoon
 angkon menebe aomne diiriwen kowe,
 ye yoom ye kedmengkandeendan yoom
 kuu animan mengke anindeban keriwén.

²¹Kwane, ye enaya damana kuu weng
 kee wengamberenib, “Ye kuu warudki
 keroon kowe, wene nendem.” ande nen-
 dok winiwen.

²²Angkon Yuudan yi amob
 kedmengkandidan yena Yerusalem
 arimbed miniwen kumbed yedmiwen,
 “Ye kuu awad arewa yi korok
 darewoobbed ibnenoon kii. Awad kee
 yaromkonoyiib kumbed awad arewa
 kuu yedme yenburaane angkanimo
 kamiib kii.” andiwen.

²³Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa
 kuruweng dakmoon, “Wengaiwoo?
 Setenbed ye awad arewa kuu ma
 yedme yenburoone angkaniwenkowoo?
 Dowan! ²⁴Ambibkin mimodan kuu
 andokbe yeka yeka kere yikanmo
 nangmaniib kuu, dobaraibban yowore
 dowan keraniib. ²⁵Kwane ambib
 mimodan kuu andokbe andokbe
 kamenib yikanmo nangmaniib kuu,
 dobaraibban yowore dowan keraniib.

²⁶Seten awene kwangkón andokbe
 andokbe kamenib yikanmo nangmiwen
 karen kuu, dobaraibban yaromkono
 yimin wandi aron muneen karen.

²⁷Anam kuu kei. Karub maambéd
 karub aromkonoman yambiwoom no
 bongme aomne ye yiribman bi kuu
 yiminban, karub aromkonoman kuu
 oonoon kowe. Ibduruk kuu yembed
 karub aromkonoman kuu nong yengbe

kowekored, yambiwoom bongme
 aomne ye yiribman bi kumbedmo
 yimin.

²⁸“Nembed yiib yaa ke anam yed-
 mendaan kei, nimakarub yi amarak-
 miyiib God yaningko monmari wengiib
 korem kuu are nonondandi kuu yimin.

²⁹Kumban kanembed Kinging Karadmo
 yaningko monmaraneen kuu aron ko-
 rem korem are nonondandaanban.” an-
 doon. ³⁰Kwane yedmoon amborom kuu
 yimbed ye yaa kuu awad arewayiib andi-
 maib kowe.

Yesu Ye Enaya Damana

(Mt 12:46-50, Lk 8:19-21)

³¹Kwane, Yesu ye ena yoom
 ye damana yoom kuu mene
 bunangkambéd doberenib karub maa
 yedmiwe ambiwoom wene Yesu
 yedmenok wonoon. ³²Kadaareb kuu
 ye dia diberenib awanewandiwen
 kowe, yimbed Yesu yaa yedmeniwen,
 “Eb ena yoom damana yoom kuu eb
 wedmebdande bunangka doriib kii.”
 andiwen.

³³Kwanandiiwe, yembed kaamonoon,
 “Ne enaya damana kuu kane kane?” an-
 doon. ³⁴Kwanandekore, ye dia dibere
 awanewandiwendan yaa kereknanmo
 dewene yedmoon, “Ne enaya damana
 kuu kee dibiib kei. ³⁵Kane kanembed
 God ye dowaken yaambéd kamimaib
 kuu ne enaya damana kii.” andoon.

Kab Kiradmoon Ye Kuruweng

(Mt 13:1-23, Lk 8:4-15)

4 Yesu kuu angkon ika bowan
 angka wenekore, andowe
 kedmengkandeene, nimakarub
 yemoon ye yaa menebe awanewandiib
 kowe, yi kuu ok kebed yaa kwane
 dibiriwe, ye kuu parai motod aombéd
 aomne dome angkaro kebed diambéd
 yinmonekore, ²kuruweng yemooniib yi

yaa kedmengkandene ma yedmoon kuu kei.

³“Wengambirime! Yongbon yariman kuu ayongmon yeeb angka wene yob kab kiradmande wonoon. ⁴Kwane wene kiradmenmo wonoone, yob yena kuu kiwaan angka kiroboon kowe, onbed wan menebe ane dowan keriwene. ⁵Kwane, yob yena kuu dumnad yiri okad embengmo ari kiroboon kowe, kirodmo demboon, amborom kuu okad kuu ambab yiriban kowe. ⁶Kab kuu demboon kumban okad kuu ambab yiriban kowe, yumburum ambab yiri kubunebindo keroone, aron yaro mene yuruune niminbed kab kuu koknoon. ⁷Yob yena kuu okad yik kawiiib ari kiroboon kowe demboon. Demboon kumban yik kabbed dabuknandoon kowe idiib kerindo. ⁸Yob yena kuu okad amun ari kiroboon kowe, dembe deederene idiib kere wonoon. Yena kuu id 30yiib, yena kuu id 60yiib, yena kuu id 100iib keroon.” ande kuruweng dowan kerekore, ⁹yedmoon, “Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok.” andoon.

¹⁰Amaan, kadaareb wenebiwen ye yoman kuu ye kedmengkandendan wad ayoob yoom yena ye yoman yarebiibdan yoombed Yesu yaa kuruweng ye id kandi ye dowad kaamoniwen. ¹¹Kaamoniwe, yembed yedmoon, “Weng id angkara biknoon kuu yiib yaa korokbendimain, Godbed korok kere ooni yeman. Kumban ne yaa daboknindodan kuu kuruweng yaambemo dakmimain ¹²kowe, God Ye Weng aom wongkoon kuu yi yaa kwamune keroon kuu ke yedmoon kei, ‘Yi kuu wedmimaib kumban akmi ye id kandindeban, wengambirimaib kumban weng id kandindeban. Kwamune kuu id kandaniib kuu amonombaniwe Godbed yi amarakmi are nonondandaneen kui.’” andoon.

¹³Kwanandekore, kedmengkandendan yaa ika yedmoon, “Kuruweng kee id kandindoyoo? Kee id kandindo kowe, kuruweng maa maa ye idbed kandaniib dee? ¹⁴Id angkara kuu kei.

“Yongbon yariman kuu God ye weng amun kiradmoon areb. ¹⁵Nimakarub yena kuu okad kamkono kiwaan areb. Yob yena kiwaan angka kiradmoon kuu God ye weng amun wengambiriwen kumban weng yi yaa kiradmoon kuu Setenbed mene benwinimaan. ¹⁶Nimakarub yena kuu dumnad yiri okad darewoobban ari areb. Yob kiradmoon kuu God ye weng amun wengambere kubiwen ¹⁷kumban, yi kuu yumburumiibban areb kowe, aron doboobban weng amuniib awine dobirimaib. Kuu kwamune, God ye weng amuniib yaa yenbandi o dabab kondi ye arud barang yi yaa manaane kirodmo God ye weng amun yaa kuu korondimaib. ¹⁸Nimakarub yena kuu okad yik kawiiib areb. Yob kiradmoon kuu God ye weng amun wengambiriwen ¹⁹kumban, okad kiri doruub ye meenimo dobiriyiib, yiribman yemoon baan kowe God yaamban yiribman yaamo kubimo dobiriyiib, yiribman maa maa bi ye inameniib kumbed God ye weng amun dabuknandoon kowe, God ye weng amun kuu ye idiibban keriwene. ²⁰Nimakarub yena kuu okad amun areb. Yob kiradmoon kuu God ye weng amun wengamberekorib, anam andaiwe God ye weng amun ye id kuu yena 30yiib kere, yena 60yiib kere, yena 100iib ika ika keroon kwamune kerimaan areb kii.” andoon.

Komo Bangkabdoon Kuu Awine Ambangke

²¹Kwane, yembed ika yedmoon, “Lem kuu kanmene meneki wongdem aom kowi dee, angkimbon arak dabderem aom kowi dee? Kwanimokban, lem ye dobirimbon ari kowimaib. ²²Komo

biknoon kuu dian yaa kowaneen.
²³ Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok.

²⁴ “Komo wengambiriwen kuu korobe meenime. Yiibbed yena yaa wengyundi-maib kuu Godbed yiib yaa kangkon kwamendiwen kwamune areb yiib yaa wengyundaneen, kumban korobe angdange keenombaraneen kumbed kakman kuu ariyiib yiib yaa kondaneen.
²⁵ Kanembed anam andi yekaad ongme meenaneen kuu Yarimanbed yemoon bangkananeen, kumban kanembed kuyiibban kuu yeman korem kuu ye yaa Yarimanbed yeka baneen.” andoon.

Yob Dembi Ye Kuruweng

²⁶ Kwane, yembed ika yedmoon, “Godbed korok kere ooni kuu kekamune areb. Karub maa yob kab okad yiri kiradmoon.
²⁷ Yembed amnoomiib angke awingyawiib dembe kameen kumban komarewa yiim deedere kainimaan kuu yekaadban.
²⁸ Okad yuka bangkanimaun. Ibduruk kuu korok aangke deedere imkonoyiib kere norokiib kere idiib kerimaan.
²⁹ Kwane, yob kuu idiib kere amne yumu keraane bimaib.” andoon.

Mastet Yob Ye Kuruweng

(Mt 13:31-32, Lk 13:18-19)

³⁰ Angkon ika yembed yedmoon, “Godbed korok kere ooni kuu komo kuruweng yaambéd dakme kwamune areb ande kedmengkanuub? ³¹ Kuu at mastet areb, ye yob kab embeng embeng, yob kab yena arebban kumbed be wene okad yiri kibingkimaib areb.
³² Kumban mastet yob kab kuu deedere darewoob kere yongbon kab yena arebban kowe, nondong dareb dareb keraane, ayari onbed wanmene kubun aom dibirimaib.” andoon.

³³ Yesumbed kuruweng kee areb kwamune weng yemooniib weng amun dak-

moon kuu nimakarub yi kaadkeri ye kumunkingki kuyaambéd kedmengkan-doan.
³⁴ Ye kuu kuruwengmo ogood wengiibban yi yaa daandimaan, kumban ye yoom ye kedmengkandeendan yoom yimbirimo keriiwe, weng id korem kuu kedmengkan-doan.

Yesumbed Nuuwa Oknondoka Kebenoon

(Mt 8:23-27, Lk 8:22-25)

³⁵ Kuyaron oobne yaambéd, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Nub kuu koronde bowan yara yanem.” andoon.
³⁶ Kwanandoone, yi kuu kadaareb domonde kwane parai motod nandekoriwa, yenayiib yi parai motodiib ibnekoriwa, andowe yaniwen.
³⁷ Kwane yaniiwe, wedya kuu nuub darewoob kuwengiib wuure kanmoon kumbed, oknondok kuu motod aom ambungkane amburunande kameen.
³⁸ Yesu kuu motod yibi anukbed korok ambongkoni yemaniib kowekore kwari unuk angkoon kowe, ye kedmengkandeendanbed kaakmenenib yedmiwen, “Kedmengkandi korok oi. Ke ok kubunandamuub kei, eb meenindoyoo?” andiwen.

³⁹ Kwanandiiwe, ye kuu dembene nuuwiib oknondokiib yaa yobdood yedmoon, “Iwari ema kerime!” andoon. Kwanandoone, nuub kuu dowan keroone kwane ok kuu yewenub kereen.
⁴⁰ Kwane, yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Yiib kuu komande undeek keriiwen? Anam andindokowoo?” andoon.

⁴¹ Kwanandoone, yi kuu binangke uni darewoob keriiwen kowe, yikareb kaamobiwen, “Kee kane kii? Nuuwiib oknondokiib kuu ye yaa wengambarani-ibmo kowe yii!” andiwen.

**Awad Arewayiiib
Ibneniwenman Ongmoon**

(Mt 8:28-34, Lk 8:26-39)

5 Kwane Yesu yoom ye kedmengkan-deendan yoom bowan Galeli yara Gerasin ambibkin yaa yaniwen.

²Kwane yanekoriwa, Yesu kuu parai motod awad angkadoroone, karub awad arewayiib ibneniwen ye karub kuu botdem bob konombon aombed mene ye yaa durunenande monoon.

³⁻⁴Karub kee botdem bob konombon aombed dobirimaan. Aron yemooon karub yenambbed ye dingki yaa sein nongbed yenbenekorib yeeng baradbed ye yon ayoob dange yenbimaib, kumban nong kuu buruwadmene yeeng barad kangkon monmare dudmungskimaan. Ye aromkono kuu karub korem burudandoon kowe, awine yengbenindeban yiminban keriwon.

⁵Aron korem awingyawiib amnoomiib kuu kwane botdem bob konombon aomiib aangko ariyiib kwangkambbed doberemberene komkimame bot baradbed yemeren bungenabimaan.

⁶Kwane ye kuu ambabbed Yesu wedmenekore, kabaanmo mene ye murubia arimbed dangbodid yiri bumangkoon.

⁷⁻⁸Bumangkoone, Yesumbed yedmenoon, “Awad arewa, karub ye niindem aom kuu angkadere.” andoone, naawonmo baandoon, “Yesu, Korem Burudandoon Arimbed Ye God ye Mingki! Ebbid ne yaa komo kamandewed? God yaningko yaambbed yedme kowe, ne yaa yewed darewoob kawe monmaruwaab!” andoon.

⁹Yesumbed kaamonenoon, “Ewaningko kuu kane?” andoon. Andoone, yembed inandoon, “Naningko kuu Kadaareb, nub kuu yemooon kowe.” andoon.

¹⁰Kwanandekore, Yesu yaa ambibkin bunangka benkiradmaab ande angkon ika ika eekmoon.

¹¹Awon amongkob wad yemooon kuu aangko kaat ok kebed yaambbed anengkanan yarebiib kowe, ¹²awad arewambbed Yesu yaa eekme yedmiwen, “Nub kuu awon niindem aom winime ande yedmebko wenem.” andiwen. ¹³Kwanandiwe, yembed kwanime ande weng kondooone, angkadere wene awon niindem aom aomniwen. Awon wad yemooon korem kuu 2,000iib areb aangko kaat angkambbed kirokmone ok yiri kabaane bubke konok anenib dukniwen.

¹⁴Kwaniiwe, awon yi arian kuu kabaanmo wene taundaniib okad angkadaniib yaa daandiwe, wengamberekorib wene komarewa keroon ande ika wedmok miniwen.

¹⁵Kwane, mene Yesuyiib yaa nandekorib wedmiwe, awad arewa yemooonbed ibneniwen kumbbed angkadiriwen ye karub kuu inwaroon kumbbed inamen amunmo kuyaa dibeek kowe, yi kuu uniwen. ¹⁶Kwane, wedmiwendanbed awad arewambbed ibneniwen kumbbed angkadiriwen ye karub ye wengiib awon yaa komarewa keroon ye wengiib kuu menebiwendan yaa dakmiwen.

¹⁷Kuyaambbed nimakarubbed yi ambibkin aom kuu koronde wonok ande yobdoodmo kaamoniwen, Yesu yaa.

¹⁸Kwane, Yesu kuu parai motod aom aomnoone awad arewambbed ibneniwen angkadiriwen amun keroon ye karub kuu mene Yesu yaa eekme ne yoom wenem andoon. ¹⁹Kumban, Yesumbed yedmoon, “Yii, eb ambiyoom wene Yarimanbed eb yaa komarewa kere mimiyob keebdene eb dabab arene ongmebdoon kuu wene eb ambe awene yaa daande.” andoon. ²⁰Kwanandoone, karub kuu koronde wene ambibkin Dekapolis aom Yesumbed ye yaa komarewa kerunoon ye weng kuu

andowe daandoon. Kwane daandoone nimakarub korem kuu binangkiwen.

**Wonong Koyu Anam Bobneen Yoom
Anikad Ye Wonong Yoom**

(Mt 9:18-26, Lk 8:40-56)

²¹ Kwane, Yesu kuu parai motodbed ika bowan yara yane bid yaa doroono kadaareb yemoon kuu menebe ye angkara awanewandiwen. ²² Kuyaambéd kurikuri ooni ye karub maa yaningko Yairus kuu kuyaa mene Yesu wedmenekore, ye yon yiri bumangkene okad yiri korok kankibine ²³ Yesu yaa yobdoodmo eekme yedmenoon, “Ne dana mungkan bobnandamuun kowe, anam mene eb dingki yu yaa kowebko amun kerenu wadkeruk.” andoon. ²⁴ Andoone, Yesu kuu ye yoom winiwen.

Winiwe, kadaareb yemoon kuu ye yoman wene nimingke awanewandiwen. ²⁵ Kuyaa kuu wonong maa yu kuu wood andemwuroon kuu dowan kerindeban. Weeb wad ayoowiib kwamune doruun. ²⁶ Yu kuu doktadan yaa od kowaune ongmimaib kumban dowan kerindeban yu od dowan kereen, kumban yu durud yewed kuu darewoob kereen. ²⁷ Kwane, Yesu ye weng wengamberekoru, nimingkaib aombed yoman yaro mene yebkad yaa ema angkoroneneen, ²⁸ amborom kuu yumbed meeneen kuu “Yebkad yaa angkoronaniin kuu amun keraniin.” andeen. ²⁹ Kwane kuyaambéd yu wood kuu kirod dowan keroone, yukareb meeneen, “Anam, ne kuu kuye durud yewed kara kuu dowan keroon kii!” andeen.

³⁰ Kuyaambéd Yesu kuu meenoon ye ongmi yaromkonombéd maa yaa amun kerunoon kowe, amonombene kadaareb aom kaamondoon, “Kanembéd ne ebkad yaa angkorowoon?” andoon. ³¹ Kwanandooone, ye kedmengkandeendanbed yed-

miwen, “Eb wedmeewoo? Nimakarub eb yaa nimingkaib kowe, komande eb kuu kanembéd angkorowoon andeéb kii?” andiwen. ³² Kumban Yesu kuu kanembéd kwanoon ande kereknanmo deweneboon.

³³ Kwane, wonong yu yaa komo keroon kuu yukaadkereen kowe, mene ye yon yiri bumangkenu, kiringmiyiib uniyiib kumbéd korem anammo daaneen. ³⁴ Kwane, yembéd yu yaa yedmendoon, “Ne dana, kub anam andimbed ongmebdoona wadkereeb kowe, durud yewediibban dore amunmo wene.” andoon.

³⁵ Yesu kuu kwane dakmeene, karub yena kuu Yairus yambiwoombéd miniwen. Mene yedmiwen, “Eb dana kuu bobneen kii. Kwani kowe, Kedmengkandi korok kuu domoneneewo, maa yaa wonok.” andiwen. ³⁶ Kwane, Yesu kuu yi weng wengamberedandekore, Yairus yaa yedmenoon, “Eb meenaab. No anam ande meene.” andoon.

³⁷ Kwanekore, Pita yoom Yems yoom Yems ye daman Yoon yoom yaa wenem ande, karub yena kuu dobirime andoone, dobiriiwe winiwen. ³⁸ Kwane wene Yairus yambib yaa nandekorib, Yesu kuu wedmoone nimakarub kuu wayirindenib amengiib naawonmo yu-udiyiib kamiib ³⁹ kowe, ye kuu ambiwoom wene yi yaa yedmoon, “Kee komarewa kwane wayirindenib yuudiyiib kamiib? Wonong koyu kee bobnindo, no untuk angkeen.” andoon. ⁴⁰ Kumban yi kuu ye yaa ambon baaneniwen.

Kwaniib kowe, “Bunangka angkaniime.” andoone, yi korem kuu angkaniwe, Yesu yoom awodki yoom awaan yoom ye kedmengkandeendan ayooobmim yoom kumbédmo koyu yu bob angkuun aom awuniwen. ⁴¹ Awunenib, yembéd yu dingki yaambéd awinendekore yedmoon,

“*Talita kum.*” andoon ye weng id kuu “Dana, dembe.” andoon. ⁴²Kwane kuyaambed koyu kuu dembenu andowe dodkanmo dewenebeen. Kuyaambed yi kuu binangki darewoob keriwén. Yu kuu weeb wad ayooiib. ⁴³Kwaniwe, yembed weng yobdood yi yaa yedmendoon, “Karub yena yaa kuye weng kuu dakmaiwe yikaadkeraib.” andekore, “Animan maa kondibko anak.” andoon.

Yesu Ye Kambongdan Kuu Ye Yaa Kubindo

(Mt 13:53-58)

6 Kwane, Yesu kuu kuyaa koronde ye kedmengkandeendan be ye kainoon ye kambong yaa be wonoon. ²Kwane, Sabat aron keruune, kurikuri ambiwoombéd andowe kedmengkan-doone, yemoon kuu wengambereneko-rib binangkiwen.

Binangkekorib, yikareb kaamoniwen, “Karub kee, kedmengkandi kee kunambéd boon? Inamen mengmeng kara kee kanembed konoonkob, God yaromkono wedmi yeman kuu ongmimaan kii! ³Ye kuu no ambib yenbi ye karub kuda! Ye kuu Meri yu dana, Yems yoom Yosef yoom Yudas yoom Saimon yoom yi aagorok kedi! Ye yangkura kuu nub yoom keyaa doruuwa!” andekorib, ye yaa kongeniwen.

⁴Yesumbed yi yaa yedmoon, “Profesiman kuu yemoonbed karub amun andimaib kumban, ye kambongdaniib ye karubkimiib ye ambanga damana aweneyiib kumbedmo ye yaa karub amun andimokban.” andoon. ⁵Kowe, ye kuu God yaromkono wedmi yeman kuu ye kambong kumaom ma korokbindo. Bob anikaddan mimim kumbedmo arimo ye

dingkimbed ari kowe ongmoone amun keriwén. ⁶Kwane ye kuu binangkoon, yi kuu ye yaa anam andindo kowe.

Yesumbed Wad Ayooob Yedmoone Ye Wengiib Kanwiniwen

(Mt 10:1-14, Lk 9:1-5)

Kwane, Yesu kuu wene kambong kambong yaa kedmengkandenmo yaroon. ⁷Kedmengkandeendan wad ayooob kuu yedmoone, ye yaamo keriiwe, awad arewa yenburi yaromkonoyiib kondene ayooob ayooob nekwoon kuu wenebe weng amun dakmi ye dowad. ⁸Nekwekore, yembed kwamunime andi ye weng daandoon, “Yiribmaniib ma be wanaib, kung kang atmo. Omiibban meniibban odiibban, kui. ⁹Yonkad deebime kumban ebkad maayiib maandaib. ¹⁰Kambong maa aomnibko, karub maambéd nambiwoom miniiwo doberem andoonka, kwane kuyaom dobirime. Doberenib kumbed wene kambong kuyaom domondi yaron keraneen, ambib maa yaa wene dobaraib. ¹¹Kambong maa aomnibko, yiib yaa kubendokban kere wengamberendokban keribka, yiib yon dabderem yiri ingkud kuu wangkibko kiroboko koronde winime. Kwananiib kuu yi inamen arewa kuu yika akmi ye dowad.” andoon.

¹²Kwane daandoon, yi kuu wenebe nimakarub yaa ambarakmi yaa kuu koronde amonombime ande kedmengkandiwen. ¹³Kedmengkan-denib, yimbed awad arewa yemoon yenburenib, bob anikaddan yemoon kuu yi korok ari olif yob ambod ok amun kerundi yeman kumbed bunabende kurikuri keriiwe, God yaromkonombéd amun keriwén.

Yoon Baptaisman Ye Korok Wandiwèn

(Mt 14:1-12, Lk 9:7-9)

¹⁴Yesu ye weng yirin daande wunee kowe, King Erod kangkon wengamboroon. Yenambéd dakmiwèn, “Ye kuu Yoon Baptaisman bobnoon yirimbed demboon kii. Kwanekob God yaromkono wedmi yeman korokbi-maan.” andiwèn. ¹⁵Kwanandiwèn kumban, yenambéd yedmiwèn, “Ye kuu Elaidya kii!” andiwèn. Kumban yenambéd dakmiwèn kuu “Ye kuu profesiman maa, kurin anak yiri doriib kwamune areb kii!” andiwèn. ¹⁶Kwane dakmimaib kowe, Erod kuu wengamberekore yedmoon, “Ye kuu nembéd Yoon ye korok wandaane bobnoon kumbéd demboon kii!” andoon.

¹⁷Anak yiri kuu King Erod yembéd kwanime andi ye weng kondoonkob, Yoon kuu awinene nong yengbe kanwene wii aom kowiwèn. Yembéd kwanoon amborom kuu ye aagorok Filip ye wonong Erodiasbed yu ambi dankare domonenuune Erodbed yu kuu awanoon kumbéd ¹⁸Yoonbed Erod yaa yedmimaan, “Eb aagorok ye wonong awani kuu amob! Eb aagorok bobnindo kowe.” andoon. ¹⁹Kwaniwe, Erodiasbed Yoon yaa arud wandunekoru ayande kameen kumban, yu kuu kwanindeban, ²⁰amborom kuu Yoon kuu inamen yorokmo awinene karadmo ye karub kowe, Erod kuu unekore Erodias yu arud kuu kebende ye oonoon. Erod kuu Yoon ye weng wengamberene ne kiwaaniibban ee ande kirinwimaan kumban ye dowaken ye yaa wengambarande kamimaan.

²¹Amaanbed, King Erod ye wooneen yaron ani orok ani yeman yaron muneen kowe, Erodiasbed kibikee ne aron kii

ande meeneen. Erod ye korok korok darewoowiib ana nangmidan yi korok korokiib Galelidan yi korok korokiib kuu yambiwoom animanbon kowoon yaamo keriwèn. ²²Kwaniwe, Erodias yu mungkan kuu mene awuderenu ebkad wayirikni andi andeen. Kwaneen kuu Erod yoom ye owod mene animan ani-ibdan yoom kuu kubiwèn.

Kwane, King Erodbed wonong koyu kuyaa yedmdoon, “Kub dowakenmo, komo ne yaa kuu kaamowebko nembéd kub yaa kabda.” andoon. ²³Andekore yu yaa wiim aangki areb yedme kowoon, “Komo kaamonaneeb kuu kabdeni, nembéd oonaan yambibkin kangkon andokbe angkara kuu kub kabdaniin.” andoon.

²⁴Andoone, yu kuu yi domonde wene yu awaan yaa kaamondeen, “Ne kuu komo kawok andaniin kii?” anduune, awaanbed inande yedmeen, “Yoon Baptaisman ye korok kii.” andeen. ²⁵Kwananduune, kirodmo koyu kuu wengiib king yaa kanwene yedmeen, “Ne dowaken kuu kibirebyamo Yoon Baptaisman ye korok kuu yabad arimbed kowe kawe.” andeen.

²⁶Anduune, King Erod kuu ye inamen aom kuu yiminban darewoob keroon kumban, ye wiim aangkiyib ye yoom aniwèn kuu ye weng wengambiriwèniib kuyaambéd yu weng wengamberedandi kuu yiminban keroon. ²⁷Kowe kwane yembéd korok wi ye karub yaa daanoon, “Wene Yoon ye korok wanmene.” andoone, wene wii aombéd Yoon ye korok kuu naroon. ²⁸Narekore, korok kuu yabad arimbed kanmonoone kande koyu yaa kondooone, yumbéd kanwene yu awaan yaa kondeen. ²⁹Kwane, Yoon ye kedmengkandidan kuu weng kee wengamberekorib, ye id kuu kanwene bobkonombon ye botdem aom kowe mangkiwèn.

Yesumbed 5,000iib Animan Bangkandoon

(Mt 14:13-21, Lk 9:10-17, Yn 6:1-13)

³⁰ Apasodan kuu wenebekorib, Yesu yaa ika mene awanewandenib, yimbed komarewa kamenib kedmengkandiwen kuu ye yaa daaniwen. ³¹ Kwane, nimakarub yemooon kuu mene wene kamiib kowe, yi kuu animan anindeban. Kwani kowe, yembed yi yaa yedmoon, “Yiibbedmo ne yaa minibko wene kuweng aweneyiibban yaambed dibere yiidkem.” andoon. ³² Andoone, yimbedmo parai motod aombed wene obonmo yaa andowe winiwen.

³³ Kumban motod aom awuniwe, yemooon kuu wedmendekorib yi kuu yikaadkeriwen kowe, taundan kuu yonka kabaanmo wene Yesu awene wanandamiib yaa yidin wene kuyaa doriib. ³⁴ Kwane, Yesu awene kuu wene wirinekoriwa, Yesu kuu kadaareb kuu wedmendekore, yi yaa mimyob keendoon, amborom kuu yi kuu sibi areb kumban ooni ye karuwiibban areb. Kowe, yembed weng yemooon kedmengkandoon.

³⁵ Wene oobnone, ye kedmengkandeendan mene ye yaa yedmiwen, “Keyaa kuu obonmo kambongiibban, angkon miriknandameen kii!” ³⁶ Kowe, nimakarub kee yedmendebko, wenebenib awanewandeen ye okad angkayiiib kambong kambong yaa wenebe yikareb animan berengkanan anime.” andiwen.

³⁷ Kumban yembed yedmoon, “Yiibbed animan bangkandibko anime.” andoon. Kwanandoone, yimbed ye yaa yedmiwen, “Nimakarub korem yi animan berengkanuub kuu od darewoob kii! Od kuu wood kaningkingiib deme ye kakman areb kii! Nub kuu wene kwamune animan kuu berengkane bangkananuubkob ananiib dee? Yiminban oi!”

andiwen. ³⁸ Kwanandiwe, yembed kaamondoon, “Yiib kuu om komoyiib? Wene wedmime.” andoon. Kwane wene wedmekorib, yimbed yedmiwen, “Om angkoyiib okyiri oon ayoowiib kii.” andiwen.

³⁹ Kwane, Yesumbed nimakarub yaa yedmoon, “Wadbed nekwane kerek ari dibirime.” andoon. ⁴⁰ Andoone, yi kuu yikareb nekwane wad mimo kuu 100iib kere wad maa kuu 50yiib kere kwamune nekwano wene dibiriwen. ⁴¹ Kwaniwe, yembed om angkoyiib oon ayoowiib kuu bene ambid ari wedmene God yaa eso andekore, omiib ooniib kuu domangkoon. Kwanekore, ye kedmengkandeendan yedmoone, nimakarub yaa benbangkandenmo yariwen.

⁴² Yi korem kuu ane mikmoniwen. ⁴³ Anekoriwa, ye kedmengkandeendanbed omiib ooniib dungkun dungkun kuu ben kabed aom kambungke dewene kabed wad ayoowiib kuu ambonmo wire wonoon. ⁴⁴ Nimakarub korem animan aniwen kuu karub 5,000iib.

Yesu Ok Animari Dodkanmo Wonoon

(Mt 14:22-36, Yn 6:16-21)

⁴⁵ Kwane kuyaambed Yesu kuu ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Motodbed Betsaida yaa yiibdin yanime.” andoone winiwe, angkon kadaareb yaa ika winime ande yedmekore domondoon. ⁴⁶ Kwane domondekore, aangko ari wene kurikuri kerok wonoon.

⁴⁷ Kwane miriknoone, ye kedmengkandeendan kuu motodiib bowan wedangka domenmo weniib. Yesu kuu bid yaa yembirimo keroon. ⁴⁸ Kowe, ye kedmengkandeendan kuu wedmendoone, ud yaa yobdoodmo awingke dongmenabiwen, amborom kuu nuubbed yi yaa naawonmo dedmonoon kowe. Amnoon warewini yaambed yiyiib yaa bowan

animarimbed dodkanmo wonoon. Wene yi kuu burudandokandoon ⁴⁹⁻⁵⁰kumban, yi kuu ye wedmeniwe ok animari dodkanmo meneene, yimbed meeniwen kuu ye kuu awad manok ande unekorib komkiwen.

Kwane kuyaambed, yi yaa daandoon, “Nembed kei, yiyb unaib, yiyb niindem aom aromnime.” andoon. ⁵¹Kwanekore, yiyiib yaa motod aom aomnoone nuub kuu dowan keroon. Kwanooone yi kuu bi-nangki darewoob keriwon, ⁵²amborom kuu yi kuu omdini aniwen ye weng id anam kandindo, yi mimyob kuu kebeniwen kowe.

Bob Anikaddan Ongmenaboos

⁵³Kwane, yara yane bidambib Gene-saret yaa wirine kuyaa motod nong boroniwen. ⁵⁴Kwane kuyaambed, ni-makarub kuu Yesu wedme yikaadkeriwen ⁵⁵kowe, kabaanmo wene ambibkin kuyaom bob anikaddan korem yi did arimbed be kunaya winimaan yaa be minimaib. ⁵⁶Yesu kunaya winimaan, kambong aom o taun aom o ambibkin angka o kunaya winimaan kuu bob anikaddan kuu yenambed be mene kambong wedya nongkobimaib. Kwane yi kuu badmendok ande eekmimaib, yebkad doboob dungkun yaa kangkon, korem kane kanembed ye yaa badmeniwen kuu amun keriwon.

God Ye Amob Yaamo Wengambiri

(Mt 15:1-20)

7 Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandidan yenayiyb Yerusalem yaambed mene, Yesu yaa awanewande ²wedmiwe, ye kedmengkandeendan yena kuu yi dingki ogindo kumbed aniib kowe, oo God yaa meenindo kumbed aniib ande meeniwen. ³(Yuudan yoom yi Farisidan yoom yi korem kuu yi aamkono yi amowamob awinimaib

kowe, animokban yi dingki kuu kurikuri kere ogekoriwed. ⁴Kwane, animan berengkimaibbon yaambed minimaib kuu animokban yika ogekoriwed. Angkon, yi kuu aamkono yi amowamob yena yemoon yaambed awinimaib, meneki awene ogi ye kara kuyiyb kui.)

⁵Kwani kowe, Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoombed Yesu yaa kaamoneniwen, “Komoyiyb kob eb kedmengkandeebdan kuu aamkono yi amowamob yaambed dorokban, kurikuri kere dingki ogindombed yi animan animaib?” andiwen.

⁶Kwanandiwe, yembed inande yedmoon, “Yiyb kuu aadidmidan kii! Aisaiya kuu unyeman profesi weng wengambere dakmoon kuu yiyb yaa anammo keroon. Dakme wongkoon kuu,

‘Nimakarub kee, naningko wengbed kankoonimaib, kumban yi mimyob kara ne yaa kuu ambab.

⁷Yi kedmengkandi kuu karub yi inamenmo kedmengkandimaib kowe, yimbed naningko kankooni kuu yimiban keroon.’ andoon.

⁸“Yiyb kuu God ye amob kuu korondiiwe wene angkanooona, karub yi kedmengkandi yaambed awiniwen.” andoon.

⁹Andekore, yembed yi yaa ika yedmoon, “Yiyb kuu God ye amob kuu kan angka kowene yiybka yiyb amowamob yaamo awinimaib. Kumban yiybbed inamen keyaa kuu kiwaan amun ande meenimaib kii! ¹⁰Mosesbed yedmoon, ‘Yiyb ambeya enaya yaa wengambere awandime. Kanembed yambeya enaya yaa amkidbaneen kuu aye kowi yeman.’ andoon. ¹¹Kumban yiybbed kedmengkandimaib kuu kanembed awodki yaa o awaan yaa yedmaneen kuu, ‘Nembed yiyb yaa komo awandaniin kuu God yaa munob kowi yeman

ande kowaan kowe, yiiib yaa kondindeban.' andaneen kuu ¹²yiiibbed ye arian awandi kuu kebenimaib amob weng andewen kowe andimaib. ¹³Yiib kwami-maib kumbed yiiibbed God Ye Weng awine kankubunene yiiib amowamobmo awinimaib. Yiib kuu kwamune maa maa kamimaib kii!" andoon.

Nimakarub Yi Mimyob

¹⁴Andekore, kadaareb yaa yedmoon, "Minime. Yiib korem ne weng kee wengamberenib meene weng id kandime. ¹⁵⁻¹⁶Bunangka yeman maa karub ye mongkodem aom awunimaan kuu God yaa arewa keru yemanban. Kumban, komo karub ye niindem aombed angkadirimaan kuu God yaa arewa keru yeman."^f andoon.

¹⁷Kwane, kadaareb kuu domonde ambiwoom aomnoone, ye kedmengkandeendanbed ye yaa kuruweng ye id kuu kaamoneniwen. ¹⁸Kaamoneniwe, angkon neman yembed yedmoon, "Yiib kuu weng id kandindebankowoo? Bunangka yeman maa karub mongkodem aom aomnimaan kuu ye nen God yaa arewa kerunindeban, ¹⁹amborom kuu ye mimyob aom awunimokban, ye kabeyobmo aom aomnimaan, kwane ot kerimaan kowe." andoon. Kwane Yesumbed dakmene animan korem kuu ani yeman, amowiiiban ande kowoon.

²⁰Kwane, ika yedmoon, "Komo karub ye mimyob aombed angkadirimaan kumbed kuu God yaa arewa keru yeman. ²¹Kwanayiiibkob, karub yi mimyob yaa kwane kuyaombed meeni inamen angkadirimaan kuu inamen miin arewayiib nenem kamiyib yid biyib kumka kuman

yenbandi inameniib ²²barang yemooon be amukniyib maa yaa norin angkimberembiriyiib dudanabiyiib nima yi weng dakmenabiyiib maa ye barang yaambed wungkandiyiib wengamborokbanabiyiib kerengkani karayiib inameniibban karayiib, kui. ²³Kwamune ye kara arewa korem kee karub mimyob aombed angkadirimaan kumbed God yaa arewa kerimaan kii." andoon.

Yuudanban Ye Wonong Yu Anam Andi

(Mt 15:21-28)

²⁴Yesu kuyaa kuu domonde wene Taiya taun ye kambong dia dia yaa wonoon. Wene ambiwoom aomne dobarandameen kowe, ye dowakenban karub yena yikaadkeruni kuu. Kuned ye kuyaa doboroon kuu biknindeban. ²⁵Kwane kuyaambed, wonong yu kuu ye weng wengambekoru, yu wonong dana awad arewambed ibnendoon kowe, mene Yesu yaa ye yon yiri bumangke korok okad yiri kankubunee. ²⁶Yu kuu Yuudan yi wonongban kambong Taiya diambed wooneen yu wonong. Yumbed Yesu yaa eekmeen kuu yu dana yu niindem aom awad arewa kankorarak andud.

²⁷Yesumbed yu yaa yedmoon, "Dana yi om kuu be wene yi anon yaa ogood kiradmi kuu arewa kowe, ibdu-ruk kuu animan kondibko dana kuu ane mikmoniwed." andoon. ²⁸Andoone, yumbed inande yedmeen, "Yariman ee. Kwanandeeb kuu anam kumban, dana yi animan ambong ambong kuu arak arimbed dabderem yiri kirobaankob anonbed animaib." andeen.[§] ²⁹Kwananduune, yembed yu yaa yedmendoon,

^f7:15-16 Buk Maak kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: "Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok."

[§]7:28 Kuruweng kemaom kuu dana kuu Yuudan areb, anon kuu Yuudanban areb.

“Kub kwamune inandewen kuu amun kowe, ambiwom wene. Awad arewa kub dana yaa kuu domonde wonoon kii.” andoon.

³⁰ Kwanandoone, yu kuu wene ambiwom wedmuune, anam, angkimbon arak ari angkuun, awad arewa kuu angkanoon kowe.

Karub Kerendem Kebengkane Ong Duknoon Kuu Ongmoon

³¹ Kwane, Yesu kuu Taiya taun dia koronde Saidon taun burudande, bowan Galeli angkara wene Dekapolis ambibkin aom wonoon. ³² Kuyaambéd, karub yenambéd karub kerendem kebengkane ong duknoon ye karub kuu nenmenenib, yimbed ye yaa karub ari dingki kowe God yaromkonombéd ong mok ande eekmiwen.

³³ Kwane, Yesumbéd kadaareb aom kuu koronde nen angkaro angkambéd ye dingkiódbéd karub ye kerendem aom dedmoboon. Kwanekore, yembéd kamok dare karub ye ong yaa badmenoon. ³⁴ Badmenene, niindem inum nare ambid ari indob kankooné wedmene yedmoon, “*Efata*” andoon ye weng id kuu “Nandok!” andoon. ³⁵ Kuyaambéd, karub ye kerendem kuu nandene ye ong kuu oroknoone weng amunmo dakmoon.

³⁶ Yesumbéd yi yaa dakmaib ande amob kowoon, kumban yembéd yemoon kwane kamoon kuu yimbed ogood kwane yemoon dakmiwen. ³⁷ Weng kee wengambiriwéndan korem kuu binangki miin darewoob keriwén. Yikareb dakmiwen, “Yembéd korem kuu yiminmo ambangkoon kii! Ye kuu kerendem kebengkoondan ongmaane wengambiri yimin kerimaib, angkon weng dakmindebandan kuu ongmaane dakmimaib kii!” andiwen.

Yesumbéd 4,000iib Animan Bangkandoon

(Mt 15:32-39)

8 Aron yemoonban dowan kere wuneene, kadaareb mamaa Yesuyiib yaa nedbiwen. Kwane yi animaniibban kowe, Yesumbéd ye kedmengkandeendan yaa baande ye yaamo kere yedmoon, ² “Ne kuu nimakarub keyaa mimiyob keendaan. Yi kuu ne yoom aron ayoo bimiib dohiriwen kowe, yi animan kuu dowan keroon. ³ Nembéd yi kuu ambiyoom winime andaniin kuu yi mungimo wene kiwaan wedya kirobaniib, amborom kuu yena kuu ambabbed miniwen kowe.” andoon.

⁴ Kwanandoone, ye kedmengkandéandanbéd inandiwen, “Kumban, amboon keyaom kee kunayambéd animan kuu benub bangkandanuuwe ane yimin keraniib?” andiwen. ⁵ Kwanandiwe, Yesumbéd kaamondoon, “Yiib kuu om kuu komoyiib?” andoon. Andoone, “Ediib.” andiwen.

⁶ Yembéd kadaareb kuu “Okad yiri dibirime.” andoon. Kwanekore, om ediib kuu bene God yaa eso andekore, yembéd domangkene, nimakarub yaa bangkandime ande ye kedmengkandeendan yaa yedmoone kwaniwen. ⁷ Yi kwangkón okyiri oon embeng embeng yemoonbaniib kowe, yembéd bene God yaa eso andekore, ye kedmengkandeendan yaa yedmoone nekwane bangkandiwen. ⁸ Kwane nimakarub kuu ane mikmoniwen. Kwanekorib, ye kedmengkandéandanbéd animan dungkun dungkun dangoon kuu kabéd ediib aom benkambungkiwe deedere ambonmo keroon. ⁹ Nimakarub korem aniwen kuu 4,000iib areb. Kwane yedmendoone wenébiwe, ¹⁰ ye kuu ye kedmengkandeendan yoom parai

motod aom aomnekorib, Dalmanuta ambibkin yaa winiwen.

Farisidan Yi Kaamobi

(Mt 16:1-12)

¹¹ Winiwe, Farisidanbed mene ye kombon wedmi ye dowad Yesu yaa kaamoneniwen kuu God yaromkono yaambad dud korokbok andiwed. ¹² Kwaniwe, ye kuu niindem aom inum darewoob nare kubiyiibban kerekore, yedmoon, “Nimakarub korem kibikee doriib kee, komo dowad God yaromkono wedmi yemanmo dud korokbok ande kaamobiib? Nembed yuib yaa ke anam yedmendaan kei, dud korokbi kuu ma kondaanban.” andoon. ¹³ Kwane, Farisidan awene kuu domondoone, ye kedmengkandeendan yoom wene parai motod aom aomnekorib, yara yaniwen.

Farisidan Yoom King Erod Yoom Yi Inamen Kandaib

¹⁴ Ye kedmengkandeendan kuu animaniib ma winindo nonondandiwen, kumban parai motod aom aomniwen kuu flawa mimoyiib. ¹⁵ Aomne winiwe, Yesumbed yi yaa kaadkerime andi ye weng daandoon, “Korobe kaadkerime, Farisidan yi flawa kabayingke obo keru yemaniwa Erod ye flawa kabayingke obo keru yemaniwa kuu.”** andoon. ¹⁶ Andoone, yikareb andangke yedmiwen, “Kwanandoon ye amborom kuu nub kuu flawayiibban kowe.” andiwen. ¹⁷ Kwane yika dakmiib kuu Yesu kuu yekaadkeron kowe, yi yaa kaamondoone, “Yuib komande flawayiibban ande dakmiib? Yuib kuu kwane wedme kaadkerindokowoo? Yuib mimyob kuu kebenoonkowoo? ¹⁸ Yuib kuu indowiib kumban

wedmimokban dee? Kerendemiib kumban wengambirimokban dee? Yuib kuu meenindokowoo? ¹⁹ Nembed om angkoyiib karub 5,000iib yi dowad domangkeni bangkandaan kuu kabed komoyiib yuibbed benib animan dungkun dungkun kuu benkambungkiwe daadere ambonno keroon?” andoone, yimbed inandiwen, “Kabed wad ayooiib.” andiwe, ²⁰ yedmoon, “Kwane, nembed nimakarub 4,000iib yi dowad om ediiib domangkeni bangkandaan kuu kabed komoyiib yuibbed benib animan dungkun dungkun kuu benkambungkiwe daadere ambonno keroon?” andoone, yimbed inandiwen, “Kabed ediiib.” andiwen.

²¹ Kwanandiwe, yembed yi yaa kaamondoone, “Yuib kuu kwane ma wedme kaadkerindo keru wendokowoo?” andoon.

Indob Tut Ye Karub Ongmoon

²² Yi kuu kwane mene kambong Betsaida yaa nandiwe, karub yenambad indob tut ye karub kuu nenmenekorib, Yesumbed ye yaa angkoronok ande eekmiwen.

²³ Kwane, yembed indob tut ye karub kuu dingki yaambad awinnekore, kambong bunangka nenwonoone. Nenwenene, karub ye indob yaa kamok darunekore, ye dingki kuyaa nongkoboone. Kwanekore kaamonenoone, “Eb kuu ma wedmeneewoo?” andoon. ²⁴ Andoone, kankoone wedmene yedmoon, “Ne kuu nimakarub kuu wedmendiin, kumban yi kuu at areb dodkanmo dewenebiwe wedmiin kii.” andoon.

²⁵ Angkon ika Yesu ye dingki karub ye indob yaa nongkoboone. Kwanooone, ye kuu indob nandoone korem kuu dianmo

** 8:15 Farisidan yoom Erod yaa dabokniwendan yoom kuu Yesu yaa anam andindo. Kwane, yi inamen kuu Yesu ye dowakenban.

wedmoon. ²⁶ Kwane, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Ambiwoom wenebka, kambong aom kadaarewiib yaa ika wanaab.” andoon.

Pita Ye Anam Dakmi Yesu Yaa

(Mt 16:13-16, Lk 9:18-22)

²⁷ Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu kambong Saesaria Filipai angkara angkara yaa winiwen. Wenonib, wedyambed yembed yi yaa kaamondo, “Nimakarubbed ne yaa kuu kane andimaib?” andoon.

²⁸ Kwanandoone, yimbed yedmiwen, “Yena kuu eb kuu Yoon Baptaisman andiwe, yena kuu eb kuu Elaidya andiwe, yena kuu eb kuu profesiman maaa andiwe kamimaib kii.” andiwen.

²⁹ Kwamiwe, yembed kaamondo, “Kumban angkon yiib kude? Yiibbed ne yaa kuu kane andaniib?” andoon. Andoone, Pitambed yedmoon, “Eb kuu Keresu, Godbed Kinoona Menewenman kii.” andoon. ³⁰ Yesumbed kaadkeri weng yedmendo, “Weng kee wene karub maa yaa daanaib.” andoon.

Yesu Ye Bobnaneen Ye Weng Dakmoon

(Mt 16:21-28, Lk 9:22-27)

³¹ Kwane, yembed yi yaa andowe kedmengkando, “Karub Ye Mingki kuu durud yewed yemoon kandaneene, Yuudan yi aamkono yoom God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok darewoob yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoombed kan angka kaarenib aye kowaniib, kumban aron ayoobmim down keranuune ika dembaneen.” andoon. ³² Weng kuu yembed dianmo bikni bikniyiibban kwane daandoon. Daandoone, Pitambed nen angkaro wene andowe ongkanoon.

³³ Kumban, Yesu kuu amonombe ye kedmengkandeendan yena yaa wed-

mendekore, yembed Pita yaa ongakane daanoon, “Eb kuu Seten areb kerewen kii! Ne yaa kuu angkane! Eb kuu God ye inameniibban, karub yi inamenmo awinewen.” andoon.

³⁴ Kwanekore, yembed kadaarewiib ye kedmengkandeendaniib kuu baandoone ye yaamo keriiwe yedmoon, “Karub kanembed ne yoman manandamoka, yekareb ye inamen kankubune yaro ye at ming kankarinokore, ne yoman monok. ³⁵ Kanembed ye wadkeri yeka awinaneen kuu korem bobnaneen, kumban kanembed ye wadkeri kuu ne yaa kawene weng amun ye dowad domonaneen kuu wadkeri anam kandaneen. ³⁶ Karub kuu nimakarub korem yaa burudande dore okad kumundin kiri kee korem yeka kandaneen kumban, amaan ye kingkin kuu kumbaanban yamotbon yaa kankoraneen kuu amun dee? Down! ³⁷ Karub kuu komombed God yaa konekore, ye kingkin kuu kumbaanban yamotbon yaa kankorarakban keraneen? Down! ³⁸ Okad kumundin kiri kee ye nimakarub korem kuu ambarakmenib God anam kuu domonene maa maa yi yoman yarebimo kamimaib kowe, kwaniimaib yaron aombed doruub kii. Kwane kumaom kuu kanembed Karub Ye Mingki yaayiib ye wengiib yaa karak bobnaneen kuu, yembed yambe God ye nambiriyiib God ye engyus karadmoyiib be ika mananeen yaron kuu, karak bobnoonman yaa kuu ika yembed karak konekore ambid ari nenwanaanban.” andoon.

9 Andekore, yembed yi yaa yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib yena kiri doriib kee bobnaibban yaron kuu Godbed korok kere ooni yeman aromkonoyiib mananeenkob wedmaniib.” andoon.

Yesu Yaa Nambiriyiib Konoon

(Mt 17:1-13, Lk 9:28-36)

²Aron benmeyiyib down keruune, Yesumbed Pita yoom Yems yoom Yoon yoom kuu bindore aangko ambab ari daanoon. Kwari kuu obonmo. Kuyaambed ye yaa God ye nambiri monoone, yeka mamaa keroon. ³Kwane, yebkad kuu nambiri darewoob menengengmo kerekore, kawanmo dangkorong ongmimaib yeman korem kuu burudandoon.

⁴Kwarimbed wedmiwe, Elaidya yoom Moses yoom kurin kurin dobiriwen kumbed angkadiriwe Yesu yoom dakmiib ⁵kowe, Pitambed Yesu yaa yedmoon, “Kedmengkandi korok ee! Nub kuu keyaa kee munuwen kuu amun kii! Kowe, nubbed kombon ayobmim ebmaniib Moses yemaniib Elaidya yemaniib kwane ongmem.” andoon. ⁶(Ye kuu ongme meene yedmindoo, amborom kuu kedmengkandeendan ayobmim kee uni darewoob keruwen.)

⁷Kwane, wiibbed mene dabunendeen. Kwamune wiib aombed wengmo meneboon, “Kekee ne Dana, ye yaa ne mimyob dowaken kowaan. Ye weng wengambirime!” andoon. ⁸Kwane kuyaambed wiiwiib nambiriyiib down keroone kirodmo yi kuu kereknanabiwen kumban, Mosesiib Elaidyayiib kuu wedmendindo, Yesumo wedmeniwen.

⁹Yesu yoom ye kedmengkandeendan ayobmim yoom kuu kwane aangko arimbed ika kubudoronib, Yesumbed yi yaa daandoon, “Komarewa wedmiwen kuu karub yena yaa dakmaib, kwane wene Karub Ye Mingki kuu bobnaneen yirimbed demboked.” andoon. ¹⁰Andoone, yi kuu “Ee, yena yaa dakmaub-banaa.” andekorib, bobnaneen yirimbed

dembaneen andi ye weng id kuu komarewa kii ande yikareb andangkiwen.

¹¹Kwane, yimbed ye yaa kaamoneniwen, “Komoyiibkob Yuudan yi amob kedmengkandidanbed ‘Elaidyadin ika mananeenkob, Keresu kuu yoman mananeen.’ andimaib?” andiwen. ¹²Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, “Anam kuu Elaidyadin mene ongmi ye dowad korem nekwaneenkob, kumban komoyiibkob kwane wongkoon kuu Karub Ye Mingki kuu durud yewed darewoob konenib, ye weng wunekaraniib? ¹³Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, Elaidya kuu ika monoone down keroon. Kwamune yi meeni dowaken korem kuu ye yaa kwaniwen kowe, God Ye Weng aombed unyeman ye dowad wongkoon kuu anam id keroon.” andoon.

Dana Awad Arewambed Ibneenoon Kuu Ongmoon

(Mt 17:14-21, Lk 9:37-43)

¹⁴Kwane, yi kuu aangko arimbed kamene wedmiwe, kedmengkandeendan yena yaa Yuudan yi amob kedmengkandidanbed wengberendiwe, kadaareb kuu yi angkara awanewandiwene. ¹⁵Kwane, nimakarub korem kuu Yesu wedmenekorib, karub yeka mamaa ande binangki ye inamenbed meeniwen kowe, ye yaa kabaanmo wene kubenok winiwen.

¹⁶Winiwe, yembed ye kedmengkandeendan yaa kaamondoone, “Yiib kuu komo dowad yi yaa wengberendiib?” andoon. ¹⁷Andoone, karub maa kadaareb aombed inandoon, “Kedmengkandi korok ee. Ne dana kuu eb yaa nenmanaan, ye kuu awad arewambed ibneenoon weng dakmindeban keroon kowe. ¹⁸Kwane, ibnene kankoraraane okad yiri kombirimaan, komberene kamoka ongkewa ningkambo kabanga kamene

id karungnimaan kowe, nembed eb kedmengkandeedan yaa awad arewa kuu yedme anburime ande yi yaa kaamondaan kuu, yi kuu kwanandamiib kumban kwanindeban keruwen.” andoon.

¹⁹ Andoone, Yesumbed inandoon, “O nimakarub korem kibikee doriib kee, yiib kuu anam andi awinimokbanaa! Aron komoyiib yiib yoom dobaraniin? Aron komoyiib yiib amarakmi wedme dobaraniin? Dana kuu ne yaa nenminime.” andoon.

²⁰ Andoone ye yaa nenminiwe, kwane awad arewa kuu Yesu wedmenekore, kwane kuyaambed karub dana kuu kot ayimaun areb kwane kankoraron. Kwane, okad yiri kombere boronmo dewenebene ongkewiib kamokiib kamoon.

²¹ Kwamoone, Yesumbed dana yawodki yaa kaamonenoon, “Aron komoyiib kwamune kamembirimaan?” andoon. Andoone, yembed inandoon, “Dana mana yaambed kwamune kii! ²² Kwane, aron yemoo amot aom kankorarene ok yiri kankorarene aye kowande kamimaan. Kumban, eb kuu yimin keroka, nub yaa mimyob keende awande.” andoon.

²³ Yesumbed ye yaa yedmoon, “Eb meeni kuu ne kuu yiminban dee? Kanembed anam andekore, komo komo meenaneen kuu kwananeen.” andoon. ²⁴ Kwane kuyaambed dana yawodkimbed naawonmo baande yedmoon, “Ne anam andaan, kumban ne yaa awawe, ne anam andi kuu darewoob kerok kii!” andoon.

²⁵ Kwane Yesu kuu wedmoone, ni-makarub yemoo kuu kabaanmo mene yembed kwameen yaa wedmenande meniib kuu ye dowakenban kowe, awad arewa yaa yedme anburime yedmoon, “Eb kuu kerendem kebengkoon weng dakmindeban ye awad, nembed eb yaa

yedme kowaan kuu dana ye niindem aom kuu angkadere, angkon ika ye niindem aom awunaab.” andoon.

²⁶ Kwanandoone, awad arewa kuu naawon komkene kenambun kankorarekore angkadoroon. Kwanoone, dana kuu bobne at dumbab areb keroon kowe, yemoo yedmiwen, “Bobnoon kii!” andiwen. ²⁷ Kumban Yesumbed ye dingki yaa awine nenkoonoone yaro doroon.

²⁸ Kwane, Yesumbed wene ambiwom aomnoone, ye kedmengkandeedan kwangkoon aomne yemyeb ye yaa kaamoniwen, “Nub kuu komoyiibkob yedme kankaarindo keruwen?” andiwen. ²⁹ Yembed inandoon, “Kekamune ye kara kee kurikuri keraniibkob angkadaraneen.” andoon.

Yesumbed Ye Bobni Weng Ika Yedmoon

³⁰⁻³¹ Kwane kuyaa kuu koronde wene ambibkin Galeli angkara yaa winiwen, amborom kuu Yesumbed ye kedmengkandeedan yaa kedmengkandeedan kowe, ye dowakenban karub yena yimbed weniib yaa yikaadkerundi kuu. Yembed yi yaa yedmoon, “Karub Ye Mingki kuu ambodange karub yena yi dingki ari kowaneene, yimbed ayaniwe bobnaneen kumban, aron ayoozmim dowan keranuune ika dembaneen.” andoon. ³² Kumban yi kuu yembed weng kee dakmeen ye id kuu kandindo. Yi kuu uniwen kowe, kuye id kuu kaamonindo.

Kane Kuu Arimbed?

(Mt 18:1-5, Lk 9:46-48)

³³ Kwane, yi kuu Kapeenaum taun yaa miniwen. Mene ambiwom kerekorib, yembed yi yaa kaamondoone, “Yiib komo weng yaambed kiwaan yaa kuu wengberenmo miniwen?” andoon. ³⁴ Kumban yi kuu iwari keruwen, amborom kuu

yi kuu kiwaan wedyambed kane kuu arimbed ande wengbiriwen kowe.

³⁵ Kwane Yesumbed diberekore, ye karub wad ayoowiib yaa baandoone nedbiuwe yedmoon, “Kanembed ari kerandamoka, ye kuu korem yi dabderem yiri kerene nimakarub korem yaa kangkon awandok.” andoon.

³⁶ Adekore, dana mana nende yiyiib aom kowoone doboroon. Doboroone, ye dingki aom nenkonekore, yi yaa yedmoon, ³⁷ “Kanembed ne yaa mimyob dowaken kowi ye dowad dana embeng embeng keyaa kubendaniib kuu ne yaa kubewaniib kii. Kumban ne yaamomban, yembed yedmewoona manaan ye God yaa kangkon kubenaniib kii.” andoon.

Nub Yaa Bon Kerindoman Kuu Nub Angkodmi

(Lk 9:49-50)

³⁸ Yoonbed yedmoon, “Kedmengkandi korok ee, nub kuu karub mamaa wed-menuub, eb aningko yaambéd awad arewa yedme yenbureene nubbed koronde ande yedmenuwen, amborom kuu ye kuu nub yoom yarindo kowe.” andoon.

³⁹ Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “Kwane kebenaib. Kanembed naningko yaambéd God yaromkono wedmi yeman dud korokbaneen kuu kwananeen ye yoman kumbed ne yaa weng arewa ma yedmaanban, ⁴⁰ amborom kuu kanembed nub yaa manmo kerindo kuu nub angkodmi kowe. ⁴¹ Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kanembed eb kuu Keresu ye karub ande yekaadkerekore,

naningko yaambéd ok yuun kabdaneen kuu anam kuu ye kakman kuu Godbed kowaneen.” andoon.

Dedmobeniwed Ambarakmi

⁴² “Kowe karub o wonong o dana an-ingkoyiibban ne yaa anam andiwen-dan mim keyaa kanembed dedmona-neeinkob ambarakmaneen kuu amun kuu ibduruk kuu kuye karub kuu kongkono yaa bot darewoob yeng-bekore karamok yiri korarok. ⁴³⁻⁴⁴ Eb dingkimbed dedmoonokob ambarak-mewen keroka nare wankare. Dingki mimomo aron korem korem ye wad-keri kandi kumbed yimin. Kwanindo kere eb dingki ayoowiib kuu kumbaan-ban yamotbon yiri wananeeb kowe, kuu arewa kii.†† ⁴⁵⁻⁴⁶ Angkon eb yonbed dedmoonokob ambarakmewen keroka nare wankare. Yon mimomo aron korem korem ye wadkeri kandi kumbed yimin. Kwanindo kere yon ayoowiib kuu kum-baanban yamotbon yiri kankaaraneen kowe, kuu arewa kii.‡‡ ⁴⁷ Angkon eb indobbed dedmoonokob ambarakmewen keroka biande. Indob mimomo God yambibkin aom awuni kumbed yimin. Kwanindo kere indob ayoowiib kuu kumbaanban yamotbon yiri kankaara-neeen kowe, kuu arewa kii. ⁴⁸ Kuyaa kuu ‘karub bob id animaib ye eekbad duk-naibban anembaraniwiib angkon amot kumbaanbaniib kui.’

⁴⁹ “Kwani kowe, animan korem kuu karamiib boknimaib, kwamune areb nimakarub korem kuu amot yumbu aombéd dewananiib, arewa nengki ye dowad.

††9:43-44 Buk Maak kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Kuyaa kuu karub bob id animaib ye eekbad duknaibban anembaraniwiib angkon amot kumbaanbaniib kui.

‡‡9:45-46 Buk Maak kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Kuyaa kuu karub bob id animaib ye eekbad duknaibban anembaraniwiib angkon amot kumbaanbaniib kui.

⁵⁰“Karam kuu amun kumban, ye ambod dowan keraneen kuu komo kere ika karam ambod kuu ongmamiib? Yiib niindem aom kuu karamiib areb keroko, yewenubmo neman neman kame dobirime.” andoon.

Wonong Awanekore Domondi

(Mt 19:1-9)

10 Kwane, Yesu awene kuu kuyaa koronde wene Yudea ambibkin burudande wene ok Yooden yara yaa winiwen. Winiwe, kadaareb yemoon kuu ye yaa miniiwe, ye koobdande yi yaa kedmengkandoon.

²Kedmengkandeene, Farisidan yenambed menenib komboon kaamoni ye dowad ande kaamoniwen, “Karubbed ye wonong awanekore domondi kuu amob dee?” andiwen. ³Andiwe, yembed inande yedmoon, “Mosesbed kuu komo amob yedme kowoon?” andoon. ⁴Andoone, yimbed yedmiwen, “Mosesbed karub yaa yedmoon kuu domondi yeman ye kerek karubbed wongke kondekored domondi kuu yimin andoon.” andiwen.

⁵Andiwe, Yesumbed yedmoon, “Yiib niindem aom kuu kamkono kowe, Mosesbed amob kee yiib dowad wongkoon. ⁶Kumban yimin yiri andowoon kuu Godbed ‘karuwiib wonongiib ayoob ongmenaboon’. ⁷‘Kwamunekob, karub kuu yawodkia awaana domonde ye wonong yaa daboknaneen, ⁸daboknaneena yi ayoob kuu id mimo keraniib.’ Kwani kowe, yi kuu id ayoobban, id mimo kui. ⁹Kwanikob, Godbed yi ayoob be daboknoon kowe, yi kuu nimakarubbed ben andokbe yeka yuka keru yemanban.” andoon.

¹⁰Kwane, yi kuu angkon ika ambiwom aomnekoriib, ye kedmengkandeeendanbed keye weng id kuu Yesu yaa kaamoneniwen. ¹¹Kaamoneniwe, yem-

bed yedmoon, “Kanembed ye wonong domondekore wonong maaaa awananeen kuu nenem kara kowe, ibduruk awanoon ye wonong yaa ambarakmaneen. ¹²Angkon yu kangkon yu karub domonekoru karub maaaa yaa awanunuun kuu nenem kara kowe, ye yaa ambarakmanuun kii.” andoon.

Yesu Yoom Dana Yoom

(Mt 19:13-15, Lk 18:15-17)

¹³Kwane, nimakarub kuu danaya Yesumbed ye dingki ari kowe amun kerundok ande ye yaa be menebiwe, ye kedmengkandeeendanbed yi yaa be winime ande ongkande kebengkiwen.

¹⁴Kwamiwe, Yesu kuu wedmendekore kongendoon kowe, yembed yi yaa yedmendoon, “Kebendaib. Korondibko dana kuu kwane ne yaa menebime, amborom kuu Godbed korok kere ooni aom dohiri ye yumbon kuu dana kee areb keriwendan yiman. ¹⁵Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib kuu dana areb kere God ye dabderem aom dobiribko, Godbed yiib korok kerok. Kwamaibban kuu God yambibkin aom awunaibban.” andoon. ¹⁶Andekore, dana kuu be ye dingki aom kerekore, yi yaa amun kerundoon.

Kewedman Yiribman Yemoon

(Mt 19:16-30, Lk 18:18-30)

¹⁷Kwane Yesu kuu andowe wonoone, karub maa kabaanmo wene ye yaa dangbodin yiri bumangkene kaamonoon, “Kedmengkandi korok amun. Komo kerenid wadkeri aron korem korem yeman kuu kandaniin?” andoon.

¹⁸Andoone, Yesumbed yedmoon, “Komandewed ne yaa amun andeeb? Nimakarub korem kuu amuniibban, Godmo amun. ¹⁹Amob weng kuu ebkaad. Kumka o kuman ayaab, nenem kamaab, yid baab, amarakmoon ye dudi weng daandaab, karub maa yaa

birande barang baab, eb ambeya enaya yaa meene wengambere.” andoon.
²⁰ Andoone, yembed dianmo dakmoon, “Kedmengkandi korok, korem kee ne kewed keraan yaambéd awinaan kii.” andoon.

²¹ Andoone, Yesu kuu ye yaa wedmenekore, mimyob dowaken keene yedmenoon, “Eb kuu inamen maa kee awinindo. Wene, eb yiribman korem kuu berengkekoreb, od kuu kamboknondan yaa bangkande. Kwananeeb kuu Godbed eb kakman Ewen ari kowaneen. Bangkandekoreb, ne yoman mene.” andoon.

²² Kwanandoon kumbed karub kuu kubiyiibban kere wonoon, amborom kuu ye kuu yiribman yemooniib kowe.

²³ Kwane, Yesu kuu kereknanmo dewenebene ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Yiribman yemoondan yikareb kankubunekoriwa Godbed korok kere ooni yeman aom awuni kuu miin yobdood kii!” andoon.

²⁴ Ye kedmengkandeendan kuu kuye weng yaa binangkiwen, kumban Yesumbed angkon ika yedmoon, “Danaya, kane kuu yekareb kankubune God ye dabderem aom doboroked Godbed ye korok kere ooni kuu miin yobdood kii! ²⁵ Kemo kuu nidoro dem kuu awunaneen kuu yobdood dee? Yiribman yemoon ye karub kuu yekareb kankubune God ye dabderem aom doboroked Godbed ye korok kere ooni kuu kekamune ye yobdood burudande yobdood aman ari kii.” andoon.

²⁶ Andoone, ye kedmengkandeendan kuu miinmo binangkiwen kowe, “Kane kuu yimin kii! Godbed bobni yaa kuu ma burudande nendaanban kii!” andiwe,
²⁷ Yesumbed yi yaa wedmendekore yedmoon, “Karub yaromkono yaambéd kuu kamune kuu yiminban anam, kumban God yaromkono yaambéd kuu yimin.

Komo komo Godbed kamandameen kuu kwananeen.” andoon.

²⁸ Andoone, Pitambéd ye yaa yedmoon, “Kedi, nub kuu barang korem kuu domondekoruwed, eb yoman munuwen.” andoon.

²⁹ Andoone, Yesumbed inandoon, “Nembéd yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kane kanembéd yambiwiib ye ambangayiib ye oniyayiib ye damanayiib ye enayayiib ye ambeyayiib ye danayayiib ye okadiib kuu domonde ne dowadiib ne weng amun dakmi ye dowadiib yaambéd ne deme awinoon kuu,

³⁰ kibireb kiri doruub kee yi yaa Godbed yewudmo bangkandaneene kakman 100iib keraneen. Ambiyiib ambangayiib oniyayiib damanayiib enayayiib danayayiib okadiib kui. Angkon kwane durud yewed konde yenbandi kuyiib kui. Angkon aron mamaa ari kuu wadkeri aron korem korem yeman ye yaa konaneen.
³¹ Kumban yidin ari keriwendan yemoon kuu yoman keraniwe, yoman keriwendan yemoon kuu yidin ari keraniib.” andoon.

Yesu Ye Bobni Ye Weng Ika Dakmoon

(Mt 20:17-19, Lk 18:31-33)

³² Yi kuu Yesu yedin keroone Yerusalem ari weniib. Kwane, Yerusalem angka wanandamoon yaa ye kedmengkandeendan kuu binangkiwen, yena ye yoman weniibdan kangkon uniwen. Kwane, yembed ye karub wad ayoowiib kuu bin angkaro angkambéd ye yaa komarewa keraneen ye weng kuu angkon ika daandoon,
³³ “Kedi, nub kuu Yerusalem ari wenuub kii. Karub Ye Mingki kuu karub maambéd ambodange awine kandene, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok darewoowiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib yi dingki ari kowaneen. Yimbed ayiwo bobnok

ande Yuudanban yaa kondaniwe,
³⁴ye yaa kuu damangkanenib kamok
 daadmenenib angkurom angka
 nong yikyikiibbed wangkanenib aye
 kowaniwe bobnaneen. Kwane, aron
 ayoobmim dowan keranuune, ika
 dembaneen.” andoon.

Yems Yoom Yoon Yoom Yi Kaamoni

(Mt 20:20-28)

³⁵Kwane, Sebedi ye meed Yems
 yoom Yoon yoombed mene Yesu yaa
 yedmiwen, “Kedmengkandi korok,
 nub dowaken kuu nubbed eb yaa
 komo ongme ande kaamonubka kwane
 ongme.” andiwen. ³⁶Kwanandiiwe,
 yembed yi yaa neman kaamondoan,
 “Yiib dowaken kuu nembed yiib yaa
 komo kamok andiwed?” andoon.
³⁷Andoone, yimbed inandiwen, “Ebbed
 korem yi korok kere nambirimo kere
 kwari kuu, nub ayoob maa nende eb
 wiwi angka koweewo korok keroko,
 angkon maa nende eb an angka
 koweewo korok keroko anduwed.”
 andiwen.

³⁸Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yi-
 ibbed kaamoniib ye id kuu yiibkaadban.
 Yiib kuu nembed durud yewed kandi
 ye kiwaan ari wanandamaan yaa yiiwiib
 kwane wananiib dee?” andoon. ³⁹An-
 doone, yimbed yedmiwen, “Nub kuu
 yimin.” andiwen.

Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa yed-
 moon, “Anam, yiib kuu nembed du-
 rud yewed kandi ye kiwaan ari wanand-
 amiin yaa yiiwiib kwane wananiib kii.
⁴⁰Kumban ne wiwi angka dibiri ye yum-
 boniib ne an angka dibiri ye yumboniib
 kuu nembed kondi yemanban. Ku yeman
 kuuu Godbed kane kane kine nekwoon
 kumbemo.” andoon.

⁴¹Kwanandoone, ye kedmengkan-
 deendan yena angko angkoyiib kuu
 wengamberekorib, Yems yoom Yoon
 yoom yaa kongendiwen. ⁴²Kwaniwe,

Yesumbed korem baandoone mimyamo
 keriiwe yedmoon, “Yiibkaadkeriwen
 kuu ambibkin yena yi korem kuu korok
 korokiib, angkon korok kee ‘Nembedmo
 korok, nembedmo yimin, ne weng
 yaambemo wengambirime.’ andimaib,
 yi korem. Kwane ambibkindan kee
 korokbed kankubundaane korok ye
 dabderem aom dobirimaib. ⁴³Kumban
 yiib kuu kwamunemban. Kwani kowe,
 yiib yaa kanembed ye dowaken kuu
 aningko darewoowiib kerandamoka,
 yiib dememo awini ye karub
 kerok. ⁴⁴Angkon ari kuu kanembed
 ye dowaken kuu aningko miin
 darewoowiib kere yedin kerandamoka,
 yiibkanmo yi dabderem yiri dobere
 no deme awinembiri ye karub kerok.
⁴⁵Karub Ye Mingki kuu deme kondoko
 yenambemo awinime andi ye dowad
 minindo, yembed yena yi dabab yaa
 awandi ye dowad menene nimakarub
 yemoon bi ye dowad ye wadkerimbed
 amoddok monoon.” andoon.

Baatimeus Ye Indob Nandoon

(Mt 20:29-34, Lk 18:35-43)

⁴⁶Kwane yaro, yi kuu kambong
 Yeriko yaa miniwen. Yesu yoom ye
 kedmengkandeendan yoom kadaareb
 yemoon yoom kuu kambong domonde
 winiwe indob tut ye karub Baatimeus
 Timeus ye mingki kuu kiwaan kebed
 yaa od kawime ande eekme dibeen.

⁴⁷Kwane wengamboroonka, Yesu
 Nasaretman meneen kowe, andowe
 komkoon, “Yesu, Dewid ye Awo ari! Ne
 yaa mimyob keewe awawe!” andoon.
⁴⁸Andoone, yemoon kuu ye yaa “Sssp.
 Komkaab. Iwari kerok!” ande kamiwen,
 kumban ye kuu angkon ika naawonmo
 komkoon, “Dewid ye Awo ari! Ne yaa
 mimyob keewe awawe!” ande kamoon.

⁴⁹Kwane Yesu kuu yinmonekore yed-
 moon, “Ye yaa mene andime.” andoon.
 Kowe, yimbed karub kee yaa yedmiwen,

“Arudne, dembe yaro dore mene. Ye kuu eb yaa mene andoon kowe.” andiwen.

⁵⁰Kwanandiiwe, ye yuruk ebkad kuu kan angka bian korarekore, korongberenande yaro dore Yesuyiib yaa monoon.

⁵¹Monoone, Yesumbed ye yaa kaamonenoon, “Eb dowaken kuu nembed koma keruwok andeweg?” andoon. Andoone yedmoon, “Kedmengkandi korok ee! Ne dowaken kuu wedmandid.” andoon. ⁵²Kwane, Yesumbed yedmoon, “Wene, eb anam andimbed ongmebdoon kii.” andoon. Kwanandoone kwane kuyaambed, ye indob kuu amun keroone, Yesu awene yoom kwane kiwaankamo winiwen.

Kubi Darewoowiib Yerusalem Aom Awuniwen

(Mt 21:1-9, Lk 19:28-38, Yn 12:12-15)

11 Kwane, Yerusalem yaa nandok wenenib aangko Olif ye kambong Betfegiib Betaniyiib dia miniiwe, Yesumbed ye kedmengkandeendan ayooob yaa ²yedmoon, “Wene kambong kuyaa awune wedmaniwe, donki ingkod kuyaa boroniwen kuu karub maa ma kwari dibere yarindo, kowe dudberekorib keyaa kanminime.”[¶] ³Kwaniwo, karub maa yiib yaa ‘Komande kwamuniib?’ ande kaamondoka, ye yaa yedmenime, ‘Yarimanbed yedmoonkob kowe aron doboobban angkon ika keyaa kanmananuub.’ andime.” andoon.

⁴Kwane daandoone, yi kuu wene wedmiwe donki ingkod kuu kiwaan ari ambib ambongko kiwaan yaa boroniwen. Kwane yimbed nong dudbiriwe, ⁵karub yena kuyaa doriib kumbed kaamondiwen, “Yiib kuu komandiwed donki ingkod kuu dudmungkaib?” andiwen. ⁶Kwanandiiwe, Yesumbed yedmendoon areb yimbed kwane yedmendi-

iwe, karubbed “Ee, yimin kanwinime.” andiiwe kanwiniwen.

⁷Kwane, donki ingkod kuu kanmene Yesuyiib yaa kerekorib, yi ebkad doboob kuu ben donki ingkod ye angkurom ari nongkobiwe, ye kuu yaro kwari diboroon. ⁸Nimakarub yemooon yi ebkad doboob kuu kiwaan ari kudmiwe angkon yena kuu dura dia orom biid awene wadme biwen kuu be mene kudmenmo winiwen, kuu ye yaa kubi ye dowad. ⁹Yidin weniibdaniib yoman weniibdaniib kuu komkiyiib kamiwen,

“Karub ke meneen keye aningko kankoonem.

Karub kee Yariman yaambed meneen kuu amun kerunok.

¹⁰Nub awo Dewid ye ooni ye yumbon kumbed ika kanmanandamoon kuu amun kerunok!

Karub ke meneen keye aningko miin anammo kankoonem!” ande kamiwen.

¹¹Kwane, Yesu kuu Yerusalem yaa nandekore, God ye kurikuri boyambib darewoob yaa wonoon. Wene yiribmana karuwa korem yaa kereknanmo deweneboon kumban aron dowan kereen kowe, ye kedmengkandeendan wad ayooowiib yoom Betani angka winiwen.

Yesumbed Inamen Arewadan Yenbuuron

(Mt 21:12-22, Lk 19:45-48, Yn 2:13-16)

¹²Aron mimo keruune, yi kuu Betani yaa kuu domonde wenonib, Yesu kuu mungiyiib keroon. ¹³Mungiyiib kowe, ambab angkambed dore wedmoonka yedob at kuu biidiib kowe, yembed idiib manok ande wedmok wonoon. Wene dia dore wedmoonka idiibban biidmo, amborom kuu ayob ire wini aronban kowe.

[¶]**11:2** God Ye Weng kuu Yuudan yi king kuu donki arimbed Yerusalem aom aomnaneen. Sekaraiya 9:9

¹⁴ Kwane, yembed at yaa yedmoon, “Eb yob kuu karub maa wan anaanban kerok.” andoon. Kwanandoone, ye kedmengkandeendan kuu wengambiriwen.

¹⁵ Kowe wene Yerusalem yaa nandekorib, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob kuuk aom wene awunekore, yembed kuyaom berengkimaibdan kuu andowe yenburoon. Yembed od ingke bidan yi arakiib on arud kab kated aombed be mene berengkimaibdan yi dibiri yemaniib kuu ben amenengkoon.

¹⁶ Kwane, yembed kurikuri boyambib darewoob kuuk aombed yedmoon, “Yiib yiribman bewene kurikuri boyambib darewoob kuuk aombed nare angkanaib, amob!” ande kowe yi korem kwamune meniib yaa daande kebengkoon.

¹⁷ Kwane, yembed yi yaa kedmengkande yedmoon, “God Ye Weng yaa anam wongkoon kuu ‘Ne kurikuri boyambib darewoob kuu ambibkin koremdan yi kurikuri ambib andaniib.’ ande wongkoon. Kumban yiibbed kwaniwen kumbed ‘yid bimaibdan yi ambib’ areb kereen.” andoon.

¹⁸ Kadaareb kuu ye kedmengkandi yaa wengamberekorib binangke ye yoman wanandamiib kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok darewoowiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kuu kuye weng wengamberekorib, ye yaa unene aye kowem andi ye kiwaan onmiwen.

¹⁹ Kwane oobnone, Yesu awene kuu taun aom kuu koronde bunangka winiwen.

Anam Andi Yaromkono

(Mt 21:19-22)

²⁰ Amkimombed kwane wenonib wedmiuwe, yedob at kuu yumburum yirimbbed wene biid ari kuu korem koknoon. ²¹ Kowe, Pita kuu Yesumbed

komo yedmoon kuu meenekore, Yesu yaa yedmoon, “Kedmengkandi korok ee, wedme! Ebbed yedob at yaa butun kamenewen kuu koknoon kii!” andoon.

²² Andoone, Yesumbed inandoon, “God yaambed anam andime. ²³ Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kanembed ye niindem aom kuu karekmiyiibban inamen mimo kere, komo andaneen kuu kwananeen andi ye meenimbed aangko keyaa ‘Ub kuu nenwene karamok yiri korarok.’ ande yedmaneen kuu Godbed kwamune kamaneen. ²⁴ Kwanakob, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, komo kandande kurikuri kere kaamonaneeb kuu, anam kandaniin ande meene kwananeeb kumbed Godbed kabdaneen. ²⁵⁻²⁶ Kwane kurikuri kerebka, karub maa yaa kongenewen kuu ika meenebka, yambarakmi eb yaa kuu are nonondande ande. Kwananeeb kumbed eb Ambe Ewen ari doreen kumbed eb ambarakmi kuu are nonondandaneen.”^{§§} andoon.

Yesu Kuu Kane Yaromkonoyiib?

(Mt 21:23-27, Lk 20:1-8)

²⁷ Kwane, yi kuu angkon ika Yerusalem aom menenib, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob kuuk aom dodkanmo weneena, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok darewoob yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom aamkono aamkono yoom kuu yeyiib yaa miniwen. ²⁸ Menenib, yimbed ye yaa kaamoneniwen, “Eb kuu kane yaromkonombed kwamune kameeb? Angkon deme kee kanembed kine kabdoonkob kwamune kameeb?” andiwen.

§§11:25-26 Buk Maak kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: “Ebbed are nonondandaabban kuu eb Ambe Ewen ari doreen kuu eb ambarakmi are nonondandaanban.”

²⁹ Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, “Neyiib yaa mimo kaamonako inandiwed kumbed ne kuu kanembed deme kine kawoonkob kwamune ambangkain kee yedma. ³⁰ Yoon ye baptais kerundi-maan yaromkono kuu God yaambede, karub yaambede? Yedmewime!” andoon.

³¹ Kwanandoone, yi kuu yikareb kuyaom andangkanib yedmiwen, “Ambid Ari ye God yaambede andanuub kuu yembed nub yaa kaamondaneen, ‘Yiib kuu ye yaa komande meenenindo keruwen?’ ³² Kumban angkon karub yaambede andanuub kuu yiminban.” andiwen, amborom kuu nimakarub korem kuu Yoon kuu profesiman anam God yaromkonoyiib ande dakmimaib kowe uniwen, korok korok kuu. ³³ Kwana kowe, yimbed Yesu yaa inandiwen, “Nubkaadban.” andiwen.

Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, “Ne kangkon kane ye aromkonombede kwane ambangkain kuu daandainban.” andoon.

Yesu Kuu Wunekaraniib Ye Kuruweng

(Mt 21:33-46, Lk 20:9-19)

12 Kwane, Yesumbed Yuudan yi korok korok miniwen yaa kuruweng daandoon, “Karub maa ye mongkobon angka nong yob kab kibingkoon. Kwanekore, kuuk wirine awanewandene, yob ondoobkene ambodmo bi yeman ye dem dumnad aombede nidkekore, angkon mongkobon kuyaa kerekne ooni ye boyambib kongam yengboon. Kwanekore, karub yena yoom weng ongmiwen. Yi kuu mongkobon yaa oonene yob yemoon kuu benberengkenib yob yena kuu mongkobon yariman yaa bangkandimamime andi ye weng ongmiwen. Kwanekorib, mongkobon

yariman kuu yangkodmia ambab doriib yaa wonoon.

² Kwane, yob kuu yumune wi yaron keruune, yembed ye deme karub yedmenoone, wene mongkobon oonidaniib yaa yob yena bande wonoon, weng kwamune ongmiwen kowe. ³ Kwane, yiyiib yaa wonoon kumban, yimbed awinene ayekorib, domoneniwe yowiibban dingkirud ika monoon. ⁴ Kwane, mongkobon yarimanbed angkon deme karub maa yedmenoone, yiyiib yaa wonoon. Wonoon, korok ari aye ingmenib karak koniwe ika monoon. ⁵ Angkon ika deme karub maa yedmenoone wonoon. Ku wonoon kuu aye kowiwen. Kwaniwe, ye deme karub yemoon yena yedmoone mimim wenebiwen. Wenebiwe, oonidanbed yena kuu yenbandenib, yena kuu bobmo yengkadmiwen.

⁶ Kwaniwe, yariman ye mimyob keenoon ye dana mingki kuu karub yeenbon yedmaneena wananeen ye karub kumbedmo. Kwani kowe, yarimanbed yedmoon, ‘Ye kuu ne dana kowe, yi kuu ye yaa amun amun kamene ye weng wengambere kwananiib.’ andoona yeenbon wonoon. ⁷ Kumban mongkobon oonidanbed wedmenekorib yedmiwen, ‘Ke meneen kei, yariman ye yumbon kandi ye karub kowe, wenem. Wene aye kowekorub, nubbed ye yumboniib okad keyiib kee bem.’ andiwen. ⁸ Kwanandekorib, yimbed awinene aye kowekorib, ye bob kuu mongkobon bunangka kankorariwen.” andoon.

⁹ Andekore, Yesumbed Yuudan yi korok korok yaa kaamondoon, “Kwani kowe, mongkobon ye yariman kuu komo keraneen? Ye kuu mene mongkobon oonidan kuu yengkadmekore, nong yob kab ye mongkobon kuu karub yena yaa konde weng maa ongmaneen. ¹⁰ Yiib

kuu God Ye Weng Karadmo kee ma kimingkiwenoo?

‘Boyambib yembimaibdanbed bot kankaariwen kuu ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon.’* andoon.

¹¹ ‘Kee Yarimanbed kwanoon kedi!

Nub indob ari kee wedmuwen kumbed binangkuwen kowe, ye yaa kubem!’” andoon.

¹² Yembed Yuudan yi korok korok yi inamen arewa yaambed kuruweng ke dakmoon kee yikaadkeriwen kowe, yimbed awinenem ande kiwaan yena onmiwen. Kumban yi kuu kadaareb yaa unendiwen kowe, ye kuu domonenekorib winiwen.

Tak Od Kowi Ye Kaamoni

(Mt 22:15-22, Lk 20:20-26)

¹³ Amaan, Yuudan yi korok korokbed Farisidaniib King Erod ye inamen yaa dabokneniwendaniib yaa yedmiuwe Yesuyiib yaa wene kobkandem ande winiwen. ¹⁴ Kwane, yi kuu mene yeyiib yaa kerekorib yedmiwen, “Kedmengkandi korok ee, nubkaad eb kuu anammo dakmi ye karub, dudimokban. Eb kuu karub yaa manmo kerimokban, amborom kuu eb kuu yi yaa kane ande ambengkaabban kowe. Angkon eb kuu God yaa dobiri amun ye kiwaan anammo kedmengkandimaab. Kwani kowe, Saesaa† yaa tak od kowi kuu amowiib dee? ¹⁵ Tak od kuu kowanuub dee kowaubban dee?” andiwen.

Kumban Yesu kuu yi nemengkandi kara kuu yekaadkeroon kowe, yembed yi yaa kaamondo, “Yiib komandene yaa komboon kaamowiib? Od murubkob kuu ne yaa kanminibko wedma.”

andoon. ¹⁶ Andoone, yimbed ye yaa kanwiniuwe, yembed yi yaa kaamondo, “Kane ye korok kuruwakiib aningkoyiib?” andoone, yimbed inandiwen, “Saesaa yeman kui.” andiwen.

¹⁷ Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Saesaa yeman keroka Saesaa yaa bangkanime. God yeman keroka God yaa bangkanime.” andoon. Andoone, yi kuu ye yaa binangkiwen.

Bobne Dembaneen Yaa Kaamoni

(Mt 22:23-33, Lk 20:27-40)

¹⁸ Kwane, Sedyusidanbed karub bobnimaib kuu dembimokban andimaib kowe, Yesu yaa kaamonenok miniwen. ¹⁹ Menenib yimbed yedmiwen, “Kedmengkandi korok, kurin kuu Mosesbed nub dowad amob wongkoon kuu karub bobne ye wonong domonde wananee kumban danayiibban kowe, ye damanbed wonong irib kuu awanekore, dana wanabaneen kuu ye aagorok bobnoon ye dana ande kowi yeman.

²⁰ “Kwane, ayi neredkan ediib, ibduruk kuu ayidin wonong awanekore, danayiibban kumban bobnoon. ²¹ Kwanoone, angkon ye ningkimbed irib kuu awanoon, kumban ye kangkon danayiib wanabindo kumbed bobnoon. Angkon, ye ningki maa ayoobmim kangkon kwamune areb keroon. ²² Kwane, yi korem ediib kuu danayiibbanbed dukniwen. Kwane wonong irib kuu yeenbon arimbed yu kuu bobneen. ²³ Yi korem ediib kuu yu yaa awaniwen kowe, bobni yirimbed dembe yaro dobiri yaron ari kuu kane ye wonong keranuun?” andiwen.

²⁴ Kwanandiwe, Yesumbed inandoon, “Yiib meeni kuu anamban, amborom kuu yiib kuu God Ye Weng Karadmoyi-

*12:10 Keye dongka bot kee miin anam anam. Kuyiibban keraneen kuu ambib nandanuun.

†12:14 Saesaa kuu Romdanbed nangmenib korok keruwen ye ambibkin koremdan yi king darewoob.

iwa yaromkonoyiwa kuu yiiikaadban kowe. ²⁵ Kwane, nimakarub bobniwen yirimbed dembaniib kuu awanaibban, God ye engyus yi dohiri areb keraniib. ²⁶ Ma kei, bobnekore dembi ye weng kuu yiiib kuu Moses ye buk wongkoon kuu ma kimingkindokowoo? Amanayod aombed amot denene Godbed Moses yaa kwamune daanoon kuu 'Ne kuu Abraham ye God, angkon Aisek ye God, angkon Yekob ye God!' andoon. ²⁷ Kwanandoon yaron kuu yi kuu dukniwen kumban yi kingkin kuu wad doriib kowe, ye kuu wad doriibdan korem yi God. Kwani kowe, yiiib meeni kuu miin anamban kii!" andoon.

Amob Darewoob

(Mt 22:34-40, Lk 10:25-27)

²⁸ Kwane, Yuudan yi amob kedmengkandi ye karub mamaambed yaro monoone anuk yedme ari yedme kameniwen kuu wengamboroon. Kwane meenoon kuu Yesumbed yi yaa kuu yiminmo inandoon kowe, yembed Yesu yaa kaamobi ma kaamonenoon, "Nub amob korem kumaom kuu, amob darewoob kuu kuna?" andoon.

²⁹ Andoone, Yesumbed inandoon, "Amob darewoob kuu kei. Israeldan, wengambirime, nub Yariman nub God, ye kuu mimo. ³⁰ Eb Yariman God yaa eb mimyob kumundiniib eb kingkin kumundiniib eb inamen kumundiniib eb aromkono kumundiniib mimyob dowaken keene. ³¹ Angkon maa kuu kei. Eb dia dia doriibdan kuu mimyob dowaken keende, ebmeren kwanimaab areb. Amob yena kuu yirimo." andoon.

³² Andoone, karubbed Yesu yaa inandoon, "Yiminaa. Kedmengkandi korok, eb kuu anam dakmewen, God kuu mimo, god yenayiiibban, yembedmo. ³³ Ye yaa kuu yiiib mimyob koremiib yiiib inamen meeni koremiib yiiib aromkono koremiib mimyob dowaken keenime an-

doon. Angkon, yiiib dia dia doriibdan yaa mimyob dowaken keendime, yiiibmeren kwanimaib areb andoon. Amob ayoob kee miin anam, dingkan nengke agedmo keroone baeb God yaa koniyiiib, animan andokbe yena kuu God dore Yuudan dore wedyiri dohiridan ani dowad God yaa bangkandiyiiib kuu yirimo." andoon.

³⁴ Kwane, Yesu kuu wedmoone, karub kuu inamen amunmo inandoon kowe, yembed ye yaa yedmoon, "Eb kuu Godbed korok kere oonimbon dia arimbed doreeb kii." andoon. Kwane kuyaambed nare ari kuu karub ma kanembed ye yaa kaamoneni kuu yiminban, uniwen kowe.

Keresu Godbed Kinoona Monoonman Kuu Kane Ye Dana?

(Mt 22:41-46, Lk 20:41-44)

³⁵ Yesu kuu kwane kurikuri boy-ambib darewoob kuuk aombed kedmengkandoon yaron aombed kaamonandoon, "Komandiwed Yuudan yi amob kedmengkandidanbed 'Keresu Godbed Kinoona Monoonman yaa kuu no Dewid ye Awo ari.' andimaib? ³⁶ Kedi, Dewid kuu Kingkin Karadmombed daanoonkob dianmo dakmoon,

'Yariman Godbed ne Yariman yaa yedmenoon, "Ne wiwi angkambed dibereewo, kwane nembed eb bondan kuu ben eb yondad dabderem yiri kiriba." ' andoon.

³⁷ "Dewid, yembed Keresu yaa Yariman andimaan kowe, komo kere ye awo ari keraneen?" andoon. Andoone, kadaareb yemoon kuu kubiyiiib ye weng wengambiriwen.

Yuudan Yi Amob Kedmengkandidan Yaa Ongkandoon

(Mt 23:1-7, Lk 20:45-47)

³⁸ Kwane, Yesumbed kedmengkandene yedmoon, "Kadkerime, Yuudan

yi amob kedmengkandidan yaa. Yi kuu ebkad manimanandeb doboobmo inwarekorib, animan berengkimbon aom dewenebaiwe yenambéd nub yaa kubendime ande kamimaib. ³⁹Kwane angkon, yi kuu kurikuri ambiwoom o orokbon yaa kuu aningko darewoobdan yi dibirimbon arimbed diberem ande kamimaib. Kwamimaib kuu yi kubi yeman. ⁴⁰Kumban, yi kuu birandidan kowe, nima irib awandi ye meeni areb karub yi murubia ari kurikuri doboob kamimaib kumban, yi kuu nima irib yi od animaiwe kamboknon kerimaib. Kwamimaibdan kuu dabab miin arewa Godbed kondaneen.” andoon.

Wonong Irib Yu Koni Kara

(Lk 21:1-4)

⁴¹Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob ye od be mene nongkobimaibbon kiwaan angkara diboroon. Kwane, kadaareb kuu od nongkobimbon kuyaom nongkobiwe keendomboroon. Keendomboroone, yiribman yemoondan kuu mene od darewoob nongkobiib. ⁴²Kumban wonong irib kamboknon kuu menenu od murubkob ayoob od embeng mana koween.

⁴³Kwane, ye kedmengkandeendan kuu minime andoone, mimyamo keriiwe yembed yedmoon, “Nembed yiiib yaa ke anam yedmendaan kei, irib kamboknon kee od koween kuu karub korem yena od nongkobiwen kuu burudandeen, ⁴⁴amborom kuu karub yena yi yiribman yemoon yaambéd kuu barang mimo o ayoob areb kowiwen, yiribman yemoon kwane dangoon kuu kowindo. Kumban yu kuu kamboknon kuned kumundin ari moone ane dobaranuun yemaniib korem kwane koween.” andoon.

Yimin Wande Wananeen Yaa Dud Kedmengkandi

(Mt 24:1-25, Lk 21:5-11)

13 Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob domonde wereneene, ye kedmengkandeen ye karub mamaambéd yedmoon, “Kedmengkandi korok ee! Kurikuri ambib darewoob ye bot darewoowiib kee wedme! Yenbenmo daaniwen kee miin amun kii!” andoon. ²Andoone, Yesumbéd inandoon, “Eb kuu wedmeewoo? Ambib darewoob ke yengbenabiwen kei, bot mimo ma kwane dabokne yiri angkimbere ari angkimbere kamaibban, korem kuu bondanbed ben yiri kiradmaniib.” andoon.

³Kwane, Yesu kuu taun domone aangko Olif ari daane dibone bid yara kurikuri boyambib darewoob yaa wedmoone, Pita yoom Yems yoom Yoon yoom Endru yoombéd yemyeb kaamoniwen, ⁴“Nub yaa yedmende, aron komo arimbed weng kee kwamune dakmewen kee dembe wananeen? Kwane, komo komo dud kedmengkandaneenkob, anam kwane wanandameen kui andanuub?” andiwen.

⁵Kwanandiwe, Yesumbéd yi yaa yedmoon, “Kaadkerime. Karub yenambéd yiiib yaa nemengkandok mananiib kowe kebendime. ⁶Karub yemoon kuu mene naningko yaambéd areb dakmeniib ‘Ne kuu Keresu kei!’ andenib, nimakarub yemoon kuu nemengkandaniib kii. ⁷Kwane, yiiib kuu wengambiriwoow diayiib ambab angkayiiib ana nangbenabiib kii andaniib kuu yiiib unaib. Kwane kamenabaneen kumban, yimin wandi aron keraunban. ⁸Ambibkin mamaa dore mamaa dore ana nangbenabiyyiib, angkon gapman mamaa dore mamaa dore ana nangbenabiyyiib kamaniib. Kwane, ambibkin yena kuu dowodkiyyiib keraneen, angkon ambibkin yena

kumaom kuu animaniibban mungimbed duknaniib. Kwamaneen kuu dana andowe woonimaib ye odibin areb kamaneen.

⁹“Yiib kuu yuibmeren oone kangkadme dobirime. Yiib kuu yenambed awingkandekorib, wengyundimbon aom be wene wengyundenib, kurikuri ambiwoombendong nong yikyikiibbed yiib angkurom angka wangkanenib kamaniib kii. Yiib kuu ne dowad oonidaniib korok darewoowiib yi arinambo ari dobere ne weng amun dakmaniib. ¹⁰Kumban, ibduruk kuu ne weng amun kuu ambibkin korem yaa kedmengkandaniibkob, yimin wandi aron keranuun. ¹¹Kwane, kunayambed yiib kuu awinendekorib, wengyundimbon aom benwene yi arinambo ari kowibka, komo andanuub kee ande meenaib. Kuyaron arimbed yiib inamen aombed komo kondaneen kuu kwane dakmime. Kuu yuibbed dakmaibban, Kingkin Karadmombed kowe.

¹²“Ambangambed ningkia ambodanganiiwa yeene nongkobaniib, ningkiambed ambanga yaa kangkon. Awodkia kangkon yi dana meed yaa ambodanganiiwa yeene nongkobaniib. Kwane, dana meed kuu arian yaa manmo kerekorib, yena yi dingki ari nongkobaniibe yaniibe duknaniib. ¹³Nimakarub korem kuu yuib yaa arud wandembaraniib, amborom kuu yuib kuu ne yoman miniwen kowe. Kumban kane kanembed kwane yi anam ande awine dobaraniibe wene yimin wandaneen kuu Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen.

¹⁴“Kwane, yuib kuu weng kee ongme kimingke weng id kandime. ‘Kuman ayi awene kara miin arewa kere korem monmari ye karub’, ye kuu kurikuri boyambib darewoob aom doboroko wedmibka, Yudea aom doriibdan kuu ko-

ronde kirokmone aangko angka amboon aom winime. ¹⁵Kwane, karub kanembed yambib wid angka keroka ika kawene yambiwoom yiribman maandekorika andaan, no amboon angka kombiri wonok. ¹⁶Kwane, kanembed mongkobon aom doreen keroka ika ambiyoom wene yuruk ebkad kandekorika andaan, no kombiri wonok. ¹⁷Kuyaron ari kuu nima oyoomiib enaya dana embeng embengiib kuu dabab darewoob kandaniib. ¹⁸Yuibbed kurikuri keribko, kwamune kamaneen kuu yuruk aron arimbed kwanokban kerok, ¹⁹amborom kuu kuyaron ari kuu dabab darewoob yemoon menebanean kuu Godbed yimin yiri okad ongmoon kumbend mene kibikee ye dabab korem kuu burudande miin darewoob keraneen kowe. Kuyareb keraneen kuu ika ma kwanaanban.

²⁰“Aron kee Godbed dukmen kowoon, amborom kuu doboob keraneen kuu karub maa kwari doborokban kere korem duknaniib kowe. Kumban, yembed kingkoon ye nimakaruiibkob aron kuu dukmen kowoon.

²¹“Kwane, karub maa yuib yaa yedmaneen, ‘Wedmime. Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu kekei.’ andaneen o maambed yedmaneen, ‘Wedmime, ye kuu yakui.’ andaneen kuu kuyaa meenaib. ²²Kwane, Yesu areb kere dudenabidaniib dudi ye profesidaniib kuu mene dudiib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib kamenib, Godbed kingkoon ye karuwa nimaya yaa kuu nemengkandok mananiib kii. Yi kuu nimakarub yemoon nemengkdaniib kumban, yi nemengkandi Godbed kingkoon ye karuwa nimaya yaa kuu yiminban keraneen.

²³“Kwani kowe, yuibmeren oone kaadkerime. Ne kuu weng korem daandaankob kuyaron kuu mananuun kowe, yuibkaadkeriwen.

Yesu Ika Mananeen Yaron

(Mt 24:26-35)

²⁴“Dabab menebaneen ye yoman kuu ‘Aron kuu kumun kerenu, wood kuu yuraune nambaraunban.

²⁵Mindong kuu ambid arimbed kirobaniib.

Aromkonodan ambid ari doriib kuu ben kiringmenabaneen kii.’

²⁶“Kuyaron arimbed nimakarub kuu wedmaniwe, Karub Ye Mingki kuu wiib arimbed aromkono darewoowiib nambiri darewoowiib mananeene wedmenaniib. ²⁷Kwane, yembed ye engyus yedmaneene, mene yembed kingkoon ye nimakarub bid yimin yimin yaa okad dungkun dungkun korem yaa kuu bok wananiib.

²⁸“Meenime, yedob at ye kuruwak weng id yaambéd kandime. Kwane, ye nondong kuu atbiidkad areb kere, yawaak kerimaan kuu biid yeeb dembaane, kwani kowe andowe ire wini aron kuu dia keroon ande yibkaadkerimaib.

²⁹Kwamune wedmaniwe kara kwamune kamenabaneen kuu, kwani kowe aron kuu dia kereen kii ande yibka meenaniib. ³⁰Nembed yib yaa ke anam yedmendaan kei, nimakarub okad kiri keyedan kee duknaibbanbed kwamune yedmaan kuu kamaneen. ³¹Ambidiib okadiib kuu dowan keranuun kumban, ne weng kuu dowan keraanban, aron korem korem angkimbaraneen.

Kwananeen Yaron Karub Maa Yekaadban

(Lk 12:35-40)

³²“Kwananeen yaron kuu komo aron arimbed kuu karub maa yekaadban. God ye engyusiib God ye Mingkiyiib kangkon yikaadban, kumban Ambe God yembedmo yekaad. ³³Kwani kowe, korobe

kaadkerenib nekwime. Kwane mananeen yaron kuu yibkaadban kowe.

³⁴“Kukuu karub maa owod wonoon areb. Kwane, yambib kuu ye deme karub yaa ‘Nambib oonime.’ andekore, yena kuu deme yeka yeka bangkandoon. Kwanekore, wene ambongko yaa oonoon ye karub kuu ‘Kerekniyiib dobere.’ andoon. ³⁵Kwani kowe, yib kuu korem kereknembirime, amborom kuu yibkaadban ambib yariman ika mananeen yaron kuu oobne yaambéd o amnomnom angkambéd o ayam baandaneen yaron yaambéd o aron yaro mananuun yaambéd keraneen kowe. ³⁶Kwane kuyaambéd, kudmeniibban mene yib kuu unuk danganiiwe wedmaneene kuu miin arewa. ³⁷Nembed yib yaa ke yedmaan kei, yib yaayiib korem yaayiib, ‘Kerekne dobirime.’ ande yedmaan.” andoon.

Yesu Kuu Wonong Maambéd Baeb Ok Buneen

(Mt 26:1-9, Lk 22:1-6, Yn 12:1-8)

14 Kwane, Yuudan yi Burudandoon ye orokiib Kabayingke obo kerindo ye flawa ye orokiib ani yaron kuu ari ayoobmo keruune, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kuu Yesu yaa nemengkane yemyeb awinenub aye kowem andi ye kiwaan onmiwen. ²Kumban yimbed yedmiwen, “Orok aron arimbedban, amborom kuu nimakarubbed yirinde baande nub yaa korem monmaraniib kowe.” andiwen.

³Kwane, Yesu kuu Betani yaa Saimon maa kaning kibob dowan keroonman yambiwoom dibo animan aniwe, wonong maa kuu baeb ok amun od darewoob yeman botoro kawanmo aom naad ambodmo ongmiwen kumbéd kanmuneen. Kanmenenu botoro munid ari

kuu dookbekoru, baeb amun yeman kuu ye korok ari buneen.

⁴Kwanuune, karub yena kumaom dibiib kumbed yu yaa kongende yikareb neman yedmenoon yedmenoon kamiwen kuu, “Komo kamuunka, baeb amun yeman kee? Od darewoob korarewen kii!” ⁵Baeb ok kee weeb mimo deme ye odbed mooni yeman, angkon od kuu kande kamboknondan yaa bangkandi yeman kumbedaa!” andekorib yu yaa norin wande ongakandiwen.

⁶Kumban Yesumbed yi yaa yedmoon, “Korondime. Yiib komande yu yaa yewed kondiwen? Yu kuu ne yaa miin amun kameen. ⁷Kamboknondan kuu aron korem yiib yoom doberembaraniib kowe, aron komoyiib awandandamiib kuu yiib dowakenmo awandaniib, kumban ne kuu yiib yoom aron korem dobarainban. ⁸Kowe, wonong kee yu meenimbed kwaneen kuu, yumbed ne bobnindo yaronbed ne id yaa baeb amun buneen kuu wene ari ne mangkaniib yaa ye dowad nekween. ⁹Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, okad kuna kunaya weng amun kedmengkandaniib kuu, wonongbed ke kameen kee yedmaniwe, nimakarub kuu meenaniib.” andoon.

Yudasbed Yesu Yaa Manmo Keroon

(Mt 26:14-16, Lk 22:3-6)

¹⁰Kwane, kedmengkandeendan wad ayoob aom karub maa Yudas Iskeriotbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yaa wene Yesu ye ambodangi dowad wonoon. ¹¹Yi kuu kwane wengambere kubekorib, ye yaa od kabdanuub ande yedme kowiwen. Kwaniwe, “Ye kuu ne aron keruko awinene nenkonda.” ande meenoon.

Yesumbed Ye Yaa Meeni Ye Orok Ani Kerekmen

(Mt 26:17-30, Lk 22:7-20, 1Ko 11:23-25)

¹²Kwane, flawa kabayingke obo kerindo ye orok aron ibduruk ari kuu sibi mana yeene nengkanabe animai b yaron kereen. Kwani kowe, Yesu ye kedmengkandeendanbed ye yaa kaamoneniwen, “Eb dowaken kuu nub kuu wene kunayambed Burudandoon ye animan ongme nekwanuubkob ananeeb?” andiwen.

¹³Kwanandiwe, yembed ye kedmengkandeendan ayoob yaa daandoon, “Wene siti aom aomne wedmaniwe, karub kuu ok yuundi yemaniibbed durundaneen kuu kwane ye yoman winime. ¹⁴Wene ambiwom awunoka, ambib ye yariman kuyaa yedmenime, ‘Kedmengkandi korokbed kaamonoon kuu ne yoom ne kedmengkandiindan yoom diberenub Burudandoon ye orok ananuub ye wadnari kuu kuna?’ andime. ¹⁵Kwananiib kuu yembed daane arimbed wadnari darewoob kuu korokbendaneen. Kuyaom kuu dibere ani yeman arak awene kundukmo dangoon kowe, kuyaombed nub ani yeman kuu nekwe ongmime.” ande daandoone winiwen.

¹⁶Kwane wene taun aom awune wedmibka, Yesumbed daandoon areb kwamune kowe yimbed Burudandoon ye orok nekwiwen.

¹⁷Oobnon yaambed, Yesu kuu ye kedmengkandeendan wad ayoob yoom mene ambib yaa nandiwen. ¹⁸Kwane, yi kuu ane dibonib, yembed yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, yiib kuyaom kuu karub maambed ne ambodanganeen, ye kuu ne yoom dibo anuub kui.” andoon. ¹⁹Kwanandoone, miin kubiyiibban kerekorib, yi korem

kuu ye yaa mene “Anam kuu nemban dee?” ande kamiwen.

²⁰ Kwamiwe, yembed inandoon, “Kuu yiyib wad ayoowiib mim kuyaom, ye kuu nangkodmi areb ne yoom meneki wongdem aombed om kuu sup aom kamonekore ananeen kui. ²¹ Kedi, Karub Ye Mingki ye dowad God Ye Weng aombed komarewa kurinbed ye ari kwamunaneen ande wongkiwen kuu ye yaa kwane wananeen. Kumban, kanembed ye yaa ambodanganeen kuu Godbed arewa kerunaneen kowe, anam kuu kuye karub kuu woonindo karen kuu kumbed amun karen.” andoon.

²² Kwane anonib, Yesumbed om[‡] kande God yaa eso andekore, domokbene ye kedmengkandeendan yaa bangkandene yedmoon, “Kandime, kekee ne id kii.” andoon.

²³ Angkon kabus nande God yaa eso andekore, yi yaa nondoon, ane kone ane kone yi korem kuu aniwen.

²⁴ Kwane, yembed yi yaa yedmoon, “Kekee ne umkan, nimakarub yemoon yi dowad onduknaneen. Ne umkan kuu Godbed ye karuwa nimaya yaa amob weng ongmi yeman. ²⁵ Nembed yiyib yaa ke anam yedmendaan kei, ne angkon ika nong yob ok anainban kwane wene kuyaron keranuunkob, God ye oonimbon aombed ananiin.” andoon.

²⁶ Kwane, yi kuu kurikuri yook wingkanekorib, yaro angkane wene aangko Olif angka winiwen.

**Pita Yaa Ari Kwamaneeb
Kii Ande Daanoon**

(Mt 26:31-35, Lk 22:31-34, Yn 13:31-38)

²⁷ Wenekorib, Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Yiyib korem kuu kirokmonaniib, amborom kuu kurin God Ye Weng kwane wongkoon kuu Godbed yedmoon kekamune,

‘Nembed sibi oonoonman ayaniine, ye sibi kuu kirokmonaniib.’ andoon.

²⁸ “Kumban, bobnaniin yirimbed ika dembaniin ye yoman kuu nedin Galeli angka arinambo wananiin.” andoon.

²⁹ Andoone, Pitambed yedmoon, “Korem kuu kirokmonaniib kumban ne kuu kwanainban.” andoon.

³⁰ Kwanandoone, Yesumbed inandoon, “Nembed eb yaa ke anam yedmebdaan kei, kibik amnoon ayam komkane ayoob keraanban kuu eb kuu Yesu nekaadban ande dakme ayoobmimiib keraneeb.” andoon.

³¹ Kumban, Pitambed aromkonono inandoon, “Eb yoom ne yoom yenbandaniwe duknauub kuu yimin, nembed eb yaa nekaadban andainbanii.” andoone, yi korem kuu kwanemo yedmiwen.

**Yesu Getsemani Angkambed
Kurikuri Keroon**

(Mt 26:36-46, Lk 22:39-46)

³² Kwane wene Getsemani andimaib yaa nandekorib, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Keyaa dibiribko, ne kuu wene kurikuri kera.” andoon. ³³ Kwanandekore, yembed Pita yoom Yems yoom Yoon yoom kuu be wonoon. Kwane, ye niindem aom kuu miin kubiyiibban kere dabab darewoob kerunoon. ³⁴ Kowe, yembed yi yaa yedmoon, “Ne niindem aom kuu dabab ware yiminban miin anam keroon kowe, bobnandamaan areb. Kwani kowe, keyaa dobere kereknime.” andoon.

³⁵ Kwanandekore, yaro wene angkambed okad yiri bumangkene korok kankibine kurikuri kere yedmoon, “Kiwaan wedmebka, aron

---

[‡]14:22 Gurik wengbed “bred” andoon.

kee ne yaa kuu burudanduk. ³⁶ Ambe,[¶] Ambe, komo kamandameeb kuu yobdoodiibban kowe, ne yaa durud yewed ye dabab ke monoon kee ebka kande. Kumban, ne dowaken yaambdedban, eb dowaken yaambded kerok.” andoon.

³⁷ Kwane, Yesu kuu ika menene wedmoonka ye kedmengkandeendan ayobmim kuu unik dangiwen kowe, yembed Pita yaa yedmoon, “Saimon, eb kuu angkewenoo? Eb kuu aron awa mimo kwane aromne kerekne dibaraabankowoo?

³⁸ Kwane, ambarakmi yaa kuu kombaraiibban andi ye dowad kurikuri kamenib kerekbirime. Inamen aom kuu dowakeniib kumban id kuu aromnindeban keroon.” andoon.

³⁹ Angkon amaniib wene anakurikuri keroon areb kwane keroon.

⁴⁰ Kwanekore, ika mene wedmoone, yi kuu unik dangiwen, amborom kuu unukudbed dabab waroon kowe. Yi kuu “Anam ambarakmuwen.” ande meenekorib, inandindo keruwen.

⁴¹ Kwane, Yesu angkon ika wene ayobmim yeenbon kurikuri kerekore, mene wedmoone dangiwen kowe, yembed yi yaa yedmoon, “Yiib kuu ika dangenib yiidkaib dee? Yimin kui! Wedmime, Karub Ye Mingki kuu ambodangenib awine ambarakmidan yi dingki ari kowi yaron muneen kii! ⁴² Kowe, yaro deediribko wenem. Ne yaa ambodagoonman kuu ke monoon kei.” andoon.

Yesu Awineniwen

(Mt 26:47-56, Lk 22:47-53, Yn 18:1-12)

⁴³ Yembed kwane dakmeene, wad ayoob ye karub maa Yudas yoom kadaareb yoom kuu kerewangiib atdebokiib kumbed Yesu aweneyiib yaa

mene angkadiriwen. Yi kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok darewoob yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom Yuudan yi aamkono aamkono yoombed yedmiwenkob, miniwen. ⁴⁴ Yudas kuu korok korok domondekore, kadaareb yaa ambodange akme korokbi ye dowad yedmoon, “Kane yaa mandamuk kerunaniin kuu awine nenwinime.” andoon.

⁴⁵ Kwane, menenib Yudasbed erebnariyiibban kumbed Yesu yaa mene “Kedmengkandi korok ee.” ande yedmekore, mandamuk kerunoon. ⁴⁶ Kwanoone, karub miniwen kumbed Yesu wii aom kowi ye dowad awineniwen. ⁴⁷ Kwane, ye kedmengkandeen ye karub maambded ye kerewang ye kobaiknong yaambded awine biandekore, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob ye deme karub ye kenood dankaroon.

⁴⁸ Awineniwe, Yesumbed yedmoon, “Ne kuu bondan yi korok dee? Komandiwed kerewangiib atdebokiib kwane awinewok miniwen? ⁴⁹ Aron korem ne kuu yiwiib yaa mene kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom kedmengkandembirimain kumban, yiib kuu kuyaambded awinewindo. Kowe God Ye Weng Karadmo ye weng id kuu anam keroonkob kii.” andoon. ⁵⁰ Andoone, ye yoman winiwendan korem kuu kirokmone kabaanmo wenebiwen.

⁵¹ Kewedman maaaa Yesu ye yoman wonoon kuu ebkad doboob kawanmo derene doreen. Ye kwangkon Yesu ye yoman wonoone awineniwen kumban, ebkad yaamo awiniwen kowe, ⁵² moradmoone ebkad kuu biandiiwe, ebkadiibban otkadmo kombiri wonoon.

[¶]14:36 Kukuu Aram wengbed *Abba* ande wongkoon.

Kangdod Sanidirin Wengyundi

(Mt 26:57-68, Lk 22:66-71,
Yn 18:12-13,19-24)

⁵³Yimbed Yesu nen God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yaa winiwen. Kwani kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korokdand korem yoom Yuudan yi aamkono korok korok korem yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan korem yoom menebe nedbiwen. ⁵⁴Kwane, Pita kuu Yesu ye yoman diamban anukbed menene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yambib kuuk aom awunoon. Kuyaambad korok ye ambib ye ambongko oonidan yena doriib kowe, yiyiib wene amot dia dibere yuruk dorokaan.

⁵⁵⁻⁵⁶Korok korok nedbiwen kuu kangdod Sanidirindan andimaib. Kwane, yi kuu Yesu ye amarakmi miin arewa weng wengamberem ande dibiib, amborom kuu aye kowi ye ukum kowandamiib kowe. Karub yemoon mene dudanabe kwane amarakmoon kii andi ye weng dakmiwen kumban, weng maa maa keriwon. Karub kuu yi weng ayoob ibmo kerindo kowe, aye ukum kowindaban keriwon.

⁵⁷Kwane, karub yenambad yaro mene dudi weng kee dakmiwen, ⁵⁸“Nubbed wengamburuwen kuu yembad yedmoon, ‘Nembad kurikuri boyambib darewoob karubbed yenbiwen kee monmarekoni, aron ayoobmimmo karubbed yenbindo ye kurikuri boyambib darewoob yenbaniin.’ andoon.” andiwen, ⁵⁹kumban yi weng dakmiwen kuu karub yenambad dakmiwen arebban.

⁶⁰Kwani kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed yaro yi arinambo arimbad dembene Yesu yaa kaamonoon, “Eb kuu inandaabbankowoo? Karub kee kwane

dakmiib kuu wengamberewenoo?” andoon, ⁶¹kumban Yesu kuu iwarimo kere inandindo.

Kwane, angkon ika Yesu yaa kaamonoon, “Eb kuu Godbed Kinoona Menewenman Keresu, God ye Mingki dee?” andoon.

⁶²Andoone, Yesumbad inandoon, “Ne kukui. Angkon Karub Ye Mingki ne kuu yiib wedmaniwe God ye wiwi angkambad diberekoni, wiib arimbad mananiin.” andoon.

⁶³Kwanandoone, korok darewoob kuu God yaningko monmari ye weng wengambaran ande meenoon kowe yeka ye ebkad birindekore, korok korok yaa kaamonoon, “Karub maa ye weng maa wengambaranuub dee? Dowan! ⁶⁴God yaningko monmaroone wengamburuwen kii! Kwani kowe, yiib meeni kuu komo?” andoon. Andoone, korok korok korembad yedmiwen, “Anam amarakmoon kowe, aye kowi ye ukum kirobi kumbadmo yimin kii!” andiwen. ⁶⁵Kwane, yenambad ye yaa kamok daadmenenib ebkad baradbed ye indob kebengkanekoni yi dingki nimingke ayenib kaamoneniwen, “God yaromkono yaambad dakme, kanembad kii, ande yaa!” ande kamiwen. Kwane, wii oonidanbed nenwene yakdariwen.

Pitambad Yesu Nekaadban Andimo Kamoon

(Mt 26:69-75, Lk 22:54-62,
Yn 18:15-18,25-27)

⁶⁶Kwane, Pita kuu ambib kuuk aom doreene, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob ye deme wonong koyu mamaa kuu kuyaa muneen. ⁶⁷Menenu wedmuune, Pita kuu amot dia dibere yuruk dorokaan kowe, angkon ika ongme wedmenekoni yedmeen, “Eb kuu Yesu Nasaretman yoom dohiriwen kii!” andeen. ⁶⁸Kumban yembad inandoon,

“Ne nekaadban, kub weng kuu weng idiibban.” andekore, kuuk ambongko yaa wonoon.

⁶⁹ Kwane, yumbed kuyaa doboroone wedmekoru, mene kuyaa doriibdan yaa yedmeen, “Karub kee Yesu ye karub kii!” andeen. ⁷⁰ Anduune, yembed angkon yedmoon, “Nemban kii!” andoon.

Kumban aron doboobban keruune, kuyaa doriibdanbed yedmeniwen, “Anam, eb kuu Yesu ye karub, amborom kuu eb kuu Galeliman kowe.” andiwen. ⁷¹ Kwanandiiwe, yembed yemeren weng arewa ye woonbi weng dakmekore, yi yaa amob weng areb yedme kowoon, “Karub yiibbed kee daaniib kuu ne nekaadban kii!” andoon.

⁷² Andoone, erebnariyiibban ayam kabang ayoob andi kamoon. Kwanoone, Pita kuu Yesumbed ye yaa kwane dakmoon kuu “Eb kuu ne yaa ye kuu nekaadban andimo kame ayoobmimiib keraneebkob ayam kabang kuu ayooob keraneen.” ande yedmoon kuu ika meenekore, kubiyiibban darewoob kere ameng kamoon.

Paillet Ye Wengyundi Yesu Yaa

(Mt 27:11-26, Lk 23:1-3,18-25,

Yn 18:28-19:16)

15 Amkimo kaimbed, kangdod Sani-dirindan korem, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok kumbed Yuudan yi aamkono korok korokiib Yuudan yi amob ked-mengkandaniib kuu weng mimo keriwen. Kwane, Yesu kuu yengbekorib nennene Yuudan yi korok Rom ye karub yaningko Paillet ye dingki ari kowiwen.

² Kwane, Pailletbed ye yaa kaamonoon, “Eb kuu Yuudan yi king dee?” andoon. Andoone, Yesumbed inandoon, “Ee, ebka ku yedmeeb kui.” andoon.

³ Kwanandoone, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokbed Yesu kuu kwane amarakmoon

kii andi ye weng yemoon Paillet yaa daaniwen ⁴ kowe, Pailletbed angkon ika Yesu yaa kaamonoon, “Eb kuu inandaneeb dee? Yi weng yemoon kuu wengamberewenoo?” andoon ⁵ kumban, Yesu kuu inandokban keroone, Paillet kuu binangkoon.

⁶ Kuyaron doriib kumaom kuu Burudandoon ye orok ane dowan kerekorib, Yuudan yaa ooni ye korok darewoob Romdan nenkowiwen kumbed Yuudan yi dowaken weng wengamberekore, wii aom doriib ye karub mimonen bunangka kowimaan. ⁷ Anuk yiri kuu karub maa yaningko Barabas yoom karub yena yoom kuu gapman yaa bon kere nangmene karub maa ogoodmo aye kowiwen kowe, ye kuu wii aom doreen.

⁸ Kwane, kadaareb kuu Pailletiib yaa menenib karub wii aom ma nen bunangka kowi ye dowad nedbe mene ye yaa kaamoniwen. ⁹⁻¹⁰ Kumban, ye kuu yekaadkeron kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok kuu Yesu yaa wungkanekorib, Paillet ye dingki ari nenkowiwen kowe, kadaareb yaa kaamondoon, “Yiib dowaken kuu karub nen bunangka kowaniin kuu Yuudan yi kingoo?” andoon.

¹¹ Kumban God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokbed kadaareb yaa kwananuub kuu amun kii andi ye weng yedmendiwe, kadaarebbed yedmiwen kuu “Yesumban, Barabas kii.” andiwen.

¹² Kwani kowe, Pailletbed yi yaa kaamondoon, “Yiibbed ye yaa Yuudan yi king andimaib kowe, ye yaa kuu komo kamaniin?” andoon. ¹³ Andoone, yimbed komkiwen, “Ye kuu aye at ming arimbed kinime!” andiwen.

¹⁴ Andiiwe, Pailletbed kaamondoon, “Komandiwed kii! Komo amarakmoon kee?” andoon kumban, yimbed naa-

wonmo komkiwen, “Ye kuu aye at ming arimbed kinime!” andiwen.

¹⁵ Kwanandiiwe, Paillet ne yaa kubewime dowad kuu yi dowaken yaambad wengamberekore, Barabas nen bunangka kowekore, Yesu kuu ana nangmidan yaa nenkonde yedmoon, “Nong yikyikiibbed ye angkurom angka wangkanibko bakumbed at ming ari darime.” andoon.

Ana Nangmidanbed Yesu Damangkaniwen

(Mt 27:27-31, Yn 19:1-16)

¹⁶ Kwane, ana nangmidanbed Yesu nenwene king ye boyambib darewoob yaningko Pretorium aom aomnekorib, Pretorium aom ana nangmidan korem yaa baandiiwe nedbiwen. ¹⁷ Nedbekorib, ebkad doboob minodminodiib king yebkad areb kande Yesu yaa deebenib, nong yikbed korok ari dereni yeman ongmekorib ye yaa dereneniwen. ¹⁸ Kwane, “Eb kuu Yuudan yi king oi, eb yaa kubebduub kii!” ande yedmenib, ¹⁹ ye korok ari bingkombad ika ika ayenib, kamok daadmenenib, bumangke dingki ari kankoone korok okad yiri badmendenib ye yaa damangkanenib kamiwen. ²⁰ Kwane kame dowan kerekorib, ebkad doboob minodminodiib kuu biandekorib, Yesu yebkadbed ika dereneniwen. Kwane, bakumbed at ming ari dari dowad nenwiniwen.

Yesu Kuu Bakumbed At Ming Ari Dariwen

(Mt 27:32-44, Lk 23:32-43, Yn 19:16-24)

²¹ Siti Sairinman maa yaningko Saimon, Aleksandee yoom Rufus yoom yi awodki kuu kambong maa yaambad mene ana nangmidan kee burudandan-damoone, yimbed ye kuu awinekorib,

yedmeniibkob Yesu ye at ming kuu yembed kankarine wonoon.

²² Kwane, ana nangmidanbed Yesuyiib at ming karinon ye karuwiib kuu be Golgota yaa benwiniwen. Golgota ye weng id kuu Nangkarakbon. ²³ Benwiniwa, wain ok yewed kebeni yeman ye muramurayiib yuundekorib, Yesu yaa anak ande kamiwen, kumban korondon anindo. ²⁴ Kwane, Yesu kuu nende at ming ari kowekorib, ye dingkiyiib yoniib kuu bakumbed at ming yaa darekorib, kankoone maniwen. Kwane, Yesu yebkad kuu ana nangmidanbed nekwenib, bot yaa aningkoyiib kuu kirare ebkad mimo karub mimombad kandimo kamiwen.

²⁵ Bakumbed dariwen yaron kuu amkimo 9 oklok. ²⁶ Kumbad, at ming ari yembed kwane ambarakmoon ye kerekiiib kwane wongkiwen kuu “Yuudan yi King” ande wongkiwen. ²⁷⁻²⁸ Angkon, yimbed Yesu ye wiwi angkayiiib ye an angkayiiib kuu yid be yenbandimaib ye karub ayoob kuu at ming yaa bakumbed darekorib, bendariwen.[§]

²⁹ Kwane, yena kuu burudandade wenonib, Yesu yaa yi korok waaburukme damangkani weng daaniwen kuu “Kedi, eb kuu kurikuri boyambib darewoob monmarekoreb, aron ayoobmimmo kurikuri boyambib darewoob yeeb arumaneeb kowe, ³⁰ at ming arimbed kameneyaa, ebkareb bobni yaa kuu burudande wadkereyaa!” ande kameniwen.

³¹ Kwamune dakmenabiwen areb kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kangkon yikareb Yesu yaa damangkani weng arewa dakmiwen, “Yembed nimakarub

[§]15:27-28 Buk Maak yenamo kurin kurin wongkiwen kuu weng keyiib: Kwani kowe, God Ye Weng Karadmo kuu anam id keroon kuu “Ye kuu amob domangkidaniib yaa kumaom nenkowiwen.”

kuu bobni yaambéd ongmendoon kumban yekareb kwani kuu yiminban kii!³² Ye kuu Keresu kere Yuudan yi King keroon kowe, at ming arimbed kamonok. Kwananeene wedmanuub kuu nub kuu ye yaa anam andanuub.” andiwen. Ayooob at ming arimbed dariiwe doriibdan kwangkón ye yaa damangkani weng arewa dakmiwen.

Yesu Kuu Bobnoon

(Mt 27:45-56, Lk 23:44-49, Yn 19:28-37)

³³ Kwane aronkób keruune, kumunbed okad korem kuu kebenoon. Kebenoone kwane wene awas ayoobmim dowan kereen. ³⁴ Kwane, Yesumbed naawon komkoon, “*Eloi, Eloi, lama sabaktani?*” andoon ye weng id kuu “Ne God, ne God, komandewed ne domowewen?” andoon.

³⁵ Kwanandoone, ye dia dobiriwéndan kuu wengamberekorib yedmiwen, “Wengaiwo, Elaidya yaa baandoon kii!” andiwen. ³⁶ Kwane, karub maambéd kabaanmo wene ok awinimaan ye obkod kande ok wain derewiib kuu kankubune bingko ari yengbekore, Yesu yaa kanwene ok konako anak anded. Kwane ok anoone, yembéd yedmoon, “Ye domonenekorub, wedmem. Elaidyambéd mene ye nenkamonok mananeen dee?” andoon.

³⁷ Kwane, Yesu kuu inum yeenbon nare kabang darewoob andekore bobnoon.

³⁸ Kwane, kurikuri boyambib darewoob yambongkodém yaa kebeni ye dabua nomkonombéd ongmiiwen kuu arimbed wene yiri kuu birindoon. ³⁹ Kwane, Romdan yi ana nangmi korok kuu Yesu ye murubia ari doberene wengamboroone yembéd komarewa kabang andene bobnoon kuu wedmoon kowe yedmoon, “Ii anam, karub kekee God ye Mingki kii!” andoon.

⁴⁰ Nima yena kwangkón kuyaa yaro wene ambab arebbéd doro kerekniib. Yi kumaom kuu Meri Yems embeng yoom Yoses yoom yi awaan yoom Meri Magdalen yoom Salome yoom kui. ⁴¹ Galeli angka Yesu awene yoom doriib yaronbed Yesu awene yaa nima keembéd animan awene bangkandimaib. Nima yemoon yena yoom Yesu yoom Yerusalem aom miniwéndan kwangkón kuyaa doriib.

Yesu Ye Id Kuu Mangkiwen

(Mt 27:57-61, Lk 23:50-56, Yn 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Yosef Arimateaman ye kuu kangdod Sanidirin aom kuu ye kuu aningkoyiib, angkon ye kuu Godbed korok kere ooni yaron mananuun ande meedmi ye karub. Kwane, Sabat ye nekwi aron kereen kowe, oobnone ye kanangkod Pailetiib yaa wene Yesu ye bob mangki dowad kaamonoon.

⁴⁴ Kwane, Pailét kuu Yesu kirod bobnoon ye weng wengamberekore bingangkoon kowe, ana nangmidan Yesu nenwiniwen yi korok yaa mene andoone monoone kaamonoon. ⁴⁵ Kaamonooone, “Ee bobnoon kii.” andoone Pailétbed Yosef yaa yedmoon, “Ee, yimin, ye bob kuu kande.” andoon.

⁴⁶ Kwanandoone, Yosefbed dabua doobob kawanmo moonekore, Yesu ye bob kande dabuambéd bedmenekore, dumnad aom aangko kaat angka anak niriwen ye bobkonombon dem kumaom kanwene kowoon. Kankowekore, bot dabonmo darewoob kumbéd bot dem ambongko yaa kanboronmo wene kebenoon. ⁴⁷ Kwane, Meri Magdalen yoom Yoses yawaan Meri yoom kuu mangkiwen kuyaa wedmiwen.

Bobnoon Yirimbed Demboon

(Mt 28:1-10, Lk 24:1-11, Yn 20:1-8)

16¹⁻² Kwane, Sabat aron dowan keruune, awari amkimo aron

yaro menuun yaambed Meri Magdalen yoom Yems yawaan Meri yoom Salome yoom kuu bobkonombon botdem yaa wene Yesu ye bob id yaa baeb amun yeman mooniwen kuu ambenem ande winiwen. Wenonib, wedyambed ³yikareb kaamobiwen, “Kanembed bobkonombon botdem yambongko kebeniwen ye bot kuu mondare kan angkara kowaneen kee?” andiwen. ⁴Kumban, yi indob kankoone wedmiwen kuu botdem ambongko kebeniwen ye bot kuu miin darewoob kumban kanboronmo angkanoon.

⁵Kwane, bobkonombon botdem aom aomnekorib, wedmiwen kuu kewed areb ebkad doboob kawanmo inwaroon kumbed wiwi angka dibeen kowe, kwane wedmekorib, binangke uniwen. ⁶Kwaniiwe, yembed yi yaa yedmoon, “Binangke unaib. Yiib kuu Yesu Nasaretman at ming arimbed dariwen kui ande wedmok miniwen, kumban ye kuu demboon kii! Kemaomban. Wedmime, ye bob id kanwene kowiwen kuyaa kuu. Dowan! ⁷Kwani kowe, wene Pita yoom Yesu ye kedmengkandeendan yena yoom yaa yedmibko, ‘Galeli yaa winime, yedin kuyaa weneen kowe. Ye weng kunduk anuk yedme kowoon kwamune kowe, yiib kuu kuyaambed wedmenaniib kii.’ andime.” andoon.

⁸Kwane, nima kuu binangki darewoowiib kiringmiyiib bobkonombon ye botdem aombed bunangka wene kiokmone winiwen. Kwane, wene karub maa yaa daandindo, amborom kuu uni darewoob keruwen kowe.**

⁹Yesu kuu Sande amkimo kaimbed demboon. Dembekore, ibduruk kuu wene Meri Magdalen yaa angkanoon. Kurin kuu yu kuu awad arewa ediib ibnendiwen kowe, yembed yedme yenburoon. ¹⁰Kwane, angkanooone,

yumbud wenenu ye yoom doboriwendan kuu yuudiyiib amengiib kamiib yaa wene daandeen. ¹¹“Yesu kuu wad doreene wedmanaan kii!” ande daandeen kumban, yi kuu yu weng kuu anamban ande meeniwen.

¹²Kwanoon ye yoman kuu karub ayooob kiwaan ari winiwe, Yesu kuu yi yaa angkanoon, kumban ye kuu karub maaaa ande meeniwen. ¹³Kwane, yi ayooobmim dakmekorib, Yesu kuu domondoone yi kuu wene kedmengkandeendan yena yaa komo keroon kuu daandiweng, kumban yi weng kwangkong anamban ande meeniwen.

¹⁴Amaan, Yesu ye kedmengkandeendan 11iib kuu animan aniiwe, Yesu kuu yi yaa angkanekore ongkandoon, amborom kuu yi anam andi kuu embengmo kowe yenambud yi yaa mene “Yesu demboone wedmuwen kii!” ande yedmiwen, kumban yi mimiyoob kuu kamkono kere wengamberedandiwen kowe.

¹⁵Kwane, yembed yi yaa yedmoon, “Okad yimin yimin yaa wene ne weng amun nimakarub korem yaa daandime.

¹⁶Kanembed anam andekore baptais kerundaneen kuu, nembed bobni yaa kuu burudande nenwananiin. Kumban kanembed anam andaamban kuu ukum konaniin. ¹⁷Ne weng wedme anam andi yeman kuu anam andiwendanbed dud korokbaniib kuu kei. Ne aromkono yaambud awad arewa yaa yedme yenburaniwe angkanimo kamaniib. Angkon weng yeeb dakmaniib. ¹⁸Angkon niin arud niin kuu yi dingkimbed kandenib bobni ok anenib kamaniib kumban bobnaibban amunmo dobaraniib. Angkon bob anikaddan yaa kuu yi dingkimbed yi ari nongkobe kurikuri keraniwe wadkeraniib, kui.” andoon.

¹⁹Yariman Yesu kuu kwamune daande dowan keroone, ye kuu

**16:8 Buk Maak kurin kurin wongkiwen yemoon kuu ves 9bed wene ves 20iibban.

Ewen ari nen daanoone God ye wiwi angkambed dibeen. ²⁰Kwane, ye kedmengkandeendan kuu okad yemoon kuna kuna yaa wenebe Yesu ye weng amun dakmenmo yarebiwe, Yariman

yaromkonombed awande ye dud kedmengkandi ongmenaboon kowe, ye weng amun kuu weng anam ande korokbendoon.

Luk

Yesu Ye Weng Amun Lukbed Wongkoon

Luk Ye Buk Komo Dowad Wongkoon

Lukbed Rom ye karub maa aningkoman Tiofilus yaa wongkoon. Tiofilus yaningko ye weng id kuu “God yaa mimyob dowaken keenoonman”. Kowe kaye weng id angkara kuu Lukbed anam andiwendan korem yaa wongkoon. Tiofilus kuu Yesumbed okad ari yaroon yaa wedmindo kowe, Lukbed kuu kwamune kei andi ye weng yenayib ambobanoon. Luk ye dowaken kuu Tiofilus kuu Yesu ye weng kumundin, Ye woonindombed wene Ewen ari daanoon ye weng kui, kaadkerok anded. Kwane, Luk korokboon kuu Yesu kuu Yuudan yi dowadmomban nimakarub korem yi dowad biddok monoon.

Wongkoonman

Luk kuu Yuu karubban, ye kuu Gurikman. Kwane, ye kuu dokta. Ye kuu Pool ye angkodmi maa (Kolosedan 4:14). Aron yena Pool yoom weng amun kanyare dakmiwen (Kwamiwen 16:10bed ari). Luk kuu Yesumbed komo komo kamenaboon kuu wedmindo kumban, indobbed wedmeniwendan yemoon yi weng boon kumbed wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 60 areb.

Korok Weng

1. Andowi Weng Ibduruk (1:1-4)
2. Yesu Monoon Ye Weng (1:5–2:52)
3. Yesu God Ye Deme Awini Ye Kiwaan Ongmoon Ye Weng (3:1–4:13)
4. Yesu Galeli Angka Yarebe Kedmengkandoon (4:14–9:9)

5. Yesu Galeli Koronde Ambibkin Yena Aom Yarebe Kedmengkandoon (9:10-50)

6. Yesu Wene Yudea Aom Yarebe Kedmengkandoon (9:51–13:21)

7. Yesu Wene Perea Angka Yarebe Kedmengkandoon (13:22–19:27)

8. Yeenbon Aronki, Ye Bobniyiib Dembooniib Ye Weng (19:28–24:53)

Andowe Wongki Ye Weng

(Kw 1:1)

1 Tiofilus, karub amun yeman. Nub aombed komo komo anam id keroon ye weng kuu karub yemoonbed kwamune andowe wongkande kamiwen. ²Kwane, kane kane yi indob arimbed komo keroonkob wedmekorib, weng kee kwane daandaiwe wengambir-imaub kuu weng kuu mimo, ibmo.

³Kwane, andowoon yirimbed mene kibikee, komo keroon kuu nembed weng kee ongme andangkaan kowe, nembed meanaan kuu kei. Amun kuu weng kee bene nekdane ongmekori, eb yaa wongkaan kuu kei. ⁴Kwamune ke wongkaan kee ebkaadkere anam andi darewoob keru yeman.

Yoon Baptaisman Woonanuun Ye Weng

⁵Erodbed Yudeadan yi king kere doboroon yaron kumaom kuu, God dore Yuudan dore wedyiri dobiri ye karub maa doreen, yaningko kuu Sekaraiya. Ye kuu Eeron ye awo ari Abidyaman, ye wonong Elisabet kwangkong God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi ambokab Eeron amaan ari ye awo. ⁶Yi ayooob kuu God ye yorokmodan, God ye amob korem yaamo wengambere kwan-imaib. ⁷Kumban Elisabet kuu kurong kowe, danayiibban kere yi ayooob kuu kiomniwen.

⁸Aron maa, ye yoom ye karubkim yoom kuu God ye nengki deme God ye

kurikuri boyambib darewoob kuuk aom awiniwen kowe, ⁹bot yaa aningkoyiib korokbi dowad kuu kirare Sekaraiya nendiiwa, ye kuu wene kurikuri ambiwoom baeb amun yeman nengkande aomnoon. ¹⁰Kuyaron kuu nimakarub yemoon kuu bunangka nedbe kurikuri kamenib, God yaningko kankoonenib kamiib.

¹¹Kamiibe, engyu kuu Sekaraiya yaa angkane kurikuri boyambib darewoob aom God yaa baeb amun yeman nengke nongkobimaibbon ye wiwi angkambed doboroon. ¹²Kwanoone, wedme binangke uni darewoob keroon.

¹³Kumban engyumbed ye yaa yedmoon, “Sekaraiya, unaab. Eb kurikuri kuu God kuu wengaboroon. Eb wonong Elisabet kuu dana mingki woonanuun. Kwanuko yaningko kuu Yoon ande kowe. ¹⁴Ye dowad kuu kubi darewoob keraneeb. Angkon ye wooni aron ari kuu nimakarub yemoon kuu kubaniib, ¹⁵amborom kuu ye kuu God ye murubia arimbed karub amun kere aningko darewoob keraneen. Kwane, ye kuu ok wainiib ok arewayiib animokban ye karub kerene ye wooni aron yaambad Kingkin Karadmombed ye yaa ibnenaneen, domonenaanban.

¹⁶“Kwane, ye kuu Israeldan yaa awande daandaneene yemoon kuu yi Yariman God yaa ika amonombe wananiib. ¹⁷Kwane, ye kuu yedin Yariman yaa wananeen, ye kuu Elaidya ye inamen aromkonoyiib kamimaan areb dobaraneen. Ye kuu awodkia yaa amonombime ande daandaneene yi danayiib yaa wene amunmo dobaraniib. Ma, ye kuu God Ye Weng wengamberedandidan yaa amonombime ande daandaneene God ye inamen yorokmo awinaniib. Kwananeen kumbed Yariman ye dowad wengambiridan kuu nekwaneen.” andoon.

¹⁸Kwanandoona, Sekaraiyambad engyu yaa kaamonoon, “Ne yoom ne wonong yoom kuu kiomnuwen kowe, komarewa kere eb weng kuu anam andaniin?” andoon.

¹⁹Kwane, engyumbed inande yedmoon, “Ne kuu Gabriel. Ne kuu God ye kerebiri ari dobirimain. Godbed yedmewoona weng amun kee eb yaa kamananaan. ²⁰Godbed komo aron kinoon arimbed weng kee anam id keraneen, kumban eb kuu anam andokban kowe, dakmindeban kereeb kii, wene weng kee kwananeen.” andoon.

²¹Kwane, bunangka doriibdan kuu Sekaraiya yaa meedmenib dakmiwen, “Komarewa kere aron doboob kurikuri boyambib darewoob aom kwane doboroon kii?” ande kamiwen. ²²Kwane kamiibe, Sekaraiya kuu angkadoroon kumban yi yaa dakmindeban kerene dingkimo kedmengkoon kowe, “Anam kuu Godbed ye yaa kurikuri boyambib darewoob aom wane korokbenoon kii!” ande dakmiwen.

²³Kwane, ye deme kurikuri boyambib darewoob aom awini yaron kuu dowan keruune, ye kuu ambiwoom ika wonoon.

²⁴Kwane amaanbed, ye wonong Elisabet kuu oyoomiib kereen. Oyoomiib kerenu, yu kuu ambiwoommo wood angkoyiib do bureen. ²⁵Kwane, yumbed yedmeen, “Nimakarubbed ne yaa karak kawiwon kumban, Yarimanbed mimyob keewe awawekore, ne yaa kurong ye karak kuu kankaaroon.” andeen.

Yesu Woonanuun Ye Weng

²⁶Kwane, yu kuu wood benmeyyib kuu oyoomiib do bureen kumaom kuu Godbed engyu Gabriel yaa yedmoona, kambong Nasaret Galeli ambibkin aom wenene, ²⁷karub maa yoom do birindo ye wonong koyu Meri yaa dakmok wonoon. Yu kuu king Dewid amaan

ari ye awo Yosef yaa awani ye dowad boriwen.

²⁸ Kwane, engyu kuu yuyiib yaa mene yedmoon, “Kube. Kub yaa kuu Godbed oone amun darewoob kerubdoon kowe.” andoon. ²⁹ Kwanandoona, yu kuu meeni darewoob kere komarewa kwanandoon kii ande meeneen.

³⁰ Kwani kowe, engyumbed yu yaa yedmoon, “Meri, unaab. Kub yaa meene wedmekore amun kerubdoon. ³¹ Kub kuu oyoomiib kerekoreb dana mingki woonaneeb. Yaningko kuu Yesu ande kowaneeb. ³² Ye kuu aningko miin darewoob keraneene ye yaa Ambab Ari Ye God Ye Mingki andimamaniib. Kwane, ye awo anak yiri king Dewid ye ooni yumbon kuu Yariman Godbed ye yaa konaneene, ³³ yembed Israeldan yi korok keraneen kuu yimin wandindeban.” andoon.

³⁴ Andoone, Merimbed neman kaamoneen, “Komarewa keraneen, ne kuu karub maa yoom dobirindo kowe?” andeen.

³⁵ Anduune, engyumbed inande yedmoon, “Kingkin Karadmombed kub yaa menene Ambab Ari Ye God yaromkonombed ongmaneen. Kwani kowe, dana karadmo woonaneeb kuu God Ye Mingki andimamaniib kii. ³⁶ Wengambere. Kub karubkim Elisabet kuu kiomneen yaambad dana woonanuun. Kurin kuu yu kuu kurong kumban, kibikee yu kuu oyoomiib kere doruun kuu wood benmeyiiib dobureen. ³⁷ Godbed komo komo kamandameen kuu no kwananeen kii.” andoon.

³⁸ Kwanandoone, Merimbed inande yedmeen, “Ne kei. Ne kuu Yariman ye dabderem aom doriin. Komo yedmewen kuu kwane kerok.” andeen. Anduune, engyu kuu domonde woonoon.

Merimbed Elisabet Yaa Wengandok Wuneen

³⁹ Kwane, Meri kuu yaro Elisabet yu kambong Yudea koodbon ambibkin aom kirod wene nandekoru, ⁴⁰ Sekaraiya yambiwoom wene Elisabet yaa baandeen.

⁴¹ Baanduune, wengambereen kuu Elisabet yu dana yu kabeyob aombad kube yodkanmoone Kingkin Karadmoyiib Elisabet yaa ibnendoone, ⁴² yumbed naawon baande yedmeen, “Kub kuu Godbed amun darewoob kerubdoon, nima yena arebban. Kub dana woonaneeb kwangkon Godbed amun darewoob kerunoon. ⁴³ Kub kuu ne Yariman ye ena kowe, ne yaa menewen kuu amun kii! ⁴⁴ Kubbed baande yedmeweewe wengambaraan kuu ne dana kabeyob aombad kubi ye dowad yodkanmoon. ⁴⁵ Yarimanbed kub yaa komo keraneen andi ye weng yaa anam andewen kowe amun kerubdoon kii!” andeen.

Meri Kube Yedmeen (Isa 2:1-10)

⁴⁶⁻⁴⁷ Kwane, Merimbed yedmeen, “Ne niindem aombad kube Yariman yaningko kankoonaan, ye kuu ne Bobni Yaa Burudande Nendi Ye God kowe.

⁴⁸ Kubaan amborom kuu ne kuu ye dabderem aom doriina wedme meenoon kowe.

Kibireb ari kuu nimakarub korem ne yaa kuu Godbed amun kerundoon kii andimamaniib,

⁴⁹ amborom kuu Aromkono ye Godbed miin darewoob ye barang ne yaa ka-woon kowe.

Yaningko kuu karadmo kii.

⁵⁰ Kane kane God ye dabderem aom doriib kuu yembed mimyob keendembirimaan.

⁵¹ God yaromkono darewoob yaambéd kamimaan kuu kei.

Kanembed nub kuu yimin ande dakmi-maibdan kuu be boketawerene,

⁵² king darewoob yi ooni ye dibiribon arimbed kawene kankubunene, ye dabderem aom doriibdan kuu be ari nongkobene,

⁵³ mungimo doriibdan kuu yiribman amun bangkandene, yiribman yemoondan kuu ne yaa dingkirudmo angkanime andimo kamene kamimaan.

⁵⁴⁻⁵⁵ Yembed ye demedan Israel ye karuwa nimaya yaa awandene, ye weng kunduk nub awoya yaa yedme kowoon areb kuu mimyob keendimaan,

Abrahambéd mene ye awoya ari yi korem yaa mimyob keendimaan kii.” andeen.

⁵⁶ Andekoru, Meri kuu Elisabet yoom dobiriwén. Dobiriwé, wood ayoozmim dowan keruune, yu kuu yu ambyoom ika wunéen.

Yoon Baptaisman Kuu Wooneen

⁵⁷ Kwane, Elisabet yu dana wooni aron munuune, karub dana wooneen. ⁵⁸ Yarimanbed yu yaa mimyob keendoone danayiib kereen kuu yu karubkim yoom yu dia doriibdan yoom kuu wengamberekorib, yu yoom kubiwen.

⁵⁹ Kwane, ye wooneen yaron kuu aron kaning kaning dowan keruune, karub dana ye kad wande akme kubi ye dowad menebenib yawodki Sekaraiya yaningko ande kowandamiib, ⁶⁰ kumban yawaanbed yedmeen, “Yii! Yaningko kuu Yoon ande kowi yeman kii.” andeen. ⁶¹ Kwananduune, yimbed inande yedmiwen, “Yiib karubkim kumaom kuu aningko keyiibban.” andiwen. ⁶² Andekorib, awodki yaa yaningko kane kowaneeb ande dingkimo kedmengkiwé, ⁶³ wongki yeman kawime

andé dingkimo kedmengkoone koniwe, “Yaningko kuu Yoon.” ande wongkoone binangkiwen.

⁶⁴ Kwane erebnariyiibban, ye ong kuu oroknoone God yaa kubi ye wengiib dakmenaboón. ⁶⁵ Kwane, dia doriibdan kuu meeni darewoob keriiwe, komo keroon ye weng kuu Yudea koodbon ambibkin aom daande yareen. ⁶⁶ Kwane, nimakarub korem kuu wengambere binangke meeni darewoob kere yikareb kaamobiwen, “Dana kee, komarewa keraneen kii?” ande kamiwen, amborom kuu God yaromkonoyiib dana yaa konoon kowe.

Sekaraiya God Yaa Kuboon

⁶⁷ Kwane, dana yawodki Sekaraiya kuu Kingkin Karadmombéd ibnenoone, God yaromkono yaambéd komarewa keraneen ye weng kuu yedmoon,

⁶⁸ “Yariman, Israeldan yi God, ye yaa kubem, amborom kuu yembed ye karuwa nimaya yaa mene oonene bobni yaambéd bidmoon kowe.

⁶⁹ Godbed ye dabderem aom dohiri ye karub Dewid ye awoya ari aombéd nendekore, karub kuu Godbed nub yaa bobni yaa kuu burudande bindi ye karub kondoon.

⁷⁰ Yembed ye weng kunduk kurin kurin yedmoone ye profesidan karadmo kumbéd wongkiwen kui.

⁷¹ Bondan yi aromkono yaambéd nub kuu burudande bindaneen.

⁷² Nub awoya anuk yiri kuu mimyob keendemboóon.

Kwane, amob weng yi yaa ongmoon kuu nonondandaanban.

⁷³ Godbed nub awo Abraham yaa amob weng ongmoon kui.

⁷⁴⁻⁷⁵ Yembed bondan yi aromkono yaambéd nub kuu burudande bene oonaneene,

ye kerebiri arimbed inamen karad-moyiib inamen yorokmoyiib aron korem doberenub,

uniyiibban kurikuri kere yaningko kankoonimamanuub, kui.

⁷⁶Ne dana, eb yaa kuu Ambab Ari Ye Profesiman andimamaniib, amborom kuu ebdin wene Yariman wananeen ye kiwaan nimakarub yaa ongmene nekwaneeb kowe.

⁷⁷Kwanekoreb, God ye karuwa nimaya yaa amonombiwed Godbed yi am-barakmi are nonondandene bobni yaa kuu burudande bindi ye kiwaan kedmengkandaneeb.

⁷⁸Nub God kuu mimyob keendembiri ye God kowe, karub mananeen kuu aron ye nambiri areb,

yaro yeedere Ewen arimbed nub yaa mananeen.

⁷⁹Bobni kurumbon yiri doriibdaniib kumun yiri doriibdaniib yaa mene yurekore,

nangkem yewenubmo ye inamen kedmengkandaneen.” andoon.

⁸⁰Kwane, dana kuu kaine ye niindem aomiib ye inameniib kuu yiminmo keroon. Kwane, ye kuu amiibban ye amboon angka doboroone, wene Israel-dan yi murubia arimbed andowe kedmengkandi yaron kuu muneen.

Yesu Wooneen

2 Kuyaron arimbed Saesaa Agustus-bed weng kowoon, “Nimakarub korem Romdanbed ooneen yambibkin korem aom kuu aningko bi yeman.” andoon. ²Kwirinius kuu Siria ambibkin aom korok kere oonoon yaron yaambed aningko kee ibduruk boon. ³Kwani kowe, nimakarub korem kuu yi kambong kambong yaa aningko bi ye dowad wenebiwen.

⁴Kwane, Yosef kangkon kambong Nasaret Galeli ambibkin aom domonde

Yudea ambibkin kuri Dewid ye taun Betlehem yaa wonoon, amborom kuu Dewid awene kuu yi mimo kowe.

⁵Ye kuu Meri yoom aningko kondok winiwen. Yu kuu ye yaa awani yeman boriwen kumban yu kuu oyoomiib kereen. ⁶Kwane kuyaa doriib kumbed, dana wooni aron kereen kowe, ⁷yumbed karub dana wonob wooneen. Kwane, ebkad baradbed bedmenekoru, dingkan animan bangkandimbon aombed koween, amborom kuu ambik korem aom kuu diiriwen kowe, dingkan ambiwoombed dohiriwen.

Sibi Oonidan Yoom Engyus Yoom

⁸Kuyaa kuu sibi oonidan yena kuu dia dura angka amnoon doronib yi sibi yaa ooniwen. ⁹Kuyaombed Yariman ye engyu kuu yi yaa angkadoroone, Yariman ye nambiri kuu yi yaa yure awanewandoone, yi kuu uniwon karakwon keriwon.

¹⁰Kumban engyumbed yedmendoon, “Yiib unaib. Ne kuu yiib yaa kubi darewoob ye weng amun kanmeniin, nimakarub korem yaa daandi yeman.

¹¹Kibikee Dewid ye taun aom kuu yiib Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub wooneen, ye kuu Yariman Keresu.

¹²Kekee yiib yaa dud korokbi yeman. Yiib kuu wedmaniwe, dana kuu ebkad baradbed bedmiwen kumbed dingkan animan bangkandimbon aombed angkimbaraneen kii.” andoon.

¹³Kwane kuyaambed, engyus yemoon wad darewoob kuu ambid arimbed mene ibduruk monoon yaa dabokneniwe God yaningko kankoone yedmiwen, ¹⁴“Ewen ari ye God yaningko kankoonem.

Kwane God ye dowaken kerundoondan okad yiri doriib yaa dohiri yewenubmo bangkandok.” andiwen.

¹⁵ Kwane, engyus kuu domonde Ewen aom ika daaniwe, sibi oonidan kuu yikareb man yedmenoon yedmenoon kamiwen, “Nub kuu Betlehem yaa komarewa keroon kuu Yarimanbed nub yaa daandoon kowe wene wedmem.” andiwen.

¹⁶ Kwanandekorib, yi kuu kirod wene Meri yoom Yosef yoom wedmiwe, dana kuu dingkan animan bangkandimbon aombed angkeen. ¹⁷ Kwane yi kuu dana wedmenekorib, engyumbed yi yaa daandoon kuu kwane dakmenmo winiwen. ¹⁸ Dakmiwe, kane kane weng kee wengambiriwen kuu binangkiwen. ¹⁹ Kumban Meri kuu yu niindem aombed anam andekoru, komo keroon yaa kuu kube meenmembureen.

²⁰ Kwane, sibi oonidan kuu ika wenenib komo wengamberenib wedmiwen kuu God yaa kubiyiib eso andiyiib kamiwen, amborom kuu komo keroon kuu engyumbed yedmendoon arebmo keroon kowe.

Yesu Kurikuri Boyambib Darewoob Yaambed God Yaa Koniwen

²¹ Ye wooneen yaron kuu aron kanning kaning dowan keruune, ye kuu kad wandiiwe, yaningko kuu Yesu andiwen, ye woonindo yaronbed engyumbed aningko kuu konoon kowe.

²² Kwane, Mosesbed kedmengkanndoon kwamune dana wooneen ye dowad God yaa minindeban yaron dowan keruune, Yosef yoom Meri yoom kuu Yesu nenwene Yerusalem yaa Yariman yaa konande winiwen, ²³ amborom kuu Yariman ye amob yaa wongkoon kuu karub dana wonob kuu Yariman yaa koni yeman andoon kowe. ²⁴ Kwane, Meri yoom Yosef yoom kuu Yariman ye amob wongkoon kuu on arud ayoob kuu yeeneb ne yaa nengkebko agedmo keroka baeb kawee andoon kowe, kwanande winiwen.

²⁵ Kuyaron kuu karub maa yaningko Simeon kuu Yerusalem aom doreen. Ye kuu yorokmo ye karub, God yaamo wengambiri ye karub. Ye kuu Godbed Israeldan yaa awandaneen yaron meedmo doreen. Kwane, ye kuu Kingkin Karadmombed ibnenoon. ²⁶ Kurin kuu Kingkin Karadmombed ye yaa yedmenoon, “Bobnaabbanbed Yarimanbed Kinoona Mananeen ye Karub kuu wedmaneeb.” andoon.

²⁷ Kwane, Kingkin Karadmombed Simeon kuu kurikuri boyambib darewoob kuuk aom nenwonoon. Kwanoone, dana yarian kuu Yuudan yi amob yaa yedmoon kwamune ongmem ande dana Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob yaa nenwiniwen. ²⁸ Kwane, Simeonbed dana kuu nende ye dingki ari kowekore, God yaa eso ande yedmoon,

²⁹ “O Yariman, ebbed weng kunduk ne yaa yedme kowewen kuu anam id keroon kowe, eb dabderem aom doriinman, ne yaa komo aron arimbed kubiyiib bobnaniin kuu yimin.

³⁰ Kuu yimin amborom kuu Bobni Yaa Kuu Burudande Bindi Ye Karub ebbed kondewen kuu ne indobbed wedmaan kowe.

³¹ Kwane, ambibkin koremdan yi indob arimbed ongmeuwen kowe,

³² ye kuu nambiri Yuudanban yi nimakarub wedmi yeman.

Ye kuu eb nimaya karuwa Israeldan yi aningko darewoob keru yeman.” andoon.

³³ Kwanandoone, Yesu yambeya enaya kuu binangkiwen. ³⁴ Kwane, Simeonbed yi yaa amun kerundekore, Meri yaa yedmoon, “Dana kee, yembed Israeldan yemoon kuu andokbaneene, yena kirobaniib yena ari daananiib kamaniib kii. Ye kuu Godbed wedme kaadkeri yeman korokboon kumban,

yemoon kuu ye yaa bon keraniib kowe, ³⁵nimakarub yemoon komo komo kamande bikderebiwen kuu dian keraneen. Kwane, barang yena dembe wananeen kumbed kub mimyob yaa kubiyiibban keraneeb.” andoon.

³⁶Kwane kuyaa kuu wonong maa yu aningko Ana, yu kuu profesi weng wengambere dakmimaun. Yu kuu Fanuel ye mungkan, yu amaningko kuu Aser. Yu kuu kiomneen. Kurin kuu yu kuu karub awanekoru weeb ediib kerenu, ³⁷yu karub bobnoone, yumbedmo dobere wene weeb 84yiib kereen. Yu kuu kurikuri boyambib darewoob kuu domondimokban, animan korondekoru amnoomiib awingyawiib kurikuri kamenu God yaningko kankoonembirimaun.

³⁸Simeon yoom Yosef awene yoom doriib yaron aombed, yu kuu yiyiib yaa menenu God yaa eso andeen. Kwanekoru, yumbed Yerusalem aom Godbed amodde wankare ben yeedorok ande meedme doriibdan korem yaa dana Yesu ye weng dakmeen.

Nasaret Yaa Ika Winiwen

³⁹Kwane, Yosef yoom Meri yoom kuu Yariman ye amob yaa dakmoon areb kwane ambangke dowan kerekorib, angkon ika yi kambong Nasaret yaa Galeli ambibkin aom winiwen. ⁴⁰Kwaniwe, dana kuu kaine aromkonoyiib inamen amunmoyiib keroone, Godbed amun kerundi karayiib kwane ibnenoon.

Kewedman Yesu

⁴¹Kwane, weeb mimo mimo korem kuu yawodkia awaana kuu Yerusalem yaa Yuudan yi Burudandoon orok ani dowad winimaib. ⁴²Kwane, ye kuu weeb wad ayoowiib keroone, anak wanimaib kwamune Yuudan yi Bu-

rudandoon orok ani dowad winiwen. ⁴³Kwane, orok aron kuu dowan keruune, yarian kuu ika kambong yaa winiwe, Yesu kuu Yerusalem aom dorofoon, kumban yarian kuu yikaadkerindo. ⁴⁴Yimbed meeniwen kuu karub yena yi yoom weniib yaa kuyaom kwanib andiwen kowe, aron mimo no weniib, onmindo. Aron mimo dowan keruune, kwane ye ande yi angkodmiayiib yi karubkimiib yaa onmiwen. ⁴⁵Kumban ye kuu wedmenindo kerekorib, angkon ika Yerusalem yaa onmenmo winiwen.

⁴⁶Kwane, aron ayoobmim dowan keruune, kurikuri boyambib darewoob kuuk aom deawune wedmibka, ye kuu Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom dibonib yimbed ye yaa kaamobiiwe inandekore yembed yi yaa kaamobeene inandiiwa kamiib. ⁴⁷Yi korem kuu yembed weng id yiminmo inandimaan kowe binangkiwen.

⁴⁸Kwane, yarian kuu ye wedmenekorib binangkiwen. Kwanekorib, awaanbed ye yaa yedmeen, “Ne dana, eb kuu komande nub yaa kwamune kerewen? Ambe yoom ne yoom kuu eb ande meeni darewoob keruwen kowe, nub kuu eb ande onmuub kii.” andeen. ⁴⁹Kwananduune, Yesumbed kaamondoon, “Yiib komande ne ande onmiib? Yiibkaadkerindokowoo, ne kuu ne Ambe yambiwoom kee?” andoon. ⁵⁰Kumban yi kuu yembed daandeen ye weng id kuu kandindo.

⁵¹Kwane, Yesu kuu Nasaret yaa wenenib arian yi wengmo wengambirimo kamoon. Kwane, yawaan kuu komarewa kamoon kuu yu niindem aom kubenu meenmembureen. ⁵²Yesu kuu inamen amuniib ye idiib kwane kainoon. Nimakarub yi indob ariyiib God ye indob ariyiib kuu yiminmo dorofoon ye yaa kubeniwen.

Yoon Baptaismanbed Kiwaan Ongmoon

(Mt 3:1-12, Mk 1:1-8)

3 Kwane, Romdan yi korok Saesaa Taiberiusbed oonoon kuu weeb 15iib keroon kuyaombed, Pontius Paillet kuu Yudea ambibkin aom oonoone, Erod Antipas kuu Galeli ambibkin aom oonoone, ye aagorok Filip kuu Iturea ambibkiniib Trakonaitis ambibkiniib aom oonoone, Laisanias kuu Abilin ambibkin aom oonoon. ²Kwane kuyaron aombed, Anas yoom Kaiyafas yoombed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok keriwe, amiibban ye amboon aombed God ye weng kuu Sekaraiya ye mingki Yoon yaa daanoon.

³Kwani kowe, ye kuu wene ok Yooden yu ambibkin aom angkuun kumaom kuu dewenebene, “Amarakmi yaa koronde amonombe baptais kere dobirime.” ande daandimaan. ⁴Kwane, profesiman Aisaiyambed wongkoon kuu anam id keroon, Yoon yaa. Kwane wongkoon kuu,

“Karub maa amboon angkambed baande daandaneen kii,

‘Yariman mananeen ye kiwaan nekwime,

ye kiwaan yorokmo kerime.

⁵Kwane, okad kankubune wuneen yiri korem kuu daubenib, aangko koremiib koodbon koremiib kuu nire dabonmo ongmaniib.

Kiwaan unitawiib kuu ongme yorokmo kerenib,

kiwaan ari boknandiyiib kuu dabonmo amunmo ongmaniib.

⁶Nimakarub korem Godbed bobni yaa kuu burudande bindi ye kiwaan kuu wedmaniib.” ande wongkoon.

⁷Kwane, Yoonbed kadaareb menebe baptais kerandamiib yaa yedmoon, “Yiib kuu niin arud niin kii! Kanembed daan-

deenkob God ye norin mananeen yaa kuu kirokmone wanandamiib? ⁸Yiibka anam nub amarakmi yaa kuu koronduwen ande amun amunmo kamime. Abraham kuu nub ambe andaib, amborom kuu nembed yiib yaa ke yedmaan kei, bot keembed Abraham ye dana Godbed ongmi kuu yimin kowe. ⁹Kapak kuu kundukmo at ambokab yaa angkuun kowe, at korem kee id amuniibban keraneen kuu nare ben amotbon aom kiraraneen.” andoon.

¹⁰Andoone, kadaarebbed Yoon yaa kaamoneniwen, “Kwani kowe, komo keranuub?” andiwen. ¹¹Kwanandiwe, yembed yi yaa yedmoon, “Kanembed ebkad doboob ayoob keroka, maa kuu ebkadiibban ye karub yaa nonok, animan iniyiib kangkon kwamune kerime.” andoon.

¹²Andoone, tak od bimaibdan kangkon baptais kerande mene ye yaa kaamoneniwen, “Kedmengkandi korok, komo keranuub?” andiwen. ¹³Andiwe, Yoonbed yi yaa yedmoon, “Nimakarub yaa od kuu yiib meeniyiib arimbed yedme baib, korok korokbed komo andiwen kuu kuyaamo bime.” andoon.

¹⁴Andoone, ana nangmidanbed ye yaa kaamoneniwen, “Nub kangkon komo keranuub?” andiwen. Andiwe, yembed yedmendoon, “Karub maa yaa amarakmoon ye dudi weng dakmaib. Aniin kowe od kawe ande kamimbed od baib. Yiib deme ye kakman odbed kandimaib kuu yimin andimamime.” andoon.

¹⁵Kwane, nimakarub korem kuu Godbed kinaneene mananeenman Keresu monok ande meedmiib yaambd kowe, yimbed meeniwen kuu Yoon kuu Keresu manok andiwen.

¹⁶Kwaniwe, Yoonbed yi yaa inandoon, “Ne kuu yiib yaa okbed baptais kerundimain, kumban karub maa mananeen kuu korok darewoob aromkonoyiib ne arebban. Ye yonkad

nong kuu nembed dudmungki kuu yiminban, amborom kuu yaningko kuu ambab ari kowe. Ye kuu Kingkin Karadmoyiib amoyiibbed yiib yaa baptais kerundaneen. ¹⁷Ye mananeen kuu andokbi dowad mene yob nekwane kad kuu kirarundekore id amunmo bene ye animan nongkobimbon ambiwoom nongkobene kad kuu bene kumbaanban yamotbon yiri kiradmaneen.” andoon. ¹⁸Andekore, kwane yembed yi yaa weng amun kedmengkandene weng yenayiib daandene ongakdoon.

¹⁹Kumban Yoonbed korok darewoob Erod yaa butun kamoon, amborom kuu Erod kuu ye aagorok ye wonong Erodias awanene ambarakmi yemoon yenayiib kamoon kowe. ²⁰Kwanoone, Erodbed ambarakmi maa kamoon ambarakmi yena ari nongkoboan kuu Yoon kuu nende wii aom kowoon.

Yesu Kuu Yoonbed Baptais Kerunoon

(Mt 3:13-17, Mk 1:9-11, Yn 1:29-34)

²¹Nimakarub korem kuu Yoonbed baptais kamendoon yaron kuu Yesu kangkon yembed baptais kerunoone, ye kuu kurikuri kameene ambid kuu bengkerone, ²²Kingkin Karadmo kuu on arud areb ye ari wan kubudoroon. Kwanoone, ambid arimbed wengmo meneboon, “Eb kuu ne Dana, mimyob dowaken darewoob keebdaan, eb yaa anam kubimain.” andoon.

Yesu Ye Awoya Yiri

(Mt 1:1-17)

²³Kwane, Yesu kuu weeb 30yiib kerekore, God ye deme kuu andowe ambangkoon. Nimakarubbed meeniwen kuu ye kuu Yosef ye dana mingki manok andiwen.

Yosef kuu Heli ye dana mingki,
²⁴Heli kuu Matat ye dana mingki,
 Matat kuu Livai ye dana mingki,
 Livai kuu Melki ye dana mingki,

Melki kuu Yannai ye dana mingki,
 Yannai kuu Yosef ye dana mingki,
²⁵Yosef kuu Matatias ye dana mingki,
 Matatias kuu Amos ye dana mingki,
 Amos kuu Nahum ye dana mingki,
 Nahum kuu Esli ye dana mingki,
 Esli kuu Nagai ye dana mingki,
²⁶Nagai kuu Maat ye dana mingki,
 Maat kuu Matatias ye dana mingki,
 Matatias kuu Semein ye dana mingki,
 Semein kuu Yosek ye dana mingki,
 Yosek kuu Yoda ye dana mingki,
²⁷Yoda kuu Yoanan ye dana mingki,
 Yoanan kuu Resa ye dana mingki,
 Resa kuu Serubabel ye dana mingki,
 Serubabel kuu Sealtiel ye dana mingki,
 Sealtiel kuu Neri ye dana mingki,
²⁸Neri kuu Melki ye dana mingki,
 Melki kuu Adi ye dana mingki,
 Adi kuu Kosam ye dana mingki,
 Kosam kuu Elmadam ye dana mingki,
 Elmadam kuu Er ye dana mingki,
²⁹Er kuu Yosua ye dana mingki,
 Yosua kuu Eliesee ye dana mingki,
 Eliesee kuu Yorim ye dana mingki,
 Yorim kuu Matat ye dana mingki,
 Matat kuu Livai ye dana mingki,
³⁰Livai kuu Simeon ye dana mingki,
 Simeon kuu Yuda ye dana mingki,
 Yuda kuu Yosef ye dana mingki,
 Yosef kuu Yonam ye dana mingki,
 Yonam kuu Eliakim ye dana mingki,
³¹Eliakim kuu Melea ye dana mingki,
 Melea kuu Mena ye dana mingki,
 Mena kuu Matata ye dana mingki,
 Matata kuu Netan ye dana mingki,
 Netan kuu Dewid ye dana mingki,
³²Dewid kuu Yesi kuu ye dana mingki,
 Yesi kuu Obed ye dana mingki,
 Obed kuu Boas ye dana mingki,
 Boas kuu Salmon ye dana mingki,
 Salmon kuu Nason ye dana mingki,
³³Nason kuu Aminadab ye dana mingki,
 Aminadab kuu Rem ye dana mingki,
 Rem kuu Hesron ye dana mingki,
 Hesron kuu Peres ye dana mingki,

Peres kuu Yuda ye dana mingki,
³⁴Yuda kuu Yekob ye dana mingki,
 Yekob kuu Aisek ye dana mingki,
 Aisek kuu Abraham ye dana mingki,
 Abraham kuu Tera ye dana mingki,
 Tera kuu Nahoo ye dana mingki,
³⁵Nahoo kuu Serug ye dana mingki,
 Serug kuu Reu ye dana mingki,
 Reu kuu Peleg ye dana mingki,
 Peleg kuu Eber ye dana mingki,
 Eber kuu Sela ye dana mingki,
³⁶Sela kuu Kainan ye dana mingki,
 Kainan kuu Arfaksad ye dana mingki,
 Arfaksad kuu Sem ye dana mingki,
 Sem kuu Noa ye dana mingki,
 Noa kuu Lamek ye dana mingki,
³⁷Lamek kuu Metusela ye dana mingki,
 Metusela kuu Enok ye dana mingki,
 Enok kuu Yared ye dana mingki,
 Yared kuu Mahalalel ye dana mingki,
 Mahalalel kuu Kenan ye dana mingki,
³⁸Kenan kuu Enos ye dana mingki,
 Enos kuu Set ye dana mingki,
 Set kuu Adam ye dana mingki,
 Adam kuu God ye dana mingki, kui.

**Yesu Kuu Setenbed
 Ambarakmok Ande Kamoon**

(Mt 4:1-11, Mk 1:12-13)

4 Kwane, Yesu kuu Kingkin Karadmombed ibnenoone ok Yooden angkambed monoon. Monoone, Kingkin Karadmombed nendore amboon angka nen dewonoon. ²Kuyaambed, Yesu kuu aron 40yiib animaniib animban mungimo doboroon. Kuyaron kuu Setenbed ambarakmok ande biranande kamoon.

³Setenbed Yesu yaa yedmoon, “Eb kuu God ye Mingki keroka, bot kee yedmebko om keroko ane.” andoon.

⁴Andoone, Yesumbed inandoon, “God Ye Weng yaambd wongkoon kuu ‘Nimakarub kuu animaniibmo ane dobaraibban.’” andoon.

⁵Kwanoone, Setenbed aangko ambab arimbed nenwene kirodmo ok yimin kayimin wande wonoon yambibkin koremiwa gapman koremiwa yaa korokbenekore, ⁶⁻⁷yembed ye yaa yedmenoon, “Korem kee yi yumboniib, yi aromkonoyiib, yi nambiriyiib korem ne yaa kawoon kowe, kane konandamaniin kuu kwane ye yaa konaniin. Kwani kowe, ne yaa bumangkane naningko kankoonaneeb kuu korem kee kabdaniina ebman keraneeb kii.” andoon.

⁸Andoone, Yesumbed inandoon, “God Ye Weng yaambd wongkoon kuu ‘Yiib Yariman God yaamo bumangkane yaningkomo kankoonenib, ye yaamo wengambere kwamembirime.’ ande wongkoon.” andoon.

⁹Kwanoone, Setenbed ye kuu nendore Yerusalem yaa kurikuri boyambib darewoob aminim dungkun angka wene dobere ye yaa yedmoon, “Eb kuu God ye Mingki keroka, karimbed kuri korongbere, ¹⁰amborom kuu God Ye Weng yaambd wongkoon kuu, ‘Godbed ye engyus yedmaneena, yimbed eb yaa ongme oonebdaniib.

¹¹Kwane yi dingkimbed eb awine kankoonaniwa, eb yon kuu bot arimbed wowaanban.’ kwane wongkoon.” andoon.

¹²Kumban Yesumbed inandoon, “God Ye Weng yaa yedmoon kuu, ‘Yiib Yariman God yaa komboon kaamobaib.’ ande dakmoon kii.” andoon.

¹³Kwane, Seten kuu birani kiwaan korem kame dowan kerekore, koronde wene doboroone wene ye aron keraneen yaa meedme doboroon.

**Yesu Kuu Nasaret Aombed
 Kan Angka Kariwen**

¹⁴Yesu kuu Kingkin Karadmo yaromkonombd Galeli yaa wonoone, ambibkin kuyaom kuu komo kamoon ye weng kuu daande yareen. ¹⁵Kwane,

yi kurikuri ambiwoombed yembed kemengkandimaane yi korem kuu ye yaa kubiwen.

¹⁶ Kwane, Yesu kuu ye kainoon ye kambong Nasaret yaa wonoone, Sabat aron keruune, ye koobdande kurikuri ambiwoom awunoon. Kwane, yaro kimingkande demboon kowe, ¹⁷ profesiman Aisaiyambed wongkoon ye buk bedmiwen kuu ye yaa koniwen. Koniwe, dudmungkene kwane wongkoon kuu onmene wedmekore kimingkoon kuu,

¹⁸ “Yariman ye Kingkin kuu ne yaa doreen, amborom kuu kamboknondan yaa weng amun kedmengkandi ye deme dowad kuu yembed ne korok ari amob ok bune kinnoon kowe.

Godbed yedmoona manaan kuu bonmanbed karuwa nimaya yembed boon yaa kuu be yeedere wananeen ye wengiib

indob tutdan kuu ongmaneene ika wedmaniib ye wengiib be meneni, dabab wayiroondan yaa kuu ben yeedereni,

¹⁹ Yarimanbed amun kerundaneen kuye dakmi ye dowad manaan.” andoon.

²⁰ Kwane, Yesu kuu buk kuu bedme kebenekore, yi yaa ika konde yiri diboroon. Kwanoone, yi korem kurikuri ambiwoom kuu ye yaa nengmone keenombiriwen.

²¹ Kwaniwe, yembed yi yaa daandoon, “God Ye Weng Karadmo kibirebya wengambiriib kuku anam kere wonoon kii.” andoon. ²² Kwanandoone, nimakarub korem kuu kubenib, weng amun yeman dakmoon yaa binangkenib yedmiwen, “Kee Yosef ye danamo kii.” andiwen.

²³ Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Nekaad, yiib kuu ne yaa ongkandi weng yedmaniib, ‘Eb kuu dokta kowe, ebmeren ongme.’ andaniib areb, ne yaa.

‘Kambong Kapeenaum yaambed kwane kamewen kuu wengamburuwen kowe, eb kambong keyaom kangkon kwane kame.’ ande ne yaa yedmewaniib.

²⁴ “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, profesidan kuu yi kambongdan aom kuu dowakenban kerundi maib. ²⁵ Ke yedmaan kee anam kii, Elaidya doboroon yaron yaambed Israel aom kuu am yongkonboone, weeb ayoobmim burudande kaningiib wedya keroone, ambibkin kuyaom korem kuu animaniibban keroon kuu nima irib yemoon Israel aom doboriwen. ²⁶ Kumban Godbed yedmoona Elaidya kuu Yuudan yi nima irib ku doriib kuyaa ma winindo. Ye kuu Godbed yedmoona, ambibkin maa Saidon, kambong maa Sarefaddan yi wonong irib maa yaamo wonoon. ²⁷ Ma, profesiman maa Elaisa, Israel aom doboroon yaron kuu Yuudan yemoon kuu kad yaa kaningki bowiib doboriwen. Kumban yi korem kuu ma ongmenabindo, Siria ambibkin ye karub Naemenmo ongmoone amun keroon.” andoon.

²⁸ Kwanandoone, nimakarub korem kurikuri ambiwoom kuu kuye weng wengamberekorib, norin darewoob keruwen. ²⁹ Kwanekorib, Yesu yaa dedmone wene ande kamenib, aangko angka taun kwarimbed nenwene aangko arimbed aangkodem yiri korarande kamiwen. ³⁰ Kumban ye kuu kadaareb yi niindem aombed koronde wonoon.

Yesumbed Awad Arewa Yedme Anburoon

(Mk 1:21-28)

³¹ Kwane, Yesu kuu Galeli ambibkin aom taun mamaa Kapeenaum yiri wenene Sabat aron arimbed yembed nimakarub yaa kedmengkandoon. ³² Kedmengkandoone, yi kuu binangkiwen, amborom kuu ye kuu

deme konoon ye karubbed dakmeen kowe.

³³ Kwane, kurikuri ambib kuyaom kuu karub maa awad arewambed ibnenooniib kowe yembed naawonmo komkoon. ³⁴ “Woyoi! Yesu Nasaretman, eb kuu nub yaa komo kamandewed? Eb kuu mene nub monmarandewedoo? Eb kuu nekaad, God ye Karadmo Karub kii!” andoon.

³⁵ Kwanandoone, Yesumbed yobdoodmo yedmoon, “Iwari kere! Ye niindem aom kuu koronde angkadere!” andoon. Kwanoone, nimakarub yi indob ari awad arewambed karub kuu kankoraroone komboroone angkadoroon kumban karub kuu ma ayindo.

³⁶ Kwanoone, nimakarub korem kuu wedmekorib, binangkenib neman yedmenoon yedmenoon kame yedmiwen, “Kee komarewa kii! Deme konooniib aromkonoyiib kowe, awad arewa yaa yedmimaane angkadirimaib kii!” andiwen. ³⁷ Kwane, ye weng kuu kambong korem ambibkin aom daande yareen.

Yesumbed Yemoon Ongmenaboos

(Mt 8:14-17, Mk 1:29-34)

³⁸ Kwane, Yesu kuu kurikuri ambiwom koronde Saimon yambiwom wonoon. Kwane, Saimon ye anodkan kuu anikad darewoob angkuun kowe, yembed mene ongmendok ande ye yaa yedmiwen. ³⁹ Kwane, yu diambed mene doberene anikad yaa yedmoone, kirodmo anikad kuu dowan keroone yaro yi yaa animan nekween.

⁴⁰ Kwane aron kubuneen yaambad, bob anikaddan yemoon kuu ye yaa be menebaiwe, ye dingkimbed yi yaa kowe ongmimo kamoon. ⁴¹ Kwanaane, karub yi niindem aombad awad arewa kuu angkaderenib komkimaib, “Eb kuu God ye Mingki kii!” andimaib, kumban Yesumbed awad arewa yaa dakmaib andi ye weng yobdood yedmimaan, am-

borom kuu yi yikaad ye kuu Godbed Kionoona Monoonman Keresu kowe.

⁴² Amkimo kaimbed Yesu kuu obonmo angka wonoon. Kwane, nimakarub kuu ye ande onmenmo mene wedmenekorib, domonde wanaan kwane doborok ande kamiwen. ⁴³ Kumban yembed yedmoon, “Ne kuu taun yena yaa kangkon Godbed korok kere ooni ye weng amun kedmengkanda, amborom kuu kuye dowad kumbad yedmoona manaan kowe.” andoon. ⁴⁴ Andekore, Yudea kurikuri ambiwoombad kwane kedmengkandenmo dewonoon.

Ye Kedmengkandaneendan Ibduruk Boon

(Mt 4:18-22, Mk 1:14-20, Yn 1:35-42)

5 Aron maaaa, Yesu kuu bowan Galeli kebed angkambad doreene, nimakarub yemoon kuu ye yaa mene awanewande God ye weng wengamberenib yeyiib yaa nimingkiwen. ² Kwaniwe, Yesu kuu wedmoone ok kebed yaambad parai motod ayoob kuu dangeen. Motod kuu oon bidanbed nongkobekorib oon bi ye men ogaib. ³ Kowe, Yesu kuu Saimon ye parai motod aom aomnekore yedmoone, yembed mondarooone angka angkanaune, kuyaombad diberene nimakarub bid yaa doriibdan yaa kedmengkandoon.

⁴ Kwane kedmengkande dowan kerekore, Saimon yaa yedmoon, “Parai motod kee nanwene ok ambab yirimbad oon bi ye men kuu kamone oon be.” andoon. ⁵ Kwanandoone, Saimonbed inandoon, “Yariman, amnoom doboob kuu yiidkiyiibban kamberemburuwen kumban ooniib maandindo, kumban ebbed yedmeeb kowe, kwananiin.” andoon. ⁶ Kwane, oon bidan kuu Yesumbed yedmoon areb kwamune kerenib oon yemoon biwen. Kwane oon bi ye meniib birindok andiwen.

7-10 Kowe yi amborongaad Sebedi ye meed Yems yoom Yoon yoom kuu parai motod mamaa aom doriib yaa baandiiwe mene yiyiib oon kuu benkabungkiwe yi motod ayoob kuu oon ye dabab darewoobed amburunok andeen.

Kwanoone, Saimon awene yoom ye amborongaad yoom oon yemooon kuu wedmekorib binangkiwen. Kwane, Saimon kuu wedmekore Yesu yaa bumangkene yedmoon, “Yariman, ne yaa kuu koronde wene, ne kuu amarakmi ye karub kowe.” andoon. Kwanandoone, Yesumbed Saimon yaa yedmoon, “Eb unaab, kibikbed ari kuu nimakarub bi ye karub keraneeb kowe.” andoon.

¹¹ Kwane, yi motod awene kuu be mene bid yaa nongkobendekorib, yi yiribman korem kuu kiribende ye yoman winiwen.

Kaningki Bowiib Ye Karub

(Mt 8:1-4, Mk 1:40-45)

¹² Yesu kuu kwane taun mamaa aom doreene, karub maa ye kuu kaningki bowiib kumbed mene Yesu wedmenekore, bumangke ye kiringkonombed okad yiri badmendekore ye yaa eekmoon, “Yariman, eb dowaken keroka, ongmewebko amun kere ne karub yaa ika dabokna.” andoon. ¹³ Kwanandoone, Yesu ye dingki yire karub kuyaa angkoronenekore yedmoon, “Ee, ne dowaken keraan. Amun kerok.” andoone, kwane kuyaambéd kaningki bob kuu dowan keroon.

¹⁴ Kwanoone, Yesumbed ye yaa weng yobdood yedmenoon, “Wene karub maa yaa dakmaab. God dore Yuudan dore wedyiri dohiri ye karub yaamo korokbenekoreb, kaningki bob aroon ye amob Mosesbed yedme kowoon kuu

kwamune dingkan aye nengke baeb kone. Kwananeeb kuu eb yaa komarewa keroon kuu yi yaa anam kwanoon ye dowad kowe, kwane.” andoone wonoon.

¹⁵ Kuned Yesu ye weng kuu kunaya kunaya kuu daande yaruune kadaareb yemooon kuu ye yaa wengamborok menenib yi bob anikad kuu ongmenabok ande miniwen. ¹⁶ Kuyaron kuu Yesu kuu wene obon angkambéd kurikuri kerok winimaan.

Yesumbed Id Yidnoon Ye Karub Ongmoon

(Mt 9:1-8, Mk 2:1-12)

¹⁷ Aron mamaa, Yesu kuu nimakarub yaa kedmengkandeene Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kuu Galeli ambibkin aom taun koremiib Yudeayiib Yerusalemiib aombéd miniwen kowe, yiyiib kuyaa dibiiib. Yariman yaromkonombéd konoon kowe, nimakarub bob anikaddan kuu ongmenaboon.

¹⁸ Kuyaambéd karub yenambéd id yidnoon ye karub kuu did arimbed kanmenenib Yesu doreen yiri kowande kamiwen. ¹⁹ Kumban kadaareb nimmingkaib kowe yiminban keroone, ambib aminim angka daanenib wid yeman^{††} kuu bongmiwen. Kwanekorib id yidnoon ye karub kuu did ari angkimboroone nong yaambéd awine awine kankawene Yesu doreen ye arinambo arimo kowiwen.

²⁰ Kwaniiwe, Yesu kuu yi anam andi kara kuu wedmendekore yedmoon, “Angkodmi, eb amarakmi kuu are nonondandoon.” andoon.

²¹ Kwanoone, Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kuu yikareb meendobiwen, “Karub kee komande God yaningko monmaroon kii? Amarakmi kuu karub kanembéd

^{††}5:19 Yi wid yeman kuu okad dodmombéd kokne dene ongmiiwen.

are nonondandaanban, Godmo kii.” andiwen.

²² Kwanandiiwe, yimbed komarewa meeniwen kuu Yesu kuu yekaadkeron kowe, yembed yi yaa kaamondoan, “Yiib komande yiib niindem aom kwane meendobiib? ²³ Kunambéd yobdoodban? Eb amarakmi kuu are nonondandoon kii andi dee, o dembe yaro wene andi dee? ²⁴ Kumban Karub Ye Mingki kuu okad kiri kee amarakmi yaa are nonondandi ye deme konoon kuu yiibkaadkeri yeman kuu kei.” andekore, yembed id yidnoon ye karub yaa yedmoon, “Nembed eb yaa ke yedmebdaan kei, dembe yaro eb did kandekoreb eb ambiwoom wene.” andoon.

²⁵ Kwanandoone, karub kuu kadaareb yi indob arimbed dembe yaro dore ye did kandekore God yaa kubenenmo wonoon. ²⁶ Kwanoone, nimakarub kuu binangkekorib, God yaa kubeniwen. Kwane, yi korem kuu yaningko kankoone yedmiwen, “Kibihee yeka maaaa keroone wedmuwen kii.” andiwen.

Yesumbed Livai Yaa Yedme Nendoon

(Mt 9:9-13, Mk 2:13-17)

²⁷ Kwanekeore, Yesu kuu wene wedmoone, tak od bi ye karub maa yaningko Livai kuu dibere tak od bimaib ye kombon aom dibeen kowe, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Ne yoman mene.” andoon. ²⁸ Andoone, Livai kuu ye barang kirarundekore ye yoman wonoon.

²⁹ Kwane, Livai yambiwoombed orok darewoob nekwoone ye yoom Yesu yoom tak od bimaibdan yemoon yoom karub yena yemoon yoom nedbenib animan aniwen. ³⁰ Kumban Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan Farisidan yaa dabokniwen yoombed kuyaa wedme kongendekorib, Yesu ye

kedmengkandeendan yaa yedmiwen, “Yiib komande tak od bimaibdan yoom, amarakmidan yena yoom dibonib aniib?” andiwen.

³¹ Kwane Yesumbed inande yedmoon, “Dokta kuu amunmo doriibdan yi dowadban, bob anikaddan yi dowad kowe, ³² ne manaan kuu yorokmodan kuu amonombime andi dowadban, amarakmidan kuu amonombime andi dowad manaan.” andoon.

Animan Koronde God Yaa Meeni Aron

(Mt 9:14-17, Mk 2:18-22)

³³ Kwane, yimbed Yesu yaa yedmiwen, “Yoon ye kedmengkandidan kuu animan koronde God yaa meenimo kamimaib, Farisidan kwangkón kwanimaib. Kumban eb kedmengkandeendan kuu aron korem animan animaib.” andiwen.

³⁴ Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa inande yedmoon, “Wonong awanandameen ye karub yangkodmia ye yoom doriib kuu animan koronde God yaa meenimo kamaniiwoo? Dowan! ³⁵ Kumban amaan, awanandameen ye karub yi yaambéd nenwananeen kwarimbed, animan koronde God yaa meenimo kamaniiib.” andoon.

³⁶ Andekore kuruweng maa dakmoon, “Karub kanembed ebkad yeeb yaambéd barad birinde kandene ebkad kurin biringkoon yaa yone karangkoon karen, ebkad barad yeeb kuu biringkoone ebkad kuriniib yeewiib kuu amunban keroon karen. Kwani kowe, korem kwanimokban!

³⁷ “Ma, karub maa wain ok yeweb kandune wain ok yowo ba kadbed kurin ongmiwen aom bunoon karen, wain ok kabayingke kad biringke wain ok kuu onduknoone wain ok yowo korem arewa keroon karen. Kwani kowe, kwamimokban. ³⁸ Nimakarub kuu wain ok yeeb kuu no wain ok yowo yeeb aombed

bunimaib. ³⁹Kwane, karub kanembed wain ok kurin anakore wain ok yeeb kuu dowaken keraanban, amborom kuu yembed yedmaneen, ‘Wain ok kurin kee amun kii.’ andaneen.” andoon.

Sabat Aron Ye Yariman

(Mt 12:1-14, Mk 2:23-28)

6 Sabat aron maa arimbed, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu wene baali mongkobon kuu kiwaan kebed angkara angkara kowe wenonib, ye kedmengkandeendanbed baali yob kuu biangke ab daadmekorib, yob kuu be aniwen. ²Ane kamiwe, Farisidanbed kaamondiwen, “Komande Sabat aron arimbed deme awinaib ye amob domokbiib?” andiwen.

³Kwanandiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Dewid yoom yangkodmia yoom mungi bobnekorib kwaniwen ye weng kuu ma kimingkindokowoo?

⁴Yembed God ye kurikuri ambiwoom aomnekore God ye kerebiri arinambo ari nongkobimaib ye om amob God dore Yuudan dore wedyiri dobiridanmo ani yeman kuu anoon. Anakore, yena kuu yangkodmia yaa bangkandoone aniwen.” andoon. ⁵Andekore Yesumbed yi yaa ika yedmoon, “Karub Ye Mingki kuu aron Sabat ye Yariman.” andoon.

⁶Kwane, Sabat aron maaa keru-une, Yesu kuu wene kurikuri ambiwoom aomne kedmengkandoone, karub maa dingki wiwi angka angkaknoon kangkon kuyaom dibeen. ⁷Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kuu Yesu yaa Sabat aron arimbed ongmoka wedmekorub anam amarakmoon kowe kangdod yaa nenwenem ande ongme keenombiriwen.

⁸Kumban Yesu kuu yi inamen komarewa meendobiib kuu yekaadkeron kowe, dingki angkaknoon ye karub yaa yedmoon, “Dembe yaro nimakarub yi arinambo ari dobere.” andoone

kwanoon. ⁹Kwanoone, Yesumbed yi yaa kaamondoon, “Sabat aron ari kuu kunambed amob, amun kami dee, o arewa kami dee? Dangkorodore nenkooni dee, o aye monmari dee?” andoon. ¹⁰Kwane, yembed yi korem yaa kerekanmo dewenebekore, dingki angkaknoon ye karub yaa yedmenoon, “Eb dingki yire.” andoon. Kwanandoone, kwane dingki yiroone amun keroon.

¹¹Kumban Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoom kuu norin wandekorib, Yesu yaa komo kerunantuub kee ande man yedmenoon yedmenoon kamiwen.

Ye Apasodan Wad Ayoob Kinoon

(Mt 10:1-4, Mk 3:16-19, 6:8-11)

¹²Kwane kamiib kuyaron aombed, Yesu kuu aangko angka wene amnoon mimo God yaa kurikuri kamemboroon.

¹³Kwane amkimo keruune, yembed ye kedmengkandeendan yaa baandoone, ye yaamo keriiwe wad ayoob kinekore boon. Kwanekeore, yi kuu apasodan ande aningko kondoon. ¹⁴Yi kuu Saimon (yaningko maaa Yesumbed konoon kuu Pita) yoom ye aagorok Endru yoom Yems yoom Yoon yoom Filip yoom Baatolomyu yoom ¹⁵Matyu yoom Tomas yoom Yems Alfeyus ye mingki yoom Saimon nubka oone doberem ande nangboonman yoom ¹⁶Yudas Yems ye mingki yoom Yudas Iskeriot ambodangoon ye karub yoom kui.

Yesu Ye Kedmengkandiyyib Ongkandiyyib

(Mt 5:1-12)

¹⁷Kwane, yi yoom ibmo aangko arimbed yiri kawene ye kuu dabonmo arimbed doboroon. Kadaareb ye yoman winimaib kuu kuyaa doriwe nimakarub yemoon kuu Yudea ambibkiniib Yerusalemiib karamok

kebed yaa taun Taiyayib Saidoniib yaambéd ménébiwen. ¹⁸Yi korem kuu mene Yesumbed kedmengkandeen yaa wengamberenub bob anikad ongmen dok andiwéd miniwen. Yembed awad arewambéd ibnendiwen kuu ongmenaboon. ¹⁹Yiminban kere weneendan korem kuu ye yaa badmenande kamiwen, amborom kuu aromkono kuu ye yaambéd ménébene yi korem ongmenabeen kowe.

²⁰Kwane, ye kedmengkandeendan yaa wedmendene yedmoon,

“Kamboknondan, yiib kuu Godbed amun kerundoon,

amborom kuu Godbed korok kere ooni ye yumbon kuu yiibman kowe.

²¹Kibik mungimo doriibdan, yiib kuu Godbed amun kerundoon,

amborom kuu yiminmo keraniib kowe.

Kibik ameng kamiibdan, yiib kuu Godbed amun kerundoon,

amborom kuu ambon kamaniib kowe.

²²Karub Ye Mingki kuu kankubuni ye dowad

karub yenambéd yiib yaa arud wandenib,

yiib yaa yi angkurom korokbendenib damanganenib,

yiib yaa arewadan andaniib kuu,

Godbed yiib yaa amun kerundaneen.

²³“Kuyaron ari kuu kubi darewoob kere andenabime, amborom kuu yiib kakman darewoob kuu Ewen aombéd kandaniib kowe. Meenime, arewa kerundidan yi awoyambéd profesidan yaa kuu yewéd kondimaib kwamune areb yiib yaa kwananiib kowe.

²⁴Kumban yiribman yemoondan, yiib kuu Godbed arewa kerundaneen,

amborom kuu yiib kuu yewenubmo do-biri kandiwen kowe.

²⁵Animan yiminmo doriibdan, yiib kuu Godbed arewa kerundaneen,

amborom kuu yiib kuu mungimo keraniib kowe.

Kibik ambon kamendiibdan, yiib kuu Godbed arewa kerundaneen, amborom kuu yiib kubiyiibban kere ameng kamaniib kowe.

²⁶Karub yenambéd yiib yaa yiib kuu karub amun ande dakmaniib kuu Godbed arewa kerundaneen,

amborom kuu yi awoya anuk yirimbed dudi god yi profesidan yaa yi kuu kwamune karub amun ande dakmi-maib kowe.

Bondan Yaa Mimyob Dowaken Keendime

(Mt 5:43-48)

²⁷“Ne weng wengambiriibdan yaa ke yedmendaan kei, yiib bondan yaa mimyob dowaken keendime. Yiib yaa arud wandimaibdan yaa kuu amun amun kamendime. ²⁸Yiib yaa weng arewa ye woonbi weng dakmiibdan yaa amun kerundok ande yedmime. Yiib

yaa yewéd kondimaibdan yaa kurikuri kerundime. ²⁹Kanembéd eb angkatom yaa yakdaroka, angkarayib konebko yakdarok. Kanembéd eb yuruk ebkad kandoka, eb ebkad korok ari kandi kuu kebenenaab, konebko kwane nandok.

³⁰Kanembéd eb yaa mene kawé ande kaamobdoka, kone. Eb yiribman kan-wonoka, kaamone ika kawé andaab.

³¹Eb dowaken yaambéd karubbed eb yaa komo kamimaib kuu yi yaa kwane kame.

³²“Ma, yiib yaa mimyob dowaken keendiwen yaamo yiibbed mimyob dowaken keendaniib kuu Godbed kakman yiib yaa kondaneen dee? Dowan! Kudi, amarakmidan kangkon kanembéd yi yaa mimyob dowaken keendimaib kuu neman kangkon kwanimaib. ³³Yiib yaa amun amun kamiibdan yaamo yiibbed amun amun kamendaniib kuu, Godbed kakman yiib yaa kondaneen dee? Dowan! Kudi, amarakmidan kuu kwanimaib.

³⁴Karub yena yaa od araben bangkandekorib angkon ika nub yaa bangkandaniib ande meedmaniib kuu, Godbed kakman yiiib yaa kondaneen dee? Dowan! Kudi, amarakmidan kuu amarakmidan yena yaa kondekorib komoyiib kondiwen kuu angkon nub yaa ika bangkandaniib ande meedmimaib.

³⁵“Kwanimaib kumban yiiib kuu bondan yaa mimyob dowaken keendenib amun amun kamenib yi yaa yiiib yiribman araben bangkandime. Kwanekorib angkon ika kandi ye inamen kowaib. Kwananiib kumbed kakman darewoob kandaniib. Kwane, yiiib kuu Korem Burudandoon Arimbed ye God ye dana keraniib, amborom kuu God kuu eso andimokban amarakmidan yaa amun amun kamimaan kowe. ³⁶Yiib Ambembed mimyob keendimaan areb kwane korem yaa mimyob keendime.

Yena Yaa Wengyundi

(Mt 7:1-5)

³⁷“Karub yena yaa wengyundandaab. Wengyundaabban kuu eb yaa wengyundabdaanban. Yena yaa nima arewa karub arewa andaab. Kwane andaabban kuu eb yaa kangkon karub arewa andaanban. Yena yi amarakmi yaa are nonondandaneeb kuu eb amarakmi yaa kangkon are nonondandaneen. ³⁸Yena yaa bangkandebko Godbed eb yaa bangkabdok. Nimakarub yaa awandaneeb kuu Godbed eb yaa yewudmo bangkabdene eb men aom yewudmo ondukaneen. Kedi, ebbed yena yaa kumunkingkimaab ye at kumbed kandene eb yaa inande kumun kinaneen.” andoon.

³⁹Andekore kuruwak weng dakmoon, “Indob tut ye karubbed ye amborongki indob tut kuu nenwananeenoo? Yii! Yiminban. Yi ayooob kuu dem yiri

kirobaniib. ⁴⁰Ma, kedmengkandeenman kuu yirimo, ye kedmengkani korok kuu ari. Kumban kanembed kaadkere andoon kuu ye kedmengkani korok areb keraneen.

⁴¹“Ma, komandewed eb angkodmi ye indob yaamo at mon embeng kuu wedme meene doreeb, kumban eb indob aom at kuruk darewoob kuu meenimokban? ⁴²Kedi, eb indob aom kuu at kuruk darewoob kwane angkeen kuu eb wedmenokban kowe, komandewed eb angkodmi yaa yedmenaneeb, ‘Angkodmi, korondeewo nembed at mon eb indob aom kuu kankorara.’ andaneeb? Eb kuu aadidmi ye karub, ibduruk kuu eb indob aomdin at kuruk kuu kankaare dian wedmekorewed, eb angkodmi ye indob aom at mon kuu kankaaraneeb kuu yimin.” andoon.

At Ye Yob Ye Kuruweng

(Mt 7:15-20)

⁴³“At amun kuu yob arewa iraanban, at arewa kangkon yob amun iraanban. ⁴⁴At mimim kuu ye yob yaambad wedme kaadkerimaib. Nimakarub kuu yiriwad yaambad yedob kuu bimokban, yikiib nong yaambad munid kuu bimokban.

⁴⁵“Karub amun kuu ye niindem aom amun amun dangoon kumbed inamen amunmo benmenebimaan. Ma karub arewa kuye niindem aom arewa arewa dangoon kumbed inamen arewamo benmenebimaan. Karub kuu ye niindem aombad ben bangkandimaankob ye mongkodkono yaambad dembimaan.

Dobiri Ayooob

(Mt 7:24-27)

⁴⁶“Yiib ne yaa ‘Yariman Yariman’ ande kamimaib kumban, komoyiibkob nembed yedmimain yaa kuu yiiibbed kwanimokban? ⁴⁷⁻⁴⁸Kanembed mene ne weng yaa wengamberene awine kan-

daneen kuu karubbed ambib yengbi-maan areb. Ye kuu okad kamkono arimbed dem ambab yiri nidkanabekore daroon kowe, urok derebeen kumban kiringmindo, amborom kuu ambib kuu okad kamkono arimbed yengbe ong-moon kowe. ⁴⁹Kumban kanembed ne weng wengamberekore wunekarimaan kuu karub yambib kuu okad animarimo no dedmobekore yengboon areb. Yengboone, urok derebenu ambib kuu kirodmo nandenu kuweng darewoowiib korem monmareen.” andoon.

Romdan Yi Ana Nangmi Ye Korok Ye Anam Andi

(Mt 8:5-13)

7 Yesu kuu kwane nimakarub yaa daande dowan kerekore, Kapeenaum yaa wonoon. ²Kuyaom kuu Romdan yi ana nangmi korok maa doboroon. Ye kuu ye deme karub maa ye yaa mimyob dowaken keenimaan. Ye deme karub kee anikad kerunoone bobnandameen kowe, ³ana nangmi ye korok kuu Yesu ye weng wengaboroon kumbed, Yuu yi aamkono yena yaa yedmoone Yesuyiib yaa winiwen. Ye dowaken kuu wene Yesu yaa yedmibko mene ye deme karub ongmenok anded.

⁴Kwane, aamkono kuu wene Yesu yaa eekmenib yedmiwen, “Ana nangmi korok ye meeni kuu ebbed awanene, ⁵amborom kuu yembed nub Yuudan yaa mimyob dowaken keendimamene nub kurikuri ambib yengboon kowe.” andi-wen. ⁶Kwanandiwe, Yesu kuu yi yoom winiwen.

Wene dia doriwe ana nangmi korokbed angkodmia yena yedmoone wene Yesu yaa yedmiwen, “Nub korokbed yedmoon, ‘Yariman, eb kuu nambiwoom manaab. Ebbed nambiwoom mini kuu yiminban, amborom kuu ewaningko kuu ari, ne

kuu yirimo kowe. ⁷⁻⁸Kwanikob nekareb eb yaa minindo keraan. Ne kangkon ne korokbed deme kawiwon yi dabderem aombed doriin, kwane angkon ana nangmidan ne dabderem aom doriib. Karub mimo yaa wene andimain kuu winimaan, maaaa kangkon mene andaine minimaan. Ne deme karub yaa kangkon kwane andaine kwanimaan. Kumban wengbed yedmaneeb kuu ne deme karub kuu wadkeraneen.’ andoon.” andiwen.

⁹Kwanandiwe, Yesu kuu kwane wengamberekore ye anam andi wedme binangkoon. Kwanekore, amonombene kadaareb ye yoman weniib yaa yedmoon, “Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, kekee anam andi darewoob kii! Israeldan kuu kekamune areb ne ma wedmindo.” andoon. ¹⁰Kwane, karub mene Yesu yaa yedmeniwendan kuu ika ambiwoom wene wedmiiwe, ana nangmi korok ye deme karub anikad kerunoon kuu wadkeroon.

Wonong Irib Yu Mingki Ongmoon

¹¹Kwanekore, Yesu kuu taun yangingko Naen yaa wonoone, ye ked-mengkandeendan yoom kadaareb yoom kuu ye yoman winiwen. ¹²Kwane, ye kuu mene taun ambongko yaambled dorone wedmoone taundan yemoon yoom wonong irib yu yoom kuu yu mingki ye bob mangkok kanweniib. Ye kuu wonong irib yu dana mimo yembedmo.

¹³Kwane, Yesu kuu wedmendekore yu yaa mimyob keendene yedmoon, “Ameng kamaab.” andekore, ¹⁴yaro wene bob did yaa angkoronenoone kanweniibdan kuu yinmoniwe yedmoon, “Kewedman, nembed eb yaa ke yedmaan kei, yaro dembe!” andoon. ¹⁵Kwanandoone, karub kuu dembe yaro

dibere andowe dakmoone ika awaan yaa kondoon.

¹⁶ Kwanoone, nimakarub kuu wedmekorib binangki darewoob kere God yaa kubenib yedmiwen, “Profesiman darewoob kuu nub yaa monoon kii! Godbed ye nimakarub yaa awaandoon kii!” andiwen. ¹⁷ Kwane, Yesumbed komo kamoon ye weng kee Yudea ambibkin aomiib ambibkin dia dia kuyaomiib kwane daande yareen.

Yesu Yoom Yoon Baptaisman Yoom

(Mt 11:1-19)

¹⁸ Yoon ye kedmengkandeendanbed Yesu kuu komarewa kamoookob wedmiwen kuu kwane Yoon yaa daaniwen. Kwane, yembed ye kedmengkandeendan ayoob yaa baande ¹⁹ yedmoon, “Yariman Yesu yaa wene kaamonime, ‘Godbed Kinoona Mananeenman kuu eb dee o karub maa yaa meedmanuub dee?’ andime.” andoon. ²⁰ Kwanandoone, karub ayoob kuu mene Yesu yaa yedmiwen, “Yoon Baptaismanbed ‘Wene eb yaa kaamonime “Godbed Kinoona Mananeenman kuu eb dee o karub maa yaa meedmanuub dee?” andime.’ andoonkob, eb yaa menuub.” andiwen.

²¹ Kuyaron aom kuu Yesumbed bob anikaddaniib bob bobdaniib awad arewambed ibnendoondaniib indob tutdaniib kuu yemoon ongenaboon. ²² Kwane, yembed Yoon ye kedmengkandeendan yaa yedmendoon, “Ika wene komo wedmenib wengambiriwen kuu kwane Yoon yaa daanime. Indob tutdan kuu wedmiib, yon arewadan kuu dodkaib, kaningki bobdan kuu amun kere doriib, kerendem kebengkoondan kuu wengaib, dukniwendan kuu ika dembiwen, kwane God ye weng amun kuu kamboknondan yaa daandeen. ²³ Karub kanembed ne yaa karekmi

kerindo kuu Godbed amun kerunoon.” andoon.

²⁴ Kwane, Yoon ye kedmengkandeendan kuu winiwe, Yesumbed kadaareb yaa Yoon ye weng andowe dakmoon, “Amboon angka kuu yiib kuu komo wedmande winiwen? Aroob wuung nuubbed kanwene mene kameen areb ye karub wedmok winiwenoo? Dowan! ²⁵ Kwangka kuu komo wedmok winiwen? Karub ebkad amun inwaroonkob dee? Dowan! Karub ebkad amun debenib od darewoob ye barang berengkimaib kuu king yambiwoommo dobirimaib. ²⁶ Kowe, komo wedmok winiwen? Profesiman dee? Ee, anam. Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, Yoon kuu profesiman ye deme burudande aningko darewoob keroon.

²⁷ Kekee Yoon ye dowad wongkoon, ‘Nembed ne weng yuk kanmini ye karub yedmaniina, yedin wene eb wananeeb ye kiwaan kuu yembed ongmene nekwaneen.’ ande kwane wongkoon.

²⁸ Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, Yoon kuu darewoob, ye areb kwana kuu karub maa ma woonindo. Kumban kane kane kuu Godbed yi korok kere ooni yeman aom aningkoyiibban doriib kuu Yoon burudande aningko ari kandiwen.” andoon.

²⁹ Kwane, nimakarub koremiib tak od bimaibdaniib kwangkoon Yesu ye weng wengamberekorib, God ye inamen kuu yorokmo andiwen, amborom kuu yi kuu Yoonbed baptais kerundoondan kowe.

³⁰ Kumban Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kuu God ye weng amun kuu wengamberedandiwen, amborom kuu Yoon kuu yi kuu ma baptais kerundindo kowe.

³¹ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Nimakarub kibik doriib kee komo areb andaniin? Yi kuu kane areb? ³² Yi kuu dana areb, yimbed animan berengkim-

bon aombed diberenib, dana yena yaa
baande yedmimaib,
'Nub kuu yurin wurumuwen,
kumban yiib kuu kube andenabindo.
Nub kuu mimyob wandi ye damakob
wingkuwen,
kumban yiib kuu ameng kamindo.'
andimaib.

³³“Meenime, Yoon Baptaisman kuu
mene animan amuniib wain okiib
anindo kumbed yiibbed yedmimaib,
'Ye kuu awad arewayiib ibnenoon
kii!' andimaib. ³⁴Kwane, Karub Ye
Mingki mene animan amuniib wain
okiib animaan. Kwanaane, yiibbed
yedmimaib, 'Kedi, ye kuu animan
yaamo inamen kowemberene ok
arewamo kenambun anemberene
kamimaan ye karub, angkara ye kuu
tak od bimaibdaniib amarakmidaniib
yi angkodmi kii!' andimaib. ³⁵Kumban
God ye meeni kangdom awinimaibdan
komo komo kamimaib kuu meeni
kangdom ande korokbi yeman.”
andoon.

Wonong Maa Yesu Yaa Mimyob Keeneen

³⁶Kwane, Farisi karub maambed Yesu
yaa yambiwoom wene animan anem
ande kaamonenoone, ye yoom wene
arak yaa anande dibiriwen.

³⁷Kwane, amarakmi wonong maa
taun kuyaom doruun kuu Yesu kuu
Farisiman yambiwoom animan aniiib ye
weng kuu yu kaadkereen kowe, yumbed
baeb amun yeman botoro kawanmoyiib
kanmuneen. ³⁸Kanmenenu, Yesu ye
yondad yaa bumangke ameng kamenu
yu inok kuu ye yondad yaa kirobeen.
Kiroboona, yu awungbed inok arekoru,
ye yon ayoob yaa mandamuk keene baeb
amun yeman yon ayoob yaa bunabeen.

³⁹Kwanuune, Farisiman kuu kwane
wedmekore yekareb yedmoon, “Anam
kuu ye kuu profesiman karen kuu
wonongbed ye yaa badmenuun kuu am-
barakmi wonong kowe ye kaadkeroon
karen kii.” andoon. ⁴⁰Yekareb kwanan-
doone, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Sai-
mon, ne kuu eb yaa weng maa yedman-
damiin.” andoone, yembed inande yed-
moon, “Kedmengkandi korok, yedme.”
andoon.

⁴¹Kwanandoone, Yesumbed
yedmenoon, “Karub ayoob yi kuu
od oonoon ye karub yaa dungkum
dangoon. Karub maa ye dungkum
kuu od silvaa 500iib, karub maa
ye dungkum kuu od silvaa 50iib.”^{‡‡}

⁴²Kwane, karub kuu odiibban keroone
ika od oonoon ye karub yaa konindeban
keriwen kowe, yembed yi yaa yedmoon,
'Od ine waib.' andoon. Kwani kowe,
yi ayoob kuyaa kuu kanembed od
ooni ye karub yaa kubi darewoob
keraneen?” andoon. ⁴³Kwanandoone
Saimonbed inandoon, “Mokuro,
dungkum darewoob ye karub kui.”
andoone, Yesumbed ye yaa yedmoon,
“Eb kuu yiminmo yedmewen.” andoon.

⁴⁴Kwanekore, Yesu kuu amonombene
wonong yaa wedmendekore Saimon yaa
yedmoon, “Eb kuu wonong kee wed-
mendewoo? Eb ambiwoom manaan
kumban, eb kuu yon ogi yeman ok ma
kowindo, kumban yumbed yu inokbed
ne yon yaa ogekoru yu awungbed areen.
⁴⁵Eb kuu ne yaa kubeweneb mandamuk
keewindo, kumban awudaraana wonong
kee mene kwane ne yon yaa man-
damuk yemoon kereen. ⁴⁶Eb kuu ne
yaa kubeweneb ne korok ari olif am-
bod bunindo, kumban yumbed baeb
amun yeman ne yon ari buneen. ⁴⁷Kwa-
munekob, ne eb yaa ke yedmaan kei, yu
amarakmi yemoon kuu are nonondan-

^{‡‡}7:41 Od silvaa 500iib kuu 5,000 Kina areb, od silvaa 50iib kuu 500 Kina areb.

doon kowe, yu mimyob dowaken kuu darewoob kereen kii. Kumban kane kane yaa karub maamed are nonondandi embengmo keroon kuu ye mimyob dowaken kangkon embengmo keroon.” andoon.

⁴⁸Kwanekore, Yesumbed yu yaa yedmoon, “Kub amarakmi kuu are nonondandoon kii.” andoon. ⁴⁹Kwanandoone, dibo aniibdan kuu yikareb andowe yedmenoon kamiwen, “Karub kee kane? Komarewa amarakmi are nonondandaneen?” andiwen. ⁵⁰Kwane, Yesumbed wonong yaa yedmoon, “Kub anam andimbed bobni yaa kuu burudande nenkoonoon kowe, yewenubmo wene.” andoon.

Yesu Ye Yoman Winiwen Ye Nima Yena

8 Kwanekore, Yesu kuu tauniib kambong kambongiib yaa dewenene Godbed korok kere ooni ye weng amun kedmengkandoon. Ye kedmengkandendan wad ayoob kangkon ye yoom yarebiwen. ²Kwane, nima yena bob anikad ongmenaboondaniib awad arewambd ibnendiwe ongmenaboondaniib kuu yi yoom yarebiwen. Maa kuu Meri Magdalen andimaib, awad arewa ediiib kuu yu niindem aombed angkadiriwen. ³Nima yena kuu Erod ye deme karub Kusa ye wonong Yoana yoom Susana yoom nima yena awene yoom kangkon yi yoom yarebiwen. Ku yarebiwen kuu nima yikareb yi odbed Yesu yoom ye kedmengkandendan yoom yaa awandiibkob yarebiwen.

Kab Kiradmoon Ye Kuruweng

(Mt 13:1-23, Mk 4:1-20)

⁴Kwane, kadaareb taun maa maa yaambd Yesuyiib yaa menebiwe kuruweng kee daandoon, ⁵“Yongbon ye karub maa ayongmon yeeb angka wene yob kab kiradmande wonoon. Kwane,

wene kiradmenmo wonoon kuu yob yena kuu kiwaan angka kiradmoon kowe, karubbed dewenebenib dodkiwe ayari onbed wanmene ane dowan keriwon. ⁶Yob yena kuu dumnad yiri okad embengmo ari kiroboon kowe, demboon kumban okiibban kowe kokdereboon. ⁷Yob yena kuu okad yik kawiiib yiri kiroboon kowe, demboon kumban yik kabbed dabuknandoon. ⁸Yob yena kuu okad amun ari kiroboon kowe, dembe iroon kuu kab mimim kuu 100iib 100iib kamoon.” andoon. Kwane kuruweng kuu dakme dowan kerekore, nimakarub yaa baande yedmoon, “Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok.” andoon.

⁹Kwanandoone, ye kedmengkandendanbed kaamoneniwen, “Kuruweng ye weng id kuu komarewa?” andiwen. ¹⁰Andiwe, yembd yedmoon, “Godbed korok kere ooni ye inamen biknimbon kuu yiiibkaadkeri yemanmo. Kumban nimakarub yena yaa kuu kuruwak weng yaambd dakmiin kowe, wedmaniib kumban akme ye id kandaibban, kwane wengambaraniib kumban id kandaibban.

¹¹“Kuruwak ye weng id kuu kei. Yob kab kuu God ye weng kui. ¹²Nimakarub yena kuu okad kiwaan angka areb. Yi kuu wengambiriwen, kumban Setenbed mene yi niindem aom weng amun kuu kanwonoon. Kowe, anam andindo, bobni yaa kuu burudande bindaanban kui. ¹³Yena kuu dumnad yiri okad embengmo ari areb. Yob kiroboon kuu kane kanembed weng kuu wengambiriwen kuu kubiyiib anam andiwen. Kumban anam andi ye yumburum kuu ambab yiri kubunimokban kowe, anam andi yi komboon kaamobi yaron man-aune kombiri winimaib. ¹⁴Okad yik kawiiib ari kiroboon ye id kuu God ye weng wengambiriwen, kumban okad

kiri ye meenembiriyiib ye yiribman yemooon ye inameniib ye kubi inameniib kumbed dabuknandaane, God ye weng kuu kainimokban kere idiibban kerimaan. ¹⁵Kumban yob okad amun ari kiroboon ye id kuu kane kanembed yi niindem aom kuu inamen amuniib wengambiri ye inameniib doriib, kui. Yi kuu God ye weng wengamberekorib, awinimo kamaiwe, yob amunmo irimaan.

Nambiri Ye Kuruweng

¹⁶“Nimakarub kuu lem kuu yure kandene meneki wongdem aom o angki ye arak dabderem aom kowimokban. Kuned lem kuu kande lem ye dobirimbon ari kowimaib. Kwananiib kuu kane kane mene awudaraniib kuu dianmo wedmaniib. ¹⁷Inamen o komo komo kamiwen bikdereboon korem kuu dian keraneen. Biknoon yeman korem kuu kaadkeraniib.

¹⁸“Kwanikob, komarewa wengambiriyen kuu korobe meenime. Kanembed kuyiib kuu Godbed yemooon konaneen. Kumban karub kanembed kuyiibban kuu komo ye yaa embengmo kandaan ande meenoon kwangkoon Godbed yekareb kandaneen.” andoon.

Yesu Ye Enaya Damana

(Mt 12:46-50, Mk 3:31-35)

¹⁹Kwane, Yesu ye ena yoom damana yoom kuu mene wedmenande kamiwen, kumban kadaareb nimingkaib kowe wedmenindeban keriyen. ²⁰Kwaniwe, karub maambed ye yaa yedmoon, “Eb enaya damana kuu eb wedmebdeem ande mene bunangka doriib kii.” andoon. ²¹Kwanandoone, Yesumbed inandoon, “Ma kuu kei. Ne enaya damana kuu God ye weng wengamberekorib awinimo kamimaibdan kui.” andoon.

Yesumbed Nuuwa Oknondoka Kebenoon

(Mt 8:23-27, Mk 4:35-41)

²²Aron mamaa, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Nub kuu bowan ok yara yanem.” andoone, parai motod aom awunekorib, ok yara yanande kamiwen. ²³Kwane yaniiwe, Yesu kuu unuk angkoon. Kwanoone, nuub darewoob kuu ok animarimbed wuure monoone motod kuu oknondokbed amburunande kameen. Kwane yi kuu ok arud aom awuniwen.

²⁴Kwani kowe, ye kedmengkandeenbed wene ye yaa kaakmenenib yedmiwen, “Korok ee! Nub kuu ok kubunandamuub kii!” andiwen. Kwanandiiwe, dembene nuuwiib oknondokiib yaa yobdoodmo yedmoone, okiib nuuwiib kuu yewenub kereen. ²⁵Kwanuune, yembed yedmoon, “Yiib anam andi kuu kuna?” andoon. Andoone, yi kuu binangke uniyiib kumbed yikareb neman kaamonenoon kaamonenoon kame yedmiwen, “Nuuwiib oknondokiib kuu ye weng wengambaraniibmo kowe, karub kee kane kii?” andiwen.

Awad Arewambed Ibneniwen Ye Karub Ongmoon

(Mt 8:28-34, Mk 5:1-20)

²⁶Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeenendan yoom kuu Galeli ambibkin yaambed wene bowan yara Gerasin ambibkin yaa yaniiwen. ²⁷Kwane, Yesu kuu parai motod aombed bid yaa yaro dorooone, taun ye karub maa awad arewambed ibnenoon ye karub kuu ye yaa monoone. Aron doboob kuu ebkadiib derenimokban kere ye kuu ambiwoom dobirimokban, botdem bob konombon aombed dobirimaan. ²⁸⁻²⁹Aron yemooon kuu awad arewayiib kwane ibnenoon kowe, ambiwanbed

awinenekorib dingkia yona kuu seinbed yengbe oonimaib kumban, sein kuu buruwadmane awad arewambed nendore amboon angka nenwinimaan.

Kwane, Yesu wedmenekore kabangangkene ye yon yiri bumangkene okad yiri korok kankibinoone, Yesumbed awad arewa yaa “Karub ye niindem aom kuu angkadere.” ande yedmendoone, karub kuu naawon komkoon, “Yesu, Korem Burudandoon Arimbed Ye God Ye Mingki, eb kuu ne yaa komo kamandewed? Eb kuu ne yaa yewed kawe monmaruwaab.” andoon.

³⁰ Kwanandoone, Yesumbed ye yaa kaamonenoon, “Eb aningko kuu kane?” andoon. Andoone, yembed inandoon, “Naningko kuu Kadaareb.” andoon, amborom kuu awad arewa yemooon ye niindem aom awuniwen kowe.

³¹ Kwanandoone, awad arewambed ika ika eekme yedmiwen, “Nub yaa dem kongdem yiri wene dobirime andaab.” andiwen. ³² Awon yemooon kuu aangko kaad angkambed anengkanan yarebiib. Kowe, awad arewa kuu Yesumbed awon niindem aom wene awunime andoko awunem ande eekmiwe, kwanime andoone kwaniwen. ³³ Kwane, awad arewa kuu karub ye niindem aombed angkaderenib awon yi niindem aom aomniwen. Kwaniwe, awon kuu aangko kaat angkambed kirokmone wene bowan ok yiri bubke konok ane dukniwen.

³⁴ Kwaniwe, awon yarian kuu wedmekorib, kabaanmo wene taun aomiib kambong angkayib yaa komarewa keroon kuu daandiwen.

³⁵ Daandiwe, nimakarub kuu wene komarewa keroon ande wedmok winiwen. Kwane, mene Yesuyiib yaa wedmiwe karub kuu awad arewa kuu angkaniwen kowe, inwarekore inamen amunmo kumbed Yesu ye dia dibeene, nimakarub kuu wedmenekorib uniwen.

³⁶ Kane kane Yesumbed karub yaa komarewa kamoook wedmiwen kuu nimakarub menebiwen yaa daandiwen.

³⁷ Kwane, Gerasindan korem wonok ande kamiwen, amborom kuu yi kuu uni darewoob keriwon kowe, Yesu kuu parai motod aom wanande aomnoon.

³⁸ Aomnoone, awad arewa angkaniwen ye karub kuu ye yoom wenem ande eekmoon. Kumban Yesumbed ye yaa yedmoon, ³⁹ “Ambiyoom ika wene. Godbed eb yaa komarewa keroon kuu daande.” andoon. Kwanandoone, karub kuu wene taun aom korem yaa Yesumbed ye yaa komarewa keroon kuu daandoon.

Wonong Koyu Bobneen Yoom Anikad Wonong Yoom

(Mt 9:18-26, Mk 5:21-43)

⁴⁰ Kwane, Yesu kuu ika Galeli yaa wonoone, kadaareb kuu ye ande meedmiibbed kowe ye yaa kubeniwen.

⁴¹ Kwane, kurikuri ooni karub yaningko Yairus kuu mene Yesu ye yon yiri bumangkene yambiwoom monok ande eekmoon, ⁴² amborom kuu ye dana mungkan mimo kuu bobnandamuun kowe. Yu kuu weeb wad ayoowiibmo. Yesu kuu Yairus yambib yaa wene wedya weneen yaambbed nimakarub kuu ye yaa nimingke awanewandiwen.

⁴³ Kuyaom kuu, wonong maa yu kuu wood andemwuroon kuu dowan kerindeban kwane wene weeb wad ayooob kereen. Kumban karub kanembed ongmindeban kowe, ⁴⁴ Yesu ye yoman anukbed yaro menenu, yebkad doboob dungkun yaa angkoronenuune kuyaambbed kwane yu wood kuu dowan kereen.

⁴⁵ Kwanuune, Yesumbed yedmoon, “Kanembed ne yaa angkorowoon?” andoon. Kwanandoone, nimakarubbed yedmiwen, “Nub kuu ma badmebdindo.” andiwe, Pitambbed yedmoon, “Korok, nimakarub kee nimingkaib

kumbed eb yaa dedmone dedmone kamiib kii.” andoon. ⁴⁶Kumban Yesumbed yedmoon, “Ne nekaad, ne ongmi yaromkonombed maa yaa amun keruonon kowe, karub maambéd angkoruonokob.” andoon.

⁴⁷Andoone, wonong kuu aadikmindeban kowe, kiringmiyiib kumbed kadaareb yi arinambo arimbed ye yon yiri bumangkenu komo dowad angkoronuunkob kwane yu yaa kirodmo dowan keroon kuu dakmeen. ⁴⁸Kwanuune, yembed yu yaa yedmoon, “Ne dana, kub anam andimbed ongmebdoona wadkereeb kowe, yewenubmo wene.” andoon.

⁴⁹Ye kuu kwane doro dakmeene, karub maa kuu kurikuri ooni ye karub Yairus yambiwoombéd monoon. Menene yedmoon, “Eb dana kuu bobneen kowe, kedmengkandi korok yaa kwane daanembaraab.” andoon. ⁵⁰Kwanandoone, Yesu kuu wengamboroon kowe, yembed Yairus yaa yedmoon, “Unaab, no anam ande, yu kuu ongmaneena wadkeranuun.” andoon. ⁵¹Kwane wene Yairus yambiwoom aomniwen kuu karub yemoo awunindo, Pita yoom Yoon yoom Yems yoom dana yu awodkia awaana yoommo ben awunoon.

⁵²Awune wedmoone, nimakarub kuu yuudi ameng kamenabiib kowe, yembed yi yaa yedmoon, “Ameng kamaib, dana kuu bobnindo, no unuk angkeen.” andoon. ⁵³Kwanandoone, nimakarubbed ye yaa ambon kameniwen, amborom kuu yi yikaad, dana kuu bobneen kowe. ⁵⁴Kumban yembed dana yu dingki yaa awindekore yedmoon, “Ne dana, dembe.” andoon. ⁵⁵Kwanandoone, yu kingkin kuu ika mene ubderenoone erebnariyiibban dembe yaro doruun. Kwanuune, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Animan maa kondibko anuk.” andoon. ⁵⁶Kwanoone, dana yu arian kuu wed-

mekorib, binangkiwen. Kumban yembed yi yaa yedmendoon, “Komarewa keroonkob wedmiwen kuu karub yena yaa dakmaib.” andoon.

Wad Ayoob Yesu Ye Wengiib Kanwiniwen

(Mt 10:1-15, Mk 3:16-19, 6:8-11)

9 Kwane, Yesumbed ye karub wad ayoob yaa baandoone mimyamo keriiwe, aromkonoyiib awad arewa benkiradmene bob anikaddan ongmenabiyiib kwane kondoon. ²Kondekore, yedmoon, “Wenebime. Godbed korok kere ooni ye weng kedmengkandime. Bob anikaddan ongmenabime. ³Winibka barang yenayiib be wanaib, yonamadiibban meniibban omiibban odiibban ebkad maayiibban. ⁴Ambib kunayaom wene aomnibka, kwane kuyaom dobirime. Kwane doberenib wene kambong kuyaom kuu domonde wini yaron keruk, ambib maa yaa angkok wanaib. ⁵Nimakarubbed yiib yaa kubendokban keribka, yiib yondad aom ingkud kuu wangkibko kiroboko kambong kuyaom kuu koronde winime, kwananiib kuu yi inamen arewa yaa yika akmi ye dowad.” andoon.

⁶Kowe, yi kuu wene kambong kambong yaa nimakarub kunaya kunaya dange yariib kuu weng amun kedmengkandenib bob anikaddan kuu ongmenabiwen.

⁷Kwamiwe, king Erod kuu komo keroon ye weng wengamberekore kerebkarab kamoone, amborom kuu yenambéd Yoon Baptaisman kuu bobnoon yirimbed demboon kii ande dakmiwe, ⁸yenambéd kuu Elaidyambéd demboon kii andiwe, angkon yenambéd kuu profesiman maa unyeman yiri bobnoon kumbed ika demboon kii andiwe kamiwen kowe. ⁹Kumban Erodbéd yedmoon,

“Yoon Baptaisman kuu nembed ye korok wandaan. Kuned kwane wengambaraan kowe, karub kuu kane?” ande wedmenande kamoon.

**Yesumbed 5,000iib
Animan Bangkandoon**

(Mt 14:13-21, Mk 6:30-44, Yn 6:1-13)

¹⁰Kwane, apasodan wad ayoob kuu ika menenib, yimbed komarewa ambangiwen kuu kwane Yesu yaa daaniben. Kwane, yi kuu Yesumbed bindore taun maa Betsaida yaa yimbedmo winiwen. ¹¹Kumban kadaareb kuu yikaadkeriwen kowe, ye yoman winiwen. Kwane winiwe, yembed yi yaa kubendekore, Godbed korok kere ooni ye weng daandene kane kane ongmendok ande meeniwendan kuu ongmendoon.

¹²Oobnon yaambled, Yesu ye karub wad ayoob kuu Yesuyiib yaa menenib yedmiwen, “Keyaa kee obon kowe, kadaareb kee yedmebko, wenenib kambong dia diayiib, okad angka angkayiiib yaa animaniib dangimboniib kuu onmime.” andiwen.

¹³Kwanandiiwe yembed inandoon, “Yiibbed yi animan bangkandibko anime.” andoon. Andoone, yimbed inandiwen, “Nub kuu om angkoyiib oon ayoowiibmo kowe, kadaareb yeman kuu wene berengkekoruwed dee?” andiwen. ¹⁴(Kadaareb korem kuyaa kuu karub 5,000iib areb.)

Kwanandiwen kumban yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Yedmendibko nekwane wadbed dibirimo dibirimo kame 50yiib areb kerime.” andoon. ¹⁵Kowe, yedmoon areb ye kedmengkandeendanbed kwamune nekwiiwe nimakarub kuu yiri dibere winiwen.

¹⁶Kwaniiwe, Yesumbed om angkoyiib oon ayoowiib kuu bene ambid ari wedme God yaa eso andekore, yembed domangkekore ye kedmengkan-

deendan yaa bangkandoone nimakarub yaa bangkandiwen. ¹⁷Kwaniiwe, yi korem kuu ane yimin keriiwe, ye kedmengkandeendanbed kabed wad ayoob benib animan ambong ambong kuu be kabed aom dewene kambungkiwe ambonmo wire wonoon.

**Yesu Kuu Godbed
Kinoona Monoonman**

(Mt 16:13-16, 16:21-28, Mk 8:27-9:1)

¹⁸Aron mamaa, Yesu kuu yembirimo kurikuri kameene, ye kedmengkandeendan kuu yeyiib yaa miniwe, yembed yi yaa kaamondo, “Kadaareb kuu ne yaa kuu kane andimaib?” andoon. ¹⁹Kwanandoone, yimbed inandiwen, “Yenambled kuu Yoon Baptaisman andiiwe, yenambled kuu Elaidya andiiwe, angkon yenambled kuu profesiman maa kurin yiri bobnoon kumbed ika demboon kii andiiwe kamiwen kii.” andiwen.

²⁰Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa kaamondo, “Angkon yiib kude, ne yaa kuu kane andimaib?” andoon. Kwanandoone, Pitambled inandoon, “Eb kuu Godbed Kinoona Menewenman Keresu kii.” andoon. ²¹Andoone, Yesumbed karub yena yaa dakmaib ande weng yobdood kondoon. ²²Kwanekore yembed yedmoon, “Karub Ye Mingki kuu durud yewed yemoon kandeene, aamkono aamkonoyiib God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandaniibbed kanangka kaarenib aye kowaniib, kumban aron ayoobmim arimbed ika dembene wadkeraneen.” andoon.

²³Kwane dakmene yi korem menebiwen yaa yedmoon, “Kanembed ne yoman manandamoka yekareb ye inamen kuu kankubune aron korem yeman yekareb bobni dowad ye at ming kankarine ne yoman monok. ²⁴Kanembed ye wadkeri yeka

awinaneen kuu korem bobnaneen, kumban kanembed ne dowad yaambéd ye wadkeri domonaneen kuu wadkeri anam kandaneen. ²⁵Karub kuu nimakarub korem yaa burudande dore okad kumundin kiri kee korem yeka kande korok keraneen, kumban amaan ye kingkin kuu kumbaanban yamotbon yaa kankoraraneen kuu amun dee? ²⁶Kanembed neyiyib ne wengiyib yaa karak bobnaneen kuu ye yaa karak konaneen, Karub Ye Mingki kuu kwane ye nambiriyib Yambe God ye nambiriyib engyus karadmoyiib mananiib yaambéd karak konaneen.

²⁷“Nembed yiyib yaa ke anam yed-mendaan kei, yiyib yena kiri doriib kee duknaibbanbed Godbed korok kere ooni aron kuu wedmaniib.” andoon.

Yesu Yaa Nambiriyib Konoon

(Mt 17:1-8, Mk 9:2-13)

²⁸Yesumbed kwane dakmoone, aron kaning kaningiib areb dowan keruune, yembed Pita yoom Yoon yoom Yems yoom kuu bindore aangko angka daane kurikuri kerok wonoon.

²⁹Kwane wene kurikuri kamene, ye murubia kuu yeka maaaa keroone, ye ebkad yaa kuu imak ye nambiri areb kawure kawanmo dangkorong keroon. ³⁰Kwane kuyaambéd, karub ay-oob Moses yoom Elaidya yoom kuu ³¹angkadere Ewen aom ye nambiriyiib miniwe, Yesu yoom Yerusalem aombéd ye bobnaneen ye weng dakmiwen.

³²Kowe Pita yoom ye angkodmia yoom kuu unukudmo keroon, kumban kerekne wedmiwe nambiri aombéd karub ayooob kuu Yesu yoom doriib. ³³Kwane, karub kuu Yesu domonenande kamiwe, Pitambéd yedmoon, “Korok ee, nub kuu keyaa doruub kee amun kii. Kowe nubbed kombon ayooobmim ong-menabem, ebmaniib, Moses yemaniib, Elaidya yemaniib kui.” andoon. (Pita

kuu komo dakmeen ye weng id kuu yekaadban.)

³⁴Pita kuu kwane dakmeene, wiibbed mene kebendeen. Kwanoone, Pita awene kuu uniwen. ³⁵Kwaniwe, wiib aombéd wengmo dakmoone menebene yedmoon, “Kekee ne Dana, ye kuu nembed kinaan kowe ye weng kuu wengambirime.” andoon. ³⁶Kwane dakme dowan keroone, wedmiwen kuu Yesu yembedmo keroon. Kwanoone, komo keroonkob wedmiwen kuu kuyaron ari yimbedmo yikaadkeriwen, karub yena yaa dakmindó.

Dana Awad Arewayiib Kuu Ongmoon

(Mt 17:14-18, Mk 9:14-29)

³⁷Kuye awari kumbéd, Yesu awene kuu aangko angkambéd kaminiwe, kadaareb kuu ye yaa miniwen.

³⁸Kwane, karub maa kadaareb aombéd baande yedmoon, “Kedmengkandi korok, ne eb yaa eekmaan kuu ne dana yaa wedmene, amborom kuu mimo yembedmo kowe.

³⁹Awad arewambéd mene ibnenaane, kot ayimaun areb kabangangkene komberene kamokiib ongekwiib kamimaan. Awad arewa kuu kwane kamembirimaan, domonimokban kerene monmarande kamimaan. ⁴⁰Nembed eb kedmengkandeebðan yaa awad arewa kuu kankaarime andaan kumban, kwanindeban keriwén.” andoon.

⁴¹Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “O nimakarub korem, yiyib kuu anam andindebandan wabkaddan kii. Aron komoyiib yiyib yoom dobereni, yiyib karekmi kara wedmaniin? Eb dana kuu keyaa nenmene.” andoon. ⁴²Andoone, kwane karub dana kuu nenmeneene awad arewambéd kot ayimaun areb kwane kankoraroone okad yiri komboroon. Kumban Yesumbed awad arewa yaa yedme

anburekore dana kuu ika awodki yaa konoon.

⁴³ Kwanoone, yi korem kuu God yaromkono wedmekorib binangiwen.

Yesumbed Ye Bobnaneen Ye Weng Ika Daandoon

Kwane, nimakarub korem kuu Yesumbed ongmoon yaa kee komarewa kii ande meendobiwe, yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, ⁴⁴ “Korobe wengambirime, nembed yiib yaa ke yedmandamiin kei. Karub Ye Mingki kuu karub maambed ye yaa ambodangene karub yena yi dingki ari kowaneen.” andoon. ⁴⁵ Kumban yi kuu weng id kandindo. Weng id kuu yi yaa biknoon kowe, yi kuu uniyiib keriwon kowe ye yaa kaamonenindo.

Kanembed Ari Keraneen?

(Mt 18:1-5, Mk 9:33-37)

⁴⁶ Kwane, ye kedmengkandeendan kuu yikareb kanembed ari ande andowe wengbiriwen.

⁴⁷ Kwane, Yesu kuu yi inamen kuu yekaadkeron kowe, dana nende ye angkara kowoone doboroone, ⁴⁸ yembed yi yaa yedmoon, “Kanembed naningko yaambad dana mana keyaa kubenaneen kuu ne yaa kubewaneen kii. Kumban ne yaamomban, yembed yedmewoona manaan ye God yaa kubenaneen kii. Kowe yiib kuyaom kuu kanembed karub yi indob arimbed yiri keron kuu ye kuu God ye indob arimbed ari keron kii.” andoon.

⁴⁹ Kwanandoone, Yoonbed yedmoon, “Korok ee, nubbed karub maa wedmuuwe eb aningko yaambad awad arewa kuu benkiradmeene kebenenande kamuwen, amborom kuu ye kuu nub yoom yarimokban kowe.” andoon.

⁵⁰ Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “Kebenenaib. Kanembed yiib yaa manmo kerindo kuu yiib angkodmi.” andoon.

Samariadan Yena Yesu Yaa Dowakenban Keriwon

⁵¹ Kwane, Yesu kuu Ewen ari nen daani yaron dia keruun kowe, Yerusalem yaa wana andi ye meeni darewoob keron. ⁵² Kowe ye yuk kanwinidan yedmoone, yidin weng kanwiniwen. Kwane wene wedya kuu Samaria kambong maa yaa wenenib ye dowad nekwem andiwed, ⁵³ kumban nimakarub kuyaom kuu ye yaa kubenindo keriwon, amborom kuu ye kuu Yerusalem yaa weneen kowe.

⁵⁴ Kwane, ye kedmengkandeendan Yems yoom Yoon yoom kuu wedmekorib kaamoniwen, “Yariman, eb dowaken kuu nubbed amot yaa baandanuuwe ambid arimbed kamenene yi denendaneenoo?” andiwen. ⁵⁵ Kumban Yesumbed yi yaa amonombene ongkandoone[¶] ⁵⁶ kambong mamaa yaa winiwen.

Yesu Ye Yoman Wini Kuu Dabawiib

(Mt 8:18-22)

⁵⁷ Kwane, kiwaan yaa wenonib, karub maambad ye yaa yedmoon, “Kuna yaa wananeeb kuu ne kuu eb yomanmo yarebaniin.” andoon. ⁵⁸ Andoone, Yesumbed inandoon, “Ba oot kuu yi demiib, ayari on kangkon yi amiyiib, kumban Karub Ye Mingki kuu ye yiidkimboniibban.” andoon.

⁵⁹ Kwanandekore yembed karub maa yaa yedmoon, “Ne yoman mene.” andoon. Kumban karub kumbad ye yaa inandoon, “Yariman, ee andebko ibduruk kuu domowewo wene nambe mangkekorid, eb yoman mana.” an-

[¶]9:55 Buk Luk kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keeyiib: ongkande yedmoon, “Yiib inamen ongme yiibkaadban. Karub Ye Mingki karub monmari dowad minindo, bobni yaa kuu burudande bindi dowad monoon.” andoone,

doon. ⁶⁰Andoone, Yesumbed ye yaa yedmenoon, “Korondebko dukniwendan kuu yikareb yi bob kuu yika mangkanabime, kumban eb kuu koronde wene Godbed korok kere ooni ye weng dakme.” andoon.

⁶¹Angkon karub mamaambéd yedmoon, “Yariman, ne kuu eb yoman yarebaniin, kumban ibduruk kuu wene ne arian awene yaa daandekorika.” andoon. ⁶²Andoone Yesumbed inandoon, “Karub kanembed ne karub kere ne deme awinon kumban ne karub keroon ye yoman anuk yiri kerekne ika meendobaneen kuu Godbed korok kere ooni yeman ye deme awini kuu korem yiminban.” andoon.

Karub 72yiib Yesu Ye Wengiib Kanwiniwen

10 Kwane kore, Yariman Yesumbed karub 72yiib benekore, yembed yarebande meenoon ye taun aomiiib kambong kambongiib yaa ayoob ayoob yidin wini yeman boon. ²Kwane, yembed yi yaa yedmendoon, “Nimakarub bi yeman kuu yemooon, kumban demedan kuu mimimmo. Kowe nimakarub bi ye Yariman yaa kurikuri kerime, ye deme karub yemooon wenebenib nimakarub bi ye dowad. ³Winime. Yiib kuu sibi mana areb dura anon arudiib aom areb nembed yedmaane winiib kii. ⁴Od paosiibban, meniibban, yonkad maayiibban winime. Kwane wene wedyambéd yinmone karub maa yaa ogood weng daanaib.

⁵“Wene ambiwoom aomnibka, ambibdan yaa yewenub kerundok andime. ⁶Yewenub ye karuwiib kuyaa doboroka, yiib yewenub kerunde andi kuu ye yaa angkimborok. Ma, ye kuu kwanayiibban keraneen kuu yewenub kerunde andi kuu angkon ika yiib yaa mananeen. ⁷Kwane ambib kuyaom doberenib, animaniib okiib komo kondibka kwane ane

dobirime, amborom kuu deme kuu kakmaniib kowe. Ma, koronde ambib maa yaa dobere, koronde ambib maa yaa dobere kamaib.

⁸“Kwane wene taun aom aomnibko yiib yaa amun amun kame kubendenib animan komo kondibka, kwane anime. ⁹Kwane, bob anikaddan kuyaom kuu ongmenenib yedmendime, ‘Godbed korok kere ooni yeman kuu yiib dia kii.’ andime. ¹⁰Kumban wene taun aom aomnibko yiib yaa amun amun kame kubendokban keribka, wene yi kiwaan arimbed yedmime, ¹¹‘Nub yondad daderem aom ingkud kuu angkon ika yiib yaa wangkuub kii, kumban Godbed korok kere ooni yeman kuu yiib dia kereen kii.’ andime. ¹²Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, wengyundi aron keranuun kuu taun kuyaom ye nimakarub kuu Sodom arebban dabab miin arewa kandaniib.

Yesumbed Anam Andindodan Yaa Ongkandoon

(Mt 11:21-27)

¹³“Korasindan, kaadkerime! Betsaidadan, kwangkón, kaadkerime! Yiib kuu Yuudan kumban yiib yaa kuu Godbed arewa kerundaneen. Yiib aombed God yaromkono wedmi yeman ongmenabaan kuu kwamune taun Taiyayiib Saidoniib aom kwane ongmenabaan karen kuu, yi kuu Yuudanban kumban unyemanbed yi amarakmi yaa korondenib ebkad karong korob deebenib mimiyob wandi dowad yikbod yi korok ari ben nongkobeniib God yaa amonombiwen karen kii! ¹⁴Kumban wengyundi aron arimbed Taiyadan yoom Saidondan yoom kuu dabab embeng kandaniib, yiib kuu dabab miin darewoob kandaniib.

¹⁵“Ma Kapeenaumdan kude! Kwane yiib kuu ben Ewen ari kawananeenoo?

Dowan! Yiib kuu Yuudan kumban yiib kuu ben kumbaaban yamotbon yiri kiraraneen kii!" andoon.

¹⁶ Andekore, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, "Yiib kuu ne karub kowe, kanembed yiib weng yaa wengambaraneen kuu ne weng yaa wengambaraneen. Kanembed yiib weng yaa wengamberedandaneen kuu ne weng yaa wengamberedandaneen. Kwananeen kuu yembed yedmoona manaan ye God ye weng yaa kangkon wengamberedandunaneen kii." andoone, karub 72yiib wenebiwen.

Karub 72yiib Ika Miniwen

¹⁷ Kwane, karub 72yiib kuu kubiyiib ika mene yedmiwen, "Yariman, eb aningko yaambbed nubbed awad arewa kuu nub weng yaa wengambiriwen." andiwen.

¹⁸ Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, "Nembed wedmaane Seten kuu Ewen arimbed imak areb kubudoroon kii.

¹⁹ Nembed yiib yaa aromkono kondaan kuu niiniib kakiib yi animari dorene bonman ye aromkono kuu burudananiib kowe, komombed yiib kuu yaanban. ²⁰ Kuned awad arewa kuu nub weng wengambiriwen ande kubaib, kumban yiib aningko kuu Ewen ari wongkoon kuyaambbed kubime." andoon.

²¹ Kuyaron arimbed Yesu kuu Kingkin Karadmo yaromkonombed kubimo kerekore yedmoon, "O Ambe, eb kuu Eweniib okadiib ye Yariman. Ne ewaningko kankoonaan, amborom kuu ebbbed kekamune ye inamen kuu ebbbed dana areb keriwendan yaamo korokbendewen, kumban kedmengkandi yemoon biwendaniib indengandenganiib yaa kuu bikderebewen. Ee, Ambe, kwamune kamewen, amborom kuu eb kubi dowaken kerewen kowe." andoon.

²² Andekore, yi yaa yedmendoon, "Kaadkeri koremiib aromkono koremiib kuu Nambembed bangkawoon. Ne kuu ye Mingki, ne yaa kuu Nambemo yekaad, ne kuu yena kuu yikaadban. Kwamune Nambe yaa kuu nembedmo nekaad, yena yikaadban. Kwamune kane kane yaa kuu nembed ne dowaken Nambe kaadkerok ande korokbendaniin kuu yikaadkeraniib kui." andoon.

²³ Kwanandekore, amonombe ye kedmengkandeendan yaa yemyeb yedmoon, "Godbed yiib yaa amun kerundoon kowe, komo keroon kuu yiib indobbed wedmiib kii! ²⁴ Nembed yiib yaa ke yedmaan kei, profesidan yemooniib king yemooniib kuu yiibbed wedmiwen kwamune wedmenib wengambarandamiib kumban kwanindo." andoon.

Samariaman Amun Ye Kuruweng

(Mt 22:34-40, Mk 12:28-31)

²⁵ Aron maaaa arimbed, amob kedmengkandi ye karubbed dembene Yesu yaa kobkandunande yedmoon, "Kedmengkandi korok, komo kerenidned wadkeri aron korem korem yeman kuu kandaniin?" andoon. ²⁶ Andoone, Yesumbed inande kaamonoon, "God Ye Weng wongkoon yaambbed amob kuu kuna? Kimingke kaadkerewen kuu daawe." andoon.

²⁷ Kwanandoone, karubbed inandoon, "Eb Yariman God yaa eb mimyob kumundiniib eb kingkin kumundiniib eb aromkono kumundiniib eb inamen kumundiniib kwane mimyob dowaken keene. Ma kuu ebmeren mimyob dowaken kowimaab kwane eb dia dia doriibdan kuu mimyob dowaken keende." andoon.

²⁸ Kwanandoone, Yesumbed ye yaa inandoon, "Eb kuu yiminmo inandewen. Kowe kwamaneeb kumbed wadkeri aron korem yeman

kandaneeb.” andoon. ²⁹Kumban karub kuu ye inamen kuu yiminmo andime ande Yesu yaa kaamonoon, “Kane kane yaa kuu ne dia doriibdan andaniin?” andoon.

³⁰Kwane, Yesumbed kuruwengbed inande yedmoon, “Karub maa Yerusalem arimbed Yeriko yaa weneene, ye kuu yid bidanbed awineniwen. Awinenekorib, ebkad biringkenib aye kowiiwe bobne wandoone, winiwen. ³¹Kwanoone, God dore Yuudan dore wedyiri dohiri ye karub kuu kiwaan kumbed monoon. Kwane wene karub kuu wedmenekore kiwaan angkarambed wene burudandoon. ³²Kwanoone, amaan kurikuri boyambib darewoob awandi karub maa kuu monoon. Kwane wene karub kuu wedmenekore, kiwaan angkarambed wene burudandoon.

³³“Kumban Samariaman kuu kwane kiwaan kumbed mene karub angkeen yaa monoon. Kwane, karub kuu wedmenekore mimyob keenoon. ³⁴Kwane, ye yaa wenene aye kad wadmenabiwen yaa kuu olif ambodiib ok wainiib bunabene ebkad baradbed ongenoon. Kwanekore, karub kuu nende ye donki ari kowekore, nenwene araben dohiri ye ambiwoom kowekore oone keenomboroon. ³⁵Kuye awari kumbed od silvaa yeman ayoob^{§§} bene ambiwoom oonoon ye karub yaa bangkanekore yedmoon, ‘Ye yaa oone. Ye dowad eb od komoyiib kiradmaneeb kuu mananiin yaambad kwamune kabdaniin kii.’” andoon. ³⁶Andekore, Yesumbed amob kedmengkandi ye karub yaa kaamonoon, “Ebbad meeneeb kuu karub ayoobmim keyaa kee, yid ye karubbed ayiwen ye karub yaa kuu kane kuu ye dia doreen ye karub keroon?” andoon.

³⁷Andoone, amob kedmengkandi ye karubbed inandoon, “Ye yaa mimyob keene awanenoon ye karub kui.” andoon. Kwanandoone, Yesumbed ye yaa yedmenoon, “Wene kwamunoon areb kame.” andoon.

Maata Yoom Meri Yoom

³⁸Kwane, Yesu yoom ye kedmengkan-deendan yoom kuu wenonib, kambong mamaa aom aomniwen. Aomni- iwe, wonong maa yaningko Maatambad yu ambiwoom yi yoom dohiri yeman be awuneen.

³⁹Maata kuu yu daman yaningko kuu Meri. Meri kuu Yesu ye yon yiri dibonu yembed dakmeen yaa wengaun. ⁴⁰Kumban Maata kuu animan deme awini yeman yaambad yumbedmo kowe Meri yaa kongendeen. Kowe, wenenu Yesu yaa yedmeen, “Yariman, eb dowaken kuu domowanuunkob nembedmo deme ambangkaniin dee? Yedmendebko ne yaa awawuk!” andeen.

⁴¹Kwananduune, Yarimanbed inandoon, “Maata, Maata, kub kuu meeni yemoo yaambad meeneeb dowakeni-ibban kerewen kii. ⁴²Kumban inamen mim kumbedmo anam anam. Meri kuu inamen yiminmo meeneen kowe, yu yaa kuu maambad kandaanban.” andoon.

Yesumbed Kurikuri Kara Kedmengkandoon

(Mt 6:5-13, 7:7-11)

11 Aron mamaa, Yesu kuu yembedmo kurikuri kamoona. Kwane, kurikuri kere dowan keroone, ye kedmengkandeen ye karub maambad ye yaa yedmoon, “Yariman, kurikuri kara kuu nub yaa kedmengkande, Yoonbed ye kedmengkandeendan yaa kedmengkandoon kwamune kui.” andoon.

§§10:35 Denarius ayoob, 20 Kina areb.

²Andoone, yembed yi yaa yedmen-
doon, “Kwane kurikuri keribka, kamune
yedmime,

‘Ambe, ewaningko kuu karadmo ande
kankoonuub.

Ebbed korok kere ooni yeman kuu
munuk.

³Aron mimim anembaranuub ye animan
kuu bangkandembere.

⁴Nub ambarakmi komo kamuwen kuu
are nonondande,

amborom kuu kane kanembed nub
yaa komo ambarakmiwen kuu are
nonondanduwen kowe.

Kwane, nub ben ambarakmaniib dee
andi ye kiwaan ari nongkobaab.’
andime.” andoon.

⁵⁻⁶Kwanandekore, yembed yi
yaa yedmoon, “Kuruwak weng
kei. Karub maa yangkodmiyiib yaa
amnoombed wene ye yaa yedmaneen,
‘Angkodmi, nangkodmi maa ne owo
monoone animan ananuwiibban
kowe, om ayoobmim dungkum
kere benbangkawe.’ andaneen.

⁷Kumban ye angkodmi ambiwoom
doroon kumbed inandaneen, ‘Ne yaa
kwamaab. Ambongko kuu kebenekori
karangmaan, kere ne dana awene kuu
neyiib yaa dangiwen kowe, dembeni
om kuu man kabdainban kii.’ andaneen.

⁸“Ne yiib yaa yedmaan kuu, ye
kuu yangkodmi kuned dembeni man
kona andaanban, kumban yangkodmi
monoon kuu arudkonoyiib ika
kaamoboon kowe, dembene yemoon
benbangkananeen.

⁹“Kowe, nembed yiib yaa ke yed-
mendaan kei, God yaa kawe ande kaa-
mone. Kaamonaneeb kuu kabdaneen.
Onme. Onmaneeb kuu Godbed ko-
rokbebdaneene wedmaneeb. Ambongko
yaa wangke. Wangkaneeb kuu Godbed
eb yaa nandaneen. ¹⁰Karub korem
kanembed kaamonaneen kuu kanda-
neen, kanembed onmaneen kuu wedma-

neen, kanembed ambongko yaa wangka-
neen kuu ye yaa nandaneen.

¹¹“Ambeya, danambed okyiri oon
kawe ande kaamobdaneen kuu ko-
mombed konaneeb? Niin arud niinbed
konaneeb dee? ¹²O, danambed on wini
andee kaamobdaneen kuu kakbed ko-
naneeb dee? ¹³Kwane, yiib kuu are-
wadan kumban, yiib dana yaa munob
bangkandi amun kuu benbangkandi kuu
yiibkaad kowe, yiib Ambe Ewen ari
doreen kuu yiib inamen burudandene,
kane kanembed ye yaa kaamonaniib
kuu ye Kingkin Karadmo kondaneen.”
andoon.

Yesu Ye Aromkono Kuu God Yaambad

(Mt 12:22-29, 12:43-45, Mk 3:20-30)

¹⁴Aron mamaa, Yesumbed weng waab
ye karub yaa awad arewa kankoraroon.
Kwane, awad arewa kuu angkanoone,
weng waab ye karub kuu weng dak-
moone, kadaareb kuu binangkiwen.

¹⁵Kumban yenambad yedmiwen, “Ye
kuu awad arewa yi korok darewoob
yaromkono yaambad awad arewa karub
yi niindem aom kuu benkiradmeen kii.”
andiwen. ¹⁶Kwane, karub yena kuu
Yesu ye komboon wedmi ye dowad,
“God yaambad dud korokboko wed-
mem.” ande kaamoneniwen.

¹⁷Kumban Yesu kuu yimbed komo
meeniwen kuu yekaadkeroon kowe,
yembed yi yaa yedmoon, “Ambibkin
mimodan andokbe yeka yeka kere
yikanmo nangmiwen karen, korem kuu
monmariwen karen. Kwane, ambib
mimodan andokbe yeka yeka kere
yikanmo nangmiwen karen, korem kuu
dobaraiibban, yowore dowan keriwon
karen. ¹⁸Kowe Seten awene andokbe
yikanmo nangbaniib kuu yembed
oonoon ye yumbon kuu komo kere
aromkonoyiib dobaraneen? Yiibbed
yedmimaib kuu ne kuu awad arewa

yi korok Belsebul* yaromkonombed awad arewa kuu ben kiradmimain andimaib kowe, kwane kaamonaan kui. ¹⁹ Kumban ne kuu Belsebul yaromkono yaambéd awad arewa benkiradmimain karen kuu, angkon yiyib karub kuu kane yaromkonombéd benkiradmimaib? Kwamune kowe, yiyib karubbed yiyib yaa kuu anam amarakmiib kii andaniib. ²⁰ Kuned ne kuu God yaromkono anam yaambéd awad arewa kuu ben kiradmiin kowe, Godbed korok kere oonimbon kuu yiyib yaa muneen kii!

²¹ “Kwane, karub aromkonoman yambib yaa arud barang yemoon be oone dobaraneen kuu ye yiribman kuu yiminmo danganeen. ²² Kumban karub aromkono darewoob ye karubbed menene nangbe burudandaneen kuu mene arud barang yemoon yambib yaa ooni yeman nongkobooniib odamodiib kuu be wenekore ye angkodmia yaa bangkandaneen.

²³ “Karub kanembed ne yaa ibmo kerindo kuu manmo keroon. Kanembed ne yoom wenori deme awinindo kuu boketawaroon kii.” andoon.

Awad Arewa Angkanoon Ye Karub

(Mt 12:43-45)

²⁴ “Kwane, awad arewa karub niindem aombéd anburaniib kuu bidambibkin koknoon okiibban angka yiidkimbon onmenmo yarembaraneenka, dobarande yiminban kere dowakeniibban keraneen kowe yekareb yedmaneen, ‘Nambib domonde manaan yaa ika wana.’ andaneen. ²⁵ Kwane ika mene wedmaneene karub niindem aom kuu arenib nekwane yirimbonmo amun keriwén kowe, ²⁶ kwane wene awad arewa ediiib miin arewa anam ye arebbaniib benmananeen. Kwane yi korem kuu

karub ye niindem kuyaom dobaraniib. Kwananiibe, karub kuu anuk doboroon arebban, miin arewa anam keraneen.” andoon.

Kane Kane Kuu Amun Kerundoon?

²⁷ Yesu kuu kwane kuye weng dak-meene, wonong maa kadaareb aombéd ye yaa baande yedmeen, “Eb ena kuu Godbed amun kerundoon amborom kuu eb woonenu muk koween kowe.” andeen.

²⁸ Kumban yembed yu yaa yedmoon, “Yii, maa, anam kuu kei. Kane kanembed God ye weng wengamberekorib anam andenib awiniwén kuu Godbed amun kerundoon kii.” andoon.

Dud Wedmandiweddán Ongkandoon

(Mt 12:39-42)

²⁹ Kwane, nimakarub yena yemoon kuu kadaareb yaa kwane dabokniibe, Yesumbed yedmoon, “Kibik doriibdan ye nimaya karuwa kuu amarakmidan. Yi kuu dud korokbok ande kaamon-imaib, kumban yi yaa kuu dud korokbaanban, Yona yaa kwanoon areb korokbaneen, kumbedmo. ³⁰ Yona yaa kwanoon kuu Ninevadan yaa dud korokboon. Kwamune areb kuu Karub Ye Mingki kangkon kibik doriibdan yaa korokbaneen.

³¹ “Kwane Godbed wengyundaneen yaron ari kuu, ambab kuri ye kuinbed menenu ‘Kibik doriibdan kuu arewa anam kii.’ andanuun, amborom kuu yu kuu miin ambab kurimbed menenu Solomon ye kedmengkandi amun wengambarande muneen kowe. Kumban karub maa Solomon yaningko burudande miin darewoob yeman kuu ke monoon kei!

³² “Kwane, Godbed wengyundaneen yaron ari kuu, Ninevadanbed menenib

---

* 11:18 Seten yaningko maa Yuudanbanbed yedmimaib kuu Belsebul andimaib.

'Kibik doriibdan kuu arewa anam kii.' andaniib, amborom kuu yi kuu Yon-ambed amonombime ande kedmengkan-doon yaambd amonombiwen kowe. Kumban karub maa Yona yaningko burudande miin darewoob yeman kuu ke monoon kei!" andoon.

Nambiri Kuu Komo Yeman?

(Mt 6:22-23)

³³"Nimakarub korem kuu lem yurekore kanwene biknimbon aom o meneki wongdem aom kowimokban. Kwani kuu koronde ye dobirimbon ari kowaane, kane kane awudirimaib kuu nambiri kuu wedmimaib.

³⁴"Yiib indob kuu yiib id kumundin ye nambiri kii. Yiib indob amun keraneen kuu yiib id kumundin kuu nambirimo keraneen. Kumban indob arewa keraneen kuu yiib id kumundin kuu kumunmo keraneen.

³⁵"Kowe kaadkerime! Kumunmo keraib. ³⁶Yiib id kumundin kuu nambirimo kere ma mirikniyiibban keraneen kuu yiib yaa kuu dianmo nambaraneen, nambiri darewoob areb yiib yaa nambaraneen." andoon.

Yesumbed Butun Kamoon

³⁷Kwane, Yesu kuu dakme dowan keroone, Farisimanbed ye yoom animan anem ande yedmoon kowe, ye kuu wenene arak dia yaa diboroon. ³⁸Kumban, Farisiman kuu wedmoone, Yesu kuu Yuudan yi amowamob yaambd dingki ogindombd animan anandameen kowe binangkoon.

³⁹Kwanoone, Yariman Yesumbed ye yaa yedmoon, "Farisidan, yiib kuu kabusiib meneki wongdemiib kuu bunangkamo ogimaib areb. Kowe yiib niindem aom kuu nubka barang yemoon bem andi ye inameniib amarakmi inameniib kumbd demboon kui. ⁴⁰Yiib kuu inameniibbandan kii! Bunangka

ongmoon ye God kuu kwane niindem aom ongmoon kowe, yiib niindem aom kuu yekaad kii. ⁴¹Kowe yiib kabus aomiib meneki aomiib komo dangoon kuu kamboknondan yaa bangkandime. Kwananiib kuu yiib kuu korem karadmo keraniib kii.

⁴²"Farisidan, yiib kuu kaadkerime, amborom kuu yiib mongkobon angkambd animan ari bokni yeman mimimiib andokbe wenore angko angkoyiib kere mimo God yaa konimaib kumban, yiib kuu wengyundi amun kamimokban kerenib God ye mimyob dowaken kuu yena yaa kondimokban kowe. Korem kee kwamaniib kumbd yimin keraniib.

⁴³"Farisidan, kaadkerime, amborom kuu yiib kuu kurikuri ambiwoom kuu karub aningkoman ye dibirimbon amun arimbdb dibiriyiib animan berengkimbon aombd yenambd yiib yaa kubendiyiib kuu yiib kubi darewoob yeman, yena kuu yirimo.

⁴⁴"Yiib kaadkerime, amborom kuu yiib kuu bob konombon areb kumban nimakarub kuu yikaadban kumbd, animari dodkanmo dewenebimaib kowe." andoon.

⁴⁵Kwanandoone, Yuudan yi amob kedmengkandi ye karub maambd yedmoon, "Kedmengkandi korok ee, weng kee dakmeeb kee nub yaa kwangkondamangkandewen kii." andoon.

⁴⁶Kwane Yesumbed inandoon, "Amob kedmengkandidan, yiib kaadkerime, amborom kuu yiibbd nimakarub yaa amob yobdood yemoon ongmiimaib kumban, yiib kuu yi yaa awandimokban.

⁴⁷"Yiib kaadkerime, amborom kuu yiib ambeyambd profesidan kuu kurin yiibe dukniibe yi bob konombon kuu yiibbd manimanandeb ongmiwen kowe. ⁴⁸Kwane, yiib ambeyambd komarewa kamiwen kuu yiibka anam amun ande

korokbiib kui. Yimbed amarakmiwen kuu yiiibbed ibmo keriwén.

⁴⁹“Kwamunekob, God yeka ye meeni kangdom yaambéd yedmoon, ‘Nembéd profesidaniib apasodaniib yedmaniine yi yaa wananiib. Kwananiib kumban, yena kuu yaniiwe duknaniib, angkon yena kuu yaniiwe durud yewéd kandaniib.’ andoon.

⁵⁰“Kwamunekob yiiib kibik doriibdan kee dabab darewoob kandaniib. Yimin andowoon yirimbed mene kibikee, profesidan kuu yiiwe dukniwen kowe, yi dabab kumbéd yiiib kuu kandaniib. ⁵¹Ib-duruk kuu Abel ayiwen. Yeenbon kuu Sekaraiya kuu dingkan nengkimaib ye bot wuubimbon dore kurikuri boyambib darewoob dore wedyirimbed ayiwen kui. Eyokee, ne yiiib yaa yedmaan kuu, kuye dowad kumbéd kibik doriibdan yaa kuu dabab kondaneen.

⁵²“Amob kedmengkandidan, kaadkerime, amborom kuu yiiibbed God yaa kaadkeri ye kiwaan kuu kanbikniwen kii, yiiib kangkon kiwaan kee ari winindo kerenib nimakarub yena yi kiwaan wini kuu kebendiwen kii!” andoon.

⁵³Kwanekore, Yesu kuu domonde wanandamoone, Yuudan yi amob kedmengkandidaniib Farisidaniibbed manmo kerekorib, Yesu yaa kaamobi yobdood yemoon kaamobiwen, ⁵⁴amborom kuu Yesu kuu weng arewa maa yedmoko awinenem ande kamiwen kowe.

Yesumbed Kaadkeri Weng Ongkandoon

(Mt 10:26-33)

12 Kwane, kadaareb yemoon kuu nimingkenib dorenoon dorenoon kamiwen. Kwamiwe, Yesumbed ibduruk kuu ye kedmengkandeen yaa daande yedmoon, “Kaadkerime, Farisidan yi flawa kabayingke obo keru yeman yaa. Kuku aadidmi kui.

²“Komo komo bikdereboon kuu korokbaneen, komo komo kanbiknoon kuu kaadkeraniib. ³Amnoombéd dakmewen kuu awingyabbed karub yenambéd dakmaniib. Ambiwombéd koraaweng dakmewen kuu kambong kidangkambéd komkaniib.

⁴“Nangkodmia, nembéd yiiib yaa ke yedmendaan kei, karub yaa unendaib, id kuu ayaniib kumban, aman ari kuu ma kamaibban kowe. ⁵Kumban kane ye yaa unaniib ye karub kuu nembéd korokbenda. God, ye yaamo unime. Yembéd yiiib yeenekore ben kumbaanban amotbon yiri kiradmi kuu yimin kowe. Eyokee, nembéd yiiib yaa yedmaan kuu, ye yaambéd unime.

⁶“On berekmdad angkoyiiib kuu od murubkob ayoobmo berengkimaib. Kumban God kuu yi kuu nonondandaanban. ⁷Anam, yiiib korok ari awung kuu Godbed kimingkoon kowe unembaraib. Godbed yiiib yaa mimiyob dowaken darewoob kowoon, on berekmdad yaa arebban kowe.

Yesu Yaa Karak Bobnaiib

⁸“Nembéd yiiib yaa ke yedmendaan kei, kanembéd nimakarub yi arinambo arimbed doberene, ne kuu Yesu yaa anam andaan andaneen kuu, nembéd God ye engyus yi arinambo arimbed ye kuu ne karub andaniin. ⁹Kumban kanembéd nimakarub yi arinambo arimbed doberene, ne kuu Yesu yaa wunekaraan andaneen kuu, nembéd God ye engyus yi arinambo arimbed ye kuu wunekaraan andaniin.

¹⁰“Kanembéd Karub Ye Mingki yaa weng arewa dakmaneen kuu are nonondandaneen kuu yimin. Kumban kanembéd Kingkin Karadmo yaa yaningko monmaraneen kuu are nonondandaanban.

¹¹“Kwane, eb kuu karubbed kangdod dowad awine kurikuri ambiwoom

o korok korokiib yaa o oonidaniib yaa nenwinibka, uneneb komo inande yedmaniin kee ande kamaab, ¹² amborom kuu kuyaron ari kuu Kingkin Karadmombbed kwane dakme ande kedmengkabdaneen kowe.” andoon.

Kirim Kara Ye Kuruweng

¹³ Kwanoone, karub maa kadaareb aombed Yesu yaa yedmoon, “Kedmengkandi korok ee, nub ambe bobnoon kowe, ne aagorok yedmenebko ye yiribman dangoon kuu nekwane neman kuu bangkawok.” andoon.

¹⁴ Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “Ne kuu kanembed yedmoonkob yiib wengyundi yeman keraan?” andoon.

¹⁵ Andekore, yembed kadaareb yaa yedmoon, “Yiribman yemoon bi ye inamen kuu yiibmeren oone kangkadme dobirime, karub ye wadkeri kuu ye yiribman oonoon yaambbed kumun kinimban.” andoon. ¹⁶ Kwanekore, kuruweng kee dakmoon, “Barang yemoon ye karub maa ye okad yiri kuu animan amun amun yemooniib demboon. ¹⁷ Kowe yekareb meenoon, ‘Ne mongkobon angka animan kee komo keraniin? Animan kee ben nongkobaniin ye yumboniibban kowe.’ andoon. ¹⁸ Andekore yekareb yedmoon, ‘Nekaad, animan nongkobi ye ambib kuu bongmekori, darewoob aruma. Kwanekori animan koremiib yiribman yenayiib kuu kuyaombed ben nongkoba. ¹⁹ Kwanekori nekareb yedmaniin, “Kuned kii animan ambiwoom weeb yemoon yeman animan nongkobaan kowe, dibere yiidkeni animan aneni ok aneni kubeni kwamunemo dobaraniin kuu yimin kii.” andoon.

²⁰ “Kumban Godbed kuye karub yaa yedmeenoon, ‘Inameniibbanman! Kibik amnoom kee bobnaneeb kowe, eb barang ebkareb ye dowadmo

nekwewen kuu kanembed baneen?” andoon. ²¹ Andekore, kadaareb yaa kedmengkandoon, “Kanembed yekareb ye dowadmo barang yemoon kere, God yaa an keraneen kuu kekamune keraneen.” andoon.

Meenembaraib

(Mt 6:25-34)

²² Kwane, Yesumbed ye kedmengkan-deendan yaa yedmoon, “Kwamune kowe, nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, yiib wadkeri ye dowad animan awene yaa meenembaraib. Yiib id ye dowad yaa kwangkong, ebkad awene yaa meenembaraib. ²³ Wadkeri yaa ambangki ye deme kuu yemoon, animanmomban. Angkon id yaa ooni ye deme kuu ebkadmomban.

²⁴ “Meenime, ayari on kuu kab kibingkenib yob kuu waane be animan ambiwoom nongkobimokban, kuned yi kuu Godbed animan bangkandimaan. Kumban Godbed meenimaan kuu yiib kuu barang darewoob, on kuu barang embeng. ²⁵ Kanembed kwamune meenembaraneen kuu kwane aron awa mimo kande ye wadkeri yaa daboknaneen dee? Dowan! ²⁶ Yiib kuu barang embeng mana kee kwane ongmindeban kowe, komandiwed barang yena korem yaa meenmembirimaib?

²⁷ “Nong wuung amuniib bore weneen kuu wedmime. Yi ebkad kuu yikareb ma ongminimokban. Kumban ne yiib yaa yedmaan kuu, kumkam manimanandeb ye king Solomon kuu nong wuung amun yeman kamune areb inwarindo. ²⁸ Godbed nong wuung kuu manimanandewiib ongminimaan, kumban yi kuu barang embeng kowe, kibikmo yeedere awari dene dewan kerimaan. Kumban yiib kuu barang darewoob God yaa kowe, yiib yaa Godbed ongme oonembirimaan kii. Yiib anam andi kuu embengmo kowe, darewoob kerime!

²⁹“Kwane, yiiib meeni kuu animaniib okiib ani yeman kuyaamo meenembaraib. ³⁰Okad kiri ye nimakarub korem kuu yiribman kee kereknanmo yarebi-maib, kumban yiiib ari komarewa kere dobaraniib ye yiribman dowad kuu yiiib Ambe God yedin yekaadkeroon. ³¹Kwane, Godbed korok kere ooni ye inamen yaa kereknime. Kwananiib kuu yiribman kee yiiib yaa bangkandaneen.

Ewen Ari Odamod Nongkobime

³²“Ne danaya, yiiib unaib, yiiib Ambe ye dowaken kuu yembed korok kere oonimbon kuu yiiib yaa kondandameen kowe. ³³Yiib barang kuu nekwane kamboknondan yaa bangkandimamime. Kwananiib kuu dowan keraanban ye od paos kandenib, dowan keraanban ye odamod Ewen aom nongkobaniib. Kuyaom kuu yid ye karub kuu yid baanban, bebed kangkon monmaraib-ban. ³⁴Yiib mimyob kuu yiiib odamod kunaya dangoon yaa keraneen.

Kereknembirime

(Mk 13:32-37)

³⁵“Deme awini dowad nekwime! Yiib lem kuu yuremborok. ³⁶Demedanbed lem nekwenib yi korok yaa wonong awani orokbon yaambad monok ande meedmimaib kwamune kerime. Kwananiib kuu yi korokbed mene ambongko yaa wowaneen kuu ye deme karub kuu kirod ambongko nandaniib.

³⁷“Ye mananeen yaron kuu kwananiib kuu amun yeman. Nembed yiiib yaa ke anam yedmendaan kei, kwane keraneen kuu ye kuu demedan ye ebkad inwarekore, yedmendaneene mene arak dia dibaraniwe, yembed animan nekwe bangkandaneen. ³⁸Demedan kuu yi korok monok ande amnomnom o warewenembiri yaa mananeen ande nekwekorib,

meedmaniwe mene wedmendaneen kuu kubi darewoob keraniib.

³⁹“Kumban kekee meenime, ambib yariman kuu yid ye karub mananeen ye aron yekaadkeraneenbed kuu koron-daane yid ye karubbed ye ambiwoom aomnaanban. ⁴⁰Kwamune areb kowe, yiiib kangkon nekwiyiib dobirime, amborom kuu Karub Ye Mingki mananeen yaron kuu yiiibkaadban kowe.” andoon.

Deme Karub Amun Kuu Kane?

(Mt 24:36-51)

⁴¹Andoone, Pitambad kaamonoon, “Yariman, kuruweng dakmewen kuu nub yaamo dee nimakarub korem yaa dee?” andoon.

⁴²Kwanandoone, Yarimanbed inandoon, “Karub wengamberene meeni kangdom awini ye deme karub kuu, ye korokbed ‘Eb kuu ne demedan yaa ooneneb aron kerimamuko animaniib odiib bangkandimame.’ andoon ye karub kuu kane? ⁴³Kwane, ye korokbed deme konekore wananeen kuu aman ika mene wedmaneene no kwane awinaneen kuu kuye karub kuu amun kerunaneen. ⁴⁴Nembed yiiib yaa ke anam yedmendaan kei, korokbed kankowaneena korok ye yiribman korem kuu kuye deme karubbed oonaneen.

⁴⁵“Kumban deme karub kuu inamen arewayiib keraneen kuu, yekareb yedmaneene, ‘Ne korok wonoon kuu aron doboob keraneen.’ andekore, deme karuwiib deme nimayiib kuu yenbandene animaniib awarak ok aniyiib kamananeen. ⁴⁶Kuye niindem aombed ye yariman kuu kwamune ika mananeen ye aron meedmokban yaron arimbed dangkaraneen. Kwanekore, mene aye dabab miin darewoob konekore anam andindodan nongkobimbon yiri kan barandaneen.

⁴⁷“Ma kuu kei. Deme karub kuu ye korokbed komo andoon kuu yekaad kum-

ban, kwane ambangke nekwokban keraneen kuu ayene wangke yemoon keraneen. ⁴⁸ Kumban yekaadbanbed dabab kandi ye barang yaa kamoon kuu ayene yemoonban wangkaneen. Nimakarub kane yaa yemoon bangkandaneen kuu deme yemoon ikakman awine kawime andaneen. Nimakarub kane yaa ne barang yemoon kee ongme oonime andaneen kuu deme yemoon ikakman awine kawime andaneen.” andoon.

Yesumbed Andokbe Yeka Yeka Keraneen

(Mt 10:34-36)

⁴⁹ Yesu kuu kwane dakmoon, “Ne kuu okad yiri doriibdan yaa manaan kuu amot nengkemoon areb kanmanaan kumban, ne dowaken kuu amot kuu yedin deneen kii. ⁵⁰ Kumban, ne niindem aom kuu miin kubiyiibban kerani dabab kandaniin aron kuu dowan kerudned.

⁵¹ “Yiibbed meeniib kuu ne kuu mene okad kumundin kiri kee yewenub kondok manaan dee? Dowan! Ne kuu okad kumundin kiri kee andokbe yeka yeka kerani ye dowad manaan. ⁵² Kibikbed ari kuu awodki awaan meedma yi angkoyiib kuu andokbe yeka yeka keraniib, ayooimbimed ayooob yaa bon keraniwe, ayooobbed ayooobmim yaa bon keraniwe kamaniib kii. ⁵³ Yikareb andokbe, awodki yoom dana mingki yoom neman neman bon keraniwe, awaan yoom yu mungkan yoom neman neman bon keraniwe, wonong yoom yu ambi ye awaan yoom neman neman bon keraniwe kamaniib.” andoon.

Kamenanweneen Yaa Meene Kaadkerime

⁵⁴ Kwanandekore, kadaareb yaa yedmoon, “Kwane wedmaiwe kangkambed wiib kuu dewenebaane, kirodmo yedmimaib, ‘Am manandamuun kii.’ andaiwe kwanimaun. ⁵⁵ Angkon kurimbed nuub

wuure kanmanaane yedmimaib ‘Nimin kerandamuun kii.’ andaiwe kwanimaun. ⁵⁶ “Aadidmidan! Wiiwa ama komarewa kerimaan kuu yiibkaad kumban, komoyiibkob kibikee kamenan weneen yaa meene kaadkerimokban keruwen?

Dabab Ongmime

⁵⁷ “Yiminmo kami kuu komoyiibkob yiibkareb meene andangkindeban keruwen?

⁵⁸ “Kwane, karub maambed eb kuu nen wengyundimbon aom nenweneene ye yoom weniib keroka, kirod wedya weniib kumbed ongmime. Kwanokban keraneeb kuu wengyundi ye karubbed nende wii ye korok yaa konaneene, yembed nende wii aom kowaneen. ⁵⁹ Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, eb kuu kirod dembaabban, kwane dobereneb od murubkob yeenbon kuu kowaneeb kumbed yimin.” andoon.

Ambarakmi Yaa Koronde Amonombime

13 Kuyaron ari kuu karub yena kuu Yesuyiib yaa kuyaa doriib. Kwane, yimbed Yesu yaa daaniwen kuu Galelidan yena kuu kurikuri kamiwe, Pailletbed yedmoone ye ana nangmidanbed yiiwe dukniwen kowe, yi umkaniib God yaa baeb amun koni ye dingkan be miniwen yi umkaniib dabokniwen.

² Kwanandiwe Yesumbed yedmoon, “Yiibbed meeniib kuu yi kuu Galelidan yena arebban ambarakmi miin arewadankob yi yaa kwanoon dee? ³ Dowan, yi kuu kwamunemban! Yiib kangkon yiib ambarakmi kuu koronde God yaa amonombokban keraniib kuu kwamune monmaroon areb keraneen kii!

⁴ “Angkon Yerusalem aom kuu karub 18iib Sailoom angka boyambib kongam

yengbiwe nande dubundune dukniwen kuu yiiibbed meeniib kuu Yerusalem-dan yena arebban yi kuu ambarakmi miin arewadankob yi yaa kwanoon dee? ⁵Dowan, yi kuu kwamunemban! Kumban yiiib kangkon yiiib ambarakmi yaa koronde God yaa amonombokban keraniib kuu monmaraneen kii!" andoon.

Yowiiibban Ye At Ye Kuruweng

⁶Kwanekore, yembed kuruweng kee daandoon, "Karub maa ye mongkobon angka yedob at anukbed kibinoona kainoon. Kowe yowiiib manok ande wene wedmoon kumban yowiiibban. ⁷Kowe yembed mongkobon oonoon ye karub yaa yedmoon, 'At kee weeb ayoobmimiib keraan kuu yowiiib manok ande mene wedmaanka dowan yowiiibban. Kowe nare kankaare! Komande dobaraaneenkob okad kuu ambodiibban keranuun?' andoon.

⁸Kwanandoone, oonoon ye karubbed yedmoon, 'Korok ee, mokorondebko, weeb mimo doboroko okad nidkanmo dewenebekori, kaine idiib kerok yeman bangkana. ⁹Mok weeb mamaa arimbed idiib keraneen manok. Kukuu amunaa. Ma kwanokban keroka, nare kankaare!'" andoon.

Sabat Aron Ari Wonong Ongmoon

¹⁰Sabat aron arimbed, Yesu kuu Yuudan yi kurikuri ambib mamaa aombed kedmengkandoon. ¹¹Kuyaom kuu wonong maa awad arewayiib ibnendoone yu angkuromkono kuu nikboon kowe yaro yorokmo dobirindeban, weeb 18iib kereen.

¹²Kwane, Yesu kuu wedmendekore, yu yaa mene ande baande yedmoon, "Wonong, kub yaa yiminban keroon kuu Godbed kankoraron kii!" andoon.

¹³Kwanandekore, ye dingki wonong ari

kowoone kirodmo amun keroone, yaro dorenu God yaa kubeneen.

¹⁴Kwanoone, kurikuri oonoon ye karubbed Yesu yaa kongenoon, amborom kuu Sabat aron arimbed ongmoon kowe, yembed nimakarub yaa yedmoon, "Aron kungiib kuu deme aron kowe, kuyaombed kuu mene ongmi yeman, kurikuri aron arimbedban." andoon.

¹⁵Andoone, Yarimanbed ye yaa inandoon, "Yiib kuu aadidmidan kii! Yiib korem kuu kurikuri aron arimbed yiiib deme ye dingkan kuu borobkiwen yaambbed dudmungkekorib be wene ok bangkandimaib kii! ¹⁶Abraham ye awoya ari ye wonong kee, yu kuu Setenbed yengbendoon kuu weeb 18iib kereen kowe, anam kuu Sabat aron arimbed yu yiminban keroon yaa ongmi kuu ambarakmimban, yimin kii!" andoon.

¹⁷Yesumbed kwane yedmoon kowe, dedmone daaniib yeman kuu yereniwen, kumban nimakarub kuu Yesumbed amun amun kamoon yaa kuu kubiwen.

God Ye Oonimbon Ye Kuruweng AyooB

(Mt 13:31-32, Mk 4:30-32)

¹⁸Kwane Yesumbed kaamonoon, "Godbed korok kere oonimbon kuu komo areb? Komo yareb ande dakmaniin? ¹⁹Godbed korok kere ooni yeman kuu at mastet ye yob embeng mana areb, karub maambbed kanwene ye mongkobon angka kibinoon. Kwane dembene at keroone, ayari onbed ye nondong nondong aom kuu ami yenbenabiwen kwamune areb." andoon.

²⁰Kwanandekore ika yedmoon, "Godbed korok kere ooni yeman kuu komo areb andaniin? ²¹Wonong mamaambbed kabed ayoobmim ye flawa aom yiis embengiib

kowekoru, ongmeene flawa korem kuu kabayingkoon areb kii.” andoon.

Ambongko Embeng Mana

²² Kwane, Yesu kuu Yerusalem yaa wenone taun aomiib kambong kambongiib yaa kedmengkandenmo wonoon.

²³ Kwanoone, karub maambed Yesu yaa kaamonenoon, “Yariman, nimakarub mimimmo kuu Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen dee?” andoon.

Kwanandoone, Yesumbed yi yaa ku-ruwak weng kee yedmoon, ²⁴ “Ambongko embeng mana daandoon kuu aromnenib awunime! Ne yiib yaa yedmaan kuu nimakarub yemooon kuu kuyaom awunande kamaniib, kumban awunindeban keraneen. ²⁵ Kwane, ambib yarimanbed yaro ambongko kebenaaneen kuu, yiib kuu bunangka doberenib ambongko yaa wangkenib eekme yedmaniib, ‘Yariman, nub yaa ambongko daandebko awuderem.’ andaniib kumban, yembed inandaneen, ‘Yiib kuu nekaadban, kunayambed miniwen kuu nekaadban.’ andaneen.

²⁶ “Kwanandaneene, yiibbed yedmaniib, ‘Eb yoom nub yoom dibere animaniib okiib anuwen, angkon nub taun kiwaan arimbed kedmengkandewen kuda.’ andaniib. ²⁷ Kumban yembed inande yedmendaneen, ‘Yiib kuu nekaadban, kunayambed miniwen kuu nekaadban. Angkane winime! Yiib kuu amarakmidan kowe!’ andaneen.

²⁸ “Yiib kuu ben bunangka kiradmaneen kumbed Abraham yoom Aisek yoom Yekob yoom profesidan korem yoom kuu God ye oonimbon aom doriib kuu yiib kuu wedmendekorib, amengiib durud yewed ye ningkambo kabangiib kamaniib kii. ²⁹ Nimakarub kuu kangkayib kaomiib kariyiib

kuriyiib kwane menebaniib, kwane yi kuu God ye oonimbon aom orok yaa ibmo dibaraniib. ³⁰ Anam, kane kanembed yoman keriwen kuu yidin arinaniib, angkon yidin ariniwendan kuu yoman keraniib.” andoon.

Yesu Yerusalem Yaa Mimyob Kowoon

(Mt 23:37-39)

³¹ Kuyaron arimbed Farisidan kuu mene Yesu yaa yedmiwen, “Keyaa kee koronde kimyen yaa wene, Erodbed eene kowandameen kowe.” andiwen.

³² Kwanandiiwe Yesumbed inandoon, “Wene kobkobman Erod kuu yedmenime, ‘Kibikiib awariyiib awad arewa ben kiradmeni nimakarub yi niindem aom ongmdaniin. Kwane aron ayoobmim ari kuu ne deme kuu dowan keraneen.’ kowe ye yaa kwanandime. ³³ Kuned kibikiib awariyiib awariyayiib kuu ne kiwaan weniin ari kowe kwane wana, amborom kuu anam kuu profesidan yaiwe duknimaibbon kuu Yerusalem aom kii!

³⁴ “Yerusalem, Yerusalem, kub aom doriibdanbed profesidan yeenib nongkobeniib, Godbed yedmaana minimaibdan kwangkong kub aom doriibdanbed kwane botbed be yaiwa duknimaib. Aron yemooon kuu ne dowaken kuu ayam mana awaanbed be yu buraab aom kangkukanabekoru dabunimaun kwamune areb, kub karuwa nimaya yaa be nedbe amuknande kamimain kumban yiib kuu dowakeniibban kerimaib.

³⁵ “Kedi, Yerusalem, kub ambib kuu ambib dob keranuun. Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, ne kuu ika wedmewaibban kwane wene yiibbed yedmaniib, ‘Ye kuu Yariman yaambed monoon kowe amun kerunok.’ andaniib yaron keraneen arimbed.” andoon.

Bobob Yingkanabi Ye Karub Ongmoon

14 Sabat aron mamaambed, Yesu kuu wene Farisi yi korok darewoob maa ye ambiwoom animan ani yeman wonoon. Wonoone, nimakarub kuu ye yaa korobe keenombiriwen. ²Kwane, karub maa bobob yingkanabiyiib kuu Yesu ye arinambo ari diboroon.

³Kwane, Yesumbed Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib yaa kaamondo, “Sabat aron arimbed ongmi kuu amob dee amobban dee?” andoon. ⁴Kumban yi kuu ma inandindo. Kowe yembed karub kuu nende ongmenekore wene andoone wonoon.

⁵Kwane, Yesumbed yi yaa kaamondo, “Yiib dana o buromakau areb kurikuri aron arimbed dem yiri kombaraneen kuu, kirodmo wene kan ari kowaniib dee kwanaibban dee?” andoon. ⁶Kumban yi kuu wengiibban keriwen.

Ebbedmo Yimin Andaab

⁷Kwane Yesu kuu wedmoonka, owodan animan animbon yaa miniwen kuu wedme andangkenib aningkoyiibdan yi dibirimbon amun arimbed wene dibiriwen, kowe yembed kuruweng kee dakmoon, ⁸“Kwane karub maambed wonong awani ye orokbon yaa mene ande baandoko wenebka, dibirimbon amun yeman arimbed dibaraab, amborom kuu mok orok yarimanbed eb aningko buruandoon ye karub maa baandoona mananeen kowe. ⁹Kwane, amun yeman arimbed dibaraneeb kuu orok yarimanbed mene ‘Ebbed dibeeb kuu kan karub keyaa kone.’ andaneen kowe, kwananeene eb kuu yidbobneko-reb koronde kubuniibbandan yi dibirimbon yiri wene dibaraneeb.

¹⁰“Kwani kowe, ewiib baandoka, wene kubuniibbandan yi dibirimbon

arimbed dibere. Kwananeeb kuu orok yarimanbed menene eb yaa yedmaneen, ‘Angkodmi, eb kuu irin daane amunbon karimbed dibere.’ andaneen. Kwananeene, yena ku menebiwen kuu eb kuu karub amun andaniib.

¹¹“Karuwa nimaya kanembed yeka ye aningkomo ari kowaneen kuu Godbed kankubunaneen. Kumban karuwa nimaya kanembed yekareb kankubunaneen kuu Godbed aningko ariyiib kerunaneen.” andoon.

Eb Kuu Kakman Kabdaneen

¹²Kwane, Yesumbed ye nenmoonon ye karub yaa yedmoon, “Aronkob animan o oobneya animan ani yeman baandebka, eb angkodmiayiib aagorokayiib karubkimiib barang yemoondan eb dia doriwiib kumbedmo baandaab. Kwananeeb kuu man kwanewen ye kakman orokbon baandaniib kowe.

¹³“Kumban eb orokbon baandebka, kamboknondaniib yon aandemdaniib dingki aandemdaniib indob tutdaniib kwamunembed baande. ¹⁴Kwananeeb kumbed eb yaa amun kerubdaneen, amborom kuu yi kuu nemaniib kakman kabdaibban, kuned anam andiwendan dukniwen yirimbed dembaniib yaron yaambad kakman kuu Godbed kabdaneen kowe.” andoon.

Orokbon Darewoob Ye Kuruweng

(Mt 22:1-14)

¹⁵Kwanandoone, karub maa arak yaa dibeen kuu Yesu ye weng kee wengamboroon kowe, yembed Yesu yaa yedmoon, “Karuwa nimaya kanembed God ye oonimbon aombad orok ananiib kuu amun kerundaneen.” andoon.

¹⁶Andoone, Yesumbed ye yaa kuruwengiib inande yedmoon, “Karub maambad orok darewoob nekwekore nimakarub yemoon baandoon. ¹⁷Kwane orok ani aron keruune, ye deme karub

yaa yedmoone, weng yuk kanwene daandoon, 'Minime, barang korem kuu nekwoon kowe.' andoon.

¹⁸"Kumban yi korem kuu yikareb nub kuu deme kwana kwanayiib kowe manaubban andi ye weng daandiwen. Karub ibduruk wenganoon kumbed yedmoon kuu, 'Ne kuu mongkobon moonaan kowe wedmok wanandamaan kowe, korok yaa sori ande.' andoon. ¹⁹Andoone, karub maambbed yedmoon, 'Kibireb kee buromakau angko angkoyiib berengkaan kowe, wene yi komboon darobe wedmok wanandamaan kowe, korok yaa sori ande.' andoon. ²⁰Kwane, karub mamaa kangkon yedmoon, 'Wonong yeeb awanaan kowe manainban.' andoon.

²¹"Kwanandiiwe, deme karub weng yuk kanwonoon kuu ika wene weng kuu kwane daanoon. Kwanoone, orok yariman kuu norin wandekore, ye deme karub yaa yedmoon, 'Kirod, taun kiwaan darewoowiib kiwaan embengiib ari wene kamboknondaniib yon aandemdaniib dingki aandemdaniib indob tutdaniib kwane bemene.' andoon. ²²Andoone, kwane wenene kamekore, ye deme karubbed menene yedmoon, 'Korok ee, ebbed yedmewen kuu kwanaan, kumban ambiwoom kuu diirindo.' andoon.

²³"Kwanandoone, ye korokbed yedmenoon, 'Taun bunangka wene kiwaan darewoowiib dura kiwaaniib yaa wene kane kane kuyaa doriib kuu awingkane bemene. Kwanebko nambib kuu aom di-iruk. ²⁴Ne eb yaa yedmaan kuu, karub ibduruk baandaane korondiwendan kuu ne yoom dibere ma anaubban kii!'" andoon.

Korobe Meenekorewa Yesu Ye Yoman Wene

²⁵Kadaareb kuu Yesu ye yoman wini-we, yembed amonombe yi yaa yed-

moon, ²⁶"Kanembed yambeya enaya ye wononga danaya yambanga oniya ye wadkeriya yaa mimyob kankubunindo keraneen kuu ne kedmengkandi ye karub kerindeban. ²⁷Kwane nimaya karuwa kanembed yekareb bobni ye dowad ye at ming kankarine ne yoman monokban kuu ne kedmengkandi ye karub kerindeban.

²⁸"Kuu kwamune kui. Yiib yaa karub maa ye dowaken kuu kerekni ye boy-ambib kongam yengbandamaneen keraneen kuu diberene barang korem kuu od komoyiibbed berengkaniin ande meenmekored. Kwane ambangke dowan keraneen ye od kuu yimin dee yiminban dee kuyaa wedmekored. ²⁹Kumban, deme kuu andowe ambangkaneen kuned ambangke dowan kerindeban keraneen kuu nimakarub korem kuu wedmaniib kuu ye yaa ambon baanenib ³⁰yedmaniib, 'Karub kee andowe yengboon kumban dowan kerindeban kii!' andaniib.

³¹"O, king mamaambbed mamaa yaa nangbandamaneen kuu, ibduruk kuu diberene meenme dang kerekored. Kwane ye ana nangmidan kuu 10 tauseniibmo keraneene king mamaa kuu 20 tauseniib keraneen kuyaa kuu nangbe burudandaniin dee ande meenmekored. ³²Kwane nangbe burudandindeban keraneen kuu meenekore, karub yena yedmaneene kirodmo wene king arudiib meneen yaa komo kabdaneenkob yewenubmo dobaranuub andi ye weng kaamonenaniib.

³³"Kwamune areb kuu, yiib yiribman korem kuu korondaibban keraneen kuu ne kedmengkandi ye karub kerindeban kii!"

Yiib Anam Andi Kerekmen Kuu Domonaib

³⁴"Karam kuu amun kumban, ye ambod dowan keraneen kuu, komarewa kere karam ambod ika ongmaniib?

³⁵Kwane ambodiibban keraneen kuu kankorari yeman.

“Kanembed kerendemiib keroka kwane wengamborok!” andoon.

Sibi Biknoon Ye Kuruweng

(Mt 18:10-14)

15 Kwane, tak od bidan yemooniib Yuudan yikanmo yi amowamob awinodaniib kuu mene Yesu yaa awanewande ye weng wengambarande kamiwen. ²Kwaniwe, Farisidaniib Yuudan yi amob kedmengkandaniib kuu ye yaa dowakeniibban kerenib yedmiwen, “Karub kee amarakmidan kuu kubendeene yi yoom animan aniib kii!” andiwen.

³Kwanandiwe, Yesumbed kuruweng kee yi yaa dakmoon, ⁴“Kwane, yiib yaa karub maa ye kuu sibi 100iib kumban mim kuu biknaneen. Kwane kuu yena 99iib kuu domondekore wene biknoon kuu onmaneen. Kwane onme wedmenekored. ⁵Kwane wedmenaneen kuu, ye kuu kubene kwane kande ye kandom ari kowekore, ⁶ambiyoom wananeen. Kwanekore, yangkodmiayiib yambib dia dohiriibdaniib yaa baande mimyamo kere yedmaneen, ‘Yiib yoom ne yoom kubem, sibi biknoon kuu wedmaan kowe!’ andaneen.

⁷“Kwamune areb kuu, ne yiib yaa yedmaan kuu, amarakmi ye karub mimo ye amarakmi yaa koronde God yaa amonobaneen kuu Ewen aom kubi darewoob keraniib. Yi kubi kuu God ye weng wengambere awinimaibdan 99iib amunmo doriib ye Ewen aom ye kubi kuu burudandaneen.

Od Murubkob Bikneen Ye Kuruweng

⁸“O, wonong mamaa yu od murubkob silvaa kuu angko angkoyiib, kumban mimo kombere biknanuun kuu amot yure kande ambiwoom are yarenu kereknanuun. Kwane korobe kereknenu

wedmekorud. ⁹Kwane wedmanuun kuu yu angkodmiayiib yu ambib dia dohiriibdaniib yaa baande mimyamo kere yedmanuun, ‘Yiib yoom ne yoom kubem, murubkob mimo bikneen kuu wedmaan kowe!’ andanuun.

¹⁰“Kwamune areb kuu, ne yiib yaa yedmaan kuu, amarakmi ye karub mimo ye amarakmi yaa koronde God yaa amonobaneen kuu engyus kuu kubaniib kii.” andoon.

Dana Biknoon Ika Monoon Ye Kuruweng

¹¹Kwane, Yesumbed kuruwengiib dakmoon, “Karub maa, ye kuu karub dana ayoob. ¹²Kwane ningkimbed awodki yaa yedmoon, ‘Ambe, eb bobnaneewe eb barang andokbe wenore neman keraneen kuu benbangkawe.’ andoon. Kwanandoone, awodkimbed barang kuu nekwane ayi kere ningki kere keroon.

¹³“Kwanoone, aron yemoonban dowan keroone, ningki kuu ye barang korem kuu nekwane benekore, ambibkin ambab angka wonoon. Kwane wene kuyaambed doberene, ye oda baranga korem kuu ogood arewa kwane nare kande yaroone kiradme dowan keroon. ¹⁴Kwane, ye od kuu kiradme dowan keroone, ambibkin kuyaom kuu amiibban kere okad koknene animaniibban keroon. Kwanoone, ye kuu odiib animaniib ande kirinwoon.

¹⁵“Kowe wene ambibkinman maa yaa wonoone, awon animan bangkandi deme konoone, awoniib yaa wonoon. ¹⁶Kumban karub kanembed ye yaa animan ma konimokban kowe, awonbed aniib ye animan kuu anikin keremboroon.

¹⁷“Aron maa, inamen nandekore yekareb yedmoon, ‘Nambe ye demedan kuu animan yemoon, kumban ne kuu keyaa doroni mungimbed

bobnandamiin kii. ¹⁸Kwana kowe, keyaa kee koronde ika nambeyiib yaa wana. Weneni ye yaa yedma, “Ambe, ne kuu God yaa ambarakmeni, eb yaa arewa keraan. ¹⁹Kwane ne kuu karub amunban kowe, ne yaa ne dana andaab. Kowe, ee andebka eb deme ye karub areb kera.” ande yedmena.’ ande meenoon.

²⁰“Kwanekore, dana kuu koronde awodkiyiib yaa ika wonoon. Wonoon, awodki kuu ambabbed wedmenoon. Wedmene mimyob keenekore, kabaanmo wene nenkangkune mandamuk keenoon. ²¹Kwanoone, mingkimbed yedmoon, ‘Ambe, ne kuu God yaa ambarakmeni, eb yaa arewa keraan kii. Kwane, ne kuu karub amunban kowe, ne yaa ne dana andaab.’ andoon.

²²“Kumban awodkimbed ye deme karub yaa yedmoon, ‘Kirod ebkad amun yeman kanmene derenenib, dingki kandingiib yonkadiib bemene dingki yaa derene yon yaa derene kerime. ²³Ma, wene nub buromakau mana kowiib ayekorib kanminime. Kwaniwa, orok ongmekorub kube anem. ²⁴Ne dana kuu bobnemoon keroon kumban, kibikee ika monoon! Ye kuu biknoon kumban, ika wedmenuwen kii!’ andoone, kubi darewoowiib kwane andowe orok nekwiwen.

²⁵“Kwane ayi kuu mongkobon angkambed mene dia kere kuweng wengamaboroon kuu wangkanabi andenabiyiib kamiib. ²⁶Kowe yembed deme karub maa baandoone monoone kaamonenoon, ‘Kuu komo yeman kamiib?’ andoon.

²⁷“Andoone, deme karubbed ye yaa yedmoon, ‘Eb daman kuu monoon kowe, eb ambembed buromakau mana kowiib ayoonkob kamiib, amborom kuu eb daman kuu amunmo yaro monoon kowe!’ andoon.

²⁸“Kwanandoone, ayi kuu norin wandoon kowe animanbon aom awunindo. Kowe awodkimbed dangkaro awunok ande nangkanoon.

²⁹“Kumban ayimbed awodki yaa yedmoon, ‘Ne kuu weeb yemoon kakmani-ibban ye deme eb yaa ambangkembir-imaan. Eb weng kuu ma wabkad kere wengamberedandindo. Kumban eb kuu ne yaa naningkod mana maa kwaneewe nangkodmia yoom orok anindo. ³⁰Kumban eb dana mamaa kuu kiwaan ari ye kara yaambod odmo kiradme dowan kerene kwane monoonkob, buromakau mana kowiib kuu ye dowad ayewen kedi!’ andoon.

³¹“Kwanandoone, awodkimbed ye yaa yedmoon, ‘Ne dana, eb kuu aron korem ne yoommo doboruwen. Ne barang korem kuu ebman kii. ³²Kuned nub kuu orok ongmenub kubi yeman, amborom kuu eb daman kuu bobnemoon keroon kumban ika monoon, ye kuu biknoon kumban wedmenuwen kowe.’” andoon.

Yiribmana Oda Yaa Ongme Meenime

16 Yesumbed ye kedmengkandee-dan yaa kuruwengiib yedmoon, “Karub mamaa, ye kuu yiribman yemoon ye karub. Kwane, ye yiribman ooni ye deme karub nendoon. Kumban yiribman yemoon ye karub kuu amaanbed kaadkeroon kuu ye yiribman ooni ye deme karub kuu ye korok ye yiribmaniib odiib ben kiradmoon. ²Kowe yembed ye yiribman oonoon ye karub kuu baandoone awunoone ye yaa yedmenoon, ‘Ne kuu eb yaa weng arewa wengambaran kowe, ne od kuu kande komarewa kamewen ye weng kuu ne yaa daawe, amborom kuu eb kuu ne deme yaa kuu dankaraan kowe.’ andoon.

³“Kwanandoone, deme oonoon ye karub kuu yekareb meenoon, ‘Komo

keraniin? Ne korokbed ne deme kuu dankaroon kowe. Nidki deme kuu naromkonoyiibban. Angkon eekmi kuu karak bobne yerenaan kii. ⁴Nekaad! Inamen maa awina, kwane awine dowan keraniin kuu nimakarub yi ambiwoombed nen amun amun kamewaniib.' ande meenoon.

⁵"Kowe deme oonoon ye karubbed nimakarub korem kane kane korok yaa dungkum keriwen kuu baandoon. Kwane karub ibduruk monoon yaa kaamonenoon, 'Ne korok yaa kuu od komoyiib dungkum kerewen?' andoon.

⁶Andoone karubbed inande yedmoon, 'Olif ambod ok kuu galon 800iib kui.' andoon. Andoone, deme oonoon ye karubbed ye yaa yedmoon, 'Kirod, eb dungkum wongkoon ye kerek kande dibere 400iib ande wongke.' andoon.

⁷Kwane karub maaaa monoone kaamonenoon, 'Eb kuu od komoyiib dungkum kerewen?' andoon. Andoone karubbed inandoon, 'Wiit yob kabed darewoob darewoob 1,000iib kui.' andoon. Kwanandoone, deme oonoon ye karubbed yedmoon, 'Eb dungkum wongkoon ye kerek kande 800iib ande wongke.' andoon.

⁸"Kwanoone, ye korokbed aadidmi ye karub yaa kubenoon, amborom kuu inamen bangbangiib kwane ambangkoon kowe. Eyokee, okad yiri ye nimakarub kuu yikanmo yaa inamen bangbang darewoob keriwen, anam andiwendan arebban.

⁹"Nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, okad yiri ye yiribmanbed nimakarub noroddan yaa angkodmendime. Kwane, kuye yiribman kuu dowan keraneene, yiib yaa kuu dowan keraanban ye ambibkin aombed kubendaniib.

¹⁰"Kane kanembed yiribman yemoonban yaa ongme oonaniib kuu yiribman yemoon yaa kangkon ongme oonaniib. Kane kanembed yiribman yemoonban

yaa birande arewa kerundaniib kuu yiribman yemoon yaa kangkon birande arewa kerundaniib. ¹¹Kwani kowe, yiib kuu okad yiri ye yiribman yaambad ongme oonaibban keraneen kuu Godbed yiribman anam kuu yiib yaa ooni dowad kondaneen dee? ¹²Kwane, karub maa ye yiribman yaa ongme oonaibban keraneen kuu Godbed yiribman kuu yiib yaa ma bangkandaneene yiibman keraneen dee?

¹³"Deme karub maa kuu yariman maa ye deme kumundin awine yariman maa ye deme kumundin awine kamindeban. No ma koronde kongenekore, korondene maamo kube kone amun amunmo kamaneeen. Yiib kuu God kuu yiib yariman kerene angkon od kuu yiib yariman kerene kamindeban." andoon.

¹⁴Kwanandoone, Farisidan kuu kwane wengamberekorib Yesu yaa ambon baaneniwen, amborom kuu yi kuu od yaamo meeniwen kowe.

¹⁵Kwaniiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, "Yiib kuu karub yi arinambo ari kuu yiibbedmo amun areb kami-maib. Kumban yiib niindem aom komarewa kuu God kuu yekaadkeroon. Nimakarubbed yiribman amun yeman andiwen kuu God yaambad kuu miin arewa keroon.

God Ye Amob Kuu Amonombaibban

¹⁶"God ye amob weng Mosesbed wongkooniib profesidanbed God Ye Weng wongkiwieniib kuu baande daandimo kamiwe kwane Yoon Baptaisman kuu monoon. Kwane, Yoon monoon yaambad Godbed korok kere ooni yeman ye weng amun kuu baande daandimaib. Kwanikob, nimakarub korem Godbed korok kere ooni yeman aom awunandamiib kuu aromkonoyiib awunimaib.

¹⁷"Kwane, God ye amob weng yaambad kuu wongki ambong

embeng mana kuned ma biknindeban. Okadiib ambidiib dowan keru kuu yobdoodban, kumban God Ye Weng kuu kwamunemban, dowan kerindeban.

Dankare Yeeb Awani

¹⁸“Karub kanembed ye wonong dankarekore, wonong maa awananeen kuu nenem kara kowe amarakmaneen. Kwane, karub kanembed dankaroon ye wonong awananeen kuu nenem kara kowe amarakmaneen.” andoon.

Yiribman Yemoon Ye Karub Yoom Lasares Yoom

¹⁹Kwanandekore, Yesumbed kuruwengiib yedmoon, “Karub maa ye kuu ebkad amun amunmo deebene aron korem kuu yiribman yemooniib doberembirimaan. ²⁰Kuyaa kuu karub maa ambokda yaningko kuu Lasares. Ye id korem yaa kuu bobob yidwaroon. Ye kuu yiribman yemoon ye karub ye ambib kuuk ambongko yaambad eekme angkemberembirimaan. ²¹Ye dowaken kuu yiribman yemoon ye karub ye arak arimbed animan ambong ambong kiroboko be ananded. Kwanaane, anonbed mene ye bob oka kana kuu arangkimaib. ²²Amaanbed Lasares kuu bobnoone, engyusbed Abrahamiib yaa nenwene ye dingki aom kowiwen. Kwane, yiribman yemoon ye karub kangkon bobnoone mangkiwen.

²³“Kumban ye kuu amotbon yiri wenene durud yewediib doberemboroon. Kwane, wedmoone Lasares kuu ambab arimbed Abraham ye dingki aombad doreen. ²⁴Kowe yembed baandoon, ‘Ambe Abraham, ne yaa mimyob keewe! Lasares yedmenebko ye dingki kuu ok aom kamonekore ne ong ari deroko yurukmo kerok, amborom kuu ne kuu amotbon aom durud yewed kandaan kowe.’ andoon.

²⁵“Kumban Abrahambed yedmoon, ‘Ne dana, anuk yiri doberewen kuu meeneewo? Ku doberewen kuu eb yaa kuu barang amun amunmo kumban Lasares yaa kuu barang arewa arewamo ye yaa meneboon. Kowe kibikee Lasares kuu keyaa oonaane amunmo doboroone, eb kuu durud yewed kandeeb kii. ²⁶Kwane, nub dore eb dore wedyiri kuu dem darewoowiib. Kowe karub maa keyaambad ewiib yaa minindeban. Kwane neman kwangkong kuyaambad koronde keyaa minindeban.’ andoon.

²⁷“Andoone, yiribman yemoon ye karubbed yedmoon, ‘Kwani kowe, anam kuu Lasares kuu yedmebko nambe ye ambiyoom okad yiri wonok! ²⁸Ne damana kuu angkoyiib kowe, Lasaresbed kwane wene ongkande daandoko, “Kaadkerime. Durud yewedbon yiri keru manaib.” andok.’ andoon.

²⁹“Kumban Abrahambed inandoon, ‘Yi kuu Moses ye amowiib profesidanbed wongkiweniib kuu yi yaa angkeen kowe kimingkime. Kwane kuyaambad kaadkerime!’ andoon.

³⁰“Andoone, yiribman yemoon ye karubbed yedmoon, ‘Yii, ambe Abraham! Karub maa bobnoon yirimbed yi yaa wene daandaneen kumbad yi ambarakmi yaa kuu koronde amonombaniib.’ andoon.

³¹“Kumban Abrahambed ye yaa yedmoon, ‘Eb damana kuu Moses yoom profesidan yoom yi weng wengamborokban keraniib kuu, bobnoon yirimbed dembaneen ye karub ye weng kangkon wengambaraiiban kii.’” andoon.

Ambarakmiyiib Are Nonondandiyiib Ye Weng

17 Yesumbed ye kedmengkandeedan yaa kuruweng kee yedmoon, “Dedmobenako ambarakmok andi yeman kuu yemoon dangoon. Kwamune arewa kuu dembimaan kumban kanem-

bed kwamune arewa kame andaankob kwane dembimaan ye karub kuu durud yewed arewa ye yaa mananeen. ²Ne yaa anam andoon ye karub maa keyaa kanembed dedmobaneenkob ambarakmaneen kuu amun kuu mogeed dedmobindo yaron arimbed karub kuu awine bot darewoob kande kongkono yaa borone kan karamok yiri kaniwed kumbed yimin. ³Kwani kowe, yii bmeren oone kangkadme dobirime.

“Yiib angkodmimbed ambarakmoka, ‘Eb kuu ambarakmewen kii.’ ande yedmenime. Kwaniwo, yekareb mimyob kowekore ambarakmi yaa korondoka, are nonondandunime. ⁴Kwane, yiib angkodmimbed aron mimo arimbed yiib yaa ambarakme ediib kerekore, mimim kuyaom kuu ‘Sori, anam ambarakmaan kowe are nonondande.’ andimo kame ediib keroka are nonondandunime.” andoon.

⁵Kwanandoone, ye apasodanbed Yariman yaa yedmiwen, “Nub anam andi kara kuu yenayii bendarokne!” andiwen.

⁶Kwanandiwe, Yarimanbed yedmoon, “Yiib anam andi kara kuu at mastet yob kab ye embeng areb keroka, kwane at keyaa yedmenaniib, ‘Ebkareb nidke biande kanwene karamok yiri kibine.’ andaniib kuu, at kuu yiib weng wengambere kwananeen.

Deme Karub Amun Keri

⁷“Kwane, yiib kuu yiib deme karub maa mongkob deme arumi o sibi yaa ooni kerekore, demembon yaambad mene daadaraneen kuu ‘Aomdere dibere ebdin ane.’ ande yedmenaniwoo? ⁸Kwanaibban, yiibbed yiib deme karub yaa yedmenaniib, ‘Okambe inwarene naniman kuu ongme korewa, kawe. Kwaneewo, ne kuu animaniib okiib ane dowan keraka, eb kuu ane.’ andaniib. ⁹Kwane, deme karub kuu ye korok ye

weng wengambere kwananeen kuu korokbed ye yaa eso andaneen dee? Yii, dowan.

¹⁰“Kwamune areb kuu yiib kangkon. Godbed komo komo ambangkime ande yedmendoon kuu ambangke dowan keribka yiibka yedmime, ‘Nub kuu deme karub yirimodan kowe, nub kuu ye weng wengambere kwanuwen kumbedmo kii.’ andime.” andoon.

Eso Andime

¹¹Yesu kuu Yerusalem yaa wenone Galeli dore Samaria dore dewonoon.

¹²Kwane, wenene kambong maa aom awunandamoone, karub angko angko kaningki bobowiibdan kuu mene duruneniwen, kumban yi kuu ye dia minindo, amborom kuu yi kuu bobowiib kowe. ¹³Kuned yimbed ye yaa baandiwen, “Korok ee! Yesu! Nub yaa mimyob keende!” andiwen.

¹⁴Kwanandiwe, Yesu kuu wedmendekore yedmendoon, “Wenenib yiibkareb God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yaa korokbendime.” andoon. Andoone, karub angko angkoyiib kuu winiwe wedyambad ongmoon.

¹⁵Kwane, karub maambad wedmoone ye yaa kuu ongmoon kowe, ika Yesuyiib yaa wenene yemba naawonmo God ye aningko kankoonimo kamenmo wonoon. ¹⁶Kwane wene Yesu ye yon yiri bumangkene ye yaa eso andoon. (Karub kuu Samarianan, Yuumanban kui.)

¹⁷Kwanandoone, Yesumbed nimakarub kuyaa doriib yaa kaamondo, “Karub angko angkoyiib kuu ongmoon, kowe karub yena 9iib kude? ¹⁸Nubkanmomban Samaria ye karub kee yemba mokob, ika mene God yaa eso andok monoon dee?” andoon. ¹⁹Kwanandekore, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Dembeneb yaro wene, eb

kuu anam andewen kumbed ongmoon kii.” andoon.

God Ye Oonimbon Kuu Kuna?

²⁰ Aron mamaa, Farisidan yenambed Yesu yaa kaamoniwen, “Godbed korok kere ooni yeman kuu aron komo arimbed mananuun?” andiwen.

Kwanandiwe, Yesumbed inandoon, “Godbed korok kere ooni yeman mini ye kiwaan kuu yib indobbed wedmaibban. ²¹ Karub kuu yedmaibban, ‘Wedmime, kuu kei!’ o ‘Yakui!’ andaibban. Godbed korok kere ooni yeman kuu yiyiib kuyaom monoon kii.” andoon.

Yesu Ika Mananeen Yaron

(Mt 24:36-39)

²² Kwane, Yesumbed ye kedmengkan-deendan yaa yedmoon, “Aron ari mananuun kuu, yiiibbed Karub Ye Mingki yaron keruko wedmem ande meenaniib, kumban kwane kamaniib kuyaron arimbed yib kuu wedmaibban. ²³ Nimakarubbed yib yaa yedmaniib, ‘Wedmime, ye kuu yakui!’ o ‘Ye kuu kei!’ ande kamaniib. Kumban yi weng wengamberekoriwa kuyaa wanaib. ²⁴ Yi yoman wanaib, amborom kuu Karub Ye Mingki ika mananeen ye aron kuu imak areb yuraneen, ambid aombed angkarambed yuraneen kuu wene angkara keraneen. ²⁵ Kumban ibduruk kuu, Karub Ye Mingki kuu durud yewed yemoo kandaneene kibik doriibdan ye nimakarubbed kanangka kaaraniib.

²⁶ “Kwane, Karub Ye Mingki ika mananeen yaron kuu Noa doboroon yaron areb keranuun. ²⁷ Noa doboroon yaron kuu, nimakarub kuu animana oka anenib, nima awadmenib kamiwe, wene Noa kuu motod aom awunoon.

Kuned kwane kwamiwe urok derebenu nimakarub korem kuu yeen.

²⁸ “Lot doboroon yaron kangkon ibmo kii. Kuye nimakarub kuu animaniib ok arewa anengkenabiib, mooniyiib, berengkiyib, kibingkiyib, ambid arumenabiib kamiwen. ²⁹ Yi kuu kwane kamiwe, Lot kuu Sodom domonde wonoon. Kwanoone, amoyiib bot sulfaayiib kuu ambid arimbed kirobene nimakarub korem kuu yeene down keroon. ³⁰ Kwanoon areb kuu Karub Ye Mingki mananeen yaron kuu kudmeniibban kwananeen kii.

³¹ “Kuyaron ari keraneen kuu, karub kuu aminim angkambed keroka, ambiwoom daumdo nub yiribman bekuruwa andaib. Karub kuu mongkobon angkambed keroka, ika ambiwoom wanaib. ³² Meenime, Lot ye wonong yaa kuu komo keroon?

³³ “Kanembed ye wadkeri yaa yeka awinaneen kuu wadkeri anam yaa kandaanban, kumban karuwa nimaya kanembed ye wadkeri yaa yeka awinaanban kuu wadkeri anam kandaaneen. ³⁴ Kwane, ne yib yaa yedmaan kuu kuye amnoon ari kuu karub ayooob angkimbon mimo arimbed danganiib kuu karub maamo nendekore karub maa kuu domonenaneen. ³⁵⁻³⁶ Kwane, nima ayooob kuu wiit yob beengke dobaraniib kuu maamo nendekore maa kuu domondaneen.”† andoon.

³⁷ Kwanandoone, ye kedmengkan-deendanbed Yesu yaa kaamoneniwen, “Yariman, kwane keraneen kuu kunayambed?” andiwen. Kwanandiwe, yembed inandoon, “Karub yi bob id kunaya dangoon kuu on kanakana kangkon kuyaa menebaniib areb keraneen, korem wedmaniib.” andoon.

†17:35-36 Buk Luk kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: “Kwane, karub ayooob kuu mongkobon angka dobaraniib kuu maamo nendekore maa kuu domonenaneen.”

Godbed Ye Karuwa Nimaya Yaa Inandaneen

18 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa kedmengkandako aron korem kurikuriyiib kamimamime korondaib ye dowad kuu kuruweng kee dakmoon, ²“Kwane, taun maaa aom wengyundi ye karub maaa doboroon. Ye kuu God yaa meenimokban kere, nimakarub yi weng yaa meenimokban keroon. ³Kwane, taun kuyaom kuu wonong irib maaa, yu kuu wengyundi ye karub yaa menebemberenu yedmimaun, ‘Karub maa ne yaa bon keroon kuu wengyunde weng anam kawel!’ andimaun.

⁴“Kumban, wengyundi ye karub kuu yu yaa awandi kuu ye dowakenban keroon. Kwane, aron doboob kerekore, yekareb meenoon, ‘Ne kuu God yaa meenimokban. Kwane ne kuu nimakarub yi weng yaa meenimokban. ⁵Kumban wonong irib kee ne yaa korem eekmuunmo kowe, wedmendeni yu yaa anam weng kuu konda. Kwanainban kuu kwane eekmembaranuune ne kuu yiminban keraniin kii.’ andekore kwanoon.” andoon.

⁶Andekore, Yarimanbed yedmoon, “Wengambirime, wengyundi ye karub arewambed yedmoon kuu.

⁷“Meenime, Godbed kinoon ye nimakarub kuu amnoomiib awingyawiib ye yaa wengyundi dowad amengiib baandembirimaib kuu Godbed inande weng anamiib wengyundaneen dee? Ee, kwananeen. Kwane, amaanbed amaanbed andimaan dee? ⁸Nembed yiib yaa yedmendaan kuu, dowan, God kuu ye nimakarub yaa kiroidmo awandimaan!

“Kuned Karub Ye Mingki okad yiri ika menene wedmaneen kuu, ye yaa anam

ande meeniwendan kuu dobaraniiwoo?” andoon.

God Yaa Yiminmo Keri

⁹Kwane, karub yena kuu yimbedmo yorokmodan ande meenimaib kowe, karub korem yena yaa kuu kubuniibbandan ande meenimaib. Kwane, Yesumbed kuruweng kee yi yaa daandoon, ¹⁰“Aron maaa Farisiman yoom tak od bi ye karub yoom, yi ayoob ibmo wene kurikuri boyambib darewoob yaa kurikuri kerande winiwen.

¹¹“Wene Farisiman kuu yembedmo angkambed doberene kurikuri kere yedmoon, ‘God, ne kuu eb yaa eso andaan, amborom kuu ne kuu ambarakmidan arebban kowe. Ne kuu yid bi ye karubban, arewa kami ye karubban, nenem kami ye karubban, tak od bi ye karub kwamune keyaa doboroon arebban kui. ¹²Ne kuu arimingku mimim kumaom kuu aron ayoob arimbed animan animokban koronde eb yaa kurikuri kereni, komo kandimain kuu andokbe angko angkoyiib wenore anded mimo kuu eb yaa kabdimain kii!’ andoon.

¹³“Andoone, tak od bi ye karub kuu angkambed doboroon. Kwane, yidbobne ye murubia kankoonindo kumbed ye abadkono yaa wowekore kurikuri kere yedmoon, ‘God, ne yaa mimyob keewe, ne kuu ambarakmi ye karub kowe.’ andoon.

¹⁴“Ne yiib yaa yedmaan kuu, karub kee ambiwoom wonoon kuu God yaa yiminmo keroon, kumban Farisiman kuu God yaa kuu yiminmo kerindo. Kanembed yekareb yaningko ari kowaneeen kuu Godbed kankubunaneen, kumban kanembed yekareb kankubunaneen kuu Godbed aningkoyiib kerunaneen.” andoon.

**Kanembed God Ye Oonimbon
Aom Awunaneen?**

(Mt 19:13-15, Mk 10:13-16)

¹⁵ Kwane, nimakarub yenambed yi dana mana kuu Yesumbed amun kerundok ande yeyiib yaa be menebiwen. Kwaniwe, ye kedmengkandeendanbed wedmendekorib, yimbed nimakarub yaa kwamaib andiwen.

¹⁶ Kumban Yesumbed dana kuu baande ye yaamo kerekore, ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Korondibko, dana embeng embeng kuu ne yaa menebime. Yi yaa kebendaib, amborom kuu Godbed korok kere ooni yeman aom kuu karub kane kanembed dana keyareb keraneen kuu yiman kii. ¹⁷ Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, Godbed korok kere ooni yeman aom awunandamiibdan kuu dana areb keraibban kuu awunaibban kii!” andoon.

**Yiribman Yemoon Ye
Karub Ye Kaamoni**

(Mt 19:16-22, Mk 10:17-20)

¹⁸ Kwane, Yuudan yi korok maambed Yesu yaa kaamonoon, “Kedmengkandi korok amun ee, komo kerenid wadkeri aron korem korem yeman kandaniin?” andoon.

¹⁹ Kwanandoone, Yesumbed ye yaa inandoon, “Komandewed ne yaa amun andeeb? Karub kanembed amuniibban, Godmo amun. ²⁰ Amob kuu ebkaad. Nenem kamaab, kumka kuman ayaab, yid baab, ambarakmoon ande dudi weng dakmaab, eb ambeya enaya yaa meene wengambere.” andoon.

²¹ Kumban korokbed inande yedmoon, “Ne kewed keraan yaambad amob korem kee awinaan.” andoon.

²² Kwane, Yesu kuu wengamberekore korok yaa yedmenoon, “Kumban inamen mimo kuyiib kwananeeb

kumbed. Wene, eb yiribman korem kuu berengkekoreb, od kuu kamboknondan yaa bangkande. Kwananeeb kuu Godbed eb kakman kuu Ewen ari kowaneen. Kwanekoreb, ne yoman mene.” andoon. ²³ Kumban karub kuu weng kee wengamberekore, miin kubiyiibban keroon, amborom kuu ye kuu yiribman yemoon kai ye karub kowe.

Kane Kane Kuu Godbed Baneen?

(Mt 19:23-30, Mk 10:21-31)

²⁴ Kwane, Yesumbed karub kuu wedmenekore yedmoon, “Yiribman yemoondan kuu yikareb kankubunekorowa Godbed korok kere ooni yeman aom awuni kuu miin yobdood kii! ²⁵ Kemo kuu nidoro dem aom awunaneen kuu yobdood dee? Yiribman yemoon ye karub kuu yekareb kankubunene Godbed korok kere ooni yeman aom awuni kuu kekamune ye yobdood kuu burudande miin yobdood keroon kii.” andoon.

²⁶ Kwane, nimakarub kuu wengamberekorib kaamoniwen, “Kane kuu yimin kii? Godbed bobni yaa kuu ma burudande nendaanban kii!” andiwen.

²⁷ Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, “Karub yaromkono yaambad kuu kamune kuu yiminban anam, kumban God yaromkono yaambad kuu yimin.” andoon.

²⁸ Kwanandoone, Pitambad yedmoon, “Wedme, nub yiribman korem kiribendekorub, eb yoman munuwen kii!” andoon.

²⁹ Andoone, Yesumbed inandoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, kane kanembed yi ambiwa wononga damana ambeya enaya danaya domonde Godbed korok kere ooni yeman ye dowad yaambad ne deme awiniwen kuu ³⁰ kiri

doriib kee Godbed yewudmo yi yaa bangkandaneen. Kwane, bobnaniib kuu Godbed wadkeri aron korem korem yeman bangkandaneen.” andoon.

**Yesu Kuu Bobnaneen Yirimbed
Ika Dembaneen Ye Weng**

(Mt 20:17-19, Mk 10:32-34)

³¹ Kwane, Yesumbed ye kedmengkan-
deendan wad ayoob bin dangkaro
angkambed daandoon, “Wengambirime.
Nub kuu Yerusalem yaa wunuub kii.
Godbed ye profesidan yaa daandoonkob
Karub Ye Mingki ye dowad wongkiwen
kuu kwananeen kii! ³² Kwane, ye kuu
awinenib Yuudanban yaa kondaniwe,
yimbed ye yaa damangkanenib
amkidbenib kamok daadmenenib
³³ nong yikyikiibbed wangkenib aye
kowaniwe bobnaneen. Kumban, aron
ayoobmim ari kuu bobnaneen yirimbed
ika dembaneen.” andoon.

³⁴ Kwanandoon kumban, ye
kedmengkandeendan kuu weng id
kandindo. Yi kuu yiminban, amborom
kuu weng id yi yaa kuu biknoon kowe.

Indob Tut Ye Karub Ongmenoon

(Mt 20:29-34, Mk 10:46-52)

³⁵ Kwane, Yesu kuu mene Yeriko siti
dia nandoon. Kuyaa kuu indob tut ye
karub maa kiwaan kebed ari dibone
od kawime ande eekmeen. ³⁶ Kwane,
kadaareb kuu kiwaan yaa miniwe,
ye kuu wengamberekore kaamondoon,
“Kuu komo keroonkob?” andoon.

³⁷ Kwanandoone, yimbed yedmeni-
wen, “Yesu Nasaretman kuu meneen
kii.” andiwen.

³⁸ Kwanandiwe, indob tut ye
karubbed baandoon, “Yesu, Dewid
ye Awo ari, ne yaa mimyob keewe!”
andoon.

³⁹ Kwanandoone, nimakarub yidin ki-
waan ari weniibdan kumbed indob tut
ye karub yaa “Komkaab, iwari kere!”

ande kamiwen, kumban yembed naa-
wonmo komke komke kamoon, “Yesu,
Dewid ye Awo ari, ne yaa mimyob
keewe!” andoon.

⁴⁰ Kwane, Yesu kuu yinmonekore
yedmoon, “Ye kuu nenminime.”
andoon. Kwanandoone, dia monoone,
Yesumbed kaamonenoon, ⁴¹ “Eb
dowaken kuu nembed eb yaa komo
keruwok andewed?” andoon.

Andoone, yembed inande yedmoon,
“Yariman, ne dowaken kuu wedman-
did.” andoon.

⁴² Kwane, Yesumbed ye yaa yedmoon,
“Kwane wedme! Eb kuu ongmoon kii,
amborom kuu eb kuu anam andeeb
kowe.” andoon.

⁴³ Kwane kuyaambed, karub kuu
kereknoon. Kwanekore, Yesu ye yoman
wenene God yaningko yaa kube
kankoonoon. Kwanoone, nimakarub
korem kuu wedmekorib, yi kangkon
God yaningko yaa kube kankooniwen.

Sakius Anam Andoon

19 Kwane, Yesu kuu Yeriko siti
aom aomdere wonoon. Kwane,
dangkoro deweneen. ² Yeriko aom kuu
karub maa yaningko Sakius. Ye kuu
yiribman yemooniib, kwane tak od
bidan yi korok. ³ Ye dowaken kuu
Yesu kuu wedmenande kamoon, kum-
ban ye kuu dukmen kowe, kadaareb
yi korok ari kuu burudande wedmin-
deban. ⁴ Kwanoone, yembed yekaad,
Yesu kuu kuyaa mene yaadaraneen an-
dekore, yedin kabaanmo wene at yan-
ingko sikamoo arimbed daane Yesu wed-
menande daanoon.

⁵ Kwane, Yesu kuu wene kuyaa nan-
dekore, kankoone wedmoone Sakius kuu
at ari kowe, Yesumbed yedmenoon,
“Sakius, kirod kamene! Kibikee ne
kuu eb ambiwoom dobaraniin kowe.”
andoon.

⁶Kwanandoone, Sakius kirod kamenene Yesu yaa kubenoon.

⁷Kwanoone, nimakarub kuu wedmekorib kongeniwen, “Wedmime, karub kane arebkob Yesu yoom dohiriib. Sakius kuu ambarakmi ye karub kuda!” ande kamiwen.

⁸Kumban Sakiusbed Yariman yaa yedmoon, “Yariman, wedme. Ne yiribman kuu andokbe angkara kuu kamboknonndan yaa bangkandaniin. Kwane, nembed karub kane yaa biranaan kuu ye yaa birani ye kakman nongkobe kaningiib indaniin.” andoon.

⁹Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “Kibikee, anam andoonkob Godbed bobni yaa kuu burudande nendoon kii, amborom kuu karub kee Abraham areb anam andoon kowe.

¹⁰“Kwane, Karub Ye Mingki kuu mene bikderebe winiwendan kuu onme wedmene bobni yaa kuu burudande bindi dowad monoon.” andoon.

Demedan Od Ooniwen Ye Kuruweng (Mt 25:14-30)

¹¹Yesu kuu Yerusalem dia doroon kowe, nimakarub yenambed meeniwen kuu Godbed korok kere ooni yeman kuu kirod kerandamuun manok andiwen.

Kwane, Yesu kuu yekaadkeron, nimakarub kuu kwane meeniwen kowe, yembed kuruweng kee yi yaa dakmoon,

¹²“Korok darewoob kuu ye ambibkindan korem yi king kerandamoon kowe, wenene ambibkin yemoon oonoon ye king darewoobbed ne yaa kinok ande wonoon. ‘Kwanekori, ika mene ne nimakarub yaa oona.’ ande meenoon.

¹³Kowe, yembed ye deme karub angko angkoyiib yaa baandoone, mimyamo keruwen. Kwaniwe, yembed mimim kuu od murubkob aningko mina[‡] mimim bangkandekore yedmendoon, ‘Od kee

bewene ari deme ambangkibko ika mana.’ andoon. Andekore wonoon.

¹⁴“Kumban ye ambibkindan yena kuu ye yaa dowakenban keruniwen kowe, yimbed karub yena yedmiwe ye yoman wene king darewoob yaa yedmiwen, ‘“Karub kee nub korok keru kuu nub dowakenban.” ande yedmiib kii.’ andiwen. ¹⁵Kumban king darewoob kinooona, karub kuu ye ambibkindan yi king keroon.

“Kwanekore, ika monoon kuu yembed yedmoon, ‘Karub kane kane ne od be wenebiwen kuu baandibko menebime. Ne dowaken kuu ambangkiwen kuu ari komoyiib biwen kuyaa kaadkerandamiin.’ andoon.

¹⁶“Kwanandoone, deme karub ibduruk kuu mene yedmoon, ‘Korok ee, ne kuu od mina mimo kawewen kuu ambangkeni ari od mina angko angkoyiib baan kii!’ andoon.

¹⁷“Kwanandoone, kingbed ye deme karub yaa yedmoon, ‘Yimin kerewen, eb kuu ne deme karub amun kii, amborom kuu eb kuu barang embengiib ongme ambangkewen kowe, siti angko angkoyiib ebbed oone.’ andoon.

¹⁸“Kwanandoone, deme karub maambbed mene yedmoon, ‘Korok ee, eb od mina mimo kawewen kuu ambangkeni ari od mina angkoyiib baan kii!’ andoon.

¹⁹“Kwanandoone, kingbed yedmoon, ‘Eb kuu siti angkoyiib oone.’ andoon.

²⁰“Kwane, deme karub maa kuu mene yedmoon, ‘Korok ee, eb od mina kuu kei. Ebkad baradbed bedmekori kankowe biknaan. ²¹Ne kuu eb yaa unaan, amborom kuu eb kuu yobdood ye karub kowe. Ebka ari ma ambangkindo ye od bimaab, kwane ebka kibinindo ye animan be wenorimaab kowe.’ andoon.

[‡]19:13 Mina mimo kuu 1,000 Kina areb.

²²“Kwanandoone, kingbed ye deme karub yaa inande yedmoon, ‘Eb kuu deme karub arewa! Ebka eb weng dakmewen kumbed kwane wengyunda. Ebbed yedmeeb kuu ne kuu yobdood ye karub. Kwane yedmeeb kuu neka ari ma ambangkindo ye od beni, neka kibinindo ye animan wenorimainoo?

²³Anam kwana karen kuu ne od kuu kanwene od beng aom kowewedka. Kwane, ne ika manaan kuu ne od kuu ariyiib kan dabokniwedned.’ andoon.

²⁴“Andekore, kingbed demedan yena yaa yedmoon, ‘Karub keyaa od mina kee nan angkaro deme karub maa ambangkene od mina angko angkoyiib boon ye karub yaa nonime!’ andoon.

²⁵“Kumban yimbed yedmiwen, ‘Korok ee, karub kee ye kuu od mina angko angkoyiib keroon kii!’ andiwen.

²⁶“Kwanandiiwe, kingbed yedmoon, ‘Kanembed ye yaa angkeen kuu ongme awinaneen kuu ari yemoon ye yaa bangkananeen. Kumban kanembed ye yaa angkeen kuu awinindo keroon kuu ye yaa korem kuu beene dowan keraaneen. ²⁷Karub kane kane ne yaa king keraan ande bon keriwendan kuu kuna? Keyaa be mene ne arinambo arimbed yenib nongkobime.’” andoon.

Kubi Darewoowiib Yerusalem Aom Awuniwen

(Mt 21:1-9, Mk 11:1-11, Yn 12:12-15)

²⁸Yesu kuu kwane dakme dowan kerekore, yedin wene Yerusalem yaa nandok wonoon. ²⁹Kwane, Yesu kuu mene aangko Olif dia kambong Betfegiib Betaniyiib yaa nandoon.

Kwanekore, ye kedmengkandeendan ayoob yaa yedmoon, ³⁰“Wene kambong kuyaa awune wedmaniwe, donki ingkod kuu kuyaa boroniwen kii. Donki kwari kuu karub maa, ma kwari dibere yarebindo. Wedme dudberekorib, keyaa kanminime. ³¹Karub kanembed yiib yaa

‘Komo dowad dudbarandiwed?’ andoka yedmenime, ‘Yarimanbed ye deme yaa kankowanded.’ andime.” andoon.

³²Kwanandoone, ye kedmengkandeendan ayoob kuu kambong aom winiwen. Kwane, wene wedmiwen kuu donki kuu Yesumbed dakmoon arebmo. ³³Kowe, kwane nong kuu dudmungkaiwe, kangkodaibed yi yaa kaamondiwen, “Yiib kuu komandiwed donki kuu kwane dudmungkaib?” andiwen. ³⁴Kwanandiiwe, yimbed inandiwen, “Yarimanbed ye deme yaa kankowanded.” andiwen.

³⁵Kwane, Yesuyiib yaa kanminiwe, ye kedmengkandeendan yi yuruk ebkad kuu biangke ben donki ye angkurom ari nongkobekorib, Yesu kuu kwari nenkowiwe diboroon.

³⁶Kwane, Yesu kuu Yerusalem yaa wene dorooone, nimakarub kuu yi yuruk ebkad kuu biangke ben kiwaan yiri ye arinambo ari kudmenmo winiwen.

³⁷Kwane, wene ye kuu mene aangko Olif kankoonimbon dia menene aangko dabon yiri Yerusalem nandi ye kiwaan wanandamoon. Kwane, kadaareb ye yoman winimaibdan kuu God yaa kube baande kankooniwen, amborom kuu God yaromkono wedmi yeman yemoon ongmenaboon kuu wedmiwen kowe.

³⁸Kwane, kubenenib yedmiwen, “King kee Yariman yaambad ke meneen kee amun kerunok!

Ewen ari kuu yewenubmo kere God yaa kuu nambirimo kerundok!” ande kamiwen.

³⁹Kwane, Farisidan yenambad ni-makarub wedangkambad Yesu yaa yedmiwen, “Kedmengkandi korok! Eb kedmengkandeendan kuu yedmende kwane dakmaib!” andiwen.

⁴⁰Kumban Yesumbed inandoon, “Iwari keraniib kuu botbed ne yaa kubi weng komkaniib.” andoon.

Yesu Kuu Yerusalem Yu Dowad Ameng Kamoon

⁴¹ Kwane, Yesu kuu Yerusalem dia menene, siti kuu wedmekore yu dowad ameng kamoon. ⁴² Kwane, yembed Yerusalem yaa yedmoon, “Kub dore God dore yewenub yeman kub yaa kibik meneen kumban, kubkaadkerindo kowe kub yaa biknoon. ⁴³ Aron kuu mananuun kwane kub bondanbed kub kuuk dungkun ari damkamenmo daani yeman ongmenib, kub yaa dewene awanewandenib, yiriyiib ariyiib kebed angkayib kwane awinebdaniib. ⁴⁴ Kwane, yimbed kub yoom kub nimakarub yoom dana yoom kub kuuk aom kuu okad yiri benkiradme monmaraniib. Ku yenbewen ye bot kuu korem benkiradmenib ma korondaiwe mamaa yaa dabokne angkimbaranban. Korem kamaneen kee amborom kuu Godbed kub yaa monoon yaron kuu kub wedmewen kumban kubkaadban kerewen kowe.” andoon.

Yesu Kurikuri Boyambib Darewoob Yaa Woonoon

(Mt 21:12-16, Mk 11:15-19)

⁴⁵ Kwanandekore, kurikuri boyambib darewoob yaa woonoon. Kwane, yembed karuwa nimaya barang kuyaom berengkanabiib kuu andowe ben kiradmoon. ⁴⁶ Kwanekore yedmoon, “God Ye Weng yaa wongkoon kuu, ‘Ne kurikuri boyambib darewoob kuu kurikuri yambib keranuun.’ kumban yiiibbed ‘yid bi-maibdan yi ambib’ areb keriwen kii!” andoon.

⁴⁷ Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob yaambbed aron korem kedmengkandemboon. Kumban God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandaniib korok korok yenayiibbed Yesu ayande kamiwen. ⁴⁸ Kuned yembed dak-

meene wengambiriibdan kuu ye yaa dowaken keruniwen kowe, ongme wengaoimiib doriib. Kwani kowe, korok korok kuu ayanuub andi ye kiwaan wedmindo.

Korok Korokbed Yesu Yaa Kaamoneniwen

(Mt 21:23-27, Mk 11:27-33)

20 Aron mamaa, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob kuyaambbed dorone nimakarub yaa kedmengkandene God ye weng amun yi yaa daandoon. Kwanoone, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandaniib Yuudan yi aamkono aamkonoyiib kuu mene ye yaa dakmande miniwen. ² Kwane, yimbed yedmiwen, “Nub yaa yedmende. Eb kuu kane yaromkono yaambbed kwamune kameeb? Kanembed aromkono kee kabdoonkob?” andiwen.

³ Kwanandiiwe, Yesumbed inandoon, “Angkon nembed yiiib yaa kaamondandamaan kowe yedmewiwa. ⁴ Yoonbed nimakarub yaa baptais kerundoon kuu, Ewen ari doreen ye God yaromkono yaambbed dee o karub yaambbed dee?” andoon.

⁵ Kwanandoone, yikareb yedmenoon yedmenoon kame andangkanenib yedmiwen, “Kwane inandanuub, ‘Yoonbed baptais kamoon kuu God yaambbed.’ andanuub kuu yembed yedmaneen, ‘Komoyiibkob Yoon ye weng yaa anam andindo keriwen?’ andaneen. ⁶ Kumban nubbed ‘Karub yaambbed.’ andanuub kuu nimakarubbed botbed nub yaa yaniib, amborom kuu Yoon kuu profesiman ande meenimaib kowe.” andiwen. ⁷ Kwana kowe, Yesu yaa inande yedmiwen, “Nubkaadban.” andiwen.

⁸ Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Ne kangkon kane ye aromkonombbed kwane ambangkain kuu daandainban.” andoon.

Yesu Kuu Wunekaraniib Ye Kuruweng

(Mt 21:33-46, Mk 12:1-12)

⁹Kwane, Yesumbed kuruweng kee nimakarub yaa dakmoon, “Karub maa ye mongkobon angka nong yob kab kibingkoon. Kwanekore, mongkob oonidan yaa yob yena kuu neyiib bangkawimamime andi ye weng ongmekore, aron doboob wonoon.

¹⁰“Amaanbed, nong yob kuu yowiiib kere wi aron kereen kowe, karub kuu ye deme karub yedmoone, wene mongkob ooniwendan yaa ye man bok wonoon. Kumban deme karub kuu ayekorib domoneniwe dingkirud wonoon.

¹¹“Kwane, deme karub mamaa yedmoone wonoon. Kwangkon yimbed aye ingme karak konenib domoneniwe dingkirud wonoon.

¹²“Kwanoone, deme karub maa ayoobmim andi yaa yedmoone wonoon. Wonoone, mongkob ooniwendanbed aye monmarenib nen angka korariwen.

¹³“Kwaniiwe, nong yob yarimanbed yedmoon, ‘Kwani kowe, kibikee komo keraniin? Ne dana ne mimyob keanaan ye karub yedmako wonok. Mok kwananiin kumbed wengamberenaniib manok kii!’ andoon.

¹⁴“Kumban, mongkob ooniwendan kuu karub kuu wedmenekorib, yikareb yedmenoon yedmenoon kamiwen, ‘Keeke yariman ye mingki. Nong yob mongkobon kee ye man keraneen kowe, aye kowanuub kuu nubmanmo keranuub kii!’ andiwen. ¹⁵Kwanandekorib, ye kuu mongkobon aombed kan angka korarekorib aye kowiwen.

“Kwani kowe, nong yob yariman kuu komo keraneen? ¹⁶Yembed mene mongkob ooniwendan kuu yengkad-

maneen kii! Kwanekore, nong yob mongkobon kuu kande mongkobon oonimaibdan yena yaa kondaneen.” andoon.

Kwanandoone, nimakarub kuu Yesu ye weng kee wengamberekorib yedmiwen, “Yii! Kekamune kee ma kwanaan.” andiwen.

¹⁷Kumban Yesumbed yi yaa keendomberene kaamondoone, “Kwani kowe, God Ye Weng wongkoon kee, ‘Boyambib yengbimaibdanbed bot kankaariwen kuu ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon kii.’”[¶]

andoon kuye weng id kuu kuna? ¹⁸Kanembed bot kwari kombaraneen kuu ayene moradme kurubkurub keraneen. Kwane, bot kumbed kane ari kombaraneen kuu beengkaneen.” andoon.

¹⁹Kwanandoone, Yuudan yi amob kedmengkandaniib God dore Yuudan dore wedyiri dobiridaniib kuu Yesumbed kuruweng kee dakmoon kuu wengamberenib yikaadkeriwen, kuruweng weng id kee yi inamen arewa yaa daandeen kowe, yi dowaken kuu kirodmo awinenem ande kamiwen. Kumban yi kuu nimakarub yaa unendiwen kowe kwanindo.

Tak Od Kowi Ye Kaamoni

(Mt 22:15-22, Mk 12:13-17)

²⁰Kowe, kwane wene aron ari keruko awinenem ande meedmiwen. Kwane, yimbed darobidan yena yedmiwe, yi kuu karub amun areb aadidme miniwen. Yi dowaken kuu Yesu kuu weng arewa maa dakmaneen kuu awinenekorub nenwene Gavana Paillet ye dingki ari konem andiwed. ²¹Kwani kowe, Yesu yaa kaamoneniwen, “Kedmengkandi korok ee, nubkaad, eb kuu anammo kedmengkan-

[¶]20:17 Buk Yook 118:22 Aminim kowi ye bot kee miin anam anam. Kuyiibban keraneen kuu ambib nandanuun.

deneb dakmeeb. Eb kuu nimakarub yaa kane ande ambengkaabban, angkon eb kuu God yaa dohiri amun ye kiwaan anammo kedmengkandimaab. ²²Kowe, tak od Saesaa yaa kowi kuu yorokmo yeman dee arewa dee?" andiwen.

²³Kumban yi nemengkandi inamen kuu Yesu kuu yekaadkeron kowe, yem-bed yi yaa yedmoon, ²⁴"Od murubkob kuu ne yaa korokbime. Od murubkob yaa kekane ye korok kuruwakiib an-inkoyiib?" andoon.

Kwanandoone, yimbed yedmiwen, "Saesaa yeman kui." andiwen.

²⁵Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, "Kwani kowe, Saesaa yeman keroka Saesaa yaa bangkanime. God yeman keroka God yaa bangkanime." andoon.

²⁶Kwanandoone, karub kuu yembed inandoon yaa kuu binangiwiwen kowe, yi kuu wengiib ma inandindo. Kwane, yi kuu nimakarub yi arinambo arimbed komo kere kaamobi yobdood ye yaa konindeban keruwen.

Sedyusidanbed Yesu Yaa Biranande Kamiwen

(Mt 22:23-33, Mk 12:18-27)

²⁷Sedyusidanbed meenimaib kuu nimakarub dukniwen yirimbed kuu ika dembimokban andimaib. Kowe yimbed Yesuyiib yaa mene kaamoniwen, ²⁸"Kedmengkandi korok, kurin kuu Mosesbed nub dowad amob wongkoon kuu, karub maa bobne ye wonong kuu danayiibbanbed domonde wananeen kuu, wonong irib kuu ye damanbed awanekore dana wanabaneen kuu ye aagorok bobnoon ye dana ande kowi yeman.

²⁹"Aron maaaa, ayi neredkan ediib. Kowe ayidin awanoon kumban, danayiibbanbed bobnoon. ³⁰Kwanoone, ningkimbed wonong irib kuu awanoon kumban bobnoon. ³¹Bobnoone, maaaambed awanoon kumban

yangkon bobnoon. Kwane, neredkan yena yiri kangkon kwamune keruwen. Yi korem kuu danayiibbanbed dukniwen. ³²Kwane, wonong kuu yeenbon arimbed bobneen. ³³Kumban yi korem ediib kuu awaniwen kowe, bobni yirimbed dembaniib yaron ari kuu wonong kuu kane ye wonong keranuun?" andiwen.

³⁴Kwanandiiwe, Yesumbed inande yedmoon, "Okad yiri ye nimakarub kuu awadmimaib. ³⁵Kumban kane kane Godbed yimin andene bobni yirimbed benmananeene ika dembaniib kuu awanaibban. ³⁶Ku wadkere dobaraniib kuu God ye engyus areb keraniib, bobnaibban. Yi kuu God ye dana meed, amborom kuu dukniwen yirimbed benmananeene dembaniib kowe.

³⁷"Meenime, Mosesbed dianmo korokboon kuu dukniwendan kuu ika dembi yeman, amborom kuu amanayod aombed amot denoon ye weng wongke yedmoon kuu 'Yariman kuu Abraham ye God, Aisek ye God, Yekob ye God.' andoon kowe. ³⁸Kwanandoon yaron kuu yi kuu dukniwen kumban yi kingkin kuu wad doriib kowe, ye kuu wad doriib yi God, amborom kuu yembed wedmoon kuu God ye nimaya karuwa korem wad doriib kowe." andoon.

³⁹Kwanandoone, Yuudan yi amob kedmengkandidan yenambed yedmiwen, "Kedmengkandi korok, ebbid inandewen kuu amun kii." andiwen. ⁴⁰Kwane, karub kanembed kanangkod kere kaamoni maaaa ma kaamonenindo.

Godbed Kinoona Monoonman Kuu Kane Ye Dana?

(Mt 22:41-23:7, Mk 12:35-40)

⁴¹Kwane, Yesumbed yedmoon, "Koman-diwed Godbed kinaneena mananeenman Keresu kuu no Dewid ye Awo

ari andimaib? ⁴²Buk Yook aom Dewid, yembed anukbed yedme wongkoon, ‘Yariman Godbed ne Yariman yaa yedmoon, “Ne dingki wiwi angka dibereewo, ⁴³nembed eb bondan kuu beni eb yonbed animari dori yeman ongma.”’ andoon.

⁴⁴“Dewidbed Keresu yaa kuu ‘Yariman’ andoon kowe, komarewa kere ye awo ari keraneen?” andoon.

Yesumbed Korok Korok Yaa Ongkandoon

⁴⁵Kwane, nimakarub kuu kwane wengaiwe, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, ⁴⁶“Kaadkerime, Yuudan yi amob kedmengkandidan yaa. Yi kuu ebkad manimanandeb doboobmo inwarekorib, animan berengkimbon aom dewenebaiwe yenambéd nub yaa kubendime ande kamimaib. Kwane, kurikuri ambiwom o orokbon yaa kuu yi kuu aningko darewoobdan yi dibirimbon arimbed diberem ande kamimaib. Kwanimaib kuu yi kubi yeman. ⁴⁷Kumban, yi kuu birandidan kowe, nima irib awandi ye meeni areb karub yi murubia ari kurikuri doboob kamimaib kumban, yi kuu nima irib yi od animaiwe kamboknon kerimaib. Kwamunimaibdan kuu dabab miin arewa Godbed kondaneen.” andoon.

Wonong Irib Yu Koni Kara

(Mk 12:41-44)

21 Kwane, Yesu kuu wedmoone, karub yena yiribman yemoondan kuu kurikuri boyambib darewoob ye od nongkobimbon aom od be mene nongkobiwen. ²Kwane, wedmoone, wonong irib kamboknon kuu murubkob embeng embeng ayoob be mene od nongkobimbon aom nongkoben.

³Kwanuune, yembed yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, wonong irib kamboknon kee murubkob embeng embeng ayoobmo nongkoben kumban, yu kuu yiribman yemoondan od nongkobiwen kuu burudandeen. ⁴Yiribman yemoondan kee yi yiribman yemoon yaambéd kuu barang mimo o ayoob areb kowiwen, yiribman yemoon kwane dangoon kuu kowindo. Kumban yu kuu kamboknon kuned kumundin ari moone ane dobaranuun yemaniib korem kwane koween.” andoon.

Yimin Wande Wananeen Yaa Dud Kedmengkandi

(Mt 24:1-25, Mk 13:1-23)

⁵Kwane, Yesu ye kedmengkandeendan yenambéd kurikuri boyambib darewoob yaa bot manimanandewiib God yaa munob bangkaniwen ye yiribmanbed inwarundiweniib ye dowad yaa dakmiwen.

Kumban Yesumbed yedmoon, ⁶“Aron keranuun kuu ambiwiib yiribman koremiib kee wedmiib kuu aron ari mananeen kuu bot mimo ma kwane dabokne yiri angkimbere ari angkimbere kamaibban, korem kuu bondanbed ben yiri kiradmaniib!” andoon.

⁷Kwanandoone, ye kedmengkandeendan yenambéd ye yaa kaamoneniwen, “Kedmengkandi korok ee, aron komo arimbed kwamenan wananeen? Kwane, komo komo dud korokbendaneenkob anam kwane wanandameen kui andanuub?” andiwen.

⁸Kwaniwe, Yesumbed yedmoon, “Kaadkerime! Yenambéd yiib yaa birandande mananiib kowe. Karub yemoon kuu naningko yaambéd areb kowenib mene yedmaniib, ‘Ne kuu Keresu, aron anam kuu muneen kii!’ andaniib. Kuned yi yoman wanaib. ⁹Kwane, gapman maa dore gapman

maa dore ana nangmiyib gapman yaa nangme yika korok keriyib kamiwo wengambiribka unai. Ibduruk kuu kudin kwamenan wananeenkob, yomanbed kirodban yeenbon aron mananuun.” andoon.

¹⁰ Andekore, yembed yi yaa yedmoon, “Ambibkin maambed maa yaa nangbaniib. King maambed king maa yaa nangbaniib. ¹¹ Kwamaniwe, dowodki darewooyib mungimbed dukniyib bob anikadiib okad yena yaa kamenan wananeen. Kwane, okad yena yaa nimakarub kuu uni yemaniib Ewen arimbed dud kedmengkandi darewooyib kuu menebaneen.

Yesu Yaromkonoyiib Aromne Dobirime

(Mt 10:16-22, Mk 13:9-13)

¹² “Kumban barang kee kwa-menabindo yaron kuu karubbed yiib awingkandekorib be wene yenbande arewa kamaniib. Kwane, yimbed yi kurikuri ambiwoombed wengyundande be wene wii aom kamobaniib. Yiib kuu wengyundi dowad kingiib gapmaniib yi arinambo ari be mananiib. Yimbed yiib yaa kwamendaniib, amborom kuu yiib kuu ne yoman miniwen kowe.

¹³ “Kuned kwamaneen yaron kuu yiib kuu ne weng dakmaniib. ¹⁴ Kwane, kangdod aom kuu komo yedmanuub kii ande meenaib. ¹⁵ Nembed inamen kangdom kondeni kwane kwane dakmime ande kamaniin kowe, yiib bondanbed yiib wengiwa inameniwa yaa kuu burudandindeban.

¹⁶ “Kumban, yiib ariana aagoroka oniya damana karubkima angkodmia kwangkong yiib yaa ambodanganiib. Yimbed yiib yena kuu yengkadmaniib. ¹⁷ Nimakarub korem kuu yiib yaa arud darewoob wandembaraniib, amborom kuu yiib kuu ne yoman miniwen kowe.

¹⁸ “Kuned barang kee yiib yaa anam ma yaanban. ¹⁹ Kwamenabaneen kuu yiib kuu meeni anam yaambed aromne dobereniwed wadkeri aron korem korem yeman kandaniib.” andoon.

Yerusalem Kuu Monmaraniib

²⁰ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kwane, yiib wedmaniwe, ana nangmidan kuu Yerusalem yaa awanewandaniib kuu yiibkaadkeraniib, ‘Kwani kowe, Yerusalem kuu monmarandaniib kii.’ ande meenaniib. ²¹ Kuyaron ari keruka, nimakarub Yudea ambibkin aom doriibdan kuu kirokmone aangko ari winime. Yerusalem aom doriibdan kuu angkanime. Yi kuu siti dia doriib keroka, kuyaom awunaib!

²² “Kwanandaan amborom kuu keye dabab aron kuu ukum darewoob God Ye Weng yaa wongkoon kuu anam keraneen. ²³ Kuyaron keranuun kuu nima oyoomiib o dana muk yaayiib kuu dabab darewoob kandaniib! Ambibkin kee korem aom kuu dabab darewoob mananeen, kwane kuye nimakarub kuyaa kuu arud barang yemoon menebaneen. ²⁴ Kwane, yena kuu kerewangbed yengkadmenib yena kuu wiidan areb ambibkin mamaa yaa be wananiib. Yerusalem kuu Yuudanbanbed monmaraniwe, kwane wene yi aron kuu burudandanuunkob.

Yesu Ika Mananeen Yaa Nekwiyyib Kerime

²⁵ “Dud korokbi yeman kuu aron yaayiib wood yaayiib mindong yaayiib kamaneen. Okad yiri kuu ambibkin maa maadan kuu karamok ye kuweng kamenabiyyib oknondok beengkanabiyyib yaa kerebkarab kere unaniib. ²⁶ Nimakarub kuu korem uni darewoob kere bobne wandaniib. Yi kuu no kerebkarab kamenib okad kumundin kee komo

kerandamuun kee ande kamaniib, amborom kuu mindong ambid aom dangoon kuu kiringmenabaniib kowe.

²⁷“Kuyaron kuu, nimakarub kuu wedmaniwe Karub Ye Mingki kuu wiib aombed aromkonoyiib nambiri darewoowiib mananeen.

²⁸“Kwane, barang korem kee kwamenaboka unaib. Yaro dembe kubiyiibbed yiib korok kankoonime, amborom kuu Godbed yiib benwini yaron kuu dia keranuun kowe.” andoon.

²⁹Kwane, Yesumbed kuruweng kee dakmoon, “Yedob ayiib at yenayiib kee wedmime. ³⁰Kwane, biid yeeb dembimaan kuu yiibka meenimaib, ‘Kwani kowe ire wanandamoon kii.’ andimaib. ³¹Kwamune areb kuu, wedmaniwe barang kee kwamenan wananeen kuu yiibka meenaniib, ‘Kwani kowe Godbed korok kere ooni yeman kuu manandamuun kii.’ andaniib. ³²Nembed yiib yaa ke anam yedmendaan kei, nimakarub okad kiri keyedan kee duknaibbanbed kwamune yedmaan kuu kamaneen. ³³Ambidiib okadiib kuu dowan keranuun kumban, ne weng kuu dowan keraanban, aron korem korem angkimbaraneen.

³⁴“Kereknembere oonime! Kwanaibban kuu orokbona awarak ok aniya yaa kamemberenib, okad yiri ye barang yaa meenmembaraniwe, yiib kuu nekwindo aron arimbed kudmeniibban kuyaron keranuun kii, ³⁵amborom kuu okad yiri nimakarub korem yaa kwamunemo mananuun kowe. ³⁶Kwani kowe, aron korem kuu kereknembirime. Kwane kurikuriyiib kamime, barang kee kwamenabaneen kuu yiib yaa manaanban ye dowad. Kwane, kurikuriyiib kamime, yiib kuu yiminmo Karub Ye Mingki ye arinambo ari dobaraniib ye dowad.” andoon.

³⁷Kwane, awingyab kuu Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob yaamb

kedmengkandoon. Kwane amnoom kuu siti aom kuu koronde wene aangko Olif arimbed doboroon. ³⁸Kwane, amkimo kuu nimakarub korem kuu dembekorib wene kurikuri boyambib darewoob yaambed ye weng yaa wengambirimo kamiwen.

Ambodangi Ye Kiwaan Yudasbed Onmoon

(Mt 26:1-5, Mk 14:1-2)

22 Kwane, Yuudan yi flawa kabayingke obo kerindo ye orokbon yaningko Burudandoon ye aron kuu dia kereen. ²Kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandaniib kuu karuwa nimaya yaa unendiwen kowe, aye kowem andi ye kiwaan yemyeb nubnaan kamiwen.

³Kwane, Yesu ye kedmengkandandan wad ayoowiib karub maa yaningko kuu Yudas Iskeriot. Kwane Setenbed Yudas ye niindem aom ibnenoone, ⁴wene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib kurikuri boyambib darewoob yaa oonimaib ye ana nangmidan yi korok korokiib yaa wonoone, yembed Yesu ambodange nende yi yaa kondi ye kiwaan onme dakmiwen. ⁵Kwane, yi kuu kubi darewoob kerekorib, od kabdanuub ande yedme kowiwen.

⁶Kwaniwe, Yudas kuu ee andekore, domonde wenene “Yesu kuu yembirimo kadaarewiibban kere, ne aron amun ari keruko awineni nende konda.” ande meedmoon.

Burudandoon Orok Nekwiwen

(Mt 26:17-25, Mk 14:12-21)

⁷Kwane, flawa kabayingke obo kerindo ye orok aron ibduruk ari kereen. Kuyaron kuu Yuudan yi Burudandoon orok ye sibi mana aye nengke animaiib.

⁸Kowe, Yesumbed Pita yoom Yoon yoom yaa yedmoon, “Wene Burudandoon animan nekwibko anem.” andoon.

⁹Kwanandoone, yimbed kaamoneniwen, “Eb dowaken kuu kunayambed nekwise andewed?” andiwen.

¹⁰Kwanandiwe, yembed yedmoon, “Wene siti aom aomne wedmaniwe, karub kuu ok yuundi yemaniibbed durundaneen kuu kwane ye yoman winibko wene ambiwom aomnok.

¹¹Kwanoko, ambiwom aomnoon ye yariman kuyaa yedmenime, ‘Kedmengkandi korokbed kaamonoon kuu ne yoom ne kedmengkandiindan yoom diberenub Burudandoon ye orok ananuub ye wadnari kuu kuna?’ andime. ¹²Kwananiib kuu yembed daane arimbed wadnari darewoob kuu korokbendaneen. Kuyaom kuu dibere ani yeman arak awene kundukmo dangoon kowe, kuyaombed Burudandoon animan kuu nekwe ongmime.” andoon.

¹³Kwanandoone, Pita yoom Yoon yoom kuu winiwen. Winiwen kuu Yesumbed dakmoon areb kwamunemo keroon. Kowe, yimbed Burudandoon orok kuu nekwiwen.

**Yesu Yaa Meendobi
Ye Animan Ani Ye Kiwaan**

(Mt 26:26-30, Mk
14:22-25, 1Ko 11:23-25)

¹⁴Kwane ani aron keruune, Yesu yoom ye apasodan yoom kuu menenib arak dia dibiriwen.

¹⁵Kwane dibonib, yembed yi yaa daandoon, “Ne dowaken darewoob kuu Burudandoon orok yiyb yoom ke anuub kee kwanekorid durud yewed kandain andid. ¹⁶Kedi, nembed yiyb yaa ke yedmendaan kei, ne kuu angkon ika aman Burudandoon orok mamaa anainban

kwane wene God ye oonimbon aombed orok kuu id anam keraneene wedmekoruwed.” andoon.

¹⁷Kwane, yembed kabus nandene God yaa kuye dowad eso andekore daandoon, “Kabus kee nandekorib, yiyb korem anekore nonoko anekore nonoko kamime. ¹⁸Kedi, nembed yiyb yaa ke yedmendaan kei, ne angkon ika nong yob ambod ok kee ika anainban kwane wene God ye oonimbon mananuunkob.” andoon.

¹⁹Kwanandekore, yembed om^s kande kuye dowad eso andekore, domabangke ye kedmengkandeendan yaa bangkandene yedmoon, “Kekee ne id, nembed yiyb dowad dookbi yeman ande kondaan kii. Kwamune kamimamime, ne yaa meeni ye dowad.” andoon. ²⁰Kwane orok aniiwe, kwamune areb Yesumbed kabus nande yedmoon, “Kabus keye ok kee Godbed amob weng yeeb ongmoon. Amob weng yeeb kee ne umkanbed yiyb dowad ondukaneen kumbend ongmeneen.” andoon.

**Kanembed Yesu Yaa
Ambodanganeen?**

(Mt 26:21-24, Mk
14:18-21, Yn 13:21-30)

²¹Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yiyb kuyaa karub mim kuu ne dowad ambodanganeen kii. Ye kuu arak keyaa neyiyb yaa kei. ²²Karub Ye Mingki kuu Godbed komarewa yedme kowoon yaambend ambangkaneen. Kumban kanembed Karub Ye Mingki nende aye kowi yeman yaa kondaneen kuu dabab darewoob kandaneen.” andoon.

²³Kwanandoone, ye kedmengkandeendan kuu yikareb eb dee ne dee kame kaamobiwen, “Nub keyaa kee kanembed kwamune kamaneenka?” ande kamiwen.

^s22:19 Gurik wengbed “bred” andoon.

Yiibka Kankubune Yena Yi Deme Karub Areb Kerime

(Mt 20:25-28, Mk 10:42-45)

²⁴ Kwane, ye kedmengkandeendan kuu yikareb kanembed ari ande andowe wengbiriwen.

²⁵ Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Yuudanban yi king kuu yi nimakarub yaa yedmimaib, ‘Nubbedmo korok, nubbedmo yimin, nub weng yaambedmoo wengambirime.’ andimaib. Angkon, karub kanembed korok keruwen kuu kerengkan wengiib ‘Nub kuu nimakarub yi awandidan kii.’ ande yedmimaib. ²⁶ Kumban yiib kuu kwamune areb keraib. Yiib kuyaom kanembed ari keroka, dana areb kerok. Kwane, korok keroka, yena yi deme awinimo ye karub areb kerok. ²⁷ Kane kuu ari, arak yaa dibeen ye karub dee o animan nekwi ye karub dee? Arak yaa dibeen kumbed ari kui. Kumban ne yiib yaa kemaom manaan kuu animan nekwi ye karub areb kereni manaan, yirimo kui.

²⁸ “Yiib kuu ne yaa dabab meneboon kuu yiibbed awawiiwe dobaraan. ²⁹ Nambembed aromkonoyiib oonimboniib bangkawoon kowe, yiib kangkon nembed kwamune areb bangkandaan. ³⁰ Kwananiin kuu yiib kuu ne oonimbom aom ne arak yaambedmoo animaniib okiib ananiib, kwane yiib kuu king yi ooni ye dibirimbom arimbed diberenib amyenimbom wad ayoob Israeldan yaa wengyundaniib kii.” andoon.

Yi Anam Andi Yaa Setenbed Komboon Kaamondaneen

(Mt 26:31-35, Mk 14:27-31, Yn 13:31-38)

³¹ Kwane Yesumbed Pita yaa yedmoon, “Saimon, Saimon, Setenbed yiib korem yiib anam andi komboon kaamobi dowad God yaa yimin dee ande

kaamonoone ee andoon. ³² Kwanoone, ne kuu eb dowad kurikuri keraan kuu eb anam andi kara yaa korondaab andid. Angkon ika ne yaa amonombaneeb kuu eb angkodmia yaa yi anam andi aromni dowad awande.” andoon.

³³ Kumban Pitambed Yesu yaa yedmoon, “Yariman, ne kuu nekwaan kowe, eb wii aom kamonaniib kuu ne yoom wananuub. Ne kuu kwane eb ene kowaniib kuu ne kangkon ne yoom duknanuub kii!” andoon.

³⁴ Kumban Yesumbed yedmoon, “Pita, nembed ke yedmebdaan kei, kibik amnoon ayam komkaanbanbed eb kuu Yesu nekaadban ande dakme ayoobmimiib keraneeb kii!” andoon.

Dabab Mananeen Yaron Kuu Nekwime

³⁵ Kwanekore, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Anuk yiri kuu nembed od paosiibban meniibban yonkadiibban winime andaane winiwen kuu barangiibbedned andiwenoo?” andoon.

Kwanandoone, yimbed yedmiwen, “Yii, yiminmo kii.” andiwen.

³⁶ Kwane, yembed yi yaa yedmoon, “Kumban kibikee yiib kuu od paosiib o meniib keraniib kuu ben yarime. Kwane, kerewangiibban keroka, yiib yuruk ebkad kuu biande kande moonime. ³⁷ Kwane, God Ye Weng yaambedmoo wongkoon kuu, ‘Ye kuu amob dookbidan areb dabab koniwen.’ kwane wongkoon. Keye weng kuu ne yaa anam id keraneen. Kuku kibireb kwanandamoon kii.” andoon.

³⁸ Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed yedmiwen, “Yariman, ke kerewang ayoob kei!” andiwen. Kwanandiiwe, yembed yi yaa yedmoon, “Kuu yimin kui.” andoon.

Yesu Aangko Olif Arimbed Kurikuri Keroon

(Mt 26:36-46, Mk 14:32-42)

³⁹ Kwane, Yesu kuu ye koobdane siti domonde wene aangko Olif ari daanoon. Kwane, ye kedmengkandeendan kangkon yi yoom winiwen. ⁴⁰ Kwane, yembed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Ambarakmi yaa kuu kombaraib ye dowad kurikuri kerime.” andoon.

⁴¹ Kwane, ye yi kuu domonde wene ambabban angkambed yiri bumangkene kurikuri kere yedmoon, ⁴² “Ambe, ke-kee eb dowaken keroka, ne yaa durud yewed ye dabab ke monoon kee ebka kande. Kumban ne dowaken yaambedian, eb dowaken yaambedian kerok.” andoon. ⁴³ Kwanandoone, engyu kuu Ewen arimbed kubuderene ye yaa awanene aromkono konoon. ⁴⁴ Kwane, Yesu ye ni-indem aom kuu miin yiminban keroon kowe, kwane aromkonomo kurikuri kamemboroon. Kwane, kamene nimin ok kuu umkan areb okad yiri kiroboon.

⁴⁵ Kwane, kurikuri kame dowan kerekore, ye kedmengkandeendaniib yaa wonoon. Yi kuu mimyob wandoonkob aromkonoyiibban keriwon kowe unuk dangiwen. ⁴⁶ Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Yiib komande unuk dangiwen? Dembenib, ambarakmi yaa kombaraib andi ye dowad kurikuri kerime.” andoon.

Yesu Awiniwen

(Mt 26:47-56, Mk 14:43-50, Yn 18:1-12)

⁴⁷ Yesu kuu kwane dakmeene, kadaareb kuu yaro miniwen. Ye kedmengkandeendan wad ayoob ye karub maa Yudasbed kadaareb kuu ben kinban monoon. Kwane, Yesu yaa mandamuk keeni ye dowad dia monoon, ⁴⁸ kumban Yesumbed ye yaa kaamonoon, “Yudas, eb kuu Karub

Ye Mingki yaa mandamuk keenaneeb kumbed ambodanganeewoo?” andoon.

⁴⁹ Kwane, ye kedmengkandeendan kuu komo kerandameen kuu yikaad-kerekorib, Yesu yaa yedmeniwen, “Yariman, nub kuu kerewang keembed yanuuwoo?” andiwen. ⁵⁰ Kwanandiwe, karub maa kuu ye kerewang kandene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok ye deme karub maa ye kenood wiwi angka kuu nare dankaroon. ⁵¹ Kwanoone, Yesumbed yedmoon, “Kwamaib!” andekore, yembed deme karub ye kenood yaa badmenekore ongmoon.

⁵² Awinenok miniwendan kumaom kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib ana nangmidan kurikuri boyambib darewoob oonimaib yi korok korokiib Yuu yi aamkono korok korokiib kwane miniwen.

Kowe Yesumbed yi yaa yedmoon, “Ne kuu bondan yi korok dee? Yiib komande kerewangiib atdebokiib keyaa be miniwen?” ⁵³ Ne kuu yiib yoom aron korem kurikuri boyambib darewoob kuuk aom dobirimain kumban, yiib kuu kuyaambedian awinewindo. Kumban kibireb kee yiib aron kowe, kumun aronbed korok keruun kii.” andoon.

Pitambedian Yesu Nekaadban Andimo Kamoon

(Mt 26:69-75, Mk 14:66-72,
Yn 18:15-18,25-27)

⁵⁴ Kwane, yimbed Yesu awinenekorib, nenwene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yambiyoom nenwiniwen. Kwaniwe, Pita kuu yi yoman diamban anukbed wonoon. ⁵⁵ Kwane, nenminiwendan yena kuu korok ye ambib kuuk aom amot nengkiwe denoone mimyamo dibiriwen. Kwane, Pita kuu menene yiyiib yaa diboroon.

⁵⁶ Kwanoone, deme wonongbed wedmuune, Pita kuu nambirimbon yaa dibeen kowe, yumbed diambed ye murubia wedmenekoru yedmeen, “Karub kee ye kangkon yeyiib kii!” andeen.

⁵⁷ Kumban Pitambed yedmoon, “Wonong ai! Ye kuu nekaadban!” andoon.

⁵⁸ Kwane, aron doboobban kere karub maambed Pita wedmenekore yedmoon, “Eb kangkon eb yoom kii!” andoon.

Kumban Pitambed yedmoon, “Karuwai! neyiibban ee!” andoon.

⁵⁹ Kwane, awa mimo areb kere karub maambed yedmoon, “Anam, karub kee ye yoom, amborom kuu ye kuu Galeliman kii!” andoon.

⁶⁰ Kumban Pitambed yedmoon, “Karuwai! Ebbed ku dakmeeb kuu nekaadban kii!” andoon. Kwane ereb narokban, Pita kuu kwane dakmeene ayam kuu komkoon.

⁶¹ Kwane, Yariman Yesu kuu amonombene Pita yaa wedme noon. Kwanoone, Pita kuu Yarimanbed anuk kwane daanoon kuu “Kibik amnoon ayam komkaanban kuu eb kuu ne yaa nekaadban andimo kame ayoobmim keraneeb kii!” ande yedmoon kuu ika meenoon. ⁶² Kwane meenekore, Pita kuu ye mimyob wandone wene bunangkambed ameng darewoob kamoon.

Nen Ooniwendanbed Yesu Yaa Damangkaniwen

(Mt 26:67-68, Mk 14:65, Yn 18:22-23)

⁶³ Kwane, karubbed Yesu yaa nen ooniwen kuu kekamune damangkanenib anbandiwen. ⁶⁴ Kwane, ye indob kuu kebengkiwen kowe, yi yaa kuu wedmendingeban keroon. Kwane, karub maambed ayoone yedmiwen, “God ye aromkono yaambed yedme, kanembed enbandoon?” ande kamiwen. ⁶⁵ Kwane,

yimbed Yesu yaa damangkani weng miin arewa yena daaniwen.

Yesu Kuu Korok Korok Yi Arinambo Ari

(Mt 26:57-66, Mk 14:53-65,
Yn 18:12-13,19-24)

⁶⁶ Kwane ware amkimo keruune, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandidan yi korok korokiib Yuudan yi wengyundi korok korok kui, yi kuu mimyamo keruwen. Kwane, andiibkob Yesu kuu oonidanbed yi arinambo ari nenminiwen. ⁶⁷ Kwane, korok korokbed yedmiwen, “Eb kuu Godbed Kionoona Menewenman Keresu keroka, ne kuu kui ande yedmende!” andiwen.

Kwanandiiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Nembed yiib yaa kwanandaniin kuu, yiib kuu ne weng yaa anam andaibban. ⁶⁸ Kwane, nembed yiib yaa kaamondaniin kuu, yiib kuu ne yaa inandaibban. ⁶⁹ Kumban kibikbed ari kuu, Karub Ye Mingki, ne kuu Aromkono Darewoob ye God ye dingki wiwi angkambed dibaraniin.” andoon.

⁷⁰ Kwanandoone, yi korembed ye yaa kaamoneniwen, “Kwani kowe, eb kuu God ye Mingkiyoo?” andiwen.

Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Eyokee, yiib kuu yimin yedmiwen, ne kuu kui.” andoon.

⁷¹ Kwane, yimbed yedmiwen, “Nub kuu nimakarub yenambed ambarakmoon ye weng yedmaniibkob ye dabab weng kuu wengyundanuub dee? Dowan! Yeka yedmoone wengamburuwen kowe ye dabab weng kuu konem!” andiwen.

Gavana Paillet Ye Kaamoni Yesu Yaa

(Mt 27:11-14, Mk 15:1-15,
Yn 18:28-19:16)

23 Kwane, nedbiwendan kuu dembenib, Yesu nendore Pailletiib yaa winiwen. ² Kwane, yimbed Yesu ye

dabab weng kuu Paillet yaa daaniwen, “Karub ke awinenuwen kei, yembed nub nimakarub kuu kiwaan abdon ari ben wanandameen. Kwane, Saesaa yaa tak od kowimban ande yedmene yekareb ye kuu Keresu, king maa andimaan.” andiwen.

³Kwanandiiwe, Pailletbed Yesu yaa kaamoon, “Eb kuu Yuudan yi king dee?” andoon.

Andoone, Yesumbed inandoon, “Ebka ku yedmeeb kui.” andoon.

⁴Kwane, Pailletbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib nimakarub menebiwieniib yaa yedmoon, “Karub keye amarakmi kuu ne ma wedmindo.” andoon.

⁵Kumban yimbed angkon ika ika dakmiwen, “Kuned yembed Yudea ambibkin kumundin aom kuu nimakarub yaa nubka ooni ye weng dakmenaboone ye kedmengkandi yaambed yirinde baande kamiwen. Galeli yaambed andowe mene keyaa kei!” andiwen.

Yesu Kuu Erod Yaa Nenwiniwen

⁶Kwane, Paillet kuu wengamberekore kaamoon, “Ye kuu Galeliman dee?” andoona, ⁷“Ee” andiiwe, “Anam, ye kuu Erod ye aromkono dabderem yirimbed dohiri yeman.” ande meenoon. Kuyaron kuu Erod kuu Yerusalem aom doreen kowe, Pailletbed yedmoon, “Yesu kuu ye yaa nenwinime.” andoone, nenwiniwen.

⁸Kwane, Erod kuu Yesu wedmenekore, kubi darewoob keroon, amborom kuu aron doboob kuu Yesu wenganande kamembirimaan kowe. Erod kuu Yesu komo kamoon kuu wengaboroon kowe, ye dowaken kuu Yesumbed God yaromkono wedmi yeman ambangkoko wedma ande

kamoon. ⁹Kwane, Erodbed Yesu yaa kaamobi yemoon kamoon, kumban Yesu kuu wengiib ma inandindo.

¹⁰Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi amob kedmengkandianiib kuu kuyaa doberenib, arud darewoowiib anam amarakmoon kii andi ye weng korok yaa dakmenabiwen.

¹¹Kwane, Erod yoom ye ana nangmidan yoombes Yesu yaa damangka-neniib ambon baaniwen. Kwanekoriib, yimbed ebkad manimanandeb do-boob derenekoriib, “Ika Paillet yaa nenwinime.” ande yedmiwe, nenwiniwen.

¹²Anuk kuu Paillet yoom Erod yoom kuu bon kerimaib, kumban kuyaron ari kuu angkodmi keriwon.

Yesu Kuu Bobnok Andiwe

¹³Kwane, Pailletbed nimakaruwiib God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Yuudan yi korok korok yenayiib kuu baandoone mimyamo keriwon. ¹⁴Kwaniwe, yembed yi yaa yedmoon, “Yiibbed karub kee ne yaa nenmeneniib yedmiib kuu ‘Karub kee nimakarub yaa oneki weng dakmene “Gapman yaa nangme nubka oonem.” ande yedmimaan.’ andiib. Kumban anuk kuu yiib kiringkono arimbed kaamonanaan kuu yiibbed dakmiwen ye amarakmi kuu ne ma wedmindo. ¹⁵Kwane, Erod kangkon ye amarakmi ma wedmindo kowe, angkon ika yedmoona nub yaa ke nenminiwen kei. Wedmime, ye kuu aye kowi dowad ma amarakmindo! ¹⁶⁻¹⁷Kowe, ukum maa konekori, domoneniine wananeen kii.” andoon. ^{**}

¹⁸Kumban nimakarub korem ibmo komkiwen, “Ye kuu aye kowi ye-

**23:16-17 Buk Luk kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Yuudan yi Burudandoon ye orok yaron ari kuu korok kuu Yuudan yi dowaken weng wengamberekore, wii aom doriib ye karub mimo nen bunangka kowimaan.

man kui! Barabas kuu domonenebko wonok!” andiwen. ¹⁹(Barabas kuu wii aom kamoniwen, amborom kuu yembéd Yerusalem aombed gapman yaa bon kere nangmene karub maa aye kowoon kowe.)

²⁰Paillet ye dowaken kuu Yesu domonenako wonok ande meenoon kowe, yembéd yi yaa ika yedmendoon, ²¹kumban yimbéd ika komkenabiwen, “Ye kuu aye at ming arimbed kinime! Aye at ming arimbed kinime!” ande kamiwen.

²²Kwane, ayoozmim andi Pailletbed yi yaa yedmoon, “Komoyiibkob? Ye ambarakmi kuu komo kamoookob? Ne kuu aye kowi yeman ye id kuu ma wedmindo. Kowe, nembéd ye kuu ukum maa konekori domonenaniine wananeen kii.” andoon.

²³Kumban yimbéd kwane ika naawonmo komkiwen, “Yesu kuu aye at ming ari kowi yeman!” ande kamiwen. Kwani kowe, yi wengbed maa ye weng maa ye weng burudande yi komkimo keroon.

²⁴Kowe, Paillet kuu ye inamen kuu korondene, “Kwane ambangka.” ande yedmoon. ²⁵Kwanandekore, yi dowaken keriwén ye karub arewa, ye kuu nen bunangka kowoon kumban, ana nangmidan yaa yedmoon, “Yesu kuu yi dowaken yaambéd ukum konime.” andoon.

Yesu Kuu At Ming Arimbed Aye Kowiwen

*(Mt 27:32-44, Mk
15:21-32, Yn 19:16-24)*

²⁶Kwanoone, ana nangmidanbed Yesu kuu nenwiniwen. Kuyaron ari kuu siti Sairinman yaningko Saimon kuu Yerusalem aom aomnene meneen. Kwane, ana nangmidanbed awinenekorib, Yesu ye at ming kankarine wonok ande dedmobeniwe,

kankarinene Yesu ye yoman dorooone winiwen.

²⁷Nimakarub yemoon kuu Yesu ye yoman weniib. Nima yena kuu mimyob kowekorib, yuudaneniib ameng kamiwen.

²⁸Kumban Yesumbed amonombe yi yaa yedmoon, “Yerusalem nima, ne dowad ameng kamaib, yiibka yiib dowadiib yiib danaya yi dowadiib yaa ameng kamime, ²⁹amborom kuu dabab darewoob ye aron manantuune nimakarubbed yedmaniib, ‘Kabeyob aom wanabindo ye nima kuu amun kerundoon! Dana muk anindo ye nima kuu amun kerundoon!’ andaniib kowe. ³⁰Kwane, nimakarubbed aangko aangko yaa yedmaniib, ‘Nub ari kombere dabundime!’ andaniib. ³¹At awoyeeb areb ne yaa kwane kamiib kowe, at kok areb yiib yaa kuu komo kamaniib?” andoon.

³²Kuyaa kuu amob dookbidan ayooob kangkon Yesu yoom be winiwen, yenib nongkobi dowad. ³³Kwane, Yesu yoom amob dookbidan ayooob yoom kuu benwene duknimbon yaningko Nangkarak ari winiwen. Kwarimbed ana nangmidanbed Yesu kuu at ming yaa bakumbéd darekorib kankoone maniwen. Kwane, amob dookbidan ayooob kangkon yi at ming yaa dariwen. Mamaa kuu Yesu ye angkara wiwi angka maniib, angkon mamaa kuu an angka maniib keriwén.

³⁴Kwaniwe, Yesumbed yedmoon, “Ambe, yimbéd kwamiib yaa are nonondandunde, yimbéd kwamiib kuu yikaadban kowe.” andoon. Kwane, yebkad kuu ana nangmidanbed nekwenib, bot yaa yi aningkoyiib wongkiwen kuu kirare ebkad mimo karub mimombéd kandimo kamiwen.

³⁵Nimakarub kuyaa doro kerenib, korok korokbed damangkane yedmiwen, “Ye kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu keroka, karub yena kuu bobni

yaambéd ongmendimaan kowe, dabab keyaa yekareb yemeren awanenokaa!” andiwen.

³⁶ Kwane, ana nangmidan kangkon ye yaa menenib, wain ok kankoone ³⁷ damangkane yedmiwen, “Eb kuu Yuudan yi king keroka, ebkareb ebmeren bobni yaa kuu awanene yoo!” andiwen.

³⁸ Yesu ye at ming ari kuu kerekiiib “Kekee Yuudan yi King” ande wongkiwen.

³⁹ Kwane, amob dookbi ye karub maambéd Yesu yaa baande damanganoon, “Eb kuu Keresumbankowoo? Ebkareb ebmeren awanenyaa! Kwane, nuwiib bobni yaa kuu awandeyaa!” andoon.

⁴⁰ Kumban amob dookbi ye karub maambéd yedmoon, “Kwamaab! Eb kuu God yaa unindokowoo? Ye dabab kandoon areb kwamune eb kangkon kandewen kui. ⁴¹ Anam, nub kuu ambarakmuwen kowe, nubbed bobni kuu yimin. Kumban karub kee ye kuu ma ambarakmindó kii!” andoon. ⁴² Kwanandekore, Yesu yaa yedmoon, “Yesu, eb oonimbon aom menebka ne nonondanduwaab.” andoon.

⁴³ Kwanandoona, Yesumbed ye yaa yedmoon, “Nembed ke anam yedmebdaan kei, kibikee eb kuu ne yoom amunbon aombéd dobaranuub kii!” andoon.

Yesu Bobnoon

(Mt 27:45-56, Mk 15:33-41, Yn 19:28-37)

⁴⁴ Kwane aronkób keruune, kumunbed okad korem kuu kebenoon. Kebenoone kwane wene awas ayoobmim dowan kereen. ⁴⁵ Kwaneen kuu aron yurindo. Kwane, kurikuri boyambib darewoob niindem aom ye ambongko dem yaa kebeniwen ye dabua nomkono kuu biringkane ayoob keroon.

⁴⁶ Kwanoone, Yesu kuu naawonmo komkoon, “Ambe, ne wadkeri kuu eb yaa kabdaan.” ande inum yeenbon narekore bobnoon.

⁴⁷ Kwanoone, Romdan yi ana nangmi korok kuu kuyaa doreen kumbed komarewa kamoon kuu wedmekore, God yaningko kankoonene yedmoon, “Anam kuu karub kee yorokmo ye karub kii!” andoon.

⁴⁸ Kwane, nimakarub yemoon kuu komarewa kamaneen kuu wedmi dowad kuyaa nedbe keenombiriwen. Kwane, komarewa kamoon kuu wedmekorib, mimyob wande abadkono yaa wangkanabe ika ambiwoom winiwen.

⁴⁹ Kwane, Yesu yangkodmia korem kangkon kuyaa doriib. Yena kuu nima Galeli yaambéd ye yoman miniwendan. Yi korem kuu ambab areb dobere komarewa kamoon yaa keenombiriwen.

Yesu Ye Id Kuu Mangkiwen

(Mt 27:57-61, Mk 15:42-47, Yn 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Yuudan yi taun Arimateaman maa yaningko Yosef kangkon kuyaa doreen. Ye kuu yorokmo ye karub amun. Ye kuu Godbed korok kere ooni yaron munuk ande meedmeen ye karub. Ye kuu Yuudan yi korok korok wengyundidan Sanidirin aom kuu ye aningkoyiib, kumban ye kuu korok korok yenambéd Yesu ayem ande dakmiwen kuu ye ee andindo.

⁵² Kwane, ye kuu wene Pailét yaa kaamonoone ee andoone, Yesu ye bob id kandande wonoon. ⁵³ Kowe, Yosef kuu Yesu ye bob id at ming arimbed kan kubuderene dabua doboob kawanmombéd bedmenoon. Kwanekore, Yesu ye bob id kuu kanwene dumnaddem baangke nidke ongmiiwen aom kowoon. Bobkonombon dem kee karub bob maa kuyaom kowindo.

⁵⁴Aron kee Sabat ye nekwani aron. Aron kubunandamuun kowe, Sabat aron kuu andowandamuun.

⁵⁵Kwane, nima Galeli yaambes Yesu yoom miniwendan kuu Yosef ye yoman winiwen. Kwane dem kuu wedmenib, Yesu ye bob id kumaom komarewa kowoone angkimboroon kuu wedmiwen. ⁵⁶Kwanekorib, nima kuu ambiyoom winiwen. Wenekorib, baeb amun yemaniib bob id yaa ambeni yeman ye muramurayiib nekwiwen. Kwane, Sabat aron ari kuu Moses ye amob yaa yedme kowoon kwamune dibere yiidkiwen.

Bobnoon Yirimbed Ika Demboon

(Mt 28:1-10, Mk 16:1-8, Yn 20:1-8)

24 Kwane, Sande ari amkimo kaimbed, nima kuu baeb amun yeman nekwiwen kuu benib dumnadem bobkonombon yaa winiwen. ²Wene wedmiwe, dumnadem bobkonombon ambongko kebeniwen ye bot kuu kan boronmo angkanoon. ³Kumban kuyaom awuniwen kuu Yariman Yesu ye bob id kuu wedmindoo.

⁴Kowe, yi kuu kwane komarewa keroon kii ande kerebkarab kamiwe, kwane kuyaambes karub ayoob yi ebkad yaa nambirimo kumbed mene yi angkara dohiriwen. ⁵Kwaniwe, nima kuu uni darewoowiib kumbed bumangkenib korok kan kubune okad yiri badmendiwen.

Kumban karubbed yi yaa yedmiwen, “Yiib kuu komandiwed wad doreen ye karub yaa kuu bobkonombon aombes ande onmiib?” ⁶Ye kuu keyaomban, demboon kii! Ye kuu yiib yoom Galeli yaambes komo yedmendoon kuu meenime. Kwane yedmoon kuu ⁷‘Karub Ye Mingki kuu amarakmidan yi dingki ari kowaniwe, at ming arimbed aye kowaniwe bobnaneen, kumban aron ayoo mim arimbed ika dembaneen.’ an-

doon kui.” andiwen. ⁸Kwanandiwe, yi kuu Yesumbed anuk yi yaa kwane daandoon ye weng kuu meeniwen.

⁹Kwane, bobkonombon yirimbed ika miniwen kuu kedmengkandeendan 11iib yoom yena kuyaa doriib korem yoom yaa weng korem daandiwen. ¹⁰Nima winiwen kuu Meri Magdalen yoom, Yoana yoom, Yems yawaan Meri yoom, nima yena yoombes ye apasodan keyaa kwamune daandiwen. ¹¹Kumban yi kuu nima yi weng kuu anamban andiwen, amborom kuu nima yi weng yi yaa daandiwen kuu idiibban areb ande meeniwen kowe.

¹²Kumban Pita kuu yaro kabaanmo wene bobkonombon yiri wonoon. Wene ambongko yaambes awunbe dumnadem bobkonombon aom wedmoon kuu ye id yaa bedmiwen ye ebkadmo angkeen. Kwane, ika wenene komarewa keroon kee ande kerebkarab kamenmo wonoon.

Kambong Emayus Kiwaan Ari

¹³Kwane kuyaron arimbed, Yesu ye kedmengkandeendan ayoob kuu Yerusalem yaambes kambong Emayus kiwaan ari winiwen. Yonka wini kuu awas ayoob yeman. ¹⁴Kwane wedya kuu, yi kuu komarewa keroon kuu yikareb neman daanoon daanoon kamiwen.

¹⁵⁻¹⁷Kwane, yikareb kubiyiibban dakmenib andangkaiwe, Yesu kuu yekareb kwane angkadere yi diambes ye yoom kwane winiwen. Kumban Yesu kuu yikaadkeruni kuu Godbed kebendoon kowe, ye kuu karub maa ande meeniwen.

Kwane, Yesumbed yi yaa kaamondo, “Yiib kuu ibmo wenonib komo dowad andangiwen?” andoon.

Kwanandoone, yi kuu yinmone dohiriwe, ¹⁸yi ayoob ye karub maa yangko Kileopas kumbed kaamonenoon,

“Eb kuu Yerusalem yaa owod weneeb manok kuu kuyaom komarewa keroon kuu ebkaadbankowoo?” andoon.

¹⁹ Kwanandoone, Yesumbed yi yaa kaamondoone, “Komarewa keroonkob?” andoon.

Kwanandoone, yimbed inandiwen, “Yesu Nasaretman kui. Ye kuu profesiman, ye kuu God ye aromkono yaambéd kami yemooniib wengiib onmenaboone. Nimakarub kuu ye kuu karub amun yeman andimaib. ²⁰⁻²¹ Nubbed meenuwen kuu yembed Israeldan kuu yi amarakmi yaa biddaneen ye karub kii. Kumban ye kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib nub korok korok yenayibbed wengyundanenib aye kowi yeman ande yedmiwen. Kwane, yimbed Romdan yi dingki ari kowiwe, ye kuu at ming yaa bakumbed dariiwe bobnoon. Kedi. Bobnoon yaambéd mene kibikee aron ayoozmim kereen.

²² “Ma, nub nima yenambéd nub yaa binangki weng yena daandiwen. Kibik amkimo bobkonombon aom winiwen, ²³ kumban ye bob id kuu wedmindó. Kunéd engyus wane wedmendiwe yimbed nima yaa yedmendiwen kuu ‘Ye kuu wadkeroon kii.’ andiwe, nimambéd yi weng kuu nub yaa kanmene daandiwen. ²⁴ Kwane, nub angkodmia yena kangkon wene konombon yiri wedmiwen kuu nimambéd dakmiwen areb keroon kowe, ye kuu wedmenindo.” andiwen.

²⁵ Kwanandiwe, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Yiib kuu ongme meenimokbandan kere profesidanbed dakmiwen yaa kuu anam andindodan areb keriwén. ²⁶ Yimbed yedmiwen kuu ‘Godbed kinaneena mananeenman Keresu kuu kwamune durud yewéd kandekored

ye nambiri aom aomnaneen.’ andiwen.” andoon. ²⁷ Kwane, Yesumbed ye dowad Moses ye wengiib profésidan yi wengiib ibduruk kedmengkandekore, God Ye Weng Karadmo kumundin yaambéd kedmengkandoone.

²⁸ Kwane, yi kuu mene kambong Emayus dia nandiwen. Kwane, Yesu kuu Emayus burudande wanandé kamemoon areb kamoon. ²⁹ Kumban yi ayoozbed ye yaa nangkane yedmiwen, “Aron kubuneen miriknandamuun kowe, nub yoom doberkoruwa.” andiwen. Kwanandiwe, ye kuu yi yoom do-biri yeman wonoon.

³⁰ Kwane, ye kuu yi yoom arak yaa diberenib, om kande eso andekore, domangkane yi yaa bangkandoone.

³¹ Kwanoone, yi inamen kuu nandoone, ye kuu Yesu kii ande kaadkere meeniwen. Kwaniwe, yi indob arimbed ye kuu angkanoon.

³² Kwanoone, yikareb man yedmenoon yedmenoon kamiwen, “Kwane, Yesumbed kiwaan ari yarene nub yaa God Ye Weng Karadmo yaambéd daandoone kuu, amot areb komberene nub niindem aom denemoon areb keroon kii.” andiwen.

³³ Kwane kuyaambéd, yaro dore ika wene Yerusalem nandekorib, kedmengkandeendan 11iib yoom karub yena yoom nedbiwen yaa winiwen. ³⁴ Winiwe, nedbiwendanbed yedmiwen, “Yariman kuu anam bobnoon yirimbed demboon kii! Yekareb Saimon yaa korokbenoon.” andiwen. ³⁵ Kwanandiwe, karub ayoozbed kiwaan wedyambéd komarewa keroon kuu daandiwen.

Kwane, yembed om domangkekore bangkandoone, yi inamen nandoone ye kuu Yesu ande kaadkere meeniwen ye weng kangkon dakmiwen.

Yesumbed Ye Kedmengkandeendan Yaa Angkadoroon

³⁶ Kwane, karub ayoob kuu kwane dakmiwe, Yesu kuu yekareb mimyamo keriwon aom dangkaro doberene yedmoon, “Yiib yaa yewenub kerok.” andoon.

³⁷ Kwanoone, yi kuu unenib binatangwen, amborom kuu yimbed meeniwen kuu ye kingkin wedmenuwen manok andiwen.

³⁸ Kumban yembed yi yaa yedmoon, “Yiib komande uniwen? Ku wedmiwen yaa kuu komande kerebkarab kamiib?

³⁹ Ne dingkia yona yaa wedmime. Nembed kei! Badmewe wedmime. Kingkin kuu yoma konoyayiibban, ne kee wedmewiib arebban.” andoon. ⁴⁰ Yesu kuu kwane dakmekore, ye dingkia yona yaa kuburu kuu korokbendoon.

⁴¹ Ye kedmengkandeendan kuu binatangkiyiib kubiyiib kumbed kerebkarab kamekorib, anam ande meenindo keriwon kowe, Yesumbed yi yaa kaamondoone, “Yiib kuu keyaa kee animaniwoo?” andoon. ⁴² Kwanandoone, yimbed oon arab kamiwen kuu baradbaan koniwen. ⁴³ Koniwe, yi indob arimbed oon kuu anoon.

⁴⁴ Kwane, yembed yi yaa yedmoon, “Anuk kuu ne kuu yiib yoom doburuwen kuu kekee dakmaan, Moses ye amob wengiib profesidan yi wengiib kurikuri yokiib yaa weng korem ne

dowad wongkiwen kuu anam id kera-
neen.” andoon.

⁴⁵ Kwane, yembed yi inamen nandoone God Ye Weng Karadmo ye weng id kuu meeniwen. ⁴⁶ Kowe, yembed yi yaa daandoon, “Kwane wongkiwen kuu Godbed Kinaneena Mananeenman Keresu kuu durud yewed konenib aye kowaniwe bobnaneen, kumban aron ayoobmim arimbed ika dembaneen. ⁴⁷ Kwane, amarakmi yaa koronde God yaa amonombiwed are nonondandi ye weng kuu ye aningko yaambled ambibkin koremdan yaa kedmengkandaniib. Kwane, Yerusalem yaambled andowe kedmengkandaniib.

⁴⁸ “Kowe, komarewa kamoone kuu yiib kuu wedmiwendan kui. ⁴⁹ Nambembed yedme kowoon kuu nembed yiib yaa bangkandaniin kowe, Yerusalem aom dobaraniwe, Ewen aom yaromkono kondaneenkob.” andoon.

Yesu Ewen Ari Nen Daanoon

⁵⁰ Kwane, yembed bindore wene Betani diambled ye dingki kankoone yi yaa amun kerundoone. ⁵¹ Kwane, amun kerundeene, Yesu kuu Ewen ari nen daanoon.

⁵² Kwane, yi kuu ye aningko kankoonekorib kubi darewoowiib Yerusalem yaa ika miniwen. ⁵³ Kwanekorib, yi kuu kwane doberenib kurikuri boyambib darewoob yaambled God yaa kubenimo kamiwen.

Yoon

*Yesu Ye Weng Amun
Yoonbed Wongkoon*

Yoon Ye Buk Komo Dowad Wongkoon

Yoon ye buk andowoon yiri kuu Keresu kuu kane kuu ambobandoon. Yoon ye dowaken kuu ye buk kim-ingkaibdan kuu Yesu kuu Godbed Ki-noona Monoonman Keresu, Ye kuu God ye Mingki kii ande anam andibka Ye yaambed wadkeri kandime anded (20:31). Kwane, Yesu komo komo kama-naboon kuye id kuu Yoonbed korokboon. Kwane, Yuudan yi korok korok yedmimaib kuu Yesu ye yoman winiwendan kuu arewa andimaib kowe, Yoonbed inande Yuudan yi inamen kuu arewa ande korokboon.

Wongkoonman

Yoon kuu Yesu ye kedmengkandee-dan wad ayooob kuyaom kuu ye kuu maa. Kowe, ye indobbed komo keroon wed-menaboon kuu wongkoon. Yoon kuu “Yesumbed ye mimyob dowaken keen-embirimaan ye karub” (13:23, 19:26, 20:2, 21:7,20,24). Wongkoon ye weeb kuu AD 87 areb.

Korok Weng

1. Yesu Kuu Kane Andi Ye Weng (1:1-18)

2. Yesu Kuu God Ye Deme Andowe Awinoon (1:19-51)

3. Yesu Kidangkambon God Ye Deme Awinoon (sapta 2–11)

4. Yesu Burudandoon Ye Orokbon Arimingku Aom Komo Kamoon (sapta 12–19)

5. Yesu Bobnoon Yirimbed Nenkoonoon (20:1-29)

6. Buk Kee Komo Dowad Wongkoon Ye Weng Kowoon (20:30-31)

7. Yesu Galeli Angkambed Angkadoroona Ye Karub Ediib Wedmeniwen (sapta 21)

Weng Kuu Karub Keroon

1 Yimin andowoon yiri kuu Weng doreen, kwane Weng kuu God yoom ibmo dohiriwen, kwane Weng kuu God. ² Andowoon yiri kuu ye kuu God yoom ibmo dohiriwen.

³ Kumkam korem kuu Weng ye yaambed kowane ongmenaboon, yeyiibbanbed kuu ma ongmino kuu.

⁴ Weng kuu wadkeri ye ambokab, kwane kuye wadkeri kuu nimakarub korem yi nambiri. ⁵ Kumun aom kuu nambiri yuroon, kumban kumunbed nambiri kuu kebenenindeban keroon.

⁶ Karub maa God yaambed kowoona monoon kuu, yaningko kuu Yoon. ⁷ Ye kuu kuye nambiri ye dowad Godbed yedmenoona wengamboroon kuu daandok monoon. Kwanikob ye komo daandoon yaambed nimakarub korem anam andiwed yimin. ⁸ Yoon ye kumbed ye kuu nambiriban. Ye kuu nambiri ye weng daandi ye dowadmo monoon. ⁹ Nambiri anam kee nimakarub korem yaa nambiri kondimaan kuu okad kiri monoon kii!

¹⁰ Kwane, ye kuu okad kiri menene doboroon. Okad kiri kuu ye yaambed ongmoon kumban, okad kiridanbed ye kuu kuiyoo ande kaadkerune baamonindo. ¹¹ Ye kuu yekanmo yaa monoon, kumban yi kuu wedmendandiwien. ¹² Kuned kane kanembed ye weng wengambere awinenib ye yaa anam andiwien kuu, yembed yi kuu God ye dana meed keru ye dowad kingkoon. ¹³ Yi kuu God ye dana meed keru kuu ayowa ayowa dobere dobere miniwen yaambedban o ambimban yi dowaken yaambedban o

karub ye dowaken yaambedian, kukuu God yaambedian kui.

¹⁴Weng kee karub kerekore nub aom doboroon. Ye aromkono nambiri kuu wedmuwen, God ye Mingki mimo ye aromkono nambiri kui, ye kuu Ambe God yaambedian monoon. Ye kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib anam anamiibedian ibnenoon.

¹⁵Yoonbed ye dowad daande baandoon, “Ne yoman mananeen ye karub kuu darewoob arimbed, ne arebban, amborom kuu yedin anukbed doboroon kowe ande daandimain kuye karub kukei.” andoon.

¹⁶Ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib anam anamiibedian ibnenoon yaambedian nub yaa amun kerundi yemooon kondimaan. ¹⁷Kedi, amob kuu Moses yaambedian kowe kondoon, kumban kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib anam anamiibedian kuu Yesu Keresu yaambedian kowe kondoon. ¹⁸Kane kane mim kuu God ma wedmenindo, kumban ye Dana Mingki mimo, ye kuu God kumbed ye yoom Ambe God yoom kuu ibmo kowe, ye kuu God kuu komarewa nub yaa korokbendoon kui.

Yesu Ye Dowad Yoonbed Dakmoon

¹⁹Ke Yoon ye weng kei. Yuudan yi korok korok Yerusalem aom doriib kumbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yenayiib kurikuri awandidan yenayiib ben Yooniib yaa kiribiiwa menenib kaamoniwen, “Eb kuu kane?” andiwen.

²⁰Kwanandiiwa, Yoonbed nindorokiibedian yi yaa ongme inandoon, “Ne kuu Godbed kinaneena mananeenman Keresumban.” andoon. ²¹Kwanandoona, yimbed ika kaamoneniwen, “Kwani kowe, ma eb kuu kane? Eb kuu Elaidyayoo?” andiwen. Kwanandiiwa, Yoonbed yedmoon, “Ne kuu kuimban.” andoona

kaamoneniwen, “Kwani kowe, eb kuu profesiman ande meedmuub kuiyoo?” andiiwa, Yoonbed inandoon, “Yii.” andoon.

²²Kwane, yimbed yedmiwen, “Kwani kowe, eb kuu kane kui? Ebmeren ye dowad inande kondebko, wene karub nub ben kiribiiwa munuwendan kuu ika wene yedmemdem.” andiwen.

²³Kwane, Yoonbed profesiman Aisaiya ye weng keyiib kwane yedmendoon, “Ne kuu karub amboon angkambedian baande daandimain, ‘Kwane, Yariman ye dowad kiwaan kuu yorokmo ongmime.’ andimain.” andoon.

²⁴Kwanandoona, Farisidan yena ben kiribiiwa miniwen kumbed ²⁵Yoon yaa kaamoniwen, “Kwani kowe, ebka dakmeeb kuu eb kuu Godbed kinaneena mananeenman Keresumban, eb kuu Elaidyamban, eb kuu profesiman ande meedmuubedian. Kowe, komande nimakarub kuu baptais kamendeeb?” andiwen.

²⁶Kwane, Yoonbed inande yedmendoon, “Ne kuu okbed baptais kamendiin, kumban karub mimo yiiib aom doreen kuu yiiib yiiibkaadban. ²⁷Ye kuu ne yoman mananeenman kui. Numbed ye yonkad nong dudmungki kuu ne yiminban, ye kuu aningko ambab ariyiib kowe.” andoon.

²⁸Kee kwane wonoon kuu ok Yooden kebed yarambed kambong Betani dia Yoonbed baptais kamendimaan kuyaa kwanoon.

Yesu Kuu God Ye Sibi Mana

²⁹Kuye awarimbed Yesu kuu Yooniib yaa meneena wedmenekore yedmoon, “Kee God ye Sibi Mana, okad ye nimakarub korem yi amarakmi araneenman kii! ³⁰Numbed kamune yedmaan kui, ‘Ne yoman mananeen ye karub kuu darewoob arimbed, ne arebban, am-

borom kuu yedin anukbed doboroon kowe.' andaan kuye karub kukei. ³¹Ne kangkon ye kuu ne nekaadban kumban, nembed okiib baptais kerundimain kuye dowad kuu Israeldan yaa ye nen korokbenaneen." andoon.

³²Kwanandekore, Yoonbed weng kekane yedmendoon, "Kingkin Karadmo kuu wedmaane ambid aombed on arud areb kumbed kamene ye ari doreen. ³³Ye kuu ne nekaadban kumban okiib baptais kerune ande yedmewoon ye Godbed ne yaa yedmoon, 'Karub kane kuu Kingkin Karadmombed kamene ye ari dibaraneen kuu Kingkin Karadmoyiib baptais kerunaneen.' andoon, ne yaa. ³⁴Kwamunemo wedmaan kowe, dakmiin kuu karub kee God ye Mingki kii." andoon.

Yesu Ye Kedmengkandaneendan Ibduruk Boon

(Mt 4:18-22, Mk 1:14-20, Lk 5:1-11)

³⁵Kwane kuye awarimbed, Yoon kuu ye kedmengkandeendan ayooob yoom angkon kuyaa doriiwa, ³⁶Yesu kuu meneene. Meneene, Yoonbed wedmenekore yedmoon, "Kedi, yakuu God ye Sibi Mana meneen kii!" andoon. ³⁷Kee kwane Yoonbed yedmoon ye kedmengkandeendan ayooob kuu kwane Yesu ye yoman winiwen.

³⁸Kwaniiwe, Yesu amonombe anuk yi ayooob ku meniib yaa wedmendene kaamondoan, "Yiib kuu komarewa?" andoon.

Andoona, yimbed inandiwen, "Rebai." (weng id kuu kedmengkandi korok) "Eb kuu kunayambed dobirimaab?" andiwen.

³⁹Kwane, Yesumbed inande yedmoon, "Yiibka mene wedmime." andoon. Kwane, yi kuu wene yembed dobirimaan kuu wedmiwen. Kwane, aron kuu 4 oklok areb yaa doreen kowe, kuye aronki kuu ye yoom dohiriwen.

⁴⁰Yesu ye yoman wonoon karub mim maa kuyaa kuu Saimon Pita ye aagorok Endru kui. ⁴¹Endrumbed ibduruk awinoon kuu ye aagorok Saimon kerekanmo wene yedmenoon, "Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu wedmenuwen kii." andoon. (Keresu Hibru wengbed kuu "Mesaiya" kui.) ⁴²Kwanandekore, nen Yesuyiib yaa wonoona Yesumbed Saimon yaa wedmene yedmoon, "Eb kuu Yoon ye mingki Saimon. Kumban eb kuu Sefas yedmimamaniib kii." andoon. (Aningko kuye weng id kuu Pita.)

Filip Yoom Natenio Yoom Yaa Baandoon

⁴³Kwane kuye awari, Yesu kuu Galeli angka wanandamene meenoon. Kwane, Filip wedmenekore yedmenoon, "Eb ne yoman mene." andoon. ⁴⁴Filip yoom Endru yoom Pita yoom kuu kambong mimodan, kambong Betsaidadan kui. ⁴⁵Kwane, Filipbed Natenio wedmenekore yedmoon, "Mosesbed ye amob weng aombed wongkoon ye karub, profesidanbed ye dowad kwangkoon wongkiwen kuu wedmenuwen. Kukuu Yesu Nasaretman, Yosef ye mingki kui." andoon.

⁴⁶Kwanandoona, Nateniombed kaamonoon, "Nasaret kuyaombed kwamune ye karub ma mananeenoo?" andoon. Kwane, Filipbed inande yedmoon, "Mene wedme." andoon.

⁴⁷Kwane, Natenio meneena Yesumbed wedmene yedmoon, "Karub kee Israelman anam kii. Ye yaa kuu dudiyiibban." andoon.

⁴⁸Kwanandoona, Nateniombed kaamonoon, "Komarewa kere ne kuu ebkaadkerewen?" andoon.

Andoona, Yesumbed man inande yedmoon, "Filipbed eb yaa baandindo kumbed eb kuu yedob at kubun yiri doreeb kuu wedmebdaan." andoon.

⁴⁹Kwanandoona, Nateniombed yedme nare yedmoon, “Kedmengkandi korok, eb kuu God ye Mingki, kwane eb kuu Israeldan yi King kii!” andoon.

⁵⁰Kwane, Yesumbed yedmoon, “Eb kuu yedob at kubun aom doreewa wed-mebdaan andaan kumbed eb ne yaa anam andeewoo? Kedi, ke kwanandaan kee burudande yeka mamaa yeman yena kwane korokbebdaniina wedmaneeb.” andoon. ⁵¹Kwanandekore, yi yaa yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, yiib kuu wedmaniwa ambid arimbed ambongko maa nandaneena engyus kuu Karub Ye Mingki ari kubune daane kamaniib.” andoon.

Yesumbed Ok Kuu Amonombe Wain Ok Ongmoon

2 Aron ayoobmim arimbed kambong Kena Galeli angka wonong orok derebi andowiwen kowe, Yesu ye awaan kuu kuyaa wuneen. ²Kwane, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kwangkong yiyiib wonong orokbon kuyaa minime ande dowok keendiiwe miniwen. ³Kwane, wain ok kuu orokdanbed yoobkane down keriwon kowe, Yesu ye awaanbed ye yaa yedmeneen, “Yi wain ok kuu down.” andeen.

⁴Kumban Yesumbed inande yedmoon, “Ena, neyiib nen kumaom daboknewaab, amborom kuu ne aron kuu mokabik minindo kowe.” andoon. ⁵Kwane, awaanbed demedan yaa yedmeen, “Yembed komo dakmoka, kuyaamo kwane awinime.” andeen.

⁶Ok yeman botbed ongmiwen kumbed Yuudan yi amowamob yaambad oganabi yeman benmeyiib dia dangoon. Ok kuyaom yuungkimaiib kuu mimo aom kuu 20 o 30 galon areb kuyaa.

⁷Kwane, Yesumbed demedan yaa yedmendoon, “Ok kuyaom bunabime.”

andoon. Kwane, yimbed bunabiwe daamene yaro badbadmo keroon. ⁸Kwanekore, yembed yedmoon, “Ok bunabiwen kuu yena kuu orok yariman yaa konime.” andoon. Kwane, demedanbed ok yuundenib wene orok yariman yaa koniwen.

⁹Kumban ok kuu amonombe wain ok keroon. Kwane, orok yariman ane wedmoon kumban, wain ok kee kunayambad monoon kuu yekaadban, demedan yimbedmo yi yikaadkeriwen. Kwane, orok yarimanbed wonong awanandameen ye karub yaa baandekore ¹⁰yedmenoon, “Orokbon yaa kuu wain ok amun kudin bangkandaiwe ane down kere awarak yaane yomanbed od embeng ye wain ok ambod amunban bangkandimaib. Kumban eb kuu ambod amun yeman ye wain ok kuu kibirebmombad bangkandeeb kii.” andoon.

¹¹Kee Yesumbed ibduruk yeka mamaa ye dud kami ongmoon kuu kambong Kena Galeli angkambad. Kwane, ye aromkono nambiri korokboona, ye kedmengkandeendan kuu wedmekoriwa ye yaa anam ande meeniwen.

¹²Kuye yoman kuu Yesu yoom ye awaan yoom Yesu ye damana yoom ye kedmengkandeendan yoom kambong Kapeenaum yiri wene kuyaa kuu aron yemoonban doberiwen.

Yesumbed Kurikuri Boyambib Darewoob Aron

(Mt 21:12-22, Mk
11:12-19, Lk 19:45-48)

¹³Yuudan yi Burudandoon ye orok aron dia kere wenuun kowe, Yesu kuu Yerusalem aom wonoon. ¹⁴Kwane, kurikuri boyambib darewoob kuuk aom wedmoonka, karub yena kuu buromakauyiib sibiyyiib on arudiib berengkanabiwe kwane karub yena kuu arak yaa dibonib od ingke baib.

¹⁵Kowe, Yesumbed nong wurud kandene karub buromakauyiib sibiyyib berengkaib korem kuu yenburoona angkanebiiwa, od murubkob kuu ben boketawere kwane od ingke baibdan yi arak kuu ben amonombenaboon.

¹⁶Kwane, on arud berengkaibdan yaa yedmoon, “Keyaom kee angkanime! Komoyiibkob ne Ambe ye ambiwoom kuu berengkimbong keriwon?” andoon.

¹⁷Kwane, ye kedmengkandeendan kuu God Ye Weng aom kurin kwane wongkoon, “Ne mimyob darewoob kuu eb kurikuri yumbon ye dowadbed ne kuu amot areb denobewoon.” ande wongkoon kuu meeniwen.

¹⁸Kwane, Yuudan yi korok korokbed Yesu yaa yobdoodmo kaamoneniwen, “God ye aromkono wedmi yeman komarewa ongme korokbaneebkob, anam ebbed kee kwane ambangkeeb kuu yimin andanuub?” andiwen.

¹⁹Kwane, Yesumbed yi yaa inande yedmoon, “Kurikuri boyambib darewoob kee monmaraniib kuu aron ayobmim aombed ika yenbaniin.” andoon.

²⁰Kwane, Yuudanbed inandiwen, “Kurikuri boyambib darewoob kee weeb 46iibbed yenbiwen, kumban ebbed yedmeeb kuu aron ayobmimmombed yenbaniin andeewoo?” andiwen.

²¹Kumban kurikuri boyambib darewoob Yesumbed meene dakmeen kuu yeka ye id ande dakmeen. ²²Kowe, Yesu bobnoon yiri ika demboon kuye yomanbed, Yesu ye kedmengkandeendan kuu Yesumbed kwane dakmoon kuu monkone meenekoriwa, God Ye Weng Karadmoyiib Yesu komo yedmooniiib kuu anam ande meeniwen.

²³Yuudan yi Burudandoon ye orok aron aombed, Yesu kuu Yerusalem aom dorene yeka maaaa ye dud kami ongmenaboone nimakarub wedmekoriwa ye yaa anam andiwen. ²⁴Kum-

ban Yesu kuu nimakarub yi inamen korem kuu yekaadkeroon kowe, yi yaa daboknindo. ²⁵Nimakarub yi kerekmen kuu karub maambed yedmenod kaadkerimban, amborom kuu Yesu kuu nimakarub yi inamen meendobenabi korem yi niindem aom kuu yekaadkeroon kowe.

Nikodemus Yaa Kedmengkanoon

3 Yuuman maa yaningko Nikodemus, ye kuu Farisiman kerene Yuudan korem ooni yi kaunsolman keroon. ²Ye kuu amnoombed Yesuyiib yaa mene yedmoon, “Kedmengkandi korok ee, nub nubkaadkeruwen kuu eb kuu kedmengkandi korok Godbed nenkowoona menewen kui. Amborom kuu yeka maaaa ye dud kami kuu Godiib eb yaa doreenkob kwamune kuu ongmimaab.” andoon.

³Kwane, Yesumbed neman inande yedmoon, “Nembed ke anammo yedmebdaan kei, God ye oonimbong aom kuu angkon ika woonaneeb kumbed wedmaneeb.” andoon.

⁴Kwanandoone, Nikodemus neman kaamoon, “Karub kaine aamnoon kuu komarewa kere angkon woonaneen? Kowe komo kere ika awaan yu kabeyob aom kuu awunekore ika kuu woonaneenka? Yiminbaniin!” andoon.

⁵Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Nembed ke anammo yedmebdaan kei, karub mim kanembed God ye oonimbong aom kuu aomnaanban, kumban okiib Kingkiniib yaambed woonaneen kumbedmo.

⁶Nimakarub kuu okaddanbed woonimaib. Kwane kowe kingkin kuu Kingkin Karadmo yaambed woonimaan. ⁷Kowe, ika wooni ye weng kee dakmiin keyaa binangkimban.

⁸Nuub kuu ye dowakenmo kunaya awuune wanandameen kuu kwane kuyaa winimaan. Kwane kuna weneen o kunayambed monoon kuu

baamonindeban. Kowe nimakarub korem Kingkin Karadmo yaambéd wooniwen kuu kwamune.” andoon.

⁹Kwanandoone, Nikodemusbed neman kaamonoon, “Kee komarewa kwananeen?” andoon.

¹⁰Kwane, Yesumbed man inandunoon, “Eb kuu Israeldan yi kedmengkandi korok darewoob kumbed akee, komande kaadkerindo kerewen? ¹¹Numbed ke anammo yedmebdaan kei, nub kuu komo nubkaadkeriwen kumbed dakmimaub. Kwane nuwiib wedmimaub kumbed dakme korokbimaub. Kumban yiib kuu nubbed komo dakme korokbimaub kuu ma wengambere awine kandimokban.

¹²Ne kuu okad kiri ye dohiri yaambéd koweni dakmaan kumban, eb kuu ne yaa anam anduwokban. Kwani kowe, Ewen ari ye dohiri ye kerekmen yaambéd dakmaniin kuu komarewa anam kiyi anduwaneeb? Dowan! ¹³Karub mim kanembed Ewen aom kuu ma winindo kumban, karub mim yembedmo Ewen aombed monoon kuu Karub Ye Mingki yembedmo kui.

¹⁴“Mosesbed amiibban ye amboon angka niin kuu at arimbed kankoonoon areb kuu, Karub Ye Mingki yaa kwangkon kwananiib. ¹⁵Kuyaa kuu kane kanembed ye yaa anam andaniib kuu wadkeri aron korem korem kandaniib. ¹⁶Kwamune, God kuu okad nimakarub yaa ye mimyob dowaken darewoob keendoon kumbed ye Mingki mimo kondoon. Kowe, kane kanembed ye yaa anam andaniib kuu bobnaibban, wadkeri aron korem korem kandaniib.

¹⁷Kwane, God kuu ye Mingki okad nimakarub yaa kowoona monoon kuu ye yaambéd bobni yaa burudande bindi ye dowad monoon, wengyunde dabab kondi dowad minindo.

¹⁸“Kane kane ye yaa anam andaniib kuu yi yaa wengyunde dabab kondaan-

ban, kumban kane kanembed God ye Mingki mimo yaa anam andaibban kuu yi yaa wengyunde dabab konde dowan keroon kii. ¹⁹Wengyundi ye weng kuu kamune kii, Nambiri kuu okad yiri monoon, kumban nimakarub kuu nambiri korondenib kumunbed yi dowaken darewoob keriwén, amborom kuu yi kuu arewamo kamimaib kowe. ²⁰Karub korem kanembed arewa kamimaib kuu nambiri yaa kuu arud wandembiri-maib kowe, nambiri yaa kuu manaibban keriwén, amborom kuu komo ambangkiwen kuu ben dian yuraan andiwed kowe uniwen. ²¹Kumban kane kanembed anam anam yaambéd awine dohirimaib kuu nambiri aom aom-daraniib. Kwane, komo kamiwen kuu God yaambéd kwaniwen kuu dianbonmo keraneen.” andoon.

Yoon Baptaismanbed Yesu Ye Dowad Dakmoon

²²Keye yoman, Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu siti domonde Yudea ye kambong kambong yaa winiwen. Kwane kuyaambéd aron yena yi yoom doberene kuyaambéd nimakarub baptais kerimaan. ²³Kuyaron kuu Yoon kuu kambong Salim dia Aenon yaambéd nimakarub yemoon baptais dowad womoniyiibban menebiwa baptais kamenandeen, amborom kuu kuyaa kuu ok yemoon kowe. ²⁴Kwanoon kuu Yoon kuu wii aom kankamonindo yaron yaambéd.

²⁵Kwane, Yoon ye kedmengkandeendan dore Yuuman maa dore okambe yimin kere kurikuri kami ye amowamob yaambéd wengbiriwen. ²⁶Kwane, Yoon yaa menenib yedmiwen, “Kedmengkandi korok ee, Yooden yara wim yaa menene ewiib yaa doboroon ye karub, ebbéd ye dowad dakme korokbendewen kui, ye kuu baptais

kameena nimakarub korem kuu ye yaa wenebiib kii.” andiwen.

²⁷ Kwane kuyaa kuu Yoonbed inandoon, “Karub kuu Ewen arimbed komo konoon kumbedmo awine kandaneen. ²⁸ Nembed yedmaan, ‘Ne kuu Godbed kinona monoonman Keresumban, kumban ne kuu ye dowad nedin Godbed nenkwoonkob manaan.’ andaan kuu yiyib yiyibkaadkeriwen kui. ²⁹ Wonong boriwen kuu karub kane yaa boreniwen kuu kuye wonong. Ye awani ye angkodmi awanimbon kuyaa wonoon kuu boriwenman yaa wengambarande meenme dibirimaan. Kowe ye wengiib wengambirimaan kuu kubi darewoob kerimaan. Ne kubi kuu kwamune areb, yiminmo keroon. ³⁰ Yesu kuu darewoob ari keraneene, ne kuu embeng yiri keraniin.” andoon, Yoonbed.

³¹ Arimbed monoonman kuu ye kuu arimbed korem kuu burudadmoon. Ma okad kirimbed monoonman kuu okad kiriman kowe, ye dakmi kuu okad kiridanbed dakmimaib kwanemo. Ewen arimbed monoonman kuu yembedmo korem burudandoon arimbed. ³² Yembed wedmooniiib wengamborooniiib kuu dakme korokbendoon kumban, nimakarub korem kuu wengamberedandiwen ma awine kandindo. ³³ Kowe kane kanembed arimbed monoonman ye weng wengambere awine kandiwen kuu “God kuu anammo kii.” andiwen. ³⁴ Kane kuu Godbed nenkwoona monoon kuu God ye weng dakmimaan, amborom kuu God kuu ye Kingkin yiminmo konoon kowe. ³⁵ Awodki kuu Dana Mingki yaa mimyob dowaken keenoon kowe, kumkam korem kuu ye dingki ari wuroon. ³⁶ Kane kanembed Dana Mingki yaa anam andiwen kuu wadkeri aron korem yeman kuu kandiwen, kumban kane kanembed Dana Mingki ye weng wengambere

awine kandindo kuu wadkeri kuu wedmaibban, amborom kuu God ye norin arud darewoob kuu yi ari kowaneene angkimbaraneen.

Yesu Yoom Samaria Wonong Yoom

4 Yariman Yesu kuu Yoon burudande kedmengkandeendan yemoon yemooniib bene baptais kamoon kuu Farisidanbed wengambiriwen. ² Anam kuu kuu baptais kamendiib kuu ye kedmengkandeendanbed kamiib, Yesu yembedban. ³ Kwane, wengambiriwen kuu yekaadkerekore Yudea domonde ika yookmen Galeli angka wonoon. ⁴ Kuned Yudea dore Galeli dore wedya kuu ambibkin Samaria kowe, Samaria nandoon.

⁵ Kowe, ye kuu mene Samaria aom taun maa Saikaa andimaib yaa monoon. Kuye dia okad kuu Yekobbed ye dana Yosef yaa konoone, ⁶ kuyaa kuu Yekob ye okdobon angkuun. Kwane, kiwaan meniib kumbed Yesu kuu yonka ambab monoon kowe, aromkono dowan kerene aronkob arimbed okdobon kuyaa dibeen.

⁷⁻⁸ Ye kedmengkandeendan kuu taun aom animan berengkok winiwen. Winiwena, Samaria wonong kuu ok yuundok muneen. Menuune, Yesumbed yedmendoon, “Ubbed ok maa yuun kawaneewa ananiinoo?” andoon.

⁹ Kumban Yuudaniib Samariadaniib kuu ma dabokne wimokban kowe, Samaria wonongbed Yesu yaa inandeen, “Ma eb kuu Yuuman, ne kuu Samaria wonong kowe, komo dowad ‘Ne yaa ok maa yuun kawaneewa ananiinoo?’ ande kaamowewen?” andeen.

¹⁰ Anduune, Yesumbed inandundoon, “Ub kuu Godbed komo munob kondooniiib ne kuu kaneyiib kuu ubkaadkerewen karen, ub kuu kaamoweewa wadkeri ok kabdaana anewen karen.” andoon.

¹¹ Kwane, wonongbed man inandeen, “Korok aa, ma ok kuu kongdem yiri kereene eb kuu yuungki yeman ma maandindo. Kwani kuu wadkeri ok kee kunayambed yuundaneeb? ¹² Nub awo aman yiri Yekob kuu ye okdobon kee yeyiib animamoone, ye meediib ye sibi kawiib buromakauyiib kuu kuyaambed animaiwe, nub awoya yaa kondoonaa! Ebbed ye burudande ebbed darewoob kerandewedoo?” andeen.

¹³ Kwananduune, Yesumbed inandoon, “Ok kekeembed ananiib kuu ika ok moom keraniib, ¹⁴ kumban kane kuu nembed ok konaniin kumbed ananeen kuu ika ok moom ma keraanban. Anamaa, nembed ok kee konaniin kuyiib kuu kirubdem kere yingke kamenene wadkeri aron korem yeman keraneen.” andoon.

¹⁵ Kwane, wonongbed yedmeneen, “Korok ee, ok kuu neyiib maaweewa, ok moomiib kerimban kereni, okdobon keyaa mene yuungkanabembiri kuu koronda.” andeen.

¹⁶ Kwananduuna, Yesumbed yedmen- doon, “Wene ub karub yedmenebko, ye yoom ikakman minime.” andoon.

¹⁷ Kwane, yumbed man inandeen, “Ne kuu ne ambiyiibban.” andeen.

Kwane, Yesumbed yedmendoon, “Ubbed ne ambiyiibban ande yedmeeb kuu yorokmo weng. ¹⁸ Kumban anam kuu ubbed anukbed karub awanmewen kuu angkoyiib kerewen kii, kwane kibireb kuu ub karub yoom dibeeb kuu ub ambimban, awanindo kii. Ke yedmeeb kee anamaa.” andoon.

¹⁹ Kwanandoone, wonongbed yedmeen, “Korok ee, nembed meene wedmaan kuu eb kuu profesiman kii. ²⁰ Nub awoya yiri kuu aangko karimbed God yaningko kankoonimaib. Kumban yiib Yuudan kuu Yerusalem aombed yaningko kankoonime andimaib.” andeen.

²¹ Kwane Yesumbed yedmoon, “Wonong ee, ne weng kee awine. Nimakarub kuu aangko kwarimbedban Yerusalem aombedban kuu Ambe God yaningko kankoonaniib kuye aron kuu mananuun kii. ²² Yiib Samariadan kuu yiib koronbed no God yaningko kankoonimaib. Ma, nub Yuudan kuu kane yaa yaningko kankoonimaub kuu nub nubkaad, amborom kuu bobni yaa kuu burudande bindi ye weng kuu Yuudan yaambed kowe. ²³ Kumban aron kuu menuun kuu kibireb kee muneen kii, Ambe God yaningko kankoonimaibdan anam kuu kingkiniib anammoyiib yaambed yaningko kankoonaniib, amborom kuu nimakarub kwamunemo kuu ye dowaken kowe. ²⁴ God kuu kingkin ye kerekmen angka doreen kowe, yaningko kankoonidan kuu kingkiniib anammoyiib yaambed yaningko kankoonime.” andoon.

²⁵ Kwane wonongbed inandeen, “Nekaadkeraan kuu Godbed Kinaneena Mananeenman, Keresu kui, ye kuu mananeen. Yembed menene inameniwa meenyiwa korem kuu nub yaa ambobande kedmengkandaneen.” andeen. (Keresu Hibru wengbed kuu “Mesaiya” kui.)

²⁶ Kwananduune, Yesumbed nadwarene yedmoon, “Ubbed kuu dakmeeb ye karubka ne kei, ne andewed kii.” andoon.

²⁷ Kwane, kuyaambed Yesu ye ked- mengkandeendan kuu ika mene wed- mibka, Yesu kuu wonong yoom dakmiib kowe, yi kuu binangki darewoob ker- wen, kumban “Eb kuu komo dowaken kerewenka?” o “Komande yu yoom dak- mibka?” ande kamindo.

²⁸ Kwane, wonong kuu yu ok yuundi yeman kuri keende ika taun aom we- nenu nimakarub yaa dakmeen, ²⁹ “Mene wedmime, karub kee nembed komo ka-

maan korem kuu daawoon. Kowe kee Godbed Kinoona Monoonman Keresu keraneen dee kii?" andeen. ³⁰ Kwane, yi kuu taun aombed angkadere Yesuyiib yaa andowe winiwen.

³¹ Kwane kuye aronbed ye kedmengkandeendanbed yedmiwen, "Kedmengkandi korok ee, animan kee ma ane." andiwen.

³² Kumban Yesumbed yedmendoon, "Ne kangkon ne animaniwa kuu yiib koron yeman kumbed ne kuu animain." andoon.

³³ Kwane, ye kedmengkandeendan kuu yika neman kaamonenoon kaamonenoon kamiwen, "Komarewa karub maa animan kuu kanmene konoonkoo?" andiwen.

³⁴ Kwane, Yesumbed yedmoon, "Ne animan kuu ne nenkwoona manaan ye God ye dowaken kui, ye deme awine dowan kera. ³⁵ Yiib kuu wood kaningiib dowan keranuun kuu yumu wandi aron kuu kamune ma yedmimaiwoo? Ee, kui. Kwani kowe nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, yiib indob nandenib wedmime, Godbed nimakarub yi niindem aom nekwoon kowe idiib keroon areb yumunoon kowe wandi aron kereen kii.

³⁶ Kedi, kibireb kwangkon yumu wandi ye karub kwangkon ye kakman kuu kandimaan. Kwane kibireb kwangkon, ye kuu wadkeri aron korem ye dowad kab wandimaan. Kwani kowe, kibingkoonmaniib yumu wandi ye karuwiib kuu ibmo kubaniib. ³⁷ Keye weng kee, karub maambéd kab kibingkoone karub maambéd yumu wandoon kuu anamaa. ³⁸ Yiib arumindo kuyaa kuu nembed 'Wene kab wandime,' ande yedmaan. Kowe karub yena yi yobdood deme ye id kuu yiibbed wande biwen kui." andoon.

³⁹ Kwane, wonongbed "Komo kamaan korem kuu dakmewoon." ande yedmeen kumbed Samariadan taun keyaom doriib yemoon kuu Yesu yaa anam andi-

wen. ⁴⁰ Kwane yi ku miniwen kumbed Yesu yaa nangkane yedmeniwen, "Eb kuu nub yoom doberem." ande kamiib kowe, Yesu kuu aron ayoob yi yoom doboroon. ⁴¹ Kwane, ye weng ku dakmoon kumbed angkon nimakarub yena yemooniib anam andiwen.

⁴² Kwane wonong kuyaa yedmendiwen, "Ubbed dakmewen kumbedmo nub anam andokban, amborom kuu nubka nubkarewiib wengamberenub kwane kaadkeruwen kuu, anam kuu ye kuu okaddan Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub kii." andiwen.

Yesumbed King Ye Korok Maa Ye Mingki Ongmoon

⁴³ Aron ayoob dowan keruuna, Yesu kuu Galeli angka wonoon. ⁴⁴ Anuk kuu Yesu yekareb korokboon kuu, profesidan kuu yika ye ambibkindanbed yi kuu wedmendandimaib. ⁴⁵ Kwane, Galeli aom mene awudoroon kuu Galeli danbed kubeniwen, amborom kuu Yuudan yi Burudandoon ye orokbon Yerusalem aom yiyiib winiwen kumbed Yesumbed komo ambangkoon korem kuu wedme yikaadkeriwen kowe.

⁴⁶ Kowe angkon ika yookmen mimo kambong Kena Galeli angka wonoon. Anuk kuu kuyaambéd ok amonombe wain ok ongmoon. Kwane, king ye korok maa kuu kuyaa doboroon ye dana mingki kuu taun Kapeenaum aom anikad angkeen. ⁴⁷ Kwane dana kuu bobnandamoon kowe, karub kee wengamboroonka Yesu kuu Yudea angkambéd Galeli aom monoon kowe, ye kuu Yesuyiib yaa wonoon. Wenene, yiri wunubko ebbéd ne dana ongme ande nangkanoon.

⁴⁸ Kwane, Yesumbed yedmenoon, "Yiib kuu yeka mamaa ye dud kamiyiib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib kuu wedmekoriwed kumbed

yiiib kuu anam andandiwedoo?" andoon.

⁴⁹ Kwane king ye korokbed yedmoon, "Korok, ne dana bobnindo keye aron keembéd wenemaa." andoon.

⁵⁰ Kwane Yesumbed inandoon, "Eb dana kuu amun kere wadkeraneen kowe meenimban, wene." andoon.

Kwane karub kee Yesu ye weng wengambere awine kande wonoon.

⁵¹ Kwane, karub kuu kiwaan yaa weneena, ye demedanbed weng kanmene kiwaan wedyambéd durunene dana wadnoon ye weng kuu ye yaa yedmeniwen.

⁵² Kwanandiiwa kaamonendoon, "Aron komo yaambéd kuu kwanoon?" andoona, yedmeniwen, "Kinon aron kuu 1 oklok yaambéd anikad dowan keroon." andiwen.

⁵³ Kwane, awodki kuu meenoon, "Aron kuu kuyaambéd, Yesu kuu 'Eb dana kuu wadkeraneen.' ande yedmewoon kiyo." andoon. Kwanoon kumbéd ye yoom ye nimadana yoom korem yambiwoom doriibdan kuu anam andiwen.

⁵⁴ Kowe, Yesu kuu Yudea domonde Galeli ambibkin aom monoon kuu kami yeka mamaa ye dud kuu ayooob ongenaboon.

Okwumbon Diambon Id Yidnoon Ye Karub Ongmoon

5 Kuye yoman kuu Yesu kuu Yuudan yi Burudandoon ye orok dowad Yerusaleem ari wonoon. ² Yerusaleem aom siti kuuk ye sibi ambongko dia kuu okwumbon angkuun. Yaningko Hibru wengbed kuu Betsata andimaib. Kuyaa kuu bot dongka emekdem angkoyiib dowadbed dare kanawanewandiwen. ³⁻⁴ Yumbon keyaa kee indob tutiib wana kerewononiib id yidnooniib kuu

karub yemoon dangembirimaib.^{††} ⁵ Karub maa kuu weeb 38iib id yidnoon kuu kuyaa angkeen.

⁶ Kwane, Yesumbed menene karub kee wedmenekore, karub maa yaambéd wengamboroon kuu karub kee kamune aron doboob id yidnoon kowe, Yesumbed kaamonoon, "Eb dowaken amun kera ande meenewenoo?" andoon.

⁷ Kwane, id yidnoonmanbed inandoon, "Korok, ne kuu karub maa kanembéd okwumbon buudmimaan kuyaom kuu awawe nen kamoni ye karuwiibban. Kwane, ne kuu kumaom aomnande kaimain kumban, karub maambéd yedin kuyaom aomnimaan." andoon.

⁸ Kwane, Yesumbed yedmenoon, "Yaro yeedere. Eb keta nande wene." andoone, ⁹ kwane kirodmo amunmo keroona, ye keta nande wonoon.

Kee kwanooniib kuu Sabat aron arimbed. ¹⁰ Weneene, Yuudan yi korok korokbed ye yaa yedmeniwen, "Amobbed yedmoon kuu Sabat aron ari kuu eb keta nan wanaabban." andiwen.

¹¹ Kwanandiiwe, neman inandundoon, "Ne ongmewoon ye karubbed 'Eb keta nande wene.' ande yedmewoon." andoon.

¹² Kowe ye yaa kaamoneniwen, "Karub kuu keta nande wene andoon kuu kane yee?" andiwen.

¹³ Karub kanembéd ye ongmoon kuu ye koron, amborom kuu Yesu kuu karub yemoon nimingkaib aom andokbe aomnoon kowe. ¹⁴ Kwane, amaanbed kurikuri boyambib darewoob yaa Yesumbed karub kuu wedmenekore yedmenoon, "Meenme, eb kuu angkon ika amun kerewen kowe. Ambarakmi yaa deerewande.

^{††}5:3-4 Buk Yoon kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Yi kuu ok buudmi dowad meedmimaib. Aron yabyeb mimo mimombéd Yariman ye engyumbéd okwumbon yiri buudmimaan. Kwane, kanembéd ibduruk okwumbon aom aomniimaan kuu komo arewa keroon kuu wadkere amun kerimaan.

Arewa yaa korondaabban kuu dabab darewoob eb anuk yiri ye dabab arebban kandaneeb.” andoon.

¹⁵ Kwane, karub kumbed Yesu domonene Yuudan yi korok korok yaa wenene Yesumbed ne ongmewoon ande daandoon.

Yesu Yoom God Yoom Kuu Ibmo

¹⁶ Kwane, Yesumbed kwanoon kuu Sabat arimbed kowe, Yuudan yi korok korokbed Yesu yaa manmo keriwen. ¹⁷ Kumban Yesumbed yi yaa yed-mendoon, “Ne Ambe kuu aron korem kwamune ambangkimaan mene kibikee kowe, ne kangkon kwamunemo ambangkimaan.” andoon. ¹⁸ Yesu kuu Sabat ye amob domabangkimaan kuye dowadiib God kuu ye Awodki andimaan kowe God kuu ye yoom ibmo ande korokbimaan kuye dowadiib kumbed Yuudan yi korok korokbed aye kowi ye inamen darewoob keriwen.

¹⁹ Kwane, Yesumbed inandundoon, “Nembed yiyb yaa ke anammo yedmendaan kei, Mingki kuu yeka ye kabamoonmo kuu awinaanban. Kwane, Awodkimbed komo awinimaan kumbedmo wedmene kwane ambangkimaan. Awodkimbed komo ambangkimaan kuu Dana Mingki kwangkong ibmo kere ambangkimaan, ²⁰ amborom kuu Awodkimbed Dana Mingki yaa mimyob dowaken keenimaan kowe, yembed komo awinimaan korem kuu korokbenimaan. Ee, kwane yiyb kuu binangkaniib kii, ye yaa kami darewoob darewoob kamunemban yena arimbed Dana Mingki yaa korokbenaneen kowe. ²¹ Awodkimbed bobni yiri kankoone wadkeri kondimaan kowe, ye Mingki kwangkong kamunemo kane kane yaa wadkeri kondande dowaken keroon kuyaa kondimaan. ²² Awodki kuu wengyunde dabab ma kondimokban,

wengyundi deme korem kuu kande Dana Mingki ari kwoon. ²³ Kwanoon ye dowad kuu nimakarub korem kuu Awodki yaningko kankoonimaib areb kwane, Dana Mingki yaningko kwangkong kankoonime anded. Dana Mingki kuu Awodkimbed nenkwoona monoon kowe, kane kanemb Dana Mingki yaningko kankoonokban kuu Awodki yaningko kwangkong kankoonokban keriwen.

Dukni Ye Kiwaaniib Wadkeri Ye Kiwaaniib

²⁴ “Kwani kowe, nembed yiyb yaa ke anammo yedmendaan kei, karub kanemb ne weng wengambere Godbed ne nenkwoona manaan yaa anam andoon kuu, wadkeri aron korem kuu kandoon kii. Kowe ye kuu dabab kandaanban, kwane bobni yaa domone wadkeri yaa yanoon. ²⁵ Nembed yiyb yaa ke anammo yedmendaan kei, aron menuun kuu kibireb kee muneen. Aron kuu kei, kane kane amarakme kingkin ye kerekmen yaambob bobnemoon areb keriwendan kuu God ye Mingki ye weng wengambere awine kandaniib kuu wadkere doraniib. ²⁶ Awodki ye kuu yeka wadkeri ye ambokab kowe, ye Dana Mingki yaa konoone kamunemo keroon. ²⁷ Kwane, ye yaa kuu wengyunde dabab kondi ye aromkonoyiib konoon, amborom kuu ye kuu Karub Ye Mingki kowe.

²⁸ “Weng keyaa binangkanabaib. Aron menuun kuu dukniwendan kwangkong ye weng wengambereenib, ²⁹ yi bobkonombon yirimbed ika dembaniib. Kwane, amun amun kamiwendan kuu wadkeri kandi ye dowad dembaniib, kumban arewa kamiwendan kuu bene dabab kondaneen ye dowad dembaniib. ³⁰ Neka ne kabamoonmo kuu awinainban. God ye weng wengambirimain kumbed wengyundimain. Ne wengyundi kuu

yorokmo, amborom kuu neka ne kubi dowadban kwanimain, yedme kowoona manaan ye God ye kubi dowad kwanimain.

Yesu Kuu God Ye Mingki Kwane Dakmiibdan

³¹“Neka nemergen ne dowad daandaniin kumbedmo kuu yiminban keraneen. ³²Kumban karub maambed ne dowad yaa daandimaan, ye kuu God kui. Ne nekaad, ye weng ne dowad dakmeen kuu yiminmo yee.

³³“Yoon, ye yaa kuu yibbed weng yuk benbidan yedmendiibkob winiwe, kwane weng anam kuye dowad kuu daandoon. ³⁴Nimakarub yi weng ne dowad kuu ne weng yimin keriyemban, kumban Yoon ye weng dakmaan kuu yib ne yaa anam andibka bobni yaa burudande bindok andid. ³⁵Yoon kuu lem areb, namberene deneen. Ye weng kuu nambiri areb kumbed yib kuu aron dukmen nambiri kuyaa dowaken kerenib kubiwen.

³⁶“Kumban ne dowad daandoon yeman maambed Yoonbed ne dowad daandoon burudande darewoob arimbed kukei. Ne Ambembed deme kawoona awinaan kuu yembed nenkowoona manaan ye korokbendi yeman kui. ³⁷Ne Ambe yembed ne nenkowoona manaan kuu ye kangkon ne dowad daandoon. Kumban yib kuu ye weng yuudiib ye murubiayib kuu ma wedmimokban kerenib, ³⁸ye weng kuu wengambere kande yib mimyob aom amuknimokban keriwon, amborom kuu Ambembed ne nenkowoona manaan kuyaa kuu yibbed anam andenindo kii. ³⁹Yib kuu God Ye Weng Karadmo kuu kimingke angangkembirimaib kumbed wadkeri aron korem yeman kandanuub manok ande kamimaib. Kedi, God Ye Weng Karadmo kee dakmeen kuu ne dowad dakmeen,

⁴⁰kumban yib kuu mene wadkeri kandi dowad kuu ne yaa wunekariwen.

⁴¹“Ne kuu karubbed kubewe amun andewime ande meenimokban, ⁴²kumban yib meeni kuu nekaad. Ne nekaad kuu God ye mimyob dowakeniib yib niindem aom ma angkokban keriwon. ⁴³Ne kuu Ambe yaromkonombed manaan, kumban yib kuu ne yaa anam ande awinindo. Kwane, yib kuu karub mamaambed yeka yaromkonombed mananeen kuu ye yaa wengambere amun ande awinenaniib kii. ⁴⁴Yib kuu karub yib amborongaad yaambed neman karub amun ande kubenoon kubenoon kamimaib. Kumban yib kuu yembedmo ye God ye dowaken yaambed doburubko nub yaa karub amun ande kubendok andimokban. Kwaniyib kowe, komarewa kere ne yaa anam anduwaniib?

⁴⁵“Kwani kowe, nembed Ambe ye arinambo ari yib wengyundandaniin ande meenaib. Yibka mene anam andiwen kuu Moses kuu nub awandi ye karub kuyaa kowiwen kowe, Mosesbed yib yaa kuu wengyundandaneen kii. ⁴⁶Yib kuu Moses yaa anam anduniwen karen, ne yaa kangkon anam andiwen karen, amborom kuu Moses ye kuu ne dowad wongkoon kowe. ⁴⁷Kumban yib kuu yembed wongkoon ande anam andunindo kowe, komarewa angkon ne weng kee dakmiin keyaa kee wengambere anam andaniib? Dowan.” andoon.

Yesumbed 5,000iib Animan Bangkandoon

(Mt 14:13-21, Mk 6:30-44, Lk 9:10-17)

6 Kee kwanoon kuye yoman, Yesu kuu ok bowan Galeli yara yanoon. (Kuu ok bowan Taiberias andimaib.) ²Kwane, kadaareb yemoon Yesu ye yoman winiwen, amborom kuu wedmeniwa yeka maaa ye dud kamimbed bob anikad

korere ongmenaboona amun keriwen kowe. ³Kwane, Yesu kuu wene aangko kawene aangko kebed yaa ye kedmengkandeendan yoom dibiriwen. ⁴Yudan yi Burudandoon ye orok kuye aron kuu dia dore wenuun.

⁵Kwane, Yesu kankoone wedmoon kuu kadaareb yemoon kuu yeyiib yaa menebiib kowe, Filip yaa kaamonenoon, “Animan kuu nimakarub keyi dowad kuu kee kunayambed berengkanuub?” andoon. ⁶Yesu kuu yemeren ye meeni aom komo kerandameen kuu yekaadkeroon, kumban Filip ye komboon kaamoneni dowadmo kwanandoon.

⁷Kwane Filipbed inandunoon, “Wood kaning kaningiib ye deme kakman kandaneeb kumbed karub mimim yi korem yi animan berengkaneeb kuu yi korem kuu embengmo ben ananiib.” andoon.

⁸Kumban ye kedmengkandenman maa Saimon Pita ye aagorok Endrumbed kankoone dakmoon, ⁹“Kei dana kee baali ye om angkoyiib okyiri oon embeng ayoowiib benmonoon kumban, nimakarub korem kee nekwanuub kuu yimin keraanban kii.” andoon.

¹⁰Kwane Yesumbed yedmoon, “Nimakarub kuu awinandibko dibirime.” andoon. Kerekbonmo kowe nimakarub korem kuu kwari dibiriwen. Karubmo kimingki kuu 5,000iib areb. ¹¹Kwane, Yesumbed om kandene God yaa eso andekore nimakarub diberiib yaa yi dowaken ane iib keraniib yaambad bangkandenmo yaroon. Kwane areb kuu okyiri oon kwangkong kwamune keroon.

¹²Kwane, yi korem kuu anenib mikmone yimin keriwen kowe, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Animan korondiwen ye dungkun dungkun kuu anwaubban kowe, ben wenorime.” andoon.

¹³Kwane, om angkoyiib ane korondiwen ye dungkun dungkun biwen kuu ben kabed darewoob wad

ayoowiib aom kambiriiwe ambonmo wirewonoon.

¹⁴Kwane, nimakarub kuu kami yeka mamaa dud kuu Yesumbed ongmoona wedmekorib yedmiwen, “Profesiman darewoob kuu okad yiri mananeen andimaib kuu anam kuu ye keyiyo.” andiwen. ¹⁵Kwane, nimakarub yi dowaken kuu Yesu kuu nende king kowem ande meeniwen kuu ye yekaadkeroon kowe, Yesu kuu yekirimo koronde aangko angka wonoon.

Yesu Ok Ari Dodkanmo Wonoon

(Mt 14:22-33, Mk 6:45-56)

¹⁶Mirikne wonoone ye kedmengkandeendan kuu bowan yiri winiwen.

¹⁷Kwane, yi kuu wene ud motod aom aomnekoriba, bowan kuu andowe yane ika Kapeenaum yaa yane weniib kumban, Yesu kuu yiyiib yaa mene durunde daboknindo kwane miriknoon.

¹⁸Kwane, nuub darewoob wuruwoone ok ari kuu oknondok kameen.

¹⁹Kwane, ye kedmengkandeendan kuu ud domenmo weniib ye ambab kuu kilomita benmeyiib areb kere wedmibka, Yesu kuu ok ari dodkanmo meneen kowe, uni miin darewoob keriwen. ²⁰Kumban Yesumbed yi yaa yedmoon, “Unaib, nembad kei.” andoon. ²¹Kwane, dowakeniib keranib Yesu nendenib motod aom kamoniib kumbed erebnarimban kwane motod kuu yimbed domenmo weniib kuye okbon yaa yaro wirineen.

²²Kwane kuye awarimbed, kadaareb ok yara kuyaa doriibdan kuu meene kaadkeriwen kuu motod mimo dobureen kumbed ye kedmengkandeendan yimbirimo Yesuyiibban motod aom kuu awune winiwen. ²³Kwane, Taiberiasdan kuu yi motod yenambad yaro Yariman Yesumbed animan be God yaa eso ande bangkandoona aniwen ye yumbon yaa wiribiwen. ²⁴Kwane,

yikaadkeriwen kuu Yesu yoom ye ked-mengkandeendan yoom kuu kuyaamban keroona yi kuu motod aom aomne Yesu ande Kapeenaum yaa yane onmenmo winiwen.

Yesu Kuu Wadkeri Ye Om

²⁵ Kwane ok bowan yarambed wedmenekoriwa kaamoneniwen, “Kedmengkandi korok, eb kuu keyaa kee aron komo arimbed menewen?” andiwen.

²⁶ Kwane, Yesumbed yi yaa inandunde yedmoon, “Nembed yiid yaa ke anammo yedmendaan kei, yiid kuu nembed yeka maaa ye dud kami ongmenabaan wedmiwen kwande ne ande onmenmo yarakban. Yiid kuu animan anene yimin keroona korondiwen kwandiwed kei.

²⁷ Kwani kowe, arewa kere deendaneen ye animan ye dowadbed deme awinaib. Kumban arewa kere deendaanban ye animan ye dowadbed deme awinime. Kuku wadkeri aron korem ye animan Karub Ye Mingkimbed kondaneen kui. Kedi, Ambe Godbed ye yaa kuu dowakeniib kowene kine kowoonman kui.” andoon.

²⁸ Kwane, yimbed kaamoniwen, “Komo komo deme God ye dowaken yaambd ambangkauub?” andiwen.

²⁹ Kwane Yesumbed inandundoon, “God ye dowaken ambangi yiid yaa kuu, yembed yedme kowoona monoonman yaa anam andime anded.” andoon.

³⁰ Kwane yimbed inandiwen, “Komo kami yeka maaa ye dud kuu ongmaneebkob wedmekorub, nub kuu eb yaa anam andanuub? Kwani kowe komo kamaneeb? ³¹ Nub awoya aman yiri kuu amiibban ye amboon angkambd om mena kuu aniwen. God Ye Weng Karad-mombd kwane ‘Ewen arimbed yi yaa Mosesbed om animan bangkandoona aniwen.’ ande wongkoon.” andiwen.

³² Kwanandiiwe, Yesumbed yedmen-doan, “Nembed yiid yaa ke anammo yedmendaan kei, Ewen arimbed om animan kuu yiid yaa bangkandoon kuu Mosesbedban. Kuku ne Ambe Godbed Ewen arimbed om animan anam yiid yaa bangkandimaan, ³³ amborom kuu God ye om animan anam kuu Ewen arimbed kamenene okaddan yaa wadkeri kondi ye karub kui.” andoon.

³⁴ Kwanandoone yimbed yedmeni-wen, “Yariman, kwani kowe om animan kee kwane nub yaa bangkandembere.” andiwen.

³⁵ Kwane Yesumbed yi yaa yedmoon, “Ne kuu wadkeri ye om animan. Kane kanembed ne yaa mananeen kuu ma mungi bobnaanban. Kane kanembed ne yaa anam andaneen kuu ma ok moom bobnaanban. ³⁶ Kuned yiid yaa anukbed yedmendaan kuu kamune ika yedmendaniin kei, yiid kuu ne kee wedmewiib kumban anam andewaibban. ³⁷ Nimakarub korem kane kane kuu ne Ambembed bangkawoon kuu ne yaa mananiib. Kowe kanembed ne yaa monoon kuu dankarenainban.

³⁸ “Ne kee Ewen arimbed kee kamanaan kuu neka ne dowaken ambangi dowad minindo. Ne nenkowoona manaan ye God ye dowaken yaambd ambangk kok manaan.

³⁹ Yembed ne nenkowoona manaan ye God ye dowaken kuu kei, yembed ne yaa ben kawoondan kuu mimo ma bikne nombaraanban, kwane wene aron yeenbon keraneene yi korem ben yeedere wadkeri kondaniin.

⁴⁰ Amborom kuu ne Ambe ye dowaken kuu nimakarub korem kanembed ne yaa wedmewe anam andaniib kuu wadkeri aron korem yeman kandaniib kowe. Kwane aron yeenbon yaambd yi kuu benkoobaniin.” andoon.

⁴¹ Ne kuu Ewen arimbed kamoonon ye om animan kui ande Yesumbed

yedmoon kuye dowadbed Yuudan kuu ye yaa andowe kankowe daani yeman keriwen. ⁴²Kwane yimbed yedmiwen, “Akee Yosef ye mingki Yesu kuiyoo? Ma, ye awodkia awaana kuu nub nubkaad kuda. Komarewakob ne kuu Ewen arimbed kamanaan ande yedmoon ee?” andiwen.

⁴³Kwane Yesumbed inandoon, “Yi-ibkanmo kuyaom kankowe daani yeman keraib. ⁴⁴Karub kanembed ye dowakenmo ne yaa mini kuu yiminban, Ambembed ye inamen konaneene ne yaa mananeen kumbedmo. Kwane aron yeenbon arimbed ye kuu nen yeedere wadkeri konaniin. ⁴⁵Profesidanbed wongkiwen kuu, ‘Yi korem kuu Godbed kedmengkandaneen.’ ande wongkiwen kui. Karub kanembed Ambe ye weng wengamberene ye kedmengki awine kandaneen kuu ne yaa mananeen. ⁴⁶Karub mimo kanembed Ambe kuu ma wedmenindo, kumban karub mimo Ambe God yaambad monoonman yembedmo Ambe kuu wedmenoon.

⁴⁷“Kowe nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, karub kanembed anam andoon kuu aron korem ye wadkeri kandoon kii. ⁴⁸Ne kuu wadkeri ye om animan kii. ⁴⁹Yiib awoya aman yiri kuu amiibban ye amboon angka om mena aniwen kumban yi kuu dukniwen. ⁵⁰Kumban kekei Ewen arimbed kamoon ye om animan kuu karub kanembed kee ananeen kuu bobnaanban. ⁵¹Ne kuu wad doreen ye om animan Ewen arimbed kamoon kui. Kane kuu keye om ananeen kuu aron korem dobaraneen. Om kee ne id kui. Kuku okaddan korem yaa wadkeri dowad kondaniin.” andoon.

⁵²Kwane, Yuudan yikanmo kuyaom wengberenabiwen, “Karub kee komarewa kere ye komkad kuu kondaneenkob nub kuu ananuub?” ande kamiwen.

⁵³Kwane, Yesumbed yi yaa yedmen- doon, “Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, yiib kuu Karub Ye Mingki ye idiib umkaniib anaibban keraniib kuu wadkeraibban. ⁵⁴Kowe, karub kanembed ne idiib umkaniib ananeen kuu aron korem ye wadkeri kandaneen, kwane aron yeenbon arimbed ye kuu nen yeedere wadkeri konaniin. ⁵⁵Amborom kuu ne id kuu animan anam, ne umkan kuu ok anam kui. ⁵⁶Karub kanembed ne idiib umkaniib ananeen kuu ye kuu ne aom doreena ne kuu ye aom doriin kii. ⁵⁷Kwane, ne Ambe wad doreenmanbed ne nenkonoon manaan kowe, ne kuu wad doriin. Kwani kowe, kanembed ne idiib umkaniib yaambad ane dobaraneen kuu wad doraneen. ⁵⁸Keye om kee Ewen arimbed kamoon kui. Yiib awoya aman yiri kuu om mena aniwen kumban dukniwen. Kumban kanembed om keyaambad ananeen kuu bobnaanban, aron korem korem wad dobaraneen.” andoon. ⁵⁹Yesumbed kee kwane kedmengkande dakmoon kuu kurikuri ambib embeng Kapeenaum aombad dakmoon.

Yemoon Kuu Yesu Domonene Wenebiwen

⁶⁰Kwane dakmoone wengambiriwen kuu ye kedmengkandeendan yemoonbed yedmiwen, “Keye kedmengki kuu yobdoodii. Kanembed kuyaa kuu awine kandaneen?” andiwen.

⁶¹Kwane, Yesu kuu yi mungkubmangkab kuu yekaadkeroon kowe kaamoon, “Weng kee yiib yaa kaarundoonoo? ⁶²Ma, yiib kuu Karub Ye Mingki kuu kamoon yaa ika kuyaa kawananeene wedmaniib kuu komarewa meenaniib? ⁶³Wadkeri kuu God ye Kingkinbed kondimaan, karub yi aromkono kuu ma ambangkindeban.

Yiib yaa ne idiib umkaniib anime ande dakmaan kuye weng kuu kingkin kerekmen yeman, angkon wadkeri kandi yeman kui. ⁶⁴Kumban yiib yena kuu anam andindo.” andoon. Kwanandoon amborom kuu andowiwen yirimbed Yesu kuu kane kanembed anam andaibbaniwa kanembed ambodanganeeniwa kuu yekaadkeron kowe. ⁶⁵Kwane ika yedmoon, “Kuye dowad kuu yiib yaa kwamune daandaan kei, ne yaa mini kuu karub ye dowakenmo kuu yiminban, Ambembed yimin dowakeniib konaneen kumbed yimin.” andoon.

⁶⁶Kwane, keye aron yaambéd ye kedmengkandeendan yemoon kuu ye yoman wini kuu koronde amonombe wenebiwen.

⁶⁷Kwane, Yesumbed ye kedmengkan-deendan wad ayoob yaa kaamonendoon, “Yiib kwangkon koronde wanaib-bankowoo?” andoon.

⁶⁸Kwane, Pitambéd inandoon, “Yariman, eb kuu wadkeri aron korem kondi ye wengiib kowe, nub kuu koronde kane yaa wananuub? ⁶⁹Eb kuu God ye Karad-moman ande kaadkere anam anduwen.” andoon.

⁷⁰Kwane, Yesumbed inandoon, “Yiib wad ayoowiib kuu nembed kingkaan kumban, yiib korem mimo kuyaa kuu awad arewa kii!” andoon. ⁷¹Ye kuu Saimon Iskeriot ye dana mingki Yudas ande dakmeen. Yudas kuu kedmengkandeendan wad ayoowiib kuyaa mim mamaa yembed amaan Yesu ambodanganeen-man kui.

Kombon Aom Dobiri Ye Orokbon Yaa Wonoon

7 Keye yoman, Yudea aom yarebi kuu korondo, amborom kuu Yuudan yi korok korokbed ye kuu aye kowem ande kamiib kowe, kuye dowadbed Yesu kuu Galeli angka yareboon. ²Kwane, Yu-

udan Kombon Aom Dobiri ye orokbon kuye aron kuu dia kerewenuun kowe, ³Yesu ye damanambéd ye yaa yedmeniwen, “Eb kuu kemaom kee koronde Yudea aom wenebko eb yoman weniibdan kuu dud kami yeka mama ebbed ongenabaneeb kuu wedmenabime. ⁴Kane kuu kidangka dobiri ye karub kerande dowaken kerimaan kuu yemyeb biknende ambangkimokban. Dud kami yeka mama kwane ambangkaab keroka okaddan korem yaa kuu ebka korokbende.” andiwen. ⁵Kwanandiwen amborom kuu Yesu ye damana kumbed ye yaa anam andunindo kowe.

⁶Kwanikob Yesu kuu yi yaa yedmen-doan, “Ne aron minindo, mogeed, kumban yiib yaa kuu aron korem kuu yiminmo. ⁷Okad kiridan kuu yiib yaa arud wandembirindeban kumban, ne yaa kuu arud wandembirimaib, amborom kuu yi arewa kami kara yaa korokbende dakmiin kowe. ⁸Yiib kuu orokbon kuyaa winime. Ne aron kuu minindo kowe, ne kuu orokbon kuyaa kuu wanainban.” andoon. ⁹Kee kwane yedmekore koronde Galeli angka kwane doboroon.

¹⁰Kwane, Yesu ye damanambéd orokbon yaa winiwen ye yoman kuu, Yesu kuu yemyebbed orokbon yaa wonoon. ¹¹Yuudan yi korok korokbed orokbon kuyaa kuu Yesu andenib onme kereknonib, “Karub ye kuu kunaya kee?” ande kaamobiwen.

¹²Kwane, kadaareb yemoon ku mene nedbiwen kwaom kumbed yika man yi angkodmia yaa koraawengbed yedmenoon yedmenoon kamenabiib. Nimakarub yenambéd kuu “Ye kuu karub amunaa.” andaiwa, kwane nimakarub yenambéd kuu “Ye kuu nimakarub birande abdon benweneena.” andaiwa kamiwen. ¹³Kumban karub mim kanembed yaro dore nimakarub yemoon ku nedbiwen kuyaoom kuu ma mongkod

daande ye dowad ma dakmino, amborom kuu yi kuu yi korok korok yaa unendiwiwen kowe.

Orokbon Yaa Kedmengkandoon

¹⁴ Orokbon yaron wedya doriwen kumbed Yesumbed mene kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom aomdere andowe kedmengkandoon. ¹⁵ Kedmengkandeen, Yuudan yi korok korok kuu binangkanabenib dakmiwen, “Karub kuu siku ma winindo kumbed ye kaadkeri kuu komarewa kaadkeron kii?” andiwen.

¹⁶ Kwanandiiwe, Yesumbed man inandundoon, “Nembed kee kedmengkandiin kuu ne yaambadban. Ne nenkwoona manaanman kuyaambad menebeen. ¹⁷ Karub kane kuu dowaken kerene Godbed ye dowaken keron yaa ambangkaneen kuu, nembed kee kedmengkandiin kuu God yaambad monoon dee, neka ne meeni dakmiin dee kuu yekareb andangke yekaadkeraneen. ¹⁸ Karub kanembed yeka ye aromkonombad dakmaneen kuu yeka ye aningko kankooni yeman. Kumban karub kanembed ye nenkwoona monoonman kuye aningko kankooni dowad ambangkaneen kuu anam anam ye karub, kowe ye yaa kuu dudanabiyiibban. ¹⁹ Mosesbed yiib yaa amob kondoonoo? Eeyoo? Kumban yiib mim kuyaa kane kane kuu amob kuu awine kandindo. Komande ne kuu ayubko bobnok andiwed?” andoon.

²⁰ Kwanandoone, kadaarebbad inan-duniwen, “Eb kuu kanembed andameen kii? Awad arewa kuu eb niindem aom doreenii!” andiwen.

²¹ Kwane Yesumbed man inandoon, “Ne kuu dud kami yeka maaaa mimo ongmaana yiib korem kuu binangkiwen. ²² Mosesbed kuu yiib karub dana yi kad wanabime andi ye weng kondoon. (Kumban anam kuu Mosesbedban, yiib

awoya unyeman yirimbed andowiwen kii.) Kwani kowe, yiib kuu yiib karub dana yi kad kuu Sabat aron arimbed wanabimaib kii. ²³ Moses ye amob domokbaub andi ye dowad kuu karub dana kad kuu Sabat aron arimbed wanabimaib. Kwani kowe, komande yiib kuu nembed Sabat arimbed karub ongmaana korem amun keron kuye dowadbed ne yaa norin wanduwiwen? ²⁴ Kwani kowe, bunangkamo wedmenib wengyundaib. Kwane yorokmo wengyundi ye kerekmen yaambad wengyundime.” andoon.

Yesu Kuu Godbed Kinoona Monoonman Dee Ande Kamiwen

²⁵ Kwane, Yerusalemdan yenambad kekane yedmiwen, “Karub kuu korok korokbed ayem ande kamiib kuu keiyoo? ²⁶ Kedi, ye kuu kadaareb yi arinambo ari dakmeen kumban, korok korokbed kuu ye yaa weng ma inande yedmenindo. Kowe, Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu kui ande meedmuub ye karub kuu yikaadkeriwen dee? ²⁷ Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu mananeen kuu, ye kambong kuu kane kuu karub korem kuu koron keraniib kumban, karub keye kambong kuu nubkaadkeruwen.” andiwen.

²⁸ Kwane, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom kedmengkandeen yaambad inande baande yedmoon, “Ne kuu yiibkaadkeriwenoo? Ne kambong kangkon yiibkaadkeriwenoo? Ne kiri manaan kuu ne kabamoon minindo, kuned ne nenkwoona manaanman kuu anam. Ye kuu yiibkaadban, ²⁹ kumban ye kuu nekaad, amborom kuu ne kuu ye yaambad manaan, yembed nenkwoona manaan kii.” andoon.

³⁰ Kwane, yi kuu Yesu awinenande kamiib kumban, yiminban keruwen, amborom kuu ye awineni ye aron kerindo kowe. ³¹ Kuned nimakarub yemoon kuu

ye yaa anam andiwen. Kwane yimbed yedmiwen, “Godbed kinaneena mananeenman Keresu kuu ye kuu Yesu kee burudande yeka mamaa ye dud kami yemou yemou kamaneen dee? Kowe Yesu kuu Keresu dee?” andiwen.

³²Kadaareb kuu Yesu ye dowad kwamune koraaweng dakmenabiiwa Farisidan wengamberekoriwa, kurikuri boyambib darewoob ye ooni ye ana nangmidan ben nongkobiwe mene Yesu awinenok miniwen.

³³Kwane, Yesumbed yedmoon, “Ne kuu yiyb yoom aron doboobban dobaraniin. Kwanekori, ne nenkwoona manaanman kuyaa yeyiib yaa wananiin.

³⁴Yiyb kuu ne ande kereknaniib kumban, yiyb kuu ne wedmewaibban. Angkon nembed wananiin kuyaa kuu yiyb kuu winindeban keraniib.” andoon.

³⁵Kwane Yuudan yi korok korok kuu yikanmo dakmenabe yedmiwen, “Nubbed wenenub ye wedmenaubban yaa kuu kunaya wanandamoned kii? Nub karub buyokbayok kere Gurik yi kambong kambong yaa dohiriweniib yaa wene Gurikdan yaa kedmengkandanded dee? ³⁶Yembed kwane yedmoon kuu nub kuu ye ande kereknanuub kuu wedmenaubban, kwane ye wananeen kuyaa kuu winindeban keranuub kwanandoon kuye id kuu komo?” andiwen.

³⁷Kwane, orokbon ye aronki yeenbon kuu darewoob arimbed kowe, kuyaron kuu Yesu yaro dorene naawon baande yedmoon, “Kane kanembed ok moom bobniwen kuu ne yaa mene ok anime. ³⁸Kwane, kane kanembed ne yaa anam andaniib kuu God Ye Weng Karadmo aom wongkiwen areb kuu yi mimyob aombed wadkeri ok kuu iringkobanuun.” andoon. ³⁹Kee kwane yedmoon kuu Kingkin Karadmo anded. Kane kanembed ye yaa anam andiwen kuu kandaniib. Kuye aron yaa kuu Kingkin Karadmo kuu kondindo, am-

borom kuu Yesu kuu bobne yeedere nambiri ye yumbon yaa winindo kowe.

⁴⁰Kwane, yembed dakmeen kuu wengamberekorib, karub yenambed yedmiwen, “Kwana kowe, anam kuu profesiman darewoob kiyoo!” andiwen.

⁴¹Kwane karub yenambed yedmiwen, “Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu ye kei.” andiwen. Kwane karub yenambed yedmiwen, “Godbed kinaneena mananeenman Keresu kuu Galeli angkambed mananeenoo? Dowan! ⁴²God Ye Weng Karadmombed kwane ande wongkoon kuu Godbed kinaneena mananeenman Keresu kuu Dewid ye awo awoya aman ari kui. Kwane, Dewidbed dobroon ye kambong Betlehem yaambad woonanuun kui. Kowe, ye kuyoo? Dowan kii!” andiwen. ⁴³Kowe, nimakarub korem kuu mene nedbiwen kuyaom kuu Yesu ye dowadbed wengbere andokbiwen. ⁴⁴Karub yena kuu Yesu awinenandamiib kumban, ye yaa karub mim ma awinenindo.

Yuudan Yi Korok Korok Yi Anam Andinban

⁴⁵Kwane, kurikuri boyambib darewoob ooni ye ana nangmidan kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib Farisidaniib yaa ika winiwe korok korokbed kaamonendiwen, “Komoyiibkob Yesu kuu nen monokban keriiib kee?” andiwen.

⁴⁶Kwane, ana nangmidanbed inandundiwen, “Karub ma kanembed yembed dakmeen kamune ye kiwaan kuu dakmimokban.” andiwe,

⁴⁷Farisidanbed yedmiwen, “Kwani kowe, yembed yiyb kangkon birande ben ereknewandundoon manoka?

⁴⁸Yiyb kuu ma yiybkaadkeriwa korok korok o Farisiman mimo awene ma Yesu yaa anam andoonoo? Dowan!

⁴⁹Kadaareb kee Moses ye amob kuu ma

yikaadkerindo keriiwe, God ye butun kuu yi ari kwoon kii.” andiwen.

⁵⁰ Kwane, Farisiman maa Nikodemus kuu aron maa anuk Yesuyiib yaa wonoon kumbed, ye amborongaad yaa yedmoon, ⁵¹ “Kwani kowe, nub amobbed yedmoon kuu karub komo kamoon ye weng kuu yeka dakmaneene kaadkerekoruwed dabab koni kuu yimin.” andoon.

⁵² Kwane yimbed inandiwen, “Kwani kowe, eb kwangkon Galelimano? God Ye Weng aom kuu ongme andangke kaadkere ebka wedme. Profesiman kuu Galeli angkambed ma mananeen andindo.” andiwen. † ⁵³ Kwane karub korem kuu yi ambiwom wenebiwen.

Nenem Kameen Ye Wonong

8 Kumban Yesu kuu aangko Olif angka wonoon. ² Kwane amkimo kaimbed Yesu kuu ika kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom monoone, nimakarub korembed ye kuu kanawanewandiiwe, dibere andowe yi yaa kedmengkandoon.

³ Kwane, Farisidan yoom Yuudan yi amob kedmengkandidan yoombed wonong nenembon yirimbed awinende nenmiwiwen. Kwane, nenmene nimakarub kuu nedbiwen kuyi arinambo ari domondiiwa doburuuna, ⁴ kwane Yesu yaa yedmiwiwen, “Kedmengkandi korok ee, wonong kee nenembon yirimbed awinenduwen. ⁵ Kowe Moses ye amobbed kwanime andoon kuu wonong kee botbed barambere weene kowi yeman. Kowe yu dowad kuu eb komo andundaneeb?” andiwen. ⁶ Yi kaamoni kumbed ye kuu kebenenub, kwane kuyaambed nenwene kangdod kerunem ande meeniwen.

Kumban Yesu kuu ambokibine, dingkiodbed okad yiri wongkanaana,

⁷ ye yaa kwane kaamobenibmo kamiwa, yaro korok kankoone yi yaa yedmendoon, “Yiib mim kane ye kuu ambarakmiyiibban kuu yedin bot kande yu yaa korare wok.” andekore, ⁸ ye kuu ika okad yiri ambokibine wongkaan.

⁹ Kwane, yi kuu ye weng wengambiriweniib kuu karub aamkonodandin wenebiwe, kwane kobkandidan yi korem kuu mimo mimo wenebe down kere, kuri kuu Yesu yoom wonong kuyoommo domondiwen.

¹⁰ Kowe Yesu kuu yaro dore wonong kuyaa kaamondoon, “Karub korem kuu kuna? Ub yaa dabab ma kabdindoyoo?” andoona, ¹¹ yumbed inanduneen, “Yariman, down.” andeen.

Anduune, Yesumbed yedmendoon, “Kwani kowe, nangkon ub yaa dabab kabdainban. Kumban wene, ub ambarakmi dobiri kara kuu deerewande.” andoon.

Yesu Kuu Okaddan Korem Yi Nambiri

¹² Kwane, Yesumbed nedbiwendan yaa ika dakmoon, “Ne kuu okaddan ye nambiri kii. Kowe kanembed ne yoman mananeen kuu kumun aom wanaanban kuned wadkeri ye nambiri kandaneen.” andoon.

¹³ Kwane Farisidanbed Yesu yaa yedmiwen, “Ebbed ebka ebmeren dakmeeb kowe, kangdod aom anam kerindeban.” andiwen.

¹⁴ Kwane, Yesumbed neman inandundoon, “Neka nemeren dakmaniin kwangkon kangdod aom anam keraneen, amborom kuu ne kuu kunayambed manaaniwa angkon kunaya wananiiniwa kuu nekaad kowe. Yiib kuned kuu ne kunayambed manaaniwa kunaya wananiiniwa kuye inamen kuned kuu yiiibkaadban. ¹⁵ Yiib kuu karub yi inamen yaambedm wengyundimaib. Kum-

†7:52 Buk Yoon yemoon kurin kurin wongkiwen kuu 7:53bed wene 8:11 kuyiibban.

ban ne kuu karub kane yaa ma wengyun-dokban. ¹⁶ Kumban nembed wengyun-daniin kuu weng yorokmo ongmaniin, amborom kuu ne kuu ne kirimomban, ne kuu ne nenkwoona manaanman Nambe yaa doriin kowe. ¹⁷ Yiiibka yiiib amob aombed yedmoon kuu karub ayoobbed dakmi kuu kangdod aom anam keraneen andoon. ¹⁸ Ne kuu neka nemeren dakmiina, Ambembed ne nenkwoona manaanman kwangkong ye kuu ne kerekmen dowad kuu dakmeen.” andoon.

¹⁹ Kwanandoone, yimbed kaamoneniwen, “Eb ambe kuu kuna?” andiwen.

Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Yiiib kuu ne yoom ne Ambe yoom kuu yiiib koron. Kwane kuu ne kuu yiiibkaadkeraniib kuu Ambe kwangkong yiiibkaadkeraniib.” andoon. ²⁰ Kee kwane kedmengkande dakmoon kuu kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom God yaa kubi ye od benmene bangkani-maib ye yumbon yaambad dobere dakmoon. Kumban karub mim kanembed ye awinenindo, amborom kuu ye awineni yaron kuu minindo kowe.

²¹ Kwane, Yesumbed yi yaa angkon yedmoon, “Wananiin kowe yiiib kuu ne ande kereknaniib kumban, yiiib kuu amarakmimaib kumbed duknaniib. Kwane, nembed wananiin yaa kuu yiiib manaibban.” andoon.

²² Kwanadoon kowe, Yuudan yi korok korokbed yedmiwen, “Yembed yedmoon kuu yembed wananeen kuyaa kuu nub kuu wanaubban kuye meeni id kuu, yeka yemeren aye kowandameenkob dee?” andiwen.

²³ Kumban Yesumbed inandundoon, “Yiiib kuu kiridan, ne kuu arimbed manaan. Yiiib kuu okad kirikeedan. Ma, ne kuu okad kirikee ye karubban. ²⁴ Yiiib kuu amarakmimaib kumbed duknaniib kuu kwanandaan kii. Kedi, ne kuu kane andimain yaa anam andokban keraniib

kuu, anamaa, yiiib kuu amarakmimaib kumbed duknaniib.” andoon.

²⁵ Kwane yimbed kaamoniwon, “Eb kuu kane?” andiwen.

Kwane Yesumbed inandundoon, “Ne kane kuu, anukbed kuu dakmenmo meniin kui. ²⁶ Ne kuu yiiib yaa wengyundi yemooniib kumban ne nenkwoona manaanman, ye kuu anam kii. Ye yaambad wengambaraan kumbedmo kwane okad kiridan yaa dakmimain.” andoon.

²⁷ Yesu ye Ambe ye dowad andene dakmeen kuu yikaadkerunindo.

²⁸ Kwanikob Yesumbed yedmoon, “Yiiibbed Karub Ye Mingki at ming ari kankoonaniib kuyaambad, ne kuu kane andimain kuu yiiibkaadkeraniib. Kwananeene angkon ari yiiibkaadkeraniib kuu ne ambangki korem kuu ne kabamoonmomban, Ambembed komo kedmengkawoon kumbedmo dakmimain kui. ²⁹ Kwane ne nenkwoona manaanman kuu ne domowindo, neyiyib yaa doreen, amborom kuu nembed ambangkimain kuu yembed kubi dowakeniib keroon yaambad awinaan kowe.” andoon. ³⁰ Yesu kuu kwane dakmeene nimakarub yemoon kuu ye yaa anam andiwen.

Abraham Ye Awoya Ari Kuu Kane?

³¹ Kwane, Yesumbed Yuudan ye yaa anam andiwen yaa yedmoon, “Yiiib kane kane ne kedmengkandi wengambere awine kandiib kuu yiiib kuu ne kedmengkandiandan anam kii. ³² Kwane, yiiib kuu anam anam yaa yiiibkaadkerani- iwe anam anam yaambad Godbed yiiib dudbaraneen kii.” andoon.

³³ Kwane yimbed inandiwen, “Nub kuu Abraham ye awoya kei. Kowe, nub kuu karub mamaa ye dabderem yiri dobere ye dememo awinembiri yaa ma yerengkindo. Kowe komande nub yaa

kuu Godbed nub dudbaraneen ande yed-mewen?" andiwen.

³⁴ Kwane, Yesumbed inandundoon, "Nembed yiid yaa ke anammo yed-mendaan kei, karub korem kanembed ambarakmoon kuu ambarakmimbed ye yenboone, ye kuu ambarakmi ye dabderem yiri dobere ambarakmi ye dememo awinembiri ye karub keroon.

³⁵ Kedi, dabderem yiri dobere dememo awinembiri ye karub kuu ye kuu ye yariman ye dana arebban kowe, ye yariman ye nimadana yaa kuu ye yumboniibban, kumban yariman ye dana kuu down kerindeban ye yumboniib.

³⁶ Kwani kowe, Dana Mingkimbed yiid dudbaraneen kuu, anamaa, ambarakmi ye yenbi yiid yaa kuu korem down keraneen. ³⁷ Yiid kuu Abraham ye awoya ari kuu nekaadkeraan kumban, yiid kuu ne kedmengkandi awine kandindo kowe, yiid kuu ne yaa aye kowi ye inamen kowiwen. ³⁸ Ne Ambembed ye kerebiri arimbed komo wedmaan kuu yiid yaa ku dakmendiin kui. Kwane, yiid ambembed komo yedmendoon kuu yiid kamune ambangkimaib kui." andoon.

³⁹ Kwane yimbed inandiwen, "Abraham kuu nub ambe kii!" andiwen.

Kwanandiwe Yesumbed yedmendoon, "Yiid kuu Abraham ye awoya ari keriwen karen, yembed ambangkoonkin kwane kamimaib karen. ⁴⁰ Ne kuu anam anam kuu God yaambd wengambaran kuu yiid yaa dakmaan, kumban yiid kuu ne yaa aye kowi ye inamen darewooyib kowiwen. Abraham kuu kamune ma ambangkindo. ⁴¹ Yiid kuu yiid awodkimbed awinoonkinmo kwane kamimaib." andoon.

Kwane, Yuudan inandiwen, "Nub kuu nenem danambanaa! God yembedmo kuu nub Ambe kii!" andiwen.

Seten Ye Meed Kuu Kane?

⁴² Kwane, Yesumbed yi yaa inandundoon, "God kuu yiid Ambe kuu anam keraneen kuu yiid kuu ne yaa mimyob dowaken keewaniib, amborom kuu ne kuu God yaambd manaan kowe. Ne kuu ne kabamoan minindo. Ne kuu yembed nenkwoonkob manaan. ⁴³ Yiid kuu komoyiibkob, ne dakmi ye id kuu ongme kaadkeruwindo? Yiid kwane keriwen amborom kuu yiid kuu ne weng dakmi kuu wengambere awinindeban keriwen kowe. ⁴⁴ Kwani kowe yiid kuu yiid ambe Seten ye meed kii, kwane yiid ambe kuye dowaken yaamo awine kanwenemberem ande kamimaib kii. Ye kuu andowoon yirimbed kumka kuman yebandi ye karub. Ye kuu anam anam yaa awinindeban, amborom kuu ye niindem aom kuu anamiibban kowe. Kwane dudanabi kuu ye weng anam, amborom kuu ye kuu dudanabi ye karub, kwane ye kuu dudanabi korem kuye awodki kowe. ⁴⁵ Kuned nembed anam anam kuu yedmendaan kumbed yiid kuu ne yaa anam andewimokban. ⁴⁶ Yiid kuyaa kuu kanembed ne kuu ma ambarakmewen ande korokbendaneen? Down! Kwane, nembed anam anam kuu dakmimain kowe, komande ne yaa anam andewimokban? ⁴⁷ Kane ye kuu God ye karub keroon kuu God ye weng wengambirimaan. Kwani kowe, yiid kuu wengambere awine kandimokban ye id kuu, yiid kuu God ye karuwa nimayamban kowe." andoon.

Yesu Yeka Koromone Inandoon

⁴⁸ Kwanandoone, Yuudanbed damangkane inandiwen, "Kwani kowe, nubbed ke yedmuub kei, eb kuu Samarianan, eb kuu awad arewayiib ibnebdoon kii! Anamoo?" andiwen.

⁴⁹ Kwane Yesumbed inandundoon, "Ne kuu awad arewambd ma

ibnewindo. Ne kuu ne Ambe ye aningko kankoonaan kumban, yiiib kuu ne aningko kan kubuniwen. ⁵⁰Ne kuu neka nambiri kandi dowad onmokban. God yembed ne yaa nambiri kawi ye kiwaan onmimaan. Yembedmo wengyundandimaan. ⁵¹Nembed yiiib yaa ke anammo yedmendaan kei, karub kanembed ne kedmengkandi yaa awine kandaneen kuu bobnaanban.” andoon.

⁵²Kwanandoone, Yuudanbed yedmiwen, “Kedi, kwamune dakmewen kowe anammo nub nubkaadkeruwen kuu eb kuu awad arewayiib ibnebdoon kii! Nub awo Abraham kuu bobnoon kuda. Kwane profesidan kwangkon kwaniwen kuda. Kumban ebbed kuu karub kanembed ne kedmengkandi yaa awine kandaneen kuu bobnaanban andeewoo? ⁵³Ebbed nub awo Abraham burudande darewoob kerewenoo? Ye yoom profesidan yoom dukniwen. Kowe, ebbed meeneeb kuu eb kane?” andiwen.

⁵⁴Kwane Yesumbed inandundoon, “Neka nemergen nambiri kowaniin kuu idiibban keraneen. Kumban ne Ambe kui, yiiibbed nub God ande yedmiib kumbed naningko kankoonoon. ⁵⁵Ye kuu yiiib koron kumban ye kuu ne nekaad. Kwane God kuu ne nekaadban andaniin kuu yiiibbed dudanabimaib kwamune keraniin. Kumban ye kuu ne nekaadkereni, ye wengmo wengambere awine kandimain. ⁵⁶Yiib awo Abraham kuu ne mini aron wedmoon kuu kubi darewoob keroon. Kee wedmoon kuu ye kuu dowakeniib keroon.” andoon.

⁵⁷Kwane, Yuudanbed Yesu yaa yedmeniwen, “Eb weeb kuu 50 ari ma daanindo kumbed Abraham kuu wedme-naan andeeb deeka?” andiwen.

⁵⁸Kwanandiiwe Yesumbed inandoon, “Nembed yiiib yaa ke anammo yedmen-daan kei, Abraham kuu woonindombed ne kuu dobaraan.” andoon.

⁵⁹Kwanandoon kowe, yi kuu Yesu ayande bot yiri ben barambarandami-we, Yesu kuu yaro bikne wenene kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aombed domonde wonoon.

Indob Tutnoonman Kuu Ongmoon

9 Kwane, Yesu wenone karub wooneen yaambbed indob tutnoon kuu wedmenoon. ²Kwane, Yesu ye kedmengkandeendanbed kaamoniwen, “Kedmengkandi korok, karub kee wooneen yaambbed indob tutnoon kuu arian yi amarakmimbed dee, karub yeka ye amarakmimbed dee?” andiwen.

³Kwane Yesumbed inandoon, “Indob tutnoon kuu karub kuye amarakmimbedban, arian yi amarakmimbedban. Kee kwanoon kuu ye wadkeri yaa God ye aromkono korokbi dowad keroon. ⁴Aronbed namberemoon areb, denekmen aroniib angkuun kumbed ne nenkwoona manaan ye God ye deme kuu ambangkem. Kwane amaan miriknemoon areb denekmen aroniibban keraneen kowe, nimakarub kuu deme kuu awinindeban keraniib. ⁵Ne kuu okad kiri dobaraan ye aron kuyaom kuu ne kuu okaddan yi nambiri kui.” andoon.

⁶Yesumbed kee kwane yedmoon ye yoman kuu okad yiri kamok darene, ongkeb kumbed birin ongme kandene karub kuye indob yaa kowekore ⁷yedmenoon, “Wene, Sailoom ok wumbon yiri ambe are.” andoon. (Sailoom ye weng id kuu “Yedme kowoona wonoon.”) Kwane karub kuu wene amboone indob kuu nandoona kerekanmo ambiwoom wonoon.

⁸Wonoone, yambib dia dobirimaibdan yoom ye dibere eekmimaan wedmenimaibdan yoom kuu wedmenenib dakmiwen, “Karub kuu eekmimaan kukuiyoo?” andiwen.

⁹Kwane yenambed “Ye kuiyaa.” andiwe, yenambed kuu “Ye murubia areb kumban karub mamaa.” andiwe kamiwen.

Karub indob tut amun keroon kumbed yedmoon, “Ne kuu ne kei.” andoon.

¹⁰Kwane yimbed yedmiwen, “Komo keroonkob eb indob kuu nandoon?” andiwen.

¹¹Kwane yembed inandundoon, “Karub kuu Yesu ande yedmimaib kumbed birin ongmene ne indob yaa kowekore, ne yaa yedmoon, ‘Wene Sailoom ok wumbon yiri ambe.’ andoon kowe, wene ambaankob ne indob kuu nandoone ne kee kereknain.” andoon.

¹²Kwane yimbed karub kuyaa kaamoniwen, “Karub kuu ye kuu kuna?” andiwe, “Ne kaadban.” ande inandundoon.

Farisidanbed Ongmoon Ye Dowad Yunbiwen

¹³Kwane, indob tut ye karub kuu yimbed Farisidaniib yaa nenwiniwen.

¹⁴Yesumbed birin ongmene indob tut karub yaa kowene ongmoone amun keroon kuye aron kuu Sabat aron arimbed. ¹⁵Kwanakob Farisidan kangkon ye yaa ye indob ongmoon ye dowad kaamoneniwe, karub kumbed inandundoon, “Yembed birin kandene ne indob yaa kowoone wene okambaan kumbed ne kuu kereknain.” andoon.

¹⁶Kwanandoone, Farisidan yenambed yedmiwen, “Karub kuu Sabat aron ye amowamob kuu awinindo kowe, ye kuu God yaambad minindo.” andiwe, yenambad yedmiwen, “Ambarakmi ye karub kuu komarewa yeka mamaa ye dud kami ongmenabaneen? Dowan!” andiwen. Kwane, yikanmo kumaom kuu andokbiwen. ¹⁷Kwane, karub kuyaa ika kaamoneniwen, “Ye kuu eb indob ongmoon kowe, ye dowad komo andaneeb?” andiwen.

Kwane, karub kumbed man inandundoon, “Ye kuu profesiman.” andoon.

¹⁸Kumban Yuudan yi korok korok kuu karub kuu anuk kuu ye indob kuu tut keroon ande ma anam andunindo. Kowe karub kuye ambe ena weng yuk yedme keendiiwa miniwen. ¹⁹Kwane, korok korokbed kaamondiwen, “Karub kee yiib dana mingki kuiyoo? Yiibbed kwane yedmimaib kuu wooneen yaambad indob tut keroon ye karub kukeiyoo? Komo keroonkob ye kuu wedme kereknain?” andiwen.

²⁰Kwane ambe enambad andiwen, “Nub nubkaad karub kee nub dana kii. Kowe ye kuu wooneen kuu indob tut kwane wooneen. ²¹Kumban komarewa kere ye indob kuu nandoon kuu nub koron. Kanembed ye indob kuu nandoon kangkon nub koron. Kowe yeka ye yaambad kaamoneniwe, ye kuu amnoon kowe yeka ye dowad dakmi kuu yimin.” andiwen. ²²Karub kuye ambe ena kuu kwane yedmiwen amborom kuu Yuudan yi korok korok yaa unendiwen kowe. Yuudan yi korok korokbed weng mimo keriwon kuu kane kanembed Godbed Kinoona Monoonman kuu Yesu kui ande yedmaneen kuye karub kuu kurikuri ambiwoom wini kuu dankoraniib. ²³Kwanikob ye ambe ena kuu “Amnoon kowe ye yaa kaamoneniwe.” ande yedmiwen.

²⁴Kwane, korok korokbed karub indob tut wooneen kuyaa angkon ika baandiwe monoone yedmeniwen, “God ye arinambo arimbed weng anammo dakme. Nubkaad kuu ku dakmeeb ye karub kuu ambarakmi karub kui.” andiwen.

²⁵Kwane, karub kumbed inandundoon, “Ye kuu ambarakmi karub deeyo kuu ne nekaadban kumban, nembed nekaadkeraan kuu ne kuu indob tut kumban kibik kee ne kuu kerekne wedmiin.” andoon.

²⁶ Kwane yimbed ye yaa kaamoneniwen, “Ye kuu eb yaa kuu komo kamebdoon? Kwane eb indob kuu komo kere nandoon?” andiwen.

²⁷ Kwane yembed inandundoon, “Anuk yaa yedmendaan kumban yiib kuu wengambirindo. Komo dowad yiib kuu angkon ika wengamberem andiwed? Kwani kowe, yiib kwangkon ye kedmengkandeendan kerandiwedoo?” andoon.

²⁸ Kwane, yimbed ye yaa arandarune nongdomatom ande yedmiwen, “Eb kuned kuu karub kuye kedmengkandeenman kui. Ma, nub kuu Moses ye kedmengkandi awinidan kuda. ²⁹ Nubbed nubkaad kuu Moses yaa kuu Godbed dakmoon kumban, karub keyiib kee ye kuu kunayambed monoon kuu ma nubkaadkerindo.” andiwen.

³⁰ Kwane, karub kumbed inandundoon, “Ai, binangkaan amborom kuu ye kuu kunayambed monoon kuu yiib yiibkaadban kumban, ne indob tut kuu yembed nandoon. ³¹ Nub nubkaad kui, God kuu amarakmidan yaa kuu wengamberendimokban. Kumban God ye kerekmen ye kiwaan ari doriibdan kwane Godbed dowakeniib keroon yaa awinimaib kuu Godbed wengamberendimaan. ³² Karub woonimaib yaambad indob tut kuu karub mim kanembed ma nandoona kerekne wedmoon ande ma yedmindoo.” andiwen.

³³ Kwani kowe, karub kee God yaambad minindo karen kuu kekamune kuu ma ongmaanban karen.” andoon.

³⁴ Kuye kerekmen kuu yimbed inandiwen, “Eb kuu amarakmi ye niindem aombed wooneen. Kamune kumbed ebbad nub yaa kedmengkandandewedoo?” andiwen. Andenib kurikuri ambib embeng aombed dankorariwen.

Kingkin Ye Kerekmen Ye Indob Tut

³⁵ Kwane, Yesu wengamboroonka karub kuu dankorariwen kowe, ye kuu wene durunene wedmenekore kaamonenoon, “Eb kuu Karub Ye Mingki yaa kuu anam andewenoo?” andoon.

³⁶ Kwane, karub kumbed kaamonenoon, “Ye kuu kane? Yedmewebko ye yaa anam anda.” andoon.

³⁷ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Karub ye kuyiib kuu kibireb wedmeneeb. Anamaa, yembed eb yaa ke daabdeen kei.” andoon.

³⁸ Kwane, karub kumbed Yesu yaa yedmenoon, “Yariman, ne eb yaa anam andaan.” andekore, ye yaa bumangke ye aningko kankoonoon.

³⁹ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Wengyundi dowadbed ne kuu okad yiri manaan. Kwanako indob tut kuu wedmiwo, yena wedmiib kuu tut kerewonoko.” andoon.

⁴⁰ Kwane, Farisidan yena kuu kee kwane Yesu wengambereniwen kowe kaamoneniwen, “Komarewa kii? Nub kwangkon indob tutnuwenkowoo?” andiwen.

⁴¹ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yiib kuu indob tutniwen karen kuu amarakmi ye dabab yiib yaa daboknindo karen. Kumban yiib kuu yimin kereknaub andiib kowe, yiib amarakmi ye dabab kuu angkeen.” andoon.

Sibi Ooni Ye Yariman Ye Ooni Kerekmen

10 “Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, karub kanembed sibi kuu bot kuuk wiriniwen ye ambongkumbed aomdorokban keraneen kerene kiwaan yenambad aomdaraneen kuu yid bi ye karub kii. ² Karub ambongkumbed aomdirimaan kuu sibi yi ooni ye karub kui. ³ Kowe, ye dowadbed

ambongko oonimaan ye karub kuu ambongko nandimaan. Kwane, sibi kuu yi ooni ye karub ye weng yuud kumbed wengambaraniib kuu yeyiib yaa winimaib. Kwane, yi aningkombed baande ben angkanimaan. ⁴Kwane, ye sibi baande ben angkadirimaan kuu yembed yi kuu arine ben winimaan. Ye weng yuud kuu yi yikaad kowe, wengambere ye yoman winimaib. ⁵Kumban yi kuu norod karub ye yoman kuu wanaibban, yi kuu koronde kirokmone wenebaniib, amborom kuu norod karub ye weng yuud kuu wengambere kaadkerunaibban kowe.” andoon. ⁶Yesumbed kuruwak wengbed dakmoon kumban nimakarub yoom korok korok yoom kuu yi yaa komo daandeen kuu kaadkerunindo.

⁷Kwani kowe, Yesumbed ika yedmen-doon, “Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, ne kuu sibi yi ambongko. ⁸Korem kane kane yidin miniwene kuu yid benabidan kowe, sibi kuu yi weng wengambere awine kandindo. ⁹Ne kuu ambongko kowe, kane kanembed ne yaambad awudaraniib kuu, yi kuu bobni yaa burudande bindaneen. Kwane, yi kuu awune angkane yedaraniibe animbon amun yaa benwananiine animamaniib. ¹⁰Yid karub minimaan kuu yid biyiib yenbandiyiib monmariyiib ye dowadbed minimaan. Kumban ne manaan kuyiib kuu yi kuu wadkeri kumundinmo kandime andi ye dowadbed manaan.

¹¹“Ne kuu sibi ooni yariman amun. Sibi ooni yariman amun kuu sibi yi dowadbed ye wadkeri kondaneen. ¹²Araben mene ooni karub kuu sibi yariman arebban. Ye kuu od dowadmo deme awinimaan kowe, dura anon wedmaana manaana, sibi domonde kombiri winimaan. Kwanaana dura anonbed yenbandaane yena kuu ben buyokbayok kerimaib. ¹³Karub kuu

araben dememan kowe, ye kuu sibi yaa meenimokban, kombere winimaan.

¹⁴⁻¹⁵“Ne kuu sibi ooni yariman amun. Ambe kuu ne nekaad angkon ne kuu Ambe ye yekaad kamune areb kuu, ne sibi kuu nekaad, angkon ne kuu yi yikaad. Kowe, ne sibi dowadbed ne wadkeri kondaniin. ¹⁶Ne kuu sibi yena kuuk kemaomban, kwangkon yi kuu ben kuuk kemaom ben awudaraniin. Kwane, yi korem kuu sibi ooni yariman mimo keraniib, sibi yi kuu dabokne mimo keraniib. Kwane, ne weng yuud yaa kuu yi korem wengambaraniib.

¹⁷“Ne Ambembed ne yaa mimyob dowaken keewoon, amborom kuu neka ne wadkeri yiri kankowaniin, ika kande kankooni dowadbed. ¹⁸Karub maambad ne yaa ne wadkeri kandi kuu yiminban, kumban neka ne inamen ongmekorid yiri kankowaniin. Ne kuu yimin kwani ye aromkonoyiib kui, kandune yiri kowiyiib ye aromkonoyiwa, ika kankooniyiib ye aromkonoyiwa kui. Kwane, wadkeri yiri kan kowekore ika kande kankoone andi ye weng kuu Ambembed ne yaa kawoon.” andoon.

¹⁹Weng kee wengambiriweniib kuu Yuudan kuu ika wengbere andokbiwen.

²⁰Kwane, yi yemoonbed yedmiwen, “Ye kuu awad arewambad ibnenoonan korem warudki keroon kowe, ye weng kuu wengamberenaubban.” andiwen.

²¹Kumban yi yenambad yedmiwen, “Awad arewambad ibnenoonan kuu kamune dakmaanban. Kwane, awad arewambad ibnenoonan kuu indob tut nandaneenoo? Dowan!” andiwen.

Yesu Yoom Ambe God Yoom Kuu Mimo

²²Yuruk yaron kuyaa kuu, Yerusalem aom kuu Kurikuri Boyambib Darewoob God Yaa Kowiwen ye orokbon aron kereen. ²³Kowe, Yesu kuu kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom Solomon

ye bot dongka emekdembon yiri ya-reena, ²⁴Yuudan Yesuyiib yaa mene nedbe kanawanewandenib kaamoneni-wen, “Eb kuu kane ande meedmuub wene aron doboob kereen kii! Eb kuu Godbed Kinoona Menewenman Keresu keroka, ongme idmo yedmende.” andiwen.

²⁵Kwanandiiwe, Yesumbed man inandoon, “Ne kuu kane kuu yiib yaa yedmendaan. Kumban yiib kuu ma anam andindo. God yaromkono wedmi yeman nembed ne Ambe yaambbed ongmimain kuu ne dowad dakmeen kii. ²⁶Kumban yiib anam andokban amborom kuu yiib kuu ne sibimban kowe. ²⁷Ne sibi kuu ne nekaad. Kwane, ne sibi kuu ne weng yuud wengamberenib yi kuu ne yoman minimaib. ²⁸Yi kuu nembed wadkeri aron korem kondaniina, kwane yi kuu ma bobnaibban. Kane karub maambbed ne dingki aom kuu burudande ma baanban. ²⁹Ne Ambe yembed yi ne yaa ben bangkawoon kuu, korem yaa kuu yembedmo miin darewoob arimbed. Kanembed yi kuu ma ne Ambe ye dingki aom kuu burudande ma baanban. ³⁰Ne yoom Ambe yoom kuu mimo.” andoon.

³¹Kwane, Yuudanbed ika bot benib Yesu ayande kamiwen. ³²Kwane, Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Ne kuu kamenabi amun amun yemoon Ambe yaambbed yiib yaa kedmengkandaan. Mimo kuna ye dowadbed botbed ne kuu nandiwed?” andoon.

³³Kwanandoona, Yuudanbed man inandiwen, “Kamenabi amun amun ye dowadban. Eb kuu karub kabamoon kumbed ne kuu God ande kameeb kumbed God yaningko monmarewen kowe andamuub kii.” andiwen.

³⁴Kwane, Yesumbed yi yaa inandundoon, “Yiibka God Ye Amob Weng kande oonimaib kumaombbed Godbed yedmoon kuu ‘Nembed yedmaan, “Yiib kuu goddan.” ’ ande wongkoon kui.

³⁵Yi kuu goddan ande yedmendoon kuu Godbed ye weng ande kowoon. God Ye Weng Karadmo kee domokbindeban kowe, ³⁶‘Ne kuu God ye Dana Mingki.’ ande yedmaan kuu komande yiib kuu ne yaa ‘God yaningko monmarewen.’ ande yedmiib? Ne kuu Ambe-mbed yeka ye dowad nenkine kowekore okad yiri nenkwoona manaan. ³⁷Kowe, ne Ambe ye dowaken yaambbed ambangkaka kumbed ne yaa anam andime. Kwanainban kuu anam andaib. ³⁸Ne yaa kuu anam andewokban keroka, nembed ye dowaken yaambbed ongmimain kuye kamenabi amun amun kuu meenme anam andime. Kwananiib kumbed Ambe ne niindem aom doreena, ne kuu Ambe ye niindem aom doriin kuu kaadkerenib kuye inamen kandaniib.” andoon. ³⁹Kwanandoone, ye kuu yimbed ika awinenande kamiwen, kumban ye kuu yi yaambbed mondokbe wonoon.

⁴⁰Kwane, Yesu kuu ok Yooden yara ikakman wene Yoonbed aron ibduruk yiri anuk nimakarub baptais kamendoon yebon yaa yane wonoon. Kuyaombbed doboroon ⁴¹kwane nimakarub yemoon ye yaa menebiwen. Kwane yimbed dakmiwen, “God yaromkono wedmi ye dud maaaa kamune kuu Yoon kuu ma kamune ma ongmenabindo. Kumban karub keye dowad Yoonbed dakmoon ye weng korem kuu anam id keroon.” andiwen. ⁴²Kwane, yumbon kuyaa kuu nimakarub yemoonbed Yesu yaa anam andiwen.

Lasares Bobnoon

11¹⁻²Karub maa yaningko Lasares kuu anikad yiminban keroon. Ye oniya kuu Meri yoom Maata yoom. Yi kuu kambong Betanidan. Meri kee Yesu ye yon ari baeb amun ye ok bunenenu yu awung doboobbed anmeen kui. ³Kwane, ye oniyambbed Yesu yaa weng kowiwen, “Yariman, ebbbed mimyob dowaken

keenimaab ye karub kuu anikad yiminban keroon kii.” andiwen.

⁴Yesu kekee kwane wengamberekore yedmoon, “Anikad kee bobni yemanban. Yii, kwanoon kuu God ye nambiri kankooni dowad kumbed God ye Mingki kuu kuyaambed nambiri kandaneen.” andoon. ⁵Maata yoom Meri yoom Lasares yoom kuu Yesumbed yi yaa kuu mimyob dowaken keendem-birimaan. ⁶Kuned Yesu kuu Lasares kuu anikad yiminban keroon ye weng wengamboroon kuu, ye kuu doreen kuyaa aron ayoowiib ika doboroon.

⁷Kwane, yembed ye kedmengkan-deendan yaa yedmoon, “Kwane, ikakman Yudea aom wenem.” andoon. ⁸Kwanandoone yedmeniwen, “Kedmengkandi korok, amun kumban, aron dukmen mana anuk yirimbed Yuudan yi korok korokbed botbed andamiiwa menewen kii! Kowe komande kuyaom ikakman wanandameeb?” andiwen.

⁹Kwane, Yesumbed inandundoon, “Awingyab kuu awas wad ayoowiib, eeyoo? Karub kanembed awingyabbed winimaan kuu boknande kombirimokban, amborom kuu aron okad ye nambirimbed ye kuu wedme winimaan kowe. ¹⁰Kuned amnoombed wananeen kuu ee nambiriyiibban kowe boknande kombaraneen.” andoon.

¹¹Kee kwane dakmekore angkon ari yedmendoon, “Nub angkodmi Lasares kuu unuk angkoon, kumban ye kuu kaakmenako dembok ande kuyaa wanandamiin.” andoon.

¹²Kwanandoone, ye kedmengkan-deendanbed inandiwen, “Yariman, ye angkoon keraneen kuu ye kuu amun keraneen.” andiwen. ¹³Ye kedmengkandeendanbed meeniwen kuu unuk angki ande meeniwen kumban, Yesu kuu Lasares ye bobni ye kerekmen dowad dakmeen.

¹⁴Kwani kowe, dianmo yedmendoon, “Lasares kuu bobnoon kii. ¹⁵Kuyaa winindo kuu ne kubaan, amborom kuu komo wedmaniib kuu yiib anam andi darewoob keru yeman kowe, yeyiib yaa wenem.” andoon.

¹⁶Kwane, Tomas yaningko maa kuu Didimus andimaib kumbed Yesu ye kedmengkandeendan amborongaad yaa yedmendoon, “Nub kangkon nub yoom wenenub ye yoom ibmo duknem.” andoon.

Yesu Kuu Lasares Ye Oniya Yaa Awandok Wonoon

¹⁷Yesu monoonkin wedmoonka Lasares kuu aron kaningiib kuu bobkonombon yiri mangkiwen.

¹⁸Yerusalem yaambed Betani yaa kuu ambabban, yonka wini kuu awa mimo areb. ¹⁹Yuudan yemoon kuu Maata yoom Meri yoom yi daman Lasares bobnoon kuye dowad awandem ande menebiwen. ²⁰Kwane, Maata kuu wengamburuunka Yesu kuu meneen kowe, yu kuu wene wedya ye durunenok wuneeen, kumban Meri kuu ambiwoom do bureen.

²¹Kwane, Maata kuu yeyiib yaa wenekoru yedmeen, “Yariman, ewiib doberewen karen, ne daman kuu bobnindo karen. ²²Kumban ne nekaad, kibireb kwangkong komo God yaa kaamonaneeb kuu eb yaa kabdaneen.” andeen.

²³Kwane, Yesumbed yu yaa yedmendoon, “Ub daman kuu bobnoon yiri kuu ika dembaneen.” andoon.

²⁴Kwanandoone, Maatambed inanduneen, “Ne nekaadaa, ye kuu aron yimin wandaneen yaambed dukniwen yiri ika dembi yaron kuu ye kangkon ika dembaneen.” andeen.

²⁵Kwane, Yesumbed yu yaa yedmendoon, “Ne kuu bobne ika dembi ye ambokab, angkon ne kuu wadkeri

ye ambokab. Kane kanembed ne yaa anam andaniib kuu duknaniib kumban dobaraniib. ²⁶ Kwane, kane kanembed ne yaa anam ande dobaraniib kuu yi kingkin kuu duknaibban. Keyaa kee ub kuu anam andeewoo?" andoon.

²⁷ Kwanandoone, Maatambed ye yaa inandune yedmeen, "Ee, Yariman, anam andaan kuu eb kuu Godbed Kinoona Menewman Keresu, God ye Mingki, eb kuu okad kiri menewen kui." andeen.

²⁸ Kwanandekoru, ika wene yu daman Meri nen angkanenu wengande yedmeen, "Kedmengkandi Korok kuu keyaa monoon kii. Ub ande baandoon kii." andeen. ²⁹ Kee kwane wengambekoru, kirodmo yaro dore Yesuyiib yaa wuneen. ³⁰ Yesu kuu kambong aom wene awunindo, ye kuu Maatambed duruneneen kuyaa kuri kwane doreen. ³¹ Kwane, Yuudan yemoo Meri awandi dowad miniwen wedmendiwen kuu yu kuu kirodmo yeedere yaro angkane wuneen kowe, yimbed meeniwen kuu bobkonombon yaa ameng kamok wenuun ande yu yoman yiyiib winiwen.

³² Kwane, Meri wene Yesumbed doreen yaa nande Yesu wedmeneenkin bumangke korok kankibinenu ye yaa yedmeen, "Yariman, ewiib doberewen karen, ne daman kuu bobnindo karen." andeen. ³³ Yesu Meri wedmendoonka yuudi ameng kamuuna kwane Yuudan yu yoom meniib kwangkoon yuudi ameng kamiib kowe, ye niindem aom mimyob dabab kandoon. ³⁴ Kwane, yi yaa kaamondoan, "Bob kuu kunaya mangkiwen?" andoon.

Kowe, yimbed man inanduniwen, "Yariman, ke mene wedme." andiwen.

³⁵ Kwane, Yesu kuu yuudi inok woon.

³⁶ Kwanoone, Yuudanbed yikanmo yedmiwen, "Kedi, Lasares yaa mimyob

dowaken darewoob keenoon." andiwen. ³⁷ Kumban yi kuyaom yenambed yedmiwen, "Yembed indob tut karub nandoona kereknoon. Kowe, ye kuu Lasares bobnindo yaronbed monoon karen ongmenoona wad doreen karen. Anam deeka?" andiwen.

Yesumbed Lasares Bobnoon Yiri Nen Demboon

³⁸ Kwane, Yesu ye niindem aom ika mimyob dabab kandekore, bobkonombon yaa wonoon. Ye bobkonombon kuu botdem, kuye ambongkodem kuu botbed kebeniwen. ³⁹ Kwane, Yesumbed yedmoon, "Bot kan angka angkanime." andoon.

Kwanandoone, Maatambed yedmeen, "Yariman, ye kuu aron kaningiibbed mangkuwen kowe, aniib arewa kama-neen." andeen.

⁴⁰ Kwane, Yesumbed yedmoon, "Anam andaneeb kuu God ye aromkono nambiriyiib wedmaneeb andaan, eeyoo?" andoon.

⁴¹ Kwane yimbed bot kan angkaniwe, Yesumbed indob kankoon yedmoon, "Ambe, eb kuu ne wengaweeb kowe eso andaan. ⁴² Ne nekaad, eb kuu wengamberewimaab kumban, nimakarub dooberiib keyi dowadbed kwamune andaan kuu, ne kuu ebedd nenkeweewa manaan kuu yimbed anam andime andid." andoon.

⁴³ Kee kwane yedmekore, naawonmo baande yedmoon, "Lasares, eb yaro angkadere." andoon. ⁴⁴ Kwanandoone, Lasares kuu ye yona dingkia mangkanabi ye ebkadiib murubia dabuni ye ebkadiibbed bedme yenbiwen kumbed yaro mene angkadoroon. Kwane, Yesumbed yedmoon, "Mangkanabi ye ebkad dudmunganibko wonok." andoon.

Yuudan Yi Korok Korokbed Yesu Yaa Nuubnaan Kamiwen

⁴⁵ Kwane, Yuudan Meriyiib yaa miniwen kumbed Yesumbed komo ambangkoon kuu wedmiwen kowe, yemooon ye yaa anam andiwen. ⁴⁶ Kumban yena kuu ika wene Yesumbed komo ambangkoon kuu Farisidan yaa yedmendiwen. ⁴⁷ Kwane, Farisidaniib God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok mene nedbe Sanidirin kangdod keriwon. Kwane nedbekoriwa yedmiwen, “Ye yaa ma kamuwen dee? Dowan! Karub kee yeka mamaa ye dud kami yemooon ongmenaboos kii! ⁴⁸ Kee kamune korondanuwa ambangkembaraneen kuu, nimakarub korem kuu ye yaa anam andaniwa Romdanbed menenib nub kurikuri boyambib darewoowiib nub ambibkindaniib monmaraniib kii.” andiwen.

⁴⁹ Kwanandiiwe, yi kuyaom kuu karub maa yaningko Kaiyafas, ye kuu kuye weeb yaa God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob keroon kumbed yedmoon, “Yiib kuu inamen mim maa yiib koron. ⁵⁰ Nub ambibkindan korem monmari kuu yiminban kowe, amun kuu karub mimombed nimakarub yi dowad bobnaneen kumbed yimin.” andoon. ⁵¹ Weng kee yedmoon kuu ye inamenmo meene yedmindoo, ye kuu kuye weeb yaa God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob keroon kumbed Yesu kuu Yuudan yi dowad bobnaneen ye profesii weng kee kande yedmoon. ⁵² Kee Yuudanmomban, God ye dana meed ambibkin korem yaa buyokbayok keriwon kuyiib ben wenore ben dabokne mimo keranded. ⁵³ Kowe kuye aron yaambed ari kuu Yesu kuu korok korokbed nuubnaan kamiwen.

⁵⁴ Kwani kowe, Yesu kuu Yuudan kuyaom kuu dian yarebindoo. Ye kuu koronde wene amboon dia kambong yaningko Efraim aombod ye kedmengkan-deendan yoom dobiriwon.

⁵⁵ Kwane, Yuudan yi Burudandoon ye orokbon yaron dia keruune, God ye indob ari Yuudan yi amarakmi arodnod orok kandi dowad, nimakarub yemooon kuu kambong mimim kuyaombod Yerusalem ari menebiwen. ⁵⁶ Kwane, yi kuu Yesu ande kereknenib kurikuri boyambib darewoob ye kuuk aom nedbenib yikanmo neman “Komo meenewon? Yesu kuu orokbon yaa mananeen dee korondoon dee?” ande kaamonenoon kaamonenoon kamiwen. ⁵⁷ Kumban God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Farisidan yoombod karub yena yaa Yesu kuu wedmenibka mene nub yaa yedmendime ye weng kondiwen, awineni dowad.

Yesu Ari Baeb Amun Ye Ok Buneen

(Mt 26:6-13, Mk 14:3-9)

12 Kwane, Yesu kuu Yuudan yi Burudandoon ye orok yaron kerindo, aron benmeyiiib dangeen kumbed kambong Betani yaa wonoon. Lasares bobnoon yirimbed nenkoonoon ye ambiwoom wonoon kui. ² Oobnon yaa animan kuu yimbed Yesu yaa kubiwen ye orok nekwiwen. Kwane, animan kuu Maatambod konduune, arakbon yaa Yesu yoom dibiiib kuu Lasares kuyaa diboroon. ³ Kwane, Meri kuu od darewoob ye baeb amun ye ok aningko naad botoro mimombod kumundinmo kanmene Yesu ye yon ari bunekoru yu awungbed anmeen. Kwane, baeb amun yeman kuu ambiwoom kuu derenkoroon.

⁴ Kumban Yesu ye kedmengkandeenman yembod amaan Yesu yaa ambodanganeen ye karub Yudas Iskeriot

kumbed yedmoon, ⁵“Komoyiibkob baeb amun kee moone od kande kamboknondan yaa bangkandokbanka? Kuye od kuu weeb mimo ye deme ye kakman areb kii.” andoon. ⁶Kee kwane yedmoon kuu kamboknondan yaa meenende yedmokban. Yened kuu yid ye karub kowe, Yesu awene yi od yowo ooni ye deme nenkowiwen kumbed yeka yemyeb od yid bimaan. Kwamune ye inamen kumbed kwanandoon.

⁷Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yu yaa koronde. Kwaneen kuu ne bobnaniine mangkaniib yaron ye dowad kui, kekee yumbed awinuk. ⁸Kamboknondan kuu aron korem yiib yoom doberembaraniib, kumban ne kuu yiib yoom aron korem doberembarainban.” andoon.

⁹Kwane, Yuudan kadaareb yemooon kuu wengambiribka Yesu kuu Betani kuyaa doreen kowe Yesuyiib yaa miniwen. Kuu Yesu ye dowadmomban, Lasares Yesumbed nenkoone wadkeri konoon kuye karub kuyiib wedmenok miniwen. ¹⁰Kwani kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok kuu Lasares aye kowi ye inameniib kangkon nekwiwen, ¹¹amborom kuu Lasares yaa kwanoona wedmiwen kumbed Yuudan yemooon kuu korok korok yaa dabokniwen kuu korondenib Yesu yaa anam andenib ye yaa doriwen kowe.

**Yesu King Areb Kere
Yerusalem Aom Awunoon**

(Mt 21:1-9, Mk 11:1-11, Lk 19:28-38)

¹²Kuye awarimbed, kadaareb yemooon Yuudan yi Burudandoon ye orok ani dowad menebiwen kuu wengambiribka, Yesu kuu Yerusalem ye kiwaan ari wedya meneen kowe, ¹³yuum biida orom biida kwamune awene benib Yesu durunenande komkanmo winiwen, “Karub ke meneen keye aningko kankoonem.

Karub kee Yariman yaambad meneen kuu amun kerunok, Yuudan yi King kukui!” ande kamiwen.

¹⁴Kwane, Yesu kuu donki ingkod wedmekore kwari diboroon. Kuuu God Ye Weng aombed ande wongkoon kuu,

¹⁵“Yerusalem, unaib, wedmime, yiib king ku meneen kii, donki ingkod ari dibo meneen kii.” ande wongkoon.

¹⁶Kwanoone, ye kedmengkandeen dan kuu ibduruk wedmiwen kuu ye inamen kaadkerunindo. Kumban Yesu nenkoone nambiri konoon kumbed yi meeniwen kuu weng kee wongkoon kuu ye dowadbed wongkoone ye yaa kwamunemo kamiwen kuu kuiyoo andiwen.

¹⁷Kwane, kadaareb Yesuyiib yaa doriwa yembed Lasares bobkonombon aombed angkeen yaa baande bobnoon yirimbed nen yaro wadkeri konoon wedmiwen ye nimakarub kuu, Yesu ye weng kee dakmenmo yariwen.

¹⁸Kowe, nimakarub yemooon kuu God yaromkono korokbi yeman kee Yesumbed korokboon ye weng kee wengambiriwenkob yi kuu Yerusalem bunangka durunenande winiwen.

¹⁹Kwani kowe, Farisidanbed yika neman yedmoon yedmoon kamiwen, “Wedmiiwoo? Nub ye kebenande kamuwen kuu korem kwaninban keroon. Kedi, kakumundin kuu ye yoman winiwen kii!” andiwen.

**Yesu Kuu Bobnaniin
Ye Weng Daandoon**

²⁰Yerusalem ari orokbon menebe God yaningko kankoonok miniwen kuu karub yena kuyaom kuu Gurikdaniib.

²¹Kwane, yi kuu Galeli ye kambong Betsaida ye karub Filipiib yaa menenib yedmeniwen, “Aamkono yee, nub dowaken kuu Yesu wedmandamuub.” andiwen. ²²Kwane, Filipbed wene

Endru yedmenoona kwane yi ayoob kuu wene Yesu yedmeniwen.

²³ Kwanandiiwe, Yesumbed inandundoon, “Karub Ye Mingki nambiri kandi yaron kuu muneen kii. ²⁴ Nembed yiiib yaa ke anammo yedmendaan kei, wiit yob mimo kuu kwane yob mimo angkimbaraneen kuned, okad yiri kombere bobnaneen kumbed yeedere amne id yemooon keraneen. ²⁵ Karub kanembed ye okad yiri doreen ye wadkeri dowadmo kube meenaneen kuu ye wadkeri kuu kombere biknaneen, kumban karub kanembed okad kiri ye kiwaan yaa bon keraneen kuu ye wadkeri kuu biknaanban, amonombe wadkeri anam keraneen. ²⁶ Karub kanembed ne deme awinandamoka ne yoman monok. Kwane, ne kunaya dobaraniin kuu ne dememan neyiyib dobaraneen. Kwane, karub kanembed ne deme awinaneen kuu ne Ambembed ye aningko kuu darewoob ari kankowaneen.

²⁷ “Kibireb kee ne mimyob kuu dabab keroon. Kowe, ne kuu kee komarewa yedmaniin? ‘Ambe, keye aron kuu ne yaa manaun, ne yaa nen burudande.’ andaniin dee? Yii, ne manaan kuu kwane keye aron ye dowadmo manaan. ²⁸ Ambe, komo kamandameeb kumbed ewaningko yaa nambiriyiyib kerok.” andoon.

Andoona, Ewen aombed weng yedmoon, “Nembed kuyaa nambiri konaan, angkon ikakman ari konaniin.” andoon. ²⁹ Kwane, kadaareb kuu doriib kuyaa weng wengambiriwen kuu, yenambed kuu nambad andiiwe yenambed yedmiwen kuu God ye engyumbed Yesu yaa daanoon andiiwe kamiwen.

³⁰ Kwane, Yesumbed neman yi yaa yedmendoon, “Weng yuud kuu ne dowadban, kee yiyib dowad dakmoon. ³¹ Kibik aron kee okad kiri wengyundi yaron kii. Kwane, okad kiri oonoonman

kuu Godbed kan bunangka koraraneen. ³² Kumban, ne kuu okad kirimbed nenkoonaniib kuu nimakarub korem kuu ben wenoraniin.” andoon. ³³ Kee kwane yedmoon kuu bobnaneen ye kiwaan ye dowad dedmone korokboon.

³⁴ Kwane, kadaareb ku nedbiwen kumbed inanduniwen, “God ye amob aombed nub wengamburuwen kuu Godbed kinaneena mananeenman Keresu kuu aron korem dobaraneen kowe, komarewa kere ebbed ‘Karub Ye Mingki kuu nenkoonaniib.’ ande yedmebka? Karub Ye Mingki kuu kane?” andiwen.

³⁵ Kwane, Yesumbed yi yaa yedmendoon, “Nambiri kuu yiyiyib aom kuu aron doboobban angkimbaraneen. Kwane, kumunbed mene dabundandameen kowe, nambiriyiyib kumbed yarime. Karub kanembed kumun aom winimaan kuu yembed kunaya weneen kuu yekaadban kowe. ³⁶ Nambiri kuu yiyib yoom yeyiyib doreen kumbed ye yaa anam andime. Kwananiib kuu yiyib kuu nambiri ye nimakarub keraniib.” andoon. Kwanandekore, yiyiyib yaa koronde wene biknoon.

Yesu Yaa Yenamo Anam Andiwen

³⁷ Yeka mamaa ye dud kami korem kee yi kerebiri arimbed ongmenaboon kumban, yi kuu ye yaa ma anam andindo. ³⁸ Kwamune keriwon kuu profesiman Aisaiya ye weng maa yi yaa anam id keroon, ke yedmoon kei, “Yariman, weng yedmenuwen kuu kanembed wengambere awinoon? Dowan!

Angkon, eb aromkono korokbendewen kuu kanembed wedme anam andoon? Dowan!” andoon.

³⁹ Yi anam andindeban keriwon keye dowad kee, Aisaiya ye profesi weng maa yi dowad kekamune yedmoon,

⁴⁰ “Godbed yi indob kebendene,

yi niindem aom ongmoone kamkono keroon.

Kwanindo kuu yi indobbed wedmenib, yi niindem aom kaadkerenib amonombaniwe,

Godbed yi ongmenaba ande ongma-
neen.” andoon.

⁴¹ Aisaiyambed kwanandoon
amborom kuu Yesu ye nambiri kuu
wedmene ye dowad dakmoon kowe.

⁴² Kuned kuyaron kuu Yuudan yi ko-
rok korok kuyaom kuu yemoon kuu
Yesu yaa anam andiwen. Kumban “Nub
dianmo dakmanuub kuu Farisidanbed
kurikuri ambiwoom nub dankirarenib
nub ika mini kebendaniib.” ande uniwen
kowe, Yesu yaa anam andiwen ye weng
dianmo dakmindo. ⁴³ Amborom kuu yi
yaa karubbed kubendime ye meeni kuu
arimo, yi yaa Godbed kubende ye meeni
kuu yirimo kowe.

⁴⁴ Kwane, Yesumbed baande
yedmoon, “Karub kanembed ne anam
andoon kuu ne yaamomban, yembed
ne nenkwoona manaan ye yaayiib
anam andoon. ⁴⁵ Karub kanembed
ne wedmewoon kuu ne nenkwoona
manaan ye karub kwangkong
wedmenoon. ⁴⁶ Ne kuu okad kiri kee
nambiri areb kere manaan kowe, karub
kanembed ne yaa anam andoon kuu ye
kuu kumun aom dobaraan andid.

⁴⁷ “Ma, karub kanembed ne weng kuu
wengamberekore awine amukderebindo
kuu, ne kuu ye yaa wengyundokban, am-
borom kuu okad yiridan yaa wengyundi
dowad minindo, bobni yaa burudande
bindi dowad manaan kowe. ⁴⁸ Kum-
ban wengyundaneenman ku doreen kui,
karub kanembed ne wunekarene ne
weng wengamberedandaneen kuu, ne
weng dakmaan kumbed aron yeen-
bon arimbed ye yaa wengyunde dabab
konaneen. ⁴⁹ Amborom kuu ne kuu
neka ne aromkonombed dakmokban,

Ambembed ne nenkwoona manaan
kumbed ‘Weng kee dakme, kwamune
areb daande.’ ande yedmewaane dak-
mimain. ⁵⁰ Ne nekaad, yembed kwane
kame andi ye weng ye yoman wini kuu
wadkeri aron korem kandi ye kiwaan.
Kowe, nembed komo dakmimain kuu
Ambembed kwane dakme ande yedme-
woon kumbedmo.” andoon.

Yesumbed Ye Kedmengkandeendan Yi Yon Oganandoon

13 Yuudan yi Burudandoon ye orok
yaron diamo kereen kowe, Yesu
kuu okad kiri kee koronde Ambeyiib
yaa wini yaron kuu muneen yekaad-
keroon. Ye karuwa nimaya okad kiri
doriib yaa mimyob dowaken keendi-
maan kuu kwane wene bobnoon yaron
yimin, ma korondaanban.

² Kwane, Yesu yoom ye kedmengkan-
deendan yoom oobnon amnoon yaa an-
iman aniib. Kuye anuk kuu, awad are-
wambed Yesu ambodangi ye inamen kuu
Saimon ye mingki Yudas Iskeriot ye
niindem aom konoon. ³ Ambe Godbed
kumkam korem kuu Yesu ye aromkono
dabderem yiri nongkobooniib, ye kuu
God yaambed monooniib, ye kuu ikak-
man Godiib yaa wananeeniib kuu Yesu
yekaadkeroon. ⁴ Kowe, kwane animan
aniib yaambed, Yesu kuu yaro dore an-
imari dereni ebkad biande kowekore,
dawero kande koborom yaa boronoon.
⁵ Boronekore, meneki kobukmo aom ok
bunekore, ye kedmengkandeendan yi
yon andowe ogandene dawerombed an-
menandimo kamoon.

⁶ Kwane kamenmene Saimon Pitayiib
yaa monoona kaamonenoon, “Yariman,
ebbed ne yon kuu ogawandewedoo?”
andoona, ⁷ Yesumbed inandunoon,
“Nembed ke awinaan kee eb kuu
inamen kaadkerindo, kumban amanbed
eb ebkaadkeraneeb.” andoon.

⁸Kwane, Pitambed yedmoon, “Ebbed ne yon ogawi kuu ma kwanuwaabban kii!” andoon.

Kwane Yesumbed inandunoon, “Ogabdokban keraniin kuu ne karub keraabban, ne yaa doombaraneeb.” andoona, ⁹Pitambed inandunoon, “Kwani kowe, Yariman, ne yonmomban, ne dingkiyib korokiib korem ambewe!” andoon.

¹⁰Kwane, Yesumbed inandunoon, “Karub kanembed kumundin okamboon kuu ye id kumundin kuu koroomiibban, yonka monoon kumbed ye yonmo okambi yeman. Yiib korem kuu koroomiibban kumban karub mimo kumbedmo.” andoon. ¹¹Kwanandoon amborom kuu kanembed ye ambodanganeen kuu ye yekaadkeroon kowe, karub mimo kuu koroomiibban kerindo ye weng ande yedmoon.

¹²Ye kuu yi yon oganabe dowan keroonkin, ye bunangka ebkad nan derenekore, ye dibirimbon yiri ika wene diboroon. Kwane, yi yaa kaamondo, “Yiib kuu nembed yiib dowad komo ambangkaan kuu id kande kaadkeriwen dee? ¹³Yiibbed ne yaa ‘Kedmengkandi Korok’ o ‘Yariman’ andimaib. Kuu anam, ne kuu kwamune kukui. ¹⁴Ne kuu yiib Yariman kere Kemengkandi Korok kumbed kibirebya yiib yon ogandaan kowe, yiib kwangkong yiibka kankubune yiib yon neman oganoon oganoon kwamime. ¹⁵Nembed kee korokbendaan kuu, yiibbed kwane ambangkime ye dowadbed kumunkine korokbendaan. ¹⁶Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, deme karubbed ye yariman yaa kuu darewoob arimban, kwane angkong weng yuk kanwini ye karubbed ye nenkwoon ye korok yaa kuu darewoob arimban. ¹⁷Kibireb kee inamen kee yiibkaadkeriwen kowe, kee awine kwa-

mune ambangkaniib kuu yiib yaa amun kerundaneen.

Ye Ambodanganeen Ye Weng Kuu Yesumbed Daandoon

¹⁸“Ne kuu yiib korem yaa weng kee yedmendokban. Kane kane kuu nembed kingkaan kuu nekaad. Kumban, kwamune yedmaan kuu God Ye Weng Karadmo mim kuyaom yedmoon kuu anam id keru yeman. Weng yedme wongkoon kuu, ‘Ne yoom animan ibmo animaub ye karub kuu amonombe ne yaa manmo keroon.’ andoon. ¹⁹Kee kwanindo kumbed ke yedmaan kei, amborom kuu kwananeen kumbed yiib kuu ne kuu ne kane kuu anam andaniib. ²⁰Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, kane kanembed nembed nenkowanina mananeen ye karub yaa kubene nendaniib kuu ne kangkong kubewe nendaniib. Kwane, kane kanembed ne yaa kubewe nendaniib kuu nenkwoona manaanman yaa kangkong kubene nendaniib.” andoon.

²¹Kwanandekore, ye kingkin aom dabab kandoon kowe dianmo yedmoon, “Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, yiib mim kuyaa kumbed ne ambodanganeen kii.” andoon.

²²Ye kedmengkandeendan kuu man kerenomboroon kerenomboroon kamiwen. Kanembed kwanandameen kuu yikaadkerindo kowe, wutewate kamiwen. ²³Yesumbed ye kedmengkandeenman maa yaa mimyob dowaken keenembirimaan ye karub kuu Yesu ye dia yone dibeen. ²⁴Kwane, Saimon Pitambed keye karub keyaa dingki ok dome yedmenoon, “Kane anded dakmeen kuu ye yaa kaamone.” andoone, ²⁵ika wene Yesu yaa yone kaamonenoon, “Karub kuu kane kii?” andoon.

²⁶Kwane, Yesumbed inandoon, “Karub kuyaa om dibinekori kan konaniin kuu kukui.” andekore, om

barad kuu dibinekore kande Yudas Iskeriot Saimon ye mingki yaa konoon. ²⁷ Kwane, Yudas kuu om kandoon kuu ye niindem aom Seten aomnoon.

Kwane, Yesumbed ye yaa yedmenoon, “Komo ambangkandameeb kuu kirod kwane.” andoon. ²⁸ Animan aniib kuyaa kuu Yesumbed Yudas yaa komo yedmenoon kuu yi mim kuyaa kuu ongme kaadkerindo. ²⁹ Yudas, ye kuu od yowo oonoon ye karub kowe, yenambed meeniwen kuu Yesumbed ye yaa yedmenoon kuu orok animan berengke o kamboknondan yaa konde andoon manok ande kamiwen. ³⁰ Kwane, Yudas kuu om kandoonkin, ye kuu bunangka angkane wonoon. Kuku amnoombed.

Pitambed Aadikmaneen Dowad Yesumbed Yedmoon

*(Mt 26:31-35, Mk
14:27-31, Lk 22:31-34)*

³¹ Kwane Yudas wonoon ye yomanbed, Yesumbed yedmendoon, “Kibirebya kee, Karub Ye Mingki kuu nambiriyiib kandaneene ye yaambed God kangkon nambiriyiib kandaneen. ³² God kuu ye yaambed nambiriyiib kandaneen kuu yeka ye yaambed ye Mingki yaa nambiriyiib konaneen, erebnarokban kumbed nambiriyiib konaneen kii.

³³ “Ne danaya, yiib yoom kuu aron dukmenmo dobaranuub. Yiib kuu ne ande onmenabaniib kowe, Yuudan yaa yedmendaan kwane yiib kibireb ke yedmendandamaan kei, nembéd wananiin yaa kuu yiib kuu minindeban keraniib kii.

³⁴ “Kwanime ye weng yeeb kee yiib yaa kondandamaan kii, yiib kuu neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamime. Yiib yaa nembéd mimyob dowaken keendaankin, yiib kwangkon neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamime. ³⁵ Yiib kuu mimyob

dowaken keenoon keenoon kamaniib kumbed nimakarub yena kuu wedme yikaadkeraniib kuu anam yiib kuu Yesu ye kedmengkandeendan andendaniib kii.” andoon.

³⁶ Kwane, Saimon Pitambéd Yesu yaa kaamonenoon, “Yariman, eb kuu kunaya wanandameeb?” andoon.

Kwane, Yesumbed inandunoon, “Kunaya wananiin kuu kibireb kee yiib manaiibban, kumban amanbed yiib kuu ne yoman mananiib.” andoon.

³⁷ Kwane, Pitambéd kaamonoon, “Yariman, komoyiibkob kibireb kembéd eb yoman manainban? Ne kuu eb dowad bobnaniin ande nekwaan.” andoon.

³⁸ Kwane, Yesumbed inandoon, “Eb kuu ne dowad bobnaniin andewen kuu anam nekewen dee? Nembéd ke anammo yedmebdaan kei, ayam kuu komkaanbanbed eb kuu Yesu nekaadban ande dakme ayoozmimiib keraneeb kii!” andoon.

Yesu Kuu Ambe Godiib Yaa Wini Ye Kiwaan

14 Kwane, Yesumbed ye kedmengkandeendan yaa yedmoon, “Yiib kuu niindem aom korondaiwe yiib mimyob dabab keraib. Godbed anam nub oonaneen ande dobirime. Ne yaa kangkon kwanime. ² Ne Ambe yambiwoom kuu wadnarimbon yemoon. Kwamunemban karen yiib yaa kee kwane daandindo karen. Kedi, ne kuu kuyaom yiib dowad yumbon nekwandok wananiin. ³ Kwane, ne kuu wene yiib dowad yumbon nekwandeni dowan keraniin kuu, ne ika meneni yiib kwangkon neyiib yaa dobaraniib ye dowad yiib be wananiin. ⁴ Kuyaa wananiin ye kiwaan wuneeen kuu yiibkaadkeriwen.” andoon.

⁵ Kwane, Tomasbed Yesu yaa yedmoon, “Yariman, nub kuu ebbéd kunaya wananeeb kuu nub koron kowe,

komarewa kere kiwaan kee nubkaadker-anuub?” andoon.

⁶Kwane, Yesumbed inandoon, “Nembedmo kuu kiwaaniib anamiib wadkeriyiib. Ambe yaa wananiib kuu ne yaambed dore dangkoro wananiib, kumbedmo. ⁷Ne kuu yiib korobe yiibkaadkeraniib kuu ne Ambe kangkon yiib korobe kaadkerunaniib. Kibireb ari kuu ye kuu wedmenenib yiibkaadkeruniwen.” andoon.

⁸Kwane, Filipbed yedmoon, “Yariman, Ambe kuu nub yaa korokbende. Kwananeeb kumbed nub yaa kuu yimin keraneen kii.” andoon.

⁹Kwanandoone, Yesumbed inandoon, “Filip, ne kuu yiib yoom aron doboob dobaraan kumban, ne kuu eb koronoo? Karub kane kane ne wedmewiwen kuu Ambe kuu wedmeniwen kii. Kowe, eb komande ‘Ambe kuu nub yaa korokbende.’ andewen? ¹⁰Ne kuu Ambe ye niindem aom doriina, Ambe kuu ne niindem aom doreen kii. Kuyaa kuu eb anam andindoyoo? Weng yiib yaa yedmimain kuu neka ne meenimbedmomban, kukuu Ambe ne niindem aom doreen kumbed ye deme awinimaan. ¹¹Ne kuu Ambe ye niindem aom doriina, Ambe kuu ne niindem aom doreen ye weng yedmaan yaa anam andime. Kumban kuyaa kuu yiib anam andi yiminban keriiikob God ye aromkono wedmi yeman maa maa kedmengkandaan yiibbed wedmiwen kumbed anam andime. ¹²Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, karub kanembed ne yaa anam andiyiib keroon kuu, nembed ambangkain kukwane kuu yembed awinaneen. Ne kuu Ambeyiib yaa wanandamiin kowe, anam andoonman kuu kekwanemomban kami arimbed darewoowiib kwangkong ambangkaneen. ¹³Kwane, yiib kuu naningko yaambed komo kaamowaniib kuu kwananiin. Kukuu Ambe ye Mingki nembed ye yaa nambiri koni yeman

kui. ¹⁴Yiib kuu kumkam korem dowad naningko yaambed kaamowaniib kuu kwane ambangkaniin.

Yesumbed Kingkin Karadmo Kondaneen

¹⁵“Ne yaa mimyob dowaken keewaniib kuu kwamime andi ye weng yedme kowaan kuu wengambere awinaniib. ¹⁶Kwane, nembed Ambe kaamonaniina yembed yiib yaa Awandi ye Karub maa kondaneene yiib yoom aron korem dobaraneen. ¹⁷Kukuu anam anam korokbi ye Kingkin. Okad yiridan kuu ye wedmenokban kere kaadkerunokban kowe, yi mimyob aom nenkowindeban keriwen. Kumban yiib kuu yiibkaadkeruniwen, amborom kuu ye kuu yiib yoom doreen kuned yiib niindem aom dobaraneen. ¹⁸Ne kuu wananiin kumban, yiib kuu yiib kirimo anenab areb domondainban. Ne kuu yiib yaa angkon ika mananiin. ¹⁹Aron doboobbanbed okad yiridan kuu wedmewaibban keraniib kumban, yiib kuu ne wedmewaniib. Kwane, ne kuu wadkere doraan kowe, yiib kwangkong dobaraniib. ²⁰Kuyaron kuu yiibkaadkeraniib kuu ne kuu Ambe ye niindem aom doriina yiib kuu ne niindem aom doriina kwane ne kuu yiib niindem aom doriin. ²¹Kane kanembed nembed kwamime ye weng kuu wengambere awine kandaniib kuu, yi kuu ne yaa mimyob dowaken keewimaib. Kane kanembed ne yaa mimyob dowakenbed kawaniib kuu, ne Ambembed yi yaa mimyob dowaken keendaneene, ne kangkon yi yaa mimyob dowaken keendeni ne kane kuu yi yaa korokbendaniin.” andoon.

²²Kwane, Yudas Iskeriotban, Yudas maambed yedmoon, “Yariman, komoyiikob ebkareb nub yaamo korokbendandameeb kumban okad yiridan yaa korokbendaabban?” andoon.

²³ Kwane, Yesumbed inandoon, “Kane kanembed mimyob dowaken keewaniib kuu ne kedmengkandi kuu awine kandaniib. Kwane, ne Ambembed mimyob dowaken kondaneene, ne Ambe yoom ne yoom menenub yi yoom doberembaranuub. ²⁴ Kane kanembed ne yaa mimyob dowaken kawokban keraniib kuu, ne kedmengkandi kuu awine kandaibban. Weng kee wengambiriib kee neka nemanban, kukuu Ambe yembed ne nenkwoona manaan kumbed.

²⁵ “Weng kee ne kuu yiib yoom doburuwen kuyaambed yiib yaa dakmendaan kui. ²⁶ Kumban Ambembed naningko yaambed Awandi ye Karub kondaneen kuu Kingkin Karadmo kii. Yembed yiib yaa kumkam korem kedmengkandene nembed yiib yaa komo komo dakmendaan korem kuu monkone korokbendaneene meenme yiibkaadkeraniib. ²⁷ Yewenubmo dobiri kuu yiib yaa kowaan, ne yewenubmo ye inamen yiib yaa kowaan kii. Okad kiridanbed kondimaib arebban kowaan. Kowe, yiib niindem aom dabawiib kere meeni darewoob keraib, kwane unaiib.

²⁸ “Yiib kuu anak wengamberewiwa kekane yedmaan, ‘Ne kuu wananiin, kumban angkon yiwiiib yaa ika mananiin.’ andaan. Yiib kuu ne yaa mimyob dowaken keewimaib keraniib kuu, Ambe yaa wananiin ye weng yaa kubaniib, amborom kuu Ambe kuu darewoob arimbed ne arebban kowe. ²⁹ Kee kwane winindombed ne kuu kibireb kee yiib yaa yedmendaan kei. Kowe nembed kwananiin andaan kuu yiib kuu wedme anam andi dowad. ³⁰ Ne kuu yiib yoom aron doboob kekamune dakmaubban, amborom kuu okad kiri oonoonman kuu meneen kowe. Ye kuu ne yaa kukwane kekwane kamindeban, ³¹ kumban nembed Ambe yaa mimyob dowaken keeneni

yembed kwame ande yedmoon korem anammo awinaan kuu, okad yiridan yaa korokbendako yikaadkerime andid.” andoon.

Kwanandekore, ika yedmoon, “Minibko, keyaa koronde wenem.” andoon.

Nong Ambokawiib Ye Nondongiib Ye Kuruweng

15 Kwane, ye kedmengkan-deendan yaa yedmoon, “Ne kuu nong ambokab anam, kwane ne Ambe kuu yongbon yariman kii. ² Yembed ne yaa nondong idiib kowimokban kuu nanme ben kiranmimaan. Kwane, nondong yena korem id irimaan kuu id yemoonmo irok ande kidaye arimaan. ³ Yiib kuu nembed komo weng daandaan kumbed yiib kuu aroon. ⁴ Kwane, yiib kuu ne niindem aom yone doberembirime. Kwananiib kuu ne kuu yiib niindem aom yone doberembaraniin. Nondong kuu yekamo kuu id iraanban, nong ambokab yaa yone dobaraneen kumbed idiib iraneen. Kwane kuu yiib kwangkon ne yaa yone doberembaraniib kumbed idiib keraniib, yone dobaraibban kuu id iraiibban.

⁵ “Ne kuu nong ambokab, yiib kuu nondong. Karub kanembed ye kuu ne niindem aom yone doberembaraneena ye niindem aom yone doberembaraniin kuu ye kuu id yemoon iraneen. Kumban neyiibban kuu yiib kuu ma ambangkaibban. ⁶ Kane kanembed ne yaa yone dabokne dorokban kuu nondong kankorairawe koknimaan areb. Keye nondong kuu ben wenore amot yiri kiraraiwa denimaan. ⁷ Kwane, yiib kuu ne niindem aom yone doberembaraniwe ne weng kuu yiib niindem aom angkimbaraneen kuu, komo komo dowakeniib kere kaamonaniib kuu kandaniib. ⁸ Yiib kuu id yemoon iraniib kumbed yiib kuu ne

yoman minidan ande korokbaniib. Kee kwananiib kumbed ne Ambe yaa kuu nambiri konaniib.

⁹“Ne Ambembed ne yaa mimyob dowaken keewoon areb ne kwangkon yiib yaa mimyob dowaken keendaan. Kowe, ne mimyob dowaken aombed yone doberembirime. ¹⁰Ne kuu ne Ambembed kwane kame andoon ye weng kuu wengambere awine kandeni, ye mimyob dowaken aombed yone doberembaraan. Kwamune areb kuu yiib kuu nembed kwamime ye weng awine kandaniib kuu, yiib kuu ne mimyob dowaken aombed yone doberembaraniib kii. ¹¹Weng keyiib kee yiib yaa daandaan kuu, ne kubi kuu yiib niindem aom angkimboroko yiib kubi kuu yiminmo kerok andid.

¹²“Kwamime andi ye weng nembed yedme kowaan kukei. Nembed yiib yaa mimyob dowaken kondaan areb neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamime. ¹³Mimyob dowaken korem burudandoon kukei, karub maambed ye angkodmia yi dowad bobnaneen. ¹⁴Yiib kuu nembed kwamime andaan kuu awine kandaniib kuu ne angkodmia keraniib kii. ¹⁵Kibireb kee yiib kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiridan andundainban, amborom kuu demedan kuu yi yarimanbed komo komo ambangkimaan kuu yi yikaadban kowe. Kumban kibireb kee yiib kuu nangkodmia andundaniin, amborom kuu Ambe yaambed komo komo wengambaran korem kuu yiib yaa daandaane wengambiriwen kowe. ¹⁶Yiibbed ne kuu kine nendindo, nembed yiib kuu kingkekori wene dowan keraanban ye id irime andaan. Kwamaniib kuu naningko yaambed komo komo kaamonaniib kuu Ambembed kondaneen. ¹⁷Kwane, nembed kee kwamime ye weng yedme

kowaan kukei. Neman neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamime.” andoon.

Kedmengkandeendan Yaa Ongki Weng

¹⁸Kwane, Yesumbed ika yedmoon, “Okad kiridanbed yiib yaa arud wandembiribka, meenime, ibdurukbed ne yaa arud wandembiriwen kowe. ¹⁹Yiib kuu okad yiridan yi karub keriwon karen, okad yiridan kuu yiib yaa yiman ande mimyob dowaken keendimaib karen. Kumban yiib kuu okad yiridan yimanban, yiib kuu yi yaambed neman keru dowad bindaan. Kwanakob okad yiridanbed yiib yaa kuu arud wandembirimaib. ²⁰Nembed komo weng yiib yaa dakmendaan kuu ika meenime. Weng kukei, ‘Dabderem yiri dobere no deme awinembiridan kuu yi yariman yaa ma burudandindo, yi korem kuu yirimo.’ andaan. Kwane, okad yiridan kuu ne yaa durud yewed kowiwen kowe, yiib yaa kwangkon durud yewed kondaniib. Yi kuu ne kedmengkandi kuu awine kandiwen karen, yiib kedmengkandi kwangkon awine kandaniib karen. ²¹Kumban yiib kuu naningko yaambed ambangkaniib kowe, kekamune korem kuu yiib yaa kwamendaniib, amborom kuu yi kuu ne nenkwoona manaan ye God kuu yikaadban kowe.

²²“Ne kuu yi yaa kekamune mene dakmendindo karen, ambarakmi ye dabab kuu yi kandindo karen. Kumban kibikee nub koronkob ambarakmuwen andaibban, yikaad kumbed ambarakmiwen. ²³Kane kanembed ne yaa arud wandembirimaib kuu ne Ambe yaa kwangkon arud wandembirimaib. ²⁴Yi aom nembed komo komo ambangkaan kuu karub maa kwamune ma awinindo. Ne kuu kekwane ambangkindo

karen amarakmi ye dabab kuu yi kandindo karen. Kumban yimbed God ye aromkono korokbi yeman ongenabaan kee wedmiwen kuned, ne yoom ne Ambe yoom yaa kuu arud wandembiriwen. ²⁵Kowe, yi amob aombed wongkoon kuu anam id keroon. Wongkoon kei, 'Yi kuu ne yaa ooodmombed arud wandembiriwen.' andoon.

²⁶Awandi ye Karub kuu nembed yiyb yaa nenkowaniiin. Ye kuu anam anam korokbi ye Kingkin, Ambe yaambed wenebimaan kui. Ye mananeen kuu ne dowad dakme korokbendaneen. ²⁷Kwane, yiyb kwangkoon karub yena yaa ne dowad dakme korokbendime, amborom kuu nembed andowe kedmengkandaan yaronbed ari kuu yiyb yoom kowe.

16 "Yiyb yaa dakmendaan keyiyb kei, yiyb anam andi yaa kimyen wene korondaib ye dowadbed. ²Yimbed yiyb kuu kurikuri kerekmen yaa kuu daanme ben bunangka nongkobaniib kii. Kwane, anam kuu, karub yenambed yiyb kuu mene yaniwa bobnaniwa yimbed nub kuu God ye deme awinuwen ande meene kamaniib yaron kuu menuun kii. ³Yi kuu Ambe yi koron kere ne kangkon yi koron kowe, kee kwamune kamaniib kii. ⁴Kumban keye weng kee yiyb yaa dakmendaan kowe, kuye aron mananuun kuu yiyb kuu nembed ongekandi kuu daandoon ande meenaniib. Ibduruk andowuwen yiri kuu weng keyiyb kee ne kuu yiyb yedmendindo, amborom kuu ne kuu yiyb yoom doriin kowe.

Kingkin Karadmo Ye Deme

⁵"Kumban kibireb kee ne kuu ikakman ne nenkwoona manaanmaniib yaa wananiin kuned, yiyb kanembed mim kuu ne yaa 'Kunaya wananeeb?' ande

ma kaamowokban. ⁶Weng kee kibireb yiyb yaa dakmaan kumbed kubiyiibban ye mimyob yiyb niindem aom demboon. ⁷Kumban ne kuu anam yiyb yedmendandaan kei, yiyb amun keridowadbed ne kuu wananiin. Ne wananiin kumbed Awandi ye Kingkin kuu nenkowaniiinkob yiyb yaa mananeen. Ne wanainban kuu ye kuu yiyb yaa manaanban. ⁸Mananeen kuu ambemondaneen, amarakmiwen andi ye dowadiib yorokmo inamen awinindo andi ye dowadiib yi yaa wengyunde dabab kondaneen andi ye dowadiib kui. ⁹Yi kuu ne yaa anam andindo kowe, amarakmi ye dowad ambemondaneen. ¹⁰Ne kuu yorokmoan kowe Ambeyiyb yaa wananiine yi kuu wedmewindeban keraniib kowe, yorokmo inamen awinindo ye dowad ambemondaneen. ¹¹Okad kiri oonoonman kuu Godbed ye yaa wengyundene amarakmoonman andoon kowe, yi yaa wengyunde dabab kondaneen andi ye dowad ambemondaneen.

¹²Ne kuu yiyb yaa weng yemoon dakmandamaan kumban, kibireb kee yiyb niindem aom kuu miin kubiyiibban kowe yiybbed wengambere awine kandi kuu yiminban. ¹³Kumban anam anam korokbi ye Kingkin mananeen kuu yiyb ben kinban wenene anam anam korem kuu korokbendaneen. Kwane, ye kuu yeka ye inamen yaambed dakmaanban, ye kuu komo wengambaraneen kumbedmo dakmaneen, aman ari komarewa keraneen kuu yiyb yaa dakmaneen. ¹⁴Ye kuu neman yaambed kandene yiyb yaa korokbimaneen kumbed ne yaa nambiri kawaneen. ¹⁵Kumkam korem ne Ambe yeman keroon kuu neman. Kwanikob kekwane yedmaan, Kingkin kuu neman yaambed kandene yiyb yaa korokbimaneen." andoon.

Kedmengkandeendan Yi Kubiyiibban Kuu Ikakman Kubi Monoon

¹⁶ Kwanandekore ika yedmoon, “Yiib kuu aron dukmenmo arimbed ne wedmewaibban, kwane aron dukmenmo amanbed yiib kuu ne wedmewaniib.” andoon.

¹⁷ Kwanandoone, kedmengkandeendan yenambed yika yikanmo yaa kaamoniwon, “Yembed ‘Yiib kuu aron dukmenmo arimbed ne wedmewaibban, kwane aron dukmenmo amanbed yiib kuu ne wedmewaniib.’ ande yedmoon kuye id kuu kuna? Yembed kangkon ‘Amborom kuu Ambe yaa wananiin.’ ande yedmoon kuye id kuu kuna kii?” andiwen. ¹⁸ Kwane, yi kuu yika yikanmo yaa kaamoniwon, “Yembed ‘aron dukmenmo’ ande yedmoon kuye id kuu kuna? Yembed dakmeen ye weng id kuu nub koronii!” ande kamiwen.

¹⁹ Yi kuu Yesu yaa kaamonandamiib kuu yekaadkeron kowe yedmendoon, “Yiib kuu aron dukmenmo arimbed ne wedmewaibban, kwane aron dukmenmo amanbed yiib kuu ne wedmewaniib.’ ande yedmaan kuye dowadbed yiibka yiibkanmo yaa ‘Kuye weng id kuu kuna?’ ande kamiwoo? ²⁰ Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, yiib kuu amengiiib yuudanabiyiib kamaniwe okad yiridan kuu kubenabaniwa kamaniib kii. Yiib kuu miin kubiyiibban ye dabawiiib keraniib kumban, yiib kubiyiibban kuu amonombe kubi dowaken keraneen. ²¹ Meenime. Wonong kuu dana woonande kamimaun kuu wooni aron keraune yewed darewoob kandimaun. Kumban dana woonanuunbed kuu yu yewed kuu nonondandimaun, amborom kuu yu dana wooneen kowe kubiyiib kereen. ²² Kwamune areb kuu kibireb kee yiib kuu kubiyiibban doriib, kumban yiib kuu angkon ika wedmendaniina kubi dowak-

eniib keraniib. Kuye kubi dowaken kuu karub kanembed ma de kanwanaanban. ²³ Kuye aron mananuun kuu ne yaa ma kaamowaibban. Nembed yiib yaa ke anammo yedmendaan kei, naningko yaambed komo kaomonaniib kuu ne Ambembed kondaneen. ²⁴ Yiib kuu anukbed mene kibireb kee naningko yaambed komo komo dowad ma kaamonindo. Yiib kuu kaomonaniib kumbed kandaniib. Kumbed yiib kubi kuu yiminmo keraneen.

²⁵ “Ne kumunkingki kowe dakmi ye wengbed dakmendiin. Kumban aron kuu menuun kuu kamune ye wengbed dakmainban, ne Ambe ye kerekmen kuu dianbonmo dakmendaniin. ²⁶⁻²⁷ Yiib kuu ne kuu ye yaambed manaan kuu anam andekoriwa ne yaa mimyob dowaken keewimaib kowe, Ambe, yeka kuu yiib yaa mimyob dowaken keendimaan. Kwani kowe, aron kuu mananuun kuu naningko yaambed Ambe yaa kaomonaniib, nembed ye yaa yiib dowad kaamonainban. ²⁸ Ambe yaambed meneni okad yiri kemaom manaan. Kwane, okad kee domonde Ambeyiib yaa ika wananiin.” andoon.

²⁹ Kwanandoone, ye kedmengkandeendanbed yedmeniwen, “Eb kuu kibireb kee dianbonmo dakmendeeb, kwane eb kuu kumunkingki ye wengbed dakmokban. ³⁰ Kibireb kee nubbed wedmuub kuu meeni korem kuu eb ebkaadmo. Kwane, karub kane eb yaa kaamobdindo yaron kuu ebed inandi kuu yimin. Kowe keyiib kembed korokboona anam anduub kuu eb kuu God yaambed menewen ande meenuub.” andiwen.

³¹ Kwane, Yesumbed inandundoon, “Kibireb kembedmo yiib kuu anam andiib kiyoo? ³² Aron menuun kuu kibireb kee muneen kuu, yiib korem kuu buyokbayok kere wenebe yiib mimim yi-iwambiwoom dobere wananiib kii. Yiib

kuu ne kirimo domowaniib kii. Kumban ne Ambe kuu ne yoom kowe, ne kuu ne kirimomban.

³³“Nembed weng kee dakmenabaan kee ne yaambéd yiib niindem aom yewenubmo kerok andid. Okad kiri do-biri kuu dabab kandi yeman. Kumban yiib niindem aom aromnime, okad kiri kee nembed burudandaan kowe.” andoon.

Yesumbed Yeka Ye Dowad Kurikuri Keroon

17 Yesu kee kwane dowan keroonkin, ye ambid ari wedmene kurikuri kere yedmoon, “Ambe, aron kuu muneen. Eb Dana Mingki yaa nambiri kone. Kwanebko eb Dana Mingkimbed eb yaa kangkon nambiri kabdok. ²Amborom kuu ebbéd nimakarub korem yi korok keru ye aromkono konewen kowe, eb karuwa nimaya konewen korem kuyaa kuu eb Dana Mingkimbed wadkeri aron korem kondaneen. ³Wadkeri aron korem kukei, God mimo anam eb yaayiib, ebbéd nenkoweitwa monoonman Yesu Keresu yaayiib yikaadkerundi. ⁴Deme ebbéd kankawewen kuu ambangke dowan keraan kowe, okad kari kee nambiri kabdaan. ⁵Ambe, okad ongmino yaronbed nambiri awinaan kumbed eb kerebiri arimbed kibireb kee nambiri kawé.

Yesumbed Ye Kedmengkandeendan Yi Dowad Kurikuri Keroon

⁶“Okad kiridan aombéd kane kane ben ne yaa bangkawewen kuu nembed eb kuu yi yaa korokbendaan. Yi kuu ebka ebman, ebbéd ne yaa bangkaweewé eweng wengambere awine kandiwen. ⁷Kumkam korem ebbéd ne yaa bangkawewen kuu yi yikaadkeriwen kuu eb yaambéd menebeen, ⁸amborom kuu ebbéd weng ne yaa kawewen

kuu nimakarub keyaa kondaane awine kandiwen kowe. Yi kuu anammo yikaadkeriwen kuu ne kuu eb yaambéd manaan. Kwane, ebbéd ne nenkoweitwen kuyaa anam andiwen. ⁹Yi dowad nembed kibireb kurikuri kerundaan. Nembed kurikuri keraan kuu okad kiridan yi dowadban, ebbéd ne yaa ben bangkawewendan yi dowad, amborom kuu yi kuu ebman kowe. ¹⁰Nembed neman korem kuu ebman, kwane ebbéd ebman korem kuu neman. Kwane, nambiri kuu yi yaambéd ne yaa meneboon.

¹¹“Kibikbed ari kuu ne kuu okad yiri dobarainban, kumban yi kuu okad yiri dobaraniib. Kwane, ne kuu eb yaa mananiin. Ambe Karadmo, ewaningko ye aromkono kumbed yi yaa dorondare. Kwanebko, eb yoom ne yoom nub mimo areb kuu yi kwangkón mimo kerok. Ewaningko kee ebbéd kawewen. ¹²Ne yi yoom doburuwen kuu ewaningko kawewen kuye aromkonombéd dorondaraan. Yi korem kuu ma biknokban, God Ye Weng Karadmo yaa yedmoon kuu anam id keru dowad karub mimo monmari kiwaan ari nenkooon ye karub kumbedmo.

¹³“Kibirebya ne kuu ewiib yaa manandamiin kii. Kumban weng keyiib kee ne kuu okad yiri doriin yaron kembed dakmiin kuu, kwanako yi niindem aom kuu ne kubimbed derendarok dowad dakmiin. ¹⁴Eb weng kuu nembed yi yaa kondaane, okad yiridanbed yi yaa arud wandembiriwen, amborom kuu yi kuu okad kiridanban ne areb kowe. ¹⁵Ne kaamobdi kuu ebbéd yi kuu okad kari kee ben angkanimban. Kuku miin arewaman yaa dorondare yi kuu awande. ¹⁶Ne kuu okad kirimanban areb anam yi kangkon okad kiridanban. ¹⁷Eweng kuu anam anam kii. Kuyaa kumbed ebbéd yi kuu ben are karadkonomo kerunde. ¹⁸Ebbéd ne nenkoweitwa okad yiri manaan kwamune areb, nembed yi

kwangkon ben okad yiri nongkobaana weniib kii. ¹⁹Yi dowadbed ne kuu neka are karadmo kere eb inamenmo awinaan. Kwanaan kumbed yi kwangkon anammo are karadkonomo kere eb inamenmo awinidan kerok andid.

Yesumbed Anam Andidan Korem Yi Dowad Kurikuri Kerundoon

²⁰“Ne kedmengkandaandanmo kurikuri kerundokban. Yi weng yaambbed kane kane ne yaa anam andaniibdaniib yi dowad kangkon kurikuri kerundaan. ²¹Ambe, nembed kurikuri keraan kuu eb kuu ne niindem aom doreewa ne kuu eb niindem aom doriin kwane areb kuu yi kwangkon mimo kerime andid. Yi kwangkon nub niindem aom dobiribko okad yiridan kuu ne kuu ebbbed nenkowieebkob manaan ande anam andime. ²²Ebbbed nambiri kawewen kuu ne yaa anam andiwendan yaa kondaan, eb yoom ne yoom mimo kwane yi kwangkon mimo kerime dowad. ²³Ne kuu yi niindem aom doriina eb kuu ne niindem aom doreeb kui. Kwamune kumbed yi kuu mimo kai kerok. Kwanibko, okad yiridanbed wedmekoriwa, ebbbed ne nenkowaneb ebbbed ne yaa mimyob dowaken keewimaab areb eb karuwa nimaya keyaa kwamunemo keendimaab kuu okad yiridanbed yikaadkerime.

²⁴“Ambe, ne dowaken kuu ne yaa ben bangkawewendan kuu nembed dobaraniin ye yumbon kuyaa kuu yiyiib doberenib ne nambiri wedmaniib kii. Nambiri kee ebbbed kawewen, amborom kuu okadiib ambidiib ongmenabindombbed eb kuu ne yaa mimyob dowaken keewewen kowe. ²⁵Ambe Yorokmo, okad kiridan kuu eb kuu yi koron, kumban eb kuu ne nekaad. Kwane, ne karuwa nimaya kee yikaadkeriwen, ne kuu ebbbed

nenkowieebkob manaan. ²⁶Nembed eb kane kuu yi yaa korokbendaan. Kee kwane kamembaraniin kumbed eb mimyob dowaken ne yaa keewewen kuu yi niindem aom angkimboroko, ne kangkon yi niindem aom dobara.” andoon.

Yesu Awineniwen

(Mt 26:47-56, Mk 14:43-50, Lk 22:47-53)

18 Yesu kuu kurikuri kere dowan keroonkin, yembed ye kedmengkandeendaniib benwenene dabon Kidron yiri kubune yara daaniwen. Kuyaa kuu at olif ye mongkoboniib kowe, ye yoom ye kedmengkandeendan yoom kuyaom wene aomniwen.

²Ambodangoonman Yudas kuu mongkobon kuu ye yekaad, amborom kuu aron yemoon Yesu yoom ye kedmengkandeendan yoom kuu kuyaambbed durunimaib kowe. ³Kwane, yembed wonoone God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Farisidan yoombed ben nongkobiwe, Yudas kuu Rom ana nangmidan yenayiib kurikuri boyambib darewoob ye ooni ye ana nangmidan yenayiib kwane ben kinban mongkobon angka monoon. Yi kuu angkadkokiib lemiib kumaniib benminiwen.

⁴Yesu kuu ye yaa komo komo kere wanandameen kuu yekaadkeroon kowe, yaro wenene yi yaa kaamondoan, “Yiib kuu kane ande kereknanmo yariib?” andoon.

⁵Kwane, yimbed “Yesu Nasaretman anduwed.” ande inanduniwen. Ambodangoonman Yudas kuu yi aom kuyaom kuu yeyiib doreen.

Kwanandiiwe, Yesumbed yedmoon, “Ne kei.” andoona, ⁶yi kuu ikakman iri-nambene okad yiri kirobiwen.

⁷ Kwane, Yesumbed ikakman kaamondoon, “Yiib kuu kane ande kereknaib?” andoon.

Kwane, yimbed “Yesu Nasaretman anduwed.” ande inanduniwen.

⁸ Kwanandiwe, Yesumbed yedmoon, “Ne kei.’ ande yedmaan. Yiib kuu ne ande kereknanmo meniib keroonka, yiibbed yena ne yoom doriib kee domondibko winime.” andoon. ⁹ Kee kwane yedmoon kuu anukbed yedmoon, “Ebbed bangkawewendan kuu ma biknaanban.” andoon kuu anam id keroon.

¹⁰ Kwane, Saimon Pita kuu ye kerewangiib kowe, yembed nandune God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob ye dememan ye kenood wiwi angka nare daandoon. Kuye karub yaningko kuu Malkus. ¹¹ Kwane, Yesumbed Pita yaa yedmenoon, “Eb kerewang nande yu kud aom kowe. Ebbed meeneeb durud yewed ye dabab kee ne Ambembed kawoon kuu awinainban manok andewedoo?” andoon.

¹² Kwane, Rom ana nangmidan yoom yi korok yoom kurikuri boyambib darewoob ye ooni ye ana nangmidan yoombed Yesu awinene nongangke yenbeniwen.

Yesu Kuu Anasiib Yaa Nenwiniwen

(Mt 26:57)

¹³ Kwane, ibduruk kuu Yesu kuu Anasiib yaa nenwiniwen. Anas kuu Kaiyafas ye wonong yu ambe. Kaiyafas kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob kuye weeb yaa kinoonman. ¹⁴ Yembed Yuudan yaa anukbed yedmoon, “Karub mimombed nimakarub korem yi dowad bobnaneen kuu amun.” andoon kuu ye kumbed yedmoon.

Pitambed Yesu Nekaadban Andoon

(Mt 26:69-71, Mk 14:66-68, Lk 22:54-57)

¹⁵ Kwane, Saimon Pita yoom kedmengkandeenman maa yoom kuu Yesu nenwiniweniib ye yondem kerenden winiwen.

Kedmengkandeenman kee God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed yekaadkerunoon kowe, ye kuu korok keye ambib ye kuuk aom Yesu ye yoman yeyiib wonoon, ¹⁶ kumban Pita kuu korokbed yekaadban kowe bunangkamo yinmone kuuk ambongko diambed doboroon. Kwane, kedmengkandeenman aomnoon ye karub kuu ikakman mene ambongko ooni ye deme wonong koyu yaa daandekore Pita nende kuuk aom aomnoon.

¹⁷ Kwane, wonong koyumbes Pita yaa, “Eb kuu karub keye kedmengkandeenman dee?” ande kaamonuune, Pitambed inandundoon, “Yii, neyiibban.” andoon.

¹⁸ Kuye amnoon kuu yurukiib kowe, demedan yena yoom kurikuri boyambib darewoob ye ooni ye ana nangmidan yenambes amot nengkekoriwe kuyaa dobere kanawanewande dorokanabiib. Pita kwangkong kuyaa dorone yeyiib yuruk dorokaan.

Anasbed Yesu Kaamboon

(Mt 26:57-68, Mk 14:53-65, Lk 22:66-71)

¹⁹ Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed Yesu yaa ye kedmengkandeenmaniib ye kedmengkandiyyiib ye kerekmen yaa kaamboon.

²⁰ Kwane, Yesumbed inandune yedmoon, “Ne kuu nimakarub korem yaa kuu dianbonmo dakmendimain. Kwane, Yuudan nedbimaib ambib embeng embeng aomiib Yuudan

korem nedbimaib kurikuri boyambib darewoob yaayiib kedmengkandimain, ma bikne dakmino. ²¹ Kowe komande ne yaa kaamoniib? Kedi, karub ne dakmaane wengambiriwen kuu yikaad kowe, yi yaambed kaamondime.” andoon.

²² Kwanandoone, kurikuri boyambib darewoob ye ooni ana nangmi ye karub kuu Yesu ye dia doreen kumbed Yesu ye angkatom yakdarekore yedmoon, “God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yaa kuu weng kwamune dakmimaibkoo?” andoon.

²³ Kwane, Yesumbed inande yedmoon, “Nembed weng abdon dakmaan keroka, abdon kuna kuu yedme. Kumban nembed komo dakmaan kuu anam keroonka, komande ne kuu neeb?” andoon.

²⁴ Kwane, Anasbed yedmoonkob Yesu nong yenbiweniib kumbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob Kaiyafas yaa nenwiniwen.

Pitambed Angkon Ika Yesu Kuu Nekaadban Andoon

(Mt 26:71-75, Mk 14:69-72, Lk 22:58-62)

²⁵ Kwane, Pita kuu kuyaa yeka yuruk dorokane doreena, yenambed ye yaa kaamoniwen, “Eb kuu karub yakuye kedmengkandeenman dee?” andiwe, Pitambed bironde yedmoon, “Yii, neyibban.” andoon.

²⁶ Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob ye dememan maa kuu kuyaa doreen. Karub kee karub Pitambed kenood daandoon kuye karubkim kumbed aromne dakmoon, “Eb kuu at olif mongkobon aom kuu ewiib wedmebdaan kii.” andoon.

²⁷ Kwane, Pita angkon kwane anamban kii ande bironoona erebnarimbanbed ayam komkoon.

Yesu Paillet Ye Arinambo Ari Nenwiniwen

(Mt 27:11-18, Mk 15:1-15, Lk 23:1-3,18-25)

²⁸ Kwane, Yesu kuu Kaiyafas yambiwoom kuu koronde Yuudan yi Gavana Romdanbed kowiwen ye karub ye boyambib kwaab yaningko Pretorium yaa nenwiniwen. Kuyaron kuu amkimo kai kowe, Yuudan yi korok korok ye ambiwoom aomnindo bunangkambed dobiriden, amborom kuu aomnaniib kuu Yuudanban daboknaib ye amowamob domokbaniib kowe Yuudan yi Burudandoon ye orok anindeban keraniib. ²⁹ Kowe Pailletbed mene angkaderene yi yaa kaamondoon, “Karub keyaa kee komo dabab weng koniwen?” andoon.

³⁰ Kwanandoone, yimbed inanduniwen, “Ye kuu amob domokboon ye karubban karen, ye kuu nenmene eb yaa kabdindo karen.” andiwen.

³¹ Kwane, Pailletbed yedmoon, “Yiibka nenwene yiiwamob yaambed wengyundime.” andoon.

Kwanandoone, yimbed inanduniwen, “Kumban nubka nubbed karub mim aye kowi ye dabab koni kuu yimiban.” andiwen. ³² Keyiib kee kwanodned Yesumbed komo ye yaa kamuneene ye bobni ye kerekmen bobni ye kiwaan dakmoon kwamune id kere wonodned yimin.

³³ Kwane, Pailletbed ye ambiwoom aomne Yesu baandoona wonoona kaamonenoon, “Eb kuu Yuudan yi king dee?” andoon.

³⁴ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kee eb kaamoni dee, o karub yenambed ne dowad ma yedmebdiwen dee?” andoon.

³⁵ Kwane, Pailletbed inandoon, “Ne kuu Yuumanoo? Dowan! Ebka eb ambibkindan yoom yi korok korok yoombed neyiib yaa kuu nenminiwen.

Kowe eb kuu komo amarakmi kamewen?" andoon.

³⁶ Kwanandoone, Yesumbed inande yedmoon, "Nembed korok kere oon-imbun kuu okad kiri yemanban. Okad kiri yeman keroon karen Yuudanbed ne awine nenminiwen kebeni dowad ne demedanbed nangbiwen karen. Kumban ne oonimbun kuu ambibkin kimyen maa yaambed." andoon.

³⁷ Kwane Pailletbed yedmoon, "Kowe, eb kuu king kii!" andoon.

Kwane, Yesumbed inandoon, "Ebbed ne kuu king ande eb kuu anam yedmeeb kii. Anam kuu kuye dowadbed ne kuu wooneen kii. Kwane, anam anam ye weng dakme korokbendi dowad okad kiri manaan. Nimakarub korem anam anam ye kerekmen angka doriib kuu ne yaa wengamberewaniib." andoon.

³⁸ Kwanandoone, Pailletbed kaamonoon, "Anam anam kuu kuna?" andekore, Yuudan yaa angkon angkane wene yedmendoon, "Ne kuu amarakmi yaambed dabab koni yeman karub keyaa ma wedmokban. ³⁹ Yiib koobdande kwanimaib kuu Yuudan yi Burudandoon orokbon yaron arimbed daawaiwe wii karub mimo bunangka obon keru dowad yiib dingki ari nenkowimain. Kwane, yiib dowaken kuu 'Yuudan yi king' nenkondaniinoo?" andoon.

⁴⁰ Kwane, yimbed baande komkane inandiwen, "Yii, yembanii! Barabas nub yaa nenkondeyaa!" andiwen. Barabas kuu anukbed gapman yaa bon keroon kowe wii aom nenkaaniwen.

Yesu Ayi Dowad Nenkowiiwa Woonoon

(Mt 27:27-31, Mk 15:16-20)

19 Kwane, Yesu kuu nong yikyikiibbed angkurom angka ayi dowad Pailletbed yedmoon ne wene kwane ayiwen. ² Kwane, ana

nangmidanbed nong yikyikiibbed korok ari dereni yeman bedmekoriwa, Yesu ye korok ari derene kowiwen. Kwane, ebkad doboob minodminodiib kuu kanmene ye yaa kan inwarunekoriwa, ³ ye dia mene "Yuudan yi king, amkim amun eb yaa!" ande ye murubia ari yakdanme ayimo kame ika ika yemoon kameniwen.

⁴ Kwane, Pailletbed ikakman angkadere Yuudan yaa yedmoon, "Kedi, karub ke nen angkuro manaan kei, ye yaa dabab koni ye amarakmi ye id kuu ne ma wedmindoo." andoon. ⁵ Kowe, Yesu kuu nong yikyik bedmiwen ye korok ari derene ebkad doboob minodminodiib derenoon kumbed mene angkadoroon kuu Pailletbed yi yaa yedmendoon, "Karub kuu kekei!" andoon.

⁶ Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom yi ana nangmidan kurikuri boyambib darewoob oonimaib yoom Yesu wedmenekoriwa, erebnarimban komkane yedmiwen, "Ye kuu aye at ming arimbed kinime! Ye kuu aye at ming arimbed kinime!" ande kamiwen.

Kumban Pailletbed yi yaa inandundoon, "Yiibka nenwene at ming arimbed kinime. Ne kuu dabab koni ye amarakmi ye id kuu ma wedmindoo kowe." andoon.

⁷ Kwanandoone, Yuudanbed aromkonomo nangkane yedmiwen, "Ye kuu God ye Mingki andoon kowe, nub amobbed yedmoon kuu ye kuu aye bob kowi yeman." andiwen.

⁸ Paillet kuu kee kwane wengamberekore ye uni kuu ari keroon. ⁹ Kwanekore boyambib kwaab aom ika aomne Yesu yaa kaamonoon, "Eb kuu kunayambed menewen?" andoon. Kumban Yesu kuu ma inandunindo. ¹⁰ Kwane, Pailletbed ye yaa yedmoon, "Eb kuu dakmewokban kereewoo? Eb

koronduwed wini ye kerekmeniib eb at ming arimbed ayuwed bobniyiib kuye aromkono kuu ne yaambad angkeen kuu ebkaadbanoo?" andoon.

¹¹ Kwane, Yesumbed inandoon, "Eb aromkono kandewen ne yaa kuu ari doreen ye God yaambad kii. God yaambadban karen ne yaa ma kamaabban karen. Kwanekob, karub kanembad ne nende eb yaa kabdoon kuu ambarakmi darewoob kamoon, eb arebban." andoon.

¹² Kuyaambad ari kuu Pailat ye dowaken Yesu korondenod wini yeman kamoon kumban, Yuudanbed komkane dakmiwen, "Eb kuu karub kee domonene korondaneewa wananeen kuu, eb kuu Saesaa yangkodmimban. Karub kanembad yeka 'King keraan kii.' andaneen kuu, Saesaa yaa bon keroon." andiwen.

¹³ Pailat kuu weng kee kwane wengamberekore, Yesu nenmene angkaderekore, Bot Kudmiwenbon kwarimbed wengyundi ye dibirimbon ari wene diboroon. (Bot Kudmiwenbon kuu Hibru wengbed kuu Gabata andimaib.) ¹⁴ Kuye aron kuu Yuudan yi Burudandoon ye orok nekwenabi ye aron. Kuu aronkob yaa kereen. Kwane, Pailatbed Yuudan yaa yedmendoon, "Yiib king kuu kei." andoon.

¹⁵ Kumban yimbed komkane yedmiwen, "Nenwene! Nenwene! Aye at ming arimbed kine!" andiwen.

Kwanandiiwe, Pailatbed kaamonendoon, "Yiib dowaken kuu yiib king aye at ming arimbed kinaniinoo?" andoon.

Kwane God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok dareb darebbad inande yedmiwen, "Nub king kuu yenayiibban, Saesaamo." andiwen.

¹⁶ Kwane, Pailat kuu yi weng wengamberekore, yeenbon arimbed at ming

arimbed aye kowi dowad ana nangmidan yaa nenkondoon.

Yesu At Ming Arimbed Dare Kanmaniwen

*(Mt 27:32-44, Mk
15:21-32, Lk 23:32-43)*

Kowe, Romdan yi ana nangmidanbed Yesu nenwenib ¹⁷ at ming kankoniwe, yeka Nangkarakbon yaa kankarine wonoon. (Nangkarakbon kuu Hibru wengbed kuu Golgota andimaib.) ¹⁸ Kwane, kwari kumbad ye kuu at ming arimbed bakumbad dare kankoone maniwen. Kwane, karub ayoob kuu ben at ming ayoob arimbed bakumbad darekorib Yesu ye angkara angkara benkoobe dariwen.

¹⁹ Pailatbed kerek yaa korok weng kwamune wongkoon, "Yesu Nasaretman, Yuudan yi King". Kerek kee kondoone at ming dungkun ari deriwen. ²⁰ Weng kee Hibru wengbed Romdan yi weng Latinbed Gurik wengbed wongkanaboon. Kwane, weng kee Yuudan yemoon kimingkiwen, amborom kuu Yesu aye at ming arimbed kiniwen yaambad siti aom kuu ambabban kowe. ²¹ Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokbed Pailat yaa yedmiwen, "Yuudan Yi King' ande wongkaab. ' "Ne kuu Yuudan Yi King." ande yedmoon.' kwane wongke." andiwen.

²² Kwanandiiwe, Pailatbed inandoon, "Komo nembad wongkaan kuu angkimbaraneen, kuyaa kuu inamen maa kandainban." andoon.

²³ Kwane, Romdan yi ana nangmidanbed Yesu at ming arimbed dare kanmanekoriwa, Yesu ye ebkad nandenib andokbe wenore kaningiib kere nekwiwen, yi kaningiib kowe. Ebkad maa kuu kad yaa yoni yebkad kuu nandiwen. Kuye ebkad kuu barad manayiib ma kan dabokne karangkindo

mimo kumbed kongkono yaambéd wene konomed yaa wene emkong yaa yim-inbed karangkiwen. ²⁴ Kwane, yika neman yedmoon yedmoon kamiwen, “Nub kuu ebkad kee birindaub. Bot ari nuwan- ingko wongke kirarem, kane yaningko wedmanuub kuu yeka ebkad kanda- neen.” andiwen. Kwaniwen kuu God Ye Weng Karadmo ke wongkoon kei, “Yika nebkad kuu bene andokbe wenore yi mimim benib, bot aningkoyiib kirareko- rib aningko wedmiwenman nebkad maa kandoon.” ande wongkoon kuu anam id keroon. Kwaniwob, ana nangmidan kuu kwamunemo kamiwen.

²⁵ Yesu ye at ming dia kuu ye awaan yoom ye awaan yu yangkura yoom Klopas ye amban Meri yoom Meri Mag- dalen yoom kui. ²⁶ Kwane, Yesu wed- moonka awaan yoom ye kedmengka- neenman yembed mimyob dowaken keenimaan yoom kuu dia doriib kowe, Yesumbed ye awaan yaa yedmoon, “Ena yee, ye kuu ub dana mingki ande kowaan.” andekore, ²⁷ ye kedmengka- neenman yaa yedmoon, “Yu kuu eb ena ande kowaan.” andoon. Kwane, kuye aronbed ari kuu kedmengkaneenman kembed yambiwoom nen oonoon.

Yesu Bobnoon

*(Mt 27:45-50, Mk
15:33-41, Lk 23:44-49)*

²⁸ Kuye yoman kuu Yesu yekaad- keroon kuu komo komo korem kuu amb- angke dowan keroon. Kwane, God Ye Weng Karadmombéd komo wongkoon kuu anam id keridowad Yesumbed yed- moon, “Ok moom bobnaan.” andoon. ²⁹ Kwane, wain ok dereb kereen kuu dia angkeen kowe, ok awinimaan ye obkod kande kuyaom kaane kande isop nondong ari kowe Yesu ye mongkod- kono yaa kankooniwen. ³⁰ Kwane, Yesu kuu ok anoonkin yedmoon, “Kuned kuu korem awine dowan keraan kii.” an-

doon. Kwane, korok wan yiri kubune ye kingkin Awodki ye dingki ari kowe bobnoon.

³¹ Kuye aron kuu Sabat aron nek- wanabi aron, angkon aron awari kuu Sabat aroniib Yuudan yi Burudandoon ye orokbon aroniib kowe, kuye aron ari karub at ming arimbed kinambiri kuu Yuudan yi korok korok yi dowak- enban. Kwaniwob, yi kuu karub at ming arimbed kinambiriwen yi yon kuu ana nangmidanbed domangkiwob dukniwob yi bob kuu ben kubudirime andi dowad wene Pailét yaa kaamoniiwe ee andoon.

³² Kwani kowe, ana nangmidanbed wene karub ayoob Yesu yoom ibmo at ming arimbed bakumbed dare benkoobe dari- weniib yaa weneniib, karub maa ye yon kuu domangkekorib, karub maa ye yon kuu domangkiwen. ³³ Kwane, mene Yesuyiib yaa mene wedmiwob, ye kuu bobnoon kowe ye yon doma- bangkindo keridowad. ³⁴ Kumban kwani keridowad ana nangmi ye karub mi- mombed kanadbed Yesu ye id kebed yaa monbenoone kirodmo umkaniib okiib menebenaboon. ³⁵ Kee kwanoona wed- moon ye karubbed yedme korokboon. Yembed komo yedme korokboon kuu anammo. Ye yekaad anammo dakmeen. Yembed yedme korokbendoon kuu yiib kwangkoon anam andime dowad. ³⁶ Kwa- mune kamiwen kuu God Ye Weng Karadmo aombéd wongkoon kuu “Ye kono kuu ma domabangkaanban.” andoon ye wengiiwa, ³⁷ God Ye Weng Karadmo maa, “Yi kuu kanadbed kari- wen ye karub kuyaa keenombaraniib.” ande wongkoon ye weng kuu anam id keroon.

Yesu Ye Id Kuu Mangkiwen

*(Mt 27:57-61, Mk
15:42-47, Lk 23:50-56)*

³⁸ Kuye yoman kuu Arimateaman Yosefbed Yesu ye id kanwene mangki

dowad Paillet yaa kaamonoona ee andoon. Yosef kuu yemyeb Yesu ye yoman wini ye karub, amborom kuu Yuudan yi korok korok yaa unendoon kowe. Kwane, ee andoon kowe, Yosefbed mene Yesu ye bob kuu kanwonoon. ³⁹Anuk yirimbed Yesuyiib yaa amnoombed durune wonoon ye karub Nikodemus kuu baeb amun yeman meeryiib aloyiib dabokniwen ye dabab 35 kilos areb kumbed kan Yosef yaa dabokne wonoon. ⁴⁰Karub ayoob kembed Yesu ye bob id kuu kandenib, Yuudanbed yi bob mangkimaib kwane areb kuu baeb amun yemaniib ebkad kawanmoyiibbed bedmiwen. ⁴¹Yesu at ming arimbed dare kan maniwen ye yumbon kuyaa kuu mongkoboniib. Mongkobon kuyaom kuu bobkonombon yewewiib, kuyaom kuu bob ma mangkindo. ⁴²Kuye aron kuu Yuudan yi Sabat aron nekwenabi yaron kumban Sabat aron dia kereen, angkon bobkonombon kuu dia kowe, yimbed Yesu ye bob kuyaom kowiwen.

Bobkonombon Aom Yesu Dowan

(Mt 28:1-8, Mk 16:1-8, Lk 24:1-11)

20 Amkimo kaimbed arimingu ye aronki ibduruk nambirindombed Meri Magdalenbed wene bobkonombon yaa wedmuunka, ambongkodem kebenoon ye bot darewoob kuu kan angkara kowoon. ²Kwane, Meri kabaanmo wene Saimon Pita yoom kedmengkandeenman maa Yesumbed mimyob dowaken keenimaan ye karub yoom kuyiib yaa wene yedmeen, “Karubbed nub Yariman kuu bobkonombon aom kuu kan angkaniwen kii! Kowe kunaya kowiwen kuu nubkaadbanii!” andeen.

³Kowe Pita yoom kedmengkandeenman maa keyoom bobkonombon yaa andowe wene wedmok winiwen.

⁴Karub ayoob kibindariwen kumban,

karub maambed kirod kirod kabaanmene Pita kuu deburudandoon. Kwane, bobkonombon yaa yedinmo wonoon. ⁵Kwane, yembed ambokibine aom wedme wedmoonka ebkad kawanmo kumbedmo angkeen. Kwane, ye kuyaom aomnindo. ⁶Kumban ye yoman meneen ye karub Saimon Pitambed de niindem aom aomne wedmoonka ebkad kawanmoyiib ⁷Yesu ye korok ari bedmiwen ye ebkadiib kumbedmo dangeen. Korok ari ye ebkad kuu yekarebmo bedmoon, bob andedmi ye ebkad kawanmo yaa ma daboknindo. ⁸Kwane, kedmengkandeenman maa bobkonombon yaa ibduruk wonoon kee ye kangkon aomne wedmekore anam andoon. ⁹Kumban yi ayoob kee yi kuu God Ye Weng Karadmo aombed Yesu kuu bobni yirimbed dembaneen ande wongkoon kuu meene ongme kaadkerindo. ¹⁰Kwanikob, yi kuu ikakman yi ambiwoom winiwen.

¹¹Kumban Meri kuu bobkonombon bunangka doberenu ameng kamuun. Kwane inok waun kumbed ambokibine bobkonombon dem aom kereknenu ¹²engyus ayoob ebkad kawanmo inwariwen wedmendeen. Yi kuu Yesu kowiwen ari dibenib, mamaa kuu korok kerekmen arimbed diboroone, mamaa kuu koborom yon kerekmen anukbed diboroone keruwen. ¹³Kwane, yu yaa kaamondiwen, “Angkodmi, komandewed ameng kameeb?” andiiwe, yumbed yedmeen, “Ne Yariman kuu kanwiniwen. Kwane, yimbed kunaya kanwene kowiwen kuu ne nekaadban.” andeen.

¹⁴Meri kee kwane yedmuunkin, yu amonombe wedmuune Yesu kuu kuyaa doreen kumban yu yukaadkerunindo. ¹⁵Kwane, Yesumbed kaamondo, “Wonong ee, komandewed ameng kameeb? Ub kuu kane ande kereknaab?” andoon.

Merimbed meeneen kuu ye kuu kuye yongbon oonoonman andeen kowe, ye yaa yumbed yedmeen, “Korok, ebbed ye id kuu kanwene kowewen keraneen kuu yedmewebka wene kanda.” andeen.

¹⁶ Kwane, Yesumbed yu yaa yedmoon, “Meri.” andoona, yu amonombe Yesu ye kerekmen kerenu Hibru wengbed yedmeen, “*Raboni yee!*” andeen. (Raboni ye weng id kuu “Kedmengkandi korok.”)

¹⁷ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Ne yaa awinewaab, komoyiibkob ne kuu Ambeyiib yaa ikakman winindo kowe. Kumban nangkodmiayiib yaa weneneb ne kuu ikakman ne Ambe, angkon yiib Ambe, ne God, angkon yiib Godiib yaa wanaan kii andi ye weng yi yaa daande.” andoon.

¹⁸ Kwane, Meri Magdalenbed kedmengkandeendaniib yaa weng yuk kanwene yedmendeen, “Yariman wedmeanaan kii!” andenu yembed yu yaa komo komo kee dakmoon kuu yi yaa dakmendeen.

Yesumbed Ye Kedmengkandeendaniib Yaa Angkadoroon

¹⁹ Sande ye amnoom arimbed, kedmengkandeendan kuu mimyamo nedbiwen. Yuudan yi korok korok yaa uniwen kowe, ambongko karangmiwen. Kwane, Yesu kuu mene yi kidangkambed dangkuro dobere yedmoon, “Iwari yewenub kuu yiib yaa angkimborok.” andoon. ²⁰ Kee kwane yedmoonkin, ye dingkiyiib ye id kebed yaayiib korokbendoon. Kwane, kedmengkandeendan Yariman wedmeniwen kuu kubi miin darewoob keriwen.

²¹ Kwane, Yesumbed ikakman yedmoon, “Iwari yewenub kuu yiib yaa angkimborok. Ambembed ne nenkwoona manaan kwamune areb, kibireb nembed yiib ben nongkobako winime.” andoon. ²² Kee

kwane andekore, inum yi yaa narene yedmendoon, “Kingkin Karadmo yiib niindem aom nendime. ²³ Yiibbed nimakarub yena yi ambarakmi are nonondandaniib kuu yi ambarakmi kuu Godbed are nonondandaneen, kumban yiibbed yi ambarakmi are nonondandaibban kuu Godbed yi ambarakmi kuu are nonondandaanban.” andoon.

Yesu Tomas Yoom Kedmengkandeendan Yena Yoomiib Yaa Angkadoroon

²⁴ Kedmengkandeendan wad ayoowiib mim Tomas, yaningko maa Didimus andimaib, kedmengkandeendan nedbiwen kuu yeyiibban, Yesu yi yaa monoon kuu. ²⁵ Kowe, kedmengkandeendan yena kembed Tomas yaa yedmeniwen, “Yariman wedmenuwen kii.” andiwen.

Kumban yembed yi yaa yedmoon, “Nekareb ye dingki yaa baku dariwen ye dem yumbon wedmeni kuyaom ne dingki od kuyaom kamoneni, ye id kebed yaa dingki kamonaniin kumbed anam andaniin, kwanainban kuu anam andainban.” andoon.

²⁶ Kwane ari ye Sande arimbed, Tomas yoom Yesu ye kedmengkandeendan yena yoom kuu ambiwoom ikakman nedbiwen. Ambongko korem karangmiwen kumban Yesu kuu yi kuyaom kuu yeyiib mene dangkuro doberkore yedmoon, “Iwari yewenub kuu yiib yaa angkimborok.” andoon. ²⁷ Kwanandekore, Tomas yaa yedmenoon, “Ne dingki kee wedme, eb dingki od keyaom kowe. Kwane, eb dingki yire ne id kebed yaa kaane wedme. Eb karekmi kuu korondeneb anam ande.” andoon.

²⁸ Kwane, Tomasbed Yesu yaa yedmenoon, “Ne Yariman, ne God!” andoon.

²⁹ Kwane, Yesumbed yedmenoon, “Eb kuu wedmewekoreb ne yaa anam andeewoo? Kane kane akmewindo kumban anam andiwen kuu amun kerundoon.” andoon.

Buk Kee Yesu Yaa Anam Andime Dowad Wongkoon

³⁰ Yesumbed ye kedmengkandeendan yi kerebiri arimbed yeka maaa ye dud kami korokbenaboon yemooon yena kuu buk keyaom kee ma wongkanabindo. ³¹ Kumban keyiib kee wongkanaboon kuu yiib kuu Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu, ye kuu God ye Mingki kii ande anam andime dowad. Kwane, yiib kuu ye yaa anam andaniib kuu, ye yaambad wadkeri kandaniib.

Yesumbed Ye Kedmengkandeendan Ediib Yaa Angkadoroon

21 Kuye yoman kuu Yesu kuu bowan Galeli angkambad ye kedmengkandeendan yaa angkadere dangkuro durundoon. Kwamune kere wonoon kei. ² Saimon Pita yoom Tomas yaningko maa Didimus andimaib yoom Galeli ye kambong Kenaman Natenio yoom Sebedi ye meed ayoob yoom kedmengkandeendan ayoob yena yoom ibmo doriib. ³ Kwane, Saimon Pitambad yi yaa yedmendoon, “Ne kuu okyiri oon bad wanandamiin.” andoone yimbed yedmiwen, “Nub kwangkoon nuwiib eb yoom wananuwa.” andiwen. Kowe, yi wenenib oon bi motod aom aomne wene amnoom doboob oon bi ye men kamobiwen, kumban oon ma maandindo keruwen.

⁴ Awari amkimo kaimbed Yesu kuu wim ari doboroon, kumban ye kedmengkandeendan kuu Yesu ye komboon kuu yikaadkerunindo. ⁵ Kwane, yembed yi yaa kaamondoon, “Ee angkodmia, yiib kuu oon ma maandindo dee?” andoone “Yii, dowanaa.” ande inandiwen.

⁶ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Yiib oon bi ye men nande motod wiwi angkambad kamonime. Kwananiib kumbad oon kuu maandaniib.” andoon. Kowe, yi kuu kwaniwen. Kuyiib kuu oon yemooonbed awuniwa awingkoon kowe, yi kuu oon bi ye men ika motod aom kamoni kuu yiminban keruwen.

⁷ Kwane, kedmengkandeendan Yesumbed mimyob dowaken keenimaan ye karubbed Pita yaa yedmoon, “Ii Yariman kiyi.” andoona, Pita kuu kee kwane wengamberekore ye bunangka ebkad deme dowadbed biankowoon kuu kan derene ok yiri bumboroon. ⁸ Kwane, Yesu ye kedmengkandeendan yena kuu motod aombad oon bi ye men aom oon yemooon aomniwen kuu binge Pita ye yoman bid yaa kanwiniwen, amborom kuu bid yaa kuu ambabban 90 mitas areb kowe. ⁹ Kwane wirine wim ari kuro dodkenib wedmiiwa amoyidkobbed deneen. Kwane, amot ari kuu oon deneen. Kuyaa kuu omiib.

¹⁰ Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Oon kibireb biwen kuyiib yena benminime.” andoon. ¹¹ Kowe Saimon Pitambad motod aom aomne wene oon bi ye men kuu binge bid yaa nanmonoon. Oon bi ye men kuu oon dareb darebmo diiriwen kuu 153yiib kumban oon bi ye men kuu ma birindindo.

¹² Kwane, Yesumbed yi yaa yedmoon, “Mene animan anime.” andoon. Ye kedmengkandeendan kuu yi yikaadkeruwen kuu Yariman kowe, “Eb kuu kane?” ande ma kaamobindo. ¹³ Yesumbed menene om bendune bangkandekore oon kwangkoon kwane ben bangkandoon. ¹⁴ Yesu kuu bobnoon yirimbed nen demboon yaronbed mene kwaniwen yaron kee ye kedmengkandeendan yaa kuu angkaderebeen kuu ayoobmimiib kereen.

**Yesumbed Ye Karuwa Nimaya
Awande Aromkono
Konde Andoon Pita Yaa**

¹⁵ Kwane, yi kuu animan ane dowan keriiwe, Yesumbed Saimon Pita yaa kaamonoon, “Saimon, Yoon ye mingki, mimyob dowaken keewimaab kuu yi mimyob dowaken keewi keyaa burundan-doonoo?” andoon.

Andoone, Pitambed yedmoon, “Ee, Yariman, ebkaad kuda, mimyob dowaken keebdimainaa.” andoon.

Andoone, Yesumbed yedmoon, “Ne karuwa nimaya kuu sibi mana areb kowe, awande aromkono konde.” andoon.

¹⁶ Angkon Yesumbed ika kaamonoon, “Saimon, Yoon ye mingki, mimyob dowaken keewimaawoo?” andoon.

Andoone, Pitambed yedmoon, “Ee, Yariman, ebkaad kuda, mimyob dowaken keebdimainaa.” andoon.

Andoone, Yesumbed yedmoon, “Ne karuwa nimaya kuu sibi oonoonman areb oone.” andoon.

¹⁷ Kwane Yesumbed ayoobmim kaamonoon, “Saimon, Yoon ye mingki, mimyob dowaken keewimaawoo?” andoon.

Pita kuu kubiyibban keroon, amborom kuu Yesumbed “Mimyob dowaken keewimaawoo?” ande kaamobene ayoobmim keroon kowe. Kwane, Pitambed yedmoon, “Yariman, komo komo korem eb ebkaadmo. Eb ebkaad ne kuu eb yaa mimyob dowaken keebdimain kii.” andoon.

Kwanandoone, Yesumbed yedmoon, “Ne karuwa nimaya awande aromkono konde. ¹⁸ Nembed eb yaa ke anammo yedmebdaan kei, eb kewed yaronbed ebkad kuu ebka deebekore eb dowaken kunaya wanande meenimaab kuu kuyaa kwane yarebimaab. Kumban eb kiomna-neeb kuu aniib dowad karub maamb

eb nendaneena eb dingki yiraneewe ebkad deebekore eb dowakenban kuyaa wini ye yumbon kuu kuyaa eb nenwananeen.” andoon. ¹⁹ Pita kuu kamune ayaniwe bobnaneen kumbed God yaa nambiri konaneen kuye dowabed Yesumbed keyiib yedme korokboon. Kwanandekore, Yesumbed Pita yaa yedmoon, “Ne yoman mene!” andoon.

²⁰ Kwane, Pita kuu amonombe anuk wedmoonka Yesumbed mimyob dowaken keenimaan ye karub kuu yi yoman meneen. (Anukbed keye karub kee orok aniwen yaambd Yesu yaa yonekore ari kuu ye yaa kaamonoon, “Yariman, eb yaa kanembed ambodanganeen?” andoon.) ²¹ Kwane, keye karub Pitambed wedmenekore Yesu yaa kaamonoon, “Yariman, ye yaa komo keraneen?” andoon.

²² Kwanandoone, Yesumbed inandunoon, “Ye dobaraneenkob ikakman mananiin kuu ne dowaken keraniin kuu eb meenembiri yemanban. Eb kuu ne yoman mene!” andoon.

²³ Kee kwane yedmoon kumbed yikanmo kuyaom kedmengkandeendan yaa nuub weng kan yariwen kee, kedmengkandeenman keyiib kee bobnaanban ande kamiwen. Kumban Yesumbed kuu bobnaanban kii ande ma yedmindoo, yembed kamunemo yedmoon, “Ye dobaraneenkob ikakman mananiin kuu ne dowaken keraniin kuu eb meenembiri yemanban.” andoon.

²⁴ Kedmengkandeenman kee kamenabi keyiib kee yedme korokbendeni wongkaan kuu ne kei. Nub nubkaad yedme korokbendi ye weng kee anammo.

²⁵ Yesumbed kamenabi yemoon yenayiib kwangkoon ongmenaboos. Kami mimim korem kuu buk aom wongkanabiwen karen, mok nembed meendobaan kuu buk miin yemoon

kowe okad yiri buk nongkobimbon kuu
yiminban keroon manok karen.

Kwamiwen

Apasodanbed Kwamiwen Ye Buk

Kwamiwen Buk Komo Dowad Wongkoon

Weng keye dowad kuu kekamune: 1. Apasodan yoom anam andiwen-dan yena yoom komo kamenabiwen kumbed Yesu ye weng derendaroon ye weng anammo wongkoon. 2. Kuristendan yaa yenambed dudi weng yemooon dakmenabiwen kowe, buk kembed koromone dakme wongkoon, Yuudaniib (4:8-12) Yuudanbaniib (25:8-11) yaa inandi dowad. 3. Kuristendan yaa yobdoodiib durud yewediib menebimaan kowe, komarewa dobaranuub ande korokboon. 4. Kuristendan kuu yenambed durud yewed konde yenbandimaib kumban, Yesu kuu ye bondan korem yaa burudande doraneen ande wongkoon.

Wongkoonman

Kwamiwen ye buk kuu Lukbed wongkoon. Luk kuu Yesumbed komo komo kamenaboon kuu wedmindo kumban, indobbed wedmeniwendan yemooon yi weng boon kumbed wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 63 areb.

Korok Weng

1. Yesu Ye Weng Kuu Yudea Kere Galeli Kere Samaria Aom Derendaroon (sapta 1-8)

2. Pool Yesu Yaa Anam Andoon (9:1-31)

3. Yesu Ye Weng Kuu Fonia Kere Saipurus Kere Antiok Aom Derendaroon (9:32-12:25)

4. Yesu Ye Weng Kuu Firigia Kere Galasia Aom Derendaroon (13:1-15:35)

5. Yesu Ye Weng Kuu Gurikdan Yi Okad Aom Derendaroon (15:36-21:16)

6. Yesu Ye Weng Kuu Romdan Yi Okad Aom Derendaroon (21:17-28:31)

Yesu Kuu Ewen Ari Nen Daanoon

1 Tiofilus, ne buk ibduruk wongkekori kebdaan kuyaom kuu, Yesu ye andowe kedmengkandoonbed ²wene ye nen Ewen ari daanoon kuye weng wongkaan. Kwamune kuyaambed ye kuu Ewen ari nen daanindo yaambed, apasodan yembed kinooon kuu be Kingkin Karadmo yaambed kedmengkandoon.

³Ye durud yewed kande bobnoone mangkiiwe yeedoroon yoman ari kuu, aron 40yiib yi yoom dobere korokbendoon kuu ye anam bobnoon kumban ika yeedere wadkeroon. Kwamune dore korobe akmiwa ika demboon kuu anam kii andiwen. Kwane, Godbed korok kere ooni yeman kuu Yesumbed dakmenaboon, yi yaa. ⁴Kuye niindem aom kumbed yi yoom ye yoom nedbe animan aniib yaambed, Yesumbed kwanime andi ye weng yedmendoon, “Yiib korem kuu Yerusalem aom doberenib, ne Ambe ye munob bangkandi yeman yaa meedmime. Ye weng kunduk yiib yaa kurin daandaan kui. ⁵Yoonbed okiib baptais kerundoon kumban, aron yemooonban arimbed Kingkin Karadmoyiib yiib kuu Godbed baptais kerundaneen.” andoon.

⁶Kwane, yi korem nedbiwen yaambed Yesu yaa kaamoniwen, “Yariman. Israel ambibkin kuu nubkareb kibirebya kondaneebkob, nub Israeldan yoom God yoommo oonanuub dee?” andiwen.

⁷Kwanandiwe, Yesumbed inande yedmoon, “Aron kuu yeka Ambe yembedmo kowoon. Komo aron kwananeen kuu yiibbed yiibkaadkeri yemanban. ⁸Kwane, Kingkin Karadmo mene yiib niindem aom yaa doberene aromkono kondaneene, ne weng amun kanwene daandaniib. Yiib indobbed ne dowad wedmiwen kuu Yerusalem

aombed wene Yudea ambibkin korem aombed wene Samaria kere kumbed wene okad yimin yimin yaa daandaniib.” andoon.

⁹Kwane dakme dowan keroona, yi kerebiri yi indob ari yaambed ambid ari Yesu kuu nen daanoone wiib wedangka dewenuune wedmenindeban keriwen.

¹⁰Kwane, yi korem kuu dobere Yesu daaneen kuyaa yi indob korem ambid ari nengmoniwen. Nengmone doriuwe, karub ayoob ebkad kawanmo inwariwen kumbed yi dia angkane dangkoro doberenib yedmendiwen, ¹¹“Galelidan. Yiib kuu komande yiib indob kuu ye ku weneen yaamo kwane doberenib kereniib? Yiib Yesu wedmiwa ye Ewen ari wonoon kuu, angkon ika kwane Ewen arimbed aman kwane ika mananeen.” andiwen.

Mataiyas Kuu Yudas Ye Yumbon Nendiwen

¹²Sabat aron[¶] kereen kowe, anam andidan kee aangko Olif ari kuu koronde ikakman Yerusalem aommo winiwen. ¹³Ambib yiriyiib ariyiib yimbed araben doriib kumbed mene ambiwoom ari daaniwen. Yi korem nedbiwen kumaom kuu Pita yoom Yoon yoom Yems yoom Endru yoom Filip yoom Tomas yoom Baatolomyu yoom Matyu yoom Alfeyus ye mingki Yems yoom Saimon nubka oone doberem ande nangboonman yoom Yems ye mingki Yudas yoom kui. ¹⁴Yi yoom Meri Yesu ye awaan yoom ye damana yoom nima yena yoom, yi korem mene nedbenib kurikuri kerembirimaib.

¹⁵Anam andiwendan korem nedbiwen kuu 120yiib kwaombed, Pita yaro dorene ¹⁶yedmoon, “Ee angkodmia. Kingkin Karadmombed Dewid yaa mene

God Ye Weng Karadmo konoona dakme wongkoone anam id keroon kuu, Yudas kuu Yesu awineni ye dowad ambo-dangoon. ¹⁷Ye kuu God ye deme awinuwen kemaom kuu yeyiib ibmo awinoon.” andoon.

¹⁸(Anuk yiri kuu Yudas ambodangoon ye kewod kandoon kuu, yongbon okad moone kuyaa kombere omkabdin mane kabeyob domokbe ot wande bunangka komboroon. ¹⁹Kwanoon kuu Yerusalem-dan korem kuu yikaadkeriwen kowe, okad kuu yi wengbed aningko yeeb Akeldama ande kowiwen, ye weng id kuu umkan kubudoroon ye okad.)

²⁰Kwane, Pitambed ika yedmoon, “Buk Yook aombed wongkoon kuu, ‘Ye dobiri ye yumbon kuu obonmo angkimborok, ye yumbon kuu ma nendaib.’

andé kwane wongkoon, angkon maa kuu, ‘Ye korok keri ye yumbon kuu karub maambéd kandok.’

andé kwane wongkoon. ^{21–22}Kwani kowe, anam kuu karub maa nendanuub, karub kuu Yoon Baptaismaniib baptais kamimaan yaronbed mene ari Yesu nub yoom dobere mene ye nen daanoon yaronbed kuyaom kuu, nub yoom doboroon kumbed maa nendanuub. Kwananuub kumbed wedmuuwe Yesu anam bobnoon kumban ika yeedoroon ye weng kuu yeyiib dakmaneen.” andoon.

²³Andoona, karub ayoob Yosef kuu yaningko maa kuu Baasabas angkon yaningko maa kuu Yustus yoom Mataiyas yoom anam andiwendanbed be ^{24–25}kurikuri kere yedmiwen, “Yariman. Karub mimim korem yi inamen kuu ebkaad kowe, karub ayoob kee buwen keyaa kuu mim

---

[¶]**1:12** Sabat aron kuu Yuudan yi kurikuri yaron, yiidki yeman kowe, ambab wini kuu amob.

nenkowewen kuu nub yaa korokbende. Yudasbed yumbon koronde yembed komo kamoon ye kakman yaa wonoon kowe, kane kuu apaso deme kandaneen?" andiwen. ²⁶Kwane, bot yaa aningkoyiib korokbi dowad kirare Mataiyas nendiwen kowe, Mataiyasbed yumbon kandekore, apasodan 11iib yaa daboknoon.

Kingkin Karadmo Monoon

2 Pentikos⁸⁸ yaron keruune, anam andiwendan korem mene mimyamo nedbiwen. ²Kwane yi korem ambiwoom dibiiwe, kudmeniibban kumbed nuub darewoob ye kuweng areb kuu ambid arimbed kamene ambib kumundin aom yukne daanoon. ³Kwanoone, yi wedmi- iwa amot yumbu areb andokbe mimim kere yi korem ari denobe dangoon. ⁴Kwane, Kingkin Karadmombed ko- rem ibnendene, aromkono konde weng maa maa bangkandenaboon kuu kwane dakmenabiwen.

⁵Yuudanbed yi God ye weng wengambiriwendan kuu ambibkin korem yaambbed menebe Yerusalem aom Pentikos ye orok ye dowad araben doriib. ⁶Dakmenabi ye kuweng wengamberekoriwa, karub yemoon kerebkarab kamenmo menenib wengambiriwen, amborom kuu weng maa maa yi wengbed dakmenaib kowe wengambiriwen.

⁷⁻⁸Binangki miin darewiib kowe, kaamobiwen, "Ai, kee komarewa kamiib kee? Karub kee Galelidanmo kii! Komarewa nub weng anammo kee dakmiibkob kwane wengamburuub kee?"

⁹"Nub kuu Paatiadaniib Midiadaniib Ilandaniib Mesopotemiadaniib Yudeadaniib Kapadosiadaniib

Pontusdaniib Esiadaniib ¹⁰Firigiadaniib Pamfiliadaniib Idyipdaniib Libiadan Sairin taun dia angkarayiib Rom ye Yuudaniib Rom ye Yuu keriwendaniib ¹¹Kuritdaniib Arabdaniib kui. Kwene nub wengamburuuwa, God ye kami yeka mamaa ye weng nub wengbed dakmiiba wengamburuwen kii!" andiwen. ¹²"Keye id kee komarewa?" andimame binangke kerebkarab kamiwen.

¹³Kumban karub yenambbed anam andiwendan yaa ambon kamende yedmiwen, "Wain ok darewoob ane awarakiib yoonkob dakmiib." ande daandiwen.

Pitambbed Kadaareb Yaa Dakmoon

¹⁴Kwanandiiwe, apasodan 11 yoom Pita yoom yaro dembeniwa, Pitambbed kadaareb yaa kankoone daandoon, "Ee ne ambibkindaniiwa yena Yerusalem aom doriibdaniiwa yee. Yiib ongme wengambiribko dakma. ¹⁵Kibireb kee ankimo aron kuu mogeed yaro dibuun kowe, karub kee yi wain ok ane awarak yindo. ¹⁶Dowan! Kukei, profes- iman Yoelbed daande wongkoon kuu, Godbed yedmoon,

¹⁷'Aron yeenbon kere wananuun yaron kumbed,

ne Kingkin Karadmo nimakarub korem yaa kowaniina mananeen.

Yiib kewediib koyuyiib kuu ne profesi weng dakmenabaniib.

Kwane yiib kewed kuu ne weng yuk wane wedmenabaniib.

Yiib aamkono kuu ne weng yuk kiyuum wedmenabaniib.

¹⁸Kuyaron keranuun kuu ne deme karuwa nimaya yaa

angkon ne Kingkin Karadmo kondaniina ne profesi weng dakmenabaniib.

⁸⁸**2:1** Pentikos kuu Yuudan yi Burudandoon yaronbed wene aron 50yiib down keru- une, Yuudan yob ibduruk wandiiwe God yaa eso andiiwe kami ye orok.

¹⁹ Ambid ari kuu yeka mamaa ye wedme binangki yeman kedmengkandaniin.

Okad yiri kwangkong dud korokbenabaniin, umkaniib amoyiib amarengiib kui.

²⁰ Aron kuu kumbaneene kumun keranuun.

Wood kuu umkan areb keranuun.

Kwananeen kuye yoman kuu aningko arimbed darewoowiib nambiri darewoowiib Yariman mini yaron keraneen.

²¹ Kwananeena, nimakarub korem kane kane Yariman yaa anam ande baandaniib kuu

bobni yaa kuu burudande bindaneen.' ande wongkoon.

²² "Israel karuwa nimaya kee wengambirime. Yesu Nasaretmanbed God yaromkono wedmi yemaniib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib dud korokbiyiib kamenaboon kuu Godbed yiib yaa korokbendoon, yiib wedme anam andi yeman. Yiib wedme yiibkaadkeriwen kui. ²³ Yesu kee God ye inamen dowaken unyemanbed ongmooon yaambed yiib yaa kondoone, yiib yoom miin arewadan yoombed aye at ming ari bakumbend daare kankoone maniiwe bobnoon. ²⁴ Kumban Godbed ye bobni durud yewed wankende bobnoon yiri kuu nenkoonoone demboon, amborom kuu bobnimbed ye awineni kuu yiminban kowe. ²⁵ Kee Dewidbed ye dowad kwane daandoon, 'Yarimandin ne yoman winimo kamuub wedmaan.

Ne kuu ma une kiringmainban, amborom kuu Godbed ne yaa ibnoon kowe.

²⁶ Kwani kowe, ne niindem aom kuu kubi yiib kere

kwangkong kubi weng dakmimamemi God ye weng kunduk meedme doriin,

²⁷ amborom kuu God, ebbed ne kingkin kuu bobkonombon yiri domowaabban,

angkon eb Karadkonoman bobkonombon yiri domonaawa deendaanban kowe.

²⁸ Ebbed wadkeri kiwaan kuu korokbeweewa nekaadkeraan, angkon eb kerebiri ari dobaraniin kuu, kubi darewoob kawaneeb.' andoon.

²⁹ "Angkodmia, weng kangdommo awinaan kuu nub awo Dewid bobnoona mangkiwen, kumbendmo. Kuye aron yaambed mene kibik aron kee ye bobkonombon kuu kangkeen yayaa kui. ³⁰ Ye kuu profesiman kowe, God Ye Weng kundukbed amob ongmooon kuu 'ye jobbed ye ooni ye yumbon ari kuu ye awo aman arimbed kandaneen' kuu yekaadkeroon. ³¹ Ye kuu aman ari wedme yedmoon ye id kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu anam bobnekore ika dembaneen kowe, dakmoon ye id kuu Yesu ye id kuu kuri domonoona deendindo.

³² "Kowe, Yesu kekei Godbed nenkoone wadkeri konoon kowe, nub kuu anam nub indowiib wedmuuwe kwanoon. ³³ Kwanoone, Yesu kuu Yambe Godbed yaningko kankoone ye dingki wiwi angka nenkowene, God ye weng kunduk kumbend Kingkin Karadmo konoon. Konoone, Yesumbed nub yaa kangkong keendoone ibnendoone kwane dakmuuwe, yiib kuu wedme wengambiriib kui. ³⁴ Dewid kuu Ewen ari daanindo, kumban kee Yesu ye dowad dakmoon,

'Yariman Godbed ne Yariman yaa yedmoon,

"Ne dingki wiwi yaa dibereewa,

³⁵ eb bondan kumbend

eb yon yiidki yeman ongmaniin." ' andoon.

³⁶ "Kwanikob Israeldan korem, yiib kuu yiibkaadkerime. Yesu kee yiibbed

aye at ming ari dingki dare maniwen kuu, Godbed ongme kowoone ye kuu Yariman angkon Godbed Kinoona Monoonman Keresu keroon.” andoon.

³⁷Nimakarub weng kee wengambiriwen kuu yi mimyob aomiib wande wonoon kowe, Pita yoom apasodan yena yoom yaa yedmiwen, “Angkodmia, nub komo kamanuub?” andiwe ³⁸Pitambéd inande yedmoon, “Yiib mimim korem amarakmi yaambéd amonombe Yesu Keresu yaa anam andibko, yiib amarakmi are nonondandoko yaningko yaambéd baptais kerime. Kwanibko, Kingkin Karadmo kuu Godbed yiib yaa munob kondaneen. ³⁹Weng kunduk kee yiib yoom yiib danaya yoom nimakarub yena ambab dobere weniib yoom yi dowad kui. Kane kane nub Yariman Godbed baandaneendaniib yi dowad kui.” andoon.

⁴⁰Andekore, weng yemooñ onkande nangkande dakmoon, “Yiibka amonombe miin arewadan kibikee doriib kee yi kami ye kakman yaa korondime.” ande daandoon.

⁴¹Wengambere anam ande awine kandiwendan kuu baptais kerundiwen, kuu 3,000iib areb mene anam andiwendan yaa dabokniwen, aron kuyaa kuu.

Anam Andidan Yi Dobiri

⁴²Anam ande dabokniwendan kuu apasodan yi kedmengkandi wengambere doberenib, kurikuri kere doberenib, mene dabokne yonendenib, Yesu yaa meeni ye orok animaiib. ⁴³Apasodanbed yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib yeka mamaa ye dud kamiyiib korokbendimaiib kuu yi korem wedmekoriwa, binangke God yaningko kankooniwen.

⁴⁴Anam andidan korem nedbimaiib, angkon yi yiribman korem kuu ibmo neman konoona awinoon awinoon kame

dobiriwen. ⁴⁵Kwane yi yiribman yena kuu berengkanekorib, od kuu kane yiribmaniibban keroon kuu numbere kondimaiib.

⁴⁶Yi korem kuu menenib, kurikuri boyambib darewoob kuuk aombéd aron korem kuu mene nedbenib, kubi dowakeniibbed animan numbere yi ambiwoom nedbe anenib, ⁴⁷God yaningko kankoonenib kubiwen. Kwane, nimakarub korem kuu anam andiwendan yaa kubi dowaken keruwen. Aron korem kuu Yarimanbed nimakarub yewewiib bobni yaa kuu burudande bindene yi yaa daboknaane, yemooñ kerimo kamiwen.

Pitambéd Menengkun Karub Yon Arewa Ongmoon

3 Aron mamaa, oobneya ye kurikuri yaron keruune, Pita yoom Yoon yoom kurikuri boyambib darewoob kuuk aom kurikuri kerok weniib.

²Karub maa awaan yu kabeyob aombéd yon arewa keroon kuu, ye karubkimbed did arimbed karine mene kurikuri boyambib darewoob kuuk ambongkombon yaningko Kerengkandimbon dia kowiwe, aomne angkadere kamiibdan yaa menengkun kamok diboroon. Aron korem kwamimaan.

³Kwane, Pita yoom Yoon yoom aomdiriiwa, wedmendekore od maawime ande kaamonoon. ⁴Pita yoom Yoon yoom kuu ye yaamo kerenombereniwa, kwane Pitambéd yedmoon, “Nub yaa wedmende.” andoone, ⁵kwane yembed kerenomberene, yiribman maawandamiib manok ande meenoon.

⁶Ande meeneene, Pitambéd yedmoon, “Ne od goldiib od silvaayiib korem down, kumban nembéd ma awinaan kuu kabda. Nasaretman Yesu Keresu yaromkono yaambéd, dodke!” andoon.

⁷Andekore, ye wiwi yaambéd awine nenkoonoona, kirodmo ye yon

aromne wenekore, ⁸kwane korongbere yaro dembe yi daboknekore, kwane God yaningko kankoonene korongberenanmo yarene, kurikuri boyambib darewoob kuuk aom kuu yeyiib kwaom aomnoon.

⁹Kwane God yaningko kankoonene yaron kuu, karub aomniwen yi korem wedmene ¹⁰yikaadkeriwen kuu ke menengkun karub kee Kerengkandimbon ambongkombon yaa diberembirimaan kumbed kowe, yi korem kuu ye yaa kami mamaa kuu komarewa keroon ande binangkanabiwen.

Pitambed Menebiwendan Yaa Dakmoon

¹¹Menengkun karub kuu Pita yoom Yoon yoom ibne awinendoona, Solomon ye bot doboob doboob yorokmo dariwen yaa doriib yaa kuu karub korem wedmene binangkenib kibindare menebiwen.

¹²Kwane Pitambed wedmende yedmendoon, "Israel karuwa, yiib komande kwanuwen yaa binangkiwen? Komande nub yaamo nengmoniwen? Karub kee ongmuwen kuu nub aromkonomombed dee? O nubbed God yaa wengamberembirimaub kumbed dee? Dowan!

¹³"Abraham yoom Aisek yoom Yekob yoom nub ambeya yoom yi God kumbed ye deme karub Yesu yaa nambiri darewoob konoone yaningko darewoob keroon. Yiibbed aye kowi ye dowad Paillet yaa nenkonniwen kumban, Pailletbed yedmoon, 'Ye ambarakmindu kowe korondako wonok.' andoon. Kwanandoon kumban Paillet ye arinambo ari wanenib, ¹⁴⁻¹⁵yiibbed yengkadmi ye karub kuu nub yaa konde ande yedmiiwa kondoona, Yesu kuu ayime ande waniiwe yimbed ayiwen.

"Ye kuu Karadkono Yorokmo Ye Karub kumban, yiibbed waniwen. Ye kuu wadkeri korem ongmoon ye

karub kumban, yiibbed aye kowiwen. Kwaniwen kumban, bobnoon yiri kuu Godbed nenkoonoone ika demboon. Kee kwanoon kuu nuwiib nub indobbed wedmuwen.

¹⁶"Karub kee yiibkaad kee wedmiib kee yembed Yesu yaa anam andoone, Yesumbed ongme aromkono konoon kowe, kee korem amun keroon.

¹⁷"Ee angkodmia! Ne nekaad, yiib yoom yiib korok korok yoom kuu angkuna koronkob Yesu yaa kwaniwen. ¹⁸Kwaniwen kuu Godbed ye profesidan yaa yedmoone yi korem daandiwen kuu kei, Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu durud yewed kandaaneen. Weng kee anam id keroon, Yesu yaa.

¹⁹"Kwani kowe, amonombe God yaa minime. Kwananiib kuu Godbed yiib amarakmi kuu arene, aromkono yiib yaa kondene, ²⁰yiib dowad Godbed Kinoona Monoonman Keresu, Yesu kui, ye kuu yedmaneenkob ika mananeen. ²¹Yesu kuu Ewen ari dobaraneene dobiriyiwa okadiiwa inuminumiiwa komo komo arewa keroon kuu korem Godbed ongmenabaneen yaron keraneen. Godbed ye weng kunduk yedmoonkob ye karadmo ye profesidan daandiwen kowe kwananeen kii.

²²"Angkon kwananeen amborom kuu Mosesbed yedmoon, 'Profesiman maa ne areb yiibka yiib karub aombed nenkoonaneene yaro dakmaneen kuu ye weng korem kuu wengambirime. ²³Karub kane kane ye weng wengamberedandaniib kuu ye karubkimiib yaa kuu nare koraneene ika minindeban keraneen.' andoon.

²⁴"Kwamune kui! Profesiman Samuel yaronbed mene kibikee, profesidan korem kuu aron keyaa Yesu yaa komo keroon kuu kwananeen ye weng dakmiwen. ²⁵Yiib kuu profesidan yi yumbon kandenib, Godbed ye weng kunduk

ongmene yiib awoya yiri yaa kondoon kuu yiib kangkon kandiwen. Godbed Abraham yaa yedme kowoon kuu ‘Eb yob yaambéd ambibkin koremdan okad yimin yimin yaa kuu amun kerundaniin.’ andoon. ²⁶Weng kee yiibbed kandiwen kowe, God ye deme karub Yesu kuu Godbed kinoona yiib yaadin monoon. Ye kuu yiib mimim amarakmi inamen yaa bene amonombendekore amun kerundok monoon.” andoon, Pitambéd.

Pita Yoom Yoon Yoom Korok Dareb Dareb Yaa Dakmiwen

4 Pita yoom Yoon yoom kuu ni-makarub yaa dakmiwa, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yenayiiib ana nangmidan kurikuri boyambib darewoob oonidan yi korokiib Sedyusidan yenayiiib kuu yiyiib yaa miniwen. ²Apa-sodan Pita yoom Yoon yoom kumbéd kane kanembéd Yesu yaa anam andaniib kuu bobni yirimbed benkoobaneena dembaniib ande nimakarub yaa ked-mengkandiib kuu korok korok yi dowak-enban darewoob keriwén. ³Kwanekoriwa, be wene kangdod kerem andiwéd kumban, miriknandameen kowe, Pita yoom Yoon yoom kuu be wii aom kambiriwen. ⁴Kumban nimakarub kuu Pita ye weng wengambiriwen kuu yemoon mene anam andiwen. Yi kuu anam andi-wendan yena dabokne karubmo kim-ingki kuu 5,000iib areb keriwén.

⁵Kuye awari kuu nimakarub yi korok korokiib kurikuri aamkono aamkonoyiib Yuudan yi amob kedmengkandaniib Yerusalem aombéd kangdod ambiwoom mene nedbiwen. ⁶Yi kuu nedbiwen kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yaningko Anas yoom ye anodki Kaiyafas yoom Yoon yoom Aleksandee yoom angkon yena yoom nedbiwen kui.

⁷Yi yedmiibkob karub maambéd wene Pita yoom Yoon yoom be yi arinambo ari

be monoona kaamobendiwen, “Yiib kuu kane yaromkonombéd kee kwane awini-wen?” andiwen.

⁸Kwane, Pita Kingkin Karadmoyiib ibnenoon kumbéd inande dakmoon, “Nub aamkono. ⁹Karub yon arewa nub mimyob keene ongmuuwa amun keroon ye weng ye dowad yiib kibikee wengambere wengyundandiwédo? ¹⁰Kwani kowe, yiib yoom Israeldan korem yoom wengambirime. Yesu Keresu Nasaretman yiibbed aye at ming yaa bakumbéd dare maniiwa bobnoon kuu Godbed nenkoonoone wadkeroon. Kowe, Yesu ye aromkonombéd karub kee ongmoonkob korem amun kerekore yiib arinambo ari dembe mene doboroon.

¹¹“Yesu kuu kekei. ‘Ambib yengbimaibdan, yiibbed bot kankaariwen kuu, ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon.’ kwane wongkoon.

¹²“Okad yimin yimin yaambéd, Yesu yembedmo nimakarub bobni yaa kuu burudande bindi ye karub keroon, Godbed nimakarub yaa ma kondindo.” andoon.

¹³Andoone, korok korok kuu Pita yoom Yoon yoom yaa sikuyiibban kambongmo doriibdan kumban korok dareb dareb yaa uniyiibban aromkonomo doriib kuu wedme binangkekoriwa, angkon wedme meenibka yi kuu Yesu yangkodmia kii. ¹⁴Kumban karub amun keroon kuu Pita yoom Yoon yoomiib yaa doboroon kuu wedmiwen kowe, yi weng ma inande daandindeban keriwén.

¹⁵Kwane, yi yedmendiiwa Pitayiiib Yooniib amun keroon ye karuwiib kuu bunangka be winiiwa, korok dareb dareb yikareb yimeren andangke kaamondiwen, ¹⁶“Karub ayoob kee komo kamendanuub? Yimbed God yaromkono wedmi yeman darewoob kuu ongmiwen

kuu nimakarub korem Yerusalem aom kuu yikaadmo keriwen kowe, nub kuu aadikmindeban. ¹⁷ Kumban, kee kebeni ye dowad kuu ‘Karub kuye aningko kee ye weng aromkono kuu ika dakmaib, korondime.’ ande yedmanuub.” andiwen. ¹⁸ Kwane, ika yedmiibkob benminiiwa yedmendiwen, “Yiib ikakman Yesu yangingko yaambad ma dakmaib o ye weng kedmengkandaib.” andiwen.

¹⁹ Kwanandiiwe, Pita yoom Yoon yoombed man inande yedmiwen, “Yiibkareb wengyunde darobe wedmime. God ye dowaken kuu kunambad? Yiib wengbed wengambere awine kandanuub dee, God Ye Weng yaambad wengambere awine kandanuub dee? ²⁰ Ke dakmuub kei. Nubbed komo akme wengamburuwen kuu nubka amukni kuu yiminban.” andiwen.

²¹ Kwanandiwen kumban korok korok kuu yi yaa kakman komo kamendi kuu kerebkarab yiminban keriwen, amborom kuu komo kwanoon kuye dowadbed nimakarub korem kuu God yangingko kankooniwen kowe, une korondime andi ye weng yenayiib kumbedmo daandekoriwa korondiiwa winiwen. ²² Karub yaa God yaromkono wedmi yeman kere ongmoona amun keroon kuu ye weeb kuu 40yiib areb.

Anam Andidan Yi Kurikuri

²³ Domondiiwa, Pita yoom Yoon yoom koronde anam andiwendan doriib yaa ika wenenib, korok korokbed komo yedmiwen kuu kwane yi yaa dakmiwen.

²⁴ Kee kwane wengamberekoriwa, yi korem God yaa kurikuri keriwen. Kwane yedmiwen, “Ambengkan God, ebbed ambidiib ok yiriyiib okad ariyiib kumkam korem kwaomiib ongmenabewen. ²⁵ Ebbed Kingkin Karadmo yaa weng kee konoone nub

awo aman yiri Dewid eb deme karub yaa konoone dakmoon, ‘Komande ambibkin ambibkindan kuu norin wande

idiib kerindeban ye inamen nekwe nubnaan kamiib?

²⁶ Okad yiri ye king king korem menebe ibonmo dabokne inamen nekwe manmo keriwen,

Yariman yoom yembed Kinoonman yoom yaa nangbandiwed.’ kwane wongkoon.

²⁷ “Anam dakmoon amborom kuu King Erod yoom Pontius Paillet yoom ambibkin maa maadan yoom Israel-dan yoom yi korem kuu taun kemaom nedbenib manmo kere ebbed kinoon karadmo dememan Yesu yaa bon keriwen. ²⁸ Yimbed komo ambangkiwen kuu eb inamen ongmeniyiib aromkonoyiib yaambadmo kwane awiniwen.

²⁹ “Yariman, nub kuu eb demedan. Yimbed binangke une korondime ande kamiib kee nub yaa yedmiwen kuu ebbed meenme. Kwaniwen kowe, eb aromkono nub yaa kondebko arudkono eweng dakmem! ³⁰ Eb karadmo dememan Yesu yaromkonombad bob anikad ongmiyiib dud korokbiyiib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib kuu ongmenabe.” andiwen.

³¹ Kurikuri kere dowan keriiib ye yoman kuu yimbed dibiib aom kuu kiringmeen. Kwane yi korem kuu Kingkin Karadmombad mene ibnendoone God ye weng amun kuu arudkono dakmimaib.

Anam Andidanbed Od Numbiriwen

³² Kuyaron kuu anam andidan korem yi kuu mimyob mimo inamen mimo keriwen. Yi yiribman korem kuu ibmo neman konoon konoon kamiwen. Ma yeka yeka kamindo. ³³ Yariman Yesu anam bobnekore ika demboon ye weng kuu apasodanbed aromkono dare-

wooyiib dakmimaib. Angkon Godbed amun kerundaane yi korem yiminmo do-birimaib. ³⁴Dabokne doriib kuu kamboknondaniibban, amborum kuu aron maa maa yaa kanembed ambib maayiiib okad maayiiib kuu berengke od kandi-maan kuu ³⁵numbiri ye dowad benmene apasodan yaa kondaiwa, kane odiibban keroon kuyaa numbiriwen kowe.

³⁶Kuye niindem aom kuu angkon karub maa yaningko Yosef, ye amyenimbon kuu Livai, ye kambong kuu Saipurus aom, kukuu apasodanbed ye yaa Baanabas ande yedmimaib, amborum kuu yena yaa kube ongkandimaan kowe. ³⁷Ye kwangkong okad maayiiib kowe, berengkekore od benmene yi yaa bangkandoon.

Ananaiyas Yoom Safaira Yoom

5 Kwanoon kumban, karub maa Ananaiyas yoom ye wonong Safaira yoom kangkon yi okad maa inari kuu moone od kande ²od yena kuu nubka amuknem ande ee ande kwanekoriwa, od yena kuu yembed kanwene apasodan yaa od kumundin kei ande kondoon.

³Kondoona, Pitambed Ananaiyas yaa yedmoon, “Eb komande Seten ye inamenbed eb niindem aom kumundin ibnebdoonkob okad od yena ebka amuknekoreb kwane Kingkin Karadmo yaa bironewen? ⁴Okad moonindo anukbed kuu eb okad, kumbedmo. Kwane, moonewen kuu eb od kowe, eb dowakenmo od kuu komo kamaneeb kuu yimin. Kumban komande bironi ye inamen meenewen? Eb kuu karub yaa bironande kamokban, God yaa bironande kameeb kii!” andoon.

⁵Ananaiyas kuu kee wengamberekore bobnoone ye id okad yiri komboroon. Kwanoon kuyaa kuu wengambiriwendan korem kuu uni darewoob keriwen. ⁶Bobnoon kowe, ye id kuu

kewed menenib andedme kanwene mangkiwen.

⁷Kwane, awas ayoobmim arimbed ye wonong kwangkong komo keroon kuu yu koron kowe muneene, ⁸Pitambed kaamondoon, “Od kuu kub karubbed kanmonoon. Kukuu yiiib okad mooniwen ye od koremoo?” andoona, neman inande yedmeen, “Ee, kuu kei.” andeen.

⁹Anduune, Pitambed yu yaa yedmendoon, “Komande weng mimo ongme ee ande Kingkin Karadmo yaa kobkandunandamiib? Wedme! Kewed ambongko yaa meniib kuu kub karub ye id kanwene mangkekorib meniibdan kii. Kub kangkon kibireb kanwananiib kii!” andoone, ¹⁰Pita ye arinambo ari kwane bobnenu yu id okad yiri kombureen. Kowe, kewed kuu aomdere mene wedmibka bobneen kowe, kwane kanwene yu ambi ye angkara kwane mangkiwen.

¹¹Kwane, anam andiwendan korem kuu kwamunoon kumbed uni darewoob keriwen. Kwane, kane kanembed kwanoon kuu wengambiriwen kuu yi kwangkong uni darewoob keriwen.

Yemoon Ongmenabiwen

¹²Apasodanbed yeka maaaa ye dud kami yemoon korokbendenib yeka maaaa ye wedme binangki yeman yemoon ongmenabimaib, nimakarub doriib yaa. Anam andiwendan korem kuu mene Solomon ye bot doboob doboob dariwen yiri mene ibmo nedbimaib. ¹³Nimakarub korem kuu anam andiwendan yaa yi kuu amun meenimaib kumban, anam andindodan kuu anam andiwendan yaa kwamune daboknande ma meenindo. ¹⁴Kwamune kamiib kowe, nimakarub yemoon menenib Yariman Yesu yaa anam andenib mene daboknimo kamiwen.

¹⁵Apasodan komo kamiwen kuu nimakarub yemoon wedmiwen kowe, bob

anikaddan yemoon kuu did arimbed be mene taun aom kiwaan kebed yaa nongkobiwa dangiwen, amborom kuu kwanibko Pita dewananeen kuu ye kuru yi animari doroko amun kerundi ye dowad andiwed kowe. ¹⁶Kwane, Yerusalem dia ye kambong kambongdan yemoon kuu bob anikaddaniib awad arewamed ibnendiwen ye nimakaruwiib kuu benmenebiwe, apasodanbed korem ongmenabiwen.

Yobdood Meneboon

¹⁷God dore Yuudan dore wedyiri do- biridan yi korok darewoob yoom ye awene yoom kuu Sedyusidan. Kwane, yi kuu apasodan komo kamiib kuu wedme wungkandiwen ¹⁸kowe, apasodan kuu be wii aom kambiriwen.

¹⁹Kumban kuye amnoombed, Yari- man ye engyumbed wii ambongko nande yi kuu ben angkaderekore, ²⁰yed- mendoon, “Wenenib kurikuri boyambib darewoob kuuk aom doberenib, wadkeri yeeb ye weng kee daandime.” andekore domonde wonoon.

²¹Kwane yedmendoon areb kwane ware amkimo keroona, wene kurikuri boyambib darewoob kuuk wedaombed nimakarub yaa andowe kedmengkandiwen.

Kwaniwen kuned God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob awene yi koron kowe, Yuudan yi aamkono korok korok yaa minime ande baandenib korem kuu Sanidirin kangdod ambiwoom nedbenib, “Yesu ye apasodan wii aom be minime.” ande yedmendiwe, wii oonidan kuu winiwen. ²²Kumban wene wii ambongko yaa dore wedmibka, kwaom kuu yi kuu dowan. Kowe, ika mene yedmiwen, ²³“Wene wedmuwen kuu ambongko kuu ongme kebeniwen kwane ana nangmidaniib doriib kumban wii ambongko dande

aom wedmuwen kuu karub kee wedmindu.” andiwen. ²⁴Andiwe, kurikuri boyambib darewoob oonidan yi korok yoom God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom kuu wengamberekoriwa, kwanoon kuu komo keraneen kuyaa kerebkarab kamiwan.

²⁵Kwane doriib kuyaa kuu, karub maambed mene yedmoon, “Kedi, karub yiibbed wii aom kamobiwen kuu kibireb kee kurikuri boyambib darewoob kuuk aombed nimakarub yaa kedmengkande doriib kii!” andoon.

²⁶Kwanandoone, kurikuri boyambib darewoob ye oonidan yi korok yoom ye ana nangmidan yoom wene apasodan be miniwen. Yi kuu wengambere doriibdan kuu botbed nub yaniib ande uniwen kowe ema iwarimbed benwiniwen. ²⁷Apasodan kuu Sanidirindan yi arinambo ari benwiniwen, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobbed kaamobendi ye dowad. ²⁸Kowe, yedmendoon, “Nubbed yiib yaa butun darewoob konduwen. Yesu ye weng kedmengkandi kuu amob! Kumban yiib Yerusalem aom kedmengkandiyiib kuu karub kuye umkan kubudoroon ye dowad kuu yiibbed nub yaa kuu diida karaka kondandamiib kii!” andoon.

²⁹Kwanandoone, Pita yoom apasodan yena yoombed neman yedmiwen, “Anam kuu God ye wengbed wengambaranuub kumbed yimin. Karub yi wengbed wengambaranuub kuu yiminban.

³⁰“Yiibbed Yesu aye at ming ari bakumbed dare maniwe bobnoon kuu nub awoya yi Godbed bobnoon yiri kuu nenkoone wadkeri ika konoon kui. ³¹Kuu God ye dingki wiwi angka nenkoon kuu Korok kinekore, Israe- dan yi dowad Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub kinoon. Kwari kowoon

kuu yi amarakmi yaa amonombibka be menene are nonondandi ye dowad.

³²“Kwanoon kuu nub indowiib wedmekorub dakmuwen, Kingkin Karadmo kangkon wedme dakmoon. Kingkin Karadmo kuu Godbed ye weng wengambere awinidan yaa kondoon.” andiwen.

³³Yi kuu kee kwane wengamberekoru-riwa, arud darewoob wandenib yeene bob nongkobuuwo duknime ande meeniwen.

³⁴Kumban Farisiman maa yaningko Gamaleo yaro Sanidirin yi numun dabokni yaambéd dakmok demboon. Ye kuu Yuudan yi amob kedmengkandi korok maa, yaningko kuu nimakarub korem kankooniwen kowe, wengamborok doriib. Doriwe, yembed yedmoon, “Karub kee araben bunangka be winime.” andoone, wii oonidanbed kwaniwe, ³⁵Sanidirindan yaa yedmendoon, “Israeldan, yiibbed karub keyaa kee komo kamandamiib kuu ongme meene andangkime!

³⁶“Kurin anak Teudas kuu ne kuu karub maa ande yirin kamoona karub 400iib areb ye yoman winiwen, kumban yenambéd ayiwe ye yoman winiwendan kuu kirokmone wenebiiwe kuye yirin kuu dowan keroon.

³⁷“Kuye yoman kuu Yudas Galeli-manbed kurin anak nimakarub kimingki yaron yaambéd karub yena ye yoman winiwe nubka onem ande kamoon, kumban kangkon ari kuu yenambéd ayiwe ye yoman winiwendan kuu kirokmone wenebiiwe dowan keroon.

³⁸“Kwani kowe, karub kibikee awinenduub yi dowad ne ongakandi kuu kei. Domondime. Dukni kuu korondime. Yi kuu karub yi inamen meenimo meene awinaniib kuu wene ari kuu kombaraneen. ³⁹Kumban kee God ye inamen meene awinaniib kuu karub kee komo kere yiibbed kebenindeban. Yi-

ibbed kebenandamiib kuu God yaa bon keraniib.” andoon.

⁴⁰Ye weng kuu dakmoon kumbed yi norin kuu kan kubunoon kowe, yedmiwe yenambéd apasodan be miniiwe, nong yikyikiibbed yi angkurom angka yenbandekoriwa yedmiwen, “Angkon ika Yesu ye weng ma dakmaib!” ande domondiiwa winiwen.

⁴¹Kwane apasodan kuu Sanidirindan domonde kubenmo winiwen, amborom kuu Yesu ye weng amun ye dowad durud yewed kuu kandiwen. Kuyaa kuu Godbed kinoona Yesu ye inamen yaa yooniwen kowe karub amun ande meenoon.

⁴²Dabab kandiwen kumban aron korem kuu yi korem mene kurikuri boyambib darewoob kuuk aomiib yi ambib mimim aomiib nedbenib weng amun kuu kedmengkandemberenib, Yesu kuu Godbed kinoone mene nub amarakmi yaambéd bindi ye karub keroon ande dakmenabiwen.

Karub Ediib Biwen Ye Weng

6 Nimakarub yemoon anam ande mene dabokniwe yemoon kere wuneeen kuyaron kuu, Yuudan ambibkin yena yaa doriib kumbed Yesu yaa anam andiwen kuu dowakeniibban keruwen. Yi kuu Yuudan yena yi ambibkin Yudea aom doberenib Yesu yaa anam andiwen yaa kubi dowakeniibban keruwen, amborom kuu Yuudan ambibkin yena yaa doriib yi iribdan yaa kuu odiiwa animaniiwa ma kondindo kowe.

²Kwane, apasodan wad ayoowiiibbed weng kee wengamberekorib, anam andiwendan korem yaa baandiwe nedbiwa yedmiwen, “Nub kuu animan nekwi numbiri yaambéd God ye weng dakmi yaa kuu korondanuub kuu yiminban. ³Kwani kowe, yiib keyaombéd karub ediib, yi kuu yenambéd karub amun andimaib kui, yi kuu yiibbed

baniib kuu yimin. Kane kuu Kingkin Karadmo ibnendooniib meeni kangdom-moyiib bime. Yi kuu animan bangkandi ye deme kee kankondem. ⁴Kwane, nub kuu kurikuriyiib God ye weng dakmi ye demeyiib awinanuub.” andiwen.

⁵Kwane, weng kee ongmiwen kuu yi korem dabokne doriib kuu dowaken keriwen kowe, Stiwin anam andi dare-woowiib Kingkin Karadmoyiib ibnenoon ye karub yoom Filip yoom Porokorus yoom Nikanoo yoom Timon yoom Paa-menans yoom Nikolas Antiokman Yuu keroonman yoom kuu kwane biwen.

⁶Bekoriwa, mene apasodan yi arinambo ari yuriwe, karub ediib kuyi ari dingki kowe kurikuri kerundiwen.

⁷Kwane, God ye weng kuu daande wonoone, nimakarub yena Yerusalem aom kuu anam andenib mene dabokniwe yemoon kere daaneen. Kwangkong God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yemoonbed Yesu ye weng kuyaa yi wengambere anam ande awine kandiwen.

Stiwin Awineniwen

⁸Kwane, Stiwin God ye kabamoon koni ye mimyob dowakeniib God yaromkonoyiib ibnenoon ye karub kumbed nimakarub yemoon aom yeka maaaa ye wedme binangki yeman darewoob darewoowiib dud darewoob darewoowiib ongmenaboon.

⁹Kumban siti Sairin ye Yuudan yoom siti Aleksandria ye Yuudan yoom kumbed yena yi dabderem yiri doberembere dememo awini domondiwendan yoom ambibkin Esia ye Yuudan yena yoom ambibkin Silisia ye Yuudan yena yoom kumbed Stiwin yaa mene wengbiriwen. ¹⁰Kumban Stiwin kuu Kingkin Karadmombed ibnenoon angkon ye kuu meeni kangdomiib kowe, ye yaa dore irin karunindeban.

¹¹Kwani kowe, yimbed yemyeb wene karub yena yaa kwane dakmime ande yedmendiwen, “Stiwin kuu God yoom Moses yoom yaa amkidbi weng dakmoone nub kuu wengamburuwen.” andiwen. ¹²Kwane, weng dembuun kowe, nimakarub yemooniib aamkono aamkonoyiib Yuudan yi amob kedmengkandidaniib kumbed Stiwin awinene nen kangdod korok dore darewiib yaa nenwiwen.

¹³Kwane, weng dudi kobkob kamenib yedmiwen, “Karub kee nub karadkono kurikuri boyambib darewoowiib Moses ye amowiib yaa kuu manmo dore angkaan weng anamban ande dakmimaan kii! ¹⁴Dakmoone, nubbed wengamberenuuwa kuu Yesu Nasaretmanbed kurikuri boyambib darewoob kee monmare Mosesbed amowamob nub yaa kondoon kuu awine amonombaneene yeeb keraniib.” andiwen.

¹⁵Kwane, korem kumaom dibiib kuu yi indob korem kuu Stiwin yaa korare wedmiwen kuu ye murubia kuu God ye engyus yi murubia areb nambiriyiib keroon.

Kangdod Sanidirindan Yaa Stiwinbed Weng Daandoon

7 God dore Yuudan dore wedyiri do-biridan yi korok darewoobbed Stiwin yaa kaamonoon, “Dabab weng kee anam dee?” ande kaamonoon.

²Kaamonoon, Stiwinbed neman inandunde dakmoon, “Angkodmia, ambeya, ne yaa wengambirime. Nub awo Abraham kuu Mesopotemia aom kwane doreen kukuu yembed Haran yaa winindo yaron kuu ye yaa Nambiri ye God wane angkadoroon. ³Kwane Godbed yedmoon, ‘Eb karubkimiib eb ambibkiniib kuu domonde nembed ambibkin korokbeddaniin kuyaa wene.’ andoon. ⁴Kowe Kaldiadan yi ambibkin

domonde ye kuu wene Haran yaa doboroon. Kwane kuyaambéd yawodki bobnoona Godbed ye kuu ambibkin yíibbed kibireb kee doriib keyaa nenkwoona monoon.

⁵“Abraham kuu yeka ye dowadmo kuu Godbed okad dungkun mana maa yariman kere andindo. Abraham kuu ye danayiibban kumban God ye weng kunduk kuu ye yoom ye awoya ye yoman ari kumbéd ambibkin kumaom doboroon kuu kande nekwaniib ande kowoon.

⁶“Godbed kwamune daanoon, ‘Eb awoya ari kuu yi ambibkin domonde ambibkin maa aom norodan keraniwa, yi yaa arewa kamendaniwa kwane ambibkindan anam yi dabderem yirimo dobere deme awinembiridan keraniib. Kwane dobaraniib kuu weeb 400iib dobaraniib. ⁷Kumban ambibkin maadanbed dabab kee kondaniib kuu ukum ye dabab yi yaa kondaniin. Kwane ambibkin kuyaambéd angkadere mananiib kuu keyaambéd kurikuri kere ne aningkankoonaniib.’ andoon.

⁸“Kwane Godbed wekono kad wanabi ye amob Abraham yaa konoon. Konoone, amaan Abraham ye dana mingki Aisek wooneen. Wooneen kuu aron kaning kaningiib dowan keruuna, amowiib kowe wekono kad nariwen. Kwane amaan Aisekbed ye dana mingki Yekob yaa kad wandi ye amob kwanoon. Yekob kuu ye karub dana meed wad ayooiib yaa kad wandi ye amob kwanoon. Yi kuu nub amyenimbon wad ayooiib yi ambokab keruwen.

⁹“Yosef ye ayia kuu ye yaa wungkaniwen kowe, yena yi dabderem yirimo dobere deme awinembiri ye karub keridowad Idyipdan yaa mooniwen, kumban Godiib ye yaa dorene ¹⁰ye dabab korem yaa kuu nenkoone burudan doon. Kwane Godbed dohiri amuniib wengyunde inamen amuniib konoone Idyip yi king Ferombéd Yosef yaa

kubene Idyip ambibkin koremiib yambib darewoob aomiib yi ooni ye korok kowoon.

¹¹“Kwanoon ye yoman kuu Idyip ambibkiniib Keenan ambibkiniib kuu animaniibban kere wonoon kowe, yemoon kuu mungi ye yewéd darewoob kandiwen. Nub awoya kuu kwangkón animaniibban. ¹²Kwane Yekob wengam-boroonka Idyip aom kuu animaniib kowe, ye meed yedmoona ibduruk winiwen. ¹³Idyip yiri ika winiwen kuu Yosefbed ye kuu kane kuu ayia yaa korokbendoon. Kwane King Fero kwangkón Yosef yarian kuu yekaadkeroon.

¹⁴“Kwane Yosefbed awodki Yekob yoom yarian korem 75iib yoom yaa weng kwoona, ¹⁵yi korem Idyip yiri winiwen. Kwane Yekob yoom nub awoya yoom kuu kurimbed dukniwen. ¹⁶Yi bob kuu okad Sekem yaa be mene Abrahambed Hamo ye mingki yaambéd moonoon ye botdem bobkonobon aom nongkobiwen.

¹⁷“God ye weng kunduk Abraham yaa yedmenoon kuu kwananeen yaron kuu dia keroone, nub nimakarub Idyip aom dohiriwen kuu yemoon yemoon darewoob keruwen. ¹⁸Kwane, Idyip yi king maa Yosef ye koronmanbed yaro king keroon. ¹⁹Kwane, yembéd nub karuwayayiib nub ambeyayayiib kuu birande durud yewediib arewa kamendoon. Kwane amob ande kowoon kuu ‘Dana yeeb woonimaib kuu ben bunangka kiranmibko duknime.’ andoon.

²⁰“Kuye aron kuyaambéd Moses kuu wooneen. Ye kuu yeka mamaa manimanandeb areb. Ye kuu awodki yambiwoom kuu wood ayoobmimiib oonekorib, ²¹king ye amob angkeen kowe, ye kuu kanwene bunangka kowe domondiiwe, Fero ye mungkanbed mene wedme nendenu yumbéd yu dana kere oone bangkanimaun. ²²Moses kuu

Idyipdan yi meeni bangbang yaambéd siku keroon. Kwane, ye kuu inamen mengmeng ye karub keroon.

²³“Ye weeb 40yiib kerekore, ye karubkim Israeldaniib yaa ogood wene wedma ande meenoon. ²⁴Kwane, ye mene wedmoonka, Idyip karubbed Israel karub maa yaa aye arewa kameneene, Israel karub yaa kebengkane dankare dore Idyip karub anbande aye kowoona bobnoon. ²⁵Kwane, Mosesbed meenoon kuu Israeldan ben yeediri dowad Godbed ye yaambéd kowe awinoon ande meenaniib andoon kumban, yi kuu ma wedme ma kwanandindo.

²⁶“Kwane, Moses awari mene wedmoonka Israel karub ayoob nangmiib kowe, mene ‘Korondime yoo, yiibkanmo komande man ayoon man ayoon kamibko?’ ande wengangkandamoon ²⁷kumban, karub maa amborongki yaa arewa kameneen kumbed Moses kuu dedmone korare yedmoon, ‘Eb kuu kanembed korok kankowoonkob nub yaa wengyundandandewed? ²⁸Ebbéd kinon Idyip karub ayeewa bobnoon kwane ne kangkon nandewed dee?’ andoon.

²⁹“Andoone, Moses wengamberekore, ambibkin Midian angka kombiri wonoon. Kwane kangkambéd owodman kere doberene karub dana ayoob wanaboon.

³⁰“Ari wene weeb 40yiib dowan keruuna, God ye engyumbéd amboon amiibban aom aangko Sainai diambéd amanayod amot yumbuyiib aombéd Moses yaa wane angkadoroona wedmoon. ³¹Kuu kwanoon kuu binangkene diambéd wene wedmandamoone kuyaombéd Yariman ye weng meneboon, ³²‘Ne kuu eb awoya Abraham yoom Aisek yoom Yekob yoom yi God kii.’ andoon.

Moses kuu unimbed kiringmene kuyaa wedmindo.

³³“Yarimanbed ye yaa yedmoon, ‘Ebbéd kuu doreeb kuye yumbon kuu yeka mamaa nembéd kinaan kowe, eb yonkad kuu biangke. ³⁴Idyipdanbed ne karuwa nimaya yaa dedmobende kwanime keanime kamiib ye dowad yi durud yewéd kuu wedme yi wareki wengambaraan kowe, yi kuu burudadme bok kamanaan. Kowe, nembéd eb yedmako kibireb ika nenkowako Idyip aom wini dowad.’ andoon.

³⁵“Moses kee, Israeldanbed eb kuu kanembed korok kowoonkob nub wengyundandameeb ande wedmendandiwén kui. Kumban Godbed Moses kuu mene korok kere dabab yaambéd ben angkadiri dowad kowoona wonoon kui. Kukuu Godbed yedmoonkob God ye engyumbéd amanayod aombéd wane angkadere yedmoone wedmenoon kui.

³⁶“Kwane, Idyip kumaombéd Israeldan be angkadoroone weeb 40yiib amboon amiibban yaa awerendobenanno yariwen. Kwane, Idyip aomiib karamok yaningko Dodmo yaayiib amboon amiibban aomiib, yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib dud korokbiyiib ongmenaboon kui.

³⁷“Moses kee, yembéd Israeldan yaa yedmoon, ‘Godbed karub maa ne areb profesiman kowaneena mananeen kuu yiibka yiib karub aombéd mananeen.’ andoon.

³⁸“Moses kuu nub awoya yoom amboon amiibban aom dobiriwe, ye kuu aangko Sainai arimbed God ye engyu yoom dakmiwe, ye kuu wengambere wadkeri kondi ye weng Godbed konoone nub yaa kondoon.

³⁹“Kumban nub awoya kuu ye weng wengambiri kuu koronde wunekare wedmendandekorib, yi meeni niindem

aom kuu ika Idyip yiri wenem andiwen.
⁴⁰ Kwane, yimbed Eeron yaa yedmiwen,
 ‘Moses kee, ye kuu nub Idyip aombed
 benmonoon kumban ye yaa komo
 keroon kuu nub koron kii! Kowe god
 yi kuruwak ongmede. Yi kuu nub
 arinambo ari kinban wananiib ye god
 keraniib kii.’ andiwen.

⁴¹ “Kuye aron kumbed yi kuu god ye
 akme meeni yeman buromakau mana
 ye kuruwak areb ongmiwen. Kwane
 dingkan yeene nengkiwe agedmo
 keroone baeb kuu god keyaa ongmiwen
 yaa kondene yi dingkimbed ongmiwen
 yaa kubi ye dowad kuu yi korem
 nedbenib kube kanmene derebiwen.

⁴² “Kowe Godbed yi yaa angkurom ko-
 rokbeke, ukum kuu ambid ari min-
 dong yaambéd kurikuri keru ye inamen
 kondoone kwanimaib. Yi kuu kwamune
 kii, profesidan kwane dakme wongki-
 wen kuu,

‘Yiib amboon aom weeb 40yiib kuyaom
 dohiriwen kuu

dingkan benmene yeenib aniib amun
 kawi yemaniib agedmo keroone
 baeb koni yemaniib nengkimaib
 kuu,

Israeldan ee, yiibbed ne dowad
 kamindo.

⁴³ ‘God Molek ye parai kombon kurikuri
 yemaniib

yiib mindong god Refan ye kuruwakiib
 kuruwak god yiibbed kurikuri dowad
 ongmenabiweniib

kuu yi yaa yiibbed kurikuri
 kamembiriwen.

Kwani kowe, ukum kuu nembed yiib
 kuu benwene ambibkin Babilon bu-
 rudande yiib domondaniina,
 owoddan kere kuyaa dobaraniib.’ kwane
 wongkoon.

⁴⁴ “Nub awoya amboon amiibban
 aom dohiriwen kuu Godbed komo
 korokboone wedmiwen ye parai
 komboniib dohiriwen. Kuye parai

kombon kuu Godbed Moses yaa
 korokbene ambengkanoone wedmoon
 ye kumun kumun kuyaambéd
 ongmiwen.

⁴⁵ “Nub awoya yiri parai kombon
 kee kandiwen. Amaanbed Yosuaambéd
 korok kere nub awoya ben kinban
 wonoona Godbed okad kondene bon-
 dan kuu yenbure benkiraroon kuu parai
 kombon kee kwane kanwiniwen. Kuye
 aronbed mene Dewid doboroon yaron
 kuu angkimboroon.

⁴⁶ “Kwane, Godbed Dewid ye inamen
 amun kuu wedmoon kowe, ye yaa ku-
 boon. Angkon Dewid ye dowaken kuu
 Yekob ye God dohiri ye yumbon yenbi
 kowe, God yaa kaamonoon, ⁴⁷ kumban
 God ye dowad ambib kee Solomonbed
 yenboon.

⁴⁸ “Kumban Korem Burudandoon
 Arimbed Ye God kuu karub
 dingkimbed ambib arumiwen aombed
 dohirimokban. Kwane, profesiman maa
 kuu kwane dakme wongkoon kuu,

⁴⁹ Yarimanbed yedmoon, ‘Ewen ari kuu
 ne oone dibirimbon.

Okad yimin yimin ari kuu ne yon dori ye
 yumbon.

Kowe, komo ambib ne dowad
 arumewandiwed?

Ne dowaken kuu yiidki yeman dee?

Meenime. ⁵⁰ Eweniib okad yimin yi-
 miniib kumkam korem kee nembed
 ongmenabaan kii!’ andoon.

⁵¹ “Yiib kuu wabkaddan kii! Yiib
 awoya arebmo, yiib kwangkon
 Kingkin Karadmo ye weng wunekare
 wedmendandimaib. Yiibbed God yaa
 yiib mimyob kebengke yiib kerendem
 kebengke kamimaib. ⁵² Yiib awoya kuu
 profesidan korem yenbandiwen kii!
 God ye Yorokmoman mananeen ye
 weng dakmidan kwangkon kuu yiib
 awoyambéd yenbandiwe dukniwen.
 Yiib kwangkon God ye Yorokmoman
 kee ambodange ayiwen. ⁵³ God ye

amob kuu God ye engyusbed yiiib yaa kondiwe yiiibed awiniwen kumban, yiiib kuu ma wengambere awinindo kii!" andoon.

Stiwin Botbed Ayiwen

⁵⁴Kwanandoona, wengamberekorib ningkambo kabang kamene arud darewoob wandiwen.

⁵⁵Kumban Stiwin Kingkin Karadmombed ibnenoon kumbed ambid ari wedmene God ye nambiriyiib wedme angkon Yesu kuu God ye dingki wiwi angka doreen wedmekore, ⁵⁶kwane yedmoon, "Wedmime. Ewen ari wedmiina Karub Ye Mingki kuu God ye dingki wiwi angka doreen kui." andoon.

⁵⁷Kwanandoon kuyaambed yi kerendem kebengkenib ered kabang kamenib yi korem ye yaa kan ari komberenib ⁵⁸awinene irindore taun aombed kan angkaderenib andowe bot barambere ayiwen. Kwane kwaniwen yi indowiiib wedmiwendanbed kewedman maa yangingko Sool yaa yi yuruk ebkad nongkobiwe oone dobere kerendoboroon.

⁵⁹Kwane, Stiwin kuu kwane bot barambere ayiwe kurikuri kere yedmoon, "Yariman Yesu, ne kingkin kuu ebka kande!" andekore, ⁶⁰kwane yiri kombere dangbo darene naawon baande yedmoon, "Yariman! Yi ambarakmi kee kuu are nonondandunde!" ande kwane bobnoon.

8 Stiwin ayiwen kuu Sool kuu yeyiib doberene ee yimin andoon.

Soolbed Anam Andidan Yenbandoon

Kuye aron kuu Yerusalem aom anam andidan korem yaa yenbandi darewoob keroon. Kwane yi korem kuu kirokmone andokbe buyokbayok kere, wenebe Yudea ambibkin kere Samaria ambibkin kere kwaom dobere winiwen kumbed, apasodan wad ayooob yimbedmo

Yerusalem aom doriib. ²Kwane, Stiwin ye bob kuu God yaa mene anam andiwendanbed mangkiwen, kwane anam yuudane mimyob kowe ameng kamiwen.

³Kwane, Soolbed wene anam andiwendan korem andowe yenbandoon kuu, yi ambib maa maayaom awune nimakarub irindore bunangka benkiradme benwene wii aom kamobimaan.

Filip Samaria Aom

⁴Kwamune kowe, nimakarub kuu buyokbayok kere wenebiwen kuu kuyaa kwane God ye weng amun kuu dakmenabiwen.

⁵Filip kuu siti Samaria aom wonoon. Wenekore, "Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu kii" ande daandene, ⁶yeka mamaa ye dudiib ongmenabeen. Kwane, nimakarub kuu menebiwen kuu wedmekorib, ye weng yaa ongme wengamberem ande kamiwen. ⁷Kwane, yembed awad arewa kuu yenburenaboone nimakarub yemoon aombed kabangiib kame kirokmone wenebiwen. Angkon id yidnoondaniib yon arewadaniib kwangkong ongmenaboona yaro dodkanmo yarebiwen. ⁸Kwane siti kumaom kuu kubimbed dareb keriwene.

Saimon Yowangkimman

⁹Aron maa anukbed mene Filip monoon yaron kuu karub yangingko Saimon kuu yowangkim demeyiib awinooon. Kwane, Samariadan korem yaa birandoone anam ande binangkiwen. Ye kuu nekob ande yanginkomo darewoob kankoonoon. ¹⁰Kwane karub kee ye kuu god mamaa yaromkono darewoowiib yangingko Aromkono Kai kii ande nimakarub yemoon korok dareb darewiib kambongdaniib yi inamen ye yaa yirin kowiwen. ¹¹Yembed kubkub

yaambéd yowangkím kami maa maa ongmimaana, wedme binangkimaib kumbéd yi kuu ye yoman winiwen.

¹²Kumban Filip kuu Godbed korok kere ooni ye weng amun daande Yesu yaningko yaambéd dakmoone, karuwiib nimayiib kuu God yaa anam ande baptais kamiwen. ¹³Kwane, Saimon kwangkon anam andoone Filipbed baptais kerunoone ye yoman yaraane dud dareb darewiib God yaromkono wedmi yeman dareb darewiib ongmimaan kuu wedme binangkimaan.

¹⁴Kwane, Yerusalem aom kuu apasodan wengambiribka, Samariadan kuu weng amun kuu wengambere anam andiwen kowe, Pita yoom Yoon yoom yaa yedmendiwa winiwen. ¹⁵Yi kuu mene Samaria nande anam andi yeebdan yaa Kingkin Karadmoyiib ibnendok ande kurikuri kerundiwen, ¹⁶amborom kuu Yariman Yesu yaningko yaambéd baptais kerundiwen kumban, Kingkin Karadmo kuu yi yaa minindo kowe. ¹⁷Kwane, Pita yoom Yoon yoombéd yi dingki yi ari kowe kurikuri keriiwe, Kingkin Karadmo kuu yi yaa ibnendoon.

¹⁸Kwane, apasodan keembed dingki kowe Kingkin Karadmo kondiwen kumbéd, Saimon kuu wedmekore odbed moonande kamene ¹⁹kaamondoan, “Kuye ambangki yaromkono kuu neyiib kawibko, ne kangkon dingki nimakarub korem yaa kowaniin kuu Kingkin Karadmo kuu ibnendok mananeen kuu yimin.” andoon.

²⁰Kwanandoona, Pitambéd yedmoon, “Eb yoom eb od yoom kuu ben monmare dowan kerok, amborom kuu Godbed nimakarub yaa munob kondi yeman kuu odbed moonandameeb kowe. ²¹Kwani kowe, God ye deme kemaom kee ewiibban, amborom kuu eb inamen God yaa kuu minikmanakiib kowe. ²²Kwamunekob, amonombe! Eb inamen arewa minikmanak yaa kuu amonombe God

yaa kurikuri keraneeb kumbéd mok God kuu eb inamen aom meeni arewa kuu are nonondandaneen manok. ²³Ne kwamune wedmaan kuu eb kuu wungkanabi darewoob mung kook areb wandewen kowe, ambarakmimbéd eb yaa oonoon.” andoon.

²⁴Kwanandoone, Saimonbed yi ayoob yaa inande yedmoon, “Ne dowad yibbed Yariman yaa kurikuri keriiwo, ne yaa kwamune dakmewen areb ma kwanaanban kerok.” andoon. ²⁵Kwane, Pita yoom Yoon yoombéd Yesu komo kamoone wedmiwen ye weng amun kuu Samariadan kuyaa doriib yaa dakmendekorib, Samariadan yi kambong yemoon yaa weng amun kuu dakmenmo yarenib, ika Yerusalem aom winiwen.

Filip Yoom Itiopianan Yoom

²⁶Kwane, God ye engyumbéd Filip yaa yedmenoan, “Amboon amiibban ye kiwaan Yerusalem dore wene Gasa yaa wunee kwanuk wene.” ande yedmenoona wonoon. ²⁷Kwane wene kiwaan ari wedmoona, Itiopiadan yi kuin Kandas yu korok maa weneen. Ye kuu korok darewoob, kuin yu od korem oonoon ye karub kumbéd wene Yerusalem aom kurikuri keroon kowe, ²⁸seriot aombéd dibere ika ambiyoom dewenone profesiman Aisaiya ye buk kimingkanmo weneen.

²⁹Kwane, Kingkin Karadmombéd Filip yaa yedmenoan, “Eb wene seriot dia dobere.” andoon. ³⁰Kwane, Filip kuu kabaanmo wene karub seriot aom dibeen kuu wengamberenoone Aisaiya ye buk kuu kimingkaan kowe, Filipbed kaamonoan, “Eb kuu kimingkaab kuye id kuu kaadkereeb dee?” andoon.

³¹Andoone, Itiopiananbed inande yedmoon, “Komarewa nekareb kuu nekaadkeraniin? Karub maambéd kedmengkawaneen kumbéd nekaadkeraniin. Neyiib yaa mene

diberebko wenem.” andoone kwanoon.

³²Kuin yu korok kuu God Ye Weng Karadmo ye buk daande kimingkanmo weneen kuu,

‘Ye kuu sibi mana nenwene ayimaib areb nenwiniwen.

Sibi kimi wande kamaiwa kabang kamimokban kerimaan areb, ye kuu mongkod daande ma kabang kamindo.

³³Ye kuu kankubune diida karaka konenib

ye yaa wengyun anam dakme kowindo. Ye kuu aye kowiwen kowe, awoyayiib-ban keroon.’ kwane wongkoon.

³⁴Kimingkekore, korokbed Filip yaa kaamoonon, “Weng kee yembed wongkoon kuu yekareb yaa ande dakmeen dee, karub maa yaa ande dakmeen dee? Ne yaa daawe.” andoon.

³⁵Kwanandoone, weng kuu kimingkooniib God Ye Weng Karadmo yenayiib kuu Filipbed korokbe kimingke weng amun kuu Yesu anded dakmeen. ³⁶⁻³⁷Yi kwane dakmenmo wene kiwaan wedyambed ok dia miniwe, korokbed yedmoon, “Ok kei. Ne baptais keraniin kuu yiminoo?” andoon.* ³⁸Andekore, seriot awinoon ye karub yaa yedmoon seriot ye hoos nong bingoone yinmoonona kwane Filip yoom Itiopian yoom yi ayoob wene ok yirimbed Filipbed baptais kerunoon.

³⁹Kwane, ok yirimbed yeedere yaro miniwe, Filip kuu Yariman ye Kingkinbed nenwonoon. Kwane, Itiopian kuu ika ma wedmenindo kumban ye kuu ambibkin angka kubenmo wonoon.

⁴⁰Kwane Filip kuu Asotus yaambad angkadere nande wene kambong kambong aom weng amun dakmenmo wene Saesaria ari nandoon.

Sool Amonombe Anam Andoon

(Kw 22:3-16, 26:9-18)

9¹⁻²Kuyaron kuu Sool kuu Yariman Yesu ye kedmengkandeendan yaa aye kowi ye weng dakmenmo yaron kowe, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yaambad kerek kandoon. Ye dowaken kuu Damaskus taun aom wenene Yuudan yi kurikuri ambib korok korok yaa keendene, Yesu ye kiwaan weniib ye karuwa nimaya kuu awingke be mene wii Yerusalem aom kamaranded.

³Kwane, mene kiwaan wedya Damaskus dia doroonona, kudmeniibban ambid arimbed nambiri darewoob menene ye yaa yure nambere kan awanewandoon. ⁴Kwanoone, okad yiri kombere wengamboona, “Sool, Sool! Eb komande ne nenbandeneb dabab durud yewed kawewen?” andoon. ⁵Kwanandoona, Soolbed kaamoonon, “Yariman, eb kuu kane?” andoona inandoon, “Ne kuu Yesu, ne kei. Ebbad nenbandeneb durud yewed dabab kawewen kui. ⁶Kowe, eb kuu kibireb kee yaro yere siti aom wenebko eb kuu komo kamaneeb kuu karub maambad daabdaneen.” andoon.

⁷Kwamune, Sool yoom weniibdan kuu binangkekorib, une kwane dobere kuweng kuu wengambiriwen kumban weng ma kandindo, karuwiib ma wedmenindo. ⁸Kwane, Sool okad yirimbed deederene ye indob dudbere wedmandamoonka, yiminban wedmindeban kowe, Damaskus aom dingki yaambad awine nenwiniwen. ⁹Kwane, ye kuu aron ayoobmimiib kuu indob tut keroona, kurikuri kamimo dowad okiib animaniib kuu ma anindo keroon.

***8:36-37** Buk Kwamiwen yenamo kurin kurin wongkiwen kuu weng keyiib: Andoone, Filipbed yedmoon, “Eb inamen koremiib anam andebko kwanok.” andoona korokbed inandoon, “Yesu Keresu kuu God ye Mingki anam andaan kii.” andoon.

¹⁰ Kwane, Damaskus aom kuu kedmengkandeen ye karub Ananaiyas yaa Yarimanbed wane angkadere “Ananaiyas.” ande baandoona, “Ee, Yariman. Ne kei.” ande inandoon. ¹¹ Kwane, Yarimanbed yedmenoon, “Wene kiwaan aningko Yorokmo ari Yudas yambiwoom wene. Kuyaa kuu Taasus karub yaningko Sool kuu kurikuri kameen kowe, yeyiib yaa wedmok wene. ¹² Ye kuu kwane wane wedmoone, karub yaningko Ananaiyasbed dingki kowene kurikuri kamoone, ye indob arewa keroon kuu amun keroon.” andoon.

¹³ Kwanandoone, Ananaiyasbed inande yedmoon, “Weng yuk yemooon menebuuna wengain kuu ebbed kinewendan kuu yembed Yerusalem aom yenbandoon. ¹⁴ Kwane ke monoon kee God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yaambbed kwane andi ye kerekiib koniibkob kanmonoon kuu nimakarub korem ewaningko kankoonimaib kuu awingkandi ye dowad monoon.” andoon.

¹⁵ Kumban Yarimanbed Ananaiyas yaa yedmoon, “Wene! Karub kee nembbed ne deme awini ye dowad nendaane ambibkin yena yi nimakaruwiib yi kingiib Israeldaniib yi arinambo ari ne weng kanwene daandaneen. ¹⁶ Ne dowad durud yewed dabab kandaneen kuu nekareb korokbenaniin.” andoon.

¹⁷ Kwanandoone, Ananaiyas kuu wene ambib kuyaom aomnekore, ye dingki Sool ari kowenene yedmoon, “Angkodmi Sool, Yariman Yesumbed ne yaa yedmoonkob manaan. Ye kuu kiwaan ari keyaa meneeb yaambbed angkadoroona wedmenewen kui. Kwani kowe, ne kee manaan kuu eb ika wedme kerekne kwane Kingkin Karadmoyiib ibnebdok andi

dowad manaan.” andoon. ¹⁸ Kwane, erebnarokban kumbed Sool ye indob aombed oon buruk areb kiroboona, ikakman kereknekore yaro baptais keroon. ¹⁹ Kwane, animan anakore ye ika aromkono keroon.

Sool Damaskus Aom Yesu Ye Weng Dakmoon

Kwane, Sool kuu aron yena kedmengkandeendan yoom dobiruwen. ²⁰ Kwane, Sool kuu andowe “Yesu kuu God ye Mingki kii” ande Yuudan yi kurikuri ambiwoombed dakmoon. ²¹ Kwane, nimakarub korem kane kane mene wengambiriwen kuu binangkenib yedmiwen, “Karub kee Yerusalem aom Yesu yaa anam andiwendan yenbande benwene wii aom kambirimaan kii! Ye kuu mene yi awingke benwene God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib yaa bangkandi ye dowad monoon kii!” andiwen.

²² Kwane, Damaskus aom kuu Sool kuu God ye weng dakmi yaa kuu aromkono darewoob kere wonoon kowe, God Ye Weng wongkiwen yaambbed kimingke Yuudan yaa ongme korokbende yedmene Yesu kuu anam Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu andimaane, yi kuu ye yaa inandindeban keruwen.

²³ Kumban aron yemooon dowan keruuna, Yuudan yemooon nedbenib buunbunge Sool ayi yeman kamiwen. ²⁴ Kwane, yi kuu taun bot kuuk yambongko korem kuu amnoomiib aronkiyiib kuu woob kowe kereknaib. Kumban Sool kuu yedmeniwa yekaadkeroon kowe, ²⁵ amnoom keruune ye yoman weniibdanbed ye nen siti bot kuuk dem maa yaa wenenib kated aombed nenkamone bunangka kowiiwa kawonoon.

Sool Yerusalem Aom Woonoon

²⁶ Kwane, Sool kuu Yerusalem aom wenekore, kedmengkandeendan yaa dabokne yonendandamoon kumban, ye kuu Yesumbed kedmengkaneen ye karub anaman ande meeniwen kowe ye yaa uniwen.

²⁷ Kumban Baanabasbed Sool nenwene apasodan yaa wengandekore, Sool yaa kiwaan wedya Yarimanbed angkadere wengane dakmoona wedmenoon ye weng kuu yi yaa daandene, Damaskus ari Yesu ye weng nemberengiib dakmimaan ye weng kwangkon yi yaa daandoon. ²⁸ Kwane kuyaambed Sool kuu yi yoom doboroon. Kwane, Yerusalem aom dian ari deweneboon kuu Yesu ye weng kuu nemberengiib dakmimaan.

²⁹ Kwane, Sool yoom Yuudan ambibkin yena yaa doriib kumbed araben menebiwen yoom kuu weng andangki weng dakmenabiwa, ye yaa wengbere ayande kamiwen. ³⁰ Kwaniwa, Sool yangkodmia yenambed yikaadkerekoriwa, nenwene Saesaria yirimbed nen ye kambong Taasus yaa kowiiwa woonoon.

³¹ Kwane kuyaambed ari kuu, anam andiwendan korem Yudea ambibkin aomiib Galeli ambibkin aomiib Samaria ambibkin aomiib doriib kuu yewenubmo doboriwen. Kwane, Kingkin Karadmombed awandene weng amuniib kube ongkandoona, Yariman yaamo une bumangki kiwaan yaambed doboriwen kowe, yemoon kuu anam andenib yi yoom dabokniwen.

Pitambed Aeneas Ongmoon

³² Kwane, Pita kuu kambong kambong dewenebene kambong Lida nande Godbed karadmo kerundoondan kumaom doriib yaa owod woonoon. ³³ Kumaombed karub maa yaningko Aeneas kuu web kaning kaningiib id

yidnoon kowe, angki yeman arimo angkeen. Kwane, Pitambed wene wedmenekore, ³⁴ ye yaa yedmenoon, “Aeneas. Yesu Keresumbed eb id kibireb ongmoka amun kerok. Yaro eb keta bedme kande.” andoona, erebnarokban kumbed Aeneas yaro yeedoroon. ³⁵ Kwanoone, nimakarub korem Lida aomiib okad dabonmo Saron aomiib kuu ye wedmenekorib, amonombenib Yariman yaa anam andiwen.

Tabita Bobneen Yirimbed Ika Dembeen

³⁶ Yopa taun aom kuu kedmengkan-
deen ye wonong yaningko Tabita (kuu Gurik yi wengbed Dookas andimaib, ye id kuu diiya). Yu kuu amunmo ka-
menu kamboknondan yaa awandimaun. ³⁷ Pita kuu Lida yaa woonoon yaron kuu yu anikad kere bobnuune ok ambende kankawene ari ambib wadnari aom kowiwen.

³⁸ Yopa kuu ambabban Lida dia kowe, kedmengkandeendan wengambiribka Pita kuu Lida aom doreen. Kwani kowe, karub ayoob yaa weng kowiiwa, wene Pita yaa nangkanenib, “Kirod meneewo wenem.” andiwen. ³⁹ Kwane, Pita kuu yi yoom wene Yopa nandiwe, Pita kuu nen yiriyiib ariyiib ambib wadnari ari nen kawiniwen. Kwane, iribdanbed ameng kamenabenib, Pita yaa ebkad Tabitambed wad doruun yaambed karangke bangkandeen kuu korokbeniwen.

⁴⁰ Kwane, Pitambed nimakarub korem kuu yedmoona bunangka angkaniwe, ye kuu dangbo yiri bumangkene kurikuri kerekore, wonong bob kuyaa amonombe yedmoon, “Tabita, yaro yeedere.” andoona, kwane yu indob nande kerek-nenu Pita yaa kerendomberenu yaro dibureen. ⁴¹ Kwane, Pitambed awine nenkoonoona yaro doboruune, anam

andiwendaniib iribdaniib yaa baandoona miniiwa, yi yaa wad nenkoonoon.

⁴²Kwane, yirin weng kee Yopa aom korem kuu daande yareen. Kwane, ni-makarub yemoon mene Yariman yaa anam andiwen. ⁴³Kwane, Pita kuu aron yemoon Yopa aom doboroon kuu dingkan kad danabimaan ye karub yaningko Saimon yoom dobiriwen.

Godbed Koonelius Baandoon

10 Romman maa yaningko Koonelius kuu Saesaria taun aom doreen. Ye kuu Romdan yi ana nangmidan 600iib andokbe wenore Itali Platun ande kowiwen kuyaom doreen. Kwane, ye kuu ana nangmidan 100iib yi korok. ²Ye yoom ye wonong yoom ye dana meed yoom ye ambiwoom doriibdan yoom kuu yi korem kuu God ye amob awine dorenib God yaa une bumangkimaib. Kwane, Yuudan yi kamboknondan yaa kuu yungkuruniyibban dowakenmo yiribmaniwa odiiwa bangkandene God yaa kurikuri kerembirimaan.

³Aron maa aronkob angkara yaambad, God ye engyumbad ye yaa wane angkadere “Koonelius” ande baandoona, korobe wedmenekore, ⁴engyu yaa unimbed kaamonoon, “Yariman ee. Komarewa?” andoon.

Andoona, engyumbad inande yedmoon, “Eb kurikuriyiwa eb kamboknondan yaa yiribman munob bangkandiyiwa kuu Godbed wedmekore, kubebde inandoon kowe, ⁵kibireb kee karub yedmebko wene Yopa taun aom Saimon yaningko maa kuu Pita yedmibko ika nenminime. ⁶Ye kuu dingkan kad danabimaan ye karub yaningko Saimon yambiwoom karamok kebed dia doreen.” andoon.

⁷Kwane, engyu ye yaa dakmeen kuu wonoon. Wonoona, Kooneliusbed ye deme karub ayoob yoom ye ana nangmi

karub ye dabderem aom dore awani ye karub kerene kangkon God yaa meenimo doreen yoom baandoona miniiwen. ⁸Miniiwa, ye yaa komo keroon kuu kwane yi yaa daandekore yedmendoona Yopa yaa winiwen.

Pita Wane Wedmoon

(Kw 11:5-14)

⁹Kuye awari aronkob areb kuyaa kuu, yi wene taun dia dore winiwe, Pita kuu kawene ambib aminim dabonmo ari kurikuri kerande kawonoon.

¹⁰Kwane, ye kuu mungiyiib keroon kumban animan kuu mogeed nekwaib. Kwane, ye kuu wane wedmoone, ¹¹ambid nandoone kuyaombad dabuni yeman kenbas areb bendom kaningiib bingiwen kumbad okad yiri kankamuneen. ¹²Kwane kumaom kuu dingkan yemooniib yi yemooniib ayari on yemooniib doriib. ¹³Kwane wedmoone wengmo baande yedmoon, “Pita, yeedere yaro mayen ane.” andoona, ¹⁴Pitambad inande yedmoon, “Yariman, anainban! Amowamobbed anaib andoon ye animan arewa o animokban ye dingkan kuu mayen anindo.” andoon. ¹⁵Andoona, wengmo ika baande yedmoon, “Godbed komo komo yaa yimin andoon kuu ebbad arewa andaab.” andoon. ¹⁶Kee kwane kame ayoobmimiib keroona erebnarimban kumbad ambid ari ika kan kawonoon.

¹⁷Pita kuu kwane wedmoon kuye id kuu meendobenaane, Kooneliusbed karub yedmoone yuk miniiwen kuu Saimon ye ambib onme wedmekorib ye kuuk ambongko yaa yinmone doriib. ¹⁸Kwane, baande kaamoniwen, “Saimon Pita andimaib kuu kemaom doreenoo?” andiwen. ¹⁹Kwane, Pita kuu wane wedmoon kuyaa kwane meenme dibeene, Kingkin Karadmombad yedmenoon, “Saimon. Karub ayoobmimiib

kuu eb ande onmiib kii. ²⁰ Kwane miniib kowe, eb yeedere wene yiri kawene wedmende. Eb kuu yi yoom wini kuu korondande kerebkarab kamaab, amborom kuu yi kuu nembd yedmaankob miniwene kowe.” andoon.

²¹ Andoona, Pita kawene wedmoonka karub kowe, yi yaa yedmoon, “Yiibbed karub kereknanmo meniib kuu ne kei. Yiiib kuu komo dowad miniwen?” andoon.

²² Andoona, karub kumbed inande yedmiwen, “Nub kuu Romdan yi ana nangmi korok Koonelius yaambd menuub. Ye kuu yorokmoman, ye kuu God yaningko kankoonimaan ye karub. Ye yaa Yuudan korembd karub amun andimaib. Kwane, engyu karadmombd kwane yedmoon kuu eb yaa wene yambiwoom nenmenibko ebbed weng komo daananeeb kuu wengambaraneen.” andiwen. ²³ Kwane, Pitambd karub kuu kubende ambiwoom be aomne angkodmendoon.

Pita Koonelius Yambiwoom Woon

Kwane kuye awari kuu, Pita yoom angkodmi yena yoom karub ayoobmim yoom winiwen. ²⁴ Kwane aron maa kumbed wene Saesaria aom aomniwen. Kwane, Koonelius kuu kibik mananiib ande meenoon kowe, yarianiib yangkodmi amuniib weng yuk keendoona mene yambiwoom nedbiwen.

²⁵ Kwaniwa, Pita ambiwoom aomdarandamoona, Koonelius kuu mene wedmekore God ye karub kii ande meenene ye arinambo ari bumangke korok kan kibinoone, ²⁶ Pitambd nenkoone yedmoon, “Yeedere dembone, ne kangkon karubmo.” andoon.

²⁷ Kwane, dakmenmo aomdiriiwa, Pitambd wedmoonka nimakarub yemoon nedbiwen kowe, ²⁸ yi yaa yedmoon, “Yiib korem kuu yiiibkaadkeriwen, Yuudan yoom

ambibkin yenadan yoom dabokni kuu amob, nub amob aom kui. Kumban Godbed ne yaa korokbe yedmoon kuu ‘Karub maa yaa kuu God yaa daboknindeban o Ye yaa winindeban dakmaab.’ andoon. ²⁹ Kwani kowe, ebbed weng yuk kowe baandewa no manaan, ne kerebkarab kame yiminban andindo. Kumban komo dowad yuk keewewen?” andoon.

³⁰ Andoona, Kooneliusbed yedmoon, “Aronkob angkara yaambd aron kaningiib down kereen anak kuu, nambiwoom kurikuri kamiina karub maa ebkad kawanmo nambiriyiib inwaroon kumbed kudmeniibban dangkoro doboroon. ³¹ Kwane, yedmewoon, ‘Koonelius, eb kurikuriyiib kamboknondan yaa dowakenmo yiribman munob kondiyiib kuu Godbed wengambere wedmoon. ³² Kowe, Yopa aom Saimon yaningko maa Pita kuu yuk kowe. Ye kuu Saimon dingkan kad danabimaan ye karub yambiwoom doreen, karamok kebed dia.’ andoonkob, ³³ erebnarimban weng yuk kowaankob, meneeb kowe amun kereeb kii. Kowe, nub korem kee nedbuwen kuu God ye kerebiri ari munuwen kowe, Yarimanbed eb yaa komo weng kabdoon kuu yedmendebko nub kuu wengamberem.” andoon.

³⁴ Kwane Pitambd yedmoon, “Kibireb nekaadkeraan kuu anam, God kuu ambibkin mimodan yaamo dowaken kerunde amun amun kamimokban, ³⁵ kumban ambibkin korem aom kane kanembd Yariman ye weng wengamberenib yikareb kankubune God ye dabderem aom doberenib amun amun kamaniib kuu kube bindaneene God ye nimaya karuwa keraniib.

³⁶ “Israeldan yaa God Ye Weng kowoon kuu yiib yiiibkaadkeriwen. Weng kukuu korem yi Yariman Yesu

Keresu yaningko yaambéd yewenub ye weng amun kondoon. ³⁷Yoon Baptaismanbed baptais kerime ye weng kuu dakmoon yaron ari kuu Galeli angkambéd wene Yudea aom kuu komo keroon kuu yiiib yiiibkaadkeriwen kui. ³⁸Kukuu Yesu Nasaretman kuu Godbed kine ye aromkono konoon, Kingkin Karadmombéd ibnenoon, wene amun kamimaane Setenbed kebendoondan korem ongmenaboön, amborom kuu Godiib awanenoön kowe. ³⁹Yesumbed Yerusalem aomiib Yuudan yi ambibkin aomiib komo kamoon kuu nubka nub indowiib wedmuwen kui. Yimbed ye ayenib at ming ari bakumbéd dare maniwen bobnoon, ⁴⁰kumban aron ayoobmim ari kuu Godbed Yesu bobnoon yirimbed nenkoonoon demboona, Godbed korokbendoona wedmenuwen kui. ⁴¹Ye bobne yeedoroon kuu nimakarub korembéd wedmenindo, nub Godbed kurin kinoondan kumbéd nub indobbed wedmenuwen. Ye bobne yeedoroon ye yoman kuu nuwiib doberenub anenwanub kamuwen, kui.

⁴²“Kwane, Yesumbed nub yaa yedme kowoon kuu, ‘Wene ne weng amun dakmenib, “Ye kuu Godbed kine kowoona, dukniweniib wad doriwiib kuu yembédmo wengyundandaneen.” ande dakmime.’ andoon. ⁴³Kwane, profesidan korem kurin doberiwén kumbéd weng kee dakmiwen kuu ye yaa anam andaniib kuu yiiib ambarakmenabi yaa kuu yembéd are nonondandandaneen.” andoon.

⁴⁴Kee kwane Pitambéd dakmeena, nimakarub korem wengaib yaa kuu Kingkin Karadmo yi yaa monoone, ⁴⁵⁻⁴⁶weng maa maa weng yikaadbanbed dakmenib God yaningko kankoonenib kamiib. Kowe, Yuudan Yesu yaa anam andiwen kumbéd Pita yoom miniwen kuu wedmekoriwa binangiwen, amborom kuu Yuudanban yaayiib Godbed

Kingkin Karadmo munob kondooné ibnendoön kowe.

Kwane Pitambéd yedmoon, ⁴⁷“Kingkin Karadmo kee nub kanduwen areb kuu yi kwangkon kandiwen kowe, okbed baptais kerundi kuu karub kanembéd ma kebendaneen?” andoon. ⁴⁸Kwani kowe, Yesu Keresu yaningko yaambéd baptais kerundime ande Pitambéd weng kondooné kwaniwen. Kwane, Pita kuu kaamoneniwa aron yena yi yoom doboroon.

Pitambéd Komo Kamoon Kuu Daandoon

11 Kwane, Yuudanban kangkon God ye weng wengambere anam andiwen kuye weng kuu apasodan yoom anam andidan yena yoom Yudea korem aom doriib kuu wengambiriwen. ²Kowe, Pita kuu ika Yerusalem ari yaro wonoon, Yuudan anam andiwen yenambéd ye yaa wengberenib ³yedmiwen, “Eb kuu wenene karub kad wadmindó yambiwoom wene yi yoom animan ane doberewén kii.” andiwen.

⁴Kwane, Pitambéd korem komo keroon ye weng id kuu yi yaa korobe kedmengkande yedmoon, ⁵“Ne kuu Yopa taun aom kurikuri kamoni wane wedmaane, kenbas areb darewoob bendom kaningiib bingiwen kumbéd ambid aombéd kankamene neyiib yaa muneen. ⁶Kwane, aom wedmaan kuu dingkan amongkowiib dingkan kiiwiib yiyiib ayari oniib kuu kwane wedmaan. ⁷Kwane, wengambaraane wengmo baandoon, ‘Pita! Eb dembe, dingkan kuu mayen ane.’ andoon. ⁸Andoona, nembéd inande yedmaan, ‘Yariman, anainban! Amowamobbed anaib andoon ye animan arewa o animokban ye dingkan kuu ne mongkodkono ma awunindo.’ andaan. ⁹Kwane, angkon wengmo baande yedmoon, ‘Godbed komo komo yaa yimin andoon kuu

ebbed arewa andaab.’ andoon. ¹⁰Kuu kwane kame ayoobmimiib kere ika kan ambid ari daanoon.

¹¹“Kwane kuyaambed, karub ayoobmimiib Saesaria yaambed ne yaa yuk meniib kuu mene nembed ambib doriin kuyaa yinmone doriib.

¹²Kwane, Kingkin Karadmombed yedmewoon, ‘Eb kuu kerebkarab kamaab, yi yoom wene.’ andoon kowe, kwane angkodmi benmeyiib yi yoom wunuwen. Kwane wene Koonelius yambiwoom aomnuwen. ¹³Aomnuuwe, yembed nub yaa daandoon kuu uniya engyu kuu yambiwoom angkadere ye yaa yedmenoon, ‘Yopa angka yuk kowebko Saimon yaningko maa Pita ande nenminime. ¹⁴Kwane, yembed weng kuu kanmananeen kuu eb yoom eb ambiwoom doriibdan korem yoom kuu wengambere anam andaniib kuu Godbed yiib bobni yaa kuu burudande bindaneen.’ andoon kowe Kooneliusbed daawoon.

¹⁵“Kwane, ne andowe dakmaana, andowoon yiri nub yaa Kingkin Karadmo monoon kwane yi yaa kwangkong monoon. ¹⁶Kwanoona, nembed ika meanaan Yarimanbed yedmoon kuu, ‘Yoonbed kuu okiib baptais kerundimaan, kumban yiib kuu Godbed Kingkin Karadmoyiib baptais kerundaneen.’ andoon. ¹⁷Kwane, yi kuu Yariman Yesu Keresu yaa anam andiwe, Godbed yi yaa Kingkin Karadmoyiib kondoon kuu ibmo nub yaa kondoon areb kowe, God yaa kwamaab ande yedmaniin dee? Dowan!” andoon.

¹⁸Kwane, Yuudan anam andiwen kuu weng kee wengamberekorib, yi bokwangki korondenib kwane God yaa kubekoriwa yedmiwen, “Kwane kowe, amonombe wadkeri aron korem korem kandi ye kiwaan Godbed ongmoon

kuu Yuudanban kwangkong yiman ande kowoon kii.” andiwen.

Anam Andiwendan Antiok Aom

¹⁹Stiwin ayiwe anam andiwendan kuyaambed kirokmone buyokbayok keriwendan kuu wene ambibkin Fonisia kere dudbi darewoob Saipurus kere Antiok taun aom kere kuu Yuudan yaamo Yesu ye weng amun dakmiwen.

²⁰Kumban Saipurusdan yena yoom Sairindan yena yoom anam andiwen kumbed Antiok aom wene Yuudanban yaa Yariman Yesu ye weng amun dakmenabiwen. ²¹Yi kuu Godbed yaromkonoyiib kondoon kowe, nimakarub miin yemoon mene wengamberekorib, amonombe Yariman yaa anam andiwen.

²²Yirin weng kee wene Yerusalem aombed anam andiwendan yi kerendem aom aomnoona wengamberekorib, Baanabas nen Antiok yaa kowiiwa wonoon. ²³⁻²⁴Baanabas kuu karub amun, ye kuu God ye Kingkin Karadmo ibenooniib anam andi darewoowiib, kui. Kowe, wene Antiok nandekore, wedmoon kuu anam, nimakarub kibireb anam andiwen yaa kuu Godbed amun kerundoon kowe, kubiyiibbed yi yaa andemendoon kuu niindem aom kangdommo kere God yaamo meenimo dobirime kwane ande dakmoon. Kwane, weng amuniib dakmenaboone, nimakarub yemoon bin Yariman ye kiwaan yiri benmonoon.

²⁵Kwanekore, Baanabas kuu Taasus yaa Sool ande onmen wonoon.

²⁶Kwane, wedmenekore, Antiok yaa nenmonoon. Kwane, weeb mimo kuu Baanabas yoom Sool yoom kuu anam andidan yemooniib nedbe kedmengandimaib. Kwane kuye aron Antiok yaambed, Yesu ye

kedmengkandeendan yaa kuu kuristen[†] ande dakmimaib.

²⁷ Kuye aron kuyaambéd, profesidan yena Yerusalem arimbed Antiok yaa miniwen. ²⁸ Yi aom kuu karub maa yangingko kuu Agabus kuu Kingkin Karad-mombéd yedmenoona dakmoon, “Rom-danbed ooniwen ye ambibkin korem aom kuu am mananban kerene animaniibban mungimo dobaraniib.” ande dakmoon. (Kee anam ku kwanoon kuyaron kuu Klaudiusbed Saesaa keroon yaron.) ²⁹ Kwane, anam andiwendan keyaa doriib kumbéd wengamberekorib, anam andiwendan Yudea aom doriib awandi ye dowad, yi yaa komo yimin aingkiwen kwane nongkobiwen. ³⁰ Kwane, Baanabas yoom Sool yoom yaa od kondiwa yimbed wene anam andidan yi korok korok Yudea aom doriib yaa kondiwen.

Pita Wii Aom Engyumbéd Nen Angkanoon

12 Keye aron yaa kuu King Erodbéd yedmoone ye demedanbed wene anam andiwendan yena awingke ben-miniwen, amborom kuu yenbande durud yewéd kondi ye inameniib meenoon kowe. ² Yembed yedmoona Yoon ye ayi Yems kuu kerewangbed aye kowiwen.

³ Kee kwanoona, Yuudan yi korok korok kuu amun kerewen kii ande kubiwen. Kubiiwe wedmekore, flawa kabayingkindo ye orok ye aron ediib kumaom kumbéd, Pita kwangkon awinenekore, ayande buronoon. ⁴ Kwane, Pita kuu awinene wii wadnari embeng aom kaanoon. Erodbéd ana nangmidan 16iib bene kaningiib wenore nekwe kamoona, aronkiyiib amkiyiib Pita ooni ye dowad kui. Erod ye dowaken kuu Pita kuu Yuudan yi Burudandoon orok dowan kerod, nenmene nimakarub

yemoon kidangkambéd wengyundaniin ande meenoon. ⁵ Kowe, Pita kuu kwane wii aom doboroon, kumban anam andiwendan korem kuu kwane ye dowad God yaa kangdommo kurikuri keriwén.

⁶ Awari kuu Erodbéd Pita nenmene wengyundananeenyo kuye amki kuu Pita kuu ana nangmidan ayoobbed ye ooniwen yi angkara angkara kere yi dingki yaambéd sein ayoobbed ye dingki yaa yenbenekoriwe unik angkoon. Kwane, ana nangmidan ayoob yena kuu ambongko yaa ooniwen.

⁷ Kwane, kudmeniibban kumbéd engyu maa angkadoroone, wadnari aom kuu nambiri yuroon. Kwane, Pita yaa awinene kaakmene yedmoon, “Kirod yeedere.” andoona, yeedoroona Pita ye dingki emkong yaa yenbeniwen ye sein kuu kwane doomboroon. ⁸ Kwane, engyumbéd ye yaa yedmoon, “Eb kobaiknong yuwe, eb yonkad deebe.” andoona, kwane Pita yaro deeboon. Deeboona, engyumbéd yedmoon, “Yuruk ebkad deebe, ne yoman mene.” andoon. ⁹ Andoona, Pita kuu engyu ye yoman doroon wii wadnari aombéd yaro angkaniwen. Kwane, Pitambéd meenoon kuu wane angkanaan manok ande meenoon kowe, engyumbéd komo kameen kuu wurukban ande meenoon. ¹⁰ Kwane, wene ana nangmidan nedbe oone doriib ma burudande ma burudande kamekorib, kwane wene wii kuuk yeeng ambongko yaa doriuwe, kwane ambongko kuu yekarebmo nandoona wii bunangka winiwen. Kwane, wii domonde kiwaan maa ari wenenib kuyaambéd engyu kuu Pita domone wonoon.

¹¹ Domone wonoone, Pitambéd wedmekore yeka yedmoon, “O anam kuu Yairimanbed yedmoonkob ye engyumbéd mene ne nenyeedoroon. Kwanoon kuu

[†]11:26 Kuristen ye weng id kuu Keresu ye yoman winiwendan.

Erod yoom Yuudan yi korok korok yoom yi meeni kwananuub kiyoo ande meeniwen kuye dowad kawoon meene yedmewe nenyedoroon.” andoon. ¹²Ye yaa komo keroon kuu kaadkerekore, Yoon Maak ye awaan Meri yu ambiwoom wonoon. Kuyaom kuu nimakarub yemoo mene nedbenib kurikuri kamiib.

¹³Kowe, Pita mene ambib kuuk ambongko yaa wowoone, deme wonong koyu yaningko Rodambed mene ¹⁴wengamburuunka, Pita ye weng yuud. Kowe, yu kuu kubi darewoob kereen kumban ambongko kuu nandindo, ika kabaanmo wene nimakarub nedbiwen yaa yedmeen, “Pita kuu ambongko yaa doreen kii!” anduunka, ¹⁵yimbed yedmiwen, “Kub kuu warudki kii!” andiwen. Kumban yumbed “Anam Pita ye weng wengambaran!” ande ika ika kameen kowe, yedmiwen, “Kuu ye ooni ye engyu.” andiwen. ¹⁶Kwamiib kumbed Pita kuu kwane ambongko yaa dobere wangkaan kowe, yi wene ambongko nande wedmibka, anam Pita kowe, yi binangkiwen. ¹⁷Kwaniwe, Pitambed yi yaa dingki wumondenekore, ye yaa komo keroon Yarimanbed wii aom nenyedoroon kuu dakmekore yedmoon, “Yems yoom angkodmi yena yoom kuu kwangkon yedmendime.” andekore, Pita kuu yumbon kimyen yaa wonoon.

¹⁸Kwane amkimo keroona, ana nangmidanbed yikamo kumaom Pita yaa komo keroon ande yirinde baandeyiib kamiwen. ¹⁹Kwane, Erodbed yedmoona yenambed Pita kuu ongme onmibka, wedmenokban keruwen. Kwane, Erodbed Pita ooniwendan yaa kaamondoone inandindeban keruwen kowe, Erodbed yedmoone yi kuu yiwe dukniwen.

Erod Agripa Bobnoon

Kwanekore, Erod kuu Yudea ambibkin domonde Saesaria taun yiri wenekore, aron yena doboroon. ²⁰Kuyaron kuu Erod kuu Taiya tauniib Saidon tauniib yi nimakarub yaa norin darewoob keendemboroon.

Kwane meene doboroon kumban, yi kuu king Erod yaambed angkumone dore yi animan kuu bimaib kowe, yi korem mene nedbe meeni mimo kerekorib, wene Erod ye yiribman korem oonoon ye karub yaningko Blastus yaa winiwen. Wenenib kaamoniwe, “Wengbiri korondubko nub awandaneeb dee?” dakmibko, “Ee, yiib awanda.” andoon. Andoona, kingiib yaa kuu Blastus yoom wenenib yewenubmo doberem ande kamiwen.

²¹Aron kuu dakmande kiniwen ari kuu, Erod kuu ye king ebkad inwarekore, king ye oone dibiri yeman ari diberene, nimakarub kuu mene nedbiwen yaa weng konde dakmoon. ²²Kwane, nimakarub kuu derebiwen kumbed yirinde baande yedmiwen, “Kee god ye weng kii, kuu karub ye wengbanii!” ande kamiwen.

²³Kwane, erebnarimban kumbed, Yariman ye engyu maambed ayoona komboroona ye id kuu eekbadbed aniiwe bobnoon, amborom kuu Erod kuu God yaningko ma kankoonindo kowe.

²⁴God ye weng kuu derendare darewoob kere wonoon. ²⁵Kwane, Baanabas yoom Sool yoom kuu Yerusalem aom God ye deme dowan kerekorib, Yoon Maak nendenib ika Antiok aom winiwen.

Baanabas Yoom Sool Yoom Kingke Ben Nongkobiwe Winiwen

13 Anam andiwendan Antiok aom doriib kuu profesidaniib kedmengkandidaniib kui. Yi aombed

kuu Baanabas yoom Saimon yaningko maa Kadbinmo yoom Lusius Sairinman yoom Manaen (Erod Antipasiib ibmo kainiwenman) yoom Sool yoom kui. ²Kwane, yi kuu animan korondekoriwa, kurikurimo kamiwa, Kingkin Karadmombbed yi yaa yedmoon, “Baanabas yoom Sool yoom kuu ne deme awini dowad kingkime.” andoon. ³Kwanandoona, yi ika animan koronde kurikuri kamekorib, Baanabas yoom Sool yoom ari kuu yi dingki nongkoberiwa kurikuri kerunde be nongkobiwe winiwen.

Dudbi Saipurus Yaa Winiwen

⁴Kwane, yi ayoob kuu Kingkin Karadmombbed ben nongkoboona karamok anuk yiri wene Selusia taun nandekorib, parai motodbed Saipurus dudbi yaa yaniwen. ⁵Kwane wene Salamis taun aom aomne wene Yuudan yi kurikuri ambib maa maa kuyaom God ye weng dakmenmo yariwen. Yoon Maak, ye kwangkong ye yoom winiwen, yi deme yaa awandimaan. ⁶Kwane, dudbi kumundin kuyaom kuu yarekoriwa, Pafos taun aom aomdiriwen.

Kwane kuyaa kuu Yuu ye karub yowangkimiiwa dudi god yi weng wengambere dakmiyiiwa awinoonman yaningko Baa-Yesu wedmeniwen. ⁷Ye kuu dudbidan yi korok Seegius Paulus yeyiib doreen. Kwane, korok kuu inamen indengandengman kowe, Baanabas yoom Sool yoom yaa minime ye weng yuk keendoon, amborom kuu God ye weng wengambaranded kowe.

⁸Miniwe, dakme doriwe yowangkimman (Gurik wengbed yaningko kuu Elaimas) kumbed, yi ayoob yaa bon kerundekore korok yaa God ye weng wunekarem ande kamoon.

⁹Kwane, Sool yaningko maa Pool kumbed Kingkin Karadmombbed ibnenoonkob, Elaimas yaamo

kerenomberene yedmoon, ¹⁰“Eb kuu Seten ye mingki kere, inamen yorokmo korem ye bonman kii! Kwane, eb kuu dudanabi mimim koremiib birandi mimim koremiib ye karub. Eb kuu God ye anam andi ye kiwaan kuu monmarandamimaab kuu deerewandaneewoo? ¹¹Kowe, kibirebya kee, Yariman ye aromkonombbed eb kuu indob tutnaneena aron yenayiib awingyab ye nambiri kuu wedmaabban.” andoon.

Kwane, erebnariyiibban wiiwiibbed kande kebenuune kumon keroone awerendobene karubbed ma nen kinban wonok ande onmoon. ¹²Kwane, korok kuu wedmekore, binangke Yariman ye kedmengkandi weng yaa anam andoon.

Antiok Taun Pisidia Aom Winiwen

¹³Pool yoom ye yoom winiwendan yoom kwane Pafos domonde parai motodbed wene Peega taun Pamfilia aom winiwen. Kwane, kuyaambbed Yoon Maak kuu yi domonde Yerusalem aom ika wonoon.

¹⁴Kwane, yi kuu Peega domonde Antiok taun Pisidia aom winiwen. Kwane, Sabat aron ari kuu Yuudan yi kurikuri ambiwom aomne wene dibiriwe, ¹⁵kwane Moses ye amowiib Yuu profesidan yi wengiib God Ye Weng aombed kimingkiwen. Kwane kurikuri ooniwendanbed yedmiwen, yi yaa, “Angkodmia, yiib kuu ma ongkandi amun ye wengiib keroka, dakmime.” andiwen.

¹⁶Kwane, Pool yaro dorene dingki kankoone yedmoon, “Israeldaniwa ambibkin yenadan God yaa une bumangkimaiwiwa, ne weng yaa wengambirime. ¹⁷Kurin kurin kuu Israeldan yi Godbed nub awoya yiri kuu kingkekore, Idyip aom dohiriwen kuu yembed amun kerundoona muubniwen. Muubniwe, Godbed yaromkono darewoobbed Idyip

aombed bin yaro monoon. ¹⁸ Kwane, weeb 40yiib amboon aom dewenebiwen kuu wabkad keriwon kumban, amun amunmo kamenaboon, yi yaa. ¹⁹ Kwane, ambibkin ediib kuu yembed yeene monmarekore, ye karuwa nimaya yaa okad bangkandoone yi okad kereen. ²⁰ Kukwane wonoon ye weeb kuu weeb 450yiib.

“Kuye yoman kuu Godbed wengyundandi wengambiridan kingkoona, yimbed Yuudan oonendimaib. Oonendimaib kwane yimin ari kuu profesiman Samuel kuu doboroon. ²¹ Kwane, kuye aron yaambbed Yuudanbed kingiib kerok andiib kowe, Godbed Kis ye mingki Sool kuu amyenimbon Benjamin yaambbed kondoon, weeb 40yiib yembed korok kere oonoon. ²² Kumban Godbed Sool kuu dankarekore, Dewid kondoon, yembed king keroon.

“Kwane, Godbed Dewid ye dowad dakmoon, ‘Yesi ye mingki Dewid kuu wedmaan kuu nembed dowaken ye karub keroon, amborom kuu ye kuu nembed komo komo kame ande yedmain kuu kwanimaan kowe.’ andoon. ²³ God ye weng kunduk yedmoon kwane Dewid ye awoya ari yaambbed, Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu kuu Godbed Israeldan yaa kondoon.

²⁴ “Yesu ye deme andowindo yaron kuu Yoon Baptaismanbed Israeldan yaa yi amarakmi yaa, ‘Deerewande korondime, mene baptais kerime.’ ande dakmoon. ²⁵ Kwane, Yoon kuu God ye weng dakmi down kere weneen yaambbed yedmoon, ‘Yiibbed meeniib kuu ne kuu kane? Yiibbed meenme meedmiib ye karub kuu nemban oo! Ye kuu ne yoman mananeen kui. Nembed ye yonkad nong dudmungki deme kuu yiminban, amborom kuu yaningko kuu ambab ari kowe.’ andoon.

²⁶ “Angkodmia, Abraham yawo awo aridan kui! Ambibkin yenadan God yaa une bumangkimaib kui! Godbed nimakarub baneen ye weng kuu nub yaa monoon kii. ²⁷ Yerusalem daniwa yi korok korokiiwa kuu Sabat korem ari God Ye Weng kimingkenib dakmembirimaib kumban, Godbed Kinooona Monoonman Yesu kuu wedmene yikaadkerindo kerekorib, wunekariwen. Wunekariwen kowe, ye yaa komo keraneen God Ye Weng kumaom unyemanbed wongkoon kuu anam id keroon. ²⁸ Ye kuu ma amarakmindo kumban, Paillet yaa nenkone ye kuu aye kowi yeman andiibe aye kowoon. ²⁹ Komo God Ye Wengbed komo dakmoon kuu ye yaa kwane kame down kerekoriwa, at ming ari kuu biande mangkiwen.

³⁰ “Kwane bobnoon kumban Godbed nenkoone wadkeri konoona demboon.

³¹ Kwane, ye yoom anuk kuu Galelimbed wene Yerusalem ari yarebiwendan yaa kuu yembed aron yemoon kuu angkadaraana wedmenimo kamiwen. Kwane, yimbed anam yi kerebiri indowiib wedmeniwen kowe, ye weng kanwene dakmimaib, nub weng mimodan yaa.

³² “Nub kuu Godbed nub awoya anuk yaa weng kunduk kondoon kuye weng kibireb kee dakmuub. ³³ Nub kuu yi awoya ari kowe, weng kunduk kee kondoon kuu Yesu nenkoonooona ika demboon kumbed nub dowad anam id keroon. Kwane, Yook ayoob aombed yedmoon kuu, ‘Eb kuu ne Dana, kibikee eb Ambe keraan kii.’ kwane wongkoon kui.

³⁴ “Ye kuu bobnoon yirimbed Godbed nenkoonoon kowe ma deendaanban. Kuku ye weng kuu God Ye Weng aombed yembed dakmoon, ‘Dewid yaa karadmo ye weng kunduk anam nongkobaan

kwane kabdaniin.' kwane wongkoon kui.

³⁵ Angkon Dewidbed kwananeen ande yedmoon, God yaa, 'Eb kuu eb Karadkonoman korondaawa, bobkonombon dem aom deendaanban.' kwane wongkoon kui.

³⁶ Kedi, Dewid kuu God ye deme awine dowan kerekore, ye bobnoon kuu kanwene ye awoyayib mangkiwen yaa kanwene mangkiwen kowe, ye id kuu deendoon. ³⁷ Kumban Godbed Yesu bobnoon yirimbed nenkoonoon kuu ma deendindo.

³⁸ "Angkodmia! Kwani kowe, ne dowaken kuu yib yibkaadkerime. Yesu yaambéd amarakmi yaa kuu are nonondandaneen kuye weng kee dakmuub kei. ³⁹ Kowe, Moses ye amobbed amarakmi yaambéd yib ben obon kerundindeban, kumban yib kuu Yesu yaa anam andaniib kuu yembed amarakmi yaambéd ben obon kerundaneen. ⁴⁰ Ongme meenime! Profesidanbed weng kee daandiwen kuu yib yaa anam id keraib!

⁴¹ 'Damangkanidan! Yib wedmibka meenime kumban duknime, amborom kuu yib doriib yaron yaa kuu kami mamaa ongmaniin, kumban anam andaibban kowe. Kuye weng kuu karub maambéd yib yaa yedmendaneen kwangkón anam andaibban keraniib.' kwane wongkoon kui." andoon.

⁴² Kwane, Pool yoom Baanabas yoom kurikuri ambiwoom yere wanandamiwe yedmiwen, "Sabat maa ari kuu mene weng kee ika daandime." andiwen. ⁴³ Kwane, kurikuri dowan kere, nimakarub yemoon Yuudaniib Yuu keriwendaniib kuu Pool yoom Baanabas yoom yaa winiwa, onkande daandiwen, "God ye mimyob dowaken kabamoon kondoon aombéd kwane dobirime." andiwen.

Poolbed Yuudanban Yaa Weng Amun Kanwonoon

⁴⁴ Kwane, Sabat aron maa kuu taundan kumundin areb kuu kwane menebe wengamborok miniwen. ⁴⁵ Kwane, nimakarub ku nedbiwen kuu yemoon kowe, Yuudanbed dowakeniibban kerénib wungkandi darewoob kerekorib, Poolbed ongki weng ku dakmeen yaa noriniib wengberénib amkidbiwen.

⁴⁶ Kwane, Pool yoom Baanabas yoom arudkonomo inandunde yedmiwen, "Kiwaan amun kuu God ye weng yib yaadin dakmuwen kui. Kumban yib kuu wedmendandénib kwane wadkeri aron korem korem kuu korondiwen kowe, Yuudanban yaa wenuub. ⁴⁷ Yarimanbed nub yaa kwanime ande yedmendoon kuu,

'Yuudanban yi dowad, eb ongmaanka nambiri kerewen. Kwanaan kuu eb yaambéd okad yimin yimindan yaa kuu bobni yaa kuu burudande bindaniin.' kwane wongkoon kui." andoon.

⁴⁸ Kwane, Yuudanban kuu kwane wengamberekoriwa, kubénib Yariman ye weng kankooniwen. Kwane kane kane Godbed wadkeri aron korem kore kandi ye dowad kinoon kuu anam andiwen. ⁴⁹ Kwane, God ye weng kuu ambibkin kemaom kuu derendaroon.

⁵⁰ Kumban Yuudanbed wene God yaa kurikuri kerimaib ye nima aningkoyiwiib taun aom doriib ye karub aningkoyiwiib yaa kwane daandiwen, "Pool yoom Baanabas yoom kuu arewadan kowe, yi yaa manmo kerem." ande kamiwe, kwane kamekorib, taun kuyaom kuu ben angka kirariwa winiwen.

⁵¹ Kwaniwa, taundan yi inamen arewa wedmi yeman kuu yi indob

ari Pool yoom Baanabas yoombed yi yon dabderem yiri ingkud wangkiiwa kiroboona, kwane taun maa Ikonium aom winiwen. ⁵²Kwane, anam andiwendan taun aom doriib kuu kubi dowakeniib dobaraiwe Kingkin Karadmombed yi yaa ibnendimaan.

Ikonium Aom Winiwen

14 Kwane, Ikonium yaa kwangkon Pool yoom Baanabas yoom kuu yi koobdande Yuudan yi kurikuri ambiwoom winiwen. Wenekorib, kuyaombed weng manimanandeb karadkonomo dakmiwa, Yuudaniib Yuudanbaniib nimakarub yemooonbed mene anam andiwen. ²Kumban Yuudan kane kane anam andindodan kumbed Yuudanban yena kuu ben yi inamen arewa yaa yondiiwe, Pool awene yaa dowakeniibban keriwen.

³Kwane, Pool yoom Baanabas yoom kumbed aron doboob doberenib Yariman ye mimyob dowaken kabamoon konoon ye weng kuu arudkonoyiibbed dakmenabiwen. Kwane, Yariman yaromkono yi yaa kondoone, dud korokbiyiib yeka mamaa ye wedme binangki yemaniib ongenabiwen. Kwamune keroon kuu ye weng kuu anam anam korokbi yeman.

⁴Kumban nimakarub korem siti kumaom kuu andokbiwen, yena kuu Yuudan ye kerekmen angka winiwe, yena kuu apasodan yi kerekmen angka keriiwe kamiwen. ⁵Kwane, Yuudanban yenayiib Yuudan yenayiib yi korok korok yoom kumbed apasodan kuu arewa kamende botbed yenbandande kamiwen. ⁶Kumban yikaadkerekoriwa, kirokmone wene Laikoniadan yi siti Laistara yoom Deebe yoom bidambib aom winiwen. ⁷Kwane kuyaa kuu God ye weng amun kuu dakmenabiwen.

Laistara Yoom Deebe Yoom Aom Winiwen

⁸Laistara aom kuu karub maa wooneen yaron yaambed yon yidnoon kowe, ma dodkanmo yarimokban. ⁹Ye kuu Poolbed ku dakmeen kuyaamo wengaan.

Kwane, Poolbed wedmenoonka, ye anam andi yaambed Godbed ye ongmaneen kuu yimin kowe, ¹⁰baande yedmoon, “Eb dembe yaro dore!” andoon. Kwanandoona, kuyaambed karub kuu korongbere yaro dodkanmo yaroon.

¹¹Kwane, nimakarub yemooon kuu Poolbed kwanoon kuu wedmekoriwa, yi weng Laikonia wengbed baande dakmiwen, “God yena kuu karub nub areb kerenib, nuwiib yaa ke meniib kei!” andiwen. ¹²Kwane, yimbed Baanabas ye aningko kuu Gurikdan yi god yi korok Seus andiib, Pool ye aningko kuu Gurikdan yi god maa Heemes andiwen, amborom kuu ye kuu dakmi ye korok kowe. ¹³Kwane, Seus ye kurikuri boyambib darewoob taun bunangka angkeen ye kurikuri korokbed buromakau ambiyiib at wuung nong wuungiib kuu taun kuuk ambongko yaa be monoon, amborom kuu ye yoom kadaareb yoom yi dowaken kuu nengke baeb amun kondekorib Pool yoom Baanabas yoom yaa kurikuri kamandamiib kowe.

¹⁴Kumban apasodan ayoob Pool yoom Baanabas yoom kuu weng kee wengamberekoriwa, miin kubiyiibban kere yi ebkad biringkenenib kiroadmo wene nimakarub kuu nedbiwen kidangka awune komkiwen, ¹⁵“Yiib komande kwane kamiib? Nub kangkon karub, yiib areb nub mimo kei! Nub kuu God ye weng amun kanmenuub kii! Kee kwane dakmubko yiib minikmanak arewa yaa kuu korondekorib, Wad Doreen ye God yaa amonombime. Yembed ambidiib okadiib karamokiib kumkam koremiib

kuu ongmenaboon kui. ¹⁶Kurin anak kuu nimakarub korem kuu Godbed domondoona yika yi kiwaan onme do-biriwen. ¹⁷Kumban ye kuu miin korem domondoona yiybka dobirindo. Yembed yiyb yaa amun kerundene mongkobon animaniib amiib kondimaan. Kwane, animan yemoonbed kondene kwane yiyb niindem aom kubiyiib kondimaan. Kukuu God doreen yiyb akmi yeman kui.” andiwen.

¹⁸Weng kee kwamune dakmiwen kumban, kadaareb yi dowaken darewoob kuu dingkan nengke baeb amun kondenib kurikuri kamandamiwe, yedme yedme kamiibkob korondiwen.

¹⁹Kwane, kuyaambed Yuudan yena Antiok yaayiyb Ikonium yaayiyb miniwen kumbed kadaareb kuu ben yi kerekmen yaa yondekorib, Pool kuu botbed barambere ayiwen. Kwane, yimbed meeniib kuu bobnoon ande awine irinde kanwene taun bunangka korariwen.

²⁰Kumban anam andiwendanbed menekoriwa nedbe kanawane duruniwa, ye ika yaro dore taun aom wonoon. Kuye awarimbed Pool yoom Baanabas yoom Deebe yaa winiwen.

Ika Antiok Taun Siria Aom Winiwen

²¹Deebe taun kuyaom kuu yimbed weng amun dakmiwa nimakarub yemoon menenib anam andenib yi yaa dabokniwen. Kwane, yi kuyaambed domonde wene Laistara dore Ikonium dore Antiok yaa ika winiwen.

²²Ika winiwen ye dowad kuu anam andiwendan taun keyaom doriib yaa ambobandenib anam andi kuu kwane awine dobirime ande ongkandiwen, “Yobdood yemoon kuu burudandekoruwed, Godbed korok kere oonimbon aom kuu aomnanuub.” andiwen. ²³Kwane, anam andiwendan ku nedbi-

wen korem kumaom kuu Pool yoom Baanabas yoombed karub mimim biiwe, yi ooni korok korok keriwene. Kwane, animan koronde kamenib kurikuri kamenib anam andiwendan kuyi Yariman ye dingki ari nongkobiwen.

²⁴Kwane, yi kuu kuyaa domonde Pisia ambibkin yaadin wene kumbed dore Pamfilia ambibkin aom winiwen. ²⁵Kwane, yi kuu Peega taun aom weng amun dakmekoriwa kumbed Atalia taun yiri winiwen. ²⁶Atalia yaambed parai motodbed ika Antiok yaa yaniwen. Kuyaa kumbed anak kuu yenambed Godbed oonok ande kurikuri kamiwendan yaa ika miniwen. God ye mimyob dowaken kabamoon kondoon yaambed God ye deme awine winiwen, kumbed kwane ika miniwen kuu yi deme dowan keriwene kowe.

²⁷Kuu mene nandiwen yaron ari kuu anam andiwendan yaa baandiwe nedbiwe, Godbed yi yaambed komo kamooniib Yuudanban yi dowad anam andi ye ambongko nandooniib korem kuu dakmiwen. ²⁸Kwane kuyaa kuu anam andiwendan yoom aron doboob dobiriwene.

Korok Korok Yerusalem Aom Nedbiwen

15 Kwane, karub yena Yudea angkambed Antiok aom winiwen kumbed kuristen angkodmia yena yaa kedmengkandimaib kuu “Kwamune Moses ye amobbed yedmoon kuu kad wandaniib kumbed Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen.” andimaib. ²Kuye dowad kumbed Pool yoom Baanabas yoom kuu yi kwane dakmiib kuyoom wengbiri darewoob kamiwen.

Kwane, anam andiwendanbed anam andidan yenayiyb Pool yoom Baanabas yoom bekoriwa, Yerusalem ari wene apasodan yoom kurikuri oonidan yoom weng kee yi numun dakmime

andi dowad be nongkobiwen. ³Kwane be nongkobiiwa, wene Fonisia kere Samaria dore winiwen kuu Godbed Yuudanban ben God yaa anam andi ye kiwaan yiri nongkoboone ye weng kumundin dakmiwen. Dakmiwe, anam andiendan kuyaom doriib kuu kubi darewoob keriwen.

⁴Kwane, Yerusalem aom miniwe, anam andiwendaniib apasodaniib kurikuri oonidaniibbed angkodmendiwe, God yaromkono yaambéd ambangiwen ye weng korem kuu ambobandiwen. ⁵Kwane keroone, Farisidan yena kuu aman Yesu yaa anam andiwen kumbed yaro yedmiwen, “Yuudanban kuu Moses ye amob korem kuu awine kandenib, yi kad wanabaniib kumbed yimin.” andiwen. ⁶Kowe, weng keye dowad kuu apasodaniib kurikuri oonidaniib mene nedbenib ongme andangke dakmiwen.

⁷Weng kee dakme wene aron doboob keroona, Pitambéd yaro doberene dakmoon, “Nangkodmia. Ne anuk yiri kuu nubkanmo kemaom kembed Godbed kionoona, weng amun kuu dakmaana, Yuudanban kuu anam andiwen. ⁸Kwani kowe, yi niindem aom kuu Godbed wedmekore, ye Kingkin Karadmo kuu yi yaa kondoon. Kukuu God ye korokbi yeman, nub yaa ne karuwa nimaya ande kondoon areb, yi yaa kwangkón ne karuwa nimaya ande kondoon. ⁹Kowe, ye kuu nub dore yi dore ma yorokme ma andokbande ma meenindo, amborom kuu yi anam andimbed yi niindem aom kuu are ongmoon kowe.

¹⁰“Moses ye amob awini ye dabab kuu nuwiiwa nub awoya yiriyiiwa kuu awinindeban kowe, komande yi yaa kondandiwed, komande God ye komboon kaamonenandiwed? ¹¹Yii! Yiminbanaa! Nub kuu nub Yariman Yesu Keresu

ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambéd Godbed bobni yaa kuu burudande bindoon kwane areb yi kwangkón kwaniwen.” andoon.

¹²Kwane, yi korem nedbiwen kuu iwari keriiwe, Pool yoom Baanabas yoom kuu Godbed dudiib yeka maa ye wedme binangi yemaniib yi yaambéd kowoone Yuudanban yaa ambangiwen kuu dakmiwen.

¹³Yi dakme dowan keriiwe, Yemsbed dakmoon, “Angkodmia. Ne yaa wengambirime. ¹⁴Saimonbed dakmoon kuu Godbed ye inamen ibduruk korokbendoon kuu Yuudanban yaambéd yena yeka boon. Profesidanbed weng yena wongkiwen kuu kwamune ibmo keroon. ¹⁵Kwane wongkiwen kuu Godbed yedmoon,

¹⁶‘Kwane keraneen ye yoman kuu nembéd ika meneni,

Dewid ye oonimbon kuu kombon nandé wenuun areb keroon kowe, angkon ika ongmeni ambangkaniin.

¹⁷Kwananiin kuu Yuudanban yi karuwa nimaya nembéd kinaan kuu yi korem Yariman ande onmaniwe baniin.’ andoon.

Ye kuu kwananeen kuu ¹⁸unyemanbed korokboona kaadkeriwén.

¹⁹“Kwani kowe, nembéd meenaan kuu Yuudanban God yaa menebiib kuu nubbed dabab darewoob kondanuub kuu amunban. ²⁰Kowe, yi dowad kerekbed wongkenub kwendanuub kuu, animan dudi god yaa kondimaib kuu anaib, nenem kamaib, dingkan inum kebenaia bobnimaan kuu anaib, umkan anaib kui. ²¹Moses ye amob kuu unyemanbed Sabat aron korem kwane nub kurikuri ambiwoombéd taun korem aombéd kimingkaiwa wengambirimaub kowe.” andoon.

Yuudanban Anam Andiwen Yaa Kerek Keendiwen

²² Kwane, apasodaniib kurikuri oonidaniib anam andiwendan koremiib weng mimo keriwen. Kerenib, yi karub yena kuyaumbed kingkenib, ben nongkobiwa Pool yoom Baanabas yoom Antiok yaa winiwen. Karub ayooob kingkiwen kuu Yudas (aningko maa Baasabas andimaib) yoom Sailas yoom kuu anam andiwendan kumaom kuu yi kuu aningkoyiib.

²³ Kwane, kerek kee keendiwen kei: Nub kuu apasodan yoom kurikuri oonidan yoom kui. Yiib angkodmi kui.

Yuudanban Antiok aomiib Siria aomiib Silisia aomiib anam andiwendan yaa, yiib yaa nub amun amun weng keenduub kii.

²⁴ Nub wengamburuwen kuu karub yena nub kerekmenbed yiib yaa winiwen kuu nuwiib kwanime ande ee andindombed yi weng yena dakmiwen kumbed yiib inamen ben kerebkarab buyokbayok keriwen.

²⁵ Kwani kowe, nub korem kuu inamen mimo kee ee andenub nub angkodmia anam Pool yoom Baanabas yoom yaa karub yenayiib ben wooruwa yiiwiib yaa meniib kui.

²⁶ Nub angkodmi anam kee nub Yariman Yesu Keresu ye dowad kuu yi wadkeri yaa kuu yobdood meneboon kumban kombiri winindo. ²⁷ Kwani kowe, Yudas yoom Sailas yoom kee anam kerek kee nubbed kowuub kii ande weng mongkodkonombed yedmi dowad kowuuwa meniib kii.

²⁸ Kingkin Karadmoyiib nuwiibbed kuu dabab darewoob

kondaubban kerenub, amob kee kwane yiib awini ye dowadbed yiib yaa konduub kii. ²⁹ Yiib kuu animan dudi god yaa kondimaib kuu anaib, umkan kuu anaib, inum kebenaiwa bobnimaan ye dingkan kuu anaib, nenem kamaib kui. Nub weng keyiib kee wengambere awine kandaniib kuu amun yaumbed dobaraniib kii.

Yiib yoo.

kwane wongkiwen kui.

³⁰ Kwane weng yuk winidan kuu Antiok yiri dore winiwen. Kwane kuyaumbed anam andiwendan korem be nedbenib kerek kuu yi yaa kondiwen. ³¹ Kwane, nimakarub korem kimingkiwen kuu kubiyiib keriwen, amborom kuu weng amuniib ongkandoon kowe. ³² Yudas yoom Sailas yoom kuu yi kuu profesidan kowe, kuristen angkodmia yaa weng yemoon ongkandenib aromkono arudkonoyiib kondiwen.

³³⁻³⁴ Kwane, yi kuu aron doboob areb kuyaa dobiriiwa, angkodmia anam andiwendanbed nangkem yewenuwiib amun kerundiiwa, korok korok ibduruk yedmi-iwa miniwen yaa ika winiwen.[‡] ³⁵ Kumban Pool yoom Baanabas yoom kuu Antiok aom doberenib, yi yoom karub yemoon yena yoom Yariman ye weng dakmenabe kedmengkandimaib.

Yesu Ye Weng Ika Kanwene Dakmenmo Yariwen

³⁶ Kwane, aman Poolbed Baanabas yaa yedmoon, “Nub ikakman wenenub, taun anuk Yariman ye weng dakmuwen aom kuu komarewa awiniwen kuu wedmem.” andoon. ³⁷ Kwanandoone, Baanabas ye dowaken kuu Yoon Maakiib yi yoom wenem ande meenoon, ³⁸ kum-

[‡]15:33-34 Buk Kwamiwen kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Kumban Sailas kuyaa doboroon.

ban Poolbed meenoon kuu inamen amunban, amborom kuu yi yoom deme kuu ibmo awine dowan kerindo, ye kuu Pamfilia yaambéd domonde ika wonoona yimbedmo yariwen kowe.

³⁹Kwane kuyaambéd, naawon weng-bere andokbe Baanabas kuu Maak nende Saipurus yaa parai motodbed yanoone, ⁴⁰Pool kuu Sailas nendoone anam andi-wendanbed “Yariman ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakenbed awandoko kee kwanime.” andiiwe, winiwen. ⁴¹Wenenib, Siria ambibkin dore Silisia ambibkin kere kudore anam andi-wendan yaa ongkande aromkono arudkonoyiib konde winiwen.

Timoti Mene Pool Yoom Sailas Yoom Yaa Daboknoona Winiwen

16 Pool kuu Deebe yaa wenekore Laistara yaa wonoon. Kuyaa kuu anam andoonman Timoti kuu doreen. Ye awaan kuu Yuu wonong kumbed Yesu yaa anam andeen, kumban yawodki kuu Gurik karub. ²Anam andi-wendan Laistarayiib Ikoniumiib aom doriib kumbed Timoti kuu karub amun andiwen. ³Kwane, Poolbed Timoti kuu nenwanande meenoon kowe, Poolbed Timoti ye kad wandoon, amborom kuu Yuudan kuyaa doriib kuu yikaad awodki kuu Gurikman kowe.

⁴Kwane, wene taun maa kere taun maa kere yariwen aom kuu apasodan yoom kurikuri oonidan yoombed Yerusalem aombéd weng ongmiwen ye weng kuu kwane wengambere awine kandime ande nimakarub kuu ongkandiwén. ⁵Kowe, anam andiwendan kuu aromkono arudkonoyiib kandenib yi anam andi kuu darewoob keriiwe, aron mimo mimo aombéd yena mene anam andenib daboknimo kamiwen.

Masedonia Ambibkin Yaa Winiwen

⁶Pool yoom ye yoom yariibdan yoom Firigia ambibkin kere Galasia ambibkin dore kudore winiwen. Kingkin Karad-mombéd Esia ambibkin aom kuu weng amun ma dakmaib ande yedmoona winindo. ⁷Kwane, yi wene Maisia ambibkin dia kere Bitinia ambibkin aom aomnande meeniwen, kumban Yesu ye Kingkinbed kuyaom kuu kebendoona aomnindo. ⁸Kowe, Maisia kuu burudandé Troas taun yiri winiwen.

⁹Amnoombéd Pool wane wedmoona Masedonia karub dorone ye yaa naawon nangkaneen, “Masedonia angka mene nub awande.” andoon. ¹⁰Kwane, Pool wane wedme dowan keroone, “Nub kuu Masedonia wenem.” ande erebnarimban nekwuwen, amborom kuu nubkaadkeruwen kuu God ye dowaken kuu ye weng amun kuu yi yaa dakmime ande meenoon kowe.

Filipai Angka Winiwen

¹¹Nub kuu parai motodbed Troas taun kuu domonde Samotres dudbi yaa yanuwen. Kuye awari kuu Neapolis taun yaa yanuwen. ¹²Kwane, nub kuu yonka wene Romdanbed ooniwen ye siti yangingko Filipai aom wunuwen. Siti kuu aningkombon, yu distrik aom Masedonia aom kuu. Kuyaom kuu aron yenamo doburuwen.

¹³Sabat aron ari kuu kurikuri yumbon kuu ok dia angkeen ande meenuwen kowe, siti kuuk ambongko burudandé ok yaa wedmok wunuwen. Kwane, nima kuyaa nedbiwen kowe, nub yoom kuyaa diberenub yi yoom dakmuwen. ¹⁴Ku dibiib kuyaa kuu Taiyatira wonong yangingko Lidia. Yu deme kuu ebkad dabua minodminodiib berengkimaun ye wonong. Yu kuu God yaa kurikuri kami-maun. Kwane, Yarimanbed yu inamen nandoona God ye weng Poolbed ku

dakmeen kuu ongme wengamberene anam andeen. ¹⁵ Yu yoom yu ambiwoom doriibdan korem kuu baptais keriwén. Kwane, yumbed nub yaa yedmeen, “Ne Yariman yaa anam andaan kuu anam yibbed andiib keroka, ne ambiwoombed mene dobirime.” ande nangkanduune “Ee” anduwen.

Pool Yoom Sailas Yoom Wii Aom Benkambiriwen

¹⁶ Wonong maa, yu kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonong koyu awad arewayiib ibnen-doonkob, aman ari komo keraneen kuu dakmimaun. Nimakarub yemoon yi dowaken kuu komo keraneen kuu yikaadkerandiwed kowe, yu kangkodan kuu od yemoon bimaib.

Kwane, aron maa, nub kuu kurikurimbon wunuuwe, yu mene durunden. ¹⁷ Kwane, Pool yoom nub yoom nub yoman kerendenmo yare baandimaun, “Karub kee Korem Burudandoon Arimbed Ye God ye demedan kui! Yimbed Godbed bobni yaa kuu burudande bindi ye kiwaan ye weng kee dakmiib kii!” andimaun.

¹⁸ Aron yemoon kuu kwamunemo kameen kowe, Poolbed odkeneb wande amonombe awad arewa yaa yedmoon, “Yesu yaningko yaambéd yedmaan, wonong kee domonde angkane wene!” andoone, awad arewa kuu yu domonde wonoon.

¹⁹ Kwane, kangkodan wedmekorib yikaadkeriwén kuu, yi dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonong kuyaambéd od bimaib ye kiwaan kuu dowan keroon kowe, Pool yoom Sailas yoom kuu awingkekorib, animan berengkimbon angka korok korokiib yaa irindore benwiniwen. ²⁰ Benmene Romdan korok korok yi arinambo arimbed yedmiwen, “Karub kee yi kuu Yuudan kumbed yi kuu mene

nub siti aom weng arewa dakmiibkob sitidan yemoon kuu yirinde baande wengbiriwen kii! ²¹ Yi amob kee awine kandime ande kedmengkandiib kee nub Romdan kuu awine kandaubban, amob kii.” andiwen. ²² Kwanandiwe, kadaareb yi kwangkon Pool yoom Sailas yoom yaa norin wande manmo keriwén.

Kwane, korok korokbed yedmiwen, “Yi ayoob yi ebkad bingé wande biangkandoka, nong yikyikiibbed yenbandime.” andiwa, ²³ yi demedanbed yemoon wangkane yenbande durud yewed kondiwen. Kondiwa, korok korokbed ben wii kambirimaan ye karub yaa konekorib, “Ongme keendombere.” ande yedmiwe, ben wii aom kamboroon.

²⁴ Kwane yedmiwen kowe, wii kidangka aombed kebendekore, yi yon kuu at ayoob demiib yon dange yerengkandi yeman kumaom kumbed yerengkandoon. ²⁵ Kwane, amnomnom keruune, Pool yoom Sailas yoom kuu God yaningko kankooni yook wingkanib kurikuriyiib kamiib. Kwane kamiwe, wii aom doriibdan yena kuu wengaib.

²⁶ Kwane kudmeniibban kumbed, wii ambib arumiwen kumundin kuu dowodki darewoobbed kiringmene ambongko dande wiidan korem yaa sein yenbenabiwen kuu biangke kiroboon.

²⁷ Kwane, wii kambiri ye karub kuu yaro dore wedmoonka wii ambongko kuu daananwonoon kowe, yembed meenoon kuu wii karub kuu kirokmone winiwen ande kerewang biande yemeren kaarande kamoone. ²⁸ Kaarande kamoone, Poolbed baande yedmoon, “Ebka ebmeren ayaab! Nub korem kuu kei.” andoon.

²⁹ Kwane, wii kambiri ye karubbed “Nambiri kawé!” ande baandene kandekore, kirodmo wene Pool

yoom Sailas yoom yi yon yiri unene kiringmene bumangkoon. ³⁰Kwane, yi bin angkanene kaamondoan, “Kayabakaa! Ne kuu komo keraniine, Godbed bobni yaa kuu burudande nendaneen?” andoon. ³¹Andoone, yimbed inande yedmiwen, “Yariman Yesu yaambad anam ande, eb yoom eb nimadana yoom. Kwananiib kumbed Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen kii.” andiwen. ³²Kwane kuyaambad, ye yoom yambiwoom doriibdan yoom yaa Yariman ye weng dakmiwen.

³³Dakmiwe, kuye aron amnoon kumbed, Pool yoom Sailas yoom kuu wii kambiri karubbed benwene yiwen yaa ok ambenandoan. Kwane, ye yoom ye nimadana korem kuu baptais keriwon. ³⁴Kwane yambiwoom benwene animan kondoon aniwen. Kwane, yi kubi darewoob keriwon, amborom kuu ye yoom ye nimadana yoom korem kuu kibireb kee God yaa anam andiwen kowe.

³⁵Kwane, awari amkimombed siti korok korokbed yedmiwen, “Wii ambongko nande yi ayoob ben bunangka domondibko winime.” andiwe, purusidanbed wii yaa winiwen. ³⁶Kwane, wii kambiri ye karubbed Pool yoom Sailas yoom yaa yedmoon, “Korok korok yi weng kowiib kuu yiib ayoob kuu wii aom koronde yaro winime andiwen.” andoon. Andekore, yi yaa nangkem yewenub amun kerundene winime andoon.

³⁷Kumban Poolbed purusidan yaa yedmoon, “Yi kuu nub be wene wengyundimbon be winindo kumbed karub yemoon yi arinambo arimbed nong yikyikiibbed nub yenbandekorib, ben wii aom kamobiwen. Kumban nub aningko kuu Rom aom angkeen kowe, kwane kamiwen nub yaa kuu Romdan yi amob domokbiwen. Kwamune kowe,

komande yemyeb ben domondibko winime ande kamiib? Yii! Yiminban! Korok korok yikareb mene yikareb bin dangkoro domondaniib kumbed yimin.” andoon.

³⁸Kwanandoone, purusidan kuu ika wene korok korok yaa “Yi ayoob kuu Romdan kii!” ande daandiwe, binangke uniwen. ³⁹Kowe, yikareb wene wengande, “Ee anam ambarakmende arewa kamenduwen kii.” ande wii bunangkambad benwenekorib, “Siti domonde wananiib kuu yiminoo?” ande kaamondenib domondiiwa winiwen.

⁴⁰Kwane, Pool yoom Sailas yoom wii aombad kuyaro winiwen kuu Lidia yu ambiwoom winiwen. Kwane, anam andiwendan wengandenib amun ongekande weng dakmenib, kuyaambad domonde winiwen.

Tesalonaika Aom Winiwen

17 Yi kuu Amfipolis taun kere Apolonia taun kuyaom dore kumbed burudande Tesalonaika taun aom winiwen. Kumaom kuu Yuudan yi kurikuri ambib doruun.

²Kwane, Pool ye koobdande kurikuri ambiwoom wonoon. Sabat aron ayoob-mimiib kumaom kuu God Ye Weng Karadmo yaambad ongme ambobandoon. ³Yembed kedmengkandoon kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu durud yewed kandene bobnoon, kumban bobnoon yirimbed demboon kuu God Ye Weng yaambad korokbenaboon. Komo keroon kuu kiwaan maayii-ibban, God Ye Weng yaambad korokboon. Kwane yedmoon, “Kekee Yesu kii. Ye kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu kui.” andoon. ⁴Yuudan yenayiib Gurikdan God yaa kurikuri kamimaib yemooniib nima yemoon aningkoyiib kuu wengamberekoriwa, Pool yoom Sailas yoom yaa dabokniwen.

⁵Kumban Yuudan daboknindo kuu wungkandiwen kowe, yi kuu kiwaan ari wabkaddan yena ben dabok dabok kamenib, siti aom kowe kabuka kaanga kamen yarem andiwed. Kwane, Yason yambiwoom aidmo mene Pool yoom Sailas yoom kuu kadaareb yi dingki ari ben nongkobem ande onmenmo miniwen.

⁶Onmenmo miniwen kumban, yi wedmendokban kere, Yason yoom kuristen angkodmi yena yoommo awingkande ben irindore siti korok korokiib yaa benwenenib komke yedmiwen, “Karub yena yi kuu okad yimin yimin kuyaa dabab be bangkandiwen kuu keyaa miniwen kii!

⁷Miniiwe, Yasonbed kubende bin yambiwoom wonoon. Kwane, yi kuu Sae-saa ye amob korem yaa korondenib, king maa yaningko Yesu yaambad dakmiwen.” andiwen.

⁸Kwane, kadaareb ku nedbiweniib siti korok korokiib kuu wengamberekoriwa, arud wande yirinde baande kamiwen.

⁹Kwane, korok korokbed Yason awene yaa yedmiwa, od kowiiwa angkon ika dakmaibned ande kowekoriwa domonde winiwen.

Berea Aom Winiwen

¹⁰Kwane, amnoom keruune, anam andiwendanbed Pool yoom Sailas yoom ben domondiwe Berea taun yaa winiwen. Yi wene aomnekoriwa, wene Yuudan yi kurikuri ambiwoom winiwen.

¹¹Nimakarub kuyaa doriib kuu Tesalonaikadan arebban inamen amundan kowe, yi kuu Poolbed weng ku dakmoon kuu dowaken nindorokiibbed wengamberenib, God Ye Weng Karadmo yaambad andangke dakmiwen. ¹²Kowe, Yuudan yemooniib Gurik nima yi aningkoyiibdan yenayiib Gurik karub yemooniib anam andiwen.

¹³Kumban Yuudan Tesalonaika aom doriib kuu wengambiribka, Pool kuu

God ye weng Berea aom dakmeen kowe, yeyiib yakuyaa winiwen. Wenekoriwa, kadaareb yaa birandiwe, arud wande yirinde baande kamiwen.

¹⁴Kwane, Pool kuu anam andiwendanbed kirodmo nende karamok kebed angka nenwiniwen, kumban Sailas yoom Timoti yoom kuu Berea aom dobiriwen. ¹⁵Kwane, Pool yoom karub ye nenweniib yoom kuu wene Atens siti aom nandiwen. Kwane, Sailas yoom Timoti yoom yi kirod mene ye yaa dabokni dowad weng kowoone ye domonenib ika winiwen.

Atens Aom Doboroon

¹⁶Kwane, Pool kuu Sailas yoom Timoti yoom meedme dorone siti kuyaom wedmoon kuu botbed god maa maa yi kuruwak kuu yemoon ongmenabiwen kowe, miin anam kubiyiibban keroon. ¹⁷Kwane, Pool kuu Yuudaniib Gurikdan yena God yaa kurikuri kerimaiwiib kuu Yuudan yi kurikuri ambiwoom ambobandenaboon. Kwane, angkon animan berengkimbon aombed nimakarub kane kane minimaib yaa ambobandenaboon.

¹⁸Kwane, Epikurien inamen kedmengkandidan yoom Stoik inamen kedmengkandidan yoombed Pool yaa andowe wengbereniwen. Kwane yenambad kaamobiwen, “Karub kee onbed at yob kuu been been kamimaun areb kee kameen kee komo dakmandameen kii!” andiwen. Kumban yenambad yedmiwen, “Kwane ambibkin maa yi god ye weng kee dakmeen.” andiwen. Kee kwane dakmiwen, amborom kuu Pool kuu Yesu ye weng amuniib bobniwendan kuu ika dembaniib andi ye weng dakmeen kowe.

¹⁹Kwane, Pool kuu nen siti korok korok nedbimaib yaningko Areopagus yaa nenwiniwen. Nenwiniwe kaamo-

neniwen, “Ebbed kedmengkandi yeeb kuu kondewen kee nuwiib dakmebka nub wengambaranuub dee? ²⁰Weng kee yeeb norodiib kuu nub kerendem aom aomdoroon kowe, id kuu kaadkeranduwed.” andiwen. ²¹(Atens ambiwaniib ambibkin maa maadan kuyaa doriwiib yi korem kuu ogoodmo menebenib inamen yeeb maa maa kuu andangke dakmenabimaib, aron korem.)

²²Kwane, siti korok korok yi arinambo arimbed Pool yaro dembe dore dakmoon, “Atensdan, nembed wedmaan kuu yiiib kuu god yemoon yaa kurikuri kerimaib. ²³Kwane, ne kuu siti kemaom yare wedmaan kuu yiiib god maa maa yi kuruwak ongme wedmaan. Kwane wedmendaan kuu yumbon maa yaa aningko kamune wongkiwen, ‘Nubkaadban ye god.’ andiwen. Kuku yiiibbed yiiib koron ye God yaa kurikuri kerimaib ye weng kuu nembed yiiib yaa ke dakmiin kei.

²⁴“God yembed okad koremiib kumkam koremiib ongmenaboon kuu okad koremiib Eweniib ye Yariman kui. Ye kuu karubbed ambib arumimaib aombed dobirimokban. ²⁵Yembed nimakarub korem yaa kuu wadkeriyiib inumiib kumkam koremiib kuu kondoon. Kowe, yiminmo doboroon, nub aromkonombed ye yaa awanenindeban.

²⁶“Karub mimo ongmoon yaambbed ambibkin korem kere nimakarub korem okad yimin yimin yaa derendande yukne winiwen. Kwane, yumbon kunaya dobaraniwiib aron kuyaambbed wenenib kuyaa nandaniwiib korem kuu aron kingkan wonoon. ²⁷Kwanoon ye dowad kuu nimakarub yikareb kumun aombed dingki yire awinande kamemoon areb God yaa kerekne onmene wedmenok anded, amborom kuu God kuu nub yaa ambab dorokban kowe. ²⁸Ye yaambbed, nub kuu doronub dewenebuub. Kwane,

yiiib karub maambbed yedmoon, ‘Nub kuu ye dana meed.’ andoon.

²⁹“Kwane kowe, nub kuu ye dana meed keroka, nub ye yaa duburukda kamenaub. God ye kuu dingkimbed kuruwak goldiib silvaayiib boyiibbed ongmenabimaib kwanemban. ³⁰Kurin anak kuu God kuu dudanabi god kee ongmenabimaib yaa kuu wedmimaan kumban ukum kondimokban. Kumban kibikee yembed baande yedmimaan kuu ‘Korondime, amonombime.’ andimaan, ³¹amborom kuu nimakarub korem yorokmo wengyundaneen yaron kinekore, wengyundi korok kinoon kowe. Nimakarub korem yi dowad kwanoon yaa wedme anam andi yeman kuu Godbed korok kee bobnoon yirimbed nenkoonoone ika wadkere demboon kui.” andoon.

³²Kwane, bobniwen yirimbed kuu ika dembaniib andi ye weng kuu yi wengamberekorib, ningkirud kameniwen. Kumban yenambbed yedmiwen, “Nub dowaken weng kuu aron maa ika dakmebko wengamberem.” andiwen.

³³Kwane, Pool kuu korok korok kuyaambbed domonde wonoon. ³⁴Nimakarub yena kuu anam andekorib, Pool ye yoman winiwen. Yi kuyaom kuu Areopagus yi korok maa Dionisius yoom wonong maa Damaris yoom nimakarub yena yoom kui.

Korin Aom Wonoon

18 Kwane, aman Pool kuu Athens domonde Korin yaa wonoon. ²Kuyaambbed Pool kuu Yuuman Akwila durunenoan, ye kuu Pontus ambibkin aombed wooneen. Ye kuu ye wonong Prisila yoom Itali aom dobirinwen kumbbed miniwen, amborom kuu Saesaa Klaudiusbed Yuudan korem Rom siti aom kuu wenebime ande weng kondoon kowe. Kwane Pool kuu yiyiib yaa wenekore, ³yi yoom parai kombon deme

awine doboroon, amborom kuu deme kee ye kwangkon yekaad kowe.

⁴Sabat aron ari kuu Pool kuu wene Yuudan yi kurikuri ambiwoombed Yuudan yoom Gurikdan yoom mene nedbi-maiwa nangkandande ambobandimaan.

⁵Kwane, Masedonia yaambad Sailas yoom Timoti yoom miniwa, Pool kuu kuyaambad God ye weng dakmi ye dememo awinooon. Kwane, Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu ande Yuudan yaa daandimaan.

⁶Kumban yi kuu ye yaa norin wande manmo kerenib wengamborokbanabi-wen kowe, Poolbed yaro kwaniwen ye dowad ye ebkad yaa ingkud yobene yi yaa dakmoon, “Yiibkamo kii! Weng kee wunekariwen kowe, ne deme yiib yaa kuu down. Kibikbed nare ari kuu yiib kanembed wene biknaneen kuye dabab kuu yiibka kandaniib kii. Kibikee ne kuu Yuudanban yaa wananiin.” andoon.

⁷Kwane kurikuri ambib domonde, ambib angkara kuyaa kuu God yaa kurikuri kerimaan ye karub Taitius Yustus yambiwoom wonoon. ⁸Kwane, Yuudan yi kurikuri korok yaningko Kuris-pus yoom ye nimadana yoom Korindan yemooon yoom anam andiwen kowe, yi korem kuu baptais keruwen.

⁹Amnoom maaaa, Pool kuu wane wedmoone, Yarimanbed daanoon, “Weng kuu une yemyeb kere biknaab. Kwane dakmembere, ¹⁰ne kuu eb yoom kowe. Kwane, karub kanembed ma enbande aibban, amborom kuu siti kuyaom kuu ne karuwa nimaya yemoooniib doriib kowe.” andoon. ¹¹Kwanandoon kowe, Pool kuu nimakarub yaa God ye weng kedmengkandenmo doboroon kuu weeb mimo kere weeb maa kuu angkaramo keroon.

¹²Kuye aron yaa kuu Galio kuu Rom-danbed Akaiya ambibkindan yi korok nenkowiwe doboroon. Doboroon yaron

kuu Yuudan dabokne mimo kerekoriwa, Pool kuu awine kangdod aom nenwini-wen. ¹³Nenwenekoriwa, korok yaa yed-miwen, “Karub kee God yaa kurikuri kami kiwaan maa wenem ande ni-makarub yaa nangkandoon kowe, nub amob domokboon kii.” andiwen.

¹⁴Kwanandiiwe, Pool kuu mabik dak-mandamoone, Galiombed Yuudan yaa yedmoon, “Yiib kuu yid boon ye wengiib o aye kowoon ye wengiib o am-barakmi maa kwamune areb ye wengiib kuu karub kee nenmananiib kuu yiib weng wengambaraniin. ¹⁵Kumban yiib weng kanminiwen kuu yiib wengiib aningkoyiib yiibka yiib amowiiib ye wengbiri dowad kowe, yiibka dak-menib ongmime. Kwamune yaa kuu ne wengyundainban kowe.” andoon. ¹⁶Andekore, purusidan yaa yedmoone kangdod dimbon aom kuu yenburiwe angkaniwen.

¹⁷Kwane, Yuudan kuu yi kurikuri ko-rok Sostenes kuu awinenekoriwa, kang-doddan yi arinambo arimbed anbandi-wen kumban, Galio kuu ku kamiib kuyaa ma meenindo, ye naknod kerundoon.

Pool Kuu Ika Antiok Yaa Wonoon

¹⁸Kwane, Pool kuu Korin aom kuu anam andiwendan yoom aron yemooon doboroon.

Kwane, Siria yaa ika wanandamooon kowe, Prisila yoom Akwila yoom ye yoom kuu Sensurea taun yaa wini-wen. Kwane kuyaa kuu God yaa amob anuk ongmene aron kinooon kuu muneen kowe, ye awung doon. Kwane parai mo-todbed Siria yaa andowe winiwen.

¹⁹Kwane, wene wedya kuu Efesus taun yaa nandiwen kowe, Prisila yoom Akwila yoom kuu kuyaa dobiriiwe, Pool kuu yi domonde Yuudan yi kurikuri am-biwoom wonoon. Wenene kuyaombed Yuudan yaa ambobandoon. ²⁰Kwane, yi dowaken kuu nub yoom doberbko dak-

mem andiwe, Pool kuu yedmoon, “Yim-inban. ²¹Kumban God ye dowaken keraneen kuu angkon ika yiiwiib yaa mananiin.” andekore domonde wonoon.

Kwane Efesus domonde parai motodbed yane ²²Saesia taun yaa monoon. Kwane wene Yerusalem aom anam andiwendan yaa wengandoon. Wengandekore, Antiok yaa wonoon.

Poolbed Yesu Ye Weng Kanwene Yaroone Ayoobmim Keroon

²³Kwane kuyaa kuu, aron yena doberkore, domonde wene Galasia ambibkin dore Firigia ambibkin dore kuyaom kuu, anam andiwendan yaa ongkandene aromkono arudkonoyiib konde wonoon.

Apolos Kuu Yesu Ye Weng Korem Kandekore Daandimaan

²⁴Kuye aron kuyaa kuu Yuu karub maa yaningko Apolos kuu Aleksandria taun ye karub kuu Efesus yaa wonoon. Ye kuu kaadkeri yemooniib God Ye Weng Karadmo yekaad ye karub kui. ²⁵Ye kuu Yariman Yesu ye ambobi kiwaan kuu ye kaadkeron kowe, ye kuu aiken darewoowiibbed Yesu ye weng kuu abdoniibban ambobandimaan, kumban Kingkin Karadmo ye baptais kami ye kiwaan kuu yekaadban, baptais Yoonbed ongmoonmo yekaad.

²⁶Kwane, ye kuu Yuudan Efesus aom doriib yi kurikuri ambiwoom aomnekore, Yesu ye weng arudkonombed dakmoon. Dakmeene, Prisila yoom Akwila yoom wengamberenibka, nub ambiwoom wene dakmem andiwe ee andoone, ongme ambodmo God ye kiwaan kuu kedmengkaniwen.

²⁷Kwane, Apolos kuu Akaiya ambibkin wanande kamoon kowe, anam andiwendanbed weng amuniib onganenekoriwa, angkodmenime ye kerekiib wongkiwen. Kwane, ye

kuu wonoon kumbed God ye mimyob dowaken kabamoon kondoondan yaa kuu awandi darewoob keroon. ²⁸Kwane kidangkambonbed ye yoom Yuudan yoom wengbereniwa, kwane God Ye Weng Karadmo yaambbed yi kuu burudandene, anam, Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresu korokbendoon.

Pool Efesus Aom Wonoon

19 Kwane, Apolos kuu Korin aom doreene, Pool kuu kiwaan aomkimbed Efesus yaa wonoon. Kuyaa kuu anam andiwendan yena wedmendekore, ²yi yaa kaamondo, “Yiib anam andiwen kuu Kingkin Karadmo kuu maandiwen dee?” andoon. Andoone, neman inandiwen, “Yii, nub kuu Kingkin Karadmo ye weng kuu ma wengambirindo.” andiwen. ³Kwanandiiwe, Poolbed kaamondo, “Kwani kowe, yiib kuu kane ye baptaisbed keruwen?” andoona, neman inande yedmiwen, “Yoon ye baptaisbed keruwen kii.” andiwen.

⁴Kwane, Poolbed yedmoon, “Yoon ye baptais kuu amonombi yeman. Kwane yedmimaan, ‘Ye kuu ne yoman mananeen yaa anam andime.’ andimaan kuu Yesu anded daandimaan.” andoon. ⁵Weng kee wengamberekorib, yi korem Yesu yaningko yaambbed baptais keruwen. ⁶Kwane, Pool ye dingki yi ari kowe kurikuri keroone, Kingkin Karadmo kuu yi yaa ibnendoone, weng maa maa dakmenabiib profesi weng dakmiib kamiwen. ⁷Karub yi korem kumaom kuu wad ayoowiib areb kuyaa.

⁸Kwane, Pool kuu wood ayoobmimiib kuyaa doboroon kuu, Yuudan yi kurikuri ambiwoom aomnene Godbed korok kere ooni yeman ye weng kuu arudkonoyiib ongme ambobandimo kamoon. ⁹Kumban nimakarub yena kuu yi mimyob kebende anam andi ye

weng kuu wengamberedandekoriwa, nimakarub yemoon yi arinambo arimbed Yesu ye weng yaa amkidbiwen. Kwane, Pool kuu yi domondene anam andiwendanmo benwenene Tiranus ye siku ambiwoombed ben nedbene aron korem kuu kuyaombed ambobandimaane andangke dakmenabimaib. ¹⁰ Kuu kwane kamiwen kuu weeb ayoowiib keriwen. Kwamiwen kumbed Yuudaniib Yuudanbaniib Asia ambibkin kumundin kumaom doriib kuu God ye weng wengambiriwen.

¹¹ Kwane kuyaron kuu, Godbed yaromkono wedmi yeman dareb dareb Pool yaambéd kowene ambangkanaboon. ¹² Kwane, dingkod ebkad baradiiwa ebkad animari koroom kebeni ye ebkadiiwa Poolbed derenimaan kuu, be wene anikadiibdan yaa kowaiwa amun kerimo kamimaane awad arewayiibdan yaa kowaiwa kwangkón awad kuu domonde winimaib.

¹³ Kumban, Yuudan yena awad arewa yenburidan anam andindo kumbed wenenib Yesu yaningko yaambéd karub yena awad arewayiib kuu ben kiradmenmo yaroniwa kamune yedmimaib, "Poolbed dakmimaan ye karub Yesu ye aningko yaambéd angkadere." andimo kamiib. ¹⁴ God dore Yuudan dore wedyiri dobiri ye karub maa yaningko Skeva ye dana meed ediib kangkon kwane kamiib. ¹⁵ Kumban awad arewa maa yaa kwamune ande yedmiwe inande yedmoon, "Yesu kuu nekaad, Pool komo kamoon kuu wengambaran, kumban yiib kuu kaneya?" andoon. ¹⁶ Kwane, karub awad arewayiib ibnenoon kumbed yaro yi animari korongberene yi ebkad biringkene naawonmo

yenbandoon kowe, ambiwoom kuu otkadmó koronde umkaniib bare kirokmone winiwen.

¹⁷ Kwane, Efesus aom Yuudaniib Yuudanbaniib kuyaom doriib kuu weng kee wengamberekoriwa, binangke unenib Yariman Yesu yaa aningko darewoowiib koniwen. ¹⁸ Kwane, nimakarub yemoon anam andiwen kuu mene kidangkambonbed yi ambarakmi arewa kuu anam kamuwen ande dakmiwen. ¹⁹ Kwane, nimakarub yena komon kabkowiib warukomowiib awine kandiwen kuu yi warukomob bukiib kumkam koremiib benmene kidangkambonbed nengkiwen. Buk korem nengkiwen kuye od kuu 50,000 od silvaayiib^f areb. ²⁰ Kwaniweniib kumbed God ye weng kuu aromkonomo darewoob derendande wonoon.

²¹ Kee kwanoon ye yoman kuu Pool kuu Masedonia kere Akaiya dore kumbed Yerusalem aom kudore wanande meenoon. Kwane yedmoon, "Ne kuyaomdin wenekori, kumbed Rom yaa wene wedmok wananiin." andoon. ²² Kowe ye awaneni karub ayoob Timoti yoom Erastus yoom ben nongkoboona Masedonia yaa winiwen. Kwane ari kuu ye kuu Asia ambibkin aom aron yenamo doboroon.

Efesus Aom Pool Yaa Arud Wandiwén

²³ Kuye aron Efesus aom kuu, Yariman ye kiwaan ye weng yaa dabab darewoob kanmoon.

²⁴ Karub maa yaningko Demetirius, ye kuu silvaambéd dudi god yaningko Aatemis yu kuruwak ongmenabimaane taundan kuu berengkaiwe, kwane kuruwak ongmidan kuu od darewoob bimaib. ²⁵ Kowe, kwamune ye deme mimodaniib deme maa maa yi yaa awandimaibdaniib korem yaa baan-

^f19:19 500,000 Kina areb.

doona, nedbiwa dakmoon, “Nangkod-mia, nub deme yaambéd od kuu yimin kandimaub kii. ²⁶ Kowe wedmiwo, Pool kukuu Efesusdan yemooniib Esia ambibkindan yemoon kaiyiib ye wengbed ben kimyen wonoon. Kwamune dakmimaan, ‘Dingkimbed ongenabimaib yi god kuu godban kii, aromkonoyi-ibban oo!’ andimaan. ²⁷ Kaadkerime, kwane dakmenabaneen kuu nub deme kee komberene aningkoyiibban keraneen kii! God darewoob Aatemis yaa kuu Esia ambibkindaniib okad yimin yimindaniib yu yaa kurikuri kerimaib kumban, kwane dakmenabaneen kuu yu kurikuri boyambiwiib yu yiriniib korondaniibe kombere dowan keraneen kii!” andoon.

²⁸ Kwane, karub korem ku nedbiwen kuu arud wande yirinde baande kamenib komkenabiwen, “Efesusdan yi God Aatemis kuu miin darewoob kii!” ande kamiwen. ²⁹ Kwane, kirodmo siti kumundin kumaom kuu norin wande komkane yirinde baande kamiwen. Kwane, Masedonia karub ayoob Pool yoom yariibdan yaningko Gaiyus yoom Aristaakus yoom kuu kakumundinbed awingkanib kirodmo benwene iningkuk ambib darewoob aom aomniwen.

³⁰ Kwaniwe, Pool yekareb karub yemoon yi kidangkambon wanandamoon kumban, anam andiwendanbed kebeneniwen. ³¹ Kwane, Pool ye angkodmi Esia yi ambibkin korok korok yenambéd kangkon kuyaa wanaab andi ye weng yuk kowe nangkaniwen.

³² Kwane, nimakarub kuu mene nedbiwen kuu kerebkarab kamiwe, yena kuu weng maa maayiib yirinde baande kamiwe, yena yemoon miniwen kuu komo dowad mene nedbiwen kuu yi koron kamiwen.

³³ Kwane, Yuudanbed Aleksandee nenkowiwe, kadaareb yi arinambo

ari wonoone, karub yenambéd ye yaa kwane keane kamiwen. Kwane, yembed iwari ema kerime ande dingki wumondo, komo keroon kuu inandandamoon kowe. ³⁴ Kumban, yi wedmibka ye kuu Yuuman kowe, ibmo baande yedmimamiwen, “Efesusdan yi God Aatemis kuu miin darewoob kii!” ande kame 2 awas areb keruwen.

³⁵ Kwaniwe, siti korokbed yaro dembe yi baandi kebendekore yedmoon, “Efesusdan, Aatemis kuu yirin kamuun ye god. Yu kurikuri boyambiwiib yu kuruwak ye amob bot ambid arimbed komborooniib oonuwen kuu okad kumundindan yikaadkeriwen kuda. ³⁶ Korem yikaadmo keriiwe, karub kanembed kuu ma anamban andaanban. Kowe, iwari kerime, inameniibban areb kamaib.

³⁷ “Karub kee yiiibbed benminiwen kee yi kuu nub kurikuri ambiwoom ye barang ma yid bindo. Kwane yi kuu nub god Aatemis yaa ma amkidbindo kii.

³⁸ Kwane, Demetirius yoom ye deme mimodan yoom kuu karub yenambéd dabab kondiwen kuu kangdodiiwa kangdod wengangkidaniwa yaa winime. Dabab kondiwendan kuu kuyaa benwinime.

³⁹ “Kumban yiib dowaken weng yenayiib ongmande meenaniib kuu korok korok yaa kanwinibko, yimbed dakmi aron kinibko, wengbon aom nedbenib ongmime. ⁴⁰ Nub kuu kwanindo kowe, yirinde baande monmari ye dowad kuu korok korokbed nub ben kangdod yaa wananiib areb. Kwananiib kuu nub kuu inandindeban, amborom kuu komo kamuwen kuu idiibban kowe. ⁴¹ Kwani kowe, wenebime.” andoone, koronde wenebiwen.

Poolbed Masedonia Kere Akaiya Kudore Woonoo

20 Kuu yirinde baande kame downan keruwen ye yoman kuu, Poolbed anam andiwendan yaa baandoona ned-biiwe, ongakandi weng amun dakmoon. Dakme downan kerekore, yi yaa yiiib kiyo ande kwane kuyaa domonde Masedonia yaa andowe woonoo. ²Kwane, kuye ambibkin dore wene God ye weng yemooniib dakmene nimakarub yaa ongakandenmo dewenekore kwane wene Guris yaa woonoo. ³Kwane, ye kuu wood ayoobmimiib kuyaa doboroon.

Kwane Siria yaa wanande nekwane yanandame wedmoonka, Yuudanbed ye ayi yeman ande nuubnaan kamiib. Nuubnaan kamiib kowe, ye kuu ika wene Masedonia aom dore kumbed wanande meenoo. ⁴Ye yoom weniibdan kuu Bereaman Pirus ye mingki Sopatee yoom Tesalonaikadan Aristaakus yoom Sekundus yoom Deebedan Gaiyus yoom Timoti yoom, Esiadan Taikaikus yoom Trofimus yoom kui. ⁵Yi kuu yidin wene nub ande Troas yaa meedmonib doriib.

⁶Kwane, kabayingke obo kerindo ye flawa ye orok kuye yoman kuu parai motodbed Filipai domondenub karamok andowe yanuwen. Kwane aron angkoyiib downan keroone, Troas yaa wirinekoruwa, yidin winiwen yaa durunde wenganduwe, nub korem aron ediib kuyaa doboruwen.

Poolbed Troas Aombed Dakmoon

⁷Kwane Sande oobnon keruune, nub kuu Yesu yaa meeni ye animan ani dowad nedbuwen. Kwane kuyaambad, Pool kuu nedbiwendan yaa dakmoon. Kwane, awari wanandameen kowe, dakmeena amnomnom kereen. ⁸Ambib yiriyiib ariyiib ayoobmim arimbed nedbuwen kuu lem yemooniib denobeenan.

⁹Kwane, karub kewedman kuye aningko Eutikus kuu ambib yiriyiib ariyiib ayoobmim ari ye windo yaambad di-boone Poolbed weng dakmeen kuu wengame unuk aningkuudmo keroon. Aningkuudmo kerene unuk angkene adwande okad yiri kombere ayooone wene awine nenkoone wedmibka bobnoon.

¹⁰Kwane, Poolbed kawene Eutikus kuu nen kangkunene yedmoon, “Bingangkaib, ye kuu wadkeroon kowe.” andoone, ¹¹⁻¹²kewedman kuu kubi darewoowiibbed nenwiniwen. Kwane, Pool kuu ika ari kawene God yaa eso andene om dookbe bangkandoone, nedbiwendan yoom anuwen. Anuuwe, dakmeena, wene ware aroniib yeedureena, domonde woonoo.

Poolbed Miletus Yaa Woonoo

¹³Kwane, nub kuu nubdin parai motodbed Asos taun yaa yiri dewunuuwe Pool kuu yonka kuyaa woonoo, weng ongmuwen kowe. ¹⁴Kwane kuyaambad, wengandene motod aom aomnoone nende Maitilen taun yaa wunuwen. ¹⁵Angke awari kuu parai motodbed Kios dudbi yaa yane nanduwen. Kuye awari kuu Samos dudbi yaa munuwen. Kuye awari kuu Miletus taun yaa mene nanduwen.

Pool Yoom Efesusdan Yi Kurikuri Korok Korok Yoom Dakmiwen

¹⁶Pool kuu Efesus taun buruandoon, amborom kuu kirod wene Pentikos yaron kerindombad Yerusalem aom nandaded kowe, Esia ambibkin aombed aron doboob korari kuu ye dowakenban keroon. ¹⁷Kwane kowe, Miletus yaambad Poolbed anam andiwendan yi kurikuri korok korok Efesus aom doriib yaa weng kowoon, mene wengani dowad.

¹⁸Kwane, mene nandiwe Poolbed daandoon, “Ne ibduruk Esia ambibkin

aom manaan yaron yaambéd yíib yoom komarewa dobaraan kuu yíibbed wedmiwen. ¹⁹Ne kuu Yariman ye deme awinaan kuu nekareb kankubuneni inok wani awinaan. Yuudanbed nuubnaan kamenib ne nande kamiwen kuu dabab darewoob kankawiwen kumban, Yariman ye deme kuu amunmo awinaan. ²⁰Komo komo weng kuu yíib yaa awandi yeman kuu kedmengkandimamaan, neka ma awine amuknindo. Ne kuu kidangkambonbediwa ambib maa maa aombediwa dakmeni kedmengkandimamaan. Korem kee yíib yíibkaadkeriwen kui. ²¹Ne kuu Yuudaniib Yuudanbaniib yaa yedmendimamaan kuu yi amarakmi korondibka God yaa amonombibko, Yariman Yesu Keresu yaambéd anam andime ye weng ande dakmenabaan kui.

²²“Kwane kibireb kee, Yerusalem aom wanaan amborom kuu Kingkin Karadmombéd weng kee yedme kowoon kowe. Ne yaa kuyaa komo keraneen kuu nekaadban kumban, ²³siti korem aom yarebaan kuu Kingkin Karadmombéd dabab ne yaa menebaneene wii aom kaanewaniib kuu korokbe-waana wedmimain. ²⁴Kumban ne id yaa komo keraneen kuu ne meenimokban. Kwane Yariman Yesu ye deme kee kawoon kumbédmo kuu amunmo awine dowan kera andi ye dowadmo meenimain. Deme kawoon kuu God yeka ye kabamoonmo ye mimyob dowaken kondoon ye weng amun daandi kui.

²⁵“Ne nekaad kedi, ne kuu Godbed korok kere ooni yeman ye weng kuu yíib yaa kuu dakmenmo yaraane wengambiriwen kuu angkon ma wedmewaibban. ²⁶⁻²⁷Ne kuu God ye inamen weng korem kuu daandembirimain, ma amuknindo kowe, ne yíib yaa yedmaan kuu nimakarub kane biknaneen kuye dowad kuu ye dabab kandainban.

²⁸“Kwane, yíibka yíibmeren oonenib, nimakarub yena Kingkin Karadmombéd yíib ooni kurumbon aom nongkoboob kwangkón oonendime. Kwane, Godbed ye Mingki ye umkanbed anam andiwendan ogawanandoon ye karuwa nimaya kuu ongme oonendime. ²⁹Kwane kaadkerime, amborom kuu ne wananiin ye yoman kuu dura anon arewambéd sibi yenib animaiib areb, yíiwíib kuyaom aomderenib yenbandaniib kowe. ³⁰Angkon yíib yoom dabokniwen kumaom kuu yika yaro dembenib anam andiwendan yena kuu birande dudanabi weng daande ben angkananiib kii. ³¹Kowe kereknebere oonime! Meenime, weeb ayooobmimiib kuu womoniyíibban amnoomiib awingyawiib ne inok wandeni yíib korem kuu kaadkerime ye wengiib ongkandimamaan kui.

³²“Kwani kowe, kibireb kee yíib kuu beni God ye kabamoonmo ye mimyob dowaken ye dingki ari nongkobaan kii. Kwamune dobaraniib kuu Godbed yíib inamen aromnene Ewen arimbed yumbon bangkandaneen, kinoondan korem yi yumbon kui.

³³“Ne kuu yíib silvaa o gold o ebkad ma kawime ande meenendindo. ³⁴Yíib yíibkaadkeriwen kui, ne yoom karub ne yaa awawe yariib yoom kuu neka ne dingkimbed deme awinaan kuyaambéd yiminmo be doburuwen. ³⁵Korem komo kamaan kuyaambéd kuu korokbendaan kuu nub aromne deme awinanuub kumbéd aromkonoyíibbandan kuu awandanuub, amborom kuu Yariman Yesumbéd yedmoon, ‘Kondi ye inamen darewoob kere kandi ye inamen kuu embengmo kwamunanuub kumbéd amun kuu angkimbaraneen.’ andoon kuu nub nonondandindo kowe.” andoon.

³⁶Kee kwane dakme dowan kerekore, Pool ye kuu yiri bumangkane yi yoom

kurikuri keroon. ³⁷ Kwane, yi korem eb yoo ande ameng kamenib awinene neman mandamuk konoon konoon kamiwen. ³⁸ Yi kuu mimyob darewoob kowiwen, amborom kuu ye kuu angkon ma wedmewaibban andoon kowe. Kwane yi kuu ye yoom wene motod yaa domonenok winiwen.

Pool Yerusalem Aom Woonon

21 Kwane mimyob keende yiib yoo andenub yi domonde wunuwen. Kwane, motodbed karamok yane wene Kos dudbi yaa munuwen. Kwane awari kuu Rodes dudbi yaa mene nanduwen. Nandekoruwa, Patara taun yaa wunuwen. ² Kwane kuyaambed wedmubka motod maa Fonisia yaa wanandamuun kowe, kuyaom aomnekoruwa domonde wunuwen. ³ Kwane wene wedmuuwe, Saipurus dudbi kuu dia keroon kumbed kuri kere nare Siria ambibkin yaa kangka yanuwen. Kwane, nub kuu mene Taiya siti yaa wirinuwen.

Kwane, motod aom barang ben nongkobandamiib kowe, motod domondenub, ⁴ anam andiwendan yena wedmendekorub, yi yoom aron ediib doburuwen. Kwane, yi kuu Kingkin Karadmo ye aromkonombed Pool yaa Yerusalem aom wanaab andi ye weng dakmiwen. ⁵ Kwane dakmiwen kumban, wini aron keruune, nub yoom anam andiwendan yoom yi nimadana yoom kuu siti angkane wene kubuk angkambed nub bumangke kurikuri keruwen. ⁶ Kurikuri kerekoruwa, yiib yoo ande domondenub motod aom aomne wunuuwe, yi kuu ambiyoom winiwen.

⁷ Kwane, nub kuu Taiya domonde motodbed kwane wene Tolemeis taun nanduwen. Nandekoruwa, anam andiwen-

dan yaa wengande kubende aron mimo kuu kuyaa doburuwen. ⁸ Kwane awari kuu Saesaria yaa munuwen kuu God ye weng kanyare dakmi ye karub Filip ye ambiwoombed doburuwen. Ye kuu awandi dowad karub ediib kingkiwen kuu ye kuu maa. ⁹ Kwane, ye meed nima kaningiib kuu awanmindo, yi kuu profesesi weng wengambere dakmimaib.

¹⁰ Kwane aron yena keruune, profesiman ye aningko Agabus kuu Yudea arimbed monoon. ¹¹ Nuwiib yaa monoon kuu mene Pool ye kobaiknong kande yeka yemeren ye yona dingkia yerengkane kekamune dakmoon, “Kingkin Karadmombed yedmoon kuu, ‘Kobaiknong keye yariman kuu Yuudan Yerusalem aom doriib kumbed, kamunen yerengkanenib ye kuu kande Yuudanban yi dingki ari kowaniib.’” andoon.

¹² Kee kwane wengamburuwen kuu karub yena kuyaa doriib yoom nub yoom kumbed Yerusalem ari wanaab ande nangkanande kamuwen. ¹³ Kumban Poolbed man inande yedmoon, “Yiib komande ameng kamiibkob ne niindem aom kubiyiibban keraan? Ne kuu Yerusalem arimbed Yariman Yesu ye dowadbed nong yerengkaniib kuu yimin, naniwa bobnaniin kwangkon yimin.” andoon. ¹⁴ Kwanandoon kowe, korondenub yedmuwen, “Yariman ye dowaken keroka kwanok.” anduwen.

¹⁵ Kwanoon kuye yoman kuu nub kuu kwane Yerusalem ari wunuwen. ¹⁶ Kwane, anam andiwendan Saesaria aom doriib, yi kwangkon nub yoom wene Yerusalem aom aomnuuwe, yimbed nub kuu Menason ye ambiwoom dohiri ye dowad benwiniwen. Ye kuu Saipurusman, ye kuu ibduruk anam andiwen yaron kuu ye kwangkon anam andoon.

Pool Yoom Kuristen Korok Korok Yoom Dakmiwen

¹⁷ Kwane, nub mene Yerusalem aom aomduwuwen kuu anam andiwendanbed nub wengande anam kubendiwen.

¹⁸ Kwane awarimbed Pool yoom nub yoom wene Yems wedmenok wunuuwe, kuyaa kuu kuristen korok korok kwangkong nedbiwen. ¹⁹ Kwane, Poolbed kubende dingki bekore, Godbed ye yaambed kowane Yuudanban yaa awinooon ye weng korem kuu dakmoon.

²⁰ Wengambere downan kerekorib, God yaningko kankooniwen. Kwane, yimbed yedmeniwen, “Angkodmi, wedme. Yuudan tausen yemooniib kuu anam andiwen. Kwane, Yuudan yi amob kuu nindorokiibbed awiniwen, korondindo. ²¹ Kwane, karub yenambed yi yaa birondiwen kuu Yuudan ambikin yena aom dohiriwen yaa kuu ebbed kedmengkandeb kuu Moses ye amowiib kad wadmi ye amowiib Yuu yi amowamowiib korondime andi ye wengbed dakmenabewen. ²² Kwane, anam, eb kuu menewen kuu kirod wengambaraniib kowe, komo kamanuub kii!

²³ “Kwani kowe, nubbed komo yedmebdanuub kuyaombed kwane ambangke. Amob ongmwendan kaningiib kukui. ²⁴ Kowe, yi niindem aom aari ye dowad kuu karub keyiib dabokneneb, yi dowad nongkobi yeman God yaa kuu berengke. Kwananeeb kuu yi awung daniwe, yi niindem aom aari ye amob downan keraneen. Kee kwamunaneeb kumbed nimakarub korem kuu anam, eb kuu Yuudan yi amob awine doreeb wedmenib dudi weng kee wengambiriwen kuu anamban kiyo andaniib.

²⁵ “Kumban Yuudanban anam andiwen yi dowad kuu kwanime ye weng

ande kowuwen kuu animan dudi god yaa kondimaib kuu anaib, umkan kuu anaib, inum kebenaiba bobnimaan ye dingkan kuu anaib, nenem kamaib kui.” andiwen.

²⁶ Kwane, awari keroona, Poolbed karub kaningiib kuu benwonoone, yi yoom Pool yoom kuu kurikuri amowamob ye dowad okambiwen. Okambiiwe, Poolbed kurikuri boyambib darewoob wenene korok korok yaa daandene kinooon kuu aron ediib kurikuri amowamob okambe yimin kerekorib dingkan nengkane God yaa koni yaron kinooon.

Kurikuri Boyambib Darewoob Yaambed Pool Awiniwen

²⁷ Kwane aron ediib downan keran-damuun yaambed, Yuudan yena Esia yaambed miniwen kumbed, Pool kuu wedmibka kurikuri boyambib darewoob yaa doreen. Kowe, karub kuu nedbiwen kuyaom awineneb oneki weng komkiwen, ²⁸ “Israeldan oo! Mene awandime yoo! Karub kee okad yimin yimin kumaom dewenene, nuwiiwa Moses ye amowiiwa kurikuri boyambib darewoob keyiwa yaa bon kerime ande kedmengkandimaan kii! Gurikdan ben nub kurikurimbon aom aomnoon kowe, nub kurikuri boyambib darewoob keyaa am-dokbendoon kuu keiyoo!” ande kamiwen. ²⁹ (Kee kwamune dakmiwen amborom kuu Efesusman Trofimus kuu Pool yoom siti aom yariwen kowe, kurikuri boyambib darewoob yaa nen aomnoon ande meeniwen.)

³⁰ Sitidan korem kuu norin wandenib, kuna kunaya doriib yaambed kibindare menenib, Pool kuu awineneb kwane awine irindore kurikuri boyambib darewoob kuuk bunangka angkaniwe, kurikuri boyambib kuuk ambongko kebengkiwen.

³¹ Kwane, karub kuu nedbiwen kumbed Pool kuu aye bob kowandamiwe, Rom ana nangmidan yi korok wengamboroon kuu Yerusalem dan kumundin yirinde baande kamiib.

³² Kwane, kirodmo ye korok korok yena be ana nangmidan yena be kadaareb yaa kabaanmo be woonon. Kwane, Pool anbandiwendan kuu wedmibka Rom ana nangmidaniib yi korokiib meniib kowe anbandi kuu korondiwen.

³³ Kwane, ana nangmi korokbed Pool awine yedmoone sein ayoobbed yenbeniwen. Kwane kaamondo, “Karub kee kane, ye kuu komo kamoon?” andoon. ³⁴ Kwane, yi kuu nimingkaib kuyaombed yena kuu weng maa yedmaiwe yena kuu angkon weng maa dakmaiwe kamiwen. Kwane kuyaom kuu yirinde baande kamiib kowe, ana nangmi korok kuu ongme weng anam kuu kandindeban. Kwana kowe, yembed yedmoona ana nangmidanbed yi ambiwoom nenwiniwen.

³⁵ Kwane yi ambib ye kuum dia keroone, karub korem kuu arud darewoob wande ingmiib kowe, ana nangmidanbed nenkarine winiwen. ³⁶ Kwane yi kuu yoman menonib, “Ye kuu aye kowi yeman kii!” ande komkenabiwen.

Poolbed Karub Nedbiwen Yaa Dakmoon

(Kw 9:1-22, 26:9-18)

³⁷ Kwane ana nangmidanbed yi ambiwoom nen aomnandamiwa, Poolbed korok yaa kaamoonon, “Ne kuu weng maa yedmebdaniin kuu yimin dee?” andoon. Andoone, korokbed man yedmoon, “Eb kuu Gurik wengbed dakmi-maab dee? ³⁸ Kwana kowe, Idyipman aron maa anuk karub 4,000iib be gapman yaa bon kerekore amboon angka be woonon kuu ebban kuyoo?” andoon.

³⁹ Andoona, Poolbed inande yedmoon, “Ne kuu Yuuman, Silisia

ambibkin ye aningkoyiib ye siti Taasus aombed wooneen. Ee andebko, nimakarub keyaa daanda.” andoon. ⁴⁰ Kwanandoona, ana nangmi korokbed ee andoona, Pool yaro dorene kadaareb yaa dingki wumondeene, iwari keriiwe, yi yaa Yuudan yi wengbed dakmoon.

22 Kwane, yi yaa dakmoon, “Ne karuwa, ne aamkono, ne ambarakmino ye weng kee wengambirime.” andoon.

² Kwane, yi wengambiriwen kuu yi wengbed yi yaa dakmoon kowe, yi korem kuu miin iwari keriiwen.

Kwane, Poolbed yedmoon, ³ “Ne kuu Yuuman, Taasus siti Silisia ambibkin aombed ne kuu wooneen, kumban ne kuu Yerusalem aombed kainaana. Kwane, ne kuu nub awoya yi amob korem kuu Gamaleombed ongme kedmengka-woona nekaadkeraan. Kwane, God ye amob naawonmo awinaan, yiib kwamune areb kibikee. ⁴ Keye Yesu ye kiwaan winiwendan kuu nembed yenbandaana dukniwen, nimakarub yena kuu ben wii aom kambaraan.

⁵ “Kwamune kamaan kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok yoom kurikuri aamkono korem yoom kuu yikaad. Kwane, nangkon yi yaambed kerek kandekori, Yuudan yi korok korok Damaskus aom doriib keendok wanaan. Wene Yesu ye kiwaan winiwendan ika be wii aom kambereni durud yewed kondi dowad wanaan.

⁶ “Kwane aronkob areb kuu Damaskus dia doraan. Kwane kudmeniibban kumbed nambiri darewoob ambid arimbed yurene ne yaa kanawanewandoon. ⁷ Kwanoona, ne kuu okad yiri kombereni wengambaraana baande yedmoon, ‘Sool, Sool! Eb komande ne nenbandeneb dabab durud yewed kawewen?’ andoon.

⁸ “Kwanandoona, kaamonaan, ‘Yariman, eb kuu kane?’ andaana man inan-

doon, 'Ne kuu Yesu Nasaretman, ebbed ne nenbandeneb dabab durud yewed kawewen kui.' andoon. ⁹Kwane, ne yaa awawe winiwendan kuu nambiri wedmenib kuweng wengambiriwen kumban weng ma kandindo karub kuu ma wedmenindo.

¹⁰"Kwane, yedmaan, 'Yariman, ne kuu komo kamaniin?' andaana, Yari-manbed yedmoon, 'Yeedere yaro dore Damaskus aom wene. Kuyaombed komo deme Godbed kinoona awinaneeb ye weng kuu yedmebdaniwa wengambaraneeb.' andoon. ¹¹Kwane nambiri darewoob kumbed ne indob kuu tutnoon kowe, ne yaa awawi karubbed dingki yaambad awine nende Damaskus aom nenwiniwen.

¹²"Karub maa ye aningko Ananaiyas, ye kuu Yuu yi amob ongme awinoone, Yuudan kuyaa doriib kuyaom aningkoman amun keroon kumbed mene wedmewok monoon. ¹³Menekore, ne angkara doberene yedmoon, 'Angkodmi Sool, eb angkon ika wedme kerekne.' andoona, kwane kuyaambad ne kuu kwane kereknani ye yaa wedmenaana.

¹⁴"Kwane yedmewoon, 'Nub awoya yi Godbed eb kinoon kuu ye inamen yaa awine anded kui, kwane ye Karadkonoman Yesu kuu wedmene, ye yaambad ye weng wengamberewen kui. ¹⁵Eb kuu komo wedmeweniib komo wengambereweniib kuu Yesu ye dowad nimakarub yaa dakmenmo yaraneeb. ¹⁶Kowe eb komande erebnare dibeeb? Eb yaro dembe, kwane eb baptais kere ye aningko yaambad kurikuri kerebko eb amarakmi kuu arok.' andoon.

¹⁷"Kwane, ne ika Yerusalem aom wene kurikuri boyambib darewoob yaambad kurikuri kamoni wane wedmaana, ¹⁸Yarimanbed yedmewoon, 'Eb kuu ne dowad dakmaneeb kuu nimakarub kuu wengamberedandaniib

kowe, kirod Yerusalem keyaom kee domonde koronde wene.' andoon.

¹⁹"Kwanandoona nembed inandaan, 'Yariman, yi kuu ne komo kamaan kuu yikaad kii. Anuk yiri kuu nembed wene kurikuri ambib maa maa aombed eb yaa anam andiwendan kuu awingkani wii aom kambereni yenbandimo kamaan kui. ²⁰Kwane, anuk kuu eb weng kanwene dakmi ye karub Stiwin kuu aye kowiwen kuu amun ande meenekori, anbandiibdan yi ebkad kuu nembed oonaaan.' andaana.

²¹"Kowe Yarimanbed yedmoon, 'Wene, eb kuu nenkowanina Yuudanbaniib yaa ambab wananeeb.' andoon," kwamune andoon Poolbed.

Ana Nangmi Korok Yoom Pool Yoom

²²Kwane Yuudanbaniib yaa wini ye weng dakmeen kumbed ombedande yi korem yirinde baandenib yedmiwen, "Karub kee aye kowi yeman kii! Ye dobaraneen kuu yiminban oi!" ande kamiwen.

²³Kwane, yi kuu arud darewoob wandiwen kumbed kabang kamenib, yi yuruk ebkad ben awanewandenib ingkid ben imya kiranmenib kamiwen. ²⁴Kowe, ana nangmi korokbed weng kondoona ana nangmidanbed Pool kuu nong yikyikiibbed ayibko komarewa Yuudan kee kabang arewa kamenaib ye dowad kuu kaamonubko yedmoko wengambere kaadkerem ande kumbed yi ambiwoom nenwiniwen.

²⁵Kwane, Pool kuu nen dingki angkara angkarayiib yuwiiwa doboroone ayandamiwe Romdan yi ana nangmidan 100iib yi korok maa yaa yedmoon, "Karub ye aningko Romdan aom angkeen kuu kangdod aom ukum kondindo kumbed nongbed ayaniib kuu yimin dee?" andoon. ²⁶Kwanandoona, ana nangmi korok kuu kee wengamberekore, ana

nangmidan korem yi korokiib yaa wene yedmenoon, “Eb kuu karub kee komo kerunaneeb, ye kuu ye aningko kuu Rom aom angkeen kowe.” andoon.²⁷ Andoona, korok darewoobbed Pool yaa wene kaamonoon, “Eb kuu yedmewe, eb aningko kuu Rom aom angkeen dee?” andoone “Ee anam.” ande man inandoon.

²⁸ Kwanandoona, korokbed yedmoon, “Ne aningko Rom aom kuu od darewoowiib kowaankob kumbed kumaom kuu angkeen.” andoon. Andoona, Poolbed yedmoon, “Nambe yaningko kuu Rom aom angkeen kowe, ne wooneen yaambbed naningko kuu Rom aom kowiwen.” ande inandoon.

²⁹ Kwane, karub yena anbande kaamobenandamiib kuu unimbed korondiiwe, ana nangmi ye korok kuu unoon, amborom kuu Pool ye aningko kuu Rom ambibkin aom angkeen kumban seinbed yenboon kowe.

Pool Sanidirin Yi Arinambo Ari Nenmonoon

³⁰ Kwane, awarimbed ana nangmi korokbed ye dowaken kuu komo dowadbed Yuudan kuu Pool yaa dabab koniib kuu kaadkeranded kowe, Pool kuu nen wii bunangka kowekore, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib korok korok yena kangdod darewoob Sanidirin aom doriwiib baandoona nedbiwa, Pool kuu nenmene yi arinambo ari kowoona doboroon.

23 Kwane, Pool kuu Sanidirindan yaa wedmendene yedmoon, “Ne karuwa! Wedmaan, andowaan ye aronbed mene kibikee, Godbed komo kawoon kuu amunmo awinaan.” andoon.

² Kwanandoona, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob Ananaiyasbed karub Pool

ye dia doriib kuyaa yedmoon, “Ye mongkodkono yaa wowime.” andoon.³ Andoona, Poolbed yedmoon, “Eb kuned kuu Godbed wowedaneen kii. Eb kuu aadidmi ye karub kui. Ebbed Moses ye amob yaambbed koweneb ne kangdod keruwewen kumban, ebbed ne yaa wowime ande weng kondeeb kuned kuu kuye amob dookbewen kii.” andoon.

⁴ Kwane, karub Pool ye dia doriib kumbed yedmeniwen, “Eb kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob yaa amkidbeeb kii!” andiwen.⁵ Kwane, Poolbed inandoon, “Ne karuwa, nembbed meenaan kuu ye kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoobban manok andaan, amborom kuu God Ye Wengbed yedmoon kuu ‘Yiib korok yaa weng arewa dakmaib.’” andoon.

⁶ Andekore wedmoonka, Sanidirindan kumaom kuu Sedyusidaniib Farisidaniib kowe, yi yaa baandene yedmoon, “Ne karuwa, ne kuu Farisiman, angkon Farisiman ye mingki kii! Nimakarub dukniwen yiri kuu ika wadkere dembaniib andi ye inamen awinaan kumbed kangdod aom nenminiwen.” andoon.

⁷ Kwanandoona wengambiriwen kuu Farisidaniib Sedyusidaniib andokbe wengbiriwen.⁸ (Sedyusidanbed yedmimaib kuu nimakarub dukniwen yiri kuu ika dembaibban, angkon engyusiib okad yiri ye awadiib kuu kwana kuu dowan andimaib, kumban Farisidan kuu barang ayoobmim kuu anam kuyiib ande dakmimaib.)

⁹ Kwane yirinde baande kami kuu darewoob kereene, Farisidan yena kuyaom Yuudan yi amob kedmengkandidan yenambbed dore koromone dakmiwen, “Karub kee amarakmi kuu nubbed ma wedmindoo. Mokuro, kingkin maambbed

o engyumbed ye yaa daanoon dee?" andiwen.

¹⁰Kwane, wengbiri miin darewoob keriwen kowe, ana nangmi korokbed meenoon kuu "Pool kuu aye worobe kurubkurub keraniib kii." ande unoon kowe, ana nangmidan yaa yedmoon, "Wene, Pool kuu yi yaambed nendenib nub ambiwoom nenwinime." andoona wene nenwiniwen.

¹¹Kwane kuye amnoon kuu Pool yaa Yarimanbed mene doberene yedmenoon, "Eb kuu arudne! Ne dowad weng Yerusalem keyaom dakmewen kwane kuu Rom aom kwangkon dakma- neeb." andoon.

Pool Ayem Ande Nuubnaan Kamiwen

¹²⁻¹³Kwane awari kuu Yuudan yena 40yiib burudande ariyiib kuu mene nedbenib, okiib animaniib ani kuu korondaniib kwane Pool kuu aye bob kowiwedned ande kuye amobbed ongmiiwen. ¹⁴Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib aamkonoyiib yaa wenenib yedmiwen, "Nub kuu animan kuu anaubban amob ongmuwen kuu Pool kuu aye bob kowuwedned. ¹⁵Yiibbed Romdan yi ana nangmi korok yaa yenkandi weng kamune yedmime, 'Nub dowaken kuu Pool ye dowad kuu kangdod aombed weng yena wengambarandamuub kowe, ika nenminibko karub yenambed dakmibko wengamberem.' andime. Kwane, Pool kuu nenmananiib kuyaambed nubbed kiwaan arimbed aye kowanuub." andiwen.

¹⁶Kumban weng kee Pool ye mongkobbed wengamberekore, wene ana nangmidan yi ambiwoom wene Pool yaa daanoon. ¹⁷Kwane, Poolbed Romdan yi ana nangmidan 100iib yi korok maa yaa baande yedmoon, "Kewedman kee eb korokiib yaa

nenwenebko weng ma yedmenok." andoon. ¹⁸Kwanandoona, kewedman kuu ana nangmidan korem yi korokiib yaa nenwonoon. Nenwenene yedmoon, "Poolbed ne yaa weng kowoona wanaana, 'Kewedman kee nen korokiib yaa wene ye kuu wengiib yedmandameen.' andoonkob nenmanaan." andoon.

¹⁹Kwane, ana nangmi korokbed kewedman kuu dingki yaambed awine nenwene yi kirimo yaambed kaamonoon, "Ne yaa kuu komo weng daawandameeb?" andoon. ²⁰Kwane, kewedmanbed dakmoon, "Yuudan yi korok korok kuu weng kande ee andiwen kuu awari kuu eb yaa mene yenkande 'Pool kuu Sanidirin aom nenmenebko, weng yena angkon ongme dakmibko wengamberem.' ande mananiib kowe, ²¹ee ande Pool kuu nenwanaab, amborom kuu karub 40yiib burudande arimbed kuu wedya biknaniiwe, Pool nenwananeeb kuu wedyambed ayi yeman andiwen kowe. Kwane yi kuu okiib animaniib korondenib Pool aye kowiwedned andi ye amob ongmiiwen. Kwane, yi kuu nekwe dowan kerekoriwa, ebbed komo weng yedmaneeb kuyaamo meedme doriib." andoon.

²²Kwane, ana nangmi korokbed kewedman yaa yedmenoon, "Eb kuu wene karub yena yaa weng kee ne yaa daawewen ande yedmendaab." andekore, kewedman kuu domonenoona wonoon.

Pool Kuu Saesaria Yiri Nenwiniwen

²³Kwane, ana nangmi korok darewoobbed ye korok ayoob baandoona miniiwa yi yaa yedmoon, "Ana nangmi karub 200iib hoos karub 70yiib, ana nangmi karub maradiib kuu 200iib kwane nekwiwo kibik amnoon 9 oklok kuu Saesaria yaa Pool nenwin-

ime. ²⁴Pool kuu hoos maa kankonibko kwarimbed diboroko, hoos yenayiib Gavana Feliksiib yaa nenwinime.” andoon.

²⁵Kwane, ana nangmi korokbed kerek kuu kamune wongkoon,

²⁶Ne Klaudius Laisias.

Nub korok amun, Gavana Feliks, nembed eb yaa amun amun keebdaan.

²⁷Karub kee nenkowaana nenminiib kee Yuudanbed aye kowandamiibe, nembed ne ana nangmidaniib be wenen awine burudankare nendaan, amborom kuu ye aningko kuu Rom aom angkeen nekaadkeraan kowe.

²⁸Kwane, komo dowadbed ye kuu burone ayandamiib kaadkerande yi korok korok Sanidiriniib yaa nenwanaana. ²⁹Kumban yi amob yaambed wengbiriwen kumbed kangdod nenwiniwen. Kwane, kuye dabab koni dowadbed ye ayiwed bobni ye kiwaaniib wii kankaani ye kiwaaniib kuu ma wedmindo.

³⁰Kwane ye ayam andi nuubnaan kami kuu karub maambed yedmewoona kaadkerekorid, kumbed kirodmo ye kuu nenduni eb yaa kowaankob monoon. Kwane yedmaankob, ye yaa kangdod aombed dabab konandamiibdan kuu, yika yomanbed yi weng kuu eb yaa kanmananiib.

Kwane wongkoon kui.

³¹Kwane, ana nangmi korokbed weng kondoon kuu amnoombed kwane ambangiwen. Kwane, Pool kuu nenwene Antipatris taun kuyaa doriwen. ³²Kwane, awarimbed yonka weniibdaniib kuu yi ambiyoom ika winiwa, hoos karubmo Pool yoom kwane winiwen. ³³Kwane, yimbed nenwene Saesaria yaa nandekoriwa, kerek Gavana yaa konenib Pool kwangkongon ye dingki yaa domoneniwen.

³⁴Kwane, Gavanambed kerek kuu kimingkanekore Pool yaa kaamonenoon, “Eb kuu porovins kunaman?” andoona “Silisia” ande inandoon. ³⁵Kwane wengamberekore, yedmoon, “Eb yaa dabab kee kabdandamiibdan mananiib kumbed eb kangdod kee wengambaraniin.” andoon. Kwanandekore, ana nangmidan yena yaa yedmoonkob Pool nenwene wadnari maa Gavana yambib kwaab manimanandeb Erodbed yenboon aom oone dobiriwen.

Pool Ye Dabab Weng Kuu Feliksbed Wengaboroon

24 Aron angkoyiib dowan keruune, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob Ananaiyas yoom aamkono yena yoom kangdod wengangki ye karub Teetulus yoom Saesaria yiri winiwen. Kwane, yi weng dabab Pool yaa kuu kanmene Gavana Feliks yaa koniwen.

²⁻³Kwane, Pool yaa baandoone monoone, Teetulusbed weng dabab dowad kuu kamune dakmoon, “Ee, miin amunman Feliks. Ebbed korok kerewen kumbed nub yaa nangkema iwari yewenub ongmewen kumbed aron doboob keroon. Kwane, eb meeni kangdombed ambibkin keyaom kee komo komo arewa keroon, kiwaan o amob o kwamune kui, kuu ongmenabewen. Nub kuu nub niindem aom koremiib kubi dowaken amun amun kuu eb yaa kabduwen. ⁴Kwane, eb yaa aron doboob awinembanuub kuu ne dowakenban kowe, eb yaa nangkabduub kuu nub yaa mimyob keendeneb, nub weng dukmen kee wengambere.

⁵“Kedi, karub kee ambibkin korem aom kuu yembed Yuudan yaa dabab yemoon benmeneboon kowe, yi korem kuu yirinde baande kamenib mon-

manme ingmimaib. Kwane, ye kuu Nasarindan⁸ yi korok.⁶⁻⁷ Kwane, ye kuu kurikuri boyambib darewoob ye karadkono monmarande kamoon kowe awinenuwen.**⁸ Kowe, ye yaa dabab kee benmene konuwen kuu ebka id anam kuu wedme kaadkeraneeb.” andoon.

⁹Kwane, Yuudan korem menebiwen kuu weng kuu dakmeen kuu anam kii ande kamiwen.

¹⁰Kwamiwa, Feliksbed Pool yaa dingki ok domene yedmoone, Poolbed dakmoon, “Ne nekaad, eb kuu ambibkin kemaom kee weeb yena eb kangdod kerundimaab kowe, ne kuu kubiyiib neka ne dowad koromone inande eb yaa dakmaan.

¹¹“Ne kuu aron kibirebbod anuk kuu benme benmeyiiimo kumbed Yerusalem aom kurikuri keridowad wanaan. Kee ebka darobe wedmene. Kuku yobdoodban.¹² Weng dabab kawandamiibdan kee kurikuri boyambib darewoob yaa kuu ma wedmewiwa, karub yena yoom ma wengbirindo, kwane siti aom o kurikuri ambib maa maa yaa kadaareb ma be nedbe yarebindo.¹³ Kwane, yi kuu eb yaa yi dabab weng kee anam kwanoon ande eb yaa weng id ma korobe kabdindeban.

¹⁴“Ne kuu anam ke yedmebdaan kei, anam ne kuu nub awoya yi God yaa Yesu ye kiwaan arimbed kurikuri kerimain. Kumban kiwaan kee yimbed dudi ande yedmimaib. Kumban, ne kuu Moses ye amob weng koremiib unyemanbed profesi weng dakme wongkiweniib anam ande awinaan.¹⁵ Kwane, nimakarub amundaniib arewadaniib dukniwen yirimbed korem ika dembaniib ande karub

keembed God kuu kwananeen ande meeniwen kuyaa kuu nangkon kwaneen ande meenaan.¹⁶ Kwane kowe, ne kuu karub yi arinambo ariyiib God ye arinambo ariyiib kuu ne meeni dobiri inamen kiwaan korem kuu ma amarakmain ande kamimain.

¹⁷“Kwane, ne kuu weeb yena Yerusalem aom koronde wanaan kowe, ne karub yena kamboknondan yaa bangkandi yemaniib God yaa bangkani yemaniib be bangkandok wanaan.¹⁸ Kwane, amob okambi kameni kwanaan kumbed kurikuri boyambib darewoob kuuk aom kwane wanaane wedmewiwen. Kwane kuyaom kuu nembedmo wanaan, kadaarewiibban. Kwane kuyaom kangkon ne kuu karub yenayiib ma yirinde baande kamindo.

¹⁹“Kumban Esia ambibkin yaambod Yuudan yena miniwen kumbed dabab kee kanminiwen kowe, kangdod aombed dabab kawandamiib kuu yi kuu benminiwa yimbed eb arinambo arimbed dakmaniib kumbed yimin.²⁰ O ke miniwendan kee kangdod Sanidirin aombed komo amarakmaane wedmiwen kuu daandime.²¹ Kumban nembed ma kamaan kuu yi arinambo arimbed baandaan, ‘Bobniwen yirimbed ika wadkere dembaniib andi ye inamen awinaan kuye dowadbed kibikee yiib arinambo ari kangdod aom dobaraan.’ andaan.” andoon.

²²Feliks kuu Yesu ye kiwaan weng kuu wengambere yimin keroon. Kwane, yi yaa yedmoon, “Weng keyiib kee ana nangmi korok darewoob Laisias mananeen kumbed weng keye dabab dowad kuu wengyundaniin.” andekore kangdod kebenoon.²³ Kwane, Feliksbed

§24:5 Yuudan yi korok korokbed Yesu Nasaretman ye yoman winiwendan yaa kuu Nasarindan ande yedmimaib.

**24:6-7 Buk Kwamiwen kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyiib: Nub dowaken kuu nubka nub amob yaambod wengyundandamuub kumban, Laisiasbed naawonmo nenwenekore ewiib yaa winime andoon.

Romdan yi ana nangmi korok maa yaa yedmoon, “Pool kee yiibbed oonenime, kumban komo ye yaa dowan kuu ye angkodmiambed mene wedmene awane konaniib kuu yimin.” andoon.

²⁴ Kwane, Feliks kuu aron yena kere ye wonong Durusila yu kuu Yuu wonong kuyoom menene Pool yaa baandoone, mene Yesu Keresu ye weng dakmoona yi wengambiriwen. ²⁵ Kwane, Poolbed dakmene yorokmo dobiri ye wengiib ebmeren ongme kangkadme dobiri ye wengiib Godbed wengyundi aron man-anuun ye wengiib dakmoon. Dakmoone, Feliks kuu uniyiib kerene Pool yaa yedmoon, “Yimin, yimin. Eb kuu wene. Aron maambbed aroniib keraneen kuu angkon ika ma baandako ma mene dakme.” andoone Pool domoneniwa wonoon.

²⁶ Kwane, Feliksbed aron maa maa Pool kuu baandaana manaana dakmenabimaib, amborom kuu Feliks ye dowaken kuu Poolbed yemyeb od kawoko wii aom nen angka kowanded kowe, kumban Pool kuu kwanindo.

²⁷ Kwane, weeb ayoowiib dowan keroone, Feliks kuu domonde wonoone, ye yumbon kuu Pookius Festusbed kandoon. Kumban, Feliks kuu Yuudan yaa kubewime anded kowe, Pool kuu nen angka kowindo.

Pool Kuu Festus Ye Arinambo Ari Wonoon

25 Festus kuu Yudea ambibkin kumaom monoone, aron ayoobmimiib dowan keruune, Saesaria aombbed Yerusalem yaa wonoon.

² Kwane kuyaambbed, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korok yoom Yuudan yi korok korok yena yoombbed Festus yaa wenenib, Pool yaa dabab koni ye weng kuu koniwen. ³ Yi kuu Pool kiwaan yaambbed woob kowenib ayi yeman weng ong-

miwen kowe, Festus yaa naawonmo nangkanande dakmiwen, “Eb kuu nub dowaken yaambbed ambangke, nub weng wengambere. Pool kuu Yerusalem ari nenmene kowebko ye dabab dowad kuu keyaambbed wengambereni yeman.” andiwen.

⁴ Kumban Festusbed inande yedmoon, “Pool kuu Saesaria yiri nen ooniwen. Kwane, ne kuu aron doboobban arimbed ikakman kuyaa wananiin kowe, ⁵ karub ye kuu ambarakmiyiib keroka, yiib korok korok yena ne yoom wene kuyaa kangdod aombbed ye yaa dabab kuu konime.” andoon.

⁶ Kwane, yi yoom kuyaom doboroon kuu aron kaning kaningiib o angko angkoyiib areb kerekore, Saesaria yiri ika wonoon. Kuye awari kuu Festus ye kangdod nandene diberene Pool nenminime andoona, nenminiwen.

⁷ Kwane, Pool nenmene kowiiwa doboroone, Yuudan Yerusalem arimbed miniwen kumbbed ye awanewandenib dabab darewoob yemooniib ye yaa benmenebiwen. Benminiwen kumban, kuu anam ambarakmoon andi dowad id ma korokbindo.

⁸ Kwanandiwe, Pool yekareb koromone inande dakmoon, “Ne kuu Yuudan yi amowiib kurikuri boyambib darewoob yaayiib Romdan yi korok Saesaayiib yaa kuu ne ma ambarakmindoo.” andoon.

⁹ Kumban Festus ye dowaken kuu Yuudan yi dowaken yaambbed awinako ne yaa amun andewime ye dowadiib kowe, Pool yaa kaamonenoon, “Eb yaa dabab bangkabdiwen kee Yerusalem arimbed nembed wengyundaniin kuu eb dowakeniib dee?” andoon.

¹⁰ Andoona, Poolbed inandoon, “Ne kuu Saesaa ye kangdod aom dobaraan. Dabab kekee kangdod kee yeman. Ne kuu Yuudan yaa kuu ma abdon kamendindo. Kwamune

kuu ebka ongme ebkaadkerewen kui. ¹¹Kumban aye kowi ye ukum ye ambarakmi kuu nembed kwane kamaan keraneen kuu koromone aye kowi ye ukum ne burudanda ande kamainban. Kumban dabab kee Yuudan keembed benminiwen kuu anamban keraneen kuu ne kuu yi dingki ari kowi yemanban. Kwani kowe, ne kangdod kuu Saesaambed wengamberewok!” andoon.

¹²Kwane, Festusbed kwane wengam-boroone ye weng andangkidan yoom yikareb andangke dakmiiwe, Festusbed yedmoon, “Ebka yedmeeb kuu Saesaambed eb kangdod kuu wengamborok andeeb kowe, Saesaa yaa nenkowaan kii.” andoon.

Pool Ye Weng Festusbed King Agripa Yaa Daanoon

¹³Kwane, aron yemoonban keruune, king Agripa yoom Beenis yoom kuu Saesaria taun aom Festus yaa kubenok miniwen.

¹⁴Aron yemoon kuyaa dobarandamiib kowe, Festusbed king Agripa yaa Pool ye dabab ye kiwaan komarewa kuu ambobanoon, “Karub kee Feliksbed nen wii aom kamoonon. ¹⁵Ne Yerusalem ari wanaan kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok korokiib korok korok yenayiibbed ne yaa yedmewiwen, ‘Ye dabab kuu eb yaa kabduub kowe, ukum kone.’ andiwen.

¹⁶Kumban nembed yi yaa yedmendaan kuu Romdan yi amob kumaom kuu dabab kankoni dowad karub kuu ye bondan yoom kangdod aom awuniwe yi weng wengamberekore inande koromone dakmino kumbed ukum koni kuu yiminban.

¹⁷“Kumban keyaa miniwen kuu ne ye yaa ma kombemkayok kamindo. Kwane, kuye awari kuu kangdod nandekori yedmaane, karub kuu nenminiwe, kang-

dod kuu wengamberenaan. ¹⁸Nembed meenaan kuu ambarakmi miin arewa kamoon kumbed dabab wengiib kanminiwen kumban, dakmiiwa wengambaraan kuu ambarakmi abdon dareb yemanban. ¹⁹Kukuu yika yi kurikuri dowadiib, karub Yesu bobnoon kuu wadkere doreen ande Poolbed kumeen kuye dowadiibbed wengbiriwen kumbed kangdod keruwen.

²⁰“Kowe, ne kuu dabab keye dowad kuu inamen kwanaki ande ye weng ma kondindo. Kowe, Pool yaa kaamonenaan, ‘Eb kangdod kerubdi dowad kuu Yerusalem arimbed wengambaraniin kuu yimin dee?’ andaan. ²¹Kumban Poolbed yeka yedmoon, ‘Saesaambed ne kangdod kuu wengamborok.’ andoon kowe, ye kuu weng kondaana awinene oonenaniwe, kwane wene nembed Saesaa nenkonaniin kuu yimin keraneen.” andoon.

²²Kwanandoona, Agripambed Festus yaa yedmoon, “Karub kee ye weng wengamberenandamiin.” andoon. Kwane, Festusbed inande yedmoon, “Kwani kowe, awarimbed wengamberene.” andoon.

²³Kwane awarimbed, king Agripa yoom Beenis yoom miniwe, karub yenambed yidin mene kibi wurumenib “King meneen yoo!” ande baandiwe, king yoom Beenis yoombed ana nangmidan yi korok dareb darewiib siti korok dareb darewiib mene nedbiwen. Nedbenib, king yaa dakmi ye wadnari darewoob aom aomniwen. Kwane, Festusbed yedmoone Pool kuu nenminiwen.

²⁴Kwane, Festusbed dakmoon, “King Agripa yoom karub kane kane korom kee nuwiib yaa nedbiwen yoom. Karub kee wedmime! Ye kuu Yuudanbed Yerusalem aomiib kemaomiib ye yaa yi weng dabab kanmene konenib, okad kiri kee dohiri yiminban bobnaneen kuu

yimin ande baandiwen kui. ²⁵Kumban nembed ye wedmena kuu abdon ambarakmi dareb ye bobni andi yeman kuu ma kwanindo. Kumban yekareb yedmoon kuu 'Saesaambed ne kangdod kuu wengamborok.' andoon kowe, nembed yedme kowaan kuu 'Saesaayib yaa nenkowaniiin.' andaan.

²⁶"Kumban kibireb kee nub yariman Saesaa yaa kuu komo weng wongke keenaniin? King Agripa, eb yoom korok korok nedbiwen yoom kuu yib arinambo arimbed nenmanako, ye weng wengamberekoruwe darobenub nenkowi ye dowad kuu wongkaniin, ²⁷amborom kuu dabab wengiibbanbed nenkowaniiin kuu yiminban kowe." andoon.

Poolbed Yeka Koromone Inande Dakmoon, King Agripa Yaa

26 Kwane, king Agripambed Pool yaa yedmoon, "Eb kuu eb dowad dakmaneeb kuu yimin." andoon.

Kwane, Pool kuu ye dingki kankoonene yeka ye dowad koromone inande dakmoon, ²"King Agripa, kibik aron kee ne mene dobereni, Yuudanbed ne yaa dabab kawiwen ye weng korem kuye dowadbed neka koromone inande dakmandamaan eb arinambo arimbed kuu amun ande meenaan, ³amborom kuu eb kuu Yuudan yi dohiri kiwaan amowamowiib yi wengberenabiyyib kuu ebkaadmo kerewen kowe. Kwanikob, ne eb yaa nangkabdande kamaan kuu yodbiriban iwarimbed ne yaa wengamberewe.

⁴"Ne kuu dana yaambbed ne ambibkin aomiib Yerusalem aomiib komarewa dobaraan kuu Yuudan korem kuu yikaadkeriwen. ⁵Yi yoom kuu aron doboob dobaraan kowe, ne kuu yi korem kuu yikaadmo keruwen. Kwane, ne kuu amob yemoon ye Farisi keraan. Kwane kerekori, amowamob korem awine do-

baraan. Kwamune kuu yikaad, kumban ee andaniib dee?

⁶"Kibireb kuu Godbed nub awoya yaa weng kunduk kurin yedme kowoon kuu meedmiinkob ne kuu kangdod aom nenminiwen. ⁷Keye weng kunduk kee nub nimakarub amyenimbon wad ayooowiibbed annoomiib awingyawiib kurikuri kamembirimamenib id anam keru yaron yaa meedmiib. Kwanekob ne kangkon keye weng kunduk kee meedmiin kumbed Yuudan kuu ne yaa dabab kanminiwen. ⁸Godbed nimakarub dukniwen yiri kuu ika baneenkob wadkere dembaniib ye weng yaa kuu yib kuu yiminban andiib dee?

⁹"Anuk yiri kuu ne kwangkon kiwaan yemoonbed Yesu Nasaretman yaa bon keraan. ¹⁰Kowe, kekaneyiib kee Yerusalem aom kuu kwane kamaan. Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok dareb yaambbed weng aromkono kandeni, kwane God ye yorokmodan yemoon ben wii aom kamobeni, yena kuu yengkadmi dowad be minimaib kuu duknime andimain. ¹¹Kwane, aron yemoon kuu wene kurikuri ambib maa maa aom ben ukum kerundimameni, Yesu yaa amkidbime ande dedmobendimain. Arud darewoob wande inamen mimo kee kereni, ambibkin maa maa yi siti aom kangkon weneni, anam andiwendan kuu yenbandimo kamaan. ¹²Kwane, aron maa kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok dareb dareb yaambbed kwame andi ye weng kandekori, Damaskus ari wanaan.

¹³"King ee, kee wengambere. Kwane, aronkob areb kuyaambbed kiwaan ari weniine, nambiri darewoobbed aron yu nambiri buruandoon kumbed ambid arimbed yurene, ne yoom karub ne yaa awawiweniib yoom yaa kan awanewandoon. ¹⁴Kwanoone, nub korem okad

yiri kirobuwen. Kwane, ne wengambaraana Yuudan yi wengbed yedmoon, 'Sool, Sool, eb komande ne nenbandeneb dabab durud yewed kawimaab? Eb kuu kameeb kuu buromakaumbed ye yariman yaa yon kiranmande kamoon kumban ye at yidkang yaa wowimaan areb kameeb kii.' andoon.

¹⁵“Kwanandoona, nembed kaamon-aan, 'Yariman, eb kuu kane?' andaane, Yarimanbed inandoon, 'Ne kuu Yesu, ebbed nenbandeneb dabab kawimaab kui. ¹⁶Kwane, yeedere yaro dore. Nembed ewiib yaa kee manaane wedmewen ye dowad kuu, eb kinaankob ne deme awineneb, nembed komo kamaan wedmewen ye wengiib nembed korokbebdaniin ye wengiib benwene dakmaneeb kui. ¹⁷Kwane, eb nimakarub yi arud barangii Yuudanban yi arud barangii keebdandamiib kuu eb nenkowaniin. Kwane, nembed eb kuu yi yaa wene andaniine weneneb, ¹⁸kwane wene ebbed yi indob nandeneb, kumun aom dori-ibdan kuu ebbed nambiriyiib yaa benweneneb, Seten ye aromkono aom dori-ibdan kuu ebbed God yaa benwananeeb kii. Kwananeeb kuu Godbed yi amarakmi kuu are nonondandaneene yi kwangkone ne yaa anam andiwendan Godbed yorokmo ongmene yi yumbon kondoon kuu yi kwangkone kandaniib ye dowad kui.' andoon.

¹⁹“King Agripa yee. Kwanandoon kowe, ne kuu God yaambd wane kee wedmenaana kuu wengamberedandainban. ²⁰Kowe, ne kuu kee dakmimain kuu 'Yiib amarakmi abdon yaa kuu koronde God yaa amonombe menenib, anam andiwen korokbi ye dowad inamen amunmo awinime.' andimain. Ibduruk kuu Damaskus aomdan yaa kumbed wene Yerusalemdan yaa kumbed wene Yuudanban yaa kumbed wene Yuudanban yaa kwane daandimain kui. ²¹Kwanikob,

kwanimain kowe Yuudanbed kurikuri boyambib darewoob kuuk aombed burowe awinewekoriwa neene kowande kamiwen.

²²“Kumban ibduruk daandaana ye aronbed mene kibikee, Godbed awawimaankob mene nimakarub aningko darewoowiib embengiib yiib korem yiib arinambo ari kee weng amun kanmene dobaraana. Ne weng kee profesidan yoom Moses yoombed kwananeen ande dakmimaib kuu ibmo keroon, nembed burudande arimbed ma dakmokban. ²³Weng kuu kei, Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu durud yewed kandene bobnekore, yedin bobni yirimbed ika demboon. Demboon kumbed nambiri ye wadkeri kuu Yuudaniib Yuudanbaniib yaa daandoon.” andoon.

²⁴Kwane kuyaambd Festusbed Pool ye weng ombedandene emendene yedmoon, “Warudki weng ai! Pool, eb kaadkeri darewoob kumbed nen warudki kerubdoon kii!” andoon.

²⁵Kwanandoona, Poolbed inande yedmoon, “Amunmoman Festus. Ne kuu warudkimbanana. Ne kuu weng anam weng id amuniib dakmiin. ²⁶King Agripa kuu barang korem kee dakmiin kee ye kuu ma koroniibban kowe, ne kuu ye yaa arudkonomombd dakmiin. Yesumbd komo kamoon kuu nimakaruwiibban angkambd kamindo kowe, king Agripa kuu korem wengambere ye kaadkeron, weng maa ma biknindo.

²⁷“King Agripa, eb kuu profesidan yi weng kurin dakmiwen kuu anam andewen dee? Nembed nekaad kuu kee anam andewen kii.” andoon.

²⁸Kwanandoona, king Agripambd Pool yaa kaamonoon, “Kwane kowe, nangkawebko aron dukmen mana kuyaambd ne kuu kuristen keraniinoo?” andoon.

²⁹Kwane, Poolbed inande yedmoon, “God yaa kurikuri keraan kuu aron dukmeniib o aron doboowiib kumbed eb yoom nimakarub korem kee nedbenib wengaib yoom kuu anam andenib nembed kekanaankin kerime andid, kumban sein kee kwamuneyiibban kerok.” andoon.

³⁰Kwanandoona, king yedin yaro demboone, kwane Gavana yoom Beenis yoom kane kane yi yoom dibiib yoom dembiwen. ³¹Dembiiwa, king yoom yi yoom kuu wadnari koronde wenenib, man dakmoon dakmoon kamiwen, “Karub kee wii aomni yemanban o bobni yemanban.” andiwen. ³²Kwane, king Agripambed yedmoon, “Karub kee Saesaambed ne kangdod wengamberewok ande yedmindu karen, domoneniwed wini yeman karen.” andoon.

Pool Kuu Rom Yaa Andowe Nenwonoon

27 Kwane, Pool kuu Rom yaa nenwini dowad korok korokbed yedmiwen, “Itali yaa Pool yangkodmia yoom wananiib kuu yimin.” andiwen. Andekoriwa, Pool yoom wiidan yena yoom kuu andokbe ben Romdan yi ana nangmi korok maa yaningko Yulius ye dingki ari nongkobiwen. Ye aningko kuu Saesaa ye platun aom angkeen. ²Masedonia ye siti Tesalonaikaman Aristaakus kuu nub yoom wonoon.

Kwane, nub kuu Adramitium taun ye parai motod aom awunekorua, Esia ambibkin ye taun karamok kebed angka dange weniib yaa andowe yanuwen. ³Kwane, awari kuu Saidon siti yaa wirinuwen. Wirinuuwe, Yulius kuu Pool yaa mimyob keenoon kowe, ye yaa komo dowan kuu angkodmi yenambed awani dowad domonenoona wonoon.

⁴Wenekore, ika monoone, Saidon domonde karamok yikim angkambed

wunuwen, kumban nuub kuu nub wenuub ye arinambo arimbed menene dedmoonon kowe, kande Saipurus dudbi kuye kerekmen anukbed kaokne dewunuwen. ⁵Kwane, dudbi domonde Silisia ambibkin kere Pamfilia ambibkin kere kuyi karamok dore yanenub, Laisia ambibkin ye taun Maira yaa wirinuwen.

⁶Kwane kuyaambed ana nangmi korokbed Aleksandriadan yi parai motod wedmoonka, Itali yaa wanandamuun kowe, nub kuu kumaom ben kamboroon. ⁷Kwane, parai motodbed yanuwen kuu aron yemoon yobdoodiibbed emamo wene Kinidus taun yaa munuwen. Kwane, nuub darewoob kumbed dedmoonon kowe, kaom wini koronde kuri wunuwen. Kwani kowe, kande Kurit dudbi kaokne Salmone taun yaa wunuwen. ⁸Kwane, karamok kebedkamo yobdoodiibbed emamo kaom wenenub, Lasea taun burudandenub taun dia yaningko Okbon Amun kuyaa wirinuwen.

⁹Emamo wunuwen kowe, Yuudan yi Ambarakmi Arem ye Orok yaron burudanduwen. Kwani kowe, nuub darewoowiib oknondok darewoowiib am darewoowiib yaron keroon. Kwane, karamok arimbed wini kuu miin yobdood bobnikin.

Kowe, Poolbed ongkandoon, ¹⁰“Karuwee, nub kiwaan kee wanandamuub kee wedmaan kuu dabab yobdood darewoob manandamoon kowe, barangiib motodiib nub kangkon nub yena kuu nuwiib duknanuub areb kii.” andoon.

¹¹Kumban ana nangmi korok kuu Poolbed ke dakmeen kee wunedande, motod awinoonman yoom motod yu yariman yoom yimbed komo ongkandiwen yaamo wengamboroon. ¹²Kwane, motod wirinimbon kee yuruk aron ye motod wirini yemanban andimaib kowe, motod aom doriibdan

yemoonbed yedmiwen, “Burudande wene Finiks taun yaa nandem. Yuruk aron kowe, kuyaambéd wirine kuyaambéd doberem.” andiwen. Finiks ye motod wirinimbon Kurit dudbi aom kee amun yeman. Motod wirinimbon awuni kiwaan kuu kari dore kaom dore wedya, ma kuu kuri dore kaom dore wedya kowe, oknondokbed motod monmarindeban.

Karamok Arimbed Nuub Darewoob Monoon

¹³ Kwane, yiri kiri ye nuub kuu emamo wuruwaan. Kwane, karub yimbed meeniwen kwane ambangkaneen andiwen kowe, ok yiri kaaniwed angkanod dohiri yeman kuu kan motod aom kowiiwa, emamo karamok kebedkamo wunuwen.

¹⁴ Kwane, wene ambab winindo kumbed nuub darewoob kari kere kangka kere wedyambéd dudbi angkarambed monoon. ¹⁵ Kwane, nuub kuu parai motod yaa naawonmo dedmonoon kowe, ninanabubka yiminban kere koronduuwa, nuubbed yeka awuune kanwonoon.

¹⁶ Kwane, dudbi embeng yaningko Kauda kaatmo kaokne wunuwen kumban parai motod ye ud dingki oknokdokbed monmarandameen kowe, miin yobdoodiibbed bamdaane nan motod animari kowenub yengbuwen. ¹⁷ Yengbuuwa, motod demedanbed motod kuu domangkaun ande nongbed awanewande yerengkiwen. Kwane, uni dareb keriwén, amborom kuu motod kuu nuubbed Siritis ye kubuk kamkonomban yaa kanwananuune daane kereknanuune oknondokbed wowe domokbe yanuun ande meeniwen kowe, paraiyiib nongiiib be yiri nongkobekore nuubbed naawon dedmobi yaambéd ok dedmone ema wini yeman karamok yiri kaaniwen.

¹⁸ Kwane, awarimbed nuub kuu aromkono darewoob kai keroon kowe, motod owongab keridowad berengki ye yiribman kuu ben ok yiri kiranmiwen. ¹⁹ Kwane, aron ayooobmim ari kuu motod nongiiib motod aom awini barang yenayiib kuu motod demedan yikareb ben kiradmiwen.

²⁰ Kwane, aron yemoon kuu aroniib mindongiiib kuu wiibbed kebendeen kowe ma wedmindo, amborom kuu nuub darewoob kuu awuunoon kowe, nub kuu wadkeranuub andi ye meeni kuu dowan kerekoruwa, nub korem kuu duknanuub anduwen.

²¹ Kwane, nimakarub kuu animaniib ma anindo kuu aron doboob keroone, Poolbed yaro dore yedmoon, “Yiib kuu ne weng wengambiriwen kumbed Kurit yaambéd yanindo karen kuu kee kamune keraanban kere kwane yiib barangiib yiib kuu biknaibban karen.

²² “Kumban nembed yedmaan kuu yiib korem kuu nub wadkeri biknaneen ande unaib. Arudkono kerime, amborom kuu nub korem kuu ma bobnaubban kowe. Kumban motod kuned kuu domokbe monmaranuun kii.

²³ “Kinon amnoom kuu ye deme awinaan ye God, ne Yariman kui, ye engyumbed mene ne angkara doberene ²⁴ yedmewoon, ‘Pool, eb unaab. Eb kuu Saesaa ye arinambo ari dobereneb eb kangdod dakmaneeb. Kedi, Godbed mimyob keebdekore, nimakarub korem eb yoom weniib kuu oonaneene wadkeraniib.’ andoon. ²⁵ Nembed anam andaan kuu Godbed daawoon arebmo keraneen kowe, yiib korem kuu aromne arudnime. ²⁶ Kumban nub kuu nuubbed kanawane dudbi maa yaa kanwananuune motod kuu daane kereknanuun.” andoon.

Motod Domokbe Monmareen

²⁷ Kwane, Adriatik karamok animari nuubbed dedmone kanawane yareen kuu aron 14iib keruune, kuye amnomnom yaa kuu motod demedan kuu bid dia doruwen ande meeniwen.

²⁸ Kwane, yimbed dabab barang nong yaa boronekorib, bid ye ambab ok yiri kuu kumun kamiwen. Kwane, ibduruk keriwon kuu 40 mitasiib. Kwane angkon maaaa kumun keriwon kuu ye ambab yiri kuu 30yib keroon. ²⁹ Kwane, motod kuu wene dumnad yaa wowe monmaranuun ande uniwen kowe, ok dedmone ema wini yeman kaningiib yibi anuk kuu ben kambiriwen. Kwane, ware nambiri kondok ande kurikuri keriwon.

³⁰ Kwane, motod demedan kuu ambo ari ok dedmone ema wini yeman yena kankamoni kuranbed ud dingki kuu ok yiri kankaane kirokmone wanande kamiwen. ³¹ Kwani kowe, Poolbed wedmendekore ana nangmidan yoom yi korok yoom yaa yedmendoon, “Motod demedan kee wananiib kuu yib kuu wadkeri kiwaaniibban keraniib kii. Kowe yi kuu nub yoom dobirime.” andoon. ³² Kwanandoon kowe, ana nangmidanbed wene ud dingki nong kuu nanmiiwa kanwuneen.

³³ Kwane, awariwinimbed Poolbed yedmoon, “Aron 14iib kuu yib kuu unimbed kerekniyiib animaniib ma anindo kowe, ³⁴ kibireb kee animan kuu anime. Ke yedmendaan kei, kwananiib kumbed yib kuu aromnenib wadkeraniib kii. Kwane, yib korem mimim yaa kuu barang maambad ma yaanban.” andoon.

³⁵ Kee kwane dakme dowan kere, om kande yi arinambo arimbed God yaa eso andekore dookbe anoon. ³⁶ Kwanoona, yi korem kuu arudkono kere animan kuu aniwen. ³⁷ Nub korem motod aom aomnuwen kuu 276iib. ³⁸ Kwane, yi korem

kuu animan ane mikmone yimin kerekoriwa, wiit yob yowo korem kuu ben ok yiri kambiriwa, motod kuu owongab kere kanawaneen.

³⁹ Kwane, aron yuruune namboroone okad wedmiwen kumban, okad kane yikaadban keriwon. Kwane, kubukiib bid kebediib kuu wedmiwen kowe, “Motodbed bid kebed yaa wene kubuk ari daane kereknem.” ande yedmiwen.

⁴⁰ Kowe, ok dedmone ema wini yeman yi nong kuu nanmekoriwa, kamundi awinon ye nong kuu dudberenib, kamundi awinenib, ambo ari parai kuu dudbere kankooniwe, nuubbed awuune kanwonoona, bid yaa wunuwen.

⁴¹ Kumban wedya kuu kubuk okad ari daane koneen maa kuu kwane motod ambo kuu angkanenu kwane kaborokminban muubneen. Kwanekoru, motod yibi anuk kuu oknondokbed wowe baangukuune kurubkurub kereen.

⁴² Kowe, ana nangmidanbed wii karub korem kuu ok ambe bid dore kirokmone wanaib ande weng ongmekorib, yengkadmande kamiwen.

⁴³ Kumban ana nangmi korokbed Pool kuu ayimban ande kebendoon.

Kwanekore yedmoon, “Kane kane ok ambaniib yimin kudin okambe bid yaa yanime. ⁴⁴ Kwane, yena kuu motod baangkeen ye at barad barad kumbed benib ambenabe bid yaa yanime.” andoon. Kwane, yi korem kuu bid yaa yaro doriwen.

Malta Yaa Okambe Doriwen

28 Kwane, okambe yaro bid dore wedmuwen kuu dudbi yaningko Malta. ² Kwane, amiib muneene yuruk darewoowiib kanduwen. Kwane, dudbidan kuu nub yaa angkodmende amoyiib nengkenib nub yaa kubende miin amun amun kamendiwen.

³ Kwane, Pool kuu atok aangeke ben nengkanaboone, niindok kuu amoyiib-

dem yaambéd kirod yarone Pool ye dingki yaa domoneen. ⁴Kwanoona, ambiwan kuu Pool ye dingki yaa niin wedmekoriwa, yi angkodmia yaa yika man yedmenoon man yedmenoon kamiwen kuu “Ye kuu kuman yenbandi karub kii, amborom kuu karamok kuu bobni yeman kumbed ambe doroon kumban, ye amarakmi dowad kumbed bobni yeman maambéd ye yaa monoon kowe.” andiwen. ⁵Kumban Pool ye dingki yaa niin kuu yoborowane amot aom dan koraroon denoon durud yewed ma kandindo. ⁶Kee kwanoon ye yoman kuu Pool ye dingki yingkaneena kombere bobnaneen ande meeniwen kumban, aron doboob kerenombiribka ma kwanokban kowe, yikareb yedmiwen kuu “Ye kuu god maa monoon kii!” andiwen.

⁷Dudbidan yi korok yaningko kuu Publius. Ye okad kuu nub doburuwen dia kowe, yembed ben ambiyoom wonoone, ye ambiwoombed aron ayoobmimiib doburuwe, nub yaa amunmo angkodmenandoon.

⁸Publius ye awodki kuu ot arewa umkaniib anikadiib keroon kowe, durud yewed kande angkeen. Kowe Pool wene wedmenekore kurikuri kerene ye dingki ye ari kowoona, amun keroon. ⁹Kee kwanoona wedmekorib, dudbidan bob anikadiib yena korem kuu Pool yaa benmenebiiwa ongmenandoon.

Rom Yaa Winiwen

¹⁰⁻¹¹Kwane, yi kuu kiwaan yemoonbed nub aningko kankooniwen. Kwane, wood ayoobmim dowan keroon, nub kuu motodbed wanandamuwa, nub yaa komo barang dowan keroon kuu kwane nekwe bangkandiwen, nub yaa. Kwane, Aleksandriadan yi parai motod maa yuruk aron kumaom kuu dudbi okbon yiri kuyaa doruun kumbed wunuwen.

Motod kuye aningko kuu God Ayoob Dabak kui.

¹²Kwane, nub kuu wene Sirakyus siti aom wirine aomdere aron ayoobmimiib doburuwen. ¹³Kwane kuyaambéd kuu motodbed wene Regium siti aom nanduwen. Kuye awari kuu nub kurimbed awuune monoon kowe, aron ayoobmombéd Puteoli taun yaa wunuwen.

¹⁴Kwane, anam andiwandan yena durunduuwe, yimbed nub yaa yedmiwen, “Nub ambib Rom angka wenem. Nuwiib yaa aron ediib areb dobirime.” andiwe, ee andekorub yi yoom Rom yaa andowe wunuwen. ¹⁵Kwane, anam andiwandan Rom aom doriib kuu nub kuu munuwen ye weng wengamberekoriwa, yena kuu mene Apioforom taun yaa wengandok miniwe, yena kuu Tretabeenon taun yaa wengandok miniwen. Kwane, Poolbed yi kuu wedmendekore, kubi darewoowiib kande God yaa eso andoon.

¹⁶Kwane, Rom aom nanduuwe, Rom korok korok kuu Pool nen wii aom kamonindo, ana nangmi karub maa ye dingki ari kowenib domondiwe, Poolbed araben ambib kandoone, ana nangmi karubbed oonoone kuyaa dobiruwen.

Pool Kuu Rom Aombed God Ye Weng Dakmoon

¹⁷Kwane, aron ayoobmimiib dowan kereen ye yomanbed, Poolbed Yuudan yi korok korok yaa baandoon. Kwane, nedbiiwa Poolbed yi yaa dakmoon, “Ne angkodmia. Ne kuu nub karub yi yaa ma abdon kamendindo, nub awoya yiri yi amowamob yaa kwangkon ma abdon kame ma amarakmindo kumban ne kuu Yerusalem aombed awinewiwen. Kwanekob, ne kuu nen Romdan yaa kowiwen. ¹⁸Kwane, Romdanbed ne yaa kaamobewe kaadkeriwen kuu ne bobni dowad ye amarakmi kuu ma

wedmindu kowe, nen angka kowe domowande meeniwen.

¹⁹“Kumban Yuudanbed ee andindo kere ne kuu weng dabab ika kawiweng kumbed dedmonoonkob Saesaa yaa angkon weng kee yembed wengamborok andaan. Kee ne karubkim yaa kuu ne ma wengbereni yi kangdod kuu ma kanmanaka ande meenindo. ²⁰Kwanikob, weng keye dowad kumbed yuib wengandande baandaankob nedbiwen. Kowe kee, Godbed Kinaneena Mananeenman yaa Yuudanbed monok ande meedmiib kuye dowad kuu ne kuu sein keembed yebewiwen.” andoon.

²¹Kwane, man inande yedmiwen, “Yudea aombed kuu kerek ma keendiiwa nub kuu ma kandindo. Angkon nub angkodmia yena kuyaa doriib kumbed eb dowad yirin weng arewayiib ma kanminindo. ²²Kumban eweng kuu wengambere kaadkerandamuub, amborom kuu nimakarub kunaya kunaya menebiwen kumbed eb yoom ibmo Yesu yaa anam andiwendan yaa dowakenban keru ye weng kamiib kowe.” andiwen.

²³Kwane, yi korem kuu aron maa kinekoriwa, kuye aron keroona, Pool doreen yaa kuu yemoon menenib nedbiwen. Kwane, Poolbed amkimombed wene anoom kuu Godbed korok kere ooni ye weng ambobande kedmengkanndoon. Kwane, Mosesbed God Ye Weng wongkoon yaayuib profesidanbed kurin wongkiwen yaayuib kuyaambad daandene Yesu yaa anam andime ande nangkandande dakmoon. ²⁴Dakmoone, yena kuu wengambere anam andiwe, yena kuu wengambiriwen kumban anam andindo keruwen.

²⁵Kwane, Yuudan kuu yikareb wengberenib andowe wenebiwe, Poolbed

yeenbon weng kee kekane yedmoon, “Kingkin Karadmombed yuib awoya yiri yi dowad weng kowoona, profesiman Aisaiyambad wongkoon kuu anam kii. Kwamune dakmoon,

²⁶“Nimakarub keyaa wene kekamune dakme,

“Yuib kuu wengamberembirimaib kumban, wengambere id kandimokban keruweb,

yuib kuu wedmembirimaib kumban, id wedmimokban keruweb.” ande.

²⁷Kwane keruweb amborom kuu yi mimiweb kebengkenib,

yi kerendem kebengkenib,

yi indob kangkon kebengkiwen kowe.

Kwanaibban kuu yi indobbed wedmenib,

yi kerendembed wengamberenib,

yi mimiweb aombed weng id kandenib,

amonombiwa, nembad ongmandaniin.’ ande wongkoon.

²⁸⁻²⁹“Kwanikob, ne dowaken kuu yuib yuibkaadkerime andid. Kwane kee wengambirime. Godbed bobni yaa kuu burudande bindi kiwaan ongmoon kuu Yuudanban yaa kwangkoon kondoon kii! Yi kuu wengambaruweb kii!” andoone, wenebiwen.^{††}

³⁰Kwane, weeb ayoob kuu Pool kuu od nongkobe dobirimaib ye ambiwoombed od nongkobe doboroon. Doboroon yaron kumaom kuu nimakarub yemoonbed mene wedmenimaiwa, korem yaa angkodmendoon.

³¹Kwane, ye kuu arudkono ye aromkonoyiibbed Godbed korok kere ooni ye weng daandene Yariman Yesu Keresu ye weng kedmengkandimaan, karub maambad kebenindo.

^{††}28:28-29 Buk Kwamiwen kurin kurin wongkiwen yenamo kuu weng keyuib: Kwane, Yuudan kuu wengbiri darewoowiib wenebiwen.

Romdan

Poolbed Romdan Yaa Kerek Keendoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Poolbed kerek keye dowad wongkoon kuu kekamune: 1. Yiiwiib yaa owod mananiin andi ye wengiib angkon kaom wene Yesu ye weng wengambirindodan Speen angka doriib weng amun kan yaraniin andi ye wengiib wongkoon, Romdan yi kaadkeri dowad. 2. Romdan kuu apasoyiibban kowe, Yesu ye kedmengkandi kumundin ongme kedmengkandako awine kandime anded. 3. Yuudan yoom Yuudanban yoom dabokne dobere Yesu ye inamen kuu komarewa awinaniib ande korokboon. Wongkoon yumbon kuu Korin yaa o Sensurea yaa areb. Pool ye dowaken kuu Rom yaa wanandameen kumban, Korindan yoom Masedoniadan yoom yi kubiyiib od kondi yeman kuu yembed anam andiwendan Yudea aom dore kamboknon keriwen yaa kanwananeen kowe, Rom yaa kirod wanainban ande kerek kee wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 57 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-7)

2. Rom Yaa Wanandameen Ye Weng (1:8-15)

3. Wongkoon Ye Weng Id: Godbed Ben Yorokmo Kerundi (1:16-17)

4. Nimakarub Korem Kuu Yorokmom-ban Amarakmidanmo (1:18-3:20)

5. Komarewa Kere Anam Andiwendan Kuu Yorokmo Kerundoon (3:21-5:21)

6. Komarewa Kere Amarakmi Yaa Koronde Yorokmo Keraniib (sapta 6-8)

7. Yuudan Korem Kuu Yesu Yaa Anam Andindo Kowe Ari Kuu Yi Yaa Komo Keraneen? (sapta 9-11)

8. Anam Andiwendan Yorokmo Kere Dobiri (12:1-15:13)

9. Yeenbon Weng (15:14-16:27)

1 Ne kuu Pool, Yesu Keresu ye dabderem yiri dobereni ye deme awini ye karub. Baandoone apaso keraane God ye weng amun kanyare daandi dowad kinoon. ²Kuye weng amun ye dowad kuu unyeman anukbed Yesu okad yiri minindombed Godbed weng kunduk ongmekore ye profesidan yaambad Ye Weng Karadmo ye buk aom wongkoon. ³Weng Karadmo wongkoon kee ye Mingki ye dowad. Nimakarub yi kerekmen yaambad ye kuu king Dewid ye ambokab yaambad monoon. ⁴Kwane, ye kuu bobnoon yirimbed nen demboon yaambad karadmo ye Kingkinbed aromkonoyiib korokboon kuu ye kuu God ye Mingki, kuuu nub Yariman Yesu Keresu kui. ⁵Ye yaambad yaningko kankooni dowad nub kuu kabamoonmo apaso deme kine kondoon. Kwanoon kuu Yuudanban ambibkin mimimdan korem anam andime anded. Angkon yi anam andi yaambad ye weng wengambere awine kandime anded. ⁶Kwane, Godbed Yesu Keresu ye karuwa nimaya kerime ande baande kinoondan kwamune areb kuu yiib kwangkong baande kinoon kowe, ibonmo keriwen.

⁷Godbed mimyob dowaken keende ye karadmo ye karuwa nimaya kerime ande kinoondan Rom aom doriib, yiib yaa kerek kee keendaan.

Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambad yiib yaa bangkandime.

Rom Yaa Wini Kuu Pool Ye Dowaken Darewoob

⁸Ne ibduruk kuu Yesu Keresu yaambad God yaa yiib dowad eso andimain, amborom kuu yiib anam

andiwen ye weng kuu nimakarub korem ambibkin korem yaambed wengambere yikaadkeriwen. ⁹Kowe, ye Mingki ye weng dakmi ye deme yaa kuu neka ne inamen korembed awinaan ye God, yembed wedme yekaadkeroon, ne kuu aron korem yiyib dowad meene ¹⁰kurikuri kamembirimain. Kwane, anukbed mene kibikee aron doboob kuu ne kuu yiyiib yaa minindo, kumban korondindo, ne kuu kwangkong kurikuri kamimain kuu Godbed dowakeniib kerokaned kiwaan nandoko ne kuu yiyib yaa mana andid.

¹¹Ne kuu yiyiib yaa mene durunda ande meenmi dowaken darewoob angkeen kuu, God ye deme ambangki ye aromkono Kingkin Karadmombed munob bangkandimaan kuu yiyib yaa ma kondako aromkono kerime andid. ¹²Ku kekamune kedi, yiyib yoom ne yoom kuu nub anam andi yaambed neman kube ongkanoon neman kube ongkanoon kamanuub andid. ¹³Angkodmia, ne inamen yaa kuu yiyib nonoon dobaraniib kuu ne dowakenban. Ne kuu yiyiib yaa meneni durunda ande aron yemoo meenmoni nekwain kumban, yiyiib yaa mini ye kiwaan kuu kebenoon, anukbed mene kibikee. Yiyiib yaa mana andaan kuu, yiyib kuyaom yena kuu anam andi yaa ben meneni yiyib yena kuu Kingkin Karadmo ye kiwaan yaa kaini dowad awande konda andid. Yuudanban yena yaa awande ambangkaan kwane, yiyib yaa ambangka andid.

¹⁴Ne kuu Gurikdan yi inamen yoman weniibdaniib dura kereekiibbandaniib, meeni kangdomdaniib ongme meendobimokbandaniib korem yaa kuu weng amun daandi ye dungkumiib angkeen. ¹⁵Ne kuu nekwane nindorokiib kere doriin kuu weng amun kee yiyib Rom aom doriibdan yaa dakma ande meenaan.

¹⁶Kedi, ne kuu Yesu ye weng amun yaa ma karak kerindo, amborom kuu

weng amun kee God ye aromkonoyiib angkeen, kane kane anam andibka bobni yaa burudande bindi dowad kowe. Yuudan yaadin korokbendekore yoman Yuudanban yaa korokboon. ¹⁷Kwane, weng amun aombed Godbed ongmoon ye yorokmo dobiri kuu dianmo korokboon. Kuye yorokmo dobiri kuu anam andi yaambed kii, andowoonbed wene yeenbon. Kuu God Ye Weng aom yedmoon kwamune, “Yorokmoman kuu anam andi yaambed dobaraneen.” andoon.

God Ye Arud Nimakarub Yaa

¹⁸Godiibban ande dobere miin arewa kamimaib kumbed weng anam anam kebenimaibdan kuyaa kuu, God ye arud norin kuu Ewen arimbed ben dian kure korokbe weneen, ¹⁹amborom kuu God ye kuu kane kuu korokboon, yembed kwane dianmo korokboone yikaadkeriwen kumban wengamberedandiwen kowe. ²⁰Kwane, Godbed kumkam korem ongmenaboonbed mene kibikee, ye akmimokban ye komboon ayoob kee, ye dowan kerindeban ye aromkonoyiib ye kuu God andi ye kombooniib kuu dianmo korokboone wedmiwen, amborom kuu komo komo ongmenaboon kumbed wedme ye kuu God ande yikaadkeriwen kowe, nimakarub korem kuu duburuk kere yika God yaa koromone inandaibban kii.

²¹God keyiib kee yikaadkeriwen kumban, yi kuu ye kuu God ande yaningko kankoone ye yaa eso andimokban, yi meeni kuu dowan kerene yi niindem aom kuu kumunmo keroon. ²²Yika yedmimaib, nub kuu meeni kangdomdan andimaib kumban, anam kuu yi kuu inameniibbandan kerenib, ²³bobnindeban ye God ye nambiri yaa koronde duknidaniib ayari oniib dingkaniib yiyiib yi kuruwak kuyaambed kurikuri kerunde kuyaa nambiri kondimaib.

²⁴ Kwana kowe, nimakarub kuu Godbed bendune yi id ye ambarakmi dowaken yaambéd nenem ye inamen aom nongkoboón, karakiib arewa kai ongmenabi ye inamenbed nimayiiib karuwiib yi id ben neman konoon konoon kami dowad. ²⁵ Godbed ongmoon ye weng anam kuu korondekoriwa, dudanabi yaambéd wengambere awine kandenib, Godbed ongmenaboón ye kumkam kuyaambéd kurikuri kerunde yi deme awiniwen, God yaambédban. Kumban God yaningko kuu aron korem kankooni yeman kii. Anam kwanok.

²⁶ Kuye inamen arewa kwamiwen kowe, Godbed karak kai ye nenem dowaken yaa bendune nongkobendoón. Wonong yoom yu karub yoom yi id ibmo dabokne dohiri kuu koronde nima yikanmo yi id neman neman konoon konoon kamimaib. ²⁷ Kwane, kwamune areb kuu karub kwangkón yi nima yoom yi id dabokniwen kuu koronde yi niindem aommo dene karub yikanmo yaa yi id neman konoon konoon kaimaib. Kukuu karak kai ye nenem inamen kowe, yi id aombéd yi ambarakmi dowad dabab Godbed ongmoon kuu kandiwen.

²⁸ Kwane, yimbed meeniwen kuu God yaa kaadkeruni kuu wunekarem andiwen kowe, yimbed yikareb moranmi ye inamen yaa ben nongkoboón, komo komo inamen kuu awine kandi yemaban kuu awine kandiwen. ²⁹ Yi kuu miin arewa kamiyiiib inamen miin arewayiiib yiribman yemoón ba andi ye inameniib yena moranmi ye inameniib korem kuu yi niindem aom demboón. Yi kuu wungkandi ye inameniib kumka kuman ye inameniib wengberenabiyiiib birandiyiiib arud wande yemyeb yebandi ye inameniib kuu yi niindem aom demboón. Yi kuu kobkob daanubdaanab kamidan, ³⁰ yi kuu wengamborokban-

abidan, yi kuu God yaa arud wandem-biridan kii. Yi kuu damangkandidan, yi kuu nembédmo yimin andidan, yi kuu kerengkandan kii. Yi kuu ambarakmi ye inamen yeeb onme ongmimaibdan. Yi kuu yi ambe ena yi weng yaa wengambérédandimamenib, ³¹ inameniibban kerenib, yimbed weng ongmiiwen kuu domabangkimamenib, miiyob dowakeniibban kerenib, yena yi ambarakmi yaa miiyob keende kakman arimokban keriiwen. ³² Yi kuu God ye yorokmo amob aombéd yedmoon karub kaneya yi kwamune dobaraniib kuu Godbed dukni dowad kinaneen andoon yikaadkeriiwen kumban, yi kuu keye inamen abdon kee awine kande doriib. Kuyaambédmomban, kane kanembéd yi kangkon kwamune kamiib wedmendi-maib kuu kube angkodmendenib karub amun andimaib.

God Ye Wengyundi Kuu Yorokmo

2 Kwaniikob, yena yaa ogoodmo wengyunde arewadan andimaibdan, yiiib kuu yiiibka God yaa koromone inandaibban, amborom kuu yiiib kuu yena yaa ambarakmiib kii ande wengyundimaib kumban yiiib kwangkón ibmo ambarakmimaib kowe, yiiibka yiiibmeren arewadan ande korokbimaib kii. ² Nub nubkaadaa, kane kane kekamuneyiiib awine kandimaibdan kuu Godbed yi yaa wengyundi kuu weng anammo yaambéd. ³ Kwane, yiiib kuu karubmo God arebban kumbéd yi yaa arewadan ande wengyundimaib kumban yiiib kwangkón ibmo ambarakmimaib kowe, yiiib kuu God ye wengyundi yaa kuu kirokmonanuub ande meenimaiwoo? Dowan! ⁴ Ogoodmo wengyundimaibdan, yiiib yaa kuu God ye awandi ben yiiib amonombime andi yeman kuu yiiib ongme kaadkerindo kumbéd, dembe yiminmo keroon ye

awandiyiib kirod wengyundainban andi ye inameniib yodbirimban iwarimbed dobiriyiib Godbed awinoon kuyaa kuu nongdomatom andimaiwoo?

⁵Kumban yiib niindem aom kamkono kere amonombindeban keruwen kumbed, Godbed arud kondi ye dabab kuu yiibka yiibmeren nongkobe weniib. Kwane, God ye arud kondi yaron arimbed ye yorokmo wengyundi kuu dianmo keraneene yiib kuu keye dabab kandaniib. ⁶Kwane, nimakarub korem yaa kuu Godbed yimbed komo awine ambangkiwen yaamo kakman kuu bangkandaneen. ⁷Nimakarub yena yi kuu nambiriyiib aningko amun darewoowiib wadkeri aron korem yemaniib bi dowad yinmone korondiyiibban amun amun kamimaib kuu, Godbed yi yaa wadkeri aron korem kondaneen. ⁸Kumban kaneya yi kuu kirim kamemberenib anam anam yaa wunekarenib inamen miin abdon yoman winimaib kuu, God ye norin arud kuu yi ari onduknaneen.

⁹Kane kane yi kuu abdon kiwaan yaa kwane kamembaraniib kuu, yi korem kuu dabawiib mimyob wande yiminban keriyiib baniib, ibduruk kuu Yuudan bangkande kuye yoman kuu Yuudanban yaa bangkandaneen. ¹⁰Kumban kane kane yi kuu amun kiwaan yaa kwane kamembaraniib kuu, yi korem kuu nambiriyiib aningko amun darewoowiib yewenub dobiriyiib baniib, ibduruk kuu Yuudan bangkande kuye yoman kuu Yuudanban yaa bangkandaneen. ¹¹Amborom kuu God ye wengyundi kuu ambibkin mimodan yaamo dowaken kerunde yorokmo kamimokban kowe.

¹²Yuudan yi amob kandindodan amarakmaniib kuu, Godbed Yuudan yi amowiibban kumbed wengyundaneene korem duknaniib. Kwane, Yuudan yi amob kandiwendan amarakmaniib

kuu, amobbed yi yaa wengyundaneen. ¹³Kedi, amob no wengambiriwendan kuu God ye kerekmen yaambed yorokmo kerindo, amob wengambere awine kandiwendan kuu God ye kerekmen yaambed yorokmodan kii ande daandaneen. ¹⁴Yuudanban kuu Yuudan yi amob ma kandindo kumban, God ye amob ye kerekmen yaambed yikareb dobirimaib kuu yika yi amob ongmiwen. ¹⁵Amborom kuu korokbiwen kuu amob ye kerekmen kuu yi niindem aom angkeen kowe. Yi meeni dohiri inamen kiwaanbed kangkon kuu anam kui ande korokboon. Kwane, yi inamen aombbed aron yena amarakmiwen andene aron yena koromone inandimaan. ¹⁶Kwananiib yaron kuu Godbed Yesu Keresu yaambed nimakarub ben bikniwen ye meeni inamen kuyaa wengyundaneen yaron arimbed. God ye weng amun nembed awinaan kumbed kwamune daandimaan kii.

Eb Kuu Yuuman Keroka Amob Awineewoo?

¹⁷Kwane, eb kude? Ebbbed ne kuu Yuuman andimaab, eb kuu yi amob yaambed angkumone doreneb, God yaambed yone dobaraan ande kerengkan kereneb, ¹⁸eb kuu amobbed kedmengkabdoon kumbed God ye inamen dowaken kuu ebkaadkere yenambbed inamen amun awiniib kuu amun andeneb, ¹⁹indob tutdan ben kangkadme kinban wini ye karub kereni, kumun aom doriibdan yaa nambiri keraan ande meeneneb, ²⁰kedmengkandi anam anam kuu Yuudan yi amob aommo kumbed eb kuu awarakukdan yaa ongakande yorokmo ongmi ye karub kereneb, dana monob areb inamen embengdan yaa kedmengkandi ye karub kerewen. Anamoo?

²¹ Kwanikob, eb kuu nimakarub yena yaa kedmengkandimaab kumban, ebka ebmeren kedmengkanimokbanoo? Eb kuu yid baib ande ongakandimaab kumban, ebka kuu yid bimaawoo? ²² Eb kuu nenem kamaib ande ongakandimaab kumban, eb kuu ebka kwane nenem kamimaawoo? Eb kuu kuruwak god yaa komyeng baeb areb kerewen kumban, kuruwak god yi kurikuri ambib kuyaom kuu ebka yid bimaawoo? ²³ Eb kuu Yuudan yi amob dowad kerengkan weng dakmimaab kumban, kuye amob domabangkimaab kumbed God yaningko monmarimaawoo? ²⁴ God Ye Weng aombed yedmoon, “Yiibbed kwanimaib kumbed Yuudanban kuu God yaningko monmarimaib kii.” andoon kuu kwamunemo keroon.

²⁵ Kad wanabi kuu Yuudan yi amob awine kandaneeb kuu ye kakman idiib, kumban amob domabangkaneeb kuu kad wandindodan areb kere God yaa angkurom korokbenaneeb. ²⁶ Kwane areb kuu Yuudanban yi kuu kad wandindo kumban, yi kuu Yuudan yi amob ye kerekmen yaambbed dobaraniib kuu, yenambbed yi kuu kad wanabidan areb kere God ye dowakeniib dobaraniib ande yedmaniiwoo? Anamaa. ²⁷ Eb kuu Yuudan yi amob wongkiweniib kad wandiyiib kumban amob domabangkimaab kowe, karub kane ye kuu id yaa kad wandindo kumban ye kuu amob ye kerekmen yaambbed doreen kuu, eb yaa wengyunde karub arewa andaneen.

²⁸ Karub kane ye kuu God ye karuwa nimaya yi dobiri areb kumban kad angkamo dobaraneen kuu God ye karubban. Kwane, kad wandi ye inamen kuu kad angkamomban, id ye dowadban. ²⁹ Kwamunemban, karub kane kuu ye niindem aombed amonombaneen kuu God ye karub keraneen. Kwane, kad wandi ye inamen kuu niindem aom amonombi

yeman, Kingkin Karadmo yaambbed, wongkiwen ye amob yaambbedban. Ni-makarub kwamenabidan kuu Godbed yi aningko benkoobaneen, karubbedban.

God Yeka Ye Weng Yaa Korondimokban Awinembirimaan

3 Kwani kowe, Yuudan kuu ambibkin yenadan burudande yumbon arimbed kandiwen dee? Kedi, kad wadmi kuu id amuniwoo? ² Anam kai! Kiwaan korem yaambbed id darewoowiib kii! Meeni ibduruk kuu Yuudan kuu Godbed ooni dowad ye weng kondoon.

³ Kumban Yuudan yena kuu anam andindo kowe, komarewa meenanuub? Yi anam andiyiibban keruwen kumbed God yeka ye weng yaa ma korondimokban no awinembiri ye inamen kebenaniiwoo? ⁴ Dowan kii! Wedmem, God ye kuu anammo, nimakarub korem kuu dudanabidan. God Ye Weng aombed kamune yedme wongkoon, “Eweng kuu yorokmo ande korokbendaneene, yenambbed eb wengyundaniib kuu ebbed burudande doraneeb kii.” andoon.

⁵ Kwane kowe, nub ambarakmi kumbed God ye yorokmo kiwaan kan dian kuroon kumban, nimakarub yi inamen yaambbed “God kuu nub yaa ye norin arud kanmonoon kuu inamen yorokmomban.” ande yedmanuub dee? ⁶ Dowan kii! God kuu yorokmomban karen kuu, yembed okad yiridan korem wengyundindeban karen. ⁷ Karub maa kane kamune yedmaneen, “Ne aadikmenabi inamen abdon kumbed God kuu anam anammo yaambbed doreen kuu dian korokbaneene ye nambiri kuu ika darewoob keraneen kowe, komande Godbed ne ambarakmi dowad wengyunde dabab kawaneen?” andaneen. Weng arewayee! ⁸ Karub yenambbed wengamborokbande yedmi-

maib, “Pool awenembed yedmimaib, ‘Arewa kamem, kwananuub kumbed amun amun dembimaan.’” andimaib. Kwamune andanuuwoo? Dowan! Kwane andimaibdan kuu Godbed wengyunde dabab kondaneen kuu yimin kii.

Mim Kane Kuu Yorokmomban

⁹Kwanekob, nub Yuudan kuu burudande doruwenoo? Dowan kii! Nub ongme korokbuwen kuu Yuudaniib Yuudanbaniib kuu ibmo amarakmi ye dabderem aom doriib. ¹⁰Kekane God Ye Weng aombed yedme wongkoon, “Mim kane ma yorokmoyiibban, korem down kai.

¹¹Mim kane ma kaadkerindo, mim kane God yaa ma onmokban.

¹²Nimakarub korem kuu God yaa wengamberedaniwen, yi korem kuu ambodiibban, karub yena yaa ma awandokban, korem down kai.”

¹³“Yi weng dakmenabi kuu bobwum baeb areb, yi ongbed birandimo kamimaib.”

“Yi weng mongkodkono mandakadbed dembimaan kuu niindok arud ambod areb.”

¹⁴“Yi mongkodkono kuu amkidbi wengiib yewed kondi ye wengiib dembimaan.”

¹⁵“Yi kuu kirodmo yena yenbandaiwe umkan kubudirimaan,

¹⁶yi kuu monmare dabab darewoob kondimaib,

¹⁷yewenubmo dobiri ye kiwaan kuu yi koron kii.”

¹⁸“Yi kuu God yaa unimokban.” ande wongkoon.

¹⁹Kedi, nub kuu nubkaad, Yuudan yi amobbed komo dakmoon kuu kane kane amob ye dabderem aom doriibdan yaa dakmoon. Kwamune keroon kumbed nimakarub yi windi kuu kebengkaneene

okad yiridan korem kuu komande kwamune kamiwen ye id kuu God yaa korobe dakmenabaniib. ²⁰Amborom kuu mim kane kuu yembed Yuudan yi amob kongamki yaambbed kuu Godbed ma ye kuu yorokmoman ande yedmaanban, kedi, amob yaambbed nub amarakmi korokbendaane wedmimaub kowe.

Yorokmo Keri Kuu Anam Andi Yaambbed

²¹Kumban yorokmo keru ye kiwaan Godbed ongmoon kuu kibikee korokboon. Kuku Moses ye amob awini yaambbedban, kumban keye kiwaan ye dowad Moses ye amob wengiib profesidaniibbed dakme korokbiwen.

²²Yorokmo keru ye kiwaan Godbed ongmoon kee, kane kane Yesu Keresu yaa anam andaniib kuu kuyaambbed yi korem kandaniib. Nimakarub korem kuu yeka mamaamban, korem kuu ibmo keru, ²³amborom kuu nimakarub korem kuu amarakmenib, God ye nambiri ari daane nandindeban kowe. ²⁴Kumban Yesu Keresumbed bidoon yaambbed God ye mimyob dowaken kabamoonmo kondoon kumbed nimakarub kuu ben yorokmo keru ye kiwaan ari nongkobimaan.

²⁵Yesu ye umkan yaambbed ye kuu amarakmi are nonondandi yeman kuu Godbed dianmo korokboon. Kuku anam andi yaambbed kandi yeman. Godbed ke kwanoon kuu ye inamen yorokmo korokbi yeman, amborom kuu Yesu minindo yaron anukbed amarakmiwen kuu ye kuu yodbirindo wedmendadoon, wengyunde dabab kondindo kowe. ²⁶Ke kwanoon kuu kibik keye aron kembed ye inamen yorokmo kuu kekane korokboon kowe, God kuu yorokmo doberemberene Yesu yaa anam andiwendan ben amarakmi are yorokmo kerundoonman keroon.

²⁷ Kwani keroonka, nub kuu komo yaambéd kerengkaneub? Dowan! Keye dowad kuu komo? Nubbed Moses ye amob kuu awine kanduwenkoo? Yii, nub anam anduwen kuned kii. ²⁸ Kedi, nubbed kedmengkandimaub kuu, karub kane anam andaneen kuu Godbed yorokmo kerunaneen kumbedmo, Moses ye amob awine kandi yaambédan. ²⁹ God kuu Yuudanmo yi Godoo? Ye kuu Yuudanban kangkon yi Godoo? Eyoka, Yuudanban kangkon yi God kuda, ³⁰ amborom kuu God kuu mimo, ye kuu Yuudan kad wanabiwen yi anam andiwen kumbed yorokmo kerundene Yuudanban kad wanabindo yi kangkon yi ibmo anam andiwen kumbed yorokmo kerundi ye God kowe. ³¹ Kwani kowe, anam andi kee awine kanduwen kumbed Moses ye amob kuu idiibban keroon dee? Dowan kii! Kekwanimban kedi, keyiib kuu anam anduwendan nub kuu amob kuu awine kankoonuwen kii.

Abraham Kuu Ye Anam Andimbed Yorokmo Kerunoon

4 Nub awo amaan yiri Abraham, ye kuu yorokmo keruni dowad weng id kandoon kuu komo ande yedmanuub? ² Kedi, Abraham kuu komo ambangkoon kumbed Godbed yorokmo kerunoon karen, kuye dowad kerengkan dakmi kuu yimin keroon karen, kumban God ye arinambo arimbedban. ³ God Ye Weng Karadmo aombed kuu komo ande wongkoon? Kekamune yedmoon, “Abraham kuu God yaa anam andoone, Godbed ye kuu nendune yorokmo ande kine kowoon.” andoon.

⁴ Kwane, karub od deme ambangkimaan kuye dowad kuu, ye deme awinoon ye kakman kuu korokbed munob koni yemanban, kukuu od deme yeman. ⁵ Kumban karub kane ye kuu arewadan ongmené yorokmo kerundi

ye God yaa anam andekore God ye deme awineni yorokmo kera andokban keroon kuu, ye anam andi kuu Godbed wedme yorokmo ande kine kowoon. ⁶ Karub ma ye komo ambangkoonbedban anam andoon kumbed Godbed yorokmo ande kine kowoon ye karub kuu amun kerunoon. Kuye karub ye dowad Dewidbed kangkon ibmo kwane yedmoon,

⁷ “Kane kane yi amob domabangki kuu are nonondandene, yi amarakmi kuu mangkoon kuu amun kerundoon.

⁸ Kane kane yi amarakmi kuu Yari-manbed buk aom wongkimokban kuu amun kerundoon.” andoon.

⁹ Amun kerundi keyiib kee kad wandiwendan yimanmo dee, kad wandindodan kangkon yiman dee? Dakmuwen kuu Abraham ye anam andi kuu Godbed wedme yorokmo ande kine kowoon. ¹⁰ Abraham yaa kekamune demboon kuu komo yaron, ye kad wandoon yaron dee, wandindo yaron dee? Kad wandoon yaronban kad wandindo yaron yaambéd Godbed yorokmo ande kine kowoon kii! ¹¹ Kwane, amaanbed Abraham kuu anam andoone Godbed ye kuu yorokmo ande kine kowoon ande korokbi yeman kad wandi kuu God yaambéd kandoon. Kukuu kad wandindo aron aombed kandoon. Kwana kowe, ye kuu kad wandindodan kane kane yi kuu anam andiwendan yi awodki keroon. Kwane keroon kumbed Godbed yi kuu yorokmo ande kingke nongkoboon. ¹² Kad wandiwendan kane kane yi kangkon yi anam andi yaambéd nub awo Abraham kad wandindo aron anam andoon kuye yoman dodkanmo winiib kuu Abraham kangkon yi awodki keroon.

¹³ Abraham yoom ye yob yoom okad yimin yimin yaa yembed yariman keraneen ye weng kunduk kandiwen kuu

Moses ye amob yaambédban, anam andoon kumbed yorokmo kerunoon yaambéd kandiwen. ¹⁴Kedi, Moses ye amob yaambéd awine doriibdan kuu okad kumundin kandaniib kuu, anam andi kuu idiibban kwane weng kunduk kuu dawangmo dowan keraneen, ¹⁵ amborom kuu Moses ye amob kuu ambarakmi dian korokbimaan kowe God ye norin arud kanminimaan. Kumban kunaya amowiibban keroon kuu kwane amob domabangkiiyibban keroon.

¹⁶ Kwani kowe, anam andi yaambéd weng kunduk kuu kandimaub. Kekamune kumbed weng kunduk kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambéd kondimaane Abraham ye yob korem yiman anam keraneen. Kuku Moses ye amob awine dobiridan yimanmomban, kuku Abraham ye anam andi areb keriwendan kangkon yiman. Yi yoom nub yoom, ye kuu nub korem nuwambe. ¹⁷ Kwamune areb kuu God Ye Weng aombed yedme wongkoon, “Eb kuu ongmebdaane ambibkin yemoondan yi ambe kerewen.” andoon. Abrahambéd anam andoon ye God ye indob ari kuu Abraham kuu nuwambe. Kuye God kuu dukniwendan nen dembe wadkeri kondimaan. Komo komo kuyiib ma angkimbirindo yeman kuu Godbéd kwanok andaana kuyiib kerimaan kii.

¹⁸ Abraham kuu weng kunduk anam id keru ye kiwaan ma wedmindo kunéd anam ande meedme doboroon kowe, ye kuu ambibkin yemoon ye awodki keroon. Godbéd ye yaa anuk yedmoon, “Eb awoya ari kuu kekamune areb keraniib.” andoon kuu ibonmo keroon ye yaa. ¹⁹ Ye weeb kuu 100 yaa keroon kowe ye kuu bobnemoon areb keroon kuu yekaadkeroon, kwane Sera kangkon kionneen dana wooni yiminban kumban, ye anam andoon kuu wuudnindo. ²⁰ Ye kuu God ye weng kunduk dowad

anam andoon kuu ye yaa doombere winindo, kuyaa kuu kirokkarok kamindo. Ye anam andi kuu aromnene God yaa nambiri konoon. ²¹ Kwane, yembéd kangdommo meenoon kuu God kuu ye weng kunduk yedme kowoon kuyaa kuu kwane ambangkaneen, aromkono yiminmo kowe. ²² Kekwanekob keyiib kee ye yaa kuu Godbéd yorokmo ande kine kowoon. ²³ “Ye yaa kuu yorokmo ande kine kowoon.” andi ye weng wongkoon kuu yekirimo ye dowadmomban, ²⁴ kangkon nub dowadiib. Nub kane kane nub Yariman Yesu bobnoon yirimbed nen dembe wadkeri konoon ye God yaa anam andanuubdan kuyaa kuu, Godbéd yorokmo ande kingke nongkobaneen. ²⁵ Yesu kuu nub ambarakmi dowadbed bobni yaa konekore, nub yaa yorokmo kerundi dowadbed ye kuu bobni yirimbed angkon nen dembe wadkeri konoon.

Yorokmo Kerundi Ye Idiib Irimaan

5 Kwane kowe, nub kuu anam andi yaambéd bendune yorokmo kerundoon kowe, nub kuu nub Yariman Yesu Keresu yaambéd God yaa yewenuwiib keruwen. ² Yesu ye kuyaambéd nub kuu anam anduwen kumbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kee kandi ye ambongko nandekorub, kwane kibikee kuyaambéd awine doruub. Kwane, nub kuu God ye nambirimbon aom awunanuub ande arudkonoyiib kubuub kii. ³ Kwane kumbedmomban, durud yewed ye dabab kande doruub ye dowad kubuub kii, amborom kuu nubkaad durud yewed ye id irimaan kuu kangdommo doberembiri, ⁴ kwane kangdommo doberembiri ye id irimaan kuu komboon kaamoboone yorokmo dohiri, kwane komboon kaamoboone yorokmo dohiri ye id irimaan kuu niindem aom Godbéd anam kwananeen ande meedmi kowe. ⁵ Kwane, niindem aom Godbéd

anam kwananeen ande meedmi ye inamen kuu nub yaa odkenewiib kondimokban, amborom kuu Godbed nub yaa kondoon ye Kingkin Karadmo yaambad nub niindem aom kuu ye mimyob dowaken ondunkoon kowe.

⁶Kedi, nub kuu nubka aromkonoyi-ibban aron kuu Godbed aron kowoon yaa yimin kereen yaambad, Keresu kuu God yaa angkurom korokbenuwendan nub dowad bobnoon. ⁷Yorokmoman ye dowad bobni kuu yobdood kai kowe, nimakarub kwanimokban, nimakarub mimimmo. Kwane, anam kerandameen kuu karub maambad ye niindem aom arudne karub amun keye dowad bobnaniin andaneen, nimakarub mimim kuu. ⁸Kumban God yeka ye mimyob dowaken nub yaa keendaan ande korokboon kuu kei, nub kuu kwane ambarakme doruubkob, Godbed Kinoona Monoonman Keresumbad nub dowad kuu bobnoon.

⁹Ye bobnoon kuye umkan kumbad nub kuu Godbed ben yorokmo kerundoon. Kwanoon kumbad inamen arimbed yeman kuu Yesu yaambad God ye norin arud kuu nub ben burudandaneen kii! ¹⁰Kwane, nub kuu God ye bondan kuye aron kuyaa kuu, ye Mingki bobnoon yaambad nub kuu God yaa kunum keruwen kowe, inamen arimbed yeman kuu ye wadkeri yaambad nub kuu bobni yaa burudande bindaneen kii. ¹¹Kuu kumbad momban, nub kangkon nub Yariman Yesu Keresu yaambad God yaa kubi darewoob keruwen. Yesu yaambad God yaa kunum keru kuu kanduwen kii.

Adam Yoom Keresu Yoom

¹²Kwana kowe, kuu kwamune kei, karub mimo yaambad okad korem aom ambarakmi aomdoroon. Kwane ambarakmi yaambad bobni monoon. Kwanoon kowe, bobni kuu nimakarub

korem yaa derendaroon, amborom kuu yi korem ambarakmiwen kowe. ¹³Kedi, ambarakmi kuu yedin okad kemaom kee awudoroonkob amaambad Godbed amob kuu Moses yaa konoon kumban, amob minindo yaron kuu nimakarub kuu kuye amob domabangi ye kerekmen yaambad doriib kuu God kuu wedmendandoon, kuye dowad dabab kondindo. ¹⁴Kwanoon kumban, Adam doboroonbed mene mene Moses doboroon yaa kuu nimakarub korem ambarakmimaib kowe duknimaib. Adam kuu God ye kwane andi ye weng domabangkoon kumban, kwamune kamindodan yi kangkon ambarakmiwen kumbad dukniwen. Adam kuu amaanananeenman areb keroon, komo kamoon ye id iroon kuu nimakarub korem yaa derendaroon kowe.

¹⁵Kumban God ye munob kondi yeman kuu Adam ye ambarakmi arebban, kimyen. Kedi, karub mimo ye ambarakmi yaambad yemoon dukniwen kumban, inamen arimbed yeman kuu Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib karub mimo ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambad ye munob koni yemaniib kuu yemoon yaa derendaroon, kuye karub kuu Yesu Keresu kii. ¹⁶Kumban God ye munob kondi yeman kuu karub mimo ye ambarakmi ye id iroon arebban. Kedi, mimo ambarakmoon kuye yoman kuu Godbed wengyunde dabab konoon, kumban yemoonmo ambarakmenabiwen kuye yoman kuu God ye munob kondi yeman kuu mene yemoon ben yorokmo kerundoon. ¹⁷Kwane, karub mimo yembad ambarakmoon kumbad kuyaron ari kuu bobnimbed nimakarub korem oonoon. Kumban inamen arimbed yeman kuu Godbed yewudmo kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yorokmo kerundi munob kondooniib

biwendan kuu karub mimo yaambéd wad doberenib ye yoom oonendaniib, kuye karub kuu Yesu Keresu kii.

¹⁸Kwana kowe, karub mimombéd mimo amarakmoon kuye id iroon kuu, nimakarub korem yaa wengyunde dabab kondi. Kwamune areb kuu karub mimombéd mimo yorokmo ambangkoon kuye id iroon kuu, nimakarub korem yaa wadkeri kondi ye yorokmo kerundi. ¹⁹Kedi, karub mimo God ye weng wengamberedandoon kumbéd nimakarub yemoon kuu ben amarakmidan kerundoon. Kowe kwamune areb kuu karub mimo God ye weng wengambere awine kandoon kumbéd nimakarub yemoon kuu ben yorokmo kerundaneen kii.

²⁰Amob kuu Godbed Moses yaa konoon kuu nimakarub wabkad kere yi amarakmi kuu yemoon keru yeman. Kumban amarakmi kuu yemoon keruon kuu, God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu darewoob kere kuyaa burudande arimbed keruon.

²¹Kwanoon kumbéd amarakmi kuu bobni yaambéd oonoon kwamune areb kuu, Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yorokmo dobiri yaambéd oonaneen, nub Yariman Yesu Keresu yaambéd wadkeri aron korem yeman kondi dowad.

Keresu Dowad Wad Doberem

6 Kwani kowe, komo yedmanuub? Nub kuu kwane amarakmembaranuubkob kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendembiri kuu kwane kaine darewoob kerembaraneenoo? ²Dowan kii! Amarakmi yaa nub kuu bobnemoon areb keruwen kowe, komarewa kere kuye kerekmen yaambéd dobaranuub? Dowan! ³Kuned, yiiwa nuwa nub korem kuu Yesu Keresu yaa anam anduwen kumbéd baptais keruwen

kuu Yesumbéd bobnoon kwane nub kangkon ibmo daboknuwen kuu yiiibkaadkerindokowoo? ⁴Kwani kowe, nub baptais keruwen kuu ye yoom mangkemoon areb keruwen. Kwamune kumbéd Keresu kuu ye Awodki ye nambiri yaromkonombéd bobnoon yiri nen demboon kwamune areb, nub kangkon kuyaambéd wadkeri yeeb ye kerekmen yaambéd doberem.

⁵Kedi, nub kuu yembéd bobnoon kwamune areb ibmo daboknuwen kowe, anam kuu nub kangkon ye kuu nen demboon kwamune areb ibmo daboknuwen.

⁶Kowe, nubkaadkeruwen kurin ye kad dowaken kuu Yesu at ming ari bobnoon kumbéd kuyiib bobnoon. Kwanoon kuyiib kuu amarakmimbéd kamime ye inamen kuu kan angka korari yeman, kuku amarakmi ye dabderem aom dobaraib andi yeman. ⁷Amborom kuu karub kane ye kuu bobnoon kuu amarakmi ye aromkonombéd ye awinoon kuu dudbere obonmo keruon.

⁸Kwane, nub kuu Keresu yoom ibmo bobnuwen kowe, nub anam anduwen kuu nub kuu ye yoom dobaranuub.

⁹Amborom kuu nubkaad Yesu kuu bobnoon yirimbed nen demboon kuu ikakman ye kuu ma bobnaanban, kwane, bobnimbed ye yaa yariman keraanban kowe. ¹⁰Ye kuu bobnoon kuu amarakmi yaa mimo bobnoon, aron korem dowad, kumban ye wad doreen kuu God yaa nambiri koni dowadbed doreen. ¹¹Kwamune areb kuu yiiib kuu yedmime, “Amarakmi yaa bobnemoon areb kerenub Yesu Keresu yaambéd God yaa nambiri koni dowadbed doberem.” ande meenime.

¹²Kwane kowe, yiiid id kuu dukni yeman kowe, korondaiwe yiiid id kuu amarakmimbéd oonendaana arewa ye inamen dowaken yaa wengambere awinaib.

¹³Kwane, yiiib yona dingkia awene kuu inamen arewa ambangki yeman

kere amarakmi yaa konaib. Yiib kuu bobni ye kerekmen angka ben angkane wadkeri ye kerekmen yaa nongkoboone kowe, yiibka yiibmeren God yaa konenib, yiib yona dingkia awene kuu ben inamen yorokmo ambangi yeman kere ye yaa konime. ¹⁴Kekamune keraniib kumbed amarakmi kuu yiib yaa yariman keraanban, amborom kuu yiib kuu Moses ye amob ye dabderem aomban, yiib kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ye dabderem aombad doriib kowe.

Inamen Yorokmo Awinime

¹⁵Kowe komarewa? Nub kuu Moses ye amob ye dabderem aomban, God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ye dabderem aombad doruub kowe nub amarakmi kuu are nonondandaneen kowe, amarakmem andanuwoo? Dowan kii! ¹⁶Yiib kuu karub kane ye dabderem yiri dobere no deme awinembiridan kere ye wengmo wengambere awini dowad yiibka konaniib kuu, ye wengmo wengambere awinimaib kumbed ye kuu yiib korok keraneene ye dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keraniib kuu yiibkaadkerindokowoo? Yiib kuu amarakmi ye dabderem yiri dobere amarakmi ye dememo awinembiridan keraniib kuyiib kuu nenwene bobni ari nongkobaneen. Kwane, yiib kuu God ye weng wengambere awini ye dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keraniib kuyiib kuu nenwene yorokmo kerundi ari nongkobaneen. ¹⁷Kurin anuk kuu yiib kuu amarakmi ye dabderem yiri dobere amarakmi ye deme awinembiridan kerawen kumban, kuyaa korondenib yiib inamen koremiibbed yiib oonime andoon ye kedmengkandi ye kerekmen yaambad wengambere awinimaib kowe, God yaa eso andaan. ¹⁸Kwane, yiib

kuu amarakmi yaa ben obonmo kerundoone, inamen yorokmo ye dabderem yiri dobere inamen yorokmo ye dememo awinembiridan kerawen.

¹⁹Keye weng wongkaan kee nimakarub yi doberi kerekmen yaambad kuruwak weng wongkaan, amborom kuu yiib kuu yiib id ye kerekmen yaambad yiibka inamen kande kaadkeri kuu wuudnoon kowe. Kurin anuk kuu yiib kuu yiib yona dingkia awene kuu nenem kami ye dabderem yiri dobere kuye dememo awinembiri yeman kerawen, amarakmiyiib darewoob kere weneen ye inamen arewayiib yaa kondimaib. Kwamune areb kuu kibikee yiib yona dingkia awene kuu inamen yorokmo ye dabderem yiri dobere kuye dememo awinembiridan kerime, karadmo keridowad. ²⁰Yiib kuu anukbed amarakmi ye dabderem yiri dobere kuye dememo awinembiridan kerawen kuu, inamen yorokmo kuu yiib yaa ma oonindo. ²¹Yiib kuu inamen keyiib kee kurin anuk ambangiwen kumban, kibikee kuyaa karak bobniwen kuu yiib yaa kakman komo kandiwen? Keye inamen ye id irimaan kuu bobni kii! ²²Kumban kibikee yiib kuu amarakmi yaambad dudbere ben obonmo kerundoone God ye deme no awinembiridan kerawen kowe, karadmo kerawen. Kwane, kuye id irimaan kuu wadkeri aron korem. ²³Kedi, amarakmi ye deme ye kakman kuu bobni, kumban God ye munob kondi yeman kuu wadkeri aron korem, nub Yariman Yesu Keresu yaambad.

Awani Kerekmen Yaambad Kuruweng

7 Ne kuristen angkodmia, ne kuu Moses ye amob yikaaddan yaa dakmiin kowe, weng ke yedmandamiin kee yiibkaadkerawen manok andaan. Amobbed kuu karub yaa oonimaan kuu

wad dobirimaan ye aron yaambedmō.
²Kuruweng kuu kekamune. Wonong yu karub awaneen kuu wad dobirimaan kuu amobbed komo kwame andoon kuu yu kuu yinmone korondiyiibban wengambere awine kandimo kaimaun. Kumban karub bobnimaan kuu yu kuu obonmo, amobbed ye dowad yu kuu ma awindimokban. ³Kwana kowe, karub kuu bobnindo wad doreen kumbed wonong kuu wene karub mamaa awananuun kuu, yu kuu nenem kami wonong kereen andaniib. Kumban wonong yu karub bobnoonbed kuu awani amobbed yu kuu ma awinendindo kowe, obonmo kereen kowe, wene karub mamaa awananuun kuu nenem wonong andaibban.

⁴Kwane kowe, ne kuristen angkodmia, yiib kuu Keresu ye id bobnoon kumbed yiyiib Moses ye amob yaa kuu bobniwen. Kwane, yiib kuu karub mim kuyeman ye dowad kerime anded, kuyiib kuu bobnoon yirimbed nenkoonoon kuyiib kuye karub ye dowad. Kwane, yiib yoom ne yoom God yaa kuu idiib kowe irime anded. ⁵Kedi, kurin kuu nub kuu id ye dowakenbed kinban yarimaan. Kukuu nub wabkadbed Moses ye amob yaambded amarakmi ye dowakenbed demboon. Kuyiib kumbed nub id aom ambangkoon, kowe bobni dowad id irenabuwen. ⁶Kumban kibikee, kurin anak komo nub yaa yerengkoon kuyiib kuyaa kuu bobnuwen kowe, nub kuu Moses ye amob yaa kuu ben dudbere domondoon. Kukuu kiwaan yeweb God ye Kingkin ye kerekenbed nub kuu ambangke awinime andi dowad kwanoon, kurin ye kiwaan amob wongkiwen yaambded ambangke awinime andi dowadban.

Amarakmiyiib Amowiib

⁷Kwani kowe, komo ande yedmanuub? Moses ye amob kuu amarakmi andanuuwo? Dowan kii! Anam kuu amarakmi ye deme kuu amobbed korokbimaan kumbed amarakmi kuu wedma nekaadkerimain. Kwane, amob kuyaom kuu “Yena yi yiribman yaa dowaken keraib.” ande yedmindo karen, kuye inamen arewa ongme nekaadkerindo karen. ⁸Kumban amarakmimbed keye amob yaambded ne kuu denekmen awinewoon kuu yena yi yiribman yaa dowaken keru ye inamen maa maa korem ben bangkawoon. Amborom kuu amob ye kerekmen angkara keroon karen, amarakmi kuu ambangkindeban karen. ⁹Anuk yiri kuu ne kuu Moses ye amob ye kerekmen angkarambed wad dobaraan, kumban Moses ye amob weng neyiib yaa monoon kuu, amarakmi kuu yaro dore wadkere ne niindem aom demboone ¹⁰kingkin kerekmen yaa kuu bobnaan. Wedmaan kuu Moses ye amob weng kee wadkeri kondi dowad monok andi yeman kumban, anam kuu bobni kanmonoon. ¹¹Amborom kuu amarakmimbed Moses ye amob weng yaambded denekmen wedmewekore, birowoon. Kowe Moses ye amob weng yaambded amarakmimbed ne kuu neene bob kowoon.

¹²Kowe, Moses ye amob yeka yekanmo kuu karadmo, angkon Godbed kwamime andi ye weng kuu karadmo, kuu yorokmo, angkon amun kai. ¹³Kwani kowe, barang amun yeman kee, ne neene bob kowi yeman keroon dee? Dowan kii! Kuned kuu amarakmimbed kuu barang amun yeman keyaambded bobni kanmonoon. Kwanoon kuu “O anam kuu amarakmi kuu inamen arewa kii!” ande wedmi

yeman. Kowe, Godbed kwamime andi ye weng yaambéd “Ambarakmi kuu uniwon karakwon kai.” ande wedmi yeman kerok anded.

Amun Kamiyib Inamen Arewayib

¹⁴Nub kuu nubkaad, Moses ye amob kuu kingkin ye kerekmen yaambéd andowoon. Kumban ne kuu id ye dowaken yaambéd doriin, ne kuu ambarakmi ye dabderem yiri dobereni ambarakmi ye deme awinembiri ye karub keraan. ¹⁵Kedi, komo komo ambarakmimain kuu komarewa kii? Nekaadban ii. Nembed amun amun kwama ande ne dowaken kerimain kuu, ne kwamune kamimokban, ambarakmimbed kebenewoon kowe. Ma, nembed miin dowakenban kuu kwamune kamain ande meenimain kuu kuyaa kamimain. ¹⁶Nembed dowakenban yaa kamaan kuu kembed korokboon kuu ee yimin andaan kuu Moses ye amob kuu amunmo. ¹⁷Kwani kowe, inamen arewa kuyib awine kandi kuu ne mim nembed kamimokban, kumban kuyib kuu ambarakmi ne aom doreen kumbed kamimaan kii. ¹⁸Ne nekaad, amun kuu ne aom kuu ma dorokban, ne id ye aromkono kuyaom kui. Ne kuu amun kami ye inamen dowakeniib kumban, ne kuu kwamune kaminban. ¹⁹Kedi, nembed komo kamimain kuu dowakeniib keraan ye amun kamimban, yii, dowakenban keraan ye miin arewa kami kumbed kamemirimain. ²⁰Kwane, ne dowakenban kuu kwamune kamain ande meenimain kuu kuyaa kamimain kuu, nembedban ambarakmi ne niindem aom doreen kumbed ambangkimaan kii.

²¹Kwane, akmaan kuu dobiri kiwaan kee, amun kami ambangkandamiin kuu inamen arewa kuu ne yaa ibmo doreen. ²²Amborom kuu ne niindem aom kuu amob God yaambéd monoon kuyaa kuu

kubaan, ²³kumban ne wedmiina ne ida dingkia yona kuyaom kuu amob arewambéd awine ambangkimaan. Kuye amob arewa kumbed ne inamen aom kuu yimin kii andimain ye amob yaa burudandande nangbimaan. Kukuu ne ida dingkia yona ben ambarakmimbed awine ambangkimaan ye amob ye wii aom kaanimaan. ²⁴Ne kuu miin kubiyyibbanman anam kii! Kanembed id kembed bobni yaa ne nenweneen kee burudande obon kawaneen? ²⁵Godbed kuda. Kowe God yaa eso andaan kii, nub Yari-man Yesu Keresu yaambéd!

Kwani kowe, kibikee neka ne inamen aom kuu God ye amob ye dabderem yiri dobere ye deme awinembiri ye karub kereni, ne id ye dowaken aom kuu ambarakmi ye dabderem yiri dobere ye deme awinembiri ye karub keraan.

Kingkin Karadmo Aombed Wad Dobiri

8 Kwani kowe, yib kuu kibikee Yesu Keresu yaambéd doriib kuu wengyundi ye dabab ma kandaibban. ²Amborom kuu Yesu Keresu yaambéd aron korem ye wadkeri kondi ye Kingkin ye amobbed ambarakmiyib bobniyibbed nub oonendi yaa kuu yib ben obon kerundoon kowe. ³Kwane, id ye dowakenbed Moses ye amob kuu kankubunoone wuud kere ambangkindeban keroon kumban, Godbed ambangke yimin keroon. Godbed ye Dana nenkowoone ambarakmidan areb kere nub ambarakmi are nub bididi dowad bobnoon kowe, id ye dowaken ye ambarakmi yaa kuu wengyunde dabab konoon. ⁴Kwanoked nub kuu yorokmo kerunde God ye amob kumundinmo ye kerekmen yaambéd yiminmo kerundok, id ye dowaken yaambédban Kingkin ye kerekmen yaambéd doruubdan kumbed.

⁵Kedi, kane kane yi kuu id ye dowaken ye kerekmen yaambéd doriib kuu, yi inamen korem kuu kuye dowaken yaa angkeen. Kumban kane kane yi kuu Kingkin ye kerekmen yaambéd doriib kuu, yi inamen korem kuu Kingkin ye dowaken yaa angkeen. ⁶Kwane, id ye dowaken ye inamen kuu bobni kondi yeman, kumban Kingkinbed kangkadmeen ye inamen kuu aron korem ye wadkeriyiib yewenubmo dobiriyiib bangkandi yeman. ⁷Amborom kuu id ye dowaken ye inamen kuu God yaa bon keroon kowe, God ye amob ye dabderem yiri dobirimokban, kwanindeban kii. ⁸Karub kane kane yi kuu id ye dowaken yaambéd doriib kuu God yaa kubi dowaken konindeban.

⁹Kumban yiib kuyiib kuu id ye dowaken yaambéd dorokban, kuyiib kuu Kingkin ye dowaken yaambéd doriib, God ye Kingkinbed yiib aom doreen kowe. Kumban, kane ye kuu Keresu ye Kingkiniib ye aom dorokban kuu ye kuu Keresu yemanban. ¹⁰Kwane, Keresu yiib aom doreen kuu anam keraneen kuu, yiib id kuu ambarakmi dowadbed bobnoon kuned, yiib kingkin kuu yorokmo keridowadbed wad doriib. ¹¹Kwane, Yesu bobnoon yirimbed nen demboonman ye Kingkin kuu yiib niindem aom doreen kuu anam keraneen kuu, yiib id kuu duknaniib kowe, Godbed ye Kingkin yiib niindem aom doreen kumbed yiib id kuyaa kuu wadkeri konaneen.

¹²Kuyiib kowe, angkodmia, nub kuu dungkumiib, kumban dungkum kuu id ye dowaken ye kerekmen yaambéd dohiri yemanban. ¹³Amborom kuu yiib kuu id ye dowaken ye kerekmen yaambéd dobaraniib kuu yiib bobnaniib kowe. Kumban yiib

kuu Kingkin Karadmo yaambéd id ye dowaken ye abdon kami kuu aye bob kowimamaniib kuu yiib kuu wad dobaraniib. ¹⁴Amborom kuu kane kane God ye Kingkinbed kinbaana doriib kuu God ye meed kii. ¹⁵Yiibbed Kingkin Karadmo kuu nendiwen kuu yiib ben yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub ongme unimbed oonendi dowadban, kuku yiib kuu God ye meed keridowad Kingkin Karadmo kuu nendiwen. Kwanikob nub kuu God yaa “Ambe,‡‡ Ambe” ande baandimaub, Kingkin Karadmo yaambéd. ¹⁶Kingkin Karadmo yekareb mene nub kingkin yaa inekored nub kuu God ye dana meed kii ande yedmimaan. ¹⁷Nub kuu ye meed keruwen kowe, ye dana ye yumbon ongmoon kuu nub yaa kondoon, Keresu ye yumbon ibmo. Kumban Keresumbed durud yewed kandoon kwamune nuwiib kandanuub kumbed, ye nambiri aom kuu nuwiib nekwanuub.

Nambiri Amaan Ari

¹⁸Kibireb durud yewed kanduub kuu barang embeng, kuku nambiri nub aom amaan ari ben korokbendandameen kuyaa kuu kumun kinindeban ande meenaan. ¹⁹Ongmenaboon ye kumkam korem kumbed Godbed ye dana meed ben korokbok ande nindorokiibbed meedme doriib. ²⁰Kwane, ongmenaboon ye kumkam korem kuu yi anam id keridowakenbedban, God ye dowaken kwanok andoon yaambéd kwaniwen. Godbed weng ongmoone kwamunaneen andiwen kuu, ²¹yi deende weniib yaa kuu Godbed nen obon kerundekore, God ye dana meed yi obonmo

---

‡‡8:15 Kuku Aram wengbed *Abba* ande wongkoon.

dobiri nambiriyiib kuyaom kuu ben nongkobaneen.

²²Nub nubkaadkeruwen ongmenaboon ye kumkam korem kuu dana wooni ye yewed areb wareki kame wonwonberiiib kuu andowoon yirimbed mene kibikee kuu kwane kamiib. ²³Kwane, yimbedmomban nub kane kane Godbed amaan munobmo bangkandi yeman ibduruk kondoon ye Kingkin kanduwen kwangkon nub niindem aombed wareki kamuub. Kwanuub kuu nub kuu ben ye dana meed kerok nindorokiibbed ande meedmuub, nub id amonombe yeeb ongmen dok andi kui. ²⁴Amborom kuu kwananeen ande meedmuwen kumbed Godbed nub kuu bobni yaa ben burudande bindoon kowe. Kumban karub kane ye kuu Godbed kwananeen ande meedmoon kumbed wedme kandoon kuu, ye kuu awine kandoon kowe kukuu Godbed kwananeen andi yemanban kii. Kanembed awine kandoon yeman ye dowad Godbed kwananeen ande meedmaneen? Dowan! ²⁵Kumban nub kuu mogeed awine kandindo yeman ye dowad Godbed kwananeen ande meedmanuub kuu yodbiriban emamombed meedmuub kii.

²⁶Kwamune areb kuu Kingkin Karadmo kuu nub aromkonoyiibban yaa kuu yembed awandimaan. Komo dowadbed kurikuri keranuub kuu nub koron, kumban Kingkin Karadmombed yeka nub dabab kandaib andi dowad aningko wengbed dakme dorinban kukui andinban kumbed warekane God yaa komkimaan. ²⁷Kwane, nub niindem aom onme andangkimaan ye karub, ye kuu Kingkin Karadmo ye inamen meeni kuu yekaad, amborom kuu Kingkin Karadmombed God ye karadmodan yi dabab kandaib andi dowad God ye

inamen dowaken yaambed God yaa komkimaan.

God Yaambed Kumkam Korem Yaa Burudanduwen

²⁸Kwane, nub nubkaad kumkam korem yaambed kuu Godbed amun amun kerundi dowad ambangkimaan, kane kane God yaa mimyob dowaken keeniwendan yaa. Kukuu ye inamen dowaken ye kerekmen yaambed baandoondan yaa kui. ²⁹Komoyiibkob, Godbed kurin yirimbed kinoondan nub kuu yembed ye Mingki areb keru dowad ben andokbe wuroon. Kwanoon kumbed ye Mingki kuu damana yemoon yi ambang kerok anded. ³⁰Kwane, ben andokbe wuroondan kuu ye kangkon yi yaa baandoon. Kwane, yembed baandoondan kuu ye kangkon ben ye arinambo arimbed yorokmo kerundoon. Kwane, yembed yorokmo kerundoondan kuu ye kangkon yi yaa nambiri kondoon.

³¹Kwane kowe, keyaa keyiib kee nub kuu komombed inande yedmanuub? God kuu nub kerekmen yaa doreen kowe, kanembed nub yaa manmo kere burudande doraneen? Dowan. ³²God kuu ye Mingki anam kuu yeka ma awine amuknindo, aye kowidan yi dingki ari nenkwoon, nub korem bobni yaa burudande bindi dowad. Kwanikob, kuye God kuu Yesu nub yaa kondoon kumbed ari kuu, nub ye kerekmen dobiri dowad kangkon kumkam korem munobmo kondaneenoo? Anamaa, kwananeenaa. ³³Kanembed dabab weng Godbed kinoondan ari kanmananeen? Dowan, God kuu yi yaa ye arinambo arimbed yorokmo kerundi ye karub kowe. ³⁴Kanembed wengyundi ye dabab Godbed kinoondan yaa kondaneen? Dowan, Yesu Keresu kuu ye kuu bobnoon kumbed ari kuu, ye kuu bobnoon yirimbed nenkwoonone wadkeron ye karub, ye kuu God ye wiwi

angka dorene nub dabab kandaib andi dowad God yaa dakmimaan. ³⁵Kanembed Keresu ye mimyob dowaken yaa kuu nub bendune andokbaneen? Dababbed dee, yobdoodbed dee, yenbande durud kondimbed dee, mungimbed dee, yiribmaniibbanbed dee, arud ye barangbed dee, aye kowidanbed dee? Dowan kii! ³⁶Nub kuu God Ye Weng aombed wongkoon keyareb kei,

“God, eb dowadbed nub kuu bobni ye arud aom aron korem kirimonimaub, nub kuu sibi yenbandimaib aom winimaib areb kamendimaib.” andoon.

³⁷Kumban, kumkam korem kuyaa kuu nub yaa mimyob dowaken keendimaan ye karub yaambéd nub kuu korem burudande arimo doruwen. ³⁸Kedi, ne kuu inamen ongme kangdommo awinaan kuu, bobnimbed o wadkerimbed o engyusbed o awad arewa arewadanbed o kibik yemanbed o amaan ari yemanbed o ³⁹ambab ari yemanbed o ambab yiri yemanbed o kumkam ongmenaboon ye barang maambéd kuu God ye mimyob dowaken nub Yariman Yesu Keresu aom angkeen yaa kuu nub ma ben andokbaanban.

God Ye Kini

9 Ne kuu dudainban, Kingkin Karadmombéd ne inamen meeni ye kiwaan yaa baamone yedmewoone, Keresu yaambéd anam ke yedmaan kei. ²Ne kuu kubiyiibban darewoowiib kirod womoninban ye durudiib ne niindem aom kandaan. ³⁻⁴Nangkodmia, kubiyiibban keraan amborom kuu ne weng mimodan, Israeldan kui, yi yemoon kuu amonombindo. Meenaan kuu amun kuu Godbed ne yaa ambemonewe ne Yesu ye kerekmen yaa doriin kuu burudankare domowaneen kumbéd yi amonombaniib manok ande meendobaan. Kedi, yi kuu bendune

God ye dana meed kerundi ye yumbon kuu yiman, kwane God ye nambiri kuu yiman, kwane Abraham awene yoom amob weng ongmenaboon kuu yiman, kwane amob angko angkoyiib angkon yenayiib kondoon kuu yiman, kwane kurikuri boyambib darewoob ye kurikuri kerekmen kuu yiman, kwane weng kunduk kuu yiman kii. ⁵Kwane awo awoya Abraham awene kuu yikanmo, kwane karub ye kerekmen yaambéd Godbed Kinoona Monoonman Keresu kuu yikanmo kii. Ye kuu korem burudande arimbed ye God, aron korem korembéd yaningko kankoonem! Anam kwanok.

⁶Kumban yi kuu Yesu yaa anam andindo kuu God ye weng kuu komboroon andi yemanban. Kedi, kingkin ye kerekmen yaambéd Israeldan keriwendan kuu karub ye kerekmen yaambéd Israel ye awo awoya ari yaambéd-momban. ⁷Kwane, karub ye kerekmen yaambéd Abraham ye awo ayowa ari kuu yi koremban yenamo kuu kingkin ye kerekmen yaambéd Abraham ye dana meed keriwén. Anam kuu kei, God Ye Weng aombéd yedme wongkoon, “Aisek ye yobbed kunéd kuu eb ayowa ebman keraneen kii.” andoon. ⁸Weng angkara kuu kei. Dian angka karubbed dana wanabiib kumbéd yi kuu God ye dana meed keroon kii andengkokban, weng kunduk yaambéd dana wanabiib kumbéd ye dana meed keroon kii andengkandeen. ⁹Kowe, weng kunduk kekamune ande wongkoon kei, “Aron kinoon kuyaa ne ikakman mananiin kuu Sera karub dana kuu nendanuun.” andoon.

¹⁰Kumbédmomban, Rebeka yu meed kuu karub dana ayooob dabak yi awodki kuu mimo, nub awo Aisek kui. ¹¹⁻¹²Kunéd yi woonindombéd God yeka ye inamenmombéd kwanok dowad dana mimo kine yu yaa yedmendoon, “Ayi kuu ningki ye kubun yiri ye deme

awini ye karub keraneen.” andoon. Kwanandoon yaron kuu dana ayoob kuu amun o arewa ma kamindo kowe, Godbed dana mimo kinoon kuu yekareb baandoon yaambéd, yi komo ambangiwen yaambédban. ¹³ God Ye Weng aombéd yedme wongkoon kuu kekamune keroon kei, “Yekob kuu mimyob dowaken keendaan kumban Isau kuu odkeneb darewoob kere akmendandaan.” andoon.

¹⁴ Ningki Yekob yoom ayi Isau yoom yi dowad Godbed kwanandoon kowe, nub kuu komo andanuub, “God ye inamen kuu yorokmomban.” andanuuwoo? Dowan kii! ¹⁵ Kedi, Moses yaa kekamune yedmenoon,

“Ne mimyob keende kakman are nonondandi kuu kane ye yaa keendaan kuyaa kumbédmo,

kwane ne mimyob keendi kuu kane ye yaa keendaan kuyaa kumbédmo.” andoon.

¹⁶ Kwani kowe, Godbed nimakarub kini kuu karub ye inamen awine kandi yaambéd o karub ye kami yaambéd angkumonimban, God yeka ye mimyob keende kakman are nonondandi yaambéd kii. ¹⁷ Kedi, God Ye Weng Karadmo aombéd king Fero yaa kekamune yedme wongkoon, “Nembéd nen ari kowaan ye dowad kuu kei, eb yaambéd ne aromkono ben korokbi dowadiib, ne aningko kuu ben okad yimin yimin korem yaa ben dakmi dowad kii.” andoon. ¹⁸ Kwanikob, God kuu kane yaa mimyob keende kakman are nonondandi kuu dowakeniib kerunaneen kuyaamo kwananeen, kwane kane ye niindem aom kuu kamkono kerok andi kuu dowakeniib kerunaneen kuyaamo kwananeen.

¹⁹ Yiib kuyaom kuu karub maambéd ne yaa yedmewaneen, “Karub kuu God ye meeni dowaken ongmoon kuyaa kuu ma wune kankorarindeban kowe, ko-

mande God kuu nub yaa kuu ambarakmiwen kii ande kadwondimaan?” andaneen. ²⁰ Kumban eb kuu kanekob God ye weng bidkone inande dakmaneeb? Yiminbanoo! Eb kuu Godbed ongme kowoon kumbéd ye yaa yedmaneeb, “Komande kekamune ongmeuwen kee?” andaneeb kuu yiminoo? Dowan. ²¹ Meneki awene okad nunungbed ongmi ye karub kuu ye dowaken yaambéd okad nunung kumundin mimo agoon kumbéd yena kuu orokbon darewoob aronki arimo dini yeman, yena kuu iriwamub be nongkobe be kiranmi yeman ongmenabaneen kuu yimin kuda.

²² Ma, Godbed ye arud darewoob ambarakmidan yaayiib ye aromkonoyiib korokbandameen kumban, arud darewoob kerundoondan monmari dowad nekwoon kuyaa kuu yodbirimbán ema darewoobbed meedme doreen kii. ²³ Ma, kwanoon kuu ye nambiri ye amun amun yemoon kuu mimyob keende kakman are nonondandidan yaa kaadkerime ande korokbi dowad kii. Yi kuu nambiri kandi dowad kurinbed nekwoon ye karuwa nimaya. ²⁴ Kukuu nub kii, yembéd baande kinoondan, Yuudan yaambédmomban ambibkin koremdan yaambéd kwangkón baande kinoon kui. ²⁵ God Ye Weng buk Hosea aombéd kekamune yedme wongkoon,

“Ne karuwa nimaya andindodan, Yuudanban kui, yi kuu nembéd ne karuwa nimaya ande baandaniin, kwane ne mimyob dowaken keendindo ye wonong kuu nembéd ne mimyob dowaken keendaan ye wonong ande baandaniin.”

²⁶ “Kwane, ‘Yiib kuu ne karuwa ni-mayamban.’ ande yedmoon ye yumbon arimbed

yi kuu ‘Wad doreen ye God ye dana meed.’ ande yedmaneen.”

²⁷ Aisaiyambéd Israeldan yi dowad baande yedmoon,

“Israeldan kuu miin yemoon kere karamok kebed yaa kubuk mimim be kimingki areb keraniib kumban, yi koremban mimimmo kuu bobni yaa burudande bindaneen.

²⁸ Amborom kuu Yarimanbed okad yimin yimin korem yaa wene yi ambarakmi yaa kirodmo wengyundi ye dabab konde yenbande dowan keraneen kowe.” andoon.

²⁹ Aisaiyambed anukbed Israeldan yi dowad yedmoon kekamune, “Aromkonomo Ye Yarimanbed nub yenbandi yaa korondindo karen, Sodomiiib Gomorayiib areb keruwen karen.” andoon.

Komande Israeldan Anam Andindo?

³⁰ Kowe, nub kuu komo andanuub? Ke andanuub kei. Yuudanban kuu nubka nub aromkonombed God yaa yorokmo doberem andindo kumban, yi anam andimbed God ye kerekmen yaa ben yorokmo kerundoon. ³¹ Kumban Yuudan kuu nubka nub aromkonombed amowiiib awine yorokmo doberem andiwen kumban, yorokmo kerindo. ³² Komoyiibkob? Kuyaa kuu yi kuu amob awine yorokmo doberem andiwen kuu yi anam andi yaambbedban ambangi yaambbed kowe. Yi kuu Yesu yaa anam andindo kowe, yi dowad kiwaan yiri boknandi bot keroon ye karub Yesu kuyaambbed yi kuu boknandiwen. ³³ God Ye Weng aombbed kekamune yedme wongkoon,

“Kedi, Saiyon aom kuu bot areb karub nenkowaan kumbed nimakarub yi boknandimbon keroon.

Kukuu dumnad areb kumbed manmo kerimaib.

Kwane, kane kane kuu kuye karub yaa anam andaniib kuu yi anam andi kuu idiibmo keraneen.” andoon.

10 Angkodmia, Yuudan yi dowad ne niindem aom dowaken anamiib God yaa kurikuriyiib kuu anam andibka

bobni yaa burudande bindok andid. ² Yi dowad ke dakme korokbaan kei, yi kuu nindorok darewoobbed God yaa doriib kii, kumban God yaa kaadkeri ye kerekmen yaambbedban. ³ Kwane, yi kuu God yaambbed ben yorokmo kerundi kuu yi koron kumbed, yika yikareb yorokmo inamen ongme kowem ande onmiwen. Kowe, yi kuu yika kankubune God ye yorokmo kerundi ye dabderem yiri dobirindo keruwen. ⁴ Kwane, yorokmo keridowad Moses ye amob awine yimin dowan keridowad kuu Yesu Keresu kowe, anam andiwendan korem kuu yorokmo kerundoon.

Bobni Yaa Burudande Bindi

⁵ Mosesbed amob yaambbed yorokmo dobirime andi ye kiwaan kuu kamune andangeke yedmoon, “Karub kuu amob ye inamen kee awine ambangkaneen kuu keyaambbed dobaraneeen.” andoon.

⁶ Kumban anam andi yaambbed yorokmo keriwendan kuu kwamune yedmimaib, “Eb niindem aombbed kekamune dakmaab, ‘Keresu nub bindok ande nen yiri kamini dowad Ewen ari daananiin.’ andaab. ⁷ O kekamune dakmaab, ‘Keresu nub bindok ande dukne dangkoro dobirimbon yirimbed ari nen kamini dowad kuyaa kawananiin.’ andaab.” kwane andimaib. ⁸ Kumban komo andanuub? God Ye Weng ke dakmem kei, “God ye weng kuu ambabban yiib dia. Kuye weng dakmaniib kuu yimin, kuye weng yaa meenaniib kuu yimin.” andem. Kukuu anam andi ye weng nubbed kan-yare daandimaub. Weng kuu kei.

⁹ Ebka eb mongkodkono daande kamune yedmaneeb, “Yesu kuu Yariman kii.” ande eb niindem aombbed anam Godbed bobnoon yirimbed nenkoonoon andaneeb kuu, eb kuu bobni yaa burudande nendaneen.

¹⁰ Kedi, yiib niindem aom kumbed anam andiwe yorokmo kerundoon,

kwane yiyib mongkodkono kumbed
 “Yesu kuu Yariman kii.” ande yedmiwe
 bobni yaa burudande bindoon kii.

¹¹ God Ye Weng Karadmo aumbed
 kekamune yedme wongkoon, “Kane
 kane ye yaa anam andaniib kuu karak
 bobnaibban, bobni yaa burudande
 bindaneen kowe.” andoon. ¹² Kedi,
 Yuudan o Yuudanban ma kimyen
 keraanban, yi ayoob kuu yi Yariman
 kuu mimo, ye kuu nimakarub korem
 yi Yariman, kwane ye kuu kane kane
 yi kuu ye yaa baandimaibdan korem
 kuu yiminmo amun kerundimaan.

¹³ Amborom kuu God Ye Weng aumbed
 kekamune yedme wongkoon, “Kane
 kanembed Yariman yaningko yaa
 baandaniib kuu yi korem kuu bobni yaa
 burudande bindaneen.” andoon.

¹⁴ Kwane, komarewa kere yi kane
 kane God yaa anam andindo kumbed ye
 yaa baandaniib? Dowan, anam andaniib
 kumbed ye yaa baandaniib. Kwane,
 komarewa kere God ye weng ma
 wengambirindo kumbed ye yaa anam
 andaniib? Dowan, wengambaraniib
 kumbed anam andaniib. Kwane,
 komarewa kere karub maumbed yiyiib
 yaa wene God ye weng daandindo
 kumbed God ye weng wengambaraniib?
 Dowan, karub maumbed wene
 daandaneen kumbed wengambaraniib.

¹⁵ Kwane, komarewa kere yi yaa God ye
 weng kanwene daandaniib, kuu yena
 ben nongkoboone yiyiib yaa winiwen
 kumbed kii. God Ye Weng aumbed
 yedme wongkoon kwamunemo, “Kane
 kane weng amun kanminiwen kuu
 amun yeman kii!” andoon.

¹⁶ Kumban Yuudan yi koremban
 yenamo weng amun awine kandiwen.
 Kedi, Aisaiyambek kekamune yedmoon,
 “Yariman, kanembed nub weng kuu
 ma awine kandoon? Dowan!” andoon.

¹⁷ Kwani kowe, anam andi kuu weng
 wengambiri yaumbed minimaan.

Kwane, wengambiri kuu Yesu ye weng
 kanwene daandi yaumbed minimaan.

¹⁸ Kumban nembed kaamonaan
 kuu, “Yuudan keyiib kee wengam-
 birindoyoo?” andaan. Anam kuu
 wengambiriwen kuda. God Ye Weng
 aumbed kekamune yedme wongkoon,
 “Godbed komo kamenaboon ye weng
 kanyariwe okad korem yaa
 weneboon,

kuye weng kuu okad yimin yimin yaa
 derenkoroon.” andoon.

¹⁹ Nembed ikakman angkon kaamon-
 aan, “Yuudan kuu weng kee id kandin-
 doyoo?” andaan. Weng ibduruk kee,
 Godbed Yuudan yaa yedmoon, Moses
 yaumbed,

“Nembed yiyib kuu ongmandaniina, am-
 bibkin mimo kerindodan ne yaa
 anam andaniib kumbed
 yiyib kuu yi yaa wungkandaniib,
 yiyib kuu ongmandaniina, kaadkere
 kandindo ye ambibkindan yemoon
 ne yaa anam andaniib kumbed
 yiyib kuu yi yaa norin wandaniib kii.”
 andoon.

²⁰ Weng maa kee, Godbed Aisaiya
 yaa weng kee konoone arudkonomo
 yedmoon,

“Ne ande onme kereknokbandan
 kumbed wedmewiwen,
 ne ande kaamonindodan kuyaa kuu
 mene angkadaraan kii.” andoon.

²¹ Weng maa kee, Godbed Yuudan yi
 dowad kekamune yedmoon,

“Amkimo kaimbed mene miriknoon kuu
 neyiib yaa minime ande dingki
 yiraan,

wabkad kere bot korok keriwendan
 yaa.” andoon.

Yuudan Yemoonban Kinooon

11 Kwane, nembed kaamonaan. Ye
 kinoondan, Yuudan kui, yi kuu
 Godbed wunekarundoonoo? Dowan kii!
 Kedi, neka ne kuu Israelman, ne awo

kuu Abraham yaambéd doraan, kwane ne amyenimbon kuu Benjamin kui. ²God kuu yembed andowoon yirimbed yekaadkerundoon ye karuwa nimaya kuu ma wunekarundindo. God Ye Weng Karadmo aombéd Elaidya ye dowad yedme wongkoon kuu yiiikaad kuda. Elaidyambéd Israeldan yaa ambemendok ande God yaa kekamune yedmoon, ³“Yariman, yi kumbéd eb profesidan yeene nongkobeniib eb yaa munob kabdi yeman kabdimaiib ye bot wuubimbon kuu monmariwen kii. Eb yaa anam andiwendan kuyaom kuu ne kirimo nembedmo wad doriin kumban, ne kangkon neem ande kamiib kii.” andoon. ⁴Kumban Godbed komo inande yedmenoon? Kekamune yedmoon, “Ne kuu karub 7,000iib kuruwak god yaningko Baal yaa bumangkindo kuu neka ne dowad kuu amukmo ben nongkobaan.” andoon. ⁵Kwane areb kuu kibik keye aron aom kuu Yuudan yemoonban kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakenbed ben kinoon. ⁶Kukuu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambéd kowe, yika komo komo ambangki yaambédban. Yika komo komo ambangki yaambéd kinoon karen, ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu idiibban karen.

⁷Komo keroon kuu kei. Israeldanbed yorokmo kerundi ye kiwaan yaa nindorokiibbed onmembere kerekniwen kuu akmino keruwen, kumban Godbed kinoondan kuu kandiwen. Kwane, Israeldan yena kuu yi niindem aom kuu kamkono kerundoon. ⁸Kukuu Yuudan yi dowad God Ye Weng aombéd wongkoon kekamune, “Godbed yi yaa meenindeban keru ye kingkin kondene, kerekne id kandindeban ye indowiib wengambere id kandindeban ye kerendemiib bangkandoon, mene kibikei.” andoon.

⁹Kwane, Dewidbed yedmoon, “Yi animbon kuu kawaadnong areb warab areb kerok, kukuu yi boknandimbon kere ukum kondi yeman kerok.

¹⁰Yi indob kwangkón kumun keroko wedme kereknokban kerime, kwane dabab kandiwen kumbéd yi angkurom kuu ben nikboon aron korem kii.” andoon.

¹¹Ne ikakman kaamonaan. Yuudan boknandiwen kuu no kombiri yeman ikakman dembaibbanoo? Dowan, ikakman dembaniib kii! Kunéd, yi kuu ambarakmiwen kumbéd bobni yaa burudande bindi yeman kuu Yuudanban yaa monoon, kukuu Yuudanban yi komo kandiwen yaa Yuudanbed wungkande amonombe anam andi ye dowad. ¹²Kwane, Yuudan amarakmiwen kumbéd okad yiridan yi dowad amun kerundi miin dareb dareb nekwoon. Kukuu Yuudan Yesu yaa anam andindo kowe yi awiniwen yeman kuu yi yaa kanbiknoon kumbéd Yuudanban yi dowad amun kerundi miin dareb dareb nekwoon. Kumban kinoon ye Yuudan korem kuu anam andaniib kuu, amun kerundi yi yaa menebaneen kuu darewoob arimbed keraneen, Yuudanban yiman arebban.

¹³Kumban, ne kuu Yuudanban yiiib yaa daandiin. Ne kuu Yuudanban yi dowad apaso doriin kowe, ne yaambéd Godbed Yuudanban kuyaom komo ambangkoon ye weng kuu Yuudan yaa dakmenmo yaraan. ¹⁴Kwanaan kuu Yuudan yi yena kuu wengambere wungkandekoriwe anam andibka Godbed yi kuu bobni yaa burudande bindok andid. ¹⁵Kedi, Yuudan kuu Yesu yaa wunekaruniwen kumbéd Yesu ye weng kuu okad yiridan yaa wenebe God yaa kunum keru yeman kandiwen kowe, Yuudan kuu ye yaa anam andaniib kuu bobni yaa ben nongkobe wadkeri kondi yeman kan-

daniib, kumbedmo. ¹⁶Kwane, wiit ibduruk wande flawa ongme God yaa munob koni yeman konimaib ye barad kuu karadmo keraneen kuu, flawa kumundinmo kangkon kuu karadmo kii. Kwane, at yumburum kuu karadmo keraneen kuu, kuye at nondong kangkon kuu karadmo kii.

¹⁷Kuruwak weng kei. Mongkobon aombed oonoon ye olif at ye nondong yena kuu ben doomberekore, yiib Yuudanban, yiib kuu dura ye olif at ye nondong, yiib kuu ben mongkobon at kad wande yoboone mongkobon at ye nondong kuyoom doriib kumbed yiib kuu kibike mongkobon at ye yumburum yaambod ambod ane kaine doriib. ¹⁸Kowe, mongkobon at ye nondong ben doomboroon kuyaa kerengkandaib. Kerengkan keribka weng keyaa meenime. Yiibbed yumburum yiri kuu dukmonindo, yumburumbed yiib kuu dukmonendoon kii. ¹⁹Kumban yiib kuu kamune yedmaniiwoo, “Mongkobon at ye nondong kuu ben doomboroon kumbed nub kuu ben at kad wande yoboone kuu.” andaniiiwoo? ²⁰Keyiib kee anam kumban, yi anam andindo kumbed ben doomboroon kii, yiib anam andiwen kumbed kuye yumbon kerundoon yiib yaa. Kowe, kerengkanbed kame dobaraib, unimbed kame dobirime. ²¹Amborom kuu Godbed keye at ye nondong anam yi ambarakmi yaa mimyob kowindo kowe, yiib ambarakmi yaa kangkon mimyob kowaanban.

²²Kwani kowe, God ye awandiyiib ye kamkonombed dobiriyiib kuyaa ongme meenime. Kombiriwendan yaa kuu kamkonomo kerundoon, kumban yiib yaa kuu awandi ye inamen kondoon. Kedi, yiib kuu ye awandi ye inamen aombed doberembaraniib kumbed yiib yaa kwananeen. Kumban, yiib kuu kwanaibban keraniib kuu yiib kangkon ben daadmaneen kii. ²³Kwane, Yuudan

kuu anam andiyiibban kuye kiwaan doriib yaa koronde anam andaniib kuu, Godbed yi ben ikakman at kad wande yobendaneen, amborom kuu Godbed ben ikakman at kad wande yobendi kuu yimin kowe. ²⁴Yiib kuu Yuudanban yi dohiri arewa yaambod benmene Yuudan yaa Godbed amun kerundoon yaa bendaboknoon kumban, ye meeni darewoob kuu Yuudan anam andaniib kuu kirodmo yi yaa amun kerundoon yaa ikakman bendaboknaneen kuda!

God Ye Mimyob Keende Kakman Are Nonondandi

²⁵Angkodmia, araben Yuudan kamkono ongmenoon kuye weng biknoon kuyaa yiib koron keru kuu ne dowakenban. Kowe yiib kuu kerengkan keraib andi dowad yiib yaa yedmandamaan ye weng kuu kei. Yuudan yena yi niindem aom kamkono ongmenoon kuu Yuudanban kinoon korem God yaa miniwedned. ²⁶Kwananeen kuu Yuudan korem kuu anam andaniiiwe bobni yaa burudande bindaneen. God Ye Weng aombed yedme wongkoon kwamunemo, “Ben burudande obon kerundi ye karub kuu Saiyon angkambod mananeen, ye kuu Godiibban ande dohiri ye inamen kuu Yekob ye awoya yi niindem aom angkeen kuu are dowan keraneen.

²⁷Yi inamen arewa are korari ye weng kuu yi yoom ne yoom amob ongmanuub, yi ambarakmi are dowan keraniin yaron arimbed.” andoon.

²⁸God ye weng amun ye kerekmen yaambod Yuudan kuu yiib dowad God yaa bondan keruwen. Kumban Godbed kini ye kerekmen yaambod yi kuu Abraham awene yi dowad mimyob dowaken kerundoon. ²⁹Amborom kuu God ye munob kondi yemaniib yembed baande

kiniyib kuu ma andokbe domokbaan-ban kowe. ³⁰Anuk yiri kuu yib kuu God yaa wabkad keriwendan. Kumban kibikee Yuudan wabkad keriwendan kumbed yib kuu God ye mimyob keende kakman are nonondandi kuu kandiwen. ³¹Kwamune areb kuu kibikee Yuudan yi kangkon God yaa wabkad keriwendan kumban, yib yaa Godbed mimyob keende kakman are nonondandoon kumbed, yi kuu God ye mimyob keende kakman are nonondandi kuu kandaniib kii. ³²Amborom kuu Godbed nimakarub korem kuu wabkad inamen dabderem yiri ben nongkoboan, yi korem yaa mimyob keende kakman are nonondandi dowadbed.

God Yaningko Kankooni

³³God ye meeni kangdomiib ye kaadkeriyib ye amun amun yemoon kuu darewoob arimo kii!

Ye wengyundi kuu karubbed ma andangkindeban,

kwane ye meeni ye kiwaan kuu karubbed ma onme wedmindeban kii!

³⁴“Kanembed Yariman ye inamen kabaki kuu yekaadkeroon?”

O kanembed Yariman yaa ongkandi ye karub keroon?”

³⁵“Kanembed God yaa kumkam maa konoon kumbed,

inewe andi kuu yimin keroon?”

³⁶Kedi, kumkam korem kuu yembed ongmenaboon, kukuu ye yaambbed wonekmoon, kukuu ye aningko kankoonaniib kii.

Ye yaa nambiri kerok, aron korem korem! Anam kwanok.

Yiib Inamen Koremiib Yesu Ye Yoman Winime

12 Kwani kowe, angkodmia, nangkande yedmaan kuu, Godbed yib yaa mimyob keende

kakman are nonondandoon kowe, munob koni yeman God yaa konemoon areb yib ida yona dingkia kuu God yaa bangkanibko yembed korok kere oonok, yib wad doriib kumaombed. Kwane, yib kuu karadmo keraniwe Godbed kubi dowaken kerundaneen. Kukuu kwamunembed kurikuri dowad God ye deme yaa kowe ambangke yimin keru yeman. ²Okad yiri ye inamen yaa daboknenwaib, korondibko Godbed yib inamen meeni kuu yeweb ongmene ben yeka mamaa kerundok. Ke kwamune kerundaneen kumbed andangke wedme God ye meeni dowaken kuu amunmo yorokmo ande yedmaniib. Kedi, God ye meeni dowaken kuu amun amuniib kubi yemaniib demkoronmoyiib kui.

³Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keewoon yaambbed yib korem yaa ke yedmaan kei. Godbed yib yaa inamen kondoon kuyaamo dobirime, kuyaa burudande nubbedmo ari yimin ande kankooniib. Godbed yib yaa kondoon anam andi ye dabab wari ye kerekmen yaambbed inamen yorokmoyiibbed yibka yibmeren yaa darobe andangke meenime. ⁴Karub kuu ye id mimo kumban kurub barad yemoon. Kwane kurub barad yemoon kuu deme maa maa awine kandimaib kwamune areb kuu, ⁵nub kuu yemoon kumban Keresu yaambbed ye id mimo keruwen, kwane nub kuu neman neman ibonmo keruwen. ⁶Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken nub yaa keendoon ye kerekmen yaambbed nub kuu munobmo bangkandoon ye deme ambangki ye aromkono maa maa awingkaub. Kane yaa profesi deme munob konoon kuu, ye anam andi ye dabab wari ye kerekmen yaambbed kwane profesi weng dakmok. ⁷Kane yaa dikon deme munob konoon kuu kwane ambangkok. Kane yaa kedmengkandi deme munob konoon kuu kwane

kedmengkandok. ⁸Kane yaa kuu yena yaa kube ongekandi deme munob konoon kuu kwane kube ongekandok. Kane yaa kuu yena yaa komo dowan keroon awandi deme munob konoon kuu embeng embengban koowad koowadmo kwane awandok. Kane yaa kuu korok kere ooni deme munob konoon kuu ma korondiyiibban kwane oonok. Kane yaa kuu mimyob keende kakman are nonondandi deme munob konoon kuu kubi dowakeniibbed kwane kamok.

Mimyob Dowaken Keendi

⁹Yiib mimyob dowaken keendi kuu ma aadikmiyiibban kerok. Arewa kami ye barang yaa kuu miin dowakeniibban kerime, kwane amun kami ye barang yaa kuu amuknime. ¹⁰Ambang oni daman areb ye mimyob dowakenbed marin marin keenoon keenoon kamime. Yiibka yiibmeren oonimaib kuu burudande aningko kankoonoon aningko kankoonoon kamime. ¹¹Yariman Yesu ye deme nindorokiibbed ambangkimaib kuyaa kuu ma korondaib, yiib inamen korembed no kwane ambangkime. ¹²Yiib kuu Godbed kwananeen ande meedmi yaambbed kubime. Durud yewed meneboon kuyaa kuu yodbiriban emambbed doberembirime. Kurikuri kamimaib kuyaa kuu ma korondaib, no kwane kamembirime. ¹³God ye karuwa nimaya kane kane yi animana yiribmana komo komo dowan keroondan kuyaa yiib kumkam kwanayiib kuu numbirime. Kane kane minibka angkodmendimamime.

¹⁴Yiib yaa durud yewed konde yenbandidan yaa amun kerundime. Yi yaa weng arewambbed ambemonde arewa kerundaib, kwane amun kerundime. ¹⁵Kane kane kubibka yiiwiib kubime. Kane kane bob yuudi ameng kamibka

yiiwiib yuudi ameng kamime. ¹⁶Yena yoom kuu ibonmo aungaungbed dobirime. Kerengkan keraib, aningkoyiibbandan yaa daboknem ande dowakeniib kerime. Nembedmo meeni kangdomman keraan andaab.

¹⁷Karub maambbed eb yaa arewa kamebdoka, nemaniib inande arewa kamenaab. Nimakarub korembbed eb kuu amun ambangkeeb kii ande kadwobdaniib ye kiwaanbed ongme awine kwane ambangke. ¹⁸Eb dohiri yaambbed nimakarub korem yoom yewenubmo dobiriyiib kuu yimin keroonka, kwame kuyaambbed angkumone yi yoom yewenubmo dobere. ¹⁹Angkodmia, angkon neman bon kingkaib, korondibko Godbed kuye bon kuu ambangkok. Amborom kuu God Ye Weng aombbed kekamune yedme wongkoon, “Yarimanbed yedmoon, ‘Arudbed bon kuu neman inendaniin, nembed kakman kondaniin kii.’” andoon. ²⁰Kuned kuu God Ye Weng aombbed kekamune yedme wongkoon, “Eb bonman kuu mungi keroka, animan konebko anak.

Kwane, ok moom bobnoka ok konebko anak.

Kwananeeb kuu amoyidkob ye korok ari nongkobaneeb.”[¶] andoon kowe, yiib kuu kwamime.

²¹Ke korondaiwa kwamunaan kuu arewambbed dorondare dabunaan andid, kumban arewa kuu amun kamimbed dorondare dabune.

Korok Korok Yi Weng Awinimo

13 Nimakarub korem kuu gapman korok korok yaamo wengambere ambangkime, amborom kuu korok korok deme ye aromkono kuu karub maambbed awinindo, Godbed ongmoon kumbedmo. Korok korok deme ye

[¶]12:20 “amoyidkob ye korok ari nongkobi” ye weng id angkara kuu karak kondi.

aromkono kuu God ye dowakenbed ongmoon. ²Kwana kowe, kane kuu korok korok deme ye aromkono yaa wunekiranmaneen kuu Godbed ongmoon yaa wunekiranmaneen kii. Kwane kama-neendan kuu yika yimeren wengyundi ye dabab kanmananiib kii. ³Kedi, korok korok kuu amun awinimaibdan yaamban, abdon kamimaibdan yaa ambarakmi ye dabab kondi yaa unime ande yedmimaib. Korok yaa uni korem kuu korondandamiiwoo? Kwani kowe, amun amunmo kamime. Kwananiib kuu yembed yiiib dowad nimakarub amun andaneen. ⁴Amborom kuu ye kuu God ye dememan yiiib yaa amun amun kamendi dowad deme awinooon kowe. Kumban yiiib kuu abdon kamaniib kaned kuu ye yaa unime, amborom kuu yembed dabab kondi ye aromkono awinooon kuu anam kowe. Ye kuu God ye dememan, kwane Godbed ye arud konoona ambarakmidan yaa ukum kondimaan. ⁵Ke kwamunekob, korok korok yi weng kuu wengambere awine kandime, kumbedmo yimin. Ukum menebandameen dee andimomban, yiiib niindem aom kuu amunmo angkimborok andi yeman.

⁶Kuye inamen kumbed yiiib kuu tak od kuu kowimaib, amborom kuu korok korok kuu God ye demedan, kwane yi kuu aron womoniyiibban oonimaib. ⁷Yiib kuu karub korem kane kane yaa dungkum kamiwen kuu ingkandime. Tak od kowi yaron keroonka, tak od kuu kowime. Gapman fii kowi yaron keroonka, gapman fii kowime. Yedin kan kiringkono kowi yaron keroonka, kwane kowime. Aningko kankooni yaron keroonka, kwane kowime.

Nub Yariman Yesu Ye Kerekmen Yaambed Dobirime

⁸Yiib kuu mimyob dowaken neman keendoon keendoon kamime. Kukuu

yiiib dungkum areb, God yaa ine kowi yeman. Kuye dungkum kuu angkimbaraneen, dowan keraanban. Kedi, kanembed yena yaa mimyob dowaken keendimaan kumbed Moses ye amob kuu anam id keroon. ⁹Keye amob kee, “Nenem kamaib, kumka kuman ayaib, yid baib, yena yi yiribman nembed kanda ande kamaib.” kuyiib amob yena koremiib kuu bendabokne korem arimbed dabune yedmoon ye amob kukei, “Ebka ebmeren mimyob dowaken kowimaab areb, eb dia doriibdan yaa mimyob dowaken keende.” ¹⁰Mimyob keendimaan ye karub kuu ye dia doriibdan yaa abdon kamendaanban. Kowe, mimyob dowaken keendi kuu Moses ye amob korem yi anam id keru yeman.

¹¹Kibikee aron kuu yiiibkaadkeriwen kowe keyiib kee kamime, yiiib unuk dangemoon areb kere amun amun kamindeban yirimbed yaro dembe amun amun kamime andi yaron kereen kii. Amborom kuu yiiwa nuwa bobni yaa burudande bindi yaron kuu nub ibduruk anam anduwen arebban, kuye aron kuu dia doreen kowe. ¹²Kumun amnoom kuu dowan kere wenuun, awawini kerandamuun kii. Kowe, nub kuu amnoom kumun ye kami kuu ben yangmad kerenub, kwane aronki ye ana nangmi ye yiribman ben deebem. ¹³Nub dohiri kuu aronkimbed kabangme dohirimaib areb kerem. Ok arewa ano animan duudkab kiom anengkanao kamaib, ok arewa ane awarak bobnembaraib, nenem kamaib, anon dowomkim yaa doberemoon areb ye inamen kamaib, wengbaraib, wungkandaib kui. ¹⁴Kumban Yariman Yesu Keresumbed kan derenime. Kwane, id ye dowaken kuu ma awine kamaib, kuyaa meeni maa ongmaib.

Anam Andi Wuuddaniib Anam Andi Kangdomdaniib

14 Anam andi wuudman kuu yiiib kumaom nen daboknime, kumban yembed komo komo meenoon yaa wengbiri ye dowadban. ²Karub maa ye anam andi yaambad animan korem nembed ani kuu yimin andimaan, kumban anam andi wuudman kuu dingkan yom kuu dudi god yaa ani mengkandiweng kowe anainban andimaan. ³Animan korem animaidban kuu dudi god yaa ani mengkandi ye yom animokbandan benkubunaib. Kwane, dudi god yaa ani mengkandi ye yom animokbandan kuu animan korem animaidban yaa amarakmiib kii ande meenaib, amborom kuu kwane animaidban yaa kuu Godbed ne karuwa nimaya andoon kowe. ⁴Yiib kanekob karub maa ye dememan yaa kuu wengyundandaniib? Kuye karub kuu yeka yarimanbed yiminmo doberewen o yiminban komberewen andi yeman. Kwane, ye kuu yiminmo dobaraneen, amborom kuu Yariman Yesumbed yiminmo ongmaneene kwane dobaraneen kowe.

⁵Karub maambad meenimaan kuu aron maa maa kuu aron yena yaa burudande God yaa kurikuri darewoob keru yeman andimaan. Kwane, karub maambad meenimaan kuu aron korem kuu ibonmo andimaan. Kuye karub mimim kuu yika yi meeni inamen aombad yika yi meeni yaa kangdom kerime. ⁶Aron maa kuu God yaa kurikuri dowad aron yena yaa burudandoon ande meenimaan ye karub kuu Yariman Yesu yaningko kankooni dowad kwanimaan. Kwane, dingkan yom animameen ye karub kuu Yariman Yesu yaningko kankooni dowad kwanimaan, amborom kuu God yaa eso ande animameen kowe. Kwane, dingkan yom animokban ye karub kuu Yariman Yesu

yaningko kankooni dowad anokban kere ye yaa eso andimaan. ⁷Kedi, nub kumaom kuu karub mim kuu yeka ye dowadmo ma dobaraanban. Kwane, nub kumaom kuu karub mim kuu yeka ye dowadmo ma bobnaanban. ⁸Kowe, wad dobaranuub kuu Yariman Yesu yaningko kankooni dowad dobaranuub. Kwane, duknanuub kuu Yariman Yesu yaningko kankooni dowad duknanuub. Kwanikob, wad dobaranuub o bobnanuub kuu nub kuu Yariman Yesu ye karuwa nimaya keruwen.

⁹Kuye dowadbed Yesu Keresu kuu bobnekore ikakman wadkeron kowe, ye kuu dukniwendaniib wad doriibdaniib yi kangkoman keron. ¹⁰Kumban komande ogoodmo eb kuristen angkodmi yaa amarakmeeb ande meeneeb? Komande ogoodmo eb kuristen angkodmi kankubuneeb? Kedi, nub korem kuu God ye wengyundimbon ari dobaranuub kii. ¹¹God Ye Weng aombad kekamune yedme wongkoon, “Yarimanbed yedmoon, ‘Nembed doriin kuu anam keron kwamune areb kuu, nimakarub korem kuu mene ne arinambo arimbed bumangkenib, eb kuu God kii ande yedmewaniib.’” andoon.

¹²Kwani kowe, nub korem mimim kuu yeka yeka nubbed komo awine kande ambanguwen kuu God yaa dakmanuub kii.

¹³Kwani kowe, ogoodmo wengyundanoon wengyundanoon kamuub kuyaa kwane koronde deerewandem. Kwane, yiib kuristen angkodmia yi anam andi kiwaan yaa boknandimbon o kiwaan kebeni yeman ongmenye kowaub ande inamen andangke ongmime. ¹⁴Ne kuu Yariman Yesu yaambad kaadkere inamen ongme kangdommo awinaan kuu kei. Animan korem ani kuu yimin, animan maa

kuu Godiib yaa wini ye kiwaan kebeni yemanban. Kumban kanembed kuu animanban Godiib yaa wini ye kiwaan kebeni yeman andoka, korondibko yembedmo kwane kamok, amborom kuu ye yaa kuu amob kowe. ¹⁵ Kwane, yiib animan ananiib kumbed yiib kuristen angkodmi wedmekore ananiin kuu God yaa amarakmaniin ande kubiyiibban keraneen kuu, yiib kuu mimyob dowaken yaambad kamokban keraniib. Yesu Keresumbed ye dowad bobnoon ye kuristen angkodmi kee yiib komo animaiib yaambad yi anam andi kuu nen monmaraib. ¹⁶ Kwanikob, yiibbed Keresu yaambad okad yiri ye amowamob yaa obonmo kerenib doriib kumbed yiib kuristen angkodmia benkubunaib, benkubunaniib kuu anam andindodanbed yiib kuu inamen arewadan andaniib. ¹⁷ Kedi, God ye oonimbon kuu animan ani o ok ani keye kerekmen yaambadban. Kukei, Kingkin Karadmo ye aromkono yaambad yorokmo dobiriyiib yewenubmo dobiriyiib kubiyiib kui. ¹⁸ Amborom kuu keye kiwaan yaambad kane kane Keresu ye deme awine kande ambangkaniib kuu, yi dowad Godbed kubaneene nimakarub yenambad yi kuu amun kii andendaniib kowe.

¹⁹ Kwani kowe, kiwaan korem yaambad yena yoom yewenubmo dohiri ye kiwaan ongmom. Kwane, kiwaan korem yaambad yiib anam andi darewoob keru dowad marin marin ambib areb yenbenmo daanemoon areb kerem. ²⁰ Animan yaa wengbiri dowadbed Godbed yi anam andi ongmom kuu monmaraib. Animan korem ani kuu yimin, animan maa maa kuu Godiib yaa wini ye kiwaan ma kebenaanban, kumban karub kanembed animan maa ananeen kumbed ye kuristen angkodmi maa wedme boknande kombaraneen kuu arewa,

animan aneen ye karub ye amarakmi yeman. ²¹ Kwani kowe, yiib kuristen angkodmi wedme boknande kombiri yeman, dingkan yom ani o wain ok ani o komo komo kwamune wedme boknande kombiri yeman maa maa korem kuyaa kuu korondime, inamen kee amun, inamen maa arebban.

²² Kowe, komo inamen kuyaa kuu yiibbed inamen amun ande meene anam andiwe Godbed ee yimin andoon kumban kuristendan yenambad awinaubban inamen arewa andimaib kuu, yiibka God ye arinambo arimbed kuye inamen kuu ben amuknime. Karub kanembed God yaa meenene inamen amun ande karekmiyiibban kerekore kuye inamen awinoon kumbed amarakmaan ma andindo kuu Godbed amun kerunoon. ²³ Kumban karub kanembed ye karekmi yaambad animan ananeen kuu ukum koni yeman keraneen, amborom kuu yembed animan aneen kuu ye anam andi yaambadban kowe. Kwane, inamen korem anam andi yaambad minindo kuu amarakmi yeman.

Yena Yaa Amun Amun Kamime

15 Nub kane kane anam andi yaa kangdommo doruub kuu anam andi wuuddan yaa koromone awandem, nubka nubmeren kubi dowad ambangki ye inamenmo awinaub. ² Nub korem kuu nub dia doriibdan yaa amun amun kamende yi anam andi darewoob keru dowadbed kube awandem. ³ Amborom kuu Keresu kuu yeka yemeren kubi dowad ambangkindo kowe. Kuyaa kuu yembed God yaa God Ye Weng aombad kekamune yedme wongkoon, “Damangkandi weng yimbed eb yaa damangkabiwen kuu ne yaa monoon kii.” andoon. ⁴ God Ye Weng Karadmo aombad anukbed wongkanabiwen ye weng korem kuu nub yaa kedmengkandi dowadbed

wongkiwen. Kowe, kuye weng yaambéd ma korondiyiibban kangdommo dobiriyiib God Ye Weng yaambéd kube ongkandiyiib awine kandanuub kumbed Godbed kwananeen ande meedme dobaranuub.

⁵Kwane, yiib kuu Yesu Keresu ye yoman weniib kuu, ma korondiyiibban kangdommo dobiriyiib kube ongkandiyiib bangkandimaan ye Godbed yiib yaa yiibkanmo aungaung mimo kere dohiri ye inamen kondok.

⁶Kuye inamen awine kandaniib kumbed yiib kuu inamen mimo mongkodkono mimo kere daboknenib, nub Yariman Yesu Keresu ye Ambe God yaa nambiri konime anduwed.

⁷Kwani kowe, Keresumbed yiib bendabokne nimakarub amun andoon kwamune areb kuu, yiibka yiibmeren marin marin kandabokne karub amun andenoon kandabokne karub amun andenoon kamime. Kwananiib kuu God yaa nambiri konaniib kii. ⁸Yesu Keresu kangkon ke kamoon kii, ye kuu Yuudan yi deme karub keroon, God ye anam anam dowadbed. Keyiib kee Abraham awene yaa weng kunduk ongmenaboon kuu anam id kere korokbi dowad Yesumbed kwanoon. ⁹Kwanoon kuu Yuudanban kuu Godbed yi yaa mimyob keende kakman are nonondandoon kumbed God yaa nambiri konime anded. Kuye dowad Dewidbed God Ye Weng aom kekamune yedme wongkoon, Keresu ye dowad,

“Kwani kowe, Yuudanban kumaom kuu nembed ewaningko kankoonaniin, kwane eb yaa kurikuri yook wingkaniin.” andoon.

¹⁰Angkon ye weng aombéd kekamune yedme wongkoon,

“Yuudanban kubime, God ye karuwa ni-maya Yuudan yoom.” andoon.

¹¹Angkon ye weng aombéd kekamune yedme wongkoon,
“Yuudanban yiib korem, Yariman yaningko kankoonime,
kwane ambibkin koremdan, yaningko kankoonime.” andoon.

¹²Angkon ye weng aombéd Aisaiyambéd kekamune yedme wongkoon,
“Yesi^{§§} Ye Ambokab Keresu kuu bare dembaneen kii.

Ye mim kumbed daane wene ambibkin korem kuu oonaneen kii.

Yuudanban kuu yembed kwananeen ande meedmaniib.” andoon.

¹³Kowe, yiib kuu God yaamo angkumone doriib kuu, yembed kwananeen ande meedmimaib ye Godbed yiib yaa kubiyiib yewenubmo dobiriyiib bangkandoko yiminmo kerok. Kwananiib kumbed Kingkin Karadmo yaromkono yaambéd Godbed kwananeen ande meedmibka yiminmo kerok anded.

Poolbed God Ye Deme Awinoon Ye Kerekmen

¹⁴Nangkodmia, inamen ongme kangdommo awinaan kuu kei, yiib aom kuu amun amunbed yukne derenkoroone, kwane yiib kuu kaadkeri yiminmo kerenib, kwane yiib kuu marin kedmengkanoon kedmengkanoon kami yiminmo keriwén kii. ¹⁵Kumban nembed keye kerek kemaombéd yiib yaa arudkonomo wongkani keendaan. Kuye weng yaa ika monkone yedmendi dowad kwanaan. Amborom kuu Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambéd deme kawoon kuu, ¹⁶Yuudanban yi dowad Yesu Keresu ye deme awinaan kumbed God dore nimakarub dore wedyiri dobiridan areb God ye weng baande daandimain kowe.

§§15:12 Yesi kuu King Dewid yambe.

Kwanimain kumbed Yuudanban kuu Kingkin Karadmombed ben karadmo kerundoko God yaa koni yeman areb keribko konako ne karuwa nimaya andok andid.

¹⁷ Kwane kowe, ne kuu God ye deme awinaan kumbed Yesu Keresu yaambéd kerengkan kamaan. ¹⁸ Ne yaambéd Keresu komo ambangkoon kumbedmo dakmimain. Ne komo dakmaaniib komo ambangkaaniib kuyaambéd Yuudanban ben God yaa wengambere awini kiwaan ari nongkobaan. ¹⁹ Kwanaan kuu dud korokbiyiib yeka maaa ye wedme binangki yemaniib Kingkin Karadmo yaromkono yaambéd kui. Kowe Yerusalembed wene Ilirikum kuyaom kuu Keresu ye weng amun kumundinmo kanyare daandaan. ²⁰ Ne dowaken darewoob kerembirimain kuu kunayambéd Keresu kuu kaadban koron doriib kuyaa kuu, ye weng amun kanwene daanda ande meendobembirimain kii. Kuku karub yenambéd ma andowe daandindo yaa nembéd ibduruk andowe daanda andi dowad. ²¹ Inamen ke God Ye Weng aombéd yedme wongkoon kei, “Ye weng daandindodan kuu wedmaniib, kwane wengambirindodan kuu kaadkeraniib.” andoon.

²² Kuye inamen awinaan kumbed aron yemoon kuu kebenewoone yiib yaa monokban keraan kii.

Rom Yaa Owod Wini Ye Meeni Nekwoon

²³ Kumban, kibikee ambibkin ambibkin keyaom yimin yimin yaa deme awinekori, kwane yiiwiib yaa mene wedma ande weeb yemoonbed dowaken darewoob keraan. ²⁴ Kowe, ne inamen kowaan kuu Speen ambibkin yaa dewananiin kumbed yiiwiib yaa meneni durundaniin manok andid. Kwananiin

kumbed aron yemoonban yiib yoom kube doberkori, yiib kuu ne Speen yaa weniin kiwaan dowad kuu awawani-iwa wananiin ande meenaan. ²⁵ Kumban kibikee ne kuu Yerusalem yaa deweniin, God ye karadmodan kuyaa doriib yi awandi dowad. ²⁶ Amborom kuu Masedoniayiib Akaiyayiib kuyaom doriib ye anam andiwendanbed dowakeniib kerenib, God ye karadmodan Yerusalem aom doriib kumaom yiribmaniibban keriwendan yi dowad od benib yi yaa bangkande ande ne dingki ari nongkobiwen. ²⁷ Ke yi inamen dowakenbed kwaniwen. Kwane, anam kuu kuye od kuu dungkum inendi yeman, amborom kuu Yuudanbed biwen ye kingkin kerekmen ye amun kerundi yaambéd Yuudanban kuyaa numbiriwen kowe, ikakman Godbed amun kerundoone Yuudanbanbed biwen ye okad kiri ye yiribman yaambéd Yuudan kuyaa numbiri ye dungkum angkeen kii. ²⁸ Kwanikob, od korem kuu Yerusalem yaa benwene bangkandaniine numbaraniwe yimin kii ande wedmendaniin kumbed Speen yaa deweneni kumbed yiib kuu durundaniin. ²⁹ Ne nekaadkeraan, ne yiiwiib yaa mananiin kuu Keresumbed dowakeniib kere amun kerundoon kumundinmo yaambéd mananiin kii.

³⁰ Angkodmia, nangkande yedmaan kuu, nub Yariman Yesu Keresuyiib Kingkin Karadmo ye mimyob dowakeniib kuyaambéd God yaa ne dowad ne yoom dabokne ibonmo yobdoodmo kurikuri kamime andid. ³¹ Kwanibko, Yudea aom doriib ye anam andindodanbed ne neem ande meendobiib yaa kuu Godbed kebene oonewoko, Yerusalem aom deme awinaniin kuyaa kuu God ye karadmodanbed ee yimin andime andid. ³² Kwamune keraneen kumbed God ye dowaken yaambéd yiiwiib yaa mene durundaniin kuu, kubi yiib mananiine yiiwa neya kuu unuk

angke yaro nindorokiib kowe yaremoon areb dobaranuub. ³³Kowe, yewenubmo dohiri kondi ye God kuu yuib korem yoom ibmo doborok. Anam kwanok.

Nimakarub Mimim Yaa Kubendi Weng

16 Nub kuristen otaak Foebe kuu kei, nembed yu kuu yuib yaa nen korokbendi dowad wongkaan, yu kuu wonong amun, anam andiwendan Sensurea siti aom doriib yi dowad dikon deme awineen. ²Nembed yuib ke yed-mendaan kei, yu kuu Yariman Yesu yangingko yaambéd kubende nendime, God ye karadmodan yi inamen yi kerekmen yaambéd. Kwane, yu yaa komo dowan keroon kuu yuibbed awandime, amborom kuu yu kuu nimakarub yemoon yaa awandi darewoob kondeen kowe, ne yaa kangkon.

³Ne yoom deme ibonmo awinuwendan Prisila yoom Akwila yoom yaa Yesu Keresu yangingko yaambéd kubendime. ⁴Yi kuu ne nen kukbiri dowadbed arud darewoob bobnikin dungkun ari dohiriwén. Kowe, kuye dowad kuu yi yaa eso andundaan, kuned nembedmomban Yuudanban anam andiwen yi korem kwangkón eso andundiwen. ⁵Anam andiwendan Prisila yoom Akwila yoom yi ambiwóom mene nedbimaibdan yaa kangkon kubendime.

Ne angkodmi mimiyob dowaken keenaanman Epenetus yaa kubenime. Ye kuu Esia ambibkin aombéd ibduruk Keresu yaa anam andoon. ⁶Meri yaa kubendime. Yu kuu yuib awandi dowad deme yobdood awineen. ⁷Anduronikus yoom Yunia yoom yaa kubendime. Yi kuu Yuudan anuk ne yoom ibonmo wii aom doboruwen. Yi kuu apasodan kumaom kuu kadwongkandimbon. Kwane, yi kuu yidin Keresu yaa anam andiwen, ne kuu yi yomanbed anam andaan.

⁸Ne angkodmi Keresu yaambéd mimiyob dowaken keenaanman Ampiliatus yaa kubenime. ⁹Keresu yaambéd nub yoom ibonmo deme awinuwenman Urubanus yoom ne angkodmi mimiyob dowaken keenaanman Stakis yoom yaa kubendime. ¹⁰Keresu yaambéd komboon darobe karub amun andoonman Apeles yaa kubenime. Aristobulus ye nimadana yoom yaa kubendime.

¹¹Ne Yuuman Herodion yaa kubenime. Narusisus ye nimadana yoom Yariman Yesu yaa anam andiwen kuyaa kubendime. ¹²Yariman Yesu yaambéd deme yobdood awinimaib ye nima Turaifena yoom Turaifosa yoom yaa kubendime. Wonong maa Yariman Yesu yaambéd deme yobdood anam awineen, mimiyob dowaken keendaan ye wonong Peesis yaa kubendime. ¹³Yariman Yesumbed kinoonman Rufus yoom ye ena yoom yaa kubendime. Yu kangkon ne ena areb kereen.

¹⁴Asinkuritus yoom Flegon yoom Heemes yoom Patorobas yoom Heemas yoom yi yoom doriib ye kuristen angkodmia yoom yaa kubendime. ¹⁵Filologus yoom Yunia yoom Nereus yoom ye oni yoom Olimpás yoom yi yoom doriib ye karadmo kerundoondan korem yoom yaa kubendime. ¹⁶Yuib kuu marin marin karadmo kiwaanbed mandamuk konoon mandamuk konoon kame kubendime. Anam andiwendan kambong maa maa aom doriib korem kuu yuib yaa kubendi weng keendiwen.

Yeenbon Weng

¹⁷Angkodmia, nangkande yedmaan kuu kei, kane kane yi kuu wengbere yuib ben andokbenib anam andi kiwaan kebeni yeman nongkobimaibdan yaa kuu kaadkerunde wangdandundime. Yi kedmengkandi kuu nubbed yuib yaa kedmengkanduwe awine kandiwen ye ina-

men arebban, kuye inamen yaa bon keru yeman. Kowe, yi yaa daboknaib, yeka yeka kerime. ¹⁸Kedi, nimakarub kwamunedan kuu nub Yariman Keresu ye deme awinindo, yika yi id ye dowaken yaambedm awine kande kwane ambangkimaib. Yi kuu ok wengiib dudi ye benkoobi ye wengiib kumbed yi inamen arewa yaa koron keriwendan yaa nemengkandimaib. ¹⁹Yiibbed Yesu ye weng amun wengambere kande kuye kiwaan arimo doriib kuu kuristendan korem wengambiriwen. Kowe, nembed kubi darewoob arimbed keraan. Kumban, ne dowaken kuu yiib kuu amun amun ye inamen ye dowad meeni kangdom kerenib, arewa arewa ye inamen yaa wangdande nonoon areb kerime.

²⁰Yewenubmo dobiri kondi ye Godbed aron dukmenmo arimbed Seten kuu yiib yon dabderem yirimbed monmaraneen.

Nub Yariman Yesu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yiib yaa kondok.

²¹Ne yoom deme ibonmo awinuwenman Timoti kuu yiib yaa kubendi weng keendoon. Kwane, ne Yuudan angkodmia Lusius yoom Yason yoom Sosi-

patee yoom kwangkong yiib yaa kubendi weng keendiwen. ²²Kerek kee Pool ye dowad wongkaanman Teetius nembed Yariman Yesu yaambed yiib yaa kubendi weng keendaan. ²³⁻²⁴Pool ne yoom anam andiwendan ke doriib keyoom angkodmendoonman Gaiyus kuu yiib yaa kubendi weng keendoon. Keye siti ye od ye ooni ye korok Erastus yoom nub kuristen angkodmi Kwaatus yoom kuu yiib yaa kubendi weng keendiwen.*

²⁵God kuu Yesu Keresu ye weng daandiyiib ne kedmengkandiyiib yaambed yiib ben kangdommo ongmendi ye God. Yembed unyemanbed mene kibikee kan biknoon ye weng kumban kibikee kan dian korokboon yaambed yiib ben kangdommo ongendoon. ²⁶Aron korem korem ye Godbed kwanime ande yedme kowoon kumbed profesidan God Ye Weng Karadmo wongkiwen yaambed ambibkin koremdan yaa ye weng kuu kan dian korokboon, ye yaa anam ande ye weng awine kandime anded. ²⁷God, yembedmo meeni kangdom ye God kui, ye yaa kuu Yesu Keresu yaambed nambiri aron korem korem yeman kerok kii! Anam kwanok.

---

*16:23-24 Kurin ye buk Rom yenamo keye wengiib kei: Nub Yariman Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yiib korem yaa kondok. Anam kwanok.

1 Korindan

*Kerek Mimo Poolbed Korindan
Yaa Wongke Keendoon*

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pool wengambooron kuu anam andiwendan Korin aom doriib kuu id ye dowaken yaambed arewa kamiib kowe, Efesus yaambed yi yaa wongkoon. Korin aom kuu nenem inamen yemooniib kowe, Gurik wengbed “korin kami” ye weng id angkara kuu “nenem kami” keroon. Poolbed anukbed yi yaa daande wongkoon kumbed kerebkarab keruwen kowe kerek kee wongkoon, ongme ambobandi dowad. Kwane, Korindan yenambed Pool yaa kaamobi yenayyib wongkiwen kowe, inande kerek kee wongkoon. Kwane, yi kombiriwen kuyaa aromne awandi dowad wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 55 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-3)
2. Korindan Yi Dowad Eso Andi Ye Weng (1:4-9)
3. Anam Andiwendan Yika Andokbe Yeka Yeka Keruwen Kuyaa Ambobandoon (1:10-4:21)
4. Anam Andiwendan Ambarakmi Yena Aom Kombiriwen Kuyaa Ambobandoon (sapta 5-6)
5. Awani Kerekmen Yaa Ambobandoon (sapta 7)
6. Neka Nedin Andi Ye Inamenban Yena Yaa Awandi Ye Inamen Awinime Ande Ambobandoon (8:1-11:1)
7. Nedbe God Yaningko Kankooni Kerekmen Yaa Ambobandoon (11:2-14:40)
8. Dukniwenbed Dembi Yaa Ambobandoon (sapta 15)

9. Yeenbon Weng (sapta 16)

1 Pool, ne kuu God ye dowaken yaambed Yesu Keresumbed baande kinoona ye apaso keraan yoom nub kuristen angkodmi Sostenes yoom.

²God yaa anam andiwendan Korin aom doriib, yyib kuu Yesu Keresumbed karadmo kerundoondan, yyib kuu ambarakmi yaa daboknaib yyibka kere dobirime ande baandoon. Yyib yaa kerek kee keenduwen. Yyib yoom kane kane kuna kuna yaa doriib kuu nub Yariman Yesu Keresu yaa baandimaibdan yoom ye yaa dabokne doriib, ye kuu nub yoom nub Yariman.

³Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambed yyib yaa bangkandime.

God Yaa Eso Andoon

⁴Ne kuu aron korem yyib dowad ne God yaa eso andimain, amborom kuu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu Yesu Keresu aombed yyib yaa kondoon kowe. ⁵Kedi, ye aombed kiwaan korem yaambed yyib weng Yesu ye dowad dakmi korem aomiib yyib God yaa kaadkeri korem aomiib kuu, inamen yemoon yiminmo keruwen, ⁶amborom kuu nubbed Keresu ye dowad yyib yaa dakme korokbenduwen kuu yyib dohiri aom kuu kangkon ibmo keroon kowe. ⁷Kwani kowe, yyib kuu nub Yariman Yesu Keresu nenmene dianmo korokbok ande nindorokiibbed meedme doriib kuu, yyib kuu God ye deme ambangki ye aromkono Kingkin Karadmombed munob bangkandimaan kuu maa nombirindo korem yiminmo keruwen. ⁸Yembed aromkono kerundaneene kwane wene yimin wandi aron kera- neen, nub Yariman Yesu Keresu ye aron ari keranuun kuu yyib yaa ambarakmi- wen ande kadwondaanban ye dowad.

⁹Ye kuu weng awinimo ma korondiyi-ibban ye God, ye Mingki nub Yariman Yesu Keresu yoom ibmo dabokne dobirime yiib yaa ande baandoon ye God.

Anam Andiwendan Aombed Andokbi Kuu Arewa

¹⁰Angkodmia, nembed nub Yariman Yesu Keresu yaningko yaambéd nangkande yedmaan kuu, yiib korem kuu weng mimo kerime. Kwananiib kumbed yiiwaom kuu andokbiyiibban kerenib no dabokne meeni inamen ibmo keraniib. ¹¹Nangkodmia, Kaloe yu ambiwoom yena ku doriib kumbed ne yaa yedmewiwen kuu, yiib kuyaom kuu wengbereniib kii andiwen. ¹²Kowe ne meeni kuu kei, yiib kuyaa mimbed yedmimaan kuu, “Ne kuu Pool ye yoman wanaan.” andaane, maa kuu “Apolos ye yoman wanaan.” andaane, maa kuu “Pita ye yoman wanaan.” andaane, angkon maa kuu “Keresu ye yoman wanaan.” andaane ande kamiib kii.

¹³Keresu kuu andokboonkob dee? Poolbed yiib dowad at ming arimbed bobnoonkob dee? Yiib kuu Pool yaningko yaambéd baptais kerundoonkob dee? ¹⁴Eso andaan, nembed yiib yaa kwane ma baptais kerundindo kowe, kumban Kurispus yoom Gaiyus yoom kumbedmo. ¹⁵Kowe, karub maa kanembed ne kuu eb aningko yaambéd baptais keruwewen andaanan, ne yaa. ¹⁶Ee anam, nembed angkon Stefanas yambiwoom doriibdan kwangkon baptais kerundaan, kwanaanbed ari kuu kane yaa ma baptais kerunaan kuu nonondandaan. ¹⁷Keresumbed ne nenkowoone manaan kuu baptais kamendi yemanban, weng amun daandi dowad nenkwoon. Weng amun daandaan kuu karub ye meeni kangdom ye weng yaambédban. Karub

yi meeni kangdom yaromkono yaambéd dakmaan karen, Keresu ye at ming ari bobnoon kumbed ye aromkono kuu dowan keroon karen.

Keresu Kuu God Ye Meeni Kangdomiib Yaromkonoyiib

¹⁸At ming arimbed bobnoonman ye weng kuu, kane kane duknandamiibdan yaambéd kuu idiibban areb, kumban nub bobni yaa burudande binde weneendan yaambéd kuu kuye weng kuu God yaromkono. ¹⁹Amborom kuu Godbed kekane ande wongkoon, “Nembed meeni kangdomdan yi meeni kangdom kuu monmaraniin, kwane kaadkeri arimbed kandiwendan yi kaadkeri inamen kuu ben angka kiraraniina yiminban keraniib.” andoon.

²⁰God ye arinambo arimbed meeni kangdomman o kaadkeri arimbed kandoonman o weng yariman kuu kuna? Dowan kii. God kuu okad yiridan yi meeni kangdom kan yiri kowoone yi meeni kuu warudki areb keroon dee? Anamaa. ²¹Kedi, God ye meeni kangdom aom kuu okad yiridan kuu yi meeni kangdom yaambéd ye yaa yikaadkerunindo. Kowe, weng amun daandoone anam andiwendan kuu bobni yaa burudande bindi ye weng kuu okad yiridanbed weng inameniibban ande meeniwen kumbed Godbed kuboone. ²²Yuudan kuu dud kami yeka mamaa nub yaa korokbendime ande erekne kaamonaiwe, Gurikdan kuu meeni kangdom ande kereknimaib. ²³Kumban nub kuu Yuudan o Gurikdan yi dowaken yaambédban God ye dowaken yaambéd Keresu at ming arimbed ayiwe bobnoon ye weng daandimaub. Kuye weng kuu Yuudanbed kuu yiminban andimaiwe yi dowad komborok andi yeman areb keroon. Kwane, kuye

weng kuu Gurikdanbed kuu weng inameniibban andimaib. ²⁴Kumban Yuudan o Gurikdan kane kane Godbed baandoondan yi dowad kuu, Keresu kuu God yaromkono, kwane ye kuu God ye meeni kangdom. ²⁵Amborom kuu God ye meeni kuu yenambed inameniibban andimaib kuu nimakarub yi meeni kangdom yaa kuu burudande arimbed keroon. Kwane, God ye aromkono kuu yenambed aromkonoyiibban dowan andimaib kuu nimakarub yi aromkono yaa kuu burudande arimbed keroon.

²⁶Angkodmia, yiib komarewa dori-ibkob baandoon kuyaa kuu meenime. Karub ye dohiri kerekmen yaambéd kuu yiib kuu meeni kangdomiib keriwendan kuu yemoonban, kwane yiib kuu korok darewoob keriwendan kuu yemoonban, kwane yiib kuu king ye karubkim keriwendan kuu yemoonban. ²⁷Kumban Godbed okad kiri ye inameniibban ye barang kingkoone anam andiwen kuu okad kirimo ye meeni kangdomdan yaa karak kondi dowad. Kwane, Godbed okad kiri ye aromkonoyiibban ye nimakarub kingkoone anam andiwen kuu okad kirimo ye aromkonodan yaa karak kondi dowad. ²⁸Yembed okad kiri aningkoyiibbandan yoom akmendandiwendan yoom karubban andiwendan yoom kuu kingkoone anam andiwen kuu okad kirimo ari keriwendan benkubuni dowad. ²⁹Godbed kwanoon kuu karub kanembed God ye arinambo ari kuu ma yimin ande kerengkan kamaanban. ³⁰Kedi, yiib kuu Yesu Keresu ye karuwa nimaya yi ambokab kuu God kii. Yesu kuu nub dowad God ye meeni kangdom keroon, nub yorokmo kerundi ye karub, nub karadmo kerundi ye karub, nub bididi ye karub kui. ³¹Kwanekob, “Kanembed kerengkan weng dakmandameen keroka kuu Yariman yaambéd kerengkan kamok.” ande wongkoon kuu kwamune ande meenem.

Anam Andi Kuu God Yaromkono Yaambéd Angkumoon

2 Angkodmia, ne kuu yiib yaa mene God ye weng yedme korokbi dowad dakmaan kuu, weng idiib o meeni kangdom arimbediib daandindo. ²Amborom kuu ne yiib yaa dobaraan kuu inamen yena kankubunaan, Yesu Keresu ye wengiib ye kuu at ming arimbed aye kiniwen ye wengiib dakmi dowadmo awinaan kowe. ³Kwane, ne kuu aromkonoyiibban kere uniyiib kiringmiyiibbed yiib yaa manaan. ⁴Ne wengiib God ye weng wengambere awinime ande daandaan ye wengiib kuu, karub yi meeni kangdom ye wengbedban o wadi wengbedban. Kukuu Kingkin Karadmo yaromkonombéd yiib yaa kedmengkandoona dakmaan. ⁵Kowe, yiib anam andi kuu karub ye meeni kangdom yaambéd angkumonindo, God yaromkono yaambéd angkumoon.

Kingkin Karadmo Yaambéd Meeni Kangdom

⁶Kumban, nub kuu kingkin yaambéd kainiwendan yaa meeni kangdom weng daandimaub. Kumban kuye weng kuu okad kiri kibik ye meeni kangdom ye wengban o kibik okad kiri korok kere ooniwendan yi wengban. Kuye korok korok kuu dowan keraniib. ⁷Nubbed dakmuub kuu God ye meeni kangdom biknoon kuu kan dianmo korokbi yeman. Aron kerindo yaron yiri kuu Godbed nub kuu nambiri kandi dowad meeni ongmoon kee kinekore kan biknoon kuu mene kibikei. ⁸Kuye weng kuu okad kiri korok kere ooni ye karub kanembed ma id kandindo, amborom kuu id kandiwen karen Yariman nambiriyiib kuu at ming ari aye kinindo karen. ⁹Kuned kuu God Ye Weng aombéd kekamune yedme wongkoon,

“God yaa mimyob dowaken keeniwendan yi dowad yembed nekwandoon ye inamen kuu, kane kanembed indobbed ma wedmindo, kerendembed ma wengambirindo, yika yi inamenbed ma meenindo kui.” andoon.

¹⁰ Kumban kuye inamen Godbed nekwandoon kuu yembed ye Kingkin yaambbed nub yaa korokbendoon, amborom kuu Kingkinbed inamen korem andangkimaan, God ye inamen niindem yiri kangkon.

¹¹ Kedi, karub maa ye inamen aom kuu karub maa kanembed yekaadkerunaanban, karub ye kingkin ye yaa doreen kumbedmo. Kuyareb kuu, karub kanembed God ye inamen yaa kaadkerunaanban, God ye Kingkinmo. ¹² Nub kuu okad yiri ye kingkin kandindo, God yaambbed monoon ye Kingkin kanduwen, Godbed nub yaa komo komo munobmo bangkandoon kuu nubkaadkeri dowad.

¹³ Kwanikob, kuye weng kuu dakmuub kii, karub yi meeni kangdom yaambbed meneboon ye wengban, Kingkin Karadmombbed kedmengkandoon ye weng, kingkin ye kerekmen wengbed kingkin ye kerekmen anam anamiib kuu kwane ambemondub. ¹⁴ Kumban okad yirimo ye karub kuu God ye Kingkin yaambbed inamen menebeen kuu anam andaaban, amborom kuu kuye inamen kuu kingkin kerekmen yaambbed kaadkeri yeman kowe, kuyaa kuu kaadkerindeban kerene kuu inameniibban andaneen. ¹⁵ Kumban God ye Kingkiniib ye karubbed inamen korem kuu wengyundandaneen, kumban kuye karub kuu karub maambbed ongme wengyundane kaadkeraanban. ¹⁶ God Ye Weng aombbed kekamune yedme wongkoon,

“Yariman ye inamen yaa kuu kanembed yekaadkeraneenkob Yariman yaa kedmengkaneen?” andoon.

Kumban nub kuu Keresu ye meeni inameniib kanduwen.

Karub Maa Maa Yi Yoman Wanaib Yesu Ye Yomanmo Winime

3 Angkodmia, ne kuu Kingkin Karadmo kerekmen yaambbed kainiwendan yaa areb yiib yaa daandindeban, okad yiridan areb daandimain, yiib kuu Keresu yaambbed no dana mana areb keriwendan kumbed kwane daandimain. ² Yiib kuu animan kamkonomban muk ambodbed kondemooon areb kedmengkandaan, amborom kuu yiib kuu kuye kedmengkandi kamkono dowad ma nekwindo kowe. Anamaa, kibik kangkon yiib kuu mokaid ma nekwindo. ³ Kedi, yiib kuu okad kiridanmo. Kwane, yiib yaa kuu wungkanoon wungkanooniib wengbiriyiib kwane angkeen kowe, anam kuu yiib kuu okad kiridanmoyoo? Yiib kuu karub ye inamen yaamo awine doriwoo? Anamaa. ⁴ Kwane, karub maa kuu “Pool ye yoman wanaan.” andaane, maa kuu “Apolos ye yoman wanaan.” andaane kamimaiib. Yiib kuu okad yiri ye inamenmo awini ye karuwa nimayakowoo?

⁵ Komarewa kii! Apolos kuu kanekob? Angkon Pool kuu kane? Nub kuu deme karubmo, nub yaambbed yiib kuu Yesu ye weng wengambere anam andiwen kumbedmo. Nub ayooob kuu Yarimanbed mimim kuu deme yeka yeka bangkandoon kumbed awinuwen kui. ⁶ Nembed yob kuu kibingkaane Apolos kuu yob yaa ok bunaboob, kumban Godbed ongmoone demboob. ⁷ Kowe, ibmo kane kibingkoon o ok bunaboob kuu aningkomanban, yob ongmimaane dembi-

maan ye God, yembedmo aningkoyiib. ⁸Kwane, kibingkimaan ye karub yoom ok bunabimaan ye karub yoom kuu ibmo, Godbed yi mimim yi deme komarewa ambangiwen kuu kwamunemo kakman bangkandaneen. ⁹Kowe, nub kuu God ye demedanmo, yiib kuu Godbed kibingkoon ye mongkobon kere Godbed yenboon ye ambib.

God Ye Deme Ongme Awinime

¹⁰Kabamoon kondoon ye deme ye aromkono Godbed ne yaa kawoon ye kerekmen yaambéd, ne kuu ambib arumi yekaad ye karub areb ambib dodkono manemoo areb yiib yaa ibdu-ruk kedmengkandaan. Kwanaane, karub maambéd kwari yenbeen. Kumban yeka yeka komarewa yenbenabiib kuu kaadkeriyiibbed. ¹¹Karub maa kanembed dodkono manoon yiri kuu maaa kanmene manaanban, manoon kuu Yesu Keresu kui. ¹²Karub kanembed dodkono karimbed bot goldbed o bot silvaambéd o od darewoob ye botbed o atbed o kerekbed o aroob konokabbed yenbaneen kuu, ¹³ye deme kuu dianmo korokbaneen, amborom kuu Keresu yaron arimbed ye deme kuu kanmene nambiri ari korokbaneen kowe. Kwane, amotbed nimakarub mimim yi deme amun komarewa kuu nengke komboon darobe korokbaneen. ¹⁴Kowe, karubbed komarewa yenboon kuu amotbed denanuune kwane dobaranuunbed kuu ye kakman kandaneen. ¹⁵Kumban ye deme kuu dene kubunuunbed kuu kakman kandaanban, ne yaa angkeen ande meenoon kuu dowan keraneen kumban, Godbed karubmo bindaneen. Kuye karub kuu yiribmaniib ambiwoom doreen kumbéd ambib denaune amot yumbu aombéd dingkirud kombiri angkanemoo areb keraneen.

¹⁶Yiib yiibkaadbankowoo, yiib korem kuu God ye kurikuri boyambib dare-

woob kowe, God ye Kingkin kuu kuyaom doreen kii! ¹⁷Karub kanembed God ye kurikuri boyambib darewoob monmaraneen kuu, Godbed monmarunaneen, amborom kuu God ye kurikuri boyambib darewoob kuu karadmo kowe. Kwane, kuye kurikuri boyambib darewoob kuu yiib kui.

¹⁸Yiibkareb yiibmeren biranaib. Yiib kuyaa kanembed ye kuu okad kiri ye do-biri kerekmen yaambéd ye kuu meeni kangdom ye karub ande meenoka, wabkaddanbed ye yaa inameniibbanman andi dowad God ye inameniib kerok. Kwananeen kumbéd God ye kedmengkandi kaadkerene God ye meeni kangdomman keraneen. ¹⁹Kedi, God ye indob arimbed okad kiri ye meeni kangdom kuu inameniibban yeman. God ye dowad ye weng aombéd kwane dakme wongkoon, “Yembed okad kiri ye meeni kangdomdan yi inamen bangbang yaa kuu komboon kaamobe wedmendimaan.” andoon. ²⁰Kwane angkon God Ye Weng aombéd dakme wongkoon kuu, “Yariman yekaadkeron okad kiri ye meeni kangdomdan yi meeni kuu idiibban.” andoon. ²¹⁻²²Kedi, kumkam korem kuu yiibman, Pool o Apolos o Pita o okad yimin yimin yiri o wadkeri o bobni o kibik o amaan, kumkam korem kee yiibman. Kwani kowe, karub dowad kerengkan kamaib. ²³Kwane, yiib kuu Keresu yeman keriiwe Keresu kuu God yeman keroon.

Yesu Keresu Ye Demedan

4 Kwane, nimakarubbed nub yaa kwamune meene wedmime, nub kuu Keresu ye demedan kere God ye weng biknoon yaa oone dakmidan andime. ²Kwane ari kuu, Godbed komo komo deme bangkandoon kuyaa awiniwendan kuu ma korondiyiibban kangdommo awine dobirime anded. ³Yiibbed o okad kiri ye kangdod aombéd wengyundi

dowad andangkawaniib kuu ne meeni embeng mana keraan. Anamaa, nekareb nemeren kuu wengyundi dowad andangkimokban. ⁴Ne inamen awini ye kiwaan kuu yorokmo, ma aadikmiyiibban, kumban kwamune keraan kuu God ye indob arimbed ambarakmiyiibban keruweren. Anam kuu wengyundawi ye karub kuu Yariman Yesu kii. ⁵Kwani kowe, aron kinoon arimban kumbed wengyundaib, korondibko Yariman monoka. Yembed kumun aom komo bikdereboon kuu nambiri yaa benmenene, nimakarub ye inamen ye id ye niindem aom kuu be dian keraneen. Kuyaron ari keranuun kuu nimakarub mimim komo komo kamiwen kumbed Godbed ye aningko benkoobaneen.

⁶Angkodmia, ne yoom Apolos yoom yaa dakmaan kuu kumun kinenid dakme yiib yaa korokbendaan kumbed yiib kuu “Komo wongkoon kuu burudande ari ye meeni yiib keraib.” kuye weng id kuu nubbed komo kamuwen yaambad kandime anduwed. Kwane kandaniib kuu yiib kuu karub mimo yaamo yimin ande kerengkan kamekorib maa kuu yiminban andaibban. ⁷Kedi, yiib kuu kanembed ongmendoonkob nimakarub yena arebban yeka maaaa keruwen? Yiib yaa komo barang angkeen kuu Godbed yiib yaa bangkandindo kumbed? Yiib kumkam korem kuu Godbed bangkandoone biwen kowe, komande yiib kuu nubkareb buwen ande kerengkan kamiib?

⁸Yiib korem kuu yiminmo keriwengkowoo? Yiib korem kuu yiribman yewudmo keriwengkowoo? Nub yaa domondenib yiib korem yiibkareb kuu king keriwengkowoo? Nembed meanaan kuu yiibkareb kuu anam king keruwen, amborom kuu yiib kwaniwen karen nub kangkon yiib yoom ibmo king keruwen karen.

⁹Nembed meanaan kuu apasodan nub kuu ana nangme dorindodan kuu ana nangme doriwendaanbe be nong yendare be wene damangkandi dowad kambong kambong kidangkambad dewanaiwe aningkoyiibbandan yirimo ye yumbon kondemoon areb keruwen. Kwane, nub kuu ambarakmidan kuu kakerebiri ari nongkobiwe Romdan ye iningkuk kamiwed wedmi yeman arud dingkanbe o karubbed yeene nongkobemoon areb keruwen. Kwane, nub kuu ongmendaboon ye kumkam korem ye kerebiri arimbed karak konde wedmi yeman keruwen, engyusiib nimakaruwiib ye kerebiri arimbed kui. ¹⁰Nub yaa kuu Keresu ye dowad yenambad yiib kuu inameniibbandan andimaib, kumban Korindan, yiib kuu Keresu yaa meeni kangdom keriwengkowoo? Nub kuu yena ye indob arimbed wuud keruwen kumban yiib kuu aromkonomo doriibkowoo? Nub kuu yena ye indob arimbed aningkoyiibbandan keruwen kumban yiib kuu aningkoyiibbandan keriwengkowoo? ¹¹Anukbed mene kibirebya kee nub kuu mungiyiib ok moomiib bobnenub, ebkad korobmo deebuwe, yenambad yendandiiwe durud yewed kandenub, dohiri ye yumboniibban keruwen. ¹²Nubka nub dingkimbed deme yobdood awinimaub. Kwane, nub yaa butun kamendimaib kuu, ikakman amun kerundimaub. Kwane, nub kuu durud konde yendandimaib kuu, kwane ma korondiyiibbandan kangdommo dohirimaub. ¹³Kwane, nub yaa wengamborokbanabimaib kuu amunmo inandimaub. Anukbed mene kibikee okad yiri kee ambod arewa areb kerauwe nongdomatom ande wunekarundimaib.

¹⁴Nembed yiib yaa ke wongkaan kei, yiib karak kondi yemanban, ne

dana anam yaa mimyob dowaken keendaan areb kumbed yiib yaa kaadkeri weng ongkande daandandid. ¹⁵Kedi, yiib kuu Keresu yaambéd oonidan 10,000iib areb keriwén kuned, yiib ambeya kuu yemoonban, amborom kuu Yesu Keresu aombéd ye weng amun yaambéd ne kuu yiib ambe anam areb keraan kowe. ¹⁶Kwani kowe, nembéd yiib yaa nangkande yedmaan kuu, ne koob kandime. ¹⁷Keye dowad kumbed ne mimyob keenaan ye dana Timoti, Yariman Yesu yaambéd ma korondiyiibban anam ande kangdommo dohiri ye karub kui, ye kuu yiib yaa kibireb nenkowanine mananeen kii. Yembéd Yesu Keresu yaambéd ne dohiri kerekmen kuu yiib yaa monkone daandaneen. Kuye dohiri kerekmen kuu anam andiwendan kunaya kunaya doriib korem yaa kedmengkandimain kuu ibmo.

¹⁸Kumban yiib yena kuu Pool kuu nub yaa manaanban andekorib nubka nubbedmo yimin ande kerengkan kamiib kii. ¹⁹Kumban Yariman Yesu ye dowaken keraneenbéd kuu aron doboobban arimbéd yiib yaa mananiin. Kwane, nekareb kerengkan kamiibdan komarewa dakmiib kuu wengamberende andangkekorí, kwane ari kuu komo yaromkono yaambéd kwamiib kuu wedme komboon darobaniin kii. ²⁰Amborom kuu God ye oonimbon aom kuu wengmo dakmi yemanban, aromkono kande kwami yeman. ²¹Yiib dowaken kuu kuna? Ne yiib yaa mananiin kuu, at debokbéd dee o mimyob dowaken keende ingmiyiibban nangkemmo kami ye inameniib dee?

Anam Andoonman Nenem Kamimaan Kuu Dankorarime

5 Anam kuu yenambéd daawiiwe wengambaran kuu, yiib kuyaom

kuu nenem kami ye inamen angkeen, kumban nenem kami ye inamen yeka maaaa, anam andindodan kuu ma kwamimokban ye inamen arewa kei, karub maa kuu ye awodki ye wonong animari yoom doriib. ²Kwane, kuyaa kuu yiibbéd kerengkan keriwén kii! Yiib kuu mimyob darewoob kowekorib yiib kumaombéd ke kamoontan kee kan angka koraraibbankowoo? ³Ne kuu wuruk kuu yiib yoom dorokban kumban, kingkin yaambéd kuu yiib yoom doruub. Kwane, ne kuu kuyaambéd doberemoon areb kereni ke kamoontan keyaa wengyundaan. ⁴Kwane, nub Yariman Yesu Keresu yaambéd mimyamo nedbibko ne kangkon kingkin yaambéd yiib yoom kerako nub Yariman Yesu yaromkono monoka, ⁵karub kee kande Seten yaa konime. Kwanibko ye id ye dowaken kuu monmaroko durud yewéd kandene amonomboko Yariman yaron arimbéd ye kingkin kuu Godbéd bobni yaa burudande nendok.

⁶Yiib kerengkan kuu amunban. Yiis embengbéd flawa dungkun aom kowaiwe flawa kumundinmo yaa wenebe derendarimaan kuu ambarakmi ye kuru kowe yiibkaadbankowoo? ⁷Yiib kuu yiis kurin kuu kankoraribko yiib kuu flawa kumundin yiisiibban areb ongmendok. Anamaa, yiib kuu kwamune arebmo, amborom kuu nub Sibi Mana, Burudandoon orokbon yeman, Keresu kuu aye kowiwen kumbéd nub niindem aom aaron kowe. ⁸Kwani kowe, nub orokbon kuu yiis kuriniibban flawa anammombéd awinem. Kuye yiis kurin kuu arud wande yemyeb yenbandi ye inameniib inamen miin arewayiib yeman, kumban flawa anammo kuu ma aadikmiyiibban ye inamen yorokmoyiib anam anamiib yeman.

⁹Nembed yuib yaa ne kerek wongke keendaan kuu karub nenem kamidan yaa daboknendaib. ¹⁰Kumban kwanandaan ye id kuu okad kiridan kanembed nenem kamimaib o yiribman be amuknimaib o birande yiribman bimaib o dudi god yaa bumangkimaib kuyaa kuu domonendime andi ye idban. Keye anam andindo kere amarakmidan okad korem yaa diiriwen kowe, yi yaa domonendaniib kuu yuib kuu no okad kiri ye kerekmen yaa domonendaniib kumbek kii. ¹¹Kumban yuib yaa ke wongkaan kei, karub kanembed yekareb ne kuu kuristen andaneen kumban aadikme nenem kamimaan o yiribman be amuknimaan o dudi god yaa bumangkimaan o wengamborokbanabimaan o ok arewa animaan o birande yiribman bimaan kuyaa kuu daboknaib. Kuye karub yoom kuu ma ibmo dibere anaib.

¹²Kwane, anam andindo bunangkadan yaa wengyundandi kuu ne demekob kwane wengyundandaniin dee? Dowan. Yuib kuu kane kane anam andiwendanbed amarakmibka wengyundandime. ¹³Anam andindo bunangkadan kuu Godbed wengyundandaneen. Kumban yuib kuu “Yuib kumaom kanembed amarakmenabe doboroka dankorarime.”

Anam Andiwendan Yuibkanmo Yaa Okad Yiridan Yi Kangdod Kerundaib

6 Yuib kuyaa karub kanembed maa yaa wengberene kangdod nenwanandameen kuu, God ye karadmodan yi arinambo arimbed nenwene wengyundi ye inamen yaa kuu koronde God yaa wunekariwendan yi arinambo arimbed nenwene wengyundaneen kuu inamen amun dee? ²God ye karadmodanbed okad kiridan wengyundandaniib kuu yuibkaadbankowoo? Yuibbed okad kiridan wengyundandaniib kowe,

kangdod weng embeng embeng kuyaa wengyundi ye aromkono kuu yuib yaa angkeen kuda. ³Nubbed engyusiib okad kiri ye awadiib kuu wengyundandanuub kuu yuibkaadbankowoo? Kwananuub kowe, okad kiri doruub yaron aombed wengbiri o komo komo kangdod kerundi yeman kuyaa yiminmo wengyundandanuub kuda. ⁴Kwani kowe, yuib kuyaa maambek maa yaa okad kiri dobiri dowad wengberene kangdod nenwanandamoka, yuibbed anam andoonman maa nendibko wengyundi korok kerok. Anam andoonman aningkoyuibban kangkon yimin kuda. ⁵Ku yedmaan kuu yuib karak kondi yeman. Yuib kuyaom kuu karub maa kanembed meeni kangdomiib kere anam andiwendan aom ma wengyundandindeban kuu anam kerandameenoo? ⁶Kumban, anam kuu anam andiwendan yenambek yena kuu kangdod benwinimaib, anamaa, anam andindodan yi arinambo ari wengyundandimaib.

⁷Yuibkareb kuyaom neman nen kangdod wonoon neman nen kangdod wonoon kamimaib kuye id angkara kuu, Setenbed yuib korem nangme burudande dorende dowan keroon kii. Kwanimaib ye inamen arewa yaa kuu korondibko yenambek yuib yaa kwane amarakmime. Korondibko yenambek yuib yaa kwane birande yid bime. ⁸Kuned yuibkareb dudenib amarakmendimaib, yuib kuristen angkodmia kuyaa kii.

⁹Arewa kamenabidan kuu God ye oonimbon aom yiyuib yumbon kandaibban kuu yuibkaadbankowoo? Yenambek yuib yaa birandaib ande nekwe meenime, keye weng keyaa. Nenem kamidan o dudi god bumangkidan o karub yikanmo awanoon awanoon kamidan ¹⁰o yid bidan o yiribman yemoon be amuknidan o ok arewa anidan

o wengamborokbanabidan o birande yiribman bidan kuu God ye oonimbon aom kuu yiyiib yumbon kandaibban. ¹¹ Kwane areb kuu anuk kuu yiiib yena kuu kwamunedan. Kumban yiiib kuu ogoon. Yiiib kuu karadmo kerundoon. Yiiib kuu Yariman Yesu Keresu yaningko yaambéd nub God ye Kingkinbed yorokmo kerundoon.

**Yiib Idbed Amunmo
Kamimaib Kuyaambéd God
Yaningko Kankoonime**

¹² Ne yaambéd kuu inamen korem kuu amowiibban kumban, inamen koremban yenamo kuu dobiri amuniib kondi yeman. Ne yaambéd kuu inamen korem kuu amowiibban kumban, korondaine inamen maambéd ne yaa korok keruwaanban. ¹³ Animan kuu kabeyob yeman, angkon kabeyob kuu animan yeman. Kumban Godbed yi ayooob kuu monmaraneen. Nub id kuu nenem kami yemanban, Yariman Yesu ye deme awini yeman, angkon Yariman Yesu kuu nub id yaa awande ooni yeman. ¹⁴ Godbed Yariman Yesu kuu bobnoon yirimbed nenkoonoon. Kowe, nub id kangkon yembed yaromkonombéd benkoobaneen kii. ¹⁵ Yiib id kuu Keresu yeka ye yaa daboknoon kuu yiiibkaadbankowoo? Kwani kowe, Keresu yaa daboknoondan kuu biande kiwaan ari wonong yaa ben daboknaniin dee? Yii, yiminban kii! ¹⁶ Kanembed ye kuu kiwaan ari wonong yoom dobaraneen kuu yu yoom id mimo keraniib kuu yiiibkaadbankowoo? Kedi, God Ye Weng aombéd kekamune wongkoon, “Yi ayooob kuu id mimo keraniib.” andoon. ¹⁷ Kumban kanembed yekareb Yariman Yesu yaambéd daboknaneen kumbéd kingkin yaambéd mimo keraniib.

¹⁸ Nenem kami yaa daboknaib, kirokmonime. Karub kanembed amarakmi yena kamimaan kuu ye id

bunangkamo, kumban karub kanembed ye kuu nenem ye amarakmi yaambéd amarakmoon kuu yekareb ye id yaa amarakmimaan. ¹⁹ Yiib kuu Kingkin Karadmo kuu God yaambéd kandiwe yiiib niindem aom doboroone yiiib id kuu ye karadmo dobirimbon keroon kuu yiiibkaadbankowoo? Yiib kuu yiiibkareb yemanban, ²⁰ yiiib kuu moonoon yeman. Kwani kowe, yiiib idbed komo komo ambangkimaib kuyaambéd God yaningko kankoonime.

Awani Ye Kerekmen

7 Yiibbed weng wongke keewiwen kuu kibireb ke inandaan kei. Karub kuu awanaanban kuu amun. ² Kumban, nenem inamen yemoon dangoon kowe, karub mimim kuu yi wonongi-ibmo kerime, kwane wonong mimim kangkon yi karuwiibmo kerime. ³ Karub kuu ye wonong yaa kuu anammo awane dabokne dobiri ye kerekmenbed kamok. Kwamune areb kuu ye wonong kangkon ye yaa kwane kamuk. ⁴ Wonong yu id kuu yukareb yumbédmomban, yu karub kangkon yeman. Kwamune areb kuu karub ye id kuu yekareb yembedmomban, ye wonong kangkon yuman. ⁵ Ayooob dabokni ye kerekmen yaa kuu korondaan andaib. Kumban weng mimo keraniib kumbéd aron dukmenmo kurikuri kami dowad korondaniib kuu yimin. Kuye aron dowan keruka ika daboknime. Daboknaibban keraneen kuu yikareb kangkadmi embengmo yiminban keraniiwe Setenbed yi ayooob birandaneen. ⁶ Nembed ke yedmendaan kee kwamiwed yimin andimban, no kedmengkain. ⁷ Kuned kuu ne dowaken kuu nimakarub korem kuu ne awanindo ye aromkono Godbed kawoon areb kwane awinime andid. Kumban anam kuu nimakarub mimim kuu Godbed ye deme mimim ye aromkono munob bangkandoon, mim kuu munob

keamune kone angkon maa kuu yeka maa kone kamoon.

⁸Kumban awadmindodaniib iribdaniib yaa kuu ke yedmaan kei, amun kuu yi kuu awadmiyiibban ne areb kwane dobirime. ⁹Kumban yikareb kangkadmikinban keroka awadmime, amborom kuu awananiib kumbed yimin, niindem aommo denembirimban kowe.

¹⁰Awadmiwendan, yiib yaa nembed amob weng (ne yaambédan Yariman yaambéd) ke yedmaan kei, wonong kuu yu karub yaa kuu domonenaun.

¹¹Kumban yu kuu domonenuka, yu kuu awaniyiibban kwane doburuk, o koronduka angkon ikakman yu karuwiib yaa wene kunum kere dabokne doburuk. Kwane, karub kuu ye wonong kuu dankaranokban.

¹²Yiib yena kuu (nembed Yarimanbedban) ke yedmaan kei, kuristen angkodmi maa ye wonong kuu anam andindo kumbed yu dowaken kuu ye yoom doberem ande meenuka, yu kuu dankaranokban. ¹³Kwane, anam andeen ye wonong yu karub kuu anam andindo kumbed ye dowaken kuu yu yoom doberem ande meenoka, ye kuu dankaraun. ¹⁴Amborom kuu ambi anam andindo kuu yu anam andi yaambéd God ye dia nen muneen kowe. Kwane, amban anam andindo kuu ambi ye anam andi yaambéd God ye dia nen monoon. Kwanokban kuu yi dana kuu God ye dia keraibban, kumban kuyiib kumbed God ye dia keraniib.

¹⁵Ma, anam andindoman kuu ye wonong anam andeen yaa domobde wana andoka yiib korondibko kwane kamok. Anam andoonman o wonong kuu kuyaambéd amowiibban, domondi kuu yimin. Godbed nub baande kinnoon kuu yewenubmo yaambéd do-biri ye dowad. ¹⁶Anam andeen ye wonong, kub yaambéd kub karub kuu

kukne kukne dobaraneen kumbed anam andaneen dee anam andaunban dee kubkaadkerewenoo? Anam andoon ye karub, eb yaambéd eb wonong kuu kukne kukne dobaranuun kumbed anam andanuun dee anam andaunban dee ebkaadkerewenoo?

Godbed Yiib Yaa Baandoon Yaambéd Dobirime

¹⁷Yiib mimim kuu okad yiri do-biri dowad yumbon Yariman Yesumbéd nekwane bangkandoone Godbed baandoon yaambéd dobirime. Amob weng kekee anam andiwendan korem yaa kondaan kii. ¹⁸Kane kane kuu kad wandiwendan kumbed baandoone anam andiwen kuu, kad wandi do-biri kerekmen korare kad wandindo do-biri kerekmen awine kandaib. Kane kane kuu kad wandin-dodan kumbed baandoone anam andiwen kuu, kad wandindo do-biri kerekmen korare kad wandi do-biri kerekmen awine kandaib. ¹⁹Kad wandi do-biri kerekmen yaambéd dobaraneeb kuu God ye indob arimbed kuu ma meeni yemanban, kad wandindo do-biri kerekmen yaambéd dobaraneeb kangkon God ye indob arimbed kuu ma meeni yemanban. Godbed kwanime andi ye weng awini kumbedmo meeni darewoob yeman.

²⁰Yiib mimim kuu komo yaambéd doriibkob Godbed baandoona anam andiwen kuu, kwane kuyaambéd dobirime. ²¹Yiib yena kuu yena yi dabderem yiri do-bere no deme awinembirimaibkob baandoonoo? Kuyaa meeni darewoob keraib. Kumban yiib kuu derekmana dudbere yiibka oone obonmo keri yaroniib keruka kwane kamime. ²²Kedi, kane ye kuu karub maa ye dabderem yiri do-bere no deme awinembirimaankob Yarimanbed baandoon kuu, Yariman ye indob arimbed obonmo ye karub keroon. Kuyareb kuu, kane ye kuu obonmo

doboroonkob Yarimanbed baandoon kuu, Yariman ye dabderem yiri dobere no deme awinembirimaan ye karub keroon. ²³Yiib kuu Keresu ye umkanbed moonoon kowe, yiibka moone yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan keraib. ²⁴Angkodmia, yiib mimim kuu komo yaambed doriibkob Godbed baandoona anam andiwen kuu, kwane kuyaambed God yaambed yonene dobirime.

Awadmindodaniib Iribdaniib Yi Dowad Dakmoon

²⁵Ma, awadmindodan yaa kuu, Yarimanbed ne yaa yi dowad kwane ande andindo. Kumban ne kuu Yariman ye mimyob keende kakman are nonondandi yaambed ma aadikmiyiibban yiminmo keraan kowe, ne meeni kuu kei. ²⁶Kibikee yobdood darewoob nub korem yaa meneboon kowe, nembed meenaan kuu yiib kuu awadmiwen o awadmindodaniib kuu kwane dobirime. ²⁷Yiib kuu awadmiwenoo? Kwanoka dankarande kamaib. Yiib kuu awanindoyoo? Kwanoka awanande onmaib. ²⁸Kumban eb kuu awananeeb kuu ambarakmimban. Kwane, wonong koyumbed awananuun kuu ambarakmimban. Kumban kane kane awadmaniib kuu keyaa kee dabab yemoon wedmaniib, awadmindodan arebbaan. Dabab aom dohiri kuu yobdood kowe, dabab yemoon kee korondime andid.

²⁹Angkodmia, nembed meenaan kuu kei, aron kuu dukmen kereen. Kowe, kibikbed ari kuu kane kane awadmiwen kuu awadmi ye kerekmen yaa meeni darewoob keraib, awadmindodan areb kerime, ³⁰kane kane kuu yuudi ameng kamiib kuu kebene kwanindodan areb kerime, kane kane kuu kubiib kuu kebene kwanindodan areb kerime, kane kane yi kuu yiribman berengkimaib kuu yi yiribman yaa kuu

arabenmo awinidan areb kerime, ³¹kane kane kuu okad yiri ye yiribman awini-maib kumbed ambangkembirimaib kuu kuyaamo kerekne meenaib. Amborom kuu okad kiri kibirebya wedmuub yeman kuu dowan kerandameen.

³²Ne dowaken kuu yiib kuu komo komo kuyaa meenmembiri kuu korondime andid. Awanindo ye karub kuu Yariman ye inamen meeni yaa komarewa kere ye deme ambangkaniine Yarimanbed kubewaneen ande meenimaan. ³³Kumban awanooon ye karub kuu okad yiri ye dohiri yaa komarewa kere deme ambangkaniine ne wonong kubewanuun ande meenimaan kowe, ³⁴ye inamen ayoob keroon, Yariman yaayiib ye wonong yaayiib kui. Awanindo ye wonong o wonong irib kuu Yariman ye inamen meeni yaa komarewa kere ye deme ambangkaniin ande meenimaun. Kuku yu idiib kingkiniib karadmo keriyeman. Kumban awaneen ye wonong kuu okad yiri ye dohiri yaa komarewa kere ambangkaniine ne karub kubewaneen ande meenimaun. ³⁵Nembed ke dakmiin kee yiib amun keriyeman, yiib yaa kwane kamaib andimban. Kuku yiib kuu kiwaan anam yaambed doberenib inamen ma andokbiyiibban kumbed idiib meeni yiib kumundin Keresu yaa kone dobirime andid.

³⁶Karub kanembed ye wonong boriwen yaa korobe anam yaambed kamokban keraneene, yu kuu weeb doboob areb kerembaranuune ye kuu awani ye inameniib keroka, ye dowaken yaambed kwane ambangkok. Yu awananeen kuu ye amarakmi yemanban. Yi ayoob kuu awanime. ³⁷Kumban karub kane ye kuu yekareb inamen mimo kerene yenambed ye yaa dedmoni yaa kebenene meeni inamen kumundin yaa kangkadmene, koyu kuu awanainban ande inamen ongmoon kuu, karub kee ye kangkon amun

kamoon. ³⁸Kwani kowe, kane ye kuu koyu awananeen kuu yimin. Kumban kanembed yu awanaanban kuu karub yena burudande yiminmo ambangkaneen, amborom kuu yobdood darewoob meneboon kowe.

³⁹Wonong kuu yu karub doreenbed kuu yu karub yaamo dabokne do-birimaun, yu karub domoneni kuu amob. Kumban yu karub bobnaneen kuu obonmo kerenu yu dowaken yaambed karub maa awanunuun kuu yimin, kumban karub kuu Yariman yaa anam andoonman kumbed. ⁴⁰Ne meeni kuu kei, yu kuu ika awanaunban kuu yu kuu kubanuun. Kwane, nangkon God ye Kingkiniibkob dakmaan ande meenaan.

Anam Andi Wuud Keriwendan Yaa Kuu Dedmonibka Boknande Kombaraib

8Yenambed onabaya aye kuruwak god yaa kurikuri kame ebman kee ande eso andenib ari berengkiwed yom ani ye dowad dakmandamaan. Nubkaad, nub korem kuu kaadkeri yaambed doruub. Kaadkeri yaambed kerengkan inamen menebimaan kumban, mimyob dowaken yaambed yena yi niindem aom aromni ye inamen menebimaan. ²Karub kane ye kuu “Nembed inamen keyaa kee kumundin nekaad kuda.” ande meenaan kuu anam kuu korobe yekaadban, ye kuu kumundin yekaadban. ³Kumban kane kanembed God yaa mimyob dowaken keenaniib kuu yi kuu Godbed yekaad kerundaneen.

⁴Kwani kowe, yenambed onabaya aye kuruwak god yaa kurikuri kame ebman kee ande eso andenib ari berengkiwed yom ani ye weng kuu kei. Nubkaadkeruwen kuruwak god kuu okad kumundin kirikee yi kuu anamban. Kwane, god yenayibban, God kuu mimo nub kangkon nubkaad. ⁵Kedi, nimakarub yenambed nub god kuu Ewen ari doriib

andaiwe yenambed nub god kuu okad kiri doriib andimaib. Anam kuu “nub god” kwane andimaib ye god kuu yemooon, angkon “nub yariman” kwane andimaib ye yariman kuu yemooon. ⁶Kuned nub yaa kuu kwamunemban, God kuu mimo, nimakarub korem yi Ambe kui. Yembed kumkam korem ongmenaboone demboon. Kwane, ye dowadbed nub doruub kii. Kwane, Yariman kuu mimo, Yesu Keresu kui. Ye yaambed kumkam korem meneboon. Kwane, ye yaambed nub doruub kii.

⁷Kumban anam andiwendan koremban yenamo kuu kee yikaad. Yena kuu anuk yirimbed kuruwak god yi inamen yaambed yebniwen kowe, kuye yom ananiib kuu kuruwak god yeman andaniib kumbed yi kuu God ye dia kerem andi ye inamen kuu monmarimaan, yi inamen kuu wuud keroon kowe. ⁸Kumban animanbed God yaa nub ben dia keraanban, o God yaa nub ben ambab keraanban. Kuye animan anakban keranuub kuu arewa keraubban. Ananuub kangkon yimin kerundaanban.

⁹Kumban, yiiibbed okad kiri ye amowamob yaa obonmo keruwen kumbed komarewa dobaraniib kuyaa kaadkerime. Yiiib kuu amowamob yaa obonmo keruwen kumbed dowakenmo kame doriib kuu anam andi wuud keriwendan kuu wedmaniwe yiiib kami kuu yi yaa dedmonaiwe boknande kombaraib. ¹⁰Kedi, kuruwak god kuu meeni yemanban ande ebkaadkerewenman, eb kuu kuruwak god ye kurikuri boyambib aom yom aneeb kumbed, anam andi wuudman maa ye kuu wedmebdaneen kuu yeka aromnene ananeenoo? Kumban ye anam andi yaambedban kuruwak god yaningko kankoone anem ande eb yomanmo menene ananeen kii. ¹¹Kwani kowe, anam andi wuud keroonman, ye dowad Keresu bobnoon

kuned, eb kaadkeri kumbed ye monmarunaneen kii. ¹²Kwane, eb kuristen angkodmia yaa keye kiwaan yaambed ambarakmendeneb yi anam andi wuud monmaraneeb kuu, Keresu yaa ambarakmenaneeb kii. ¹³Kwani kowe, nembed animan komo aniinkob ne kuristen angkodmi kuu ambarakmi aom komboroon keraneen kuu angkon ika kuye animan anainban. Anainban kumbed ye kuu dedmonenaine kombaraanban.

Apasodan Yi Yimin Andi

9 Ne kuu obonmo dobiri ye karubban dee? Ne kuu apasomban dee? Ne kuu nub Yariman Yesu wedmenindokob dee? Ne deme Yariman yaa ambangkaan ye id kuu yiidban dee? ²Ne kuu yenambed apasomban andimaib kuned, yiid yi-ibkaad ne kuu apaso kuda. Anamaa! Kedi, ne yiid yaa weng amun ked-mengkandaan kumbed yiid anam andi-wen kowe, ne kuu apaso ande wedmi yeman kuu yiid kui.

³Kane kanembed ne yaa wengyundawande dibiibdan yaa neka ne dowad koromone inande dakmi ye weng kuu kei. ⁴Apasodan nub kuu weng amun dakmuuwe wengambiriib ye nimakarub kumbed yi yaa Yarimanbed yedmendoon apasodan yaa animana oka numbirime ande yedme kowoon dee? Anamaa. ⁵Dewene weng amun dakmi dowad anam andiwen ye nima nubbed awadmuwen kuu ben wananuub kuu yimin ande Yarimanbed yedme kowoon dee? Anamaa. Apasodan yena yoom Yariman Yesu ye damana yoom Pita yoom kwanimaib kuda. ⁶Kumban, ne yoom Baanabas yoom yaamo Yarimanbed dewene weng amun dakmibka yiidka ane dobiri ye kerekmen kuu ambangkime ande yedme kowoon dee? Dowan, kwane daandindo nub yaa. Nub dowaken

yaambed nubka ane dobiri ye kerekmen ambanguwen.

⁷Ana nangmidan kuu yikareb yi od yaambed ane dobirimaib dee? Dowan, yi gapman ye od yaambed. Kane kanembed nong yob kab kibingkekorib yi yob kuu anokban kerimaib? Dowan, kuyaambed kwane animaib kuda. Kane kanembed naningkod kuu bangkandekorib muk ambod kuu anokban kerimaib? Dowan, kwane animaiwa. ⁸Ke dakmiin kee nimakarub yi meeni yaambed kwane yedmaan dee? Dowan, Godbed Yuudan yaa yedme kowoon ye amob yaambed dakmeen kuu ibmo. ⁹Moses ye amob aombed wongkoon kuu, “Eb kuu oksen kanmeneewa wiit yob animari dore ab andokbi dowad beengkane yaraneen kuu ye mongkodkono kebe-naab, wiit ananeen kuu yimin.” andoon. God kuu oksen kuye dowad meenoon dee? ¹⁰Dowan, anam kuu demedan nub dowad weng ku yedme wongkoon kui. Eyokee, nub dowad wongkoon, amborom kuu yongbon nidke nekwanaabi ye karub yoom id beengke ab andokbe idmo bi ye karub yoom kuu yi deme awinimaib kuu animan kuu nuwiib numbaraniib ande meenimaib kowe. ¹¹Kwani kowe, nub kuu kingkin ye kerekmen yobbed yiid aom kibinuwen kowe, yiid okad yiri ye yiribman yaambed nub yaa numbirime andanuub kuu yiminban deeko? Dowan, yimin kuda. ¹²Yarimanbed yiid yaa yedmendoon kuu yena yi yaa angkumone awandime ande yedme kowoon kowe, nub kuu weng kee burudande yedme kowoon ye weng darewoob arimbed kanduwenoo? Anamaa.

Kumban nub kuu yiid yaa weng kee awinime, nub yaa angkumone awandime andindo. Inamen maa keruwenkob, komo komo nub yaa menebimaan kuu yimin andimaub, barang maa o inamen maa kuu weng

amun derendari ma kebenokban kerok anduwed. ¹³Yiibkaadbankob dee, kane kane kurikuri boyambib darewoob aom ambangkimaibdan kuu, yi animan kuu God yaa bangkani yeman kurikuri boyambib darewoob aom nongkobimaib yaambed bimaib. Kwane, dingkan nengkimaib ye bot wuubimbon ye deme awinimaibdan kuu, yi animan kuu bot wuubimbon arimbed nengkimaib ye dingkan yaambed bimaib kii. ¹⁴Kwamune areb kuu, Yarimanbed kwamime andi ye weng yedmoon kuu, kane kane Yesu ye weng amun dakmidan keribka yi ane dohiri kerekmen kuu Yesu ye weng amun dakmimaib kuyaambed bime ande yedme kowoon.

¹⁵Kumban ne kuu Yariman ande yedme kowoon ye weng yaambed ben ane dobere ambangkokban. Kwane, nembed ke wongkaan kee amaan ari yiibbed ne dowad keamune ambangkaniib yaa kui andidban. Anam kuu Yesu ye weng amun dakmaana yiibbed ne ma awawindo ye weng keye dowad ke kerengkan keraan kei, ne kuu bobnaina karub maambed kankoraraanban down. ¹⁶Kuned, ne kuu kwane Yesu ye weng amun dakmimain yaron aombed kerengkan kamimokban, amborum kuu Godbed weng amun dakmi ye deme ne yaa kawoon kowe. Ne kuu Yesu ye weng amun dakmokban keraniin kuu arewa keruwaneen kii! ¹⁷Nindorokiibbed weng amun dakmaniin kuu ye kakman kandaniin. Kwane, nindorokiibbanbed weng amun dakmaniin kuu Godbed deme kawoonkob dakmaniin kumbedmo, kakman kandainban. ¹⁸Ne kakman kuu komarewa? Kekamune kembedmo, Yesu ye weng amun dakmi yaa kuu wengambiriibdan yaa yedme ne yaa numbirime andimban. Kwananiin kuu

apasodan yaa numbirime andi ye amob Yarimanbed yedme kowoon ye weng awinainban, ne dowad no ogood angkimbaraneen.

¹⁹Kedi, ne kuu obonmo dohiri ye karub, karub maa ye dabderem yiri dobere ye deme awinembiri yeman kerindo. Kumban ne kuu neka kankubune nimakarub korem yi dabderem yiri dobere yi dememo awini ye karub keraan, yemooon kuu anam andime, ma biknimban andid. ²⁰Yuudaniib yaa winimain kuu Yuuman areb kerimain, yi anam andime andid. Kane kane Yuudan yi amob ye dabderem aombed doriibdaniib yaa winimain kuu nangkon amob ye dabderem aombed doberemoon areb kerimain, yi anam andime andid. (Kumban, anam kuu ne kuu Yuudan yi amob ye dabderem aombed dorokban.) ²¹Kane kane Yuudan yi amob awinindodaniib yaa winimain kuu Yuudan yi amob awinindodan areb kerimain, yi anam andime andid. (Kumban, anam kuu ne kuu God ye amob yaa obonmo kerindo, Keresu ye amob ye dabderem aombed dohirimain.) ²²Anam andi wuuddaniib yaa winimain kuu anam andi wuuddan areb kerimain, yi anam andime andid. Nimakarub mimim korem yi dohiri mimim korem areb kerimain kumbed, kiwaan korem yaambed yi yena anam andime andid kii. ²³Nembed korem ke kamaan kee Yesu ye weng amun derendari dowad, kwane weng amun yaambed amun kerundi kuyaom kuu neyiib kera andid.

²⁴Yiibkaadbankob dee, kabaanidan korem kabaanderimaib kumban, trofi kuu karub mimo kandimaan. Kowe, kiwaan onme wedmibka kabaane trofi kandime.

²⁵Karub korem ingkuk yaambed burudandande kamimaib kuu ingkuk

kedmengkandi yaamo dobirimaib. Kwamimaib kuu aron dukmenmo angkimbaraneen ye trofi kandi ye dowad, kumban nubbed kwanimaub kuu aron korem angkimbaraneen ye trofi kandi ye dowad. ²⁶ Kwani kowe, ne kuu karub maa meeniyiibbanbed kabaanemooon areb kabaanainban, ne kuu nangbi yaa kuu dingki ogood kuyaa kiradmi ye karub areb kerainban. ²⁷ Ne kuu korondaine ne id kuu yebne aromni dowad wowimaiwe, ongmaine ne inamen ye dabderem yiri dobere kuye dememo awinembiri yeman kerimaan. Kowe, weng amun dakmenabe dowan kerako, ne yaa Godbed arewa kamewen kowe trofi kuu kabdainban andaan andid.

Yuudan Kurin Komo Kamiwen Yaa Kuu Meene Kaadkerime

10 Angkodmia, nub awoya yiri korem kuu Godbed ongme kowoon ye wiib ye dabderem yirimbed wene yi korem kwane karamok aombed yaninwen yaa kuu meenime, kuyaa yiib nonoon keru kuu ne dowakenban. ² Yi korem kuu wiib aomiib karamok aomiib kumbed baptais keremooon areb kerekorib Moses ye yoman winiwen. ³ Yi korem kingkin ye kerekmen ye animan mim kuu ibonmo aniwen. ⁴ Kwane, yi korem kingkin ye kerekmen ye ok mim kuu ibonmo aniwen, amborom kuu yi kuu kingkin ye kerekmen ye bot yi yoom dabokne wonoon yaambbed ok kuu aniwen kowe. Bot kuu Keresu kui. ⁵ Kwanoon kuned, God kuu yi yemoon yaa kubindo kowe, amboon angkambbed dukne ogood kuyaa mungdin dange yariwen.

⁶ Yi yaambbed ke kamenaboonee kuru kingkoon, nub meeni yeman, inamen arewa yaambbed yimbed kwaniwen areb keraib anded, nub yaa. ⁷ Kowe, yiib kuu yenambbed kwaniwen kwane kuruwak

god yaa bumangkidan keraib. Kuye dowad God Ye Weng aombed kwane wongkoon kuu, “Nimakarub kuu dibo animana oka anengkenabonib dembenib andenabiwen.” andoon. Kukuu God yangingko kankooni dowadban kwaniwen. ⁸ Nub kuu yenambbed kwaniwen kwane nenem kamaub. Kwaniwen kuu aron mimo aombed 23,000iib kuu dukniwen. ⁹ Nub kuu yenambbed kwaniwen kwane Yariman yaa komboon darobaub. Kwaniwen kuu niinbed yiwe dukniwen. ¹⁰ Nub kuu yenambbed kwaniwen kwane God yaa mung kubmangkab kamaub. Kwaniwen kuu monmari ye engyumbbed yenbandoone dukniwen.

¹¹ Yi yaambbed ke kamenaboonee kuru kingkoon, kuye weng wongkoon kuu nub kaadkeri dowad. Amob minindo yaroniib amobbed oonoon yaroniib aron maa maayiib anam id keru yeman ku monoone wedmuwen kui. ¹² Kwani kowe, eb kuu kangdom doriin ande meenebka, ebka amarakmi yaambbed kombarain ii ande korobe kaadkere! ¹³ Amarakmok ande birandi ye inamen mimim korem eb yaa menebimaan kuu eb yaamomban nimakarub korem yaa menebimaan. Kwane, God kuu ye weng yaa ma korondiyiibban ye God kowe, ye kuu domobdaane kuye inamenbed birabdaane ari amarakmaabban, no oonebde doreen kui. Kumban kuye inamenbed birabdande kamaneen kuu, Godbed eb angkane andi ye kiwaan ongmebdaneen. Kwananeen kowe eb kuu kangdommo doberembaraneeb.

Yariman Yaambbedmo Angkumone Dobirime

¹⁴ Kwani kowe, angkodmia, kuruwak god yaa bongwandaib. ¹⁵ Yiib kuu inaminiibdan kumbed yiib yaa dakmaan kowe, nembbed komo ke dakmandamiin kee yiibka darobime. ¹⁶ Yesu yaa meeni

ye orok arimbed God yaa eso ande ani ye kabus kuu Keresu ye umkan onduknoon ye inamen kan dabokni yeman kui dee? Anamaa. Kwane, Yesu yaa meeni ye orok arimbed kande ani ye om[†] kuu Keresu ye id yena yi dowad bobnoon ye inamen kan dabokni yeman kui dee? Anamaa. ¹⁷ Kedi, om kuu mimo kowe nub kane kane kuu yemoun kumban id mimo, amborom kuu nub korem kuu om mimo kuyaambéd animaub kowe.

¹⁸ Israel ye nimakarub yaa meenime. God dore Yuudan dore wedyiri do- biridan kuu bot wuubimbon arimbed dingkan nengke baeb God yaa koni- maibdan andimaib kowe, bot wuubim- bon arimbed God yaa koni ye ina- men kan daboknimaib kui dee? Anamaa. ¹⁹ Kwanandaan kumban, kuruwak god yaa nengke baeb koni ye dingkan kuu meeni yemanban, kuruwak god kangkon meeni yemanban dowan. ²⁰ Kumban anam kuu kuruwak god kuu awad arewa kowe, kuruwak god yi yoman winiwen- danbed yi kuruwak god yaa dingkan nengke baeb kondimaib kuu anam kuu God yaamban awad arewa yaa kondi- maib kui. Kwane, yiib kuu kuye dingkan yi yom aniib kumbed awad arewa yi in- amen yaa kan dabokni kuu ne dowaken- ban. ²¹ Yiib kuu Yariman ye kabus yaa nande awad arewa ye kabus yaa nande kami kuu yiminban, yiib kuu kwane ayoob Yariman ye arakbon yaa kere awad arewa ye arakbon yaa kere ka- mindeban. ²² Arakbon ayoob kwamubko Yarimanbed wungkande norin wandok ande kamenuub dee? Inamen arewa yee. Nuwaromkono kuu darewoob, ye aromkono arebban dee? Dowan kii!

Anam Andiwendan Yi Obonmo Dobiri

²³ Yenambéd “Inamen korem kuu amobban.” ande yedmimaib kumban,

anam kuu inamen yenamo kuu nub awandi yeman. Yenambéd “Inamen korem kuu amobban.” ande yedmimaib kumban, anam kuu inamen yenamo kuu nub niindem aom aromni yeman. ²⁴ Kedi, eb kuu eb dobiri ye dowadmo awabdi ye kiwaan onmaab, yena yi dobiri dowad awandi ye kiwaaniib onme.

²⁵ Berengkimbon yaa dingkan yom ko- rem berengkimaib kuu ani yemanmo. Kuyaa kuu inamen ayoob kereneb ku- ruwak god yaa koniwen dee ande kaamobaab. ²⁶ Amborom kuu God Ye Weng aombéd kwane yedme wongkoon, “Okad yimin yimin yaa kuu Yariman ye- man, kuye kumkam korem kangkon.” andoon kowe.

²⁷ Kwane, anam andindoman maambéd animan ani yeman baandoko eb dowaken wene anandamebka, eb ani yeman ari komo nongkoboan kuu kuyaa inamen ayoob kere kaamobaab, kwane ane. ²⁸ Kumban karub maambéd “Animan kee kuruwak god yaa nengke baeb koniwen kii.” ande yedmebdoka, anaab, koronde. Karub ku yedmebdoon ye dowadiib inamen meeni ye kiwaan ye dowadiib kowe anaab. ²⁹ Kumban eb inamen meeni ye kiwaan ye dowadban, anam kuu yedmebdoonman ye inamen meeni ye kiwaan ye dowad kowe anaab, komboon kaamobdoon kowe. Kedi, komande animan ani dowad ne obonmo dobiri kuu karub maa ye inamen meeni ye kiwaan yaambéd wengyundaneen? Dowan, ye dememban kuda. ³⁰ Ne kuu God yaa eso ande animan animain kowe, komande kuyaambéd ne yaa kuu wengamborokbanabimaib? Arewaya.

³¹ Kwane kowe, yiib kuu animan ani o ok ani o komo komo kamibka, God ye nambiri dowad korem kwane kamime. ³² Yiib kuu yena yaa ma dedmonaiwe

[†]10:16 Gurik wengbed “bred” andoon.

boknande kombaraib, Yuudan o Gurikdan o God yaa anam andiwendan yaa kui. ³³Nembed kamimain areb kamime. Ne kuu kiwaan korem yaambéd nimakarub korem yaa angkodmendimain. Ne kuu nembedmo amun kera andi ye dowadban, yemoon kuu amun kerime andid. Kwanako anam andime andid.

11 Ne koob kandime, nembed Keresu ye koob kandaan kwamune kerime.

Anam Yaambéd God Yaningko Kankoonime

²Yiib kuu nembed komo komo kamenabaan korem meenenib nembed kedmengkandi yiib yaa kondaan arebmo awinimaib kowe, ne yiiwaningko benkoobaan kii.

³Kumban ne dowaken kuu yiib kuu meenime andid, karub korem yi korok kuu Keresu, kwane nima yi korok kuu yi karub, kwane Keresu ye korok kuu God kui. ⁴Karub maa kanembed ye korok ari dabunekore kurikuri keru o profesi weng dakmaneen kuu ye korok Yesu yaa karak konaneen. ⁵Wonong maa kanembed ye korok ari dabunindombéd kurikuri keru o profesi weng dakmanuun kuu ye korok, ye karub kui, ye yaa karak konanuun. Kukuu ye awung kuu deemoon areb keranuun kowe. ⁶Wonong kuu ye korok ari dabunokban keruka, ye awung korem kuu nare dowan kerime. Kwane, wonong ye awung nari o deene aari kuu karakiib kowe, ye korok ari kuu no dabunuk. ⁷Karub kuu ye korok ari kuu dabuniyiibban, amborom kuu ye kuu God ye kuru, ye kuu God ye nambiri ye kuruyiib kowe. Kumban wonong kuu karub ye nambiri ye kuruyiib. ⁸Kedi, karub kuu wonong yaambéd ongmindo, wonong kuu karub yaambéd ongmoon. ⁹Amborom kuu karub kuu wonong ye dowad ongmindo, wonong kuu karub ye dowad ongmoon kowe. ¹⁰Keye dowad

kembed, engyus yi kangkon yi dowad kuyiib kuu wonong ye korok ari kuu ye karub kuu ye korok ande korokbi yeman dabunuk.

¹¹Komoyiibkob, nub dobiri Yariman yaambéd kuu wonong kuu karub yaa yukareb obonmo dobiri yemanban, karub kangkon wonong yaa yekareb obonmo dobiri yemanban. ¹²Kedi, wonong kuu karub yaambéd ongmoon kwamune areb kuu, karub kangkon wonong yaambéd dorimaan. Kumban, karuwa nimaya komo komo korem kuu God yaambéd menebimaan. ¹³Yiibkareb meene andangkime. Wonong kuu korok ari dabunindombéd God yaa kurikuri kami kuu yimin dee? ¹⁴Kumkam korem kee areyareen kumbéd yiib yaa kedmengkandiib kuu karub kuu awung doboob keraneen kuu ye yaa karak yeman dee? Anamaa. ¹⁵Kwane, kuyaambéd wonong kuu awung doboob keranuun kuu ye kerengkandi yeman dee? Anamaa. Awung doboob kondoon kuu ye korok dabuni yeman kuda. ¹⁶Karub o wonong maa kanembed weng kee dakmiin keyaa yiminban andaneen kuu, nub kuu kara yenayiib ambangkindo, God yaa anam andiwendan yi kangkon kwane.

Yariman Yesu Yaa Meene Orok Ani

(Mt 26:26-28, Mk
14:22-24, Lk 22:17-20)

¹⁷Yiibbed nedbe kurikuri kamimaib kuu yiib arewa kamenabi kuu yemoon keroon, yiib amun kamenabi arebban kowe, kedmengkandi ke dakmandamiin kee yiib yaa kubendindo kii. ¹⁸Ibduruk arimbed, ne wengambaraan kuu yiib kuu kurikuri dowad nedbimaib kuyaom kuu yiibkareb andokbiwen. Kekwanoon kuu anam areb ande meenaan. ¹⁹Kedi, anam kuu yiib kuyaom andokbe yeka yeka keruwen kuu, kane kane kuu Godbed anam andundoondan ande ko-

rokbi yeman. ²⁰ Kwane, yiib kuu nedbe Yariman yaa meene orok animaib kuu Yariman ye dowadban, ²¹ amborom kuu orok animaib kuu yena kuu yena yaa meedmiyiibban kumbed kirodmo kwane anaiwe, yena kuu orok ye animan kenambunmo animaib kumbed yena kuu animaniibban mungimo keraiwe, yena kuu orok ye wain ok kenambunmo animaib kumbed awarak yaune kami-maib kowe. ²² Komarewa kii! Yiib kuu animan ane ok ane kamaniib yambi-wiibbankob dee? O, yiibbed God yaa anam andiwendan yaa nongdomatom-dan andenib kamboknondan yaa karak kandime andiwed dee? Yiib yaa kuu komo weng yedmendaniin? Kwamune yaambd yiib yaa kubendaniin dee? Korem yiminban kii!

²³ Kedi, ne kuu Yariman yaambd kandaan kuu yiib yaa kangkon kondaan. Weng kondaan kuu kei. Yariman Yesu kuu bidwanduniwen kuyaron annoom aombd om[‡] kande ²⁴ God yaa eso andekore domangke yedmoon, “Kekee ne id, yiib wadkeri kandi dowad dookbaniin kii. Kwamune kamimamime, ne yaa meeni ye dowad.” andoon. ²⁵ Kwane, oma animan yenaya kuu aniwen. Ane dowan keriiwe, kwanoon areb kuu yembd kabus nande yedmoon, “Kabus keye ok kee amob weng yeeb ne umkan yaambd ongmaan kii. Komo aron arimbed kekamune anande kamibka ne yaa meeni ye dowad kamimamime.” andoon. ²⁶ Kedi, komo aron arimbed om keyiib ok keyiib animamibka Yariman bobnoon ande korokbimamibko kwane wene ye monok.

²⁷ Kwani kowe, kanembed ye kuu yorokmo dobiri ye kiwaan arimbedban kerene Yariman ye omiib okiib ananeen kuu, Yariman ye idiib umkaniib yaa amarakmaneen kii.

²⁸ Kowe, yiib mimim kuu yekareb andangkekored yomanbed omiib okiib kuu ani. ²⁹ Amborom kuu kanembed Yariman ye id kerekmen yaa korobe yekaadkerindombd omiib okiib ananeen kuu, yekareb yemeran ukum kandi dowad ananeen. ³⁰ Yiib kuyaom kuu yemoon kwane animaibkob, kwane wuud kere bob anikadiib kereneb, yiib yena kuu dukniwen. ³¹ Kumban nub inamen arewa korarem andi dowad nubkareb nubmeren andangke wengyundanuub kuu, nub kuu Yarimanbed andangke wengyunde dabab kondaanban. ³² Kumban nub kuu Yarimanbed andangke wengyundimaan kuu nub amarakmi yaa korondime ande dabab kondimaan. Kwanimaan kuu nub kuu ben okad yiridan yoom dabokne dabab ibmo kondainban anded.

³³ Kwane kowe, nangkodmia, kwane mimyamo nedbe Yariman ye orok anande kamibka korem nedbiwa. ³⁴ Kwane, kanembed mungiyiib keroka yambiwoombd anok. Yiib kwanimamaniib kumbed mimyamo nedbimamaniib kuu Godbed yiib yaa wengyundaanban.

Kwane, ne mananiin kumbed weng yena ari kuu ben nekdane ongmaniin.

Yariman Ye Deme Yaromkono Munob Bangkandi Yeman

12 Angkodmia, yiib kuu kingkin kerekmen yaambd Yariman ye deme yaromkono munob bangkandi yeman yaa nonoon kerii kuu ne dowak-enban. ² Yiibkaadkeriwen, yiib kuu God yaa anam andindo kuruwak god yi yoman winiwen yaron yaa kuu, yiib inamen kuu yenambd ben kimyen winiwa dakmindeban ye kuruwak god yi yoman weniib. ³ Kwane kowe, nembd

[‡]11:23 Gurik wengbed “bred” andoon.

yiib yaa ke yedmaan kei. Kanembed ye kuu God ye Kingkiniibbed dakmeen ye karub kuu “Yesu butun kerune.” ande ma kwanandaanban. Kwane, angkon kanembed “Yesu kuu Yariman.” ande ma kwanandaanban, no Kingkin Karad-mombbed ibnenaneena kwane dakma- neen kumbedmo.

⁴Yariman ye deme yaromkono munob bangkandi yeman yena dangoon kum- ban, bangkandimaan ye Kingkin kuu mimo. ⁵Yariman ye awandi deme yena dangoon kumban, bangkandimaan ye Yariman kuu mimo. ⁶Yariman ye dowad ambangkanabi yena dangoon kumban, nimakarub yi mimim yaambbed korem ambangkanabimaan ye God kuu mimo.

⁷Nimakarub mimim yaa kuu Kingk- inbed ibnendaana kwane ambangkimaib ande korokbi yeman bangkandimaan, yi korem kumaom awanenoon awanenoon kami dowad. ⁸Kedi, karub mim kuu Kingkin kumbed meeni kangdom ye weng konaane dakmaane, kwane maa kuu Kingkin mimo kumbed kaadkeri in- amen weng konaane dakmaane, ⁹kwane maa kuu Kingkin mimo kumbed anam andi arimbed konaane kwane anam an- daane, kwane maa kuu Kingkin mimo kumbed bob anikad ongmenabi kon- aane kwane ongmenabaane, ¹⁰kwane maa kuu God yaromkono wedmi ye- man ongmi yaromkono konaane kwane ongmaane, kwane maa kuu profesi ye weng konaane kwane dakmaane, kwane maa kuu weng meneboon kuu kane ye kingkin yaambbed meneboon ande an- dangke dakmi ye deme konaane kwane andangke dakmaane, kwane maa kuu weng mamaa dakmi yaromkono kon- aane kwane dakmaane, kwane maa kuu weng mamaambbed dakmi ye karub ye weng amenengki yaromkono konaane kwane amenengkaane kamimaib. ¹¹Ko- rem keyiib kee Kingkin mimo kuye ambangki yaambbed, yi korem mimim

yaa kuu yembed meenoon yaambbed bangkandimaan.

Nub Korok Kuu Mimo

¹²Id kuu mimo yaambbed yemoon dangoon. Kuyaa dange yemoon keroon kuned, yi kuu id mimo kerimaib. Kowe, Keresu ye id kuu ibmo. ¹³Kedi, nub kuu id mimo aom Kingkin mimo yaambbed baptais keruwen. Yuudan keruwen o Yu- udanban keruwen, o yena yi dabderem yiri dobere yi dememo ambangkem- birimaub o nubka oone obonmo kere doruub, nub korem nub niindem aom kuu Kingkin mimo kondoon.

¹⁴Kedi, id kuu mimo yaambbed ong- mindo, yemoon yaambbed ongmoon. ¹⁵Kwane, yonbed yedmaneen, “Ne kuu dingkimban kowe, ne kuu id yaamban.” andaneen kuu id yaa kwane andokbe yeka keraanban, yon kuu id yaambbed kumbedmo. ¹⁶Kwane, kenoodbed yed- maneen, “Ne kuu indobban kowe, ne kuu id yaamban.” andaneen kuu id yaa kwane andokbe yeka keraanban, kenood kuu id yaambbed kumbedmo. ¹⁷Kwane, id kumundin kuu indobmo keraneenbed kuu wengambiri yeman kuu kuna? Kwane, id kumundin kuu kenoodmo keraneenbed kuu baeb ku- mungki yeman kuu kuna? ¹⁸Kuned anam kuu Godbed id yaa kuu yeka yeka nekwe ongme nongkoboan. Yi korem mimim kuu ye dowaken yaambbed kwane ongme nongkoboan. ¹⁹Yi korem kuu barang mimo keraniib kuu id kuu ku- naya keraneen? ²⁰Kwane kowe, id ku- maom kuu yemoon dangoon kumban id mimo.

²¹Kowe, indobbed dingki yaa, “Awawaab, koronde wene.” ande yedmindeban. Kwane, korokbed yon yaa, “Awawaab, koronde wene.” ande yedmindeban. ²²Ma keroonkob, id yaa dangoon yeman yaa kuu wuud keroon andimaib kuu kuyiib kumbed

yimin, kuyiibban keraneen kuu id kuu yiminban. ²³Kwane, id yaa yena dangoon yeman yaa kuu yirimo ande meenimaub kuu darewoob arimbed inwarimaub. Kwane, id yaa yena dangoon dian wedmimokban yeman kuu darewoob arimbed kebenimaub. ²⁴Kumban, id yaa yena dangoon dian wedmi yeman kuu inware kebenimokban.

Kumban Godbed yekareb id kuu ben mimyamo dabokne wonoon kuu, id yaa yena kuu yiri keriwon kumbed aningko darewoob arimbed kondoon. ²⁵Kwanon kowe, id aom kuu yeka yekayiibban yi korem kuu ibmo kerundoon. Kwane kowe, id yaa mimim korem kuu neman neman awandi ye inamen konoon konoon ibmo kerime. ²⁶Kwane, id yaa mamaambéd durud yewed kandaneen kuu, korem kwane durud yewed ibmo kandaniib. Kwane, id yaa mamaa yaningko darewoob arimbed kandaneen kuu, korem kwane kubaniib.

²⁷Kwane kowe, yiib kuu Keresu ye id kui. Kowe yiib mimim kuu kuyaa ben daboknoondan. ²⁸Kwane, anam andiwendan yi numun kumaom kuu ibduruk kuu Godbed apasodan kingkekore, kwane ayob ande profesidan kingkene, kwane ayoobmim ande kedmengkandidan kingkoon. Kwane ari kuu God yaromkono wedmi yeman ongmenabidan kingkene, kwane bob anikad God yaromkonombéd ongmenabidan kingkene, kwane yena yaa awandidan kingkene, kwane korok demedan kingkene, kwane weng maa maa dakmenabidan kingkoon. ²⁹Korem kuu apasodanmoyoo? Korem kuu profesidanmoyoo? Korem kuu kedmengkandidanmoyoo? Korem kuu God yaromkono wedmi yeman ongmenabidanmoyoo? ³⁰Korem kuu bob anikad God yaromkonombéd ongmenabidanmoyoo? Korem kuu weng

maa maa dakmenabidanmoyoo? Korem kuu weng maambéd dakmenabidan yi weng amenengkidanmoyoo? Dowan. ³¹Yariman ye deme yaromkono munob bangkandi yeman darewoob arimbed kuyaa kuu nindorokiibbed dowakeniib kerime.

Kwane kowe, kibireb kee nembéd kiwaan yena korem yaambéd burudandoon ye kiwaan ke korokbendandamaan kei.

Mimyob Dowaken Keendi

13 Ne kuu nimakarub yi weng maa maayiib engyus yi wengiib dakmaniin kumban, mimyob dowaken keendiyiibban kumbed dakmaniin kuu, ogood wangkanabi ye kuweng areb keraniin. ²Kwane, ne kuu Godbed profesiman ande kinoona biknoon ye weng id anam koremiib biknoon ye kaadkeri koremiib nekaadkereni, aangko yaa yedmaniine no angkananuun ye anam andi kandaniin kumban, mimyob dowaken keendiyiibban kumbed kwananiin kuu, ne yaa kuu idiibban dowan keraneen. ³Kwane, ne kuu nembéd oonaan ye yiribman korem kamboknondan yaa bangkandeni, ne anam andi kuu korondainban andaniine yenambéd ne id kuu amotbed nengkaniiwe bobnaniin kumban, mimyob dowaken keendiyiibban kumbed kwananiin kuu, ne kuu amun kami ye kakman Ewen ari kuu ma kowainban.

⁴Mimyob dowaken keendi kuu yodbirimbán iwarimbed dohiri yeman, mimyob dowaken keendi kuu yena yaa awandi yeman. Kuku wungkandi yemanban, kerengkan kami yemanban, nembédmo yimin andi yemanban. ⁵Kuku kena karunga kami yemanban, kirim yemanban, kirodmo norin wandi yemanban, amarakmoon andi ye wengyuniib ma angkimbiri yemanban. ⁶Mimyob dowaken keendi

kuu yorokmomban ye inamen yaa kubeni yemanban, kukuu anam anam yaa kubendi yeman. ⁷Kukuu yobdood menebimaan yaa kangdommo doberembiri yeman, anam ande meenendembiri yeman, ari kwananeen ande meedmembiri yeman, koronde kimyen winiyiibban kangdommo doberembiri yeman.

⁸Mimyob dowaken keendi kuu yimin wandaanban. Kumban profesi weng dakmi yaromkono kuu down keraneen, weng maa maa dakmenabi yaromkono kangkon down keraneen, kaadkeri kandi yaromkono kangkon down keraneen. ⁹Kedi, kaadkeri koremban yenamo kandenub biknoon ye weng kangkon koremban yenamo profesi wengbed dakmimaub. ¹⁰Kumban korem awini ye karub Keresu mananeen kuu, koremban yenamo awini yeman maa maa korem kuu wenebe bikderebaneen.

¹¹Kwane, ne dana mana yaa kuu dana areb dakmimain, kwane dana ye inamen areb meenimain, kwane dana ye meeni ongmi areb meene ongimain. Kwane, kaine amnaan kuu dana ye dohiri kerekmen kuu yoman anak nare keendaan. ¹²Kedi, kibikee God yaa wedmuub kee wiib yonendoona ok kuruwak yaa wedmoon areb korobe wedmimokban. Kumban amaanbed nub kuu murubia deere deere wedmanuub kii. Kwane, kibikee koremban yenamo nekaad, kumban God kuu ne yaa kumundin yekaadkeroon areb kuu amaanbed ne kangkon kumundin nekaadkeraniin.

¹³Kwane kowe, kibikee ayoozmim keyiib dangoon kuu anam andiyiib ari Godbed kwananeen ande meedmiyiib mimyob dowaken keendiyiib. Kumban keyaombed darewoob anam kuu mimyob dowaken keendi kui.

Profesi Weng Dakmiyiib Weng Maa Maa Dakmiyiib

14 Mimyob dowaken darewoob ye nimaya karuwa anammo kerime. Ma, kingkin kerekmen yaambad Yariman ye deme yaromkono munob bangkandi yeman yaa dowakeniib kere nindorokiibbed kondok ande meenime. Anam kuu profesi weng dakmi yaa kuu meeni darewoob kerime. ²Kedi, karub kane kuu Godbed weng maambad dakmi yaromkono konaneene kwane dakmaneen kuu, nimakarub yaa dakmaanban God yaamo dakmaneen. Anam kii, ye weng id kuu karub maa kuu kandunin-deban, kukuu ye weng ye kingkiniibbed dakmimaan kuu yena korem yaa kuu biknimaan. ³Kumban kane kanembad profesi weng dakmimaib kuu, nimakarub yi niindem aom aromni ye dowadiib kube ongkandi ye dowadiib mimyob wandi kankubuni ye dowadiib kui. ⁴Kane ye kuu God yaromkono ibnenaneene weng maambad dakmaneen kuu, yekareb yemeren ye niindem aom aromni dowad kumbedmo. Kumban, kane ye kuu God yaromkono ibnenaneene profesi weng dakmaneen kuu anam andiwendan korem yi niindem aom aromni dowad. ⁵Anam kuu ne dowaken yiib korem mimim kuu God yaromkono ibnendoka weng maambad dakmime ande meenaan kumban, ne dowaken darewoob arimbed kuu yiib kuu God yaromkono ibnendoka profesi weng dakmime ande meeni darewoob keraan. Kane ye kuu profesi weng dakmimaan kuu ye kuu aningko darewoowiib, weng maambad dakmimaan ye karub arebban. Kumban weng maambad dakmimaan ye karub kuu yekareb weng id kuu nengkidme ked-mengkandaneen kumbed yimin. Kwaneen kuu anam andiwendan yi niindem aom kuu aromnaneen.

⁶Kwane kowe, angkodmia, ne kuu yiyib yaa mananiine God yaromkono ibnewaneene weng maambed dakmaniin kuu, yiyib yaa amun kerundaniin dee? Kan korokbi ye wengiib o kaadkerundi ye wengiib o profesi ye wengiib o kedmengkandiyiib kanmananiin kumbed yimin keraneen. ⁷Kuned, wadkeriyiiban no kuweng wangkanabi yeman, yurin o haap kuu kuweng amun kondokban keraniib kuu nimakarub kuu komarewa kere id kandaniib? Kwane wangkiwed kuweng amun kamiwed id kandaniib. ⁸Angkon, ana nangmi ye kibi kuu dianmo baandokban keraneen kuu, kanembed ana nangmi dowad nekwaneeen? Dowan. ⁹Kwamune areb kuu yiyib kangkon, yiyibkareb mongkod daande weng id kandindeban ye wengbed dakmaniib kuu, karub maa kuu komarewa kere yiyib weng id kandaneen? Dowan. Weng idiib dakmiwed id kandaniib. Weng id kandindeban ye wengbed dakmaniib kuu, aya nonga yaa dakmoon areb keraniib. ¹⁰Anam kuu okad kumundin keyaom kee weng maa maa yemoon dangoon, yi mimim kuyaom kuu ye idiibmo. ¹¹Kwana kowe, karub maambed dakmeen ye weng id kandokban keraniin kuu, ne kuu ye yaa owodman areb kerunaniine ye kangkon ne yaa kuu owodman areb keruwaneen. ¹²Kwamune areb kuu yiyib kangkon kwanimaib. Yiyib kuu kingkin kerekmen yaambad Yariman ye deme yaromkono munob bangkandi yeman yaa dowakeniib kere nindorokiibbed kawok ande kamimaib. Yiyib kwanimaib kowe, munob bangkandi yeman kuyaom kuu komo komo kuu anam andiwendan yi niindem aom aromni yeman keroka kuyaambad meeni darewoob kere kwane ambangkime.

¹³Keye dowad kee, kane kuu God yaromkono ibnenoko weng maambad dakmoka, ari kuu ye kuu God

yaromkono ibnewoko weng dakmaan ye id kedmengkanda ande kurikuri kamok. ¹⁴Kedi, ne kuu God yaromkono ibnewaneene weng maambad kurikuri kamaniin kuu, ne inamenbedban ne kingkiniib kumbedmo kurikuri kamaniin, amborom kuu ne inamen aom kuu id kandimokban kowe. ¹⁵Kowe, komo keraniin? Weng maambad ne kingkiniib kurikuri keraniin kumban, ne wengbed ne inameniib kangkon kurikuri keraniin. Weng maambad ne kingkiniib yook wingkaniin kumban, ne wengbed ne inameniib kangkon yook wingkaniin. ¹⁶Kwane, eb kuu weng maambad eb kingkiniib God yaningko kankoone eso andaneeb kuu, ibnendindo no kurikuri kamiibdan kumaom kuu karub maa ye kuu komarewa kere id kande anam kwanok andaneen? Dowan. ¹⁷Eb eso andi kuu yiminmo kumban, id kandindodan yi niindem aom kuu ma aromnimokban.

¹⁸Ne kuu God yaa eso andaan, God yaromkono ibnewaane weng maambad dakmimain kuu yemoonmo keraan, yiyib korem arebban. ¹⁹Kumban kurikuri ambiwoom kuu, weng dukmen mana weng angkoyiib areb dakmaniine id kandaniib kuu inamen darewoob arimbed, weng maambad weng doboob doboob dakmaniine id kandaibban ye inamen arebban.

²⁰Angkodmia, dana yi inamen areb kuu korondime. Arewa yaa bongwanaib, kuyaa kuu dana embeng areb kere nonoon areb kerime. Kumban yiyib inamen aom kuu amnime. ²¹Yariman God ye amob aombed wongkoon kuu yembed ke yedmoon kei.

“Weng maa maa ye nimakaruwiib oworan yi wengiib yaambad nembed nimakarub keyaa daandaniin. Kwananiin kuned, yi kuu ne weng wengambaraiibban.” andoon.

²² Kwane kowe, God yaromkono ibnenoko weng maambéd dakmoka kukuu dud korokbi yeman, anam andiwendan yi dowadban anam andindodan yi dowad. Kumban God yaromkono ibnenoko profesi weng dakmoka kukuu anam andindodan yi dowadban anam andiwendan yi dowad.

²³ Kwane kowe, anam andiwendan korem mimyamo nedbenib yi yemoon kuu God yaromkono ibnendaneena weng maambéd dakmaniib kuu, ibnendindo no kurikuri kamiibdan o anam andindo kumbéd awudiriibdan kuu yi kuu wengamberekorib yiib kuu warudkidan andaniwoo? Anamaa.

²⁴ Kumban, anam andindoman maa o ibnenindo no kurikuri kameenman maa kuu ye kuu awudaraneena yiib kuu God yaromkono ibnendaneena profesi weng dakmaniwe wengambaraneen kuu, ye kuu weng korem kuyaambéd eb kuu amarakmi ye karub kii ande ye mimyob yaa wowaneen. Kwananeen kuu weng korem ku wengamboroon kumbéd ye yaa wengyundaneene, ²⁵ ye mimyob aom bikdereboon kuu ben dianmo keraneen. Kowe, ye kuu yiri bumangke God yaningko kankoone yedmaneen, “God kuu yiib yaa anam doreen kii!” andaneen.

Nekdane Ongme God Yaningko Kankoone

²⁶ Kwane kowe, angkodmia, komo andanuub? Kwane, mimyamo menebe nedbibka, yiib korem mimim kuu maa kuu yook yeman keroko, maa kuu kedmengkandi yeman keroko, maa kuu Godbed korokbenoon ye wengiib keroko, maa kuu God yaromkono ibnenoona weng maambéd dakmi ye wengiib keroko, maa kuu weng maambéd dakmi ye weng ye id kedmengkandi ye wengiib keroko kamime. Korem ke ambangkaniib

kei, anam andiwendan yi niindem aom aromni dowad kumbéd kwane ambangkime. ²⁷ Kane ye kuu God yaromkono ibnenaneena weng maambéd dakmaneen kuu yimin, nimakarub ayoob o ayoobmim kangkon yimin, kumban ariyiibban. Kwananeen kuu karub maambéd yi weng id kuu kedmengkandaneen kumbéd yimin keraneen. ²⁸ Weng maambéd dakmi ye weng id kedmengkandi ye karuwiibban keroka, weng maambéd dakmandameen ye karub kuu iwari kere yekareb God yaamo dakmok.

²⁹ Kwane, profesidan ayoob o ayoobmimbed dakmaniib kumbéd yimin keraneen. Kwane dakmibka yena kuu korobe wengambere daangkerekorib komo dakmiib kuu ongme andangkime. ³⁰ Kwane, profesiman maa dibiib kuyaa kuu Godbed korokbeni weng monoka, ibduruk dakmeenman kuu iwari keroka yaro dakmok. ³¹ Kedi, profesidan korem kuu mimim dakmaniib kumbéd nimakarub korem kedmengkandene kube ongkandaneen. ³² Profesi weng dakmi ye kiwaan kuu profesidanbed oonimaib, kukuu yena yaa yi weng kebengkandi yemanban, ³³ amborom kuu God kuu yirinde baande kamime andi ye Godban, yewenubmo dobirime andi ye God kowe.

Godbed karadmo kerundoone kambong korem aom nedbe kurikuri kami-maibdan yi koobdande kwamimaib kwamune areb kuu, ³⁴ kurikuri ambiwoom kuu nima kuu iwari kerimamime. Amborom kuu nimambéd kurikuri ambiwoombéd dakmi kuu amob, karub yi dabderem yiri dobirime andoon, Moses ye amob aombéd. ³⁵ Kwane, yi dowaken weng maa dowad kaamonande kamibka, ambiwoombéd yi karub yaa kaamondime. Amborom kuu

wonongbed dakmanuun kuu karakiib kowe.

³⁶Korindan, God ye weng kuu yuib yaambéd andowe ongmoonkob dee? O God ye weng kuu yuibbedmo kandiwen dee? Dowan! ³⁷Kanembed ye kuu profesiman o Kingkin ye deme yaromkono munob kawoonman ande meenoka, nembed yuib yaa ke wongkaan kee anam kedi Yariman ye amob kii ande kaadkerok andid. ³⁸Kumban ye kuu keyuib kee akmendandaneen kuu, ye yaa kangkon akmendandunaneen.

³⁹Kwane kowe, nangkodmia, profesii weng dakmi ye deme yaa kuu nindorokiibbed dowakeniib kerime. Kwane, God yaromkono ibnenoona weng maambéd dakmi yaa kuu kebenaib. ⁴⁰Kumban kurikuri ambiwoom kuu kamenabi korem kuu konomdangmo nekdane inamen ongmi ye yumbon yirimbed kerime.

Yesu Bobnoon Yirimbed Demboon Kuyaa Kangdommo Kerime

15 Angkodmia, nembed Yesu ye weng amun yuib yaa dakmaane wengambere kande awinenib kangdommo doriib. Kowe kibireb kee ne dowaken kuu kuye weng ye dowad yuib yaa monkona andid. ²Weng amun yuib yaa daandaan kumbéd kamkonomo awine doberembaraniib kuu, weng amun keyaambéd yuib kuu bobni yaa burudande bindaneen. Kumban weng amun awinokban keraniib kuu yuib anam andi kuu idiibban keraneen.

³Kedi, korem burudandoon ye inamen kukui ande yedmewoone kandaan kuu yuib yaa kangkon kondaan kuu kei, God Ye Weng Karadmo ye id kwamune arebmo kuu Keresu kuu nub ambarakmi are kirari dowad bobnoona, ⁴mangkiiwa, aronki ayoobmimiib dowan keroone demboon, God Ye Weng Karadmo ye id kwamune arebmo. ⁵Kwane, Pita yaa angkaderekore, ye

karub wad ayoowiib yaa angkadoroon. ⁶Kwane kuye yoman kuu, nimakarub 500iib burudande arimbed yaa kwangkón aron mimo kuyaambéd angkadoroon. Kuye angkadoroondan yemoon kuu wad doriib kumban yena kuu dukniwen. ⁷Kwanoone, ye kuu Yems yaa angkaderekore ye apasodan korem yaa angkadoroon.

⁸Kwane, yeenbon kuu ne yaa kangkon angkadoroon. Ne kuu awaraken dana woonemoon areb kwanoon, ⁹amborom kuu naningko kuu yirimo, apasodan yena arebban kowe. Kwane, nembed God yaa anam andiwendan yenbandaan kowe, naningko apasodan kumaom kowi kuu yiminban ande meenaan. ¹⁰Kumban, Godbed ye mimyob dowaken kabamoon keewoon kumbéd ne kekamune doriin. Kwane, ye mimyob dowaken kabamoon keewoon kuu ne yaa idiibban kerindo, idiib keroon. Kowe, ne kuu apasodan yena burudande yobdood kai ambangkaan, kumban neka naromkonombédban, God ye mimyob dowaken kabamoon keendi ne niindem aom angkeen kumbéd kwane ambangkaan. ¹¹Kumban weng amun kuu nembed kanyare dakmaan o apasodan yenambéd kanyare dakmiwen kuu ibmo, keye weng kee yi yoom ne yoombed kwane daandimaub, kwane keye weng keyaa yuibbed kwane anam andiwen.

Dukniwendan Ben Dembaneen

¹²Keresu bobnoon yirimbed nen demboon ande daanduwen kowe, yuib yena komarewa kere dukniwendan kuu ben dembaanban ande dakmiib? ¹³Kumban bobni yiri ben dembimokban karen, Keresu kangkon nen dembindo keroon karen. ¹⁴Kwane, Keresu kuu nen dembindo karen, nub ye weng kan yare dakmuub kuu idiibban keroone yuib anam

andi kwangkoni idiibban keroon karen. ¹⁵ Kumbedmomban, Keresu kuu nen dembindo karen, ari kuu God ye dowad dudi weng dakmuwen karen, amborom kuu Keresu bobnoon yirimbed Godbed nen demboon kii ande korokbenduwen kowe. Kumban dukniwendan kuu ben dembaanban kuu anam keroon karen, Keresu kuu nen dembindo karen. ¹⁶ Amborom kuu dukniwendan kuu ben dembaanban kuu anam keroon karen, Keresu ye kangkon nen dembindo kuu anam keroon karen. ¹⁷ Kwane, Keresu kuu nen dembindo karen, yiiib anam andi kuu idiibban keroone yiiib kuu korondindo amarakmi ye niindem aom doriwe ¹⁸ kane kane yi kuu Keresu ye niindem aombed dukniwendan kwangkoni korem bikne dowan keriwon karen. ¹⁹ Kwane, nub kuu Ewen ari dobaraubban ande okad kiri dobiri ye dowadmo Keresu kuu anam nub yaa awandaneen ande meenanuub kuu, nub kuu ambokda yoo andi yeman keranuub, yena korem arebban.

²⁰ Kumban, anam kuu Keresu kuu bobnoon yirimbed nen demboon kii. Ye kuu dukniwendan korem yi dowad yedin nen demboon. ²¹ Kedi, karub mimo yaambed bobni kuu kanmonoon kowe, dukniwendan ben dembi kangkon karub maa yaambed kanmonoon. ²² Kedi, Adam yaambed nimakarub korem dukni yeman keriwon kwamune areb kuu, Keresu yaambed nimakarub korem wadkeri kandi yeman keraniib. ²³ Kumban Godbed yi dowad aron kingkoon arimbedmo kwamaneen. Keresu yedin nen demboon kumbed Keresu ika mananeen yaron arimbed ye nimaya karuwa ben dembaneen. ²⁴ Kwananeena yimin wandaneen. Kuye aron arimbed Keresumbed ooniwendaniib korok korokiib aromkonodaniib korem yi aromkono monmarekore ye oonimbon

kuu Ambe God ye dingki ari kowaneen. ²⁵ Kedi, Yesu kuu no kwane oonaneene wene Godbed ye bondan korem kuyiib kuu Yesu ye dabderem yiri ben nongkobaneen. ²⁶ Kwane, bonman yeenbon monmaraneen kuu bobni. ²⁷ Amborom kuu God Ye Weng aombed yedmoon kuu kei, “Yembed komo komo korem kuu ben ye dabderem yiri nongkoboan.” andoon. Kowe, “komo komo korem kuu ben ye dabderem yiri nongkoboan.” ande yedmoon kuu God yeyiibban, amborom kuu yembed komo komo korem kuu Keresu ye dabderem yiri nongkoboan kowe. ²⁸ Kwane, keyiib kee yembed ambangke dowan keraneen kuu, Mingki ye dabderem yiri komo komo korem nongkoboan ye God kumbed Mingki kuu nen ye dabderem yiri kowaneen kowe, God kuu komo komo korem ooni ye God keraneen.

²⁹ Kwane kowe, dukniwendan ben dembaanban kuu anam keraneen kuu, kane kane yi kuu dukniwendan yi dowad baptais keriwon kuu komo kamaniib? Dukniwendan ben dembaanban keraneen kuu komande yena kuu dukniwendan yi dowad baptais keriwon? ³⁰ Ma, nub kude? Dukniwendan ben dembaanban kuu anam keraneen kuu, komandenuwed nubka aron korem aom kuu arudbon aom dewinimaub? ³¹ Angkodmia, dukniwendan kuu ben dembaneen kowe, bobni ye arud kuu aron mimim korem kirimonimain kii! Nub Yariman Yesu Keresu yaambed yiiib dowad kerengkan kamimain kumbed kwanandaan kui. ³² Efesus aombed karub yena arud ye dingkan areb kerenib ne yoom nangbuwen kuu, okad kiri dobiri ye dowadmo keraneen kuu id ma angkimbaraanban. Dukniwendan kuu ben dembimokban keroka, “Awari duknanuub kowe, animana oka kuyaamo meene anem.”

ande kamem. ³³Korondaiwe kuye weng dakmimaibdanbed yiid ben kimyen wanaib, anam kuu weng kei, “Angkodmia arewa kuu yiid inamen amun amun ben nengkidme arewa kerundimaib.” ³⁴Kowe, yiid inamen aom angkemoom areb kuu dembime, amarakmi yaa korondime. Kwanandaan amborom kuu yiid yena kuu God yaa nonoon keriwen kowe, yiid kuu karak kandi yeman.

**Ben Dembaneen Kuu
Kingkinmomban Id Yeka
Mamaayiid Dembanuub**

³⁵Kumban karub maambed kekane yedmaneen, “Komarewa kere dukniwendan kuu ben dembaneen? Yi id kuu komarewa areb kandaniib?” andaneen. ³⁶Kukuu weng inameniibban ai! Yiid komo kibingkimaib kuu bobnaane, kumbed wad dembimaib kui. ³⁷Yiid kuu kab kibingkimaib kuu idbedban yi id yob kab kumbed kibingkimaib, yakom kwamune o kab yena yobbed kui. ³⁸Yi id komo areb kerandameen kuu yeka Godbed kwane nekwimaan, ayob kane kuu kwane kuye id arebmo id kowimaan. ³⁹Id mimim kuu yeka yeka, ibmomban. Nimakarub yi id kuu yika maa, dingkan yi id kuu yika maa, ayari on yi id kuu yika maa, okyiri oon yi id kuu yika maaa. ⁴⁰Kwamune areb kuu Ewen aom ye id kuu yika, okad yiri ye id kuu yika. Kumban Ewen aom ye id kuyi manimanandeb kuu yika, okad yiri ye id kuyi manimanandeb kuu yika. ⁴¹Aron yu manimanandeb kuu maaa, wood yu manimanandeb kwangkoon maaa, mindong yi manimanandeb kwangkoon maaa, kwane mindong mimim yi manimanandeb kuu yeka yeka keriwen.

⁴²Kowe, dukniwendan ben dembaneen kuu kwana arebmo keraniib. Kibikee yi id kuu bobnaneen yeman ye id kumban, okad yiri kibingkemoom areb

mangkaniib kuu ma bobnaanban yeman dembaneen. ⁴³Kibikee yi id kuu deende arewa keru yeman ye id kumban, okad yiri mangkaniib kuu manimanandeb yeman dembaneen. Kibikee yi id kuu wuud keru yeman ye id kumban, okad yiri mangkaniib kuu aromkonomo yeman dembaneen. ⁴⁴Kibikee yi id kuu okad yiri yeman ye id kumban, okad yiri mangkaniib kuu kingkin ye kerekmen yeman dembaneen.

Okad yiri ye id kuyiib kowe, kingkin ye kerekmen yeman ye id kangkon kuyiib. ⁴⁵God Ye Weng aombed kekamune wongkoon, “Ibduruk ongmoonman Adam kuu inum konoone wad doboroon.” andoon. Kumban Adam Yeenbon kuu Wadkeru Koni ye Kingkin keroon. ⁴⁶Kumban kingkin ye kerekmen yeman kuu ibduruk minindo, okad yiri yeman kumbed ibduruk monoone amaanbed kingkin ye kerekmen yeman kuu monoon. ⁴⁷Karub ibduruk ongmoonman Adam kuu okadbed aandune ongmoon. Kwane, Adam ayoob andi kuu Ewen arimbed monoon. ⁴⁸Okadbed aandune ongmoonman kwamune areb kuu okad yiridan korem yi kangkon, yi id kuu ye id arebmo. Kwane, Ewen arimbed monoonman kwamune areb kuu Ewen ari wananiibdan korem yi kangkon, yi id kuu ye id arebmo keraneen. ⁴⁹Okadbed aandune ongmoonman ye kuru areb kanduwen kwamune areb kuu, nub kuu Ewen arimbed monoonman ye kuru areb kandanuub.

⁵⁰Angkodmia, yiid yaa ke yedmendaan kei. Okad yiri ye idiib kuu God ye oonimbon aom dobiri kuu yiminban. Kwane, bobnaneen yeman kuu bobnindeban yeman ye yumbon kandi kangkon yiminban. ⁵¹Wengambirime. Biknimbon kuu nembed ke yedmamdamaan kei. Nub kuristendan korem kuu bobnaubban nub yenamo, kumban

nub korem kuu ben amonombaneen.
⁵² Kwananeen kuu imak yuremoon areb, indob imbune waremoon areb, kirodmo keraneen. Kibi yeenbon baandaneena kwananeen. Kedi, kibi baandaneena, dukniwendan kuu ben dembe amonombaneena bobnindeban yeman keraniwe, nub kangkon kwane ben amonombaneen kii. ⁵³ Amborom kuu bobnaneen yeman kuu no amonombe bobnindeban yeman keraneene, kwane deendaneen yeman kuu no amonombe deendindeban yeman keraneen kowe. ⁵⁴ Bobnaneen yeman kuu no amonombe bobnindeban yeman keraneene, kwane deendaneen yeman kuu no amonombe deendindeban yeman keraneen yaron arimbed, God Ye Weng aombed wongkoon kuu “Bobni kuu dowan, Godbed korem burudande doroon kii!” andoon kuu anam id keraneen.

⁵⁵ “Bobnimbed nub yaa burudande doroon kuu dowan kii!
 Bobnimbed yewed kondi yaromkono kangkon dowan kii!”

⁵⁶ Bobnimbed yewed kondi yaromkono kuu amarakmi yaambéd monoon. Kwane, amarakmimbed burudande dori yaromkono kuu God ye amob domabangki kuyaambéd monoon.
⁵⁷ Godbed nub Yariman Yesu Keresu yaambéd bobni yaa burudande doroon, nub dowad. Kowe, God yaa kube eso andem!

⁵⁸ Kwana kowe, mimyob dowaken keendimain ye angkodmia, kangdommo doberembirime. Korondaiwe, komombéd ben mangdobaan andid. Aron mimim korem Yariman ye deme yaa yiyib inamen kumundinmoyiyib awinimamime. Amborom kuu yiyib yiyibkaad kui Yariman ye deme ambangkimaib kuu idiibban keriyemanban, idiib kerimaan kowe.

Kubiyiyib Od Kondi Ye Kerekmen

16 God ye nimakarub yi dowad kubiyiyib od kondi ye kerekmen kuu Galasia aom anam andiwendan yaa nembéd daandaan kwamune areb kamime. Yi yaa kwanandaan kuu kei. ² Arimingku korem ye aron ibduruk ari kuu yiyib mimim kuu od komoyiyib awudirimaun kuu kuyaambéd andokbe ben nongkobime. Kwananiib kuu ne mananiin kuu od benmene nongkobi ye kerekmeniib keraubban. ³ Kwane wene ne mananiin kuu yiyibéd karub keyiyib kee yimin kii ande kingkibko, yi dowad kaadkeri weng ye kerekiib wongkako, yiyibéd kubiyiyib od kondi yeman yi dingki ari kowenib Yerusalem yaa ben yurime. ⁴ Kwane, meendobaniine ne yoom wini kuu yimin keraneenbed kuu, ne yaa daboknaniwe wananuub.

Pool Ye Wini Dowad Korindan Yaa Kaamondoon

⁵ Kwane, ne kuu Masedonia ambibkin aom wananiin kowe, kuyaomdin wenekori, yiyiyib yaa mananiin. ⁶ Mok yiyib yoom aron dukmen areb dobaraniin dee amaron ye wood ayoobmimiib kuu dobaraniin dee. Kwanako, yiyib kunaya domonde wananiin yaa kuu yiyiyib awawime andid. ⁷ Yiyib yaa araben wedmende burudandi ye owod kuu ne dowakenban, Yariman ye dowaken keraneen kuu aron yenayiyib yiyib yoom doberem ande meenaan. ⁸ Kumban ne kuu Efesus aombed doriin. Kwane dobaraniine wene Pentikos yaron keranuun, ⁹ amborom kuu idiib deme ambangki ye ambongko kuu ne yaa nandoon kowe. Kwane kuyaa kuu yemooon yenambéd ne yaa manmo keriwén kowe.

¹⁰ Kwane, Timoti kuu yiyib yaa monoka, ongme angkodmene keenombirime, yiyib yoom kowe ye

kuu ma uniyiibanbed doborok. Amborom kuu ye kuu Yariman ye deme ambangkan yareen, nembed ambangkain areb kwane. ¹¹Karub maa kanembed Timoti ye weng kuu ma wunekaraan andid. Yiib kuu kubimbed domonenibko yewenubmoyiib kwane yaro neyiib yaa ika monok. Ne kuu kuristen angkodmia yena yoom kere monok ande meedmiin.

¹²Kwane, nub angkodmi maa Apolos kuu, nembed naawonmo nangkane yedmanaan kuu angkodmia yiiwiib yaa miniwendan yoom winime andaan kumban dowakeniibban keroon. Kumban aroniib keraneen kuu wananeen.

¹³Ongme kerekime, anam andi yaa kangdommo dobirime, eeri ye nimakarub kerime, yiib niindem aom aromnime. ¹⁴Komo komo kamibka mimyob dowakenbed ambangkime.

¹⁵Yiibkaadkeriwen, yiib ambibkin Akaiya aom Stefanas yoom yambiwoom doriibdan yoom kuu yidin anam andiwen. Kwane, yi kuu yikareb Godbed karadmo kerundoondan awandi ye deme awini yaamo doriib. Angkodmia, nembed yiib yaa ke nangkande yedmandamaan kei.

¹⁶Yiibka kankubune kwamunedan yi dabderem yiri dobirime, kane kane Yesu ye demedan yaa daboknenib anammo ambangkimaibdan yi dabderem yiri kangkon kwane dobirime. ¹⁷Kwane, Stefanas yoom Footunatus yoom

Akaikus yoom neyiib yaa miniwenkob kubaan, amborom kuu yiib kuu ne yoom dobirindo kumban yi kuu yiib yaambbed miniwen kowe. ¹⁸Yi miniwen kumbed ne yaa kubi kawiwon, yiib yaa kangkon. Kwamunedan yi aningko kuu arimbed kankoonime.

Kubi Weng Yeenbon

¹⁹Esia ambibkin aom kambong kambong aom nedbe kurikuri kamimaibdanbed yiib yaa kubendi weng keendiib kii. Akwila yoom Prisila yoombed kubendi weng yi mimyob yaambbed yiib yaa keendiib, Yariman yaningko yaambbed. Kwane yi ambiwoombbed nedbe kurikuri kamimaibdan kangkon kubendi weng keendiib. ²⁰Kuristen angkodmia korem keyaambbed kubendi weng yiib yaa keendiib kii. Yiib kuu marin marin karadmo kiwaanbed mandamuk konoon mandamuk konoon kame kubendime.

²¹Ne kerek wongkoonmanbedban, Pool nembed kubi weng kee ne dingkimbed yiib yaa wongke keendaan.

²²Karub kanembed Yariman yaa mimyob dowaken keendokban keroka ye ari butun kerok.

O Yariman, mene!

²³Yariman Yesu ye mimyob dowaken kabamoon kondoon kuu yiib yaa kerok.

²⁴Yesu Keresu yaningko yaambbed yiib korem yaa kuu ne mimyob kowaan. Anam kwanok.

2 Korindan

*Kerek Ayoob Poolbed Korindan
Yaa Wongke Keendoon*

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Poolbed ibduruk wongkoonbed ari kuu dudidanbed Korin aom menenib Pool kuu apasomban ye kuu yiiib yaa birandimaan ande kamiwen. Kowe Poolbed wengambooroonka kwane kamiib dowad kerek kee wongkoon, yi dudi weng inande koromoni dowad. Kwane, anam andiwendan Korin aom doriib kuu yi kubiyiib od kondi yeman nekwaib kuyaa kuu nekwe dowan kerime ande wongkoon. Wongkoon kuu Masedonia yaambbed, wongkoon ye weeb kuu AD 55 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-2)
2. God Kuu Nub Mimyob Wandu Kankubuni Ye God (1:3-11)
3. Pool Korindan Yoom Komarewa Dobere God Ye Deme Awinoon Kuyaa Ambobandoon (1:12-7:16)
4. Korindanbed Yi Kubiyiib Anam Andiwendan Yena Yaa Od Kondi Dowad Kube Ongkandoon (sapta 8-9)
5. Pool Kuu Apaso Keroon Kuu Anammo Ande Korokboon (sapta 10-12)
6. Yeenbon Weng (sapta 13)

1 Pool, ne kuu God ye dowaken yaambbed Yesu Keresumbed kinoona ye apaso keraan yoom nub kuristen angkodmi Timoti yoom.

God yaa anam andiwendan Korin aom doriib, yiiib yaa kerek kee keenduub, karadmo kerundoondan korem ambibkin Akaiya aom doriib yaa kangkon.

²Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyyiib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambbed yiiib yaa bangkandime.

God Yaa Eso Andoon

³Nub Yariman Yesu Keresu ye Ambe God yaa kubem, yembedmo mimyob keende kakman are nonondandi ye Ambe, mimyob wandi maa maa korem kankubuni ye God kui. ⁴Ye kuu dabab maa maa nub yaa menebimaan kumbed mimyob wandimaub korem kuu kankubunimaan. Kowe, kane kane dabab kandaniib kuu Godbed nub mimyob wandi kuu kankubunoon kumbed yi mimyob wandi yiminmo kankubunanuub kii. ⁵Kwane, Keresu ye durud yewed kuu nub wadkeri dohiri aom yemoonmo meneboon kwamune areb kuu, Keresu yaambbed nubbed yena yi mimyob wandi yiminmo kankubunimaub. ⁶Kumban, nub kuu yenambbed dabab kondaniib kuu yiiib mimyob wandiwen kankubuniyiwa yiiib kuu bobni yaa burudande bindiyiwa yi dowad kui. Kwane, nub kuu yenambbed nub mimyob wanduwen kuu kankubunaniib kuu yiiib mimyob wandiwen kankubuni ye dowad kui. Kwane kuyaambbed kuu yiiib kuu nub durud yewed kanduwen kuu ibmo kwamunemo kandiwen yaa kuu yodbiriban emambbed doberembaraniib kii. ⁷Kwane, nub kuu yiiib anam andi kuu no kwane awine doberembaraniib ande meenuub kuu kangdommo ande meenuub kii, amborom kuu nub nubkaadkeruwen yiiib kuu nub durud yewed kanduwen kuu ibonmo kwamunemo kandiwen kwamune areb kuu yiiib kuu nub mimyob wanduuwe kankubunoon kuu ibonmo kwamunemo keruwen kowe.

⁸ Angkodmia, nub kuu Esia ambibkin angkambed durud yewed kanduwen kuu yiiwiib kaadkerime anduwed. Yiiib koron keru kuu nub dowakenban. Nub dabab ku kanduwen kuu miin darewoob arewa anam, nub kangdommo dobiri ye aromkono korem kuu dowan keroone, nuwiib dukni yeman yaa doroon. ⁹ Anamaa, nub niindem aombd meenuwen kuu nub dukni yaron keruun kii anduwen. Kumban ku kwanoon kuu nubka nub inameniib o nub aromkonoyiib yaambd ban dukniwendan ben dembi ye God yaambd angkumone doburuwen kii. ¹⁰ Yembed nub kuu no dukni yeman ye dabab yaambd benkooboon, benkoobindo karen duknuwen karen. Kwane, yembed kuye dabab yaambd benkoobaneen. Yembed dukni yeman ye dabab yaambd nub benkoobimaneen kuyaa kuu anam kwananeen ande meedme doruub. ¹¹ Kwane, yiiib kangkon nub yaa meenende awandiwen kuu kurikurimbed kamendiwen. Kwanikob, nimakarub yemoon kurikuri kamiwe Godbed wengambere ee yimin andekore nub yaa munobmo awandoon kowe, nimakarub yemoon kuu nub dowad God yaa kube eso andaniib kii.

Pool Ye Meeni Kan Kiwaan Maa Kwoon Ye Weng Id

¹² Kwane, nubbed kerengkande dakmuub kuu kei, nub komo kamuwen ye kiwaan korokbendoon kuu, okad kiri doburuweniib yiiib yoom doburuweniib kuu inamen karadmoyiib aadidmiyiibban ye inameniib God yaambd meneboon kumbd ambangke doburuwen, anamaa, yiiib yoom doburuwen kuu kwamunemo kuda. Kwanuwen kuu okad kiri ye meeni kangdom ye kerekmen yaambd ban, Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ye kerekmen yaambd kui. ¹³⁻¹⁴ Kedi, nub kuu yiiib yaa wongkaub kuu yiiib kimingkane id

kande kaadkeri yemanmo. Kwane, kibi-kee yiiib kuu kimingkane weng id yemanmo kande kaadkeriwen. Kowe, nembd kwananeen ande meenaan kuu weng id korem kande kaadkerkoriwa, Yari-man Yesu yaron arimbed yiiib anam andi dowad kerengkande dakmanuub kwamune areb kuu nub dowad kerengkande dakmaniib kii.

¹⁵ Kwane, kuye weng kuu kangdommo awinaan kowe, ne ibduruk meenaan kuu kwane nekwane meeneni yiiib wedmenda ye inamen yaa kowaan, kwanako Godbed yiiib yaa amun kerunde ayoob kerok andid. ¹⁶ Ne dowaken kowaan kuu Masedonia ambibkin yaa dewananiin kuu kwane mene aom yiiwiib dore wedmende wengandekori wananiin ande meenaan. Kwanekori, angkon ika Masedonia yaambd yiiwiib yaa mananiin kuu, yiiibbed ne dowad nekwiwed ne nende Yudea angka wini yeman kii. ¹⁷ Kumban kibikee yiiwiib yaa minindo kowe, kuye meeni kowaan kuu ogoodmo inamen maa maa keraan kumbd kowaan dee? Okad yiri ye kerekmen yaambd kowaan kumbd weng id ayoob kere ee ee yii yii ande keraan dee? Dowan!

¹⁸ Kumban, God kuu ye weng yaa ma korondiyiibban ye God kwamune areb kuu, nub weng yiiib yaa kuu weng id ayoobban. ¹⁹ Amborom kuu ne yoom Sailas yoom Timoti yoombed yiiib kumaom yare ye weng daande amonombime ande baande dakmuwen ye karub, God ye Mingki Yesu Keresu, ye kuu weng id ayoob ye karubban, yembed no ee ande dakmimaan kowe. ²⁰ Kwane, Godbed weng kunduk yemoon dakme kwoon yaa korem kuu, Keresu yaambd eemo keroon. Kwane, ye yaambd nubbed anam kwanok andi-maub kuu God yaa nambiri koni yeman kii. ²¹ Kedi, nuwiib yiiwiib ong-mendoone Keresu aombd kangdommo

doruub ye karub kuu God kii. Yembed nub kinoone yeka ye nimaya karuwa keruuwe, ²²ne nimaya karuwa andi dowad nub animari ye dingki yuudiib kowene, Kingkin Karadmo nub niindem aom kondoon. Kukuu wonong mukod kowimaib areb, komo komo nub dowad menebaneen kuu dungkud kondoon.

²³Ne kuu God yaa baande yedmaan kuu yembed ne dowad weng anammo dakmoon andok andaan, ne angkon ika Korin yaa monokban keraan kuye id kuu, yiib yaa dabab kondainban andid. ²⁴Nub kuu kwane yiib anam andi yaa yiib kuu ben kwanime kekanime kami dowad oonendokban, yiib kubime andi dowad yiib yoom ambangkimaub, amborom kuu anam andi yaambad yiib kuu kangdommo dobaraniib kowe.

2 Kwana kowe, inamen kowaan kuu angkon ika yiib yaa meneni kamkonomo ongekande kubiyiibban kerundainban andaan. ²Kedi, yiibbed ne kubewimaib kowe, yiib yaa kamkonomo ongekandaniina mimyob wandaniib kuu, karub kanembed ne kubewaneen? Dowan. ³Kwane, anukbed kerek maa kuyaom kwane wongkaan ye dowad kuu kubewimaibdan yi kuu ambarakme doriib kumbed mene wedmekori miin kubiyiibban kerainban andid. Yiib korem ye dowad kangdommo meenaan kuu, yiib kuu ne weng awine kandaniwa kwane kubaniina ibonmo kubaniib kii. ⁴Amborom kuu mimyob wandime andi dowadban, ne mimyob dowaken darewoob yiib yaa keendimain ye ambab kumunkingke kaadkerime andi dowad, ne kuu miin kubiyiibbaniib mimyob wandiyiib inok wiyiib kumbed yiib yaa anukbed kerek wongkaan.

Amarakmi Are Nonondandi

⁵Kumban, yiib kuyaa kuu karub maambad amarakmoonkob mimyob wandiwen kuu, ne yaa mimyob wandi keruwoon kumbedmomban, yiib korem yaa mimyob wandi kerundoon. Kumban yiib yaa mimyob wandi darewoob kerundoon andainban, embeng areb kuyaa. ⁶Amarakmoon kuye dowad kuu yiib yemoonbed dabab koniwe kandoon kowe, kuu yimin, yenambad ari kone daboknaib. ⁷Kowe, kibikee yiib kuu ye amarakmi are nonondandenib ye mimyob wandi kuu kankubunime. Kwananiib kuu ye mimyob wandi kuu miin darewoob kere korem yiminban keraanban. ⁸Kwani kowe, nembed nangkande yedmaan kuu kei, yiib mimyob dowaken ye yaa angkeen kuu ika ongme korokbenime. ⁹Anukbed kerek wongkaan kuye id kuu yiib yaa komboon kaamobako kangdommo doberenib ne ongki weng korem awine kande kwane ambangkibko wedme kaadkera andid. ¹⁰Kwane, yiib kuu kane kane yi amarakmi kuu are nonondandaniib kuu, ne kwangkon are nonondandaniin. Nembed are nonondandi yeman kuu wedmaniin kuu kwane are nonondandaniin. Kukuu yiib dowad Keresu ye murubia arimbed are nonondandaniin kii. ¹¹Kwanadned Seten kuu kebenuwed nub yaa yaro mene buruandokban keraan andid, ye inamen yembed ku meene ambangkimaan kuu nubkaadkerunuwen kowe.

Nub Kuu Yesumbed Ongmoon Ye Amob Yeeb Ye Demedan

¹²Ne kuu Troas siti yaa wene Yesu Keresu ye weng amun kanyare daandaan kuu, Yariman yaambad ambongko kuu ne yaa nandoon kumbed yemoon anam andiwe kedmengkandaan kum-

ban, ¹³ne inamen aom kan kuru danginban, amborom kuu Troas aombed ne kuristen angkodmi Taitus ma wedmenindo kowe. Kwani kowe, Troasdan yaa yiiyoo ande domonde wene Masedonia ambikkin yaa wanaan kii.

¹⁴Kumban nembed God yaa eso anda, yembed Keresu yaambad korem burudande doroon kumbed nub kubimo ben kinban yaraane, nub yaambad baeb amun areb Keresu yaa kuu kaadkere yimin yimin yaa derendare weneen kii.

¹⁵Kedi, nub kuu Godbed bobni yaa burudande bindaneendaniib monmaraneendaniib kuyaom ye weng kanyare dakmuub kuu, Yesu Keresumbed nengkane God yaa baeb amun konemoo areb keruwen. ¹⁶Kukuu monmaraneene duknaniibdan yaa dukni ye baeb kuwi yeman, kumban bindaneene wad dobaraniibdan yaa wadkeri ye baeb kuwi yeman kii. Yesu ye weng amun kanyare dakmi ye deme kuu kanembed yeka yimin kere awinaneen? Dowan!

¹⁷Amborom kuu od embeng yeman bekore wene ari kankoone od darewoobbed kowe berengki ye inamen areb kuu, karub yena yemoonbed God ye weng yaambad od bem ande kanyare dakmimaib kowe. Kumban nub kuu kwamunemban, nub kuu Godbed ben nongkoboondan areb Keresu yaambad God ye arinambo arimbed ma aadikmiyibban kumbed nimakarub yaa dakmimaub kii.

3 Yiiib yaa kuu ika andowe yedmuub nub kuu yiminmo anduub dee, o yenambad kwanimaib areb kuu yiiib nub yaa kaadkerindokob yenambad nub dowad karub amun andi ye kerek yiiib yaa kondanuub dee, o karub yena nub yaa kaadkerindokob yiiibbed nub dowad karub amun andi ye kerek yi yaa kondaniib dee? Dowan. ²Karub amun andi ye kerek nub niindem aom ku wongkuwen kuu

yiiibka yiiib kui, nimakarub korem wedme kimingke kaadkeriwen kui. ³Dianmo korokboon kuu yiiib kuu Keresu ye kerek yembed wongkaane nubbed ye deme awinuwen kuyaambad ongmoon. Kumban kerekadumbadban wad doreen ye God ye Kingkiniibbed wongkoon, bot dabkonombonmo arimbedban, nimakarub yi niindem aombed wongkoon kui.

⁴God ye Kingkiniibbed yiiib niindem aom doreen kuye inamen dakmuub kuu Keresu yaambad God ye arinambo arimbed arudkonombonmo awinuub kii. ⁵Nubka yiminmo ma andaubban, barang maa yaa nubka yimin kerindo, nub yiminmo kerundi kuu God yaambadmo. ⁶Yembed nub yaa yiminmo kerundoone amob weng yeweb ye deme awinuub. Kuye amob weng yeweb kuu dingkimbed wongki yemanban, Kingkinbed wongki yeman, amborom kuu dingkimbed Yuudan yi dowad wongkoon ye amob kuu no bobni kanmini yeman, kumban Kingkinbed wongkoon ye amob kuu wadkeri kanmini yeman kii.

Amob Yeweb Yeka Kwane Nambirimo

⁷Bot dabkonombonmo arimbed wongkoon ye amob kuu Israeldan yaa monoon kuu nambiriyiiib monoone Moses ye murubia ari kuu nambiriyiiib keroone Moses kuu ika yiyiiib yiri kawonoone, ye yaa nambiri angkeen kuu embeng kere weneen kumban, yi kuu ye yaa nengmone kerenombirinban keruwen, nambiriyiiib kowe. Kuye amob komo komo ambangkoon kumbed bobni kanmonoon kowe, ⁸Kingkin Karadmombad komo komo ambangkaneen kuu nambiri darewoob ariyiiib, eeyoo? Anamaa. ⁹Kedi, Yuudan yi amobbed komo komo ambangkimaan kuyaambad nimakarub yaa wengyunde dabab kondimaan kuye amob

kuu nambiriyiib monoon kumban, Kingkinbed komo komo ambangkimaan kuyaambed nimakarub yaa yorokmo kerundimaan kuye Kingkin kuu nambiri darewoob ariyiib kii! ¹⁰Kwane, kurin anukbed nambiriyiib monoon yeman kuu kibikee nambiri darewoob arimbed yeman yaa kuu nambiriyiibban areb keroon. ¹¹Kwane, down kere weneen ye amob kuu nambiriyiib monoon kumban, embeng kere wininban doberembaraneen yeman ye nambiri kuu darewoob arimbed kii.

¹²Kwana kowe, kukwamune kumbed Godbed anam kwananeen ande meedmuub kowe, arudkonomo doruub.

¹³Moses kuu ye dowakenban ye murubia arimbed nambiri kuu embeng kere weneen kuyaa Israeldanbed wedmaib anded kowe, ebkad baradbed kan yenbe kebenoon. Kumban nub kuu kwamunemban. ¹⁴Israeldan yi inamen meeni kuu kebenoon, amborom kuu anukbed mene kibikee kurin Moses ye amob weng kimingkimaib kuu kuye ebkad baradbed kebenimaane id awine kandimokban kowe. Kuye kebeni yeman kuu bongmindo, amborom kuu Keresu yaambedm bongmaneen kowe.

¹⁵Kwane, anukbed mene kibikee Moses ye weng kimingkimaib kuu kebeni yemanbed yi inamen kebendimaan kowe yiminban. ¹⁶Kumban kane kanembed amonombe Yariman Yesu yaa wananiib kuu kebeni yeman kuu Godbed bongmaneen.

¹⁷Kukei, Yariman andaan ye id kuu Kingkin Karadmo, kwane Yariman ye Kingkinbed kunayambed dobaraneen kuu kuyaa doriibdan kuu obonmo dobaraniib. ¹⁸Kwane, nub murubia ari ma kebengki yemaniibban kerehub, Yariman ye nambiri kuu kwane dianmo wedmenimaubdan, nub korem kuu ben amonombe ye areb ongmene

yeka mamaa kerunde weneen. Kukuu nambiri darewoob kere weneeniib, Yariman yaambed. Ye kuu Kingkin Karadmo kui.

Weng Amun Kanyare Daandi Ye Kerekmen

4 Kwana kowe, Godbed mimyob keende kakman are nonondandi ye kerekmen yaambed keye deme awinuwen kowe mimyob wandiyiibban doruub. ²Kuned kuu, nub kuu yemyeb ye demeyiib karak bobni ye demeyiib yaa kuu angkurom korokbenduwen. Kukuu nub kuu birandi ye inameniib God ye weng kan nengkire angkarambed kedmengkandi ye inameniib awinimokban kui. Ma kere, nub kuu God ye weng kuu anammo ande wedangkambed dianmo korokbendimaub kumbed, God ye indob arimbed nimakarub yi niindem aombed nub dowad karub amun ande meenimaib. ³Kowe, weng amun kedmengkanduub kuu dianbonmo kerindo keraneen kuu, monmaraneene duknaniibdan kuu yi yaamo kwane keraneen. ⁴Kwane kuu awad arewa kibikee okad kiri dorone ooononman kumbed anam andindodan yi meeni inamen kebengkoon. Kwanoonkob yi kuu God yoom miin ibmo ye karub Yesu Keresu ye weng amun nambiriyiib yuroon kuu wedminban. ⁵Nub kuu nubka nuweng kanyare dakmindo, Yesu Keresu kuu Yariman ande yare dakmimaub. Kwane, nub kuu Yesu ye dowad yiib demedan keruwen ande dakmimaub. ⁶Kedi, “Nambiri kuu yuroko kumun yiri kuu namborok.” ande yedmoon ye God, yembed ye nambiri ongmene nub niindem aom kowe yuroon, yuroko Keresu ye murubia yaambed God ye nambiri kaadkerime anded.

**Nub Kuu Ambarakmidan Kumban
God Ye Karadmo Yeman
Nub Niindem Aom Angkeen**

⁷Nub kuu okad nunungbed ongmimaib ye ok yuundi yemaniib kuyaom bot gold aweneyiib areb, korem burudandoon ye aromkono God yaambad monoon kuu okad yiri yeman nub id ye niindem aom angkeen kumbed, aromkono kuu nub yaambadban God yaambad ande korokboon. ⁸Nub kuu dabab dabab kuu menebene kanawanewandimaan, kumban dabab dabab kuu kwamune yeene beengkanabe ben yiri yurimokban. Kwane, nub kuu dabab menebimaan dowad komo kamanuub kii ande meenimaub, kumban kwane meene miin kubiyiibban kerimokban. ⁹Kwane, nub kuu yenambad durud konde yenbandimaib, kumban God kuu nub yaa ma domondimokban. Kwane, nub kuu yenambad yeene ben yiri nongkobimaib, kumban monmarimokban. ¹⁰Yesu Keresu bobnoon kuu nubbed kan nub niindem aom kowe karene yarebuub. Kwanubko, kwane Yesu Keresu ye wadkeri dobiri kuu nub id yaambad korokboko okad kiridan wedmenime anduwed. ¹¹Nub wad doruubdan, nub kuu Yesu ye dowad yena yi dingki dem aom yuriiwe yeene nongkobimaib, bobnaneen ye id aom doruub kuyaambad Yesu ye wadkeri dobiri kuu korokbime anded. ¹²Kwana kowe, bobni ye barang kuu nub kumaom meneboon kumbed wadkeri kuu yiiib kumaom monoon.

¹³God Ye Weng aombad kekamune wongkoon, “Anam andaan kowe, kwamunemo dakmaan.” andoon. Kuye anam andi ye kerekmen yaambad nub kangkon ibmo anam anduwen kowe kwamunemo dakmuub. ¹⁴Amborom kuu Yariman Yesu bobnoon yiri kuu

nenkoonoon ye God, yembad nub kangkon benkoobe Yesuyiib yaa nongkobe ye kerebiri arimbed yiiwa nuwa korokbaneene dobaranuub kuu nubkaadkeruwen kowe. ¹⁵Keyiib korem kee yiiib dowadmo, God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu wenene nimakarub yenayiiib ari yemoon yemoonmo benmo wonoko eso miin darewoob andibko God kuu nambiri darewooyiib kerok anded.

¹⁶Kwana kowe, nub niindem aombad kuu yiminban korondanuub andi ye inaminiibban doruub. Nub karub id angka kuu monmare weneen kumban, nub niindem aom wadkeri kuu Godbed aron mimim yeweb ongmimaan. ¹⁷Kwane, kirod mene dowan keraneen ye dabab embeng embeng nub yaa menebimaan kuu, dowan kerindeban ye nambiri kandi ye kiwaan nub dowad ongme weneen. Kuye nambiri kuu dabab ye arewa kerundi ye kumunkingki arebban, miin amun darewoob anam arimbed kii! ¹⁸Kowe, nub indob korem kuu benkirare kereknaub kuu, yiribman okad kirimbed wedmuub ye yiribman yaamban, wedmindeban ye inamen Ewen arimbed monoon yaa kereknaub. Amborom kuu wedmimaub ye yiribman kuu arabenmo angkimbaraneen kumban, wedmindeban ye inamen kuu dowan kerindeban aron korem korem angkimbaraneen kowe.

Nub Ewen Ari Dobiri Yeman

5 Nub id kuu okad kiri ye kombon areb kowe, yenambad kuye kombon monmaraniib kuu karub yi dingkimbedban Godbed aron korem korem ye ambib yenbenabekore Ewen arimbed nub dowad nongkoboan kuu nubkaadkeruwen. ²Kumban nub id kuu kibik no okad yiri ye kombon kemaom doberemoon areb doruub kowe, Ewen ye ambib kande inwarem ande wareki kamuub,

³ amborom kuu kuye ebkad inwaranuub kumbed nub kuu kad dobmo dobaraub-ban kowe. ⁴ Kedi, nub kuu kuye okad kiri ye komboniib doruub kuu, warekaune dabawiib doruub, amborom kuu kad dobmo dobiri kuu nub dowakenban, nub dowaken kuu Ewen ye ambib inwaranduked yimin. Kowe, okad kiri ye bobni yeman kuu amonombe wadkeri aron korem yeman keraneen. ⁵ Kuye dowadmo nub kuu Godbed ongmenaboos. Kwane, yembed Kingkin Karadmo nub niindem aom kondoon, kukuu wonong mukod kowimaib areb, komo komo nub dowad menebaneen kuu dungkud kondoon.

⁶ Kwana kowe, nub kuu kangdommo meenembere kaadkeruwen kuu, nub kuu okad kiri ye id ke doruub kei, Yariman yambib kuu ambabbed doruub. ⁷ Kedi, nub kuu nub indobbed wedmuub yaambbedban anam andi yaambbed doruub. ⁸ Ke yedmaan kei, nub kuu kangdommo meenembere doberenub, nub id domonde Yariman yambiwoom doberem ande dowakeniib keruwen. ⁹ Kowe, nub meeni dedmoni darewoob awinuwen kuu okad kiri ye idiib doruub o keyaa domonde Godiib yaa wunuub kuu ye yaa kubi konem anduwed. ¹⁰ Amborom kuu nub korem kuu Keresu ye wengyundimbon yaa dobaranuub kumbed, nub mimim kuu okad kirimbed idiib doburuwen yaron aombbed amun o arewa komo komo ambanguwen kuye kakman kuu ibmo banuub kii.

Yesu Yaambbed God Yaa Kunum Keruwen

¹¹ Kwane, nub kuu Yariman God yaa anam ande uneni kuu nubkaadkeruwen kowe, nimakarub yaa ye weng daande nangkandande kamuub kii. Nub anam komarewa kuu God yekaad. Kwane, nub anam komarewa kuu yuib niindem aom dianmo wedmiwen, anam deeko? ¹² Nub kuu yuib yaa nub kuu

yiminmo ande kamokban, kumban nub komo ambangkaub kumbed nub dowad kubiyiib kere kerengkan kamime anduwed. Kwananiib kumbed yuib kuu karub yi niindem aom wedmimokban bunangkamo ye yiribman yaa kerengkan kamiibdan yaa inandaniib kii. ¹³ Kedi, nub kuu yenambbed warudkidan andaniib kuu God ye dowad kwamune ambangkaub kumbed kii. Kwane, nub kuu yenambbed inamen amundan andaniib kuu yuib dowad kwamune ambangkaub kumbed kii. ¹⁴ Kukei, Keresu ye mimyob dowaken kumbed dedmonaane kwamune ambangkimaub, amborom kuu karub mimombbed nimakarub korem yi dowad bobnoon kowe, nimakarub korem kuu dukni yeman. ¹⁵ Kwane, Yesu nimakarub korem yi dowad bobnoon, wad doriibdan kuu yika yi dowad dobaraib, yi dowad kuu bobnoone Godbed nenkoonoonman ye dowad yaambbed dobirime anded.

¹⁶ Kwana kowe, kibikbed ari kuu nub kuu okad kiri ye kerekmen yaambbed nimakarub yaa wedmende inamen kowimban. Kurin anuk kuu kuye kerekmen yaambbed Keresu yaa wedmene inamen kowimaub kumban, kibikee kuye meeni ye kiwaan yaa kuu koronduwen. ¹⁷ Kwana kowe, kane kanembed Keresu yaa anam ande dabokniwen kuu yi kuu yeweb ongmenaboos. Kurin yiri yeman kuu down, yeweb yeman yi yaa angkeen kii! ¹⁸ Kwamune kee korem kuu God yaambbed meneboos. Yembed Keresu yaambbed nub kuu ben kunum kerundekore, ben kunum kerundi ye deme nub yaa kondoon. ¹⁹ Kuye deme kukei, Godbed nimakarub yi amarakmi kuu kakman kondi dowad kimingkainban andekore, Keresu yaambbed okad kiridan ben kunum kerundoon kumbed, kuye weng kuu kanyare dakmime ande nub dingki dem

aom kowoon. ²⁰ Kwana kowe, nub kuu Keresu ye weng amun kan okad yena yaa wenebidan, Godbed nub yaambéd okad kiridan yaa amonombe anam andime andemooon areb keruwen. Kowe, naawonmo nangkande yedmuub kuu, God yaa minibko kunum kerundok. ²¹ Godbed ma ambarakmiyiibbanman ongmoonkob nub dowad ambarakmi yeman keroon kumbed, ye yaambéd nub kuu God ye yorokmodan keranuub.

6 Kwane, nub kuu Yesu yoom deme ibonmodan kowe, yiib yaa ke nangkande yedmuub kei. God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yiib kuu anammo awinime, idiibban keraan anduwed. ² Amborom kuu Godbed Ye Weng aombéd yedmoon, “Nembéd ne kubi dowakeniib aron kinaa arimbed yiib kurikuri weng wengambere kwanaan, bobni yaa burudande bindi yaron arimbed yiib awandaan kui.” andoon.

Kedi, Pool, nembéd yiib ke yedmen- daan kei, kibireb kee Godbed ye kubi dowakeniib kinooon yaron kii, kibikee bobni yaa burudande bindi yaron kii.

Pool Deme Dabawiib Arewa Aom Awunoon

³ Yesu ye deme awinuub kuyaa kuu yenambéd daanubdaanab kame deme arewa andaib andi dowad kumbed nub kuu yena yi murubia ari boknandi yeman ma kowokban. ⁴⁻⁵ Kwane, kiwaan korem yaambéd yiib yaa nubka nub kuu God ye demedan ande korokbenduub kukei, dabawa yobdooda mimyob wande yiminban keru yemana nub yaa meneboon kuyiib, atdebokbed nub yenbandiwen kuyiib wii aom nub benkamobiwen kuyiib nuwiib yaa mene arud wande yirinde baande kamiwen kuyiib deme yobdood ambangkuwen

kuyiib unuk angkindeban keruwen kuyiib mungimo doboruwen kuyiib yaa kuu aron doboob yinmoniyiibban kangdommo doberemburuwen kii. ⁶ Kwane, nub kangkon doboruwen kuu karadmo inameniib kaadkeriyiib yodbirimbán iwarimbéd dobiriyiib awandiyiib Kingkin Karadmo yaambéd dobiriyiib ma aadikmiyiibban ye mimyob dowaken keendiyiib ⁷ anam anam ye weng daandiyiib God ye aromkono korokbiyiib kingkin kerekmen yaambéd God ye yorokmo ye kuman wiwi angka yemaniib an angka yemaniib kuyiib doberemburuwen kui. ⁸ Kwane, nub kuu yenambéd karub amun ande benkoobaiwa yenambéd karub arewa ande benkubunimaib kumbed doruub. Kwane, nub dowad yenambéd dudanabidan andaiwa yenambéd yorokmodan andimaib kumbed doruub. Kwane, nub kuu ma aadikmiyiibban doruub kumban yenambéd nub dowad aadikmidan andimaib. ⁹ Kwane, nub kuu yenambéd aningkoyiibbandan andaiwa yenambéd aningkodan andimaib. Kwane, nub kuu yenambéd yowori yeman andiwen kumban wad doruub. Kwane, nub kuu atdebokbed yenbandiwen kumban yenbande nongkobindo. ¹⁰ Kwane, nub yaa kuu yenambéd kubiyiibban mimyob wandi kerundiwen kumban kubimo doruub. Kwane, nub kuu kamboknon keruwen kumban kedmengkanduwen kumbed yena yemooon yi anam andiwenkob yi anam andi yaa kuu yiribman yemooon keremooon areb keruwen. Nub kuu dingkirud keruwen kumban kumkam korem kuu nubman.

¹¹ O Korindan, nub kuu yiib yaa kwane dianbonmo dakmuwen, nub mimyob ambongko kuu kwane yiib yaa anam nanduwen kii. ¹² Nub kubi dowaken kuu yiib yaa keendimaub ma korondokban kumban, neman yiibbed kubi dowaken

nub yaa kebeniwen. ¹³Ne danaya areb kereni daandaan kii, neman konoon neman konoon ibmo keremmoon areb, yiiib mimyob ambongko kangkon nub yaa nandime.

Anam Andindodan Yaa Dabokne Ibmo Keraib

¹⁴Yiib kuu anam andindodan yoom ibmo kere dabokne awinaib, deme korok keriyiib awaniyiib kwamune awene kuyiib ye dowad. Kedi, inamen yorokmo yoom inamen arewa yoom kuu ibmo dabokne ambangkaniwoo? Dowan. Kwane, awingyab kuu kumun yaa dabokne yonenanuunoo? Dowan!

¹⁵Kwane, Keresu yoom Seten yoom kuu ee inamen mimo kerem andaniiwoo? Dowan! Kwane, anam andiwendan yi inamen yoom anam andindodan yi inamen yoom kuyaom kuu inamen maa kuu ibmo keroonoo? Dowan! ¹⁶Kwane, God ye kurikuri boyambib darewoobdan yoom dudi god yoom amob weng ongmiwenoo? Dowan! Kedi, wad doreen ye God ye kurikuri boyambib darewoob kuu nub kei. Kuye dowad Godbed Ye Weng aombed yedmoon,

“Ne kuu yi yoom dobereni yi yoom ibonmo dewenebaniin.

Kwane, ne kuu yi God keraniine, yi kuu ne karuwa nimaya keraniib.” andoon.

¹⁷Andekore, yi yaa ika yedmoon, “Kwana kowe, yiib kuu yi numun kumaom doriib kuu koronde yaro mene yiibka kerime.

Ne yaa arewa keru yeman ma angkoronaib.

Kwane ma angkoronaibban kuu yiib yaa kuu amun ande kubende baniin.

¹⁸Ne kuu kwamuneni yiib Ambe keraniina,

yiib kuu ne nima dana karub dana keraniib.” andoon, Aromkono Korrem ye Yarimanbed.

7 Mimyob dowaken keendaandan, yi iwa nuwa kuu kuye weng kunduk buwen kowe, nub idiib kingkiniib yaa arewa kerundoka nub kuu God yaa arewa keru yeman korem kuyaa koronde inamen karadmo awinemen. Kwanenub wene nub karadmo dohiri kuu demkoronmo kerem, God yaa une yaningko kankooni dowad.

Korindan Kuu God Ye Weng Awine Doriib

²Nub yaa yiib mimyob ambongko nandime. Nub kuu karub maa yaa ma amarakmindo, nub kuu karub maa nen amonombe kiwaan arewa ari kowindo, nub kuu karub ma nemengkane yod bindo. ³Ke dakmiin kei, yiib amarakmiwen kumbed wengyunde dabab konda andi dowadban. Ne kwane anukbed daandaan kui, nub kubiyiib mimyob dowakeniib yiib dowad nub niindem aom angkeen kuu miin darewoob anam kowe, nub yiib yoom kwane dobaranuub o yoworanuub kuu yimin kui. ⁴Yiib dowad miin kangdommo meanaan kuu God ye weng awine doriib kii. Yiib dowad kerengkan weng yemooon dakmenabaan kii. Yiib dowad ne niindem aom aromne kubi darewoob keraan. Dabab yemooon nub yaa meneboon kumban, ne kubi kuu yiminmo keroon kii.

⁵Kedi, anukbed Masedonia ambibkin aom aomnuwen kuu, yiidkindeban keruwen, amborom kuu dabab maa maa kumbed kumene kemene kumbed nub kanawanewandoona nub niindem aom uniyiib doburuwen kowe. ⁶Kumban God kuu dababbed benkubunoondan yi mimyob wandi kankubuni ye karub kowe, Taitus monoon kumbed Godbed nub mimyob wandi kankubunoon. ⁷Ye

monoon kumbedmomban, yiiibbed ye mimyob wandi kankubuniwen kumbed, Godbed nub yaa kangkon awande kubiyiib kerundoon. Yiiib ne yaa wedme wenganem andi ye wengiib ne yaa komo keroon yaa yiiib mimyob darewoob wandiwen ye wengiib awawi ye inamen darewoob anam keruwen ye wengiib kuu Taitusbed nub yaa daandoon kowe, ne kubi kan arimbed daane darewoob keroon.

⁸Kedi, kerek anukbed yiiib yaa wongke keendaan kumbed yiiib mimyob darewoob kowiwen kumban, yobdoodmo wongkaan ye inamen ongmaan kuu amonombindo. Anam kuu kerek keendaan kuye yoman kuu amarakmaan andaan, amborom kuu yiiib kuu kerek kimingke aron dukmenmo mimyob kowiwen kowe. ⁹Kumban kibikee kubimo keraan, yiiib mimyob kowiwen andi dowadban, yiiib mimyob kowiwen kumbed amonombe yiiib amarakmi kuu kirariwen andi dowad kubaan. Amborom kuu yiiib mimyob kowiwen kuu God ye inamen ongmoon ye kerekmen yaambbed kowe, yiiib yaa yobdoodmo dakmuwen kuu yiiib yaa ma morarindo. ¹⁰God ye inamen dowaken ye kerekmen yaambbed mimyob kowi kuu amarakmi yaa koronde amonobekore bobni yaa burudande bindi kiwaan ari wini yeman. Kuu amonombaan kuu arewa, ibduruk dobaraan areb kera andi yemanban. Kumban okad kiri ye kerekmen yaambbed mimyob kowi kuu bobni yeman. ¹¹Kedi, yiiib kuu God ye inamen dowaken ye kerekmen yaambbed mimyob kowiwen kumbed inamen amun yemoon demboon. Yiiib niindem aom ke demboon kei, nindorokiibbed nub amarakmindo ande koromoniwen kuyiib amarakmoonman yaa kongeniwen kuyiib amarakmoon kwande uniwen kuyiib Pooliibbedned

andiwen kuyiib amarakmoonman kirodmo anammo wengyunde dabab koniwen kuyiib kui. Yiiib kuu kiwaan korem yaambbed kuyaa kuu nuwiibban yembedmo amarakmoon ande korokbendiwen. ¹²Ne kwamune kerek ku wongke keendaan kuye id kuu amarakmoonman ye dowadban o kwamune kane yaa amarakmoon ye karub ye dowadban, kuu yiiib kuu God ye murubia arimbed nindorokiibbed nub dowad God ye weng awinimaib kuu wedmime andid. ¹³Kwanakob nub mimyob wandi kuu kankubunoona kubuwen.

Kumban kumbedmomban, Taitus kuu yiiibbed mimyob keene awaneniwe ye niindem aom aromne kubi darewoob keroon kumbed, wedmekorub kubi darewoob arimbed keruwen. ¹⁴Ne anukbed yiiib dowad ye yaa kerengkan kamaan. Kwane, yiiib kuu ne kerengkan weng ibmo kerenib ye yaa awaneniwen kumbed yiiib ne yaa karak ma kawindo. Nub yiiib dowad weng dakmuwen korem kuu anammo keroon kwamune areb kuu, nub kerengkan weng yiiib dowad kwane Taitus yaa dakmuwen kangkon anammo ande korokbenoon. ¹⁵Kwane, yiiib korem kuu wengambirimo kerenib une kiringmiyiiibbed ye nen angkodmeniwen kuu yembed ika meenoon kumbed, ye kubi dowaken yiiib yaa kuu arimbed darewoob keroon kii. ¹⁶Yiiib kuu weng ke keendaan keyaamo awine dobaraniib andi dowad kangdommo meenaan kowe kubaan kii.

Yiiib Kubi Dowaken Yaambbed Munobmo Konime

8 Angkodmia, nub dowaken kuu Godbed ye mimyob dowaken yaambbed od munob kondi ye inamen maa kabamoon kondoon anam andiwendan Masedonia ambibkin aom kambong kambong aom doriib

yaa kuu yiyib kaadkerime anduwed. ²Dabab miin arewa yi yaa menebe komboon kaamobendoon kumban, kuyaambed kubi darewoob yiminmo kerenib yi kamboknon doriib kuyaambed yi kubiyiyib od kondi kuu yaro dembe darebmo yiminmo keroon. ³Kedi, nembed yiyib yaa ande korokbandamaan kuu kei, yi komoyiyib biwen kuu yi meeni yimin yaambed kube bangkandiwen. Kumban kumbedmomban angkon ariyiyib bangkandiwen kii. Kukuu yi meeni kumbedmo ⁴nub yaa naawonmo kaamobiwen, God ye karadmodan Yudea aom doriib yaa awandi yeman nub yoom bangkandanuub kuu yimin dee ande kamiwen. ⁵Kumban yi kuu nubbed yi kwananiib ande meenuwen areb kwanindo, ibduruk kuu Yariman ye dingki ari yika konekorib nub dingki ari yika kondiwen. Kukuu God ye dowaken yaambed kwaniwen. ⁶Kwaniwen kowe, nub kuu Taitus yaa nangkane yedmuwen, yiyiyib yaa wene Godbed ye mimyob dowaken yaambed yiyib yaa kabamoon kondoon keye deme kee ambangke down kerime ande anduwed, amborom kuu ye kuu od munob kondi ye deme kee andowe yiyib yaa oonoon kowe. ⁷Yiyib kuu komo komo deme awinimaib kuu yiminmo awinimaib, anam andi kuyiyib weng dakmi kuyiyib inamen kaadkeri kuyiyib kuu nubbed kedmengkanduuwe yiyib mimyob dowakeniib kere keendi yaambed nindorokiibbedmo awinimaib. Kwana kowe, Godbed ye mimyob dowaken yaambed kabamoon kondoon kumbed, yiyib kuu kubiyiyib od kondi keye inamen meeniwen kee anammo awinime.

⁸Kumban nembed kwamune amob kowako yiyib kuu kuyaambed kwane kondime andimban, yena yi nindorokiibbed awandi kuye

kumunkingi yaambed yiyib mimyob dowaken kuu anam dee ande komboon kaamobandid. ⁹Amborom kuu nub Yariman Yesu Keresu ye mimyob dowaken kabamoon kondoon kuu yiyibkaad, kiwaan korem yaambed ye kuu yiminmo kumban yiyib dowad yeka kankubune kubuniibban keroon kowe, ye kubuniibban keroon yaambed yiyib kuu yiminmo kerime anded.

¹⁰Kubiyiyib od kondi keye dowad nembed yiyib yaa ongkandi weng ongmaan kuu kei, ma kamaib, kekamune awinime. Weeb kinon down keruun aombed yiyibdin dowakeniib kere kubiyiyib od kondi yeman andowe wenoriwen kowe, ¹¹kibikbed wenore down kerime. Kwananiib kuu yiyib nindorokiibbed andowe awandi kuu yiyib yaa angkeen kumbed awande down keru kuu ibmo keraneen. ¹²Kedi, kubiyiyib od kondi yeman kuu nindorokiibbed kami ye inamen kuyiyib keraneen kuu komo komo dangoon yaambed kondi kuu yimin andaneen, kukuu komo awinindo yaambed kondime andimban.

¹³Yiyib kubiyiyib od kondi yeman kondaniib kumbed yena kuu owongab kerundekorib yiyibbedmo dabab kandaniib kuu nub dowakenban, nub dowaken kuu yiya yiiwa ibmo kerime anduwed. ¹⁴Kukuu kekamune, kibikee yiyib yaa kuu kumkam yiminmo kowe, yi yaa komo down keroon kuu yiyibbed awandiib kii. Kowe, amaanbed yi yaa kumkam yiminmo keraniib kuu yiyib yaa down keraneen kuu yimbed awandaniib kii. Kee kwananeen kuu yiiwa yiya ibmo keraniib. ¹⁵Kukuu om mena dowad God Ye Weng aombed wongkoon kekamune, “Kanembed yemoonmo boon kuu kwane miin yemoonmomban, angkon kanembed embengmo boon kuu kwane miin embeng mana yiminban kerindo.” andoon.

Karub Yena Korin Yaa Ben Yuriwa Winiwen

¹⁶Ne kuu God yaa eso andaan, amborom kuu yembed kawoone yiiib yaa mimyob kowaan areb kuu Taitus ye yaa kangkon konoone yiiib yaa kwanoon kowe. ¹⁷Taitus kuu Korin yaa wana-nee kuu yiminoo ande kaamonenuwen yaa kuu ee yimin andoon. Kumban kumbedmomban, yiiwiib yaa meneen kuu yedin dowakeniib kere wana ande meene miin nindorokiibbed meneen kii. ¹⁸Taitusmomban, nub kuu kuristen angkodmi maayiiib nen kowuuwa meneen. Karub keye dowad kuna kuna nedbe kurikuri kerimaibdan korem kuu Yesu ye weng amun ye deme amunmo awinooon kowe, ye kuu karub amun andimaib. ¹⁹Ari angkon ye kuu kuna kuna nedbe kurikuri kerimaibdanbed Pool awene kubiyiib od kondi yeman kanweniib kuu eb yoom ande kiniwen. Kuyeman oone kanwene kondanuub kuu Yariman yaningkomo kankoonenub nub nindorokiibbed awandi korokbi dowad. ²⁰Nub dowaken kuu kubi darewoob kondi yeman kee nubbed oonuub ye dowad karub yenambbed daanubdaanab kamaib anduwed. ²¹Amborom kuu nub kuu deme kee yorokmo oone awinem anduub, Yariman ye indob arimbed, angkon nimakarub yi indob arimbed kwamune.

²²Kwane, nub kuristen angkodmi maa nende yi ayoob yoom ben nongkobuuwa meniib. Wedmuwen kuu ye kuu kiwaan korem yaambbed ma korondiyiibban nindorokiibbed kami ye karub. Kwane, kibikee ye nindorokiibbed kami kuu arimbed darewoob keroon, amborom kuu yiiib komo kamandamiib yaa kuu yiminmo kwananiib ande miin kangdommo meenoon kowe. ²³Kumban Taitus ye kuu nangkodmi anam, ye kuu

yiiib dowad ne yoom ibmo deme awinuwenman. Ma, kuristen angkodmi ayoob kee yi kuu nedbe kurikuri kamiibdanbed ben yuriiwa meniib kii, angkon yimbed komo kamiwen kumbed yenambbed Keresu yaningko kankooniwen. ²⁴Kwana kowe, karub ayoobmim ku meniib kuyaa amun amun kamendenib, yiiib mimyob dowakeniib nubbed yiiib dowad kerengkan keruwen ye id kuyiib korokbendime, nedbe kurikuri kamimaibdan maa maa yi arinambo arimbed.

9 Yiiibbed kubiyiib od kondi yeman God ye karadmo kerundoondan Yudea aom doriib yaa nekwiiib kuu dowakeniib kamiib kowe, nembed kwane nekwime ande wongkainban. ²Amborom kuu yiiib nindorokiibbed awandi kuu nekaadkeraan kowe, Masedoniadan yaa kerengkan kamaan kuu, yiiib Akaiya aom doriib kuu weeb anak dowan keruun kuyaombbed kubiyiib od kondi ye inamen nekwiiwen. Kowe, yiiib nindorokiibbed nekwiiwen kumbed Masedoniadan kwangkon awandem ande kankiriwandiwen. ³Kumban kuristen angkodmia ben kiribaana ku meniib kuu yiiib dowad kerengkan keruwen kuu idiibban keraan andid. Kuu ben kiribaana meniib kuu yiiib nekwe dowan kerime andid. Yiiib kuu kwamune kubiyiib od kondi yeman nekwe dowan keraniib andaan kuu kwanime andid. ⁴Kedi, nub yiiib dowad nekwaniib ande kangdommo dakmenabuwen kowe, Masedoniadan yena kuu yiiwiib yaa mene wedmaniwe yiiib nekwindo keraniib kuu nub karak bobnanuuwe, yiiib kangkon karak bobnaniib kii. ⁵Kwanakob, nembed meenaan kuu anam kuu kuristen angkodmi ayoobmim yaa nangkande yedmaane yidin yaro yiiwiib yaa owod miniwed yiiibbed kubiyiib od kondi yeman darewoob kondanuub

ande weng ongmawen kuu kuyaambéd kwane nekwe dowan keriwed, ne manain. Kwananiib kuu yiyib kubiyiyib od kondi yeman kuu karub maambéd yiyib yaa dedmone dedmone kamendi yaambédban, yiyib kubi dowaken yaambédmo keraneen.

Embengban Darebbéd Munobmo Konime

⁶Kekee meenime. Karub kanembéd animan kab yemooan bengkere arumaneen kuu animan id yemooanbanmo wandaneen. Ma, karub kanembéd animan kab yemooan bengkere arumaneen kuu animan id yemooanmo wandaneen. ⁷Kwamune areb kuu, karub o nima yi mimim kuu komarewambéd nekwe God yaa konandameen kuu, yeka ye niindem aombéd komo meenoon kuu kumbéd kwane konok. Kumban kubiyiyibban o dowakeniyibban kumbéd konaab, kwane yenambéd dedmoniwen kumbéd konaab, amborom kuu karub kanembéd ye niindem aom kubiyiyibbéd munobmo konaneen kuyaa kuu God ye mimyob kubi dowaken keenaneen kowe.

⁸Kwane, Godbéd amun kerundi mimim korem yiyib yaa yiminmo bangkandi kuu yimin kowe, kiwaan korem yaambéd aron korem arimbéd yiyib kuu yiminmo doberenib kami amun amun korem kuu yiminmo awinaniib kii. ⁹God Ye Weng aombéd wongkoon kuu yiyib yaa kwamune keroon. Wongkoon kuu kei,

“Godbéd ye munobmo koni yeman wenebe bangkandoon, kamboknon-dan yaa, ye yorokmo kamenabi kuu aron korem korem angkimbaraneen.” andoon.

¹⁰Kedi, animan kab arumidan yaa animan kab ben bangkandene om animan kondi ye God, yembéd kangkon yiyib yorokmo kamenabi dowad animan kab bangkandaneena yemooanmo keraniwe, id yemooanmo bangkandaneena wan-

daniib kii. ¹¹Yiyib kuu kiwaan korem yaambéd yiminmo kerundaneen kowe, kubiyiyib od kondi yaron korem arimbéd yiyib kuu darebmo konimamaniib kii. Kukuu nub yaambéd yiyib kubiyiyib od kondi darewoob kumbéd yenambéd God yaa eso andaniib.

¹²Amun kami kee yiyib ambangkaib kuu God ye nimaya karuwa yaa komo dowan keroon yaa awandaniib. Kumban kumbédmomban, yaro dembe God yaa eso andi yemooan keraneen kii. ¹³Ku kamiib kumbéd yiyib anam andi kuu yiminmo korokboon kowe, nimakarub yemooan kuu God yaningko kankoonaniib, yiyibbéd Keresu ye weng amun kuu anam ande yedmiwen kumbéd kuye weng yaamo wengambere awine kandiwen kuu yi wedmiwen ye dowad kuyiyib, ma kuu yiyib kubi darewoob kondi yeman yi yoom yena korem yaa numbiriwen ye dowad kuyiyib kui. ¹⁴Kwane, yi kuu yiyib dowad kurikuri kere yi mimyoyiyib kumundin kwane yiyib yaa mananeen, amborom kuu yiyib yaa Godbéd ye mimyob dowaken darebmo kabamoon kondoon kumbéd yiyibbéd kubiyiyib od kondiwen kowe. ¹⁵Kowe, nub kwamune God yaa eso andem, amborom kuu ye munobmo kondoon yeman ye darewooyiyib do-booyiyib ambab ariyiyib kuu weng dakminban kowe.

Pool Yeka Ye Dowad Koromone Inandoon

10 Pool ne kei, ne dowad yenambéd Pool yiyib yoom kiring ine dakmiwen kuu nangkemmo emamo dakmoon kumban, yiyib domonde kimyen wonoon kuu arudkonomo dakmimaan kui ande dakmiib kumban, ne kuu yiyib yiyibkaad kuda. Kwanandimaibkob, yiyib yaa Keresu ye nangkemiib iwariyiyib yaambéd nangkande yedmaan kuu kei. ²Yiyib kuyaom kuu yenambéd meeniwen kuu Pool awene kuu kwamune okad

yiri ye dohiri kerekmen yaambéd doriib andiwen kowe, nembéd meenaan kuu yiiwiib yaa meneni arudkonomo kere yi yaa yobdoodmo daandaniin andaán. Kumban kwamune kuu ne dowakenban kowe, yiib yaa kaamondaka yi yaa ongakandibka arudkonoyiibban yobdoodiibban mana andid.³ Kwanandaan amborom kuu nub kuu okad yiri doruub kumban, nub ana nangmuub kuu okad yiridan yi ana nangmi arebban kowe.⁴ Nubbed ana nangmi ye kumana anaya kuu kimyen yeka maaaa, okad yiridan yi kumana anaya arebban. Kuu maaaa kii, nub kumana anaya kuu God yaromkono darewiib kii. Kuye kumana anaya kumbéd kingkin ye kerekmen yaambéd bondan yi aromne angkumonimbon ben monmare dobmo kerundi-maub. Monmarimaub kuu okad kiri ye meeni kangdomiib⁵ nubka yimin nubka doberem andi ye inameniib kumbéd God ye kaadkeri kankubunande kamiib korem kuu monmarimaub kui. Kwane, nub kuu meeni inamen korem kankubune Keresu ye dabderem yiri nongkobimaub, ana nangme burudande doroondan ben king ye dabderem yiri nongkobemooon areb kui.⁶ Kwane, nub kuu karub kanembed kwane weng amun wengambere kankoraroko no dabab konem ande nekwuwen, kumban ibduruk kuu nub dowaken yiib kuu weng amun wengambere awine kandiwed.

⁷Yiib kuu no bunangka ye dohiri wedmiib kii. Kowe, karub kanembed yeka kangdommo meene ye kuu Keresu ye karub keroon yekaadkeroon kuu, nub kuu ye areb Keresu ye karub ibmo keruwen kuyaa ika meene anduwéd. Kuu anamaa.⁸ Kedi, yiib benkubuni dowadban yiib inamen ben aromni dowad Yarimanbed nub yaa aromkono kondoon kuyaa kuu kerengkan weng ariyiib dakmaniin kuu karak kandainban.⁹ Yiibbed meenaniib Poolbed ye

kerek yaambéd unime andoon andaniib kuu ne dowakenban, ne wongki ye id kuu kwamunemban.¹⁰ Kedi, ni-makarub yenambéd dakmimaib kuu “Pool ye kerek kuu weng id darewoowiib arudkonoyiib wongkanabooon kumban, ye kuu kwane nub yoom do-birimaan kuu emamo arudkonoyiibban, ye weng dakmi kwangkon ambodiibban down.” andimaib.¹¹ Kwamune dakmi-ibdan kuu kee kaadkeriwédka, nub kuu yiiwiib yaa dorokban kerenub kerek wongkuwen kuye aromkonoyiib, yiiwiib yaa mene doberenub kwane kamenabuwen kuye aromkonoyiib kuu ibmo, kwane kibikbed ari kwangkon ibmo kii.

¹²Nubka yimin andimaibdan kuyaa kuu kowenub kumunkingkaubban. Kedi, yimbed yikareb yimeren kowe kumunkingkenib ee nub yimin andimaib. Kwane, yikareb yimeren kan kowe wedmenib ee yimin kii andimaib. Kuku meeni kangdomban kuda.¹³ Kowe, nub kuu Godbed deme kondoon kuyaaambédmo kerengkan weng dakmanuub, kuyaa burudande kerengkan weng ariyiib kumbéd dakmaubban. Deme Godbed nub yaa kondoon kuu yiib dowadiib kowe, nub yiib dowad kerengkan weng dakmi kuu yimin.¹⁴ Kedi, Keresu ye weng amuniib yare daanduwen kuu nubdin yiiwiib yaa mene daanduwen kowe, nub yiib dowad kerengkan weng dakmi kuu yimin. Kowe nub kuu God ye deme kondoon kuyaa burudande kerengkan weng ariyiib dakmindó. Nub yiiwiib yaa mene weng amun dakmindó karen, yiib dowad kerengkan weng dakmi kuu nub deme kuyaa burudanduwen karen.¹⁵ Kowe, nub kangkon karub yena yi deme dowad kerengkan weng dakmindó kowe, God ye deme nub yaa kondoon kuyaa burudandindo. Ma, kwananeen ande meenuwen kuu

yiib anam andi kuu kaine darewoob kerod, yiib kuyaombed nub kuu deme darewoob kere awinem ande meenuwen. ¹⁶Kwananeen kuu, nubbed weng amun kan yiib dia yiri wene kedmengkandanuub. Amborom kuu nub kuu karub maambed weng amun kanwene daandoon ye okad aombed komo kamoan kuyaa kerengkan weng dakmanuub kuu nub dowakenban kowe. ¹⁷Kumban God Ye Weng aombed wongkoon kuu kekamune, “Karub kanembed kerengkan weng dakmandameen kuu Yariman ye dowad kerengkan weng dakmok.” andoon. ¹⁸Kedi, karub kanembed yeka ye dowad ne kuu yimin andaneen kumbed Yarimanbed ee kuye karub kuu yimin andi yemanban, kukuu Yarimanbed karub andangke yiminmo wedmaneen kumbed ee kuye karub kuu yimin andaneen.

Pool Yoom Dudi Ye Apasodan Yoom

11 Ne meeni kuu yiib ne yaa emambed iwari kerime. Yiib kuu ne yaa odkeneb areb keriwenkowoo? Kwanibko ne kuu aron embengmo warudki weng areb dakma. Kumban yiib kuu ne yaa kwamunemo keriwen. ²Yiib kuu wonong koyu areb boraan kuye karub kuu mimo, Keresu kui. Kwanaan kuu yiib kuu wonong koyu ma ambarakmindo kumbed ambi yaa koniwed awanemoon areb kerime andid. Ne kuu yiib yaa dudi god o dudi ye inamen yaa wanaib ande koren areb kamaan kii. Keye inamen kee awinaan kuu God yaambad monoon.

³Kumban ne kuu unaan kii. Iv kuu niinbed kobkob kame bironoon kwamune areb kuu, mok yiib kuu yiib aadikmiyiibban anammo karadmo idiib meeniyiib kumundin Keresu yaa koni yaambad karub maambad ben abdon yiri nongkobaneen dee ande unaan

kii. ⁴Kedi, karub yenambad Yesu ye weng kanmunuwen andimaib kumban, anam kuu weng kuu id mamaa nubbed dakmuwen arebban kanminimaib, o Kingkin Karadmomban kingkin maambad menene yiib yaa ibnende dakmimaib, o yenambad weng amun kanmunuwen andimaib kumban anam kuu weng kuu id mamaa yiib ibduruk biwen ye wengban kanminimaib kuu, yiib kuu kubiyiibbed ee dakmime ande yedmimaib kii. Komarewa kii? ⁵Kumban nembad meanaan kuu yika dakmimaib nub kuu apasodan aningko dareb darewiib kii andimaibdan ku meniib kuu, neyiib yiyiib kan daboknaniin kuu yiminban, yi kuu ma anamban yirimbed. ⁶Ne kuu weng dakmi yaa kuu ma kedmengkawiiwa kaadkerindo kumban, God ye weng kuu wedme korobe kaadkeraan. Kowe, nub kuu kedmengkande daande kamuuwe, yiib kuu yidbonmombad yiibkaadmo keriwen.

⁷Ma, ne kuu yiyiib yaa meneni God ye weng amun kan dakmenabaan kuu yiib yaa od maawime ande ma kwanandindo, od bi yemanban andaan. Kwanaan kumbed neka kankubuneni yiib benkoobaan kii. Kowe nembad ambarakmaano? Dowan. ⁸Kwane, kambong maa maa aombed nedbe kurikuri kamimaibdan kubiyiibbed od bangkawe awawimaib kumban, yiib ne yaa ma kwamunindo. Kwanaan kuu yiib awandi yeman. Kowe, nembad yi yaa yid baanoo? Dowan. ⁹Kwane, ne yiib yaa dobaraan kuu ne yaa komo komo dowan kumbed yiib yaa maawime ande ma kwanandindo, amborom kuu kuristen angkodmia Masedonia aom doriib kumbed menenib, ne yaa komo komo dowan keroon kuyaa yiminmo awawiwen. Yiib yaambad ne angkumone do-biri kuu kiwaan korem yaambad korondaan, angkon ari kuu kwananiin.

¹⁰Keresu ye anam anam kuu ne niindem aom angkeen kuu anammo keroon kwamune areb kuu, yiib ambibkindan, Akaiyadan kui, yi kuyaom karub maa kanembed kerengkan weng ke dakmiin kee kebenewaanban kii. ¹¹Komoyi-ibkob? Yiib yaa mimyob dowaken keendokban kumbed kerengkan kami kuu womonainbanoo? Dowan kii. Yiib yaa mimyob dowaken keendaan kuu God yekaad, kuda. ¹²Yiib dowad komo komo kamenabaan kuu womonainban no kwamaniin. Kwamimain kumbed dudanabidan kumbed Pool yoom nub ibmo ande kerengkan kame yiib yaa dedmone ee andime ande kamiibdan kuu yi weng kuu idiibban ande korokbandid. ¹³Amborom kuu kwamenabidan kuu dudi ye apasodan, yi kuu birandimaib ye demedan, yi kuu nub kuu Keresu ye apasodan andimaib kumban dudanabiwen. ¹⁴Kukuu binangki yemanban aa! Seten kuu yekareb amonombe nambiri ye engyu God yaambded meemoon areb dudanabe yarebimaan kuda. ¹⁵Kowe, Seten ye demedan kwangkon amonombenib nub kuu inamen yorokmo ye demedan andaniib kuu binangki yemanban. Kumban yi komo komo kamiwen kumbed dabab anammo kandaniwe ben kumbaanban yamotbon yiri kiraraneen.

Apaso Deme Awinoon Kumbed Durud Yewed Kandoon Ye Weng

¹⁶Ne ikakman yedmaan, korondibka yenambded Pool kuu warudki ande ma meenaib. Kumban yiib ne yaa kwamune meenmiibkowoo? Kwamune meenibka, warudki ye karub areb nendime andaka, kwanibko, ne kan yaro ne kangkon yimin ande kerengkan weng yenayiib dakma. ¹⁷Kemaom kee kowene ne kangkon yimin ande kame dakmiin kuu Yarimanbed dakmi arebbaan no kwane warudkimbed dakmeemoon areb. ¹⁸Ni-

makarub yemoonbed okad yiri ye kerekemen yaambded kerengkan kamiib kowe, ne kangkon kwane kamaniin. ¹⁹Yiib yi-ibkareb aromne yena korem yaa burudande meeni kangdom keriwenkowoo? Yiib kuu kwane meeniib kumbed yi-ibka yiibmeren birandiib kowe, warudki ye karub maa yaa kubimbed wengambaraniib kuu yimin. ²⁰Kumban anam kuu, karub kanembed yiib ben ye daderem yiri nongkobi ye karub, o yiib birande od bi ye karub, o yiib yaa yeka ye dowadmo keanime kwanime andi ye karub, o yeka yiib kankubune yiib korok keru ye karub, o yiib murubia yakdari ye karub kuu menebaniib kuu, yiib kuu ee yimin andimamaniib kii. ²¹Kumban nub kuu aromne kwana ye deme yiib yaa ambangkinban kowe, karak bobnaanoo?

Yiibbed ne yaa dedmoniwe warudki weng areb ke dakmandamaan kei. Karub kanembed yaro dore kerengkan kamaneen kuu ne kangkon kwane kerengkan wengiib kamaniin kii. ²²Yi kuu Hibrudanoo? Ne kangkon Hibruman. Yi kuu Israeldanoo? Ne kangkon Israelman. Yi kuu Abraham ye awoya ariyoo? Nangkon Abraham yawo ari. ²³(Warudki yaambded ke dakmandamaan kei.) Yi kuu Keresu ye demedanoo? Nembed Keresu ye deme arimbed awini ye karub andaan. Ne kuu deme darewoobmo awinaan, yi arebbaan. Ne kuu nen wii aom kambere yemoon keriwene, yi arebbaan. Ne kuu nong yikyikiibbed nenbande yemoon keriwene, kimingingkinban kii. Ne kuu bobnok ande nenbande yemoon keriwene, bobne yeedere bobne yeedere kamaan kii. ²⁴Yuudan yi ukum kuu bangkawe nong warukbed wangkane 39iib kwane wangkane niwen kuu angkoyiib keraan. ²⁵Ne kuu atdebokbed niwen, ayooobmim keraan. Aron maa ne kuu bobnok ande botbed nenbandiwen. Motod aombed okbed

motod monmareen kuu ayoobmim keraan. Motod okbed aanden kuu karamok wedangkambed ambenmo yarembaran kuu amnoom mimo aronki mimo keraan. ²⁶Ne kuu ma yiidkiyiibban bid bid domabangkane dewenebaan. Ne kuu ok awaan arudiib kuu yanimain. Ne kuu yid karub yi arudbon aom winimain. Ne kuu ne ambibkindan yi arudbon aom weneni kwane ambibkin yenadan yi arudbon aom winimain. Ne kuu taun angkambed arudbon aom weneni kwane dura angkambed arudbon aom weneni kwane karamok angkambed arudbon aom winimain. Ne kuu dudi ye kuristen angkodmia yi arudbon aom winimain kii. ²⁷Ne kuu deme yobdood awineni nimin darewoob andeni amnoom yemooon unuk angkinban kerimain. Ne kuu mungimo bobneni ok moommo kandeni aron yemooon animaniibban dobirimain. Ne kuu yurukmo kandeni ebkadiibban dobirimain. ²⁸Ku kande meniin ye angkara kuu kambong kambong aombed nedbe kurikuri kerimaibdan korem kuyaa ne meeni aron korem angkeen kowe dabab areb kandaan. ²⁹Kanembed wuud keraneen kuu ne kuu ye areb ibmo keraniin. Kane kuu nen kinban wananiiwe amarakmaneen kuu mimyob keeneni amarakmi yaa korondi kuu ne kangkon yiminban andaniin.

³⁰Kowe, ne kuu kerengkan kamaniin kuu kunayambed ne wuud keraan ye korokbi ye weng kerengkan kamaniin. ³¹Yariman Yesu ye Ambe God, aron korem yaningko kankoonaniib ye God, ye yekaad ne weng dakmandamaan kee dudi wengban. ³²Ne kuu Damaskus aom dobaraana king Aretas ye gavana siti oonoon kumbed Pool awinenenib wii aom kaanime andoone siti kuuk ambongko korem yaa kerekniwen. ³³Kumban ne kuu siti kuuk ari

wedyambed ambongko embeng aandiwen kumbed kabed darewoob aom kowiiwa dibaraana nongbed boroke kowiiwa kawene ambukiri dore kom-biri wanaan kowe, yi kuu kwane awinewindo keriwen.

Pool Kuu Godbed Wane Korokbenoon

12 Weng kee naningko kuu arimbed kowi yemanban kuned, korondainban ika kerengkan kamandamiin. Yarimanbed ne yaa wane korokbewene komo komo biknoon kuu wedme ande korokbewoon ye weng dakmandamiin. ²Kowe, ne nekaad kuristen karub maa weeb 14iib anukbed Godbed nen ambibkin Ewen ambab ari daanoon. Karub kuu idiib nen daanoon o kingkinmo kuu nekaadban, Godmo yekaad. ³⁻⁴Ne nekaad karub kee ambibkin miin amunbon nen daanoon. Kumban karub kuu idiib nen daanoon o kingkinmo kuu nekaadban, Godmo yekaad. Kwane kuyaambed ye wengamboroon kuu dakme id korokbinban yeman, kuu Godbed “Amob, weng kuyaambed dakmaab.” ande kowoon yeman. ⁵Kowe, karub keye dowad kerengkan kamaniin, kumban ne dowad kerengkan kamainban, komo komo yaambed ne wuud keraan korokbi ye weng kerengkan kamaniin kuu kumbedmo. ⁶Kumban dowakeniib kereni kerengkan kamaniin kuu ne kuu inamaniibban ye karub areb kerainban, amborom kuu no anam yaambed dakmaniin kowe. Kumban kwanainban andaan. Kuu yenambed naningko kan arimbed kowenib meedmewaib, komo kamenabaan kuyiib komo dakmenabaan kuyiib kumbedmo anammo meedmewime andid.

⁷Kumban weng id miin darewoob kee wane korokbewoon kowe, ne yaa kuu ebka ewaningko kankoonaab

ande durud yewed kandembiri yeman kawoon, kukuu yikbed kad yaa kaare angkimberemoon areb, kukuu Seten ye weng kanyari ye karubbed menene nemoon areb keroon kui. ⁸Kwanoona, ne kuu Yariman yaa naawonmo kaamonenaan kuu keye dabab kee ebbed kankorare ande kamaan kuu ayoobmimiib keraan. ⁹Kumban yembed yedmewoon, “Ne mimyob dowaken kabamoon keebdaan kuu yiminmo, kumbedmo meenaneeb kuu yimin, amborom kuu naromkono kuu wuud keru yaambbed yiminmo demkoronmo keru yeman kowe.” andoon. Kwana kowe, wuud keraan ye dowad kubi darewoob arimbed kerenu kerengkan kamaniin. Kwana Keresu yaromkono ne niindem aom angkimborok andid. ¹⁰Kowe kuyaambbed wuud keru yemaniib wengamborokbanabi wengiib yobdood menebiyiib durud yewed konde yenbandiyiib dabab menebiyiib kuyaa Keresu ye dowad kubimo kerimain. Kedi, kunayambbed wuud kerimain kuu kuyaambbed God yaromkonoyiib kerimain kii.

Pool Ye Meeni Darewoob Korindan Yaa

¹¹Ne kuu warudkimbed doberemoon areb kamiin kumban, yiib kumbed kwane kamok ande kamiib kowe kwane kamiin kii. Kumban anam kuu yiib kumbed ne dowad karub amun ande korokbewiwed. Amborom kuu ne kuu kubuniibban kumban, yika dakmimaib nub kuu apasodan aningko dareb darewiib kii andimaibdan kuyaa kuu naningko kuu yirimbana kowe. ¹²Apaso ye deme anam awinoon andi ye kerekmenbed kuu dud ked-mengkandiyiib yeka mamaa ye wedme binangi yemaniib God yaromkono wedmi yeman ongmenabiyiib kuu, yiib yaa kangdommo doberembere kwane

ongmenabaan kii. ¹³Yiib kuu kambong yena nedbe kurikuri kamimaibdan yaa kuu ibmo, yiwaningko kuu yirimbana. Kumban ne kuu yiib yaa barang mimo kwane ambangkindo, kuu yiib yaa od maawime ande ma kaamonindo. Kwanaan kuyaa kuu ne ambarakmi ande yiibbed meeniwenoo? Kwanaandibka are nonondanduwime yaa!

¹⁴Kibikee ne yiwiiib yaa mananiin ande nekwaan. Meneni yiib yoom dobaraniin kuu menebi ayoobmimiib keraniin. Kumban mananiin kangkon od maawime andainban, amborom kuu yiib kumkam bangkawi kuu ne dowakenban, yiibbed yiibka yiib id ben bangkawi kumbedmo kuu ne dowaken. Kukuu kekamune, dana meedbed yi od arian yi dowad ben nongkobe nekwe bangkandi yemanban, kukuu arianbed yi od dana meed yi dowad ben nongkobe nekwe bangkandi yeman.

¹⁵Kowe, ne kuu kwane kubiyiibbed nembed komo awinaan korem kuu yiib dowad yaambbed deme awine awandi kuu yimin, ne idiib kumundin kwane yiib yaa kondaniin kwangkono yimin, yiib awandi dowad. Ne kuu yiib yaa mimyob dowaken keendi kuu darewoob arimbed keendaan kowe, komo dowad yiib kuu ne yaa mimyob dowaken keewi kuu kankubune embengmo yirimbbed keruwen? Amunbanaa! ¹⁶Anam kuu ne kuu yiib yaa dabab ma bangkandindo yiibkaadaa. Kuned, ne kuu kobkob kami ye karub kumbed yiib yaa nemengkande birandeni Godiib yaa baankowoo? Dowan kii! ¹⁷Ma, ne kuu yiwiiib yaa karub ben yuraane miniwen kumbed yiib yaa birande yiib od biwenkowoo? Dowan. ¹⁸Nembed Taitus yaa nangkaneni yedmaankob kumbed yiwiiib yaa monoon. Monoon kuu nub kuristen angkodmi maayiiib nen kowaan ye karub yoom miniwen.

Taitus kuu yuib yaa birande yuib od boonkoo? Dowan. Ne yoom ye yoom nub ambangkuyuib inameniib kuu ibmo, eeyoo? Anamaa.

¹⁹Kwane, yuibbed meeniwen kuu nub kuu yuib murubia arimbed dore nubka nub dowad angkumunuwenoo? Kuned anam kuu nub kuu Keresu yaambad God ye murubia arimbed weng kee dakmuwen. Mimiyob dowaken keenduwendan, komo komo kamenabuwen korem kuu yuib aromni ye dowadmo. ²⁰Kedi, ne unaan kuu kei, ne yuiwiib yaa meneni wedmaniina yuib dohiri kuu ne dowaken yaamban keraneen. Angkon neman wedmaniwa ne mene komarewa yuib yoom dobaraniin kuu yuib dowaken yaamban keraneen. Ne unaan kuu kei, yuib kuu wengberenabiyuib wungkandiyuib norin wandiyuib kirim kamiyuib wengamborokbanabiyuib kobkob daanubdaanab kamiyuib nembedmo nedin andiyuib wabkad kamiyuib keruwen kowe, mene wedmeni dabab koni ye inameniib keraniin ande meenaan. ²¹Kowe, ne kuu unaan, ne kuu yuib ambe areb kowe, ambarakmimaib keraniib kuu Godbed ne nen kankubunaneene miin kubiyuibban keraniin. Amboram kuu yuib yena kuu anukbed nenem ye inameniib yorokmomban koroomiib ye inameniib anon dowomkim yaa doberemoon areb ye inameniib ambarakmenabiwen yaa kuu ma ika amonombindo kowe ande unaan.

Kaadkeri Weng Daandoon

13 Anuk yuiwiib yaa menebe ayooob keraan, kibikee ayooobmim manandamaan kii. God Ye Weng aombed yedmoon, “Komo komo yaa andangke anam andi yeman kuu, nimakarub ayooob o ayooobmim kumbed yi indobbed komo wedmiwen kumbed dak-

maniwe yi weng kuu ibmo keraneen kumbed kuu yimin.” andoon. ²⁻³Kowe, anuk menebe ayooob keraan aombed yuib yena anukbed ambarakmiwenda kuyuib yena korem kuyuib yi dowad yuib yaa onkandaan. Kuye onkandi weng kuu yuib domonde doriin kumbed ke ika yedmandamaan kei. Yuib ne yaa kuu, “Keresu kuu eb yaambad dakmeen kuyaa id korokbende, nub yaa.” ande kamiib kowe, yuiwiib yaa ika mananiin kuu ambarakmidan korem yaa dabab kondaniin, kumbedmo. Keresumbed yuib kumaom ambangkimaan kuu wuudban yaromkono yaambad kui. ⁴Kedi, anam kuu ye kuu at ming arimbed aye kiniwen kuu ye wuud yaambad kuned, ye yeedere yaro doroon kuu God yaromkonombad. Kowe, kwamune areb kuu nub kuu ye dowadbed wuud kere doruub kuned, ye yoom dobaranuub kuu God yaromkonombad yuib awandi dowad dobaranuub.

⁵Yuibkareb yuibmeren andangkime, anam kuu yuib kuu anam andiwen dee ande komboon kaamobime. Komboon kaamobi dowad kuu kombiriwenoo? Yuib kuu kombirindo keraniib kuu angkon Yesu Keresu kuu yuib niindem aom doreen kuu yuibkaadbankoo? ⁶Ne kangdommo meenaan kuu nub kuu komboon kaamobi dowad kombirindo kuu yuib andangke wedmaniib andaan. ⁷Kowe, God yaa kurikuri kamuub kuu yuib kuu ma ambarakmaib anduwed. Kukuu nub kuu kombirindo ande korokbi yemanban, yenambad nub dowad ee kombiriwen manok ande kamibka yuib kuu amunmo kamenabime anduwed. ⁸Kedi, anam anam yaa ma kebenaubban, anam anam derendari dowadmo ambangkanoob. ⁹Kwane, nub kuu wuud keruuwe yuib kuu aromkonoyuib keraniib kuu kubanuub kii. Kwane, nub kurikuri kamuub kuu yuib kuu yiminmo kerundok

anduwed. ¹⁰ Kuye dowad kuu yiib yoom dobirindo kumbed kerek kee yiib yaa wongke keendaan. Yiib kuu yiminmo keraniwe mananiin kuu Godbed yiib ooni dowad aromkono kawoon kumbed kamkonombed dabab kondok manainban. Kuye aromkono kuu yiib meeni dohiri aromne amunmo kerundi dowad, yiib monmare benkubuni dowadban.

Kubendi Weng Yeenbon

¹¹ Angkodmia, yeenbon weng kuu kei. Kubime. Demkoronmo kerundoka kwamunemo doberembirime. Ne

ongkandi weng awine kandime. Inamen mimo kerime. Yewenubmo dobirime. Kwamibka, mimyob dowaken keendiyiib yewenubmo kerundiyiib ye God kuu yiib yoom doborok. ¹² Yiib kuu marin marin karadmo kiwaanbed mandamuk konoon mandamuk konoon kame kubendime. Karadmodan korem kuu kubendi weng yiib yaa keendiib kii.

¹³ Yariman Yesu Keresu kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib God ye mimyob dowakeniib Kingkin Karadmo ye mene dabokne yonendiyiib kuu yiib korem yaa bangkandok.

Galasiadan

*Poolbed Galasiadan
Yaa Kerek Keendoon*

**Kerek Kee Komo
Dowad Wongkoon**

Kambong kambong Galasia aom kuu dudi kedmengkandidan yenambéd menebiwen. Kedmengkandiwen kuu Yuudan yi amowamob korem awinenib Yuudan areb kad wandaniib kumbed God yindob arimbed yimin keraniib andiwen. Kumban Poolbed kuu yiminban down, Yesu yaamo angkumone dobaraniib kumbedmo yimin ande korokboon, kerek keyaombéd. Wongkoon ye weeb kuu AD 53 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-5)
2. Yesu Ye Weng Amun Kuu Mimo, Kan Angkara Kere Kan Angkara Keri Yemanban (1:6-10)
3. Weng Amun Poolbed Kanyare Daandimaan Kuu Anammo Ande Korokboon (1:11-2:21)
4. Anam Andiwendan Kuu Yuudan Yi Amob Yaambéd Dudbere Obonmo Kere Yi Anam Andi Yaambéd Doriib Ande Korokboon (sapta 3-4)
5. Dudbere Obonmo Kere Anam Andi Yaambéd Dobiri Kuu Komo Areb Ande Korokboon (5:1-6:10)
6. Yeenbon Weng (6:11-18)

1 Ne kuu Pool, Yesu Keresu yoom ye bobnoon yiri nen demboon ye Ambe God yoombed kinoona apaso keraan. Kuku karubbedban o karub yaambédban.

²Anam andiwendan Galasia aom doriib, yuib yaa kuu ne yoom kuristen angkodmia yiyuib doruub korem yoombed kerek kee keenduub.

³Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyuib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambéd yuib yaa bangkandime. ⁴Keresu kuu nub amarakmi dowad yeka ye wadkeri kondene bobnoon. Kwanoon kuyuib kibikee miin arewa dohiri yaron yaa nub kumaom doruub kuu ben burudande bindaniin manok anded. Ye kuu nuwambe God ye dowaken yaambéd kwanoon. ⁵Kowe, God yaa kuu nambiriyuib kerok, aron korem korem! Anam kwanok.

Weng Amun Kuu Mim Kembedmo

⁶Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambéd yuib yaa baandoon ye God yaa kuu yuib kuu kirodmo kirokmonekoriwa, weng maa yaa wenebiwen kuu ne binangkaan kii! ⁷Kumban anam kuu weng amun kuu mimo, maayuibban kii. Kunéd karub yenambéd yuib kuu benib kerebkarab aom kiradmiib kii. Kwane, Yesu ye weng amun kuu kan amonombe yeka maa kerandamiib kii. ⁸Kumban nubbed o engyumbéd yuib yaa weng amun ke dakmuwen kanamban kimyen keraneen kuu, nubbed o engyumbédka ye kuyuib kuu Godbed kumbaanban yamotbon yiri korari yeman kinok! ⁹Nubbed anuk yedmuwen kwane kibireb ikakman nembéd yedmaan kei, karub kanembéd God ye weng amun yuib kandiwen kekeimban kimyen maaaa dakmoka, karub ye kuyuib kuu Godbed kumbaanban yamotbon yiri korari yeman kinok!

¹⁰Keyuib ku dakmaan kui karubbed yimin amun kameen kii anduwime andid dee, o Godbed yimin amun kameen kii anduwok andid dee? Ne kuu karubbed kubewime andid dee? Dowan! Ne kuu karubbed kubewime ande kamaan karen, ne kuu Keresu ye dememanban karen.

Pool Kuu Apaso Keri Dowad Godbed Kinoon, Karubbedban

¹¹ Angkodmia, yibkaadkerime ande yedmaan kei, weng amun nembed dakmimain kuu karub yaambéd andowindo kii. ¹² Ne kuu karub yaambéd kandindo, o karub yenambéd kedmengkawindo. Yesu yekareb ne yaa ben dian kure korokbe kedmengkawoon.

¹³ Kedi, yib kuu anukbed ne dobiri kerekmen Yuudan yi amowamob awini ye dowad yaambéd kuu wengambere yibkaadkeriwen kui. Ne komarewa kameni Yesu yaambéd God yaa anam andiwendan kuu yobdoodmo yenbandeni, monmanmande kamaan yibkaadkeriwen kui. ¹⁴ Nembedmo kuu Yuu karub ne yoom weeb ibmodan yemoon yaa kuu Yuudan yi kurikuri amowamob kuu nembedmo arimbed kaadkere awineni, ne awo awoya yi kedmengki amowamob kuyaa kuu mengmeng awinimo keraan. ¹⁵ Kumban ne wooneen yaronbed ne kinekore ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambéd ne yaa baandoon ye God kuu kubi dowakeniib kere ¹⁶ ne yaa ye Mingki nen dian kure korokbewoon, ye weng kuu ambibkin maa maadan yaa kanyare daande andi dowad. Kwanoona, ne kuu karub maa yaa wene komo kamaniin ande kaamonok winindo. ¹⁷ Kwane, ne kuu Yerusalem ari weneni ibduruk keruwen ye apasodan yaa wedmok winindo, kumban ne kuu erebnarimban ambibkin Arabia angka wenekori, amaanbed siti Damaskus yaa ikakman manaan.

¹⁸ Kwane, weeb ayoozmim dowan keruuna, ne kuu Yerusalem ari wene Pita yoom dibere dakmenabi dowad durunenok wanaan. Kwane, aron 15iib ye yoom dobaraan. ¹⁹ Kuyaron kuu apasodan yenayib ma wedmendindo, Yariman Yesu ye daman Yems kumbedmo wedmena.

²⁰ Anamaa, ne kuu God ye arinambo arimbed yedmaan kuu, yib yaa ke wongkaan kee dudimban anammo.

²¹ Amaanbed ne kuu ambibkin Siriyiib Silisiayiib yaa wanaan. ²² Kuyaron kuu Yesu Keresu yaa anam andiwendan ambibkin Yudea aom doriib kuu ne ma wedmewindo. ²³ Yi kuu ne dowad wengmo wengambiriwen, “Karub anuk nub yenbande durud yewed kondekore anam andi ye weng monmarande kamoon kuu kibikee kuye weng kanyare daandimaan kii.” yenambéd ande dakmiwe wengambiriwen. ²⁴ Kwane, yi kuu ne dowadbed God yaningko kankooniwen.

Pool Kuu Apasodanbed Ee Andiwén

2 Weeb 14iib ye amaanbed ne ikakman Yerusalem ari wanaan, Baanabas yoom Taitus kangkon ye yoom ben wanaan. ² Komo ye dowadbed kwari wanaan kuu Godbed korokbewoonkob. Kwane, Yuudanban yaa dakmimain ye weng amun kuu yimin dee ande kaamondi dowad kuristendan yi korok korok aningkodan yaa daandaan. Kumban korok korok yimbed yikirimo yaa daandaan, amborom kuu keye deme awinaan kuu idiibban andaniib dee ande unaan kowe. ³ Taitus ne yoom monoon kuu Gurikman, kuned kad wandindo. Kumban, yi kuu Yuudan yi amob awine ye kad wandime ande dedmonindo. ⁴ Kad wandime andi ye weng kee demboon kuu aaidmidanbed kuristen angkodmia irariwen kumbed Yesu Keresu yaambéd Yuudan yi amob yaa dudboroon ye dobiri awinuwen kuyaa darobi dowad yemyeb awuderenib, nub benkubudere Yuudan yi amob ye dabderem aom nongkobem ande kamiwen. ⁵ Kumban nub kuu yi yaa aron mimo ma kondindo, God ye weng amun kuu anam kowe yib yaa angkimborok andi dowadbed.

⁶Kwane, kuristen aningkoyiibdan, aningkoyiib o aningkoyiibban kuyaa kuu ne ma meenimokban, kedi, God kuu karub bunangkamo wedmene amun andimokban, kwane keye korok korok kembed ne weng yaa inamen yeeb ma kan dabokne kawindo. ⁷Kwane, Godbed Pita kuu Yuudan yaa God ye weng amun daandi deme konoon areb, ne kuu Yuudanban yaa daandi deme kawoon kuu korok korokbed wedmiwen. ⁸Amborom kuu Godbed Pita yaa aromkono konoona Yuudan yaa apaso deme awinoon kumbed yimin ambangkoon kuu, kwamune ne yaa aromkono kawoona Yuudanban yaa apaso deme awinaan kumbed yimin ambangkaan kowe. ⁹Yems yoom Pita yoom Yoon yoom kuu korok dareb dareb andimaib, yi kuu Godbed komarewa aromkono keewoone ye deme ambangkaan kuu wedmiwen kowe, yimbed yiiwa nuwa deme mimodan kii ande yedmiiwe dingki bekoruwa weng mimo keruwen. Nub yaa yedmiwen, “Yiib kuu Yuudanban yaa wene dakmiiwo nub kuu Yuudan yaa wene dakmuuwo kamem.” andiwen. ¹⁰Weng mimomo yimbed nub yaa yedmiwen kuu, “Kuristen angkodmi kamboknondan yaa meenme awandiwen kwamune areb meenme awandime, korondaib.” andiwen. Kuyaa kuu ne dowaken darewoob kere kwamune awine doriin.

Poolbed Pita Yaa Yobdood Weng Daanoon

¹¹Kumban, Pita kuu Antiok aom monoona, nembed ye yaa yobdood weng dedmone daanaan, amborom kuu abdon weneen kuu dianmo kereen kowe. ¹²Ibduruk monoon kuu Yuudanban yoom animan ane doriib. Kumban Yemsbed

karub yena ben nongkoboona miniwen kuu Pita kuu Yuudanban yoom animan ibmo animaib kuyaom kuu yeka koronde andokboon, amborom kuu Yuudan yi amob awine kad wanabem andidan^f yaa unendoon kowe. ¹³Yuudan kuristen angkodmi keriwendan yenayiib Pita ye aaidimi wedme dabokniwen. Kwani kowe, yi aaidimi kumbed Baanabas kangkon ibmo keroone inamen arewa kuyaa nenwiniwen.

¹⁴Kumban, yi kuu weng amun ye kiwaan yaa awine kande ibmo wonokban wedmaanka, yi korem yi ari nambo nembed Pita yaa yedmanaan, “Eb kuu Yuuman kumban, eb dohiri doreeb kuu Yuudanban areb kerewen. Kumbed komande Yuudanban kuu Yuudan yi amowamob awinime ande dedmobendeeb?

¹⁵“Nub kuu Yuudanban kumbed ambarakmimaib ye karubban, nub kuu Yuudan kumbed Kuristen keruwen kowe, ¹⁶nub nubkaadkeruwen kukei, kane kane kuu God ye kerebiri arimbed yimin keraneen kuu Moses ye amob awine kandimbedban, Yesu Keresu yaa anam andimbed. Kwane kowe, nub Yuudan kwangkong Yesu Keresu yaa anam anduwen kumbed anam andi yaambad yimin keranuub, kukuu Moses ye amob awine kanduwen kumbedban, amborom kuu amob awine kandi yaambad karub maa kuu ma yimin keraanban kowe.

¹⁷“Kumban, nub kuu Keresumbed ongmoone yimin kerekorub ye kiwaan ari wunuuwe nubka Yuudan yi amob korem awinokban kumbed, Yuudanbed wedme nub yaa ambarakmidan ande yedmaniib kuu kuye id kuu Keresumbed ambarakmime andimaan dee? Dowan kii! ¹⁸Kedi, Yuudan yi amob awine kandi ye inamen kan moraraan kuu

^f2:12 Yuudan yi amob maa kuu Yuudanban yaa daboknaib andoon kowe, Pita kwanoon.

angkon ika awinaniin kuu ne kuu kuye amob domangki ye karub keraan ande korokbaniin. ¹⁹ Amborom kuu Yuudan yi amob yaambed yiminban keraan ande kuye amob awine kandi ye inamen yaa bobnemoon areb keraan kumbed komo ambangkain kuu God ye dowadmo awinimain kowe. ²⁰ Ne kuu Yesu yoom at ming arimbed ayiwe bobnoon kwamune areb bobnemoon areb keraan kowe, ne kuu neka dorokban, Keresumbed ne niindem aom dobere nen kinban winimaan. Ne okad kiri wad doriin kuu God ye Mingki ne yaa mimyob dowaken keewe ne dowad bobnoonman yaa anam andi yaambed doriin. ²¹ Ne kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaa kuu wangdandunindo, amborom kuu yorokmo kerikuu Moses ye amob yaambed kandi maib karen Keresu bobnoon kuu idiibban karen kii!” andaan.

Anam Andi Dee Yuudan Yi Amob Awini Dee

3 Galasiadan, inameniibbandan, yuib kuu kanembed birandoon? Yesu Keresu kuu at ming arimbed ayiwe bobnoon kuu yiiwindob arimbed korobe dakme ambengkandoone wengambere kaadkeriwen kii. ² Weng mimo keyiib kuu ne yedmewibka nekaadkera, kane yaambed? Yuib kuu God ye Kingkin kandiwen kuu, Moses ye amob yuibbed awiniwen yaambed dee, o weng amun wengambere anam andiwen yaambed dee? ³ Yuib kuu inameniibbandan anamoo? Yuib kuu God ye Kingkin yaromkonombed andowe ambangiwen kumban, kibikee yuibka yiiwaromkonombed yimin kerikowad awine dankorarandamiiwo? ⁴ Yuib kuu Yesu yaa anam andiwen kumbed durud yewed darewoob kandiwen kuu dawangmo kandiwen dee? Anamoo, durud yewed kuu dawangmo kandiwenoo?

Dowan kii! ⁵ Godbed ye Kingkin kondene yuib aom God yaromkono wedmi yeman ambangkimaan kuu, yuibbed Moses ye amob awine kandiwen kumbed dee, o weng amun wengambere anam andiwen kumbed dee?

⁶ Abraham kuyaa meenime, ye kuu God yaa anam andoone Godbed ye kuu yorokmoman andunoon. ⁷ Keyiib kee kaadkerime, kane kanembed God yaa anam andiwen kuu Abraham ye dana meed kii. ⁸ Profesi weng God Ye Weng Karadmo aom kuu Godbed Yuudanban yi anam andi yaambed ye arinambo arimbed yimin kerikewi kiwaan ongmaneen kowe, weng amun kuu arinambo Abraham yaa daanoon, “Ambibkin korerdan kuu eb yaambed amun kerundaneen.” andoon. ⁹ Kowe, kane kane God yaa anam andiwen kuu anam andoonman Abraham yoom amun kerundoon.

¹⁰ Kane kane Moses ye amob yaambed awine angkumone doriibdan korem kuu arewa kerundi ye dabab aombed doriib, amborom kuu kekamune God Ye Weng aombed wongkoon, “Kane kane amob buk aom wongkoon ye weng mimim korem awine kande doberembaraibban kuu arewa kerundi ye dabab kandaneen.” andoon kowe. ¹¹ God Ye Weng aombed wongkoon kuu, “Yorokmodan kuu anam andi yaambed dobaraniib.” andoon kowe, dianmo korokboon karub maa Moses ye amob awini yaambed God ye kerebiri arikuu ma yimin kere yorokmo kerindo. ¹² Yuudan yi amob kuu anam andi yaambed angkumonindo, ambangi yaambed angkumonoon. Kedi, God Ye Weng aombed wongkoon kuu “Karub kanembed amob korem awine kande ambangkaneen kuu kuyaamo dobaraneen.” andoon. ¹³ God Ye Weng aombed wongkoon kuu, “Karub kane ayarimbed kankooniwen kuu arewa kerundi ye dabab kandoon.” andoon

kowe, Keresumbed nub dowad arewa kerundi ye dabab kandoon kumbed Moses ye amobbed arewa kerundi ye dabab yaa nub kuu bidoon. ¹⁴Yembed nub bidoon kuu ye yaambbed Abraham yaa konoon ye amun kerundi kuu Yuudanban yaa monok ande, anam andi yaambbed nub kuu weng kunduk kondoon ye Kingkin Karadmo kandime anded.

Moses Ye Amowiib Weng Kundukiib

¹⁵Angkodmia, nimakarub yi dobiri kerekmen yaambbed kuruweng yedmaan kuu kei. Karubbed amob weng kuu wiim aangke ongmaniib kuu karub maambbed domokbaanban o weng yena kan ari daboknaanban. Weng ke dakmaan kee kwamunemo. ¹⁶Kedi, weng kunduk kuu Abraham yoom ye yob yoom yaa yed-mendoon. God Ye Weng dakmoon kuu “yob yemoon yoom” andindo, “eb yob yoom” andoon. Kuku karub mimo anded, Keresu kui. ¹⁷Nembed dakmaan ye id kuu kei, weng kunduk Godbed yed-moon keye aronbed wene amob weng Moses yaa kondoon kuu weeb 430yiib, kumban amob kembed amob Abraham yaa Godbed ongmoon kuu kankorare weng kunduk idiibban keru yemanban. ¹⁸Kedi, weng kunduk ye yumbon kandi kuu Moses ye amob yaambbed karen, kuku weng kunduk yaambbedban karen, kumban Godbed weng kunduk yaambbed weng kunduk ye yumbon ye weng minobmo konoon Abraham yaa.

¹⁹Kwani kowe, Moses ye amob keyiib kuu komo dowadbed kondoon? Kuu am-barakmi kuu ben dian korokbi dowad kondoon. Kondoked wene weng kunduk Abraham yaa konoon ye Yob monoon yaron yaa kereen. Amob kuu Godbed engyu yaa kondoon, yimbed God dore nimakarub dore wedyiri do-biri ye karub Moses yaa koniwe, yembed awinoon kumbed amob kuu andowe

ambangkoon. ²⁰Kumban wedyiri dobiri-dan kuu karub maa dore karub maa dore wedyiri dobirimaib, karub ayoob weng ongmi yeman, kumban God kuu mimo, yembedmo weng kunduk ongmoon.

²¹Kwani kowe, Moses ye amobbed God ye weng kunduk yaa manmo keroon dee? Yii, dowan kii! Kuye amob Yuudan yaa kondoon kuu wadkeri kondi yeman keroon karen, yorokmo kerundi kuu kuye amob yaambbed monoon karen. ²²Kumban God Ye Weng Karadmo yed-moon kuu okad kiridan korem kuu am-barakmi ye wii aom ben kambungkoon. Kwanandoon kumbed weng kunduk kuu Yesu Keresu yaa anam andi yaambbed kondi yeman kowe, kane kane anam andaniib kuu yi yaa weng kunduk kee kondaneen.

²³Yesu Keresu yaa anam andi kee minindombbed anak kuu nub kuu Moses ye amobbed wiidan areb awingkan-doon. Kwanonbed wene anam andi kee dian korokboon. ²⁴Kwanikob, Moses ye amobbed nub oonendoon kumbed mene Keresu mini yaron keroon. Kowe nub anam andi yaambbed Godbed nub kuu yorokmo kerundimaan. ²⁵Kibikee nub yaa amobbed oonendi ye kiwaan kuu dowan keroon, keyiib kee anam andi ye aronbed muneen kii.

God Ye Meed Keriwen

²⁶Yesu Keresu yaa anam andi yaambbed yiib korem kuu God ye meed keruwen, ²⁷amborom kuu yiib kane kane baptais kerunde ye yaa iniwen kuu Keresu arebmo keruwen kowe. ²⁸Keyaa keyiib kee Godbed kuu ma andokbindo, Yuudan o Yuudanban, yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan o yikareb oone doriibdan, karub o wonong, yiib korem kane kane Yesu Keresu yaa iniwen kuu korem mimodan. ²⁹Kwane, yiib kuu Keresu ye karuwa nimaya keraniib kuu,

yiib kuu Abraham ye job kerenib, weng kunduk ye yumbon kandaniib kii.

4 Ne kuu kuruwak weng kamune kowe yedma, dana mingki kuu awodkimbed weng kunduk ongmoon kowe, dana kuu awodki ye yiribman korem kuu baneen. Kumban ye kuu dana kowe, awodki ye dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub areb ye kuu yekareb oone doborokban. ²Ye kuu awodkimbed kinoone araben ooni ye karubbed oonaankob wene awodkimbed aron kowoon yaa kerimaun. ³Kee kwamune areb kuu nub kuu dana yaron kuu okad yiri dobiri ye amowamobbed yerengke ye dabderem yiri ben nongkoboone doburuwen. ⁴Kumban wene aron kowoon yaa kuu mene nanduuna, Godbed ye Mingki nenkwoona monoon. Ye kuu okad wonongbed woonuuna Moses ye amob dabderem yirimbed doboroon. ⁵Kwanoon kuu Moses ye amob dabderem yiri doriibdan kuu bidde ben God ye dawangi dana meed kerime dowad. ⁶Yiib kuu God ye meed keriwon kowe, Godbed ye Mingki ye Kingkin Karadmo kuu nub niindem aom kondoon. Keye Kingkin kembed nub niindem aombed God yaa “Ambe,[§] Ambe.” ande baandi-maan. ⁷Kwane kowe, yiib kuu ye meed, yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridanban. Yiib kuu ye meed keriwon kowe, ye dana ye yumbon ongmoon kuu yiib yaa kondoon kii.

Pool Ye Meeni Weng Galasiadan Yaa

⁸Yiib kuu anak God yaa yiibkaadkerunindo kuu, yiib kuu dudi god yi dabderem yiri dobere yi dememo awinembirimaib. ⁹Kumban kibikee yiib kuu God yaa yiibkaadkeriwon. Kumban anam kuu God kuu yiib yaa yekaadkerundoon. Kowe, komarewa yiib kuu amonombe

okad yiri dobiri ye amowamob yaa ika wanandamiib kee? Kuye amowamob kuu inamen amuniibban, awandi yemanban kii. Yiib dowaken kuu ikakman amowamobbed awine yerengkoon ye dabderem yirimbed doberem andiwe-doo? ¹⁰Kedi, yiib kuu anakbed okad yiri dobiri ye amowamob awine dobiriwen areb Yuudan yi Sabat aroniib Yuudan yi orok maa maa aroniib kwamnenabi ye amowamob kuyaa kongamkanambere awine doriib kii. ¹¹Yiib kwane kamiib kowe, ne aromkonoyiib ne aroniib yiib yaa konde awandaan kuu idiibban ambangkaan manok ande meenaan kumbed yiib dowad unaan.

¹²Angkodmia, yiib yaa aromkonomo nangkande yedmaan kei, ne areb kere Yuudan yi amowamob korondime, amborom kuu ne kuu Yuudanban yiib areb keraan kowe. Yiib kuu ne yaa ma amarakmindo. ¹³Yiibkareb kaadkeriwon kui, ne kuu bob anakadiib keraan kumbed yiib kambong aom dobere yiib yaa weng amun ibduruk daandaan. ¹⁴Ne bob anakad keraan kumbed yiib kuu meeni darewoob kere dabab kandiwen kumban, yiib kuu damangkawe wunekaruwindo. Anam kuu yiibbed ne kuu God ye engyu areb o ne kuu Yesu Keresu ye areb ne kuu nende kubewiwen. ¹⁵Kowe, komarewa kere yiib kubi dowaken korem wene biknoon? Ne yaa mimyob darewoob keewiwen kowe, ne awawi dowad yiib indob angkane bangkawe awawi ye kiwaan wedmiwen karen, indob angkane bangkawiwen karen. Yiib kwamune ye mimyob darewoob ne yaa kuu wedmaan kii. ¹⁶Kumban anam weng dakmaan kumbed kibi-kee yiib kuu ne yaa bon keriwonoo?

¹⁷Weng amun kan amonombandamiibdan kuu inamen yobdoodmo kere yiib ben yi kerekmen yaa kerem andi-

[§]4:6 Kukuu Aram wengbed *Abba* ande wongkoon.

wed, kumban kuuu ben abdon ye kiwaan wini ye dowad. Yi dowaken kuu yuib ben andokbe nub yaa bon kerenib inamen yobdoodmo kere yi yaa daboknime andiwed. ¹⁸Yobdoodmo kere inamen awini kuu amun kumban, inamen amun kumbed yimin kii. Kwane, aron koremiibedned, ne yuib yoom dobiri ye aronmomban. ¹⁹Ne danayayee, dana wooni ye odibin yewed areb ika keraan kumbed wene Keresu kuu yuib niindem aom ongmok. ²⁰Ne dowaken darewoob kuu kibikee yuiwiib yaa meneni ongkandi weng kee koronde kubi wengmo dakmandamiin kii, amborom kuu yuib dowad meenmi nin-dorokiib kerebkarab kamiin kowe.

Hagaa Yoom Sera Yoom Yi Kuruweng

²¹Yuib kane kane Moses ye amob ye dabderem aom dobarandamiibdan, yedmewime, kuye amobbed yedmoon kuu yuib ma wengambiriwenoo? ²²Kuu kekamune yedmoon, Abraham kuu ye meed karub ayoob, mim kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonongbed, maa kuu obonmo wonongbed. ²³Ye mingki maa kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonongbed wooneen kuu yeka mamaamban woonimaub kwanemo wooneen. Kumban ye mingki obonmo wonongbed wooneen kuu God ye weng kunduk yaambad.

²⁴Nima ayoob keyiib kee wiim aangke amob weng ongmenaboob ayoob dowad korokboon. Amob weng maa kuu aangko Sainai arimbed ongmoon, kuye amob weng kumbed amowamob ye dabderem yiri dobere no deme awinembiri dana wanabimaun. Kuuu Hagaa kui. ²⁵Kedi, Hagaa kee aangko Sainai ambibkin Arabia aombad angkuun kerekmen dowad kineen. Kuu Yerusalem kibikee angkuun ye siti kuu yu areb kereen, amborom kuu

yu kuu yu danayuib kuu amowamob ye dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye kerekmen angkambad doruun, Yuudan yi amowamob ye dabderem yiri doruun kowe. ²⁶Kumban Ewen ari ye Yerusalem kuu obonmo wonong areb, yu kuu nub ena areb kii, Yuudan yi amowamob yaa obonmo keruwen kowe. ²⁷Kedi, God Ye Weng aom yedmoon kuu,

“Nima kurong, dana woonimokban ye nima,
yuiib kuu kubime.

Dana wooni ye odibin yewed maandimokban ye nima,
kuba komkime.

Amborom kuu domondoon ye wonong kuu dana yemooniib,
ambiyuib ye wonong arebban.” andoon.

²⁸Angkodmia, yuib kuu Aisek areb weng kunduk Abraham yaa konoon ye dana meed kuda. ²⁹Kuye aron yaa kuu dana woonimaib kwamune wooneen ye dana Ismaelbed God ye weng kundukbed wooneen ye dana Aisek yaa an-bande durud yewed konoon. Kwana areb kuu kibik kwangkong kwamune ibmo keroon, Yuudan yi amob awinidanbed nub kuyaa obonmo keruwendan yaa bon keruwen kui. ³⁰Kumban God Ye Weng Karadmo aom kuu komandoon? Yedmoon kuu, “Dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonong yoom yu dana yoom kuu ben kirarime, amborom kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonong yu dana kuu obonmo wonong yu mingki yoom ibmo kere ambe ye yumbon kandaanban.” andoon. ³¹Angkodmia, kuu kwamune kowe, nub kuu dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye wonong yu dana meedban kowe, Yuudan yi amob ye dabderem yiri dorokban. Nub kuu obonmo wonong yu dana meed kowe, Yuudan yi amob yaa obonmo keruwen kii.

Ben Dudbere Obon Kondoon Ye Dobiri Kerekmen

5 Nub kuu Keresumbed ben dudbere obon kondoon ye dohiri dowadbed yembed ben dudbere obon kondoon kii. Kowe, kangdommo dohirime. Yuudan yi amobbed awine yerengkoon ye dabderem yiri ika wene dobaraib.

²Wengambirime! Pool, nembed ke yedmendaan kei. Yiib kuu “Kad wanabime.” ande “Ee kwamendime.” andaniib kuu Keresumbed yiib dowad komo ambangkoon kuu yiib yaa idiibban keraneen. ³Angkon ika aromkono yedmaan, karub mim kanembed ee andaneenkob kad wandaniib kuu ye kuu Moses ye amob korem yaa wengambere awinembiri ye karub keraneen. ⁴Yiib kane kane Moses ye amob awine kanduwen kumbed God yaa yiminmo keranuub ande kamiibdan kuu, yiibka Keresu yaa kuu korem andokbiwen kii, yiib kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken aomban bunangkadan keriwon kii. ⁵Kumban anam andi yaambbed nub kuu Kingkin Karadmombbed awandimaane Godbed nub ben yorokmo kerundi yaron kuyaa ande meedmuub kuu nindorokiibbed meedmuub kii. ⁶Kedi, Yesu Keresu yoom daboknuwen kumbed kad wanabi ye inamen o kad wanabindo ye inamen kuu ma meendobaibban yeman. Meendobi yeman kee anam andimbed mimyob dowaken keendi yaambbed ambangki.

⁷Yiib kuu trofi kandi ye inameniib amunmo kibindaremoon areb keriwon kumban, kane kanembed yiib wini ye kiwaan kebengkande yiibbed anam wengambere awine kandi kuu kebengkawen? ⁸Ke nangkande dedmoon kee yiib baande kinoon ye God yaambbed

yiib yaa kee kwanindo. ⁹Kaadkerime, yiib kuu Yuudan yi amob dungkun mana mana awinaniib kuu yiis embengmo kidaom kowimaib kumbed flawa kumundin kabayingkimaan areb kowe kwanaib. ¹⁰Kumban ne kuu Yariman yaambbed arudkono kangdom kandaan kuu, yiib kuu nembed ke yedmaan keyaa ibmo awinaniib kowe, kimyen wanaibban. Karub kanembed yiib ben buyokbayok kameen kuu ye kuu aningkoman o aningkoyiibban, ye yaa kiwaan mimo angkeen, ye kuu dabab kandaneen kii. ¹¹Angkodmia, nembed kad wanabime ande kamimokban kowe, Yuudan yi amob awinime andimaibdanbed nenbande durud yewed kawimo kamiib kii. Yi yaa ibmo kereni Yuudan yi amob awinem andaniin kuu Yesu at ming arimbed bobnoon kumbed anam andi yaambbed doberem andi ye weng yaa kongene weng arewa andaibban. ¹²Yiib yaa kerebkarab kerundiwendan kuu nembed meenaan kuu kadmomban yikareb kubuyowiib banabe wanabe ben kirarime ande meenundaan kii.

¹³Angkodmia, yiib kuu Yuudan yi amob yaa yerengkimban obon kerime dowad baandoon. Kumban yiib obon keriwon andi ye iranmimbed id ye dowaken yaambbed dobaraib. Anam kuu, neman mimyob dowaken keenoon neman mimyob dowaken keenoon kamiib kumbed awandime. ¹⁴Kedi, Yuudan yi amob korem kuu mim kembed korem darewoob arimbed dabunoon kuu kei, “Ebka ebmeren yaa mimyob dowaken kowimaab areb kuu, eb dia doriibdan yaa kwangkong kwan mimyob dowakenbed keende.” andoon. ¹⁵Ma, yiib kuu dingkan areb kere neman domonene neman ayenane kamiib kuu korondime. Korondaibban kuu yiibkareb yiibmeren monmaraniib kii.

Kingkin Karadmombed Ben Kinban Wonoko Dobirime

¹⁶Nembed yedmaan kuu kei, Kingkin Karadmombed ben kinban wonoko dobirime. Kwananiib kumbed id ye dowaken kuu ma awine kande dobaraibban. ¹⁷Amborom kuu id ye dowaken kuu yeka, Kingkin Karadmo ye dowaken kuu yeka. Id ye dowaken yoom Kingkin Karadmo yoom kuu bon keriwen. Kowe, yiib kuu yiib dowaken yaambéd kamimokban. ¹⁸Kumban yiib kuu Kingkin Karadmombed ben kinban wananeen kuu yiib kuu Yuudan yi amob ye dabderem yiri dobaraibban.

¹⁹Id ye dowaken ye amarakmi kuu nimakarub korem yikaad kuda, nenem ye inameniib yorokmomban koroomiib ye inameniib anon dowomkim yaa doberemoon areb ye inameniib ²⁰dudi god yaningko kankooniyiib yowangkima bommirima ye inameniib arud wandembirimo dobiriyiib wengbiriyiib wungkandiyiib norin darewoob wandiyiib kirim ye inameniib manmo keru ye inameniib yeka yeka keru ye inameniib ²¹koren kami ye inameniib ok arewa ane awarak bobnembiriyiib disko andenabiyiib kwamune ye inameniib kui. Anuk ongkande yedmaan areb ikakman aromkonomo dakmaan, kekamune karuwa nimaya kuu yumbon God ye oonimbon aom kuu kandaibban, kumban nub kuu kanduwen.

²²Kumban God ye Kingkin ye yob irimaan kuu, mimyob dowaken keendiyiib kubi ye inameniib yewenub dobiriyiib yodbirimban iwarimbed dobiriyiib awandiyiib amun amun kamiyiib korondiyiibban kwane awinembiriyiib ²³ingmiyiibban nangkemmo dobiriyiib yimeren kangkadmiyiib kui. Keye inamen keyaa amob maambéd ma burudandindo.

²⁴Kane kane Yesu ye nimaya karuwa keriwendanbed id ye dowaken kuye meeni darewoowiib amarakmi yaa kubi dowakeniib kuu at ming arimbed aye mangkemmoon areb keriwen. ²⁵Nub kuu Kingkin Karadmo yaambéd doruub kowe, ye dowaken yaambéd awine doberem. ²⁶Kwane, nub kuu kerengan keraub, nub kuu nubkanmo yena yaa deerewanabaub, nub kuu nubkanmo yena yaa wungkandaub.

Korem Yaa Amun Amun Kamendime

6 Angkodmia, wedmibka karub maa amarakmeen keroka, yiib kane kane yiib anam andi kuu kwane kaine amnoonan kuu nangkemiibbed ye kuu ongmime. Kumban yiibka yiibmeren kangkadme kaadkerime. Kwanaibban kuu ye amarakmimbed yiib yaa dedmonaneen. ²Dabab kandibka, neman awaneneen neman awaneneen kamime. Kee kwamune kamaniib kumbed Yesu ye amob ye kerekmen yaambéd dobaraniib. ³Aningkoyiibbanmanbed “Ne kuu arimbed kwana ye karub kii.” ande kamaneen kuu yeka yemeran birananeen. ⁴Ebka eb dohiri kuu komboon darobe kangkadme wedme. Amun keroon kaned yeka yemeran kerengkanok. Kumban, karub maambéd ambangkoon yaambéd kankowe kumun ingkande kameeb kumbed kerengkanaab. ⁵Kedi, karub korem kuu yeka ye deme kuu arumoon arumoon kamime, ogoodmo dobaraib.

⁶Kane kane weng amun ye kedmengki kuu baone doriib kuu yi kedmengkandi korok yaa kuu yiribman amun korem numbirime.

⁷God yaa kuu karub mim kanembed ma damangkanaanban, amborom kuu karub kuu komo ambangkaneen kuu kuye idmo wandaneen kowe, inamen maa kere yiibka yiibmeren bironaib.

⁸Karub kane ye id dowaken yaambéd ambarakmi kab kibingkaneen kuu kuye dowaken yaambéd monmari ye id wandaneen. Kumban, karub kane ye kuu Kingkin Karadmo ye dowaken yaambéd kab kibingkaneen kuu kuye Kingkin yaambéd wadkeri aron korem ye id wandaneen. ⁹Kwane, amun amun ambangki yaa kuu nub odkeneb wande korondaub, amborom kuu nub kuu yinmone korondaubban keranuub kuu aron anam kinnoon mananuun arimbed wadkeri aron korem ye id wandanuub kowe. ¹⁰Kwani kowe, aron denekmen angkimboroka nimakarub korem yaa kuu amun amun ambangkandem. Keyiib anam andiwendan yaa kwangkón amun amun dowaken miin ariyibbed ambangkandem, yi kuu nub oniya ambanga damana areb kowe.

Yeenbon Weng

¹¹Kedi, neka ne dingkimbed kerek kee wongkaan kuu darewoob darewoob ongmaan kuu yiiib wedmime. ¹²Niindem aomban bunangka ye dowadmo nub yaa kerengkandime ande kamiibdan yi kuu yiiib yaa kad wanabime ande dedmonbendiib kii. Yi kuyiib kuu Keresu ye at ming ye dowadbed yi yaa durud yewed kondaib andi dowad kumbedmo kekamune kamiib. ¹³Yi kane kane kad wanabiwen kuu yi

kane mim kuyaa kuu Yuudan yi amob yaa awinindo. Kuned yi dowaken kuu yiiib kad wanabibko bunangka deme dowad kerengkan kerandiwed. ¹⁴Kumban, kerengkan weng ma kamain, nub Yariman Yesu Keresu ye at ming ye dowad kumbedmo yimin. Ye at ming kuyaambéd okad yiri ye inamen korem kuu ne yaa at ming arimbed aye mangkemoon areb keroone, ne kangkon kuyaa at ming arimbed aye mangkemoon areb keraan. ¹⁵Kad wanabi ye inamen o kad wanabindo ye inamen kuu ma meendobaibban yeman, kumban meendobi darewoob yeman kuu Godbed nimakarub yi wadkeri yeweb ongmi ye dowadbedmo. ¹⁶Kane kane yiiib kuu inamen keyiib kee awine kande doriib kuu yewenub dobiriyiib mimyob keende kakman are nonondandiyiib kuu yiiib korem yaa bangkandok. Kuku, God ye ni-maya karuwa anam kui.

¹⁷Yeenbon kebeni weng kuu kei. Karub mimombéd ne yaa dabab ma kawaib, amborom kuu ne id yaa nendandiwén ye kuburu ke dangoon kembed korokboon kuu Yesu kuu ne Yariman kowe.

¹⁸Angkodmia, nub Yariman Yesu Keresu ye mimyob dowaken kabamoon kondoon kuu kwamune yiiib kingkin yaayiiib ibmo awandok. Anam kwanok.

Efesusdan

*Poolbed Efesusdan Yaa
Kerek Keendoon*

**Kerek Kee Komo
Dowad Wongkoon**

Poolbed kerek kee Efesusdan yi anam andi kuu kainok ande wongkoon, am-barakmi dowadban. Kowe, God ye amun kerundi yemooon kedmengkan-dande wongkoon. Kwane, ye kangkon nub anam andi yaambad komarewa kere dobaranuub ande korokboon. Efesus kuu siti darewoob kadwandimbon. Pool yoom Sailas yoom kuu Yesu ye weng amun kanyare daandiwen kuu Efesus aom nande weng amun dakmi-wen. Amaanbed Pool kuu weeb ayoob-mimiib kuyaom doboroon. Kwane, ari kuu Pool kuu ibduruk Rom aombad wii aom doboroon kuu kerek kee wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 60 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Ye Weng Ibduruk (1:1-2)

2. Keresu Yaambad Yumbon Kanduwun Kuu Komarewa Ande Korokboon (1:3-14)

3. God Yaa Kaadkeriyiib Yaromkonoyiib Kerundok Ande Kurikuri Kamoon (1:15-23)

4. Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Kerekmen (2:1-10)

5. Anam Andiwendan Yuudan O Yuudanban Kuu Ibmo Keriwen (2:11-22)

6. God Ye Meeni Kangdomiib Yesu Ye Mimiob Dowakeniib (sapta 3)

7. God Ye Inamen Dowaken Kan Kowe Awini Ye Kiwaan (4:1-6:20)

8. Yeenbon Weng (6:21-24)

1 Ne kuu Pool, God ye dowaken yaambad Yesu Keresumbad kinoona ye apaso keraan.

God ye karadmodan Efesus aom doriib, yiib kuu ma korondiyiibban Yesu Keresu ye weng yaamo anam ande doberembirimaibdan, yiib yaa kerek kee keendaan.

²Kabamoon kondoon ye mimiob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambad yiib yaa bangkandime.

Kingkin Ye Kerekmen Yaa Amun Kerundi

³Nub Yariman Yesu Keresu ye Ambe God yaa kubem, amborom kuu nub kuu Keresu yaa ben daboknoon kowe Godbed Ewen aom oonoon yeman kingkin ye kerekmen ye amun kerundi korem kuu nub yaa bangkandoon.

⁴Yimin yiri okad ongmenabindombad nub kuu yembad Keresu yaambad kinoon, ye indob ari kuu karadmo keruwad amarakmiyiib kii ande dedmone daandiyiibban ye dowad. Ye mimiob dowaken keendoon kumbad ⁵yimin andowoon yirimbed nub kuu kinoon, Yesu Keresu yaambad ye bangkandi dana kerundi dowad. Kukuu ye kubi dowakeniib meeni inamen dowakeniib yaambad kwanoon kii. ⁶God ye kabamoon kondoon ye mimiob dowaken kee nambiriyiib kowe, ye yaa kube kankoonem! Kamune kondoon kuu ye mimiob dowaken keenoanman yaa ben daboknoon kumbad yiminmo kondoon nub yaa.

⁷Ye yaa ben daboknoon kumbad nub kuu ye umkanbed biddoon kuu amarakmi yaa are nonondandi yeman. Kukuu God ye kabamoon kondoon ye mimiob dowaken miin darewoob ye kerekmen yaambad kui. ⁸God yeka ye kabamoon kondoon ye mimiob dowaken darewoob kumundinmo kuu, inamen kangdommo koremiib kaadkeri koremiib nub yaa kondoon. ⁹Kwane

kanbiknoon ye inamen kuu ye kubi dowaken ye kerekmen yaambéd nub yaa korokbendoon. Inamen kee Keresu yaambéd anam id keroon kuu ¹⁰aron anam nanduune kwanoon. Kuye dowad kuu kumkam korem okad yiriyiib Ewen ariyiib korem kuu Keresu yembéd korok kerok andéd.

¹¹ Godbéd korem ambangkimaan kuu yeka ye meeni inamen ongmimaan yaambédmo kamimaan kowe, kangkon yimin andowoon yirimbed Keresu yoom dabokni dowad nub kinoon kuu ¹²nubdin Keresu ande meedmuubdan kuu ye nambiri yaa kube kankoonime andéd. ¹³Kwane, yiiib kangkon yiiib bobni yaa burudande bindi ye weng amun anammo wengamberenib anam andiwe, Keresu yaa ben daboknene ne karuwa nimaya andi dowad ye kumuniib deroon. Kuye kumun kuu yembéd yedme kowoon ye Kingkin Karadmo kui. ¹⁴Kingkin Karadmo nub yaa kondoon kuu wonong mukod kowimaib areb, komo komo nub dowad Ewen arimbed nongkoboone dangoon yeman kuu dungkud kondoon, kamune dangoon kowe anam andime yeman kui. God ye karuwa nimaya yaa kondoon kumbéd ari wene korem biddaneen kui. Kowe, ye nambiri yaa kuu kube kankoonem!

Pool Ye Kurikuri

¹⁵ Godbéd kwamoon kowe, yiiib kuu Yariman Yesu yaa anam andenib God ye karadmodan korem yaa mimyob dowaken keendimaib kuu wengamberekori, ¹⁶yiiib dowad God yaa eso andi kuu korondimokban, kurikuri kameni meenendimain kii. ¹⁷Nub Yariman Yesu Keresu ye God, Ambe nambiriyiib kui, ye yaa kaamobimain kuu, yembéd meeni kangdomiib komo biknoon kuu kan korokbendiyiib ye Kingkin kuu yiiib yaa kondoko God kuu

yiiibkaadkeri darewoob arimbed kerime andid.

¹⁸Ne angkon kurikuri keraan kuu yiiib mimyob ambongko nandoko yembéd komo ande meedmime ande baandoon kuu yiiibkaadkerime andid. Kuku amun kerundi yemoo kai nambiriyiib God ye karadmodan yi dowad Ewen arimbed nongkobooniib, ¹⁹ye yaa anam anduwendan kuu korem burudandoon ye aromkono miin darewoob arimbed Godbéd nub yaa kondooniib kui. Kuye aromkono kuu yembéd deme ambangkoon ye aromkono darewoob ²⁰kumbéd Keresu kuu bobnoon yirimbed nen demboone wadkerooone ye dingki wiwi angka Ewen ari nenkowoone dibeen kwamune areb kui. ²¹Ku dibeen kuu ooniwendaniib korok korokiib aromkonodaniib yarimandaniib deme aningkoyiibdaniib korem kuu yirimbed, yembédmo kuu ari, kibik yaronmomban mananeen yaron ari kangkon. ²²Kwane, Godbéd kumkam korem kuu ye yon dabderem yiri ben nongkobene korem yaa korok kere ooni ye dowad nenkwoon, anam andiwendan yi korok keridowad. ²³Kuye anam andiwendan kuu Yesu ye id areb kui, yi kuu Yesu yaa yiminmo kerid yeman, ye kangkon kumkama kiwaana korem kuu ye yaambéd yiminmo kerid yeman.

Keresu Yaambéd Wadkeri Kondoon

2 Kumban yiiib kuu anukbéd yiiib wabkad inameniib ambarakmiyiib kumbéd yiiib kingkin kuu bobnoon. ²Ku-yaron kuu yiiib kuu okad kiri ye in-amen arewa yaayiib ambid wedya ye oonimbon ye korok Seteniib ye yoman wenenib dobirimaib. Kuye awad are-wambéd kibikee wabkaddan yaa yi ko-rok keroon kui. ³Anuk kuu nub korem kuu yi yoom ibmo doburuwen, nub kuu id ye dowaken ye moom yaambéd mik-

mone doberemberenub kuye inameniib meeni dowakeniib ye yoman winimaub. Kuyaron kuu nub kuu okad kiridanmo kowe, nimakarub yena areb God ye norin aom wunuwen kii.

⁴Kumban mimyob keende kakman yemoom are nonondandi ye God kuu, ye mimyob dowaken miin darewoob kumbed ⁵nub ambarakmi yaambbed nub kingkin kuu bobnoon kumban yembed nub yaa wadkeri kondoon Keresu yoom doruub kii. Yiib kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambbed bobni yaa kuu burudande bindoon kii. ⁶Kwane, Godbed nub kuu Keresu yoom ibmo benkoobene Yesu Keresu yaa Ewen ye oonimbon aom ben daboknoone diburuwen. ⁷Godbed kwanoon kumbed kibikbed wene amaan ari kuu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken korem burudandoon yembed awinoon kuu korokbendaneen. Kuye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kumbed Yesu Keresu yaa nub ben daboknoon kowe, nub yaa amun amun kamenaboon. ⁸Amborom kuu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambbed yiib kuu bobni yaa burudande bindoon kowe. Kee anam andi yaambbed kui, yiibkarebban, Godbed munob kondoon kii. ⁹Kuu yiib ambangki yaa kumbedban kowe, karub maa kanembed kerengkan keraanban. ¹⁰Kedi, Godbed nub kuu amunmo ongmenaboon, nub kuu Yesu Keresu yaa ben daboknoon kumbed amun amun kami dowad ongmenaboon kii. Amun amun kami kee nubbed ambangkime andi dowad anak yirimbed nekwoon.

Keresu Yaambbed Mimo Keruwen

¹¹Kwanikob, meenime, Yuudan yi kuu yikareb “Nub kuu kad wanabiwendan.” andimaib. Kwane, yiib wooniwen kuu Yuudanban kumbed yiib yaa Yuudanbed “Yiib kuu kad wanabindodan.” andimaib.** Kumban kad wadmi kuu no id yaa karub dingkimbed wadmimaib, Godbedban. ¹²Meenime, anak yiri kuu yiib kuu Keresu yaa daboknindo, Israeldan kerindeban, weng kunduk ye amob weng Abraham ye dowad ongmenaboon yaa kuu owoddan keruwen, yiib kuu Godbed nub dowad kwananeen ande meedmiyiibban, Godiibban okad kiri doriib kii.

¹³Kumban Yesu Keresu ye umkan yaambbed yiib kane kane ambab angkambbed doriib kuu Keresu yaa ben dabokne God ye dia monoon. ¹⁴⁻¹⁵Amborom kuu yembedmo kuu nub yaa yewenub kondi ye karub, Moses ye amob wengiib amowamob ongmiweniib kuu yembed mene at ming arimbed bobnoon kumbed nare wankaroon kowe, wedyiri wirine nare andokbe yeka yeka ayoob keroon kuu yembed ben mimo kerene neman kongenoon neman kongenoon kami ye kuuk wiriniwen kuu monmaroon. Kwamune kamoon ye inamen kuu ye yaambbed karub ayoob areb keruwen kuu koronde karub yeeb mimo kere yewenubmo kerime ande ongmenene, ¹⁶keye karub yeeb ye id mimo yaambbed karub ayoob areb kee God yaa kunum kerime andene, neman arud wandoon neman arud wandoon kamimaib kuu at ming arimbed dowan keroon. ¹⁷Yembed mene yiib ambab doriibdaniib dia doriibdaniib yaa yewenub weng kedmengkandoon, ¹⁸amborom kuu

****2:11** Kuu Yuudan yi kerengkan weng, “Nub kuu God ye amob ongmenabooniib kowe nub kuu God ye karuwa nimaya kumban Yuudanban kuu God yikaadban.” andimaib.

nuwa yiiwa ibmo Kingkin mimo yaambéd Ambe God yaa wini ye kiwaan yembéd ongmoon kowe.

¹⁹Kwanekob, yiiib kuu ambibkin maandanban, yiiib kuu owodanban, kumban yiiib kuu God ye karuwa nimaya kere dabokne God ye ambibkindan kerenib, ye dana meed keriwén. ²⁰Kwane, God ye karuwa nimaya kuu ambib areb ongmoon. Yi dodkono kuu apasodaniib profesidaniib kui. Yi ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot kuu Yesu Keresu, yembédmo. ²¹Ye yaambéd ambib id kumundin kuu yenbenabe mimo kere Yariman ye kurikuri boyambib karadmo kere daane weneen. ²²Kwane, yiiib kangkon Yesu yaambéd ambib areb yenbenabe weneen, God ye dobirimbon kere weniib, ye Kingkin yaambéd kui.

Pool Ye Deme Yuudanban Yi Dowad

3 Keye dowad kembéd Pool, ne kuu Yesu Keresu ye weng amun Yuudanban yiiib yaa kan yare daandaan kumbéd korok korokbéd wii aom nen kaaniwe doriin.

²Kedi, yiiib wengambiriwén, yiiib yaa God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kedmengkandi ye deme kawoon. ³Kuye God ye inamen ongmoon kuu biknoon kumban Godbéd kan dian kere korokbewoon. Kukuu anukbéd yiiib yaa dukmenmo ke wongke kedmengkandaan kei. ⁴Kwane keyaom kimingkaniib kumbéd God ye inamen biknoon kuu Keresumbéd korokboon ye weng kuu ne inamen nandoone nekaadkeraan kuu yiiib kangkon kwane yibkaadkeraniib. ⁵Kuye inamen biknoon kuu anuk yiri doriibdan yaa korokbindo kumban, kibikee God ye Kingkinbéd ye apasodan karadmoyiib profesidan karadmoyiib yaa korokboon. ⁶Inamen biknoon kukei, Yesu ye weng amun yaambéd Yuudanban kuu Yuudan yoom

dabokne yi korem kuu Ewén ari ye yumbon kandenib id mimo kere Yesu Keresu ye weng kunduk kuu ibonmo awinaniib kii.

⁷Ne kuu kuye weng kedmengkandi ye deme Godbéd munobmo kawoon kumbéd ye aromkono yaambéd Yesu ye weng amun keye deme karub keraan. ⁸God ye karadmodan kane kane yiri keriwén kuu ne arebban, yi kuu ari ne kuu yirimo. Kumban deme munobmo kawoon kuu, Yuudanban yaa Keresu ye amun amun yemooon nimakarub yi inamen korem burudandoon ye weng daandi yemaniib, ⁹kuye inamen Godbéd komarewa awine ambangkaneen ye weng kuu nimakarub korem yaa dianmo korokbi yemaniib bangkawoon kii. Kuye inamen kuu kumkam korem ongmenaboon ye God kurin anukbéd meene ongmeCORE biknoonbéd mene kibikee. ¹⁰Kuye dowad kuu God yeka ye inamen kangdom maa maa yemooon kuu anam andiwéndan yaambéd Ewén ari ye korok korokiib deme aromkono bangkandoondaniib yaa kuu korokbédaneene yikaadkeraniib. ¹¹Kukuu aron korem korem ye inamen Godbéd kowoon ye kerekmen yaambéd nub Yariman Yesu Keresumbéd awinoone anam id keroon kui. ¹²Yesu yaayiiib ye yaa anam andiyiiib kumbéd God yaa kuu arudkonoyiiib kangdommo wananuub kuu yimin. ¹³Kwanikob, nembéd yiiib yaa yedmaan kuu, yiiib dowad durud yewéd kandaan kuyaa meenme dowakeniibban kere korondaib, amborom kuu kuye durud yewéd kuu yiiib nambiri kandi yeman kowe.

Efesudan Yi Dowad Kurikuri Kerundoon

¹⁴Kuye inamen Godbéd ongmoon ye dowad kumbéd Ambe ye arinambo ari bumangkaan. ¹⁵Ye aningko kuu ye dana meed korem okad yiriyiiib

Ewen ariyiyib kuu kandiwen. ¹⁶Nembed kurikuri keraan kuu, ye amun kerundi nambiriyiyib ye kerekmen yaambéd yiyib niindem aom aromkono kondok andid, ye Kingkin yaambéd. ¹⁷Kwanoka yiyib anam andi yaambéd Keresumbéd yiyib niindem aom doborok. Kwane kurikuri keraan kuu, yiyib kuu mimyob dowaken keendi ye yumburum kumbéd niindem yiri kubunebene kangdommo keroka, ¹⁸God ye karadmodan korem yena yoom ibmo aromkono yiyib inamen aom kandenib Keresumbéd ye mimyob dowaken darewooyiyib dobooyiyib ambab ariyiyib aman yiriyiyib kuu yiyibkaadkerime andid. ¹⁹Kwane, kaadkeri yaa burudandoon ye mimyob dowaken kee kaadkerime andid. Kuyaa kaadkeraniyib kuu God ye inamen kuu yiyib niindem aom dembe yiminmo keraneen.

²⁰Kwane, nub kaamobiyiyib meeniyiyib yaa korem burudande aman ari kumunkingkinban ye ambangi ye God, ye aromkono nub niindem aom ambangkimaan ye kerekmen yaambéd, ²¹ye yaa anam andiwendaniyib Yesu Keresuyiyib yaambéd nambiri kuu awoya awoya yiri yaroniyib awoya awoya ari yaroniyib aron korem korem kondok! Anam kwanok.

Keresu Yaambéd Id Mimo Keri

4 Yariman ye dowad wii ye karub keraan kowe, nembed yiyib yaa nangkande yedmaan kuu, Godbed ye dowaken yaambéd dobirime ande baandoone kandiwen kuyaambéd kwane dobirime. ²Kukuu yiyibka kankubune yena yi dabderem aom doberenib nangkemmo yodbirimban iwarimbed neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamime. ³Kukuu kiwaan korem yaambéd ambangkibka yewenub kere ibmo dohiri kumbéd mimo kere doberem andi ye inamen Kingkin Karadmombéd kondimaan kuu awine kande dobirime. ⁴Yiyib

baandoon kuu anam kwananeen ande meedmi ye inamen mimo ye dowad baandoon. Kwamune areb kuu kingkin kerekmen yaambéd nub kuu id mimo keruwen, angkon kwane Kingkin mimo, ⁵Yariman mimo, anam andi mimo, baptais mimo, ⁶nimakarub korem yi Ambe God mimo, kii. Ye kuu nub korem ye Yariman, ye kuu nub korem yaambéd ambangkimaan, ye kuu nub korem ye niindem aom doreen kii.

⁷Kumban nub mimim kuu ye deme awini ye aromkono kuu Keresumbéd kwane nekwe munobmo bangkandoon. ⁸Kwanekob, Godbed ye weng aombéd kekane yedmoon,

“Yembed ari daanoon kuu nangme awinendiwendan kuu yembed kinban wonoone ye yomanmo winiwe, munob bangkandi yeman kuu karub yena yaa bangkandoon.” ande wongkoon.

⁹“Yembed ari daanoon.” andi ye weng id kuu komo? Ye id kuu ye kangkon arimbed okad niindem yiri kubunoon kumbéd kii. ¹⁰Kubunoonman yembedmo ambid ari daanene Ewen ari daanene korem ongmenaboos kuu burudandoon kowe, ye indob kuu yimin yimin yaa derendaroon. ¹¹Yeka yembed nekwane yena kuu apasodan kere yena kuu profesidan kere yena kuu God yaa anam andime ande yare daandidan kere yena kuu anam andiwendan awande oone God ye weng kedmengkandidan keroon. ¹²Kuye dowad kuu God ye karuwa nimaya ben nekwane yena yaa awandi ye deme awini yeman. Kwaniwed, anam andidan Keresu ye id nub kuu arume daane ¹³nub korem kuu anam andiyiyib God ye Mingki ye kaadkeriyiyib kuu meeni mimo kere kaine amne kangdommo kerenub Keresu ye inamen korem kuu yiminmo kandi yeman.

¹⁴Kwananuub kuu nub kuu dana areb inamen embeng mana keraubban, yi kuu oknondokbed kanwene mene kamimaun areb kowe kwane keraubban. Kwane, nuubbed wuure owongab ye kumkam ben keyaa kere kuyaa kere kamemoon areb, inamen embeng mana keriwendan kuu yenambed kedmengkandi maa maa yaa ben wenenib yi kanekewiyiib nemengkandiyiib kumbed ben abdon yiri winimaib kumban, nub anam andi kuu kaine amnaneenbed kuu kwane kamaubban. ¹⁵Kwane, mimyob dowaken keendi yaambéd weng anammo dakme dobaranuub kuu kiwaan korem yaambéd nub korok Keresu, yembedmo, ye aombéd kaine daananuub. Ye kuu korok, ¹⁶nub kuu ye id areb kowe, ye yaambéd dabokne mimyamo kere, id kumundin kuu kono yaa mekmeed ingkimaan areb kwane ingkanan wene awingkaane mimyob dowakenbed kaine daanaane, nub mimim kuu deme yeka yeka ambangkimaub kui.

Nambiri Ye Dana Kere Dobirime

¹⁷Kowe, Yariman ye kerebiri arimbed nembed yedmaan kuu, okad yiridan yi inamen idiibban kuyaambéd dobirimaib areb dobaraib. ¹⁸Yi kaadkeri kuu kumunbed kebanoone Godbed kondoon ye wadkeri kuyaa daboknindo, amborom kuu yi niindem aom kuu kamkono keroon kumbed nonoon keriwén kowe. ¹⁹Yi kuu kamkono keroon kowe, yika amonombe id ye dowaken yaamo doriib, inamen arewa korem awinem andi dowad. Yi kuu karakiibban, no inamen arewa ariyiib kande awinem ande doriib kii.

²⁰Kumban, yiib Yesu Keresu yaa miniwén kuu kwamune ye kiwaan yaa kaadkerande minindo. ²¹Anamaa, yiib kuu Yesu ye weng kedmengkandoone

wengambiriwén kuu anam anam Yesu yaa angkeen andi ye kerekmen yaambéd kii. ²²Yiib kurin dohiriwén yaa ye dowad yiib yaa kedmengkandoon kuu, yiib id ye dowaken birandi yemanbed yiib inamen meeni korek kuu ben amonombe abdon kerimaan kuu, ebkad areb korek biandibko, ²³Godbed yiib inamen meeni kuu yeweb ongmo, ²⁴yorokmo anam kere karadmo kere God areb keru ye inamen yembed ongmoon kuu, ebkad areb kwane derenime.

²⁵Kwanikob, yiib mimim kuu dudi kara kankaare yiib dia doriibdan yaa kuu anambéd daanoon daanoon kamime, amborom kuu nub korek kuu id mimo yaa daboknuwendan kowe. ²⁶Yiib norin wandibka amarakmaib. Norin kuu kwane angkimberembaraane aron kubunaun. ²⁷Kwane, yiib amarakmi kumbed Seten aomdiri ye ambongko nandaib. ²⁸Karub kanembed yid bi ye karub keroon keroka, yid bi yaa kuu korondekore deme ambangkok. Yekareb ye dingkimbed deme ambangkaneen kumbed kamboknondan yaa kuu awandaneen.

²⁹Yiib mongkodkono aombéd weng arewayiib dembaane dakmaib. Kwane, yena yaa dowan kuyaa awandi ye kerekmen yaambéd wengambiridan yi inamen aromni dowad dakmimamime. ³⁰Kwane, yiib arewa kami kumbed God ye Kingkin Karadmo yaa dabab konaib. Ye kuu Godbed yiib ben amarakmi yaa burudande obonmo kerundi yaron arimbed yiib bindaneen andi dowad kumuniib deremoon areb yiib yaa kondoon kui. ³¹Wungkandiyiib arud darewoowiib noriniib nangbenabiyiib wengamborokbanabiyiib inamen arewa mimimiib korek kuu ben kiradmime. ³²Neman amun kamoon amun kamoon kamenib neman mimyob keenoon mimyob keenoon kamime. Godbed yiib kuu Keresu yaa ben daboknoon kumbed

yiib amarakmi are nonondandoon kowe, kwamune areb neman are nonondandoon are nonondandoon kamime.

5 Yiib kuu God ye mimyob dowaken keendoon dana kowe, yembed kami-maan areb ye koob kandime. ²Kwane, Keresumbed nub yaa mimyob dowaken keendekore dingkan aye nengke baeb amun God yaa konoone kubemoon areb yekareb yembed nub dowad bobnoon kowe, kwamune areb mimyob dowaken keende dobirime.

³Kumban yiib kuyaom kuu nenem kamiyiib anon dowomkim yaa doberemoon areb ye inameniib barang yemoon bi ye inameniib kuu ma kamaib, amborom kuu yiib God ye karadmodanbed kwananiib kuu yiminban kowe. ⁴Kwane, karak bobni ye kamiyiib inameniibban ye wengiib nima wengiib kamaib, kukuu kuristendan yimanban. Kuned God yaambes eso andime. ⁵Kedi, keye weng kee anamaa, yiribman yemoon bi ye inamen kuu God kankubune yiribman kankooni ye inamen kowe, kwamunedaniib nenem kamidaniib anon dowomkim yaa doberemoon areb kamidaniib kuu, Keresu yoom God yoom yi oonimbon aom kuu kwamimaibdan korem kuu yi yumboniibban. ⁶Yiib kuu korondaiwe, karub yenambes idiibban ye weng yaambes birandaib, amborom kuu God yaa wunesaridan kuu kwamenaibimaib kumbed ye arud darewoob kuu yi yaa minimaan kowe. ⁷Kwanikob, yi yoom daboknaib.

⁸Kedi, anak kuu yiib kuu kumun aom dobiriwon kumban, kibikee yiib kuu Yariman yaambes nambiriyiib keriwon kowe, nambiri ye dana areb kwane dobirime, ⁹amborom kuu nambiri ye yob

irimaan kuu amun amuniib yorokmoyiib anamiib korem kui. ¹⁰Kwane, Yariman kubimaan ye inamen kuu onme awinime. ¹¹Kwane, idiib kerimokban ye deme kumun aom kuu yiiwiib kuyaom ma dabokne ambangkaib. Kumban nambiri yaa korokbendime. ¹²Kedi, wunesaridanbed biknimbon aombes komo ambangkimaib yaa dian dakmi kuu karak bobni yeman. ¹³Kuned komo ambangkimaib kuu nambiri yaa korokbaniib kuu dian keraneen, ¹⁴amborom kuu nambiri kuu ben dian keriyeman kowe. Kwanekob, ke kwamune yedmoon kei,

“O unukudbob, dembe,
bobnewen yiri kuu dembebko,
Keresumbed eb niindem aom nambiri yurok.” andoon.

¹⁵Kwanekob, yiib dohiri yaa kuu korobe kaadkerime, meeni kangdom kerindodan areb keraib, meeni kangdomdan areb kerenib, ¹⁶derekmana aron korem kumbed ongmendime, amborom kuu kibikee aron arewa yaambes doruub kowe. ¹⁷Kwani kowe, inameniibbandan areb keraib, Yariman ye meeni dowaken kaadkerime. ¹⁸Ok arewa anibka awarak yaun, kumbed monmari inamen arewa yaa nenwananeen kowe. Korondibko, Kingkinbed ibendok. ¹⁹Kwane, Buk Yook ye wengiib kurikuri yook ye wengiib kumbed neman daanoon daanoon kamenib, Yariman yaa yook wingkanabe yiib niindem aombes kubi yurin ongmenib, ²⁰aron korem Yariman Yesu Keresu yaningko yaambes Ambe God yaa kumkam korem ye dowad eso andime. ²¹Keresu yaningko kankoonimaib kumbed yiibkareb neman kankubune yena yi dabderem aom doboroon neman kankubune yena yi dabderem aom doboroon kamime.

Nima Awadmiwendan Yoom Yi Karuwa Yoom

²²Nima awadmiwendan, yiib kuu kankubune Yariman ye dabderem aom dobirimaib areb, kankubune yiib karub yi dabderem aom kwane dobirime, ²³amborom kuu Keresu kuu anam andiwendan yi korok areb, karub kuu ye wonong yaa kuu yembed korok kowe. Keresu kuu anam andiwendan yi Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub, kwane yi kuu ye id areb. ²⁴Kwane, anam andiwendan kuu kankubune Keresu ye dabderem aom dobirimaib areb, nima kangkon kiwaan korem yaambéd kankubune yi karub yi dabderem aom dobirime.

²⁵Karub awadmiwendan, yiib kangkon yiib nima yaa mimyob dowaken keendime. Keresu areb kerime. Ye kuu anam andiwendan yaa mimyob dowaken keendekore, yi dowad bobnoon. ²⁶Kuye dowad kuu ye weng yaambéd okbed ogende arene karadmo kerime ande ongmendi yemaniib, ²⁷kwane demkoronmo kere karadmo kere amarakmiyiib kii ande dedmone daandiyiibban kerime andoon kumbed nambiriyiib keriwendan ben ye kerebiri ari yekareb mini yemaniib kui. ²⁸Kwamune areb kumbed karub kuu yi id yaa mimyob dowaken kowimaib kwane yi nima yaa mimyob dowaken keendime. Karub kanembed ye wonong yaa mimyob dowaken keendimaan kuu yekareb yemeren mimyob dowaken kowimaan kii. ²⁹Kedi, karub maa ye id kuu yekareb yemeren ma arud wandimokban, yeka yemeren bangkanemberene oonimaan. Kuuu Keresumbed ye anam andiwendan yaa kwanimaan kwamune, ³⁰amborom kuu nub kuu ye id yaa daboknuwendan kowe. ³¹God Ye Weng aom kuu, “Keye dowadbed karub kuu

awodki awaan domonde ye wonong yaa daboknaneen, daboknaneena yi ayoob kuu id mimo keraniib.” ande wongkoon. ³²Biknoon keye weng id kuu inamen darewoob, kuuu Keresu yoom ye anam andiwendan yoom yaa ande dakmiin.

³³Kwani kowe, yiib mimim kuu yiib nima yaa mimyob dowaken keendime, yiibkareb yiib yaa mimyob dowaken kowimaib kwamune. Nima kangkon yi karub yaa karub amun andime.

Dana Meed Yoom Arian Yoom

6 Dana, Yariman yaambéd ambe ena yi wengiib wengambere awinime. Kwananiib kumbed yimin. ²God Ye Weng aom kuu, “Ambe ena yi weng wengambere awandime.” ande wongkoon. Kekee amob weng ibduruk weng kundukiib kii. Weng kunduk kuu kei, ³“Kwananiib kumbed yiib yaa kuu yiminmo keraneene okad ari kuu aron doboob kube dobaraniib.” ande wongkoon. ⁴Ambeya, yiib dana yaa kuu norin wengbed daandaiwe arud wandaib, koronde benmene Yariman ye weng yaambéd dohiri amun korokbenib kedmengandime.

Dabderem Yiri Dobere No Deme Awinembiridan Yoom Korok Korok Yoom

⁵Yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan, yiib kangkodan okad yiri doriib yi weng yaa kuu Keresu ye weng wengambirimaib areb kwane uniyiibbed ne kangkoman kuu amun andiyiib aadidmiyiibban ye inameniib kwane yi weng wengamberendime. ⁶Kangkodan yi indob ari kumbedmo amun ambangkubko nub yaa kerengkandime ande meenaib, Keresu ye dabderem yiri dobere no deme awinembirimaib areb kere God ye dowaken yaambéd yiib kuu dowakeniib

kere deme kuu aron korem amunmo ambangkime. ⁷Karub yi deme awini arebban, Yariman ye deme awini areb kere yiib inamen korembed ambangkime, ⁸amborom kuu yiibkaad karub maa ye dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub o yekareb oonoonman kuu komo komo amun kamoon kuu Yarimanbed kakman konaneen kowe.

⁹Kangkodan, yiib kangkon yiib dabderem yiri dobere no deme awinembiridan yaa kuu kwamune arebmo kerundime. Yanuub andi ye weng yi yaa daandaib, yiib kuu yiibkaad, yiib yoom yi yoom ibmo yiib Yariman kuu Ewen ari doreen kowe. Kwane, ye kuu ogoodmo yena yaamo benkoone yena yaa kankubunimokban, anammo wengyundimaan.

Ana Nangmi Ye Yiribman Godbed Bangkandoon

¹⁰Weng yeenbon kuu kei, Yariman yaa ben dabokne aromnenib yaromkono darewoob aombed dobirime.

¹¹Ana nangmi ye yiribman Godbed bangkandoon kuu korem ben deebime. Kwananiib kumbed Seten ye birandi yaa kuu aromne kangdommo dobaraniib.

¹²Nubbed ke nangbaub kee nimakarub yaamban, aromkonodan arewa yaayiib kumun ye okad kiri ye aromkonodan yaayiib awad arewa ambid aom doriibdaniib yaa nangbaub. ¹³Kwani kowe, ana nangmi ye yiribman Godbed bangkandoon kuu korem ben deebime. Kwananiib kumbed arewa aron mananuun ari kuu kiromkomaibban, kangdommo dobaraniib. Yiib kuu kwane ambangke dowan kerekorib kangdommo dobaraniib kii.

¹⁴Kangdommo dobirime, anam anam ye kobaiknongbed koborom yaa awanewande barenib, yorokmo ye yirimiib deebenib, ¹⁵yon yiri kuu

yonkad areb yewenub ye weng amun yaambed nekwe dobiri yeman kuu deebenib kwamune dobirime. ¹⁶Korem keyaa dabokni yeman kuu anam andi ye kombembed bime, kuyiib kumbed arewaman ye ana amot yumbuyiib menebaneen kuu korem kumungkaniib. ¹⁷Godbed bindaneen andi ye topi deebenib Kingkin ye kerewang kuu bime. Kuye kerewang kuu God ye weng kii. ¹⁸Kwane, derekmana aron korem ari kuu Kingkin yaambed kurikuri maa maa koremiib kame yedmime. Kee yiib inamen aom kowenib kerekberenmo doberenib, God ye karadmodan korem yi dowad kurikuri kamendembirime.

¹⁹Kwane, ne yaayiib kurikuri keribko, aron kunayambed ne mongkod daande dakmaniin kuu weng bangkawoko anak biknoon ye weng amun kuu uniyiibban dianmo dakma. ²⁰Kuye weng ye dowad ne kuu korok ye weng daandi ye karub areb keraan kumbed ne dingki ayoob yaa kuu seinbed yerengkiwen. Kee kwanaked yimin kowe, kurikuri kamibko uniyiibban dakma.

Kubendi Weng

²¹Kuristen angkodmi anam Yariman ye deme yaa ma korondindo no awini ye karub Taikaikus, yembed ne kuu komarewa doroni komo komo kamiin ye weng korem kuu daandaneene yi-iwiib yiibkaadkeraniib. ²²Keye dowad kembed ye kuu yiib yaa nenkowaane monoon kuu, nubbed komarewa doruub kuyaa kuu yiibkaadkerenib, kwane yembed yiib yaa kubiyiibbed ongkandi yeman.

²³Kuristen angkodmia yaa yewenub keroko mimyob dowaken anam andiyiib kuu Ambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoombed bangkandime.

²⁴Nub Yariman Yesu Keresu yaa mimyob dowaken kowimaib ma korondiyiibbandan kuu kabamoon

koono ye mimyob dowaken yi korem
yaa kwanemo angkimborok.

Filipaidan

*Poolbed Filipaidan Yaa
Kerek Wongke Keendoon*

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pool kuu ibduruk awinenenib kangdod dowad Rom yaa nen winiwe doreena, Filipaidanbed ye yaa komo down keroon yaa awaneniwen kowe, kerek kee yi yaa eso ande wongkoon. Kwane, wongkoon kuu: 1. Ye yobdood aron aom doreen kaadkerime andi ye wengiib, 2. Komo komo menebaneen kuu kangdommo doberembirime andi ye wengiib, 3. Yesu areb kerenib inamen mimo kerime andi ye wengiib, 4. Timoti yoom Epafrodaitus yoom yi kuu karub amun andi ye wengiib, 5. Dudi kedmengkandidan menebiib kuu wunekarime andi ye wengiib kui. Filipai kuu siti darewoob kadwandimbon, Masedonia aom kuu. Wongkoon ye weeb kuu AD 61 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Ye Weng Ibduruk (1:1-2)

2. Filipaidan Yi Dowad Kurikuriyib Eso Andoon (1:3-11)

3. Pool Komarewa Doreen Ye Weng (1:12-26)

4. Kekamune Dobirime Ande Ongkandi Weng (1:27-2:18)

5. Pool Yoom Dabokne Weng Amun Ye Deme Awinimaibdan Ayoob Yi Dowad Daandoon (2:19-30)

6. Abdon Unitab Kedmengkandidan Yaa Kaadkerime Andi Ye Weng (3:1-4:1)

7. Ongkandi Wengiib Eso Andi Wengiib Yeenbon Kubendi Wengiib (4:2-23)

1 Nub kuu Pool yoom Timoti yoom, Yesu Keresu ye demedan kui.

Yesu Keresu yaa dabokniwen kumbed karadmo keriwendan Filipai aom doriib, yiib yaa kerek kee keenduub, anam andiwendan yaa oonidaniib anam andiwendan awandidaniib yaa kangkon.

²Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu nuwambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambd yiib yaa bangkandime.

Yi Kurikuri Anam Andiwendan Yi Dowad

³Yiib dowadiib meenmendimain ye aron mimim kuu ne God yaa eso andimain. ⁴Yiib korem ye dowad ne kurikuri kerimain korem aom kuu kubiyiibbed kurikuri kerundimain, ⁵amborom kuu yiib kuu ibduruk weng amun wengambere awine kandiwen yaronbed mene kibikee yiib kuu weng amun ye dowad dabokne awandimaib kowe. ⁶Ne kuu keyiib kembed arudkonoyiib keraan kuu God yembed deme amun yiib niindem aom andowe ambangkoon kuu, ambangkembaraneene wene Yesu Keresu mananeen yaron keraneen arimbed ambangke down keraneen.

⁷Yiib korem kuu ne mimyob aom ben amukderebaan kowe, yiib dowad kamune meenaan kuu inamen yorokmo kii. Amborom kuu ne kuu wii aom kaaniwe doriin o weng amun ye dowad koromone inande dakmiyiib anammo korokbendiyiib doriin kuu, yiib korem kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ne yoom ibmo kanduwen. ⁸God kuu ne yaa kereweenkob dakmaan kowe anammombd yiib yaa daandaan, ne kuu Yesu Keresu ye mimyob aombd yiib yaa mimyob kowaan kii.

⁹Kwane, nembed kurikuri kerundaan kukei. Yiib mimyob dowaken keendi kuu kaadkeriyiib wengyundi ye inameniib kuyiib yemoon kere wonok. ¹⁰Kuyiib kumbed kiwaan amunmo kai kuu kuna

kuu wedme kaadkerenib inamen karad-moyiib kerenib ambarakmiyiib kii ande dedmone daandiyiibban keribko wene Keresu yaron kerok andid. ¹¹ Kwane kuyiib kumbed yorokmo dobiri ye yob Yesu Keresu yaambded monoon kuu yiib niindem aom ire wene yewudmo kerok. Kwamune keraniib kuu God yaa nambiriyiib kubiyiib kerunaniib.

Pool Kuu Dabab Kandoon Kumbed Yesu Ye Weng Amun Derendaroon

¹² Angkodmia, kibireb kee ne dowaken yiibkaadkerime andid, komo ne yaa keroon kuu anam kuu awandoone weng amun derendaroon. ¹³ Ne yaa keyiib kee kwanoon kumbed ne kuu Yesu Keresu ye dowad wii aom nen kaaniwen kuu, Saesaa ye ana nangmidan ye oonimaibdan koremiib yena koremiib wedme yikaadkeriwen. ¹⁴ Ne wii aom nen kaaniwen kumbed angkodmia yemoon kuu Yariman yaambded arudkono darewoob kere wenenib, uniyiibban God ye weng dakmenabiib kii.

¹⁵ Anam kuu karub yena Yesu ye weng dakmiib kuu yi wungkandiyiibbed, Pool burudande korok kerem ande weng amun dakmiwen. Kumban yena kuu inamen amun yaambded Yesu ye weng dakmiib. ¹⁶ Kuye inamen amun yaambded dakmiibdan kuu ne kuu weng amun koromone inande dakmi dowad keyaa nenkwoon yikaadkeriwen kowe, mimyob dowakenbed kwane dakmiib. ¹⁷ Kuye inamen arewa yaambded dakmiibdan kuu yimbedmo yidin dudi ye inamenbed dakmiib, inamen yorokmombdedban. Yi meeni kuu Pool kuu wii aom doreen kumbed Yesu ye weng kwamune dakmubko yenambded arud wande ye yaa dabab konime andiwed. ¹⁸ Kumban inamen arewa yaambded o inamen amun yaambded weng amun dakmi kuu meeni darewoob yemanban.

Meeni darewoob kukei, kiwaan korembded Keresu ye weng dakmenabi. Kwamune kamiib kowe ne kubiin.

Yesu Ye Dowad Dobiri

Ee, ne kuu kwane kubembaraniin, ¹⁹ amborom kuu nekaadkeraan yiib kurikuriyiib Yesu Keresu ye Kingkin ye awawiyiib kuyaambded ne yaa kwanoon kumbed wii aom doriin ye dabab keyaa dudberewaneen kowe. ²⁰ Ne kuu dowaken darewoowiib meenmoni kereniin kuu dakmaniin kuu ma karak bobnainban. Kuu meenmoni kereniin kuu aron koremiib angkon kibirebyayiib arudkono yimin kereni, wad dobaraniin kumbed o bobnaniin kumbed komo kamaniin yaambded Keresu yaningko kankoonaniin kii. ²¹ Amborom kuu ne meeni kuu wad dobiri kuu Yesu yaa nambiri koni yeman, bobni kuu kiri dobiri burudandi yeman kowe. ²² Kumban ne kuu okad kiri kwane dobaraniin kuu idiib iri ye deme awinaniin. Kowe ne dowaken darewoob kuu kuna, bobni dee, wad dobiri dee? Nekaadbanoo! ²³ Ne kuu inamen ayoob kembed andokboon. Keyaa domonde Keresuyiib yaa wanande meenan kuu inamen amun kai, inamen maa arebban, ²⁴ kumban inamen anam kuu yiib dowad okad kiri wad doriin. ²⁵ Kuyaa ne mimyob nanduwoon kowe, kwane dobaraniin ande nekaadkeraan. Ne kwane yiib korem yoom dobere wananuub kuu, yiib anam andi yaa kubiyiib inamen amun darewoob keriyiib dukmone awandi ye dowadbed. ²⁶ Kwane, yiiwiib yaa ne angkon mananiin kumbed yiib Yesu Keresu yaa kubi kuu darewoob keraniib ne dowad.

²⁷ Ma, Yesu Keresu ye weng amun ye kerekmen yaambded yiibka oone dobirime. Kwananiib kuu, yiib yaa kuu meneni wedmendaniin o manainban no

dobereni wengambaraniin kuu, nekaad-keraniin yiyib inamen mimombed kangdommo doberembere meeni mimombed weng amun ye anam andi ye dowad bamdaane ambangkenib, ²⁸yiyib yaa bon keriwendan yaa ma uniyiibban doberembaraniib kii. Yiyibbed kwananiib kuu yi kuu monmaraneen kumban yiyib kuu bobni yaa burudande bindaneen ye wedme korokbi yeman keraniib. Kuye dowad kuu Godbed kwananeen kii. ²⁹Amborom kuu Keresu ye dowad yiyib yaa kondoon kuu ye yaa anam andi ye inamenmomban, ye dowad yenbandi ye durud yewed kandi ye inamen kangkon yiyib yaa kondoon kowe. ³⁰Komoyiibkob, yiyib kuu nembed kande bamdaanaane wedmewiwen kwane kuye kerekmen ibmo kuyaa yiyib kwangkong bamdaaniib kowe. Kwane kibireb kee yiyib wengambiriwen kuu ne kuyaa dowan kerindo, kwane bamdaane doriin.

Yesu Yekareb Kankubunoon Areb Kuye Kumun Ingkime

2 Kwane, yiyib kuu Yesu yaa iniwen kumbed yiyib niindem aom kuu aromnenib, ye mimyob dowaken yaambéd yiyib mimyob wandi kankubune kubenib, Kingkin Karadmo yaa mene dabokne yonendenib, mimyob keendiyiyib keriwén kowe, ²inamen ibmo kerime, mimyob konoon konoon mimo kerime, kingkin ye kerekmen yaambéd mimo kerime, meeni mimo kerime, kui. Kwananiib kuu ne kubi dowaken yiminmo keraneen. ³Komo komo ambangkandamiib kuu kirim ye inamen yaambéd keraib o inameniibban ye kerengkan yaambéd keraib. Kumban yiyibka kankubune yirimbed kerenib, yena yi aningko benkoobime. ⁴Yiyib mimim korem kuu yeka ebka eb dowaken yaamo awinembaraab. Karub yena yi dowaken kerekmen yaayiyib awine kandunde.

⁵Yiyib meeni inamen kuu Yesu Keresu ye meeni inamen areb kerime. Ye meeni inamen kuu kei.

⁶Ye kuu, God komarewa kuu, ye kuu ibmo, kumban kuye aromkono kuyaamo kwane awine doberembara andindo.

⁷Kwane, yeka ye yumbon kan angka kowene, karub kere karub maa ye dabderem yiri dobere deme awinidan areb ibonmo keroon.

⁸Karub kerene yekareb kankubune yiri kerene, God yaamo wengambere awine kande wene bobnoon.

Kwane wene at ming arimbed bobnoon kii!

⁹Kwana kowe, Godbed Keresu kuu yumbon korem burudandoon ye yumbon arimbed nendune kowene, aningko korem burudandoon ye aningko darewoob arimbed konoon.

¹⁰Kwanoon kumbed ambid aridaniib okad yiridaniib dukniwendaniib kuu

yi korem kuu Yesu yaningko ye dowad bumangkenib,

¹¹yi korem kuu Yesu Keresu kuu Yari-man andaniib.

Kwananiib kumbed Ambe God yaa nambiri konaniib.

God Ye Nambirimbed Mindong Areb Yurime

¹²Nangkodmia, kukuu kwamune kowe, ne yiyib yoom dobaraan kuye aron kuu yiyib kuu God yaa wengambere awine doberembiriwen, kumban kibikee ne yiyib yoom dorokban kumban kuye inamen darewoob arimbed kere wengambere awine doriib kii. Kowe, kwamune ambangke wene Godbed burudande bindi ye inamen ibmo kere uniyiyib kiringmiyiyibbed kwane

awine ambangkembirime. ¹³Yiib kwanimaib amborom kuu Godbed yiib aom ambangkimaan, ye inamen amun ye kerekmen yaambéd kinenib ambangkime andi ye dowad kowe.

¹⁴Komo komo ambangkandamiib kuu mungkubmangkawiibban wengbiriyyiibban kumbed ambangkime. ¹⁵⁻¹⁶Kwana kumbed yiib kuu okad kiri unitab inamen miin arewadan kuyaom dobaraniib kuu, amarakmiyiib kii ande dedmone daandiyiibban karadmo kere God ye meed amarakmiyiibban kere dobaraniib. Kwamenib wadkeri weng yi yaa kondaniib kumbed mindong ambid ari yuudkanaan areb kwane yuraniib. Yiib kwananiib kuu Keresu ye aron arimbed kerenganbed yedmaniin, “Kwamune keriwén kowe nembéd God ye deme ambangkaan kuu idiibban kerindo, idiib keroon kii.” andaniin.

¹⁷Yiib anam andi kumbed God yaa munob koni yeman areb konimaib kuu kuye animari kuu durud yewed kandaan kumbed ne wadkeri kuu ok amun God yaa koni dowad ondukne wenemoon keraan kumban, kuyaa kuu dowakeniib kereni yiib korem ye kubi kuu ne yoom kubaan kii. ¹⁸Kowe, yiibka kwangkón kuyaa kubenib ne kubi kuu yiib yoom kubime.

Timoti Yoom Epafrodaitus Yoom

¹⁹Yariman Yesu ye dowaken keraneen kuu, nembéd Timoti kuu kibirebya yiiwiib yaa nenkowaniin. Kwananiin kumbed yiib weng kuu keewaneene wengambereni kubaniin. ²⁰Nembéd meenimain areb ye kuu ibmo, yiib dobiri anammo awandi ye karub kuu yembedmo, nembéd karub maa kuye dowad ma wedmenindo. ²¹Amborom kuu kuristen angkodmia korem yena kuu yeka yeka yi dobiri yaamo meendobimaib, Yesu Keresu ye meeni dowaken ye deme yaamban

kowe. ²²Kumban Timoti kuu ne yoom kuu dana mingkimbed awodki yaa awanenimaan areb ibonmo Yesu ye weng amun ye deme ambangkimaub kumbed korokboone yiibkaadkeriwén ye kuu karub amun. ²³Kwani kowe, ne dowaken kuu yimbed dudberewaniib o komo keruwaniwe wedmaniin kuu ereb narimban Timoti kuu yiiwiib yaa nenkowaniin andid. ²⁴Ne kuu Yariman yaambéd keyiib kumbed arudkonoyiib keraan kuu aron dukmén arimbed yiiwiib yaa nekayiib mananiin.

²⁵Kumban Epafrodaitus yiiwiib yaa ikakman nenkowaniin ande meenaan. Ye kuu ne kuristen angkodmi, ne yoom deme ibmo ambanguwenman, ibmo Yesu ye ana nangmuwenman, yiibbed yiib wengiib nenkowiwe ne dobiri dowad awawók monoonman, ye kuu nembéd meenaan kuu yiiwiib yaa ikakman nenkowaniin kumbedmo yimin. ²⁶Amborom kuu ye kuu yiib yaa mimyob inamen darewoob keendekore, anikad keroon yiib wengambiriwén kuyaa meeni darewoob kere kubiyiibban keroon kowe. ²⁷Anamaa, ye anikad kerunoon kuu bobnok andoon. Kumban Godbed ye yaa mimyob keenoone amun keroon. Godbed kwanoon kuu ye yaamomban, ne kuu Epafrodaitus bobnok andoon yaa meendobi darewoob keraan kowe ne yaa kwangkón mimyob keewoon, kubiyiibban ye mimyob yenayiib ne kandain ye dowadbed. ²⁸Kwanikob, ne dowaken ariyiib keraan kuu ye kuu nenkowako yiiwiib yaa monok andid. Kwani kowe, ye wedmenaniib kuu yiib kubaniwe ne meendobembiri kuu kankubunaneen. ²⁹Yariman yaningko yaambéd kubi darewoowiibbed ye kuu kubenime. Karub Epafrodaitus areb kwamunedan kuu yiib wedmaniib kuu yi aningko kankoonime. ³⁰Amborom kuu yiibbed yiib awawi ne yaa kawi

yiminban kumbed Epafrodaitus yeka ye wadkeri kawe awawoon kuu Yesu ye deme dowadbed ye bobnok andoon kowe.

Yorokmo Dobiri Anam

3 Nangkodmia, meeni maa kuu kei. Yariman yaambéd kubembirime. Weng keyiib kee yiib yaa ikakman wongke keendaan kuu yobdoodbanaa, kukuu yiib yaa kombaraib ande koromone awandi dowad.² Anon arewa arebdan yaa yiibkaadkerundime. Yi kuu miin arewa kamimaibdan, yi kuu id yaa yom nadme monmadmidan kui!³ Yimbedban, nub kei nub kumbed kad wanabi ye inamen ye weng id anam kanduwen. Inamen ye weng id anam kee, God ye Kingkin yaambéd God yaningko kankoonenub, Yesu Keresu yaa nambiri konimaub, nub kangkon karubbed komo kamimaib yaa ma kangdom kerindo kii.

⁴ Karubbed komo kamimaib yaa kangdom keraniin kuu yimin, ye idiib kowe, kumban ne kuu kwanindo. Kanembed “Karubbed komo kamimaib yaa kangdom keraniin, ye idiib kowe.” andoka kuyaa meene. Kedi, ye yaa burudande id yemoon keraan. Id yemoon kuu kei,⁵ ne kuu wooneenbed wene aron kanning kaningiib arimbed ne kad wandoon, angkon ne kuu Israeldan ye karub, angkon ne kuu Benjamin ye amyenimbonman, angkon ne awoya anuk yiri kuu Hibrudanmo, angkon Yuudan yi amob awini ye kerekmenbed kuu ne kuu Farisiman kere kuye amob awinimo keraan,⁶ angkon Yuudan yi amob naawonmo awini ye kerekmenbed kuu ne kuu Yesu yaa anam andiwendan yenbande durud yewed kondaan, angkon Yuudan yi amob yaambéd yorokmo dobiri ye kerekmenbed awinimo keraan kowe ne yaa kuu karub maambéd amarakmiyiib kii ande ded-

mone daandimokban, kukuu ne kei, kurin kuu.

⁷ Kumban, kekee kwana awene areb anuk komo komo naningko darewoob keru yeman korem kuu, kibikee Yesu Keresu ye dowad amonombe benkiranme bikni yeman andaan.⁸ Keyiib kembedmomban, nembed komo komo yaambéd awinaan korem kuu ben kiranme bikni yeman ande meenaan, amborom kuu kuye kumkam kuu yirimo, ne Yariman Yesu Keresu kaadkeruni kuu korem yaa burudandoon arimombéd kowe. Ye dowadbed ne kumkam korem kuu kan bikderebe down keroon. Kumkam kuyaa kuu morokmorok andaan kumbed Keresu ye karub kere amun amun kandeni,⁹ ye ibmo kereni, yorokmo kerundi kuu nembed Yuudan yi amob awinimbed kerain andeni, yorokmo kerundi kuu God yaambéd Keresu yaa anam andimbed kera andid.¹⁰ Ne dowaken kuu Keresuyiib ye bobnoon yiri ika demboon ye aromkonoyiib ye durud yewed kandoon kuyaa dabokne yonendiyiib yaa kaadkerandid. Ye bobnoon kwane ne kwangkkon kwamune kerandid.¹¹ Kuye dowad kuu ne kuu bobni yaambéd nenkoone wadkeri kawaneen andid.

Korondiyiibban Dedmone Wini

¹² Kumban ne kuu kuye inamen korem kuu bindo, mogeed, kwamune areb kuu ne yaa kuu demkoronmo yiminmo ongmindo, mogeed. Kuned Yesu Keresumbed ne awine ye areb keruni ye inamen kuu nembed awinande dedmone weniin.¹³ Angkodmia, kuye inamen korem awinindo, mogeed andaan. Kumban mimo kumbedmo ambangkain kuu, anuk yiri komo komo keroon kuu nonondandekori, aman ari yeman yaa kuu naawonmo koromone ninabiin kuu,¹⁴ Godbed Yesu Keresu yaambéd ne yaa Ewen ari wini ye kiwaan daane baande

yedmoon kowe, kabaanderi ye karub areb wadkeri aron korem ye trofi kandi dowad dedmoneni kabaaniin.

¹⁵ Kwane, kingkin kerekmen yaambéd nub kainuwendan korem kuu daandaan kuye inamen yaambéd awine doberembirime. Kumban yíib yena kuu yíib inamen kuu kimyen keraneen kuu, Godbed yíib yaa ongme ben dianmo keraneen.

¹⁶ Kuned, Yesu ye kiwaan wene kaadkereké dowan keruwen kuyaambéd kwane awine doberem.

¹⁷ Angkodmia, nimakarub yena yi yoom daboknenib ne kumun yaambéd ine dodkanmo minime. Kwane, dobiri amun yíib yaa kedmengkanduwen kuye kerekmen yaambéd doriibdan kuu wedme yi areb kerime. ¹⁸ Kumban yemoon yi dobiri kerekmen kumbéd Keresu ye at ming arimbed bobnoon ye inamen yaa bondan areb kere doriib kii. Keyiib kee aron yemoon anukbed yíib yaa daandaan kumban, kibikee inok wani yíib yaa ikakman yedmaan kii. ¹⁹ Yi kuu Godbed monmari ye kiwaan kinoon yaa weniib. Yi id ye dowaken kuu yi god keruwen. Yi kerengkan inamen kuu yi yidbobni yeman. Yi kuu okad yiri ye inamen kuyaamo meenimaib.

²⁰ Kumban nub aningko kuu Ewen aombéd angkeen. Kwane, nub kuu kuyaambéd menene Bobni Yaa Burudandé Bindi Ye Karub yaa kuu dowaken darewoowiibbed meedmuub kii, kuu Yariman Yesu Keresu. ²¹ Ye kuu korem be ye dabderem yiri nongkobi ye aromkonombed kuu, nub id okad yiri yeman kuu nengkidme ye id nambiri yíib areb ongmendaneen.

4 Kwani kowe, ne mimyob keendaan ye angkodmia, yíib kuu Yariman keye kiwaan yaambéd kangdommo doberembirime. Yíib yaa kuu ne mimyob angkeen. Yíib kuu ne kubi ye-

man, yíib kuu nembéd deme awinaan ye kakman areb keruwen kii.

Andemendi Weng

² Euwodia yoom Sintike yoom nembéd ke andemende yedmendaan kei, yíib kuu Yariman ye nima kowe inamen mimo kerime. ³ Ee, ne angkodmi, anam deme ibonmo awinewenman, eb yaa ke yedmebdaan kei, kwane ibmo God ye weng amun ye deme yobdood ninabe ambanguwen ye nima ayoob keyiib Klemeniiib deme ibmo awinuwendan korem yenayíib yaa awande. Yi aningko kuu wadkeri aron korem ye buk aom angkeen.

⁴ Yíib kuu Yariman yaa kubembirime. Ne angkon ikakman yedmaan, kubembirime! ⁵ Yíib ingmiyíibban nangkemmo dobiribko nimakarub korem kuyaa wedmime. Yariman kuu dia doreen kowe. ⁶ Komo komo yaa kuu ma nindorok kere meenmembaraib. Kumban meeni korem ye dowadbed kurikuri kere eso andiyíib God yaa kaamonime. ⁷ Kwananiib kuu, nimakarub yi inamen kaadkeri korem burudandoon ye yewenub Godbed bangkandimaan kuu, Yesu Keresu yaambéd yíib niindem aomiib inamen aomiib kuu oone awandaneen.

⁸ Angkodmia, yeenbon weng kei, yíib inamen aom kuu inamen yiminmo keyiib kankooni ye inamen keyiib kembéd ben nongkobime, inamen anammoyíib korem burudandoon arimo ye inameniib inamen yorokmoyíib inamen karadmoyíib kubi dowaken kerundi ye inameniib meeni amun andi ye inameniib kuu meendobe awine kandime. ⁹ Komo kedmengkandaane yíibkaadkeriwen o komo ne yaambéd biwen o komo ne yaambéd wengambiriwen o komo nembéd kamaan kuu wedmiwen kuu kuyíib kumbéd awine kande

ambangkembirime. Kwananiib kuu yewenub kondi ye God kuu yiib yaa dobaraneen kii.

Eso Yi Munob Kondiwen Dowad

¹⁰Ne kuu Yariman yaambéd kubi darewoob keraan, amborom kuu yiib kuu aron doboob anak kuu no dohiriwen kumban, kibireb inamen yeweb keende ne awawi dowad ongmiwen. Anam kuu yiib kuu ne yaa meenimaib kumban, ne awawi kiwaan ma wedmindó. ¹¹Keye weng yedmaan kuu komo ne yaa dowan kuu awawime andi dowadban, amborom kuu komo yobdood menebaneen o menebaanbanka yimin ande dohiri kuu nekaadkeraan kowe. ¹²Barangiibban ye dohiri nekaad, yiribman yemoon ye dohiri kangkon nekaad. Yiminmo ani ye dohiri o mungimo ye dohiri, o yiribman yemoon ye dohiri o barangiibban ye dohiri, kwamune areb kuu kiwaan korem yaambéd animan o yiribman o komo komo yaa ma meenimokban yiminmo doriin andi ye kiwaan kuu nekaadkeraan. ¹³Kukuu ne kuu aromkono kawimaan ye Yariman Yesu yaambéd inamen korem yiminmo kere ambangkiman kii.

¹⁴Kwamune kuned, ne dabab kande doriin aom kuu yiibbed awawimaib kuu amun. ¹⁵Filipaidan, yiibka yiibkaadkeriwen kuu, ambibkin Masedonia domonde angkaneni mene ibduruk aronbed God ye weng kanyare daandaan kuu, koniyiib kandyiib kerekmen yaa kuu anam andiwendan yena kuu ne yaa ma awawindo, yiibbedmo ne yaa awawi-

wen. ¹⁶Kedi, Tesalonaika aom dobaraan kuu, komo ne yaa kuu dowan kuu yiibbed ika ika awawe ben bangkawiwen. ¹⁷Kumban ke daandaan kee nembéd munob bangkawime andi ye dowadban, kukuu Ewen arimbed yiib kakman angkeen yaa kuu iniyiib ari nongkobok andi dowad kui. ¹⁸Kwane, yiibbed ne yaa munob bangkawiwen ye yiribman kuu Epafrodaitusbed be monoon kowe, ne kuu yiribman korem baan kumbed yiminmo kerekori ariyiib baan. Yiibbed bangkawiwen kuu baeb amun yeman ye munob koni yeman areb, God yaa konibka yimin ande kubi yeman kii. ¹⁹Kwana kowe, komo yiib yaa dowan kuu ne Godbed bangkandaneen, Yesu Keresu yoom dabokniwen kumbed God ye amun kerundi nambiriyiib ye kerekmen yaambéd bangkandaneen kii.

²⁰Nub Ambe God yaa kuu nambiri konok, aron korem korem. Anam kwanok.

Yeenbon Weng

²¹Yesu Keresu ye karadmodan yaa kubendi weng kerundime. Angkodmia yi ne yoom doruub kumbed kubendi weng yiib yaa keendiib kii. ²²Karadmodan korem kuu kubendi weng yiib yaa keendiib kii, karadmodan Saesaa ye boyambib kwaab aom doriib kwangkanon yi inamen koremiib kubendi weng yiib yaa keendiib kii.

²³Kowe, kwane Yariman Yesu Keresu ye mimyob dowaken kabamoon kondoon kuu kwamune yiib kingkin yaayiib ibmo awandok.

Kolosedan

*Poolbed Kolosedan Yaa
Kerek Wongke Keendoon*

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Dudi kedmengkandi kuu Kolose aom meneboon kowe, Pool kuu kerek kee Rom yaambéd wongkoon. Dudi kedmengkandi kuu: 1. Awinaab, anaab, dedmonaab andi ye amowamowiib, 2. Engyus kuu ari Yesu arebban ande kedmengkandiwiib, 3. Biknoon ye weng kanduwen andiwiib, 4. Okad yiri ye meeni kangdomiib kui. Kowe, Poolbed weng anammo Kolosedan yaa kedmengkande wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 60 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Kolosedan Yi Dowad Eso Ande Kurikuri Kami Ye Weng (1:3-14)
3. Keresu Kuu Korem Burudande Arimbed Anam (1:15-23)
4. Pool Anam Andiwendan Yi Dowad Deme Awinoon Ye Weng (1:24-2:7)
5. Nub Kuu Okad Yiri Ye Amowamob Yaa Kuu Keresumbed Dudboroone Obonmo Keruwen Ye Weng (2:8-23)
6. Karadmo Dobiri Kerekmen (3:1-4:6)
7. Yeenbon Kubendi Weng (4:7-18)

1 Pool, ne kuu God ye dowaken yaambéd Yesu Keresumbed kinoona ye apaso keraan nub kuristen angkodmi Timoti yoom.

²Ma korondiyiibban Keresu yaa anam andimo doberembirimaib karadmodan Kolose aom doriib, yiib yaa kerek kee keenduub.

Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib

kuu nuwambe God yaambéd yiib yaa bangkandok.

Yi Kurikuri Anam Andiwendan Yi Dowad

³Nub kuu yiib dowad nub Yari-man Yesu Keresu ye Ambe God yaa kurikuri kerembirimaub kuu ye yaa eso andimaub, ⁴amborom kuu Yesu Keresu yaa yiib anam andiyiib God ye karadmodan korem yaa yiib mimyob dowaken keendiyiib wengamburuwen kowe. ⁵Anam anam ye weng, weng amun kui, kuu yiib yaa ibduruk monoon kuu Godbed Ewen arimbed komarewa kamaneen anam andidan yi dowad kuu yiib wengambiriwen. Kowe, yiib anam andiyiib mimyob dowakeniib kuu kuye weng yaambéd demboon. Kuye weng kunduk kuu, yiib kuu anam kandanuub ande meedmiib kii.

⁶Okad yimin yimin korem kuyaom kuu weng amun kee monoon areb kuu kwane yiib yaa monoon kii. Kwane, weng amun kee yiib kumaom kuu idiib irimaan, kwane kawiiib yeederebene kaiderebimaan. Okad yimin yimin korem kuyaom kuu kwamunemo kami-maan. Kukuu yiib kuu weng amun kee aron ibduruk arimbed wengamberenib, Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ye weng id anam korem yi-ibkaadkeriwen. Kaadkeriwen kumbed mene ari kuu yiib kuyaom kwamune areb kamimaan kui. ⁷Yiib kuu nub deme mimo ye karub mimyob dowaken keendimaubman Epafras yaambéd yiibkaadkeriwen. Ye kuu ma korondiyiibban kumbed Keresu ye deme awinimaan nub dowad. ⁸Kwane, ye kuu yiib mimyob dowaken Kingkin Karadmo yaambéd keendimaib kuu nub yaa daandoon.

⁹Kwamune ye dowadbed ibduruk yiib dowad wengamburuwen kumbed mene ari kuu yiib dowad womoniyiibban kurikuri kamimaub. God yaa kaamon-

imaub kuu kingkin ye kerekmen ye meeni kangdomiib kaadkeriyiib korem yaambéd ye dowaken yaa yiiibkaadkeri kuu yiiib inamen aom dembok anduwed. ¹⁰ Kwanikob, Yariman Yesu yaningko kankooni ye kerekmen yaambéd do-birime andi ye dowad kwane kurikuri kamuub. Yiiib kuu kwane dobaraniib kuu yiiib yaa kubi darewoob kamen-daneen. Kuye aningko kankooni ki-waan yena kuu, deme amunmo korem awinaniib kumbéd yowiiib iriyiib, God yaa kaadkeri yaambéd kaine amniiyiib, ¹¹⁻¹² anam andi yaa erekmab anam ande doberembiri darewoowiib, yodbirimban iwarimbed doberembiri darewoowiib, kwamune bime andi ye dowad God ye aromkono nambiriyiib, ye kerekmen yaambéd aromkono korembed arom-niyiib, Ambe God yaa kubimo eso andiyiib, kui. Kuye God kuu nambir-imo ye oonimbon aom ye karadmodan yi yumbon kuu yiiwiib ibmo dohiri dowad yiiib yaa yiminmo kerundoon. ¹³ Ye kuu kumunmo ye oonimbon yirimbed nub ben yaro ye mimyob dowaken keenoon ye Mingki ye oonimbon aom yuroon. ¹⁴ Kuye Mingki kuyaambéd nub kuu bid-doon, kukuu nub ambarakmi kuu are nonondandoon kui.

Yesu Keresu Kuu Kane?

¹⁵ Yesu kuu wedmenindeban ye God ye kuru korokboon, ye kuu wonob dana mingki areb, ongmenaboon ye kumkam korem kuu yirimo, yembedmo kuu ari. ¹⁶ Amborom kuu ye yaambéd kumkam korem kuu ongmenaboon kowe. Kumkam korem, Ewen ariyiib okad yiriyiib, wedmuwiib wedmokbaniib, korok korok yi ooni yaromkono o aromkono maa maa ye yumbon o yarian yi yumbon o korok korok deme ye aromkono ye yumbon kwamune

awene kui, korem kuu ye yaambéd ye dowad ongmenaboon. ¹⁷ Ye kuu yedin doboroonkob kumkam korem kuu ye yomanbed kwane dembe wonoon. Yi kuu ye yaambéd yiminmo doriib. ¹⁸ Kwane, anam andiwendan kuu ye id areb, ye kuu yi korok kui. Ye kuu bobnoon yirimbed ibduruk dembekore wonob dana keroon, kowe kumkam korem yaa yembedmo kuu ari. ¹⁹ Amborom kuu God ye kubi dowaken keroon kuu ye meeni koremiib inamen koremiib dowaken koremiib aromkono koremiib Yesu ye niindem aom angkeen kowe. ²⁰ Kwane, Yesu yaambéd God kuu yeka ye yaa kunum keru ye kiwaan ongmoon, okad yiriyiib Ewen ariyiib korem ongmenaboon yi dowad. Kiwaan ongmoon kuu bon dowan keru yeman, ye umkan at ming arimbed ondunknoon yaambéd ongmoon.

²¹ Anukbed yiiib kuu God yaa ambabbed doberenib God ye bondan keruwen, amborom kuu yiiib meeniyiib kamiyiib kuu arewamo kowe. ²² Kumban kibikee yiiib kuu God yaa kunum keruwen, Keresu ye id bobnoon yaambéd. Kwanoon kuu yiiib kuu karadmo ongmenaboon ye murubia arimbed demkoronmoyiib yiiib yaa ambarakmiwen kii ande dedmone daandiyiibbaniib dobirime anded. ²³ Kumban yiiib anam andi kumbéd doberembaraniib kuu kwamunemo keraniib kumbédmo. Yiiib anam andi kuu yumburum ambab yiri kawenebe awingkanabemoon areb keriiwe, weng amun aombéd Godbed kwananeen ande meedmi kuyaambéd ben kimyen winindo kumbéd kui. Kuye weng amun kuu yiiib wengambiruwen, kwane weng amun kee okad yimin yimin yaa doriibdan yaa daandiwen, kwane weng amun keye deme karub keraan, ne Pool.

Pool Ye Deme Anam Andiwendan Yi Dowad

²⁴Kwane, ne kuu yiyib anam andiwen ye dowad yaambéd durud yewediib kandaan kowe kubaan. Kwane, yimin kerindo ye durud yewed kuu ne id yaa yimin kere weneen, Keresu ye durud yewed ye kerekmen yaambéd. Kukuu anam andiwendan yi dowad, yi kuu Keresu ye id kui. ²⁵Godbed deme kawoone anam andiwendan yi dememan keraan kuu, yiyib yaa God ye weng yiminno korokbendok anded. ²⁶Weng kee kurin kurin yirimbed yemyeb kanbiknoona angkimboroona awoya yi awoya ma wedmindo kumbéd mene ari kumban, kibikee God ye karadmodan yaa korokbendoon. ²⁷Id darewoob ye weng nambiriyiib anukbed biknoon kee nub yaa monoon kuu, Godbed meeni ong-mekore ambibkin koremdan kuyaom korokbendoon kuu Keresu kuu yiyib niindem aom doreen. Ye yaambéd God ye nambiri aom dobaranuub andi ye meedmi yeman.

²⁸Kwane, nub kuu Keresu ye dowad dakme korokbendimaub. Nub kuu meeni kangdom korembéd nimakarub korem yaa ongkandénub kedmengkandimaub, nimakarub korem kuu Keresu yaambéd demkoronmo keribka God ye kerebiri ari benmene bangkanem andi ye dowad. ²⁹Kuye dowad ye aromkono korem kawoon kumbéd bamdaane ambangkimain. Kuye aromkono kuu ne yaambéd deme darewoob ambangkimaan.

2Ne dowaken yiyibkaadkerime andid, yiyiwiib Laodiseadaniib ne ma wengawindodaniib yiyib korem ye dowad ninabe naawonmo ambangkimain. ²Ne kee kwamako, yiyib niindem aom aromne kubiyiib doberenib, kwane mimyob dowaken yaambéd kan mimo kerime. Kwananiib

kuu God ye weng kanbiknoon kuyaa kaadkeri kumundinmo kere karekmiyiibban kere amun kerundi darewoob arimbed kandaniib. Kuye weng kanbiknoon kuu Keresu ye kui. ³Ye aommo kuu meeni kangdom koremiib kaadkeri koremiib ye amun kerundi darewoob arimbed kuu bikdereboon. ⁴Kee kwane yedmaan kuu yenambéd mene weng amun areb kumban id angkara kuu arewa kumbéd ma nemengkande birandaib andi ye dowad. ⁵Amborom kuu wuruk kuu ne kuu yiyiwiib yaa dorokban kumban, ne mimyob aom kuu yiyib yoom doriin kowe. Kwane, yiyib konomdangmo nekdane dobiriyiib Keresu yaa anam andi kangdommoyiib wedme kubaan kii.

Yesu Keresu Yaamo Kwane Doberembiri

⁶Kwani kowe, yiyib kuu Yesu Keresu nende yiyib Yariman keriwén kwamune areb kuu, ye kiwaan yaambéd winime. ⁷Ye niindem aombéd yiyib kuu yum-burum kaare kaine amnenib, yiyib yaa komarewa kedmengkanduwen areb kuu yiyib anam andi kuu aromnibka, yiyib niindem aom kuu kube eso andiyiib muubne derendarok.

⁸Kudi wedmime, yenambéd okad kiri yi meendobi aombéd meneboon ye wengiib dudi idiibban ye wengiib yaambéd yiyib ben ye dabderem yiri nongkobaib andid. Kuye weng kuu karub ye amowamowiib kingkin yi aningko kankooni ye amowamowiib yaambéd menebimaan, Keresu yaambédban.

⁹Kedi, Yesu Keresu kuu God ye meeni koremiib inamen koremiib dowaken koremiib aromkono koremiib doreen, kwane okad yiri doboroon kwamunemo. ¹⁰Kwane, Keresu yaambéd ye meeni koremiib inamen koremiib dowaken ko-

remiib aromkono koremiib kuu yiiib yaa bangkandoon. Ye kuu aromkono maa maa korem awinidaniib korok maa maa koremiib yi korok kui. ¹¹⁻¹²Yiib anam andiwen yaambad Yesu bobnoon yirimbed nen demboon ye God ye aromkono yaa yiiib kuu baptais keriwen kuu, Yesu yoom mangkene ye yoom ben dembemoon areb keriwen. Kwaniwen kumbad kad wanabemoon areb Yesu yaningko yaambad yiiib id ye dowaken kuu wankoraron. Kuuu karubbedban Keresumbad kwanoon.

¹³⁻¹⁴Kwane, anukbed yiiib amarakmi kuyiib yiiib id ye dowakenbed yiiib oonoon kuyiib yaambad yiiib kuu duknemoon areb doboriwen. Kuyaron kuu Godbed Keresu kwamune areb yiiib kuu ongmoone wadkeriwen. Godbed amarakmi ye kakman kondi ye weng wongkooniib Moses yoom amob ongmooniiib kuu nub yaa manmo keroon. Kumban kuye weng kuu Godbed benwene at ming arimbed bakumbad kaare kinoon kumbad, nub amarakmi korem kuu are nonondandoon. ¹⁵Kwane, Godbed aromkono maa maa korem awinidaniib korok maa maa koremiib bongme yi aromkono kankorarekore, Yesu komo kamoon yaambad nangbe burudandoon korokbi dowad yi kuu wedangkambad ben yi aromkono dowan kii ande damangkanden yaron.

¹⁶Kwana kowe, yiiib komo ok o animan animaiib o kurikurimbon o Sabat aron arimbed komo kamimaiib kuye dowadbed yiiib kwane korondaiwe karub yenambad yiiib benwene wengyundandaib. ¹⁷Keyeman kee kuruwakmo, amaan ari kwane menebaneen andi ye kumunkingki yeman. Kumban anam anam yeman kuu Keresu yaambadmo. ¹⁸Karub kane kuu yekareb kankubuni ye dudi inameniib engyus yaa kurikuri keriyiib

yaa kube kamimaan kumbad, yiiib kuu yiiib trofi kandaib andi dowad yiiib ben abdon wanandameen kuu kebenime. Kuye karub kuu komo wedmoon kuye dowad weng miin doboob kerengkan dakmimaan. Kwane, ye kuu Kingkin Karadmo ye kerekmen yaa dorokban kowe, yeka ye inamenbed inamen ogodmo maa maa bangkande kerengkan kere doreen. ¹⁹Ye kuu Korok Yesu yaa wini ye kiwaan kuu nonondandoon. Nub Korok kee ye id kuu nub kuristendan kui, ye yaambad id kumundinmo kuu ingkanabooniib mekmeediibbed koromone ingkananmo wonoon kuu, Godbed ye dowaken komarewa kere kainok ande meenimaankob kaine winimaan.

²⁰Yiib kuu Keresu ibmo keriwenkob okad yiri dobori ye amowamowiib yaa duknemoon areb keriwen kowe, komande okad yiridan areb kuye amowamob ye dabderem yiri doborimaiib? Amowamob kuu kei. ²¹Kee awinaib, kee mokwaraib, kee dedmonaib, kui. ²²Keye amowamob awene kee ben awingkaniib kuu ma idiib keraanban, amborom kuu kuye amowamob kuu nimakarub yi kwanime ye wengiib nimakarub yi kedmengkandi yiiib yaambad demboon kowe. ²³Kuye amowamob kuyaa wedmaniib kuu meeni kangdom areb ande meenaniib, yika yi inamenbed kurikuri amowiib yika dabderem yiri kankubuni ye dudi inameniib id yaa kamkonomo keri ye inameniib kowe. Kumban kuye amowamob kuu aromkonoyiibban kowe id ye dowaken yaa ma kebenindeban.

Karadmo Yaambad Dobiri Ye Kerekmen

3 Yiib kuu Keresu yoom ibmo ben demboandan kowe, inamen

arimo awine kande doberembirime, Keresumbed God ye wiwi angkambed dibeen ye inamen kui. ²Yiib meeni korem kuu bene kandunib inamen ari yaamo kiribenib meendobime, okad yiri ye inamen yaamban. ³Amborom kuu yiib kuu kwane dukniwena yiib wadkeri kuu Yesu Keresu yaa daboknenib ibmo bikniwen, Godiib aom bikne angkeen kowe. ⁴Yiib wadkeri anam kuu Yesu Keresu kowe, aron kwane ye kuu mene angkadaraneen ari kuu yiib kwangkong ye yoom ibmo nambiriyiib angkadaraniib.

⁵Kwana kowe, yiib id ye dowaken ye inamen korem kuu ben kirarundime, nenem kami ye inameniib anon dowomkim yaa doberemoon areb ye inameniib nenem kami ye moomiib meeni dowaken miin arewayiib yiribman yemoon bi ye inameniib kui. Yiribman yemoon bi ye inamen kuu God kankubune yiribman kankooni ye inamen. ⁶Kuye inamen korem kuu meneboon kowe, God ye norin arewa wandi yaron kuu mananuun kii. ⁷Kuye inamen korem kuu yiib kuu anuk yiri awine kande doboriwen, anam andindo yaron kui. ⁸Kumban kibikee keye inamen awene kuu yiib niindem aom ben kirarundime, noriniib arud naawoniib inamen miin arewayiib wengamborokbanabiyiib weng komyengiib kui. ⁹Kwane, yiib kuu neman dudanoon dudanoon kamaib, amborom kuu yiib kuu anuk yiri dobori ye kerekmeniib kuye kamiyiib yaa kuu koronde kirarundekorib, ¹⁰dobiri yeweb awine kandiwen kowe. Kuye dobori yeweb kuu kuye dobori kiwaan ongmoon ye God areb kere ye yaa kaadkeri yeman. ¹¹Kuye dobori kerekmen yaambad andokbe yeka yekayiibban, Gurikdan kuu yika Yuudan kuu yika kuyiibban, kad wandiwandan o kad wandindodan

kuyiibban, ambibkin maadan kuu dobori arewa andi yemanban o ambibkin maadan kuu inamen miin arewa andi yemanban, yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan o yika oone obonmo doriibdan kuyiibban kui. Kedi, Keresu kuu meeni darewoob arimbed, kwane ye kuu ye karuwa nimaya korem yi niindem aom doreen.

¹²Kwana kowe, yiib kuu Godbed kingkane yeka ye dowad ben yuroondan, yiib kuu yembed mimyob dowaken darewoob keendoon kowe, mimyob keendiyiib awandiyiib yiibka kankubune yena kuu arimo andiyiib ingmiyiibban nangkemmo doboriyiib yodbirimban emamombad meedme doboriyiib kuu yiibka inware doborime. ¹³Kwane, yiibka kwamune awiniwo nub kwangkong awinuuwo kaminok andime. Kwane, neman komo ambarakmewen korondaan kii ande nonondandoko neman komo ambarakmoon kwangkong kwane nonondandoko kamenabime. Yarimanbed yiib ambarakmi yaa kuu are nonondandoon kwamune areb kuu, yena yi ambarakmi yaa are nonondandime. ¹⁴Kuye inamen amun awinibka ari kuu mimyob dowaken keendime. Kwananiib kumbad yiib kuu dabokne mimo anammo keraniib.

¹⁵Kwane, korondiiwo Keresu ye yewenubmo kumbad yiib niindem aom dawuro oonendok, amborom kuu yiib kuu id mimo keruwen kowe yewenubmo dobori dowad yiib yaa baande kinoon. Kwane, eso ande doborime. ¹⁶Meeni kangdom korem yaambad neman kedmengkane ongkanoon kedmengkane ongkanoon kamibko, yiib niindem aom kubi dowakeniib kumbad God Ye Weng ye yookiib God yaningko kankooni yookiib kurikuri yookiib wingkanabime. Kwamibko, Keresu ye weng amun kumbad yiib niindem aom

yiminmo muubnok. ¹⁷Kwane, weng dakmi yaambéd o ambangki yaambéd, komo komo awine kamandamiib korem kuu, Yariman Yesu yaambéd Ambe God yaa eso andenib Yesu yaningko yaambéd kwane ambangkime.

Kuristendan Yi Dobiri Kiwaan

¹⁸Nima awadmiwendan, yiiib kuu yiiib karub yi dabderem aom dobirime, kukuu Yariman ye dowaken yaambéd in-amen amunmo kowe. ¹⁹Karub awadmiwendan, yiiib kuu yiiib nima yaa mimyob dowaken keendime, yi yaa kena karunga kamaib. ²⁰Dana, yiiib ena ambe yi weng korem wengambere awinime, amborom kuu kwamaniib kumbéd Yariman kuu kubaneen kowe. ²¹Awodkia, yiiib kuu yiiib dana yaa deekni weng daandaib, kwane daandaniib kuu yi kubi dowaken kuu biknaneen.

²²Yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan, yiiib kuu okad yiri yiiib kangkodaan yi weng korem wengambere awinime. Korok yi indob ari kumbédmo amun ambangkubko nub yaa kerengkandime ande meenaib, inamēniib ambangkiiyib mimo kerē ye inamēniib Yariman yaa uniyiib kumbéd yi deme awinime. ²³Komo kamiib kuu yiiib inamen koremiib kwane ambangkime. Nimakarub yi dowadban Yariman ye dowad ambangkemoon areb kwane ambangkime, ²⁴amborom kuu yiiib yiiibkaad kwane ambangkaniib kuu Yarimanbed kakman kondaneen, Ewen ari yiiib dowad kowi yeman. Kedi, Keresu kuu yiiib Yariman keroone ye deme ambangkimaib kii. ²⁵Kumban, karub kanembed amarakmaneen kuu kuye dowad kakman kuu Godbed konaneen, kedi, karub kane kuu yaningko darewooyiib o embengiib kuu God kuu ma meenimokban kowe.

4 Kangkodaan, yiiib dabderem yiri dobere no deme awinembiridan yaa

kuu yorokmo inamēniib ibmo kerē ye inamēniib yaambéd kamime, amborom kuu yiiib yiiibkaad yiiib Kangkoman Ewen ari doreen kowe.

Ari Ongki Weng Yenayiiib Dakmoon

²Yiiib kuu kurikuri kerē ye inamen darewoob kerē kwane kame doberembirime, kerekberenmo dobiriyiib eso andiyiib kii. ³Kwane, nub dowad kwangkōn kurikuriyib kamendime, kwane Godbed ye weng amun ye dowad nub yaa kiwaan nandok. Ye weng amun kuu God ye inamen biknoon kuu Keresumbéd korokboon ye weng kuu nubbed kan ari kedmengkandenmo yari yeman. Kuye dowadbed ne kuu nende sein nongbed yenbiwenkob dibiin. ⁴God ye weng amun daandi kee kwanakéd yimin kowe, yiiib kuu kurikuri kamibko dianbonmo dakma.

⁵Aron denekmen angkimboroka ma korondiyiibban kumbéd yiiibbed inamen kangdommo ye kerekmen yaambéd bunangka doriibdan yaa kamime. ⁶Yiiib weng dakmi kuu korem kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib, amunmo karam ambod areb kerok. Kwananiib kuu nimakarub mimim korem yaa komarewa inandi yiiibkaadkeraniib.

Yeenbon Weng

⁷Taikaikusbed ne weng korem kuu yiiib yaa kanmene dakmaneen kii. Ye kuu mimyob dowaken keenimaub ye kuristen angkodmi, ye kuu ma korondiyiibban God ye deme awini ye karub, ye yoom ibmo Yariman yaambéd deme awinuwēnman kui. ⁸Ye kuu nenkowaana yiiwiib yaa ku monoon kui, menene nub yaa komarewa keroon ye weng dakmi dowadiiwa, angkon yiiib niindem aom kuu aromne kubi dowakeniib kondi dowadiiwa, kumbédmo. ⁹Ye kuu Onesimus yoom ku meniib kui. Onesimus

kuu mimyob dowaken keenimaubman, ye kuu nub kuristen angkodmi ma korondiyiibbanman, ye kuu Koloseman, yiib mimo yiibkanmo kui. Yi ayoobbed keyaambd komo komo keroon ye weng korem kuu yiib yaa daandaniib kii.

¹⁰Ibmo wii awunuwen ye karub maa yaningko Aristaakusbed kubendi weng yiib yaa keendoon. Baanabas ye mongkob Maak ye kwangkon kwane keendoon. Yiib kuu ye yaa komarewa awanenime ye weng kuu kandiwen kowe, yiiwiib yaa monoka kubenime. ¹¹Yesu yaningko maa Yustus ye kwangkon kubendi weng yiib yaa keendoon. Keye karub ayoobmim kee Yuudan, God ye oonimbon ye deme awinimaubdan kumaom kuu, Yuudan yenayiibban. Anam kuu karub ayoobmim kee ne mimyob wandi kankubune kubi dowakeniib kawiwen kii.

¹²Epafras, ye kwangkon Koloseman, yiib mimo yiibkanmo, kwane ye kuu Yesu Keresu ye dememan, ye kuu kubendi weng yiib yaa keendoon. Ye kuu yiib dowad naawonmo kurikuri kamembirimaan, kingkin kerekmen yaambd amnekorib ma karekmiyiibban kerekorib God ye inamen dowaken korem yaambd kangdommo doberembirime anded.

¹³Nembed ye dowad weng anam ke dakme korokbaan kei, yiib dowad deme yobdood awinembirimaan, kwane Laodisea aom doriibdaniib Hierapolis aom doriibdaniib yi dowad kwangkon.

¹⁴Nub mimyob dowaken keenimaubman dokta Luk yoom Demas yoombed kubendi weng yiib yaa keendiwen.

¹⁵Ne kubendi weng kuu anam andiwendan Laodisea aom doriib yaa kondime. Kwane Nimfa yoom anam andiwendan yu ambiwoom nedbimaib yaa kwangkon kondime.

¹⁶Kerek kee kandenib kanwene yiib kurikuri ambiwoombed kimingkaniib ye yondem kuu, anam andiwendan Laodisea aom doriib yaa kondime, yi kurikuri ambiwoombed kimingki dowad. Ne kerek yi yaa wongkaan kwangkon yi yaambd kanmene yiib kurikuri ambiwoombed kimingkime.

¹⁷Aakipus yaa yedmenime, “Yarimanbed eb yaa deme kabdoona awine kandewen kuu awine dowan kere, kuyaa korondaab.” andime.

¹⁸Pool, neka ne dingkimbed kubendi weng kee wongkaan kii. Ne kuu nende sein nongbed yenbiwenkob dibiin kuu monkone meenime. God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yiib yaa kerok.

1 Tesalonaikadan

*Kerek Mimo Tesalonaikadan
Yaa Wongkoon*

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pool kuu Tesalonaika nande weng amun daandoone Yuudan yena arud wandeniwe, kombiri wene Berea kere Atens kere Korin aom nandoon (Kwamiwen 17-18 wedmime). Nandekore kerek kee Tesalonaikadan yaa wongkoon. Tesalonaikadan yoom aron dukmenmo doboroon kowe, wongkoon kuu: 1. Kibireb yeweb anam andiwendan yi niindem aom aromni ye wengiib, 2. God ye inamen yaambad meenme dobiri ye kiwaan ye wengiib, 3. Keresu ika minindo kumbed anam andiwendan duknaniib kuu komarewa keraniib ye wengiib kui. Tesalonaika kuu gapman korok korok yi siti, porovins Masedonia aom. Kerek korem Poolbed wongkoon yaa kuu kee ibduruk wongkoon yeman. Wongkoon ye weeb kuu AD 51 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1)

2. Tesalonaikadan Yi Dowad Eso Andi Ye Weng (1:2-10)

3. Pool Yoom Sailas Yoom Tesalonaika Aombed Apaso Deme Awiniwen Yaa Koromonendi Weng (sapta 2-3)

4. Godbed Kubendi Ye Kiwaan Ari Dobiri Ye Weng (4:1-5:22)

5. Yeenbon Weng (5:23-28)

1 Pool yoom Sailas yoom Timoti yoom.

Ambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaa anam andiwendan Tesalonaika aom doriib, yiib yaa wongkuub kii.

Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyiib kuu yiib yaa bangkandok.

God Yaa Eso Andiwen

²Nub kuu yiib korem ye dowad aron korem God yaa eso andenub, yiib aningkoyiib kowe kurikuri kerimaub. ³Yiib anam andi yaambad God ye deme ambangkimaiwiib, yiib mimyob dowaken yaambad deme yobdood awinimaiwiib, Yariman Yesu Keresu kuu kwananeen ande meedmiib yaambad kangdommo doberembirimaiwiib, kuu nub Ambe God ye arinambo arimbed meene dakmimaub.

⁴Godbed mimyob dowaken keendoon ye angkodmia, yiib kuu yembed bindoon kuu nubkaadkeruwen, ⁵amborom kuu nubbed weng amun yiib yaa daanduwen kuu wengmomban, aromkonoyiib Kingkin Karadmoyiib niindem aom ma karekmiiyibban kangdommo anam anduweniib daanduwen kowe. Nub kuu yiib dowadbed yiib yoom komarewa doburuwen kuu yiibkaadkeriwen kui.

⁶Yiibbed nub yaayiib Yariman yaayiib kumun ingkiwen. Kwane, durud yewed yemoon yiib yaa meneboon kumban, Kingkin Karadmombad kubi kondoon kumbed yiib kuu weng amun angkodmende awiniwen. ⁷Kwanekob, Masedonia ambibkindaniib Akaiya ambibkindaniib, yi korem kuu yiib anam andi areb kwane kamem ande kamiib kii. ⁸Yariman ye weng kuu yiib yaambad demboon, Masedonianiib Akaiyadaniib yaamomban. Kowe, yiibbed God yaa anam andiwen kuu kunaya kunaya kuu yikaadkeriwen.

Kwanekob, nub kuu kuyaa kuu yi yaa weng ma dakmaubban, ⁹amborom kuu yiibbed nub yaa komarewa angkodmendiwen kuu yikareb nub yaa dakmiwen kowe. Kwane dakmiwen kuu yiibbed dudi kuruwak god yaa korondenib, wad doreen ye God anam yaa anam andekorib, ye deme awinenib

¹⁰God ye Mingki Ewen arimbed mananeen ande meedmiib. Kukuu Yesu, Godbed bobnoon yirimbed nenkoonoonman kui. Ye kuu God ye arud darewoob mananeen yaa kuu, nub be burudande bindaneen.

Tesalonaika Aom Poolbed Deme Ambangkoon

2 Angkodmia, yiib yiibkaad, nubbed yiib yaa owod munuwun kuu idiib keroon. ²Anuk kuu Filipai aombed durud yewed nub yaa kondeniib damangkandiwen. Kumban yiibkaad kui, yiib yaa munuuwe, yena kuu nub yaa manmo anam keriwun kuned, Godbed awandoone ye weng amun yiib yaa arudkonoyiib dakmuwen. ³Nubbed yiib yaa amonombime ande dakmimaub kuu, amarakmi yaambesban o inamen arewa yaambesban o yiib yaa birandi ye dowadban. ⁴Kumban, Godbed “Ee, ne weng amun awine dakmime.” ande yedmoonkob kwamunemo dakmimaub. Nub kuu karubbed kubime andi ye dowad kamokban, Godbed kubok andi ye dowad kamuub, yembed nub mimyob yaa darobe wedmimaan kowe. ⁵Yiibkaadkeriwun kuu nub kuu yiib yaa mene yiiwaningko kankoone birande barang maondime andi ye weng be minindo. Angkon, inamen amuniib dakmi kuranbed yiib yaa barang yemoon bi ye dowad minindo. God kuu nubbed komo kamuwen kuu yekaad. ⁶Nub kuu yiibbed o karub yenambes kubendime anduwedban. ⁷Nub kuu Keresu ye apasodan kowe, komo nub yaa dowan kuu yiib yaa kaamondanuwe yiibbed awande kondaniib kuu yimin. Kumban nub kuu kwanindo, no yiib yaa amukmo oonenduwen, dana mana mana awaanbed oonimaun areb. ⁸Nub kuu yiib yaa mimyob dowaken darewoob keenduwen kowe, nub kubi darewoob

yaambes yiib yaa God ye weng amun kedmengkandenub, angkon anam dabokne dabokne kamuwen, amborom kuu yiib kuu nub mimyob dowaken darewoob keendidan keriwun kowe. ⁹Angkodmia, anamaa, yiibkaadkeriwun kuu aron doboob yobdood ambanguwen. Nub dobiri dowad amnoomiib awingyawiib od deme ambanguwen kuu, yiib yaa ma kondime andi ye wengiibban kumbed yiib yaa God ye weng amun dakmenub yiib yoom doburuwen.

¹⁰Yiib anam andiwendan kumaom doburuwen kuu, nub kuu karadmoyiib yorokmoyiib amarakmiyiibban doburuwen kuu yiib yoom God yoom wedmiwen.

¹¹Yiibkaadkeriwun, nubbed yiib yaa kedmengkanduwen kuu awodkimbed ye dana meed yaa kedmengkandemoon areb kedmengkanduwen.

¹²Kube ongkandiyiib kangkudere amukniyiib kame Godbed kubaneen ye kiwaan yaambes kamime ande dakmenabuwen. Ye kuu “Ne oonimbon aom minime, ne nambiri kandime.” ande yiib yaa baandimaan ye God kii.

¹³Kwane, nub kuu God yaa eso andimo kamemburuwen, amborom kuu yiib kuu God ye weng nub yaambes wengambere kandiwen kuu, karub ye wengban, anam kuu God ye weng andiwen kowe. Anam, kukuu God ye weng kii. Kukuu yiib anam andiwendan yiib niindem aom kuu inamen amun ambangkandimaan kui.

¹⁴Angkodmia, Yudea aom God ye ni-makarub Yesu yaa anam andiwendan yaa komo keroon areb kwane kuu yiib yaa keroon. Yuudanbed anam andiwendan kuyaa doriib kuu yenbandeniib durud yewed kondiwen areb kwane yiib ambibkindanbed yiib yaa kwaniwen. ¹⁵⁻¹⁶Yuudan keembes Yariman Yesuyiib profesidaniib yenbande nongkobeniib,

nuwiib yenbande yenburiwen. Nubbed Yuudanban yaa dakmimaub kuu Godbed bobni yaa burudande bindaneen ye dowad dakmimaub. Kwane kumbed Yuudan kee kebengkandamiib kumbed nimakarub korem yaa manmo keriiwe, Godbed yi yaa dowakeniibban keroon. Kwamune kumbed yi amarakmi kuu darewoob kere demboone God kuu norin wande yoon.

Pool Kuu Tesalonaikadan Wedmendande Kamoon

¹⁷ Angkodmia, nub kuu yiiib yoom doburuwen kumbed nub kuu yiiwiib yaambbed aron dukmenmo awingke benwiniwen. Nub benwiniwen kumban, nub meeni inamen kuu yiiib yaa angkimboroon. Kwane, nub meeni miin darewoob kumbed yiiib wedmendande kamemburuwen, ¹⁸ amborom kuu nub dowaken kuu yiiwiib yaa menem ande kamuwen kowe. Pool ne kuu kwane kamembaraan kumban Setenbed nub kebenendoon.

¹⁹ Yiiib dowad yaambbed nub kuu Yesu kwananeen andi darewoob kerekenub kubi darewoob kerekoruwe, Yariman Yesu mananeen yaron ari kuu ye kerebiri arimbed nambiri kandanuub. ²⁰ Anamaa, yiiib kuu nub nambiri nub kubi kui.

Timoti Kuu Yi Wedmok Wonoon

3 Nub kuu yiiib yaa mimyob keendem-buruwenkob nub niindem aom kuu yiminban keroon kowe, nub ayoobmo Atens aom doberem ande meenuwen ² kowe, nubbed Timoti, nub angkodmi, God ye deme karub Keresu ye weng amun dakmimaan ye karub kuu, yedmenuuwe ku monoon kuu yiiib anam andi yaa kube ongkandene aromkono kondanded. ³ Yiiib yaa kwanoon ye dowad kuu dabab menebaneen kuu kombaraib anded. Yiiibkaadkeriwen kuu yiiwiib nuwiib yaa dabab menebaneen.

⁴ Anam kuu nub kuu yiiib yoom doburuwen kuu yiiwa nuwa kuu yenbande durud yewed kondaniib ande daanduwen. Kukuu anam kwanoon kuu yiiibkaadkeriwen. ⁵ Kwamunoon kumbed aron doboobban ari kuu ne niindem aom kuu yiminban keroon kowe, Timoti kuu yedmaane mene yiiib anam andi kara yaa wedmok monoon. Nembbed unaan kuu Setenbed yiiwiib yaa menene yiiib anam andi kankubunaneene nub deme yiiib dowad kuu idiibban keraneen ande meenaan.

Timoti Ye Ongkandi Weng Amun

⁶ Kumban Timoti kuu kibireb kee, yiiwiib yaambbed mene yiiib anam andi kara amuniib mimyob dowaken kara amuniib ye weng nuwiib yaa kanmene daandoon. Nub yaa kangkon yedmendoon kuu nuwiib yiiwiib ibmo doburuwen yaron yaa kuu, yiiib kuu amun doburuwen ande meenimaib. Kwane, nubbed yiiib wedmendem ande meenendimaub, kwane man yiiibbed nub yaa kangkon kwanimaib ande daandoon.

⁷ Kwane kowe, angkodmia, nub kuu yenbandi ye dabab meneboon kumban nub kuu kubuwen, amborom kuu yiiib kuu yiiib anam andi kuu awiniwen kowe. ⁸ Yiiib kuu Yariman yaa aromkonomo doriib kowe, nub kuu anammo wadkeremoon areb keruwen. ⁹ Nub kuu yiiib dowad God yaa eso darewoob andimaub, amborom kuu nub kuu yiiib dowadbed God ye indob arimbed kubi miin darewoob keruwen kowe.

¹⁰ Amnoomiib awingyawiib nub kuu yiiib dowad yobdoodmo kurikuri kami-maub kuu, yiiib ika wedmendenuub yiiib anam andi dowad komo komo yiiibkaadkerindo kuu kedmengkandem anduwed. ¹¹ Kwane kowe, nub Ambe God yoom Yariman Yesu yoombed kiwaan ong-mendibko, yiiwiib yaa menem.

¹²Yarimanbed yiiib yaa mimyob dowaken ariyiyib dabokne ongmendoko, yiyib kuyaomiiwa nimakarub yena korem yaayiiwa derendarok. Nubbed yiyib yaa mimyob dowaken keendimaub areb yiyib yaa kwamunemo kerok. ¹³Kwane yembed yiyib niindem aom kuu aromkono kondok, Yariman Yesumbed ye karadmodan benmananeen yaron ari kuu, karadmo dobiri ye dowad nub Ambe God ye murubia ari arewayiyib ande dedmoniyiibban kondok.

Godbed Yiyib Yaa Kubendaneen Ye Kiwaan Ari Dobirime

4 Weng yeenbon kei, angkodmia, Godbed yiyib yaa kubendaneen ye kiwaan ari dobirime ye weng kuu kedmengkanduwen. Anamaa, yiyib kuu kwamunemo doriib. Kibikee Yariman Yesu yaningko yaambéd nangkande yedmuub kuu inamen kee darewoob keroka kwane kamembirime, ²amborom kuu Yariman Yesu yaromkono yaambéd komo kamime ande kedmengkanduwen kuu yiyibkaadkeriwen kowe.

³God ye dowaken kuu yiyibka ye yaa konime anded. Kowe, ye dowaken kuu nenem kamaib anded. ⁴Ye dowaken kuu yiyib mimim yiyib id ye inamen yaa kuu yiyibka ongme oone dobirime, karadmo amunmo dobiri ye kiwaan yaambéd oone dobirime anded. ⁵Kwane, God yaa anam andindodanbed yi niindem aom nenem inamen meenimaib kwane kamaib. ⁶Kuye inamen yedmuub kuu yiyib kuristen angkodmi maa yaa amarakmaib, angkon ye yaa bironaib. God ye dowaken kukui. Karub kanembed kwane amarakmaneen kuu Yarimanbed ukum konaneen kowe. Yiyib kuu anukbed yedmenduwen kui.

⁷Godbed nub yaa baandoon kuu amarakmi ye dowadban, karadmo dobirime anded. ⁸Kwane kowe, karub kanem-

bed kuye weng wunekaraneen kuu, karub yaamban, ye Kingkin Karadmo yiyib yaa kondoon ye God yaa wunekaraneen kii.

⁹Kuristen angkodmia yaa mimyob dowaken keenoon mimyob dowaken keenoon kamime andi ye dowad kerek wongke keendaubban, amborom kuu Godbed kedmengkandoone yiyibkaadkeriwen kowe. ¹⁰Anamaa, yiyib kuristen angkodmia korem Masedonia ambibkin aom doriib kuu yiyibbed mimyob dowaken keendimaib. Kuned nub dowaken kee andemenduub kuu kuye inamen kuu darewoob kerok.

¹¹Kwane, nubbed anuk kwane daanduwen areb kuu, iwari dobiri ye inameniib keane kwane kamiyiyibban ye inameniib yiyib dingkimbed deme ambangki ye inameniib awinime. ¹²Kwamune kamaniib kumbed kane kane anam andindodan kuu wedmendekorib, nimaya karuwa amun andaniiwe yiyib kuu karub yena yaambéd angkumone dobaraibban.

Anam Andiwendan Dukniwen Yaa Komo Keraneen?

¹³Angkodmia, yiyib kuu dukniwendan yaa komo keraneen kuu yiyibkaadban areb keru kuu nub dowakenban. Nimakarub yenambéd bobni yiri kuu ika dembaubban ande dakmeniib kwane mimyob wandemberenib yuudimaib areb kwane keraib anduwed. ¹⁴Nub anam anduub kuu Yesu kuu bobnekore ika demboon. Kowe nubbed anam anduub kuu kane kanembed Yesu yaa anam ande dukniwendan kuu Godbed Yesu yoom bindaneen.

¹⁵Nubbed kibirebya Yariman ye weng yembed dakmoon kuu ke dakmuub kei. Kane kane wad doruub kuu Yesu mananeen yaron ari kuu nubdin dukniwendan yi yoman be wanaanban. ¹⁶Kedi, Yariman yekareb Ewen arimbed mana-

neen kuu naawonmo baandiyiib engyus yi korok darewoob ye baandiyiib God ye kibi baandiyiib kamananeene, Keresu yaa anam ande dukniwendan kuu dem-baniiwe yidin baneen. ¹⁷Kwananeene, yiiwa nuwa wad doruubdan kuu be daananeene wiib aom wedyambed Yariman awene mimyamo keranuub. Kwane, nub kuu Yariman yoom aron korem dobaranuub. ¹⁸Kwane kowe, weng kee man kube ongakane man kube ongakane kamime.

Yesu Mananeen Yaron

5 Angkodmia, nub kuu aron komo arimbed kwananeen kuu wongke keendaubban, ²amborom kuu yiiykaadkeriwen kui, yid ye karub amnoombed menemoon areb kuu, Yariman kangkon yi koron yaron arimbed mananeen. ³Nimakarub kuu yewenub amun doruub kii andaniib yaron ari kuu kudmeniibban monmari aron keranuun. Kukuu wonong oyoomiibbed kudmeniibban odibin wimaan yaron areb keranuun kowe, yi kuu kirokmonaibban.

⁴Kumban, yiiib kuu kumun aom dorokban kowe, kuyaron kuu yid ye karub minimaan areb keraneen kuu yiiib binangi yemanban. ⁵Yiib korem kuu nambiriyiib awingyawiib ye dana meed, nub kuu amnoom kumun ye dana meedban. ⁶Kwane kowe, nub kuu yena unuk dangiwen areb keraub. Kuned nubkareb keenombere kangkadmam. ⁷Kedi, kane kane unuk angkimaib kuu amnoombed dangimaib, kane kane awarak ok animaib kuu amnoombed animaib.

⁸Kumban nub kuu awingyabdan kowe, nubkareb kangkadmam, kwane anam andiyiib mimyob dowaken keendiyiib kuu yirim areb derenem, kwane amaan ari nub kuu Godbed bobni yaa kuu burudande bindaneen

andi ye meeni kuu ana nangmidan yi topi kamkono areb derenem. ⁹Amborom kuu Godbed nub kingkoon kuu ye arud darewoob kandi yemanban, nub Yariman Yesu Keresu yaambad bobni yaa kuu burudande bindaneen ye dowad kingkoon kowe. ¹⁰Yembed nub dowad bobnoon kuu wad doruub o duknanuub kuu, nub korem kuu ye yoom dobaranuub anded. ¹¹Kwanekob, yiiibkareb man kube ongakane man kube ongakane kame aromnime, kibirebya kamiib kwane kamime.

Inamen Yorokmo Awine Dobirime

¹²Angkodmia, nubbed yiiib yaa yedmuub kuu, kane kanembed Yariman yaa anam ande dobiri ye dowad kuu yiiib yaa oonendenib yiiib yaa ongakandenib yiiib kuyaom kuu deme darewoob ambangki-maib kuu, yi weng kuu wengamberenib yi dowad karub amun andime. ¹³Kowe, yi aningko kuu arimbed kankoonime, amborom kuu yi kuu deme kee awinimaib kowe. Kwane, iwari yewenub karamo neman neman kame dobirime.

¹⁴Angkodmia, nubbed kangkon ongakande yedmuub kuu ogoodmo doriibdan yaa kuu ongakandime. Undeek keriwendan yaa kuu aromni weng kube ongakandenib, wuud keriwendan kuu awandime. Nimakarub korem yaa yodbirimban iwarimbed dobiri kerekmen kamendime. ¹⁵Kwane, yenambad ambarakmendibka inande ambarakmendaib. Kane kanembed inande kwanandamibka kebendime. Kumban aron korem kuu man amun man amun kamime, nimakarub korem yaa kangkon amun amun kamenabime.

¹⁶Aron korem kuu kubimo dobirime. ¹⁷Kwane, kurikurimo kamembirime. ¹⁸Yiib yaa komo keroon ye dowad God yaa eso andime, amborom kuu kwamune kuu God ye dowaken Yesu Keresu yaambad kowoon, yiiib yaa.

¹⁹ Amot kumbemmoon areb, Kingkin Karadmo kebenaib. ²⁰ Kwane, Godbed ye profesidan yaa komo daandaneene dakmaniib yaa kuu arewa ande dakmaib. ²¹ Kumban weng korem menebaneen kuu darobenib, amun kuu awinime. ²² Arewa korem yaa kuu kangkadmime.

²³ Yewenub ye Godbed yekareb yiib niindem aom kumundin yaa karadmo kerundok. Kwane, Yariman Yesu Keresu mananeen yaron yaambed yiib idiib kingkiniib yaa arewayiib ande ded-moniyiibban kerok, kumundin amunmo

kerundok. ²⁴ Yiib yaa baandi ye God kuu ye weng kunduk awinimo kamimaan kowe kwananeen.

²⁵ Angkodmia, nub dowad kurikuri kerime. ²⁶ Kuristen angkodmia korem yaa karadmo kiwaanbed mandamuk konde kubendime. ²⁷ Nembed yiib yaa Yariman ye arinambo arimbed yedmaan kuu, kerek kee kuristen angkodmia korem yaa kimingkime.

²⁸ Nub Yariman Yesu Keresu ye kabamoonmo kondi ye mimyob dowaken kuu yiib yaa kerok.

2 Tesalonaikadan

*Kerek Ayoob Tesalonaikadan
Yaa Wongkoon*

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pool kuu Tesalonaikadan ibduruk wongkoone wood benmeyib areb down keruune kerek kee Korin angkambed wongkoon. Tesalonaikadan kuu kimyen winindo kumban, Pool kuu yi niindem aom aromni dowad ibduruk wongkoon areb ika wongkoon. Kwane, Keresu ika minindo kumbed anam andiwendan duknaniib kuu komarewa keraniib ye kedmengkandi yenayib wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 51 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Tesalonaikadan Yi Dowad Kurikuri Kami Ye Weng (1:3-12)
3. Kedmengkandi Weng (sapta 2)
4. Anam Andiwendan Yi Dobiri Kiwaan (3:1-15)
5. Yeenbon Weng (3:16-18)

1 Pool yoom Sailas yoom Timoti yoom.

Nub Ambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaa anam andiwendan Tesalonaika aom doriib, yiib yaa wongkuub kii.

²Kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyib kuu Ambe God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yaambd yiib yaa bangkandime.

Eso Ande Kone Kurikuri Keri

³Angkodmia, amunmo kuu yiib dowad aron korem God yaa eso ande kurikuri kamimaub. Kwanuwed yimin, amborom kuu yiib anam andi kuu kaine daaneena, kwane yiib mimim

yiib mimyob dowaken neman neman keendimaib kuu kaine ariyiib dabokne daaneen kowe. ⁴Kwanekob, arewa yiib yaa menebe yenbandene dabab kondeene yiibbed God yaa anam ande awinenib ninabone kangdommo doriib ye weng kuu, nubbed God yaa anam andiwendan kambong maa maa aom doriib yaa daandenub kuku amun kai ande kamuub kii.

⁵Korem kwamune keroon kee God ye wengyundi kuu yiminmo korokbi yeman. Godbed korok kere oonimbon ye dowad yiib kuu durud yewed kandiwen kowe, yembed wengyundaneen kuu yiib kuu yiminmodan andaneen. ⁶God kuu yorokmo kowe, kane kanembed yiib yaa dabab kondiwen kuu yembed yi yaa dabab kondene, ⁷yiib yaa dabab bangkandiib kuu ben kiradmaneen, nub yaa kangkon kwananeen. Yesu angkon Ewen arimbed amot ye nambiri darewoowiib engyu aromkono darewoowiib be angkadaraneen yaron arimbed kwananeen. ⁸Kwane, yembed God yikaadbandaniib Yesu ye weng amun yaa wengambere awinimokbandaniib yaa ukum kondaneen. ⁹Kwane, yi kuu aron korem down keraanban ye monmari kandenib Yariman ye aromkono ye nambiri darewoowiib ye arinambo ari kuu andokbe yika keraneen. ¹⁰Kuyaron kuu ye karadmodan, ye yaa anam andiwendan kui, yi yaambd ye kuu nambiri kandaneene yimbed ye yaa binangke kubi miin darewoob keraniib. Yiib kwangkong yiiwiib kuyaom keraniib, amborom kuu yiib kuu nubbed Yariman ye dowad weng dakme korokbenduwen yaa kuu anam andiwen kowe.

¹¹Keye meeni kumbed nub kuu yiib dowad kurikuri kerembirimaub. Kuku Godbed yiib yaa baandoon kumbed yembed yiib kuu yiminmo andi ye dowad kurikuri kamuub kii. Kuku ye

aromkonombed awandaneene yiyib inamen amuniib komo deme awinandami-iwiiwa yiyib anam andi yaambbed komo kamandamiiwiiwa korem kuu anam kere wananeen ye dowad kurikuri kamuub kii. ¹²Nubbed kwane yiyib dowad kurikuri kamuub kuu yiyib yaambbed Yariman Yesu Keresu yaningko kuu nambiriyiyib keruniwed, angkon ye yaambbed yiyib kuu nambiriyiyib kerundoked keriyeman. Nub God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yi kabamoon kondiwen ye mimyob dowaken ye kerekmen yaambbed kwanok.

Amowiibban Ye Karub

2 Angkodmia, nub Yariman Yesu Keresu mananeen ye dowadiib ye yaa nub be wenoraniib ye dowadiib yiyib yaa yedmuub kuu, ²Yariman yaron kuu muneen kii andi ye weng kuu profesi wengbed o karub maa ye wengbed o Pool awene yaambbed ande dudaniib ye kerekbed mananeen kuu, yiyib kuu kirodmoo kubokban keraib, binangke unaib. ³Kanembed keye dudi weng areb kanmene birandaneen kuu kuyaa ma anam andaib, amborom kuu Yariman yaron manaunban kwane wene God yaa bon keriyaron keranuune amowiibban ye karub kuu mene dian keraneenkob. Ye kuu Godbed monmarimbon yiri kan koraraneen yeman kinoon. ⁴Karub kee kuruwak god korem yaa bon kerundene yekareb yiyi aningko be kubunene ye aningko darewoob arimbed konaneen. Kwane, yekareb God ye kurikuri boyambib darewoob aombbed doberene ne kuu God kii ande daandaneen.

⁵Ne yiyib yoom dobereni kuye weng daandaan kuu meenindokowoo? ⁶Yiyibkaadkeriwen kuu komombbed awinenoontob kibikee amowiibban ye karub minindeban keroon. Kwanekeb ye kuu aron anam arimbed dian keraneen. ⁷Kedi, amowiibban ye

yemyeb biknoon yaromkono kuu kibikee ambangkimaan. Kumban kanembed amowiibban ye karub awinenoontob kuu kwane awineneene nenwananeen ⁸kumbbed amowiibban ye karub kuu dian keraneen. Ye kuu Yariman Yesumbed ye mongkodkono aom nuuwiib ye mananeen ye nambiriyiyib kumbbed kan korare monmaraneen. ⁹Amowiibban ye karub kuu Seten yaromkono yaambbed dudi god yaromkono korokbi yemaniib dudi ye dud korokbi yemaniib dudi ye yeka maaaa ye wedme binangki yemaniib ¹⁰arewa maa maa koremiib kumbbed duknaniibdan yaa kamene birandaneen. Yi kuu duknaniib, amborom kuu anam anam yaa dowakeniibban kere wunekariwen kowe, Godbed bindaanban. ¹¹Kuye dowad kumbbed Godbed yiyi yaa dudanabi inamen aromkonoyiyib kondaneenkob, dudi weng yaa anam andaniib. ¹²Kwanekeb kane kanembed anam anam yaa anam ande meenindo kerekoriwa ambarakmi yaambbed kubi darewoob keraniib kuu Godbed yiyi yaa wengyunde kumbaanban yamotbon yiri ben kiradmaneeen.

Kangdommo Dobirime

¹³Kumban, Yarimanbed mimyob dowaken keendoon ye angkodmia, yiyib dowad nubbed God yaa eso andimo kamembaranuub kuu yimin, amborom kuu yimin andowoon yiri kuu yiyib kuu bobni yaa burudande bindi ye dowad Godbed kinoon. Kuu Kingkin Karadmombbed karadmoo kerundi ye ambangkiiyiyib anam anam yaa anam andiiyiyib yaambbed bindaneen. ¹⁴Yesu ye weng amun awinenuub yiyib yaa dakmuwen kumbbed Godbed yiyib yaa keye weng ye yoman winime ande baandoon kuu nub Yariman Yesu Keresu ye nambiri aombbed yiyiwiib dobirime anded. ¹⁵Kwane kowe,

angkodmia, nubbed ye yaambéd komo kandénub mongkodkono wengbed o kerekbed yíib yaa kedmengkanduwen kuu awinime, kangdommo dobirime.

¹⁶Nub yaa mimyob dowaken keen-dene ye kabamoon kondoon ye mimyob yaambéd aron korem ye ongkandi amuniib ye yaa meedmi amuniib kondoon ye God, nub Ambe God kui, ye yoom nub Yariman Yesu Keresu yoombed ¹⁷yíib niindem aom kubiyíib kerundenib, yíib dakmi amuniib yíib kami amuniib yaa aromkono kerundime.

Nub Dowad Kurikuri Kamime

3 Angkodmia, weng yeenbon kuu nub dowad kurikuri kamibko Yariman ye weng kuu yíib yaa kwanoon areb kwane kirodmo daande yaroko yena yemoon kuu anam andime. ²Kwane, nub dowad kurikuri kamibko, arewadanbed nub yaa komo kamandamiib kuu Godbed kebedok, amborom kuu nimakarub yenamo kuu anam andiwen kowe.

³Kumban Yariman kuu yíib yaa domondaanban kowe, yembed yíib yaa aromkono kondene miin arewamanbed komo kamandamaneen yaa kuu kebenaneen. ⁴Yarimanbed yíib dowad nub yaa meeni kangdom kondooné anam anduwen kuu, nubbed yíib yaa kwane kamime andi ye weng konduwen kuu kwane kamembaraniib. ⁵Kwane, Yarimanbed yíib meeni kuu God ye mimyob dowaken ye kiwaaniib arewa meneboon yaa Keresu ye kangdom dohiri ye kiwaaniib yaa nongkobok.

Ogoodmo Dobarai

⁶Angkodmia, Yariman Yesu Keresu yaningko yaambéd nubbed yíib yaa kwamaib ande yedmuub kuu, angkodmia korem kuyaom kuu kanembed ogoodmo doberene nubbed yíib yaa kedmengkanduwe kandiwen kwamune yaa dorokban keroka yi yaa

daboknendaib. ⁷Kedi, nubbed kamuwen ye kerekmen kwamunemo kamime andi ye weng kuu yíibkaadkeriwen. Nub yíib yoom doburuwen kuu ogood doberenub, ⁸karub yena yi animan kuu odiib kowimokban kere animokban. Mamaa keruwen ee, nubkareb awingyawiib amnoomiib od deme yobdood ambanguwen kuu yíib yaa dabab kondaub anduwed. ⁹Ke kwanuwen kei, amborom kuu nub yaa awandime andi kuu yimin kumban, keye dowadban, nubbed kwane korokbubko kuye yomanbed kwane winime anduwed. ¹⁰Kwane, nub yíib yoom doburuwen yaron kuu amob kee yíib yaa konduwen, “Karub kanembed deme yaa korondoon kuu ye yaa animan bangkanimban.”

¹¹Nub wengamburuwen kuu yíib kuyaom yena kuu ogoodmo doriib. Yi kuu kwane deme ambangkembirimokban kuned, wingkanambangkan kamembirimaib. ¹²Kwamenabidan kuu Yariman Yesu Keresu yaningko yaambéd ongkandenub kwanime ande yedmendubko yikareb nangkemmo kere deme ambangkanib yika yi yongbon animanbed anime. ¹³Kumban yíib dowad dakmandamaan kuu, yíibbed amun amun kamiib kuu yiminban keraane korondaib.

¹⁴Kanembed kerek keyaombéd nubbed kedmengkanduub yaa wengambere awinokban keroka korobe kaadkerunime, ye yaa daboknendaib. Kwanibko ye kuu karak kandok. ¹⁵Kuned bonman areb kamenaib. Ye kuu anam andoon ye karub kowe, kwamune areb ongkanime.

Kubendi Weng

¹⁶Yewenub kondimaan ye Yariman, yembed kiwaan korem yaambéd aron korem yewenub kondok, yíib yaa. Yariman kuu yíib korem yaa kerok.

¹⁷Ne kuu Pool, ne dingkimbed kubendi weng kee wongkaan, kerek korem wongkimain kuu kwamunemo areb kamimain. Ne wongkani kiwaan kei.

¹⁸Yariman Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yiib korem yaa kerok.

1 Timoti

*Kerek Mimo Poolbed
Timoti Yaa Wongkoon*

**Kerek Kee Komo
Dowad Wongkoon**

Timoti kuu kambong Laistaraman. Yawodki kuu Gurikman, yawaan kuu Yuu wonong Yesu yaa anam andeen. Aron yenambed Pool kuu weng amun dakmen yareboon kuyaa kuu Timoti yoom yarebiwen. Kwane, Pool kuu Efesus aom weeb ayoobmimiib dobere weng amun kedmengkandoon kuu Timoti yoom God ye deme awiniwen. Kwane, Pool kuu Timoti nen anam andiwendan Efesus aom doriib yi ooni dowad kowekore kambong yena yaa wonoon. Wonoone aron doboob keru-une kerek kee wongkoon. Wongkoon kuu: 1. Anam andiwendan yaa ooni ye kiwaan ye wengiib, 2. Nedbe kurikuri kami ye kiwaan ye wengiib, 3. Dudi kedmengkandidan kebene andi ye wengiib kui. Wongkoon ye weeb kuu AD 64 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Ye Weng Ibduruk (1:1-2)

2. Dudanabi Kedmengkandidan Yaa Kamkono Weng Kowoon (1:3-11)

3. Yariman Yaa Kubi Weng Kowoon (1:12-17)

4. Timoti Yaa Komo Dowad Wongkoon Ye Weng Ambobanoon (1:18-20)

5. Nedbe Kurikuri Kamimaibdan Yi Korok Deme Ye Kerekmen Ye Weng (sapta 2-3)

6. Dudi Kedmengkandi Yaa Kebeni Ye Kiwaan Ambobanoon (sapta 4)

7. Nimakarub Maa Maa Kerekmen Yaa Awandi Ye Kiwaan Ambobanoon (5:1-6:2)

8. Weng Maa Maa Ben Dakmoon (6:3-19)

9. Yeenbon Andedme Kebeni Weng (6:20-21)

1 Ne kuu Pool, Yesu Keresumbed ki-noona ye apaso keraan. Nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God yoom ye ande meedmuub ye karub Yesu Keresu yoombed deme kee ambangkok ande kiniwen ye karub kuu ne kei.

²Timoti, eb yaa wongkani keebdaan. Nub anam andi yaambad eb kuu ne dana anam kerewen.

Eb yaa kabamoon keebdi ye mimyob dowakeniib mimyob keebde kakman are nonondandiyiib yewenubmo dobiriyiib kuu Ambe God yoom nub Yariman Yesu Keresu yoom yaambad bangkabdime.

Dudanabi Ye Kedmengkandidan Yaa Kaadkere

³Ne kuu ambibkin Masedonia yaa wenoni daabdaan kuu, kwane eb kuu Efesus aom kwane dobereneb karub yena dudanabi ye kedmengkandi kuu kamaib ande kebende. ⁴Yi kangkon yi awoya yi moo dakmenabembiriyiib kurin kurin yi awoya kumbed ari doroon doroon miniwen ande yi aningko dakmenabembiriyiib kuu kamaib ande kebende. Kwane, weng keyaambad wengberenabi yeman kerimaib, kukuu God ye deme aromne awini yemanban. Kedi, God ye deme aromne awini kuu anam andi yaambad.

⁵Kwane andi ye weng kee daabdaan kuye dowad kuu, mimyob dowaken darewoob keru yeman. Mimyob dowaken kee niindem aom minikmanakiibbaniib inamen amunmoyiib aadidmiyiibban ye anam andiyiib yaambad minimaan.

⁶Nimakarub yena kuu inamen keyaa koronde weng anamban idiibban ye kiwaan yaa winiwen. ⁷Yi kuu God ye amob kedmengkandidan kerandamiib

kumban, komo komo dakmiib ye weng id kuu yikaadban, arudkono ye weng dakmiib ye weng id kangkon yikaadban.

⁸Nub nubkaad, God ye amob kuu amun, amonombe arewa ye dowad awinokban keraniib kumbed. ⁹Nub kangkon nubkaad, God ye amob kuu yorokmodan yi dowad ongmindo, God ye amob kuu amob domabangkidaniib wabkaddaniib God yaa angkurom korokbeniwendaniib ambarakmidaniib God yaa wunesariwendaniib okad yiri ye inamenmodaniib ambe ena yenbandiwendaniib kumka kuman yenbandidaniib ¹⁰nenem kamidaniib karub yikanmo awanoon awanoon kamidaniib karubbed yena awingke yid benib ari berengkimaibdaniib dudanabidaniib kangdod aom dudanabidaniib kane kanembed kedmengkandi anam yaa bon keriwendaniib kuu yi dowad God ye amob kuu ongmoon.

Kedmengkandi kee ¹¹nambiriyiib amun kerundiyyiib ye God ye weng amun daboknoon. Kwane, yembed weng amun kee oone dakmok ande kawoon.

God Yaa Eso Andoon

¹²Ne inamen yaa aromkono kawoon ye karub, nub Yariman Yesu Keresumbed ambangkembere awinaneen korondaanban ande meenekore kine kawoona ye deme awinaan kowe, ye yaa eso andimain. ¹³Kurin kuu ne kuu yeremborom ye karub, Keresu yaningko monmareni yenbandeni kamimain kumban, yembed mimyob keewe kakman are nonondandoon, amborom kuu ne nonoon anam andindombbed kamimamaan kowe. ¹⁴Kwane, nub Yarimanbed ne yaa kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu yimin

yiminmo kawoon. Kwane, angkon Yesu Keresu yaambbed anam andiyiib mimyob dowakeniib monoon kuu dabokne kawoon.

¹⁵Kedi, Yesu Keresu okad yiri monoon kuu ambarakmidan kuu bobni yaa burudande bindok monoon. Weng kee anam, wengambere korem awini yeman. Kedi, ne kuu ambarakmi miin arewaman, karub yena arebban, ¹⁶kumban ne kuu kwamune areb doriin kumbed, Yesu Keresumbed ne dowad yodbirimbaban no iwari meedme doroone ne kuu ye mimyob keende kakman are nonondandi ye inamen wedmeni anam andaan. Ye kuu ne yaambbed kumun korokboon kuu ne kuu ambarakmi miin arewaman kumbed anam andaan kowe, yimin kuu kane kane ye yaa anam andaniib kuu wadkeri aron korem yeman kandaniib.

¹⁷Kwane, aron korem korem ye Korok Darewoob, bobnindeban ye God, wedmindeban ye God, God yembedmo kui, ye yaa aningko darewoowiib nambiriyiib kerok, aron korem korem. Anam kwanok.

Anam Andi Ongme Awine

¹⁸Ne dana Timoti, eb dowad profesi weng wengambere dakmiwen ye kerekmen yaambbed kedmengkandi kee kabdaan. Profesi weng kee wengambere awinaneeb kuu, arewa menebaneeen yaa kuu amunmo dobiriyiib ninanabe burudande. ¹⁹Eb anam andi ongme awine. Meeni dohiri inamen kiwaan amunmombbed dobere.

Nimakarub yena kuu inamen kee korondiwe yi anam andi kuu kan kubunoon, karub yena yi konoo aombbed arewa domiwe bot ari wowe monmaroone kankubunemoon areb keriwen. ²⁰Kwaniwendan kumaom yena kuu Aimenayus yoom Aleksandee yoom kui. Nembed yi kuu beni God

yaningko monmaraib andi ye dowad Seten ye dingki ari nongkobaan.

Komarewa Kurikuri Kami

2 Ibduruk kuu ne dowaken darewoob kuu, dowaken ye dowadiib nimakarub yena yaa dabab meneboon ye dowadiib eso andi ye dowadiib kurikuri kamime, nimakarub korem yi dowad. ²Korok dareb darewiib kane kane korok keriwendaniib yi dowad kurikuri kamime. Kuye dowad kuu nub kuu yewenubmo nangkemmo yena yi arinambo ari amunmo dobiriyiib God ye dowaken yaambad dobaranuub. ³Kuu amun kii. Kwananuub kuu nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Godbed nub yaa kubendaneen. ⁴Ye dowaken kuu nimakarub korem anam andaniib kumbed bobni yaa burudande bindaneene anam anam yaa yikaadkeraniib.

⁵Kedi, God kuu mimo, yenayiibban. Kwane, God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub kuu mimo, karub Yesu Keresu, yembedmo. ⁶Ye kuu yeka yemeren nimakarub korem bididi dowad kondoon. Kukuu yi akmi yeman, aron anam ari keroona bindi ye kiwaan ongmoon. ⁷Kuye dowadbed Yesu ye weng kidangkambon ari dakmi ye demeyiib apaso demeyiib Yuudanban yaa anam andi anam ye kedmengkandi ye demeyiib kine kawoon. Weng kee iranmi ye weng dakmokban, anam dakmaan.

⁸Ne dowaken kuu karub korem dingki kankoone kurikuri kerimaib kuu norinibban wengbiriyiibban inamen karadmo yaambad kwamimamime.

Nima Yi Dobiri Kerekmen

⁹Nangkon ne dowaken kuu nima kuu karub ye inamen monmari ye ebkadbed inwaraib, ebkad amunmo inwarime. Kurikuri wini dowad, kerengkandime andi ye inamen darewoobbed inwaraib. ¹⁰Yimin kuu nima kane kanembed nub

kuu God yaningko kankoonimaub andaniib kuu amun amun kamime.

¹¹Korok korokbed kedmengkandibka yi dabderem aombad nima kuu iwari kan kubune yirimbed kere kaadkeraniib kuu yimin. ¹²Nembed yedmaan kuu nimambad karub yaa kedmengkandaniib o korok keraniib kuu amob andaan. Nima kuu kurikuri aron ari iwari dobirime, ¹³amborom kuu Adam yedin ongmekored Iv kuu ongmoon kowe. ¹⁴Kwane, Adam yaa kuu bironindo, Iv kuu birondoonkob amarakmeen. ¹⁵Kwamunekob, nima kuu dana wanabimaib kuu dabab kandimaib kumban, yi kuu wabkadiibban kumbed yi anam andiyiib mimyob dowakeniib karadmo dobiriyiib awine dobaraniib kuu Godbed bobni yaa burudande bindaneen.

Kuristendan Ooni Ye Korok Korok Yi Dobiri

3 Nembed weng kee yedmandamaan kuu anam kai kii. Karub kanembed kuristendan ooni ye korok keru ye inamen darewoowiib meenoka kuu amun kii, amborom kuu deme kee manimanandeb kowe.

²Kwani kowe, anam kuu kuristendan ooni ye korok kuu amarakmoon ande kadwonimokban ye karub kwanembed kerok. Ye kuu wonong mimoyiib, kirot norin wandiyiibbaniib yemeren ongme kangkadme dobiriyiib ye karub. Ye kuu inamen amun awinaane ye yaa karub yenambad amun andenimaib ye karub. Ye kuu angkodmenandi ye dowakeniwa angkon ye kedmengkandimaan kuu yena kirot kaadkerimaib ye karub. ³Ye kuu ok arewa anembiri awaanban, angkon nangbi awaanban. Kwane, ye kuu nangkem yewenub ye karub, angkon od yaa meeni darewoob ye karubban. ⁴Ye kuu ye nimadana korobe ooni ye karub, angkon ye dana meed yaa kedmengkandeene ye weng yaamo

wengambere awine kamimaib ye karub. ⁵Kedi, ye kuu ye nimadana korobe oonokban keraneen kuu kuristendan kuu korobe oonaneen dee? Yiminban!

⁶Ye kuu kibirebyamo kuristen keroonbedban, amborum kuu korok keraan andekore kerengkan ye inamen darewoob keraneen, Seten ye dabab areb kwane keraneen. ⁷Ye kuu kuristenbandanbed karub amun andimaib ye karub. Kwamune kowe, ye aningko kuu kankubunaibban kerene Seten ye birandi yaa kombaraanban.

Kuristen Awande Keendombiri Ye Korok Korok Yi Dobiri

⁸Kuristendan awande keendombiri ye karub ye kangkon nimakarubbed karub amun andimaib ye karub, kobkowiibban ye karub, ok arewa anembiri ye karubban, birande od bi ye karubban. ⁹Yi kuu minikmanakiibban kumbed anam andi korokboon ye weng yobdoodmo awinime. ¹⁰Kwani kowe, ibduruk kuu yi komboon darobendekoriwa yimin keroka, kuristendan awande keendombiridan yi deme kwane awinime.

¹¹Kwamune areb kumbed nima kangkon nimakarubbed nima amun andimaib ye nima, wungkandi dandi ye nimamban, kirod norin wandi ye nimamban, anammo dakme ambangki ye nima kui.

¹²Kuristendan awande keendombiri ye karub kuu wonong mimo ye karub. Ye kuu ye dana meediib ye ambibdaniib amunmo ooni ye karub kumbed deme kee konime. ¹³Kane kane deme kee korobe ambangkaniib kuu aningko amun yeman kandenib Yesu Keresu yaa yi anam andi arudkonomo keraniib.

Kedmengkandi Anam Anam Kuu Godbed Korokboon

¹⁴Ne dowaken kuu eb yaa aron doobobban arimbed mananiin, kumban

kwamune kame andi ye weng kuu eb yaa wongke keebdaan, amborum kuu ¹⁵barang maambed kebenewaneena kirod manainban keraneen kuu, God ye karuwa nimaya yi dobiri komarewa kuu ebkaadkerundaneeb. Yi kuu wad doreen ye God yaa nedbe kurikuri kamidan, yi kuu dodkono aromkonombed ambib aromne dobirimaun kwane areb kuu anam anam naawon awine kankoonimaibdan kii.

¹⁶Weng dakmandamaan kee aadidmindeban ye weng kii, God ye dowaken yaambd dohiri korokboon kuu barang miin darewoob kai.

Ye kuu karub anam kere monoon.

Monoone, Kingkin Karadmombd ye kuu yorokmoman kii ande korokboon.

Korokboone, engyus kuu wedmeniwen.

Wedmiiwe, ambibkin maa maa yaa ye weng daandiwen.

Daandiwe, okad yiridan anam andiwen. Anam andiwe, nambiri ari nen daanoon.

Awad Yi Yoman Winiwendan Yi Kedmengkandi

4 Kwane, Kingkin Karadmombd dian yedmoon kuu, kibik aron yeenbon kere weneen aom kuu, nimakarub yena kuu anam andi yaa koronde dudanabi ye awad yi yoman wenenib awad arewa yi kedmengkandi yaa awinaniib kii. ²Yi kedmengkandi kuu dudanabi aadidmi ye karuwa nimayambd ben wenebe derendaraniib. Yi kuu inamen arewa o amun wengyundindebandan. ³Yi kuu nima awadmi kuu amob ande kebenenib animan yena anaib andimaib. Kumban Godbed animan korem ongmenaboon kuu anam ande anam anam kaadkeriwendanbed benib eso ande ani dowad kui.

⁴Kedi, kumkam korem Godbed ongmenaboon kuu amunmo kii. Komo

komo Godbed bangkandaneena baniib kuu God yaa eso andiyiibbed baniib kuu yimin, ⁵amborom kuu God yeka ye weng kundukbed yedmooniiib yi kurikuriyiibbed kumkam kuu yuburare karadmo keroon kowe.

Kurikuri Korok Korok Yi Dobiri

⁶Kwane, kedmengkandi kee kuristen angkodmia yaa dakmimamaneeb kuu Yesu Keresu ye deme karub amun keraneeb, amborom kuu eb kuu anam andi ye wengiib kedmengkandi yorokmoyiib yi yoman weneneb eb kuristen inamen kainewen kowe. ⁷Kwane, God ye inameniibban ye mooyiib idiibban ye mooyiib kuyaa awinaab, wangdandunde. Kwani kowe, ebka ebmeren God ye dowaken yaambbed dobiri dowad kedmengkande. ⁸Kedi, id aromkono keru ye deme kuu amun kumban, ebka ebmeren God ye dowaken yaambbed dobiri keembbed kuyaa kuu burudande barang darewoob yeman keroon kii. Kuku meeni korem ye awandi yeman, okad yiri dobiriyiib Ewen ari dobiriyiib yaa kuu.

⁹Weng kee anam, wengambere korem awini yeman. ¹⁰Nub kuu anam kwananeen anduwen kuu, wad doreen ye Godbed nimakarub korem yi dowad bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ongmenye ye yaa anam andiwendan kuu bindoon. Kowe, kuye dowadbed arewa menebimaan yaa kuu ninabe deme yobdoodiib awinimaub.

¹¹Weng kee dakmaan kee kwamune kedmengkandeneb kwanime ande. ¹²Eb kuu kewedman areb weeb yemoon dobirindo kumban, korondaawa karub yenambbed eb kuu kewedmanmo yiminban andebdaib. Kwane, anam andiwendan yaa kuu eb weng dakmiyiib eb dobiri kerekmeniib eb mimyob dowaken keendiyiib eb anam andiyiib eb niindem aom karadmo dobiriyiib yaambbed inamen

amun korokbendimame. ¹³Eb kuu kidangkambonbed God Ye Weng Karadmo kimingkaneb God Ye Weng Karadmo ambobande wengambirime andeneb kedmengkande ningmone kuyaamo doberemberebka, ne kuu mana.

¹⁴God ye deme ambangki ye aromkono kabdoon kuu, eb dowad karub maambbed profesi weng wengambere dakmoon yaambbed kurikuri aamkono aamkonombbed eb ari dingki nongkobe kurikuri keruwen yaron arimbed kabdoon kuu korondaab, kwane awinembere. ¹⁵Eb yaa kwane kame andi ye weng kabdaan kee kuyaamo doberebko nimakarub korem kuu eb anam andi darewoob keru kuu wedmime. ¹⁶Ebka eb dobiriyiib eb kedmengkandiyiib kuu korobe kaadkere darobe dobere. Kwane doberembere, amborom kuu kwamunaneeb kuu ebbedmomban ewiib ebbbed kedmengkandeewe wengaibdaniib kuu bindaneen kowe.

Kuristendan Yaa Dakme Ongkandi Ye Kiwaan

5 Aamkono aamkono yaa kenambun weng yobdood daandaab, eb ambe yaa ongakane daanimaab areb kwane dakme. Kwane, keweddan yaa kuu eb ambanga yaa daandimaab areb kwane dakme. ²Kwane, nima aamkono yaa kuu eb ena yaa daandimaab areb kwane dakme. Kwane, nima koyu yaa kuu eb oniya yaa daandimaab areb kwane dakme, meeni karadmombbed dakme.

Nima Irib Yaa Awandi Ye Kiwaan

³Nima irib yi karubkimiibbandan kuu kuristendanbed korobe oone keendombirime. ⁴Kumban wonong irib kuu dana meediib o awoyayiib keruka, yi kuu God ye dowaken yaambbed yidin yu oone keendombirime. Kwananiib kuu

yumbed komo yi awandeen kuu neman inande awandimamime. Kwananiib kuu Godbed yi yaa kubendaneen kii.

⁵Wonong irib yumbirimo oonidaniibban kuu Godbed anam awawaneen ande meenekoru amnoomiib awingyawiib kurikuri kere awawok ande kaamobimaun. ⁶Kumban wonong irib yena kuu yi kad ye inamen yaamo ambangkimaib kowe, wad doriib kumban yi kingkin kuu bobnemoon areb keroon.

⁷Kwamime ye weng dakmandamaan kee yi yaa kangkon konde. Kondebko wengambere awinibka, yenambed irib yaa amarakmeen andendaibban keraniib. ⁸Kane kanembed ye karubkim awandokban keraniib kuu arewa, kumban yi ambe ena awoya oniya ambanga damana awandokban keraniib kuu kuyaa burudande miin arewa kai kii! Kukuu yi anam andi aadikmiwen, yi inamen kuu anam andindodan arebban, inamen miin arewa kii.

⁹Nima irib awandi dowad yi aningko wongkaneeb ye nima kukei. Yu kuu weeb 60yiibbed ari dobureen kii. Yu angkon yu karub wad doboroon yaron yaa domonenekoru karub maa yoom dobirindo ye wonong, ¹⁰yu amun amun kami yikaadkeriwen ye wonong, yu dana ongme kedmengkandeen ye wonong, angkodmenandi ye dowakeniib ye wonong, yon ogi deme areb yukareb kankubune God ye karadmodan awandi ye wonong, dabab menebimaandan yaa awandi ye wonong, deme amun maa maa ambangkimaun ye wonong kui.

¹¹Kwane, kiomnindo ye nima irib kuu yi aningko wongkaab, amborom kuu karub awani ye inamen kuu darewoob kerenib, Yesu Keresu ye deme korondaniib kowe. ¹²Kwamune kowe, yika yimeren dabab kanmananiib, amborom kuu Yesu Keresu yaa amob ongmiwen kuu domokbaniib kowe. ¹³Yi kangkon

ogood yarebenib wungkandi dandi ye nima kerenib wingkanambengkan ye nima kerenib weng arewa dakmenabinban ye weng dakmaniib.

¹⁴Kwamunekob, ne dowaken kuu kiomnindo ye nima irib kuu karub awanenib, dana wanabenib, ambiwoom deme oonenib, amun amun kamime. Kwananiib kuu God ye bonmanbed yi dowad nima arewa andundaanban keraneen. ¹⁵Yi kuu karub awadmime andid, amborom kuu kibikee anam kuu nima irib yena kuu koronde Seten ye yoman winiwen kowe.

¹⁶Kwane, anam andeen ye wonong kuu yu karubkim aom kuu wonong iriwiib keroka yumbed awanduk, wonong irib yu awandi dowad kuristendan yi dingki ari kowaun. Kwamununuun kuu amun, amborom kuu kuristendanbed karubkimiibban ye nima iribmo awandaniib kuu yimin keraneen kowe.

Kurikuri Korok Korok

¹⁷Kurikuri korok korokbed kuristendan yaa ongme oonendimaib kuu deme amunmo awinimaib kowe, yiib korok keruwen ye dowadiib ooni deme amunmo ambangkimaib ye dowadiib aningko darewoob arimbed kondime. Ne meeni darewoob kuu Yesu ye weng amun ambobandenib wengambirime andimaibdan yoom kedmengkandidan yoom yi dowad weng kee dakme wongkaan. ¹⁸Kwamune wongkaan amborom kuu, God Ye Weng Karadmo yaambed wongkoon kuu “Buromakaumbed wiit norok danabi dowad animari dodkanmo dewenebuun kuu wiit be anandamuka kebenendaib.” andoon. Angkon maa wongkoon kuu “Karub deme awinoon kuu kakmaniib kandod yimin.” andoon.

¹⁹Karub mimombed mene kurikuri korok yaa amarakmoon kii andoka wengamberenaib. Kumban karub ay-

oob o ayoobmimbed mene anam ambarakmoon kii andibka wengambirime.²⁰ Korok kanembed anam ambarakmoka kuristendan yi kidangkambed kebenenibko korondok. Kwananiib kumbed yena kangkon kwamunaub ande meene kaadkeraniib.

²¹ God yoom Yesu Keresu yoom Godbed kingkoon ye engyus yoom yi arinambo arimbed nembed eb yaa amob kee yedme kowaan kuu, weng ke kabdaan kee nimakarub korem yi dowad ongme awinembere, yena yaa manmo keru ye inamen ambangkaab.

²² Kane kanembed korok kerandamiib kwari kirot dingki kowe kurikuri keraab. Kirot dingki kowe kurikuri keraneeb kuu yi ambarakmi kuyaa daboknemoon areb keraneeb. Karadmo ye kiwaan kuyaambed dobere.

²³ Eb kuu ot korere kandimaab kowe, ot aromnok andi dowad okmo kuu koronde ok wain embengmoyiib bune animame.

²⁴ Nimakarub yena yi ambarakmi kuu dian keraane, wengyundi yaron kerindombed nimakarub korem kuu yi ambarakmi ye weng wengambere yikaadkerimaib. Kumban nimakarub yena yi ambarakmi kuu biknoon kowe, wengyundi yaron arimo korem wengambere yikaadkeraniib.

²⁵ Kwamune areb, amun amun kami kuu dian keraane wedmimaib. Kwane, amun amun kami yena kuu dianban kumban biknindeban dian keraneen.

Dabderem Yiri Dobere No Deme Awinembiridan

6 Yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan anam andiwen korem kuu yi mimim yi kangkodaan yi weng wengamberenib yi aningko kuu darewoob arimbed kondime. Kwamunaniib kumbed God yaningko mon-

maraiibban kerenib, nub kedmengkandi yaa kuu arewa andaibban keraniib.

² Kumban, yi kangkodaan kuu kuristen keroka, yi kuu kamune meendobaib, “Ye kuu ne kuristen angkodmi kowe, ye weng wengambereni ye aningko kuu darewoob arimbed konainban.” andaib. Kumban kwane kamime ye weng kee andaan kuu yi deme kuu amun yemanmo awinime. Kangkodaan kuristenban ye deme awini arebban awinime, burudande miin amun awinime, amborom kuu kangkodaan kuu kuristenman, yi angkodmi kowe. Weng kee yi yaa kedmengkande kwane kamime ande.

Dudanabi Ye Kedmengkandi

³ Karub kanembed dudanabi ye kedmengkandi derendarene kanyarenib nub Yariman Yesu Keresu ye weng yorokmoyiib God ye dowaken yaambadobiri ye kedmengkandiyiib ibmo kerokban keroka,⁴ yi kuu kerengkandan kerenib inamen ma id kandindeban keruwen. Yi dowaken kuu ogood weng wengberenabi kowe, yi inamen kuu yorokmomban keruwen. Kwani kowe, kuye inamen yaambadobiri kuu wungkandiyiib nangmiyiib damangkandi ye wengiyiib anamban ogood inamen keendiyiib⁵ wowe korare aye korare ye wengiyiib menebimaan. Yi inamen kuu korem miin arewa keroone anam anam kuu yi yaa korem boona dowan keroon. Yimbed meenimaib kuu God ye dowaken yaambadobiri kuu od bi ye kiwaan manok andimaib kii.

Inamen Amuniib Inamen Arewayiib

⁶ Kumban Godbed komo bangkandaan yaa kuu yimin ande eso andiyiib God ye dowaken yaambadobiri kuu amun kerundi yemoon bi yeman.⁷ Kedi, nub wooneen kuu yiribmaniib ma kanminindo. Kwani kowe, bobnanuub kangkon yiribmaniib ma

kanwanaubban. ⁸Kumban, animaniib ebkadiib dobaranuub kuu yimin, God yaa eso andi yeman.

⁹Kwane, kane kanembed yiribman yemooon benamberem ande meenimaib kuu ambarakmaniib dee andi ye komboon yi yaa mananeene, inameniibban ye dowakeniib arud ye barang yaa dowaken keeniyiib baniib kumbed yi monmaraneen. ¹⁰Kuu kwamune kui, od bi ye dowaken kuu inamen arewa maa maa yemooon ye ambokab. Nimakarub yena kuu od bi ye dowaken darewoob keriwen kowe, anam andi ye kiwaan yaa korondenib dabab yemooon biwen, yimeren maradbed kaaremoon areb keriwen.

Komarewa Dobiri Andi Ye Weng Ongkandoon

¹¹Kwani kowe, God ye karub, eb kuu arewa korem keyaa kee kombiri wene. Kumban yorokmo dobiriyiib God ye dowaken yaambbed dobiriyiib anam andiyiib mimyob dowaken keendiyiib erekmab kangdommo dobiriyiib nangkem dobiriyiib keyaambbed awine dobere. ¹²Eb anam andi yaambbed arewa menebaneen yaa kuu amunmo dobiriyiib ninanabe burudande. Ebbed nimakarub yemooon yi kidangkambbed Yesu yaa anam andaan kii andi ye weng yedmewen kuu Godbed wadkeri aron korem ye dowad kinebdoon. Kwani kowe, wadkeri aron korem yeman kee awine dobere. ¹³Wad doriibdan korem yaa wadkeri kondoon ye God yoom, Pontius Paillet ye arinambo arimbed ne kuu Godbed kinooonman ye weng ande yedmoon ye karub Yesu Keresu yoom, yi ayoob yi arinambo arimbed nembed eb yaa amob kee yedme kowaan kuu, ¹⁴weng kee kabdaan kee korondaab awine kande. Kwane arewayiib ande dedmoniyiibban kumbed awine doberebko wene nub Yariman Yesu

Keresu angkane mananeen yaron kerok. ¹⁵Kuyaron kuu Godbed ye dowaken yaamo aron kinooon yaambbed kwananeen.

Ye kuu amun kerundi meneboon ye God, yembedmo kuu Korok, ye kuu king korem yi King, yariman korem yi Yariman. ¹⁶Yembedmo kuu bobnindeban ye God, dia winindeban ye nambiri aom doreen ye God, ye kuu karub maa kurin ma wedmenindo ye God, ma wedmenindeban ye God. Ye yaa aningko ambab ariyiib aromkonoyiib aron korem korem kerok. Anam kwanok.

¹⁷Yiribman yemoondan okad kiri doriib yaa kwanime ye weng kee daande. Kerengkan kamaib, angkon komarewa keraneen ye dowad nub yiribmanbed nubka awandaneen ande meenaib, amborom kuu yiribman down keraneen keru yaron kuu yikaadban kowe. Kwani kowe, Godbed nub awandaneen andi ye meenimbed kowime, amborom kuu yembed nub kube dohiri ye dowad kumkam yiminmo bangkandimaan. ¹⁸Yi yaa amun amun kamime ye weng daande. Amun amun kami yemooon kamime, yi yiribman kuu kirim kamaib, nimakarub yena yaayiib numbere awandi dowad nekwime. ¹⁹Kekamune kamaniib kumbed Godbed down kerindeban ye kakman Ewen aom nongkobaneene wadkeri anam kandaniib.

Yeenbon Andedme Kebeni Weng

²⁰O Timoti, komo komo bangkab-dekore ongme oone andoon kuu arewambbed monmaraan ande amukne. Inameniibban ye wengiib God yaa bon kami ye weng yenambbed weng anam dudanabe dakmiweniib yaa kuu manakeende. ²¹Nimakarub yenambbed dudi weng kee awinekoriwa anam andi ye kiwaan yaa koronde winiwen.

Kabamoon keendi ye mimyob
dowaken kuu yiib yaa kerok.

2 Timoti

*Kerek Ayoob Poolbed
Timoti Yaa Wongkoon*

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Poolbed ibduruk Timoti yaa wongkoonbed ari kuu Rom koronde weng amun dakmen yareboone, ika awinenekorib nen Rom aombed wii darewoob aom kaaniwen. Kwane, ye ayiwe bobni kuu dungkunmo keroon kuu yekaadkeroon, angkon ye awanenidan yena wenebiwen kowe, kerek kee wongkoon. Ye dowaken kuu neyiib yaa kirod mene ande wongkoon. Kwane, durud konde yenbandi yemooon kuu anam andiwendan yaa meneboon kowe, kangdommo dobere andi ye weng yenayiib wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 66 o 67 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Ye Weng Ibduruk (1:1-2)

2. God Ye Deme Yaa Korondiyiibban Awinemere Andi Inamen Kowoon (1:3-14)

3. Pool Ye Dobiri Kerekmen Daanoon (1:15-18)

4. Timoti Yaa Ambobani Ye Weng Kowoon (sapta 2)

5. Aronki Yeenbon Kerewini Kerekmen Daanoon (sapta 3)

6. Ongkandi Weng Yeenbon (4:1-18)

7. Yeenbon Kubendi Weng (4:19-22)

1 Ne kuu Pool, Yesu Keresumbed God ye dowaken yaambbed kinoona ye apaso keraan. Yesu Keresu yaa anam andiwendan wadkeri kandaniib ye weng kunduk dakmi dowad ne kinooon.

²Timoti, eb kuu ne mimyob dowaken keebdi ye dana, eb yaa wongkani keebdaan.

Eb yaa kabamoon keebdi ye mimyob dowakeniib mimyob keebde kakman are nonondandiyiib yewenubmo dobiriyiib kuu Ambe God yoom nub Yariman Yesu Keresu yoom yaambbed bangkabdime.

Anam Andi Yaa Korondiyiibban Doberembere

³Ne kuu eb dowad aronkiyiib amnoomiib kurikuri kamembirimain kuu God yaa eso andimain. Ne kuu ambarakmiyiibban ye inameniib ye deme awinaan, nawoyambbed awinmo miniweng areb awinaan kumbed eb dowad kurikuri kerimain. ⁴Domobde wanaane ne dowad ameng kamewen kuu ika meeneni wedmebda andi ye dowaken darewoob keraan. Wedmebdaniin kuu kubi darewoob keraniin. ⁵Kedi, eb anam andi yorokmo awinimaab yaa ika meenaan. Kuye anam andi kuu eb awo Loisbed ibduruk ibmo anam anduune, kwane ari eb ena Eunis ibmo anam anduune, kwane ari eb kwangkoon anam andewen kuu wedme nekaadkeraan kii.

⁶Kekee kwamunekob ne monkone daabdiin, ne dingki eb ari koweni God yaa kurikuri kamaane yembed ye deme ye aromkono komo kabdoon kuu, kuyaambbed kwane awine ambangkebko inamen kee darewoob kerok andid. Kuku amot embeng yaa wuruwaawa dene amot yumbu darewoob kerimaan areb kerok. ⁷Amborom kuu God kuu yiiwa nuwa yaa unimaan ye kingkin kondindo, aromkonoyiib mimyob dowaken keendiyiib kangkadmiyiib ye kingkin kondoon.

⁸Kowe, nub Yariman komo kamoona ye weng dakmiyiwa ne ye dowad wii aom doriiniwa yaa karak bobnaab. Kwane, eb kuu ne daboknebko Godbed komo aromkono kondoon kuyaambbed Yesu ye weng amun ye dowadbed dabab kuu kandem. ⁹Godbed nub kuu bobni yaa burudande bindene karadmo dobir-

ime ande baandoon. Kwamoon kuu nub komo kamuwen kumbedban, yeka ye inamen nekwooniib ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib kumbed kii. Kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kee Godbed okada ambida ma andowe ongmindo yaron yirimbed Yesu Keresu yaambd nub yaa kondoon, ¹⁰kumban nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresu angkane monoon yaambd kibikee kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kee dianmo keroon. Ye kuu bobni yaromkono monmarekore, ye weng amun yaambd wadkeri anamiib bobnindeban ye do-biriyyib ben dian keroon.

¹¹Kwane, ne kuu weng amun keye dowadbed kankowoon, kidangkambonbed daande kwanime andi ye demeyiib apaso demeyiib kedmengkandi ye demeyiib kui. ¹²Kwamune kamaan kumbed dabab kee kandaan. Kumban ne kuu kuyaa karak bobnainban, amborom kuu kane yaa anam andaan kuu nekaadkereni, nembd komo komo ye dingki ari kowaan kuu yembd yiminmo oonaneen kwane wene nub benwananeen yaron keranuun kuu kangdommo meenaan.

¹³Komo weng ne yaambd wengamberewen kuu, kuye kerekmen yaambd kedmengkandi ye kiwaan yorokmo kuu Yesu Keresu yaa anam andiyiib ye mimyob dowakeniib yaambd awine oone. ¹⁴Inamen amun bangkabdoon ebbed oone andi dowad kuu korobe oone. Kingkin Karadmo nub niindem aom doreen ye awabdi kumbed kwane korobe oone.

¹⁵Eb ebkaad, ambibkin Esia ye kuristen angkodmia korem kuu ne yaa angkurom korokbewiwen kowe minindo, Faigelus yoom Eemogenes yoom yiyiib kwamune korem.

¹⁶Kumban, Yarimanbed Onesiforus yoom yambiwoom doriibdan yoom yaa mimyob keendok, amborom kuu ye kuu awawimaane kubimaine ne wii aom seiiniib boroniwen dibiin kuyaa karak bobnindo. ¹⁷Kwane, ye kuu Rom angka monoon kuu ne yaa meeni darewoob keroon kumbd onmenmo yarone mene ne wedmewoon. ¹⁸Kowe, Yarimanbed nub benwananeen yaron arimbed ye yaa mimyob keenok. Efesus aom dobaraan kuu yembd kiwaan yemoo yaambd awawimaan kuu anam ebkaadaa.

Yesu Yaromkonombd Aromne

2 Kowe, ne dana, eb kuu Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ibnoka kangdommo kere. ²Kwane, weng maa maa kuu karub yemoo yi kerebiri arimbed nembd dakmaan wengamberewen kuu, korondiyiibban dobere yiminmo kedmengkandimaibdan yaa kondeneb oone kedmengkandime ande.

³Eb kuu Yesu Keresu ye ana nangmi ye karub amun, kowe ana nangmi-dan amun areb kuu dabab dabab ku menebeen kuu ibmo ewiib nuwiib kangdommo doberemberem. ⁴Karub kanembd aami aom doreen kuu yaro dore bunangka ye inamen ambangkaanban, ye dowaken kuu ye korok kubok dowad ye weng awini. ⁵Ibmo kwamune areb kuu, karub kanembd bora ayi ye karub o kabaanmo wini ye karub keroon kuu iningkuk ye amowamob awinaanban kuu trofi kandaanban. ⁶Ma, mongkob deme darewoob awini ye karub kuu yongbon kab arumoone kaine amnoon kuu yedin wande kan dangkoro anodned yimin. ⁷Komo weng ke dakmiin kee meenmenabe, amborom kuu Yari-manbed keye inamen korem kee kedmengkabdaneena kaadkeraneeb kowe.

⁸Bobnoon yirimbed nen daanoonman, King Dewid ye awo aman ari ye karub

Yesu Keresu kui, ye weng amun nembed daandimain kuyaambed ye yaa ika meenme. ⁹Ye weng amun ye dowad kuu durud yewed ye dabab kandaan. Kedi, ne kuu seinbed yerengkiwen, amob domokbidan areb kii. Kumban God ye weng kuu yerengkindo. ¹⁰Kwana kowe, Godbed kinoondan yi dowad ne kuu dabab korem meneboon yaa kuu kangdommo doberembirimain. Kwanimain amborom kuu yi kangkon Godbed bindi yeman Yesu Keresu yaambed monoon kuu, dowan keraanban ye nambiriyiib kandime andid. ¹¹Weng kee anammo kei,

Nub kuu ye yoombed bobnanuub kuu, angkon kwamune ye yoom wad dobaranuub.

¹²Nub kuu dabab menebaneen yaa kangdommo doberembaranuub kuu, angkon kwamune korok kere ye yoom oone dibaranuub.

Nub kuu ye yaa nubkaadban andanuub kuu, ye kwangkon neman nub yaa nekaadban andaneen.

¹³Nub kuu ye yaa weng ongmuwen korondanuub kuu, ye weng ongmoon kuu awinaneen, amborom kuu yeka ye weng aadidmindeban kowe.

Godbed Yimin Andoon Ye Deme Karub

¹⁴Kowe, weng kee dakmaan kee anam andiwendan yaa monkone daandimame. God ye murubia arimbed ogood weng wengberenabi kuu korondime ande ongkande. Kuye wengberenabi kuu idiibban, angkon no kwamune wengaibdan kuu wengberenabi kembed monmaraneen kii. ¹⁵Godbed yimin andoon ye deme karub andok ande erekmaab mekmeed kereneb ye kiringkono ari dobere. Kwamune ye deme karub kuu karak bobnimokban kere anam anam ye weng kuu yorokmo

kedmengkandimaan. ¹⁶Okad yiri ye weng dakmenabi yaa wangdandune, amborom kuu kwamune dakmenabidan kuu Godiibban ye inameniib darewoob kerimaib. ¹⁷Yi kedmengkandi kuu yom deende woobkimaan ye bob areb derendaraneen. Yi kuyaom kuu Aimenaeusus yoom Filetus yoom kii. ¹⁸Yi kuu kwamune kedmengkandi anam yaa koronde ambab wande winiwen. Yimbed kedmengkandiib kuu Yesu ika menekore anam andiwendan dukniwen yirimbed ben daanoon kowe, nub kuu kiwaaniibban andiib. Keye dudi weng kembed yena yi anam andi kuu ben monmariwen. ¹⁹Kumban komo komo Godbed kamkonomo ongme kowoon kuu kwamunemo kwane angkimbirimaan. Ke ongme kowoon kee dongka bot areb, kwari wongkoon kuu “Yariman kuu ye karuwa nimaya kuu yekaad.” andoon. Angkon weng maa kwari wongkoon kuu “Kane kanembed ‘Yesu kuu nub Yariman’ andimaibdan korem kuu arewa kami yaa korondaniib kumbed yimin.” andoon.

²⁰Kuruweng kee, ambib kwaab kuye niindem aom kuu wuune ani ye yiribman maa maa yemoon, goldiib silvaayiibbed ongmiwen ye yiribmanmomban, yena kuu ayiib okadiibbed ongmiwen ye yiribman dangeen. Goldiib silvaayiibbed ongmiwen ye yiribman kuu deme karadmo yeman, ayiib okadiibbed ongmiwen ye yiribman kuu deme arewa yeman. ²¹Kwamune kuu, karub maa kuu deme arewa yaa yeka kangkadme araneen kuu, ye kuu goldiib silvaayiibbed ongmiwen ye yiribman areb, deme karadmo awini ye karub, Yarimanbed ye deme bangkani ye karub, nekwe deme amun maa maa yiminmo awini ye karub kui.

²²Kumban, kewed o koyu yaambed id ye dowaken arewa kuyaa kuu angkurom korokbene kombiri wene.

Kuned, niindem aom karadmo keriwen yaambéd Yariman yaa baandimaibdan kuu ebbéd dabokneñeb, kami yorokmoyiib anam andiyiib mimiyoð dowaken keendiyiib yewenubmo dobiriyiib kuye inamen darewoob kere. ²³Inameniibban nonoon ye wengberenabi yaa kuu wangdandune, ma awine kandaab, amborom kuu eb ebkaad, wengberenabi kee nangmuub nangma kami yeman kowe. ²⁴Kwane, Yariman ye deme karub kuu nangmuub nangma kami ye karubban kowe, nimakarub korem yaa amun amun kamene kedmengkandi yimin kere. Yena yaa wungkandaab. ²⁵Kane kanembed eb yaa manmo keriwen kuu ebbéd yi yaa nangkembed kedmengkande. Kwamebka Godbed yi inamen aombed amonombendoko, anam anam yaa kaadkeribko, ²⁶yi inamen nandoko, awad arewambéd ye dowaken yaambéd kwamime ande dedmoni ye dowad ben ye kuukdem aom kamboroon yiri kuu yaro dore angkanime.

Yeenbon Aron Arimbed Yemoon Kuu God Yaa Korondaniib

3 Kwamune kekei meenme. Aron yimin wande wananuun ari kuu yeka dohiri miin arewa menebaneen. ²Nimakarub kuu yika yimeren yaa kerengkan kerenib, yi inamen kumundin kuu kande odbed kan kiringkono kowenib, nubbedmo yimin ande kamenib, yi id benkoobenib, yi weng arewambéd karub yena kankubunenib, yi ambe ena yi weng wengambirimokban kerenib, ee eso amun andimokban kerenib, inamen karadmoyiibban kerenib, ³mimiyoð dowaken ma keendimokban kerenib, amarakmi yaa mimiyoð kowe nonondandimokban kerenib, yena yi aningko monmarenib,

yimeren kangkadmiyiibban kerenib, yeremoromdan kerenib, amun amun yaa dowakeniibban kerenib, ⁴ambodangenib, meeninban kumbéd ogoodmo kamenib, nubka inamen amunmo andenib, God ye dowaken yaamban id ye dowaken yaamo dowaken darewoob keraniib kui. ⁵Yi kuu God ye dowaken yaambéd dohiri areb dobaraniib kumban ye aromkono kandaibban kerenib, kuu anamban andaniib kii. Eb kuu yi yaa ma dabokne wanaab.

⁶Kwane, yi kuu wenenib nima yi inamen aromkonoyiibbandan yi ambib ambib yemyeb aomne nima yi korok kerimaib. Nima kee, yi kuu amarakmi yemoonbed dabab waroone inamen arewa maa maa yemoon yi yaa dedmonendene kwane keane kamime ande kamimaane, ⁷yi yaa kuu kedmengkan dembirimaan kumban anam anam ye inamen ma kandindo. Keye nima kee arewamo kamiibdan kee yi yoman winimaib. ⁸Yanes yoom Yambres yoombed Moses yaa manmo keriwen areb kuu, arewamo kamiibdan kee anam anam yaa manmo keriwen. Yi kuu inamen unitabmo, anam andi ye dowad kuu yi kuu wunekaroon. ⁹Kumban, yi kwamune ambangkanmo ambab wanaibban, amborom kuu Yanes yoom Yambres yoom areb, kwamune yi inamen arewa kuu dianmo keraneene nimakarub korem wedmaniib kowe.

Ongkani Weng Timoti Yaa

¹⁰Kumban, eb kuu ne kedmengkandiyiib ne dohiri ye kiwaaniib komo dowad kwane ambangkimainiib anam andiyiib yodbirimban iwarimbed dobiriyiib mimiyoð dowakeniib kangdommo doberembiriyiib ¹¹nenbandimaiwiib durud yewéd kandaaniib kuye yoman wenewen. Komarewa nenbandiwen taun

Antiokiiwa Aikoniumiwa Laistarayiiwa kuyaom kuu ebkaadaa. Kuned dabab meneboon korem yaa kuu Yarimanbed ne nen kukboroon. ¹²Anam kuu kane kanembed Yesu Keresu ye dowad God ye dowaken yaambad dobarandamiib kuu, yenambad yenbande durud yewed kondaniib. ¹³Kwane, arewa kamidan yoom aadikmidan yoom kuu arewa yiri wenenib, yena yaa birandaniwe neman birandaniib kii.

¹⁴Kumban, eb kuu komo kedmengkandi kuu beweniib komombad eb mimyob wowedoonkob kaadkereweniib kuu kwane awine doberembere, amborom kuu kane kanembed eb yaa kedmengkabdi-wenkob kaadkerewendan kuu eb ebkaadkereneb, ¹⁵eb kuu dana mana yaambad God Ye Weng Karadmo kaadkerewen. Keye weng kee, Yesu Keresu yaa anam andi yaambad Godbed bindi dowad meeni kangdom kondi yeman. ¹⁶God Ye Weng Karadmo korem kuu God yaambad meneboon. Kuku kedmengkandi yemaniib, dudi inamen arewa yaa dedmone yedmene ongakandi yemaniib, inamen unitab yaa ongakande yorokmo keru yemaniib, yorokmo dobirime ande kedmengkandi yemaniib kui. ¹⁷God ye karub kuu kwane awinaneen kuu, ye deme amun ambangki ye inamen korem be nekwaneen.

4 Kwane, God yoom wad doriibdaniib dukniwendaniib wengyundi ye karub Yesu Keresu yoom yi kerebiri arimbed angkane mananeen ye wengiiwa yembed korok kere ooni ye wengiiib yaa meenaan yaambad, kee kwame ye weng kee eb yaa yedme kowaan kei. ²Yesu ye weng amun kuu dakme korokbende. Aron amun keraneen o arewa keraneen korem kuu weng daandi dowad nekwe dobere. Inamen arewa yaa

kuu kedmengkande ben yorokmo ongme. Kami arewa yaa kuu dedmone yedmende. Inamen o kami amun yaa kuu weng amunbed ongakande. Korem kee yodbirimbawarimombad dobiriyiib ongme kedmengkandiyiib kwame. ³Kwanandaan amborom kuu nimakarub yemoon kuu ma arewayiibban ye kedmengkandi yaa kuu wunekaraniib yaron mananeen kowe. Yi kuu mamaa kere yika yi dowaken wengambarande dowaken keruwen ye wengmo wengambarandamiib kumbad, weng kwamune arebmo ye kedmengkandi korok korok yemoon kai ben daboknimo kamenib yi weng dakmi yaamo wengambere dobaraniib. ⁴Yi kuu anam anam yaa yi kerendem wayerekne yangmadandenib, amonombe kan angkara dewene mooweng yaambad wengambere dobaraniib kii. ⁵Kumban, komo komo menebaneen kuu ebkareb ooneneb kangkadme. Dabab menebaneen kuu emamo kangdommo doberembere. God ye weng kanyare dakmi ye deme kuu kwane awine. God ye deme awineeb korem kuu ongme awine.

⁶Kwanandaan amborom kuu ne wadkeru kuu ok amun God yaa koni dowad ondukne wenemoon keraan kowe, ne God yaa wini ye aron kuu muneen. ⁷Ne ana kuu amunmo nangbaan, ne kabaaneni yimin yaa nandaan, ne anam andi kuu ooneni awinaan kii. ⁸Kowe kibik kee yorokmo dobiru ye kakman kandi yeman korok ari dereni yeman kuu ne dowad Ewen ari angkeen. Keyeman kuu Yariman, Yorokmo Wengyundi Ye Korok kui, yembed kuye aron arimbed ne kakman dowad kawaneen. Ne yaamomban, kane kanembed ye dangkuro mananeen yaa meeni dowaken darewoob keriwendan yaa kwangkwan kwane bangkandaneen.

Ongki Weng Yeenbon

⁹Ebkareb aromneneb neyiyib yaa kirod areb mene, ¹⁰amborom kuu Demas kuu okad kiri ye dohiri yaa dowak- enmo kowekore ne yaa angkurom korokbewe domowe Tesalonaika angka wonoon kowe. Keresens kwangkon koronde Galasia angka wonoone, Taitus kuu Dalmesia angka wonoon. ¹¹Ne yaa kuu Lukmo doreen. Maakiib yaro nen- mene, amborom kuu God ye deme aw- inaan yaa kuu ye kuu awawi karub amun kowe. ¹²Ne yaro Taikaikus nenduni Efe- sus yaa kowaana wonoon. ¹³Kwane, eb kuu yaro menebka, ne yuruk ebkad Troasman Kaapusiib yaa nowaan kuyiyib nanmene. Kuyiyib ne bedmi buk ku nongkobaan kuyiyib benmene, kumban meeni darewoob keraan kuu ne bedmi buk kadbed ongmiwen kumbed ben- mene andid.

¹⁴Aleksandee awuri ongmenabi ye karub kuu ne yaa dabab darewoob kan keewoon. Kumban komo kmoon ye kakman kuu Yarimanbed konaneen. ¹⁵Eb kangkon kaadkere Aleksandee yaa indob kangbed oone dobere, amborom kuu ye kuu nubbed weng ke dakmuub keyaa kamkonomo yobdood keroon kowe.

¹⁶Ne kangdod weng ibduruk dakmaan yaa kuu karub kanembed mene ne yoman ma dore awawindo, kwane no domowe kirokmone

wenebiwen. Kumban yi ambarakmi kuye kakman kuu arok. ¹⁷Kuned kuu Yariman kuu ne yoman nankurom dorone aromkono kawoone ye weng daandaan. Kowe, ne yaambad God ye weng amun kuu yiminmo dakme korokbendako Yuudanban korem wengambaraniib kerok. Kwane, ne kuu laiyan ye mongkodkono yaambad nenwonoone. ¹⁸Kwane, arewambad nenbandi korem kuu Yarimanbed dorondare awawene ne amunmo kwane nenwene Ewen yembed oonoon aom kowaneen. Ye yaa nambiriyiyib kerok, aron korem korem yeman. Anam kwanok.

Kubendi Weng Yeenbon

¹⁹Prisila yoom Akwila yoom Onesiforus yoom ye ambiwoom doriibdan yoom yaa kubendi weng keende. ²⁰Erastus kuu Korin aom doboroon, minindo. Ma, Trofimus kuu bob anikad wande angkimboroon kowe, Miletus angka domonene manaan. ²¹Ebka aromneneb keyaa menebko yuruk aron keruk. Eubulusbed kubebdi weng keebdoon. Kwane, Pudens Linus Klaudia yoom kuristen angkodmia korem yoom kwangkon kubebdi weng keebdiib.

²²Eb kingkin kuu Yarimanbed ib- nok. Kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kerubdok.

Taitus

Poolbed Taitus Yaa Kerek Keenoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pool kuu ibduruk awinenenib kangdod dowad Rom yaa nen winiwe demboone, ye yoom Taitus yoom Kurit dudbi yaa wene aron dukmenmo weng amun dakmen yarebiwen. Kwane, Poolbed Taitus yaa eb kuu weng amun dakmen yarebe downan kere ande yedmekore Kurit koronde kambong yena yaa wonoone Taitus kuye deme awinooon. Kwane, amaanbed kerek kee wongkoon. Wongkoon kuu: 1. Kuritdan anam andiwen kuu Kuritdan yi inamen arewa korondime ebbad daande andi ye wengiib, 2. Yesu ye weng amun yaa bon keriwendan yaa kebene andi ye wengiib, 3. Anam andi yaambad dohiri kerekmen ye wengiib kui. Wongkoon ye weeb kuu AD 64 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-4)
2. Ooni Korok Korok Yi Kerekmen Yaa Daanoon (1:5-9)
3. Dudi Kedmengkandidan Yi Kerekmen Yaa Daanoon (1:10-16)
4. Anam Andi Yaambad Dobiri Kerekmen Yaa Daanoon (2:1-3:11)
5. Yeenbon Andedme Kebeni Weng (3:12-15)

1 Ne kuu Pool, God ye deme karub, Yesu Keresu ye apaso kui. Ne kuu Godbed kinoondan yi anam andi ye dowadiib anam anam yaa kaadkere awinenib God ye kiwaan ari dobirime andi ye dowadiib Yesu ye weng kanwene dakmimain. ²Anam andi keyiib kaadkeri keyiib kuye ambokab kuu wadkeri aron korem korem kande doberembanuub ande meedmi kui. Wadkeri keye dowad

kuu ma dudimokban ye Godbed aron maa ma andowindo kuyaambad weng kunduk yedme kowoon. ³Nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Godbed aron kinekore, kwanime ye weng kawekore, ne kedmengkandi yaambad ye weng kan dian keroon.

⁴Taitus, kedmengkabdaan kumbed God yaa anam andi kuu mimo ewa neya keruwen yaambad eb kuu ne dana anam. Eb yaa wongke keebdaan kii.

Ambe God yaambad, angkon nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresu yaambad yi kabamoon koni ye mimyob dowakeniwa yi nangkem yewenuwiib kerubdok.

Taitus Ye Deme Kurit Dudbi Yaa

⁵Eb Kurit yaa domobde manaan ye id kuu deme nub ambangkane downan kerindo dangeen yaa kuu awineneb downan kere weneneb, taun korem kumaom kuu kurikuri oonidan ben nongkobemmo wene. Ne weng kabdaan arebmo awine.

Kuristendan Ooni Ye Korok Korok Yi Dobiri

⁶Kuristendan ooni ye korok kuu kei, yiminmo kuu ye kuu arewayiib ande dedmoniyiibban ye karub, amban mimo ye karub, ye meed kuu God yaa anam andi dana, ye weng ben kiradmi ye danamban o wabkad ye danamban kui. ⁷Kwamune, kuristendan ooni ye karub kuu God ye deme amunmo awinok anded kowe, yiminmo kuu ye kuu arewayiib ande dedmoniyiibban ye karub, ye kuu kobkabungki ye karubban, kirod norin wandi ye karubban, ok arewa anembere awarak ayembiri ye karubban, kirodmo nangmi ye karubban, nemengkandeni od yemoon ba andi ye karubban kui. ⁸Kuned, yiminmo kuu ye kuu angkodmendi ye karub, komo amun amun kuye dowaken ye

karub, yekareb kangkadmi ye karub, kangdommo ye karub, karadmo ye karub, amunmo dobara andi ye karub kui. ⁹Yiminmo kuu ye kuu God ye weng anam kedmengkandiwen korem kamkonomo awine doreenman. Kwane kuye karub kuu kiwaan kee yekaad kei, nimakarub yena yaa Yesu ye weng anam yaambad awande ongkandaneena yi aromne kaadkeraniib, kuned yenambad Yesu ye weng manmo keraniib kuu kiwaan anam ongme korokbendaneen.

¹⁰Kwanandaan amborom kuu nimakarub yemooon kuu wabkad keriweng, deme awinimokban kere ogood dakmemberenib nemengkandidan kui. Yi kumaom kuu wekono kad wanabi kumbadmo yimin ande kamimaibdan, yi kuu nemengkandidan anam kii. ¹¹Kwane, yi dudi weng kuu kebenime, amborom kuu yimbed inamen arewa od bi dowadmo kedmengkandimamenib ambib yena kumaom doriibdan yi anam andi kankubuniwen. ¹²Kedi, Kuritdan yi karub ma inamen kedmengkimaanmanbed yedmoon, “Kuritdan korem kuu dudanabidanmo, arewayiib inameniibbandanmo, no diberembere animanmo anembiridanmo kui.” andoon. ¹³Kuye weng kuu anam kii. Kwana kowe, yi yaa weng kamkonombad ongkande. Kwane daandewo, yi anam andi God yaa kuu kangdommo kerenib, ¹⁴Yuudan yi dudanabi moowengiib anam anam wunekariwendan yi wengiib yaa korondime.

¹⁵Kane kane kuu ye niindem aom karadmo keroon kuu komo meenaneen kuu karadmo yeman. Kumban kane kane kuu ye niindem aom kuu arewayiib kere anam andindo kuu komo meenaneen kuu ma karadmo yemanban. Anamaa, yi inameniib meeniyyib kangkon kuu arewayiib, ma amuniibban. ¹⁶Yimbed God kuu yikaad ande yedmimaib kumban,

angkon yimbed komo komo kaimaib kumbad korokbimaan kuu, yi kuu God yaa birane aadimidan anam. Yi kuu God yaa komyeng keriwendan, wengamberebandan, deme amuniib awinindebandan kui.

Kuristen Kedmengkandi Anam Kedmengkande

2 Kumban eb kwamune kuristen kedmengkandi anam ye kiwaan kerekmenmombad kedmengkande.

²Kwane, karub aamkono aamkono yaa kwane kedmengkande, kirod norin wandiyiib ogood dobiriyiib kamaib, inamen amun amun yaamo awinime, yikareb kangkadmime, yi anam andi kangdommo kerime, mimyob dowaken kangdommo kerime, dabab meneboka aromne doberembirime kui.

³Kwamune areb kuu, nima aamkono kwangkong kwane kedmengkande, inamen karadmoyiib dobirime, yena ben kubuni dowad daanubdaanab kamaib, ok arewa yaa kenambun berewarimbiriban, kwane amun amun yaambad kedmengkandime kui.

⁴Kwamunaniib kumbad nima koyu yaa kedmengkandi yimin keraniib. Kwane, nima aamkonombad yi yaa kedmengkandime ye weng kukei, nima koyu yi karuwiib yi dana meediib yaa mimyob dowaken kerime, ⁵yikareb kangkadmime, karadmo kerime, ambiwoom deme awinime, amun amun kamime, kwane yi karub yi dabderem yiri dobirime kui. Kwanamo kamaniib kumbad nimakarub yenambad God ye weng yaa kuu inamen arewa ma dakmaibban keraneen.

⁶Kwamune areb kumbad, kewed yaa kwangkong yikareb kangkadmime ye weng kedmengkande. ⁷⁻⁸Eb kuu korem amun amun kame. Kukuu kekamune kerime andewed yeman. Eb kedmengkandi yaambad,

kedmengkandiyiib dobiriyiib ibmo keru ye inameniib yiminmo dobiriyiib yiminmo dakmiyiib korokbende. Inamen kee arewa kedi dakmaibban. Kowe, kwane kane kanembed eb yaa manmo keraniib kuu yika wedme karak kandaniib, amborom kuu yimbed nub yaa ambarakmi ma akmaibban kowe.

⁹ Kwane, yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridan yaa kwangkong kedmengkande, yi kangkongan yi dabderem yiri dobirime, yi kangkongan kubaniib andi ye kerekmen yaambede amun amun kamime, wengberenabiyiibban kerime, ¹⁰ yi yiribman yid baib kui. Amun amun kamaniib kuu kangkongan yaa korokbi yeman, komo komo deme kondaniibe ambangkaniib kuu yimin amun. Kwamunaniib kuu kiwaan korem yaambede nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God ye kedmengkandi yaa kuu amun kowe wedme wengamberem andi yeman keraneen.

¹¹ Kwamune ye kiwaan yaambede doburuwed yimin, amborom kuu God ye kabamoon ye mimyob dowaken ku keendoonkob monoon kuu bobni yaa burudande bindi yeman kowe. ¹² Kowe kwane kedmengkandeen kuu nub kibikee doruub keyaron aombede God yangmadandoniyiib okad yiri ye inameniib yaa korondem, nubkareb kangkadme doberem, kangdommo doberem, God ye kerekmen ye kiwaan ari doberem kui. ¹³ Kwamunembed awine doruub kuu nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God Arimbede Yesu Keresu nambiriyiib angkadere mananeen yaron amun yaa meenmo doruub kii. ¹⁴ Ye kuu yekareb nub dowad kondoon, arewa korem yaa nub bidde bindanded, ye nimaya karuwa kerubko karadmo ongmendoko nindorokiibbede amunmo kamime anded.

¹⁵ Kee kwane kedmengkandewede yimin. Yesumbed deme kabdoon ye aromkono yaambede, inamen amun yaa kube ongkandeneb inamen arewa yaa weng kamkonombede ongkande. Kwane kerendobaraawa eb yiminban ande oronde daabdi yeman keraib.

Amunmo Kamime

3 Anam andiwendan yaa monkone ongkandewo, kwane yi korok korokiib gapmandaniib yi dabderem yiri dobirime, yi weng wengambere kwane awinime, amun kami dowad nekwime, ² wengbed karub maa ye aningko monmaraib, nangkema yewenubmombede dobirime, yena yaa awandime, nimakarub korem yaa kerengkaniibban kankubune yirimbede dobirime kui.

³ Kurin anukbed doburuwen kuu nub kangkong inameniibban wabkaddan, nub kuu nemengkandoone nub id dowaken deme arewa yemoonbede nub yariman keruwen. Nub dohiri kuu karub ma ayem andi meenenub inwirine keenomboroon keenomboroon kamenub neman arud wandemboroon arud wandemboroon kamuwen.

⁴ Kumban nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God ye mimyob dowakeniib amun amuniib kuu nub yaa meneboone, ⁵ yembede nub kuu bobni yaa kuu burudande bindoon. Kwane, nubbede amunmo kame doburuwen kumbede bindindo, yekareb ye mimyob keende kakman are nonondandoon kumbede nub bindoon. Ye kuu Kingkin Karadmombede nub niindem aom oganabe wadkeri yeeb inamen yeeb kondoon yaambede bindoon. ⁶ Kwamune kowe, Godbede ye Kingkin Karadmo kuu nub ari darewoobmo onduknoon, nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresu ye kakman yaambede onduknoon kui. ⁷ Kwanakob, kwane ye kabamoon

koonoon ye mimyob dowaken yaambbed nub kuu yumbon koonoonkob, wadkeri aron korem korem yeman kandanuub ye dowad meenmo doruub.

⁸Kekee weng dudi wengban, weng anam kii. Kwane, ne meeni kuu weng kee eb ongme kedmengkandimame. Kwanebko, God yaa anam andiwendan kuu amun amun kami kara ongme awinime. Inamen kee amunmo, awinaniib kuu amunmo angkon idiib keraniib kui.

⁹Kumban eb kuu inameniibban ye wengbiri wengiib unyeman awoya awoya komoyiib komoyiib dobere dobere miniwen ande yunbanabi wengiib Yuudan yi amowamob ye dowad wengbiri wengiib yaa kangkadme, amborom kuu kuye weng kuu arewamo, awinaniib kuu arewamo angkon idiibban keraniib kowe. ¹⁰Kwane, karub kanembed karub yena ben wade andokbimaan kamoka, ebbbed ye yaa weng kamkonombbed daane. Eb weng wengamberedandoka daane ayoob kere. Ye kwane eb weng ika awunesare kankoraroka eb kuyaa ika daanaab, wunedandune. ¹¹Eb ebkaad, kwamenabidan kuu yi inamen kuu yorokmomban unitab kui, yi kuu

ambarakmidan, komo kaimaib kuu yi ambarakmi korokbi yeman kui.

Meeni Yeman Yeenbon Weng

¹²Kwamune, Aatemas o Taikaikus eb dowad kankowaniina mananeen kuu erebnarimban eb nekwane Nikopolis taun yaa aromne yaro mene wengawe, amborom kuu yuruk aron mananuun kuu ne dowaken taun kuyaom dobarande meenaan kowe. ¹³Kwane, kangdod wengangki ye karub Senas yoom Apolos yoom ongme awande, yi kuu wanandamiib kowe komo komo dowan keroon kuu yi yaa bangkande. ¹⁴Kwane, nub nimakarub korem kuu yena yaa amun amun kamimo dobirime. Kwananiib kumbbed aronki mimo mimo dobaraniib yeman nekwandimamaniib, ogoodmo dobaraibban kui.

¹⁵Karub korem ne yoom doruubdanbed eb yaa kubebdi weng kowuub kii. Kane kanembed yi anam andi yaambbed nub yaa mimyob dowaken keendimaib kuu yi yaa nub kubendi weng konde.

Kwane, God ye kabamoon koonoon ye mimyob dowaken kuu yiib korem yaa monok.

Failimon

Poolbed Failimon Yaa Kerek Keenoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Failimon kuu anam andoonman Kolose aom doboroon. Ye kuu ye dabderem yiri dobere ye deme awinembiridan yenayiib. Kuye karub maa kuu Onesimus. Ye kuu Failimon yaambad yid bekore kombiri wonoon. Kwane kuu Rom yi amob aombed kuu dabab kuu ayiwe bobni yeman. Amaanbed Onesimus kuu Pool durunenekore weng amun wengamberekore anam andoon. Kowe, Poolbed Failimon yaa Onesimus ye amarakmi are nonondande ande wongkoon, ye kangkon anam andoonman keroon kowe. Wongkoon yaron kuu Kolosedan yaa wongkoon yaron kowe, wongkoon ye weeb kuu AD 60 areb.

Korok Weng

1. Kubeni Weng Ibduruk (ves 1-3)
2. Eso Ande Kurikuri Kami Ye Weng (4-7)
3. Onesimus Ye Dowad Kaamoboon (8-22)
4. Yeenbon Weng (23-25)

1 Ne Pool, Yesu Keresu ye dowadbed wii karub keraan yoom Timoti nub kuristen angkodmi maa yoom.

Failimon, nub angkodmi deme karub ibonmo awinuwenman, eb yaa weng kee keebduub. ²Kwane wene nub angkodmi yu aningko Apfiayiiwa, wene nub deme mimoman ana nangmidan areb awinem-biri ye karub Aakipusiwa, kwane wene God yaa anam andiwendan eb ambiwoombed nedbenib kurikuri kerimaib kuu yiib korem yaa weng kee keenduub kii.

³God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib nangkema yewenuwiib kuu nub Ambe Godiib Yariman Yesu Keresuyiib yaambad yiib ari menebok.

Failimon Ye Anam Andi

⁴Ne aron korem ne God yaa kurikuri kerimain kuu, eb dowadiib eso ande kurikuri kamembirimain, ⁵amborom kuu eb anam andi Yariman Yesu yaayiib eb mimyob dowaken God ye karadkonodan yaayiib kuu wengain kowe. ⁶Ne kurikuri kerimain kuu Yesu Keresu nub yaa amun kerundoone korem kee ebkaadkerewen kuyaambad, eb anam andimbed anam andidan yaa aromneneb ibmo mene yone daboknaneeb kuu yiminmo keraneeb. Kuku Yesu Keresu yaningko darewoob keruni yeman. ⁷Nangkodmi, eb mimyob dowaken keendimaab kuu wedmaan kowe, yewenubmo kubi darewoob kandaan, amborom kuu God ye karadkonodan yi niindem aom kuu kubi dowaken ben kondewen kowe.

Onesimus Ye Dowad Kaamoon

⁸Kwana kowe, kwamune Keresu yaambad ne kuu arudkonomo kwane andi ye weng eb yaa kowaniin kuu, yorokmo ye kiwaan arimbed eb kwane ambangkaneebmo, ⁹kumban nembad yedmaan kuu mimyob dowakenbed kowenid. Kowe, ne Pool kiom mana kereni, angkon Yesu Keresu ye dowad yaa wii karub keraan kumbad, ¹⁰eb yaa ema yedme kowaan kuu, anam andi yaambad ne dana keroonman Onesimus ye dowad kaamobdandamaan.

Ne kuu wii aom dibiine, ye kuu kwane ne dana keroon. ¹¹Anukbed ye kuu eb awabdi yemanban kumban, kibi-kee awandi ye karub amun keroon, eb yaayiib ne yaayiib.

¹²Mimyob darewoob kowaan ye karub kee, nembed kan kowaana ika eb yaa ku monoon kii. ¹³Ne kuu Yesu ye weng amun ye dowad wii aom doriin yaron kuu ne meeni dowaken kuu kwane neka keyoom awinenako doborok, eb yumbon kande doberene awawok andid. ¹⁴Kumban eb yaadin ma kaamobdindombed nembed Onesimus yaa awawi deme ogoodmo koni kuu ne dowakenban, ye kuu eb deme karub kowe. Kwanaan amborom kuu eb awawi weng dakmaneeb kuu kwane eb dowaken yaambedm, dedmonaane eb dowakenban yaambedm kii. ¹⁵Kwamuneene, anak kuu Onesimus kuu aron dukmenmo eb yaambedm doombere angkane doberene kuristen keroon ye dowad kuu, mokuro, kibikee aron korem ebmanmo keraneen. ¹⁶Eb yaa ika monoon kuu eb dabderem yiri dobere no deme awinembiri ye karub ika kerimo yemanban, inamen kee burudande eb mimyob dowaken keeni ye angkodmi keru yeman kui. Ne mimyob dowaken darewoob ye yaa kowaan, kumban eb mimyob dowaken arimbed dareb keru ye karub keroon, ye kuu karub amuniiwa ye kuu Yariman yaambedm eb angkodmi kerooniwa kowe.

¹⁷Kwani kowe, Pool kuu ne angkodmi amun anam andebka, kwane ebbed ne yaa amun nambiwoom mene andimaab kwane areb kuu, Onesimus kuu amun kwane ika mene nambiwoom ande. ¹⁸Kowe, ye kwamune eb yaa ma amarakmoon keroka, eb yaa maa dungkum keroona ma angkeen keroka,

ye dabab o dungkum eb yaa kuu kan ne yaa kawebko nembed ongmebde, inebde kama. ¹⁹Ne Pool, nembed kerek kee wongkaan, neka ne dingkimbed kii. Anamaa, ne ika ye dungkum kuu ingkabdaniin. Kumban meenme, ked-mengkabdaane anam andewen kowe, eb dungkum ne yaa kuu ebka eb wadkeru kui. ²⁰Ee nangkodmi, ke kaamon-aan kuu Yariman yaningko yaambedm ne dowad awawe andid, angkon ne niindem aom kuu Keresu yaningko yaambedm kubi dowaken kan kawe.

²¹Nembed kangdommo meenaan kuu komo andaniin kuu no kwane awina-neebe kowe, kerek kee wane keebdaan, amborom kuu nekaadkeraan kuu komo deme eb yaa kabde dakmaan korem kuu kwane ariyib darewoobmo awina-neebe kii. ²²Kowe, weng maa kuu kei. Eb ambiwoom wadnarimbon mimo ne meneni ewiib dohiri dowad ongme, amborom kuu nembed meenaan kuu God yib kurikuri weng wengambere inandene kiwaan ongmaneena ne nekwane yiyiib yaa mananiin kowe.

Yeenbon Weng

²³Epafras, Yesu Keresu ye dowad ne yoom ke wii aom doruub kuu kubebdi weng eb yaa kowoon. ²⁴Kwaneene, deme ne yoom awinimaibdan Maak yoom Aristaakus yoom Demas yoom Luk yoom kuu yi kwangkon kubebdi weng keebdiib kii.

²⁵Kowe, kwane Yariman Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuu kwamune yib kingkin yaayib ibmo awandok.

Hibrudan

Hibrudan Yi Kerek

Wongkoonman

Wongkoonman kuu yaningko kerek kemaom wongkindo. Kuristen korok maa Teetuliaan weeb AD 200 areb ande wongkoon kuu Baanabasbed kerek kee wongkoon. Kumban kibikee karub yenambed Apolosbed wongkoon andaiwe, yenambed Sailasbed wongkoon andimaib. Kumban yi korem kuu wongkoonman kuu God ye inamen yaambed wongkoon andimaib.

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Wongkoonman kuu Yuuman Yesu yaa anam andoon, ye kuu Yuudan anam andiwen kuyaa wongkoon. Yesu kuu Yuudan yi inameniib amowamowiib amob wengiib kurikuri kiwaaniib korem burudande aningko darewoob arimbed keroon ande korokboon, kerek kemaom kuu. Kwane, Buk Andowoonbed wene Buk Malakai kuye profesi weng kuu Yesu ye dowad korokbe dakmeen kuyaa wongkoonmanbed ande korokboon. Kowe, Moses o engyus o karub maa yaamban, Yesu yaamo meenmembirime anded. Kwane, wongkoonmanbed ande korokboon kuu Yesu kuu God dore nub dore wedyiri dobiri ye karub aningko darewoowiib, Eeron arebban, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan arebban. Wongkoon ye weeb kuu AD 68 areb.

Korok Weng

1. Andowi Weng: God Ye Amob Yeeb Ongmoonman Yesu Kuu Aningko Darewoob Arimbed (1:1-4)

2. Yesu Keresu Kuu Aningko Darewoob Arimbed, Kurin Ye Yuudan Yi Korok Korok Arebban (1:5-7:28)

3. Yesu Keresu Kuu God Dore Nub Dore Wedyiri Dobiri Ye Karub Darewoob Arimbed, God Dore Yuudan Dore Wedyiri Dobiridan Arebban (sapta 8-10)

4. Anam Andi Yaambed Kangdommo Doberembirime Andi Ye Weng (sapta 11-12)

5. Anam Andi Yaambed Dobiri Kerekmen Yaa Ambobandi Ye Weng (13:1-19)

6. Yeenbon Amun Kerundi Weng (13:20-25)

Engyumban Mingkimbed Aningko Darewoob

1 Kurin yiri kuu Godbed nub awoya yaa profesidan yaambed aron yemoon kuu kiwaan yemoonbed daandemboroon. ²Kumban kibik aron yeenbon kee, ye Dana Mingki yaambed nub yaa daandoon. Kwane, ye kuu Godbed kumkam korem yaa kangkoman keruni ye dowad kine kowoon. Kwanekore, ye yaambed Godbed kumkam korem kuu ongmenaboon. ³Mingki kuu God ye nambiri kuu dianmo keroon. Ye kuu ye Ambe ye inamen meeni korem areb ibmo doboroon. Ye weng aromkonoyiib kumbed kumkam korem angkeen. Kwane, amarakmi aari ye kiwaan kuu ambangke dowan kerekore, Ewen ari daane Aningko Arimbed Ye God ye dingki wiwi angkambed dibeen. ⁴Kowe, Godbed kine kowoon yaningko Mingkimbed awinoon kuu engyu yi aningko burudandoon arimbed areb, Mingki kuu arimbed, engyu arebban. ⁵Kedi, engyu kane yaa Godbed ma kwane yedmoon, “Eb kuu ne Dana, kibikee ne kuu eb Ambe keraan.” andoon? Dowan!

O, engyu kane yaa Godbed ma kwane yedmoon,

“Ne kuu ye Ambe keraniine, ye kuu ne Dana keraneen.” andoon? Dowan!

⁶ Kwane angkon Godbed ye wonob-dana okad yiri nenkowe yedmoon, “Engyu korem kuu ye yaa bumangke yaningko kankoonime.” andoon.

⁷ Engyu yi dowad daande yedmoon kuu, “Ye engyu ongmendaane nuub areb kerimaib, ye demedan kee ongmendaane amot yumbu areb kerimaib.” andoon.

⁸ Kumban ye Dana Mingki ye dowad yedmoon kuu,

“O God, eb oonimbon kuu aron korem korem kwane angkimberembaranuun, eb ambibkin aom kuu yorokmo ye aromkonombed oonaneeb.

⁹ Yorokmo dobiri yaa dowakenmo kerewen, kumban inamen arewa yaa arud wandemberewen.

Kwanikob, God, eb Godbed eb korok ari kubi yeman olif ambod ye oiyo bune kinoon kumbed,

eb nendene eb angkodmia burudande ari nenkwoon.” andoon.

¹⁰ Kwane yedmoon kuu,

“O Yariman, yimin andowoon yiri okad ye ambokab ongmeneb, ambid kuu eb dingkimbed ambangkewen.

¹¹ Yi kuu dowan keraniib kumban eb kuu kwane doberembaraneeb.

Kwane, yi kuu ebkad areb korob kere biringke dowan keraniib.

¹² Yi kuu yuruk ebkad doboob areb bedmaneeb.

Yi kuu ebkad biande ebkad yeeb ben deebendemoon areb keraniib.

Kumban eb kuu doreebmo kwane dobaraneeb,

kwane eb weeb kuu yimin wandaunban.” andoon.

¹³ Engyu kane yaa Godbed ma kwane yedmoon,

“Ne dingki wiwi angka diberebko, kwane wene nembed eb bondan kuu beni

eb yondad dabderem yiri kiriba.” andoon? Dowan, Mingki yaamo.

¹⁴ Engyu korem kuu awandi ye awad Godbed ben nongkobekore, bobni yaa burudande bindaneene yumbon kandanibdan yaa awandime ande yedmoon dee? Anamaa.

Wengambere Kaadkeri Weng

2 Kwanikob, komo weng wengamburuwen kuu angkon ongme arimbed korobe meene kaadkerem. Kwananuub kuu awerendobenmo wanaubban.

² Kedi, God ye amob weng engyusbed kanminiwen kuu yenambed amonombe weng id maaaa kerindeban, kwane weng kuyaa wunesadmiwendan yoom wabkad keriwendan yoom korem kuu dabab anam kandiwen.

³ Kowe, Godbed bobni yaa burudande bindi ye weng miin darewoob yaa yangmadandanuub kuu, komarewa kere dabab kandaubban ande kirokmonanuub? Dowan! Godbed bobni yaa burudande bindi ye weng kee Yarimanbed ibduruk daandaan kuu, wengambiriwendanbed kuu weng anam ande korokbendiwen nub yaa.

⁴ God kangkon kuyaa kuu anam ande korokboon kuu, dud kedmengkiyiib yeka maaaa ye wedme binangki yemaniib God yaromkono wedmi yeman mimimiib Kingkin Karadmo ye deme ye aromkono maa maa Godbed kabamoon bangkandoon kuyiib korokboon kii.

**Yesu Kuu Ye Kuristen
Angkodmia Areb Keroon**

⁵Okad yeeb Godbed ongmaneene mananuun kuu ooni dowad engyu ke ande dakmuub keyaa nenkowindo.

⁶Kumban God Ye Weng aom karub maambed dakmoon kuu,

“O God, nimakarub yi kuu kaneyakob eb kuu yi yaa meenmo doreeb?

Yi dana kuu kaneyakob eb kuu yi yaa oone doreeb?”††

⁷Ebbed yi kuu aron dukmen engyu arebban yiri ben kubudereneb, yi yaa nambiriyiib aningko kankooniyiib bangkandeneb,

⁸kumkam korem kuu yi dabderem aom nongkobewen.” andoon.

Godbed kumkam korem yi dabderem aom nongkoboon kuu nimakarub kuu korem ooni yeman, barang maa ma biknindo. Kuned kibikee wedmuub kuu kumkam koremban, yenamo kuu yi dabderem aom dangoon.

⁹Kumban Yesumo wedmenuub, ye kuu aron dukmen engyu arebban yiri kankubunoone, amaan ye yaa kuu nambiriyiib aningko kankooniyiib bangkanoon, amborom kuu yembed nub dowad bobnoon kowe. Kwanoon kumbed God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaambéd nimakarub korem yi dowad durud yewed kande bobnoked yimin ande kwanoon.

¹⁰Yiminmo keroon kuu yeka ye dowad ongmenaboone yeka ye yaambéd kumkam korem dembe wonoon ye God, yembed nimakarub yemooon nambiri yaa bemini dowad yi bobni yaa burudande bindi ye kiwaan ongmi ye karub kuu kankine kowoone, durud yewed kandoon kumbed demkoronmo keroon. ¹¹Nimakarub

ongmaane karadmo kerimaib ye karub Yesuyiib angkon ongmandoone karadmo keriwendaniib, yi ayoob kuu yeka yekamban id mimo. Kowe, Yesu kuu yi yaa damana andimaan kuu karak yemanban yiminmo. ¹²Kowe, God Ye Weng aombéd wongkoon kuu Yesu ye dowad anam id kere yedmoon,

“Nembed ewaningko kuu ne damana yaa ande daandaniin.

Nedbiwendan yi arinambo arimbed eb kubi yook wingkaniin.” andoon.

¹³Kwane angkon yedmoon,

“Ne kuu God yaambéd angkumonaniin.” andoon.

Kwane angkon yedmoon,

“Ne kuu kei, ne yoom nimakarub Godbed bangkawoon yoom kuu kei.” andoon.

¹⁴Nimakarub kangkon yomiib umkaniib kowe, ye kangkon yi id arebmo kerene bobnoon kumbed bobni yaromkono awinoonman kuu yaromkono monmaroon. Kuu ye aningko kuu awad arewa Seten kui.

¹⁵Kwane Yesumbed monmarekore, kane kane bobni ye uni yaambéd Setenbed awinende yerengkoone yi wanabi yaron yirimbed ari kuu ye dabderem yiri dobere ye dememo awinembirimaibdan kuu Yesumbed dudbere ben angkadoroon. ¹⁶Kedi, anam kuu engyu yaa awandindo, kingkin kerekmen yaambéd Abraham ye yob keriwendan yaa awandoon.

¹⁷Keye dowad kumbed Yesu kuu kiwaan korem yaa kuu ye damana areb keri yeman ongmoon. Kwane ongmoon kuu mimyob keende kakman are nonondandiyiib ma korondiyiibbaniib God dore nimakarub dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob God ye deme awinimaan ye karub kerok

††2:6 Kaamobi ayoob kee inandi kuu: God ye mimyob dowaken yaambéd yi yaa oone doreen kumbedmo.

anded, nimakarub yi amarakmi kuu biddok anded. ¹⁸ Amborom kuu ye yaa amarakmok ande biranande kamoon kuu yekareb durud yewed kandoon kowe, kane kane yaa Setenbed amarakmok ande birandande kamaneen kuu Yesumbed yi yaa awandaneen kuu yimin.

Yesu Kuu Darewoob Arimbed Moses Arebban

3 Kwani kowe, kuristen angkodmia karadmodan, Ewen aombed baan-doone ibmo ambangkaibdan, yiib kuu Yesu yaambed meenmembirimamime. Ye kuu nub Apaso, ye kuu God Dore Nimakarub Dore Wedyiri Dobiri Karub Darewoob Arimbed, ye dowad kwamunemo dakmimaub kii. ²Ye kine kowoon ye God yaa kuu ma domondindo, ye weng yaamo awinimo kamoon. Ye kuu Mosesbed God ye nimakarub korem yaa ma domondindo kwane areb keroon. ³Ambib yenboon ye karub yaningko kuu kankoonimaib, ambib yaningko arebban kwamune areb kuu, Godbed wedmoon Yesu kuu aningko kankooni darewoowiib yiminmo, Moses arebban, amborom kuu Yesumbed ambib yenboon, ambib kuu God ye nimakarub kui. ⁴Kedi, ambib mimim korem kuu karub mimimbed yenbenabimaib kumban, God kuu kumkam korem yenbenabi ye karub. ⁵Moses kuu deme awinimo ye karub, ma domondimokbanman, God ye nimakarub korem aom kuu. Kwane, yembed dakme korokboon kuu Godbed aman ari komarewa dakmaneen ye weng ye dowad. ⁶Kumban Keresu kuu God ye Mingki, ma domondimokbanman, God ye nimakarub korem yaa kuu. Kwane, nub kuu arudkono doberenub yembed kwananeen ande kerengkanuwen ye

weng awine dobaranuub kuu, nub kuu ye nimakarub keranuub.

Anam Andindodan Yi Inamen Yaa Daboknendaib

⁷Kowe, Kingkin Karadmo kurinbed Yuudan wabkad keriwon yi dowad yedmoon kuu kibikbed yiib yaa kwamune, “Kibikee ye weng wengambiribka, ⁸yiib niindem aom kamkono keraib, amboon angkambed yiibbed God yaa komboon darobeniwen yaron kuu yiib kuu wabkad kere bon keriwon areb ikakman keraib.

⁹Yiib awoya yirimbed ne yaa anam dee ande komboon darobewiwe, weeb 40yiib nembed komo ambangkaan kuu wedmiwen.

¹⁰Kwanekob, ne kuu kuye nimakarub korem yaa arud wandundekori, kwane yedmaan, ‘Yi inamen kuu aron korem kimyenmo winimaib, kwane, ne dobiri kerekmen yaa ma kaadkerindo.’ andaan.

¹¹Kowe, neka norin wandeni amob weng ongmeni yedmaan, ‘Yi kuu ne yiidkimbon aom awunaiban.’ andaan.” andoon.

¹²Angkodmia, korobe kaadkerime, yiib kuyaa karub mim kuu amarakmiyiib kerene niindem aom anam andindo kumbad wad doreen ye God yaa angkurom korokbenaan andid. ¹³Kumban kibikbed wene yimin wandaneen yaron kuu derekmana kowe, aron korem neman kube ongkanoon ongkanoon kamime. Kwamaniib kumbad amarakmi ye birandimbed yiib niindem aom kebendaanban. ¹⁴Nub kuu ibduruk Keresu ye dowad kerebkarawiiiban arudkonomo doboruwen kwane kangdommo dobaranuuwe yimin wandanuun kuu, Keresu yoom ibmo dobaranuub. ¹⁵Anuk yedmoon areb kwane,

“Kibikee ye weng wengambiribka, yiyib niindem aom kamkono keraib, yiyib wabkad kere bon keriwen areb ikakman keraib.” andoon.

¹⁶Kane awene yi kuu wengamberekorib wabkad kere bon keriwen? Yi kuu Mosesbed Idyip aombed bin angkadoroondan korem kui! ¹⁷Kwane, webb 40yiyib kuu kane awene yaa Godbed norin keendoon? Yi kuu ambarakmiwendan, amboon angka dukniwen kui! ¹⁸Kwane, kane awene yaa Godbed ye yiidkimbon aom awunaibban ande amob ongmoon? Yi kuu wengamberedandiwendan kui! ¹⁹Kowe, nub wedmuub kuu yi kuu awunindeban, amborom kuu yi kuu anam andindo kowe.

Anam Andiwendan Yi Yiidki Yeman

4 Kwanikob, kibikee God ye yiidkimbon aom aomni yeman ye weng kunduk kuu kwane angkeen kebenindo kowe, nub kuyaom kuu karub maa Godbed wengyunde yiminban andaneene yiidkimbon kuyaom aomnaanban kuyaa korobe kaadkerem. ²Kedi, nub kangkon weng amun kuu yi yaa daandiweng areb kumbed nub yaa daandiweng, kumban yi yaa ma awandindo, amborom kuu yi kuu weng amun wengambiriweng kumban anam andindo kowe. ³Kumban, nub nubkaad, nub kane kane anam anduwen kuu awunanuub ye yiidkimbon kuu angkeen, amborom kuu Godbed yedmoon kwane, “Ne kuu norin wande amob weng ongme yedmaan kuu, ‘Yi kuu ne yiidkimbon aom kuu awunaibban.’ andaan.” andoon.

Kuned, ye deme kuu yimin yiri kumkam korem ongmenaboos yaambes kwane dowan keroon. ⁴God Ye Weng aom buk maa yaambes yembes aron ed ari ye weng dakmoon, “Aron ed ari kuu God kuu deme korem dowan kerekore

yiidkoon.” andoon. ⁵Kwane anuk ke yedmoon kei, “Yi kuu ne yiidkimbon aom kuu awunaibban.” andoon.

⁶Nimakarub yena kuyaom yiidkimbon aom awuni yeman kuu kwane angkeen, kebenindo. Kwane, kane kane anukbed weng amun yi yaa daandiwe wengambiriweng kumban wunesadmiweng, yi kuu kuyaom awunindo. ⁷Kwanikob, aron doboob kwane wene amaanbed Godbed aron mim kine kowoo, kuu kibikee ande yedmoon kowe, kwane Dewid yaambes anuk ke yedmoon kei,

“Kibikee, ye weng wengambiribka, yiyib niindem aom kamkono keraib.” andoon.

⁸Kedi, Yosuaambes yiidkimbon kondoon karen kuu, God kuu amaan ari aron maa yeman kuu kwane dakmino karen. ⁹Kuyaa andoon kumbed, kwane God ye nimakarub kuu Godbed yiidkoon areb yiidkaniib, ¹⁰amborom kuu kane kanembes God ye yiidkimbon aom aomnaniib kuu Godbed ye deme yaa kuu koronde yiidkoon areb, kwane yi deme yaa koronde yiidkaniib kowe. ¹¹Kwani kowe, nub kangkon nubkareb kiwaan korem yaambes ninabenub yiidkimbon aom awunem. Kwananuub kumbed karub maa kanembes yi wunesadmi kara ye yoman yaa wenene yi koob kandene kombaraanban.

¹²Kedi, God ye weng kuu wad dore yiminmo ambangkembirimaan. Ye weng kuu kerewang ered ayoob ye arud arebban, arud anam kai kowe, nare awune wene wadkeriyiyib kingkiniib nadme andokbe kono inoon yaayiyib kono ambodiib nadme andokbe kwane nimakarub yi niindem aom meeniyiyib inameniib kuu wengyundimaan. ¹³God ye indob ari kuu kumkam korem ongmenaboos kuu komombes ma biknindo. Ye yaambes nub komarewa doboruweng kuu dakmanuub ye God ye indob ari kuu

inamena meeniya kumkam korem kuu dianmo kwane dange weneen.

Yesu Kuu God Dore Nimakarub Dore Wedyiri Ye Karub Darewoob Arimbed

¹⁴ Kwani kowe, God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub darewoob arimbed Ewen ari daanoon kuu nub dowad doreen, ye kuu Yesu God ye Mingki kui. Kowe, nubbed anam anduwen yaambled anam ande dakmuub kuu yobdoodmo awinem. ¹⁵ Kedi, nub korok darewoob kuu nub dobiri inamen awine kandi kuu aromkonomban kuyaa kuu yone ibmo kere mimyob keende awandi yiminmo ye karub. Ye yaa kuu nub yaa areb kiwaan korem yaambled ambarakmok ande biranande kamoan kumban, ye kuu ma ambarakmindoo.

¹⁶ Kwani kowe, nub kuu kabamoon kondoon ye mimyob dowaken ye God dibere oonimbon ari dibeen yaa kuu kerebkarawiiibban arudkonomo wene nandem. Kwananuub kumbed dabab menebanean kuu nub yaa awandi dowad mimyob keende kakman are nonondandi kandenub, kabamoon kondoon ye mimyob dowaken wedmanuub.

5 God dore Yuudan dore wedyiri do-biridan yi korok darewoob arimbed yi korem kuu karub kuyaombled kine benekorib, God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye deme kuu kiniwenmanbed awinimaan, nimakarub yi munob bangkaniyiib yi ambarakmi ye dowad dingkan aye nengke agedmo kere baeb bangkaniyiib yeman kii. ² Ye kuu kane kane nonoon kerenib kimyen weni-ibdan yaa kuu nangkemmo awandaneen kuu yimin, amborom kuu ye kangkon ye dobiri inamen awine kandi kuu aromkonomban kerimaan kowe. ³ Kekee kwanikob, ye kangkon ye ambarakmi dowad kuu dingkan aye nengke agedmo kere baeb konimaan, nimakarub yi ambarakmi dowadmomban.

⁴ Karub kanembed yekareb aningko darewoob arimbed ye deme kee ma kandaanban, Eeron yoom yawoya yoom yaa Godbed baande kinoon kwane keraneenkob kandaneen. ⁵ Kowe, Keresu kangkon yekareb nambiri kande God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub darewoob arimbed kerindo, Godbed ye yaa yedmenoon,

“Eb kuu ne Dana, kibikee ne kuu eb Ambe keraan kii.” andoon.

⁶ Kwane, Godbed ye weng mamaa yedmoon kuu,

“Eb kuu Melkisedekbed God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub keroon areb kwane

God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub aron korem dowad kerewen kii.” andoon.

⁷ Yesu okad yiri doboroon yaron kuu yembed naawonmo ameng kamiyiib inok wiyiib kamoan kumbed kurikuriyiib kaamoniyiib kuu bangkanoon, ayiwed bobnimbon yaa burudande nendaneen kuu yimin ye God yaa. Kwane, Godbed ye weng wengaboroon, amborom kuu Yesu kuu yekareb kankubune aningko kankooniyiib God ye dowaken yaambled doberembirimaan. ⁸ Ye kuu God ye Dana kumban, durud yewed kandoon kuyaambled wengambere awini kandi ye inamen yekaadkeroon. ⁹ Kwane, ye kuu demkoronmo keroon kowe, ye yaa wengambere awine kandidan korem yi bobni yaa kuu burudande bindi ye ambokab keroon, aron korem yeman.

¹⁰ Kwane, ye kuu Melkisedekbed God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub keroon areb Godbed ye dore nimakarub dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob arimbed kine nenkwoon.

God Yaa Koronde Ika Wini Yaa Kuu Kaadkerime

¹¹Nub kuu weng keyaa kee yemoon dakmi yeman, kumban yiyib yaa ambobandanuub kuu yobdood, amborom kuu yiyib kuu emambed kaadkerimaib kowe. ¹²Kedi, kibik aron kee yiyib kuu God ye weng kedmengkandidan keru yeman kuned, anam kuu yiyib yaa kuu God ye weng yaambed ibduruk kedmengkandimaib ye weng kuu karub maambed ika korem kedmengkandaneen kumbed yimin. Yiyib kuu animan kamkonomban muk ambodbed animaiib ye dana areb keruwen kii! ¹³Kane kanembed muk ambod yaamo aniib kuu yi kuu dana monob areb keruwen kowe, yi kuu yorokmo dobiri ye inamen yaa kuu korobe kaadkerindo. ¹⁴Kumban animan kamkono kuu kaine amniwendan yiman, yi kuu kedmengkandi kuyaambed korondiyiibban kwane ambangkimaib kowe, amun yaambed andokbe arewa kuna kuu yikaadkeriwen.

6¹⁻²Kwani kowe, nub kuu Godbed Kionoona Monoonman Keresu ye weng dana yaa areb kedmengkandembiri yaa kuu koronde kaine amne aamkono areb kerem. Ibduruk kedmengkandimaib kee, bobni ye kiwaan ye ambangki yaa amonombi ye wengiib God yaa anam andi ye wengiib baptais kerundi ye kedmengkandiyiib korok ari dingki kowi ye wengiib bobni yirimbed dembi ye wengiib aron korem ye dabab koni dowad wengyundi ye wengiib kuu ika daandi yemanban, yiyibkaadkeriwen kowe, kuristen inamen kaine amni ye weng kedmengkande awinem. ³Kwane, Godbed kwamime andoka kwamem.

⁴⁻⁶Kane kane ibduruk anam andiwe yi inamen nandoone, Ewen aombed munob kondi yeman wedme amun

andiwe, Kingkin Karadmombed ibnen-doone, God ye weng wedme amun andenib, God ye oonimbon menuun ye aromkono wedme amun andiib kuu, yi kuu yi anam andi yaa koronde ika wananiib kuu, ikakman amonombe God yaa minindeban keraniib. Amborom kuu ika mananiib kuu yikareb yi dowad God ye Mingki ika at ming arimbed ayenib dian angkambed karak konaniib kowe, ika mini kuu yiminban.

⁷Kedi, kuruweng kei, okad kuu am menebimaunkob animamenundned yongbon kuu idiib kere wanaankob yongbon yarian wimaib kuu okad kuu God ye amun kerundi kuu kandimaun. ⁸Kumban okad ari yik kawiyib kab arewamoyiyib dembimaan kuu arewa kowe, God ye butun kondandameen aom dorenu yeenbon kuu amotbed denanuun kii.

⁹Angkodmia, nub kuu kee kwamune dakmuub kuned, yiyib kuu kwamunemban ande meene kangdommo awinuwun. Kwane, yiyib kuu amun kerundi arimbed kandaniib, kuu bobni yaa burudande bindi ye kerekmen yeman.

¹⁰God kuu yorokmo, yiyib kuu ye nimaya karuwa yaa anukiib kibikiib awandembirimaib kumbed, ye deme awine ye yaa mimyob dowaken keenimaiib kuu nonondandaanban. ¹¹Nub dowaken yiyib mimim kuu korondiyiibban ye inamen kee korokbiib kuu, kwane awinibko wene yeenbon aron ari keruk. Kuu yiyibbed anam kwananeen ande meedmi kuu kangdommo kerok andi dowad. ¹²Nub dowakenban yiyib kuu kurabidan areb keru kuu, kumban kane kane God yaa anam ande yodbirimbaban iwarimbed dobirimaib kumbed weng kunduk yedme kowoon ye yumbon kuu kandiwendan yaa kuu yiyib kuu kumunkingime.

God Ye Weng Kunduk Kuu Anam Kwananeen Kumbedmo

¹³ Kwane, Godbed Abraham yaa weng kunduk ongme konoon kuu, karub maambed God yaa ma burudandindo kowe, yekareb ye aningko yaambed kowene ¹⁴ yedmoon, “Anamaa, nembed amun kerubdeni eb awoya yemoon bangkabdaniin.” andoon. ¹⁵ Kwane, Abraham kuu yodbirimban iwarimbed doberokore, ye yaa yedme kowoon yeman kuu boon.

¹⁶ Karub kuu karub maa aningko darewoob yaambed yedme kowimaib, yikareb yimerenban. Amob weng ongmimaib kuu komo dakmiwen kuu anam ande korokbekore wengbiri korem kebeni yeman. ¹⁷ Godbed weng kunduk ye yumbon kandaniibdan yaa kuu, ye inamen amonombindeban ande dianmo korokbi dowad weng kee awinime ande amob wengbed ongmoon. ¹⁸ Kuye amonombindeban ye weng ayoob ongmoon kuyaom kuu God kuu dudi kuu yiminban kowe, weng ayoob ongmoon kumbed, nub weng kunduk kondoon awini dowad God yaa kirokmonuwendan kuu, kubi darewoob kere niindem aom aromnime anded. ¹⁹ Weng kunduk kondoon kee nub awinuwen kowe, nub kingkin yaa yobdoodmo awine angkumonimaan. Kwane, kuye weng kunduk kuu nub dowad kurikuri boyambib darewoob ye ambongkodem kebeni ye dabua burudande awune God ye kerebiri yaa wonoon. ²⁰ Kuyaa kuu Yesumbed yedin nub dowad aomnoon. Ye kuu Melkisedekbed God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub keroon areb kwane God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub darewoob arimbed aron korem yeman kerekore aomnoon.

Melkisedek

7 Melkisedek kee kambong Salem ye king, ye kuu Korem Burudandoon Arimbed Ye God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub. Kwane, Abraham kuu king yena yaa nangbe burudandekore ika meneen kuu, Melkisedekbed durunene amun kerunoone, ² Abrahambed king yaambed yiribman nangbe boon korem kuu andokbe wenore angko angkoyiib kere mim kuu Melkisedek yaa bangkanoon. Ibduruk kuu Melkisedek yaningko ye id kuu “yorokmo ye king”. Kwane angkon “Salem ye king” ye id kuu “yewenub ye king”. ³ God Ye Weng aom kuu awodki awaan ye wengiibban, yawoya awene ye wengiibban, andowoon yaron o wadkeri yimin wandoon ye wengiibban kowe, God ye Mingki areb kwane Melkisedek kuu God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub keroon kuu aron korem doberembaraneen.

⁴ No meenime, yaningko kuu darewoob arimbed. Nuwambokab Abrahambed nangbe boon ye yiribman kuu andokbe wenore angko angkoyiib kere mim kuu Melkisedek yaa bangkanoon, yiribman miin amun yaamo bangkanoon. ⁵ Kedi, Moses ye amobbed yedmoon kuu Livai ye awoya ari kuyaom kuu kane kane God dore Yuudan dore wedyiri dohiridan keriwen kumbed Yuudan yaambed andokbe wenore angko angkoyiib kere mim bangkandi yeman kuu bime andoon kowe kwanimaib. God dore Yuudan dore wedyiri dohiridan kuu Yuudan yikanmo, angkon Yuudan kuu Abraham ye awoya ari kuned God dore Yuudan dore wedyiri dohiridanbed yi yaambed kwamune bimaib. ⁶ Kumban Melkisedek kee ye kuu Livai ye awoyamban, kuned Abraham yaambed andokbe

wenore angko angkoyiib kere mim kuu bekore, weng kunduk kandoon ye karub Abraham yaa amun kerunoon. ⁷Kwane, anam kuu yirimbed ye karub kuu darewoob arimbed ye karubbed amun keruni yeman. ⁸Kuye dowad aom mim angkara kuu, yiribman andokbe wenore angko angkoyiib kere mim kuu duknidan, Livai ye awoyambed Yuudan yaambed bimaib kumban, kuye dowad aom angkara kuu, wad doreen ande korokboon ye karub Melkisedekbed Abraham yaambed yiribman boon. ⁹Kwane mimbed yedmaneen kuu, yiribman andokbe wenore angko angkoyiib kere mim bi ye karub Livai kuu, Abraham yaambed andokbe wenore angko angkoyiib kere mim kuu Melkisedek yaa konoon kii andaneen. ¹⁰Amborom kuu Melkisedekbed Abraham yaa durunenoone Abrahambed Melkisedek yaa bangkanoon kuu Livai kuu Abraham ye yob kowe, Melkisedek yaa bangkanemoon areb keroon.

Yesu Kuu Melkisedek Areb

¹¹Kwane, Livaidanbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan keriwon ambokab arimbed Godbed amob kuu nimakarub yaa kondoon. Kumban Livaidanbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kere ooniwen yaambed yiminmo keru kuu de nandiwen karen, komoyiibkob kuyaa kuu Godbed ye dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub mamaa Eeron arebban Melkisedek areb kuu mananeen andoon? ¹²Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kurin kuu ben angka nongkobe God dore nimakarub dore wedyiri dobiridan yeweb ben aom nongkobaneen kuu, Moses ye amob yaa kuyaa kangkon koronde yeka mamaa keraneen kumbedmo yimin. ¹³Weng kee dakmeen ye karub kuu amyenimbon

mamaa, Livaimanban. Kwane, ye amyenimbondan ye karub maa kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi deme ma ambangkimokban. ¹⁴Kukuu dianmo, nub Yariman kuu Yuda ye ambokab yaambed doroon, amyenimbon kuyaambed kowe dakmoon kuu Moses kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi weng aweneyiib ma dakmindo. ¹⁵Kwane, God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub mamaa Melkisedek areb monoon kuu Yesu kowe, nubbed komo dakmuub kuu korem dianmo keroon. ¹⁶Ye kuu God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub keroon kuu Livaidan yiman ye amob ambokab arimbedban, monmarindeban ye wadkeri ye aromkono ye ambokab arimbed God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub keroon. ¹⁷God Ye Wengbed dianmo yedmoon kuu, “Eb kuu Melkisedek areb, God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub aron korem dowad kerewen kii.” andoon.

¹⁸Livai yawoya yaambed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan keru ye amob kurin anak kuu kan angka kowoon, amborom kuu aromkonoyi-ibban kere ambangkimokban kowe. ¹⁹Kedi, Moses ye amob kuu komo ben demkoronmo ma ongmino. Kwane, kuye amob burudandoon arimbed keroon ye inamen kuu, nub yaa kondoon amaari anam kwananeen ande meedmuub kumbed God ye dia munuub kii.

²⁰Kwane, Yesu kuu God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub keroon kuu wiim aangki wengiib ongmoon kii. Karub yena kuu wiim aangki weng maayibbanbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan keriwon ²¹kumban, Godbed ye yaa yedmoon, “Yariman kuu wiim aangkekore,

ye inamen ongmoon kuu amonombindeban keroon kuu, eb kuu God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub aron korem dowad kerewen kii.” andoon.

Kwanandoon kumbed Yesu kuu God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub keroon. ²² Wiim aangeke weng kee ongmoon kowe, Yesu kuu nub dore ye dore amob weng ongmoon kuu, Yuudan dore God dore amob weng kurin ongmoon kuyaa burudandoone, Yesu kuu keye amob weng keyaa yiminmo awini ye karub keroon.

²³ Kurin ye amob kuye dowad kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yemoo keruwen, amborom kuu kwane God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi deme ambangke doberembiri yeman kumban bobnimbed kebendimo kamoon. ²⁴ Kumban Yesu kuu aron korem doreen kowe, yembed God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub kere aron korem dowad oonoon, dowan kerindeban. ²⁵ Kwanikob, kane kane ye yaambéd God yaa mananiib kuu, yembed yi kumundinmo kuu bobni yaa burudandé bindaneen kuu yimin, amborom kuu ye kuu aron korem doberemberene God yaa yi awandi dowad dakmembaraneen kowe.

²⁶ Nub dowad God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub darewoob arimbed kwamune kuu yimin. Ye kuu karadmo ye karub, amarakmoon kii ande kadwonimokban ye karub, amarakmiyiibbanman, amarakmidan yaambéd nen angka kowoonman, Ewen ari nen burudandoon ye karub, kui. ²⁷ God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob arimbeddan yena kuu kekamune areb, yi kuu aron mimim arimbed dingkan aye nengke agedmo kere baeb konimaib, ibduruk kuu yikareb yi amarakmi dowadiib angkon yoman

nimakarub yi amarakmi dowadiib. Kumban Yesu kuu kwamunemban, yembed yekareb ye idbed dingkan aye nengke agedmo kere baeb konemoo areb keroon kumbed, korem yi amarakmi dowad mimo ambangkoon aron korem yeman. ²⁸ Kedi, Moses ye amob yaambéd God dore Yuudan dore wedyiri dobiri ye karub darewoob arimbed kerok ande kine nendiiwe kerimaibdan kuu aromkonoyiibban, yi kuu karubmo kowe. Kumban Moses ye amob ye yoman aron mamaa arimbed wiim aangki weng monoon kumbed Mingki kine kowoon, ye kuu Godbed ongmoone aron korem yeman yiminmo keroon.

Amob Yeeb Yaambéd God Dore Nimakarub Dore Wedyiri Dobiri Ye Karub Darewoob Arimbed Kuu Yesu

8 Nubbed ke meene dakmuub ye id kuu kei, nub kuu kwamune ye God dore nimakarub dore wedyiri dobiri ye karub darewoowiib, ye kuu Ewen aom nambiri darewoowiib, ye God ye ooni ye dibirimbon ye wiwi angkambéd aromkono kandimbon ari diberekore, ² karubbed ongmindo Yarimanbed Ewen arimbed ongmoon ye kurikuri ambib anam niindem aom kuu yembed God ye deme ambangkimaan.

³ God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok dareb dareb arimbed kuu Godbed kine kowimaan mimim kuu munob koni yemaniib dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni yemaniib kuu bangkani dowad. Kwane, kee kine kowoonman ye kangkon bangkani yemaniib kumbed yimin. ⁴ Yesu kuu okad arimbed karen kuu, ye kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiri ye karub kerindo karen, amborom kuu karub yena kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kerenib Moses ye amob yaambéd munob koni yeman bangkanimaib kowe.

⁵Yi kuu Ewen aombed kurikuri ambib kwane kuye kuru arebmo yenambéd okad yirimbed yenbiwen kuye niindem aombed ambangkimaib. Kwamune areb kuu Mosesbed kurikuri kombon yebande kamoon kuu ye yaa ongakane yedmoon, “Kaadkere, aangko arimbed komarewa korokbeddoon ye kumkam korem kuu kwane arebmo ongme.” andoon. ⁶Kumban Godbed ye weng kunduk Yesu ye dowad ongmenaboon kuu arimbed, Yuudan yi dowad weng kunduk ongmenaboon arebban. Kwane, kuye weng kunduk Yesu ye dowad ongmenaboon kumbéd Yesumbed God dore nub dore amob weng ongmoon kuu arimbed, kurin God dore Yuudan dore amob weng ongmoon arebban. Kwamune areb, Yesumbed God ye deme kandoon kuu arimbed, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi deme arebban.

⁷Kedi, God dore Yuudan dore amob weng ongmiwen kuu yiminmo keroon karen kuu, amob weng yeeb ongmi dowad kereknindo karen. ⁸Kumban God kuu Yuudan yi ambarakmi wedmekore yedmoon,

“Yarimanbed yedmoon,

‘Kedi, aron kuu menuun kii,

Israeldaniib Yudadaniib yaa amob weng yeeb ongmaniin.

⁹Nembed yi awoya anuk yiri Idyip aombed dingki yaambéd awinde ben kinbanmo angkanaan yaron kuu,

yi yaa amob weng ongmaan kwane areb keraanban,

amborom kuu yi kuu ne amob weng ongmaan kuyaom kuu ongme awinindo, korondiwen kowe,

ne kuu yi yaa angkurom korokbendaan.” andoon.

¹⁰“Yarimanbed yedmoon, ‘Kuyaron dowan keranuun arimbed nembed Israeldan yaa ongmaniin keye amob weng kei.

Nembed yi inamen aom kuu ne amowamowiib nongkobeni, yi niindem aom wongkaniin.

Ne kuu yi God keraniine,

yi kuu ne karuwa nimaya keraniib.

¹¹Kuyaron kuu karub kuu ye dia doreenman yaa o

karub maa kuu ye aarok yaa kuu

“Yariman yaa kunum kere kaadkerime.”

ande kedmengkanaanban,

amborom kuu yi aningkoyiibbandanbed

kwane wene aningkoyiibdan,

yi korem kuu ne kuu yikaadkeraniib kowe.

¹²Nembed yi miin arewa ambangkembiri kuu areni,

yi ambarakmi kuu ika ma meenainban kowe ne kuu yikaadkeraniib kii.”

andoon.

¹³Amob weng kee “amob yeeb” andoon kuu yembed ibduruk ye amob weng kuu ongme ambangkindeban yeman keroon, kwane ambangkindeban kere korobnoon yeman kee aron doobban ari kuu dowan keraneen.

Amob Weng Kurin Ongmoon Ye Kurikuri Kerekmen

9 Amob weng ibduruk ongmoon kuu kurikuri ye amowamowiib okad arimbed kurikuri ambiwiib.

²Kuye dowad kuu kombon yenbiwen. Wadnari ibduruk aom kuu nambiri ye dobirimoniib arakiib God ye kerebiri arimbed kowi ye omiib kui. Kuyaom kuu Yumbon Karadmo andimaib.

³Ambongkodem yaa kebeniwen ye dabua mamaa burudande anuk wadnari mamaa aom kuu Yumbon Miin Karadmo Anam andimaib.

⁴Kuyaom kuu baeb amun koni yeman goldbed ongmiwen ye arakiib God ye amob weng ongmoon ye boks karadmo goldbed yone kebeniweniib kuu dangoon. Boks kuyaom dangoon kuu om mena kambungkoon ye

kontenaa goldbed ongiwieniib Eeron ye yonamad mim bire at biid kerooniib bot yaambed amob weng wongkoon ye bot dabkonombonmoyiib kuu dangoon. ⁵Boks ari kwari kuu God ye nambiri korokbi ye engyu areb buraawiib kuruwak ayoob ongiwiwen kuu yi kubunbon aombed angkeen kuu amarakmi yaa mimyob keende kakman are nonondandi ye yumbon. Kumban kibikee yiribman keye dowad kee andangkenabe ye id kuu kwane kii andaubban, kuye dowad wongki ye yumboniibban kowe.

⁶Kwane, kumkam korem kee kekamune nekdanabe ongmekorib, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu wadnari bunangka kuyaombed aron korem awune yeedere kamemberenib yi deme kuu kwane ambangkembirimaib.

⁷Kumban wadnari niindem aom kuu God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob arimbed yembedmo awunimaan, kwane web mimoyaom kuu mimo kerimaan. Kwane umkaniibbed awunimaan, yeka ye amarakmi dowadiib nimakarub amob yaa yi nonoon kumbed amarakmiwen ye dowadiib kakman arok ande umkan engkeremabmo kiradme bunabimaan. ⁸Kwane, Kingkin Karadmombed keyaambed kwane korokbendon kuu, anukbed Yumbon Miin Karadmo Anam aom nimakarub yi awuni ye kiwaan kuu nandindo, ibduruk ari ye kurikuri kombon kuu kwane doruunmo, kumban kibikee nandoon. ⁹Kekee kibik aron yaa ye kuruweng kumbed korokboon kuu munob bangkani yemaniib dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni yemaniib kuu kurikuri kamiibdan yi meeni dohiri inamen kiwaan are yorokmo ongmindeban. ¹⁰Amowamob kee animan ani yemaniib ok ani yemaniib kurikuri dowad dingki ogenabi yemaniib kumbedmo. Kuuu kad angka yemanmo, kuu aw-

inime andoon kwane wene yeeb ongi yaron keranuun.

Yesu Ye Umkanbed Amob Yeeb Ongmoon Ye Aromkono

¹¹Kwane, Keresu kuu amun kerundi yeman kee dangoon kuye God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub darewoob arimbed kumbed monoon kuu, okad kirimbed ongiwiwen ye kurikuri boyambib darewoob arebban, aningko darewoob arimbediib demkoronmoyiib ye kurikuri ambiwoom awunoon. Kuuu karubbed ongiwiwen yemanban, kuuu kumkam ongmenaboon yaambedan kui. ¹²Ye kuu naningkodiib buromakau manayiib yi umkan yaambed awunindo, yeka ye umkan yaambed nub bidde aron korem yiminmo keru ye kiwaan ongmekore Yumbon Miin Karadmo Anam aom aron korem yeman mimo awunoon. ¹³Naningkodiib buromakau ambiyiib yi umkaniib buromakau yingki ingkod ye agediib kuu kongamki yamob domabangkiwendan yaa engkeremabmo kiradme bunabimaib, karadmo kere God ye deme awini dowad. Kumban kwanimaib kuu amarakmi are yimin keru kuu kad angka yemanmo. ¹⁴Kumban aromkono amaan arimbed yeman kuu Keresu ye umkan, ye kuu aron korem ye Kingkin Karadmo yaambed amarakmoon kii ande kadwonimokban kere, yembed yekareb God yaa munob koni yeman areb konoon kumbed, bobni ye kiwaan ye ambangki arewa nubbed ambanguwen kuu, ye umkanbed araneen, nub meeni dohiri inamen kiwaan yaa. Kowe, nub kuu wad doreen ye God ye deme awini ye kiwaan ari ben nongkobaneen.

¹⁵Keresu bobnoon kuu ibduruk ye amob weng yaambed amarakmiwendan kuu amarakmi ye wii aom doriib

kuu ben angkani dowad bidoon. Kwane kuyaambed kane kane baandoondan kuu weng kunduk yedme kowoon ye yumbon aron korem angkimbaraneen kuu kandaniib kii. Keye dowad kembed Keresu kuu amob weng yeeb yaa wedyiri dobiri ye karub keroon.

¹⁶ Kwane, karub kane kuu bobnaniin ye yoman kwanime andi ye amob weng ongameen kuu amaan bobnaneen kuu, korok korokbed wedmenekorib ee anam bobnoon kii andaniib kumbed bobnoon ye karub ye amob weng ongmoon kuu kwananiib kuu yimin. ¹⁷ Amborom kuu kwamune ye amob weng kuu ongmoon ye karub bobnaneen kumbed amob weng awinaniib, wad doreen kuu yi kuu awinimokban kowe. ¹⁸ Kekee kwanekob, ibduruk ye amob weng Yuudan kandiwen kuu dingkan yaniiwe duknaniiwe dingkan yi umkaniibbed engkerekmakmo kiradme bunabe amob weng andowe awiniwen. ¹⁹ Kedi, Mosesbed amob weng korem nimakarub korem yaa daandekore, buromakau mana yi umkaniib naningkod ambi yi umkaniib okiib daboknene sibi kimi dodmo ongmiwen kuyiib at isop nondongiibbed buk bedmiwieniib nimakaruwiib yaa engkeremabmo kiradme bunabende ²⁰ yedmoon, “Umkan kekee Godbed amob weng ongmoon yeman. Amob weng kee yembed awinime.” andoon. ²¹ Kwanoon areb kwane, umkanbed kurikuri komboniib kurikuri kerimaib ye yiribman koremiib yaa engkeremabmo kiradme bunaboon. ²² Anam kuu Moses ye amobbed yedmoon kuu kumkam korem areb kuu umkanbed aari yeman, God yindob arimbed. Kwane, umkan kubuderebokban keraneen kuu amarakmi kuyaa kuu are nonondandiyiibban keraneen kii.

²³ Kwane, Ewen aom dangoon ye kumkam kwamune areb okad

kirimbed ongmiwen kuu keye dingkan yi umkanbed ariwen kumbedmo yimin. Kumban, Ewen aom dangoon ye kumkam kuu keye dingkan yi umkanbed aari yemanban, keye dingkan burudande arimbed keroon yeman kumbed yimin. ²⁴ Kedi, Keresu kuu Ewen aom kurikuri ambib anam ye kuru karubbed ongmiwen ye kombon niindem aombed aomnindo, anam kuu ye kuu Ewen aom aomnoon, nub awandi yeman God ye kerebiri ari dobiri dowad. ²⁵ Kwane, ye kuu yekareb angkon ika ika ye umkanbed konimo kami dowad Ewen aom aomnindo. Okad kirimbed God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob arimbed kuu weeb mimim kurikuri kombon aom Yumbon Miin Karadmo Anam aom aomnene yekareb ye umkanban dingkan yi umkanmo kan konimaib ye kerekmen yaambed kuu Keresu kuu kwamune areb kerindo. ²⁶ Kwamune keroon karen kuu, kumkam ongmenaboon yaron yirimbed mene kibikee Keresu kuu kwane durud yewed yemoon ika ika kandoon karen. Kumban kibikee aron yeenbon kerandamuun yaambed aron korem dowad mimo angkadere monoon kumbed amarakmi ben kiradmi dowad yekareb ye umkanbed onduknoon. ²⁷ Kwane, karubbed mimo bobnekore wengyundi aari dobirimaan kwane areb, ²⁸ Keresu kuu nimakarub yemoon yi amarakmi aari dowad ye umkan mimo onduknoon. Kwane, ye kuu angkon ika mananeen, amarakmi aari dowadban, kane kane ye ande meedmiibdan kuu bobni yaa burudande bindi dowad.

Yesu Ye Umkan Mimo Onduknoon Kumbedmo Yimin

10 Moses ye amob kuu kurumo, amun kerundi menebandameen

kuyarebban. Kowe yi kuu amun kerundi anam yemanban. Keye dowad dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni yeman weeb mimim ika ika konimaib kuu, God ye dia kerem ande konimaib-dan yaa demkoronmo ongmi yemanban. ²Kukuu demkoronmo ongmi yeman keraneen kuu, yimbed God yaa koni kerekmen kuu korondaniib kii, amborom kuu yi kuu mimo keroon kumbed amarakmi korem aroon karen kuu, yi amarakmi dowad yaa ika karak ma bobnindo karen. ³Kumban weeb mimim kuu dingkan aye nengke agedmo kere baeb konimaib kuu yi amarakmi yaa ika meenimami yeman, ⁴amborom kuu buromakau ambiyiib naningkod ambiyiib yi umkanbed amarakmi aari kuu korem yiminban kowe.

⁵Kwanikob, Keresu okad yiri monoon kuu yembed God yaa yedmoon,

“Dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni yemaniib munob koni yemaniib kuu eb kuu ma dowaken kere meenindo,

kumban ebbed ne id nekwe ongnewen.

⁶Dingkan aye kumundin nengke agedmo kere baeb koni yemaniib amarakmi arok ande koni yemaniib kuu eb kuu kubindo.

⁷Kwane, nembed yedmaan, ‘O God, ne kuu kei,

ne dowad buk bedmiwen aom wongkoon kii,

ne manaan kuu eb dowaken yaambbed ambangi yeman.’ andaan.” andoon.

⁸Yembed ibduruk yedmoon kuu, “dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni yemaniib munob koni yemaniib dingkan aye kumundin nengke agedmo kere baeb koni yemaniib amarakmi arok ande koni yemaniib kuu eb kuu ma dowaken kere meenindo, kwane kuyaa kuu eb kuu ma kubindo.” andoon. Moses ye amobbed ongmdime ande

yedmoon kuned. ⁹Kwane yembed yoman yedmoon kuu, “Ne kuu kei, ne manaan kuu eb dowaken yaambbed ambangi yeman.” andoon. Yembed amob weng ayoob andi ongmi dowad ibduruk ye amob weng kuu kan angka kowoon. ¹⁰Kuye dowaken ongmoon kumbed, dingkan aye nengke agedmo kere baeb konemooon areb, Yesu Keresu ye id kuu at ming arimbed aron korem yeman mimo ayiiwe bobnoon yaambbed nub kuu ongmoone karadmo keruwen.

¹¹Kwane, God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan korem kuu angke ware kurikuri deme ambangkembiri-maib, angkon ika ika kwane dingkan aye nengke agedmo kere baeb konimo kamembirimaib, kumban kuyaa kumbed amarakmi kuu ma arimokban, yiminban kowe. ¹²Kumban Yesumbed God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub kerekore munob koni yeman God yaa koni dowad ye umkan aron korem yeman mimo onduknekore ye kuu God ye dingki wiwi angkambbed diboroon.

¹³Kwane, kuyaronbed ari kuu ye bondan kuu ben nongkoboka ye yon dodki yeman yiri keriwed ande meedmoon,

¹⁴amborom kuu mimo umkan onduknoon kumbed kane kane ongmoona karadmo kere weniibdan kuu yembed ongmoone aron korem yeman demkoronmo keriwen kowe.

¹⁵Kwane, Kingkin Karadmo kangkon keye dowad nub yaa daande korokboon. Ibduruk yedmoon kuu,

¹⁶“Yarimanbed yedmoon, ‘Kuyaronbed wene ari kuu

yi yoom amob weng ongmaniin kuu kei. Nembed yi niindem aom ne amob nongkobeni

yi inamen aom wongkaniin.” andoon.

¹⁷Kwane ariyiib yedmoon kuu, “Yi amarakmiyiib amowiibban ande ambangkembiriyiib yaa kuu angkon ika meenainban.” andoon.

¹⁸Kwane, keye ambangki arewa kee are nonondandoon kowe, kuyaa kuu angkon ika amarakmi dowad dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni kuu korem downan.

Kangdommo Doberembirime

¹⁹Angkodmia, kwani kowe, nub kuu Yesu ye umkan yaambad Yumbon Miin Karadmo Anam aom kerebkarawiiibban arudkonomo awuni kuu ²⁰kiwaan yeeb wadkeriyiib yaambad ambongkodem yaa kebeniwen ye dabua kuu nandoon. Kiwaan kee ye id kii. ²¹Kwane, nub kuu God dore nimakarub dore wedyiri dohiri ye karub darewoob arimbediib God ye karuwa nimaya yaa oone doreen. ²²Id ayoob keye dowad kumbed nub kuu aadidmiyiibban ye inamenbed anam ande kerebkarawiiibban arudkonomo kerenub God ye dia menem, nub niindem aom kuu ye umkanbed engkeremab kiradme bunaboon kumbed, amarakme karak kanduwen kuu nub meeni dohiri inamen kiwaan yaa arekore, nub id kuu ok karadmombad ogendoon kowe. ²³Nub kuu amaan ari kwananeen andi yaa dakmuwen kuu yobdoodmo awinem, amborom kuu weng kunduk yedme kowoonman kuu ma korondaanban awinambaraneen kowe. ²⁴Kwane, nub kuu komarewa kere neman daanoon daanoon kamenub wene mimyob dowakeniib amun amun kamenabiyiib yaa nandanuub kuyaa meenem. ²⁵Nub kuu mimyamo kere daboknenwi kerekmen kuu korondaub, nimakarub yenambad korondiwen yi kerekmen kwane kandimban, kumban kwane neman kube ongkanoon kube ongkanoon kamem. Yesu yaron dia keruko wedmibka inamen kee darewoob kerime.

Kaadkerime, Amarakmembaraib

²⁶Kedi, nub kuu anam anam yaa nubkaadkeruwen kumbed amarakma ande amarakmi yaa kwane kamembaranuub kuu, God yaa kone amarakmi ye kakman aari yeman maaaa wedmaubban, downan, ²⁷kumban wengyundiyyiib God ye bondan kuu amot miin darewoobbed dene downan keriyiib kuu nub yaa menebaneen ande une meedmanuub kii. ²⁸Kanembed Moses ye amob yaa wunekaraane karub ayoob o ayoobmimbed anam kwanoon kii andimaib kuu, mimyob keendiyiibbanbed ayaiwe bobnimaan. ²⁹Kumban, kibikee karub maa anam andoon kuned amarakmembaraneen kuu God ye Mingki yaa kande ye yon dowood yeman kerunene, amob weng ongmoon ye umkanbed karadmo kerunoon kuyaa kuu karadmo ye barangban ande wunekarene, mimyob dowaken kabamoon keenoon ye Kingkin yaa damangkananeen. Kowe, yiibbed meeniib kuu ye dabab kuu Moses ye amob wunekariwendan yi dabab burudande arimbed dabab komoyiib daboknaneen? ³⁰“Amarakmi ye kakman koni kuu neman, nembad kuye dabab konaniin.” ande yedmoonman kuu nubkaad kuda. Kwane angkon yedmoon, “Yarimanbed ye karuwa nimaya yaa wengyundandaneen.” andoon kii. ³¹Wad doreen ye God ye dingki ari kombiri kuu uniwon karakwon.

³²Yiib kuu anuk God ye weng monoone nambiri kandekorib dohiriwen yaron kuu ika meenime. Kuyaron kuu nangmi darewoob yiib yaa meneboon kuu yiib kuu kirokmonindo, durud yewed ye arinambo arimbed koromone dohiriwen. ³³Aron yena kuu yiib kuu

dian angkambed damangkandenib yenbandimaib, aron yena kuu yuib kuu nimakarub yena yuiwareb damangkande yenbandiwendan yaa koromoni dowad angkara dore angkara dore kamimaib. ³⁴Yuib kuu wii aom nongkobiwendan kuyaa mimyob keendekorib, karub yenambed yuib yiribman ogoodmo kenambun biwen kuye dowad nangmindo kubimo dobiriwen, amborom kuu yuibkaad, yuib kuu aron korem ye amun kerundi miin amuniib, ogoodmo biwen ye yiribman arebban, yuib dowad Ewen aom dangoon kowe.

³⁵Kwani kowe, yuib kerebkarawiihban arudkonomo dobiri kerekmen kuu kankaaraib kumbed kakman darewoob yuib yaa kondaneen kii. ³⁶Yuib kuu kangdommo doberembirime. Kwananiib kumbed yuib kuu God ye dowaken yaambled ambangkekoriwed yembed yedme kowoon yeman kuu kandaniib. ³⁷Kedi, God Ye Weng aombled yedmoon kuu,

“Aron doboobban ari kuu, mananeenman kuu monokban keraanban, erebnarimban mananeen.

³⁸Kumban ne yorokmodan kuu anam andi yaambled dobaraniib.

Kwane, yi kuu ne yaa koronde ika anak wananiib kuu

ne kuu yi yaa kubendainban.” andoon.

³⁹Kumban yuiwa nuwa kuu koronde ika winiwe monmariwendan kwamune arebban, yuiwa nuwa kuu anam andu- uwe bobni yaa burudande bindoondan kwamune kii.

Kurin Anuk Anam Andiwendan Yi Kerekmen Yaambled Dobirime

11 Kedi, anam andi kuu amaan ari kwananeen ande meedmuub yaa kerebkarawiihban kangdommo meeni yeman, anam andi kuu nub ma wedmindo yeman yaa anam dangoon andi yeman. ²Keye anam andi kee kurin

kurin yiri dobiriwendan awiniwen kumbed Godbed nimakarub amun ande daandoon.

³Anam andi yaambled nubkaadkeruwen kuu, kunkam korem kuu God ye wengbed kwanok andoonkob kwane dembe wonoon. Kwani kowe, wedmuub yeman kuu wedmindeban yeman kumbed ongmenaboob. ⁴Anam andi yaambled, Abel kuu dingkan aye nengke agedmo kere baeb koni yeman amun kuu God yaa konoon, Kein yeman konoon arebban. Kwane, Abel ye anam andi yaambled, Godbed Abel ye koni yeman kuu amun andoon kowe, ye kuu Godbed yorokmo ye karub andunoon. Ye kuu bobnoon kuned, ye anam andimbed nub yaa kwane dakmeen.

⁵Anam andi yaambled Inok kuu okad kiri doboroon kumbed nen daanoon kowe, ye kuu bobni yaa kuu ma kaadkerindo. Kwane, ye kuu okad kiridan kee ma wedmenokban, amborom kuu ye kuu Godbed nenwonoon kowe. Kedi, nenwinindo yaron kuu, yembed komo kamoon kuu Godbed ye yaa kuboon.

⁶Kwane, karub kane anam andiyiihban kumbed komo kamaneen kuu Godbed ye yaa kubaanban, korem yiminban, amborom kuu karub kane Godiib yaa manandameen kuu God kuu doreen andene kane kane God yaa nindorokiibbed onmidan kuu Godbed kakman amun kondaneen andodned yimin.

⁷Noa yaron kuu dabab menebaneen ye weng okad kiridan korem yi koron kuu Noa yaa ongakane daanoone, anam andi yaambled God yaningko kankoone ye weng awine kandene ye nimadana yoom bobni yaa burudande bindi dowad motod yenboon. Ye anam andi yaambled okad kiridan korem yaa wengyunde arewadan andene anam andi yaambled yumbon yorokmo keruni yeman kuu kandoon.

⁸Abraham yaa kuu amaan ari dohiri yeman ye yumbon okad kuyaa wene ande baandoon kuu, anam andi yaambéd wengamberekore wonoon. Kwane kunaya weneen kuu yekadban kunéd kwane wonoon. ⁹Anam andi yaambéd yedme kowoon ye okad yaa kuu ye ambibkinban norodman areb kerene kombon aombéd doboroon. Aisek yoom Yekob yoom kuu weng kunduk Abraham yaa yedme kowoon kuye kandidan kunéd, yi kangkon kombon aombéd dohiriwen. ¹⁰Abraham kuu kwamune doboroon, amborom kuu ye kuu amaan ari ye siti aromkonoyiib Godbed nekwane ongmaneen kuyaa ande meenmemboroon kowe.

¹¹Abraham kuu kiomnoone Sera yu kangkon kurong kereen kumban, anam andi yaambéd Abraham kuu weng kunduk yedme kowoonman yaa kuu anam kwananeen ande meenoonkob ongmenoone awodki keroon. ¹²Kwanikob, karub mimo keyaambéd, ye kuu bobnemoon areb keroon kumban, awoya ari kuu ambid ari mindong yemoon kwane areb kere karamok kebed yaa kubuk yemoon kimingkindeban kwane areb keriwén.

¹³Nimakarub korem kee kwane anam andi yaambéd doriib kumbéd dukniwen. Yi kuu weng kunduk yedme kowoon yeman kuu kandindo, yi kuu amaan angkambéd no wedmende wengmo wengambiriwen kumbéd kubiwen. Kwane, yika nub kuu okad yirimbéd kuu noroddan kere oworan keruwen ande dakmiwen. ¹⁴Weng kwamune dakmimaibdan kuu yi wengbéd korokbimaan kuu yi ambibkin anam ande kereknaib. ¹⁵Kwane, yi kuu yi ambibkin domonde miniwen kuyaa meeniwen karen kuu, ika wini kuu yimin keriwén karen. ¹⁶Kumban yi kuu koronde okad kiri ye ambibkin arebban amunmo ye ambibkin, Ewen kui, kuyaa

meenmembiriwen. Kwanikob, God yaa yimbéd yi God andi kuu ye kuu karakiibban, amborom kuu yembéd yi dowad siti nekwe ongmoon kowe.

¹⁷⁻¹⁸Kwane, Godbed Abraham ye komboon daroboon kuu, anam andi yaambéd Abraham kuu Aisek nende dingkan aye nengke agédmo kere baeb konemoon areb kerande kamoón. Anuk yiri kuu Godbed Abraham yaa weng kunduk yedme kowoon kuu “Eb dana mingki Aisekmo, ye yaambéd eb awoya ari ande kimingkaniib.” andoon kumban, ye dana mingki mim yembédmo kuu dingkan aye nengke agédmo kere baeb konimaib kwane areb kerok andoon. ¹⁹Abraham kuu bobni yaa kuu Godbed nenkooni kuu yimin ande meenoon, kwane Aisek kuu bobni yaa nenkoonemoon areb ika demboone nendoon.

²⁰Anam andi yaambéd Aisek kuu Yekob yoom Isau yoom amaan ari awine kande dobaraniib ye dowad amun kerundoon.

²¹Anam andi yaambéd Yekob kuu kwane bobnandamene Yosef ye karub dana meed ayooob kuu amun kerundene, kwane ye yonamad arimbéd angkumonene God yaningko kankoonoon.

²²Anam andi yaambéd Yosef kuu kwane ye yimin wandi yaron dia keruune, Israeldan Idyip aombéd yaro angkane wananiib kuye dowadiib ye bob kono be wini dowadiib kwane daandoon.

²³Anam andi yaambéd Moses ye arian kuu ye wooneen kuu wood ayooobmim nen bikniwen, amborom kuu dana kuu manimanandeb wedmenekorib, kwane yi kuu Idyipdan yi kingbéd Israeldan yi karub dana kuu dukni yeman ye weng ongmoon yaa une meenindo kowe.

²⁴Anam andi yaambéd Moses kwane kaine amnoon kuu king Fero ye mungkan yu mingki andimami kuu ye

dowakenban keroon. ²⁵Yeka meenoon kuu God ye nimaya karuwa yoom durud yewed kandi yeman andekore, kad ye dowaken ye amarakmi yaa aron dukmenmo awine kubembiri yaa kuu korondo. ²⁶Yeka meenoon kuu Idyip ye od darewoob ye yiribman yaa kuu korondeni Godbed Kinoone Mananeenman Keresu ye dowad durud yewed kandaniin kuu yimin andoon, amborom kuu ye yekaad kuu ye kakman Ewen ari angkeen kuu darewoob arimbed Idyip ye yiribman arebban kowe kandaniin andoon. ²⁷Anam andi yaambad Idyip kuu domondo, king ye norin arud yaa meenindo, ye kuu kangdommo doberemboon, amborom kuu ye kuu wedmenindeban ye God wedmenoon kowe. ²⁸Anam andi yaambad Burudandoon orokiib umkanbed engkeremab kiradme bunabiyiib kuu kwane awinoon, kwanoked wonob dana yenbandi ye engyu kuu Israeldan yi wonob dana yaa kuu yenbandokban keru yeman.

²⁹Anam andi yaambad Israeldan kuu Karamok Dodmo kuu okad kamkonombonmo areb dodkanmo yaniwen, kumban Idyidpan kuu mene kwanandamenib yimbedmo ok kubuniwen.

³⁰Anam andi yaambad Israeldan kuu siti Yeriko ye kuuk botbed wiriniwen kuu yi angkara dewenebe aron ediib keriiwe bot korem kuu kiroboon.

³¹Anam andi yaambad kiwaan ari ye wonong Rehab kuu wedme darobidan angkodmendeen kowe, God yaa wabkad keriwendan Israeldanbed yenbandiwen kuu yuyiib windo.

³²Kowe, weng ariyiib kwane dakmaniin dee? Ne kuu aron yiminban kowe, Gideoniiib Barakiib Samsoniiib Yeftayiib Dewidiib Samueliib profesidaniib yi dowad kuu dakmainban. ³³Yi kuu anam andi yaambad yena kuu king yena yi oonimbon yaa nangbe

burudadmenib, yena kuu yorokmo wengyundenib, yena kuu weng kunduk yedme kowoon yeman kuu kandenib, yena kuu laiyan yi mongkodkono kebengkenib, ³⁴yena kuu amot yumbu arewa kameen kuu kumungkenib, yena kuu kerewangbed yenbandi yaa kuu kombiri wenenib, yena kuu yi yaa aromkonoyiibban kerekmen kuu ongmoone aromkonoyiib kerenib, yena kuu nangbi dowad aromkonodan kerekorib oworan yi ana nangmidan yaa yenbanden winiwen. ³⁵Nima kuu yi karubkim yoworiwen kuu anam andiwendanbed ben dembiuwe ika wadkeriwe nimambad ika biwen. Anam andiwendan yena yaa kuu yenbande durud yewed kondimo kamiuwe nub anam andi yaa korondaubban andiwe kwane awingkiwen domondindo. Kwane kumbed bobni yaa ika dembi yeman arimbed kandi ye dowad. ³⁶Anam andiwendan yena kuu emengkane damangke nong yikyikiibbed yenbandiwe, yena kuu seinbed yerengkanabe ben wii aom kambiriwen. ³⁷Yena kuu botbed yiwe, yena kuu wedyirimbed nadmaiwe ayoob kerimo kamo. Yena kuu kerewangbed yenbandiwe dukniwen. Yi kuu sibi kadiib naningkod kadiib kumbed ebkad areb kere awerenmo yarenib, yiribman aweneyiibban keriiwe, yi kuu yenambad yenbande monmarenib, yiminban kerundiwen. ³⁸Anam andiwendan kuu awerenmo amboon angka kere aangko yaa kere botdem aom kere okad yiri dem aom kere kamenmo yarebiwen. Yi kuu God ye indob ari kuu okad kiridan yaa kuu ibmo kumunkingkindeban keru, yi kuu arimbed kowe.

³⁹Kekee yi kuu anam andiwen kowe Godbed nimakarub amun andoon, kuned komo yedme kowoon yeman kuu maandindo, mokaid, ⁴⁰amborom

kuu Godbed nub dowad inamen amun arimbed ongmoon kowe, yi kuu nub kuristendan yoom ibmo daboknaniib kumbed Godbed yiya nuwa ben demkoronmo ongmaneen.

**Yesu Areb Kere Anam
Andimo Doberembirime**

12 Kwani kowe, nub kuu keye anam ande dakmenabidan yemoon kai kee nongwoyawod kameen kwamune areb kanawanewandiwen. Kowe, anam andi kiwaan yaa komo komombed kebengkindimaan yemaniib awine ben kubunimaan ye ambarakmiyiib kuu ben kiradmenub, nub dowad burudandi yeman kine kowoon yaa yinmoniyiibban kangdommo kabaanem. ²Nub indob kuu Yesu yaambad keenomberem, ye kuu nub anam andi yaa kuu andowe ongmene demkoronmo kerundi ye karub kowe. Ye kuu kubi kandi dowad kine kowoon kowe, at ming arimbed bobni ye karak kuu ma meenindo kumbed, kwari durud yewed kuu kangdommo kandekore, God ye oone dibirimbon dingki wiwi angkambad diboroon. ³Kedi, ambarakmidanbed kuye bon darewoob keruniwe kangdommo doboroon ye karub keyaa meenime. Yiib kwananiib kumbed yiib anam andi kuu wuudnaibban, bon yaa nub kuu yiminban ande kubiyiibban kere korondaibban.

⁴Yiib kuu ambarakmi yaa bon kerunekorib ninabiib kuu, nangbe wene ma bobne umkan kubudirindo, mokaid. ⁵Kwane, yiib kuu kube ongkandi weng yiib yaa ne meed ande daandoon kuu nonondandiwen. Yedmoon kuu kei,

“Ne dana, eb arewa kamoon yaa Yarimanbed didangkoon kuyaa kuu korondaab,

kwane, yembed dedmobde yedmebdoka ne kuu yiminban ande kubiyiibban keraab.

⁶Amborom kuu Yariman kuu kane kane mimyob dowaken keendoondan yi arewa kami yaa kuu didangkene, kane kane ne dana meed ande kine kowoondan kuu yi arewa kami dowad inande dabab kondimaan kowe.” andoon.

⁷Dabab menebi kuyaa kuu didangki yeman ande meene kangdommo doberembirime, Godbed ye dana meed yaa kamemoon areb yiib yaa kwane kamimaan kowe. Kedi, awodkia korem kuu yi dana meed didangkimaib kii. ⁸Nimakarub korem kuu didangki kuu wedmiwen kuned, yiib kuu didangki wedmokban karen, yiib kuu kiwaan ari dana kere God ye dana meed anamban karen. ⁹Kuye weng ari kuu, nub korem kuu nub ambeyiib, yi kuu okad kiridan kumbed nub arewa kami yaa didangkiwen. Kwaniwen kumbed, nub kuu ambe amun ande yedmimaub. Kowe, inamen darewoob arimbed kuu nub kingkin ye Ambe ye dabderem aom doberem. Kwananuub kumbed wad dobaranuub. ¹⁰Nub ambeya yika yimbed kiwaan kuna amun ande meenimaib kumbed aron doboobban nub yaa didangkimaib kumban, Godbed nub amun keri dowad didangkimaan. Kuuuu ye karadmo kerekmen yaa ibmo keri dowad kwanimaan. ¹¹Didangki kandi kuu kubi yeman arebban, mimyob wandi yeman areb. Kumban kuye yoman kuu kane kane kuyaambad inamen arewa yaa koronde inamen amunmo awine kandiwendan kuu yorokmo dobiriyiib yewenuwiib ye yob iraane wandimaib.

¹²Kwani kowe, yiib anam andi yaambad kabaani dowad yiib dingki wuudne yon aromkonoyiibban kere wonoon kuu aromnenib, ¹³yiib yon yeman kiwaan dabonmo ongmime. Kwananiib kumbed yon aandem dingki aandemdan kuu miin yiminban keraibban, koronde amun keraniib.

God Yaa Wunesadmaib

¹⁴Kiwaan korem kuyaambed nimakarub korem yoom yewenubbed doberenib karadmo kerime, karadmo keraibban kuu Yariman wedmenaibban kowe. ¹⁵Karub maa kuu Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yaa kuu burusaramdoko wedmenibka, ye yaa dedmone yedmenenib awanenime. Kwane, yiib kuu wungkanabi darewoob mung kook areb wandaib, karub maambed wungkanabi darewoob kerene dabab bangkandene yemoo ben abdon yiri wanandamoko wedmenibka, ye yaa kangkon dedmone yedmenenib awanenime. ¹⁶Kwane, karub maa kuu nenem kamandameen o Isau areb God yaa ma meenimokban kerandamoko wedmenibka, ye yaa dedmone yedmenenib awanenime. Isau, ye kuu animan mim ani ye dowadbed wonob dana bangkani ye yumbon kuu ye daman yaa konoon. ¹⁷Yiibkaad kui, kuye yoman kuu keye amun kerundi kee kandande kamoon kumban ye kuu wunekaroon. Ye kuu amun kerundi kandi dowad weng ongmaan amonomba ande kamene amengiib kamoon kuned yiminban.

¹⁸Kedi, yiib kuu aangko Sainai badmendi yeman amoyiib deneen ye dia minindo, kuyaa kuu kumuniib amkudiib nuuwa amiib kui. ¹⁹Yiib kuu kibi naawon baandiyiib o wengambiriwendan unenib nub yaa angkon ariyiib dakmenwanaane wengambaraub ande dakmiwen ye wengiib kuyaa minindo. ²⁰Yi kuu kwaniwen amborom kuu Godbed yedmoon, “Karub maa o dingkan maa aangko kuyaa wananeen kuu botbed ayi yeman.” andoon kowe uniyiib yiminban keriwen. ²¹Kwane, Mosesbed wedmoon kuu uni darewoowiib kowe yedmoon,

“Ne kuu unimbed kiringmiin kii.” andoon. Yiib kuu kuyaa minindo.

²²Kumban yiib kuu aangko Saiyon, Ewen aom ye Yerusalem, wad doreen ye God ye siti aom miniwen. Yiib kuu engyus tausen tauseniib kubenabenib mimyamo nedbiwen aom miniwen. ²³Yiib kuu God yaa anam andiwen kowe ye wonob dana areb keriwendan aom miniwen. Yiiwa yiya aningko kuu Ewen aom wongkoon. Yiib kuu nimakarub korem wengyundi ye God yaa miniwen. Yiib kuu yorokmodan yi kingkin Godbed ongmoone demkoronmo keriwendan yaa miniwen. ²⁴Yiib kuu amob weng yeeb ongmiwen yaa wedyiri dobiri ye karub Yesu yaa miniwen. Kwane, yiib kuu Abel ye umkanbed dakmoon arebban, weng miin amun arimbed dakmoon ye umkan engkeremab bunaboon yeman yaa miniwen.

²⁵Kaadkerime, dakmimaan ye God yaa wunekarai. Kurin anak kuu aangko Sainai miniwendan kuu kaadkeri weng okad arimbed daandoonman yaa wunekarekorib kirokmonindo, yembed wengyunde dabab kondoon. Kowe, nub kuu kaadkeri weng Ewen aombed daandimaanman yaa wunekaruanub kuu, yembed wengyunde dabab kondi kuyaa ma kirokmonanuub dee? Dowan!

²⁶Kurin anak kuyaron yaa kuu ye weng kuwengbed okadiib kan kiringmeen, kumban kibikee weng kunduk yedme kowoon, “Nembed angkon ika mimo keraniin kuu okadmomban Eweniib ben kiringmenabaniin.” andoon. ²⁷Weng “angkon ika mimo keraniin” ande kedmengkandoon kuu ongmenaboob yeman ben kiringmi kuu yimin kowe ben kiradmaneen. Kwanikob, ben kiringmindeban yeman kuu kwane dangembaraneen.

²⁸Kwani kowe, nub kuu kiringmindeban ye oonimbon kanduub kowe, nub kuu eso andenub, kwane kiwaan

yorokmo yaambéd uniyiib God yangko kuu karadmo ande yangko kankoonem, ²⁹ amborom kuu “nub God kuu amot areb, arewa korem kuu nengkaane dowan kerimaib kowe.”

Yeenbon Ongkandi Weng

13 Ambanga oniya damana yaa mimyob dowaken keendimbed neman mimyob dowaken keenoon neman mimyob dowaken keenoon kame doberembirime. ² Norodan yaa angkodmenandi kerekmen kuu nonondandaib, kwamune kami yaambéd yenambed engyus yaa yi kaadkerundindo kumban angkodmendiwen. ³ Kane kane wii aomdan kuu yi kuyaa yiib kangkon ibmo keruwen areb kwane meenekorib kwane kuyaambéd awandime. Kane kane yenbande durud yewed kondiwendan kuu yi kuyaa yiib kangkon ibmo keruwen areb kwane meenekorib kwane kuyaambéd awandime.

⁴ Awadmi ye inamen yaa kuu ambodmo awine kankoonime, kwane awadmiwendan kuu nenem kamaib, demkoronmo kerime, amborom kuu Godbed nenem kamidan korem yaa kuu wengyundaneen kowe.

⁵ Yiib kuu od yaa meenmembere dowaken darewoob keendimami kuu korondekorib, yiib yaa komo dangoon kuu yimin ande kuyaambéd awine dobirime, amborom kuu Godbed kwane yedmoon, “Ne kuu yiib yaa domondainban, ne kuu yiib yaa korem korondainban.” andoon kowe.

⁶ Kwani kowe, nub kuu arudkonoyiibbed yedmuub kuu, “Yariman kuu ne awawi ye karub kowe, ne unainban. Karub maa kuu God burudande ne yaa ma kamaanban.” anduub.

⁷ Yiib korok korokbed yiib yaa God ye weng daandiwendan kuu meenime. Yi dohiri kerekmen yaambéd yob iroon kuu wedme meenenib yi anam andi yaa kumunkingkime. ⁸ Amborom kuu ye yaa anam andiwenman Yesu Keresu kuu ibmo, maa maa kerimokban, kinoniib kibikiib aron korem.

⁹ Korondaiwe, kedmengkandi norod maa maa yaambéd ben angkanaib. Kedi, nub niindem aom kuu Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kumbéd aromni kuu amun, amowamob yaambéd animan nekwe ani kumbédban, keye yoman winiwendan kuu animan kembed ma awandimokban. ¹⁰ God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu bot wuubimbon arimbed dingkan aye nengke baeb kuu God yaa konimaib kuye dingkan animaib. Kumban nub kuu bot wuubimbon maa Yesumbed kingkin ye kerekmen yaambéd ongmoon kuu, nub niindem aom aromni yeman. Kuyaambéd God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan kuu ane aromnindeban, Yesu yaa anam andindo kowe.

¹¹ God dore Yuudan dore wedyiri dobiridan yi korok darewoob arimbed kuu dingkan umkan bene Yumbon Miin Karadmo Anam aom awunimaan kuu amarakmi dowad konimaan, kumban dingkan id kuu nimakarub yi dobirimbon kuye bunangkambéd nengke agedmo kerimaan. ¹² Kwani kowe, Yesu ye kangkon siti kuuk ambongko angkane bunangkambéd durud yewed kandoon, ye umkan yaambéd nimakarub bene karadmo kerundi dowad. ¹³ Kwana kowe, nub kangkon yeyiib yaa bunangka wenenub, yembed kwanoon kwane kerenub karak kandem. ¹⁴ Kirikee nub kuu aron korem kwane doberembanuun ye siti yiibban,

kumban nub kuu siti manandamuun kui ande meedmuub.

¹⁵Kwani kowe, Yesu yaambéd nub kuu munob koni yeman konemoon areb God yaa eso ande kubi weng konimo kamem. Kuye munob koni yeman kuu yena yaa God yaningko dakmi ye wengbed id irimaan. ¹⁶Kwane, amun amun kamiyib yena yaa numbiriyyib kuu nonondandaib, kukuu God yaa munob koni yeman kowe, kwananiib kuu yembed kubaneen. ¹⁷Yiib korok korok yi weng wengamberende awinenib yi deme aromkono yi dabderem aombed dobirime. Yi kuu God ye deme komarewa awinanuub kuu God yaa dianmo dakmanuub ande meeniyyib kumbed deme awine doberembirimaibdan areb kwane yiib yaa oone keendomberembirimaib. Yiib kuu yi weng wengamberende awinaniib kuu yi deme awini kuu kubimo keraniib, dabab keraibban. Kumban yiib kuu yi yaa kwanokban keraniib kuu yiib yaa ma awandokban keraneen.

¹⁸Nub dowad kurikuri kerime. Nub dowaken kuu kiwaan korem yaambéd nimakarub yena korem yi aningko kankoone dobaranduwed kowe, nubkaad nub meeni dohiri inamen kiwaan kuu yorokmo. ¹⁹Ne mim nembed yiib yaa nangkande yedmaan

kuu, kurikuri kamibko Godbed kiwaan ongmoko aron dukmenmo angkon yiiwiib yaa mana.

²⁰Sibi Ooni Ye Karub Darewoob Arimbed, nub Yariman Yesu, ye kuu Godbed aron korem ye amob weng ye umkan yaambéd bobnoon yirimbed nen demboon. Kuye God, yewenub ye God, ²¹ye dowaken yaambéd nub ambangki dowad ye deme aromkono amun korem bangkandok, kwane ye kubaneen yaambéd nub aom ambangkok. Yesu Keresu yaambéd kwanok, ye yaa nambiri aron korem korem yeman kerok. Anam kwanok.

²²Angkodmia, nembed yiib yaa nangkande yedmaan kuu, ne ongkandi weng kee awine kandime, nembed kerek wongkaan kee dukmenmo kowe.

²³Nub kuristen angkodmi Timoti kuu nen wii bunangka kowiwen kuu yiibkaadkerime andid. Kowe, yembed aron dukmenmo mananeenbed kuu, ne kuu ye yoom kere yiib yaa mene wedmendok mananiin.

²⁴Yiib korok korok korem yaayiyib God ye nimaya karuwa korem yaayiyib kuu kubendi weng kondime. Kane kane Italdan kuu yimbed yiib yaa kubendi weng kondiwen.

²⁵Kabamoon kondoon ye mimyob dowakenbed yiib korem yaa kerok.

Yems

Yems Ye Kerek

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Wongkoonman kuu Yesu ye daman Yems. Ye kuu Yuudan anam andi-wen kumbed ambibkin maa maa aom doriib kuyaa wongkoon. Ye dowaken kuu anam andi aromkonoyiib kerime anded. Kwane, anam andi anam kuu amun amun kamenabiyiib ande korok-boon. Kwane, anam andi anam kuu okad yiri ye meeni inameniibban ande korok-boon. Wongkoon ye weeb kuu AD 50 areb o AD 62 areb.

Korok Weng

1. Kubendi Weng Ibduruk (1:1)
2. Komboon Kaamobi Aom Kangdommo Dobirime Andi Ye Weng (1:2-18)
3. Wengambere Awine Kandiyiib Kwane Kamenabiyiib (1:19-27)
4. Yena Yaa Manmo Keraib Andi Ye Weng (2:1-13)
5. Anam Andiyiib Ambangkiyiib (2:14-26)
6. Nub Ong Kuu Ongme Kangkadme Oonem Andi Ye Weng (3:1-12)
7. Meeni Kangdom Kiwaan Ayoob (3:13-18)
8. Okad Yiri Ye Meeni Inamen Awinaib Andi Ye Weng (sapta 4)
9. Yiribman Yemoondanbed Yena Benkubunaib Andi Ye Weng (5:1-6)
10. Ongkandi Weng Yena (5:7-20)

1 Ne kuu Yems, God yoom Yariman Yesu Keresu yoom yi deme karub.

Amyenimbon wad ayoobdan boke-saware wenebe ambibkin maa maa kuyaom doriib, yiib yaa kubendi weng wongkane keendaan.

Yobdoodiib Birandiyiib Ye Dabab

²Nangkodmia, dabab maa maa yiib yaa meneboka, kubimombed dobirime, ³amborom kuu yiibkaad kuu dabab menebe yiib anam andi yaa komboon kaamondi kuu kangdommo doberembirime andi ye inamen darewoob keru yeman kowe. ⁴Kangdommo doberembirime andi ye inamen kuu yiminmo keraneen kuu, yiib inamen kuu Yesu arebmo yiminmo keraniib, yiib inamen aom kuu ma down keraanban.

⁵Yiib kuyaom kuu kanembed meeni kangdom embengmo keroka, God yaa kaamonok. God kuu amarakmoon dee ande onmiyiibban kumbed yiminmo bangkandi ye God kowe, kaamonaneen kuu Godbed inande konaneen. ⁶Kumban ye kaamoni God yaa kuu anam andene karekmiyiibban keraneen kumbed yimin, amborom kuu kanembed karekmoon kuu oknondok karamok ari nuubed kanbarande kawene kamene kamemo wenemoon areb kowe. ⁷Korondaiwa kwamune ye karub kuu Yarimanbed maawaneena maandaniin ande meenaan. ⁸Ye inamen kuu ayoob ayooob karub keroon. Ye inamen korem kuu konoo embeng barakbarak kamenu amonombemoon areb.

⁹Kuristen angkodmi ambokda keroon kuu Godbed kankoone yumbon ari konoon kowe kerengkanok. ¹⁰Kuristen angkodmi yiribman yemooniib keroon kuu Godbed kankubune yumbon yiri konoon kowe kwangkong kerengkanok, amborom kuu ye kuu nong wuung yeere bobnemoon areb keraneen kowe. ¹¹Kedi, aron yure yaro mananuuna nimin daananuun kumbed nong koknanuune wuung nuubne womberekore wuung ye manimanandeb kuu monmaraneen. Kwamune areb kii, yiribman yemoon ye karub kuu wan ambokibine

ye deme awinoon aom kumbed kwane bobnaneena dowan keraneen.

¹² Karub kanembed komboon kaamoni ye dabab meneboon yaa kangdommo dobaraneen kuu Godbed amun kerundoon, amborom kuu yiminmo dobaraneen kuu wadkeri ye kakman king ye korok ari dereni yeman areb kandaaneen. Kakman keyaa Godbed weng kunduk yedme kowoon, ye yaa mimyob dowaken keenimaibdan yi dowad.

¹³ Kwane, ambarakmok andi ye birandi eb yaa monoka, kekane yedmaab, “Kedi Godbed ne yaa ambarakmok andi ye birawi kamoon.” andaab. God kuu arewambded ye yaa ambarakmok ande bironindeban, ye kangkon karub kane yaa ma ambarakmok ande biranaanban. ¹⁴ Kumban nimakarub korem kuu yi inamen arewa yaambded dedmone dedmone kamoon kumbed ambarakmi yaa meeni dowakeniib keraiwe birondi-maan. ¹⁵ Kwane, meeni dowaken kee wanabemoon areb keranuun kuu yu dana kuu ambarakmi. Ambarakmi kaine amnaneen kuu bobni keraneen.

¹⁶ Nangkodmia, birondi yaa anam andaib. ¹⁷ Komo komo kuu demkoronmo munobmo bangkandi yeman amuniib kuu, Ewen ari doreen ye Ambembed bangkandaane kaminimaan. Ye kuu arona wooda mindonga ongmenaboos ye God, ye kuu kuruwak kan kwangka kowe kan kangka kowe kaimaib arebban, maa kere maa kere kaimokban. ¹⁸ Ye kuu ye dowakeniib keroonkob anam anam ye weng yaambded nub anam anduuwe, ongmandoone ye dana meed keruwen kumbed kumkam korem ongmenaboos kuu burudande yumbon ari kanduwen.

Yesu Ye Weng Amun Wengamberedandaib

¹⁹ Nangkodmia, meenime. Yiib korem kuu wengambiri yaambded kuu kirod-

mombded kii, weng dakmi yaambded kuu emambded, norin wandi yaambded kuu emambded kii, ²⁰ amborom kuu karub ye norin kuu Godbed dowaken keroon ye yorokmo dobiri kanminimokban kowe. ²¹ Kwana kowe, nenem inamen koremiib inamen arewa mimim koremiib kuu kwane kirarundenib, yiibka kankubuniyiib kereneb God ye weng yiib niindem aom arumenaboos yaa awinime. God ye weng kee bobni yaa burudande bindi yeman.

²² God ye weng kee kwane wengamberekoriwa kuyaa awinokban keraniib kuu, yiibka yiibmeren bironaniib. Kowe, weng keyaambded wengambere awinime. ²³ Kwane, karub kanembed God ye weng wengamberekore kuyaa awinokban kerimaan kuu, ok kuruwak yaa ye murubia wedmekore ²⁴ koronde wene ari ye murubia komarewa wedmoon kuu kirodmo nonondandemoon areb. ²⁵ Kumban, karub kanembed demkoron anammo ye amob, ambarakmi ye wii kanangka kowimaan ye amob kui, kuyaom kimingke korobe wedmemberene nonondandiyiibbanbed kwamunemo kamimaan kuu, komo komo kamaneen kuu Godbed amun kerunaneen.

²⁶ Kwane, karub kanembed yeka yedmaneen, “Ne kuu anam ande amob awinaan.” andaneen kuned kangkadme meenmiyiib dakmokban keraneen kuu, yeka yemereren birananeene ye anam ande amob awini ye kerekmen kuu anam idiibban. ²⁷ Anam ande amob awini ye kerekmen nub Ambe Godbed dowakeniib kerundene kuuu karadmo yorokmo yeman ande yedmoon kukei, dana anenab yoom nima irib yoom dabab komarewa kandiwen kuu wedme awandenib, yiibka okad yiri ye inamen arewa kumaom kombaraub ande kangkadmime.

Yena Yaa Manmo Keri Ye Inamen Ambangkaib

2 Nangkodmia, yiiib kwane nub Yari-man Yesu Keresu nambiriyiib doreen yaa anam andiwen kowe, yena yaa manmo keru ye inamen ambangkaib. ²Kwamune, karub maa gold ye dingki kandingiib deebe ebkad amunmombed inwaraneen kumbed yiiib kurikuri weng-bon aom meneena, kamboknon ye karub ebkad korobmo deeboon kangkon mananeen kuu, ³ebkad amun inwaroon ye karub kuyaamo kubenenib yedmenaniib, “Eb mene dibiri yeman amun karimbed dibere.” andaniib kumban, kamboknon karub yaa no yedmaniib, “Yakuyaa dobere.” o “Ne yon dad yir-imbed dibere.” andaniib kuu, ⁴yiiib kuu inamen arewa yaambbed andokbe karub yena ben ari keriiwa karub yena ben yiri kiribe keriiib kii! Kuku amunoo? Dowan!

⁵Mimiyob dowaken keendimain ye angkodmia, wengambirime. Okad yiridanbed kane kane yaa kamboknon andimaib ye karuwa nimaya kuu, Godbed kinoona yi anam andi yaa yiminmo kerekoriwa, oonimbon aom mimiyob dowaken keendoondan yi yumbon yeka ye weng kunduk kowoon kuu kandaniib. Eeyoo? ⁶Kumban yiiib kuu kamboknondan yaa weng arewambbed damangkandiwen. Ma, yiribman yemoondanbed yiiib yaa deme darewoob bangkandimaib kumban od embeng kondimaib dee? Yimbed yiiib awingke wengyundi dowad kangdod korok yaa be winimaib dee? ⁷Yiib Yariman yaningko amun kuu yimbed wengamborokbanabimaib dee? Korem kee kwamunemo kamimaib kuda.

⁸Kuned, God Ye Weng Karadmo aombbed nub King ye amob ye wengbed yedmoon kuu “Ebka ebmeren yaa mimiyob dowaken kowimaab areb kuu,

eb dia doriibdan yaa kwangkon kwane mimiyob dowakenbed keende.” andoon. Kuye weng kuu yiiibbed anammo awinaniib kuu, yiiib kuu yiminmo kamaniib. ⁹Kumban yiiib kuu yena yaa manmo keru ye inamen kwane ambangkaniib kuu ambarakmaniibe amobbed yiiib kuu amob domangkidan ande korokbendaneen. ¹⁰Kwane, karub kanembed God ye amob korem kuu oonoon kumban mimo domokbaneen kuu, ambarakme amob korem domangkoon ye karub keroon. ¹¹Kedi, Godbed yedmoon, “Nenem kamaab.” andoon. Kumban ye kangkon yedmoon kuu, “Kumka o kuman ayaab.” andoon. Kowe, yiiib kuu nenem kamimokban kumban kumka kuman ayiwen kuu yiiib kuu God ye amob domangkidan keruwen.

¹²Yiib kuu ambarakmi ye wii kanangka kowimaan ye amobbed wengyundaneen kuyaa meenmiib kumbed, kwamunemo dakmenib kwamunemo kamime. ¹³Amborom kuu kane kanembed ambarakmidan yaa mimiyob keende kakman are nonondandaanban kuu, Godbed yi yaa mimiyob keende kakman are nonondandiyiiibbanbed wengyundaneen. Mimiyob keende kakman are nonondandi kuu wengyundi burudande ari keroon ye inamen kii.

Anam Andiyiib Amun Amun Kamiyib

¹⁴Nangkodmia, karub kanembed Yesu yaa anam andaan ande yedmimaan kumban amun amun kamimokban kuu idiib dee? Anam andi keyaambbed Godbed bindaneen dee? Dowan! ¹⁵Kwamune, kuristen angkodmi maa wonong o karub kuu ebkadiibban animaniibban keraneen kuu ¹⁶yiiib kuyaombbed karub maambbed ye yaa yedmaneen, “Wene, amunmo doborok, ebkadiib animaniib kerok.”

andaneen kumban, komo dowan keroon yaa ma awanenaanban kuu idiib dee? Dowan! ¹⁷ Kwamune areb kuu amun amun kamiyiibban ye anam andi kuu anamban, bobnemoon areb.

¹⁸ Kumban karub maambed yedma- neen, “Karub maa ye no wengbed anam andi kumbed yimin, maa ye amun amun kamiyiib ye anam andi kangkon yimin.” andaneen kuu amunban. Ye amun amun kamiyiibban ye anam andi kuu korokbe- wok, yiminbanaa! Ne kuu ne kamiyiib kumbed ne anam andi korokbena. ¹⁹ No wengbed ye kuu anam andoon kuu God mimo, maayiibban. Kuu amun kumban, awad arewa kwamune yikaad kumbed kiringmenabiyyib unimaib.

²⁰ Inameniibbanman, eb dowaken kuu amun amun kamiyiibban ye anam andi kuu idiibban kuu korokbewok andewed dee? ²¹ Nub awo amaan yiri Abraham kuu nengke God yaa baeb koni dowad bot wenorene ye dana Aisek kande kan kwari kowoon kumbed Godbed ye yaa yorokmoman ande meenoon dee? Anamaa. ²² Kudi, wedmeewoo? Ye anam andiyiib ye amun amun kamiyiib ibmo daboknoon kumbed kwanoon. Ye komo kamoon kumbed ye anam andi kuu yim- inmo keroon. ²³ Kwane, God Ye Weng Karadmo aombed yedmoon, “Abraham kuu Godbed komo dakmoon yaa anam andoon kowe, Godbed ye yaa yorokmo- man ande kowoon.” andoon kuu anam id keroone, ye kuu God ye angkodmi andimaib. ²⁴ Nimakarub kuu yi anam andimo kumbed God yaa yimin keraan- ban, amun amun kamiyiib dabokniwed yimin keraniib kedi.

²⁵ Kwamune areb kuu kiwaan ari wonong Rehab kwangkong, yu kuu Yu- udan yi darobidan angkodmendenu ki- waan kimyen ari nongkobeen kumbed Godbed yu yaa yorokmo ye wonong ande meenoon dee? Anamaa. ²⁶ Karub id kuu kingkiniibban angkeen kuu bob-

noon kwamune areb kuu, anam andi kuu amun amun kamiyiibban kuu idiibban, bobnemoon areb.

Kaadkerimbed Komo Weng Dakmubka

3 Nangkodmia, yiib kuyaom kuu yemooonbed kwane God ye weng kedmengkandi ye korok korok kerem andaib, amborom kuu yiib yiibkaad nub kane kane God ye weng kedmengkanduubdan kuu yobdood kamkonomo arimbed wengyundaneen kowe.

² Nub korem kuu kiwaan yemooon yaambed amarakmi yaa kombirimaub. Karub kanembed weng arewa ambong ma yedmindo keraneen kuu, ye kuu demkoronmo ye karub, yeka yemeren kangkadme korobe oonimaan ye karub kui. ³ Kedi, nub kuu hoos mongkodkono aom angkani yeman kankereknekorub nen dewenebanuub kuu, hoos kumundin kuu nubbed komo kamanuub kuu nub wengmo wengambaraneen. ⁴ Ma, kwa- mune motod yaa meenime. Yi kuu ked- bon kedbon kwangkong nuubbed ben- winimaan kumban, kamundi ye ud em- beng yibi anuk angkeen kumbed motod oonoon ye karubbed awinene kunaya wanandameen kuyaamo wananeen.

⁵ Kwamune areb, nub ong kuu nub id aom kuyaa yone angkeen kuu embeng kumban, kuyaambed kerengkan weng miin dareb dareb meneboon. Meen- ime, nembereng embeng kumbed at biid koknoon yaa awine kande de- naneene, kwane denenmo wene dura darewoob kuu dene dookbemoon areb. ⁶ Kowe, ong kuu kwane amot areb. Ong kuu arewamo, indob o dingki o yon kwamune awene arebban. Kuuu karub id kumundin kan monmare arewa kerene, inamen korem be kiwaan arewa ari nongkobimaan. Kuuu kumbaanban

yamotbon ye inamen yaambéd kwane ambangkimaan.

⁷Dingkan maa maa korem, ayari oniib niiniib yiyiib ok niindem yiri dange weneen ye dingkaniib kuu karubbed bangkandaiwa amongkob kerimaib. ⁸Kumban karub maambéd ong kuu kan kwamune kerok ande ma kwanindo. Ong kuu kangkadmindeban ye barang miin arewa, arud niin ye ambod arewayiib areb.

⁹Kwane, ong mimo kumbed nub Yariman Ambe God yaningko kankoonenub, angkon ong mimo kumbed karub yena yaa woonbi weng dakmimaub, kuned nimakarub kuu Godbed yeka ye kuruwak ongmandoondan kui. ¹⁰Kube kankooni wengiib weng arewa ye woonbi wengiib kuu mongkodkono mimo kumaom kumbed menebimaan. Nangkodmia, kwamune kamaib.

¹¹Kwane, karamokiiwa okmanambon okiiwa kuu ok kirubdem mimombéd dabokne ibmo menebanuun dee? Dowan! ¹²Nangkodmia, yedob at arimbed olif yob iraneen dee o munid nong arimbed yedob yob dibaraneen dee? Dowan! Kwamune areb kuu karamok ye kirubdem aombéd ok ambod amuniib yaro menebaunban.

Ewen Ari Ye Meeni Kangdom

¹³Yiib kuyaom kuu kane kanembed meeni kangdomiib kerenib yorokmo meenimaib? Kee kwamune awiniibdan kuu yi meeni kangdom yaambéd yika kankubune amun amun kamimaib kumbed yi meeni kangdom korokbime. ¹⁴Kumban yiib niindem aom kuu wungkandi mung kook arewiib kirim inameniib keroka, kuyaa kerengkanaib, kuyaa aadikmaib. ¹⁵Kwamune ye meeni kuu Ewen arimbed minimban, kukuu okad yiri yeman, id ye dowaken yeman, awad arewa ye meeni kui. ¹⁶Kedi,

kunayambéd kwane wungkandiyiib kirim ye inameniib, kuyaa kwangkón ibonmo kerinban ye inameniib deme miin arewa maa maa korem kuu yiib wedmaniib.

¹⁷Kumban Ewen arimbed minimaan ye meeni kangdom kuu ibduruk kuu karadmo, angkon ari kuu yewenubbon ye inameniib arudiibban ema dobiri ye inameniib yena yi dabderem aom dobiri ye inameniib mimiob keende kakman are nonondandi ye inamen yiminmoyiib yob amunmo iri ye inamen yiminmoyiib manmo keru ye inameniibbaniib aadik-miyiibbaniib kui. ¹⁸Karub maa dore karub maa dore wedyiri dobere kiwaan ongme kunum keru ye karub kuu kab kib-ingkemoon areb yewenub bangkandaneen kuu yob wandemoon areb yorokmo dobiri kandaneen.

God Ye Dabderem Aom Dobirime

4 Komarewa keraankob yiibkareb nangmenabiyiib wengberenabiyiib kaimaib? Yiib id ye dowaken yaambéd amenengkanabe ben bangkandimaan kumbed yiib yaa nangbandimaanoo? Anamaa! ²Yiib dowaken yiribman amun maanda ande meenimaib, kumban kandokban kowe, yiib kuu ayako bobnok ande kamiib. Yiib kuu karub maa ye yiribman nembed kanda ande kamimaib kumban ma kandokban kowe, wengbiriyiib nangbiyiibmo kamiib. Yiib kuu kwamune ma kandokban amborom kuu God yaayiib kaamonokban kowe. ³Kwane, yiib kuu God yaa kaamoniwén kuu ma kandindo keriwén, amborom kuu inamen abdon ye dowad yaambédmo kaamonibko komo kondaneena kandaniib kuu yiib id ye dowaken yaamo kowe awinandamiibkob kondindo keroon.

⁴Yiib inamen God yaa kuu nenem wonong yu karuwiib kumban koronde karub yena yaa yarebimaun areb.

Karub kanembed okad yiri ye inamen yaa kube daboknaneen kuu God yaa arud wandembaraneen kuu yiybkaadkerindokowoo? Anamaa, kane kanembed okad yiri ye inamen yaa kube daboknaniib kuu God ye bondan keraniib kii. ⁵Kwane, God Ye Weng Karadmo aombed yedmoon kuu “Kingkin Karadmo nub niindem aom Godbed kowaana dobirimaan kuu ye dowakeniibban awad o kingkin maayiib mene nub niindem aom dohiri kuu yiminban, norin wandi yeman.” andoon kuu yiybbed meeniwen kuu idiibbanoo? Yii, idiib. ⁶Kwane, Godbed nub yaa ye kabamoon ye mimyob dowaken keendimaan kuu angkon ari yenayiib keendimaan. Kwamunekob, God Ye Weng aombed yedmoon, “Godbed kerengkandan yaa manmo kerimaan, kumban kankubune yirimbed dohiridan yaa ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kondimaan.” andoon.

⁷Kwani kowe, yiybka kankubune God ye dabderem aom dobirime. Yiyb anam andi kangdommo doriib kumbed Seten yaa manmo kerime. Kwananiib kuu yiyb yaa koronde yaro dore wananeen. ⁸God ye dia mene dobirime. Kwananiib kuu yiyb dia mene dobaraneen. Ambarakmidan, yiyb dingki oganabime. Inamen amuniib inamen arewayiib kamenabidan, yiyb niindem aom are karadmo kerime. ⁹Mimyob wandenib dabab warenib yuudi ameng kamime. Yiyb ambon kamenabi kuu amonombe dabab warime. Yiyb kubi kuu amonombe niindem aom yiminban kerime. ¹⁰Yariman ye murubia arimbed yiybka kankubunime. Kwananiib kuu yembed yiyb benkoobaneen.

¹¹Angkodmia, yiybkanmo yaa wengamborokbanabaib. Karub kanembed ye kuristen angkodmi

yaa wengamborokbanabaneen o ambarakmoon ande wungkananeen kuu, kuye wengbed God ye amob yaa wengamborokbanabe arewa ande wengyundaneen. Kwamune ye karub kuu amob awini ye karubban, amob yaa no wengyundi korok areb keroon. ¹²Kumban, Amob Ongmenabe Wengyundi Ye Karub kuu mimo, bindaneen o monmaraneen kuu yembedmo yimin. Kowe, yiyb kuu kane ye karub keriwenkob kwane yaro dore yiyb dia doriibdan kuu ben nongkobe wengyundandamiib?

Korondebko Godbed Eb Dobiri Kiwaan Ongmok

¹³“Kibik o awari kuu wene taun ke-maom o yamaom wenenub weeb mimo doberenub, od deme awinenub od darewoob ongmanuub.” ande yedmimaibdan, yiyb ne yaa wengambirime. ¹⁴Yiyb kuu awarimbed yiyb dohiri komarewa keraneen kuu yiybkaadban, kudi. Yiyb kuu amareng mana areb, kan yaro boknaana wedmaiwa aron dukmenmo angkon ika dowan keremoo areb. ¹⁵Kwana kowe, kekane yedmime, “Kee Godiib ye dowaken keraneen kuu, kwane doberenub deme kee kwamune awinanuub.” andime. ¹⁶Kumban yiyb kuu “Nub dowaken yaambbed kwamune awinanuub.” andimaib kuu kerengkan weng. Weng kwamune awene korem kee arewamo. ¹⁷Kwane, karub kanembed amun kami angkeen kuu wedmoon kumban ma awine ambangkindo kuu, ye kuu ambarakmoon.

Yobdood Weng Yiribman Yemoondan Yaa

5 Yiribman yemoondan, yiyb kuu weng kee wengambirime. Mimyob wandenib yuudi ameng kirindime, amborom kuu miin kubiyiibban ye dabab darewoob menene yiyb ari

kombere yerekmandameen kowe.
²Yiib yiribman kuu deende weneena, dobaabbed yiib ebkad ane biringkanaan weniwa kamiib. ³Yiib od goldiwa silvaayiwa kwangkong kemengkod dore weneena kameen. Ku kemengkod dore weneen kumbed aron yimin wande wenuun yaron arimbed yiib yiribmana biamoda yiibka kirim keriwen ande korokbendenib, yiib id yaa kwane amot areb dene ane dandaneen.

⁴Kedi, yiib demedan yiib yongbon aombed id wandiwen yaa od korobe bangkandindo kumbed amarakmi kee wedmime ande baande kamiib kii. Kwane, yi weng kee wene Aromkonomo Ye Yariman ye kerendem aom awunoona wengaboroon. ⁵Kwane, yiib kuu okad yiri doriib kuu yiribman yemoo ibonmo beo ano doriibdan. Yiibbedmo kubena keeniwendan. Yiib kuu animan duudkab kiom anengkanao karub kiom kiommo wiribiib kuu, dingkan areb kaiderebiwed yenbande ani yeman areb keriwen, wengyundi yaron yaa meenimokban kowe. ⁶Kwane, yiibbed yorokmodan yiib yaa manmo kerindo kuyaa dudimbed wengyunde amarakmiwen andekorib oogoodmo yenib nongkobiwen.

Dabab Menebanean Yaa Yodbiriban Iwarimbed Dobirime

⁷Angkodmia, yodbiriban iwarimbed dobirime, kwane ari wene Yariman mananeen yaron kerok. Wedmime, yongbon yarian kuu okad ongme kab arumekoriwa yodbiriban iwarimbed doberemberenib am mini aron keruko am monoko nub kab kuu yeederene id yemoo keroka ande meedme doberembirimaib kii. ⁸Kowe, yiib kwangkong yodbiriban iwarimbed doberemberene kangdommo dobirime, amborom kuu Yariman mananeen yaron kuu dia doreen kowe.

⁹Angkodmia, yiibkanmo yaa mungkubmangkab kamaib. Kwamaniib kuu yiib bene wengyundaneen. Wengyundi Ye Korok kuu yiib ambib ambongko yaa mene doremoon areb keroon. ¹⁰Angkodmia, profesidan yaa meenmime. Yi kuu Yariman yaningko yaambbed dakmenabiwe yenambbed durud yewed yi yaa bangkandiwen kuu yodbiriban iwarimbed doberembiriwen. Yi dohiri kerekmen yaa meenmenib kuye yoman winime. ¹¹Kwane, iwari meenme kangdommo doberembiriwendan kee Godbed amun kerundoon ande yedmimaub kuda. Jobbed dabab meneboon kuyaa iwari meenme kangdommo doberemboroone Godbed ye dowad komo ambangkoon ye weng kuu yiib kuu wengambiriwen. Yariman kuu mimyob keendiyiib mimyob keende kakman are nonondandiyiib yiminmo awinoon.

¹²Nangkodmia, weng darewoob kuu kei. Wiim aangeke yedmaib, Ewen ari o okad yiri o yiribman komo komo yaningko yaambbed kowe yedmaib. Kwane, yiib weng yedmandamibka, ee keroka kwane no ee andime, ma, yii keroka kwangkong kwane no yii andime. Yiib kwamaniib kuu yiib yaa wengyunde dabab kondaanban.

Yiib Anam Andi Yaambbed Kurikuri Kerime

¹³Karub kanembed dabab kandoka yeka kurikuri kerok. Karub kanembed kuboka yeka God yaa yookiib wingke kube kankoonok. ¹⁴Kwane, karub kanembed bob anikad kande angkimboroka yeka kurikuri yi korok korok baandok. Baandoko yi kumbed menebenib Yariman yaningko yaambbed ye korok ari oiyo bune kurikuri kamenime. ¹⁵Anam andi yaambbed kurikuri kamenaniib kumbed bob

anikad angkeen ye karub kuu Godbed ongmenaneena wadkeraneen. Kwane, ye kuu amarakmoon keraneen kuu Godbed are nonondandaneen.

¹⁶Kwana kowe, Godbed yiib ongmenaneena wadkeraniib ye dowad yiib amarakmi kuu yiib kuristen angkodmia yaa neman dianmo dakmoon dakmoon kamenekorib neman kurikuri neman kurikuri kamime. God ye yorokmoman ye kurikuri kuu ambangki yiminmo keru yeman. ¹⁷Elaidya kuu karubmo, nub areb. Kwane, ye kuu kamkonomo kangdommo naawonbed am monokban keruk ande kurikuri kamoona kuu kwane weeb ayobmim ari wood benmeyib

amiib minimban keroon. ¹⁸Kwamune, angkon ari yembed ika kurikuri keroona am ika muneena kwane ika animan kab dembe wonoon.

¹⁹Nangkodmia, karub kanembed karub maa anam anam ye kiwaan koronde angkani ye karub wedmenaneen kuu kuye kiwaan ari ika nenwananeen kuu, ²⁰weng keyaa ika meene. Karub kanembed amarakmi ye karub kiwaan abdon ari weneen kuu amonombe nen kiwaan amun ari nenwananeen kuu, amarakmoon ye karub kuu ye bobni yaa burudande bindaneene amarakmi miin yemoon kwangkon are nonondandaneen.

1 Pita

Pita Ye Kerek Mimo

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pitambéd kerek kee Rom aombéd wongkoon. Wongkoon ye weeb yaa kuu Saesaa Nerombéd kuristendan yemooñ yembandoone dukniwen. Anam andiwendan yaa kuu durud konde yebandi yemooñ meneboon kowe, Pita ye dowaken kuu yi anam andi aromne kangdommo doberembirime ande wongkoon. Ye kuu Yuudan anam andiwen yaamomban anam andiwendan korem yaa wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 64 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (1:1-2)
2. Nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God Yaningko Kankooni Ye Weng (1:3-12)
3. Karadmo Dobirime Ande Ongkandi Ye Weng (1:13-5:11)
4. Kerek Keye Kerekmen Dowad (5:12)
5. Yeenbon Kubendi Weng (5:13-14)

1 Ne kuu Pita, Yesu Keresumbéd ki-noona ye apaso keraan.

Godbed kinoondan, okad yiri kuu yi-iwambibkin anambandan, buyokbayok keroone ambibkin Pontusiwa, Galasi-ayiiwa, Kapadosiayiiwa, Esiayiiwa, Bitiniayiiwa aom doriib, yiiib yaa kerek kee keendaan. ²Yiib kuu kurin kurin kuu Ambe Godbed meenmendekoreked kinooñ. Kukuu ye Kingkinbed karadmo ongmeni yaambéd Yesu Keresu ye weng wengambere awini ye dowadiib ye umkanbed yiib niindem aom arendi ye dowadiib kinooñ.

God ye kabamooñ kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo

dobiriyiib yiib yaa bangkandoka yiminmo kerok.

Nub Dowad Godbed Bindoon Ye Kerekmen

³Nub korem nub Yariman Yesu Keresu yambe God yaningko kankoonem! Godbed mimyob miin darewoob keende nub kakman aroon kumbéd, Yesu Keresu bobnoon yiri ika demboon yaambéd wadkeri yeeb kondooñ, ika woonenub anam kwananeen ande meedmi anammoyiib doruub. ⁴Kwane, ika woonuwen yaambéd monmarindeban deendindeban korob kerindeban ye weng kunduk kanduwen. Kukuu yiib dowad Ewen ari kowoon. ⁵Kwane, yiib yaa dabab menebaneen kuu yiib anam andi yaambéd God yaromkonombéd dorondare oonendaneene kwane wene aron yeenbon arimbed Godbed bindaneen ye kerekmen kuu dian keraneen. ⁶Kuye dowad yiib kuu kubi darewoob keriwén. Aron dukmen kuu kiwaan yemooñ yaambéd yiib yaa dabab meneboone yuudi areb keriwén kuned, God ye weng kunduk kuyaa kubiyiib keriwén. ⁷Kwane meneboon kuu yiib anam andi kuu anam ande korokbi ye dowad. Kwane anam ande awinaniib kuu Yesu Keresu dian keraneen yaron arimbed aningko kankooniyiib nambiriyiib aningko darewoob ariyiib Godbed bangkandaneen. Kedi, yiib anam andi kuu amotbed dene karadmo keroon ye bot gold burudandoon, amborom kuu aron yeenbon arimbed Godbed gold kuu monmaraneen kowe. ⁸Yiib indowiib Yesu yaa wedmenindo kuned, mimyob dowaken keenimaib. Kibireb wedmenokban doriib kuned, ye yaa anam andiwe dakme id korokbinban ye kubi darewoob nambiriyiib yiib niindem aom demboon, ⁹amborom kuu

yiib anam andiwen kumbed Godbed bindi ye yumbon kondoon kowe.

¹⁰Godbed bindi keye dowad profesi-dan kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yiib yaa mananeen ye weng unyemanbed dakmiwen kumbed, yi kuu God Ye Weng yaambbed kimingkanmo wene korobe onmiwen kuu, ¹¹Keresu ye Kingkin kuu korokbeena Keresu kuu durud yewed kandene yoman nambiriyiib keraneen kuu komo aron arimbed komarewa kere kwananeen kuu kaadkerandamiib. ¹²Korokboona wedmiwen kuu yika yi dowad deme kee awinindo, yiib dowad awiniwen. Unyemanbed komo dakmiwen kuu, Ewen arimbed kowoona monoon ye Kingkin Karadmo yaambbed Yesu ye weng amun dakmidanbed yiib yaa kwane daandiwen. God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken yiib yaa komarewa mananeen ye weng kee engyu kangkon kaadkerandamiib kii.

Karadmo Dobirime

¹³Kwani kowe, yiib inamen kuu God ye deme awini dowad nekwane dobirime. Yiibmeren kangkadmime. Yiib yaa God ye amun kerundi Yesu Keresu dian keraneen yaron arimbed kondaneen kuyaa kuu, ongme meedmime. ¹⁴Arian yi weng wengambiri dana areb, yiib kuu anak God yiibkaadbanbed dobiriwon ye inamen arewa kuye yoman ika wanaib. ¹⁵Yiib yaa baandoon ye God kuu karadmo kowe, ye areb keranib komo komo kaman-damiib korem kuu karadmo ye inamen yaambbed ambangkime, ¹⁶amborom kuu God Ye Weng aombbed wongkoon kuu “Karadmo dobirime, amborom kuu Ne kuu karadmo kowe.” andoon.

¹⁷Yiib kuu kumun mimo yaambbed nimakarub korem wengyundi ye God

yaa kurikuri kerimaib kuu Ambe andi-maib kowe, okad yiri doriib yaron kuu okad yiri kuu nub ambibkin anam-ban ande kwane doberenib uniyiib God yaningko kankoonimamime. ¹⁸Kedi, yiibkaad kuu yiib kuu yiib awoya yi inameniibban ye dohiri yaambbed bidnoon kuu od gold o od silvaa areb monmaraneen ye barangbedban, ¹⁹Keresu ye umkan kuu barang darewoob yeman. Ye kuu arewayiibban demkoroonmo ye sibi mana areb kere Burudandoon ye orok yaron arimbed nub dowad ayiibe bobnoon kui. ²⁰Ye kuu okadiib kumkam koremiib ongmenaboon yaron anak yir-imbed Godbed kinoona, yeenbon yaron kemaom yiib dowad angkadere dian keroon. ²¹Yesu yaambbed yiib kuu God yaa anam andiwen. Godbed ye nen demboone wadkeroone nambiriyiib konoon. Kwani kowe, yiib anam andiyiib anam id keraneen ande meedmiyiib kuu God yaambbed kii.

²²Yiib kuu anam anam wengambere awiniwen kumbed yiib niindem aom karadmo keranib, aadidmiyiibban ye mimyob dowaken yiwangkodmia yaa keendimaib kowe, mimyob dowaken darewoob kere anammo keendime. ²³Kedi, yiib kuu ika wooniwen, kumban duknimaibdan yaambbedban, bobnindeban ye God yaambbed ika wooniwen. Kuku wadkeriyiib dowan kerindeban ye weng Godbed yedme kowoon yaambbed kii. ²⁴Kedi, God Ye Weng aombbed wongkoon kuu, “Nimakarub korem kuu kerek areb, yi yirin kami kuu at wuung nong wuung areb, kerek nuubnaiwe wuung kirobimaib, ²⁵kumban Yariman ye weng kuu aron korem angkimbaraneen.” andoon. Weng kee yiib yaa daandiwen kui.

Yesu Ye Weng Kuu Ambodiib Kowe Awinime

2 Kwani kowe, maa yaa norin wandemberembiriyiib dudanabiyiib aadidmiyiib wungkandiyiib wengamborokbanabiyiib kuu korem yidme arime. ²Dana monob yeeb woonuune muk yaa moom bobne anemoon areb, Yesu ye weng amun ye muk karadmo yaa meeni darewoob kerime. Kwane ananiib kuu Godbed bobni yaa burudande bindoon ye meeni kangdom yaa kaine amnaniib, ³amborom kuu Yariman ye amun amun kami ye kiwaan kuu yiib wedmiwen kowe.

Yesu Kuu Wad Doreen Ye Bot

⁴Ye kuu Wad Doreen ye Bot. Nimakarub ye yaa wunekariwen kumban, Godbed ye yaa kinene bobne komboroon. Kwane, yiib kuu ye yaa meniib kuu ⁵yiib kangkon wad doreen ye bot areb keriiwe, Godbed bene kingkin kerekmen ye ambib yenbeena God dore nimakarub dore wedyiri dobiridan karadmo keriiib. Kowe, Yesu Keresu yaambad yiib kuu God yaa munob koni yeman bangkandimaib areb yiibka ye yaa kingkin kerekmen yaambad konimaiwe, yembed kuboon. ⁶Kedi, God Ye Weng Karadmo aombad yedmoon kuu, “Kedi, nembed Saiyon ye siti aombad ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot kowaan, kukuu nembed kinaan ye bot, bobne kombaraan ye bot kui. Kowe, kanembed ye yaa anam andaneen kuu, karak kandaanban.” andoon.

⁷Kwane, yiib anam andiwendan kuu bot keyaa bobne kubudiriwen. Kumban anam andindodan kuyi dowad God Ye Weng aombad kwamune yedmoon,

“Bot kuu boyambib yenbidanbed kankorariwen kuu, ambib kumundin amun yenbi ye dongka bot keroon.” andoon.

⁸Kwane angkon ye dowad God Ye Weng aombad yedmoon kuu, “Ye kuu boyareb, nimakarub boknande komborok andi yeman, ye kuu dumnad areb, nimakarub boknande kombiri yeman.” andoon.

Yi kuu God ye weng yaa wengamberebandiwen kowe, boknande komborok andiwen. Kuye dowad yi kuu kinoon.

⁹Kumban, yiib kuu Godbed kinoondan, Korok Darewoob ye dore nimakarub dore wedyiri dobiridan, karadmo kamidan, God ye karuwa nimaya kui. Kwane keriiwen kuu kumun yiri doriwa baande bene ye nambiri amun kai aom wooroon ye God yaa kubi wengiib yaningko kankoonime anded. ¹⁰Anuk kuu yiib kuu God ye nimaya karuwamban, kuned kibikee ye nimaya karuwa keriiwen. Anuk kuu yiib kuu God ye mimyob keende kakman are nonondandi kandindo, kuned kibikee yiib kuu kwamune kandiwen.

Amun Amun Dobiri Ye Kerekmen

¹¹Nangkodmia, okad yiri kuu yiwambibkin anamban, okad yiridan yaa yiib kuu noroddan kowe, yiib yaa ongkande yedmaan kuu yiib id ye inamen kamaib. Inamen kee yiib kingkin yaa nangmene bon keroon. ¹²Yiib kuu God yaa anam andindodan kuyaom doriib kuu miin amun dobirime. Kwananiib kuu yiib yaa amarakmidan andaniib kumban yiib amun amun kami kuu wedmendekore Godbed mananeen yaron arimbed ye aningko kankoonaniib.

¹³Yariman ye dowad kuu yiibka kankubune okaddan yi korok korok korem yi dabderem aom dobirime. King

kuu korok korok korem yi korok kowe, ye yaayib ¹⁴yembed amarakmidan yaa ukum kondenib amun kamidan yaa kube ongkandi ye aromkono kondoon ye korok korok yaayib kwanime. ¹⁵Amborom kuu God ye dowaken kuu yibbed amun kamaniib kumbed inameniibbandan yi ogood weng kebengkok anded kowe. ¹⁶Godbed amarakmi yaa kuu yib be yedere obon kerundoon kowe kwamune dobirime. Kumban kwamune doberenib aadidmiyibbed amarakmi dabokne dobaraib. God ye demedan kerime. ¹⁷Nimakarub korem yi aningko kankoonenib, anam andiwendan yaa mimyob dowaken keendenib, God yaa unenib, king yaningko kankoonime.

¹⁸Demedan, yib kuu yib korok korok yi dabderem aom doberenib yi aningko kankooni ye inamenmo awinime. Yib yaa nangkemmo amun amun kami ye korok korok yaamomban, kamkonomo kami ye korok korok yaa kangkon kwanime. ¹⁹Amborom kuu kane yaa idiibban durud yewed bangkandaneene God ye dowad iwari kere kangdommo doberembaraneen kuu amun kowe. ²⁰Kumban yib kuu amarakmaniwe wurudbed yewed kondaneene iwari kere kangdommo doberembaraniib kuu, Godbed kakman Ewen arimbed kowaneen dee? Dowan! Kumban yib kuu amun amun kamaniwe yewed kondaneene iwari kere kangdommo doberembaraniib kuu Godbed yib yaa kubendaneen.

Yesu Ye Yoman Winime

²¹Kuye dowadbed God kuu yib yaa baande kinoon, amborom kuu Yesu Keresu yib dowad durud yewed kandoon kowe. Kuku yib wedme kwanime ande korokbendekore ye areb kere ye yoman winime anded.

²²Ye kuu ma amarakmindoo,

ye mongkodkonombed dudanabi wengiib ma yedmoona wengambirindo.

²³Ye yaa nongdomatom ande yedmiwen kuu ye kuu neman kwamune inandindo. Ye yaa durud yewed koniwen kuu yib yaniin andi ye weng inandindo. Ye inamen maa keroon kuu yorokmo wengyundi ye God ye dingki ari yeka kan konoon.

²⁴Ye kuu yekareb nub amarakmi korem kuu ye id arimbed at ming ari karine bobnoon. Kuku nub kuu amarakmi yaa bobnemoon areb kerubko yorokmo dobirime andi ye dowad kwanoon. Kedi, ye id yaa anbandiwen kumbed yib kuu wadkeri kandiwen. ²⁵Amborom kuu anak kuu yib kuu sibi areb awerendobenanmo yarebimaib, kumban kibikee yib kuu yib kingkin Dorondari Ye Karub, Sibi Ooni Ye Karub, Yesu kui, ye yaa ika miniwen.

Amered Yoom Korobe Dobirime

3¹⁻²Kwani areb kuu nima yib kwangkong yibka kankubune yib amered yi dabderem aom dobirime. Yib amered kuu Yesu ye weng yaa anam andindo kumbed yibbed inamen kee kamaniib kuu, yib wengbedban, yib dohiri amuniib yib inamen karadmoyiib God yaningko kankooni ye inameniib wedmekoriwa yena kuu God yaa anam andaniib. ³Yib kerengkandimbon kuu kad angka inwari yaambed keraib, awung bedmenabe inwariyib gold ye itoowiib ebkad amuniib kwane awenembed kerengkandi dowad inwaraib kui. ⁴Inamen maaaa kere yib kerengkandimbon kuu yib niindem aombed inamen iwariyib nangkemiib keraniib kuu Godbed yib yaa kubi darewoob keraneen. Inamen kee koyu yi kerengkandimbon arebban, kiomne arewa keraanban. ⁵Kedi,

Godbed oonendimaan andiwen ye nima karadmo kurin anukbed doboriwen kuu kwamunemo kamiwen. Inamen kee awiniwen kumbed kerengkandimbon keriwen. Yi kuu yi amered yi dabderem aom doboriwen. ⁶Yi kuu Serambed Abraham ye weng wengamberenu ye yaa ne korok andimaun areb keriwen. Yiib kuu inamen yorokmo kamenib uniyiibban dobaraniib kuu yu meed keraniib.

⁷Karub yiib kwangkon yiib amered yaa awandi ye meenyiibbed dobirime. Yi aromkono kuu karub yi aromkono arebban, darewoobban kowe. Angkon yi kuu yiib yoom kabamoon kondoon ye wadkeri kandaniib kowe, yi aningko kankoonne awandime. Kwananiib kuu yiib kurikuri God yaa daani ye kiwaan kebenaanban.

Arewa Meneboon Yaa Neman Kwamune Inandaib

⁸Weng yeenbon kuu, yiib korem kuu inamen mimo meeni mimo kerenib ambanga oniya yaa mimyob dowaken keendimaib areb kerenib, dabab meneboondan yaa mimyob keendenib yi-ibkareb kankubunime. ⁹Karub kanembed yiib yaa arewa kamaneen kuu neman kwamune inandaib. Angkon yiib yaa nongdomatom ande yedmaneen kuu neman kwamune inandaib. Yiib yaa kwamune kamoka ye yaa neman God yaningko yaambad amun kerunime, amborom kuu Godbed yiib yaa kwamune kamime ande kinoon kowe. Yiib kwananiib kuu yiib yaa God yaningko yaambad amun kerundaneen. ¹⁰Kedi, God Ye Weng aombad yedmoon kuu, “Kane kanembed kubembirimame amunmo dobarandamiib kuu, weng arewayiib dudanabi wengiib kuu deerewande korondime.

¹¹Arewa yaa koronde amonombe amunmo kamenib,

yewenubmo dobori ye kiwaan onme wedme kwari dobirime.

¹²Amborom kuu Yariman kuu yorokmodan keendombere oonene, yi kurikuri yaa korobe wengambirimaan kowe.

Kumban Yariman kuu arewa kamidan yaa manmo keroon.” andoon.

¹³Ma, amun amun kami kuu yiib dowaken darewoob keraniib kuu karub maa yiib yaa yenbandaneen dee?

¹⁴Kumban yiib kuu kwamune inamen yorokmo kamaniwe yenbandaneene durud yewed kandaniib kuu Godbed amun kerundaneen. God Ye Weng aombad yedmoon kuu, “Yi komo komo yaa unimaib kuu yiib kuyaa unaib, binangke unembaraiib.” andoon.

¹⁵Ma, yiib inamen aombad Yesu Keresu yembedmo kuu nub Yariman andime. Yiib kuu Yesu yaa anam ande meedme doriib yaa karub kanembed kaamondi ye dowad kuu nekwe doberembirime. Kuned yiib inandi kuu emayiib kaamonoonman ye aningko kankooniyiib ¹⁶ambarakmiyiibban ye inameniib kwane kerok. Kwane inandaniib kuu kane kanembed yiib amun amun kami Yesu ye dowad awinimaib yaa inamen arewa ande yedmaniib kuu, yi weng arewa yaa karak bobnaniib. ¹⁷God ye dowaken keroka, yiib kuu amun amun kamiwe yenbandaniib, kedi, amun amun kamiwe yenbandiwa durud yewed kandi kuu amun, arewa kamiwed yenbandiwed durud yewed kandi arebban.

¹⁸Kedi, nimakarub yi ambarakmi korem ye dowad kuu Keresumbed mimo bobnoon, yorokmomanbed yorokmobandan yi dowad bobnoon kui. Ye bobnoon kuu God yaa yiib be mananded. Ye id ayiwa bobnoon kumban, ye kingkin yaa kuu wadkeri konoon. ¹⁹Kwane, ye kingkinbed wenene dukniwendan yi

kingkin wii aom doriib yaa ye weng daandoon. ²⁰Yi kuu kurin kurinbed Noambed motod yengboon yaron yi dowad God kuu yodbiriban iwari meedmo doreen kumban, God yaa wengamberedandiwen. Motod aomniwendan kuu yemoonban, kaning kaningiibmo kuu okbed yukne yeen yaa burudande bindoon. ²¹Ok kee Godbed yiiib bindi ye baptais kerundi ye kumun korokboon. Kukuu yiiib kad angka koroom okambi ye dowadban, God ye dowaken yaambded dobaraniin andi ye inamen ye dowad kui. Kukuu Yesu Keresu bobnoon yiri ika nen demboon yaambded Godbed bindoon. ²²Ye demboon kumbed Ewen ari daanekore God ye dingki wiwi angkambded doroon, engyusiwa kane kane korok keriwendaniwa kane kane aromkono keriwendaniwa yi kuu ye dabderem aom doriib.

Yesu Ye Inamenmo Awinime

4 Kwane, Keresu kuu ye id kuu durud yewed kandoon. Kwani kowe, yiiib kwangknon ye inamen areb kere aromnime, amborom kuu kane kuu ye id durud yewed kandoon kuu ambarakmi yaa kuu korondoone kowe, ²kwamune kandoon yaronbed nare ari kuu, ye kuu ye id ye inamen yaambded dobaraanban, God ye dowaken yaambded dobaraneen. ³Kedi, God yikaadbandan yi dowaken yaambded dohiriwen areb yiiib kuu anuk kwamunemo dohiriwe aron yiminmo kereen. Kowe, keye inamen kee, id ye dowaken kamiyiiwa nenem kami ye moomiiwa ok arewa yemoon anembiriyiiwa disko andenabiyiiwa dudi god yaa bumangke kurikuri keru ye inamen miin arewayiiwa kamembirimaib kui. ⁴Kwanimaibdan wedmiwen kuu yiiibbed yi yaa dabokne kamokban keruwen kowe, ke komarewa kii andenib yiiib

yaa wengamborokbanabiwen. ⁵Kumban yimbed komo dowad kwamenabiwen ye weng kuu wadkeridaniib dukniwendaniib yaa wengyundi dowad nekwoon ye God yaa dakmaniib. ⁶Kwanikob, dukniwendan yaa kwangknon Yesu ye weng amun daandoon kowe, yi kuu nimakarub korem areb yimbed wad dore ambarakmiwen kuu Godbed wengyundaneen kumban, Godbed doreen areb yi kuu kingkin ye kerekmen yaambded wad dobaraniib.

God Ye Deme Yaromkono Kuu Korobe Awinime

⁷Kumkam korem yimin wandi yaron kuu dia kereen. Kwani kowe, korobe meenenib yiiibka kangkadmime. Kwananiib kuu yiiib kurikuri kuu yimin keraneen. ⁸Inamen darewoob ari kee mimyob dowaken darewoob neman keenoon keenoon kamime, amborom kuu ambarakmi mimim yemoon kai kuu mimyob dowaken kumbed dabune kebenimaan kowe. ⁹Mungkubmangkawiibban kumbed neman angkodmenoon angkodmenoon kamime.

¹⁰Yiiib mimim yaa kuu Godbed ye deme awini ye inamen mimim kuu kabamoon bangkandoon. Kukuu Godbed kabamoon kandoon ye mimyob dowaken ye deme mimim kowe, yena yaa ambangkane awandi dowad korondiyiiibban kwane ambangkime. ¹¹Kanembed God ye weng daandi ye deme awinoka, kaadkerok, Godbed daandimaan areb kerok. Kanembed awandi ye deme awinoka, Godbed yaromkono kandoon kumbed awandok. Kwananiib kuu komo kami korem kumbed Yesu Keresu yaambded God yaningko kankooni yeman. Ye yaa kuu nambiriyiiib aromkonoyiiib kerok, aron korem korem. Anam kwanok.

Kuristendan Kuu Durud Yewed Kandaniib

¹²Nangkodmia, durud yewed ye dabab yiiib yaa menebeen kuu yeka maaaa norod ye komboon menebeen manok ande meenenib binangkaib. ¹³Kuned yiiib kuu Keresu durud yewed kadoon ye dungkun kandiwen kowe kubime. Kwananiib kuu ye nambiriyiib dian keraneen yaron ari kuu kubi miin darewoob keraniib. ¹⁴Yesu yaa kongeniwen kumbed yiiib yaa weng arewambed damangkandaniib kuu Godbed yiiib yaa amun kerundoon, amborom kuu God ye Kingkin nambiriyiib yiiib yaa ibnendoon kowe.

¹⁵Yiib durud yewed kandi ye ambokab kuu kumka kumaniywa yid biyiiwa amarakmi yenayiiwa o no wingkanambengkaniib kuyaambed kamaib. ¹⁶Ma, yiib kuu kuristen keriwen ye dowad durud yewed kandaniib kuu karak bobnaib, Keresu yaningkoyiib yiiwaningko yaa ibmo daboknoon kowe God yaningko kankoonime. ¹⁷Kedi, nimakarub yaa wengyundi yaron kuu muneen. God ye nimaya karuwa yidin yaa wengyundandeen kowe, God ye weng amun wengamberedandiwendan yaa komarewa wengyundaneen? ¹⁸God Ye Weng aombed yedmoon, “Yorokmodan bobni yaa burudande bindaneen kuu yobdood kowe, Godiibbandaniib amarakmidaniib kuu komo keraniib?” andoon.

¹⁹Kwanikob, God ye dowaken yaambad durud yewed kandiwendan kuu, ma korondiyiibban ye Ambengan God ye dingki ari yiiibka konenib, amun amun kamembirime, korondaib.

Ongki Weng Kurikuri Aamkono Aamkono Yaa

5 Keresu komarewa durud yewed kandene bobnoon kuu ne indowiib wedmeni, nambiri dian keraneen yaa daboknaneen ye karub kerani, nangkon kurikuri aamkono keraan kowe, yiib kurikuri aamkono aamkono yaa ongakandi weng yedmandamaan kukei. ²God ye nimaya karuwa yiiibbed ooniibdan yaa sibi keendombere oonidan areb ongme keendombere oonime, yiib yaa yenambad ande dedmoniyiibbedban, yiib dowaken kerundimbed oonime. Kuuu God ye dowaken yiib yaa. Kuye deme ye kakmaniib kandi ye inamen kowe awinaib, awandi ye dowaken darewoob kumbed awinime. ³Yiib dingki ari kondoondan yaa dedmobende keanime kwanime kami ye korok keraib. Yiib dohiri amuniib weng amuniib kumbed yi yaa inamen amun korokbendime. ⁴Kwamaniib kuu Korok Korem Yi Yariman angkadaraneen yaron arimbed korob kerindeban ye kakman nambiriyiib king ye korok ari dereni yeman areb kandaniib.

Ongki Weng Kuristendan Korem Yaa

⁵Keweda koyuya, yiib kangkon aamkono aamkono yi dabderem aom dohirime. Yiib korem kuu yiiibkanmo yaa kerengkaniibban kankubune yirimbed dohirime, amborom kuu God Ye Weng aombad yedmoon, “Godbed kerengkandan yaa manmo kerimaan, kumban yika kankubune yirimbed dobiridan yaa ye kabamoon kondoondan yee mimyob dowaken kondimaan.” andoon.

⁶Kwani kowe, yiiibka kankubunenib God ye dingki dabderem aom dohirime. Kwananiib kuu God ye dowaken

keroon yaron arimbed benkoobaneen. ⁷Ye kuu yiiib yaa dowakeniib kerene awandembirimaan kowe, dabab yaa meeni darewoob korem kuu ye dingki ari nongkobime.

⁸Yiibkareb kangkadme keenombirime. Yiib bonman, Seten kuu laiyan arud kabang kameen kumbed nimakarub anandameen areb yarebeen. ⁹Yiib anam andi kangdommo doriib kumbed ye yaa manmo kerime, amborom kuu yiib kuristen angkodmia okad yimin yimin yaa doriib kuu yiib durud yewed kandiwen areb kwamune kandiwen kuu yiibkaadkeriwen kowe.

¹⁰Kabamoon kondoon ye mimyob dowaken korem ye God, Yesu yaambéd dowan kerindeban ye nambiri dabokni dowad yiib yaa baande kinoon ye God kui, yiib durud yewed kandiwe kibikbed nare ari aron dukmen keraneen kuu yembed yiib yaa demkoronmo ongmene anam andi kangdommoyiib aromkonoyiib kiringmindeban ye anam

andiyiib kondaneen. ¹¹Ye yaa ooni ye aromkono aron korem korem kerok. Anam kwanok.

Kubendi Weng

¹²Ma korondiyiibban ye kuristen angkodmi Sailas, kuu kwamunemo wedmenaani kui, ye kuu awawoonkob kerek dukmen kee yiib yaa wongkane keendaan. Yiib yaa kube ongakandeni weng keyaambéd Godbed kabamoon kondoon ye mimyob dowaken anam kuu korokbendaan. Keyaa kangdommo kere dobirime. ¹³Yiib ibmo kinoondan Babilon aom doriib kumbed kubendi weng yiib yaa keendiib kii. Ne dana Maak kangkon kwamune keendoon. ¹⁴Yiibkanmo yaa mimyob dowakeniibbed kubenoon kubenoon kamime.

Keresu yaa ibmo dabokne doriibdan, yiib korem yaa yewenubmo dobiriyiib kerundok.

2 Pita

Pita Ye Kerek Ayoob

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Pitambéd kerek kee Rom aombéd wongkoon. Arewa kamidaniib dudanabi kedmengkandaniib kuu anam andiwendan yaa dabokniwen kowe, Pitambéd anam andiwendan yaa ongkandoon. Kwane, Yesu ika mananeen kowe ongme kerekbere dobirime ande wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 67 areb.

Korok Weng

1. Kubendi Weng Ibduruk (1:1-2)

2. Anam Andi Yaa Kaine Amni Ye Weng Ongkande Dakmoon (1:3-11)

3. Yesu Ye Weng Amun Kedmengkandi Kuu God Yaambéd Ande Korokboon (1:12-21)

4. Dudanabi Kedmengkandi Yaa Kaadkerime Andi Ye Weng (sapta 2)

5. Anam Yesu Angkon Ikakman Mananeen Ye Weng (3:1-16)

6. Yeenbon Weng (3:17-18)

1 Ne kuu Saimon Pita, Yesu Keresu ye dememan, kwane yembed kinoona ye apaso keraan.

Nub God, nub Bobni Yaa Burudande Bindoonman, Yesu Keresu kui, kane kane ye inamen yorokmo yaambéd nuwareb anam andi ibmo kandiwendan, yuib yaa kerek kee keendaan.

²God yoom nub Yariman Yesu yoom yaa kaadkeri yaambéd kabamoon kondoon ye mimyob dowakeniib yewenubmo dobiriyuib kuu yuib yaa yiminmo bangkandok.

Godbed Nub Yaa Baande Kinoon

³Nub yaa komo dowan keroon kuu God yaromkono kumbéd inamen korem bangkandoon, ye inamen awine kande

dobiri dowad kui. Kukuu yeka ye nambiriyuib ye inamen amunmoyiibbed nub yaa baandoon ye God yaa kaadkeri anammo yaambéd kui. ⁴Ye nambiriyuib ye inamen amunmoyiib yaambéd weng kunduk dareb dareb arimbed kuu nub yaa bangkandoon, kuye weng kunduk yaambéd yuib kuu id ye dowakenbed monmari okad yiri yarebeen kuyaa kom-biri angkanenib, God areb yorokmo kerime anded.

⁵Kowe kuye dowadbed kiwaan korem yaambéd yuib anam andi yaa kuu inamen amunmo kan daboknenib, inamen amunmo yaa kuu kaadkeri kan daboknenib, ⁶kaadkeri yaa kuu yuibmeren kangkadmi kan daboknenib, yuibmeren kangkadmi yaa kuu yenbandi yaa kangdommo doberembiri kan daboknenib, yenbandi yaa kangdommo doberembiri yaa kuu God ye dowaken yaambéd do-biri kan daboknenib, ⁷God ye dowaken yaambéd do-biri yaa kuu ambang oni daman yaa amun amun kamemooon areb kerundi kan daboknenib, ambang oni daman yaa amun amun kamemooon areb kerundi yaa kuu God yaromkono yaambéd mimyob dowaken keendi kan daboknime. ⁸Kwane, yuib kuu kuye inamen awine kande darewoob kere wana-neen kuu kuye inamenbed oonendaniib kowe, yuib kuu ambangkindeban o idi-ibban keraibban, nub Yariman Yesu Keresu yaa kaadkeri anam aombéd. ⁹Kumban karub kane kuu kuye inamen awine kandaanban keraneen kuu, ye kuu korobe wedmindeban ye karub areb o indob tut ye karub areb keraneen, ye ambarakmi anak yiri kamoon kuu Godbed aroon kuu nonondandoon kowe.

¹⁰Kwani kowe, nangkodmia, Godbed yuib yaa baande kinoon kuu anammo kwane keru dowad yuib nindorok kuu ari kerime, amborom kuu kuye inamen awine kande ambangkaniib kuu yuib kuu kombaraiibban kowe. ¹¹Kwane, yuib kuu

kuye kiwaan wananiib kuu Godbed yiiib yaa kube ee andene yiminmo ongmen-daneene, aron korem yeman ye oonim-bon nub Yariman nub Bobni Yaa Buru-dande Bindi Ye Karub Yesu Keresumbed oonoon kuu awunaniib.

God Ye Weng Karadmo Aombed Wongkoon Ye Profesi Weng

¹²Kowe, yiiib kuu weng ku dakmaan kuu yiiibkaadkerekoriwe anam anam kuu kibikee awinimo doriib kuned, ne kuu yiiib yaa monkonimamaniin. ¹³Ne idiib ke doriin keyaron kee yiiib yaa monkonimain kuu yimin ande meenaan, ¹⁴amborom kuu ne nekaadkeraan ne bobni aron kuu dia kereen, nub Yariman Yesu Keresumbed ongme korokbewoon kowe. ¹⁵Kwane, kiwaan korem yaambled ambangkaniin kuu bobne wananiin ye yoman kuu, yiiib kuu weng ke daandaan kee yiminmo ika meenaniib kii.

¹⁶Kedi, nub kuu inamen bangbang yaambled ogoodmo weng ongmuwenkob nub Yariman Yesu Keresu ye aromkono ye wengiib ye mananeen ye wengiib yiiib yaa daandindo, nub indobbed ye nambiri wedmenuwenkob. ¹⁷Yesu kuu Nambiri Darewoob Arimbed Ye Ambe Godbed yedmenoon, “Kekee ne Dana Mingki, ne mimyob dowaken keenaan ye karub, ye yaa kubi dowaken darewoob keraan.” andoone, aningko kankooniyiiib nambiriyiiib boon. ¹⁸Kedi, weng Ewen arimbed kamoonoon kee nub nubkarewiiib wengamburuwen, nub ye yoom ibmo keedbon aangko arimbed doruubkob.

¹⁹Nub indobbed kwane wedmuwen kowe, nubbed kangdommo meenuwen kuu kurin ye profesidan yi weng kuu anammo. Kwane, amun kuu yiiib kuu kuye profesi weng kuu meenaniib. Kuye weng kuu miriknimbon yiri nambiriyiiib yuremoon areb keraneen. Kuye weng kuu yiiib niindem aom yuraneenbed

wene Yariman yaron keraneen, ye aron mananeen kuu amkimo warewenembiri ye mindong yuraneene aronbed waraneen keremoon areb keraneen. ²⁰Kum-ban meeni darewoob kuu kei, yiiibkaad-kerime, profesi weng God Ye Weng Karadmo aombed wongkoon kuu profes-iman yeka ye inamen yaambled meene dakme kedmengkandimokban. ²¹Am-borom kuu profesi weng kuye ambokab kuu karub ye inamenban, kuye ambokab kuu Kingkin Karadmombled mene ni-makarub bene ibne daboknene God ye weng daandaankob dakmimaib.

Dudi Kedmengkandidan Kuu Godbed Monmaraneen

2 Kumban kurin kuu Yuudan kumaom kuu dudi ye profesidaniib kumaom dabokne doboriwen. Kwane, yiiib kumaom kuu dudi ye kedmengkandi korok korok kwangkoon kumaom dabokne doboraniib kii. Yi kuu yemyebbed kuristen ye kedmengkandi ben amonombe monmari ye inamen kerundaniib. Kiwaan abdon wananiib kumbed ari kuu yi biddoon ye Yariman Ambengkan Yesu yaa aadidmaniib, kowe yimbed kwananiib kumbed yi ari monmari kuu kirodmo menebaneen. ²Yi nenem maa maa yemoon kami ye kiwaan ari kuu nimakarub yemoon kuu yi yoman kwamune wananiibkob, Keresu yaa do-biri kiwaan anam kuu kuristenbandan yenambled kiwaan abdon andaniib kii. ³Kuye dudi kedmengkandi korok korok kuu yiribman yemoon be amukni ye inameniib kowe, yi meenimo yaambled mooweng ongmenib yiiib nemengkande yiiib od bendaniib kii. Yi wengyundi dabab weng kuu kurin kurin anukbed nekwe kowoone, yi monmari ye karub kuu nekwe doreen, unuk angkokban.

⁴Kedi, engyus yenambled ambarak-miwen kuu Godbed meenimban ande yedmindoo, kumbaanban yamotbon

yiri ben nongkoboan, wii botdem aom kumun yiri yuroona doriib, amaanbed wengyundaneen andi ye dowad. ⁵Kwane, kurin kurin yirimbed God yaa wunekariwendan komo kamiwen kuu Godbed meenimban ande yedmindoo, yi dowad urok ongmooone yukne yeen, kumban yorokmo dobirime ande daandi ye karub Noa kuyiib nimakarub ediib kuyiib Godbed binde oonoon. ⁶Kwane, siti ayoob Sodom yoom Gomora yoom yi nimakarub komo kamiwen kumbed, Godbed wengyundekore amotbed nengkane agedmo keroon. Kuuu God yaa wunekariwendan amaanbed komarewa keraniib ande kumun korokbi yeman korokboon. ⁷Kwane, yorokmo dohiri ye karub Lot kuu God ye inamen wunekariwendan yi kami abdon yaa wedme miin kubiyiibban keroon. Kuye karub kuu Godbed binde oonoon. ⁸(Sodom kuyaombed yorokmo dohiri ye karub kee yi kuyaom aron yemoo doberemboroon kuu korem wabkad kami wedme wengamboroon kumbed ye niindem aom kuu yorokmo kowe durudiib miin kubiyiibban keroon.) ⁹Godbed kwamoon kowe, God ye kerekmen yaa doriibdan yi yaa komboon kaamobi ye dabab meneboon yaa kuu binde ooni kuu Yariman yekaad kuda. Kwane, yorokmo inameniibbandan kuu Godbed awingke ukum kondimame wene wengyundi yaron keranuun kangkon yekaad. ¹⁰Anamaa, id ye dowaken ye inamen arewa ye yoman winiwendan kuyiib korok korok yi aromkono kuu nongdomatom yeman andimaibdan kuyiib yaa kuu Godbed ukum ariyiibbed kwamune kerundaneen.

Dudi ye kedmengkandi korok korok kee, yi kuu arudkonomo, yi kuu nubka nubbedmo yimin ande kerengkan kamimaib, yi kuu Ewen ari doriibdan yaa wengamborokbanabi kuu yi kuu

unimokban. ¹¹Kuned engyus kuu yi aromkonoyiib inamen indengandengiib kuu arimo dudi ye kedmengkandi korok korok keyarebban kumban, yi kuu Yariman ye arinambo ari mene Ewen ari doriibdan yaa wengamborokbanabe ambarakmiwen kii ande dakmimokban. ¹²Kumban dudi ye kedmengkandi korok korok kee weng inamen yikaadban kuyaambed wengamborokbanabi-maib. Yi kuu wengiibban ye dingkan areb, niina woya areb kui. Yi wanabi dowad kuu no yenambed be monmari yeman, kowe dingkan areb yi kuu dukne dowan keraniib. ¹³Yi kuu kwane nimakarub yena be dabab arewa yaa kirarimaib kowe, yi kakman kuu ben dabab arewa yaa kiraraneen. Yi kubi dowaken kami kuu aronki wedangkambon ok arewa ano animan duudkab kiom anengkanao kamiib kii. Yi kuu yiib kuyaom kuu ebkad yeeb yaa nunung deengkemoo areb o koroom ambe-moon areb kii, yi kuu yiib yoom orok animaib kuu yi nemengkandi yaa kube ok arewa ano animan duudkab kiom anengkanao kamiib kii. ¹⁴Yi inamen korem kuu nenem kami yaa kui. Kowe, yi ambarakmi yaa kuu deerewandinban kwane kamemborokmo. Kwane, yimbed God yaa dohiri aromkonoyiibbandan kuu nemengkande yikanmo yi kerekmen angka benminimaib. Kwane, yi kuu kiwaan korem yaambad barang yemoo be amukni ye inamen yikaaddan, yi kuu Godbed butun kerundoon ye dana kii! ¹⁵Kwane, yi kuu kiwaan yorokmo korondekorib, awanewande ambarakme od kakman bi yaa dowaken keroonman Beo ye mingki Balaam ye kiwaan ari dewiniwen. ¹⁶Kwane, donki kuu karub weng dakmimokban kumban, Balaam ye donki kuu eb kuu ambarakmeeb kii andi ye weng dakme yedmenoon kumbed, profesiman Balaam ye meeni warudki kuu korondok ande bokwownoon.

¹⁷ Kwane, dudi ye kedmengkandi korok korok kee okiibban ye ok kirubdem areb, yi kuu amiibban ye wiib nuubed awunene kanwenemoon areb, yi kuu ambodiib areb kumban, anam kuu id dowan. Yi yumbon kuu miin binmo ye kumun anam yiri ande kerundoon. ¹⁸ Kedi, yi mongkod daande kobkob weng kerengkan dakmimaib. Kwane, kibirebya anam ande amarakmi yaa kirokmoniwendan kuu dudi ye kedmengkandi korok korok kembed birandande kamiib, id ye dowakeniib okad yiri ye nenem inameniib kuye kerekmen yaambéd kii. ¹⁹ Dudi ye kedmengkandi korok korok kembed yi yaa yedmendimaib “yiib ben obon kerundanuub kii” andimaib kumban, korok korok kuu id ye dowaken ye inamen arewa ye dabderem yirimo doriib. Amborom kuu komombéd karub maa yaa burudande doroon kuu karub kuu kuyeman ye dabderem yirimo dobaraneen kowe. ²⁰ Kedi, yi kuu nub Yariman nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresu yaa kaadkeri yaambéd okad yiri ye amarakmi arewa yaa kirokmoniwen kuu, ika amonombe wananiwe inamen arewa kembed awingkaneen kuu, yi dobiri kuu miin arewa keraneen, ibduruk dobiriwen arebban. ²¹ Kowe, amun kuu yorokmo ye kiwaan kuu yikaadkerundindo karen, yi nonoonmo doriib karen, amborom kuu kuyaa kaadkerundekoriwe kwanime andi ye weng karadmo yi yaa kondoon yaa amonombesare angkurom korokbe wini kuu miin arewa kowe. ²² Kwane, yi dowad ongkandi weng kee anam id keroon, kwane dakmoon kuu “Anon kuu wiin ingkokmoon kuu angkon ika winimaan.” andoon. Ma dakmoon kuu “Awon kuu ok ambe aroon kuu angkon ika wene yerekbon yiri kanbumbere ambimaan.” andoon.

Yesu Ye Weng Monkoni Dowad Wongkoon

3 Mimyob dowaken keendaan ne angkodmia, keye kerek kee kerek ayoob andi ye kerek yiib yaa wongkane keendaan. Kerek ayoob kee meendobenabe inamen karadmo awingke bi dowad monkonime ande wongkaan. ² Ne dowaken kuu weng anak yirimbed profesidan karadmombéd dakmiweniib kwanime ye weng nub Yariman nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub yembed kondooné yiib apasodanbed daandiweniib kuyaa ika meenime andid.

Yariman Ika Mananeen Yaron

³ Awine kaadkerime andi ye weng ibduruk kuu kei, aron yeenbon arimbed damangkandidan menenib mungkuwandenib yika yi id ye dowaken arewa ye yoman wenebaniib kii. ⁴ Kwane dakmaniib, “Yesumbed mananiin ande weng kunduk kowoon kuu anam id keroon dee? Dowan! Kedi, nub awoya ibduruk anam andiwendan kuu unyemanbed dukniwen kumban, okada ambida kumkam korem andowe ongmenaboobed mene kibikee kumkam korem kuu kwamunemo ambangkimaib, ma amonombesarindo.” andaniib. ⁵ Kumban kwanandaniibdan kuu weng maa yaa yangmadandunaniib, kuuu Godbed ye wengbed yedmoonkob ambidiib keroone ok yaambéd okad ongmoone ok niindem yirimbed yeedureen ye weng kui. ⁶ Kwane, Godbed ye wengbed yedmoonkob kuye ok kumbéd urok menenu okad kumundin kurin kuu monmareen. ⁷ Ambidiib okadiib kibik ke dangeen kee God ye wengbed oonoon, wene ari amotbed nengkaneen yaron

keranuun, God yaa wunekariwendan yaa wengyunde monmaraneen yaron keranuun andi dowad.

⁸Kumban, mimyob dowaken keendaan ne angkodmia, nonondandaib weng mimo kei. Yariman ye inamen yaambd aronki mimo kuu weeb 1,000iib areb, angkon weeb 1,000iib kuu aronki mimo areb. ⁹Kwane, Yariman kuu ye weng kunduk kwananeen kuu kwane karub yenambd meeniwen ema mana kameen andiwen areb amaanbed ema kwanaanban, aron kinoon arimbed kumbedmo. Yariman kuu yuib dowad yodbirimban emamombd meedme doreen, karub maa bikne wadkeri kandokban keru kuu ye dowakenban, ye dowaken kuu nimakarub korem kuu koronde amonombe ye yaa winime anded.

¹⁰Kumban Yariman ye aron mananuun kuu yid ye karubbed menemoon areb keraneen, komo aron arimbed kuu yikaadkeraibban. Kwananeena ambid kuu kuweng darewoowiib kamen wene biknanuuna, aroniib woodiib mindongiib kuu amotbed nengke monmaraneena, okadiib kiri dangoon ye kumkam koremiib kuu biknaneen.

¹¹⁻¹²Kumkam korem kuu kwamune monmaraneen kowe, yuib kuu komarewa ye karub kere dobaraniib? God ye aron mananuun ande nindorokiib meedme kirod monok andi dowad ma korondiyiibban kwane ambangkaniib kumbed, inamen karadmoyiib awine kande God ye kerekmen yaa dobirime. Kuyaron ari kuu ambid kuu amotbed nengke monmaranuuna aroniib woodiib mindongiib kuu nimin darewoob kaimbed denobe okmo keraneen. ¹³Kumban ye weng kunduk yaambd meedme doruub kowe, ambid yewewiib okad yewewiib, inamen yorokmo ye ambibkin kui, kuyaa

nindorokiib meedme doberembirimaub kii.

¹⁴Kwana kowe, mimyob dowaken keendaan ne angkodmia, kuyaa nindorokiib meedme doberembirimaub kowe, kiwaan korem yaambd demkoronmo kerenib, yenambd yuib yaa kuu amarakmiwen kii ande kadwonokban kerenib, God yoom yewenubmo dobirime. ¹⁵Weng keyaa meenime. Nub Yariman yodbirimban emamombd meedme doreen ye id kuu bobni yaa burudande bindi yeman kuu kandime anded. Nub mimyob dowaken keenduwen ye angkodmi Pool kuu Godbed meeni kangdom konoon kumbed, yuib yaa kwangkon kwane wongkane keendoon. ¹⁶Ye kerek wongkoon korem kuu ibmo, inamen maa maa kerindo. Nembd kwane ke wongkaan keye inamen kuu kwane ye kerek kuyaom wongkoon. Ye kerek aom weng id yena kuu yobdood kii, kowe kedmengkandindodan yoom God yaa dohiri aromkonoyiibbandan yoombd kan amonombe weng id maa maa kerimaib. Yi kuu God Ye Weng Karadmo yenayuib yaa kwanimaib kowe, yikarebmo monmari ye dabab kandaniib.

¹⁷Kwana kowe, mimyob dowaken keendaan ne angkodmia, kuye weng kuu yuibkaadkeriwen kowe, yuibkareb oone kangkadme dobirime, amowiibbandan yi amarakmimbed yuib ben abdon yiri wananeene yuib yumbon aromkonomo kandiwen arimbed kombaraib andid. ¹⁸Kumban yuib kuu nub Yariman nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub Yesu Keresu ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken kuyuib ye yaa kaadkeruni kuyuib aombd kaine amnime. Ye yaa kuu nambiri kerok, kibikbed wene aron korem. Anam kwanok.

1 Yoon

Kerek Mimo Yoonbed Wongkoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Apaso Yoon Sebedi ye mingkimbed kerek kee wongkoon. Dudi kedmengkandi meneboon kuu, kingkin kuu amun id kuu arewa kowe, kingkin kuu yeka id kuu yeka ande meenimaib. Kwane, kuye dudi meeni yaambled Keresu kuu kingkinmo idiibban monoon andimaib. Kwane, kingkin kuu yeka id kuu yeka ande dude meenimaib kowe, id yaambled amarakmanuub kuu yimin, dedmone nub kingkin yaa arewa kerundaanban ande dude meenimaib kowe amarakmimaib. Yoon kuu kuye dudi kedmengkandi wengamberekore kerek kee wongkoon. Wongkoon kuu: 1. Dudi kedmengkandi yaa kaadkerime andi ye wengiib, 2. Anam Godbed nub bobni yaa burudande bindaneen ande daandi ye wengiib anam andiwendan yaa. Wongkoon ye weeb kuu AD 87 areb.

Korok Weng

1. Andowi Weng Ibduruk: Yesu Okad Yiri Monoon Kuu Idiib Doboroon (1:1-4)

2. Nub Dobiri Kuu Ambe God Yoom Ye Mingki Yesu Yoom Yaa Dabokne Yonende Dobiri Yeman Ande Korokboon (1:5-2:28)

3. Nub Dobiri Kuu God Ye Dana Meed Kere Dobiri Yeman Ande Korokboon (2:29-4:6)

4. Nub Dobiri Kuu Mimyob Dowaken Keende Yesu Yaa Anam Andi Yeman Ande Korokboon (4:7-5:12)

5. Yeenbon Weng: Kangdommo Meeni Yeman (5:13-21)

Wadkeri Ye Weng

1¹⁻² Yesu kuu Wadkeri Ye Weng. Ye weng kee yuib yaa nubbed wongkane keenduub kei.

Ye kuu andowoon yirimbed aron korem wad doboroon. Wadkeri kee, Ambe God yoom ibmo doboriwen kumbed angkadoroona, nubka nub wengamberenub, nub indowiibbed wedmenenub, nub dingkimbediib badmenuwen. Kuye wadkeri weng kuu ke dakmuub kei. Kuku wadkeri aron korem korem yeman ke dakmuub kei.

³Nubbed kee wedme wengamburuwen kuu yuib yoom dakmenduub kuye dowad kuu yuib yoom nub yoom ibmo mene yone dabokni yeman. Nub kuu Ambe God yoom ye Mingki Yesu Keresu yoom mene dabokne yonendu-wen. ⁴Yuib yaa nubbed wongki dowad kuu nub kubi kuu dembandamuub.

Nambiri Kiwaan Ari Wenem

⁵Weng Yesumbed kondoon wengamberekorub daanduub kuu kei. God kuu nambiri kowe, ye aom kuu ma kumuniibban downan. ⁶Kwane, nubbed kamune yedmanuub, nub kuu ye yaa yone daboknuwen andanuub kumban, nub kuu kwane kumun kiwaan yaa dobaranuub kuu dudana-bidan keranuub, anam anam ma awi-naubban. ⁷Kumban, ye kuu nambiri aom doberembiri-maan kowe, nub kangkon nambiri ye kiwaan ari wana-nuub kuu manman ibmo yone dabok-nanuuwe, ye Mingki Yesu ye umkanbed nub amarakmi korem yaa kuu ogawande araneen.

⁸Ma, nubbed kamune amarakmi-yiibban andanuub kuu, nubka nubmeren birananuub kwane nub niindem aom kuu anamiibban keraneen. ⁹Ma, nub amarakmi dakmanuub kuu, nub amarakmi are nonondandene arewa korem ogawande araneen, amborom kuu

ye weng kundukiib inamen yorokmoyiib awinimo kameen kowe. ¹⁰Ma, nub kuu ma ambarakmino ande kamanuub kuu, God kuu duda-nandeen kii andanuuwe, kwane ye weng kuu nub wadkeri aom kuu ye yumboniibban keraneen.

Yesu Kuu Nub Awandi Ye Karub

2 Ee, ne danaya, yiib yaa kee wongkaan kuu yiib ma ambarakmaib andid. Kumban karub kane ma ambarakmoon kaned kuu, Yesu Keresu kuu Ambe God yaa nub ambarakmi dowad kebengkane koromone inande dakmeen kii, mim yembedmo kuu Yorokmo Ye Karub kowe. ²Ye kuu nub dowad bobnoon kumbed nub ambarakmi are nonondandi ye kiwaan ongmoon. Kuuu nub dowadmomban, nimakarub korem okad yimin yimin yi dowadiib.

³Nub nubkaad, nub kuu Yesumbed kwanime andoon ye weng kuu wengambere awine kandanuub kuu, anam ye kuu nubkaadkerenuwen. ⁴Kwane, karub kanembed ye kuu nekaad andoon kumban ye weng wengambere awine kandokban keraneen kuu duda-need, kwane ye kuu anamiibban keraneen. ⁵Ma, karub kanembed Yesu ye weng yaa wengambere awine kandaneen kuu, anam kai, God ye mimyob dowaken ye yaa angkeen kuu ibnoon. Kwane keraneen kuu ye niin-dem aom doruub kuu nubkaadkeri yeman. ⁶Kwane, karub kanembed ye kuu Yesu ye niindem aom doriin andoka Yesumbed doboroonkin kamok.

Mimyob Dowaken Keendime

⁷Ee, nangkodmia, kwanime ye weng kee kurin yeman andowoon yirimbed kowoon kumbed wongkaan, yeeb yemanban. Kuye weng kuu yiib kwane wengambiriwen. ⁸Kumban weng keyiib

kee yeweb areb keroon. Kuuu Yesuyi-iwa yiwiiwa yaambed anam id keroon, amborom kuu kumun kuu are weneene nambiri anam kuu ware weneen kowe.

⁹Karub kanembed ne kuu nambiri angka doriin ande kamaneen kumban ye kuristen angkodmi yaa arud wandenembaraneen kuu, ye kuu kumun yiri kwane doreen kii. ¹⁰Ma, kanembed ye kuristen angkodmi yaa mimyob dowaken keendimaan kuu, ye kuu nambiri angka doreen kii. Kwani kowe, ye niindem aom kuu kombiri yemaniibban. ¹¹Ma, karub kanembed ye kuristen angkodmi yaa arud wandenembaraneen kuu, kumun yiri dorone kumun yiri kwane yareen kii. Kwani kowe, ye kuu yareen kuu ye koron, amborom kuu kumunbed ye indob kuu kebenenoon kowe.

¹²Ee, danaya, kerek kee yiib yaa wongkain,

amborom kuu yiib ambarakmi kuu ye aningko yaambed kowene are nonondandoon kowe.

¹³Ambeya, kerek kee yiib yaa wongkain,

amborom kuu andowoon yirim-bed doboroon ye karub kuu yiib yiibkaadkeriwen kowe.

Keweddan, kerek kee yiib yaa wongkain, amborom kuu yiib kuu miin arewaman burudandune doriwen kowe.

Ee, danaya, yiib yaa wongkain, amborom kuu Ambe God kuu yiib yiibkaadkeriwen kui.

¹⁴Ambeya, yiib yaa wongkain, amborom kuu andowoon yirimbed doboroon ye karub kuu yiibkaadkeriwen kui.

Keweddan, yiib yaa wongkain, amborom kuu yiib kuu arom-konoyiib doboriwe, kwane God ye weng kuu yiib aom angkeene, kwane miin arewa-man yaa kuu burudandune doriwen kui.

Okad Yiri Ye Yiribman Yaambed Dowaken Keenaib

¹⁵ Okad yiri ye inameniib okad yiri ye barangiiib kuyaambed yiiib mimyob dowaken kowaib. Kanembed okad yiri ye inamen awene yaa ye mimyob dowaken kowaneen kuu, Ambe God ye mimyob dowaken kuu ye niindem aom angkimbirindo. ¹⁶ Kwane, idiib indowiib ye kirim inameniib kereng-kan wengiib, okad yiri ye inamen korem kuu, yi kuu okad kirimbed menebeen, Ambe God yaambedban. ¹⁷ Okad kiri ye yiribmaniib inameniib kuu dowan kere wananeen kumban, karub kanembed God ye inamen yaa awine ambangkaneen kuu aron korem korem dobaraneen.

Yesu Keresu Ye Bondan

¹⁸ Ee, ne danaya, kibireb kee yeenbon ye aron. Yiiib wengambiriwen kuu Keresu ye bonman darewoob kuu mananeen kii. Kedi, kibireb kee bondan yena yemoon menebiwen kii. Kwamune kumbed korokboone nub-kaadkeruwen kuu aron yeenbon kereen. ¹⁹ Yi kuu kuristendan nubkan-mo kumbed yaro winiwen, kumban yi kuu nubkanmo mimo anamban. Kuu kwamune kii, yi kuu nubkanmo anam karen, yi kuu nub yoom ibmo doruub karen. Kumban, yi kuu koronde winiwen kumbed korokboon kuu yi korem kuu nubkanmo mimomban keroon kii.

²⁰ Kumban yiiib korem yaa kuu Karadkono Ye Karubbed yiiib ari oiyo bunemoon areb Kingkin Karadmo kondoon, anam anam kuu yiiibkaad-keriwen. ²¹ Anam anam kuu yiiibkaad-ban keruwen andi dowadban wongkani keendaan. Dowan! Anam anam kuu yiiibkaadkeriwen kumbed yiiib yaa wongkaan. Dudanabi kuu anam anam yaambed minimokban.

²² Kane kuu dudanabi ye karub? Ye kuu kwane yedmimaan, “Yesu kuu Godbed Kinoona Monoonman Keresumban kii.” ande aadikmimaan kii. Kwamunekob, ye kuu Keresu ye bonman kerene God yoom ye Mingki Yesu yoom kuu aadikmendimaan kii. ²³ Karub kanembed Mingki wunekaraneen kuu Ambe God yeyiib dobaraanban. Ma, karub kanembed Mingki kuu anam yeyiib andaneen kuu Ambe God kwangkong anam yeyiib dobaraneen.

Yesu Ye Niindem Aom Dobirime

²⁴ Weng andowoon yiri kee wengambiriwen kuu kande yiiib niindem aom amuknime. Kwananiib kumbed yiiib kuu Ambe God yoom ye Mingki yoom yaa kuu yi niindem aom dobaraniib. ²⁵ Kowe, ye weng kunduk nub yaa kuu kei, wadkeri aron korem korem yeman kondoon.

²⁶ Karub yenambed yiiib birandenib kiwaan abdon benwenem ande kamiib ye dowad kumbed yiiib yaa kerek kee wongkaan kii. ²⁷ Yiiib kuu Kingkin Karadmombed ibnendoonbed kuu dowan kerindo kowe, karub maambed kedmengkandok ande meenaibban. Kwane, Kingkin Karadmombed inamen koremiib kedmengkandaneen kuu anammo kowe, kwamunemo ye niindem aom dobirime.

²⁸ Ee, ne danaya, kibireb kee ye niindem aom doriib kuu kwane dobe-rembirime. Kwananuub kumbed ye mananeen kuu karakiibbaniiwa uniyiibbaniiwa aromkonoyiibbed ye arinambo ari dobaranuub. ²⁹ Yesu kuu yorokmoman ande yiiibkaadkeriwen kowe, yiiib yiiibkaad, kane kane kuu yorokmo kamimaib kuu God ye dana meed kii.

Nub Kuu God Ye Dana Meed

3 Wedmime, Ambe ye mimyob dowaken nub yaa keendembiri-maan kuu miin darewoob, kwanikob nub kuu ye meed ande yedmoon. Anamaa, kwamune keruwen. Okad yiridan korem kuu ye yaa yi koron keruwen kowe, kangkon nub yaa ma kaadkerindo.

²Ee angkodmia, nub kuu God ye meed, kumban nub kuu komo kera-nuub kuu ma korokbindo, mogeed. Kumban nub nubkaadkeruwen kuu ye mananeen yaron yaambéd, nub kwang-kon ye areb keranuub, amborom kuu ye anam wedmenanuub kowe. ³Ye kuu karadmo-man kowe, kane kanembed ye areb keranuub andi ye inamen awinaniib kuu yi kangkon yikareb yi niindem aom arene karadmo keraniib.

⁴Kane kanembed ambarakmimaib kuu God ye amob domangkimaib. Anamaa, ambarakmi kuu God ye amob domangki. ⁵Kumban yiiib yiiib-kaadkeriwen kuu ye kuu nub ambarak-mi aranded monoon. Ye kuu ambarak-miyiibban dowan. ⁶Kane kanembed ye niindem aom doriib kuu ambarak-membaraibban. Kane kanembed ambarakmimaib kuu Yesu yaa ma wedmenindo, yikaadkerenindo kui.

⁷Ee ne danaya, korondaiwa karub yenambéd kimyen abdon benwanaib. Karub kanembed yorokmo kamoon kuu God ye yorokmoman kii. Kwane, Yesu kuu yorokmoman kowe Yesu areb keroon. ⁸Ma, karub kanembed ambarakmimo kamembaraneen kuu awad arewa ye karub keraneen kii, amborom kuu yimin andowoon yirimbed awad arewa kuu kwane ambarakmenmo meneen kowe. Kwanikob, God ye Mingki monoon kuu

awad arewa komo komo ambang-koon ye monmari dowadbed monoon.

⁹Kane kane kuu God yaambéd woowiwen kuu ambarakmembaraibban, amborom kuu God ye inamen kuu yi niindem aom angkeen kowe. Kwane, yi kuu kwane ambarakmembirindeban, amborom kuu yi kuu God yaambéd woowiwen kowe. ¹⁰Kwanekob, God ye meed kuu kaneya kuu yi komboon kuu wedmenub nubkaadkeranuub. Awad arewa ye meed kwangkon yi komboon kuu wedmanuub. Kwane, kane kuu yorokmo kamaanban kera-need kuu God ye danamban. Kane kuu ye kuristen angkodmia yaa mimyob dowaken keendaanban kangkon God ye danamban.

Neman Mimyob Dowaken Keenoon Keenoon Kamime

¹¹Andowoon yirimbed weng keyiib kee yiiib kuu wengambiriwen. Nub kuu kuristen angkodmi yena yaa neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamem. ¹²Kein areb keraib, ye kuu awad arewa ye kerekmen yaa kerene, yeka ye daman kuman ayoon. Komo dowad ye daman kuu kuman ayoon? Kwanoon amborom kuu ye komo komo kamoon kuu arewa kumban ye daman komo komo kamoon kuu yorokmo kowe.

¹³Nangkodmia, yiiib kuu okad yiridanbed arud wandembiribka binangkaib. ¹⁴Nub kuu bobni yaambéd burudande wadkeri yaa munuwen kuu nubkaadkeruwen, amborom kuu nub kuristen angkodmi yaa mimyob dowaken keendimaub kowe. Karub kanembed ye kuristen angkodmi yaa mimyob dowaken keenokban kuu bobni yaambéd doreen. ¹⁵Karub kanembed ye kuristen angkodmi yaa arud wandenembaraneen kuu kumka kuman yenbandi ye karub kii. Kwane, yiiib yiiibkaad kuu kumka kuman

yenbandi ye karub kuu wadkeri aron korem korem awinindo.

¹⁶Yesu kuu ye wadkeri nub dowad bobnoon. Kuku mimyob dowaken keendi kii. Kwane kee nubkaadkeru-wen kei. Kwani kowe, nub kuristen angkodmia yi dangkorodori ye dowad-bed nub bobnanuub kuu yimin. ¹⁷Yiribmaniib ye karub Yesu yaa anam andoon kumbed ye kuristen angkodmi kuu ye yiribman dowan keroon kuu wedmenaneen kumban mimyob keenokban keraneen kuu, ye niindem aom kuu God ye mimyob dowaken angkeen dee? Dowan!

¹⁸Ne danaya, nub mimyob dowaken keendi kuu wengmo mongkodkonom-bed dakmi yemanban. Awandenmo anammo mimyob dowaken keendem. ¹⁹Kwananuub kumbed nub nubkaad-keranuub kuu, anam anam yaambéd doberenub ye kurumbon aom kuu karakiibban amunmo dobaranuub. ²⁰Kwane, nub niindem aombéd ukum kandanuub deekee ande yedmanuub kuu weng kuyaa ika meenime, ambo-rom kuu God kuu darewoob, nub meeni arebban, ye kuu inameniib kumka-miib korem kuu ye yekaadmo kowe.

²¹Nangkodmia, nub niindem aombéd ukum kandanuub deekee ande yedmaubban keraneen kuu God ye kurumbon aom kuu arudkonomombéd doberenub, ²²ye yaambéd komo komo kaamonanuub kuu nub yaa bangkandaneen, amborom kuu ye weng amob kuu wengamberenub ye dowaken yaambéd awinimaub kowe. ²³Kwane weng kee yembed kwamime andoon kuu, ye Dana Mingki Yesu Keresu yaa anam andenib, yiib kuris-ten angkodmi yena yaa mimyob dowaken keendime. Kuu kwamime ye weng kee nub yaa kondoon kui. ²⁴Kane kane kuu ye kwamime ye

weng yaa wengambere awingke baniib kuu, ye niindem aom dobaraniwe, ye kangkon yi niindem aom dobaraneen. Kwane, nubkaadkeruwen kuu ye kuu nub niindem aom doreen, amborom kuu yembed Kingkin Karadmo kuu nub yaa kondoon kowe.

Kingkin Yi Weng Ye Komboon Kaamonime

4 Ee, nangkodmia, kingkin korem yi weng kuyaa anam andaib, amborom kuu dudanabi profesi weng ben dakmi-dan yemooon kuu okad yimin yimin yaa wenebiwen kowe. Kingkin kee, yi kuu God yaambéd dee kuu kom-boon kaamonime. ²Kwane, kingkin maa mananeen kuu Yesu Keresu kuu karub anam kere monoon kii andaneen kuu yiibkaadkeri yeman, kingkin kuu God yaambéd kui. ³Kumban kingkin kunambéd Yesu ye dowad weng kee andaiban kuu God yaambédban kii. Kowe, kuye kingkin kuu Keresu ye bonman kii. Bonman mananeen ye weng kuu wengambu-ruwen. Kuku kibikee okad yiri doreen kui.

⁴Ne danaya, yiib kuu God ye nimaya karuwa kowe, yiib kuu bondan kee burudande doriwen, amborom kuu yiib niindem aom doreenman kuu awad arewa okad kiri doreen arebban, arimo kui. ⁵Kwani kowe, yi kuu okad kiridankob okad kiridan yi meeni yaambéd dakmembirimaib. Kwamune-kob okad kiridan kuu bondan keyaa wengamberendimaib. ⁶Kwane, nub kuu God ye nimaya karuwa kowe, kane kane God yikaadkeriwen kuu nub yaa wengamberendimaib. Kumban kane kane kuu God ye kerekmenban kuu nub yaa wengamberendimokban kui. Keyiib kee kwane wedmanuub kumbed anam anam ye kingkiniib dudanabi ye kingkiniib kuu nubkaadkeranuub.

Mimyob Dowaken Keendi Ye God

⁷Ee angkodmia, neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamem, amborom kuu mimyob dowaken kuu God yaambéd minimaan kowe. Kane kanembed mimyob dowaken keendi-maib kuu yi kuu God yaambéd wooni-wen, kwane God kuu yikaadkeriwen. ⁸God kuu mimyob dowakenman kowe, kane kanembed mimyob dowaken keendimokban kuu God kuu yikaad-ban kii.

⁹Kwane, God ye mimyob dowaken nub yaa korokbendoon kuu kamune, ye kuu ye Mingki mimo okad kiri kowoona monoon kuu, ye yaambéd nub kuu ma wadkere doraniib manok anded kowoon. ¹⁰Kowe, mimyob dowaken kuu kwamune kui, nubbed ye yaa mimyob dowaken keenimban, yeka nub yaa mimyob dowaken keendene ye Mingki kuu kondoon monoon kuu, nub dowad bobnoon kumbed nub ambarakmi are nonon-dandi ye kiwaan ongmoon.

¹¹Ee angkodmia, God kuu nub yaa kwamune mimyob dowaken darewoob keendembirimaan kowe, nub kangkon angkodmi yena yaa kuu neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamem.

¹²Kane kanembed God kuu ma wedmenindo. Kumban nub kuu neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamanuub kuu God kuu nub niindem aom dobaraneena ye mimyob dowaken kuu nub niindem aombed dembaneen.

¹³Kwane, ye Kingkin Karadmo kuu nub yaa kondoon kowe, nubkaadkeru-wen kuu ye kuu nub niindem aom doreena, nub kuu ye niindem aom doruuwa keruwen.

¹⁴Kwane, Godbed ye Mingki kuu okad kiri doriibdan Bobni Yaa Burudande Bindi Ye Karub keru dowad kowoona monoon kuu wedmenekorub ku dakmuub kui. ¹⁵Kwane, kane

kanembed Yesu kuu God ye Mingki andaniib kuu, God kuu yi niindem aom dobaraneena ye kuu God ye niindem aom dobaraniib. ¹⁶Kwani kowe, God ye mimyob dowaken kuu nub nubkaadkerenub, kwane nub kuu God ye mimyob dowaken keendi yaambéd angkumone doruub.

God kuu mimyob dowakenman. Kwane, kane kanembed mimyob dowaken keendimo kame dobaraniib kuu, God kuu yi niindem aom dobara-neena ye niindem aom dobaraniib. ¹⁷Kee kwananuub

kumbed mimyob dowaken nub aom kuu dembaneen. Kwananeen kumbed yembed wengyun-dandi aron keranuun ari kuu nub kuu arudkonomo keranuub, amborom kuu okad kiri kee nub kuu ye areb keruwen kowe.

¹⁸Mimyob dowakeniib angkeen yaa kuu uniyiibban. God ye mimyob dowaken kuu nub niindem aom dem-boon kumbed uni kuu kan angkana-neen, amborom kuu ukum kondaneen ye dowadbed uni kara minimaan kowe. Karub kane unimaan kuye niindem aom kuu God ye mimyob dowaken dembindo.

¹⁹Nub kuu mimyob dowaken keendimaub, amborom kuu Godbed yedin nub yaa mimyob dowaken keendoon kowe. ²⁰Kwane, karub kanembed “Ne kuu God yaa mimyob dowaken keenimain.” ande yedmimaan kumban ye kuristen angkodmi yaa arud wandembirimaan kuu, dudanabi ye karub kui. Kuu kwamune kii, kuristen angkodmi maa

wedmimaan kuyaa mimyob dowaken keenimokban kuu, wedmenindeban ye God yaa mimyob dowaken keenindeban.

²¹Kwane, Godbed kwanime ye weng nub yaa kondoon kuu, kane kanembed God yaa mimyob dowaken keenimaib kuu yi kuristen angkodmia yaa kwangkun mimyob dowaken keendime.

God Ye Mingki Yaa Anam Andi

5 Kane kanembed Yesu kuu God-bed Kinoona Monoonman Keresu kii ande anam andiwen kuu yi korem kuu God yaambéd wooniwen. Kwane, kane kanembed Ambe God yaa mim-yob dowaken keenaniib kuu ye Mingki yaa kwangkón mimyob dowaken keenaniib. ²Kwane, nubbed God ye meed yaa mimyob dowaken keendi nubkaadkeri yeman kuu, ye yaa mim-yob dowaken keenentub ye kwamime ye weng kuu wengambere awine kandanuub kii. ³Kwane, kee God yaa mimyob dowaken keeni kuu, ye kwamime ye weng wengambere awine kandi. Kumban God ye amob kuu yobdoodban, ⁴amborom kuu God yaambéd wooniwendan korem kuu okad kiri ye inamen yaa burudande doriwen kowe. Kedi, nub anam andi kumbéd burudande doruwen. ⁵Kane kanembed okad kiri ye inamen yaa burudande doriwen? Yesu kuu God ye Mingki andi yaa anam andiwendan, yimbedmo.

Yesu Keresu Ye Dowad Weng Korokbiwen

⁶Yesu Keresu kuu ye okbed baptais kerene ye bobnoona ye umkan kubu-doroon kuyaambéd monoon. Ye monoon kuu okmomban, kiwaan ayoob kuyaambéd monoon, okiib umka-niib kui. Kwane, Kingkin Karadmo yekareb weng kee korokboon, amborom kuu ye kuu anam anam ye Kingkin kowe. ⁷⁻⁸Kwane, Kingkin Karadmo-yiib okiib umkaniib, yi ayoobmimbed Yesu ye dowad kuu anam anam korokbiwen. Yi ayoobmim kuu ibmo weng mimo keroon. ⁹Karubbed yi weng korokbi-maib kuu anam ande meenimaub. Kumban God ye Mingki Yesu ye dowad weng korokbiwen kee meeni darewoob arimbed, amborom kuu Godbed korok-

boon kowe. ¹⁰Kane kanembed God ye Mingki yaa anam andimaib kuu God ye weng korokboon kee kuu yi mimyob aom angkeen. Kumban kane kanembed God yaa anam andindo kuu yimbed kwane yedmiwen, “God kuu dudanabi ye karub.” andi-wen, amborom kuu God ye weng korokboon ye Mingki ye dowad yaa kuu anam andindo kowe. ¹¹Kwane, weng korokbi kuu kei, God kuu nub yaa wadkeri aron korem korem yeman kondoon, kuye wadkeri kuu ye Mingki yaambéd kowane kondoon. ¹²Kwane, karub kane ye kuu God ye Mingkiyiib nendoon kuu wadkeri kan-doon. Ma, karub kanembed God ye Mingkiyiibban kuu wadkeriyiibban.

Yeenbon Andemi Ye Weng

¹³God ye Mingki yaa anam andiwendan, yiib yaa nembed wongkaan kuu, anam, yiib kuu wadkeri aron korem korem yeman kanduwen ande kaadkeri dowad. ¹⁴Kwane, God ye arinambo ari arudkonoyiib mananuub ye kiwaan kuu kei, God ye inamen yaambéd ye yaa kaamonenanuub kuu ye kuu wengambaranee ande meenem. ¹⁵Kowe nubbed komo kaamonuwen kuu wengamboroon ande nubkaadkeranuub kuu, komo kaamonuwen kuu kondaneen.

¹⁶Yesu yaa anam andoonman maaaa kuu ye kingkin bobnaanban ye amarakmi ma amarakmaneen kuu, ye kuristen angkodmimbed wed-menaneen kuu yangkodmi kumbéd kurikuri kerunok. Kwananeen kuu amarakmoonman yaa Godbed wad-keri konaneen. Kingkin bobnaanban ye amarakmi ye dowad kwane dakmaan. Kingkin bobnaneen ye amarakmi angkeen. Kuye amarakmi ye dowad kuu kurikuri kerunok ande nembed daandindo. ¹⁷Amarakmi korem kuu God yaa bon keru yeman.

Kumban ambarakmi yena kuu kingkin bobnaneen yemanban.

¹⁸Kwane, nub nubkaadkeruwen kuu, kane kanembed God yaambéd wooniwen kuu kwane ambarakmembaraibban. Ma kei, God ye Mingkim-bed yi kuu bene amuknimaan kowe, awad arewambéd yi yaa yaanban. ¹⁹Nub nubkaadkeruwen, nub kuu God ye meed kumban okad yiridan korem kuu awad arewambéd oonoon kii. ²⁰Nub

kangkon nubkaadkeruwen, God ye Mingki menene ye inamen kaadkeri nub yaa kondoon kuu anam anam ye God nubkaadkeri dowad. Angkon, nub kuu anam anam ye God ye niindem aom ye yoom doruub, ye Mingki Yesu ye niindem aom doruub kui. Ye kuu God anam, wadkeri aron korem korem ye karub kui.

²¹Ee ne danaya, dudi kuruwak god yaa wangdandundime.

2 Yoon

Yoon Ye Kerek Ayoob

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Apaso Yoonbed kerek kee wongkoon. Kuyaron kuu Yesu ye weng amun kanyare dakmimaibdan kuu dewenebiwe anam andiwendanbed yi ben angkodmendimaib. Kumban dudanabi kedmengkandidan kangkon kwanimaib kowe, Yoonbed yarebidan yi kedmengkandi ongme andangkibka Yesu ye yoman winiwendanmo angkodmendime ande wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 87 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (ves 1-3)
2. Kubi Koni Weng (ves 4)
3. Ongkandi Weng (5-11)
4. Yeenbon Andedme Kebeni Weng (12-13)

1 Aamkono, nembed wongkaan kei. Godbed kinoon ye wonong yoom yu meed yoom, yiib yaa wongkaan. Ne mimyob dowaken kuu yiib yaa anam keendimain. Kuu nembedmomban, ne yoom anam ye inamen yikaadkeriwendan korem yoombd mimyob dowaken keendimaub. ²Yiib yaa kwane keendimaub, amborom kuu anam anam kuu yi-iwa nuwa nub niindem aom dangoona kwane aron korem dangembaraneen.

³Ambe God yoom ye Mingki Yesu Keresu yoom, yi kabamoon kondi ye mimyob dowakeniib, mimyob keende kakman are nonondandiyiib, iwari yewenub dobiriyiib, yiiwa nuwa nub niindem aom dangembirimaan, amborom kuu anam anam ye wengiyiib ye mimyob dowakeniib awingkuwen kowe.

Mimyob Dowaken Ye Kiwaan Yaambd Winime

⁴Ne kuu kubi darewoowiib keraan, amborom kuu nekaadkeraan kuu kub dana yena anam anam ye kiwaan ari weniib kowe. Yi kuu Ambe Godbed ye kwamime ye weng nub yaa kondoon kuu kwamunemo kamiib kii. ⁵Ee angkodmi, kibireb kee nembed kwamime ye weng wongkani kub yaa keebdaan kee kwamime ye weng yewebban, Yesu andowe kedmengkandoon yirimbed kanduwen kumbed. Kwani kowe, neman mimyob dowaken keenoon keenoon kamem andid yedmaan. ⁶Mimyob dowaken kuu kei, ye amob kuu wengambere awine kandem anded kii. Kowe andowewen yirimbed kubka wengamberewen kuu kwamunemo, ye amob kondoon kuu mimyob dowaken keendi ye kiwaan kuyaambd dobirime.

⁷Kedi, birandidan yemoon kuu Yesu Keresu kuu karub kere monoon ye weng kuu anamban ande aadikmiwen. Kuyedan kuu okad yimin yimin yaa wenebiwen. Kowe, kwamenabidan yi kuu dudanabidan kere Yesu Keresu yaa bon keriwendan kii. ⁸Kaadkerime, yiibka kangkadmime. Kwanibka, nub yoom yiib yoom komo ambangkuwen kuu kombere biknaan andid. Yesu ye deme kwane ari ambangkembirime, amborom kuu kakman kuu yiminmo yaambd kondaneen kowe. ⁹Karub kanembed yedinmo ne kedmengkandi kuu yimin andene Yesu ye kedmengkandi korondaneen kuu, ye niindem aom kuu Godiibban. Kumban kanembed Yesu ye kedmengkandi awinenmo kamaneen kuu, ye niindem aom kuu Ambe Godiwa ye Mingkiyiwa kuu dobaraniib. ¹⁰Ma, karub kane kibireb yedmaan kuye kedmengkandi anam

yiib yaa kanmonokban keroka, yiib
 ambiwoom nen aomne angkodmenaib,
 ye yaa kubenaib. ¹¹Amborom kuu
 karub kanembed ye kuyaa kubenaneen
 kuu, ye yoom daboknene inamen arewa
 ye deme yeyiib awinaneen kowe.

¹²Ne kuu weng yemoon
 daandandamaan kumban, kerek
 yaambed wongkane keendi kuu ne

dowakenban. Kwani kowe, ne mananiin
 ande meenmiin kuu nembed yiiwiib
 yaa mananiina, yiib yoom ne yoom
 kiring ine dakmem ande meenmiin.
 Kwananuub kumbed nub kubi dowaken
 kuu ibnaneen.

¹³Kub oni yu meed Godbed kinoon-
 danbed yi kubendi weng keebdiib kii.

3 Yoon

Yoon Ye Kerek Ayoobmim

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Apaso Yoonbed kerek kee wongkoon. Karub maa yambiwoom nedbe kurikuri kamimaib ye karub yaningko Dioterefes kuu Yoon ye weng kanmeniibdan yaa kuu wunekaroon kumban, amunmo kamoonman Gaiyusbed Yoon ye weng kanmeniibdan ben angkodmendoon kowe, Gaiyus yaa kerek kee wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 87 areb.

Korok Weng

1. Gaiyus Yaa Kubeni Weng Ibduruk (ves 1-8)
2. Dioterefes Ye Dowad Kamkono Weng Daanoon (9-10)
3. Gaiyus Yaa Ongkani Weng Daanoon (ves 11)
4. Demetirius Ye Dowad Karub Amun Andoon (ves 12)
5. Yeenbon Amun Kerundi Weng (13-14)

1 Aamkono, nembed wongkaan kei. Nangkodmi amun Gaiyus, mimyob dowaken anam keebdimain, eb yaa wongkaan.

Amun Amun Kami

²Ee angkodmi, ne nekaad, eb kingkin kuu amunmombed doreen. Kwamune areb eb dowad eb korereyiibban amunmo dobere ande kurikuri kerimain. ³Kwane, nub kuristen angkodmi yena menenib eb kuu anam anam ye kiwaan yaambéd doreeb ye weng daawiwen kowe, kubi darewoob keraan. ⁴Ne kubi darewoob yeman kuu ne danaya anam anam ye kiwaan yaambéd kwane doriwe wedmiin kui. Ne kubi yeman yena dangoon kuu yirimo.

⁵Ee angkodmi, eb kuu kuristen angkodmi yena yi kuu norodan kumban kangdommo awandimaab. Eb kuu ma koronde domondeewa winindo. ⁶Ewiib yaambéd miniwendan kembed eb mimyob dowaken keendimaab kuu anam andiwendan yaa dakme korokbendiwen. Amun kuu kunaya wanandamiib kuu eb kuu yi yaa amun amun kamendeneb, kiwaan ari nongkobe. Kwane nongkobaneeb kumbéd God ye aningko kankoonaniib. ⁷Kedi, yi kuu Yesu ye deme awini dowadbed winiwen, kumban God yikaadbandanbed yi yaa awandi ma kondindo. ⁸Kwanikob, kuristen kee nubbed angkodmendem. Kwananuub kumbéd anam anam ye deme kuu nuwiib ibonmo dabokne awinanuub.

Inamen Arewayiib Inamen Amuniib

⁹Nembed kerek dukmen anuk yiri wongkani keendaan kuu, anam andiwendan kuyaa nedbimaib yaa keendaan. Kumban Dioterefes, ye kui, yembed nedin andi ye inamen kandoon kumbéd ne weng yaa wunekaroon. ¹⁰Ye kuu nub yaa kobkob weng arewa dakmenaboos. Kumbédmomban, ye kangkon anam andiwendan kuyaa winiwen kuu kubendimokban kerene dowakeniibban kerundoon. Kwane, winiwendan yaa kuu kuristen angkodmi yena awandande kamiwen kwangkon yembed kebengkene kuristendan nedbimaib kuyaa ben bunangka kiranmoon. Kowe, ne mananiin kumbéd yembed komo kamoon korem kuu korokbendaniin.

¹¹Ee angkodmi, inamen arewa kumunkingkaab, inamen amunmo kumunkingke. Kanembed amun yaambéd awinoon kuu God ye karub kii. Ma, kanembed arewa yaambéd awinoon kuu God yekaadban. ¹²Demetirius kuu nimakarub korembéd

amun ande bunbeniwen. Kwane, anam yaambéd kuu ye ibmo keroon. Kwane, nub kangkon ye kuu karub amun andenuwen. Yiiibkaadaa, nub weng korokbi kuu anam.

¹³Ne kuu weng yemoon yedmeb-dandamaan kumban, kerek yaambéd wongkani keebdi kuu ne dowaken-

ban. ¹⁴Kwani kowe, aron doboobban ari kuu ewiib yaa mananiin ande meenaan. Kwamune kumbed kiring ine dakmanuub.

¹⁵Eb yaa yewenub kerubdok. Angkodmi yena keyaambéd eb yaa kubebdi weng keebdiib. Nub angkodmia kuyaa doriib kuu mimim kubende.

Jud

Kerek Judbed Wongkoon

Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon

Jud Yesu ye daman maambed kerek kee wongkoon. Yaningko Hibru wengbed kuu Yuda. Yembed anam andiwendan yena yaa wongkoon. Jud ye dowaken kuu Godbed nub bindi kerekmen yaa wongkandameen kumban, dudanabi kedmengkandidan menebiwen kowe, yi yaa kaadkerime andi ye weng wongkoon. Dudi kedmengkandi keye dowad apaso Yoon ye kangkon kerek ibduruk wongkoon (1 Yoon ye ambobandi weng kimingkime). Wongkoon ye weeb kuu AD 65 areb.

Korok Weng

1. Amun Kerundi Weng Ibduruk (ves 1-2)
2. Kerek Kee Komo Dowad Wongkoon Andi Ye Weng (ves 3-4)
3. Dudanabi Kedmengkandidan Yaa Kaadkerime Andi Ye Weng Kamkono (5-16)
4. Anam Andiwendan Yaa Ongkandi Weng (17-23)
5. Yeenbon Amun Kerundi Weng (24-25)

1 Jud nembed kei, Yesu Keresu ye deme karub, Yems ye daman kui.

Ambe Godbed kinene mimyob dowaken keendene Yesu Keresu yaambed oonoondan, yiyb yaa wongkani keendaan kii.

²Mimyob keende kakman are nonondandiyiyb iwari yewenub dobiriyiyb mimyob dowakeniyb kuu yiyb yaa darewoob kerundok.

Dudanabi Kedmengkandidan Yi Ambarakmi

³Ee angkodmia, ne dowaken darewoob kuu neyiyb yiywiyb bobni yaa kuu burudande bindoon ye dowadbed wongkani keendandamiin kumban, meeni maa kerekori anam andi kara ye dowad dudanabi meneboon yaa kuu koromone dore nangmime ande wongkandid. Kedi, Godbed ye karuwa nimaya karadmo yaa anam andi ye weng kondoon, weng maa ari daboknaanban.

⁴Kumban, karub yenambed yiyb aom yemyeb awudiriwen. Yi kuu God ye bondan, yi kuu God ye kabamoon kondoon ye mimyob dowaken keendi ye kiwaan kuu amonombe kandenib nenem kiwaan keruwen. Kwane, Yesu Keresu yembedmo nub Yariman nub King, ye yaa kuu kangkon yimbed wunekariwen. Yi kuu Godbed kumbaanban yamotbon yiri kirari dowad kingkoon kuu kurinbed God Ye Weng aombed wongkiwen.

⁵Kee yiyb yiybkaadkeriwen kumban angkon monkone yedmendandid. Kowe meenime, Yarimanbed ye karuwa nimaya kuu Idyip ambibkin aombed bin burudande angkadoroon, kumban kuye yoman kuu yi kumaom kuu kane kanembed anam andindo kuu Yarimanbed yenbande monmaroon.

⁶Kwane meenime, engyus yenambed yi aromkono ye yumbon kunaya kowoon kuu wunekare domondiwen. Kwani kowe, kangdod kerundi ye aron darewoob kinoon kwari wengyundandaneen ye dowad kuu, Yarimanbed yi kuu kumun yiri sein aron korem yemanbed yerengkandoon.

⁷Kwane, Sodomiyb Gomorayiyb kambong yena dia diayiyb kuyaa kwangkoon meenime, yi kuyaom kuu nenem ye ambarakmimbed darewoob keroona, kwangkoon karub yikanmo

awanoon awanoon kamiwen. Yi kuu Godbed nengkoon kuu kuye kumun korokboon kuu, kane kanembed God wunekaraniib kuu yembed aron korem ye amotbon yiri kiraraneen.

⁸Kwane, kuye kiwaan mimo areb kumbed yiiwiib aom aomdiriwendan kee yi kuu kiyuum wedmenib, yi id yimeren yaa ambarakmenib, God ye amob aromkono yaa wunekarenib, engyus yaa damangkandiwen. ⁹Kumban engyus yi korok Maikombed kwanindo, ye yoom Seten yoom Moses ye id kanwini dowad wengbiriwen kuu, Maikombed ma damangke dabab weng kowindo, no yedmoon, “Yarimanbed eb yaa weng kamkono ongakabdok.” andunoon. ¹⁰Kumban karub kee kuristen inamen yikaadkerindo yaa arewa dakmenabimaib. Yi kuu meeninban ye dingkan areb, inamen mimim yikaad kumbed yi yaa yimeren monmaraneen.

¹¹Kwane, yi yaa kuu arewa kerundaneen. Yi kuu Keinbed wonoon ye kerekmen kiwaan ari winiwen. Yi kuu od benamberem andi dowadbed Balaambed abdon kmoonkin ye kiwaan ari yi kwangkon winiwen. Yi kuu Korambed God yaa bon keroon areb yi kwangkon bon keriwon kowe, Godbed Kora monmaroon areb yi kangkon monmaraneen. ¹²Kwane, Yesu yaa meeni ye orok yiiibbed ongmimaib kuu, yimbed yiiwiib yaa mene yi ambarakmi yaa ma meenindo kumbed uniyiiibban animab. Yi kuu korok yikareb yimerenmo oonimaib areb keriwon. Kuyaa kuu yi kuu at dungkun ok yiri biknoon konoo amonombi yeman areb. Yi kuu wiib amiibban nuubbed awuune kande wenebi-maan areb. Kwane, yi kuu at kok idiibban okad yirimbed kan biande korarimaan areb. Kwane areb keriwon kowe, yi bobni kuu ayooob keriwon. ¹³Yi kuu karamok yu oknondok arud

areb, ok kamok areb yi komo kami-maib kuu karak bobni yeman. Kwane, yi kuu mindong ambid ari awerenmo yari-maib areb, yi yoman wini kuu yiminban. Kowe, yi kuu miriknimbon kumun doromod wimaan kuyaom ben kiraraneena aron korem dobaraniib.

¹⁴Adam doboroonbed mene mene ari ye awo Inok doboroon kuu ediib. Kwane, Inokbed karub keyi dowad kuu God yaambed kekane yedmoon, “Wedmime, Yariman kuu ye karadmodan tausen tausen yemooniib benmananeen kuu, ¹⁵nimakarub korem wengyunde dabab kondande mananeen. Kwane, karub kane kanembed God yaa bon keriwon, o kane kanembed God yaa koronde ambarakmiwen, o kane kanembed God yaa koronde kiwaan abdon ari winiwen, o kane kanembed God yaa koronde ye yaa weng arewa dakmiwen kuu yembed dabab kondaneen.” andoon. ¹⁶Kamune, karub kee yi kuu mungkubmangkab awaan, undebendi weng dakmidan kui. Yi kuu yi inamen arewa ye yoman wini-maib. Yi kuu kerengkan weng dakmenib, nemengkanako awawok andi ye weng dakmimaib.

Kangdommo Doberenib Amun Amun Kamime

¹⁷Angkodmia, komo kamaneen ye weng kuu Yariman Yesu Keresu ye apasodanbed yedmendiwen kuu meene kaadkerime. ¹⁸Yiib yaa yimbed kwane yedmendiwen kuu, “Yeenbon yaron keranuun kuu karub yena kuu God yaa kuu irinkarundenib God yangmadandoni ye inamen dowaken ye kiwaan ari wananiib.” andiwen. ¹⁹Karub kuu kekei, yi kuu okad ye inamenmo awingkenib Kingkin Karadmoyiibban doriib kumbed, yiib yaa mene andokbe yeka yeka kamiib kii.

²⁰Kumban yiib kuu mamaa. Angkodmia, yiib anam andi miin

karadmo kuyaambed ambib areb yenbenmo daanime. Kwane, Kingkin Karadmo yaambed kurikuri kamime. ²¹God ye mimyob dowaken aom dobere meedmibko, nub Yariman Yesu Keresu ye mimyob keende kakman are nonondandi yaambed yiid yaa wadkeri aron korem yeman kanmananeen.

²²Yesu yaa kerebkarab kamidan komo arewa kamaniib kuu mimyob keende yi ambarakmi are nonondandime. ²³Nimakarub yena kumbaanban yamotbon kiwaan yiri winiib kuu ben burudande angkadirime. Nimakarub yena yaa kuu yi ambarakmi yaa mimyob keende are nonondandime. Kumban une kaadkerime, yi ambarakmi ye inamenbed yiid yaa dedmoni kuu yobdoodban.

God Yaa Kubem

²⁴Yiid kuu ambarakmi yiri kombaraib ande awandi kuu God yembedmo yimin. Yiid kuu yiid ambarakmiyiyib-baniib yiid kubi miin darewoowiib ben ye aromkono nambiri arinambo benmini kuu kangkon God yembedmo yimin. ²⁵God ye kumbedmo kuu God, nub Bobni Yaa Burudande Bindi Ye God kui. Ye yaa kuu nub Yariman Yesu Keresu yaambed nambiriyiid aningko darewoowiib aromkono darewoowiib ooni yaromkonoyiid kerok. Kurin kuriniib kibikiib aron korem koremiib kwana kerok. Anam kwanok.

Korokboon

*Ari Komo Keraneen kuu Yesu
Keresumbed Korokboon Ye Buk*

Korokboon Buk Komo Dowad Wongkoon

Apaso Yoonbed buk kee wongkoon, Patmos dudbi angkambed. Anam andiwendan yaa kuu durud yewed konde yenbandi yemoon meneboka kangdommo doberembirime ande wongkoon. Kwane, aron yeenbon arimbed komo keraneen Yariman Yesumbed ye yaa wane korokbene daanoona wongkoon. Wongkoon ye weeb kuu AD 95 areb.

Korok Weng

1. Ambobandi Weng Ibduruk (1:1-3)
2. Anam Andiwendan Yaa Amun Kerundi Weng (1:4-8)
3. Yariman Yesumbed Yoon Yaa Wane Angkane Dakmoon Ye Weng (1:9-20)
4. Kambong Ediib Ye Anam Andiwendan Yaa Ongkandi Ye Weng (sapta 2-3)
5. King Ye Ooni Ye Dibirimboniib Buk Bedmiweniib Sibi Manayiib Yi Weng (sapta 4-5)
6. Buk Bedmiwen Yaa Dere Dere Karangkiwen Ye At Nunung Ediib Ye Weng (6:1-8:1)
7. Kibi Ediib Yi Weng (8:2-11:19)
8. Wonong Yoom Arud Yi Yoom Yi Weng (sapta 12)
9. Arud Dingkan Ayoowiib Yi Weng (sapta 13)
10. Sibi Mana Yoom Ye Nimakarub 144,000iib Yoom Yi Wengiib Engyu Ay-oobmimiib Yi Wengiib (sapta 14)
11. Meneki Wongdem Ediib Ye Weng (sapta 15-16)
12. Kiwaan Ari Ye Wonong Aningko Darewoowiib Babilon Yu Weng (17:1-19:5)

13. Yesu Ikakman Mananeen Ye Weng (19:6-21)

14. Weeb Tauseniib Ye Weng (20:1-6)

15. Godbed Seten Dabab Konaneen Ye Weng (20:7-10)

16. Yeenbon Wengyundi (20:11-15)

17. Ewen Yewewiib Okad Yewewiib Yerusalem Yewewiib Yi Weng (21:1-22:5)

18. Yeenbon Andedme Kebeni Weng (22:6-21)

1 Weng kee ari komo keraneen Yesu Keresumbed ye korokbi ye weng. Weng kee Godbed ye yaa konoon, God ye demedan yaa amaan ari komo keraneen korokbi dowad konoon. Yembed korokboon ye weng kuu ye engyu yedmoone ye deme karub Yoon ne yaa menene kawoon. ²Ne kuu God ye wengiib Yesu Keresumbed komo kamoon ye wengiib korem wedmaan kwande korokbaan kei.

³Kane kanembed profesi weng kee kimingkaniib kuu Godbed amun kerundaneen. Kane kanembed weng keyaom wongkoon kuu wengamberekorib yi nindem aom kowiwen kuu kwangkon Godbed amun kerundaneen, amborum kuu aron kuu dia kereen kowe.

Yoonbed Kubendi Weng Keendoon

⁴⁻⁵Ne kuu Yoon, nembed kerek kee ambibkin Esia kambong kambong ediib Yesu yaa anam andekorib nedbe kurikuri kamimaibdan yaa wongke keendaan kii.

Anuk doborooniib kibik doreeniib aman ari dobaraneeniib kuye God yoom, aromkono ediib ye Kingkin God ye ooni ye dibirimbon arinambo ari doberembir-imaan yoom, anammo korokbendimaan ye karub, bobni yaa kuu yedin wadkeron ye karub, okad yiri ye king korem yi korok, Yesu Keresu kui, ye yoom kumbed, mimyob dowaken kabamoon

keendiyiib yewenub kondiyiib kuu yiib yaa bangkandok.

Yembed nub yaa mimyob dowaken keendimaan. Kwane, ye umkanbed nub dowad amoddene, ⁶nub be ye oonimbon aom ben nongkobene, ongmoone God dore nimakarub dore wedyiri do-biridan kere ye Ambe God ye deme awinuwen. Kwani kowe, ye yaa nambiriyiib aromkonoyiib kerok, aron korem korem. Anam kwanok.

Yesu Mananeen Kii

⁷Kedi, Yesu kuu wiib arimbed mananeene, nimakarub korem kuu yi indowiib wedmenaniib, kane kanembed ye kaare ayiwen kangkon wedmenaniib. Kwane, okad yiri ye nimakarub korem kuu wedmenenib yuudane ameng kamenabaniib.

Anamaa, kwananeena.

⁸Kwane, Yariman Godbed yedmoon, “Ne kuu Andowoon Ye God, angkon, Yimin Wandaneen Ye God kui. Anuk dobaraan, kibik doriin, aman ari do-baraniin, kuu ne kei. Aromkono Korem Ye God kuu ne kei.” andoon.

Karub Ye Mingki Wedmoon

⁹Ne kuu Yoon, yiib kuristen angkodmi. Yesu ye dowad kuu durud yewed ye dabab neya yiiwa yaa menebeena, nub yaa awandoona, yodbiriban iwari kere kangdommo doberemberenub God ye kuuk aombed ye demedan keruwen kuye karub kuu ne kei. Kwane, ne kuu God ye wengiib Yesu komo kamoona wedmaan ye wengiib dakmaan kowe, nenwene Patmos dudbi yaa domowiwen. ¹⁰Kwane, Yariman yaron Sande ari keruune, Kingkin Karadmo kuu ne yaa ibnewoon. Kwanoone, ne yoman anuk wengambaraane, wengmo kuu

kibi kuweng naawonmo baandimaib areb baandoon. ¹¹Kwane yedmoon, “Komo wedmaneeb kuu buk bedmi aom wongke. Wongkekoreb, kambong ediib anam andiwendan nedbimaib yaa nongkobende. Kambong aningko kuu Efesus, Smeena, Peegamum, Taiyatira, Saadis, Filadelfia, Laodisea kui.” andoon.

¹²Kwanoone, ne kuu amonombe yoman anuk weng ku daaween kuu wedmande kamaan. Kwane, amonombeni goldbed ongmiwen ye lem denobimaanbon ediib wedmekori, ¹³nambiri dobirimbon kuyaom kuu karub maa Karub Ye Mingki areb, ebkad doboob derenoone kawene yon kong yiri keroon. Kwane, idkono nong goldbed ongmiwen kumbed kawurimboniib kuu ye abadkono yaa awanewandoon. ¹⁴Ye awungiib korokiib kuu kawanmo sibiyyiib on kawayiib yi kimi areb. Kwane ye indob kuu amot yumbu areb. ¹⁵Ye yon kuu broons od murubkob yeweb kwamune areb kawurimboniib kui. Kwane, ye weng kuu ok benbon kuweng areb. ¹⁶Ye dingki wiwi angkambed mindong ediib awingkoon. Kwane ye mongkodem aombed kerewang angkara arud angkara arud kuu yeedureen. Ye murubia kuu aron yu nambiri areb.

¹⁷Kwane wedmekori, ye yon yiri kombereni bobnemoon areb keraan. Kwanaane, ye dingki wiwi kuu ne ari kowane yedmoon, “Eb unaab. Ne kuu Andowoonman angkon Yimin Wandaneenman. ¹⁸Ne kuu Wad Doriinman, ne bobnaan kumban ika dembe wadkeraan kuu aron korem korem yeman kii! Bobni ye kiiyyiib yoworiwenbon ye kiiyyiib kuu nembed awinaan.

¹⁹“Kwani kowe, komo keroonkob wedmeweniib kibirebya wedmeewiib aman ari komarewa kamaneene wedmaneewiib kuu wongke. ²⁰Mindong ediib

ne dingki wiwi ari dangeeniib lem denobimaanbon ediiwiib wedmewen ye weng id bikdereboon kuu kei. Mindong ediiib kuu anam andekorib nedbe kurikuri kamimaibdan kambong ediiib aom doriib yi ooni ye engyus ediiib Godbed ben nongkoboan kui, angkon lem denobimaanbon ediiib kuu anam andekorib nedbe kurikuri kamimaibdan kambong ediiib aom doriib kui.” andoon.

Weng Kee Anam Andiwendan Efesus Aom Doriib Yaa

2 “Weng kee anam andiwendan Efesus aom doriib yi engyu yaa ande kowandamaan kowe wongke.

“Mindong ediiib ye dingki wiwi angkambed awingkekore nambirimbon ediiib kuyaombed dewonoon ye karub kuu ne kei. Ne weng kuu kei. ²Yiibbed komo kamenib deme yobdood ambangkiiwe dabab meneboone kangdommo doriib kuu nekaadkeraan. Ambarakmidan kane kanembed yika yi dowad dudi wengbed nub kuu apasodan kii andimaib kuu, yiibbed yi komboon darobe wedmiwen kuu yi dudanabi wedmiwen kowe yiibbed wunekariwen. Nekaadaa. ³Kwane, yiib kuu dabab meneboone kangdommo doronib ne dowadbed durud yewed kandiwen kumban, yiminban keruub kii ande korondindo.

⁴“Kumban nembed yiib yaa dowakenban keraan kuu, kibikee yiib kuu ne yaa ibduruk anuk mimyob dowaken keewimaib kwamune areb kamokban keruwen. ⁵Kowe, ibduruk anuk ye mimyob dowaken keewiwen yaa monkone meenime! Kwamunekob, ambarakmi yaa koronde amonombe ibduruk anuk kamiwen areb kamime. Kwanokban keraniib kuu nembed mene yiib nambirimbon

kuu kankoraraniin. ⁶Kumban Nikolasbed kedmengkandeenkob ambarakmimaibdan[‡] kuu nembed norin keendimain areb, kwane yiib kangkon norin keendimaib kowe, nembed yiib yaa kuu amun andaan.

⁷“Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombed anam andiwendan yaa ke dakmeen kee wengamborok. Kanembed arewa menebaneen yaa ninabone burudandaneen kuu nembed ye yaa wadkeri ye ayob God ye amunbon angkambed demboon kuu yembed ani kuu yimin ande kowaniin.

Weng Kee Anam Andiwendan Smeena Aom Doriib Yaa

⁸“Weng kee anam andiwendan Smeena aom doriib yi engyu yaa ande kowandamaan kowe wongke.

“Andowoonman angkon Yimin Wandaneenman, bobnoon yirimbed ika demboonman kuu ne kei. Ne weng kuu kei. ⁹Yiib dabawiiib kamboknon keriweniib kuu nekaadkeraan. Kumban anam kuu Ewen ari kuu yiib barang yemoon dangoon. Kwane, karub yena nub kuu Godbed kinoondan andimaib kumban anam kuu Seten yaa dabokniwen kumbed yiib aningko kankubuni dowad weng arewa daandimaib kuu nekaadkeraan. ¹⁰Yiib kuu durud yewed kandandamiib kuu kuyaa unaib. Nembed yiib yaa yedmaan kuu, yiib yena kuu awad arewambed ben komboon darobi dowad wii aom kambaraneen. Kwanekore yiib kuu dabab kan kondene yenbandaneene aron angko angkoyiib durud yewed kandaniib kii. Kowe, yiib kane ne yaa anam andiwen kuu ma korondiyiibbanbed kangdommo dobirime, yenambed yiib yaniiwe duknaniib kwangkon

[‡]2:6 Yi kuu kuristen inameniib nenem inameniib dabokniwen.

ma korondiyiibanbed kangdommo dobirime. Kwananiib kuu nembed yiiib yaa kangdommo dohiriwen ye kakman korok ari derene wadkeri kandi yeman kondaniin.

¹¹“Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombed anam andiwendan yaa weng ke dakmeen kee wengamborok. Kanembed arewa menebaneen yaa ninabone burudandaneen kuu angkon anam andindodan yi kingkin bobni yeman kuu ye yaa ma dedmonaanban.

Weng Kee Anam Andiwendan Peegamum Aom Doriib Yaa

¹²“Weng kee anam andiwendan Peegamum aom doriib yi engyu yaa ande kowandamaan kowe wongke.

“Kerewang angkara arudiib angkara arudiib ye karub kuu ne kei. Ne weng kuu kei. ¹³Yiibbed kunayambed doriib kuu nekaad, kuyaa kuu Seten ye ooni ye dibirimbon kui. Kumban yiiib kuu ne yaa anam andi kuu awine dohiriwen. Kwane, Antipas ne weng kanyare dakmemboroon ye karub kuu yiiib siti aom Setenbed dohirimaan yaambed ayiwen, kumban yiiib anam andi kara ne yaa kuu korondindo.

¹⁴“Kumban ne kuu yiiib yaa dowak-enban keraan ye weng yedmandamiin. Yiiib nimakarub yena kuu Balaambed kedmengkandoon ye yoman yaa winiwen. Kurin kurin kuu Balaambed Balak yaa kedmengkandoone, Balakbed Israeldan yaa dudi god ye kuruwak yaa animan nengke nongkobimaib kuu aniyiib nenem kami karayiib kuu kwane kamime ande dedmobendoone ambangiwen. ¹⁵Kwane areb kuu yiiib yena kuyaom kangkon Nikolasbed kedmengkandeenkob amarakmimaibdan keruwen. ¹⁶Kwani kowe, amarakmi yaa koronde amonombime! Kwanokban keraniib

kuu, aron yemoonban ari kuu nembed yiiib yaa meneni kane kanembed amonombindo doriibdan kuu ne mongkodem aom kerewangbed yaniin.

¹⁷“Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombed anam andiwendan yaa weng ke dakmeen kee wengamborok. Kanembed arewa menebaneen yaa ninabone burudandaneen kuu nembed Ewen aom ye om mena bikdereboon kuu bangkanekori, angkon bot kawanmo kwari aningko yeeb wongkooniib kuu konaniine kandaneen kuu yena yikaadkeraibban, yembedmo aningko yeeb kuu yekaadkeraneen.

Weng Kee Anam Andiwendan Taiyatira Aom Doriib Yaa

¹⁸“Weng kee anam andiwendan Taiyatira aom doriib yi engyu yaa ande kowandamaan kowe wongke.

“God ye Mingki kui, ye indob kuu amot yumbu areb, ye yon kuu broons od murubkob yeweb kwamune areb kawurimbonmo kuu ne kei. Ne weng kuu kei. ¹⁹Yiibbed komo kamenib anam andenib mimyob dowaken keendenib yena yaa awandenib dabab meneboon yaa ne weng awinimo kamimaib kuu nekaadkeraan. Kibikee ambangkaib kee deme yobdood ambangkaib ibduruk anuk ambangkiwen arebban kowe nekaadkeraan.

²⁰“Kumban nembed yiiib yaa dowak-enban keraan kuu, yiiib kuu wonong maa Yesebeo dankarindo. Yu kuu yukareb ne kuu profesi weng wengambere dakmimain andenu, kwane ne demedan kuu yumbed ben nenem kami kiwaan ari nongkobendenu dudi god ye kuruwak yaa nengke nongkobimaib yan-iman aniyiib kwane kedmengkandi-maun kui. ²¹Nembed yu kuu yu am-barakmi yaa koronde amonombuk ande aron kondaan kumban, amonombi yaa

kuu korondeen. ²² Kwane kowe, nembed yu kuu durud yewed ye anikad kondeni, kane kanembed yu yoom daboknenib nenem kamiwen kuu durud yewed miin arewa kondaniin. Kumban yikareb komarewa doriib kuu koronde ne yaa amonombaniib kumbed durud yewed kandaibban. ²³ Kwane, nembed yu yoman winiwendan kuu yaniine yoworaniib. Kwananiine, anam andiwendan korem kuu yikaadkeraniib kuu, nimakarub korem yi inameniib meenyiib kuu yekaadmo ye karub kuu ne kei, nembed nimakarub korem mimim kuu komarewa ambangkoon kuu kwanemo ingkandaniin kii. ²⁴ Kumban nembed yiib yaa ke yedmendaan kei, yiib yena Taiyatira aom doriibdan kuu yu kedmengkandi kandindo, yiib kuu Seten ye biknimbon inamen kuu bindo kowe, ne kuu yiib yaa dabab ma kondainban. ²⁵ Kumban yiib kuu komo yaambad yobdood awiniwen kuu kwane dobiribko ne mananiin yaron ari keruk.

²⁶ “Kanembed arewa menebanean yaa ninabone burudandene ne dowaken yaambad ambangkaneene wene aron yeenbon ari keranuun kuu, nembed ye yaa deme ye aromkono darewoob konaniin. Kukuu ambibkin korem ooni ye aromkono kui.

²⁷ ‘Kuye karub kumbed king ye aromkono yobdoodmo areb yi yaa oonaneen, awurimbed meneki awene okad nunungbed ongmiwen kuu wowe monmare kuudmo keraneen areb kuu wabkad keraniib kuu dabab kondaneen.’

“Kukuu ne Ambe yaambad deme ye aromkono kuu kandaan kumbed ye yaa konaniin. ²⁸ Kwane, nembed amkimo ye mindong ye yaa konaniin. ²⁹ Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombad anam andiwendan yaa weng ke dakmeen kee wengamborok.

Weng Kee Anam Andiwendan Saadis Aom Doriib Yaa

3 “Weng kee anam andiwendan Saadis aom doriib yi engyu yaa yedme kowandamaan kowe wongke.

“God ye Kingkin aromkono ediib mindong ediib awingkoon ye karub kuu ne kei. Ne weng kuu kei. Yiibbed komo kamiib kuu nekaadkeraan, yiib dowad yenambad yedmimaib, ‘God yaa anam andiwen kowe anam wad doriib.’ ande kamiib, kumban anam kuu yiib kuu bobnemoon areb keruwen. ² Unuk dangiwen yiri kuu dembime! Yiib anam andi kuu embeng kere bobne weneen kowe aromne ambangkime, amborom kuu wedmaan kuu ne God ye indob ari kuu yiib ambangi kuu yimin kerindo kowe. ³ Anukbed weng amun wengambere awiniwen kuyaa ika ongme meenime. Keye yoman wenenib yiib amarakmi yaa koronde amonombime. Kumban yiib unuk dangiwen yiri dembaibban keraniib kuu, ne kuu yid ye karub areb mananiin, kwane yiib kuu ne mini aron kuu yiibkaadkeraibban kii.

⁴ “Kuned yiib yena Saadis aom doriib kuu yiib ebkad kuu koroomiibban. Kowe yi kuu ebkad kawanmo debaniwe ne yoom wananuub, yi kuu yiminmo kamiibdan kowe. ⁵ Kanembed arewa menebanean yaa ninabone burudandaneen kuu ebkad kawanmo debiwendan areb ebkad kawanmo inwaraneen. Ye aningko kuu wadkeri ye buk aom kuu arainban. Kwane, Nambe yoom ye engyus yoom yi murubia arimbed ‘Ye kuu anam kuu ne karub kii.’ andaniin. ⁶ Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombad anam andiwendan yaa weng ke dakmeen kee wengamborok.”

Weng Kee Anam Andiwendan Filadelfia Aom Doriib Yaa

⁷“Weng kee anam andiwendan Filadelfia aom doriib yi engyu yaa yedme kowandamaan kowe wongke.

“Karadmo anam ye karub, Dewid ye kiiyiib awinoon ye karub, ambongko nandaneen kuu karub maambed ma kebenaanban ye karub, angkon kebenaanban kuu karub maambed ma nandanaanban ye karub kuu ne kei. Ne weng kuu kei. ⁸Yiibbed komo kamiib kuu nekaadkeraan. Kedi, ne kuu yiib murubia arimbed ambongko nandaan kuu karub maambed ma kebenaanban. Nekaad, yiib aromkono kuu embengmo kuned, ne weng kuu awiniwen, ne yaa aadikmindo. ⁹Kedi, yenambed Seten yaa daboknenib yikareb nub kuu Godbed ki-noondan andimaib kumban yi kuu dudanabidan. Yi kuu nembed be meneni yiib murubia arimbed nongkobekori kwane dakmime andaniine, yi kuu bumangkenib ‘Anam yiib kuu Yesu ye mimyob keendoondan.’ andaniib. ¹⁰Dabab menebanean yaa yodbirimban iwari kere kangdommo doberembirime ye weng yiib yaa yedme kowaan kuu ongme awiniwen. Kowe, kwane okad kumundin kiri doriibdan korem yaa komboon wedmi dowad dabab manandameen yaron ari kuu yiib kuu nembed oonendaniin.

¹¹“Aron dukmen ari kuu mananiin. Kowe komo anam ande kandiwen kuu kwane korobe awinime. Kwananiib kuu karub maambed yiib anam andi yaa awiniwen ye kakman korok ari dereni yeman kuu kandaanban. ¹²Kanembed arewa menebanean yaa ninabone burudandaneen kuu nembed ongmenaniine ye kuu ne God ye kurikuri boyambib darewoob aom ye dongka areb keraneen. Kwane, ye angkon ambib kuyaa ika ma domondaanban. Kwane, nembed

ye ari ne God yaningkoyiib ne God ye siti darewoob Yerusalem yeeb yu aningkoyiib wongkaniin. Siti kee ne God yaambed Ewen aombed kubudaranuun. Kwane, nembed angkon naningko yeeb ye ari wongkaniin. ¹³Kanembed kerendemiib keroka, Kingkin Karadmombed anam andiwendan yaa ke dakmeen kee wengamborok.

Weng Kee Anam Andiwendan Laodisea Aom Doriib Yaa

¹⁴“Weng kee anam andiwendan Laodisea aom doriib yi engyu yaa yedme kowandamaan kowe wongke.

“Anam Kwananeenman, komo wedmoon kuu kwamunemo anammo daandi ye karub, Godbed yimin yirimbed ongmenaboos ye ambokab kuu ne kei. Ne weng kuu kei. ¹⁵Yiibbed komo kamiib kuu nekaadkeraan. Yiib kuu niniib arebban, ne yaa ongme anam andindo, angkon yiib kuu yurukiib arebban, ne yaa korem korondindo. Ne dowaken kuu mamaa keyareb o mamaa kui areb kerime andid ee! ¹⁶Kwane, yiib kuu nimin arebban yuruk arebban wedyamo kowe, yiib kuu ne mongkodkono aombed ingkokmandamaan kii. ¹⁷Yiibbed yedmimaib, ‘Nub kuu barang yemoon buwen kowe komo kuu yiminmo kii.’ andimaib. Kumban yiib kuu God yaa ambab keranib, miin yiminban keranib, kamboknon, indob tut, ebkadiibban keruwen kuu yiibkaadban keruwen kii. ¹⁸Nembed yiib yaa ke ongkande yedmendaan kee, ne yaambed amotbed dene koroomiibban keroon ye od gold moonime. Kwananiib kumbed biamodiib keraniib. Kwane, ne yaambed ebkad kawanmo moonime. Kwananiib kumbed idmo doriib ye karak kuu kebaniib. Kwane, ne yaambed indob muramura moone ambime. Kwananiib kumbed indob kuu nandaneene kereknaniib.

¹⁹“Kane kane ne mimyob dowaken keendaandan kuu nembed yorokmo do-birime andi dowad ongakdeni dabab konde kedmengkandaniin. Kowe anam kuu yuib anam andi ongme awinime, yuib ambarakmi yaa koronde amonombime. ²⁰Ne kuu kei! Ne kuu ambongko yaa dobere wangkain. Kanembed ne weng wengamberekore nandaneen kuu, awudaraniine ye yoom ne yoom ibmo ananuub.

²¹“Kanembed arewa menebaneen yaa ninabone burudandaneen kuu, nembed ye yaa yimin andaniine ne king ye ooni ye dibirimbon ari ye yoom dibaranuub, nembed ninaboni burudandeni Nambe ye king ye ooni ye dibirimbon ari ye yoom diburuwen areb kwane keraneen. ²²Kanembed kerendemiib keroka Kingkin Karadmombed anam andiwendan yaa ke dakmeen kee wengamborok.” andoon.

Ewen Aom God Ye Dibirimbon Wane Wedmoon

4 Kuye yoman kuu wedmaane ne murubia arimbed Ewen ambongko kuu daandoon. Kuyaambed kibi areb wengmo baande dakmoon kudin wengambaran kuu ika yedmoon, “Kari yaro kamenebko, kibikbed ari komarewa keraneen kuu korokbebda.” andoon. ²Kwanandoone, ne kuu Kingkin Karadmombed ibnewoon kuyaambed ne nen kawonoone wedmaane, Ewen aom king ye ooni ye dibirimbon ari kuu karuwiib dibeen. ³Karub ku dibeen kuyaambed bot omkadiib mongkodkadiib manimanandeb yaningko yaspeeyiib kaanilieniib areb nambiri menengmenengiib angkadoroon. Kwane niin ari kuru kuu dibirimbon yaa awanewandoon kuu bot awoyeebkadmo manimanandeb yaningko emerald areb nambiri menengmenengiib angkadoroon.

⁴Kwane king ye ooni ye dibirimbon kuyaa kuu ooni ye dibirimbon yena wad kaningiib kwane awanewandoon. Kwari kuu aamkono aamkono wad kaningiib kuu dibiib. Yi kuu ebkad kawanmo inware korok ari kuu king ye dereni yeman goldbed ongmiwen kuyiib deebiwen. ⁵King ye ooni ye dibirimbon kuyaambed imaka amkunia nambadayiib kamoon. King ye ooni ye dibirimbon arinambo ari kuu nambiri ediiib namboroon. Kukuu God ye Kingkin aromkono ediiib kui. ⁶Angkon king ye dibirimbon ye okad kuu naknaamo, nambiri menengmenengiib karamok dabonmo areb, kwane ok kuruwak areb.

King ye ooni ye dibirimbon wedyiri ye angkara angkara awanewandiwen kuu dingkan kaningiib doriib, kwane yi murubia ariyiib angkurom angkayuib korem kuu indob yemoon. ⁷Dingkan ibduruk kuye murubia kuu laiyon areb, angkon dingkan maaaa kuye murubia kuu buromakau ambi areb, angkon dingkan maaaa kuye murubia kuu karub ye murubia areb, angkon dingkan maaaa kuye murubia kuu on diba wanwinimaan areb. ⁸Dingkan kaningiib yi korem mimim kuu buraab benmeyuib kumbed yi id korem yaa kuu indowiibmo awanewandoon, kwane yi buraab dabderem aom korem kwangkon indowiibmo. Kwane awingyawiib amnoomiib korondiyiibban yedmimaib,

“Aromkonomo Ye Yariman God kuu
karadmo, karadmo, karadmo,
ye kuu anuk doboroon, kibik
doreen, ari dobaraneen.”

ande kamembirimaib. ⁹Kwane dingkan kaningiib kumbed King ye ooni ye dibirimbon ari dibeen ye karub yaa nambiri kone yaningko darewoob arimbed kone eso andimaib, aron korem korem doreen ye karub yaa kui. ¹⁰Kwamiuwe, aamkono

aamkono wad kaningiib kuu king ye ooni ye dibirimbun ari dibeen ye arinambo ari bumangkenib ye aningko kankoonimaib, aron korem korem doreen ye karub yaa kui. Kwane yi korok ari king ye dereni yeman deebiwen kuu King ye ooni ye dibirimbun ari dibeen ye murubia ari nongkobekorib yedmimaib,

¹¹“Nub Yariman, nub God, eb yaa nambiriyiib aningko darewoob ariyiib aromkonoyiib bangkabdi kuu yimin, amborom kuu ebbed kumkam korem kuu ongmenabewen, kwane eb dowakenbed ongmenabeebkob dange weneene doriwa.” andimaib.

Yesumbed Buk Bedme Karangkoon Kuu Kandoon

5 Kwane wedmaane beegod angkara angkara wongke bedmekorib dungkun yaa at nunungbed dere dere wene ediib kere karangkiwen kuu Kingbed ye ooni ye dibirimbun ari dibeen kuye dingki wiwi angkambed awinoone wedmaan. ²Kwanoone wedmaane aromkono darewoob ye engyu kuu naawon baande dakmoon, “Kane kuu aningko darewoob ariyiib kumbed beegod bedmen wene karangkiwen yeman daande aom wedmi kuu yimin?” andoon. ³Kumban Ewen ari doriibdaniib, okad yiri doriibdaniib, dukniwendaniib korem kuu beegod daande aom wedmindeban. ⁴Kwanoone, ne mimyob wandoone ameng darewoob kamaan, amborom kuu karub kanembed ye kuu aningko darewoob ariyiib kumbed yimin ande beegod bedmiwen kuu daande aom wedmindeban kowe. ⁵Kwane, aamkono maambad ne yaa yedmoon, “Ameng kamaab! Yuda Ye Amyenimbun Yi

Laiyon, Dewid Ye Ambokab kui, yembed burudandoon. Yembed at nunungbed dere dere wene ediib kere karangkiwen kuu daadme beegod dudmungkaneen kuu yimin.” andoon.

⁶Kwane wedmaane, Sibi Mana kuu aye kowaiwe bobnemoon areb king ye ooni ye dibirimbun wedyirimbud doreen, kwane angkara angkara kuu dingkan kaningiib aamkono aamkonoyiib kumbed awanewandiwen. Ye kuu indob ediib durub ediib. Indob kuu God ye Kingkin aromkono ediib kumbed Godbed yedmoone okad kumundin yaa weneboon kui. ⁷Kwane, Sibi Manambad mene Kingbed ye ooni ye dibirimbun ari dibeenman ye dingki wiwi angka beegod bedmiweniib awinoon kuu kandoon. ⁸Kwane kandoone dingkan kaningiib aamkono aamkono wad kaningiib kuu ye murubia ari bumangkiwen. Yi korem mimim kuu yook yeman yaningko haap kuyiib goldbed ongmiiwen ye yabad kobukmo aom baeb amun nengke koni yeman dembooniib kuu awingkiwen. Baeb amun nengke koni yeman kukuu God ye karadmodan yi kurikuri kui. ⁹Kwane, yimbed yook yeeb wingkiwen, “Eb kuu aningko darewoob ariyiib kumbed, beegod bedmiwen kuu kandeneb, at nunung karangkiwen daadmi kuu yimin, amborom kuu eene kowiiwe, ewumkanbed nimakarub kuu God ye dowad amoddewen kowe, kwanewen kuu amyenimbun mimim korem yaambad weng mimim korem yaambad ambibkin mimim korem yaambad kad mimim korem yaambad nimakarub amoddewen kii. ¹⁰Ebbad yi yaa oonimbun mimodan ongmeneb

God ye deme awini dowad God dore nimakarub dore wedyiri dobiridan kerundewen.

Kwane, yimbed okad ari oonaniib.” andiwen.

¹¹ Kwane wedmeni wengambaraan kuu kimingkinban ye engyus yemooon kai King ye ooni ye dibirimbob awanewandiweniib dingkaniib aamkono aamkonoyiib doobereniib

¹² naawonmo yook wingkiwen,

“Aye kowiwen ye Sibi Mana kuu aningko darewoob ariyiib kowe,

aromkonoyiib biamodiib meeni kangdomiib yiminmo dobiriyiib aningko darewoob ari koniyiib nambiriyiib kubeniyiib ye yaa bangkani kuu yimin kii!” andiwen.

¹³ Kwanandiwe, wengambaraane, wad doriibdan Ewen ariyiib okad yiriyiib dingkaniib dukniwendaniib karamok yiri ye dingkaniib korem kuyaom doriib kuu yook wingkiwen,

“Kingbed ye ooni ye dibirimbob ari dibeeniib Sibi Manayyiib yaa kuu,

kubi wengiib aningko darewoob ari kondiyiib nambiriyiib aromkonoyiib kerundok,

aron korem korem kii!” andiwen.

¹⁴ Kwane, dingkan kaningiib kumbed yedmiwen, “Anam kwanok,” andiwe aamkono aamkono kuu yiri bumangkenib yi ayooob yi aningko kankooniwen.

God Ye Butun Kondi

Dowad Yesumbed Beegod

Karangkiwen Kuu Daandoon

6 Kwane wedmaane, beegod bedmiwen yaa dere dere karangkiwen ye at nunung ediib ibduruk kuu Sibi Manambob daandoon. Kwanoone, wengambaraane dingkan kaningiib mim kuyaa kumbed naawonmo nambad areb baande yedmoon, “Mene.” andoon. ² Kwanoone, ne murubia

arimbed hoos kawanmo wedmenaani kii! Kwarimbed monoon ye engyu kuu anangkawiib dibeen. Kwane, ye yaa king ye korok ari dereni yemaniib konoon. Kwanoone, wene bondan yenbande yare burudandok wonoon.

³ Kwane, Sibi Manambob mamaa ayooob andi karangkiwen kuu daandoone wengambaraane, dingkan mamaa ayooob andi kumbed yedmoon, “Mene!” andoon. ⁴ Kwanoone, hoos mamaa dangkaro monoon kuu, korem amoyidkob dodmo areb. Kwarimbed monoon ye engyu yaa kuu okad yiridan yaa yewenub dohiri bongme arudmo dobirime andi yaromkonoyiib man aye kowoon aye kowoon kamime andi yaromkonoyiib bangkanoon. Kwanekore, ye yaa kuu kerewang darewoowiib kan konoon.

⁵ Kwane, Sibi Manambob mamaa ayooobmim andi karangkiwen kuu daandoone wengambaraane, dingkan mamaa ayooobmim andi kumbed yedmoon, “Mene!” andoon. Kwane wedmaane, ne murubia arimbed hoos binmo angkadoroon kii! Kwarimbed monoon ye engyu kuu yiribman ye dabab wedmi yemaniib awinooon. Kwane wonoonkob animan downan kere weneen. ⁶ Kwanoone wengambaraane, dingkan kaningiib kuyaombob wengmo yedmoon, “Animan downan kerandameen kowe, wiit flawa yowo embeng mimo kuu aronki mimo ye deme ye od kumbed moonime. Baali flawa yowo embeng ayooobmim kangkon aronki mimo ye deme ye kakman kumbed berengkime. Kwane, oiyo nengkanabi yemaniib wain okiib kuu monmaraib!” andoon.

⁷ Kwane, Sibi Manambob mamaa kaning andi karangkiwen kuu daandoone wengambaraane, dingkan kaning andi kumbed yedmoon, “Mene!” andoon. ⁸ Kwanoone, ne murubia arimbed hoos wubkadmoyiib kuu angkadoroone wed-

menaan. Kwarimbed monoon ye engyu yaningko kuu Bobni, kwane ye yoman anuk kuu engyu maa yangingko Yoworimbon kumbed ye dia monoon. Yi yaa aromkono kondoon kuu nimakarub kumundin aom kuu andangkane wenore kaningiib kerekore wenoriwen kuye mim angkara kumaom ye nimakarub kakumundin kuu kerewangiib mungi bobniyiib bob anikadiiib okad yiri dingkan kiiwiib kumbed yenbandiwed yowori yeman.

⁹Kwane, yembed karangkiwen angko andi kuu daandoon. Kwanoone, dingkan nengke baeb konimbon wedmaan. Kuye dabderem aom kuu yenbandiwe dukniwendan yi kingkin wedmendaan, amborom kuu yi kuu God ye weng dakmenib God kuu anam kii ande korokbimaib kowe. ¹⁰Kwane, yimbed naawonmo baande kaamoniwen, “Yariman Ambengan God karadmo anam, eb kuu aron komoyiib kerekorewed okad yiri ye nimakarubbed nub yiiwe duknuwen ye dowad wengyundeneb kakman kondaneeb?” andiwen. ¹¹Kwane, yi mimim kuu ebkad kawanmo bangkandekore yedmendoon, “Aron dukmen areb yiidkibko kwane wene yiiib kuristen angkodmia yiiib deme mimodan yenbandi dowad kinoondan kuu yi korem kuu yiiib yiwen areb kwane keriwed.” andoon.

¹²Kwane keenombaraane, karangkiwen kung andi kuu daandoon. Kwanoone, dowodki darewoowiib keroon. Aron kuu koronde karong binmo naningkod kimimbed karangkiwen kwane areb kereen. Wood kangkon koronde umkan ye dodmo areb kereen. ¹³Mindong kangkon yedob kuu nuub aromkonombed wuure okad yiri ben kiradmoon areb kwane ambid arimbed kirobenabiwen. ¹⁴Ambid kuu beegod bedmoon areb kwane bedmenmo wuneen. Kwane, aangkoyiib

dudbiyiib kuu yi yumbon arimbed ben angkaneboon.

¹⁵Kwanoone, wedmaan kuu okad yiri ye kingiib aningkodaniib ana nangmidan yi korok dareb darewiib barang yemoondaniib aromkono darewoobdaniib yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridaniib yika oonimaibdaniib korem kuu botdem aomiib aangko ari bot angkara angkara wedyiriyiib kuyaom bikderebiwen. ¹⁶Yimbed aangkoyiib boyiib yaa yedmiwen, “Nub ari kirobenib, King ye ooni ye dibirimbon ari dibeen ye murubiayiib Sibi Mana ye noriniib kuyaa kuu yiiibbed nub dabune biknime. ¹⁷Amborom kuu yi norin wandi yaron darewoob ari kereen kowe, kanembed bobnaanban dangkoro dobaraneen? Dowan kii!” andiwen.

Israeldan 144,000iib

7 Kwanoone, wedmaane engyus kaningiib kuu okad kariyiib kiriyiib kangkayiyib kaomiib korem yaa doriib. Yimbed nuub korem kaningiib kuu angkon awingkiwen, kwanubko nuub kuu okad yiri o karamok yaa o at awene yaa wuruwokban kerok andiwed. ²Anuk yiri kuu engyus kaningiib keyaa okada karamoka monmari yaromkonoyiib kondoon. Kwane, engyu mamaa wedmaane ye kuu wad doreen ye God ye kumun kowi yemaniib awinoon kumbed aron yaro minimaun kangkambed yaro monoon. Kwane, yembed engyus kaningiib ke doriib keyaa naawonmo baande yedmoon, ³“Okadiib karamokiib ayiib kuu monmaraibned, mokorondibko God ye demedan yaa ye kumuniib yi binad ari dengkuuwa.” andoon. ⁴Kwanoone, wengambaraane Israeldan yi amyenimbon korem yaambid binad ari dengkoon kuu 144,000iib.

⁵ Yuda yamyenimbon 12,000iib kuu dengkenabendoon.
 Ruben yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
 Ged yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
⁶ Aser yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
 Naftalai yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
 Menase yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
⁷ Simeon yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
 Livai yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
 Isekar yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
⁸ Sebulun yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
 Yosef yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.
 Benjamin yamyenimbon 12,000iib kuu kangkon kwamune.

Kadaareb Ebkad Kawanmo Inwariwen

⁹ Kwanoone, angkon wedmaane ne murubia arimbed kadaareb yemooon karub kanembed kimingke dandindeban wedmendaan. Yi kuu amyenimbon mimim korem yaambéd weng mimim korem yaambéd ambibkin mimim korem yaambéd kad mimim korem yaambéd Kingbed ye ooni ye dibirimbon ari dibeeniib Sibi Manayiib yi murubia ari dohiriwen. Yi kuu ebkad kawanmo deebiwen kumbed yuum biidiib awingkiwen. ¹⁰ Kwane, naawonmo baande yedmiwen, “Nimakarub bobni yaa burudande bindi kuu nub Godbed ye ooni ye dibirimbon ari dibeeniib Sibi Manayiib kumbedmo yimin.” andiwen.

¹¹ Engyus korem kuu King ye ooni ye dibirimbon yaayiib aamkono aamkono yaayiib dingkan kaning yaayiib kwane awanewandiwen. Kwane, King ye dibirimbon ye arinambo arimbed yi korem kuu yiri bumangkenib God yaningko kankoone ¹² yedmiwen, “Anam kwanok!

Aningko kankoonyiib nambiriyiib meeni kangdomiib eso andiyiib aningko darewoob arimbed koniyiib yiminmo dohiriwiib aromkonoyiib kuu nub God yaa kerok, aron korem korem.

Anam kwanok!” andiwen.

¹³ Kwaniiwe, aamkono mamaambéd ne yaa kaamonoon, “Ebkad kawanmoyiib inwariwen kee kane awene, yi kuu kunayambéd miniwen?” andoon.

¹⁴ Kwanandoone, nembed inandaan, “Aamkono, ebkaadee.” andaane yembed yedmoon, “Kekee yi kuu dabab miin arewa menebe yenbandoon aombéd miniwen. Kwane, yi ebkad kuu Sibi Mana ye umkanbed oganabe kawanmo kerundoon. ¹⁵ Kwanikob,

yi kuu God ye ooni ye dibirimbon ye arinambo arimbed doberenib, amnoomiib awingyawiib ye kurikuri boyambib darewoob aombéd ye aningko kankoonembaraiwe, King ye ooni ye dibirimbon ari dibeén kumbed yi yoom doberene yi yaa awande keendombirimaan.

¹⁶ Yi kuu angkon ika mungi bobnaibban, angkon ika ok moom bobnaibban.

Aron nimin kuu yi yaa yaunban kere, niminbed yaune bobnaibban.

¹⁷ Amborom kuu Sibi Mana king ye ooni ye dibirimbon ye wedangka doreen kumbed yi yaa sibi ooni ye karub areb kerundaneen kowe, yembed wadkeri ye dem ok menebuun yaa be wananeen.

Kwane, Godbed yi indob yaa yi inok kuu korem aadmendaneen kii.” andoon.

**Yesumbed Beegod Yaa At Nunung
Dere Dere Karangkiwen Ed
Andi Kuu Daandoon**

8 Kwane, yembed at nunung dere dere karangkiwen ed andi kuu daandoon, Ewen ari kuu kuweng aweneyi-ibban kereen kuu afenawa kereen.

² Kwanuune, wedmaane God ye murubia arimbed doriib ye engyus ediib kuu kibi ediib ben bangkandoon.

³ Engyu mama ye kuu gold yabad kobukmoyiib kandoon kumbed mene dingkan nengke baeb konimbon dia monoon. Ye yaa kuu baeb amun nengke koni yeman yemoon bangkandoon, God ye karadmodan korem yi kurikuriyiib king ye ooni ye dibirimbon ye arinambo arimbed yeene nengke baeb konimbon goldbed ongmiwen arimbed nengkoon. ⁴ Kwanoone, baeb amun nengkoon ye amarengiib God ye karadmodan yi kurikuriyiib kuu engyu ye dingki yaambad God ye murubia ari daaneboon. ⁵ Kwane kore, yabad kuu nanwene dingkan nengke baeb konimbon yaambad amot kuu ben nongkobekore okad yiri nan koraroon. Kwanoone, nambadiib amkuniyiib imakiib dowodki mimoyiib kamoon.

Engyus Ediib Kibi Ediib

⁶ Kwamoone, engyus ediibbed kibi ediib awiniwen kuu mongkodkono yaa dedmobenan winiwen, nekwe komki yeman.

⁷ Kwane, engyu ibdurukbed ye kibi baandoon. Baandoone, am boyareb yurukmo kuyiib amoyiib umkanbed daboknoon kuu okad yiri kiroboon. Kwane okadiiwa ayiwa kuu nekwe ayoobmimiib kerekore mimo angkara kuyiib kerekore koremiib kuu denoboan.

⁸ Kwane, engyu ayoob andimbed ye kibi baandoon. Baandoone, aangko darewoob areb kumundinmo

amoyiib kuu karamok yiri kombureen. Kwanuune, karamok kumundin kuu nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara kuu koronde umkanmo kereen. ⁹ Kwanuune, karamok yiri ye oona dingkana korem kuu nekwe ayoobmimiib kerekore mimo angkara kuu dukniwen. Kwane motod kangkon korem nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara kuu monmaroon.

¹⁰ Kwane, engyu ayoobmim andimbed ye kibi baandoon. Baandoone, mindong darewoob ambid arimbed angkadkok ye nambiri areb kombere yure kamene ok darewoowiiwa dem okiwa korem kuu nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara ari komboroon. ¹¹ Mindong yaningko kuu Kook. Kwanoone, kwamune ari komboroon ye ok kuu koronde kookmo kereen. Kwanuune, ni-makarub yemoon kuu ok kookiib aniwen kumbed dukniwen.

¹² Kwane, engyu kaning andimbed ye kibi baandoon. Baandoone, aron kuu kande baangke ayoobmim keremoon areb kere mimo angkara kuu kumunmo kereen. Wood kangkon kwamunemo kereen. Mindong kangkon nekwe ayoobmim kerekore mimo angkara kuu kumunmo keruune, amnoomiib awingyawiib kangkon be baangke ayoobmim keremoon areb kere mimo angkara kuu kumunmo kereen.

¹³ Kwane, kereknoni wengambaraane on kambab kuu ambid ambab aombad wan yarebone naawonmo baande yedmoon, “Dabab, dabab, dabab, kuu menebanean kii! Okad yiridan korem kuu dabab darewoob arewa kerandamiib kii. Amborom kuu engyus ayoobmim kuu kibi baandandamiib kii!” andoon.

9 Kwane engyu angko andi ye kibi baandoon. Baandoone, ambid arimbed okad yiri komboroon ye mindong kuu wedmaan. Mindong yaa

kuu dem kongdem yiri awad arewayiib doriib ye ambongko kiiyiib konoon. ²Kwane dem kongdem ambongko kuu daandoone ambib amot denimaun ye amareng darewoob areb deedereboon. Deederebekore, aroniib ambidiib kebendoone miriknoon. ³Kwanoone, amareng kuyaom kumbed ed yemoon kuu menebiwen. Kwane, yi kuu kak ye ambod arewa kwamune areb yi yaa bangkandoon. ⁴Kwanekore yedmendoon, “Okad yiri ye kereeka aya kawa komo komo deederebeen kuu monmaraib, kumban nimakarub kanembed yi kuu binad ari God ye kumuniib derindodan kumbedmo.” andoon. ⁵Yi kuu yeene nongkobi yaromkonoyiib kondindo kuned, domondaniibe kak ye durud yewed areb kande wood angkoyiib yewedmo dobaraniib yaromkonoyiib kondoon. ⁶Kuyaron aom kuu nimakarub kuu bobni kiwaan onmaniib kumban, wedmaibban. Yi kuu yoworande kamaniib kumban bobni kuu yi yaa manaanban. ⁷Ed kuu hoosbed ana nangbi yeman wanande nekwimaib kwane areb keruwen. Yi korok ari kuu od gold ye king korok are dereni yeman areb kuyiib deebiwen, kwane yi murubia kuu karub yi murubia areb. ⁸Yi awung kuu nima yawung areb angkon yi ningkambo kuu laiyan ye ningkambo yidkangiib kwamune areb. ⁹Yi abadkono yaa kuu yeeng barad ye yirim areb deebiwen, kwane yi buraab kuweng kuu hoos yemoonbed seriot bingeban wanaiwe kuyaombed dobere nangbimaib ye kuweng areb. ¹⁰Yi kuu yibikonoyiib kakbed domondekorib ambod arewa kowimaib kwamune areb, kwane yi yibikono anukbed nimakarub kuu yenbandaniib kwane wene wood angkoyiib keraneen ye aromkonoyiib kondoon. ¹¹Yi korok kuu dem kongdem yiri ye awad yaningko Hibru wengbed

kuu Abadon, angkon Gurik wengbed kuu Apolion. Aningko kuye weng id kuu monmari ye awad.

¹²Dabab ibduruk meneboon kuu down keroon, kumban angkon ari dabab ayooiib menebandameen.

¹³Kwane, engyu kung andi ye kibi baandoon. Kwanoone, wengambaraane God ye murubia ari dingkan nengke baeb konimbon goldbed ongiwiwen ye dungkun dungkun kaningiib doobereen kuyaombed wengmo yeedereboon kumbed, ¹⁴engyu kung andi kibiyiib kandoon yaa yedmoon, “Engyu kaningiib ok awaan darewoob Yufretes yaa yengbendiwen kuu dudbere.” andoon. ¹⁵Kwane engyus kaningiib kuu meedme doriib ye aroniib woodiib weewiib ari kereen kowe, nimakarub korem nekwe ayooobmim kerekore mimo angkara kuu yenbande nongkobi dowad dudmungskoon. ¹⁶Kwane hoos ari dibiib ye ana nangmidan korem kuu 2 andered milieniib andoone kwane wengambaraan.

¹⁷Hoosiib hoos ari dibiibdaniib yaa wane wedmaan kuu kekamune, yi yirim kuu amoyidkob dodmo kwamune areb, ambidkadmo, wubmo sulfaa arewiib. Hoos yi korok kuu laiyan yi murubia areb, yi mongkodem aombed amoyiib amarengiib bot sulfaayiib deedereboon. ¹⁸Kwane, korem nekwe ayooobmim kerekore mimo angkara ye nimakarub korem kuu dabab kondi ye yiribman ayooobmim kee amoyiib amarengiib bot sulfaayiib kumbed hoos yi mongkodem aombed deederebe yenbandoone dukniwen. ¹⁹Hoos yi dabab kondi ye aromkono kuu yi mongkodem aomiib yibikono anukiib kui. Yi yibikono kuu niin areb, yibikono anuk kuu niin yi korok areb kowe kumbed nimakarub yenbande yewed kondimaib.

²⁰Kumban nimakarub dabab keembed yenbande nongkobindodan kuu yi

dingkimbed komo ambarakmiwen yaa kuu koronde amonombindo. Kwane, yi kuu awad arewa arewa yaayiib, wengambere wedme yarindeban ye dudi god yi kuruwak goldbediib silvaambe-diib broonsbediib bodbediib atbediib ongiwiwen yaayiib kurikuri kerimaib kuu korondindo.²¹ Kwane, yi kumka kuman kamiyiib waruk komowiib nenem kamenabiyyib yid benabiyyib kuu koronde amonombindo kii.

Engyu Yoom Beegod Bedmiwen Embeng Mana Yoom

10 Kwane wedmaane, engyu maa aromkono darewoowiib kuu Ewen arimbed kameneen. Ye yaa kuu wiibbed awanewandoon. Ye korok ari kuu niin ari kuruyiib. Ye murubia kuu aron nambiri areb. Ye yon kuu amoyidkob yumbu areb.² Ye kuu beegod bedmiwen embeng mana kuu daandoon kumbed ye dingki ari angkeen. Kwane, menene ye yon wiwi angka kuu karamok yiri dore, angkon yon an angka kuu bid ari dore keroon.³ Kwanekore laiyon ye kabang areb naawonmo baandoon. Kwane baandoone nambad ediib kuu dakmenabiwen.⁴ Nambad ediib kuu kwane dakmenabiwe wongkok andaan kumban, wengambaraane Ewen arimbed wengmo yedmoon, “Nambad ediibbed dakmiwen kuu wongkaab, kan bikne.” andoon.

⁵ Kwane, engyu karamok yiri dore bid ari dore keroone wedmanaan kumbed ye dingki wiwi kuu Ewen kerekmen yaa kankoonoon.⁶ Kwanekore, ambidiib kwari yeman koremiib, okadiib kwari yeman koremiib, karamokiib kuri yeman koremiib ongmenaboos ye God aron korem korem doreen ye aningko yaambad yedme kowene yedmoon, “Mogeed mogeediibban kii!”⁷ Kumban engyu ed andi ye kibi baandandamaneen yaron aom kuu God ye biknimbon

weng ye profesidan ye deme awinimaib yaa daandoon kwamunemo keraneen.” andoon.

⁸ Kwane, Ewen arimbed wengmo anuk wengambaraan kwane ika ne yaa daawe yedmoon, “Weneneb engyu karamok yiri dore bid ari dore keroon ye dingki ari beegod daandoone angkeen kuu kande.” andoon.

⁹ Kwanandoone, weneni engyu yaa beegod embeng bedmiwen kuu kawok ande kaamonenaan. Kaamonenaane, yembed yedmewoon, “Kande ane. Kwananeeb kuu eb mongkodem aom kuu in ok ambod amun areb kwane keraneen kumban, eb kabeyob aom kuu derebmo keraneen.” andoon.¹⁰ Kwane, engyu ye dingki yaa beegod embeng bedmiweniib kuu kande anaan. Anaan kuu mongkodkono aom kuu in ok ye ambod amun kwane areb, kumban kan yoobnaane ne kabeyob aom kuu derebmo keroon.¹¹ Kwanaane, ne yaa yedmewoon, “Eb kuu angkon ika amyenimbon yemooniib ambibkin yemooniib weng maa maa yemooniib king yemooniib yi dowad profesi weng daande.” andoon.

Yesu Ye Weng Dakmenabidan Ayoob

11 Kwane ne kuu kumunkingki yeman aroob konokab kawekore yedmoon, “Wene God ye kurikuri boyambib darewoowiib dingkan aye nengke God yaa baeb konimbon yaayiib kuu kumunkingke, kuyaa kurikuri kamiibdan kuu kimingke.² Kumban kurikuri boyambib darewoob ye kuuk yeenbon aom kuu kumunkingkaab, amborom kuu Godiibbandan yaa kondiwen kowe. Yi kuu Karadmo Siti aom awune oonekoriwa yenbande yarebe monmare yarebe kamaniib kuu dabab ware yiminban keraneen kuu wood 42yiib kamaniib.³ Kwane, nembed ne weng dakmenabidan ayoob yaa aromkono

kondaniine, ebkad karong deebekorib aronki 1,260yiib God ye profesi weng dakmaniib.

⁴“Karub ayoob kee olif at ayoowiib lem denobimaanbon ayoowiib okad kumundin ye Yariman ye arinambo ari doobereen areb. ⁵Kanembed yi yaa monmarandamaneen kuu yi ayoob yi mongkodkono aombed amot angkaderene yi bondan kuu nengkanabe yenbande down keraneen. Karub kanembed yi yaa monmarandamaneen kuu kwamunemo bobnaneen. ⁶Karub ayoob kee profesi weng dakmaniib yaron ari kuu, yi kuu am kebendi yaromkonoyiib, ok yaa yedmaniawe umkanmo keru yaromkonoyiib, yedmaniawe bob anikad maa maa korembed yenbande derendari yaromkonoyiib kii. Kwane, yi dowakenmo yaambek kamaniib.

⁷“Kwane, Yesu ye weng dakmenabe down keraniib kuu dem kongdem yirimbed demboon ye arud dingkan maa kumbed burudande yenbandaneene duknaniib. ⁸Yi id kuu yirin kamuun ye siti aom kiwaan ari danganiib. Kuye siti ye kumun angkara aningko kuu Sodom areb Idyip areb. Kuyaom kuu yi Yariman kuu at ming ari aye kowiwen. ⁹Kwane, aron ayoobmim down kere amkimombek wene aronkob yaa keranuun kuye niindem aom kuu ambibkin mimim korem yaayiib, weng mimim korem yaayiib kad mimim korem yaayiib nimakarub korem kuu keendombere yangmadandekorib yi bob id kuu ben mangkaibban. ¹⁰Kwane okad yiridan kuu yi ayoob dukniwen yaa yoyandekorib orok ane barangbed neman munob konoon konoon kamaniib, amborom kuu profesidan ayoob kembed okad yiridan yaa durud yewed kondimaib kowe.

¹¹“Kumban aron ayoobmim down kere amkimombek wene aronkob

yaa kuu Godbed wadkeri ye inum kondaneene dembaniib. Dembaniawe kane kane yi ayoob wedmendidan kuu unimbed yenbandaneen. ¹²Kwane, yi ayoob kuu wengambaraniawe Ewen arimbed weng kuu naawonmo yi yaa baande yedmaneen, ‘Kari yaro minime.’ andaneen. Andaneene yi bondan kuu kwane keendambaraniawe wiib aombed Ewen ari daananiib.

¹³“Daaniawe, erebnarimban kumbed dowodki arewa kamene siti aom kuu ambib korem nekwe angko angko kerekore mimo angkara kuu monmaranuun. Dowodkimbed kadaareb 7,000iib korem yenbandaneen. Kwananeene, wad doriibdan kuu uni miin darewoob kerekorib Ewen ari doreen ye God yaningko kankoonaneen.” andoon.

¹⁴Dabab ayoob andi kuu menebe down keroon kumban, angkon dabab ayoobmim andi kuu kirow mananeen.

Kibi Ed Andi

¹⁵Kwane, engyu ed andi ye kibi baandoone Ewen arimbed wengmo naawonmo baande yedmiwen, “Okad kumundin kiri ye oonimbon kuu, nub Yariman yoom ye Keresu yoom yi oonimbon keroone, aron korem korem yembed oonaneen kii.” andiwen.

¹⁶Andiawe, aamkono aamkono wad kanangiib yi ooni ye dibirimbon arimbed God ye arinambo ari dibiib kuu korok kan kibine God yaningko kankoone ¹⁷yedmiwen,

“Aromkonomo Ye Yariman God, anuk doberewen kibik doreeb ye God, nub kuu eb yaa eso anduub, amborom kuu eb aromkono darewoob kandedoreb andowe ooneeb kowe.

¹⁸Okad yiridan kuu arud wandiwen kumban, eb norin kuu monoon. Dukniwendan wengyundandeneb,

eb profesi weng dakmidan eb deme awinimaiwiib eb karadmodaniib ewangingko kankoonimaibdaniib, eb nimaya karuwa aningko embeng o darewoob kui, yi kuu kakman bangkandeneb, kane kanembed okad yiri monmarawen kuu monmaraneeb yaron kuu muneen kii!” andiwen.

¹⁹Kwane, God ye kurikuri boyambib darewoob Ewen aom kuu nandoone, kuyaom kuu God ye amob weng ye boks karadmo kuu dianmo keroon. Kuyaambed imakiib amkuniyiib nambadiib dowodki mimoyiib, nuuwa am yurukmo anam boyarewiib kamoan.

Wonong Yoom Arud Yi Yoom

12 Kwane, Ewen aombed dud korokbi yeka mamaa darewoob angkadoroon kuu kei, wonong mamaa, yu yaa kuu aron nambirimbed ebkad areb awanewandoon kumbed, yu yon dabderem yiri kuu woodiib, angkon yu korok ari kuu king ye korok ari dereni yeman kuyaambed mindong wad ayoowiib kuu dereneen. ²Yu kuu oyoomiib kowe, dana woonandamenu yewed bobne kabangangkaun.

³Kwane, angkon dud korokbi yeka mamaa Ewen aombed angkadoroon kuu kei, arud ye yi dodmo miin kedbon kai, ye kuu korok ediib durub angko angkoyiib, kwane ye korok korok ari kuu king ye korok ari dereni yeman kwamune areb ediib dangoon. ⁴Kwane, mindong ambid aom korem kuu nekwe ayoobmimiib kerekore mimo angkara kuu ye yibikonombed daadmene okad yiri kiraroon. Kwane, ye kuu dana woonandamuun ye wonong yu arinambo ari dana woonanuune erebnariyiibban kwane aye ani ye dowad doboroon. ⁵Kwane, yumbed karub dana wooneen, ye kuu king ye aromkono yobdoodmo kwamune areb ambibkindan korem yaa

oonaneen. Kwane, yu dana kuu kirodmo dabangkere God ye king ye ooni ye dibir- imbon ari dibeeniib ari nen daanoon. ⁶Kwanoone, wonong kuu Godbed amboon angka nekwoon yaa kombiri wenu, kuyaambed aronki 1,260yiib yu yaa oonaneen ye dowad wuneen.

⁷Kwanuune, Ewen aom kuu Maiko ye engyus yoom miniiwe arud ye yi ye awad yoom nangbiwen. ⁸Kumban arud ye yi yaromkono kuu yiminban kowe, yi yumbon Ewen ari kuu domondiw- en, ika winindeban keriwen. ⁹Arud ye yi kedbon kuu unyeman ye niin, awad arewa Seten kui, okad yiridan kumundin birande ben kiwaan abdon wini ye karub kui, ye kuu ye awadiib okad yiri benkiraroon.

¹⁰Kwanoone, wengambaraane Ewen arimbed wengmo naawon baande yedmoon,

“Kibik kened kuu bobni yaa burudande bindiyiib aromkonoyiib oonimboniib Godbed ongmenaboon kuyiib

Keresu ye kwanime andi yaromkonoyiib meneboon.

Amborom kuu anam andiwendan yangingko monmarande kami ye karub nub God ye arinambo ari amnoomiib awingyawiiib yi aningko monmarande kamembirimaan kuu okad yiri kankoraroon kowe.

¹¹Yi kuu Sibi Mana ye umkaniib weng anam dianmo dakmiweniib kumbed Seten burudanduniwen.

Kwane, bobni ye dabab yi yaa meneboon kuu

yika yi anam andi koronde yi wadkeri kuu ma amuknindo.

¹²Kwanekob, Eweniib kuyaom doriib- daniib kuu kubime!

Kumban okadiib karamokiib kuu dabab kandaniib,

amborom kuu awad arewa kuu kuyaa kamoon kowe.

Ye aron kuu dukmen kere dia kereen kuu yekaad kowe, norin darewoob wandoon.” andoon.

¹³ Kwane, arud ye yi kuu wedmoonka ye kuu okad yiri kan koraroon kowe, karub dana wooneen ye wonong kuu wande keendenmo wonoon. ¹⁴ Kwanoone, wonong kuu on diba darewoob ye buraab ayoob bangkandoone yu dowad nekwon ye amboon yaa wanwuneen. Kwane wene kuyaambéd doburuked arud ye yi awinendokban kerok ande oonoked, weeb ayoobmim ari weeb angkarayiib down keru yeman. ¹⁵ Kwane, arud ye yi kuu ye mongkodkono aombéd ok onduknoone urok kereen. Kwanoon kuu wonong burudandé okbed weene kanwunuk anded. ¹⁶ Kumban wonong kuu okadbed awandeen. Arud ye yimbed ok onduknoon kuu okad kuu mongkod daandé ok kuu kanyoobneen. ¹⁷ Kwanoone, arud ye yi kuu wonong yaa arud darewoob kai wandundekore, wene yu awoya Godbed kwamime andoon ye weng yaa anam andenib Yesumbéd komo kamoon ye weng awiniwendan yaa nangbok wonoon.

¹⁸ Kwane, arud ye yi kuu karamok kubuk ari doroon.

Arud Dingkan Karamok Yirimbed Demboon

13 Kwane, wedmaane, arud dingkan maa kuu karamok niindem yirimbed demboon. Ye korok kuu ediib, kwane ye durub kuu angko angkoyiib. Kuyaambéd king ye dereni yeman kwamune areb kuu angko angkoyiib durub ari dangoon. Kwane, ye korok mimim ari kuu God yaningko dangoon kumbéd God yaa damanganoon. ² Arud dingkan kuu dura anon maa leopaad kwamune areb wedmenaana. Kumban ye yon kuu bea ye yon areb, kwane ye mongkodkono kuu laiyon ye mongkod-

kono areb. Arud ye yimbed arud dingkan yaa yaromkonoyiib ye ooni ye yumboniib deme aromkono darewoowiib bangkanoon. ³ Arud dingkan ye korok maaaa ari kuu kuman ayiwe bobnemoon areb keroon, kumban bobnoon ye bob kuu ongmooone wadkerono. Okad yiridan korem kuu binangkekorib, arud dingkan ye yoman winiwen. ⁴ Kwane, nimakarub kuu arud ye yi yaa kurikuri kere yaningko kankoonimaib, amborom kuu yembéd arud dingkan yaa deme aromkono konoon kowe, angkon arud dingkan yaa kangkon kurikuri kere yaningko kankoonenib yedmimaib, “Kanembéd arud dingkan areb? Down! Kanembéd ye yaa nangbaneen? Yimban ee!” andimaib.

⁵ Arud dingkan kuu kerengkan wengiiwa God yaningko monmari ye wengiiwa ye dakmi yaromkonoyiib korok keru yaromkonoyiib bangkanoon kuu wood 42yiib keru yeman. ⁶ Kwane, ye mongkod daandéne God yaningkoyiib ye oonimbon Ewen yaningkoyiib kuyaom doriibdan yi aningkoyiib kuu monmaroon. ⁷ Arud dingkan yaa kuu God ye karadmodan yaa nangbene burudandi yeman yaromkonoyiib konoon. Kwane, ye yaa kuu amyenimbon mimim koremdaniib weng mimim koremdaniib ambibkin mimim koremdaniib kad mimim koremdaniib yi korok keru yaromkono konoon. ⁸ Okad yiridan korem kuu ye yaa kurikuri kere yaningko kankoonaniib, kukuu aye kowiwen ye Sibi Mana ye wadkeru buk aombéd kumkam korem ongménaboos yaron yirimbed aningko wongkindodan kui. ⁹ Kanembéd kerendemiib keroka, wengamborok.

¹⁰ Kane wii aom kaani dowad kinoon kuu,

kwane wii aom kaananiib.

Kane kerewangbed ayi dowad kinoon kuu, kwane kerewangbed ayaniib.

Keye weng kumbed God ye karadmodan kuu yodbiriban iwarimo kangdommo doberenib anam andi yaa ma korondiyiibban doberembirime.

Arud Dingkan Okad Yirimbed Demboon

¹¹ Kwane, wedmaane, arud dingkan maa okad yirimbed demboon. Ye kuu sibi mana areb durub ayoob, kumban ye kuu arud ye yi ye weng areb dakmimaan. ¹² Kwane, ye yaa kuu arud dingkan ibdurukbed ye deme aromkono konoon kumbed arud dingkan ibduruk ye dowad deme korem kuu kwane ambangkoon. Kwane, yembed okad kwari doriibdan korem kuu naawon dedmonoone, kuman ayiwe bobnoon kumban ongmeneone wadkeronon ye arud dingkan ibduruk kuyaa kurikuri kere yaningko kankooniwen. ¹³ Kwane, okad yirimbed demboon ye arud dingkan kembed dud kedmengki yeka maaaa darewoob ongmenaboon. Kwangkong kuyiib kuu nimakarub yi arinambo arimbed ambid arimbed amot yedmoone okad yiri kubudoroon. ¹⁴ Arud dingkan ibduruk ye aromkono konoone ye dowad dud kedmengkoon kembed okad yiridan birondoan. Kwane, yembed arud dingkan ibduruk ari kerewangbed ayiwe bobnoon kumban ika demboon ye kuruwak kuu botbed ongmime andoone ongmiwen, yaningko darewoob ari koni dowad. ¹⁵ Kwane, ye yaa kuu arud dingkan ibduruk ari ye kuruwak ongmiwen kuyaa inum koni yeman yaromkono konoone kwanoon. Kwanoon kuu weng dakmoked kanembed kuruwak yaa “Nub God kii!” andaibban kuu yenbande nongkobi yeman. ¹⁶ Ye kangkon nimakarub korem, aningko

embengiib o darewoowiib, yiribman yemoondaniib o kamboknondaniib, yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridaniib o yika oonimaibdaniib kuu yembed yi dingki wiwi angka o binad ari kumun bi yeman ande dedmobendoone kwaniwen. ¹⁷ Kowe, karub kanembed kumuniibban kuu berengke moonanban. Kuye kumun kuu arud dingkan yaningko o ye namba kui.

¹⁸ Weng kee inamen kangdom meeni yeman. Kanembed inameniib keroka, arud dingkan ye namba kuu andangkok, kuku karub ye namba. Ye namba kuu 666 kui.

Sibi Mana Yoom Ye Nimakarub 144,000iib Yoom

14 Kedi, wedmaanka, Sibi Mana kuu aangko Saiyon ari doreen. Kuyaa kuu nimakarub 144,000iib yi binad ari ye aningkoyiib Awodki yaningkoyiib wongkanaboondan kumbed ye yoom doriib. ² Kwane, wengambaraane, kuweng Ewen aombed okbenbon kuweng arewiib nambad kuweng arewiib kamoon. Kuye kuweng wengambaraan kuu haap wangkidanbed yi haap wangkemoon areb kamiwen. ³ Kwane, karub ku doriib kumbed God ye ooni ye dibiribon ari dibeeniib wad doriib ye dingkan kaningiib aamkono aamkonoyiib yi arinambo arimbed yook yeeb wingkiwen. Yook kuu karub maa kanembed ma kwamune kaadkere wingkindeban. Yeka okad yirimbed biddoondan 144,000iib, yi kumbedmo yikaad. ⁴ Kekee, yi kuu nima yoom ma dangindodan, nima yaa ma amarakmindoo. Yi kuu Sibi Mana kunaya winimaan kuu yiyiib yoman winimaib. Yob ibduruk wandimaib kuu be God yaa bangkanimaib kwamune areb kuu yi kuu nimakarub aombed

biddekore God yoom Sibi Mana yoom yaa yidin be bangkandoon. ⁵Yi kuu dudimokban, kwane karub yenambedi yi yaa kuu ambarakmiwen kii ande kadwondimokbandan.

Engyus Ayoobmim

⁶Kwane, wedmaane ambid ambab aombed engyu mamaa kuu aron korem korem ye weng amun okad yiri doriib-dan yaa wanwene dakmok wonoon, ambibkin mimim koremdan yaayiib amyenimbon mimim koremdan yaayiib weng mimim koremdan yaayiib kad mimim koremdan yaayiib kui. ⁷Kwane, yembed naawonmo baande yedmoon, “God yaa unekorib yaningko kankoonime, amborom kuu ye wengyundi yaron kuu muneen kowe. Ambidiib okadiib karamokiib dem okiib ongmenaboon ye God yaa bumangke yaningko kankoonime.” andoon.

⁸Kwanoone, engyu mamaa kuu ye yoman menene yedmoon, “Monmaroone kombureen kii! Aningko miin darewoob ye siti Babilon kuu monmaroone kombureen kii. Kukuu ambibkin koremdan yaa nenem ye inamen dowaken arewa kenambun bangkandimaun ye ok arewa bangkandimaun ye siti kui.” andoon.

⁹Engyu ayoobmim andi kuu yi yoman wenene naawonmo baande yedmoon, “Kanembed arud dingkan yaayiib ye kuruwak yaayiib bumangke yaningko kankoonene ye binad ari o dingki yaa arud dingkan ye kumuniib kandaneeen kuu, ¹⁰God ye arud miin darewoob ye ok arewa kangkon kande ananeen. Ok kee Godbed ye norin ye kabus aom bunoon, ok maayiib kuyaom dabokne bunindo, aromkono kumundinmo bunoon. Kwane, kuye karub kuu Sibi Mana yoom karadmo ye engyus yoom yi arinambo arimbed bot sulfaa deneen kumbed durud yewed kon-

imamaneen. ¹¹Kwananeene, yi durud yewed kandembirimbon ye amareng kuu aron korem korem kwane deederebembareneen. Kane kanembed arud dingkan yaayiib ye kuruwak yaayiib bumangke yaningko kankoonaniib o arud dingkan yaningko ye kumun kandananiib kuu, awingyawiib annoomiib ma yiidkaibban durud yewedmo kandembaraniib.” andoon. ¹²Kowe God ye karadmodan, kwamime andi ye weng Godbed yedme kowoon kuu awinenib Yesu yaa ma korondiyiibban doberembirimaibdan kuu keye weng kumbed aromne yodbirimban iwarimo kangdommo doberembirime.

¹³Kwane, wengambaraane Ewen aombed wengmo yedmoon, “Weng kee wongke. Kibikbed ari kee Yariman Yesu ye yoman wananiib kumbed duknaniibdan kuu Godbed amun kerundaneen.” andoon.

Kwanandoone, Kingkinbed yedmoon, “Eyokee, yi deme yobdood ambangkiwen ye dowad kumbed dibere yiidkaniib, amborom kuu komo komo ambangkiwen kuu dian keraneen kowe.” andoon.

Okad Wandu Yeman

¹⁴Kedi, wiib kawanmo wedmaan. Wiib kwari dibeen kuu okad yiri ye karub areb. Ye korok ari kuu king ye dereni yeman goldbed ongmiwen kuyiib derenoon. Ye dingki yaa kuu wiit yob wandi ye karang doboob arudiib awinoon. ¹⁵Kwane, engyu mamaa kuu kurikuri boyambib darewoob aombed yaro menene wiib ari dibeen ye karub yaa naawonmo baande yedmoon, “Yob okad yiri kuu yumuneene wandi yaron kereen kowe, eb karang nande wande.” andoon. ¹⁶Kwanandoone, wiib ari dibeen ye karub kumbed karang nande okad kumundin ye yob kuu wandoon.

¹⁷ Kwanoone, engyu mamaa kurikuri boyambib darewoob Ewen aombed yaro monoon, ye kangkon wiit yob wandi ye karang doboob arudiib awinoon. ¹⁸ Angkon engyu mamaa dingkan nengke baeb konimbon ye amot oonimaan kuu baeb konimbon kuyaambed angkadere menene karangiib awinoon ye engyu yaa naawonmo baande yedmoon, “Nong yob mimyamo demboon korem okad yiri kuu yumunoon kowe, eb karang nande wande.” andoon. ¹⁹ Kwane, ye karang nande okad kumundin ye nong yob kuu wadme bene God ye arud miin darewoob ye yob beengkimbom yirimo ben kiradmoon. ²⁰ Yi kuu siti angkara nong yob beengkimbom aombed beengkanaboon. Kwanoone, umkan kuu deederebene urok areb kere derebe daanoon kuu, daane hoos ye kongkono yimin yaa keroone angkon bune yaroon ye ambab kuu 300 kilomita keroon.

Yeenbon Dabab Kondi Yeman Nekwiwen

15 Kwane, Ewen aom wedmaane, dud korokbi yeka mamaa darewoob kamoon. Kuyaambed engyus ediib kuu yeenbon dabab kondi yeman ediib awingkiwen. Kuyaa kumbed God ye norin kuu yeenbon yimin wandi yeman.

² Kwane, wedmaane karamok dabonmo ok kuruwak areb amoyiib daboknoon kumbed karamok kebed yaa nimakarub yena doriib. Yi kuu arud dingkaniib ye kumuniib yaningko ye nambayyib bindo burudandiwendan kui. Yi kuu Godbed anukbed wingki yeman haawiib bangkandoon kumbed awinenib, ³ God ye deme karub Moses ye yookiib Sibi Mana ye yookiib wingkiwen, “Aromkono Korem ye Yariman God, ebbed kami kuu arimbed darewoob yeka mamaa yeman kii.

Ambibkin Korem ye King, ebbed ambangkimaab kuu yorokmo anammo kii.

⁴ O Yariman, kanembed eb yaa unene ewaningko kankoonaanban?

Kedi, ebbedmo kuu karadmo kii.

Ambibkin koremdan kuu mene eb ari-nambo ari bumangke ewaningko kankoonaniib,

amborom kuu ebbed kami yorokmo kuu dian keroon kowe.” ande wingkiwen.

⁵ Kwaniiwe, wedmaane Ewen ye kurikuri boyambib darewoob kuu nandoon. Kukuu kurin anukbed Godbed komo korokboone wedmiwen ye kurikuri parai kombon kui.

⁶ Kuyaambed engyus ediib kuu dabab kondi yeman ediib ben angkadiriwen. Yi kuu ebkad doboob koroomiibban nambirimo kumbed deebiwen. Kwane yi abadkono yaa idkono nong goldbed ongmiiwen kumbed awanewandoon.

⁷ Wad doriib ye dingkan kaningiib yaa mamaambed gold meneki wongdem ediib kuu engyus ediib yaa bangkandoon. Meneki wongdem aom kuu aron korem korem doreen ye God ye arud miin darewoowiib demboon.

⁸ Kwanoone, kurikuri boyambib darewoob kuu God ye nambiriyiib ye aromkonoyiib ye amareng kumbed kebenoon. Kwanoon kowe, kurikuri boyambib darewoob kuyaom kuu karub maa awunindeban kwane wene ari engyus ediib dabab kondi yeman ediib kuu kwane ondukderebe dowan keriwed.

God Ye Arud Miin Darewoob Meneki Wongdem Ediib Aom

16 Kwane, wengambaraane kurikuri boyambib darewoob aombed engyus ediib yaa wengmo naawonmo baande yedmoon, “Winime, God ye arud miin darewoob meneki wongdem aom

ediib kuu okad yiri ben ondukderebime.” andoon.

²Kwanandoone, engyu ibduruk andi kuu wene ye meneki wongdem kuu okad yiri nan onduknoon. Kwanoone, nimaya karuwa arud dingkan ye kumun yi binad o dingki yaa kandekorib ye kuruwak ongmiwen yaa bumangke yaningko kankoonimaibdan kuu, yin ye bobob yewed darewoob kandiwen.

³Kwane, engyu ayoob andi ye meneki wongdem kuu karamok yiri nan onduknoon. Kwanoone, karamok kuu koronde umkan bobwum areb keruune karamok yiri doriib ye dingkan korem kuu dukniwen.

⁴Kwane, engyu ayoobmim andi ye meneki wongdem kuu ok yiriyiib demok yiriyiib yaa ondukdereboone koronde umkan kereen. ⁵Kwane, wengambaraane engyu ok yaa oonoon kumbed yedmoon,

“Eb kuu Karadmo Ye God anuk doberewen kibik doreeb, ebbed kwamunemo wengyundeneb dabab kee bangkandewen kuu inamen yorokmo,

⁶amborom kuu yimbed eb karadmodaniib eb profesi weng wengambere dakmidaniib kuu yenbandiwe yi umkan kubudoroon kowe,

ebbed kwaniwen ye kakman umkan kondeneb anime andewen.” andoon.

⁷Kwane, wengambaraane dingkan nengke baeb konimbon yaambad wengmo yedmoon,

“Ee, Aromkonomo Ye Yariman God, eb wengyundewen kuu yorokmo anammo kii.” andoon.

⁸Kwane, engyu kaning andi ye meneki wongdem kuu aron ari nan onduknoon. Kwane, aron kuu aromkono kondoono nimakarub yaa yu amotbed nengkuune dene kubungniwen. ⁹Yi kuu nimin darewoob kumbed denoniib kowe God yan-

ingko yaa butun kamiwen. Dabab kondoon kuu yembed oonoon kumban, yi kuu nub amarakmi yaa koronde ye yaa amonombe yaningko kankoonauban andi ye inamenmo awiniwen.

¹⁰Kwane, engyu angko andi ye meneki wongdem kuu arud dingkan ye ooni ye dibirimbon ari onduknoon. Kwanoone, arud dingkan ye oonimbon kuu kumunmo keroon. Nimaya karuwa kuu yewed bobnekorib yi ong domone bungenib, ¹¹bob durud yewedbed yiminban keroon kowe, Ewen ari ye God yaningko yaa butun kamiwen, kumban yi kuu komo amarakmuwen yaa koronde amonombaubbab andi ye inamenmo awiniwen.

¹²Kwane, engyu kung andi ye meneki wongdem kuu ok darewoob Yufretes ari onduknoon. Kwanoone, ok kuu dowan keruune, aron dembimaun angka doriibdan yi king mananiib ye kiwaan ongmeen. ¹³Kwane, wedmaane awad arewa ayoobmim koyabdad areb wedmaan. Yi kuu arud ye yi ye mongkodkono aomiib arud dingkan ye mongkodkono aomiib dudi profesiman ye mongkodkono aomiib kuyaombad dembiwen. ¹⁴Yi kuu dud yeka mamaa kedmengki ye awad arewa, yi kuu okad kumundin aom yarebenib king ben mimyamo kere Aromkonomo Ye God yaron arimbed darewoob keruked nangbi yeman ye dowad yarebimaib. ¹⁵⁻¹⁶Kwane, yimbed king korem ben Hibu wengbed Aamagedon andimaib kuyaamo nongkobiwen.

Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kedi, ne kuu yid ye karub areb mananiin, komo aron arimbed mananiin kuu yibkaadban kii! Kanembed ye kuu unuk angkemoo arebban kerene ye ebkadiib doreen ye karub kuu amun kerunaneen, ye id yaa kebeni yemaniibban kere nimakarub yi murubia ari idmo wenene karak bobnaanban kowe.” andoon.

¹⁷ Kwane, engyu ed andi ye meneki wongdem kuu ambid wedya onduknoon. Kwanoone, kurikuri boyambib darewoob aombed King ye ooni ye dibirimbon yaambad wengmo menebene naawon yedmoon, “Kukuu dowan keroon kiii!” andoon. ¹⁸ Kwane kuyaambad imakiib nambadiib amkunyiiib dowodki miin arewayiib kamoon. Dowodki kuu nimakarub anakobiriwen yaron kuu dowodki miin arewa ma kwane kamoone wedmind. Kekee dowodki miin arewa mamaa anam. ¹⁹ Kwanoone, aningko arimbed darewoob ye siti kuu bangkanabe ayoobmim kereen, kwane ambibkin mimim yi siti kangkon monmare kirobeen. Kwanoone, Godbed aningko arimbed darewoob ye siti Babilon yu inamen arewa yaa ika meenekore, ye arud miin darewoob ye ok arewa kabus aombed demboon kuu yu yaa kondoone aneen. ²⁰ Kwane, dudbi korem angkanabe kirokmoniiwe aangko kuu ma wedmind. ²¹ Kwane, ambid arimbed am boyareb yurukmo darewoob, yi mimim ye dabab kuu 40 kilo areb, nimakarub ari kiroboon. Kuye durud yewed ye dowad kumbed God yaa butun kameniwen, amborom kuu durud yewed kuu miin arewa kowe.

Wonong Yaningko Babilon Kuu Arud Dingkan Dodmo Ye Animari Dibun

17 Kwane, meneki wongdem awiniwen ye engyus ediib yaa mamaambad mene ne yaa yedmoon, “Menebko, nenem awaan wonong kuu ok awaan yemoon dia dibun kuu ukum kondandameen kowe korokbebda. ² Kedi, yu yoom kuu okad yiri yi kingbed nenem kame ambarakmendi-maib, kwane yu nenem kame ambarakmi ye ok arewa kuu kakumundin kuu anekorib awarak yimaun.” andoon.

³ Kwane, Kingkinbed ibnewoone engyumbad amboon angka nenwonon. Kuyaambad wedmaane, wonong kuu arud dingkan dodmo dangkorong ye animarimbed dibun. Arud dingkan ye id kumundin yaa kuu God yaningko monmari yeman ye aningko yemooniib dangoon. Ye kuu korok ediib durub angko angkoyiib. ⁴ Wonong kuu ebkad minodminodiib dodmo dangkorongiib inwarekoru, bot goldiib od darewoob ye bot maa maayiib bot kawanmo yaningko peeliib inwareen kumbed yu yaa menengmenengmo keroon. Yu dingki aom kuu gold kabusiib awineen. Kabus aom kuu komyeng ye inamen miin arewayiib nenem kami ye ambod arewayiib kumbed demboon. ⁵ Yu binad ari kuu weng id angkara biknoon ye aningko kekane wongkiwen,

Babilon Aningko

Arimbed Darewoowiib,

Kiwaan Ari Nima Korem Ye Awaan,

Okad Yiri Komyeng Ye Inamen

Miin Arewa Ye Awaan, kui.

⁶ Kwane, wedmaane wonong kuu God ye karadmo ye nimaya karuwa, Yesu ye weng dakme korokbendiwendan kui, yi umkan anuune awarak ween.

Kwane wedmendekori binangki darewoob keraan. ⁷ Kwanaane, engyumbad ne yaa yedmoon, “Eb komande binangkewen? Nembad wonong yu weng id angkara biknooniwa arud dingkan korok ediib durub angko angkoyiib kwarimbed dibere yarimaun ye weng id angkara biknooniib kuu kedmengkabda. ⁸ Kedi, arud dingkan wedmenewen kuu anakoboroon kumbed kibikee dorokban, ye kuu dem kongdem yirimbed dembe yarene ye monmari ye yumbon yaa wananeen. Okad yiri doriibdan kuu yimin yiri andowene okad awene ongmenaboos yaronbed wadkeri ye buk aom yi aningkoyiib wongkindo keraneen kuu arud dingkan

wedmenekorib binangkaniib, amborom kuu anak doboroon kumbed kibikee dorokban, kuned angkon mananeen kowe.

⁹“Weng kee meeni kangdom yeman. Korok ediib ye id kuu aangko ediib, kwarimbed wonong kuu dibuun. ¹⁰Korok ediib ye id maaa kuu king ediib kui. King angkoyiib kuu dukniwen, mim kuu doreen, angkon mim kuu mokaid yaro mananeen. Mananeen kumban aron doboob oonembaraanban. ¹¹Arud dingkan anak doboroon kumbed kibik dorokban keroon kuu ika king keroon kowe ye kuu king kaning kaning andimaib. Ye kuu king ediib kuye maa. Ye kuu ye monmari ye yumbon yaa wananeen.

¹²“Durub angko angkoyiib wedmewen kuu king angko angkoyiib, yi kuu oonimbon kandindo, kumban yi kuu korok kere ooni ye aromkono kandenib arud dingkan yoom aron dukmen manambed oonaniib. ¹³Kwane, yi kuu inamen mimo kerekorib, arud dingkan yaa yi aromkonoyiib yi ooni yaromkonoyiib kuu bangkananiib. ¹⁴Kwane, yi kuu Sibi Mana yaa nangbenaniib kumban, yembed burudandaneen, amborom kuu ye kuu yariman korem ye Yariman, king korem ye King, angkon yembed baande kinoondan ma korondiyiibban ye yoman winiwen kuu ye yoom miniwen kowe.” andoon.

¹⁵Kwane, engyumbed ne yaa ika yedmoon, “Wedmaawe nenem wonong kuu dia dibirimaun kuye ok kuye id kuu, kad maa maadaniib kadaareb dareb mimimdaniib ambibkin mimimdaniib weng mimimdaniib kui. ¹⁶Arud dingkan yoom durub angko angkoyiib yoom wedmewen kuu yimbed nenem wonong yaa arud darewoob wandembaraniib. Kwane, wenbande yu barang korem kuu monmare benkiradmaniwa idmo

keranuune, yu yom anekorib amotbed nengkaniib. ¹⁷Kedi, Godbed yi inamen yaa kowoon kuu yembed meenoon ye dowaken yaambad ibmo ambangkime anded, arud dingkan yaa aromkono koniwen kuu oonod, God ye weng yaa kuu anam id keraneen. ¹⁸Wonong kuu wedmendewen kuu siti aningko arimbed darewoob. Yumbed okad yiri ye king kuu ooneen kui.” andoon.

Babilon Kuu Monmaraneene Kombaranuun

18 Kwanoone wedmaane, engyu maa kuu Ewen arimbed kamoon. Ye kuu aromkono darewoowiib kandoon, ye nambiri kumbed okad yiri kawuroon. ²Kwane, aromkono darewoowiib kumbed baande yedmoon,

“Monmaroone kombureen kii! Aningko miin darewoob ye siti Babilon kuu monmaroone kombureen kii. Yu kuu awad arewa yi dobirimbon kereen.

Kuyaom kuu kingkin arewa mimim korem yoom komyeng areb keruwen ye ayari on arewa korem yoom yimbirimo kumbed doriib.

³Amborom kuu ambibkin koremdan kuu yumbed nenem ye inamen dowaken arewa kenambun bangkandimaun ye ok arewa aniiwe,

okad yiridan yi king kuu yu yoom nenem kamendiwe, berengkidan kuu yu id yu dowaken meeni darewoob kereen kuyaambad od dareb dareb biwen kowe.” andoon.

⁴Kwane, wengambaraane angkon wengmo Ewen arimbed yedmoon, “Ne karuwa nimaya, yuyiib yaa kuyaom doriib kuu koronde angkadirime.

Kwananiib kuu yu ambarakmi yaa daboknokban keraniib,
dabab miin arewa banuun kuu yiiwiib
ma bokban keraniib.

⁵ Amborom kuu yu ambarakmi ben namberenmo daaneen kuu ambid ari keroon,

kwanuune God kuu yu ambarakmi yaa kuu meenoon, nonondandindo kowe.

⁶ Yumbed yiib yaa komoyiib bangkandimaun kuu angkon ika kwamunemo ingkandime.

Yumbed komo kamenabeen ye dowad ingkande ayoob kerime.

Yumbed dabab bangkandi ye ok arewa bangkandimaun ye kabus kuu kande ok kwamune yu yaa ingkande ayoob kerime.

⁷ Yukareb nambiri kandenu yu id yu dowaken yaambad yiribman yewudmo been kuu,

kumunkingke durud yewediib mimyob wandembiri yemaniib ibmo kere kondime.

Yukareb kerengkan kerenu

‘Ne kuu kuin keraan, wonong iribban kowe,

mimyob wandainban.’ andimaun.

⁸ Kwanekob, aron mimo arimbed dabab miin arewambad weene koraraneen,

bobniyiib mimyob wandiyiib mungi bobnembiriyiib kui.

Yu kuu amotbed nengke korem denanuun,

amborom kuu yu yaa wengyundaneen ye Yariman God kuu aromkono ariyiib kowe.

⁹ “Kwane, okad yiridan yi king yu yoom nenem kamenib, yu id ye dowaken yaambad komo kamimaun kuu dabokne kwane kamimaibdan kuu, amotbed yu nengke denuun ye amareng wedmendekorib mimyob wande ameng kamendaniib. ¹⁰ Kwane,

yu durud yewed kuyaa wedmende uni miin darewoob kerekorib, ambab angkambad dobere ameng kamende yedmaniib,

‘Dabab, dabab, kuu meneboon kii!

O Babilon, o siti aningko darewoob ariyiib, aromkono ari ye siti!

Aron dukmen kumbed wengyundi ye dabab kuu ub yaa korem meneboon kii!’ andaniib.

¹¹ “Kwane, okad yiri yiribman berengkidan kuu yu yaa mimyob wande ameng kamaniib, amborom kuu keye aron ari kuu karub kanembed yi yiribman yaa ma berengkaanban kowe.

¹² Yi yiribman kuu bot goldiib bot silvaayiib od darewoob ye bot amun yeka mamaayiib bot kawanmo yeka maaaa yaningko peeliib dabua miin amuniib minodminod ye dabuayiib od darewoob ye dabua yaningko silkiib dodmo dangkorong ye dabuayiib baeb amun yeman ye at maa maayiib awon elefant ye ningkambo darewoob yaningko aiforimbed ongmiwen ye yiribmaniib od darewoob ye at maa maambad ongmiwen ye yiribmaniib broonsbed ongmiwen ye yiribmaniib yeengbed ongmiwen ye yiribmaniib bot maaborombed ongmiwen ye yiribmaniib ¹³ animan ari bokni yeman sinamoniib animan ari bokni yeman maa maayiib baeb amun nengke koni yemaniib baeb amun yeman meeryiib ferengkinsensiib ok wainiib olif ambodiib flawa amuniib wiit amuniib buromakauyiib sibiyiib hoosiib dibiriwed yiribman benwini yeman waigoniib dabderem yiri dobere no deme awinembiridaniib nimakaruwiib kuu ma berengkaibban kui. ¹⁴ Kwane, berengkidan kembed yedmaniib,

‘Yiribman amun yaa ub dowaken darewoob kerewen kuu ub yaa dowan keroon. Ub yiribman yemooniib kumkam miin manimanandewiib kuu

korem dowan keroon, angkon ika kwamune ma wedmaabban.’ andaniib.

¹⁵“Kwane, yu yaa yiribman kee berengke od darewoob bimaibdan kee ambab angkambed doberenib yu durud yewed kandeen yaa wedme uni miin darewoob kerekorib mimyob wande ameng kamenib ¹⁶yedmaniib, ‘Dabab, dabab, kuu meneboon kii!

O siti aningko arimbed darewoob, ebkad amuniib ebkad minodminodiib ebkad dodmo dangkorongiib bot gold menengmenengiib od darewoob ye bot maa maa menengmenengiib bot peel menengmenengiib kumbed inwarewen kii.

¹⁷Kumban aron dukmen kumbed bi-amod miin darewoob korem kee monmaroon kii!’ andaniib.

“Kwane, karamok ari ye motod awindimaibdan koremiib motodbed dewenemaibdan koremiib motod aom demedan koremiib karamok angkambed od deme awinimaibdan koremiib kuu ambab angkambed doberenib, ¹⁸yu denuun ye amot amareng wedmendekorib yedmaniib, ‘Siti aningko arimbed darewoob kee, siti mamaa kuu ma yu arewiib kerindo kii!’ andaniib. ¹⁹Kwane, mimyob wandiwen dowad ingkud yi korok ari ben nongkobeniib yuude ameng kamenib yedmaniib,

‘Dabab, dabab, kuu meneboon kii!

O siti aningko arimbed darewoob, karamok ari motodiibdan kuu ub bi-amod yaambad od darewoob kandiwen kii.

Kumban aron dukmen kumbed ub kuu monmaroon kii!’ andaniib.

²⁰O Ewen ari doriibdan, yiib kuu yu monmari dowad kubime!

God ye karadmodaniib God ye apasodaniib God ye profesi weng wengambere dakmidaniib, yiib kubime!

Amborom kuu yumbed yiib yaa komarewa ambangkimaun kuu Godbed wedme wengyundandoon kowe.” andoon.

²¹Kwane, aromkono darewoob ye en-gyu maambad bot dumnad darewoob dabawiib kuu kande karamok yiri naawonmo korarene yedmoon,

“Kwamune areb kuu siti aningko arimbed darewoob Babilon kuu yiri naawonmo kankoraneene, angkon ika ma wedmaabban.

²²Ub kuyaom kuu haap wangkidaniib yook wingkidaniib yurin wudmidaniib kibi komke baandidaniib yi kuweng kuu angkon ika ma kwamune wengambaraibban.

Ub kuyaom kuu deme mimim ambangkidan kuu yenambad angkon ika ma wedmaabban.

Ub kuyaom kuu bot darewoob wiit beengkaane flawa kerimaan ye kuweng kuu angkon ika ma wengambaraanban.

²³Ub kuyaom kuu lem ye nambiri kuu angkon ika ma yuraanban.

Ub kuyaom kuu wonong yeeb awani ye orokbon ye kuweng kuu angkon ika ma wengambaraibban.

Anukbed ub berengkidan kuu okad yiri aningko arimbed darewoob keriiwe, ub waruk komob yaambad ambibkin koremdan kuu ben kimyen abdon wewenewen kowe kwamune kerewen.

²⁴Ubbed God ye profesi weng wengambere dakmidaniib God ye karadmodaniib okad yimin yimin yaambad yeewe dukniwendaniib yi umkan kubudoroon kuu God kuu wedmoon.” andoon.

Ewen Ari Doriibdanbed God Yaningko Kankooniwen

19 Kwanoone wengambaraane,
Ewen aombad kadaareb yemoon

naawonmo baandimaib ye kuweng areb
kwane komke yedmiwen,
“God yaningko kankoonem!

Bobni yaa burudande bindiyiib nam-
biriyiib aromkonoyiib kuu nub God
yeman,

² amborom kuu ye wengyundi kuu
anammo yorokmo kowe.

Ne nem awaan wonong, yu nenem in-
amen abdonbed okad yiridan ben
amonombe abdon kerundeen kuu,
Godbed wengyunde yu yaa dabab
kondoan.

Yumbed ye deme karub yenbanduune
dukniwe yi umkan kubudoroon
kuye dowad

yembed man inande dabab kondoan.”
andiwen.

³ Kwane yimbed angkon ika komke
yedmiwen,

“God yaningko kankoonem!

Yu amareng ku daanebeen kuu aron ko-
rem korem yeman kii.” andiwen.

⁴ Kwane, aamkono aamkono wad
kaningiib wad doriib ye dingkan
kaningiib kuu God yaa ye ooni ye
dibirimbon arimbed dibeen kuyaa yiri
bumangke korok benkibingke baande
yedmiwen,

“Anam kwanok. God yaningko
kankoonem!” andiwen.

⁵ Kwanoone God ye ooni ye
dibirimbon yaambad wengmo menebe
yedmoon,

“Ye demedan, aningko embengiib dare-
woowiib ye yaa uniwendan,

yiib korem kuu nub God yaningko
kankoonem!” andoon.

⁶ Kwane wengambaraane, kadaareb
yemoon naawon baandi arewiib ok ben-
bon ye kuweng arewiib amkuni dare-
woob ye kuweng arewiib kwane komke
yedmiwen,

“God yaningko kankoonem!

Amborom kuu nub Yariman God
Aromkono Ariyiib kuu korok kere
oone doreen kowe.

⁷ Kubi darewoob kerenub God yaa kube-
nenub ye yaa nambiri konem!

Amborom kuu Sibi Mana awani ye orok
yaron munuune,

awani ye wonong kuu yukareb nekwane
dowan kereen kowe.

⁸ Ebkad amun yeman kawanmo dangko-
rong koroomiibban kuu,
yu inwari dowad bangkandiwen.”
andiwen.

Ebkad amun yeman kawanmo ye id
kuu God ye karadmodan kami yorokmo
ambangkiwen kui.

⁹ Kwane, engyumbed ne yaa yedmoon,
“Wongke, ‘Kane kane Sibi Mana ye
awani orokbon yaa ani yeman baan-
doondan kuu amun kerundoan kii!’” an-
dekore ika yedmoon, “Weng kee God ye
weng anam.” andoon.

¹⁰ Kuyaambad ne kuu engyu ye yon
yiri bumangke korok kankibineni yan-
ingko kankoonande kamaan kumban,
yembed yedmewoon, “Kwamaab! Ne
kuu eb areb, eb angkodmia Yesu ye
weng awinimaibdan areb, nub kuu
ibmo, God ye demedan kui. God yan-
ingko kankoone! Amborom kuu Yesu ye
weng dakme korokbi kuu profesi weng
ye inamen ye id kowe.” andoon.

Yesu Hoos Kawanmo Arimbed Nangmok Wonoon

¹¹ Kwane wedmaane, Ewen kuu
nandoone hoos kawanmo wedmanaan,
kwarimbed dibere yarebimaan ye karub
yaningko kuu Ma Korondiyiibban
angkon yaningko maa kuu Anammo.
Ye kuu inamen yorokmombad
wengyundane nangbaneen. ¹² Ye indob
kuu amot yumbu areb, kwane ye korok
ari kuu king ye korok ari debi yeman
kwamune yemooniib. Ye korok ari kuu
aningkoyiib wongkoon, kumban karub

maa kuu kaadkerindeban, yembedmo yekaad. ¹³Ye ebkad doboob derenoon dungkun yirimo kuu umkan aom kamoon. Ye aningko kuu God ye Weng. ¹⁴Ewen aom ana nangmidan kuu ye yoman weniib, ebkad amun yeman kawanmo koroomiibban inwarenib hoos kawanmo arimbed ye yoman weniib kui. ¹⁵Kwane, ye mongkodkono aombed kerewang arudiib kumbed kakumundin yenbandi yeman angkadereen. Ye kuu king ye aromkono yobdoodmo kwamune areb yi yaa oonaneen. Kwane, nong yob beengke ambodmo kandemoon areb, yembed Aromkonomo Ye God ye arud miin darewoob kuye ambodmo kandaneen kumbed, amarakmidan yaa bangkandaneene ananiib. ¹⁶Ye ebkad doboob yaayiib yon muudkuk yaayiib kuu aningko keane wongkiwen,

King Korem Yi King,

Yariman Korem Yi Yariman.

¹⁷Kwane wedmaane, engyu maa kuu aron nambiri aom doreen kumbed on ambid aom dewenebiib yaa naawonmo baande yedmoon, "Minime, mimyamo kerenib God ye orok darewoobon derebime. ¹⁸Yiib kwananiib kuu kingiib ana nangmi korok korokiib aromkonomo ana nangmidaniib hoosiib hoos kwarimbed dibere yarebimaibdaniib yena yi dabderem yiri dobere no deme awinembiridaniib yika oonimaibdaniib aningkoyiibdaniib aningkoyiibbandaniib nimakarub korem yi bob kuu bunge anime." andoon.

¹⁹Kwane wedmaane, arud dingkaniib okad yiridan yi kingiib yi ana nangmidaniib kuu mimyamo kere hoos kawanmo kwari dibere yarebeen ye karub yoom ye ana nangmidan yoom yaa nangbande kamiwen. ²⁰Kumban arud dingkan kuu nen awineniwen. Dudi profesiman arud dingkan ye dowad dud

yeka maaaa kedmengkanaboon kuu ye kangkon nen awineniwen. Keye karub kee dud kedmengkoon kumbed nimaya karuwa arud dingkan ye kumun kuu yi binad o dingki yaa kandekorib ye kuruwak ongmiwen yaa bumangke yaningko kankoonimaibdan kuyaa birande ben abdon wonoon kui. Arud dingkaniib dudi profesimaniib, yi ayooob kuu bobnaibban wad bene bot sulfaambad amot denembiri ye bowan yiri kiradmoon. ²¹Kwane ana nangmidan yena korem kuu hoos kwarimbed dibere yarebimaan ye karub ye mongkodkono aombed kerewang angkadereen kumbed yendandoone dukniwen. Kwaniwe, onbed menebe yi bob id kuu berewariwen.

Weeb 1,000iib

20 Kwane wedmaane, engyu kuu Ewen aombed kamoon, ye dingki yaa kuu dem kongdem yiri ye kiiyiib sein darewoowiib awingkoon. ²Arud ye yi kedbon, unyemanbed mene kibik doreen ye awad arewa Seten kui, ye kuu engyumbad awinenekore, weeb 1,000iib dohiri yeman seinbed yenbenoon. ³Kwane, engyumbad nen dem kongdem yiri korarekore, animari kebene karangme ongmoon. Kwanoon kuu Setenbed nimakarub yaa birandembaraan anded kwane wene weeb 1,000iib dowan keruked. Kwananuune ye kuu aron dobooban domonenaneene ari yaro dobaraneeen.

⁴Kwane wedmaane, wengyundi ye korok korok yi ooni ye dibirimbon ari kuu wengyundi ye aromkonoyiib kondoodan kuu dibiib. Kwane, anukbed nimaya karuwa Yesu ye weng daande korokbendenib God ye weng dakmiwen kumbed yenambad korok wanabiwe dukniwendan yi kingkin kuu wemendaan. Yi kuu arud dingkaniib ye kuruwakiib yaa ma bumangke aningko kankoonindo, angkon yi binad ari o

yi dingki yaa kuu ye kumuniib bindo. Kwane, yi kuu dukniwen yirimbed ika wadkere dembekorib, Yesu Keresu yoom korok korok kere weeb 1,000iib oone dobaraniib. ⁵Kekee ibduruk bobni yirimbed ika dembi yeman kui. Nimakarub dukniwen yena kuu dukniwen yirimbed ika wadkere dembaibban, kwane wene weeb 1,000iib dowan keranuunkob. ⁶Kane kane ibduruk arimbed ika dembaniib kuu karadmo amun kerundaneen. Kwane, ika bobni yaromkonombed yi ma yenbandaane duknaibban. Angkon yi kuu God yoom Keresu yoom dore nimakarub dore wedyiri dobiridan kerenib ye yoom korok korok kere weeb 1,000iib oone dobaraniib.

Seten Ye Dobirimbon

⁷Kwane wene weeb 1,000iib dowan keranuun kwarimbed Seten nen wii aom kowoon kuu domonenaneene dembene yarebaneen. ⁸Kwane yarebaneen kuu okad yimin yimin kaningiib kuyaa doriibdan, kukuu yi aningko weng id angkara kuye aningko kuu Gogiib Magogiib kui, yi kuu birandaneen, Godiib yaa bon kere nedbe ana nangmi dowad. Yi korem kuu yemoon, karamok kebed yaa kubuk kimingkindaban kwamune areb. ⁹Kwane, okad yimin yimin yaambad menebenib, God ye mimyob dowaken kerundoon ye siti, ye karadmodan kuyaom doriib kuye siti yaa awanewandiwen. Kumban Ewen arimbed amot kamenene denende dowan keroon. ¹⁰Kwanoone, yi yaa birandoon ye awad arewa kuu nen bot sulfaambad amot denembiri ye bowan yiri koraroon, kwane arud dingkaniib dudi profesimaniib ben kiradmoon ye bowan yiri kui. Kwane, yi kuu awingyawiib amnoomiib durud yewed kandembaraniib aron korem korem.

Yeenbon Wengyundi

¹¹Kwane, king ye ooni ye dibirimbon kawanmo darewoob ari wedmaane, God kuu kwarimbed dibeen. Ye kerebiri arimbed okadiib ambidiib kuu kirokmoniwen. Kwane, yi yumboniibban keriwen. ¹²Kwane wedmaane, dukniwendan aningkoyiib aningkoyiibbaniib kuu ye arinambo ari doriwe, buk kuu daadmenaboos. Buk maaaa daandoon kuu wadkeri ye buk. Dukniwendan kuu yimbed komo kamiibkob buk daadmenaboos kuyaa anak wongkanaboos kuu kwamunemo wengyundandoon. ¹³Karamok angkambad dukniwendaniib okad yirimbed dukniwendaniib kuu kuyaambad dembe menebiwe, yoworiwenbondaniib kwangkon kuyaambad dembe menebiwe, yi mimim korem kuu komo kamiwen kuu kwane wengyundandoon. ¹⁴Kwane, bobniyiib yoworiwenboniib kuu amot denembiri ye bowan yiri kiradmoon. Amot denembiri ye bowan kuu bobni ayoob andi yeman kui. ¹⁵Kane kane yi aningko wadkeri ye buk aom wongkindo kuu amot denobembiri ye bowan yiri ben kiraraneen.

Yerusalem Yeeb

21 Kwane, ambid yeewiib okad yeewiib wedmaan, amborom kuu ibduruk ye ambidiib okadiib kuu dowan kereen kowe. Kuyaa kuu karamokiibban. ²Kwane wedmaane, Karadmo ye Siti, Yerusalem yeeb Ewen aom Godiib yaambad karub awani ye dowad wonong manimanandeb inwaremoon kwamune areb kumbad kamuneen. ³Kwane wengambaraane, God ye ooni ye dibirimbon aombad wengmo naawonmo dakmoon, “Kibikey God ye dobirimbon kuu nimakaruwiib yaa angkimbaraneen. Kwane, yiyiib

yaa dobaraneen. Yi kuu God ye karuwa nimaya keraniuwe, God yeka yiyiib yaa doberene yi God keraneen. ⁴Yembed yi inok korem yi indob yaa kuu araneen. Kuyaom kuu bobniyiibban mimyob wandiyiibban amengiibban yewediibban aron korem, amborom kuu kurin ye dohiri kerekmen kuu dowan keron kowe.” andoon.

⁵Kwane, Godbed ye ooni ye dibirimbon arimbed yedmoon, “Kedi, kumkam korem kuu yeeb ongenabaan kii!” andoon. Andekore yedmoon, “Weng kee anammo, ne kuu ma korondainban kowe, wongke.” andoon.

⁶Kwane yembed ne yaa yedmoon, “Kuned kuu dowan keroon kii. Ne kuu Ibduruk Doboroon Ye God, angkon Yeenbon Dobaraneen Ye God, ne kuu Andowoon Ye God, angkon Yimin Wandaneen Ye God kii. Kanembed ok moom bobnaneen kuu nembed wadkeri ok dewenebuun yaambéd munobmo konaniin. ⁷Kanembed ninabe burudananeen kuu korem kee yeman keraneene ne kuu ye God keraniine ye kuu ne dana keraneen. ⁸Kumban undeekdaniib anam andindodaniib komyeng kamenabidaniib kumka kuman yenbandaniib nenem kamenabidaniib waruk komobdaniib dudi god yi kuruwak yaa bumangkimaibdaniib dudanabidan koremiib yi dohirimbon kuu bot sulfaambéd amot denembiri ye bowan yiri. Kekee bobni ayooob andi yeman kui.” andoon.

⁹Kwane, yeenbon dabab kondi yeman ediib meneki wongdem ediib aombéd anukbed ondukniwen ye engyus ediib kuyaom mamaambéd mene ne yaa yedmoon, “Menebko, Sibi Manambéd awanandameen ye wonong kuu korokbebda.” andoon. ¹⁰Kwanekore, Kingkinbed ibnewe nendore aangko ambab ari nenwenene, Karadmo ye Siti, Yerusalem kuu Ewen

aom Godiib yaambéd kamenuun kuu korokbewoon. ¹¹Kuyaa kuu God ye nambiriyiib yuroon. Siti kuyaa kawuroon kuu bot yeka mamaa miin manimanandeb areb, omkadmo ye bot yaspee areb, ok karadmo areb. ¹²Siti kuuk kuu darewoob ambab ari kumbéd ambongko kuu wad ayoowiib. Kuyaambéd engyus wad ayoowiib kuu ambongko kuyaambéd doriib. Ambongko mimim kuyaa Israeldan yi amyenimbon aningko wad ayoowiib kwane wongkiwen. ¹³Kangka kee ambongko ayoobmim, kari kangkon ambongko ayoobmim, kiri kangkon ambongko ayoobmim, kaom kangkon ambongko ayoobmim. ¹⁴Siti kuuk yimin yiri dedmobe dariwen ye bot kuu wad ayooob. Kuyaa wongkiwen kuu Sibi Manambéd kinoona apaso keriwendan wad ayooob yi aningko wongkiwen.

¹⁵Engyu ne yoom dakmuwen ye karub kuu sitiyyiib ambongkoyiib kuuk wiriniweniib kumunkingki yeman goldbed ongmiiwen kumbéd awinoon. ¹⁶Siti kuu darewoob kumbéd bendom kuu kaningiib. Kwane kumunkingke wedmoon kuu ye doboowiib ye darewoowiib ye ambab ariyyiib kuu 2,200 kilomita. ¹⁷Kuuk wiriniwen ye nomkono kuu dodkanmo wene kimingkane 240 kerimaib kwamune areb engyumbéd kumunkingkoon. ¹⁸Kuuk kuu yaspeembéd ongmoon, kwane siti kuyaom kuu goldmo ongmoon, ok karadmo yaa dianmo wedmimaub kwamune areb. ¹⁹Siti kuuk yimin yiri dedmobe dariwen ye bot kuu manimanandeb ye bot maa maa korembéd inwarundoon. Bot ibduruk kan dedmone maniwen kuu bot yaspee, angkon bot mamaa ayooob andi kuu ambidkadmo ye bot safaiya, bot mamaa ayoobmim andi kuu awoyeebkadmo ye bot eget, bot mamaa kaning andi kuu awoyeebkadmo ye bot emerald, ²⁰bot

mamaa angko andi kuu kubukkadmo ye bot oniks, bot mamaa kung andi kuu mongkodkadmo ye bot kaanilien, bot mamaa ed andi kuu denekkadmo ye bot kurisolait, bot mamaa kob andi kuu wiibkadmo ye bot beril, bot mamaa 9 andi kuu wubmo ye bot topas, bot mamaa 10 andi kuu awoyeebkadmo ye bot kuraisofres, bot mamaa 11 andi kuu binmo ye bot yasin, bot mamaa 12 andi kuu minodminodmo ye bot ametis. ²¹ Ambongko wad ayoowiib kuu bot kawanmo yaningko peelmbed ongmiwen. Ambongko mimim kuu peel mimombed ongmenabiwen. Kwane, siti ye kiwaan darewoob kuu goldmo ongmoon, ok karadmo yaa dianmo wedmimaub kwamune areb.

²² Kwane, ne kuu siti aom kurikuri ambib kuu ma wedmindo, amborom kuu Aromkono Ariyiib ye Yariman God yoom Sibi Mana yoom kuu kuye siti ye kurikuri ambib kowe. ²³ Siti kuyaom kuu aron o wood yi nambiriyiib yurimokban, amborom kuu God ye nambirimbed siti kuyaom yurembirimaan, kwane Sibi Mana kuu lem areb siti kuyaom yurembirimaan. ²⁴ Kuye nambiri yurembirimaan kumbed ambibkin mimim koremdan kuu yaraniib, kwane okad yiridan yi king kuu God ye nambiri kandiweniib kuu kuyaom be menebaniib. ²⁵ Kuye ambongko kuu kebenaanban, aron korem kwane daandembaraneen, amborom kuu kuyaa kuu mirikniyiibban kowe. ²⁶ Ambibkin mimim koremdan God ye nambiri kandiweniib aningko darewoob arimbed koni yemaniib kuu kuyaom be menebaniib. ²⁷ Kumban God ye dowakenban ye yiribmaniib keyaom ma be menebaibban. Kwane komyeng kamenabidaniib dudanabidaniib kuu ma awunaibban, kane kane yi aningko Sibi Manambed ye wadkeri buk aom wongkoondan kumbedmo awunaniib kii.

Wadkeri Ye Ok Awaan

22 Kwane, engyumbed ne yaa wadkeri ye ok ok awaan korokbewoon. Ok kuu karadmo anam menengmenengiib kamenu God yoom Sibi Mana yoom yi ooni ye dibirimbon yaambed menebenu, ² siti kiwaan darewoob wedyirimbed wenebuun. Ok wedyiri kuu wadkeri ye ayiib doreene ok kuu at ye dabderem yiri dewenebuun. At kuu yob yeka maa maa wad ayoowiib ire winimaan. Wood mimo mimo aom kuu yob yeka mamaa mamaa ire winimaan. Ye bid kuu ambibkin mimimdan yi bob anikad ongmenabendi yeman. ³ Kuyaom kuu God ye butuniib ma angkimbaraanban. Siti kuyaom kuu God yoom Sibi Mana yoom yi ooni ye dibirimbon angkimbaraneene, ye demedan kuu ye yaa kurikuri ye deme awinaniib. ⁴ Yi kuu ye murubia wedmenaniiwe, yi binad ari ye aningko wongkanabaneen. ⁵ Kuyaom kuu kumuniibban. Kwane, yi kuu lemiib aron ye nambiriyiib yaa meenaibban, amborom kuu Yariman Godbed nambiri kuu kondaneen. Kwane, yi kuu aron korem korem oone dobaraniib.

⁶ Kwane, engyumbed ne yaa yedmoon, “Weng kee anammo, God kuu ma korondaanban. Yariman, profesi weng ye inamen profesidan yaa kondimaan ye God kui, yembed ye engyu yedmoonkob mene ye demedan yaa aron doboobban ari komarewa kamenabaneen ye kerekmen kuu korokbendoon.” andoon.

Aron Doboobban Ari Yesu Mananeen

⁷ Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kedi, ne kuu aron doboobban ari mananiib kii! Karub kanembed profesi weng buk keyaombed dakmeen yaa awine kandaaneen kuu Godbed amun kerunaneen.” andoon.

⁸Ne kuu Yoon, nembed kumkam kee wedmeni wengambaran. Kwane wengambere wedmendekori, kedmengkawoon ye engyu ye yon yiri bumangke korok kankibineni kurikuri kerande kamaan. ⁹Kumban yembed ne yaa yedmewoon, “Ne yaa kwane kamaab! Ne kuu eb yoom eb ambanga profesidan yoom weng buk keyaombed awine kandiwendan yoom kwamune areb, ne kuu deme ye karubmo. Kowe, God yaambed bumangke kurikuri kere!” andoon.

¹⁰Kwanandekore yedmewoon, “Buk keyaom profesi wengiib kuu kebene biknaab, amborom kuu aron kuu dia kereen kowe. ¹¹Aron kuu dia kereen kowe, kanembed amarakmimaan keroka, domonenibko kwane kamemborok, kanembed arewa ye niindem aom doberembirimaan keroka, domonenibko kwane doberemborok, kanembed yorokmo kamenabimaan keroka, domonenibko kwane kamemborok, kanembed karadmo doberembirimaan keroka, domonenibko kwane doberemborok.” andoon.

¹²Kwane, Yesumbed yedmoon, “Kedi, ne kuu aron doboobban ari mananiin kii! Ne kuu kakmaniib, nembed bemeneni mimim korem yaa komarewa ambangkwen kuu kwamunemo kakman bangkandaniin. ¹³Ne kuu Ibduruk Doboroonman, angkon Yeenbon Dobaraneenman, ne kuu Andowoonman, angkon Yimin Wandaneenman kii.

¹⁴“Kane kane yi ebkad doboob ogiwen kuu Godbed amun kerundoon. Kwaniwen kumbed Godbed yi yaa wadkeri ye at yaa wene ani kuu yimin, siti kuuk ambongko awuni kuu yimin yedme kowoon. ¹⁵Kumban siti bunangka kuu

komyeng kamenabidaniib waruk komobdaniib nenem kamidaniib kumka kuman yenbandidaniib dudi god yaa bumangkidaniib dudanabi yaa dowaken kere kamimaibdaniib doriib.

¹⁶“Ne kuu Yesu, nembed ne engyu yedmaane menene weng kee anam andiwendan yaa daandi ye dowad kondoon yiyib yaa. Ne kuu Dewid Ye Ambokab, Dewid Ye Awo kui, kwane ne kuu Amkimo Ye Mindong nambiri darewoowiib kii.” andoon.

¹⁷Kwane, Kingkin yoom Sibi Mana yaa awanandamuun ye wonong yoombed yedmiwen, “Minime!” andiwen. Kwane, kanembed weng kee wengamaboroon kuu yena yaa “Minime!” andok. Kanembed ok moomiib keroka monok. Kanembed dowaken keroka, mene munob ye wadkeri ok kandok.

¹⁸Profesi weng buk keyaombed wengambiriwendan kuu, yiyib korem yaa ongekandi weng ke yedmaan kei. Kanembed weng keyaa weng yena ariyiyib daboknaneen kuu, Godbed dabab weng buk keyaom dakmoon kwamune ye yaa ariyiyib dabab dabokne konaneen. ¹⁹Kanembed profesi weng keyaambled weng yena dankaraneen kuu, wadkeri ye ayiyib siti karadmoyiyib yi weng dakmoon kowe, Godbed karub kuu wadkeri ye at yaambled ani ye yumbon aomiib siti aom aomni ye yumboniib yaa kuu dankaraneen.

²⁰Kumkam keye dowad dakme korokboon ye karubbed yedmoon, “Eyokee, aron doboobban ari mananiin.” andoon.

Anam kwanok. Yariman Yesu, mene.

²¹Yariman Yesu ye kabamoonmo kondoon ye mimyob dowaken kuu God ye nimakarub yaa kerok. Anam kwanok.